

Sadece Okumak çindir.
Ücreti yoktur.
nceledikten Sonra Siliniz ve Bulursanız Satın Alın.

Levent Şahverdi Arşivi
levent.sahverdi@gmail.com

Bilâl N. Şimşir

İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1939)

CİLT - 8
1934 - 1939

British Documents on Atatürk (1919-1939)

VOLUME - 8
1934 - 1939

TÜRK TARİH KURUMU

Levent Şahverdi Arşivi
leventsahverdi@gmail.com

İNGİLİZ BELGELERİNDE

A T A T Ü R K

(1934-1939)

VIII. Cilt

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
XVI. Dizi - Sayı 158

İNGİLİZ BELGELERİNDE ATATÜRK (1919-1939)

CİLT VIII

1934 - 1939

Hazırlayan
BİLÂL N. ŞİMŞİR
BÜYÜKELÇİ

ANKARA - 2006

İngiliz belgelerinde Atatürk (1919-1939) : cilt VIII :
1934-1939 = British documents on Atatürk : vol. VIII :
1934-1939 / haz. - ed. by Bilâl N. Şimşir.-- Ankara :
Türk Tarih Kurumu, 2006.
ccxxxvi, 703, [52] s. ; 24 cm.--(AKDTYK Türk Tarih
Kurumu yayınları ; XVI. Dizi-Sa. 158 = Atatürk Supreme
Council for Culture, Language and History publications
of Turkish Historical Society ; Serial XVI-No. 158).

Bibliyografya ve indeks var.
ISBN 978 - 975 - 16 - 1924 - 2

1. Atatürk, Mustafa Kemal _ Belgeler, İngiliz, 1919-
1938. 2. Atatürk, Mustafa Kemal _ Belgeler, İngiliz, 1934-
1939. I. Şimşir, Bilâl N. II. E.a.: British documents on
Atatürk : vol. VIII : 1934-1939. III. Dizi. IV. Dizi.: Atatürk
Supreme Council for Culture, Language and History
Publications of Turkish Historical Society ; Serial XVI-No.
158.
956.1024092

Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yönetim Kurulu'nun 24.11.2005 tarih
ve 509/13 sayılı kararı gereğince 1000 adet basılmıştır.

ISBN 975-16-0423-0 Tk.
ISBN 978-975-16-1924-2

Sistem Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti. tarafından basılmıştır.
Adres: İvedik Org. San. Bölge Ağaç İşleri Sit. 521. Sok. No: 32/34
Tel: (0.312) 395 81 12 İvedik / Yenimahalle - ANKARA

ATATÜRK SUPREME COUNCIL FOR CULTURE, LANGUAGE AND HISTORY
PUBLICATIONS OF TURKISH HISTORICAL SOCIETY
Serial XVI, No. 158

Levent Şahverdi Arşivi
leventsahverdi@gmail.com

BRITISH DOCUMENTS ON ATATÜRK (1919-1939)

VOLUME VIII

1934 - 1939

Ed. by
BİLÂL N. ŞİMŞİR
AMBASSADOR

ANKARA - 2006

İÇİNDEKİLER

Önsöz ve Giriş	IX
Kısaltmalar	XIII
Belgelerin Listesi ve Özetleri	LXV
Belgeler	CCXXXVII

Ocak	1934	(No. 1 - 6)	1
Şubat	"	(No. 7- 13)	63
Mart	"	(No.14)	70
Nisan	"	(No. 15-16)	71
Haziran	"	(No. 17-24)	72
Temmuz	"	(No. 25-27)	86
Ağustos	"	(No.28-29)	92
Eylül	"	(No. 30- 35)	94
Ekim	"	(No. 36-37)	102
Kasım	"	(No. 38-47)	103
Aralık	"	(No.48-56)	115
Ocak	1935	(No. 57)	126
Şubat	"	(No. 58-59)	193
Mart	"	(No. 60-65)	197
Mayıs	"	(No. 66-67)	202
Haziran	"	(No. 68)	203
Temmuz	"	(No. 69)	204
Ağustos	"	(No. 70-72)	205
Eylül	"	(No. 73)	206
Ekim	"	(No. 74-80)	208
Kasım	"	(No.81-85)	216
Aralık	"	(No. 86-87)	223
Ocak	1936	(No. 88-89)	224
Şubat	"	(No. 90)	227
Nisan	"	(No. 91-92)	228
Mayıs	"	(No. 93-97)	237
Haziran	"	(No. 98)	242
Temmuz	"	(No. 99-100)	243
Ağustos	"	(No. 101-102)	245
Eylül	"	(No.103-106)	246

Ekim	"	(No. 107)	250
Kasım	"	(No. 108-120)	251
Aralık	"	(No. 121-127)	264
Ocak	1937	(No.128-132)	271
Şubat	"	(No. 133-137)	336
Mart	"	(No. 138-140)	344
Nisan	"	(No. 141-144)	349
Mayıs	"	(No. 145-151)	355
Haziran	"	(No. 152-156)	361
Temmuz	"	(No 157)	372
Ağustos	"	(No. 158)	373
Eylül	"	(No.159-164)	374
Ekim	"	(No. 165-178)	382
Kasım	"	(No. 179-194)	396
Aralık	"	(No. 195-200)	424
Ocak	1938	(No. 201)	437
Şubat	"	(No. 202-205)	437
Nisan	"	(No. 206-207)	447
Mayıs	"	(No. 208-210)	507
Haziran	"	(No. 211)	511
Temmuz	"	(No. 212)	513
Ağustos	"	(No. 213)	514
Ekim	"	(No. 214)	516
Kasım	"	(No. 215-275)	517
Aralık	"	(276-286)	570
Ocak	1939	(No. 287-293)	585
Şubat	"	(No. 294-298)	606
Nisan	"	(No. 299)	678
Mayıs	"	(No. 300)	679
Kaynaklar			683
Dizinler			685
Kişi adları dizini			687
Yer adları dizini			691
Tıpkıbasımlar			699

ÖNSÖZ VE GİRİŞ

İngiliz Belgelerinde Atatürk dizisinin 1919-1922 yıllarını kapsayan ilk dört cildi 1973-1984 yıllarında yayınlanmış ve daha sonraki tarihlerde bunların yeni baskıları da yapılmış idi. Dizinin Ekim 1922-Aralık 1929 dönemini kapsayan V. ve VI. Ciltleri ise yirmi yıllık bir aradan sonra ancak 2005 yılında yayınlanabildi. Aynı yıl dizinin VII. cildi baskıya verildi ki bu da 1930 yılı başından 1933 sonuna kadar geliyor.

Bu sekizinci cilt, 1934 yılı başından Mayıs 1939'a kadar uzanan dönemi kapsamaktadır; yani Türkiye Cumhuriyeti'nin on birinci, on ikinci, on üçüncü, on dördüncü, on beşinci yılları ve kısmen on altıncı yılı ile ilgili İngiliz belgelerini toplamaktadır. Bu yıllar içinde içte ve dışta çok önemli gelişmeler yaşanmaktadır. İnsanlık yeni bir dünya savaşına doğru sürüklenmektedir. Tam bu tedirginlik ortamında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk, 10 Kasım 1938'de hayata gözlerini yumuyor. Bu büyük acının yankıları 1939 yılına da taşıyor ve ciltte bu yankıların da bir bölümü yer alıyor.

Mustafa Kemal Paşa'nın ulusal lider olarak tarih sahnesine çıktığı 1919 yılından başlayan *İngiliz Belgelerinde Atatürk* dizisi, O'nun ölümünün yankılarıyla 1939 yılında son buluyor: Sekiz cilt tutan kitap, eskilerin ifadesiyle, Atatürk'ün "zuhuru" ile başlıyor, "ufulu" ile bitiyor. Dizi, bu sekizinci cilt ile nihayet tamamlanmaktadır. Bu son ciltte, Türkiye'deki İngiliz Büyükelçiliği tarafından hazırlanmış beş adet Türkiye Yıllık Raporu da bulunmaktadır. Tam metin olarak verilen bu kapsamlı raporlar 1933, 1934, 1936, 1937 ve 1938 yıllarıyla ilgilidir¹.

*

1933 yılı

Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yılı hakkındaki Yıllık Rapor, 1934 yılı başlarında tamamlanıp Londra'ya sunulmuştur; dolayısıyla kitabın bu VIII. cildinde yer almaktadır. Ankara'daki İngiliz Büyükelçiliği, 1933 Türkiye'si hakkında genellikle olumlu bir değerlendirme yapmaktadır:² İçerde şaşılacak gelişmeler gerçekleştirilmiştir. Dışarıda da Türkiye, sözü, sazi dinlenen, saygın bir Devlet durumundadır. İngiliz Büyükelçiliği özetle şöyle demektedir:

"1933'te Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yılı kutlandı. Yeninin eskiye, Cumhuriyet rejiminin İmparatorluk rejimine üstünlüğü Türk halkına gösterildi. Türk

¹ Bakınız Belge No: 3/1, 57/1, 131/1, 206/1 ve 298/1

² Bkz. Belge No: 3'e ek: 1933 Türkiye Yıllık Raporu.

silahlı kuvvetlerinin etkililiği, demiryolu politikasının başarısı, sanayinin gelişmesi, deniz ticaretinin büyümesi vurgulandı. Cumhuriyet dönemindeki gelişme gerçekten çarpıcıdır. Gazi ve İsmet Paşa kendilerini kutlamakta haklıdılar. Dışarıda ise Türkiye, 1933'te, Cenevre'deki Silahsızlanma Konferansına, Londra'daki Dünya Ekonomik Konferansına katıldı; Boğazlar bölgesini yeniden silahlandırma önerisini ortaya attı. Fransa ile yakınlaşan Türkiye'nin, Sovyetlerle dostluğu ve işbirliği arttı; Milletler Cemiyeti'ne ilgisi ise azaldı. Türkiye, Balkan komşularıyla dostluk ve saldırmazlık antlaşmaları yapmaya önem verdi. Türkiye içinde asayiş devam etti. İsmet Paşa, demiryolu yapımı için dış kredi alınmayacağını açıkladı, 1933 yılı, Türkiye'yi bir sanayi ülkesi haline getirmeyi amaçlayan beş yıllık plan hazırlıklarıyla sona erdi."

Cumhuriyetin Onuncu yılı dolayısıyla Türk Hükümeti, on yıl içinde gerçekleştirilen belli başlı reformları, başarıları gözler önüne serdi: Medeni Kanun, kıyafet ve alfabe değişikliği, uluslararası takvimin ve metrik sistemin alınması, dil reformu, Türk tarihi çalışmaları, üniversite kurulması vb. gibi. Bütün bu yeniliklerin arkasında Gazi'nin bulunduğu gözlendi. Reformların yanı sıra, eğitimde, demiryolu yapımında, bankacılıkta, hukukta vs. sağlanan başarılar kamuoyuna duyurulmuş, hatırlanmıştır: 1923-1932 arasında okullardaki öğrenci sayısı 350 binden 593 bine çıkmıştır. 1.5 milyon insana yeni yazıyla okuma-yazma öğretilmiştir. Dış ülkelere öğrenci gönderilmiştir ve gönderilmektedir. 1.985 kilometre demiryolu yapılmış. Cumhuriyet Merkez Bankası, Sümerbank, İş Bankası, Emlak ve Eytam Bankası kurulmuş. Tarım için Avrupa ve ABD'ye 100 profesör ve öğrenci gönderilmiş, Türkiye'ye yabancı uzmanlar getirilmiş, yeni okullar ve bir araştırma enstitüsü açılmış. Hukuk reformu yapılmıştır. Türkiye nüfusu 1927 sayımında 13.5 milyon idi, 1933'te 17 milyon tahmin ediliyor. Balkanlardan ve Rusya'dan yarım milyon muhacir ve 380 bin mübadil gelmiştir. 1933'te asayiş bozulmamıştır. Hükümet, Suriye sınırında kaçakçılığa karşı sıkı önlemler alıyor, kaçakçılar yakalanıyor. Demiryolu yapımı sürüyor.

1933'te Kabine'de birkaç değişiklik yapılmıştır:Yusuf Kemal (Tengirşek)'den boşalan Adalet Bakanlığı'na Şükrü Saracoğlu, Reşit Galip'ten boşalan Millî Eğitim Bakanlığına Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Yusuf Hikmet (Bayır) ve Fuat (Ağralı)'dan boşalan Nafia (Bayındırlık) Bakanlığına Hilmi (Uran) atanmışlardır. Yüksek bürokratlar olarak Ruşen Eşref (Ünaydın), Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri; Numan Bey (Menemencioğlu) Dışişleri Müsteşarı olmuştur. Hükümet, Halk Partisi aracılığıyla halkı eğitmeyi sürdürüyor. Gazi'nin karıştırdı suskun; yalnız bir ara Kâzım Karabekir Paşa biraz konuşup susmuştu. Ali Fuat Paşa (Cebesoy) Konya'dan mebus seçilmişti.

1933 Yıllık Raporu ötede şöyle devam ediyor:

"Türkiye bütçesi denk tutuluyor, dışardan kredi alınmıyor. Hükümet, sanayileşme için bir beş yıllık plan hazırladı. Eğitime büyük önem veriliyor, ama yolda

çeşitli zorluklar ve engeller var; kaliteli malzeme, para kıtlığı gibi. Orta öğretimde de kaliteli öğretmen kıtlığı çekiliyor. Tarih öğretiminde Türk çocuklarına aşırı bir gurur aşılanıyor. (Reşit Galip Bey'in hazırlatığı tarih kitaplarının ana hatları). Yüksek öğretime, üniversite reformuyla yeni bir ivme kazandırılıyor. Almanya'dan gelen bazı Musevî asıllı profesörler de üniversitede görevlendirildi ki üniversite artık pek eleştirilemeyecek. Mesleki eğitim için de yurt dışına kız ve erkek öğrenciler gönderildi. *Dil reformu*: 1932'de düzenlenen dil kongresinden beri dil reformu da dikkatleri çekiyor. Bu reformun esas amacı, Türk dilini yabancı kelimelerden ve kavramlardan arındırmak ve yerlerine Türkçelerini yerleştirmektir. (Ana çizgileriyle Dil Encümeninin programı.). *Sivil havacılık*: Ankara ile İstanbul arasında uçak seferleri başlandı. Bir Amerikan şirketinden iki uçak ve pilot sağlandı. 50 bin liralık bir ödenek ayrıldı. Bunun idaresi önce Millî Savunma Bakanlığına verildi. Nisanda başlayan seferler Kasım'da durduruldu; sonra Martta yeniden başladı. İstanbul'da bir pilot okulu açıldı...

Ticaret ve iktisat işlerine gelince: Kemalist rejimin ilk günlerinde Türkiye'nin ekonomi politikasının hedefi, ticaret dengesini düzeltme, Türk parasının değerini koruma olarak belirlenmişti. Bu da sanayileşme ve ihracatı artırma ile sağlanacaktı. Bu politikanın bir sonucu olarak yerel sanayi yavaş yavaş ve sürekli olarak gelişti, Türk ürünlerinin kalitesi iyileşti. Hükümet, sanayileşmeyi yalnız özel sektöre bırakmadı, kamu sektörünü de devreye soktu. Tarımda kooperatifler desteklendi. Dünya ekonomik krizinde olağanüstü önlemler almak gerekti. Koruyucu gümrük tarifeleri kondu, kambiyo kısıtlamaları getirildi. İthalata kota kondu. Bu önlemler ülkenin ticaret dengesini olumsuz etkiledi. Celâl Bey (Bayar) İktisat Vekili olunca ihracatı artırmak için bazı yabancı malların ithalatına konmuş olan kotaları kaldırdı. Bakan, İspanya gibi bazı ülkelere de ayrıcalık tanıdı. Türkiye, İtalya ve Belçika ile yapılmış olan ticaret anlaşmalarını fesh etti. Bu ülkeler şimdi Türkiye ile kliring anlaşmaları yapmayı düşünüyorlar. Bu önlemler yüzünden İngiltere'nin Türkiye ile ticaret hacmi azalabilir ve Türk-İngiliz ticaret anlaşmasının süresi Eylül 1935'te dolunca Türkler, İngiltere'den de bir kliring anlaşması yapmasını isteyebilirler. Türkiye'nin ekonomi politikası, İngiltere'nin bu ülkeyle ticaretine ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. (Sekiz yıllık ticaret rakamları.). İki ülke arasında ticaret hacmi azalmış ve denge 1930'da Türkiye lehine dönmüştür. Kota sistemi ve Türk sanayiinin gelişmesi yüzünden Almanya ve Fransa'nın da Türkiye'ye ihracatı azalmıştır. Türk Hükümeti, ticaret dengesini sağlama ve sermayenin dışı kaçmasını önleme hedefinde başarılı olmuştur. Demiryolu işine büyük para harcanmaktadır, bu da Türkiye'ye ağır bir mali yük getirecektir...."

Silahlı Kuvvetler: 1933'te Kara Kuvvetleri, ikişer tümenlik dokuz kolordudan oluşuyor. Mevcudu 110.000 kadar tahmin ediliyor. Kara Kuvvetlerinin bütçesi 32.383.000, Deniz Kuvvetlerinki 3.765.000, Hava Kuvvetlerinininki ise 943.000 Türk lirasıdır. Jandarmaya 8.679.000, askeri fabrikalara 2.955.000; Haritacılık Genel

Müdürlüğüne 603.000 Türk lirası ayrılmıştır. Yıl içinde Doğu Anadolu'da önemli bir huzursuzluk olmamış, Güneyde kaçakçılara biraz zayıf atılmıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri 29 Ekimde etkileyici bir resmî geçit gerçekleştirmiştir. IV. Kolordu birlikleri Cumhurbaşkanı Gazi'in önünden düzenli biçimde geçmişler ve takdir toplamışlardır. Kırıkkale silah ve mühimmatı geliştirilmiştir. Ancak Türk Silahlı Kuvvetlerinin çok sayıda motorlu araçlara ihtiyacı vardı. Boğazlar bölgesinin yeniden silahlandırılması umudu besleniyordu. Stratejik demiryolu yapımında büyük ilerleme sağlanmıştı. Sedat Paşa komutasındaki haritacılık hizmetleri çok gelişmişti, özellikle Balıkesir yöresinin haritaları çıkarılıyor, fakat açıklanmıyordu. Subay üniformalarında halif değişikliği yapılmıştı.

Yıl içinde Hava Kuvvetlerinde de büyük gelişme olmuştu. Hava Müsteşarı Selim Cevat Paşa idi. Uçuş okulunda Fransız uzmanlar vardı. Amerikan uzmanlar da Kayseri'deki Junker uçak fabrikasında çalışıyorlardı. İngiliz şirketi Vickers bir ihale kazanmıştı. Hava Kuvvetlerinde tahminen 130 kadar uçak vardı.

Sivil havacılıkta da gelişme görülmüştü. Türk Hükümeti, yepyeni bir işe girişmiş ve Nisan 1933'te Ankara ile İstanbul arasında uçak seferleri başlatmıştı. Bu girişim için Amerikan Curtiss-Wright Şirketi ile işbirliği yapılmıştı. Başlangıçta günde bir yapılan seferler, yeterli ilgi olmadığı için haftada üçe indirilmişti.

Deniz Kuvvetlerine 1933'te yeni gemi katılmamıştı. 1931-1932'de İtalya'ya yaptırılan gemilerin ödenmesi için anlaşmaya varılmıştı "Yavuz"un onarılması konusunda Fransa ile olan anlaşmazlık giderilmişti. Donanma Eylülde Ege'de manevra yapmıştı. Deniz kuvvetlerinin 1933 bütçesi 3.765.560 lira idi. Gölçük'te bir üs kurulması hakkındaki kanun Meclisten geçmişti. Yavuz ile Zafer destroyeri Varna'yı ziyaret ettiler. İsveç, Yunan, İtalyan, Yugoslav, Rus gemileri ve denizaltıları da İstanbul'u ziyaret etmişlerdi. Deniz kuvvetlerinden iki subay İngiltere'de öğrenim görmüştü, ikisi İtalya'da eğitiliyordu; birkaç Emekli Alman subay da Türk subaylarına ders veriyordu.

Dış ilişkiler 1933'te oldukça yoğun geçmiştir. Türkiye, aktif bir dış politika izlemiş, çeşitli uluslararası konferanslara katılmış, siyasi ittifaklar yapmış, dış ülkelere ziyaretler gerçekleştirmiş, ticari müzakereler ve anlaşmalar yapmıştır. Cenevre Silahsızlanma Konferansında Türkiye, Boğazlar bölgesini yeniden silahlandırma önerisini ortaya atmıştır. Londra Ekonomik Konferansında, bir Uluslararası Kredi Bankası kurulmasını önermiştir. Yabancı ülkeler de Türkiye'ye yakın ilgi göstermişlerdir. Yıl içinde Yugoslav Kral ve Kraliçesi, Yunanistan ve Macar Başbakanları, Romanya Dışişleri Bakanı, eski Fransa Başbakanı M. Herriot ve eski Yunan Başbakanı M. Venizelos 1933'te Türkiye'yi ziyaret etmişlerdir. Sovyet Savunma Komiseri Mareşal Vorosilov Başkanlığında güçlü bir Sovyet heyeti Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. Yıl kutlamalarına katılmıştır. Türk Dışişleri Bakanı Londra'ya ziyaret etmiş; Başbakan İsmet Paşa da Atina ve Sofya'ya resmî ziyaret yapmıştır.

Türkiye, Balkan komşuları Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan ile dostluk ve saldırmazlık antlaşmaları yapmış; Bulgaristan'la ise benzer bir antlaşma imzalayamamıştır. Londra'daki Türk Büyükelçisi, İngiltere, Türkiye, İran, Irak, Sovyetler Birliği ve Afganistan arasında saldırmazlık paktı imzalanması için nabız yoklamıştır. Türkiye, yabancı ülkelerle ticaret dengesine önem vermiştir. İngiliz değerlendirmesine göre, Türkiye'nin Sovyetler Birliği ve Yunanistan ile dostluk ilişkileri özel bir yer tutuyordu. ABD, demiryolu, madencilik, gümrük, havacılık konularında Türkiye'ye uzmanlar gönderiyordu; İtalya ve Almanya ise biraz gözden düşmüştü. Türkiye'nin İngiltere ile ilişkileri genellikle dostça idi, Fransa ile ilişkilerinde de gelişme görülmüştü. Türkiye, 1932 yılında katıldığı *Milletler Cemiyeti*'ni eleştiriyor ve bunun yararlı olup olmadığını tartışıyordu. Bu kuruluşun Musul konusunda Türkiye aleyhine karar vermiş olduğunu da unutmuyordu.

Ankara'daki İngiliz Büyükelçiliği, 1933 yılında Türkiye'nin çeşitli ülkelerle ikili ilişkileri hakkında da özetle şu bilgileri veriyor.

Türkiye ile İngiltere arasındaki ilişkiler iyi idi ve öyle devam etti. İngiliz yazarının Gazi hakkında yazmış olduğu "Bozkurt" kitabının yarattığı hoşnutsuzluk giderildi. Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yılında İngiliz basınının dostça yayınları Türkler arasında hoşnutluk yarattı. Mısır'la yaşanan "fes olayı"nın çözümünde İngiltere'nin oynadığı olumlu rol de takdir edildi. Silahsızlanma Konferansı ve Dünya Ekonomik Konferansı da bir aralık Türk-İngiliz ilişkilerine gölge düşürecekmiş gibi olduysa da bunlar da geçti. Büyükelçi Clerk'in Türkiye'den ayrılması Türkler arasında üzüntü yarattı. Son yıllarda Türk-İngiliz ilişkilerinde görülen iyileşme büyük ölçüde Büyükelçi Clerk'in eseridir. Türk-İngiliz ticaret dengesinin İngiltere lehinde gelişmesi Türk Hükümetini rahatsız ediyor. İlişkiler dostça devam etmekle beraber, İngiltere'ye karşı için için güvensizlik beslendiği de görülmüyor.

1933'te Türkiye-Afganistan ilişkileri dostça kaldı; Memduh Şevket Bey (Esendal) Kâbil'e Büyükelçi atandı. Türk okullarında Afgan öğrenciler var; Afganistan'a bir Türk Tarih uzmanı gönderildi. Eski Afgan Kralı Amanullah Han yazın Türkiye'ye geldi ve Cumhurbaşkanı'na ziyaret etti; Kasımda Amanullah'ın kayın pederi Mahmut Tarzi İstanbul'da öldü. Nadir Han'ın öldürülmesi üzerine Gazi ile Zahir Şah birbirlerine sempati telgrafları çektiler³.

Bulgaristan ile ilişkilere gelince: İstanbul'da çıkan "Cumhuriyet" gazetesi, Bulgaristan'ı eleştiren sert bir başyazı yayınladı; oradaki Türk azınlığa baskı yapıldı-

³ Atatürk döneminde Türkiye-Afganistan ilişkileri hakkında ayrıca báz.: Bilâl N. Şimşir, *Atatürk ve Afganistan*, ASAM, Avrasya Stratejik Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara: 2002; Bilâl N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları, Cilt 1: Afganistan-Çin*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.1-100; Memduh Şevket Esendal'ın Afganistan Büyükelçiliği hakkında báz., Memduh Şevket Esendal, *Kızıl Mektuplar*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001; Memduh Şevket Esendal, *Oğullarına Mektuplar*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003.

ğını, Pomakların da Hristiyanlaştırılmaya çalışıldığını yazdı. Bulgar Başbakanı, Türkiye ile ilişkilerin tatminkâr olduğunu söyledi. Razgrad Türk mezarlığı Bulgarlar tarafından tahrip edildi; Yunus Nadi de hemen bunu eleştirdi. İstanbul'da Bulgaristan'ı protesto için bir mitingi yapıldı¹. Ankara'daki yeni Bulgar elçisi ortalığı biraz yatıştırdı. Türkiye, mevcut sınırların karşılıklı garanti edilmesini öngören bir anlaşmayı Bulgaristan ile de yapmak istiyor; Bulgaristan ise buna yanaşmıyor. Bulgar Eğitim Bakanı General Markoff, Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yıl kutlamalarına katıldı. Türkiye-Bulgaristan Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hükem Anlaşması beş yıl uzatıldı.

Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkileri yıl boyunca pek samimi olarak sürdü. Karşılıklı ziyaretler yapıldı, Eylülde Yunan Başbakanı ile Dışişleri Bakanı Ankara'yı ziyaret etti ve bir Türk-Yunan Paktı imzalandı. Yunan Hava Kuvvetleri Komutanı Ankara'da onuncu yıl törenlerine katıldı. M. Venizelos da Türkiye'ye geldi. Karma Nüfus Mübadele Komisyonu lağvedildi. Yeni bir Türk-Yunan ticaret anlaşması imzalandı.

Atatürk, Türkiye Cumhurbaşkanı sıfatıyla, şu dört Yunan Devlet Başkanı ile ilişkilerde bulundu ve yazışmalar yaptı: Paul Coundouriotis, Theodore Pangalos, Alexandre Zaimis ve Kral George II².

1933'te Yugoslavya Kral ve Kraliçesi İstanbul'a kısa bir ziyaret yaptılar ve Türk-Yugoslav ilişkileri ilgi çekti. Türk Dışişleri Bakanı Belgrad'a gitti ve 27 Kasım'da Türkiye-Yugoslavya Dostluk ve Saldırmazlık Paktı imzalandı. Güney Yugoslavya'da el konulmuş olan Türk emlakı anlaşmazlığı da çözüme bağlandı. Türk-Yugoslav Haşhaş Sözleşmesi yürürlüğe girdi³.

M. Titulescu'nun Ankara'ya ziyareti sonunda Türkiye-Romanya ilişkileri pek samimi hale geldi. Balkan ülkelerinde yakından izlenen bu ziyaretin ardından Yunan Başbakanı ve Yugoslav Kralı da Türkiye'ye geldiler; İsmet Paşa ile Tefik Rüşti Bey de Sofya'yı ziyaret ettiler. Türk-Romen Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması im-

¹ Razgrad Türk Mezarlığı'nın fanatik Bulgarlar tarafından tahrip edilmesi hakkında bkz. Necmettin Delborman, *Balkan Türklerinin Hicret Sebepleri: Razgrad Mezarlık Hâdisesinde Çarlar Benim İçin Çaldı*. İstanbul: 1955; Bulgaristan'daki Türk azınlığı tarihi için bkz. Bülâl N. Şimşir, *Bulgaristan Türkleri (1878-1985)*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986; aynı kitabın İngilizce çevirisi: Bülâl N. Şimşir, *The Turks of Bulgaria (1878-1985)*, Published by K. Ruzem & Brother, London, 1988; Atatürk ile Bulgar Kralı Boris III arasındaki ilişkiler hakkında bkz. Bülâl N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları I*, s. 491-567, ayrıca bkz. T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk ve Türk-Bulgar İlişkileri (1913-1938)*, Ankara, 2002. Bu kitapta Türk ve Bulgar resmi belgeleri yer almaktadır. Benim Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanmış olan ve yukarıda anılan Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları Cilt I... başlıklı kitabımdan da birçok belge bu kitaba alınmış, bazılarının ise kaynağı gösterilmemiştir.-BNŞ.

² Bu konuda bkz. Bülâl N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları Cilt IV*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s. 363-474.

³ Bkz. Bülâl N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları IV*, S. 257-362.

zalandı. Romanya Müslümanlarından bir heyet, Türkiye Cumhuriyetinin 10. Yıl kutlamalarına katıldı².

Balkan devletlerinden Arnavutluk ile ilişkiler iyidir, denilebilir. 1928'den beri ilk defa Ankara'ya bir Arnavut elçisi atandı. 1928 yılında Arnavutluk'ta krallık ilân edilmesi üzerine Tirana'daki Türk Elçisi Tahir Lütfü Tokay geri çekilmiş ve bir daha Arnavutluk'a dönmemişti. Tirana'daki Türk Elçiliği dört yıl kadar işgüderlerle yönetilmişti, Ankara'da da bir Arnavut işgüder bulunmuştu. Cumhuriyetin onuncu yılında Ankara'ya yeniden bir Arnavut elçi atanmış, ertesi yıl da Ruşen Eşref Ünaydın, Tirana'ya elçi olarak gönderilmişti. Böylece Türkiye Arnavutluk ilişkileri normale dönmüştü³.

Balkanlar'dan Orta Avrupa'ya uzanalım: Türkiye'nin *Macaristan* ile ilişkileri çok iyi düzeydeydi. Ekim 1933'te Macar Başbakanı Gömbös, Dışişleri Bakanı Kanya ile birlikte Türkiye'ye resmi bir ziyaret yaptı. Türk-Macar Tarafsızlık ve Hakem anlaşması uzatıldı. Tekirdağ'da, Macar yurtseveri Rakoczi anıldı ve anma törenine Gömbös ile Kanya da katıldılar. Bir Türk-Macar kliring anlaşması imzalandı.

İngiliz değerlendirmesine göre, 1933 yılında Hitler'in başa geçmesiyle Almanya'nın Türkiye'de itibarı azalmıştı. Birçok Alman doktor ve profesör kendi yurtlarından çıkıp Türkiye'de görev almıştı. Türk Hükümeti, Nazi rejiminden kaçan Musevi asıllı Alman profesörleri Türkiye'ye davet etmiş, onlara üniversitede görev vermişti. Türk gençleri de Almanya'da öğrenim görüyordu. Daha önce Ankara'da görev yapmış olan eski Alman Büyükelçisi Nadolny Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yıl kutlamalarına katıldı. Ve yıl içinde bir Türk-Alman kliring anlaşması yapıldı.

Fransa ile Türkiye birbirlerine yaklaştılar. Fransa, 1930'da imzalanmış olan dostluk anlaşmasını, Tevfik Rüştü Beyin Paris ziyareti sırasında 14 Mayıs'ta (1933) onayladı. Ağustosta eski Fransa Başbakan M. Herriot, Türkiye'yi ziyaret etti, Ankara'da Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal ile görüştü. Fransa ile Türkiye arasında bir kliring anlaşması imzalandı.

Türkiye'nin İtalya ile ilişkileri ise 1933'te kötüye gitti. İki ülke arasındaki ticari *modus vivendi* Türkiye tarafından feshedildi. Türk Dışişleri Bakanı Londra dönüşünde Roma'ya ziyaret etti ve Mussolini ile görüştü. Yeni bir Türk-İtalyan ticaret anlaşması müzakere ediliyor. Meis'in karasullarıyla ilgili anlaşma TBMM'nce onaylandı.

Türkiye'nin ABD ile ilişkileri çok iyidir. Ankara'ya birçok Amerikan uzmanı yerleşti. Türk gençleri Amerika'ya öğrenim için gönderiliyor; Türkiye'deki Amerikan okullarında da pek çok Türk genci okuyor. Yeni Amerikan Büyükelçisi Mr.

² Ibid., s. 3-76

³ Bilâl N. Şimşir, *Türkiye-Arnavutluk İlişkileri. Büyükelçilik Anıları (1985-1988)*, ASAM Yayınları, Ankara, 2001 ve Bilâl N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları I*, s. 281-362

Skinner, Cumhurbaşkanına güven mektubunu sundu. Başkan Roosevelt, Cumhuriyetin onuncu yılında Gazi'yi kutladı. ABD'ye ticari kolaylıklar sağlandı. Savaşta zarar görmüş Amerikalıların Türkiye'den talepleri konusunda görüşmeler yapılıyor.

Türkiye ile *Sovyetler Birliği* arasındaki samimiyet arttı. Vorosilov ve Karahan, Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. Yıl kutlamalarına katıldılar, çok sıcak karşılandılar, İzmir ve Çanakkale'ye de götürüldüler. Türk-Sovyet dostluğu bundan daha iyi olmaz. Rusya, Anadolu'da kurulacak bir tekstil fabrikası için kredi ve yardım sözü verdi.

Türkiye ile Mısır arasında 1932 yılında bir "Fes Olayı" yaşanmıştı. 1933 yılında bu olayın etkileri ortadan kaldırılmaya çalışıldı. Gazi, Ankara'da Kızılay'ın yılbaşı balosunda Mısır Elçisinin gönlünü aldı ve Mısır Kralı hakkında dostluk jestinde bulundu. Gazi, Martta Kralın yaş günü dolayısıyla düzenlenen Mısır Elçisinin balosuna katıldı. Kahire'deki Türk işgüderi de Elçi payesine yükseltildi. Fakat Mısır'daki Türk vatandaşları ve vakıflarla ilgili sorunlar devam etti. Mısır hükümet üyeleri, Türk elçiliğinin düzenlediği 29 Ekim davetine katılmadılar, sonra da bu davranışlarını onarmaya çalıştılar.

Türkiye'nin Irak ile ilişkileri de dıştan dostça görünmektedir. Barzani aşireti Kuzey Irak'ta huzuru biraz bozdu. Ankara'daki Irak Elçisi Emir Zeid de Türkiye'de itibar gördü. Kral Faysal'ın ölümü Türkiye'de üzüntü yarattı. Türk-Irak ticaret anlaşması TBMM'nce onaylandı; Suçluların İadesi anlaşmasının onay belgeleri de Bağdad'da teati edildi.

Türkiye - Japonya ilişkileri 1933'te biraz gergindi. Türk-Japon ticareti Türkiye zararına açık veriyor. Ticaret anlaşması onaylanmadı, ticari ilişkiler bir *modus vivendi* ile yürütülüyor. Japon Turan Derneği'nin Gazi'ye tarihi bir kılıç takdim edeceği açıklandı.

Latin Amerika ülkelerinden Brezilya'ya en çok kayırları ülke statüsü tanıdı, iki ülke bir "kahve anlaşması" imzaladı. Meksika elçisi Türkiye Cumhurbaşkanına güven mektubunu sundu. Türkiye, uzak yakın demeden çeşitli ülkelerle dostluk ilişkileri kurma, dostluk antlaşmaları yapma politikasını 1933'te de sürdürdü. Bu yıl içinde Türkiye, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve Latin Amerika ülkelerinden ile dostluk antlaşmaları, İtalya ile de saldırmazlık anlaşması imzalamıştır. Uruguay ve İran'la daha önce yapılmış olan dostluk antlaşmaları 1933'te onaylanmıştı. Kısacası, Türkiye Cumhuriyeti devletinin hemen hiçbir ülke ile ciddi sorunları yoktu.

1934 yılı

İngiliz gözüyle 1934'te Türkiye şöyle görünüyor:

"Türkiye'de Kemalist rejim pekiştirildi, İsmet İnönü hükümeti güçlendirildi, Devletin laikleştirilmesi hızlandırıldı, Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı verildi,

beş yıllık sanayi planı uygulandı, silahlanma ve dolayısıyla vergi yükü artırıldı. Atatürk, Millet'in sevgilisi olarak etkinliğini sürdürdü. Dış ilişkilerde de önemli gelişmeler oldu. Türkiye, Milletler Cemiyeti'ne seçildi. Atatürk'ün girişimiyle Türkiye ile İngiltere arasında yakınlaşma oldu. Şahin Türkiye ziyaretini Türk-İran ilişkilerini güçlendirdi. Türkiye, İtalya saldırısı korkusu yaşadı ve güvenlik ihtiyacıyla Fransa'ya yaklaştı. Mussolini'nin Afrika ve Asya'da yayılma emelinden söz etmesi, Türkiye'yi kaygılandırdı. Bu kaygıyla Türkiye, İngiltere'ye ve Fransa'ya yaklaştı, Balkan ülkeleriyle ilişkilerini güçlendirdi, Balkan Paktı'nın kurulmasına öncülük etti. İtalya korkusu pek yersiz değildir ve Türklerin güvencesi de Rusya'dır."¹¹

Biraz yakın bakışla Türkiye'deki iç durumun görüntüsü özetle aşağıdaki gibidir:

Halk Partisi hükümeti, 1934'te de rakipsiz iktidarını sürdürdü. Reformlara devam edildi; kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı; metrik sisteme geçildi; soyadı kanunu çıkarıldı; Cumhurbaşkanı kendi adını Kemal Atatürk olarak değiştirdi; paşa, bey, efendi, ağa, hacı vs. gibi unvanlar kaldırıldı; ibadet yerleri dışında dini kıyafetler giyilmesi yasaklandı; bu yasak Müslüman olmayan cemaatler arasında, özellikle Rumlar arasında ve Yunanistan'da heyecan yarattı. Sayıları artan "Halkevleri" halkı eğitmeye çalıştı; belediye seçimlerinde oy vermeye çağırdı. Hükümet, yılı nispeten olaysız geçirdi; yıl sonuna doğru genel seçimlere karar verildi; TBMM'nin görev süresinin sonuna yaklaşıyor. Hükümette üç değişiklik oldu: Fuat Ağıralı Maliye, Ali Çetinkaya (Kel Ali), Bayındırlık, Abidin Özmen de Milli Eğitim Bakanlığına atandılar. Ali Çetinkaya selefinden daha aktif çıktı ve yabancı demiryolu şirketlerini satın almaya başladı; dış kredi almadan demiryolu yapımını hızlandırdı. Beş yıllık sanayi planı hızla uygulanıyor.

1934 bütçesi 184 milyon TL olarak öngörüldü ve savunma harcamaları artırıldı. Türkiye, savunmada kendi kendine yeterli olmayı amaçlıyor. Kayseri'de uçak fabrikası kuruldu, İstanbul-Ankara-Diyarbakır uçak seferleri başlatıldı. 1934'te İskân kanunu çıkarıldı; vatandaşlar ve Balkan göçmenleri ülkenin çeşitli yerlerine iskân ediliyor. Hükümet, dışardan Türk göçmeni alarak nüfusu artırmayı amaçlıyor ve 1934'te Türkiye nüfusunun 16.750.000 olduğu açıklandı. (1927'de 13.660.275 idi). Göçmenlerin çoğu Trakya'ya yerleştirildi. Yabancıların Türkiye'de oturmaları ise zorlaşıyor ve yabancılar ve hatta yerli Museviler Türkiye'den göç etmeye başladılar. Kısacası, 1934 yılında, Türkiye'yi, sadece Türklerden oluşan, yoğun nüfuslu, zengin, Batılı, milliyetçi, kendi kendine yeterli, saldırılara göğüs gerebilecek kadar güçlü, saf Türk diline sahip, aşağılık kompleksinden kurtulmuş bir ülke haline getirmek amacına doğru kararlı adımlar sürdürüldü.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin durumu özetle şudur:

¹¹ Belge No. 57'ye ek: 1934 Türkiye Yıllık Raporu.

Kara Kuvvetleri: III'ncü Kolordu İstanbul'dan Çorlu'ya kaydırıldı ve Trakya'da iki yeni tümen kuruldu. Kara Kuvvetlerinin mevcudu 140.000, bunun 30.000 kadar jandarmadır. Savaş araç ve gereçleri artırılıyor ve modernleştiriliyor. Milli savunma bütçesi de artırıldı. Mareşal Fevzi Çakmak, Genelkurmay Başkanı olarak kaldı, fakat dört kolordu komutanı yer değiştirdi. Tümen komutanları ve ordu müfettişleri arasında da değişiklikler oldu. İki General emekliye ayrılacak. Yedi albay Tuğgeneral oldu. Yıl içinde büyük çaplı manevralar yapılmadı, yalnız İran Şahı'nın ziyareti sırasında İzmir'de küçük çaplı tatbikat yapıldı. 29 Ekim törenlerinde ordu iyi izlenim bıraktı. Askeri bakımdan ülke sakindi. Boğazlar bölgesinin silahlandırılması konusu resmen ortaya atılmadı. Bir Türk-Bulgar Sınır Komisyonu kuruldu. Stratejik ve ekonomik bakımdan önemli demiryollarının yapımı sürüyor. Orduda kullanılan kumaşların kalitesi iyileşti. Ordunun haritacılık bölümü ülkenin 1/800.000 ölçekli haritasını hazırladı.

Deniz Kuvvetleri: Türk hükümeti, Deniz Kuvvetlerine 10 denizaltı katmak istediğini Yunanistan'a duyurdu. Türkiye, İngiltere'den de bir kruvazör almak niyetindedir. Gölçük'te bir deniz üssü kurulması konusunda bir gelişme olmadı. Ege Denizinde kara, deniz, hava kuvvetleri ortak tatbikat yaptı. Bütçe: 1 Haziranda başlayan mali yılda Deniz Kuvvetleri bütçesi, 43.258 lira artırılarak 3.808.818 liraya çıkarıldı. Yıl içinde İngiliz, Japon, Fransız, Romen gemileri Türk sularını ziyaret etti. Yurt dışında eğitim gören Türk deniz subayı yok; bazı emekli Alman deniz subayları, eğitmeni ve uzman olarak Türk Deniz Kuvvetlerinde çalışıyor. Amiral Mehmet Ali Dalay, Boğazlar Komisyonu Başkanlığına atandı.

Hava kuvvetleri için 8 Vickers uçağı sipariş edildi. Savaş uçakları için Fransa'ya sipariş verildi. 1934 yılında büyük bir askeri faaliyet görüldü. Batı cephesine öncelik veriliyor. Türkiye, Silahlı Kuvvetlerini hızla modernleştirmeye kararlı görünüyor, ama askeri bilgi toplamak zor.

Sivil Havacılık: İstanbul-Ankara uçak seferleri 1 Ağustosta yeniden başladı ve 1 Ekimde Diyarbakır'a kadar uzatıldı. İstanbul-Ankara yolcu ücreti 22.5 liraya düşürüldü. Uçak yarışları düzenlendi, Douglas uçakları da Türkiye'ye geldi ise de satış yapılamadı. Vecihi Bey Havacılık Özel Okulu, ikisi bayan sekiz pilot yetiştirdi; daha sonra Hükümetin Eskişehir'de bir havacılık okulu açacağı açıklandı.

Ticarî ve Ekonomik İşler: Türkiye, 1934'te çeşitli ülkelerle modus vivendi ve kliring anlaşmaları imzalandı. Yeni bir ticaret kararnamesi 1 Ekimde yürürlüğe girdi ve beş kategori gümrük tarifesini öngörüldü. İngiliz ticareti bundan olumsuz etkileneceği için girişimde bulunuldu ve bazı olumlu sonuçlar alındıysa da yeni kısıtlamalar konabilir. Birçok ülke Türkiye ile kliring anlaşması yapmak durumunda bırakıldı. Türkiye, İngiltere ile olan Ticaret anlaşmasını fesh etti ve bir modus vivendi yapılması yolundaki İngiliz önerisini ise kabul etmedi. Ticaret dengesi halen İngiltere'nin lehinedir: 1934 yılının ilk dokuz ayında İngiltere'nin Türkiye'ye ihracatı 903 bin, Türkiye'den ithalatı ise 560 bin İngiliz lirası olmuştur.

Dış ilişkiler:

"Türkiye, dünyadaki saygınlığı ve öteki ülkelerle eşitliği konusunda çok duyarlıdır. 1934'te Milletler Cemiyeti Konseyi'nde yarı daimi üyelik kazandı. Balkan Pakını imzaladı, adeta bir Yeni Büyük Devlet oldu. Hemen her uluslararası sorununda, Türkiye'nin kalabalık ve güçlü bir taraftar grubu vardır. Türkiye, 1934'te Fransa'ya yöneldi, İtalya'ya soğuk durdu, Almanya ile iyi ilişkiler sürdürdü, İngiltere'yle dostluğunu artırdı; Japonya ile ticaret dengesizliğinden hoşnut olmadığını belli etti, Çin'le dostluk antlaşması imzaladı. Türkiye'nin Suriye ile ilişkileri fena değil, Filistin'le emlak sorunu var, Irak'la ilişkileri de fena sayılmaz. ABD, Türkiye'nin iyi bir müşterisidir. Türkiye, Doğuda da bir pakt, ayrıca bir Akdeniz paktı oluşturmak için nabız yokluyor. Boğazlar bölgesini ve Trakya bölgesini silahlandırma konusunu tekrar açtı. Yıl boyunca Türkiye, yabancı ülkelerle kliring esasına dayanan ve kendi çıkarına olan ticaret anlaşmaları imzalamaya çalıştı. Barışçı politika izleyen Türkiye, yıl içinde savunma bütçesini artırmayı da ihmal etmedi. Bugün Türkiye güçlüdür."¹⁰

1934'te Türkiye'nin Londra Büyükelçiliğine Atatürk'ün yakın arkadaşı Fethi Okyar, İngiltere'nin Ankara Büyükelçiliğine de Sir Percy Loraine atandı. Yeni Büyükelçiler zamanında Türkiye-İngiltere ilişkilerinde olumlu gelişmeler görüldü. Yeni İngiliz Büyükelçisi Türkiye'de iyi karşılandı. Atatürk, bir dost gibi Büyükelçi Loraine'e açıldı ve İngiltere ile yakınlaşmayı arzu ettiğini bildirdi.

İngiliz Büyükelçisi Percy Loraine , 20 Haziran 1934 günü Londra'ya gizli olarak özetle şunları telledi:

"Dün akşam Ankara Palas'ta İran Şahı onuruna verilen davette, bir odada briç oynuyordum. Gazi, tanıdığım iki İranlı generalle birlikte yanıma gelip beni kendisiyle poker oynamaya çağırdı ve oyun sabah saat 9.00'a kadar sürdü. Bu uzun saatlerde Gazi bana bir şahsi dostuymuşum gibi davrandı. Oyun bittikten sonra ve herkes dağılınca da Gazi beni saat 10.30'a kadar yanında alıkoydu. Yanımızda yalnız İçişleri Bakanı ile Şahın maiyetinden bir asker vardı. Bu asker bir kenara çekildi ve konuşulanlarla pek ilgilenmedi.

"Gazi, beni Türkiye'nin dostu olarak selamladıklarını belirttikten sonra, Fethi Bey'e Londra'da gösterilen dostluktan hoşnut kaldığını; İngiltere'ye çok değer verdiğini, saygı beslediğini ve İngiltere ile dostluk kurmak istediğini bildirdi. Neden daha yakın olmuyorduk, İngiltere Türkiye'nin dostluğuna değer vermiyor muydu? Bizim Türkiye'ye karşı tutumumuz neydi? Ben, Türkiye, Rusya'nın yakın dostudur; İngiltere ise Rusya'ya o kadar yakın değildir, dedim. Bunu eleştirmek için söylemiyorum; iki dostluk yan yana, birbirine paralel olursa ne âlâ, diye ekledim. Türk-Rus dostluğunu, Türk-İngiliz dostluğuna bir engel olarak görmeyişime memnun oldum. Bütün bu konuları benim kendisiyle ve ilgili bakanlarıyla

¹⁰ Ibid.

konusmamı istedi; Türk-İngiliz dostluğunu arzu ettiğini tekrarladı. Bu konuşmamızda söylediklerim, benim kişisel düşüncelerimdir, dedim; anlayışla karşıladı.

"Ertesi akşam İran Büyükelçiliğinde verilen resepsiyonda Gazi, beni tekrar poker masasına davet etti. Masamızda diğer oyuncular Şahi ile Başbakan ve Adalet Bakanı idi. Sabah saat 4.30'a kadar süren bu oyunda, en iyi kartları olan Gazi ile ben başbaşa kaldık. O zaman bir ara kulağıma eğilerek, "Birbirimize karşı oynayınca ne kadar güçlü olduğumuzu görüyorsunuz! Bir de birleşirsek o zaman ne olacağımızı düşünün, dedi." ¹¹.

Büyükelçi aynı gün Londra'ya bir telgraf daha çekti. Dedi ki:

"Gazi ile konuşmamda kullandığım dilin onaylanacağını umuyorum. Hazırlıksız yakalandım. Cumhurbaşkanının o saatte böyle önemli bir konuyu açmasını beklemiyordum. Oysa Gazi, adeti olduğu üzere, bunu önceden planlamıştı. Onun bize yaklaşması, Türk-İngiliz yakınlaşmasına kapıyı açması şüphesiz önemlidir. 1914'den beri yaşadığımız kötü hatıralara sünger geçelim, anlayışlı dostlar olarak yeniden işe koyulalım, demek istemiştir. Gazi ile konuşmamız hakkında 20 Haziranda Dışişleri Bakanına da bilgi verdim. Bakan, Gazi'nin bu konuşmayı önceden düşünüp taşınarak yapmış olduğunu söyledi ve benim konuşmamı ve Türk-Rus dostluğunu zikretmemi de isabetli buldu. Takdirlerinize sunarım". ¹²

Büyükelçi Loraine, bundan sonraki günlerde bu konu üzerinde ısrarla durdu. Gazi'nin İngiltere'ye açılmasının ard niyetli değil içten olduğunu, İngiltere'nin bu açılmaya olumlu karşılık vermesinin yerinde olacağını Hükûmetine telkin etti. Talimat istedi. 22 Haziranda şunları yazdı:

"Gazi'nin bizimle yakın ilişki arzusu samimidir; İngiltere'yi Rusya'ya veya İtalya'ya karşı kullanmayı düşünüyor olamaz, sanırım. Belki Türkiye'yi Londra para piyasasına yeniden açmak gibi bir düşüncesi de vardır. Ama asıl, Türk-İngiliz yakınlaşmasının mümkün olduğunu düşünmüştür, diye tahmin ediyorum. Bize uzatılan bu zeytin dalını geri çevirmek veya hiç umursanmamak, doğru bir davranış olmaz. Talimatınızı bekliyorum". ¹³.

Londra'dan bir ses seda çıkmadı. Büyükelçiye talimat gelmedi. Büyükelçi Loraine, bir hafta kadar bekledikten sonra Londra'yı biraz sıkıştırdı; 29 Haziranda hem Dışişleri Bakanı John Simon'a hem de Dışişleri Bakanlığında Türkiye İşlerine bakan Doğu Dairesinin başı Lancelot Oliphant'a özel birer mektup gönderdi ve Gazi'nin girişimine olumlu cevap verilmesini istedi. Bakana şunları yazdı:

¹¹ Belge No. 18

¹² Belge No. 19

¹³ Belge No. 22

"Gazi'nin İngiltere ile yakın ilişki arzusu hakkında size telgraflar gönderdim. Cumhurbaşkanının bu dostça girişimi bence çok önemlidir. Gazi'ye yakın iki bakanının bu arzusunun samimi olduğunu belirttiler. Bu dostça duyguları karşılıksız bırakmamak uygun olur. Türkiye ile ilişkilerimizde mutlu bir dönüm noktasında bulunduğumuzu düşünüyorum."¹⁴

Büyükelçi, Oliphant'a gönderdiği mektupta da Gazi'nin İngiltere'ye uzattığı "dostluk elini sıkamak" gerektiğini söyledi: "Çalışma arkadaşlarım Morgan ve Knight, Gazi'nin yakın çevresinden Edib Bey ve Şükrü Kaya ile ayrı ayrı görüşme fırsatı buldular. Her ikisi de Gazi'nin samimi olarak İngiltere ile yakın ilişki arzu ettiğini doğrulamıştır. Bakanımız bize uzatılan bu dostluk elini sıkmaya karar verirse, Türkiye'ye dostluk göstermek için çeşitli yollar bulabiliriz" dedi¹⁵.

Londra, bir buçuk ay düşünüp taşındıktan sonra olumlu cevabını bildirdi: Türkiye ile İngiltere arasında "dürüst ve açık dostluk" kurulmasından yana olduğunu son derece gizli olarak Ankara'ya ilettiler. Öyle ki, İngiltere'nin görüşü yazılı olarak Türkiye'ye bildiriliyor, fakat bu yazının okunduktan sonra iadesi isteniyordu. Yani yazı yok sayılıyordu! Büyükelçi Loraine, iki adet "yok sayılan yazı"ya da "non-paper"i 8 Ağustos 1934 günü Türkiye Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü (Aras)'a sunduğunu ertesi gün Londra'ya bildirdi:

"Gazi'nin açılıma cevabımızı dün Dışişleri Bakanına bildirdim. Kendisine, okunduktan sonra iade edilmek üzere imzasız iki kâğıt verdim, bunları yok saydığınızı söyledim. Her iki kâğıt olumlu karşılandı ve takdir edildi. Bakan, Gazi'ye cevabımızda yer alan "dürüst ve açık" dostluk kelimelerini önemli buldu; Türkiye'nin isteginin de kimseden gizli kapaklı bir yanı olmayan ve kimseyi hedef almayan bir dostluk olduğunu söyledi. Bizim cevabımızın kendi görüşlerini doğruladığını ekledi. Cevabımızın Gazi tarafından da memnuniyetle karşılanacağına emin olmamı sözlerine ekledi"¹⁶.

İngiltere'nin olumlu cevabı Gazi'ye ve Başbakan İsmet Paşa'ya sunulmuş. Her ikisi de memnun kalmış. İngiltere'nin "yok" saydığı iki yazı da 15 Ağustos günü İngiliz Büyükelçisine iade edilmiştir. Bu yazıların örneklerine arşivlerde rastlayamadım.

İngilizlerin kendi aralarında geçen bu yazışmalardan anlaşıldığına göre, Türkiye ile İngiltere arasında yeniden dostluk ilişkileri kurulması önerisi, 1934 ortalarında, Türkiye Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'den gelmiş, İngiliz tarafı da öneriyi olumlu karşılamıştır. Böylece, iki ülke arasında samimi dostluk ilişkileri başlamıştır. Bu, İngiliz Büyükelçisi Percy Loraine'in ifadesiyle, Türk-İngiliz ilişkilerinde bir "dönüm noktası"dır. Tarih 1934.

¹⁴ Belge No. 23

¹⁵ Belge No. 24

¹⁶ Belge No. 28

İlerde ittifaka dönüşecek olan Türk-İngiliz dostluk ilişkilerinin başladığı 1934 yılında iki ülke arasında bazı görüş ayrılıkları ve ufak tefek bazı olumsuz olaylar da eksik olmuyordu. Örneğin Türkiye, Doğu Akdeniz'de dengeyi İtalya tarafından bozulduğu gerekçesiyle, donanmasını güçlendirmek istiyordu. İngiltere ise buna karşı çıkıyor, Türkiye ve Yunanistan deniz kuvvetlerini güçlendirirlerse İtalya'nın da kendi deniz kuvvetlerini arttıracaklarını savunuyordu.

Arada bazı olumsuz olaylar da yaşanıyor. Şöyle ki: Londra'da yayımlanan *New Britain* dergisinin 17 Ocak 1934 günlü sayısında, Türkiye Cumhurbaşkanı hakkında ağır bir yazı çıktı. Yazı, "A Great Savage" (Büyük Bir Merhametsiz) başlığını taşıyordu. Türkiye Büyükelçisi Münir (Erteğün), hemen girişimde bulundu. İngiltere Dışişleri Bakanı Sir John Simon, bu girişimi Ankara'daki İngiliz Büyükelçisine şöyle bildirdi: "

"Türk Büyükelçisi *New Britain* dergisinde çıkan bir yazı hakkında girişimde bulundu. Gazi ile ilgili bu yazının içeriği övücü olmakla beraber başlığı nahoş. Adını bile duymadığım bir dergide de olsa böyle bir yazının çıkmış olmasına üzüldüğümü, fakat basın özgürlüğü dolayısıyla bu gibi yayınları önleyemediğimizi söyledim. Büyükelçi Münir Bey (Erteğün) yazıyı Ankara'ya gönderdiğini bildirdi."¹⁷

Bu girişim üzerine derginin dikkati çekildi. İngiliz Dışişleri Bakanı Simon, 12 Şubat günü Türkiye Büyükelçisine haberi verdi: " *New Britain* 'da çıkan yazı konusunda derginin editörü özür diledi, kendisinin rahatsız olduğu bir sırada bu yazının çıkmış olduğunu ve bir daha böyle bir yazı çıkmayacağını söyledi." Büyükelçimiz teşekkür etti: "Dergi editörünün özür dilediğini Hükûmetime bildirdim." dedi¹⁸. Konu kapandı.

14 Temmuzda (1934) üniformasız üç İngiliz denizci, bayraksız bir tekneyle Sisam adasından Türk kıyısına (Dipburnu'na) yaklaşınca nöbetçiler bunlara ateş açtı ve denizcilerden biri öldü, biri de yaralandı. Nöbetçiler, bunları kaçakçı sandıklarını, önce havaya ateş açtuklarını ve talimata göre hareket ettiklerini söylediler. İngiliz belgelerine göre, Türk hükûmeti özür dilemiş, İngiliz hükûmeti bunu kabul etmişti. Türk hükûmeti 2000 İngiliz lirası da ödemiş ve olay kapanmıştı.

Türkiye, Kıbrıs Türkleri konusunda İngiltere kaunda girişimde bulundu. Bu konuda bir Kıbrıs Türk gazetesinde çıkan makaleye dikkat çekti. Makalede Kıbrıs Türklerine ayrımcılık yapıldığından şikâyet ediliyordu.

Balkan ülkeleriyle ilişkiler:

Arnavutluk ile Türkiye ilişkileri iyileşti. Ruşen Eşref Ünaydın Tırana'ya elçi atandı. Ankara'daki Arnavutluk elçiliği ise mali sebepler yüzünden kapandı, Atina'

¹⁷ Belge No.6

¹⁸ Belge No. 10 ve 12

daki Arnavut elçisi Türkiye'ye de akredite edildi. Arnavutluk'un Balkan Paktna katılması konusunda Türkiye'nin tutumunu belirsiz. Kral Zogu'nun Ankara'yı ziyaret edeceği yolundaki söylentilerin aklı çıkmadı.

Türkiye'nin Bulgaristan ile ilişkileri 1934 yılında kötüleşti. Bulgaristan'da Türk azınlığa kötü davranılması, Pomakların Türkiye'ye göçünün engellenmesi, emlak işi, bazı İstanbul ve Sofya gazeteleri arasında polemik, Trakya konusunda söz duellosu gibi sorunlar var. Neuilly antlaşması konusunda revizyonist bir politika izleyen Bulgaristan, komşularıyla saldırmazlık paktı imzalamadı ve Balkan Paktna'nın dışında kaldı. Bulgaristan, bu paktın kendisine karşı yapıldığını düşünüyor. Bulgaristan ile ikili paktlar yapılması düşüncesi de terk edildi. Türk Hükümeti, Bulgaristan'ın İtalya ile birlikte Trakya'ya saldırabileceğinden kaygılanıyor ve tedbir alıyor. Bulgaristan, Makedonya ve Trakya komitelerini kapattı. Türkiye hoşnut kaldı. Makedonya Komitesi Başkanı İvan Mihaylov Türkiye'ye sığındı ve siyasi mülteci sayıldı. Türk-Bulgar Karma komisyonu, ortak sınırı belirledi. Bulgaristan'dan Türkiye'ye 9806 göçmen geldi. Türk Meclisi Türk-Bulgar ticaret antlaşmasını onayladı. 23 Eylül 1933'te imzalanan Türk-Bulgar Tarafsızlık antlaşması henüz yürürlüğe girmedi.

Türkiye'nin Romanya ile ilişkileri çok samimidir. Türkiye Dışişleri Bakanı Bükreş'i, Romanya Dışişleri Bakanı da Ankara'yı ziyaret etti. İki ülke arasında askeri bir ittifak bulunduğu söylentisi doğrulanamadı.

Yugoslavya Kralının Türkiye'ye kısa ziyareti iki ülke ilişkilerine ivme kazandırdı. Balkan Paktna'nın imzalanması bu ilişkileri daha da geliştirdi. Yugoslav Dışişleri Bakanı Yevtiç 18 Nisanda Ankara'ya resmi bir ziyaret yaptı; Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildi; Başbakan ve Dışişleri Bakanı ile görüştü. İkili ilişkiler yeni bir aşamaya ulaştı. Yugoslav Meclisi, Türkiye-Yugoslavya Dostluk Antlaşmasını alkışlarla onayladı. Kral Alexandre'mın öldürülmesi üzerine Türkiye, Yugoslavya'ya üzüntülerini ve sempatilerini iletmek için elinden geleni yaptı ve yas tuttu. Belgrad'daki cenaze törenine, Türkiye Cumhurbaşkanlığı muhafız bölüğü de katıldı. T. R. Aras, Belgrad'ı ziyaret etti, Türk-Yugoslav dostluğu hakkında demec verdi; iki ülke arasında görüş birliği ve ittifak anlayışı oluştu; emlak sorunu halledildi ve bir kliring antlaşması imzalandı.

Yunanistan: Resmi olarak Türk-Yunan ilişkileri samimidir. 1933 tarihli Türk-Yunan Paktna Yunanistan Senatosunda ve TBMM'de onaylandı. TBMM, Türk-Yunan ilişkilerine ivme kazandıran Balkan Paktna'nı da onayladı. Yunan Savunma Bakanı General Kondylis, Genelkurmay Başkanıyla birlikte Ankara'ya resmi bir ziyaret yaptı ve Cumhurbaşkanı tarafından da kabul edildi. Resmi bildiride Balkan Paktna'nın önemi vurgulandı. Bu ziyaret dolayısıyla Yunanistan, bir Türk-Yunan askeri antlaşması yapılmasını önermiş. Türkiye, Bulgaristan'la zıtlaşmamak için öneriyi kabul etmemiş. Yunan parlamenterlerin Türk demiryollarında ücretsiz seyahatlerini öngören kanun TBMM'de onaylandı. Yunanistan da Türk mebuslara aynı hakkı tanımıştı. Yabancıların bazı meslekleri Türkiye'de icra etmelerini engel-

leven yasa Yunanistan'da eleştirildi. Din adamlarının ibadethaneler dışında dini kisve ve kıyafet giymelerini yasaklayan kanun da Yunanistan'da tepki yaratmış, bunun Ortodoks Kilisesine "öldürücü bir darbe" olduğu ileri sürülmüştü. Türkiye ve Yunanistan, deniz kuvvetlerini güçlendirmeyi arzu ediyorlar. Türk-Yunan Karma Komisyonu nüfus mübadelesine ilişkin çalışmalarını tamamladı. Yunan Dışişleri Bakanı Ekin sonunda Ankara'ya bir ziyaret yaptı. Kasımda Türkiye ile Yunanistan arasında bir kliring anlaşması yapıldı.

Doğu ülkeleriyle ilişkiler

Irak ile Türkiye arasında dostça ilişkiler devam etti. Irak, Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Yıldönümü kutlamalarına dört uçakla katıldı. Iraklı pilotlar Türk Hükümetinin konukları oldular.

Aralık sonunda Irak Dışişleri Bakanı Nuri Said Paşa Ankara'ya kısa bir ziyaret yaptı ve İran-Irak sınırı konusunda görüşlerini anlattıysa da Türkiye'den destek alamadı. Türk-Irak Ticaret anlaşması 23 Mayıs 1934'te yürürlüğe girdi.

İran ile iyi ilişkiler Şah'ın Türkiye'ye yaptığı ziyaretle pek samimileşti. TBMM-ni ziyaret eden Şah, "ilk Türk operası"nı (Özsoy) seyretti, Cumhurbaşkanı ile birlikte İzmir'e gitti ve Tahran'a atanan yeni Türk Büyükelçisi Enis Bey (Akaygen) ile birlikte ülkesine döndü. İki Türk profesör İran'da Firdevsi'yi anma törenlerine katıldı.¹⁰

İran Şahı'nın Türkiye'ye ziyareti Irak'ı kaygılandırdı, çünkü İran ve Türkiye, 1913 ve 1914'te çizilen İran-Irak (o zaman Türk) sınırını tanımıyor. Fakat Şah'ın ziyareti sırasında bir anlaşma imzalanmamıştır. Türkiye, İran görüşüne daha sıcak bakıyor.

Afganistan ile Türkiye ilişkileri dostça devam etti. Türkiye, Afganistan-İran sınır anlaşmazlığına hakemlik etmeyi kabul etti. Bu göreve Fahrettin Altay getirildi. Ama yıl sona ererken sorun henüz çözülememişti. Afganistan'ın Milletler Cemiyetine girmesi Türk basınında hoşnutluk yarattı. Türk okullarında 100'den fazla Afgan öğrenci var ve Afganistan Türkiye'den danışmanlar istiyor.

Türkiye-Mısır ilişkilerinde biraz iyileşme oldu. Ama yıl boyunca konuşulan Türkiye-Mısır anlaşması bir türlü imzalanamadı.

Avrupa ülkeleriyle ilişkiler

Sovyetler Birliği ile Türkiye arasındaki sıcak ilişkiler 1934'te devam etti. Sovyetler, Türkiye'ye 8 milyon dola kredi açtı. Moskova, Balkan Pakı'na karşı çıkmadı. Bir Türk askeri heyeti ve Türk uçakları Moskova'da 1 Mayıs kutlamalarına katıldı.

¹⁰ Daha geniş bilgi için bkz: Hüseyin Gerede, *Siyasi Tutarlarım: İRAN (1930-1934)*, İstanbul: 1952; Bülül N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları II*, s. 435-560; Bülül N. Şimşir, *Bizim Diplomatar*, Bilgi Yayınevi, Ankara: 1996.

Ağustos'ta da bir grup Türk subayı Rusya'yı ziyaret etti ve Vorosilof tarafından kabul edildi.

Macaristan: Türkiye ilişkilerinde önceki sıcaklık pek kalmadı, çünkü Balkan Paktını imzalayan Türkiye anti-revizyonist kampa kaydı ve revizyonist Macaristan'a ters düştü. Mayıs ayında bir Türk parlamento heyeti Macaristan'ı ziyaret etti. Türk-Macar kliring anlaşmasının, Tarafsızlık anlaşmasının ve suçluların geri verilmesi anlaşmasının süreleri uzatıldı.

Türkiye-Fransa ilişkileri yıl boyunca fevkalâdeydi. Ocakta Fransa Meclisinde Fransız-Türk grubu kuruldu. Bu vesileyle Aras ile M. Herriot birbirlerine dostluk mesajları gönderdiler. Dostluk söylevleri verildi. Ardından Türk Meclisinde de bir Türk-Fransız grubu kuruldu. Yine karşılıklı dostluk duyguları dile getirildi. Ekimde Yugoslav Kralı ile Fransa Dışişleri Bakanı öldürülünce Türkiye, Fransa'nın yasını paylaştı. Barışı korumak konusunda anlaşan Fransa ile Türkiye'nin bir pakt bile imzalayabilecekleri söylendi. İki Fransız denizaltısı İstanbul'u ziyaret etti. Ardından iki Fransız destroyeri İstanbul'a geldi; bunların İzmir'e gitmesine ise izin verilmedi. Ticareti geliştirmek için Marsilya'dan bir heyet Türkiye'yi ziyaret etti. Fransız ticaret atışesi, 1933'de imzalanan Türk-Fransız kliring anlaşmasının Fransa için bir felâket olduğunu söylüyor.

Almanya: Türkiye, Hitler Almanya'sına karşı ihtiyatlı bir tutum izliyor; aynı zamanda Alman uzmanları işe alıyor. Ankara'da Tarım Enstitüsünde, İstanbul Üniversitesinde Almanya'dan gelen uzmanlar çalışıyor. Berlin'de görev başında ölen Büyükelçisi Kemallettin Sami Paşa'ya Almanya'da büyük saygı gösterilmesi Türkiye'de hoşnutluk yarattı ve Türk-Alman dostluğunu derinleştirdi. Hitler'in Devlet Başkanlığını da üstüne alması konusunda yapılan plebisitte Türkiye'deki Almanlar da Karadeniz'deki bir Alman gemisine gidip oy kullandılar. Kasında bir Alman askeri heyeti Türkiye'ye geldi ve Türk ordusunun misafiri oldu. Alman Büyükelçisi İzmir'de bazı eğitim kuruluşlarını ziyaret etti ve "Yaşasın Gazi!" diye konuşma yaptı. Türk-Alman kliring anlaşmasının süresi uzatıldı.

Avusturya: Türkiye ilişkileri oldukça iyi, söyleyecek fazla bir şey yok. İki ülke yeni bir ticaret anlaşması imzaladı. Türk Dışişleri Bakanı, Avusturya sorunu bu ülkenin tarafsızlaştırılmasıyla çözülebileceğini söyledi.

İtalya: Mussolini'nin Afrika ve Asya'da İtalyan yayılma emellerinden söz etmesi yüzünden Türkiye-İtalya ilişkileri 1934 yılında biraz kötüleşti. Türkiye, uçak ve denizaltı sayısını arttırmaya yöneldi. Mussolini, Türkiye'ye karşı hiçbir kötü emel beslemediği yolunda Türk Büyükelçisi Vasıf Bey'e (Çınar) güvence vermiştir. Cumhurbaşkanı Ege bölgesindeki askeri tesisleri ve garnizonları teftiş etti. İtalya, Balkan Paktı'nı kendisine karşı yapılmış bir ittifak olarak görüyor. Türkiye, Oniki-ada'nın silahlılandırılmasından rahatsız. Bu arada 1928 tarihli Türk-İtalyan Paktının süresi 1942 yılına kadar uzatıldı.

Türkiye'nin Belçika ile ilişkileri ticari ilişkilerdir. İki ülke arasında bir kliring anlaşması imzalandı, ama Belçika bundan pek memnun değil. Senatör Baudouin, Kral Leopold III'ün tahta çıkışını Atatürk'e bildirmek için Kasım'da Ankara'yı ziyaret etti²⁰.

Çekoslovakya ile Türkiye 3 Mart'ta kliring anlaşması imzaladılar; 30 Nisanda en çok kayırlan ülke esasına dayanan bir ticaret anlaşması yaptılar ve anlaşma yürürlüğe girdi. İspanya Polonya, Finlandiya ile de ticaret anlaşmaları yapıldı ve anlaşmalar yürürlüğe kondu. Madrid'deki Türkiye Elçisi, Lizbon'a da akredite edildi.

Türkiye'deki Estonya vatandaşlarının haklarını İngiliz konsolosluğu gözetiyor, Türkiye bu duruma itiraz etmiyorsa da Estonya'nın kendi temsilciliğini tercih edeceğini duyurdu.

İsviçre Elçiliği İstanbul'dan Ankara'ya taşındı. İki ülke arasında yapılan ticaret ve kliring anlaşmaları yürürlüğe girdi; Uzlaşma, Adli Tasfiye ve Hakemlik Anlaşması ile Suçluların iadesi anlaşması onaylandı.

1934 yılında İsveç veliahtı Gustave Adolphe ile eşi İsveç Prensesi Louise, 2-15 Ekim 1934 tarihlerinde Türkiye'ye resmi bir ziyaret yaptı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal tarafından ağırlandılar. Veliht yeni Türkiye'nin kalkınmasına ilgi gösterdi; Cumhurbaşkanı İsveçli konuklarından hoşlandı. Türkiye-İsveç kliring anlaşması yürürlüğe girdi²¹.

Uzak ülkeler

ABD: Türkiye'nin ABD ile ilişkileri yıl içinde fevkalâde idi. ABD, suçluların iadesi anlaşmasını onayladı ve Türkiye, Insul adlı bir Amerikalı suçluyu tutuklayıp ABD makamlarına iade etti. Türk hükümeti, savaş sırasında Türkiye'de zarar gören Amerikan vatandaşlarına tazminat ödemeyi kabul etti. İki ülke arasında ticaret dengesi Türkiye lehindedir

Japonya: Nisanda iki Japon kruvazörü İstanbul'u ziyaret etti. Japon Amiral Ankara'ya da geldi ve Başbakan tarafından kabul edildi. 1930 tarihli Türk-Japon Ticaret Anlaşmasının onay belgeleri teatü edildi. "Mançuko" Dışişleri Bakanı Türkiye ile diplomatik ilişki kurmak istedi. Türkiye buna yanaşmadı ve "Mançuko"yu tanımadı. Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Meksika'ya da akredite edildi. Hollanda ile bir ticaret ve kliring anlaşması yapıldı. Norveç ile de bir kliring anlaşması ve ayrıca bir Uzlaşma, Adli Tasfiye ve Hakemlik anlaşması yapıldı.

²⁰ Atatürk ile Belçika Kraları arasındaki yazışmalar hakkında bkz. Bülal N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları I*, s. 415-470

²¹ İsveç Velihtı Adolphe ile Prenses Louise'in Türkiye ziyaretleri ve Atatürk ile İsveç Kralı Gustaf arasındaki yazışmalar için bkz. Bülal N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları III*, s. 39-94

Çin: Şubat'ta Türkiye'ye bir Çin heyeti geldi. Heyet dostça karşılandı, Cumhurbaşkanı tarafından da kabul edildi. Heyet Başkanı, Çin ve Türkiye dosttur, dedi. 4 Nisanda Ankara'da Türkiye-Çin dostluk antlaşması imzalandı. Ekimde bir Çin askeri heyeti Türkiye'yi ziyaret etti.

Brezilya'nın Ankara elçiliği Eytülide kapandı.

1935 yılı

1935'te Türkiye'de ilk önemli siyasi gelişme milletvekili seçimleri oldu. Atatürk, 21 Ocakta İstanbul'a gitti ve orada Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı sıfatıyla seçimler konusunda çalışmalar yaptı. 2 Şubat günü CHP örgütüne ve ikinci seçmenlere bir bildirme yayınladı: "...Cumhuriyetçi ve milliyetçi olmakla beraber Partimiz programından başka bir programla ve partili olmanın tabii kayıtları dışında serbest çalışacak samimi yurttaşların ulus kürsüsünden yapacakları tenkidler ve söyleyecekleri düşüncelerle milli çalışmanın kuvvetleneceğine inanıyoruz." dedi.²²

Seçim sonuçları 8 Şubat'ta alındı. Atatürk aynı gün akşam, millete bir bildirme daha yayınladı: "Ulusça gösterilen birlik, ülkeye bağlılık bütün gözleri yeniden yurdumuza çekmiştir. Öz dileğimiz yurdun yüceliği, yurttaşın genliğidir"²³

İngiliz Büyükelçiliği 15 Şubat günü Londra'ya özetle şunları rapor etti:

"TBMM'ne 399 üye seçildi. 1931 seçimlerine göre 1935 seçimlerinde milletvekili sayısı 82 artırıldı. 399 milletvekilinden 386'sı (17 bayan dahil), Halk Partisi Başkanı sıfatıyla Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmiştir; geri kalan 13'ü ise bağımsızdır. İstanbul'dan Rum Dr. Taptas, Ermeni Keresteciyan ve Musevi Dr. Abravaya da milletvekili seçildiler. Türk Ortodokslardan da bir kişi seçildi. Bağımsız milletvekilleri arasında Rafet Paşa, Ali Fuat Paşa da var. Çalışma arkadaşlarımdan birine, seçimlerde yapılan bir usulsüzlük örneği anlatıldı. Cumhurbaşkanı bir bildiri yayınlarak seçmenlere teşekkür etti. Basın olumlu yorumlar yapıyor, azınlıklardan seçilen milletvekillerinin de bütün ulusun temsilcileri olduklarını yapıyor. Türkiye'deki yabancılar ise başka türlü düşünüyor."²⁴

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ilk defa bayan milletvekilleri de seçilmişti. O tarihte birçok Avrupa ülkesinde henüz kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıyordu. Seçme ve seçilme hakkı için miting düzenlemeye, gösteri yapmaya kalkışan kadınlar tutuklanıyor, hapse atılıyordu. Türkiye Cumhuriyeti, kadın hakları konusunda bir çok ülkeden daha ileriye. Atatürk bu konuyla doğrudan ilgi-

²² *Ulus Gazetesi*, 3.2.1935

²³ *Ibid.*, s. 9.2.1935

²⁴ Belge No. 59

Türkiye'nin Belçika ile ilişkileri ticari ilişkilerdir. İki ülke arasında bir kliring anlaşması imzalandı, ama Belçika bundan pek memnun değil. Senatör Baudouin, Kral Leopold III'ün tahta çıkışını Atatürk'e bildirmek için Kasım'da Ankara'yı ziyaret etti²⁰.

Çekoslovakya ile Türkiye 3 Mart'ta kliring anlaşması imzaladılar; 30 Nisanda en çok kayırlan ülke esasına dayanan bir ticaret anlaşması yaptılar ve anlaşma yürürlüğe girdi. İspanya Polonya, Finlandiya ile de ticaret anlaşmaları yapıldı ve anlaşmalar yürürlüğe kondu. Madrid'deki Türkiye Elçisi, Lizbon'a da akredite edildi.

Türkiye'deki Estonya vatandaşlarının haklarını İngiliz konsoloslugu gözetiyor, Türkiye bu duruma itiraz etmiyorsa da Estonya'nın kendi temsilciliğini tercih edeceğini duyurdu.

İsviçre Elçiliği İstanbul'dan Ankara'ya taşındı. İki ülke arasında yapılan ticaret ve kliring anlaşmaları yürürlüğe girdi; Uzlaşma, Adli Tasfiye ve Hakemlik Anlaşması ile Suçluların iadesi anlaşması onaylandı.

1934 yılında İsveç veliahtı Gustave Adolphe ile eşi İsveç Prensesi Louise, 2-15 Ekim 1934 tarihlerinde Türkiye'ye resmi bir ziyaret yaptı ve Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal tarafından ağırlandılar. Veliyaht yeni Türkiye'nin kalkınmasına ilgi gösterdi; Cumhurbaşkanı İsveçli konuklarından hoşlandı. Türkiye-İsveç kliring anlaşması yürürlüğe girdi²¹.

Uzak ülkeler

ABD: Türkiye'nin ABD ile ilişkileri yıl içinde fevkalâde idi. ABD, suçluların iadesi anlaşmasını onayladı ve Türkiye, Insul adlı bir Amerikalı suçluyu tutuklayıp ABD makamlarına iade etti. Türk hükümeti, savaş sırasında Türkiye'de zarar gören Amerikan vatandaşlarına tazminat ödemeyi kabul etti. İki ülke arasında ticaret dengesi Türkiye lehindedir.

Japonya: Nisanda iki Japon kruvazörü İstanbul'u ziyaret etti. Japon Amiral Ankara'ya da geldi ve Başbakan tarafından kabul edildi. 1930 tarihli Türk-Japon Ticaret Anlaşmasının onay belgeleri teati edildi. "Mançuko" Dışişleri Bakanı Türkiye ile diplomatik ilişki kurmak istedi. Türkiye buna yanaşmadı ve "Mançuko"'yu tanımadı. Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Meksika'ya da akredite edildi. Hollanda ile bir ticaret ve kliring anlaşması yapıldı. Norveç ile de bir kliring anlaşması ve ayrıca bir Uzlaşma, Adli Tasfiye ve Hakemlik anlaşması yapıldı.

²⁰ Atatürk ile Belçika Kralları arasındaki yazışmalar hakkında bkz. Bülal N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları I*, s. 415-470.

²¹ İsveç Veliyahtı Adolphe ile Prenses Louise'in Türkiye ziyaretleri ve Atatürk ile İsveç Kralı Gustaf arasındaki yazışmalar için bkz. Bülal N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları III*, s. 39-94.

Çin: Şubat'ta Türkiye'ye bir Çin heyeti geldi. Heyet dostça karşılandı, Cumhurbaşkanı tarafından da kabul edildi. Heyet Başkanı, Çin ve Türkiye dosttur, dedi. 4 Nisanda Ankara'da Türkiye-Çin dostluk antlaşması imzalandı. Ekinde bir Çin askeri heyeti Türkiye'yi ziyaret etti.

Brezilya'nın Ankara elçiliği Eylül'de kapandı.

1935 yılı

1935'te Türkiye'de ilk önemli siyasi gelişme milletvekili seçimleri oldu. Atatürk, 21 Ocakta İstanbul'a gitti ve orada Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı sıfatıyla seçimler konusunda çalışmalar yaptı. 2 Şubat günü CHP örgütüne ve ikinci seçmenlere bir bildirge yayınladı: "...Cumhuriyetçi ve milliyetçi olmakla beraber Partimiz programından başka bir programla ve partili olmanın tabii kayıtları dışında serbest çalışacak samimi yurttaşların ulus kürsüsünden yapacakları tenkidler ve söyleyecekleri düşüncelerle milli çalışmanın kuvvetleneceğine inanıyoruz." dedi.²²

Seçim sonuçları 8 Şubat'ta alındı. Atatürk aynı gün akşam, millete bir bildirge daha yayınladı: "Ulusça gösterilen birlik, ülkeye bağlılık bütün gözleri yeniden yurdumuza çekmiştir. Öz dileğimiz yurdun yüceliği, yurttaşın genliğidir."²³

İngiliz Büyükelçiliği 15 Şubat günü Londra'ya özetle şunları rapor etti:

"TBMM'ne 399 üye seçildi. 1931 seçimlerine göre 1935 seçimlerinde milletvekili sayısı 82 artırıldı. 399 milletvekilinden 386'sı (17 bayan dahil), Halk Partisi Başkanı sıfatıyla Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmiştir; geri kalan 13'ü ise bağımsızdır. İstanbul'dan Rum Dr. Taptas, Ermeni Keresteciyan ve Musevi Dr. Abravaya da milletvekili seçildiler. Türk Ortodokslardan da bir kişi seçildi. Bağımsız milletvekilleri arasında Rafet Paşa, Ali Fuat Paşa da var. Çalışma arkadaşlarımdan birine, seçimlerde yapılan bir usulsüzlük örneği anlatıldı. Cumhurbaşkanı bir bildiri yayınlayarak seçmenlere teşekkür etti. Basın olumlu yorumlar yapıyor, azınlıklardan seçilen milletvekillerinin de bütün ulusun temsilcileri olduklarını yazıyor. Türkiye'deki yabancılar ise başka türlü düşünüyor."²⁴

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ilk defa bayan milletvekilleri de seçilmişti. O tarihte birçok Avrupa ülkesinde henüz kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıyordu. Seçme ve seçilme hakkı için miting düzenlemeye, gösteri yapmaya kalkışan kadınlar tutuklanıyor, hapse atılıyordu. Türkiye Cumhuriyeti, kadın hakları konusunda bir çok ülkeden daha ileriydi. Atatürk bu konuyla doğrudan ilgi-

²² *Ulus Gazetesi*, 3.2.1935

²³ *Ibid.*, s. 9.2.1935

²⁴ Belge No. 59

lenmiş, kadın milletvekili adaylarını kendisi belirlemiş ve 17 bayan milletvekilinin TBMM'ne girmesini sağlamıştır.

Atatürk, seçimlerin ardından, 16 Şubat günü Ege vapuruyla İstanbul'dan Çeşme'ye doğru yolculuğa çıktı. Ertesi gün Zafer destroyerine geçti ve Alanya yönüne hareket etti. Antalya, Silifke, Fethiye ve Marmaris'e uğradı. 25 Şubatta İstanbul'a döndü. İngiliz Büyükelçiliği, "Cumhurbaşkanı belki istirahat için bu geziye çıkmıştır, ama Ege ve Akdeniz kıyıları Türkiye'nin hassas bölgeleridir, son zamanlarda Antalya'ya ağır toplar yerleştirilmiştir" diyor²⁵.

1 Mart günü TBMM açıldı. Atatürk, dördüncü defa Cumhurbaşkanı seçildi. 1925 yılından beri TBMM Başkanlığı görevini yürüten ve Devlette Cumhurbaşkanı'ndan sonra 2. sırada olan Kâzım Özalp'ın yerine Abdülhalik Renda TBMM Başkanlığına seçildi. Kâzım Özalp, Zekâi Apaydın'ın yerine Milli Savunma Bakanı oldu. İngiliz Büyükelçisi bunları Londra'ya bildirirken şöyle dedi:

"Kâzım Özalp yerini Abdülhalik Renda'ya bıraktı ve kendisi, teselli olarak Milli Savunma Bakanlığına atandı. Bu değişikliği son anda Cumhurbaşkanı istemiş. Atatürk, ovbirliğiyle yeniden Cumhurbaşkanı seçildi ve bu Meclisin tarihinde ilk defa milletvekillerine "Bayanlar, Baylar" diye hitap ederek teşekkür etti. Yeni kabineyi yine İsmet İnönü kurdu."²⁶

Atatürk, yeniden Cumhurbaşkanı seçildiğini, yabancı Devlet Başkanlarına şu nâme ile duyurdu:

"Büyük ve Aziz Dost, Ankara'da 1 Mart 1935 tarihinde içtima eden Türkiye Büyük Millet Meclisinin ittifakı arasile dördüncü defa olarak Türkiye Cumhuriyeti Riyasetine intihap edildiğini ve Teşkilâtı Esasiye Kanunının bahsettiği salâhiyete istinaden iktidar mevkîini işgal eylediğini Zâtı Devletinize beyana mûsuraat eylerim. İşbu intihap keyfiyetini Zâtı Devletinize iblâğ eylerken bu fırsattan istifade ederek bütün mesaimin Türkiye ile Memleketiniz arasında teyemmünlen mevcut olan dostane münasebetleri idame, inkişaf ve tezyide masrûf olacağını temin eder ve Milletlerimiz için nafi olan bu ümniyenin husul bulması için pek kıymetli olan yüksek müzaheretinizden istifade ile bahtiyar olacağımı beyan eylerim. Bu kanaatladır ki Zâtı Devletiniz hakkında beslediğim yüksek hislerime ve gerek Zâtı Devletinizin şahsî saadet ve gerek Milletinizin refah ve ikbali hakkındaki temennilerime itimat buyurmanızı rica eylerim Büyük ve Aziz Dost.

Ankara'da bin dokuz yüz otuz beş senesi Mart ayının ikinci günü tanzim edilmiştir."²⁷

²⁵ Belge No. 60

²⁶ Belge No. 62

²⁷ Bu belgenin tipkibasımı için bkz. Bilâl N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları I*, Tipkibasımı 8. Bu mektup veya nâme, Fransızca çevirisi ile birlikte yabancı devlet başkanlarına gönderilmiştir. Türkçe aslı Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk tarafından imzalanmış, Cumhurbaşkanlığı soğuk damgasıyla damgalanmış ve en altına Dışişleri Bakanı da imzasını koymuş olarak, diplomatik kanalla yüksek muhataplarına iletilmiştir. -BNŞ.

Atatürk'e suikast: 1935 yılında, doğrudan Atatürk'ün hayatıyla ilgili önemli bir gelişme oldu: İngiltere, Türkiye Cumhurbaşkanı'na karşı bir suikast hazırlandığını Ankara'ya haber verdi. Bu, ilginç ve önemli bir gelişmeydi.

1920'li yıllarda Ermeni teröristler İttihatçı liderlere karşı suikastlar hazırlarken İngiliz istihbarat elemanlarının Ermenilere lojistik destek verdikleri sanılıyordu. İngiliz İstihbaratı, Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal'i öldürmeye kalkışmış, bu amaçla Mustafa Sagır adlı bir Hintli suikastçiyi Ankara'ya kadar göndermişti. Kurtuluş Savaşının ardından Yunan makamları, yine Mustafa Kemal'in hayatına kastetmek niyetiyle Midilli adasından Ayvalık'ın Sarımsaklı kumsalına suikastçılar çıkardıklarını İngiliz konsolosuna haber almış ve Londra'ya bildirmiş olduğu halde İngiliz hükümeti, bu bilgileri Ankara'ya duyurma zahmetine girmemişti.... Şimdi 1935'te artık devir değişmiş ve İngiltere'nin tutumu da tamamen değişmiş görünüyordu: İngiliz Hükümeti Atatürk'e karşı suikast hazırlandığını yıldırım telgrafla Türk Hükümetine duyuruyordu.

14 Ağustos 1935 günü, İngiltere Dışişleri Bakanı Samuel Hoare, "derhal çekilecek" kayıtlı bir telgrafla Türkiye'deki İngiliz Büyükelçisi Percy Loraine'e özetle şu talimatı verdi:

*"Türkiye Cumhurbaşkanı'na suikast düzenlemek amacıyla bir grup Türk ve Kürt teröristin 30 Temmuz'da deniz yoluyla Beyrut'tan hareket ettiği haber alındı. Bu bilgiyi Türk Hükümetine iletmenizi rica ederim."*²⁸

Büyükelçi Loraine o gün İstanbul'da bulunuyordu. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın da orada olduğunu öğrendi ve hemen bizzat haberi Bakana iletti ve ertesi gün bunu Londra'ya bildirdi: "Türkiye Cumhurbaşkanı'na suikast düzenlemek amacıyla bir grup teröristin Beyrut'tan yola çıktığını bizzat İçişleri Bakanına haber verdim. Şükrü Kaya bu dostça bildirimden dolayı çok teşekkür etti. Kendisi de bir süre önce Suriye'deki Türk konsolosundan benzer bir haber almış" dedi²⁹.

Büyükelçi Loraine, daha sonra Londra'ya şu haberleri verdi:

"Cumhurbaşkanı'na suikast düzenlemek niyetiyle Türkiye'ye giren bazı kişiler yakalandı. İçlerinde bir Ermeni ve Çerkez varmış. Hükümet Urfa Milletvekili Ali Saib'in dokunulmazlığının kaldırılmasını istedi" dedi ve şunları ekledi³⁰:

"Cumhurbaşkanı'na suikast girişiminin ortaya çıkarılması Türkiye'de heyecan yarattı. Urfa Milletvekili Ali Saib Ursavaş'ın da bu işin içinde olması hayret yarattı. Suriye'den Türkiye'ye girmiş ve yakalanmış Çambazlı Yahya, sorgulanmasında Ali Saib'in adını vermiş. Bir Meclis komisyonu Ali Saib'in milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasını istedi. Ali Saib, heyecanlı bir konuşma yaparak alçakça

²⁸ Belge No. 70

²⁹ Belge No. 71

³⁰ Belge No. 75

bir itiraya uğradığını söyledi. Dokunulmazlığın kaldırılması önerisi ertelendi. Ama ileri gelen Türkler onun suçlu olduğunu düşünmüyorlar. Daha sonra Ali Saib tutuklandı. Suikast girişimine tepki olarak ülkenin her tarafından Atatürk'e telgraflar gönderiliyor, başlıca şehirlerde büyük mitingler yapılıyor."³¹

Türk basını suikast haberine geniş yer verirken Fransa'yı eleştirmekten de geri durmadı. Çünkü suikastçılar Suriye'den Türkiye'ye sızmışlardı ve Suriye, Fransa mandası altındaydı. İngiliz Büyükelçisi şöyle yazıyordu:

"Cumhurbaşkanına suikast girişimiyle ilgili olarak Yunus Nadi, Fransa'yı eleştirdi. Fransız makamlarının Suriye'de suikastçı fesat yuvalarına göz yumduğunu yazdı. Türkiye'ye düşman örgütlere göz yuman Fransa'nın amacı nedir diye sordu. Daha sonra "Cumhuriyet" gazetesi, Suriye'de bazı Çerkeslerin evlerinin aranmış ve bazı belgeler ortaya çıkarılmış olduğunu haber verdi. Bu haber hoşnutsuzluk yarattı. "Ulus" gazetesi de Hayfa'da bazı sanıkların yakalandığını haber verdi ve Filistin'deki İngiliz makamlarının Türkiye'ye karşı dostluk gösterdiğini, Fransa'nın da Suriye'deki çetelere karşı aynı şekilde hareket edebileceğini yazdı. Ankara, suikast girişiminin ortaya çıkarılması konusunda İngiltere'ye hararetle teşekkür ediyor"³². (Bkz. No. 78)

Atatürk'ün kendisi de İngiltere'ye teşekkür etmiştir. İngiliz Büyükelçisi 30 Ekim 1935 günü Londra'ya şunları tebliğler:

"Türk Milli Gününde beni kabul eden Atatürk'e Kralın iyi dileklerini sundum. Atatürk, pek mütehassis olduğunu söyledi. Minnettarlığını, dostluk teminatını ve saygılarını Majeste Krala iletmemi istedi. Cumhurbaşkanı, "bu iğrenç olay" (suikast girişimi) hakkında da İngiliz makamlarına teşekkür etti ve bu yardım ve sempatiyi Türk halkının unutmayacağını söyledi."³³

Türkiye, bir yandan İngiltere'ye teşekkür ederken öte yandan suikastı hazırlayanlar hakkında İngiltere'den ek bilgi istedi. Bu konuda hem Londra'da, hem de Ankara'da diplomatik girişimlerde bulunuldu. Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Fethi Okyar, 14 Ekim 1935 günü İngiltere Dışişleri Bakanı Samuel Hoare'a imzalı bir nota verdi ve dedi ki:

"İngiliz Büyükelçisinin dostça ihbarı üzerine, Türkiye Cumhurbaşkanına suikast düzenlemekle ilgili bazı kötü kişiler yakalanmıştır. Suikastçı örgütü idare edenler halen Umman'da ve Hayfa'dadırlar ve bunların adları ilişik listededir. İngiliz makamları bunların oturdukları yerlerde bir arama yaptırırsa çok önemli belgeler ortaya çıkarılabilir ve bu feci ve iğrenç cinayet girişimi önlenebilir. Ek liste: Suikastçı Çerkezlerin adları"³⁴.

³¹ Belge No. 76

³² Belge No. 77

³³ Belge No. 78

³⁴ Belge No. 74

Ankara'da Dışişleri Bakanı Dr. Aras da İngiliz Büyükelçisine benzer taleplerini bildirdi... Atatürk'e suikast hazırlayanların ele başlarının Ürdün'de bulunduğunu belirterek bunlar hakkında bilgi istedi. Büyükelçi, Bakanın bu girişimini Londra'ya şöyle telledi:

"Dışişleri Bakanı, Atatürk'e suikast girişimiyle ilgili olarak İngiliz makamlarının Ürdün'de ele geçirdikleri belgelerin Türk hükümetine bildirilmesini istedi. Bunların yalnız bilgi için kullanılacağını, yani mahkemeye delil olarak sunulmayacağını da söyledi³⁵.

Bu girişimlerden olumlu bir sonuç çıktı mı? Suikastçılar hakkında İngiltere'den ek bilgi alınabildi mi? Bu konuda bir belgeye rastlayamadık. Ama İngiltere'nin zaman zaman Türkiye'ye başka suikast bilgileri verdiği anlaşılıyor. Bir örnek: İngiltere Dışişleri Bakanı Eden, 27 Mayıs 1936 günü Ankara'daki İngiliz Büyükelçisine şu çok gizli şifre telgrafı gönderiyor:

"ABD'de oturan Kürt ihtilâlcisi Dr. Murad Sabri, Türkiye Cumhurbaşkanına suikast yapmak amacıyla 27 Nisan günü Irak'tan Türkiye'ye girmiştir. Bu bilginin ilgili Türk makamına iletilmesini rica ederim".³⁶

Bu bilgi Türkiye Dışişleri Bakanlığına iletilmiştir³⁷.

1936 yılı

Ankara'daki İngiliz Büyükelçiliği, 1936 yılında Türkiye'yi özetle şöyle değerlendiriyor:

"1936'da Türk-İngiliz dostluğunda hızla bir gelişme oldu. Kral Sekizinci Edward Türkiye'yi ziyaret etti, iki ülke arasındaki eski kötü hatıralar silindi. Türk-İngiliz dostluğu bazı pratik konularda da kendisini gösterdi: Bu dostluk, İtalya-Etyopya (Habeshistan) savaşı, Milletler Cemiyeti kararları, saldırgan devlete karşı durma, Montreux Sözleşmesi, Hatay sorunu gibi sorunlar karşısında sarsılmadı, tersine güçlendi ve siyasi alandan ekonomik alana doğru da genişledî: Türkiye'de bir demir-çelik fabrikası (Karabük) kurmak için anlaşmaya varıldı. Türk dış politikası barış ve güvenlik mihveri etrafında döndü ve Türkiye, Rusya ile dostluğu temel alarak İngiltere'ye yöneldi; faşist ve komünist ideolojilerden uzaklaştı. İngiliz görüşlerine yaklaştı. Atatürk'ün yaratmış ve hâlâ ilham vermekte olduğu Türkiye Cumhuriyetinin itibarı arttı..."

Türkiye'nin iç durumu: Dersim, Tunceli vilayeti olarak yeniden organize edildi ve Elazığ'da oturan General Abdullah Alp Doğan, Genel Müfettiş ve Genel Vali

³⁵ Belge No. 81

³⁶ Belge No. 96

³⁷ Belge No. 97

olarak bu bölgeyi kalkındırmaya uğraşıyor. Ama Dersim'in Kürt eşkıyaları eski huylarından pek vazgeçmemiş ve 1936 yılında da yollarda bazı soygunlar yapmışlardır.

Arıvın, Hakkâri, Bitlis ve Bingöl yöreleri de aynı şekilde organize edildi. Barajları Erzurum'dan ve Diyarbakır'dan yönetiliyor; yerel halk çağdaşlaştırılmaya çalışılıyor. Türkiye'nin öteki bölgelerinde de Türk kültürüne ağırlık veriliyor, dışardan ve özellikle Romanya ve Bulgaristan'dan gelen Türk göçmenlere de birinci görevlerinin Türk milletine hizmet etmek olduğu öğretiliyor, Türk olmanın gururu aşılanıyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin dünyada kazandığı prestij de Türk Hükümetinin işini kolaylaştırıyor.

Cumhurbaşkanı Atatürk'ün Türk diline ve tarihine ilgisi de halkın Türklük gururunu artırıyor. Atatürk, arkeolojik araştırmaları da teşvik ediyor ve 1936 yılında bazı İngiliz arkeologları da Türkiye'de çalıştı. Eğitim, Türk hükümetinin programında çok önemli bir yer tutuyor. İlkokul eğitimi tamamen Türk ortamında Türkçe veriliyor ve ilkokul çağındaki çocuklar yabancı okullara gönderilmiyor. 1936'da 13.834 ilkokulda 680.000 çocuk okuyordu. Sayıları 135'e ulaşan "Halk Evleri" de eğitime katılıyor. Halk Partisi Genel Sekreteri Recep Peker görevden alındı. Parti örgütünün Hükümete daha yakın olması amaçlanıyor. Hükümet, halkın bütün faaliyetlerini kontrol ediyor.

Fransızlara ait Şark Demiryolları satın alındı ve Türkiye'deki yabancı Demiryolu şirketlerinin Devletçe satın alınması süreci tamamlandı. Ereğli kömür madenleri, Ergani bakır madenleri de satın alındı. 1936'da İkinci Beş Yıllık sanayi planı uygulamaya konuldu. Yıl sonunda Karabük demir-çelik fabrikası için İngiliz şirketiyle anlaşma yapıldı. Beş Yıllık plan, Türkiye'yi kendi kendine yeterli hale getirmeyi amaçlıyor.

Ordunun ve donanmanın modernleşmesi için ayrılan bütçe artırıldı. Hava kuvvetlerine büyük önem veriliyor. Yaz aylarında Ankara-İstanbul uçak seferleri yapılıyor. Dış ticaret kliring anlaşmalarıyla yürütülüyor ve dışarıya döviz gönderilmiyor. Osmanlı borçları hakkında yeni bir anlaşma yapıldı ve 1936-1940 döneminde borç taksitlerinin yarısının nakit olarak, diğer yarısının da mal ile ödenmesi öngörüldü.

Hristiyan azınlıklara baskı yapılmıyor. Fener Patriği Photius II öldü, yerine Metropolit Benjamin seçildi ve seçim Türk hükümetince onaylandı. Laik Türkiye Cumhuriyetinde din yasaklanmıyor. Yeni bazı yasalar ve bu arada iş yasası çıkarıldı. Türkiye'de pek sık grev yapılmıyor.

Atatürk, Türkiye'nin sayılan lideri ve ilham kaynağıdır.

Kara ve Hava Kuvvetleri: Mareşal Fevzi Çakmak 1936 yılı boyunca da Genelkurmay Başkanı olarak kaldı. Genelkurmay, Trakya'da güçlü bir ordu kuruyor. Hem Anadolu'dan batıya kuvvet kaydırılıyor hem de Trakya'da yeni birimler

oluşturuluyor. Boğazlar askerleştirildi. Kara Kuvvetleri 10 kolordudan oluşuyor, toplam mevcudu 120.000 kadardır, kış aylarında 80.000'e düşmektedir. Lüleburgaz'daki 2. Süvari tümeni mekanize hale getiriliyor. İstanbul'daki Harp Okulu Ankara'da yeni binalarına taşındı.

Boğazlar sorunu ortaya çıkınca Genelkurmay hemen bölgeye asker sevk etmeyi düşündüyse de siyasi otorite bundan kaçındı ve Genelkurmay siyasi otoritenin kararına uydu. Montreux konferansı sona erince, 21 Temmuzda Boğazlar bölgesine yeniden asker sevk edildi. 20nci Tümen Bayramiç'te hazır bekliyordu, hemen Çanakkale ve Gelibolu'ya yürüdü. Yeni barakalar kuruluyor. İstanbul bölgesine de hemen asker sevk edildi. Genelkurmay, Montreux Sözleşmesine harfiyen uydu.

Ordunun savaş araç ve gereçlerinin yenilenmesi programı devam etti. Silah ve malzeme Almanya ve Çekoslovakya'dan alınıyor. Sahra topları, howitzer topları, uçaksavar Krupp firmasına sipariş ediliyor. Škoda'ya da howitzer topları, tanksavar vs. siparişi verildi. 66,5 milyonluk bir bütçe öngörüldü, ayrıca, 2980 sayılı kanunla, on yılda harcanmak üzere 67 milyon TL. ayrıldı. Ağustosta Trakya'da, Ekimde İzmir yöresinde manevralar yapıldı. Türk askerinin eğitim düzeyi yüksekti.

Türk Genelkurmayı Onikiada'yı bir tehdit olarak görüyor ve bu adaları İtalya'dan almayı ilk stratejik hedef olarak belirlemiş. Bükreş'te yapılan Balkan Antantı konferansına Genelkurmay Başkanı Mareşal Çakmak da katıldı. Asker sevkıyatı için gerekli demiryolları ve karayollarının yapımı sürüyor.

Hava Kuvvetleri, üç hava birliğinden ve 200 kadar uçaktan oluşuyor. Dördüncü hava birliği (regiment) oluşturulmaktadır. Polonya'ya 40 adet P.Z.I. savaş uçağı sipariş edildi, bunlardan 20'si Türkiye'de üretilecek. Ayrıca 40 uçağın daha lisansla Kayseri'de üretilmesi öngörüldü. İlgili Türk makamları İngiliz Hawker uçaklarıyla da ilgileniyor. Sonuç: Boğazların yeniden askerleştirilmesi ve modernleşme programı Türk ordusunun kendine güvenini artırdı.

Deniz Kuvvetleri: Donanmanın yenilenmesi ve onarımı için Şubat'ta 2.1 milyon TL ek ödenek ayrıldı ve 6,6 milyon TL harcandı. 1936-1937 için de 5.761.780 TL. bütçe öngörüldü. Türk donanması 1936'da Malta ve Pire'yi ziyaret etti.

Dış ilişkiler: Eryopya (Habeshistan) krizinde Türkiye'nin İngiltere ile işbirliği yapması İtalya'nın tepkisini çekti, İtalyan Büyükelçisi Türkiye'nin bu tutumunun 1928 tarihli Türk-İtalyan Dostluk Antlaşmasına ters düştüğünü ileri sürdü; Türkiye, İtalya'ya saldırmak niyetinde olmadığını söyledi. Cumhurbaşkanı Atatürk, Kral Beşinci George'un ölümünde, Sekizinci Edward'ın Türkiye ziyaretinde, Australia ve Sydney adlı Avustralya savaş gemilerinin Çanakkale'yi ve İstanbul'u ziyaretlerinde İngiltere'ye dostluk gösterdi. Türk filosunun Malta ziyareti de çok başarılı geçti. İngiltere ile Türkiye arasında yeni anlaşmalar yapıldı.

Türk-İngiliz dostluğu hızla gelişirken, Türkiye'nin Sovyet Rusya ile dostluğu da Türk dış politikasının mihveri olarak devam etti. Türkiye'nin İran, Afganistan ve

Irak ile ilişkileri pek iyidir. Türkiye, Balkan ülkeleriyle de iyi ilişkilerini sürdürdü. Almanya, Türkiye'nin birinci ticari ortağıdır ve Dr. Schacht Türkiye'yi ziyaret etti. Fransa'nın Türkiye ilişkileri dostça idi, ama 1936 yılında Hatay konusunda bir anlaşmaya varılamadı.

Türkiye, 1923'te Lozan'da imzalanmış olan Boğazlar Sözleşmesinin değiştirilmesini ve aynı zamanda Boğazlar bölgesini askerleştirmek istedi. Montreux Konferansı'nda Boğazlar sözleşmesinin yerine yeni bir sözleşme imzalandı. 1923 sözleşmesini imzalamış olan İtalya ile o sözleşmeyi onaylamamış olan Sovyet Rusya, Montreux konferansına katılmadılar.

Türkiye, ticari ilişkilerde kiling esasına bağlı kaldı ve "döviz" ihracına izin vermedi. Türkiye'nin dünyada itibarı yüksektir.

Milletler Cemiyeti: Türkiye, kolektif güvenliğe inanmakta ve güçlü Milliyetler Cemiyeti'ni savunmaktadır; bu sistemle ilgili olarak, 12 Mart 1936'da üç protokol imzaladı. Türkiye, değişen koşullar nedeniyle, özellikle İtalya'nın saldırgan tutumu karşısında ve güvenlik kaygısıyla, Boğazlar bölgesini tek yanlı olarak ve tezelden askerleştirmek istedi. İngiltere ile konuştu. Sonunda Türkiye tek taraflı fiili bir hareketten vazgeçip diplomasi yolunu seçti ve 1923 tarihli Boğazlar Sözleşmesinin gözden geçirilip değiştirilmesi için Montreux'de bir konferans toplanmasını istedi ve konferans 22 Haziranda toplandı. Anlaşına olmazsa Türkiye fiilen Boğazlar bölgesini işgal edebilir düşüncesi yaygındı. İtalya, Almanya ve Japonya Türkiye'ye karşı görünüyordular; Rus basını da Sovyetler Birliği'nin çıkarlarının korunmadığını yazıyordu. 15 Temmuzda bir anlaşma zeminine varıldı ve yeni Boğazlar Sözleşmesi 20 Temmuzda imzalandı.

İlgili devletlerden yalnız İtalya Montreux sözleşmesini imzalamadı. Önce Türk heyeti bir sözleşme taslağı sundu ve eski sözleşmeyi baştan sona değiştirmeyi istedi. Ardından İngiltere, Türk taslağına dayanan yeni bir taslak sundu. Sovyet heyeti, Karadeniz'de kıyısı olmayan bütün muharip ülkelere Boğazların tamamen kapanmasını istedi. İngiltere, Karadeniz'in böyle kapalı deniz (mare clausum) haline dönüştürülmesine karşı çıktı ve Boğazlar'dan geçiş serbestliği ilkesi korundu. Montreux Sözleşmesinin imzalanması Türkiye'de sevinçle karşılandı ve kutlandı. 20 Temmuz akşamı ve 21 Temmuz sabahı Türk askerinin İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına girmesi coşku yarattı. Cumhurbaşkanı, İngiliz Büyükelçisine, bu somuncun Türkiye ve İngiltere için "ortak başarı" olduğunu söyledi. Türk-Rus dostluğu da vurgulanarak Rusya'nın burukluğu giderildi. Sözleşmenin onay belgelerinin Paris'e iletilmesi 9 Kasım'da tamamlandı ve o tarihte sözleşme yürürlüğe girdi. Eski sözleşmede yer alan Uluslararası Boğazlar Komisyonu kaldırıldı, onun görevlerini Türk Hükümeti üstlendi.

Montreux Boğazlar Sözleşmesinin imzalanması ve Türk askerinin Boğazlar bölgesine girişi sevinç gösterileriyle kutlanmıştır. Atatürk, Çanakkale'yi bir defa

daha kurtardı diye alkışlanmıştır. Basın, Konferans sonucunu Türk politikasının zaferi olarak göstermiştir. Bazı gazeteler bu başarıya başlıca katkının İngiltere'den geldiğini de yazmıştır.

İtalya-Etyopya Anlaşmazlığı: İngiltere, İtalyan saldırısı karşısında Türkiye'den askeri destek istedi. Türkiye, görüşelim dedi. Türk Genelkurumay'nda görüşmeler yapıldı. Türkiye, saldırıya karşı ekonomik yaptırımlar uygulanmasına katıldı. İtalya protesto etti. Türkiye, İtalya'ya vereceği cevabın taslağını da İngiltere'ye bildirdi. Benzer cevaplar verildi...

Türkiye'nin İtalya ile ilişkileri rahat değil. İtalyan'ın saldırgan emellerinden çekinen Türkiye İngiltere ile işbirliği yapıyor. İtalya ise Etyopya savaşı karşısındaki tutumundan dolayı Türkiye'den şikâyetçidir. Yine de iki ülke ilişkileri yaz aylarında biraz rahatladı. İtalya, Türkiye'ye karşı saldırgan emel beslemediği yolunda güvence verdi; Türk Dışişleri Bakanı da Türk-İtalya Dostluk Anlaşmasının yürürlükte olduğunu açıkladı. Yeni Türk-İtalyan ticaret ve kliring anlaşması yürürlüğe girdi.

Britanya İmparatorluğu: İngiltere ile Türkiye arasında 1935'te var olan çok iyi ilişkiler 1936'da daha da güçlendi ve siyasi alandan ekonomik alana da yayıldı. Montreux Konferansında Türk ve İngiliz heyetleri arasında sıkı işbirliği sürdürüldü. Karabük'te demir-çelik fabrikası yapımı için İngiliz Messrs Brassert firmasıyla ön anlaşma 23 Haziranda yapıldı. Siyasi bakımdan da bu gerekiyordu. Bazı güçlükleri aşmak amacıyla Türkiye'ye bir inceleme heyeti gönderildi. Heyet olumlu rapor verdi ve ikinci anlaşma 29 Eylülde, nihai anlaşma da 2 Aralıkta yapıldı. İş Bankası ile bir Türk-İngiliz şirketi kurulması için anlaşma yapıldı. Türkiye'ye uçak satmak için yapılan görüşmeler pek parlak sonuç vermedi.

Kral Edward, 4 Eylülde İstanbul'a geldi. Atatürk tarafından selamlandı, Beyoğlu'ndaki İngiliz büyükelçiliğinde Atatürk'ün ziyaretini kabul etti ve aynı gün ziyareti iade etti. Ziyaret her sınıf halk arasında coşku yarattı ve Türk-İngiliz dostluğu ivme kazandı. 1929'da İngiliz Akdeniz filosu Türkiye'ye resmi bir ziyaret yapmıştı. Bu ziyarete karşılık vermek için 1936'da Yavuz zırhlısı ile dört destroyer, dört denizaltıdan oluşan ve Amiral Şükrü Okan komutasındaki bir Türk filosu Malta adasını ziyaret etti. Ziyaret pek başarılı oldu ve Türkiye Cumhurbaşkanı da bundan memnun kaldı. Türkiye, Londra Deniz Anlaşmasını görüşmeye çağırıldı. İki İngiliz hava subayı Türk havacılarına ders vermek için Türkiye'ye geldi. Dışişleri Müsteşarı Numan Menemencioğlu Londra'ya bir ziyaret yaptı. Mareşal Birdwood başkanlığındaki bir heyet Çanakkale savaş mezarlıklarını ziyaret etti. Mareşal ile Atatürk telgraflaştılar. Addis Ababa'daki Türk Elçiliğinin boşaltılmasına İngiliz Elçiliği yardım etti.

"Australia" ve "Sydney" adlı iki Avustralya gemisi Çanakkale mezarlıklarını ziyaret etti. Güney Avustalya'nın 100. yıl kutlamalarına bir Türk bayrağı gönderildi.

İrlanda ile bir ticaret anlaşması yapıldı. Türkiye'nin Hindistan ile ticareti yok, yalnız arada sırada biraz çay alınıyor. Türk-İngiliz Ticaret Anlaşması'nın Filistin ve Ürdün'ü de kapsamı gerçekleşmedi. Bahreyni Şeyhi Türkiye'den geçti.

İngiliz Büyükelçisi Percy Loraine, 8 Mayıs 1936 günü Dışişleri Bakanı Antony Eden'e özel olarak şunları yazdı:

"Bir dostumuz Atatürk'e, 'Yavaş yavaş İngiltere'ye yaklaşıyorsunuz' demiş. Atatürk, 'Yaklaşmak mı, kendimi İngiltere'nin kucağına atıyorum' diye karşılık vermiş. Bu hikâye doğru olmasa bile doğru bir görüntüyü yansıtıyor. Halen İngiltere'ye karşı bir dostluk ve güven havası var. Bu gelişme iki yıl önce başladı ve son altı ayda hızla gelişti. Türkiye'nin Rusya ve Almanya ile ilişkilerini de izliyorum. Türkler, İngiltere'nin liderliğinde İngiliz-Fransız işbirliğinin devam etmesini arzu ediyorlar, bu olmazsa Almanya'ya dönebilirler ve Alman-Rus işbirliğini arzu ederler. Habeşistan çatışmasından beri Türkiye İngiltere'ye destek oluyor. Ama biz Türklerle yeterince destek olamadık. Türkler, bu İngiliz-Türk dostluğunun tek taraflı işlediğini düşünebilirler, diye kaygılanıyorum."⁹⁴

Bu mektuba Eden, "Türkiye'nin bizim için önemini biliyorum ve elimizden geleni yapacağız" diye karşılık veriyor⁹⁵.

Sovyetler Birliği ile ilişkiler Türkiye dış politikasının temel taşı oluşturmuyor. Rusya ile olan uzun deniz ve kara sınırlarını güvenceye alabilmek için Sovyet dostluğunu sürdürmek Türkiye için gereklidir; fakat Türkiye içerde komünizmle mücadele etmekte serbesttir, 1921 Moskova Anlaşmasının 15. Yılında Türk-Sovyet dostluğu Anıkarı'da yine vurgulandı. Türkiye Dışişleri Müsteşarı Moskova'da 1 Mayıs kutlamalarına katıldı. Montreux Boğazlar Sözleşmesi üzerine Türk-Sovyet ilişkilerinde bir gerginlik görüldüyse de bu kısa sürdü. Sovyet Rusya, saldırgan ülke savaş gemilerine Boğazların kapatılmasını, buna karşılık Akdeniz'den Türkiye'ye saldırı olursa Karadeniz'deki Sovyet donanmasının Türkiye'nin hizmetine verilmesini Türkiye'ye önerdi. Türkiye bu öneriyi yumuşak bir cevapla geri çevirdi. Hiçbir Saldırganın Türkiye'den geçirilmeyeceği, buna karşılık Rusya'dan hiçbir taahhüt istenmediği bildirildi. İngiltere buna itiraz etti. Anlaşmazlık, Atatürk'ün 1 Kasım Meclisi açış nutkuyla giderildi. Sovyet havacıları Türkiye'yi ziyaret etti. Sovyetlerle demiryolu anlaşması yenilendi.

Balkan Antantı konseyindeki ahenk, Fransa'nın İtalya'ya karşı ikircikli tutumundan etkilendi. Romen Titulescu, Küçük Antant nedeniyle Fransa'ya kaydı ve İngiltere'den uzaklaştı. Türk Dışişleri Bakanı 9 Şubat 1936'da Balkan Antantı Komseyi başkanı oldu. "Balkan ülkeleri arasında barış ve dostluk, Avrupa'da barış ve düzen, nihayet dünya barışı..." diye demec verdi. Antantan Belgrad toplantısında Yunanistan, İtalyan saldırısı karşısında tarafsız kalacağını açıkladı. Bulgaristan'ın

⁹⁴ Belge No. 94

⁹⁵ Belge No. 95

Balkan Antantına katılması sağlanamadı. Yalnız Bulgaristan ile Yugoslavya biraz birbirlerine yaklaştılar. Türkiye bu yakınlaşmayı olumlu karşıladı.

Balkan Antantı Ekonomik Konseyi Bükreş'te ve Bled'de toplandı. Onun başarıları sınırlı kaldı. Antantın Genelkurmay Başkanları Bükreş'te toplandı, daha önce Türkiye dışına çıkmamış olan Mareşal Fevzi Çakmak da bu toplantıya katıldı.

Arnavutluk Kralı, kız kardeşini Sultan Abdülhamid sülalesinden biriyle evlendirmek istemesi suları biraz bulandırdı. Türkiye, Tirana'daki elçisini çekti; Balkan Pakı'nın öteki üyeleri de Türkiye ile dayanışma göstererek, evlenme törenine iştirak düzeyinde katıldılar.

Bulgaristan'da Türk azınlığına yapılan baskılar Türk basınında tepkiyle karşılandı, Bulgaristan'dan 10 bin kadar göçmen geldi.

Brezilya ile ticaret anlaşmasının süresi uzatıldı. Türkiye Merkez Bankası ile Çekoslovakya Milli Bankası arasında bir anlaşma imzalandı. Danimarka ile Uzlaşma, Adli Tesfiye ve Hakemlik Anlaşması yapıldı. Mısır'dan doksan kişilik bir üniversite grubu Türkiye'yi ziyaret etti. Bir Türk-Mısır Anlaşması yapılacağı söylentileri çıktı. Estonya İstanbul'a bir fahri konsolos atadı. Etyopya'da İmparatorun otoritesi çökünce Addis Abeba'daki Türkiye iştirakini geri çağırıldı. Türkiye'deki Etyopya iştirakini de ülkesine döndü. Finlandiya ile Kliring anlaşması imzalandı.

Romanya ile ilişkiler sakindir. Yıl içinde Romanya'dan Türkiye'ye binlerce Türk göçmeni geldi, 4 Eylülde bir göç anlaşması yapıldı. Sühi destroyeri ve Konstanta okul gemisi Türkiye'yi ziyaret etti.

Türkiye'nin Yugoslavya ile ilişkileri öteki Balkan devletleriyle ilişkilerinden daha samimidir. Bu samimiyet Yugoslav Başbakanı M. Stoyadinovich'in 27-31 Ekim tarihlerinde Türkiye'ye yaptığı ziyarette de görüldü. Bu ziyaret sırasında iki ülke arasında bir ikamet anlaşması imzalandı. Yugoslavya, Türkiye'ye danışarak, Küçük Antant'a katılmadı.

Türk filosu Malta'dan sonra Yunanistan'a da bir ziyaret yaptı.

Afganistan Dışişleri Bakanı Sêrdar Faiz Muhammed Han ve Afganistan Savaş Bakanı Mareşal Şah Mahmud Han ayrı ayrı Türkiye'yi ziyaret ettiler. Afganistan Harp Okulu'nda ders vermek üzere birkaç Türk subayı gönderildi. Avusturya ile kliring anlaşması yapıldı, Ankara'daki Avusturya Elçiliğinin yapımı tamamlandı. Cumhuriyet bayramı davetinde Cumhurbaşkanı Belçika elçisini öptü, bu da ilişkileri geliştirmenin habercisi gibi yorumlandı.

İran ile Türkiye arasında pek samimi ilişkiler devam etti. Ocak ayında Anadolu Ajansı ile İran'ın "Pars" ajansı arasında bir anlaşma imzalandı. Son baharda bir Türk heyeti Tahran'da görüşmeler yaptı. Türk-İran ticaret hacmi ise küçüktür.

Irak ile ilişkiler dostçadır, fakat pek samimi değildir. Nuri Paşa'nın Türkiye zıvareti samimi geçti. Türkiye, İran'la sınır anlaşmazlığında Irak'a arka destek verdi. Bağdad'daki askeri darbe ve Yasin Paşa'nın devrilmesi Türkiye'de rahatsızlık yarattı. Irak'ın yeni Başbakanı Hikmet Süleyman, dostça ilişkileri devam ettireceği yolunda Türkiye'ye güvence verdi. Temmuz ayında İstanbul'da Irak Başkonsolosluğu açıldı.

Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında *Ortadoğu Saldırmazlık Pakti* yapılması konusunda fazla ilerleme olmadı. Irak, İran'la sınır anlaşmazlığı halledilmeden pakti imzalamaya yanaşmadı.

Atatürk, dost Fransa ile Türkiye arasında yalnız Hatay sorunu bulunduğunu söyledi. Sorun 1936 yılı içinde sıcaklığını korudu. Türkiye, nüfusunun çoğu Türk olan Hatay'ın bağımsız Suriye'ye katılmasını kabul etmiyor ve Hatay'ın bağımsız olmasını istiyor. Sorun askıdadır.

Almanya Türk ekonomik yaşamındaki üstün durumunu sürdürdü, 1936'nın ilk dokuz ayında Türkiye, ihracatının % 49.5'i Almanya'ya, ithalatının da % 46'sını Almanya'dan yaptı. Almanya, Türkiye'ye olan borçlarını bloke ediyor ve buna karşılık kendi şartlarına göre Türkiye'ye mal satıyor. Bu bağımlılık Türk Hükümetinin pek hoşuna gitmiyor. Türk-Alman siyasi ilişkileri dürüst, fakat soğuktur. *Emden* zırhlısı Türkiye'yi ziyaret etti. 14-19 Kasım tarihlerinde de Alman iktisat bakanı Dr. Schacht Türkiye'ye gösterişli bir ziyaret yaptı ve Atatürk'e Hitler'in fotoğrafını takdim etti; siyasi konularda nabız yokladı ve sanayileşme için Türkiye'ye sınırsız kredi önerdi. Öneri kibarca reddedildi. Ziyaretin olumlu sonuçları sınırlı kaldı. 19 Mayıs'ta Türk-Alman ticaret anlaşmasına ek anlaşma imzalandı.

Türkiye İspanya iç savaşına hiç bulaşmadı, İspanya işgüderi Türkiye'de görevine devam etti.

Türkiye, 1936 yılında *Hollanda*, *Norveç*, *Polonya*, *İsveç* ile ticaret ve kliring anlaşmaları yaptı. *Japonya*'dan bir konsorsiyum heyeti Türkiye'ye geldi; yeni bir ticaret anlaşması için görüşmeler yapıyor.

ABD ile ilişkilerde yeni bir şey yok.

Yabancı şirketler. Türkiye'de İngiliz şirketlerinin ve yabancı şirketlerin Türk hükümetince satın alınması süreci devam ediyor. 1936'da Ereğli kömür madenleri, Şark Demiryolları, İstanbul Telefon Kumpanyası, İstanbul Elektrik Şirketi satın alındı. İstanbul'daki İngiliz kız okulu ve erkek okulu mali güçlükler içine düştüler. Lord Lloyd, kız okulunun kapatılmasını önerdi, öteki okula 2.000 İngiliz lirası yardım öngörüldü. İzmir'de de benzer bir sorun var. İstanbul'daki İngiliz hastanesi, vergi borçları nedeniyle satılmak isteniyor. İzmir'deki İngiliz hastanesi satıldı. Gelibolu yarımadasındaki savaş mezarlıkları Montreux konferansında uzun uzun

tarafından. Mezarlıkların İngilizlerce teftişi sorun oldu, çünkü teftiş edilmek istenen bazı stratejik noktalar umuma kapalı yerlerdir. İngiliz vatandaşlarına ait dört krom madeni ucuzca alınmıştı. Girişim sonucu bedel artırıldıysa da anlaşmazlık devam etti. Karima Hakem Mahkemesi kararlarının uygulanması konusunda da anlaşmazlık çıktı. Türk basınının İngiltere konusundaki tonu dostçadır.

1936 yılı içinde Türkiye, 22 ülke ile 49 ikili anlaşma yapmış veya daha önce yapılan ikili anlaşmaları onaylamıştır. Bu anlaşmaların çoğu ticaret ve kliring anlaşmalarıdır. Yine 1936 yılında Türkiye, 5 adet çok taraflı anlaşmaya katılmış ve Montreux de Boğazlar Sözleşmesi'ni imzalamıştır.

Atatürk'ün doğum tarihi

1936 yılında Atatürk'ün *doğum tarihi* konusu da gündeme geliyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yılında yabancı devlet başkanları Türkiye Cumhurbaşkanına kutlama telgrafları gönderirken İngiliz Kralından bir telgraf gelmemişti. 1936 yılında Ankara'daki İngiliz Büyükelçisi Percy Loraine, Türk-İngiliz ilişkileri artık çok gelişmiş olduğunu, Kral Edward VIII' in Türkiye'yi ziyaret ettiğini ve Atatürk'le dost olduğunu, dolayısıyla İngiliz Kralının da Atatürk'e kutlama telgrafı göndermesinin yerinde olacağını Londra'ya hatırlatıyor: "1933'te Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yılı dolayısıyla Kralın Atatürk'e kutlama telgrafı göndermesi önerimiz emsal yaratmasın diye kabul edilmemişti. O zamandan beri koşullar değiştiği için 1933 kararının gözden geçirilmesini öneriyorum." diyor⁴⁰.

Bu öneriye Londra, Cumhuriyet bayramında değilse bile "Belki Atatürk'ün doğum gününde mesaj gönderilebilir. Şimdiye kadar yalnız Fransa ve ABD Cumhurbaşkanılarına telgraf gönderilmiştir" diye karşılık veriyor⁴¹.

Otc yandan Kralın kendisi de Atatürk'e telgraf gönderilmesi konusu üzerinde duruyor. Büyükelçi Percy Loraine' e şu bilgi veriliyor: "Kral dönüşünde Atatürk'e telgraf gönderme konuyla ilgilendi ve görüşümüzü sordu. Doğum gününde Atatürk'e telgraf çekilmesine memnun olacağımızı, fakat başka Devlet başkanlarına da benzer telgraflar göndermek durumunda kalacağımız yolunda görüş bildirdik. Halen yalnız ABD ve Fransa Cumhurbaşkanılarına böyle telgraflar gönderiliyor, son olarak Hitler de listeye eklendi." ⁴²

Bu gelişmeler üzerine Ankara'daki İngiliz İşgüderi James Morgan, Dışişleri Bakanlığına başvuruyor: Kral tarafından Atatürk'ün yaş gününde samimi bir telgraf çekileceğini söyleyerek Atatürk'ün doğum tarihinin bildirilmesini istiyor. Dışişleri Bakanlığı Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine yazıyor: "...Talep edilen malumatın tensip buyurulduğu takdirde işarına müsaadelerini" diyor⁴³.

⁴⁰ Belge No. 101

⁴¹ Belge No. 102

⁴² Belge No. 106

⁴³ Şimşek, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, II, s. 361, No. 450

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nden Dışişleri Bakanlığına gönderilen 12 Senteşrin 1936 tarihli 4/898 sayılı ve Umumi Kâtip H.R. Soyak imzalı cevap şudur:

"Reisicumhur Atatürk 19 Mayıs 1881 tarihinde doğmuş oluklarını arz ederim"⁴⁴

Bu cevap Londra'ya iletiliyor ve Türkiye Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk'ün 19 Mayıs 1881 tarihinde doğmuş olduğu, İngiliz Sarayı Protokol kütüğüne de işleniyor. Bu arada Kral değişiyor: Edward VIII gidiyor, George VI İngiltere tahtına çıkıyor. Yeni Kral, yaş günü dolayısıyla Atatürk'e 18 Mayıs 1937 tarihinde şu telgrafi çekiyor:

*"Yaş gününüz dolayısıyla samimi tebriklerimi ve sağlığınız ve afiyetiniz için en iyi dileklerimi sunarım."*⁴⁵

Atatürk, Krala şöyle teşekkür etti:

*"Yaş günüm dolayısıyla Majestelerinin bana göndermek nezaketinde bulundukları telgrafa pek duygulandım. Tebrik ve temennileriniz için Majestelerine içtenlikle teşekkür eder ve kişisel mutlulukları ve Majeste Kraliçenin mutluluğu için en hararetle dileklerimin kabulünü rica ederim."*⁴⁶

*

1937 yılı

Cumhuriyetin on dördüncü yılında Türkiye, İngiliz gözüyle, şöyle görülüyor:

"1937'de Türkiye'de istikrar devam etti ve Kemalist Cumhuriyet gittikçe sağlamlaştı. Dünyada demokratik ülkeleri tehdit eden önemli olaylar yaşandı ve ileri bir görüşle savunma kuvvetlerini güçlendirmiş olan Türk yöneticileri haklı çıktı. Dünyada karışık bir durum yaşanırken İsmet İnönü'nün Başbakanlıktan istifasıyla Türkiye'de iç iskrarın bozulabileceği yolunda beliren kaygıların yersiz olduğu çabucak anlaşıldı. Türk dış politikası, kurulu düzeni içinde devam etti.

⁴⁴ Dışişleri Bakanlığı Arşivi (DBA)- İdari. K. 60-0'dan: Şimşir, Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları II, s. 361, No. 451

⁴⁵ Şimşir, İngiliz Belgelerinde Atatürk VIII, Belge No. 148

⁴⁶ Ibid. Belge No. 149:

No: 10 Kasım 2004 günü Atatürk Yüksek Kurumu'nda düzenlenen toplantıya sanduğum bildiride Atatürk'ün doğum tarihi konusuna da parmak basım. Sayın Cumhurbaşkanı ve Sayın Başbakan da toplantıda hazır bulunuyorlardı ve sunulan bilgilerleri sonuna kadar dinlemek lütfunda bulundular. Bildirimde, 19 Mayıs tarihinin Atatürk'ün doğum tarihi olarak Devletçe kutlanmasının verinde olacağını Devletin zirvesine arz ettim." Atatürk'ün bir 19 Mayıs günü doğduğunu artık bildiğimize ve bunu tartışamayacağımıza göre, bundan böyle her yıl O'nun doğum gününü de ulusca ve coşkuyla kutlayabilir diye düşünüyorum. Uygun görülürse ve gerekirse 19 Mayıs'ta Atatürk'ün doğum yıldönümlerini kutlamak için yasal düzenleme kolayca yapılabilir" dedim (Bkz. Bülal N. Şimşir, "Dış Dünyanın Görüşü Atatürk", 10 Kasımlarda Atatürk'ü Anmak ve Anlamak /Hazırlayan Zeki Dilek / Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara: 2005, s.203-206) -BNS.

Türkiye'nin yabancı ülkelerle dostlukları güçlendirildi. Doğuda Sadabad Paktı kuruldu. Akdeniz bölgesi Türkiye'yi kaygılandırdı; Hatay sorunu da Türk-Fransız ilişkilerini gerdi. Türk-İngiliz dostluğu gelişti.¹⁷

İçerde en önemli olay, Başbakan İsmet İnönü'nün istifası ve yerine Celal Bayar'ın geçmesi oldu. Bu değişiklik heyecan ve rahatsızlık yarattı. İstifa hakkında birçok söylenti dolaştı, birçok spekülasyon yapıldı¹⁸. İngiliz Büyükelçisi Percy Lorraine, 26 Ekim 1937 günü Londra'ya şunları tellemişti:

"Dışişleri Bakanı Aras, Başbakanın değişmesiyle dış politikada hiçbir değişiklik olmayacağını; Atatürk'le İnönü arasında hiçbir kavga veya olay yaşanmamış olduğunu söyledi. Ben de kavga yaşanmadığı kanısındayım. Sanıyorum ki, Atatürk, 13 yıldan beri Başbakanlık yapan İnönü'yü biraz dinlendirmek için şu sıraları uygun görmüştür. Çünkü dış politikayla ilgili üç çetin sorun halledilmiş, ortalık sakinleşmiş bulunmaktadır. Belki, Atatürk'ün ölümü halinde İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığına hazırlanması düşünülmüştür; bu sadece bir spekülasyondur. Bugünkü değişiklik, belki, Atatürk'ün, devlet işlerini daha da doğrudan kontrol etmesi anlamı da taşımaktadır. Devlet çarkı İnönü'süz iyi işleyebilirse, Cumhuriyet rejimi büyük kurucusu Atatürk'ün ölümü halinde sarsıntısız devam edebilir."¹⁹

Devam edelim: 5 Şubat 1937'de Türk Anayasasında değişiklikler yapıldı. Değişikliklerle Halk partisinin altı ilkesi anayasaya girdi; Parlamento üyesi siyasi müsteşarlıklar kuruldu (fakat bu makamlar kısa ömürlü oldu); istimlak edilecek topraklara tazminat ödenmesi ilkesi kabul edildi. Yaz aylarında Dersim'de ayaklanma çıktı ve bastırıldı. Hükümet, asilere karşı yumuşak davrandı.

Ekonomik ve mali bakımdan Türkiye'nin 1937 yılı iyi geçti. Atatürk, Kasım başında TBMM'ni açarken uzun bir konuşma yaptı ve izlenecek politikayı çizdi. 8 Kasım'da yeni hükümetin programı açıklandı. Türkiye'nin kendi kendine yeterli, modern ve uygar bir ülke haline getirilmesi amaçlanıyor.

Romanya ve Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler devam etti. Eğitim ve kültür alanındaki çalışmalara devam olundu; Ankara'da bir tıp fakültesi açılması için bütçeye ödenek koyuldu. II. Türk Tarih Kongresi toplandı. Havacılık özendirildi. Atatürk, bütün çiftliklerini devlete bağışladı.

Silahlı Kuvvetler: Genelkurmay Başkanı ve İkinci Başkanı değişmedi. Genelkurmay'ın askeri politikasında da önemli bir değişiklik olmadı. Silahlanma devam ediyor. Kolordu Komutanlıklarında bazı değişiklikler oldu. Ordunun teşkilatında ve gücünde önemli bir değişiklik yapılmadı. 22 olan tümen sayısı artırılmadı. Topçu tümenleri mekanize hale getiriliyor. Ordunun mevcudu 120.000 kadardır;

¹⁷ Belge No. 206/1: 1937 için Türkiye Yıllık Raporu.

¹⁸ Başbakan İsmet İnönü'nün istifasına ilişkin olarak bu ciltte bir düzine belge vardır. Bkz. Belge No. 160, 161, 162, 163, 164, 166, 168, 171, 173, 174, 178, 183.

¹⁹ Belge No. 173.

kış aylarında 70.000'e inmektedir. Almanya'ya ve Çekoslovakya'ya büyük miktarla askeri siparişler verildi. 150-nin ağı toplar vs. Silahlı kuvvetlerin 1936-1937 bütçesi 83.869.768 TL idi. 1937-1938 bütçesi 86.982.004 TL tahmin ediliyor. Jandarma bütçesi bunun dışındadır.

Türk Genelkurmayı stratejisinin önemli bir vechesini, Balkan Antantı ülkeleriyle, özellikle Yunanistan ile yakın işbirliği oluşturuyor. Türkiye, tek başına savaş ihtimalini de düşünüyor ve hesaba katıyor. Çanakkale Boğazının yeniden askerleştirilmesi tamamlandı. Hatay anlaşmazlığı sırasında, bölgeye biraz asker kaydırıldı.

Genelkurmay Mayıs ve Haziran aylarında Dersim ayaklanmasıyla uğraştı. Bu geri bölgede geçen geç uygulanan reformlara karşı pasif direniş 8 Mayıs'ta ayaklanmaya dönüştü. VII.nci Kolordunun 17 nci tümeni asilerini üstüne sevk edildi. Asiler fazla direnemedi. Dağlara çekilen ayaklanmanın elebaşı Seyid Rıza daha sonra yakalanıp idam edildi.

Ekim ayında Balkan Antantı Genelkurmay Başkanlarının olağan konferansı Ankara'da toplandı. Sınırların güvenliği ve Bulgaristan'ın silahlanması konuları konuşulmuş. Bu konferans öncesinde Yunan Başbakanı da Ankara'yı ziyaret etti.

Stratejik Sivas-Malatya demiryolu tamamlandı ve VII nci ve VIII nci kolordular arasında doğrudan ulaşım sağlandı. Sivas-Erzincan demiryoluyla 1938'de Ankara ile IX nci kolordu arasında da doğrudan ulaşım sağlanacak. Isparta-Antalya demiryolu sayesinde de Vnci kolorduyla doğrudan bağlantı kurulacak. İstanbul-Lüleburgaz karayolu tamamlandı; Tekirdağ'dan Muratlı'ya karayolu uzatıldı. Özetle: 1937'de Türk ordusu silahlanmaya devam etti. Savunma programı birkaç yılda tamamlanacak. Ordunun morali yüksek.

Hava Kuvvetleri ve Sivil Havacılık: Hükümet, ilk hatta 300 uçaktan oluşan bir hava kuvvetine ulaşmayı amaçlıyor. Halen bu kuvvet 131 uçaktan oluşuyor. 1937'de 70 savaş uçağı alındı; başka siparişler de yapıldı. Hava kuvvetleri, Eskişehir, İzmir ve Diyarbakır'dadır. Hava Kuvvetlerinin 1937 bütçesi 9.880.000 TL'dir. Pilot sayısı 300 kadardır. Teşkilât, eğitim ve uçakların bakımı iyi ve moraller yüksekti. Yedek pilot, yedek askeri uçak yok.

Bir Türk kuruluşu olan Kayseri uçak fabrikası, Polonya ve Almanya lisansıyla eğitim uçakları üretiyor. Yıl içinde tahminen 18 uçak üretilmiştir. Türk Hava Kuvvetlerinde yabancı yoktur, yalnız okulda iki İngiliz ders vermektedir; sivil olarak bir Hollandalı teknisyen, bir de Fransız pilot çavuş çalıştırılmaktadır. İngiliz hava atışesine de bazen fikir sorulmaktadır.

Devlet Hava Yolları 1937'de altı uçak satın aldı. Halen yalnız Ankara ile İstanbul arasında uçak seferleri yapılıyor. Türk Hava Kurumu, uçak satın almak için para topluyor, gençlere havacılık eğitimi veriyor. Yıl içinde 4 milyon lira top-

ladı. Onun bir kolu olan Türkkuşu da etkinliğini yayıyor. Gençlere kurslar veriliyor. Bunlar belki Türk Hava Kuvvetlerinin yedeklerini oluşturacaklar.

Deniz Kuvvetleri, Genelkurmay'ın katı kontrolü altındadır ve deniz politikasını Genelkurmay belirliyor. Üç amiral var: 1 tünamiral, 2 tuğamiral. Modern donanmaların standartlarına göre, Türk filosunun durumu tatminkâr olmaktan uzaktır. Yavuz, dört destroyer, beş denizaltı nispeten bakımlıdır. Subay ve erler disiplinlidir.

Fakat gemiler savunma ve hücum için donanımsız ve yetersizdir. Türk silahlanma programında önce kara kuvvetleri, sonra hava kuvvetleri ve üçüncü sırada da deniz kuvvetleri geliyor. Deniz kuvvetlerinin silahlandırılması belki 10 yıl alacaktır. Haliç tersanesinin yenilenmesi çalışmaları devam ediyor. Almanya'ya dört denizaltı sipariş edildi. Savunma bütçesinin % 77'si karacılara, % 13'ü havacılara ve sadece %10'u denicilere gidiyor. Deniz Kuvvetlerinin bu yılki bütçesi 6.283.820 TL'dir. 4 deniz subayı Japon donanmasında eğitim görmektedir.

1937 yılında Romen, Hollanda, Yugoslav, Japon, Fransız, Arjantin ve Yunan savaş gemileri veya okul gemileri Türkiye'yi ziyaret ettiler.

Dış ilişkiler: Milletler Cemiyeti, Boğazlar, Balkan Antantı, Doğu Paktı (Sadabad), Karadeniz Paktı önerisi, Hatay konuları ve Türkiye'nin çeşitli devletlerle ikili ilişkileri... Türkiye, *Milletler Cemiyeti*'ne sadık kaldı; fakat Konseye seçilemedi. Bu başarısızlık belki İsmet İnönü'nün Başbakanlıktan çekilmesinde de bir etken oldu.

1936'da imzalanmış olan Montreux Boğazlar Sözleşmesine İtalya ve Almanya çekinceli davrandılar. Alman Hükümeti, Montreux Sözleşmesinin Almanya'nın aleyhine, Rusya'nın lehine olduğunu ileri sürdü. Türkiye, Almanya'nın bu iddiasını reddetti ve Sözleşmeyi savundu. İtalya da bu sözleşmeye katılmak için bazı çekinceler ileri sürdü ve bu konuda pek ilerleme olmadı. Boğazların yeniden askerleştirilmesi Çanakkale'deki İngiliz vatandaşlarının özgürlüklerini kısıtladı.

Balkan Antantı ülkeleri arasında dayanışma olduğu toplantılarda görülüyor. Bulgaristan konusu, Balkan Antantı ülkelerini meşgul ediyor. Bulgaristan'ın silahlanmak istemesi, Fransa'dan dört denizaltı almaya niyetlenmesi Balkan komşularında tepki yarattı.

Sadabat Paktı 8 Temmuzda (1937) imzalandı Dörtlü Saldırmazlık Paktı olarak da biliniyor. Bu paktın gerçekleşmesinde, özellikle İran'la Irak'ı bir araya getirilmesinde Türk Dışişleri Bakanının kişisel gayretleri etkili oldu. Pakt, İngiltere tarafından da olumlu karşılandı.

Baharda Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştiren Romanya Dışişleri Bakanı, Karadeniz'e kıyısı olan dört ülke (Türkiye, Bulgaristan, Romanya ve Sovyetler Birliği) arasında bir *Karadeniz Paktı* kurulması fikrini ortaya attı. Ama yıl içinde bu öneriden olumlu bir sonuç çıkmadı.

Atatürk'ün "büyük millî davamız" dediği *Hatay*, yılın ilk ayında Türk-Fransız ilişkilerini tehlikeli biçimde tehdit etti. Türk kamuoyu, *Hatay*'ı Suriye'den ayırıp bağımsız hale getirecek bir çözüm için ısrar ediyordu; Hükümet üyeleri, *Hatay*'a yürümeye kalkışan Atatürk'ü dramatik bir harekette bulunmaktan son anda zorlukla vazgeçirdiler. Bu arada İngiltere de yatıştırıcı bir rol oynadı. Sonunda 27 Ocakta *Hatay* konusunda Cenevre'de ilk anlaşmaya varıldı, *Hatay*'a ayrı bir devlet olma yolu açıldı. (Çözümün esasları). TBMM, Cumhurbaşkanına ve Hükümete teşekkür etti. Türkiye'de sevinç ve kutlama gösterileri yapıldı. Ama, *Hatay* devleti kuruluncaya kadar yapılacak daha çok iş vardı. Hava yine gerginleşti. Sonunda 29 Mayıs'ta bir anlaşma yapıldı. Askıdaki bütün sorunlar çözüme bağlandı. Milletler Cemiyeti Konseyi *Hatay*'ın statüsünü ve anayasasını onayladı. Türkçe ve Arapça *Hatay*'ın resmi dili oldu. 19 Kasım'da *Hatay*'da yeni rejim ilân edildi. *Hatay*'da olaylar yine devam etti. 1938 Ocak ayına gelindiğinde *Hatay* sorunu yine Milletler Cemiyeti Konseyi'nin gündeminde idi...

İngiltere ile Türkiye arasındaki ilişkiler 1937 içinde de gelişmeye devam etti. Gelişme siyasi alandan ekonomik alana da taşdı. Ekonomik işbirliğinin somut bir örneği olan Karabük Demir Çelik fabrikasının temeli 3 Nisanda (1937) atıldı. İki ülke ekonomik ilişkilerini geliştirmek amacıyla iki İngiliz (Mr. Waley ve Mr. Nixon) Türkiye'de görüşmeler ve incelemeler yaptılar, raporlar hazırladılar. Financial Times gazetesi bir Türkiye eki yayınladı. Başbakan İsmet İnönü, Kral Aluncı George'un Londra'da yapılan taç giyme töreninde Cumhurbaşkanını temsil etti. Bir İngiliz filosu Türkiye'ye resmî bir ziyaret yaptı. Türkiye'nin İngiltere ile Kültürel ilişkilerinde de gelişmeler oldu. Ancak İngiliz dominyonları ve bu arada *Hindistan* ile ilişkilerde bir gelişme olmadı. Türkiye, *Filistin*'in paylaşılması fikrini kaygıyla karşıladı; Kudüs'teki Ortodoks patrikhanesinin Türkiye'de kalan mallarının da Türk Hükümetine geçmiş olduğunu savundu.

Sovyet Rusya ile soğukluğu gidermek için Türk Dışişleri ve İçişleri Bakanları Moskova'yı ziyaret ettiler. Soğukluk giderildiyse de ilişkilerde bazı ufak çatlaklar kaldı. Türk Bakanlar Moskova'da Stalin tarafından kabul edilmediler. Atatürk'ün yakın dostluk kurduğu Ankara'daki Sovyet Büyükelçisi Karahan ülkesine dönünce idam edildi. Bu da Atatürk'ün canını sıkı. Bir Türk-Sovyet demiryolu anlaşması imzalandı.

Türkiye'nin Bulgaristan'la ilişkileri düğüstür. Nisanda Türkiye Başbakanı birkaç saat Sofya'da Bulgar Hükümetinin misafiri oldu.

Romanya Dışişleri Bakanı ve ardından Türkiye'nin millî gününde Başbakan Tatarescu Türkiye'yi ziyaret etti.

Yugoslavya ile ilişkiler dostça devam etti. Yugoslavya-Bulgaristan dostluk anlaşmasının ve Yugoslavya-İtalya pakunun imzalanması, Türk-Yugoslav dostluğunu bozmadı. Türk Başbakanı Belgrad'ı ziyaret etti.

Türkiye'nin Yunanistan ile ilişkileri çok iyidir ve iki komşu ülke Bulgar emellerine karşı dayanışma içindedirler. Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras ve Genelkurmay Başkanı, Mareşal Fevzi Çakmak ayrı ayrı Yunanistan'ı ziyaret ettiler.

Türkiye'nin Afganistan ile ilişkileri çok iyi; 1937 yılında Afganistan'a Türk uzmanları, Afganistan Harp Okulu'na da Türk subayları gönderildi.

Türkiye ile İran arasında on sözleşme imzalandı. Bunlar, Türk-İran ilişkilerinin çok iyi olduğunu bir göstergesi. Türk ve İran Dışişleri Bakanları karşılıklı ziyaretler yaptılar.

Irak ve Türk Dışişleri Bakanları da karşılıklı ziyaretler yaptılar. 1926 antlaşmasının değiştirilmesi konuşuldu Türk-Irak-İran demiryollarını birbirine bağlayacak çalışmalara başlandı.

Mısır ile ilişkiler 1937'de iyileşti. 2 Nisanda Türkiye-Mısır Dostluk Antlaşması imzalandı. Dr. Aras, Mısır'ı ziyaret etmeyi düşünüyordu.

Türkiye-Fransa ilişkiler Hatay sorunun gölgesinde kaldı. Türkiye, 1926 yılında yapılmış olan Türkiye-Fransa Dostluk ve İyi Komşuluk Antlaşmasını feshi etti ve yeni bir anlaşma önerdi.

Türkiye, Almanya'nın siyasi dümen suyuna girmemeye özen gösteriyor. Türk-Alman ilişkilerinde bir olay yaşandı: Ankara'daki Alman Büyükelçiliği şoförlerinden biri bir Türk vatandaşını yaraladı, Türk malikemesince kısa hapis cezasına çarptırıldı, Alman Büyükelçisi şoförü Türk makamlarına teslim etmek istemedi, iş büyüdü ve sonunda Türklerin istediği oldu. Türkiye, ekonomik bakımdan da Almanya'ya bağımlılıktan kurtulmaya çalışıyor. Yeni kliring antlaşması bu doğrultuda yapıldı.

Türkiye-İtalya ilişkileri dıştan dürüst görünüyor. İtalya, Afrika imparatorluğunun Türkiye tarafından tanınmasını, Türkiye de İtalya'nın Montreux Antlaşmasına katılmasını istiyor. Dr. Aras, İtalya'yı ziyaret etti. İtalya Dışişleri Bakanı Ciano'nun da Türkiye'yi ziyareti ise gerçekleşmedi.

İspanya iç savaşında Türkiye dürüst bir tutum izledi. Türkiye'den İspanya'ya gönüllü gönderilmesi ve silah ve cephane satışı kesinlikle önlendi. Boğazlar Sözleşmesini çiğneyerek Türk sularına girecek yabancı denizaltıların batılacağı duyuruldu.

Japonya son zamanlarda Türkiye'ye pek yakınlık gösteriyor; Türkiye bunu ihtiyatla karşılıyor. İki Japon okul gemisi Türkiye'ye ziyaret yaptı. Ekimde iki ülke arasında Ticaret Antlaşması imzalandı.

Türkiye, 1937 yılında 21 ülke ile 41 ikili antlaşma ve ayrıca iki çok taraflı antlaşma imzalamıştır.

Yine Atatürk'e suikast

Bu ciltte, 1937 yılında da Atatürk'ün hayatına kastedildiğine ilişkin bazı belgeler bulunmaktadır. 15 Eylül 1937 günü, İngiltere Dışişleri Bakanlığına bir ihbar yazısı ulaşır: Yazıda, Türkiye Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk'e, Kasım 1937'de veya Mart 1938'de suikast düzenleneceği haber veriliyor. Daha önceki suikast girişimleri başarısız kaldığı için bu defa daha iyi hazırlık yapılıyor. Suikasti finanse etmek için Londra'dan 150 bin Sterling kadar bir para tedarik edilmeye çalışılıyor. Bu amaçla Kanada'da bir de şirket kurulmuş. Keith Williams adlı İngiliz sermayedar da bu işe 25 bin Sterlin koyacağını söylemiş. Suikasti hazırlayanlar Osmanlı saltanatçılarının Almanya yanlısı hizbi imiş. Bunlar, Atatürk'ü öldürüp iktidara gelmek istiyorlarmış⁵⁰.

Bu yazıyı alan İngiliz Dışişleri görevlileri zihin yormaya başlıyorlar. Düşündüklerini notlar halinde kâğıda da döküyorlar. Diyorlar ki:

"Eski Osmanlı hanedanı galiba bir gün Türkiye'ye dönmeyi umuyor. Atatürk'e bir şey olsa bile eski Osmanlı hanedanından birinin başa geçme şansı yine olamaz... Bu çılgınca istihbarat Türkiye hakkındaki bilgisizliği yansıtıyor. Mr. Keith Williams kimdir, Prens Samy'nin yandaşları mı? Atatürk'ün ortadan kalkması, Avrupa barışını tehdit edebilecek karışıklıklar yaratır. Türklere iletmek bakımından bu istihbarat oldukça müphemdir. Bugünkü Türk rejiminin korunması Avrupa barışının korunmasında önemli bir faktördür. Bu rejime karşı suikast hazırlamaya kalkışanlar hakkında Binbaşı Webb-Bowen'den, sözlü olarak ek bilgi isteyelim..."⁵¹

İngiliz Dışişleri görevlileri düşünüp taşınırken ve bilgi toplamaya çalışırken, Türkiye'nin Londra Büyükelçiliği, bu konuda resmen bir girişimde bulunuyor ve İngiltere Dışişleri Bakanlığı'ndan bilgi istiyor. Bu girişim Başbakanlık üst makamına şöyle arz ediliyor:

"Türkiye Büyükelçiliği Başkâibi Hikmet Anlı, Foreign Office'i ziyaret ederek, "Osmanlı Hanedanının ve İslam Halifeliğinin Haklarını Muhafaza Cemiyeti" hakkında girişimde bulundu. Türk hükümetinin istihbaratına göre bu cemiyet son zamanlarda faaliyetlerini artırmış, bazı yıkıcı eylemler planlamaktadır ve bir yabancı devletle ilişkedir. Cemiyetin önde gelen isimleri Prens Şevket, Aziz Nuri, İsmail Hakkı Gümülcineli ve Rıfki adında biridir. Cemiyetin İngiltere'de ajanları olabilir. Anlı, İngiliz hükümetinin bu konuda Türk tarafına verebileceği herhangi bir bilgi varsa bundan Türk hükümetinin pek minnettar kalacağını söyledi⁵².

Bu servis notunun altına, talimat biçiminde şu notlar düşülmüş: "Araştırılmalı. İçişleri Bakanlığına, Maliye Bakanlığına, Kahire'ye, Büyükelçi P. Loraine'e yazalım.

⁵⁰ Belge No. 159'a ek.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² Belge No. 179.

Bilgi vermeve gelince belki Bahaeddin Sami, Mr. Biddulph ve Mr. Keith Williams'ın adlarını da bildirmemiz gerekebilir. Ama Bahaeddin Sami'nin adını vermek sıkıntı yaratabilir."⁵³

Türkiye Büyükelçiliği, Londra'daki Taşnak Ermenileri hakkında da bilgi istemişti. 1 Kasım günlü Foreign Office servis notunda: "Hikmet Anlı, Ermeni Taşnak Cemiyeti'nin yakında Londra'da bir toplantı yapacağını, Londra'da oturan Gamberyan'ın Taşnaklarla ve "İngiliz-Ermeni Dostluk Derneği" ile sıkı ilişki içinde olduğunu bildirdi ve bu konuda bilgi istedi" deniyordu.⁵⁴

Anlaşılan bu son suikast girişiminin içinde de bazı Ermenilerin bulunduğundan kuşkulaniyordu. Çünkü Atatürk'e karşı daha önceki tarihlerde hazırlanan suikastların hemen her birinde Ermeni komitacıların bulunduğu görülmüştü.

9 Kasım 1937 tarihli bir Foreign Office notunda şöyle deniliyor:

"Türkiye'de Kemalist hükümete karşı suikast hazırlıkları konusunda bize ulaşan son bilgiler;

I- Ağustos 1935'te, Atatürk'e suikast hazırlıklarıyla ilgili bazı bilgileri Türk hükümetine ilettik. O işin içinde Kürt, Çerkes ve Ermeni teröristler vardı.

II- Geçen Nisanda Türkiye Büyükelçiliği bize bir isim listesi verdi. Bu şahısların, taç giyme töreni için Londra'ya gelecek olan Başbakan İsmet İnönü'ye suikast hazırlığı içinde olduklarından kuşkulaniyordu. İçlerinde İsmail Hakkı Gümülcineli, Prens Şevket (muhtemelen Sultan Abdülaziz'n torunu Prens Mahmut Shaukat Scif-ed-Din)....

III- Nis'te yaşayan Sultan Abdülhamid'in yeğeni Prens Samy de Osmanlı saltanatını diriltmek amacıyla birçok defa İngiltere Hükümetine başvurmuştur. Prens Almanya ile de temasta imiş. Vahdettin ve Abdülmecid yanlısı iki saltanatçı hizbin Osmanlı saltanatını diriltme emellerinin devam ettiği anlaşıyor. Prens Samy, Vahdettin grubundandır.

Elimizdeki istihbaratın bir kısmını Türkiye Büyükelçiliğine iletmeyi öneriyorum. Daha fazla bilgi toplamağa da çalışalım."⁵⁵

Londra Büyükelçiliğimiz Başkâtibinin 13 Kasım 1937 günü yeniden girişinde bulunduğu Büyükelçi Loraine' bildiriliyor:

"Türkiye Büyükelçiliği Başkâtibi, Osmanlı saltanatçı ve hilafetçilerinin faaliyetleri, Londra'da para bulmaya çalışmaları hakkında Foreign Office'in dikkatini çekti, bazı isimler verdi, İngiltere'den bilgi istedi. Kendisine, eski Osmanlı hanc-

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Belge No. 180

⁵⁵ Belge No. 188

dam mensuplarının saltanatı diriltmeyi umdukları, iki hizbe ayrılmış bulundukları, bir hizbin Abdülmecid, diğersinin Vahdettin yanlısı olduğu söylendi. Başkâtıp bu hiziplerin İngiltere'de para bulup bulamadıklarını soruşturdu."⁷¹

Atatürk'e suikast hazırlığıyla ilgili yazışmalar sürüp gidiyor. İngiliz Özel Güvenlik Birimi (Special Branch) görevlisi iki dedektif 3 Kasım 1937 günü Keith Williams'in ifadesini alıyor ve özetle şı raporunu veriyorlar:

"Şubat 1938'de Kemal Atatürk'e karşı bir suikast düzenleneceği hakkında elinde bilgi bulunduğunu söyleyen Bay Mr. Keith Hugh Williams ile 3 Kasım (1937) günü, Grosvenor House, Park Lane, London W adresinde görüştük. İfadesini aymen not ettük. Son on yılda Mustafa Kemal'e karşı 19 suikast düzenlenmiş. Hepsisi başarısız kalmış. Bu defa yeni bir suikast denenecek. Bunun için hazırlık yapılıyor ve Londra'da para tedarik edilmeye çalışılıyor. 100 bin ila 130 bin Sterlin kadar bir para aranıyor. 100 bin Sterlin bulması için Keith Williams'a başvurulmuş olduğunu söylüyor. Suikast hazırlığının içinde bir devlet, bazı şirketler ve bazı şahıslar var..."⁷²

İngiltere Dışişleri Bakanlığı, Atatürk'e suikast hazırlığına ilişkin bilgileri 13 Aralıkta İçişleri Bakanlığına iletirken, "Bugünkü Türkiye rejiminin ayakta kalması Avrupa barışının korunması için önemli bir faktördür" diyor⁷³.

Atatürk'ün 1 Kasım 1937'da TBMM'ni açış konuşması

Bu konuşma, Atatürk'ün kurucusu olduğu TBMM önünde bizzat yaptığı son konuşmadır. Bir bakıma onun "siyasi vasiyeti" gibidir, önemli mesajlar içerir, üzerinde tekrar durulması ve düşünülmesi gerekir.

İngiliz Büyükelçisi Perry Loraine, Atatürk'ün 1 Kasım 1937 konuşması üzerine 5 Kasım'da Londra'ya iki rapor sunmuştur. Birinci raporda özetle şunları söylüyor:

"TBMM 1 Kasım'da açıldı. Atatürk, yaptığı açış konuşmasında önce, milletin lâyık olduğu yüksek medeniyet ve refah seviyesine varması için hiçbir engel tanınmayacağını belirtti. Bu kararlılığın bir sonucu olarak doğudaki ayaklanmanın bastırılmasını gösterdi: *"Tunceli'ndeki icraatınız neticeleri, bu hakikatin yakın ifadesidir"* dedi. Halkı yalnız Hükümetin kuvvete değil, şefkatine de inandırmak gerektiğini söyledi.

"Cumhurbaşkanı, Türkiye'nin ekonomik yaşamı ve özellikle tarım, ticaret, sanayi üzerinde durdu. *"Ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki, ziraatte kalkınmaya büyük önem vermekteyiz..."* dedi... "Dış ticarete takip ettiğimiz ana prensip, ticaret muvazenemizin aktif karakterini muhafaza etmektir" diye konuştu.

⁷¹ Belge No. 190, 192

⁷² Belge No. 198 ve eki.

⁷³ Belge No. 199

"Endüstrileşmek, en büyük milli davalarımız arasında yer almaktadır" dedi. "Demiryolları inşaat siyaseti, hedeflerine ulaşmak için, durmadan başarı ile tatbik olunmalıdır" diye direktif verdi. Bütçe konusunda, "Cumhuriyet bütçelerinin taayyün eden ve kuvvetlenmesi gereken müsterek hususiyetleri, yalnız denkli oluşları değil, aynı zamanda koruyucu, kurucu ve verici işlere, her defasından daha fazla pay ayırmakta olmalarıdır," diye konuştu.

"Türk milletinin orduyla iftilah ettiğini belirten Atatürk, "Ordumuz, Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir" dedi ve şunları ekledi: "Teslihat (silahlanma) ve teçhizat programımızın tatbikatı, muvaffakiyetle ilerliyor. Bunları memleketimizde yapmak emelimiz, tahakkuk yolundadır. Harp sanayi tesisatımızı, daha ziyade inkişaf ve tevsi için alınan tedbirlere devam edilmeli ve endüstrileşme mesaimizde de ordu ihtiyacı ayrıca göz önünde tutulmalıdır..."

"Kemal Atatürk'ün bu konuşması, izlenecek politikayı çizen tam bir program niteliğindedir⁵⁰."

Büyükelçi Loraine, ikinci raporunda Atatürk'ün dış politika konusunda söylediklerini irdelıyor:

"Atatürk, 1 Kasım günü TBMM'de yaptığı konuşmanın dış politika bölümünde şöyle diyor: 'Milletler Cemiyetinin geçirmekte olduğu çetin safhalarda, Cumhuriyet Hükümeti, bu arsiulusal kuruma olan bağlılığını her safhada göstermek suretiyle, sulh idealine en uygun yoldan ayrılmamıştır.

'Büyük bir milli davamız olan Hatay (hakkında) cereyan etmiş olan müzakereler... amaçladığımız gayeyi temin edecek vesikaların kabul ve imzasıyla neticelenmiştir. Yeni Hatay rejiminin meriyete girmesine kısa bir zaman kaldı...

'Balkan siyasetimiz, en mesut bir işbirliği yaratmakta devam ederek kendisine çizilmiş olan sulh yolunda her gün daha verimli neticelerle ilerlemektedir... İspanya hâdiseleri dolayısıyla Akdeniz ve Karadeniz'de alınması gereken tedbirlere, Cumhuriyet Hükümeti en geniş bir zihniyetle iştirak etti... Balkanlarda ve Yakın Şarkta, geçen sene işaret ettiğim iyi münasebetler, aynıyle devam etmiştir...

'Tuttuğumuz siyasi yol ve hedeflerden ayrılmıyoruz. Son senelerde, arsiulusal münasebetlerde daimi değişiklikler olmasına rağmen, biz bu karışıklığın ortasında, sulhseverlikle duygulu olarak, karşılıklı dostluklara riayet ediyoruz...' "

"Atatürk'ün bu konuşmasında Türk-Rus ilişkilerine doğrudan değinilmemiştir. Bu, Moskova'da biraz can sıkıntısı yaratmıştır. Ana aslında Cumhurbaşkanı konuşmasında tek tek devletlere değinme yöntemi artık terk edilmiştir." ⁵¹

⁵⁰ Belge No. 186

⁵¹ Belge No. 187

Atatürk'ün 1 Kasım 1937 konuşmasından, İngiliz raporlarında değinilmemiş olan birkaç cümle daha aktaralım. Büyük önder diyor ki;

"Türk vatandaşının sağlığı ve sağlanlığı, her zaman, üzerinde dikkatle durulacak milli meselemizdir... 'Sağlam ve gürbüz nesil, Türkiye'nin mayasıdır'.. "

"Adli bünyemizin ve kanun dizigimizin...Türkiye'nin dinamik hayatına hiç şaşmadan uygunlukları temin edilmelidir..."

"Memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olan ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir sebep ve suretle, bölünmez bir mahiyet alması. Büyük çifçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği.....sınırlamak lazımdır..."

"En güzel coğrafi vaziyette ve üç tarafı denizle çevrili Türkiye; endüstrisi, ticareti ve sporu ile, en ileri denizci millet yetiştirmek kabiliyetindedir. Bu kabiliyetten istifadeyi bilmeliyiz; denizciliği, Türkün büyük milli ülküsü olarak düşünmeli ve onu az zamanda başarmalıyız..."

"Büyük dâvamız, en medenî ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir... Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için, fikir ve hareketi, beraber yürütmek mecburiyetindeyiz..."

"Bunun için memleketi şimdilik üç büyük kültür bölgesi halinde mütalea ederek; Garp (batı) bölgesi için, İstanbul Üniversitesi'nde başlamış olan ıslahat programını daha radikal bir tarzda tatbik ederek cumhuriyete cidden modern bir üniversite kazandırmak; Merkez bölgesi için Ankara Üniversitesini az zamanda kurmak lazımdır. Ve Doğu bölgesi için Van gölü sahillerinin en güzel bir yerinde, her şubeden ilk okullarıyla ve nihayet üniversitesiyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda şimdiden fiiliyata geçilmelidir."

"Bütün tayarelerimizin ve motörlerinin memleketimizde yapılması ve harp hava sanayimizin de bu esasa göre inkişaf ettirilmesi iktiza eder. Hava Kuvvetlerimizin aldığı ehemmiyeti göz önünde tutarak, bu meseleyi plânlaştırmak ve bu mevzuu lâyık olduğu ehemmiyetle milletin nazarında canlı tutmak lazımdır." ¹¹

İngiliz Büyükelçisi Loraine, Atatürk'ün 1 Kasım 1937'de yapmış olduğu konuşmanın bir "program" niteliğinde olduğuna ve Celâl Bayar hükûmetinin bu programı uygulamaya hazırladığına işaret ediyor ve Londra'ya şunları yazıyor:

"Celal Bayar Hükûmeti, Atatürk'ün 1 Kasım'da TBMM'de yaptığı konuşmayı bu program olarak uygulamaya hazırlanıyor. Program hakkıyla uygulanabilirse Türkiye'nin ekonomik yaşamını hızla canlandırıcaktır. Son Hükûmet değişikliğinin alınması bunun yattığı şimdi sı üstüne çıkıyor. Bu kalkınma programını uygulamak için Türkler İngiltere'den mali destek umuyorlar. Umduklarını bulamazlarsa başka

tarafında arayacaklardır. Ben şahsen bu ülkenin ekonomik geleceğine inanıyorum, yeter ki uluslararası bir felaket çıkmasın. Umarım ki siz de benim inancımı paylaşıp ve Türkiye'ye geniş çaplı mali desteği desteklersiniz."⁶²

İngiltere, Türkiye'ye 16 milyon İngiliz lirası tutarında kredi açıyor.

1 Kasım 1938'de Atatürk, Başbakan Celâl Bayar tarafından okunan TBMM açış konuşmasına: "Geçen sene aziz Kamutay arkadaşlarıma millet ve memleket için ne gibi fevîzli işler başarmak istediğinizi izah etmiştim. Bugün de bunlardan hangilerini bu yıl içinde yapıldığını bildirmek isterim" diye başlıyor ve bu yıl içinde yapılabilen bazı işleri sayıyordu:

"İnkılabımızın istikrarını teyit için yeni kanunî tedbiler aldım.... Ziraat İşletmeleri Kurumu teşkil edilmiş...; Halk Bankası ve Halk Sandıkları kurulmuş...; Demiryolu Erzincan'a varmış...; Denk bütçe, sağlam tediye takip ve tatbik edilmiş...; İstanbul Üniversitesinin tekamülü..., Ankara Üniversitesinin tamamlanması..., Van Gölü civarında Şark Üniversitesi kurulması hazırlıklarına devam edil-mekte...;Ordumuzun son sistem silah ve motörlü vasıtalarla cihazlandı. İnşaatı yolundaki çalışmalara hız verilmiş..." idi vs. Ancak asıl büyük işlerden pek söz edilmiyordu⁶³.

Bu konuşmadan on gün sonra Atatürk öldü. Bir yıl sonra dünya savaşına girdi. Bu dramatik olayları başka gelişmeler izledi, hasılı köprülerin altına laçık sular aktı. Ama yine de insan, araştırmaları sürdürürken ister istemez bugüne düşünüyor ve soruyor: Atatürk'ün 1 Kasım 1937'de Meclise sunduğu "proqramı"nın ya da "vasiyeti"nin, bugüne kadar acaba kaçta kaç gerçekleştirilebildi?

1938 yılı

Ankara'daki İngiliz Büyükelçiliği, Atatürk'ün öldüğü 1938 yılını özetle şöyle değerlendirmiştir:

"1938'de dünyada önemli olaylar yaşandı: Almanya, Martta Avusturye'yi ilhak etti, Eylülde Çekoslovakya'yı parçalamak istedi. Türkiye'de ise Atatürk'ün ölümü 1938'e damgasını vurdu. Burada Atatürk hakkında şu kadarını söylemek yeter: 15 yıl gibi kısa bir zaman içinde Türkiye kadar hızlı manevî, maddî ve siyasî başarıya ulaşabilmiş başka bir ülke az bulunur. Atatürk'ün halefinin çabucak seçilmesi ve iktidar devrinin yumuşak biçimde gerçekleştirilmesi, cumhuriyet kurumlarının istikrarına alamettir. Hatay sorununu da not etmek gerek. Türkiye-Fransa ilişkilerini karartmış olan bu sorun halledilme yoluna girdi. Türkiye'nin Berlin-Roma nüfuzine karşı kuşkuları arttı. Dolayısıyla Türkiye, savunmasını güçlendirme ve

⁶² Baki N. Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Atatürk VIII*, Belge No. 191

⁶³ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, s. 390-398

çalışacaktır. Götide İngiltere'ye daha fazla yaklaşan Türkiye, dikkatli ve hesaplıdır. İngiltere, Türkiye'ye sanayi için 10 milyon, silahlanma için de 6 milyon Sterlin tutarında kredi açtı. Ama Almanya'nın Türkiye'deki ekonomik ağırlığı azalmamıştır. İçerde Türk ekonomisi sağlıklı, bütçesi de dengeli kaldı."¹⁴

Türkiye'de iç durum

Kurucusu ölüm döşeginde olan Türkiye Cumhuriyeti'nin 15. yılı, üzüntü içinde geçti. Atatürk, baharda ciğerlerinden hastalanmıştı, fakat biraz iyileşir gibi olunca, Hatay sorunu yüzünden kalkıp Mersin'e ve İstanbul'a seyahat etti. Götide yorgun düştü, kendini işe veremez oldu. Yazı *Savarna* yatında geçirdi.

Basın, hastalık konusunda yayın yapamadı; Ağustosta *Tan* gazetesi yayın yapmaya başlayınca üç ay kapatıldı. Resmi suskunluğa rağmen iktidarın Atatürk'ün elinden kayıp gitmekte olduğunu herkes biliyordu. Ekimde hastalık vahim bir hal alınca artık gizlenemez oldu ve sonunda 10 Kasım'da Atatürk 57 (58) yaşında öldü.

Atatürk ölünce O'nu veya rejimini sevmeyenlerin karışıklık çıkarabilecekleri korkusu boşa çıktı. Atatürk dünyaya gözlerini yumunca ertesi günü İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçildi ve çağdaşlaşma hareketinin devam edeceğini açıkladı. İnönü, yine Celal Bayar'ı Başbakan atadı. Dr. Tefik Rüstü Aras ve Şükrü Kaya yeni Kabine dışında bırakıldı. Daha sonra Kabinede başka değişiklikler de yapıldı. Celal Bayar, yeni Kabine için güven oyu isterken, Kemalist rejimi koruyacağını, politikasının Halk Partisinin politikası olduğunu açıkladı.

İnönü, Parti Genel Başkanlığına seçildi ve 1938 belediye seçimleri bu partinin halk tarafından desteklendiğini gösterdi.

Türkiye Cumhuriyetçidir. Halk Cumhuriyeti desteklemektedir, yalnız Dersim (Tunceli) Kürt eşkiyaları geleneksel olarak hükümet otoritesine hep karşıdılar. Atatürk'ün isteği üzerine Haziranda 150'likler için af yasası çıkarıldı. Cumhuriyet artık güçlenmiştir. Atatürk'ün ölümünün ardından affın kapsamı genişletildi, Kazım Karabekir gibi bazı tanınmış kişiler de affedildiler ve milletvekili seçildiler.

Türkiye milliyetçidir. Osmanlı zamanında halk Müslüman, Hristiyan, Musevi diye ayrılıyordu. Cumhuriyet, milliyet fikrini, din düşüncesinin üstüne çıkardı. 1938'de, çeşitli etkinliklerle milliyetçilik vurgulandı. Türk soyundan olanlar Türkiye'ye göçmen alındı, Romanya ve Bulgaristan'dan 20 bin kadar Türk göçmeni geldi, homojen bir Türk toplumu yaratılmaya çalışıldı. Ama hükümet Musevi demanı değil, Avrupa'dan Musevi asıllı uzmanlar Türkiye'ye kabul edildi. Türkiye'ye göçmenlik halka dayanıyor.

Türkiye devletçidir. Denizbank, Etibank, Sümerbank; satın alınan deniz fenerleri, telefon, elektrik, su, tramvay, tünel tesisleri, demiryolları, Ankara'daki güçlü

¹⁴ *Devlet* No. 298'e Ek: 1938 Türkiye Yıllık Raporu.

radio istasyonu vs. hepsi devlet kuruluşlarıdır. Devlet, hemen hemen bütün bankaları, büyük sanayi kuruluşlarını kontrol etmektedir. Şeker, tütün, alkollü içkiler, kibrit vs. hepsi kamu kuruluşlarıdır.

Türkiye laiktir: Din, kişiyi ilgilendirir; devleti değil, diye düşünülüyor. Din yasaklanmıyor, bastırılmıyor. Türkiye inkılapçıdır. Halk Partisinin altı ilkesinin 1938 uygulaması, genellikle halkın yararına oldu. Halkın refahı düzeyi arttı.

Türkiye'nin 1938-39 bütçesi 250 milyon TL olarak belirlendi. Bu, TBMM'nin kabul ettiği en yüksek bütçedir. Ayrıca: 1937-38 bütçesi 29 milyon fazlalık verdi, bazı vergilerde indirim yapıldı. Türkiye'ye İngiltere 16 milyon Sterlin, Almanya da 150 milyon mark kredi açıyor.

1938'de ürün çok iyiydi. Bu yılın ilk sekiz ayında Türkiye'nin ithalatı 93 milyon, ihracatı 65 milyon TL oldu. Almanya, hem alıcı, hem satıcı olarak birinci sıradadır.

Birinci beş yıllık sanayi planı 1938'de tamamlandı sayılır. Yeni plan yeni sanayi tesisleri kurulmasını ön görüyor. İngiliz şirketi Karabük demir-çelik fabrikası inşaatına devam ediyor. 1938-39 demiryolu bütçesi 35.739.400 TL. Sağlam maliyeye ve refaha rağmen döviz kıtlığı var. Hükümet, yıllık Osmanlı borç taksitlerini tamamen malla ödeyeceğini açıkladı.

İstanbul Üniversitesinde eğitim iyileştirildi; Ankara Üniversitesinin yapımı tamamlandı ve Van Üniversitesi hazırlıkları başladı. Okul sayısı 5.000'e çıktı. Cumhuriyetin kamu görevlileri, Osmanlı görevlilerine kıyasla çok daha dürüst ve namusludurlar. Ama suiistimallerin kökünün kazınamadığı da anlaşılmaktadır. 1938'de, Türkiye için Kanada'ya sipariş edilen uçaklardan birinin, evrak üzerinde tahrifat yapılarak İspanya'ya gönderilmiş olduğu ortaya çıktı ve bir Dışişleri memuru tutuklandı. İstanbul valisi de suiistimal yüzünden görevden alındı ve yargılanacak. Osmanlı döneminde suiistimaller yapının yanına kalıyor, cumhuriyette ise suçlular cezalandırılıyor.

Atatürk, arkasında, sağlam temeller üzerine kurulmuş sağlıklı bir cumhuriyet bırakmıştır.

Türk Ordusu (Kara Kuvvetleri): 1938'de Türk ordusu, kurucusu ve Başkomutanı Kemal Atatürk'ü kaybetti; Başkomutanlığı şimdi İsmet İnönü üstlendiği için de ordu şanslıdır. Ordunun genel teşkilatı değişmedi. Trakya sınırının yeniden askerleştirilmesi, belki Edirne'de bir müstahkem mevki oluşturulmasını ve yeni bir tümen kurulmasını gerektirecektir.

Ordunun mevcudu yine 120.000 kadardır. Üst komuta kademesinde bir değişiklik olmadı. Daha alt rütbeli komutanlar arasında birkaç değişiklik oldu. IX. Kolordu komutanlığına Korgeneral Mümtaz Aktay, Askeri İstihbarat Başkanlığına Albay Bahaeddin Kuban atandı. Silahlanma devam ediyor. Almanya ve

Çekoslovakya'dan birçok malzeme alındı. Krize rağmen Çekoslovak firmaları siparişleri zamanında teslim ettiler. Yalnız ağır toplar henüz teslim edilemedi. Piyadeler 8000 hafif makineli tüfekle donatıldı, 500 ağır makineli de Polonya'ya sipariş edildi. 150 mm'lik ağır toplar alındı. Tank ve zırhlı araç sayısında bir artış olmadı. Kamyon eksikliğini gidermek için 350 yeni kamyon sipariş edilecek. Yedi müstahkem mevki var. Şimdi bunlara Edirne'nin de donatılıp eklenmesi düşünülüyor.

Bir top fabrikası kurmak için Almanya'ya sipariş verildi. Bir de cephane fabrikası kurulması düşünülüyor. İzmit'te bir kimya fabrikasının temeli atıldı. Doğu Anadolu'da askeri manevra yapıldı; üç kolordu ve 50 asker katıldı. Yıldız'daki kurmay okulu yenilendi. Asker kimyasal savaşa karşı da eğitiliyor. Liselerde ve orta dereceli okullarda da askerlik dersi veriliyor. Türkiye'nin stratejik politikası değişmedi. Stratejik karayollarının ve demiryollarının yapımı, bakımı ve eksiklerinin tamamlanması için çalışmalar sürüyor.

Hatay sorunu nedeniyle Suriye sınırına yakın bölgelerde asker sayısı geçici olarak artırıldı. 4 Temmuzda Fransa ile anlaşmaya varılınca gerginlik yumuşadı. Trakya sınırının yeniden askerleştirilmesini öngören Selanik anlaşması imzalanınca Türk askeri hemen Edirne'ye girdi ve buranın III. Orduya bağlı bir tümen karargâhı olacağı bildirildi. 1937'deki harekâtı tanımlamak üzere Tunceli (Dersim) bölgesine karşı askeri harekât yapıldı ve asayiş sağlandı. 26 Kasımda Atina'da Balkan Antantı Genelkurmay Başkanları toplantısı yapıldı. Bulgaristan'ın irredantist emelleri konuşuldu; Balkan Antantı üyelerinin dayanışma içinde oldukları gösterildi.

Türk ordusunun morali iyidir, Atatürk'ün ölümünden etkilenmedi. Yeni silahların alımı ve sıkı tatbikatla ordunun etkinliği artırıldı. Türk Silahlı Kuvvetlerinin toplam bütçesi 1937-38 mali yılında 67.232.004 TL iken 1938-39 yılında 82.526.690 TL olarak öngörülmektedir. Bu miktarın dağılımı şöyledir: Kara Kuvvetleri 61.361.030, Hava Kuvvetleri 8.050.140, Deniz Kuvvetleri 6.584.880, askeri fabrikalar 5.755.330 ve Harita Genel Müdürlüğü 775.310. Ayrıca olağanüstü harcamalar da öngörülmüştür, bunlarla birlikte tahmini bütçe 108.996.690 TL'ye ulaşmaktadır. Bu miktara İngiltere'nin ve Almanya'nın açtıkları krediler de eklenecektir.

İngiliz Büyükelçiliği bunları anlattıktan sonra şöyle özetliyor:

"Türk ordusu, 1938'de kesin ilerleme kaydetmiş; silahlanma alanında çok şey yapılmış; sıkı eğitim, talim, tatbikat ve yüksek disiplin sürdürülmüştür. Morali yüksektir. Türk ordusu her düşmana karşı koyabilecek olağanüstü bir savaş makinesidir."

Hava Kuvvetleri ve Sivil Havacılık: 1938'de Türk Hava Kuvvetlerinin savaş uçağı sayısı 130'dan 200'e çıkarıldı. Kütahya'da yeni bir hava birliği kuruldu. Çorlu yakınında yeni bir hava üssünün yapımı sürüyor. İngiltere, Almanya ve ABD'den

veni savaş uçakları alındı. Bütçe artırıldı. İngiltere'nin açtığı kredinin 1 milyon sterlin tutarındaki bölümü Hava Kuvvetlerine ayrıldı. Pilotların uçuş eğitiminin artırılması gerekiyor. İngiltere'den iki öğretmen istendi. Londra'ya ilk defa bir hava ataşesi atandı.

Sivil havacılık: Ankara-İstanbul günlük uçak seferleri devam ediyor; İzmir ve Adana'ya uçuşlar ise henüz başlamadı. "Türkkuşu", çalışmalarını sürdürdü. 5.4 milyon TL para topladı.

Deniz Kuvvetleri: Türkiye'de Deniz Kuvvetleri, Kara ve Hava Kuvvetlerinden sonra geliyor. Genelkurmay, Deniz Kuvvetlerinin ihtiyaçlarını şöyle belirledi: Yavuz'dan başka 2 kruvazör, 8 destroyer ve 20 denizaltı gerekiyor. Ayrıca mayın taramıcılar, torpido botlar, çeşitli küçük tekneler vs. Deniz Kuvvetlerini güçlendirmek için 1938'de epey mesafe alındı. İngiltere ve Almanya'ya siparişler verildi. Ayrıca 4 yeni denizaltı yapılmaktadır: *Saldıray*, *Baturay*, *Atak* ve *Dalgıç*. Haliç tersanesi yenileniyor, Gölcük tersanesi için ihale açıldı. Savunma bütçesi şöyle bölüştürülmüştür: Yüzde 81 Kara Kuvvetlerine, % 11 Hava Kuvvetlerine ve % 8 Deniz kuvvetlerine. Personel, bugünkü donanma için yeterlidir. 2 deniz subayı Japonya'da eğitim gördü, dört genç subay da eğitim için İngiliz donanmasına gönderildi.

Atatürk'ün cenaze töreninin denizde yapılan bölümü çok görkemli ve etkileyici oldu. Bu tören için gelenlerden yabancı gemiler dışında, 1938 yılı içinde Romanya, Fransa ve Almanya'dan başka savaş gemileri de Türkiye'yi ziyaret etti. Reşadiye'de (İzmir) bir deniz uçak üssü var, ama deniz-hava işbirliği çok ihmal edilmiştir. Sonuç olarak: 1938 yılı Türk donanmasının yeniden doğuş yılı olmuştur, denilebilir. Türk Deniz Kuvvetleri Akdeniz'de üçüncü sıradadır.

Dış ilişkiler: Türk diplomasisini 1938'de de meşgul eden Hatay sorunu sonunda bir çözüme bağlandı. Uluslararası gelişmelerden telaşa kapılan Fransa, Milletler Cemiyeti'ni de araya sokarak Türkiye'nin Hatay konusundaki isteklerini kabul etti. Türkler, Hatay seçimlerinde % 55 çoğunluk elde ettiler. Fransız makamları Türklere güçlük çıkarınca Türk-Fransız ilişkilerinde tekrar gerginlik oldu. Sonunda iki ülke arasında yeniden anlaşmaya varıldı. Hatay'da düzeni sağlamak için Türk askeri 4-5 Temmuzda Hatay'a girdi. 25 Ağustosta seçimler sonuçlandı. 40 sandalyeli Hatay Parlamentosunda Türkler 22, Aleviler 9, Ermeniler 5, Rum Ortodokslar 2 ve Sünni Araplar 2 sandalye kazandılar. Hatay Parlamentosu 2 Eylülde Antakya'da toplandı. "Hatay Cumhuriyeti" unvanıyla ve başkenti Antakya olan Hatay Devleti ilân edildi, Tayfur Sökmen Cumhurbaşkanı seçildi. Bir Hatay Parlamento heyeti Ankara'da 29 Ekim kutlamalarına katıldı. 7 Kasım'da Türkiye bir kararname çıkararak Hatay'dan Türkiye'ye ithal edilen mallardan alınan gümrükleri % 99 oranında azalttı...

Türkiye-Fransa ilişkilerinin temel taşı olan Hatay sorunu halledilince iki ülke arasındaki gerginlik azaldı. 4 Temmuzda Ankara'da Türkiye-Fransa dostluk

antlaşması imzalandı. Antlaşmaya, Türk vatandaşlığını ve Suriye vatandaşlığını seçmiş olanlar hakkında bir protokol da eklendi. Ağustosta Fransa, Türkiye'ye bir ittifak antlaşması önerdi. Türkiye ilke olarak bunu kabul etti ve İngiltere'nin de bu ittifaka katılmasını istedi. Fransa, Atatürk'ün cenaze töreninde İçişleri Bakanı Albert Sarraut tarafından temsil edildi ve törene bir askeri birlik gönderdi.

Türk diplomasiyi meşgul eden bir diğer konu da *Montreux Boğazlar Sözleşmesi* oldu.

Almanya bu sözleşmeyi imzalamamış, sonradan da buna katılmamıştı. Bu konuda Türkiye ile Almanya arasında diplomatik görüşmeler, yazışmalar 1938 yılında da devam etti. Almanya, Sözleşmede bazı değişiklikler yapılmasını veya Boğazlar konusunda Almanya ile ayrı bir anlaşma imzalanmasını istedi. Türkiye Alman isteklerini kabul etmedi. Yıl sona ererken Almanya, Boğazlar Sözleşmesi'ne katılmasını sağlayacak bir formül arayışı içindeydi.

1938'de Türkiye'nin Almanya ile ilişkileri düştü, fakat çok temkinli idi. Dr. Aras, Almanya'nın yeni Dışişleri Bakanı Ribbentrop'a da dış politikasını açıkladı; Türkiye, dostlarına ve yükümlülüklerine ters düşmemesi kaydıyla Almanya ile dostluğu memnunlukla karşıladığını bildirdi. Fakat Türkiye, Almanya'nın doğuya yayılmasını, "Drang nach Osten" politikasını onaylamıyor, yani Almanya'yı Karadeniz'de ve Ege'de görmek istemiyordu. Ekonomik ve ticari bakımdan ise Almanya'nın Türkiye'de büyük ağırlığı vardır. (Türkiye'nin dış ticaretinde Almanya birinci sıradadır.) Eylülde Alman Ekonomi Bakanı Türkiye'yi ziyaret etti. Türkiye'ye 150 milyon mark tutarında kredi önerildi. Türkiye bu Alman kredisini ilke olarak kabul etti. Türkiye, Almanya'nın Avusturya'yı ilhakına (*Anschluss*) pek tepki göstermedi.

Türkiye'nin İngiltere ile siyasi ilişkileri 1938 yılı boyunca sıkı ve samimi işbirliği biçiminde devam etti. Türkiye, çeşitli uluslararası sorunlar ve krizler karşısında İngiltere ile işbirliği yaptı. Kasımda Türkiye Dışişleri Bakanının değişmesi, Türk-İngiliz ilişkileri üzerinde bir değişiklik yaratmadı. Türk dış politikasının değişmeyeceği yolunda İngiltere'ye güvence verildi. Avrupa'da silahlı bir çatışma halinde Türkiye'nin İngiltere'den yana olacağı anlaşıldı. İngiltere, Türkiye'ye 10 milyon sterlin sanayi kredisi, 6 milyon sterlin de silahlanma kredisi açtı. Karabük Demir-Çelik fabrikasının yapımı ilerledi. Üç İngiliz hava subayı Türk havacılarına ders veriyor, dört Türk deniz subayının da İngiliz savaş gemilerinde staj görmelerine izin verildi. Üç İngiliz savaş gemisi İstanbul'a özel bir ziyaret yaptı. Atatürk'ün cenaze töreni için de İngiliz Amiral gemisi "Malaya" İstanbul'u ziyaret etti. Mareşal Birdwood, cenaze töreninde Kralı temsil etti; Akdeniz Başkomutanı da törene katıldı. Kıbrıs Türkleri arasında iredanüst bir hareket baş gösterdi. Türk okul gemisi "Hamidiye" Magosa'yı ziyaret etti. Türkiye'nin Filistin sorunu karşısındaki tutumu düştü ve dostça oldu.

İngiliz Büyükelçiliği, bir İngiliz deniz uçağının İstanbul'a gelmesi için izin istedi. Türkiye, uçağın ancak Yeşilköy'e inebileceği, fakat İstanbul sularına inemeyeceği yolunda cevap verdi. Çünkü Montreux Boğazlar Sözleşmesi, yabancı savaş gemilerinin Boğazlardan geçişine izin veriyor, yabancı askeri uçakların geçişine ise izin vermiyor.

Türkiye'nin *Sovyetler Birliği* ile ilişkileri, 1937'deki soğukluktan sonra 1938'de biraz ısındı ve samimileşti. Atatürk'ün cenazesinde Sovyetleri temsil eden Potemkin, yeni Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildi. Anlaşma ile Türkiye'nin Odesa, Bakü, Erivan ve Leninakan (Gümrü) konsoloslukları ile İzmir ve Kars'taki Sovyet konsoloslukları kapatıldı. 1937'de imzalanan Ticaret ve Ödeme anlaşması, Mayıs 1938'de TBMM tarafından onaylandı. Batum ve Tiflis taraflarından bazı Türk göçmenleri Türkiye'ye geldi.

Almanya gibi Montreux Boğazlar Sözleşmesini imzalamamış olan İtalya ise, 1938 yılında bazı çekincelerle Sözleşmeye katıldı. Temmuz ayında (1938)

Türkiye ve Balkan Antantı, Etyopya'nın İtalya tarafından ilhakını tanıyınca Türkiye-İtalya ilişkilerinde rahatlama oldu ve İtalya da Montreux Sözleşmesine katıldı.

Almanya'nın Avusturya'yı ilhaki üzerine *Balkan Paktı* yılın ilk yarısında güçlendirildi. Uzun diplomatik çabalar sonunda Balkan Paktı ülkeleri ile Bulgaristan arasında 31 Temmuzda Selânik'te anlaşma imzalandı. Bulgaristan'ın yeniden silahlanmasının yolu açıldı. Trakya sınır bölgesinin askersiz durumu sona erdi ve Türk askeri 21 Ağustosta Edirne'ye girdi. Anlaşma, Neuilly ve Lozan Barış Antlaşmalarını imzalamış olan devletlere de tebliğ edildi. Balkan Paktı ülkeleri, İtalya'nın Etyopya'yı ilhak etmesini ve İtalyan Kralı'nın "Etyopya İmparatoru" unvanını da almasını tanıdılar. İtalya da Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ne katıldı. Böylece Akdeniz ve Balkanlar bölgelerinde gerginlikler azaldı. Balkan Paktı, İspanya işlerine karışmama politikasını sürdürdü. Şubat'ta Ankara'da Balkan Antantı Konseyi toplandı. Üçüncü Balkan Basın Birliği konferansı da 7-14 Nisan tarihlerinde İstanbul'da yapıldı. Balkan Denizcilik Konferansı Ağustosta Atina'da toplandı. Eylülde ulusal azınlıklar konusunda Avrupa'da çıkan kriz, Balkanlara da yansdı ve Bulgaristan'da, "kaybedilmiş topraklar ve kaybedilmiş nüfus" diye bir hareket başladı. Balkan Antantı Genelkurmay Başkanları Kasım'da Atina'da toplandı ve bu toplantıya Mareşal Fevzi Çakmak da katıldı.

Türkiye'nin Bulgaristan ile ilişkileri 1938'de daha da iyileşti. Nisap'da Bulgar Hükümeti Türk azınlık okullarında yeni Türk alfabesinin okutulmasına izin verdi. Bulgaristan Başbakanı Koseivanov sonbaharda Türkiye'yi ziyaret etmeyi düşünüyordu, fakat Atatürk'ün ölümü üzerine ziyaret yapılamadı.

Yunanistan ile çok yakın dostluk 1938'de de sürdürüldü. İki ülke Başbakanları Nisan'da yeni bir dostluk antlaşması imzaladılar. Başbakan Celal Bayar Atina'ya ziyaret etti. Yunan Başbakanı, Atatürk'ün cenaze töreninde ülkesini temsil etti.

Balkan Paketi üyesi olan Türkiye ve Romanya, görünüşte dosttular; aslında ise iki ülke ilişkileri biraz şekerrenktir. *Romanya'dan* Türkiye'ye göçmen alınması için 11 Temmuzda bir anlaşma yapıldı, fakat henüz onaylanmadı.

Mayısta Türkiye Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Belgrad'a resmi bir ziyaret yaptılar ve iki ülke arasındaki yakın ilişkiler vurgulandı.

İngiltere ve Sovyetler Birliği ile dostluğu öngören *Sadabat Paketi*, Türk dış politikasının temellerinden birini oluşturuyor. Türkiye, *Sadabat Paketi*'ni 14 Ocakta onayladı;

1928 tarihli Türkiye- *Afganistan* dostluk antlaşmasının süresi on yıl uzatıldı. Afgan Kralı, Atatürk'ün cenaze töreninde amcası Şah Veli Han tarafından temsil edildi. Eski Afgan Kralı Amanullah Han da İstanbul'da yapılan cenaze törenine katıldı.

İran, Atatürk'ün ölümü üzerine Türkiye'ye olağanüstü yakınlık gösterdi.

Irak, Hatay yüzünden Türkiye'ye kuşkuyla baktı.

Türk Dışişleri Bakanı Aras, Nisanda Kahire'yi ziyaret etti. Zaten samimi olan Türkiye-Mısır ilişkileri daha da iyileşti. Mısır'ın da bu pakta katılması söz konusu edildi, ama yıl içinde bu konuda bir gelişme olmadı.

Çin Müstümanlarından bir heyet Kasım Ayında Türkiye'ye resmi bir ziyaret yaptı. Fakat Atatürk'ün ölümü üzerine programları yarım kaldı. Çin-Japon çatışmasında Türkiye, Çin'den yanaydı.

Çin'in Japonya tarafından "kurtarılması" Türkiye'de hoş karşılanmadı. Balkan ve Ortadoğu'daki Japon diplomatları, Türkiye'ye haber vermeden İstanbul'da toplandılar. Türkiye, Japonya Büyükelçiliğine bir nota verdi. Japonya, diplomatların İstanbul'da tatil yapıldıkları yolunda cevap verdi.

Türkiye, İspanya iç savaşına bulaşmaktan kaçındı. General Franco'nun Romanya'daki temsilcisi Türkiye'ye geldi ve temsilci değişimi için anlaşma yaptı. İspanya Hükümeti, Atatürk'ün cenazesine bir heyet gönderdi.

1938 yılında Türkiye, 22 ülke ile 41 ikili anlaşma yaptı. Bu arada Türkiye ile ABD arasında 18 Aralıkta bir ticaret anlaşması parafe edildi.

Türkiye'nin Washington Büyükelçiliği Başkâtibi Rio de Janeiro'ya işgüder olarak atandı; Türkiye'nin Brezilya ile ticaret işlerine bakacak.

Atatürk'e onursal doktorluk payesi

Atatürk'e onursal doktorluk payesi

1938 yılında bir İngiliz üniversitesinin Atatürk'e onursal doktorluk payesi vermesi konusu da gündeme gelmiştir. Fikir, Ankara'daki İngiliz Büyükelçisi Percy Loraine'den çıkmıştır. Nisan 1938'de Londra, Türkiye'de Alman etkisinin artmasına karşı ne yapılabileceği hakkında Büyükelçiden görüş soruyor. Büyükelçi, "Türkiye İngiltere'ye daha yakındır. 1914-1918 yıllarında Alman dostluğuna sadakati yüzünden İmparatorluğu'nu kaybetmiş olan Türkiye'nin bugün kaybedecek ikinci bir İmparatorluğu yoktur. Türk politikasında maceraya da yer yoktur" dedikten sonra, Türk-İngiliz dostluğunu daha da arttırmak için şunları öneriyor:

"İngiltere Dışişleri Bakanının, olmazsa İçişleri Bakanının Türkiye'yi ziyaret etmesi çok yararlı olacaktır. Gelecek olanın Atatürk'le görüş alışverişinde bulunmasını tavsiye ederim. Ziyaretten somut sonuçlar da çıkmalı. Ziyaret için en iyi zaman önümüzdeki 29 Ekimdir. Bir İngiliz filosofunun ve Akdeniz Başkomutanının Türkiye'yi ziyaret etmesi de burada büyük memnuniyet yaratacaktır. Atatürk'ün şahsına da ilgi gösterilmesi, örneğin bir İngiliz üniversitesinin ona fahri doktorluk payesi vermesi yerinde olur, İngiltere ile dostluğu haşlatan Atatürk'ün kendisidir" diyor¹⁵.

Londra, önce, "Atatürk'ün şahsına da ilgi gösterilmesi öneriniz değerlendiriliyor" diye cevap veriyor¹⁶. Ardından Büyükelçiye özetle şu cevap gönderiliyor:

"Raporunuza ön cevabı gönderiyoruz. İngiltere'den bir bakanın Türkiye'yi ziyaret etmesi konusunda henüz karar verilemedi. Atatürk'e fahri doktorluk payesi verilmesi konusunda zorluk var: Oxford veya Cambridge üniversiteleri hiç kimseye griyabında fahri doktorluk payesi vermiyor. Çok istisnai bir fahri doktorluk payesi var, fakat Atatürk'ün buna layık olduğunu Üniversiteleri ikna etmek zor olur. Bir "diktatöre" fahri doktorluk vermeleri zor olur. Atatürk'e bir paye vermemiz başka ülkeleri de umutlandırır ve kışkandırır. Bu konularda bize önerileriniz olacak mı?"¹⁷

Bu yazıya karşılık Büyükelçi Loraine özetle şunları yazıyor:

"Atatürk'e fahri doktorluk payesi verilmesi için ısrar edeceğim. Güçlüklerin farkındayım. Ama Hükümet isterse üniversiteleri ikna edebilir. Atatürk bir "diktatör" mü? Teknik bakımdan değildir. Yürütme yetkisi yoktur. O, Devlet Başkanıdır. Mahkemelere emir veremez. Genel af ilan etme yetkisi yoktur. Hitler'e veya Mussolini'ye benzemez. Ulusal egemenliğin sembolü bile değildir. Fahri doktora fazlasıyla layıktır. Eğitim ve kültüre yaptığı hizmetlerin kısa bir dokümanını ilişikte sunuyorum. Evet, Atatürk fahri doktorluğu fazlasıyla hak etmiştir"¹⁸.

¹⁵ Belge No. 207

¹⁶ Belge No. 209

¹⁷ Belge No. 210

¹⁸ Belge No. 211

İngilizlerin kendi aralarında bu yazışmalar sürerken Atatürk hasta idi. Çok geçmeden hayata gözlerini yumacaktı. Bir süre daha yaşasaydı, fahri doktorluk komisyonu olumlu sonuçlanabilirdi.

Atatürk'ün ölümü üzerine

Bu ciltte, Atatürk'ün ölümü ve O'nun için İstanbul ve Ankara'da düzenlenen cenaze törenleri hakkında birçok belge bulunacaktır. 1989 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanmış olan Atatürk'ün Hastalığı başlıklı kitabımda da çok sayıda İngiliz ve Fransız belgesi kullanmışım. Orada kullanılan İngiliz belgeleri bu ciltte tekrarlanmadı. Olayı kapsamlı olarak görmek ve değerlendirmek isteyen okuyucu ve araştırmacıların yalnız bu cilt ile yetinmeyecek her iki kitabı birlikte kullanmaları yararlı olur.

Atatürk'ün ölümüyle ilgili olarak İngiliz Büyükelçisi Sir Percy Loraine'in üç raporunu özetle aktarıp bu giriş noktalıyorum. Büyükelçi diyor ki:

"Atatürk'ün hastalığı anlaşıldıktan sonra bu konudaki gelişmeler hakkında Hükümeti bilgilendirmeye çalışmışım. Şimdi anlaşıyor ki, 1938 Ağustos ayının ikinci yarısında Atatürk'ün hayatı ciddi olarak tehlikeye girmiş. Ondan sonra geçen yaklaşık üç ay Atatürk bakımından çok ızdırâblı bir dönem, yöneticiler bakımından ise yaratıcısının ölümünden sonra rejimi devam ettirmek için bir hazırlık dönemi olmuş.

"Bu dönemde önde gelen yöneticiler sorumluluk anlayışıyla birbirlerine kenetlenmişler. Atatürk 10 Kasım'da öldü, ertesi gün öğleyin İnönü oybirliğiyle Cumhurbaşkanı seçildi. Aynı gün ikinci Bayar Hükümeti görev başındaydı. Yani görev devri hızla ve sarsıntısız tamamlandı. İnönü, doğru bir seçimdir. Bunu, bir yıl öncesinden tahmin etmiş ve İnönü Başbakanlıktan ayrıldığı zaman Bakanlığa yazmışım. İnönü iyidir ama Atatürk'ün eksikliği hissedilecektir. O'nun için tutulan yas içtendir, gerçektir. Gelecek yıllar Atatürk'ün hâurasına sadakati sinayacaktır ve onun eseri, bu sınavdan da başarıyla çıkacaktır, umudundayım."²¹

Büyükelçi devam ediyor:

"Atatürk'ün ölümü üzerine vekâleten Cumhurbaşkanlığı görevini üstlenen Abdülhalik Renda, yeni cumhurbaşkanını seçmek üzere hemen TBMM'yi toplantıya çağırdı. Toplantıyı izlemek üzere kordiplomatik de davet edilmişti. TBMM 11 Kasım günü saat 11'de toplandı. Yoklama yapıldıktan sonra müzakerelere geçildi. Renda, heyecan içinde milletvekillerine görevlerini bildirdi. Kısa bir konuşmayla Atatürk'e saygılarını dile getirdi ve hazır bulunanları 5 dakikalık saygı duruşuna davet etti. Saygı duruşuna milletvekillerinin, hıçkırıkları ve göz yaşları karıştı. Ardından yeni Cumhurbaşkanını seçilmesine geçildi. Sonuç önceden bel-

²¹ Belge No. 279

İyidi, çünkü Halk Partisi Meclis gurubu sabahleyin toplanmış ve oybirliğiyle İsmet İnönü'ü aday göstermişti. Yine de Parlamento formaliteleri eksiksiz yerine getirildi. Milletvekilleri teker teker isimleri okunarak oylarını kullandılar. Yalnız Şükrü Kaya ismi okunurken yerinde bulunmadı; en son oy kullanılmasına da izin verilmedi. Malatya Mebusu İsmet İnönü, 348 oyla Cumhurbaşkanı seçildi. Uzun uzun alkışlandı.

İnönü, hemen and içti ve titrek bir sesle heyecanlı bir konuşma yaptı. Atatürk'ün hizmetlerine değindi: "...Atatürk'ün fevkalâde hizmetlerini bugünkü Türk devletinin bünyesinde tam ve temiz eserler olarak tecessüm etmiş görüyoruz. Kadir bilen ve büyük evlât yetiştiren milletimizin yüreğinde 'Kemal Atatürk adı, sevgi ve hürmet içinde ebedi olarak yaşayacaktır' dedi. İnönü, devrimlere devam olunacağını belirtti: "Türk milletini az zamanda büyük medeniyet seviyesine yükseltmiş, Türk milletine en kısa yoldan temiz cemiyet hayatını, feyizli terakki yollarını açmış olan inkılaplar, kalb vicdanımızın en aziz varlıklarıdır" diye konuştu. "Vatandaşlar arasında muhabbeti genişletmek ve derinleştirmegi, en şerefli vazife sayıyoruz" dedi.

Konuşma bitince milletvekilleri sıraya girip yeni Cumhurbaşkanıya tebriklerini sundular. Öğleden sonra da Kordiplomatik, Cumhurbaşkanıya hem taziyetlerini hem de tebriklerini sundular.⁷⁰

Büyükelçi Loraine'den aktarmak istediğimiz son rapor da şudur:

"Atatürk'ün ölümünü en derin üzüntüyle arz etmiş idim. Atatürk'ün yaşamı ve eserleri hakkında Büyükelçilik müsteşarının hazırladığı bir notu ilişikte sunuyorum. Ama bu yazıda Atatürk'ün eserini değerlendirmeyi denemiyorum. Onun yaşamını ve eserlerini tarihçiler, yazarlar anlatacaklar, analiz edeceklerdir; ama onların da pek azı Atatürk'ün kendisini yakından tanımış kimseler olacağı için, onların yazacaklar yanıltıcı olacaktır. Ben Atatürk'ü seyrek, fakat uzun süreli görme ve onu tanıma fırsatı bulmuş ayrıcalıklı bir kimseyim. Dahası, Atatürk beni şahsi dostu olarak gördü; onunla tartışma imkanı buldum, buna kızmadı ve sanıyorum ki bana daha fazla açıldı.

"Atatürk, pek müstesna ve alışılmamış bir insandı. *Grey Wolf (Bozkurt)* kitabını okuyanların çoğu onu yanlış tanımışlardır. O kitabın çizdiği portre yanıltıcıdır. Bu adamın 15 yılda yaptığı sayısız iyilikler, onun büyük ve olağanüstü vizyona sahip bir adam oluşunun sonuçlarıdır. Ötesi teferruattır. Onun dinamik enerjisi üzerinde uzun uzun durmağa gerek duymuyorum. Onun dayanılmaz gücü şimdiki Türk tarihinin en önemli bir bölümümü oluşturmaktadır.

Atatürk'ün doğuştan bir yeteneği, esas olanla esas olmayanı (zaruri olanla zaruri olmayanı; elzem olanla elzem olmayanı) anında ayırd edebilmesi ve esas olma-

⁷⁰ Belge No: 254

yanları hemen bir kenara itmesiydi. Görünüşte karakterinde çelişkiler vardı; acımasız oluşuyla şefkatli oluşu gibi. Atatürk "evet-efendim" (yes-men) tiplerinden hiç hoşlanmazdı.

"Atatürk'ün "diktatör" olarak tarihe geçmesi yanlış olacaktır. Evet, savaşta ve barışta çok büyük bir liderdi; fakat gerçek bir diktatör değildi. Elimizde maalesef bir diktatör tanımı yoktur. Hitler'e veya Mussolini'ye benzemezdi. Acı olaylar silsilesi göstermiştir ki, Atatürk'ün vizyonu netti, kararları doğrudu ve o yanılmamış, hata yapmamıştı.

"Atatürk'ü diktatörlerden ayıran en önemli özelliği şuydu ki, o, kendisinden sonra yaşayacak bir sistem yaratmak için uğraşmıştır. Halefinin sessizce seçilebilmiş olması ve onun ölümünden sonra da rejimin yaşaması ölçüt olarak alınınca denilebilir ki Atatürk başarılı olmuştur.

"Kemal Atatürk, yapılması gerekeni korkusuzca yapmaktan asla geri durmadı. Ölüm döşeginde bile korku nedir bilmedi. Türk halkına hizmet etti. Milletine hayat verdi, gurur verdi, onur verdi, yaşama imkanları verdi ve en önemlisi de bunlardan yararlanabilmesi için milletine özgürlük verdi."⁷¹

İngiliz Belgelerinde Atatürk dizisinin nihayet tamamlanabildiğini görmekten mutluyum. Bu kitabın hazırlanmasında bana yardımlarını hiç esirgememiş olan eşim Gülgün'e, kitabın yayınlanmasını sağlamış olan Türk Tarih Kurumu Başkanı ile çalışma arkadaşlarına ve çalışmalarında beni hep yüreklendirmiş olan dostlarıma teşekkürlerimi yineliyorum. Sağ olsunlar!

Kitabın okuyuculara, araştırmacılara ve özellikle genç araştırmacılara yararlı olması yürekten dileğimdir.

Ankara, 20 Temmuz 2005

DR. BİLÂL N. ŞİMŞİR

⁷¹ Belge No. 273

BELGELERDE VE DİPNOTLARDA GEÇEN KISALTMALAR

ABC	: Alfabe
A. C.	: Army Corps (Kolordu)
a. m.	: ante meridiem (öğleden önce)
BBC	: British Broadcasting Corporation (İngiliz Yayın Kurumu)
B. M. A.	: British Military Attaché (İngiliz Askeri Ataşesi)
E.	: Eastern (İngiltere Dışişleri Bakanlığının, Türkiye işlerine de bakan Doğu Dairesi.)
F.O.	: Foreign Office Archives (İngiltere Dışişleri Bakanlığı Arşivleri), Public Record Office, London.
-/371	: İngiltere Dışişleri Bakanlığı Arşivlerinin General Correspondance (Genel Yazışmalar) serisi. (371) rakamından sonra gelen ilk rakam grubu (14575 gibi) seri içindeki cilt numarasıdır. Daha sonraki rakam grubu (E. 387 gibi) belgenin arşiv kayıt numarasıdır.
-/424	: İngiltere Dışişleri Bakanlığı Arşivlerinin Confidential Print (Gizli Yayınlar) serisidir. (424) rakamından sonra gelen rakam grubu (272 gibi) seri içindeki cilt numarasıdır.
H. M.	: His Majesty (Zatı Şahane, Majesteleri, Haşmetû, İngiliz Kral(lığ)ı)
H. M. Chargé d'Affaires	: His Majesty's Chargé d'Affaires (İngiltere Masla- hatgüzarı).
H. M. G.	: His Majesty's Government (Majestelerinin Hükümeti=İngiltere Hükümeti)
H. M. S.	: His Majesty's Ship (Majestelerinin Gemisi = İngiliz Gemisi)
H. R. H.	: His/Her Royal Highness (Altes Ruayal, Prens / Prenses Hazretleri)
LT	: Livre Turque (Türk Lirası)
£T	: Turkish Pound (Türk Lirası)
M., Mr.	: Monsieur, Mister = Bay
M. P.	: Member of Parliament (Parlamento Üyesi = Milletvekili)
p.	: page (sayfa)
p. m.	: post meridiem (öğleden sonra)
R. N.	: Royal Navy (Kraliyet Donanması = İngiliz Deniz Kuvvetleri)
U. S. S. R.	: Union of Soviet Socialist Republics (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği)

BELGELERİN LİSTESİ VE ÖZETLERİ

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
	1934		
1	4 Ocak	İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET KÂTİBİ HAROLD WOODS'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI NO. 8/34.....	1
		Basın, Haliç'e yapılacak "Gazi" köprüsü ihalesine yalnız Türkiye ile kliring anlaşması olan ülkeler şirketlerinin katılabileceklerini yazıyor. Bunun doğru olup olmadığını Belediye'den soracağım, fakat aksine talimatları olmayacaksa şartnameyi istemeyeceğim.	
Ek		LA REPUBLIQUE GAZETESİ KESİTİ: "GAZİ KÖPRÜSÜ".....	1
		Haliç üzerine kurulacak "Gazi" köprüsü için 15 Ocak'ta ihale açılacak. Bu iş için 1.5 milyon lira ayrıldı. Türkiye ile kliring anlaşması olan ülkeler şirketleri şimdiden başvurabilirler. (Bkz. No. 2)	
2	10 Ocak	İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİ TİCARET KÂTİBİ HAROLD WOODS'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI NO. 14/34.....	2
		İlgi: No. 1: Belediye yetkilisi, Haliç köprüsü iha- lesi için henüz Ankara'dan talimat almadıklarını, konunun incelenmekte olduğunu bildirdi.	
3	20 Ocak	İNGİLTERE'NİN ANKARA İŞGÜDERİ MOR- GAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI. NO.34. GİZLİ	2
		1933 Türkiye yıllık raporunu ilişikte sunuyorum	
Ek		1933 İÇİN TÜRKİYE YILLIK RAPORU	3
		İçindekiler: I-Genel Durum, II-Dış ilişkiler, III- İçişleri, IV-Ticaret ve iktisat işleri, V- Deniz kuvetleri, VI- Kara kuvvetleri, VII- Çeşitli konular.	
		I-Genel Durum: 1933'te Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yılı kutlandı. Yeninin eskiye, Cumhuriyet rejiminin İmparatorluk rejimine üstünlüğü Türk halkına gösterildi. Türk silahlı kuvvetlerinin et- kinliği, demiryolu politikasının başarısı, sanayinin gelişmesi, deniz ticaretinin büyümesi vurgulandı. Cumhuriyet dönemindeki gelişme	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		gerçekten çarpıcıdır. Gazi ve İsmet Paşa kendilerini kutlamakta haklıdırlar. Dışarıda ise Türkiye, 1933'te, Cenevre'deki Silahsızlanma Konferansına, Londra'daki Dünya Ekonomik Konferansına katıldı; Boğazlar bölgesini yeniden silahlandırma önerisini ortaya attı. Fransa ile yakınlaşan Türkiye'nin, Sovyetlerle dostluğu ve işbirliği arttı; Milletler Cemiyeti'ne ilgisi ise azaldı. Türkiye Balkan komşularıyla dostluk ve saldırmazlık antlaşmaları yapmaya önem verdi. Türkiye içinde asayiş devam etti. İsmet Paşa, demiryolu yapımı için dış kredi alınmayacağını açıkladı. 1933 yılı, Türkiye'yi bir sanayi ülkesi haline getirmeyi amaçlayan beş yıllık plan hazırlıklarıyla sona erdi.	
		<i>II-Dış ilişkiler:</i> 1933 yılı, uluslararası konferanslar, siyasi ittifaklar, dış ülkelere ziyaretler ve ticari müzakereler ve anlaşmalar yılı oldu. Cenevre Silahsızlanma Konferansında Türkiye, Boğazlar bölgesini yeniden silahlandırma önerisini ortaya attı; Londra Ekonomik Konferansında, bir Uluslararası Kredi Bankası kurulmasını önerdi. Yıl içinde Yugoslav Kral ve Kraliçesi, Yunanistan ve Macar Başbakanları, Romanya Dışişleri Bakanı, M. Herriot ve M. Venizelos Türkiye'yi ziyaret ettiler. Sovyet Savaş Komiseri Başkanlığında güçlü bir Sovyet heyeti Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. Yıl kutlamalarına katıldı. Türk Dışişleri Bakanı Londra'ya ziyaret etti; Başbakan İsmet Paşa da Atina ve Sofya'ya resmi ziyaret yaptı. Türkiye, Balkan komşuları Romanya, Yunanistan ve Yugoslavya ile dostluk ve saldırmazlık antlaşmaları yaptı; Bulgaristan'la ise benzer bir antlaşma imzalamadı. Londra'daki Türk Büyükelçisi, İngiltere, Türkiye, İran, Irak, Sovyetler Birliği ve Afganistan arasında saldırmazlık paktı imzalanması için nabız yokladı. Dış ülkelerle ticaret dengesine önem verildi. Türkiye'nin Sovyetler Birliği ve Yunanistan ile dostluk ilişkileri özel bir yer tutuyor. ABD, demiryolu, madencilik, gümrük, havacılık konularında	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>Türkiye'ye uzmanlar gönderiyor. İtalya ve Almanya ise biraz gözden düştü. İngiltere ile ilişkiler genellikle dostçadır, Fransa ile ilişkilerde de gelişme görüldü. Türkiye'nin dış ilişkilerinde zaman zaman geçici dalgalanmalar oluyor. <i>Milletler Cemiyeti</i>: Türkiye 1932 yılında katıldığı <i>Milletler Cemiyeti</i>'ni eleştiriyor ve bunun yararlı olup olmadığını tartışıyor. Bu kuruluşun Musul konusunda Türkiye aleyhine karar vermiş olduğu da unutulmuyor. <i>İngiltere</i> ile Türkiye arasındaki iyi ilişkiler devam etti. "Bozkurt" kitabının yarattığı hoşnutsuzluk giderildi. Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yılında İngiliz basınının dostça yayınları hoşnuduk yarattı. Mısır'la yaşanan "fes olayı"nın çözümünde İngiltere'nin oynadığı olumlu rol de takdir edildi. Silahsızlanma Konferansı ve Dünya Ekonomik Konferansı da bir aralık Türk-İngiliz ilişkilerine gölge düşürecekmiş gibi olduysa da bunlar da geçti. Büyükelçi Clerk'in Türkiye'den ayrılması Türkler arasında üzüntü yarattı. Son yıllarda Türk-İngiliz ilişkilerinde görülen iyileşme büyük ölçüde Clerk'in eseridir. Türk-İngiliz ticaret dengesinin İngiltere lehinde gelişmesi Türk Hükümetini rahatsız ediyor. İlişkiler dostça devam etmekle beraber, İngiltere'ye karşı için için güvensizlik beslendiği de görülüyor. <i>Afganistan</i>: 1933'te Türkiye-Afganistan ilişkileri dostça kaldı; Memduh Şevket Bey (Esental) Kâbil'e Büyükelçi atandı. Türk okullarında Afgan öğrenciler var; Afganistan'a bir Türk Tarih uzmanı gönderildi. Eski Afgan Kralı Amanullah Han yazın Türkiye'ye geldi ve Cumhurbaşkanı'na ziyaret etti; Kasımda Amanullah'ın kayın pederi Mahmut Tarzi İstanbul'da öldü. Nadir Han'ın öldürülmesi Gazi ile Zahir Şah birbirlerine sempati telgrafları çektiler. <i>Arnavutluk</i> ile ilişkiler iyidir, denilebilir. 1928'den beri ilk defa Ankara'ya bir Arnavut elçisi atandı. Avusturya ile ilişkiler iyidir. <i>Belçika</i> ile 1927'de yapılmış olan ticaret anlaşması Türkiye tarafından fesh edildi.</p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Brezilya'ya en çok kayırlan ülke statüsü tanındı , iki ülke bir "kahve anlaşması" imzaladı. Bulgaristan: <i>République</i> (Cumhuriyet) gazetesi, <i>Bulgaristan</i> 'ı eleştiren sert bir başyazı yayınladı: oradaki Türk azınlığa baskı yapıldığını, Pomakların da Hristiyanlaştırılmaya çalışıldığını yazdı. Bulgar Başbakanı, Türkiye ile ilişkilerin tatminkâr olduğunu söyledi. Razgad Türk mezarlığı tahrip edildi; Yunus Nadi de hemen yangına körükle gitti. İstanbul'da bir protesto mitingi yapıldı. Ankara'daki yeni Bulgar elçisi ortalığı biraz yatıştırdı. Türkiye, mevcut sınırların karşılıklı garanti edilmesini öngören bir anlaşmayı Bulgaristan ile de yapmak istiyor; Bulgaristan ise buna yanaşmıyor. Bulgar Eğitim Bakanı General Markoff, Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yıl kutlamalarına katıldı. Türkiye Bulgaristan Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Anlaşması beş yıl uzatıldı. Çekoslovakya ile yapılan iki anlaşma yürürlüğe girdi. Danimarka ile yapılan Uzlaşma anlaşması onaylandı ve onay belgelerinin değişimi yapıldı. Mısır: Kızılây'ın yılbaşı balosunda Gazi, Mısır Elçisinin gönlünü aldı ve Mısır Kralı hakkında dostluk jestinde bulundu. Gazi, Martta Kralın yaş günü dolayısıyla düzenlenen Mısır Elçisinin balosuna katıldı. Kahire'deki Türk işgüderi de Elçilik payesine yükseltildi. Mısır'daki Türk vatandaşları ve vakıflarla ilgili sorunlar devam ediyor. Mısır hükümet üyeleri, Türk elçiliğinin düzenlediği 29 Ekim davetine katılmadılar, sonra da bu davranışlarını onarmaya çalıştılar. Finlandiya ile Türkiye arasında bir ticaret anlaşması imzalandı. Fransa ile Türkiye birbirlerine yaklaştılar. Fransa, 1930'da imzalanmış olan dostluk anlaşmasını, Tefik Rüştü Bey'in Paris ziyareti sırasında 14 Mayıs'ta (1933) onayladı. Ağustosta eski Başbakan M. Herriot, Türkiye'yi ziyaret etti, Ankara'da Cumhurbaşkanı ile görüştü. Fransa ile Türkiye arasında bir kliring anlaşması imzalandı. Almanya'nın Türkiye'de itibarı azaldı. Birçok	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

Alman doktor ve profesör Türkiye' de görev aldı; Türk gençleri de Almanya'da öğrenim görüyor. Eski Alman Büyükelçisi Nadolny de Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yıl kutlamalarına katıldı. Ve bir Türk-Alman kliring anlaşması yapıldı. Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkileri yıl boyunca pek samimi olarak sürdürdü. Karşılıklı ziyaretler yapıldı, Eylülde Yunan Başbakanıyla Dışişleri Bakanı Ankara'yı ziyaret etti ve bir Türk-Yunan Pakı imzalandı. Yunan Hava Kuvvetleri Komutanı Ankara'da onuncu yıl törenlerine katıldı. M. Venizelos da Türkiye'ye geldi. Karma Nüfus Mübadele Komisyonu lağvedildi. Yeni bir Türk-Yunan ticaret anlaşması imzalandı. Türkiye'nin Macaristan ile ilişkileri çok iyi düzeydedir. Ekimde Macar Başbakanı Gömbös, Dışişleri Bakanı Kanya ile birlikte Türkiye'ye resmi bir ziyaret yaptı. Türk-Macar Tarafsızlık ve Hakem anlaşması uzatıldı. Tekirdağ'da, Macar yurtseveri Rakoczi anıldı ve anma törenine Gömbös ile Kanya da katıldı. Bir Türk-Macar kliring anlaşması imzalandı. Türkiye'nin Irak ile ilişkileri de dıştan dostça görünmektedir. Barzani aşireti Kuzey Irak'ta huzuru biraz bozdu. Ankara'daki Irak Elçisi Emir Zeid de Türkiye'de iubar gördü. Kral Faysal'ın ölümü Türkiye'de üzüntü yarattı. Türk-Irak ticaret anlaşması TBMM'nce onaylandı; Suçluların İadesi anlaşmasının onay belgeleri de Bağdad'da teati edildi. İtalya - Türkiye ilişkileri kötüye gitti. İki ülke arasındaki ticari *modus vivendi* Türkiye tarafından feshedildi. Türk Dışişleri Bakanı Londra dönüşünde Roma'yı ziyaret etti ve Mussolini ile görüştü. Yeni bir Türk-İtalyan ticaret anlaşması müzakere ediliyor. Meis'in karasuları ile ilgili anlaşma TBMM'nce onaylandı. Türkiye - Japonya ilişkileri 1933'te biraz gergindi. Türk-Japon ticareti Türkiye zarına açık veriyor. Ticaret anlaşması onaylanmadı, ticari ilişkiler bir *modus vivendi* ile yürütülüyor. Japon Turan Derneği'nin

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Gazi'ye tarihi bir kılıç takdim edeceği açıklandı. Meksika elçisi Türkiye Cumhurbaşkanına güven mektubunu sundu. Türkiye'nin Hollanda ile diplomatik ilişkileri sürekli işgüderlik düzeyindedir. 1931'de imzalanan ticaret anlaşması henüz Türkiye tarafından onaylanmadı. Türkiye-Norveç Ticaret ve Denizcilik Anlaşması yürürlüğe girdi. Türkiye-İran ilişkileri dostça devam ediyor; dostluk anlaşması onaylandı. Türkler, Ankara'da aniden ölen Polonya Büyükelçisi Olszowski'ye büyük saygı gösterdiler; ikili ilişkileri iyidir. M. Titulescu'nun Ankara'ya ziyareti sonunda Türkiye-Romanya ilişkileri pek samimi hale geldi. Balkan ülkelerinde yakından izlenen bu ziyaretin ardından Yunan Başbakanı ve Yugoslav Kralı da Türkiye'ye geldiler; İsmet Paşa ile Tefik Rüşti Bey de Sofya'yı ziyaret ettiler. Türk-Romen Dostluk ve Saldırmazlık Anlaşması imzalandı. Romanya Müslümanlarından bir heyet, Türkiye Cumhuriyetinin 10. Yıl kutlamalarına katıldı. Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki samimiyet arttı. Vorosilov ve Karahan, Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. Yıl kutlamalarına katıldılar, çok sıcak karşılandılar. İzmir ve Çanakkale'ye de götürüldüler. Türk-Sovyet dostluğu bundan daha iyi olamaz. Rusya, Anadolu'da kurulacak bir tekstil fabrikası için kredi ve yardım sözü verdi. İspanya, Türkiye'de bir işgüderle temsil ediliyor, Türkiye ise İspanya'ya elçi atadı. Türkiye-İspanya ticareti İspanya aleyhinde geliyor. Türkiye, İsveç'e elçi atadı. Türkiye-İsveç Uzlaşma, Adli Tesviye ve Hakemlik anlaşması yürürlüğe girdi. İsviçre ile Türkiye arasında iki anlaşma ile bir protokol imzalandı ve geçici bir ticaret anlaşması yürürlüğe girdi. Türkiye'nin ABD ile ilişkileri çok iyidir. Ankara'ya birçok Amerikan uzmanı yerleştirildi. Türk gençleri Amerika'ya öğrenim için gönderiliyor; Türkiye'deki Amerikan okullarında da pek çok Türk genci okuyor. Yeni Amerikan Büyükelçisi Mr. Skinner, Cumhurbaşkanına	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		güven mektubunu sundu. Başkan Roosevelt, Cumhuriyetin onuncu yılında Gazi'yi kutladı. ABD'ye ticari kolaylıklar sağlandı. Savaşta zarar görmüş Amerikalıların Türkiye'den talepleri konusunda görüşmeler yapılıyor. Türkiye-Uruguay Dostluk Antlaşması onaylandı. Yugoslavya Kral ve Kraliçesi İstanbul'a kısa bir ziyaret yaptılar ve Türk-Yugoslav ilişkileri ilgi çekti. Türk Dışişleri Bakanı Belgrad'a gitti ve 27 Kasım'da Türkiye-Yugoslavya Dostluk ve Saldırmazlık Paktı imzalandı. Güney Yugoslavya'da el konulmuş olan Türk emlakı anlaşmazlığı da çözüme bağlandı. Türk-Yugoslav Haşhaş Sözleşmesi yürürlüğe girdi.	
		III- İçişleri: Cumhuriyetin onuncu yılı dolayısıyla belli başlı reformlara vurgu yapıldı: Medeni Kanun, kıyafet ve alfabe değişikliği, uluslararası takvimin ve metrik sistemin alınması, dil reformu, Türk tarihi çalışmaları, üniversite kurulması vb. gibi. Eğitim: 1929-1932 arasında öğrenci sayısı 350 binden 593 bine çıktı. 1.5 milyon insana yeni yazıyla okuma-yazma öğretilti. Dış ülkelere öğrenci gönderiliyor. Demiryolları: 1.985 kilometre demiryolu yapıldı. Bankalar: Merkez Bankası, Sümerbank, İş Bankası, Emlak ve Eytan Bankası kuruldu. Tarım için Avrupa ve ABD'ye 100 profesör ve öğrenci gönderildi, yabancı uzmanlar getirildi, okullar ve araştırma enstitüsü açıldı. Hukuk reformu yapıldı. Nüfus: Türkiye nüfusu 1927 sayımında 13.5 milyon idi, 1933'te 17 milyon tahmin ediliyor. Balkanlardan ve Rusya'dan yarım milyon göçmen ve 380 bin mübadil geldi. 1933'te asayiş bozulmadı, Bursa'da Arapça ezan için bir gösteri oldu ve yatırıldı. Hükümet, Suriye sınırında kaçakçılığa karşı sıkı önlemler alıyor, kaçakçılar yakalanıyor. Demiryolu yapımı sürüyor. Kabine'de birkaç değişiklik oldu. Ruşen Eşref (Ünaydın), Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri; Numan Bey (Menemencioglu) Dışişleri Müsteşarı oldu. Hükümet, Halk Partisi	

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>aracılığıyla halkı eğitmeyi sürdürüyor. Gazi'nin karşıları suskun; yalnız bir ara Kâzım Karabekir Paşa biraz konuşup sustu. Ali Fuat Paşa (Cebeşoy) Konya'dan mebus seçildi. Türkiye bütçesi denk tutuluyor, dışardan kredi alınmıyor. Hükümet, sanayileşme için bir beş yıllık plan hazırladı. <i>Eğitime</i> büyük önem veriliyor, ama yolda çeşitli zorluklar ve engeller var: kaliteli malzeme, para kıtlığı gibi. Orta öğretimde de kaliteli öğretmen kıtlığı çekiliyor. Tarih öğretiminde Türk çocuklarına aşırı bir gurur aşılanıyor. (Reşit Galip Bey'in hazırlattığı tarih kitaplarının ana hatları). Yüksek öğretime, üniversite reformuyla yeni bir ivme kazandırılıyor. Almanya'dan gelen bazı Musevi asıllı profesörler de üniversitede görevlendirildi ki üniversite artık pek eleştirilemeyecek. Mesleki eğitim için de yurt dışına kız ve erkek öğrenciler gönderildi. <i>Dil reformu</i>: 1932'de düzenlenen dil kongresindenberi dil reformu da dikkatleri çekiyor. Bu reformun esas amacı, Türk dilini yabancı kelimelerden ve kavramlardan arındırmak ve yerlerine Türkçelerini yerleştirmektir (Ana çizgileriyle Dil Encümeninin programı). <i>Sivil havacılık</i>: Ankara ile İstanbul arasında uçak seferleri başlandı. Bir Amerikan şirketten iki uçak ve pilot sağlandı. 50 bin liralık bir ödenek ayrıldı. Bunun idaresi önce Milli Savunma Bakanlığına verildi. Nisanda başlayan seferler Kasım'da durduruldu; sonra Martta yeniden başladı. İstanbul'da bir pilot okulu açıldı...</p> <p>IV- Ticaret ve iktisat işleri: Kemalist rejimin ilk günlerinde Türkiye'nin ekonomi politikasının hedefi, ticaret dengesini düzeltme, Türk parasının değerini koruma olarak belirlenmişti. Bu da sanayileşme ve ihracatı artırma ile sağlanacaktı. Bu politikanın bir sonucu olarak yerel sanayi yavaş yavaş ve sürekli olarak gelişti, Türk ürünlerinin kalitesi iyileşti. Hükümet, sanayileşmeyi yalnız özel sektöre bırakmadı, kamu</p>	

No.	Tarîhi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

sektörünü de devreye soktu. Tarımda kooperatifler desteklendi. Dünya ekonomik krizinde olağanüstü önlemler almak gerekti. Korumacı gümrük tarifeleri kondu, kambiyo kısıtlamaları getirildi. İthalata kota kondu. Bu önlemler ülkenin ticaret dengesini olumsuz etkiledi. Celâl Bey (Bayar) İktisat Vekili olunca ihracatı arttırmak için bazı yabancı malların ithalatına konmuş olan kotaları kaldırdı. Bakan, İspanya gibi bazı ülkelere de ayrıcalık tanıdı. Türkiye, İtalya ve Belçika ile yapılmış olan ticaret anlaşmalarını fesh etti. Bu ülkeler şimdi Türkiye ile kliring anlaşmaları yapmayı düşünüyorlar. Bu önlemler yüzünden İngiltere'nin Türkiye ile ticaret hacmi azalabilir ve Türk-İngiliz ticaret anlaşmasının süresi Eylül 1935'te dolunca Türkler, İngiltere'den de bir kliring anlaşması yapmasını isteyebilirler. Türkiye'nin ekonomi politikası, İngiltere'nin bu ülkeyle ticaretine ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. (Sekiz yıllık ticaret rakamları.). İki ülke arasında ticaret hacmi azalmış ve denge 1930'da Türkiye lehine dönmüştür. Kota sistemi ve Türk sanayiinin gelişmesi yüzünden Almanya ve Fransa'nın da Türkiye'ye ihracatı azalmıştır. Türk Hükümeti, ticaret dengesini sağlama ve sermayenin dışa kaçmasını önleme hedefinde başarılı olmuştur. Demiryolu işine büyük para harcanmaktadır, bu da Türkiye'ye ağır bir mali yük getirecektir. (1926-1933 döneminde İngiltere'nin ve başlıca rakipleri olan Almanya, İtalya, Fransa, Çekoslovakya ve Belçika'nın Türkiye'ye ihracat rakamları).

IV- Deniz Kuvvetleri: 1933'te donanmaya yeni gemi katılmadı. 1931-1932'de İtalya'ya yapılan gemilerin ödenmesi için anlaşmaya varıldı. "Yavuz"un onarılması konusunda Fransa ile olan anlaşmazlık giderildi. Donanma Eylülde Ege'de manevra yaptı. Deniz kuvvetlerinin 1933 bütçesi 3.765.560 liradır. Gölçük'te bir üs kurulması hakkındaki kanun Meclisten geçti. Yavuz ve Zafer

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

destroyerleri Varna'yı ziyaret ettiler. İsveç, Yunan, İtalyan, Yugoslav, Rus gemileri ve denizaltıları da İstanbul'u ziyaret ettiler. Deniz kuvvetlerinden iki subayı İngiltere'de öğrenim gördü, ikisi İtalya'da eğitiliyor; birkaç Emekli Alman subayı da Türk subaylarına ders veriyor. Denizcilerin üniformalarında değişiklik yapıldı.

VI- Kara Kuvvetleri, ikişer tümenlik dokuz koldudan oluşuyor. Mevcudu 110.000 tahmin ediliyor. 1933 bütçesi: KK 32.3, DzK 3.7, Jandarma 8.6, askeri fabrikalar 2.9 milyon; HvK. 943, Haritacılık 603 bin liradır. Ordu, askeri ataşelere biraz açıldı; deniz ataşeleri de Yavuz'a kabul edildi. Doğuda önemli bir huzursuzluk olmadı, güneyde kaçakçılar ufak zayıat verdi. 750 subay terfi etti. 29 Ekimde etkileyici bir resmi geçit gerçekleştirildi. IV. Kolordu birlikleri Gazi'in önünden düzenli biçimde geçtiler. Kırıkkale silah ve mühimmatı geliştirildi. Rusya'dan silah ve mühimmat almak isteniyor. Çok sayıda motorlu araçlara ihtiyaç var. Boğazlar bölgesinin silahlandırılması umudu besleniyor. Stratejik demiryolu yapımında büyük ilerleme var. Sedat Paşa komutasındaki haritacılık hizmetleri çok gelişti, özellikle Balıkesir yöresinin haritaları çıkarılıyor, fakat açıklanmıyor. Subay üniformalarında hafif değişiklik yapıldı. Hava Kuvvetlerinde de büyük gelişme oldu. Hava Müsteşarı Selim Cevat Paşa'dır. Uçuş okulunda Fransız uzmanlar var. Amerikan uzmanlar da Kayseri'deki Junker uçak fabrikasını çalıştırdılar. İngiliz şirketi Vickers bir ihale kazandı. Hava Kuvvetlerinde tahminen 130 kadar uçak var.

VII- Çeşitli konular: İngiliz vatandaşlarına karşı Türklerin tutumları değişkendir; dostlukla kuşku arasında gidip geliniyor. Eski tatsız anılar unutulmuyor, kuşkular devam ediyor; bazı araştırma talepleri geri çevriliyor. *Osmanlı borçları* konusunda 22 Nisan'da yeni bir sözleşme imzalandı ve TBMM bunu onayladı. *Osmanlı Bankası'nın* Türkiye'deki imtiyazı 1 Mart 1952 tarihine kadar uzatıldı. *Uyuşturucu Ticareti*; Türkiye, Uluslara-

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

rası Haşhaş Antlaşmasına katıldı. Türkiye'de bir Narkotik tekeli kurulmasına ilişkin yasa Meclisten geçti. Türk polisi, çoğu Rumlardan oluşan uyuşturucu kaçakçıları yakalamakta başarılı oldu. TBMM, Türk-Yugoslav Haşhaş Sözleşmesini de onayladı. *Türkiye'den talepler*: Türk Hükümeti, savaş öncesi talepleri için İngiltere'ye 30 bin İngiliz lirası ödemeyi kabul etti. Türk-İngiliz Karına Hakem Mahkemesi çalışmalarına devam etti. Varılan anlaşma sonucunda "Eastern" telgraf şirketi Türkiye'deki çalışmalarına 1 Kasım 1933'te son verdi. Madeni Türk paralarının bastırılması için İngiliz darphanesiyle görüşmeler yapıldı. Türk Kızılayı, İstanbul ve İzmir'deki İngiliz hastanelerini satın almak istiyor. Türk yasaları bütün mezarlıkları belediyelere bağladığından, İzmir'deki İngiliz Protestan mezarlığına ölü gömülmesine artık izin verilmeyeceği duyuruldu. Ankara Gazi Enstitüsünde İngilizce öğretilmeye başlanacağından buraya İngilizce kitaplar hediye edildi. *Daily Telegraph* gazetesi, Türkiye Cumhuriyetinin onuncu yılı dolayısıyla bir dizi makale yayınladı. İçişleri Bakanlığına bağlı bir Basın Yayın Umum Müdürlüğü kurulduğu yabancı elçiliklere duyuruldu. Türk görevlilerin yabancılara ve yabancı çıkarlarına karşı tutumlarında bir yumuşama olmadı. Lawrence'in yıkıcı faaliyetleri unutulmuyor. (1933 Yıllık Raporu Ekler): 1933 yılında Türkiye'nin imzaladığı, onayladığı ve yürürlüğe koyduğu antlaşma ve sözleşmelerin listesi ile Türkiye Büyük Millet Meclisinden çıkan ve yayınlanan kanun ve karamamelerin tam listesi.

4 22 Ocak İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDAN ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MR. MORGAN'A TEL. No. 6.....

Sir P. Loraine, başkenti tanıdığını vurgulamak amacıyla, önce Ankara'ya gidecek, ancak güven mektubunu sunduktan sonra bazı işleri için İstanbul'a dönecektir. Çok bekletilmeden güven mektubunu sunmasını sağlamaya çalışınız.

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
5	23 Ocak	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINA TEL. NO. 6..... <i>İlgi No. 4: Sir P. Loraine'in çok bekletilmeden güven mektubunu sunabilmesi için girişimde bulundum. Yabancı elçilerin Ankara'ya geldikten sonra bir hafta on gün içinde Gazi'ye güven mektuplarını sundukları söylendi.</i>	62
6	30 Ocak	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON' DAN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ P.LORAIN'E YAZI. NO. 44..... <i>Türk Büyükelçisi New Britain dergisinde çıkan bir yazı hakkında girişimde bulundu. Gazi ile ilgili bu yazının içeriği övücü olmakla beraber başlığı nahoş. Adını bile duymadığım bir dergide de olsa böyle bir yazının çıkmış olmasına üzüldüğümü, fakat basın özgürlüğü dolayısıyla bu gibi yayınları önleyemediğimizi söyledim. Büyükelçi Münir Bey (Ertegün) yazıyı Ankara'ya gönderdiğini bildirdi. (Bkz. No. 10).</i>	62
7	5 Şubat	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ SIR PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINA ŞİFTE TEL. NO. 11..... <i>Kaygılarım yersiz değilmiş. Gazi, ben gelmeden bir gün önce Ankara'dan ayrılmış, ne zaman döneceğini bilen de yok. Benim güç durumda kaldığımı anlayan Dışişleri Bakanlığı, gecikmeden yüksek huzura kabul edilmem için elinden geleni yapmış, ama ellerinden fazla bir şey gelmiyor. Belirsiz bir süre bekletilmeyi nazikçe protesto etmek amacıyla bu akşam İstanbul'a dönüyorum. (Not: Büyükelçi Loraine, 15 Şubat 1934 günü güven mektubunu Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'e sunmuştur-BNŞ).</i>	
8	6 Şubat	İNGİLTERE'NİN ANKARA BÜYÜKELÇİSİ LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI. NO. 59..... <i>Güney Avustralya'dan alınan ve Çanakkale'deki savaş mezarlıklarına gösterdikleri saygıdan dolayı</i>	

No:	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Türkiye Cumhurbaşkanına teşekkür eden mektubu ilişikte sunuyorum. Yüksek muhatabına iletmediğim mektubun sahibine iadesi uygun olur.	
Ek 1	8 Aralık 1933	ADELAIDE'DE 10. TABUR KÂTİBİ GEO. F. EDMONDS'DAN, İNGİLTERE'NİN TÜRKİYE BÜYÜKELÇİSİ SIR GEORGE CLERK'E MEKTUP.....	65
		Silah arkadaşlarımızın Çanakkale'deki mezarlıklarına Türkler tarafından büyük saygı gösterildiğini haber aldık. Bunun için Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya bir teşekkür mektubu yazdık. İlişikte sunuyoruz. Bunu yüksek muhatabına iletmenizi rica ederiz. Bizler Çanakkale'de savaşmış kimseleriz.	
Ek 2	6 Aralık 1933	GÜNEYAVUSTRALYA'NIN ADELAIDE ŞEHRİNDE ESKİ MUHARİPLER KULÜBÜ 10. TABUR FAHRİ SEKRETERİ GEO. F. EDMONDS'TAN, ANKARA'DA TÜRKİYE CUMHURBAŞKANI GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA'YA MEKTUP	66
		Silah arkadaşlarımızın Çanakkale'deki mezarlarına Türk halkı tarafından büyük saygı gösterildiği haberlerini büyük ilgiyle okuyoruz. Ekselansları aracılığıyla Türk halkına derin şükranlarımızı sunuyoruz. Kahraman bir milletin bu nezaketini her zaman hatırlayacağız. Umuyoruz ki bu nazik davranışlardan aramızda bir dostluk oluşacak ve bu dostluk gelecek kuşaklara da miras kalacaktır. Bunu başarabilirsek iki milletin 1914-18 yıllarındaki fedakârlıkları boşa gitmemiş olacaktır. Çanakkale bizim için çok uzak olduğu için arkadaşlarımızın mezarlarını sık sık ziyaret edemiyoruz. Ama o mezarlara soylu ulusunuzca saygı gösterildiğini bilmek bizlere huzur veriyor. Ekselânsları bu mesajımıza bir cevap lütfederlerse bunu derneğimizin bütün üyelerine ve halkımıza duyurmayı görev bileceğim.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
Ek 3 6	Şubat 1934	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİ KÂTİBİ KNIGHT'TAN ADELAİDE'DE 10. TABUR KÂTİBİ GEO. F. EDMONDS'A MEKTUP	67
		Büyükelçimiz mektubunuzu ve eki Gazi'ye hitaben yazmış olduğunuz mektubu aldı. Yanlış anlaşılma olmuş. Çanakkale'de mezarlıkları İmparatorluk Savaş Mezarlıkları Komisyonunun gözetimi altında olduğundan, mektubunuzu maalesef yüksek muhatabına iletemiyoruz.	
9	8 Şubat	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DİŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 64	67
		Maliye Bakanı Abdülhalik Bey (Renda) istifa etti, yerine Fuat Bey atandı. Abdülhalik Bey Kabine'nin en çalışkan, en saygın bakanıydı, fakat sağlığı bozulmuştu. Fuat Bey ise pek tanınmıyor.	
10	12 Şubat	İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANI SIR JOHN SIMON'DAN TÜRKİYE BÜYÜKELÇİSİ MEHMET MÜNİR BEYE (ERTEGÜN) MEKTUP	68
		İlgi: No. 6: <i>New Britain</i> 'da çıkan yazı konusunda derginin editörü özür diledi, kendisinin rahatsız olduğu bir sırada bu yazının çıkmış olduğunu ve bir daha böyle bir yazı çıkmayacağını söyledi. (Bkz. No. 12)	
11	14 Şubat	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DİŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 178	68
		Mussolini' nin Asya'da yayılma emellerine ilişkin olarak, Tefik Rüştü Bey'in Meclis'te yaptığı konuşma Ankara'da hoşnutluk yarattı. Bu konuşmanın ardından Gazi, gidip Ege bölgesindeki askeri garnizonları teftiş etti. Bu teftiş de Mussolini'ye bir cevap olarak yorumlandı.	
12	15 Şubat	TÜRKİYE'NİN LONDRA BÜYÜKELÇİSİ MEHMET MÜNİR BEYDEN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANI SIR JOHN SIMON'A MEKTUP	69
		İlgi No. 10: <i>New England</i> 'ın yayınıyla ilgili mektubunuza teşekkür ederim. Dergi editörünün özür dilediğini hükümetime bildirdim.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
13	20 Şubat	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL NO. 6 Dışişleri Bakanı, Gazi ile konuşmanın hoşnutluk yarattığını ve beni Türkiye'ye dost bir Büyükelçi olarak kabul ettiklerini söyledi.	70
14	7 Mart	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL NO. 19 Türk Hükümeti, Londra Büyükelçisini Washington'a nakletmeye ve onun yerine Fethi Bey'i (Okyar) atamaya karar verdi. <u>E.O.'in notları:</u> Münir Bey Londra'da sevilirdi. Fethi Bey'in atanması Türk-İngiliz ilişkileri bakımından önemli olabilir. Kendisi Gazi'nin çok yakın dostudur. Paris'teki görevinde başarılı olmuştur. Eşi İngilizce de konuşan hoş bir hanımdır. Her ikisi Londra'da herkesçe sevilir.	70
15	20 Nisan	<u>Fethi Bey'in özgecmisi:</u> 1877'de Ohri'de doğdu, Harp Okulunu bitirdi, İtihatçı oldu, Sofya'da ataşe militerlik ve elçilik yaptı; Dahiliye Nazırı oldu, Malta'ya sürüldü, 1922 yazında Paris ve Londra'ya ziyaret etti, 1923'te İstanbul mebusu seçildi, iki ay Başbakanlık yaptı, Meclis Başkanı oldu, ikinci defa Başbakan oldu, Paris Büyükelçiliğine atandı, 1930'da Serbest Fırkayı kurdu, sonra partisini dağıtmak zorunda kaldı, Gazi ile yakın dostluğu devam etti... ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL NO. 31 Kralın ve sizin yeni Türk Büyükelçisine dostluk ve sıcaklık göstermeniz Gazi ve Türk Hükümeti tarafından çok takdir edilmiş ve hoşnutluk yaratmıştır.	71

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
16	27 Nisan	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 206 Çanakkale'de savaşmış Avustralyalı eski bir asker-in Türkiye Cumhurbaşkanı'na göndermiş olduğu mektubun çevirisi ilişikte sunulmuştur. Mektup, yarı resmî <i>Hakimiyet-i Milliye</i> ve <i>Vakit</i> gazetele-rinde yayınlandı. Böyle mektuplar Türk makam-larınca çok takdir ediliyor. (Not: Anılan mektup 2 Nisan 1934 günlü <i>Hakimiyet-i Milliye</i> 'de yayın-lanmış ve <i>Aynı Tarihi</i> 'ne de alınmıştı.-BNS)	72
17	18 Haziran	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL NO. 41 KİŞİYE ÖZEL Gazi, Şahla birlikte bir geziye çıkabileceklerini söyledi. İkisi çok iyi anlaşıyor görünmektedir. Dün akşam geç saatlere kadar benimle özel ola-rak konuşan Gazi, yakın bir Türk-İngiliz dostluğu arzu ettiğini bildirdi ve bunun imkânlarını araştırmamı istedi. Bu önemli bir adımdır ve doğrudan Gazi'nin kendisinden gelmektedir.	72
18	20 Haziran	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL NO. 5 GİZLİ (İlgi: No. 17): Dün akşam Ankara Palas'ta İran Şahı onuruna verilen davette, bir odada briç oy-nuyordum. Gazi, tanıdığım iki İranlı generalle birlikte yanıma geldi ve beni kendisiyle poker oy-namaya çağırdı ve oyun sabah saat 9.00'a kadar sürdü. Bu uzun saatlerde Gazi bana bir şahsi dos-tuymuşum gibi davrandı. Oyun bittikten sonra ve herkes dağılınca da Gazi beni saat 10.30'a kadar yanında alıkoydu. Yanımızda yalnız İçişleri Ba-kanı ile Şahın maiyetinden bir asker vardı. Bu as-ker bir kenara çekildi ve konuşulanlarla pek ilgi-lenmedi. Gazi, beni Türkiye'nin dostu olarak se-lamladıklarını belirttikten sonra, Fethi Bey'e Londra'da gösterilen dostluktan hoşnut kaldı-ğını; İngiltere'ye çok değer verdiğini, saygı	73

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>beslediğini ve İngiltere ile dostluk kurmak istediğini bildirdi. Neden daha yakın olmuyorduk, İngiltere Türkiye'nin dostluğuna değer vermiyor muydu? Bizim Türkiye'ye karşı tutumumuz neydi? Ben, Türkiye, Rusya'nın yakın dostudur; İngiltere ise Rusya'ya o kadar yakın değildir, dedim. Bunu eleştirmek için söylemiyorum; iki dostluk yanyana, birbirine paralel olursa ne âlâ, diye ekledim. Türk-Rus dostluğunu, Türk-İngiliz dostluğuna bir engel olarak görmeyişime memnun oldu. Bütün bu konuları benim kendisiyle ve ilgili bakanlarıyla konuşmamı istedi; Türk-İngiliz dostluğunu arzu ettiğini tekrarladı. Bu konuşmamızda söylediklerim, benim kişisel düşüncelerimdir, dedim; anlayışla karşıladı. Ertesi akşam İran Büyükelçiliğinde verilen resepsiyonda Gazi, beni tekrar poker masasına davet etti. Masamızda diğer oyuncular Şah ile Başbakan ve Adalet Bakanı idi. Sabah saat 4.30'a kadar süren bu oyunda, en iyi kartları olan Gazi ile ben başbaşa kaldık. O zaman bir ara kulağıma eğilerek, "Birbirimize karşı oynayınca ne kadar güçlü olduğumuzu görüyorsunuz! Bir de birleşirsek o zaman ne olacağımızı düşünün" dedi. (Bkz. No. 19).</p>	
19	20 Haziran	<p>ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL NO. 6.....</p> <p>(İlgi No. 18): Gazi ile konuşmamda kullandığım dilin onaylanacağını umuyorum. Hazırlıksız yakalandım. Cumhurbaşkanı'nın o saatte böyle önemli bir konuyu açmasını beklemiyordum. Oysa Gazi, adeti olduğu üzere, bunu önceden planlamıştı. Onun bize yaklaşması, Türk-İngiliz yakınlaşmasına kapıyı açması şüphesiz önemlidir. 1914'den beri yaşadığımız kötü hatıralara sünger geçelim, anlayışlı dostlar olarak yeniden işe koyulalım, demek istemiştir. Gazi ile konuşmamız hakkında 20 Haziranda Dışişleri Bakanına da bilgi verdim. Bakan, Gazi'nin bu konuşmayı</p>	76

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		önceden düşünüp taşınarak yapmış olduğunu söyledi ve benim konuşmamı ve Türk-Rus dostluğunu zikretmemi de isabetli buldu. Takdirlerinize sunarım. (Bkz. No. 21)	
20	21 Haziran	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 299	77
		İran Şahının Ankara'ya yaptığı devlet ziyareti: Şah, Dışişleri Bakanı ve kalabalık bir heyetle birlikte 16 Haziran günü Ankara'ya geldi. 10 Haziranda Gürbulak sınır kapısında Cumhurbaşkanı'nın temsilcisi tarafından karşılandı. Iğdır, Kars, Erzurum, Gümüşhane'de birer gece geçirerek Trabzon üzerinden yolculuk yaptı. Türk hükümetinin önceden aldığı önlemler sayesinde 70 kişilik katile, hiçbir tatsız olayla karşılaşmadan 600 millik bir yol aşp Ankara'ya ulaştı. 40 otomobil ve 15 kamyon kullanıldı. İstanbul'dan da 10 aşçı ve 25 garson getirildi. Şah, Trabzon'da Dışişleri Bakanı ve Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri tarafından karşılandı. Oradan Yavuz zırhlısıyla İstanbul'a hareket edildi. Şah Ankara'da Gazi tarafından karşılandı, ikisi beraber üstü açık bir otomobille Halk Evi'ne gittiler ve ziyaret sırasında Şah burada kaldı. İlk akşam Şah, Cumhurbaşkanlığı köşkünde Gazi ile yemek yedi. Bu yemeğe yalnız Türkler ve İranlılar davetliydi. İkinci gün Dışişleri Bakanı Şah onuruna Ankara Palas'ta bir akşam yemeği verdi; buna yabancı misyon şefleri de davetliydi. Ertesi akşam Şah, İran Büyükelçiliğinde Gazi'yi ağırladı. Şah, Gazi ile birlikte 20 Haziranda trenle Ankara'dan İzmir'e gitti. Oradan vapurla İstanbul'a geçecekler ve Şah yine Trabzon üzerinden İran'a dönecek. Ziyaret tam bir başarıdır, denilebilir. Gazi ile Şah birbirlerini sevmişlerdir, aralarında içten bir dostluk oluşmuştur. (Bkz. No. 22)	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
21	22 Haziran	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL NO. 7 GİZLİ YILDIRIM..... (İlgi No. 19): Gazi'nin bizimle yakın ilişki arzusu samimidir; İngiltere'yi Rusya'ya veya İtalya'ya karşı kullanmayı düşünüyor olamaz, sanırım. Belki Türkiye'yi Londra para piyasasına yeniden açmak gibi bir düşüncesi de vardır. Ama asıl, Türk-İngiliz yakınlaşmasının mümkün olduğunu düşünmüştür, diye tahmin ediyorum. Bize uzatılan bu zeytin dalını geri çevirmek veya hiç umursamamak, doğru bir davranış olmaz. Talimatınızı bekliyorum. (Bkz. No. 23).	80
22	23 Haziran	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 305..... (İlgi No. 20): Şah'ın Türkiye ziyareti sırasında çok samimi söylevler verildi. Gazi 16 Haziran akşamı resmi yemek konuşmasında, "Büyük dostum ve aziz biraderim" diye söze başladı ve "kardeş İran milletünün ulu reisini Türkiye'de selâmlamaktan duyduğum sevinç çok büyüktür..." diye devam etti. Şah yönetiminde İran'da görülen ilerlemeye değindi, iki kardeş millet arasında artan dostluğun önemine parmak bastı. Şah da, "Büyük dostum ve aziz kardeşim Türkiye'nin azametli Reisicumhuru Hazretleri" diye söylevine başladı. (Söylevden paragraflar). Şahın 18 Haziran günü TBMM'ni ziyaretinde de Başbakan uzun bir hoş geldin nutku söyledi, Şahı yüceltti, iki komşu ilişkilerinin yeni bir çağa girdiğini, anlaşmazlıkların geride kaldığını söyledi. Ekonomik ilişkilere vurgu yaptı. İki ülkenin ideallerinin birbirine yakın olduğunu söyledi.	81
23	29 Haziran	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A ÖZEL MEKTUP (İlgi No. 21): Gazi'nin İngiltere ile yakın ilişki arzusu hakkında size telgraflar gönderdim. Cum-	84

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>hürbaşkanının bu dostça girişimi bence çok önemlidir. Gazi'ye yakın iki bakan onun bu arzusunun samimi olduğunu belirttiler. Bu dostça duyguları karşılıksız bırakmamak uygun olur. Türkiye ile ilişkilerimizde mutlu bir dönüm noktasında bulunduğumuzu düşünüyorum. (Bkz. No. 24)</p>	
24	29 Haziran	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN FOREIGN OFFICE'DE LANCELOT OLIPHANT'A ÖZEL MEKTUP	85
		<p>(İlgi No. 23): Çalışma arkadaşlarım Morgan ve Knight, Gazi'nin yakın çevresinden Edib Bey ve Şükrü Kaya ile ayrı ayrı görüşme fırsatı buldular. Her ikisi de Gazi'nin samimi olarak İngiltere ile yakın ilişki arzu ettiğini doğrulamıştır. Bakanımız bize uzatılan bu dostluk elini sıkmaya karar verirse, Türkiye'ye dostluk göstermek için çeşitli yollar bulabiliriz. (Bkz. No. 28)</p>	
25	7 Temmuz	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 334 GİZLİ	86
		<p>TBMM'in 5 Temmuz günlü oturumunda Başbakan İsmet Paşa, yaptığı uzun konuşmada, Türkiye'nin şu devletlerle ilişkiler üzerinde de durdu: İran, Yugoslavya, Irak, Suriye, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Sovyet Rusya, İngiltere, İtalya, Polonya ve ABD. İsmet Paşa: "İngiltere ile ihtilâfsız, dürüst ve dostane münasebetteyiz. Ticaret münasebetlerinin, zarurî, yeni şartlara uygun bir surette halledilmesi, iktisadî münasebetlerimiz için faydalı bir genişlemeye vesile olacaktır" dedi. Başbakan, konuşmasının sonunda, hükümetin politikasının onaylanması için milletvekillerine çağrıda bulundu ve Meclis, oybirliğiyle Hükümete güven oyu verdi. (Bkz. No. 26)</p>	
26	7 Temmuz	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 335	88
		<p>(İlgi No. 25). İsmet Paşa'nın dış ilişkiler konusunda Meclis'te yaptığı konuşmasının satır ara-</p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
27	15 Temmuz	<p>larını da okumak lâzım. Kemalist Türkiye, son birkaç yıldır, kendi bölgesiyle ilgili olarak, uluslararası politikada öncü, güçlü ve aktif bir rol üstlenmiş bulunmaktadır. Bence bu rol, istikrar ve barış için yararlı olmuştur. Türkiye Milletler Cemiyetinden yanadır, revizyonizme karşıdır ve kendi sınırlarıyla yetinmektedir. Uluslararası işbirliğinin avukatlığını yapmaktadır. Gazi, günümüzün en pratik gerçekçi simasıdır. Türkiye, Boğazlar bölgesinin askersizleştirilmiş olmasını da içine sindirememektedir. Türkiye'nin politikasında en anlamlı gelişme, bu ülkenin İngiltere ve Fransa ile yakınlaşmaya yönelmesidir.</p> <p>BRAESIDE'DA EĞİTİMCİ PHILIP C. SARELL'DEN LONDRA'DA FOREIGN OFFICE'DE SIR VICTOR WELLESLEYE MEKTUP</p> <p>Bildiğiniz gibi ben, İstanbul'u "manevi evim" bilirim. Orada bulunan iki eski İngiliz okulu (Boys's School ve English High School for Girls) için bir vakıf aracılığıyla para toplamamız isteniyor. Türkleri kuşkulandıracak ve onların tepkisini çekecek bir şey yapmak da istemiyoruz. İstanbul'daki İngiliz okulları için para toplamağa başlarsak hemen Ankara'nın kulağına gider ve işimiz çıkmaza girer. Eğer Mustafa Kemal Paşa İngilizcenin Türkiye için yararlı olacağına inanırsa işimiz kolaylaşır. Majesteleri Hükümetinin görüşü ve politikası hakkında beni aydınlatabilir misiniz acaba? Reform diye diye kuşaklar boyunca Türkiye'ye bağışlanamayacak zararlar verdik; yeni Türkiye'ye yardım elimizi uzatmakta da çok geciktük, diye düşünüyorum. Hükümetimiz uygun görürse, Sir Percy Loraine, Mustafa Kemal katında bir nabız yoklaması yapabilir. İngiltere, Türk-İngiliz ilişkileri sorununu ya ciddi olarak ele almak, ya da birinci sınıf devlet olma fonksiyonundan vazgeçmek durumuyla karşı karşıyadır.</p>	90

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
28	9 Ağustos	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL. NO. 18	92
		(İlgi No. 24): Gazi'nin açılımına cevabımızı dün Dışişleri Bakanına bildirdim. Kendisine, okunduktan sonra iade edilmek üzere imzasız iki kâğıt verdim, bunları yok saydığımı söyledim. Her iki kâğıt olumlu karşılandı ve takdir edildi. Bakan, Gazi'ye cevabımızda yer alan "dürüst ve açık" dostluk kelimelerini önemli buldu; Türkiye'nin isteğinin de kimseden gizli kapaklı bir yanı olmayan ve kimseyi hedef almayan bir dostluk olduğunu söyledi. Bizim cevabımızın kendi görüşlerini doğruladığını ekledi. Cevabımızın Gazi tarafından da memnuniyetle karşılanacağına emin olmamı ekledi. (Bkz. No. 29)	
29	15 Ağustos	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL. NO. 21	93
		(İlgi No. 28): Türk Dışişleri Bakanı kendisine sunduğum iki metni bu sabah iade etti. Bunları Gazi'ye ve Başbakana arz etmiş. Her ikisi de memnun kalmışlar. Gazi, bu olumlu sonuçları dolayı bana teşekkür etmiş.	
30	1 Eylül	İNGİLTERE'NİN ANKARA İŞGÜDERİ MORGAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 417	94
		İkinci Türk Dil Kurultayı 18-23 Ağustos tarihlerinde Dolmabahçe Sarayı'nda toplandı. TBMM Başkanı Kurultay'a Başkanlık etti, Gazi de her gün oturumlara katıldı. Kurultaya sunulan kâğıtlar arasında Sovyet Bilimler Akademisi'nin ve İstanbul Üniversitesindeki bir Alman profesörünki de vardı. Konuşmacılar Türk dilinin dünya dilleri arasındaki yerini ve tarihini anlattılar. Türkçenin dünya dillerine ilham kaynağı olduğu savunuldu. İslâmiyeti kabul edince Türklerin İslam öncesi kültürlerini unuttukları ve	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Türk dilinin yabancı kültürlerin etkisi altında kaldığı anlatıldı. Kurultayın bir amacının yazı diliyle konuşma dili arasındaki uçurumu kapatmak olduğu, dilin yabancı unsurlardan temizlenmesi gerektiği belirtildi. 30 bin yeni kelime bulunduğu ve bunların yeni Türkçe sözlüğün çekirdeğini oluşturacağı açıklandı. Kurultay, bir bakıma amacına ulaşmıştır, denilebilir. Çünkü, yeni bulunan ya da türetilen bir çok kelime ülkeye yayılmış ve yerleşmiştir. Başkan, açış konuşmasında yeni "onur" (Fransızca "honneur" kelimesinin Türkçe aslı) kelimesine yer vermiştir ve ilgi çekmiş, alkışlanmıştır ve konuşması dışarıya "hopartör" ile verilmiştir! Diğer konuşmacılar, Arapça ve Fransızca kelimelerle dolu olan normal Türkçeyi kullanmışlardır. Caferoğlu Ahmet Bey, Rusça'da Türkçe kelimeleri anlatırken politikaya sapmıştır. Bunun üzerine Gazi salonu terk etmiştir. Kurultay, dil reformuyla pek etkilenmemiş olan bir konuşmayla kapanmıştır.	
31	5 Eylül	İNGİLTERE'NİN ANKARA İŞGÜDERİ MORGAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI. NO. 423.....	96
		İş Bankasının 10. Yılı, 26 Ağustosta, Galatasaray Lisesinde bir sergi ve bir resepsiyonla kutlandı. Mahmut Bey (Soydan) yaptığı konuşmada Banka'nın Gazi tarafından kurulduğunu belirtti ve kendisine teşekkür etti. Ayrıcalıklı bir yere sahip olan Banka on yılda hızla gelişmiştir. Bankanın ödemiş 5 milyon TL sermayesi, 48 şubesi vardır. Şubelerinden biri Hamburg'da, bir diğeri de İskenderiye'dedir. Banka mevduatı 1925'te 8 milyon TL. iken 1933'te 49 milyona yükselmiştir. 1925'te 1 milyon sermaye ile 402 bin TL. kâr etmiştir (sermayesinin % 40'ı). 1933 yılını da 616 bin lira (% 12) kârla kapatmıştır.	
Ek		İŞ BANKASININ SANAYİ İŞTİRAKLERİ.....	97
		İş Bankasının iştirakleri şunlardır: İş Limited Şti., Millî Reassürans, Keçiözümlü Kükürt Fabrikası,	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		İstanbul Trakya Şeker Fabrikası (Alpullu), Eskişehir Şeker Fabrikası, Maden Kömür İşletmeleri, Anadolu Türk Anonim Şirketi, Bulgardağı Simli Kurşun Madenleri, İpekiş, Yüniş, Turhal Şeker Fabrikası, Sönükkök Fabrikası, Şişe ve Cam Fabrikası, Gülyağı Ltd. Şti.	
32	15 Eylül	TÜRKİYE'DEKİ İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİN-DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI DOĞU DAİRESİNE YAZI. No. 260/23/34	98
		Gazi'nin, İstanbul'a gelen İngiliz turist gruplarına Park Otel'de konuşmalar yaptığı, bazı turistleri masasına davet ettiği kulağıma geliyor. Son olarak bir grup turiste, İngiltere'ye ve İngiliz Kralına duyduğu hayranlığını anlatmış. Ayrıntısını bilmiyoruz. Fakat bazı gazeteciler bunu haber yapabilir diye sizlere önceden duyurmayı uygun gördük-Kançılarya. (Bkz. No. 33)	
33	29 Eylül	TÜRKİYE'DEKİ İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİN-DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI DOĞU DAİRESİNE YAZI. No. 260/25/34	99
		İlgi No. 32: Gazi'nin İstanbul'da İngiliz turistlerle konuşmasına ilişkin ek bilgiler: Park Otel'deki turistler arasında bulunan bir gazeteci Çanakkale Savaşında iki İngiliz savaş gemisi batırılmış olduğunu söyleyince Gazi, onu düzelden uzun bir nutuk çekmiş, iki değil beş gemi batırıldığını söylemiş ve İngiliz kralına derin saygı duyduğunu belirterek konuşmasını bitirmiştir. İngiliz turistler kendisini "hip-hip-hurra" diye alkışlamışlardır. (<i>Foreign Office'in notu</i> : Anılan gazeteci, Edwin C. Kelinder adında biriymiş. Olayla ilgili kendi versiyonunu 1 Ekim (1934) günlü <i>Daily Telegraph</i> 'ta yazmıştır).	
34	29 Eylül	İNGİLTERE'NİN ANKARA İŞGÜDERİ MOR-GAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 464	100
		24-29 Eylül (1934) tarihlerinde İstanbul'da Par-lamentolar Birliği konferansı yapıldı ve buna 20	

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		kadar ülkeden 200 delege katıldı. İngiliz heyeti- nin başında Sir Park Goff vardı. Yıldız sarayında görmemli bir davet verildi, konuklar pek güzel ağırlandı. Delegele Türkiye'ye ve Türklere hay- ranlık duygularıyla ölkelerine dönecekler. Tek düş kırıklığı şu oldu ki, Gazi, konferans sırasında İstanbul'da bulunmadı ve delegeleri kabul et- medi. Konferansta, barış, silahsızlanma, güvenlik, çalışma saatleri, gençlere iş, ölkeler arasında ticar- ret konularında konuşmalar yapıldı. Mısır heyeti, ölkelerinde kapitülasyonların kaldırılmasını ist- tedi. Türk basını iyi yayın yaptı. Yalnız <i>Milliyet</i> 'in Fransızca baskısı <i>Turquie</i> gazetesinin 28 Eylül (1934) günlü sayısında bazı ev hayvanları resim- lerinin alt yazısıyla parlamenteler resimlerinin alt yazısı yer değıştirmiş ve pek tuhaf bir durum ortaya çıkmıştır. (Bkz. No. 35).	
35	30 Eylül	İNGİLTERE'NİN ANKARA İŞGÜDERİ MOR- GAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 468..... (İlgı No. 34): Dışışleri Bakan Vekili Şükrü Kaya, Parlamentolar Birliğı Konferansı delegelerine verdiği akşam yemeğindeki konuşmasında, Türkiye'nin bölgesel paktlar kurarak barışa hiz- met ettiğini söyledi. İngiliz delegesi Park Goff da Türklere teşekkür eden güzel bir konuşma yaptı ve İngiltere'de Gazi'ye hayranlık duyulduğunu söyledi ve Türk-İngiliz dostluğuna parmak bastı. "Eski dostlar düşman olmaz" dedi.	102
36	26 Ekim	İNGİLTERE'NİN ANKARA İŞGÜDERİ MOR- GAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 515..... Matbuat Umum Müdürlüğünce yayınlanan <i>La Turquie Kémaliste</i> dergisinin ilk iki sayısı ilişikte sunulmuştur. İkinci sayıda İngiltere aleyhinde bir yazı var. Yazı, Falih Rıfkı'nın bir kitabından alınmıştır.	102

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
37	29 Ekim	WINSTON CHURCHILL'İN ÖZEL SEKRETERİNDEN FOREIGN OFFICE'DE SIR ROBERT VANSITTART'IN ÖZEL SEKRETERİNE YAZI Churchil, Yüzbaşı H.C. Armstrong'un Mustafa Kemal hakkındaki kitabını okumuş. Armstrong'un Türkiye'de İngiliz ataşemiliteri olarak bulunup bulunmadığını soruyor. (Bkz. No. 38).	103
38	1 Kasım	SIR ROBERT VANSITTART'IN ÖZEL SEKRETERİNDEN WINSTON CHURCHILL'İN ÖZEL SEKRETERİNE YAZI (E. 6632) (İlgi No. 37): Mustafa Kemal hakkındaki kitabın yazarı Yüzbaşı Armstrong, Savaşta Türklere esir düşmüş, Mütarekede Türkiye'deki İngiliz kuvvetlerine katılmış, 1920'de bir ara İngiliz Yüksek Komiserliğinde askeri ataşe yardımcısı olarak bulunmuştur, ama askeri ataşe değil, irtibat subayıydı. "Bozkurt" (Grey Wolf) adlı kitabında Mustafa Kemal hakkında yazdıkları çarpıcı olmakla beraber hiç doğru değildir (by no means faithful).	103
39	2 Kasım	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 520 Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Yılı kutlandı. Ankara ışıklandırıldı, süslendi, "Eskiden buğday ithal ediyorduk, bugün pamuğu bile işliyoruz" diye yeni endüstriye dikkat çekildi. Avusturyalı bir heykeltıraşa yaptırılan heykellerin açılışları yapıldı. Cumhurbaşkanı tebrikleri kabul etti. Titulescu, Maximos ve Pouritch ile görüştü. Görüşme uzun sürdüğü için tören geç başladı. Gazi, at koşusuna değişik yoldan törene geldi; belki Marsilya suikastını düşünerek temkinli davranmıştır. 30 Ekimde Başbakan yeni sergi salonunun açılışını yaptı. Aynı akşam Dışişleri Bakanı tarafından verilen resmi yemekle kutlamalar sona erdi. Yugoslav Kralı Aleksandr için tutulan matem yüzünden bu yılki kutlamalarda dans yoktu. Kutlamalar, başarılıydı, ama 10. yıla kıyasla heyecansız geçti.	104

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
40	3 Kasım	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ SIR PERCY LORAIN'DEN LONDRA'DA FOREIGN OFFICE'DE SIR ROBERT VANSITTART'A ÖZEL MEKTUP.....	106
		Türkiye Cumhuriyetinin 10 yılında Kral Hazretlerinden Gazi'ye bir kutlama mesajı gönderilmemiştir. Bu yıl 29 Ekimde kutlanan Türkiye Cumhuriyetin 11. Yıldönümünde şu devlet başkanları Gazi'ye kutlama mesajları göndermiş ve hepsine cevap verilmiştir: İran, SSCB, Irak, ABD, Almanya, Litvanya, Arjantin, Meksika, San Salvador, Afganistan, Mısır, Macaristan, Suudi Arabistan, Japonya, Çekoslovakya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya, İtalya ve Bulgaristan. Listede Büyük devletlerden yalnız Fransa ile İngiltere Devlet Başkanları yoktur. Türkiye ile açık ve samimi dostluk politikası izleyeceğimizi söylerken, bu tutumumuz doğru bir davranış olur mu? Kral, yılda bir 29 Ekimde Gazi'ye bir mesaj gönderemez mi? Bu mümkün olmazsa Majesteleri Hükümetice yıllık mesajlar gönderilemez mi? (Bkz. No. 47).	
41	5 Kasım	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 528.....	107
		Cumhurbaşkanı, 1 Kasım'da TBMM'nin yıllık açılışını yaptı. Konuşmasını "yeni Türkçe" kelimelerle yaptı, bunların "Osmanlı Türkçesiyle" karşılıkları da mebuslara dağıtıldı. Cumhurbaşkanı, sanayi programını yürüttüklerini; dış ticaretin denk ve anlaşmalar çerçevesinde sürdürüldüğünü; barışçı dış politikada ilerlemeler kaydedildiğini belirtti ve Balkan Pakıtına vurgu yaptı. Sosyal ve kültürel alanlarda yeni reformlara işaret etti.	
42	12 Kasım	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 548.....	109

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Trakya Umumi Müfettişi İbrahim Tali Bey (Öngören), Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ valileriyle Trakya'daki göçmenlerin durumunu görüştü. Son olarak Trakya'ya 50 bin göçmen yerleştirilmiştir. 1934 yılında Türkiye'ye 100 binden fazla göçmen gelmiştir. Son iki üç yıl içinde gelen göçmenlerin sayısı 500 bini bulmuştur. (Bkz. No. 44).	
43	15 Kasım	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 551	110
		Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu bir bildiri yayınlayarak, normal olarak 1935 yılında yapılması gereken parlamento seçimlerinin 1934/1935 kışında yapılmasına karar verildiğini duyurdu. Kesin seçim tarihini saptamayı Parti Başkanına bıraktı.	
44	16 Kasım	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 553	110
		(İlg. No. 42): İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, TBMM'de, kendisine yöneltilen soru üzerine, göçmenler hakkında şu bilgileri verdi: 1923 tarihinden 1933 tarihine kadar Türkiye'ye gelen göçmenlerin miktarı mübadil olarak 99.709 evde (hanede) 379.943 kişidir. Mübadele dışı bölgelerden gelen göçmenlerin miktarı 58.027 evde 248.362 kişidir. Bunların toplamı 157.736 evde 628.305 kişidir. 1 Haziran 1933-1 Kasım 1934 tarihleri arasında da toplam 27.243 göçmen gelmiştir. Göçmenlerin geldikleri ülkeler, bunların iskânları için yapılan harcamalar. Bakan halen Bulgaristan'da 1 milyon, Romanya'da 400 bin, Yugoslavya'da 800 bin Türk yaşadığını açıklamış; başka ülkelerde de 20-30 milyon Türk yaşadığını söylemiş; Rusya'yı ve İran'ı ima etmiştir. Şükrü Kaya, 1950 yılında Türkiye nüfusunun 30-35 milyonu bulacağını tahmin etmiştir. Basında çıkan bazı haberlere de	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		değinen Bakan Şükrü Kaya şöyle demiştir: "Bugün Türkiye Türkleri ve TBMM ve onun hükümeti... başka memlekelerin kendilerine olan dostluklarını orada bulunan Türklerle yaptıkları muamelelerle ölçtüklerini söylersem zannederim ki, Türk milletinin ve Büyük Millet Meclisinin hissiyatına tamamen terceman olurum...."	
45	22 Kasım	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A ŞİFRE TEL NO. 59. DAĞITIMI YAPILAMAZ	113
		Çanakkale savaş anıtımızın 1935 baharında açılışını yapmak ve törene Türkleri de çağırarak istediğimizi Dışişleri Bakanına duyurdum. Bakan, kişisel düşüncesi olarak bunu çok olumlu karşıladı ve bunun kabulü için çalışmaya söz verdi. (Bkz. No. 52)	
46	24 Kasım	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 573	114
		Gazi'nin Özel Kalem Müdürü Hasan Rıza Bey (Soyak), Ruşen Eşref Bey'in (Ünaydın) yerine Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri atandı. <i>Foreign Office'in</i> notu: Bu önemli makam sanki bir memurluğa dönüştürülüyor. Bu atanmanın dış ilişkiler bakımından pek önemi yoktur.	
47	29 Kasım	FOREIGN OFFICE'DE SIR V. WELLESLEY DEN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ SIR P. LORAINÉ'E ÖZEL MEKTUP.....	114
		(İlgi No. 40): Türkiye Cumhuriyeti'nin yıldönümlerinde Kral tarafından Gazi'ye kutlama mesajları gönderilmesi usulümüze uygun değildir. 1933 yılında yapıldığı gibi Majesteleri Hükümeti tarafından her yıl mesaj gönderilmesini de uygun görmüyoruz; Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. Yılı olması dolayısıyla, 1933 yılının özel bir anlamı vardı. Her yıl mesaj gönderme yoluna gürsek sonra bundan kolay kolay dönmeyiz, ayrıca ülkeler arasında bir ayrım gözetemeyiz.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
48	3 Aralık	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 582.....	115
		Türkiye Cumhurbaşkanı Atatürk soyadını aldı. Bundan böyle kendisine "Türkiye Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk (M. Kemal Atatürk, Président de la République turque) diye hitap edilecek. "Gazi" adı bırakıldı, "paşa," "bey," "efendi," "Hazretleri" (Ekselans) unvanları da terk edildi.	
49	3 Aralık	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL. NO. 63 ÇOK GİZLİ	117
		Dışişleri Bakan Vekili, Türk ve Yunan donanmalarının artırılması için Cenevre'de İngiliz temsilcisi katında girişimde bulunduklarını bildirdi. Böyle bir gücün Ege'de barış isteyen İngiltere'nin de yararına olacağını söyledi. Tevfik Rüştü bu konuda Eden ile de görüşmüş. Eden hemen cevap veremeyeceğini söylemiş. Ben de Hükümetle danışmadan bir görüş bildiremeyeceğimi söyledim.	
50	5 Aralık	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 584 GİZLİ	118
		Soyadı yasası 2 Ocakta yürürlüğe girecek. Türklerin bugüne kadar soyadları yoktu, bundan sonra kendileri soyadlarını seçecekler. Yasa Mecliste bir muhalefete karşılaşmadı. Söz alanlar, Avrupa'dan örnekler de göstererek yasayı savundular. Şimdi insanlar kendilerine soyadı seçmeye uğraşıyorlar. Cumhurbaşkanı artık K. Atatürk, Meclis Başkanı K. Özalp, Başbakan İ. İnönü, Fevzi Paşa Mareşal F. Çakmak olarak tanınıyorlar. Türkler şimdi yeni adlarını ve arkadaşlarının adlarını hatırlamakta güçlük çekiyorlar. Yeni yasa Ağa, Hacı, Hafız, Hoca, Efendi, Bey, Beyefendi, Paşa, Hanım, Hanımefendi ve Hazretleri gibi lakapları ve unvanları da yasakladığından güçlük	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		daha da artıyor. Yasanın amacı Türkiye'yi diğer "uygar ülkeler" sırasına sokmaktır.	
51	6 Aralık	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL. NO. 64	120
		TBMM, kadınlara sayılab seçme ve seçilme hakkı tanıyan yasaı kabul etti. Kadınlar 22 yaşını bitirince seçimlerde oy kullanabilecek ve 30 yaşına gelince de mebus seçilebileceklerdir. (Not: İsmet Paşa'nın konuşması.) (Bkz. No. 53)	
52	7 Aralık	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDA MR. RENDEL'DEN İMPARATORLUK SAVAŞ MEZARLIKLARI KOMİSYONUNDA CONYNGHAM GREENE'E YAZI	120
		İlgi No. 45: Gelibolu yarımadasındaki (Helles burnundaki) anıtın açılışı için İngiliz-Türk törenini önerinize teşekkür ederiz. Sir Percy Lorraine konuyu Türklere açtı, Bakan şahsen olumlu, karşılamış, ama Türklerin kesin cevabı gecikti. Cevabı çabuklaştırması için Büyükelçimizi sıkıştırıyoruz. (Bkz.No. 56)	
53	8 Aralık	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 587	121
		İlgi No. 51: Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıyan yasa. Kadın, erkek, 22 yaşını bitiren her Türk vatandaşı seçme ve 30 yaşını bitirenler de seçilme hakkına sahiptir. Seçim bölgesi nüfusu 55 bin ve daha aşağı 1, 55-95 arasında 2, 95-135 bin arasında 3, 135-175 bin arasında 4 milletvekili seçecek. Kadınlar, coştı, her tarafta bayram ediyorlar; Ankara Halkevi'inde Atatürk'e bir teşekkür toplantısı düzenlediler; aralarından bir heyet seçip teşekkür için Meclise gönderdiler. République gazetesi kadınların artık askerlik hizmeti de yapabileceklerini yazıyor.	
54	20 Aralık	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 595	123

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Atatürk, 1 Kasım'da Meclis'i açarken, güzel sanatların önemine de parmak basmıştı. Bu konuşmadan esinlenen Kültür Bakanlığı şimdi güzel sanatlara el atıyor. "Ulus" gazetesinde (eski <i>Hakimiyet-i Milliye</i>) çıkan bir yazının çevirisi ilişktedir.	
Ek	10 Aralık	ULUS GAZETESİ YAZISI: "KÜLTÜR BAKANLIĞINCA KURULAN YENİ KURUMLAR".....	123
		Kültür Bakanlığı müzik, resim ve diğer sanatlarla ilgili olduğu için bir Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü kurulmasına karar verildi. Ankara Müzik ve Tiyatro akademisinin de Müzik Öğretmenleri Kursu, Filarmoni Orkestrası ve Tiyatro bölümleri olacak.	
55	21 Aralık	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 605	124
		<i>Şimali Kafkasya</i> dergisinin Türkiye'ye girişi yasaklanmıştı. Şimdi de Beyaz Rusların Paris'te çıkardıkları <i>Posledni Novosti</i> gazetesinin girişi yasaklandı.	
56	24 Aralık	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A ŞİFRE TEL. NO. 69 GİZLİ DAĞITIMI YAPILAMAZ	124
		İlgi No. 52: Türkler, şüphesiz, Gelibolu yarımadasındaki savaş anıtımızın açılışının gayet dostça ve sıcak bir atmosferde yapılmasını isteyeceklerdir. Türklerin bu törene katılmaları konusunda ise Türk askerlerinin tutumunun ne olacağı henüz belli değildir. Dışişleri Bakanı önce gayet temkinli olarak askerlerin tepkisini yoklayacaktır. Şimdilik konunun gizli tutulmasını istedi. <i>Foreign Office</i> 'in Notu: Lorainé işi zorlaştırdı. Anıtı açmak için Türklerin iznine ihtiyacımız yoktur. Türk askeri buna neden tepki gösterecek ki? Neyse, şimdilik açıklamayıp bekleyelim.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

1935

57	31 Ocak	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 60.....	126
----	---------	---	-----

Ek

		1934 Türkiye yıllık raporunu ilâşikte sunuyorum	
		1934 İÇİN TÜRKİYE YILLIK RAPORU	126

İçindekiler: I-Giriş, II-Dış ilişkiler, III- İçişleri, IV- Ticaret ve iktisat işleri, V- Deniz kuvvetleri, VI- Kara kuvvetleri, VII- Çeşitli konular.

I-Giriş: 1934'te Türkiye'de Kemalist rejim pekiştirildi, İsmet Paşa (Şimdi General İnönü) hükümeti güçlendirildi, Devletin laikleştirilmesi hızlandırıldı, Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı verildi, beş yıllık sanayi planı uygulandı, silahlanma ve dolayısıyla vergi yükü arttırıldı. Atatürk, Milletın sevgilisi olarak etkinliğini sürdürdü. Dış ilişkilerde de önemli gelişmeler oldu. Türkiye, Milletler Cemiyeti Konseyine seçildi. Atatürk'ün girişimiyle Türkiye ile İngiltere arasında yakınlaşma oldu. Şahın Türkiye ziyareti Türk-İran ilişkilerini güçlendirdi. Türkiye, İtalya saldırısı korkusu yaşadı ve güvenlik ihtiyacıyla Fransa'ya yaklaştı. Mussolini'nin Afrika ve Asya'da yayılma emelinden söz etmesi, Türkiye'yi kaygılandırdı. Bu kaygıyla Türkiye, İngiltere'ye ve Fransa'ya yaklaştı, Balkan ülkeleriyle ilişkilerini güçlendirdi, Balkan Pakutın kurulmasına öncülük etti. İtalya korkusu pek yersiz değildir ve Türklerin güvencesi de Rusya'dır.

II-Dış İlişkiler: Giriş:Türkiye, dünyadaki saygınlığı ve öteki ülkelerle eşitliği konusunda çok duyarlıdır. 1934'te Milletler Cemiyeti Konseyinde yarı daimi üyelik kazandı. Balkan Pakutını imzaladı, adeta bir Yeni Büyük Devlet oldu. Hemen her uluslararası sorunda, Türkiye'nin kalabalık ve güçlü bir taraftar grubu vardır. Türkiye, 1934'te Fransa'ya yöneldi, İtalya'ya soğuk durdu, Almanya ile iyi ilişkiler sürdürdü, İngiltere'yle

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>dostluğunu arttırdı; Japonya ile ticaret denge-sizliğinden hoşnut olmadığını belli etti, Çin'le dostluk antlaşması imzaladı. Türkiye'nin Suriye ile ilişkileri tatminkâr, Filistin'le emlak sorunu var, Irak'la ilişkileri fena değil. ABD, Türkiye'nin iyi bir müşterisidir. Türkiye, Doğuda da bir pakt, ayrıca bir Akdeniz paktı oluşturmak için nabız yokluyor. Boğazlar bölgesini ve Trakya bölgesini silahlandırma konusunu tekrar açtı. Yıl boyunca Türkiye, yabancı ülkelerle kliring esasına dayanan ve kendi çıkarına olan ticaret anlaşmaları imzalamaya çalıştı. Barışçı politika izleyen Türkiye, yıl içinde savunma bütçesini de artırmayı ihmal etmedi. Bugün Türkiye güçlüdür. Türkiye, Milletler Cemiyeti'ne karşı ilgisini sürdürüyor; Çin'den boşalan Konseye seçilmek için girişimde bulundu. Daimi olmayan Konsey üyeliğine seçilince Türk basını bunu bir zafer olarak alkışladı. Dışişleri Bakanı İngiltere'ye teşekkür etti. İngiliz İmparatorluğu: Türkiye, İngiltere ile daha sıkı ilişkiler istiyor. Yeni İngiliz Büyükelçisi Percy Loraine Türkiye'de çok iyi karşılandı; Atatürk'ün yakın arkadaşı Fethi Okyar da Londra'ya Büyükelçi atandı. Atatürk, İngiltere ile gerçekten yakın ilişkiler arzu ettiğini Büyükelçi Loraine'e bildirdi. İngiltere buna olumlu karşılık verdi. Bu arada olumsuz bir olay yaşandı: 14 Temmuzda (1934) üniformasız üç İngiliz denizci, bayraksız bir tekneyle Sisam adasından Türk kıyısına (Dipburnu'na) yakla-sınca nöbetçiler bunlara ateş açtı ve denizci-lerden biri öldü, biri de yaralandı. Türkler, bun-ları kaçakçı sandıklarını, önce havaya ateş açtuklarını ve talimata göre hareket ettiklerini söylediler. Ama Türk hükümeti özür diledi. İngiliz hükümeti bunu kabul etti. Türk hükümeti 2000 İngiliz lirası da ödedi ve olay kapandı. Ağustosta, Atatürk'ün iki ülke arasında daha sıkı ilişkiler kurulması girişimine olumlu karşılık verildi. İngiltere, bir Ortadoğu Saldırmazlık Paku</p>	

No,	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		kurulmasını ise pek gerekli görmediğini Türkiye'ye bildirdi. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın deniz kuvvetlerini güçlendirme kararını, İtalya'nın da kendi deniz kuvvetlerini güçlendirmeye gidebileceği için olumlu karşılamadığını Türkiye'ye bildirdi. Türkiye, doğu Akdeniz'deki dengenin İtalya tarafından bozulduğu için Türk ve Yunan donanmalarının da güçlendirilmesi gerektiğini savunuyor, ama acele de etmiyor. Türkiye, Hindistan ile geçici ticaret anlaşmasını uzatmaya çağını bildirdi. Türk-Hind ticareti dengesizdi, Türkiye aleyhine geliyordu. Türkiye, Kıbrıs Türkleri konusunda girişimde bulundu. Bu konuda bir Kıbrıs Türk gazetesinde çıkan makaleye dikkat çekti. Makalede Kıbrıs Türklerine ayrımcılık yapıldığından şikâyet ediliyordu. Afganistan ile Türkiye ilişkileri dostça devam etti. Türkiye, Afganistan-İran sınır anlaşmazlığına hakemlik etmeyi kabul etti. Bu göreve Fahrettin Paşa (Altay) getirildi. Ama yıl sona ererken sorun henüz çözülememişti. Afganistan'ın Milletler Cemiyetine girmesi Türk basınında hoşnutsuluk yarattı. Türk okullarından 100'den fazla Afgan öğrenci var ve Afganistan Türkiye'den danışmanlar istiyor. Arnavutluk ile Türkiye ilişkileri iyileşti. Ruşen Eşref (Ünaydın) Tirana'ya elçi atandı. Mali sebepler yüzünden Ankara'daki Arnavutluk elçiliği kapandı. Atina'daki Arnavut elçisi Türkiye'ye de akredite. Arnavutluk'un Balkan Pakta katılması konusunda Türkiye'nin tutumu belirsiz. Kral Zogu'nun Ankara'yı ziyaret edeceği yolundaki söylentilerin aslı çıkmadı. Avusturya - Türkiye ilişkileri oldukça iyi, söyleyecek fazla bir şey yok. İki ülke yeni bir ticaret anlaşması imzaladı. Türk Dışişleri Bakanı, Avusturya sorunu bu ülkenin tarafsızlaştırılmasıyla çözülebileceğini söyledi. Türkiye'nin Belçika ile ilişkileri ticari ilişkilerdir. İki ülke arasında bir kliring anlaşması imzalandı, ama Belçika bundan pek memnun değil. Senatör	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Baudouin, Kral Leopold III'ün tahta çıkışını Atatürk'e bildirmek için Kasım'da Ankara'yı ziyaret etti. Brezilya'nın Ankara elçiliği Eylülde kapandı. Türkiye'nin Bulgaristan ile ilişkileri 1934 yılında kötüleşti. Bulgaristan'da Türk azınlığa kötü davranılması, Pomakların Türkiye'ye göçünün engellenmesi, emlak işi, bazı İstanbul ve Sofya gazeteleri arasında polemik, Trakya konusunda söz düellosu gibi sorunlar var. Neuilly anlaşması konusunda revizyonist bir politika izleyen Bulgaristan, komşularıyla saldırılmazlık paktı imzalamadı ve Balkan Paktı'nın dışında kaldı. Bulgaristan, bu paktın kendisine karşı yapıldığını düşünüyor. Bulgaristan ile ikili paktlar yapılması düşüncesi de terk edildi. Türk Hükümeti, Bulgaristan'ın İtalya ile birlikte Trakya'ya saldırılabileceğinden kaygılanıyor ve tedbir alıyor. Bulgaristan, Makedonya ve Trakya komitelerini kapattı. Türkiye hoşnut kaldı. Makedonya Komitesi Başkanı İvan Mihaylov Türkiye'ye sığındı ve siyasi mülteci sayıldı. Türk-Bulgar Karma komisyonu, ortak sınırı belirledi. Bulgaristan'dan Türkiye'ye 9806 göçmen geldi. Türk Meclisi Türk-Bulgar ticaret anlaşmasını onayladı. 23 Eylül 1933'te imzalanan Türk-Bulgar Tarafsızlık anlaşması henüz yürürlüğe girmedi. Çin: Şubat'ta Türkiye'ye bir Çin heyeti geldi. Heyet dostça karşılandı, Cumhurbaşkanı tarafından da kabul edildi. Heyet Başkanı, Çin ve Türkiye dosttur, dedi. 4 Nisanda Ankara'da Türkiye-Çin dostluk anlaşması imzalandı. Ekimde bir Çin askeri heyeti Türkiye'yi ziyaret etti. Çekoslovakya ile Türkiye 3 Martta kliring anlaşması imzaladılar; 30 Nisanda en çok kayırlan ülke esasına dayanan bir ticaret anlaşması yaptılar ve anlaşma yürürlüğe girdi. Türkiye-Mısır ilişkilerinde biraz iyileşme oldu. Ama yıl boyunca konuşulan Türkiye-Mısır anlaşması bir türlü imzalanamadı. Türkiye'deki Estonya vatandaşlarının haklarını İngiliz konsolosluğu gözetiyor, Türkiye bu duruma itiraz etmi-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

yorsa da Estonya'nın kendi temsilciliğini tercih edeceğini duyurdu. Türkiye-Finlandiya ticaret anlaşması 3 Ocakta yürürlüğe girdi. Türkiye-Fransa ilişkileri yıl boyunca fevkalâdeydi. Ocakta Fransa Meclisinde Fransız-Türk grubu kuruldu. Bu vesileyle Aras ile M. Herriot birbirlerine dostluk mesajları gönderdiler. Dostluk söylevleri verildi. Ardından Türk Meclisinde de bir Türk-Fransız grubu kuruldu. Yine karşılıklı dostluk duyguları dile getirildi. Ekimde Yugoslav Kralı ile Fransa Dışişleri Bakanı öldürülünce Türkiye, Fransa'nın yasını paylaştı. Barışı korumak konusunda anlaşılan Fransa ile Türkiye'nin bir pakt bile imzalayabilecekleri söylendi. İki Fransız denizaltısı İstanbul'u ziyaret etti. Ardından iki Fransız destroyeri İstanbul'a geldi; bunların İzmir'e gitmesine ise izin verilmedi. Ticareti geliştirmek için Marsilya'dan bir heyet Türkiye'yi ziyaret etti. Fransız ticaret ataşesi, 1933'de imzalanan Türk-Fransız kliring anlaşmasının Fransa için bir felâket olduğunu söylüyor. Almanya: Türkiye, Hitler Almanya'sına karşı ihtiyatlı bir tutum izliyor; aynı zamanda Alman uzmanları işe alıyor. Ankara'da Tarım Enstitüsünde, İstanbul üniversitesinde Almanya'dan gelen uzmanlar çalışıyor. Berlin'de görev başında ölen Büyükelçisi Kemallettin Sami Paşa'ya Almanya'da büyük saygı gösterilmesi Türkiye'de hoşnutluk yarattı ve Türk-Alman dostluğunu derinleştirdi. Hitler'in Devlet Başkanlığını da üstüne alması konusunda yapılan plebisitte Türkiye'deki Almanlar da Karadeniz'deki bir Alman gemisine gidip oy kullandılar. Kasımda bir Alman askeri heyeti Türkiye'ye geldi ve Türk ordusunun misafiri oldu. Alman Büyükelçisi İzmir'de bazı eğitim kuruluşlarını ziyaret etti ve "Yaşasın Gazi!" diye konuşma yaptı. Türk-Alman kliring anlaşmasının süresi uzatıldı. Yunanistan: Resmi olarak Türk-Yunan ilişkileri samimidir, 1933 tarihli Türk-Yunan Paketi Yunanistan Senatosunda ve TBMM'de

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		onaylandı. TBMM, Türk-Yunan ilişkilerine ivme kazandıran Balkan Pakını da onayladı. Yunan Savunma Bakanı General Kondylis, Genelkurmay Başkanıyla birlikte Ankara'ya resmi bir ziyaret yaptı ve Cumhurbaşkanı tarafından da kabul edildi. Resmi bildiriyle Balkan Pakı'nın önemi vurgulandı. Bu ziyaret dolayısıyla Yunanistan, bir Türk-Yunan askeri anlaşması yapılmasını önermiş. Türkiye, Bulgaristan'la zıtlaşmamak için öneriyi kabul etmemiş. Yunan parlamenterlerin Türk demiryollarında ücretsiz seyahatlerini öngören kanun TBMM'de onaylandı. Yunanistan da Türk mebuslara aynı hakkı tanımıştı. Yabancıların bazı meslekleri Türkiye'de icra etmelerini engelleyen yasa Yunanistan'da eleştirildi. Din adamlarının ibadethaneler dışında dini kışve ve kıyafet giymelerini yasaklayan kanun da Yunanistan'da tepki yaratmış, bunun Ortodoks Kilisesine "öldürücü bir darbe" olduğu ileri sürülmüştü. Türkiye ve Yunanistan, deniz kuvvetlerini güçlendirmeyi arzu ediyorlar. Türk-Yunan Karma Komisyonu nüfus mübadelesine ilişkin çalışmalarını tamamladı. Yunan Dışişleri Bakanı Ekim sonunda Ankara'ya bir ziyaret yaptı. Kasımda Türkiye ile Yunanistan arasında bir kliring anlaşması yapıldı. Macaristan - Türkiye ilişkilerinde önceki sıcaklık pek kalmadı, çünkü Balkan Pakını imzalayan Türkiye anti-revizyonist kampa kaydı ve revizyonist Macaristan'a ters düştü. Mayıs ayında bir Türk parlamento heyeti Macaristan'ı ziyaret etti. Türk-Macar kliring anlaşmasının, Tarafsızlık anlaşmasının ve suçluların geri verilmesi anlaşmasının süreleri uzatıldı. Irak ile Türkiye arasında dostça ilişkiler devam etti. Irak, Türkiye Cumhuriyetinin 11. yıldönümünü kutlamalarına dört uçakla katıldı. Iraklı pilotlar Türk Hükümetinin konukları oldular. İran Şahı'nın Türkiye'ye ziyareti Irak'ı kaygılandırdı, çünkü İran ve Türkiye, 1913 ve 1914'te çizilen İran-Irak (o zaman Türk) sınırı	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>tanımıyor. Fakat Şah'ın ziyareti sırasında bir anlaşma imzalanmamıştır. Türkiye, İran görüşüne daha sıcak bakıyor. Aralık sonunda Irak Dışişleri Bakanı Nuri Said Paşa Ankara'ya kısa bir ziyaret yaptı ve İran-Irak sınırı konusunda görüşlerini anlattıysa da Türkiye'den destek alamadı. Türk-Irak Ticaret anlaşması 23 Mayıs 1934'te yürürlüğe girdi. Mussolini'nin Afrika ve Asya'da İtalyan yayılma emellerinden söz etmesi yüzünden Türkiye'nin İtalya ile ilişkileri 1934 yılında biraz daha kötüleşti. Türkiye, uçak ve denizaltı sayısını arttırmaya yöneldi. Mussolini, Türkiye'ye karşı hiçbir kötü emel beslemediği yolunda Türk Büyükelçisi Vasıf Bey'e (Çınar) güvence vermiştir. Cumhurbaşkanı Ege bölgesindeki askeri tesisleri ve garnizonları teftiş etti. İtalya, Balkan Paktı'nı kendisine karşı yapılmış bir ittifak olarak görüyor. Türkiye, Onikiada'nın silahlandırılmasından rahatsız. Bu arada 1928 tarihli Türk-İtalyan Pakunun süresi 1942 yılına kadar uzatıldı. Japonya: Nisanda iki Japon kruvazörü İstanbul'u ziyaret etti. Japon Amiral Ankara'ya da geldi ve Başbakan tarafından kabul edildi. 1930 tarihli Türk-Japon Ticaret Anlaşmasının onay belgeleri teatı edildi. "Mançuko" Dışişleri Bakanı Türkiye ile diplomatik ilişki kurmak istedi. Türkiye buna yanaşmadı ve "Mançuko"yu tanımadı. Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Meksika'ya da akredite edildi. Hollanda ile bir ticaret ve kliring anlaşması yapıldı. Norveç ile de bir kliring anlaşması ve ayrıca bir Uzlaşma, Adli Tesfiye ve Hakemlik anlaşması yapıldı. İran ile iyi ilişkiler Şah'ın Türkiye'ye yaptığı ziyaretle pek samimileşti. TBMM'ni ziyaret eden Şah, "ilk Türk operası"nı (Özsoy) seyretti, Cumhurbaşkanı ile birlikte İzmir'e gitti ve Tahran'a atanan yeni Türk Büyükelçisi Enis Bey (Akaygen) ile birlikte ülkesine döndü. İki Türk profesör İran'da Firdevsi'yi anma törenlerine katıldı. Polonya ile yapılan</p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>ticaret anlaşması yürürlüğe girdi. Madrid'deki Türk Elçisi Portekiz'e de görevlendirildi. Türkiye'nin Romanya ile ilişkileri çok samimidir. Türkiye Dışişleri Bakanı Bükreş'i, Romanya Dışişleri Bakanı da Ankara'ya ziyaret etti. İki ülke arasında askeri bir ittifak bulunduğu söylentisi doğrulanmadı. Sovyetler Birliği ile Türkiye arasındaki sıcak ilişkiler devam etti. Sovyetler, Türkiye'ye 8 milyon dola kredi açtı. Rusya, Balkan Paketi'ne karşı çıkmadı. Bir Türk askeri heyeti ve Türk uçakları Moskova'da 1 Mayıs kutlamalarına katıldı. Ağustos'ta da bir grup Türk subayı Rusya'ya ziyaret etti ve Vorosilof tarafından kabul edildi. İspanya ile yeni bir ticaret anlaşması imzalandı. İsveç velihtı ve prensesi Türkiye'ye resmi bir ziyaret yaptı ve Cumhurbaşkanı tarafından ağırlandılar. Velihtı yeni Türkiye'nin kalkınmasına ilgi gösterdi; Cumhurbaşkanı İsveçli konuklarından hoşlandı. Türkiye-İsveç kliring anlaşması yürürlüğe girdi. İsviçre Elçiliği İstanbul'dan Ankara'ya taşındı. İki ülke arasında yapılan ticaret ve kliring anlaşmaları yürürlüğe girdi; Uzlaşma, Adli Tasfiye ve Hakemlik Anlaşması ile Suçluların İadesi anlaşmasını onaylandı. Türkiye'nin ABD ile ilişkileri yıl içinde fevkalâde idi. ABD, suçluların iadesi anlaşmasını onayladı ve Türkiye, Insull adlı bir Amerikalı suçluyu tutuklayıp iade etti. Türk hükümeti, savaş sırasında Türkiye'de zarar gören Amerikan vatandaşlarına tazminat ödemeyi kabul etti. İki ülke arasında ticaret dengesi Türkiye lehindedir. Türkiye'nin Yemen'e bir temsilci atadığı söyleniyor. Yugoslavya Kralının Türkiye'ye kısa ziyareti iki ülke ilişkilerine ivme kazandırdı. Balkan Paketi'nin imzalanması bu ilişkileri daha da geliştirdi. Yugoslav Dışişleri Bakanı Yevtiç 18 Nisan'da Ankara'ya resmi bir ziyaret yaptı; Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildi; Başbakan ve Dışişleri Bakanı ile görüştü. İkili ilişkiler yeni bir aşamaya ulaştı. Yugoslav Meclisi, Türkiye-Yugos-</p>	

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		lavya Dostluk Antlaşmasını alkışlarla onayladı. Kral Alexandre'ın öldürülmesi üzerine Türkiye, Yugoslavya'ya üzüntülerini ve sempatilerini iletmek için elinden geleni yaptı ve yas tuttu. Belgrad'daki cenaze törenine, Türkiye Cumhurbaşkanlığı muhafız bölüğü de katıldı. T. R. Aras, Belgrad'ı ziyaret etti, Türk-Yugoslav dostluğu hakkında demeç verdi; iki ülke arasında görüş birliği ve ittifak anlayışı oluştu; emlak sorunu halledildi ve bir kliring anlaşması imzalandı.	
		III-İçişleri: Genel olarak Halk Partisi hükümeti, 1934'te de rakipsiz iktidarını sürdürdü; propagandasını yürüttü. Reformlara devam edildi: kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı; metrik sisteme tam olarak geçildi; soyadı kanunu çıkarıldı; Cumhurbaşkanı kendi adını Kemal Atatürk olarak değiştirdi; paşa, bey, efendi, ağa, hacı vs. gibi unvanlar kaldırıldı; ibadet yerleri dışında dini kıyafetler giyilmesi yasaklandı; bu yasak Müslüman olmayan cemaatler arasında ve özellikle Yunanistan'da heyecan yarattı. Sayıları artan "Halkevleri" halkı eğitmeye çalıştı; belediye seçimlerinde oy vermeye çağırdı. Hükümet, yılı nispeten olaysız geçirdi; yıl sonuna doğru genel seçimlere karar verildi; TBMM'nin görev süresi sonuna yaklaşıyor. Hükümette üç değişiklik oldu: Fuat Ağralı Maliye, Ali Çetinkaya (Kel Ali) Bayındırlık, Abidin Özmen de Milli Eğitim Bakanlığına atandılar. Ali Çetinkaya selefinden daha aktif çıktı ve yabancı demiryolu şirketlerini satın almaya başladı; dış kredi almadan demiryolu yapımını hızlandırdı. Beş yıllık sanayi planı hızla uygulanıyor. 1934 bütçesi 184 milyon TL olarak öngörüldü ve savunma harcamaları artırıldı. (Bir önceki yılın bütçesi 170 milyon idi.). Türkiye, savunmada kendi kendine yeterli olmayı amaçlıyor. Kayseri'de uçak fabrikası kuruldu, İstanbul-Ankara-Diyarbakır uçak seferleri başlatıldı. 1934'te İskân kanunu çıkarıldı; va-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		tandaşlar ve Balkan göçmenleri ülkenin çeşitli yerlerine iskân ediliyor. Hükûmet, dışardan göçmen alarak nüfusu arttırmayı amaçlıyor ve 1934'te Türkiye nüfusunun 16,750.000 olduğu açıklandı. (1927'de 13.660.275 idi). Göçmenlerin çoğu Avrupa Türkiye'si'ne (Trakya'ya) yerleştirildi. Yabancıların Türkiye'de oturmaları ise zorlaşıyor ve yabancılar ve hatta yerli Museviler Türkiye'den göç etmeye başladılar. Kısacası, 1934 yılında, Türkiye'yi, sadece Türklerden oluşan, yoğun nüfuslu, zengin, Batılı, milliyetçi, kendi kendine yeterli, saldırılara göğüs gerebilecek kadar güçlü, saf Türk diline sahip, aşağılık kompleksinden kurtulmuş bir ülke haline getirmek amacına doğru kararlı adımlar sürdürüldü.	
		<i>Sivil Havacılık:</i> İstanbul-Ankara uçak seferleri 1 Ağustosta yeniden başladı ve 1 Ekimde Diyarbakır'a kadar uzatıldı. İstanbul-Ankara yolcu ücreti 22.5 liraya düşürüldü. Uçak yarışları düzenlendi, Douglas uçakları da Türkiye'ye geldi ise de satış yapılamadı. Vecihi Bey havacılık özel okulu, ikisi bayan sekiz pilot yetiştirdi; daha sonra Hükûmetin Eskişehir'de bir havacılık okulu açacağı açıklandı.	
		IV-Ticari ve Ekonomik İşler: Türkiye'nin ekonomi politikası değişmedi. 1934'te çeşitli ülkelerle modus vivendi ve kliring anlaşmaları imzalandı. Yeni bir ticaret karnamesi 1 Ekimde yürürlüğe girdi ve beş kategori gümrük tarifesini öngörüldü. İngiliz ticareti bundan olumsuz etkileneyeği için girişimde bulunuldu ve bazı olumlu sonuçlar alındıysa da yeni kısıtlamalar konabilir. Birçok ülke Türkiye ile kliring anlaşması yapmak durumunda bırakıldı. Türkiye, İngiltere ile olan Ticaret anlaşmasını fesh etti ve bir modus vivendi yapılması yolundaki önerimizi (İngiliz önerisini) ise kabul etmedi. Ticaret dengesi halen İngiltere'nin lehinedir: 1934 yılının ilk dokuz ayında İngiltere'nin Türkiye'ye ihracatı 903 bin,	

No.	Tarîhi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Türkiye'den ithalatı ise 560 bin İngiliz lirası olmuştur.	
		V-Deniz Kuvvetleri: Malzeme: Türk hükûmeti Deniz Kuvvetlerine 10 denizaltı katmak istediğini Yunanistan'a duyurdu. Türkiye, İngiltere'den de bir kruvazör almak niyetindedir. Gölçük'te bir deniz üssü kurulması konusunda bir gelişme olmadı. Tatbikat: Ege Denizinde kara, deniz, hava kuvvetleri ortak tatbikat yapı. Bütçe: 1 Haziranda başlayan mali yılda Deniz Kuvvetleri bütçesi, 43.258 lira artırılarak 3.808.818 liraya çıkarıldı. Ziyaretler: İngiliz okul gemisi Frobisher İstanbul'u ziyaret etti. Yıl içinde Japon, Fransız, Romen gemileri de Türk sularını ziyaret etti. Eğitim: Yurt dışında eğitim gören Türk deniz subayı yok; bazı emekli Alman deniz subayları, eğitimci ve uzman olarak Türk Deniz Kuvvetlerinde çalışıyor. Amiral Mehmet Ali Dalay, Boğazlar Komisyonu Başkanlığına atandı.	
		VI-Kara Kuvvetleri: III'ncü Kolordu İstanbul'dan Çorlu'ya kaydırıldı ve D. Trakya'da iki yeni tümen kuruldu. Kara Kuvvetlerinin mevcudu 140.000, bunun 30.000 kadarı jandarmadır. Savaş araç ve gereçleri artırılıyor ve modernleştiriliyor. Milli savunma bütçesi de artırıldı. Mareşal Fevzi Çakmak, Genelkurmay Başkanı olarak kaldı, fakat dört kolordu komutanı yer değiştirdi. Tümen komutanları ve ordu müfettişleri arasında da değişiklikler oldu. Ali Naili ve Ali Sait Paşalar emekliye ayrılacak. Yedi albay Tuğgeneral oldu. Yıl içinde büyük çaplı manevralar yapılmadı, yalnız Şah'ın ziyareti sırasında İzmir'de küçük çaplı tatbikat yapıldı. 29 Ekim törenlerinde ordu iyi izlenim bıraktı. Askeri bakımdan ülke sakindi. Boğazlar bölgesinin silahlandırılması konusu resmen ortaya atılmadı. Bir Türk-Bulgar Sınır Komisyonu kuruldu. Stratejik ve ekonomik bakımdan önemli demiryollarının yapımı sürüyor. Orduda kullanılan kumaşların kalitesi iyileşti. Ordunun haritacılık	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		bölümü ülkenin 1/800.000 ölçekli haritasını hazırladı. Hava kuvvetleri için 8 Vickers uçağı sipariş edildi. Savaş uçakları için Fransa'ya sipariş verildi. 1934 yılında büyük bir askeri faaliyet görüldü. Batı cephesine öncelik veriliyor. Türkiye, Silahlı Kuvvetlerini hızla modernleştirmeye kararlı görünüyor, ama askeri bilgi toplamak zor.	
		VII-Çeşitli Konular: Türkiye'de İngiliz ve Yabancı Şirketler: Türk Hükümeti, Fansızlara ait olan İzmir-Kasaba (Turgutlu) demiryolu şirketini satın aldı. Şirket 1 Ocak 1935'te bütün imtiyaz haklarını ve taşınmazlarını Türk Hükümetine devrecek. İngilizlere ait olan İzmir-Aydın demiryolu şirketine güçlükler çıkartılıyor ve bu şirketin de Türklere devredilmesi düşünülüyor. Türk Hükümeti, İngiliz ve Amerikan sermayesiyle kurulmuş olan İstanbul Telefon Şirketi'ni de satın almayı amaçlıyor. Bir İngiliz şirketi olan ve İzmir'e gaz sağlayan Osmanlı Gaz Şirketi'nin de Türk makamlarına devri için çalışmalar yapılıyor. Bir Belçika kuruluşu olan İstanbul Tramvay Şirketi ise ücretleri azaltmaya zorlandı. İngiliz Kuruluşları ve Vatandaşları. İstanbul'daki ve İzmir'deki İngiliz hastanelerinin satışı için çalışılıyor. İzmir'de İngiliz Protestan mezarlığını da kapsayan Hristiyan mezarlığı Belediye tarafından kapatıldı, başka bir mezarlık yeri gösterildi. Bazı meslekleri Türklere tahsis eden yasa yürürlüğe girmeye başladı. Bunun sonucu birçok İngiliz vatandaşı işsiz kalacak. Hükümetin millileştirme politikası yabancı okulları ve bu arada İstanbul'daki İngiliz okullarını etkiledi. 1879'da Amerikan misyonerlerince kurulmuş olan İzmir'deki kolej kapandı. Türkiye, İngiliz vatandaşlarının savaş öncesinden kalan alacaklarını ödedi. Türk-İngiliz Karma Hakem Mahkemesi konusunda anlaşmazlık var. Propaganda:Matbuat Umum Müdürlüğü yeniden organize edildi ve geniş yetkilerle donatıldı: Türkiye'yi dışta tanıma	

İNGİLİZ BELGELERİNDE ATATÜRK

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

ve Türkiye karşıtı propagandalarla savaşma görevlerini üstlendi. Dışişleri Bakanlığına, Anadolu Ajansı ile anlaşma yapma yetkisi verildi. 1934 yılında birçok genç öğrenim için yabancı ülkelere ve bu arada Belçet Kemal (Çağlar) da İngiltere'ye gönderildi. ABD, Fransa, Almanya, Belçika ve İtalya'ya 150 kadar öğrenci gönderildi. Türkiye birçok uluslararası konferans ve kutlamalara katıldı. Bir Türk-Hollanda Derneği ve bir Türk-Alman Turizm Komitesi kuruldu. 1934 yılında Türkiye'nin imzaladığı Antlaşmalar ve Sözleşmeler ve çıkardığı kanunlar ve kararnameler listesi.

58	13 Şubat	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DİŞİŞLERİ BAKANİ JOHN SIMON'A YAZI NO. 78	193
----	----------	--	-----

Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk'ün alışılmış olan "Kemal" adı, "Kamâl" olarak değiştirildi. Askeri rütbeler de Türkçeleştiriliyor.

59	15 Şubat	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DİŞİŞLERİ BAKANİ JOHN SIMON'A YAZI NO.83	194
----	----------	---	-----

Milletvekili seçimleri 8 Şubatta tamamlandı; TBMM'ne 399 üye seçildi. 1931 seçimlerine göre 1935 seçimlerinde milletvekili sayısı 82 artırıldı. 399 milletvekilinden 386'sı (17 bayan dahil), Halk Partisi Başkanı sıfatıyla Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmiş, geri kalan 13'ü bağımsızdır. İstanbul'dan Rum Dr. Taptas, Ermeni Keresteciyan ve Musevi Dr. Abravaya da milletvekili seçildiler. Türk Ortodokslardan da bir kişi seçildi. Bağımsız milletvekilleri arasında Rafet Paşa, Ali Fuat Paşa da var. Çalışma arkadaşlarımdan birine, seçimlerde yapılan bir usulsüzlük örneği anlatıldı. Cumhurbaşkanı bir bildiri yayınlayarak seçmenlere teşekkür etti. Basın olumlu yorumlar yapıyor, azınlıklardan seçilen milletvekillerin de bütün ulusun temsilcileri olduklarını yazıyor. Türkiye'deki yabancılar ise başka türlü düşünüyor.

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
60	1 Mart	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO.103. GİZLİ Cumhurbaşkanı 21 Ocak'ta İstanbul'a gitti ve orada seçimler konusuyla ilgilendi. Seçimlerden sonra 15 Şubat'ta gemiyle Çeşme'ye, oradan destroyerle Alanya'ya gitti. Antalya, Silifke, Fethiye'ye ve Marmaris'e uğradı. 25 Şubat'ta İstanbul'a döndü. Cumhurbaşkanını belki istirahat için bu geziye çıkarmıştır, ama Ege ve Akdeniz kıyıları Türkiye'nin hassas bölgeleridir, son zamanlarda Antalya'ya ağır toplar yerleştirilmiştir.	197
61	2 Mart	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A TEL. NO. 40 TBMM dün açıldı. Atatürk yine Cumhurbaşkanı seçildi. Abdülhalik Renda Meclis Başkanı, Kâzım Özalp ise Zekâi Bey'in (Apaydın) yerine Milli Savunma Bakanı oldu. (Bkz. No. 62).	198
62	2 Mart	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 106 İlgi: No. 61: Beşinci dönem TBMM dün açıldı. 1924'ten beri Meclis Başkanlığı görevini yürüten, dolayısıyla Devlette 2. Numarada bulunan Kâzım Özalp yerini Abdülhalik Renda'ya bıraktı ve kendisi teselli olarak Milli Savunma Bakanlığına atandı. Bu değişikliği son anda Cumhurbaşkanı istemiş. Atatürk, oybirliğiyle yeniden Cumhurbaşkanı seçildi ve bu Meclisin tarihinde ilk defa "Bayanlar, Baylar" diye hitap ederek milletvekillerine teşekkür etti. Yeni kabineyi yine İsmet İnönü kurdu.	199
63	27 Mart	ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A ŞİFRE TEL. NO.59 Türkiye, M. Vandervelde'in "Bozkurt Mustafa Kemal" adlı makalesi yüzünden Belçika ile diplomatik ilişkilerini kesmek üzeredir. Bu makalede	200

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
64	27 Mart	Cumhurbaşkanına hakaret edildiği düşünülüyor ve özür bekleniyor. (Bkz. No. 64 ve 65) ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A ŞİFRE TEL. NO.60.....	201
65	29 Mart	İlgi: No. 63: Dışişleri Bakanı, ilişkileri kesmeden önce, bir jest yapması için Belçika Başbakanına bir çağrıda bulunduğunu, çünkü Cumhurbaşkanı'nın onurunun söz konusu olduğunu söyledi. (Bkz.No. 65) ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 63.....	201
66	10 Mayıs	İlgi: No. 64. M Vandervelde'in kendisi jestte bulundu ve konu kapandı. ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 223.....	202
67	31 Mayıs	Cumhuriyet Halk Partisinin dördüncü kongresi 9 Mayısta TBMM'de toplandı. Partinin başkanı olan Atatürk, yaptığı konuşmada, bu kurultayın tam bir kalkınma sürecinde toplandığını söyledi, son dört yılın tarihini özetledi; Anadolu'daki özel demiryollarının Devletçe satın alındığına ve demiryolu yapımına vurgu yaptı. Dış ilişkiler konusunda özellikle Sovyet Rusya ile sıcak ilişkiler üzerinde uzun uzun durdu; Boğazlar konusuna değindi. Balkan Paktının yararlı olduğunu, İran'la dostluktan mutlu olduğunu söyledi. Afganistan'dan dostça söz etti ve Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'nde barış için çalıştığını belirtti. TÜRKİYE'NİN LONDRA BÜYÜKELÇİSİ FETHİ OKYAR'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANINA NO. 374/49.....	203
		Kemal Atatürk'ten İngiltere Kralına yazılan ve kendisinin yeniden Türkiye Cumhurbaşkanı seçildiğini bildiren mektubu ilâikte sunuyorum. Bunun yüksek muhatabına iletilmesini rica ederim.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özet	Sayfa
68	6 Haziran	İNGİLTERE'NİN ANKARA İŞGÜDERİ MORGAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI JOHN SIMON'A YAZI NO. 269 Başbakanın çağrısı üzerine, yurt savunmasına katkıda bulunmak amacıyla Türk Hava Kurumu'na yardımlar yapılmaktadır. Cumhurbaşkanı 10 bin lira bağışta bulunmuş, işadamları da yüksek bağışlar yapıyorlarmış. Bu paralarla birkaç uçak alınacağı bildirilmektedir.	203
69	31 Temmuz	İSTANBUL'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A YAZI NO 379 Ağustos 1926'da Cumhurbaşkanı suikast davasında gıyaben mahkum edilmiş ve o zamandan beri yurt dışında yaşamış olan Hüseyin Rauf Bey 1933 Af Kanunundan yararlanarak Türkiye'ye döndü. (Bkz. No. 72 ve 73)	204
70	14 Ağustos	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'DAN BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E ŞİFRE TEL. DERHAL ÇEKİLECEK. NO. 11 Türkiye Cumhurbaşkanı suikast düzenlemek amacıyla bir grup Türk ve Kürt teröristin 30 Temmuzda deniz yoluyla Beyrut'tan hareket ettiği haber alındı. Bu bilgiyi Türk Hükümetine iletmenizi rica ederim. (Bkz. No. 71, 74).	205
71	15 Ağustos	İSTANBUL'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A YAZI NO. 407 İlgi: No. 70: Türkiye Cumhurbaşkanı suikast düzenlemek amacıyla bir grup teröristin Beyrut'tan yola çıktığını bizzat İçişleri Bakanına haber verdim. Şükrü Kaya bu dostça bildirimden dolayı çok teşekkür etti. Kendisi de bir süre önce Suriye'deki Türk konsolosundan benzer bir haber almış. (Bkz. No. 74).	205
72	17 Ağustos	İSTANBUL'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A YAZI NO. 414 İlgi No. 69: Eski Muhalefet lideri Hüseyin Rauf (Orbay)'dan sonra, bir diğer siyasi mülteci olan	206

No.	Tarîhi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Halide Edip (Adivar) da geçici olarak Türkiye'ye döndü.	
73	13 Eylül	İNGİLTERE'NİN ANKARA İŞGÜDERİ J. MORGAN'DAN FOREIGN OFFICE'DE A. K. HELM'E MEKTUP. ÖZEL VE GİZLİ	206
		Rauf Bey ve Halide Edip Hanım, şüphesiz Atatürk'ün onayıyla Türkiye'ye dönmüşlerdir. Ama dönüşlerinde siyasi bir amaç yoktur. Atatürk artık rejimin güçlü olduğu ve oturduğu kanısındadır. Muhalifler de Türkiye'nin politikasının çok başarılı olduğunu görmüşlerdir. İsmet Paşa, Şükrü Kaya'nın yerine Mahmut Esat (Bozkurt) u atamak istemiş, fakat Atatürk bunu kabul etmemiştir. Atatürk halen Florya'da sakin yaşamaktadır. Kâzım (Özalp) aniden Meclis Başkanlığından alındı. Nuri Conker'in Meclis Başkanı olacağını duymadım. Doğu illerini kullandırmak için büyük çaba harcanyor.	
74	14 Ekim	TÜRKİYE'NİN LONDRA BÜYÜKELÇİSİ FETHİ OKYAR'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A NOTA NO. 778/100	208
		İlgi No. 70 ve 71: İngiliz Büyükelçisinin dostça ihbarı üzerine, Türkiye Cumhurbaşkanı'nın suikast düzenlemekle ilgili bazı kötü kişiler yakalanmıştır. Suikastçı örgütü idare edenler halen Umman'da ve Hayfada'dırlar ve bunların adları ilişik listededir. İngiliz makamları bunların oturdukları yerlerde bir arama yaptırırsa çok önemli belgeler ortaya çıkarılabilir ve bu feci ve iğrenç cinayet girişimi önenebilir. Ek: liste: Suikastçı Çerkezlerin adları. (Bkz. No. 75).	
75	18 Ekim	İNGİLTERE'NİN ANKARA İŞGÜDERİ MORGAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A TEL. NO. 45	209
		İlgi No. 74: Cumhurbaşkanı'na suikast düzenlemek niyetiyle Türkiye'ye giren bazı kimseler yakalandı. İçlerinde bir Ermeni ve Çerkez varmış. Hükümet Urfa Milletvekili Ali Saib'in do-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
76	25 Ekim	kunulmazlığının kaldırılmasını istedi. Bkz. No. 76] İNGİLTERE'NİN ANKARA İŞGÜDERİ MOR- GAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A YAZI NO. 535	209
77	26 Ekim	İlgi No. 75: Cumhurbaşkanına suikast girişiminin ortaya çıkarılması Türkiye'de heyecan yarattı. Urfa Milletvekili Ali Saib Ursavaş'ın da bu işin içinde olması hayret yarattı. Suriye'den Türkiye' ye girmiş ve yakalanmış olan Çambarlı Yahya, sorgulanmasında Ali Saib'in adını vermiş. Bir Meclis komisyonu Ali Saib'in milletvekili dokun- ulmazlığının kaldırılmasını istedi. Ali Saib, he- yecanlı bir konuşma yaparak alçakça bir iftiraya uğradığını söyledi. Dokunulmazlığın kaldırılması önerisi ertelendi. Ama ileri gelen Türkler onun suçlu olduğunu düşünüyorlar. Daha sonra Ali Saib tutuklandı. Suikast girişimine tepki olarak ülkenin her tarafından Atatürk'e telgraflar gönderiliyor, başlıca şehirlerde büyük mitingler yapılıyor. (Bkz. No. 77) İNGİLTERE'NİN ANKARA İŞGÜDERİ MOR- GAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A YAZI NO. 541	212
		İlgi No. 76: Cumhurbaşkanına suikast girişimiyle ilgili olarak Yunus Nadi, Fransa'yı eleştirdi. Fransız makamlarının Suriye'de suikastçı fesat yuvalarına göz yumduğunu yazdı. Türkiye'ye düşman örgütlere göz yuman Fransa'nın amacı nedir diye sordu. Daha sonra "Cumhuriyet" gaze- tesi, Suriye'de bazı Çerkeslerin evlerinin aranmış ve bazı belgeler ortaya çıkarılmış olduğunu haber verdi. Bu haber hoşnutsuzluk yarattı. "Ulus" gazetesi de Hayfa'da bazı sanıkların yakalandığını haber verdi ve Filistin'deki İngiliz makamlarının Türkiye'ye karşı dostluk gösterdiğini, Fransa'nın da Suriye'deki çetelere karşı aynı şekilde hareket edebileceğini yazdı. Ankara, suikast girişiminin	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
78	30 Ekim	ortaya çıkarılması konusunda İngiltere'ye hararetle teşekkür ediyor. (Bkz. No. 78) ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A ŞİFRE TEL. NO. 115.....	214
79	30 Ekim	İlgi No. 77: Türk Milli Günü'nde beni kabul eden Atatürk'e Kralın iyi dileklerini sundum. Atatürk, pek mütehassis olduğunu söyledi. Minnettarlığımı, dostluk teminatını ve saygılarını Majeste Krala iletmemi istedi. Cumhurbaşkanı, "bu iğrenç olay" (suikast girişimi) hakkında da İngiliz makamlarına teşekkür etti ve bu yardım ve sempatiyi Türk halkının unutmayacağını söyledi. (Bkz. No. 79) ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A ŞİFRE TEL. NO. 116.....	214
80	30 Ekim	İlgi No. 78: Atatürk'e suikast girişimini bizim haber verdiğimiz söylentileri dolaşıyor. Dışişleri Bakanına bu dostluk jestimizin dışarı sızdırılmamasını söyledim. Söz verdi. (Bkz. No. 81) ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A YAZI NO. 546	215
81	1 Kasım	Dün Halk Partisi resepsiyonunda Dışişleri Bakanı Aras ile Milletler Cemiyeti'ni konuştuk. Aras, Atatürk'ün şu sıralarda üç konu üzerinde durduğunu söyledi: Kollektif güvenlikle barışın muhafazası, Milletler Cemiyeti anayasasının korunması ve millî savunmanın güçlendirilmesi. İlk ikisi sağlanırsa Türkiye'nin ve dünyanın üçüncü konu üzerine yoğunlaşmasına gerek kalmayacağını söyledim. ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A ŞİFRE TEL. NO. 120. GİZLİ VE ÖNEMLİDİR.....	216
		İlgi No. 79: Dışişleri Bakanı, Atatürk'e suikast girişimiyle ilgili olarak İngiliz makamlarının	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
82	1 Kasım	<p>Ürdün'de ele geçirdikleri belgelerin Türk hükümetine bildirilmesini istedi. Bunların yalnız bilgi için kullanılacağını, yani mahkemeye delil olarak sunulmayacağını da söyledi. (Bkz. No. 90)</p> <p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A TEL NO. 121</p>	216
83	1 Kasım	<p>Atatürk bugün Meclisi açarken, savunma ve uluslararası işbirliği ile barışın korunması üzerinde durdu. (Bkz. No. 83)</p> <p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A ŞİFRE TEL NO. 122</p>	217
84	1 Kasım	<p>İlgi No. 82: Atatürk, Meclis konuşmasının dış politika bölümünü kendisi kaleme almış.</p> <p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A YAZI NO. 554</p>	217
85	1 Kasım	<p>Türkiye Cumhuriyetinin on ikinci yıldönümü kutlandı. Ankara üç gün üç gece bayraklarla donatıldı ve ışıklandırıldı. Sokaklara sloganlar asıldı. İlk tören Mecliste yapıldı: Cumhurbaşkanı kordiplomatığı kabul etti. Ardından geçen yıl olduğu gibi geçit töreni düzenlendi. Gösteri yüksek standartlıydı. 63 uçak gösteri yaptı. Paraşütçüler başarıyla atladılar. Akşam Ankara Palas'taki baloya davet edildik... (Bkz. No. 85)</p> <p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI SAMUEL HOARE'A YAZI NO. 555</p>	219
		<p>Bugün öğleden sonra TBMM Beşinci Dönem birinci toplanma yılı açıldı. Cumhurbaşkanı'nın açış konuşmasının başında dış politikayla ilgili bölüm yer aldı ve alkışlandı. Atatürk'ün "Türke ev ve bark olan her yer sağlığın, temizliğin, güzelliğin, modern kültürün örneği olacaktır" sözleri de coşkuyla alkışlandı. Atatürk'ün konuşmasının sonundaki şu sözleri en büyük alkışı aldı: "Son arzuulusal hadiseler, Türk milleti için kudretli bir</p>	

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		hava ordusunun, hayati önemde tutulmasına bir daha hak verdim. Çok emekle kurdüğümüz, cammızla korumaya and içtiğimiz kutsal yurdun, havadan saldırılara karşı güvenlik altında bulunması demek, bize saldırıacakların, kendi yurtlarında bizim aynı zararları yapabileceğimize güveniniz demektir" Konuşmanın Fransızca çevirisi ilişiktedir.	
Ek.	1 Kasım	CUMHURBAŞKANI KEMAL ATATÜRK'ÜN TBMM BEŞİNCİ DÖNEM BİRİNCİ TOPLANTI YILINI AÇIŞ KONUŞMASININ FRANSIZCAYA ÇEVİRİSİ.....	219
86	4 Aralık	TÜRKİYE CUMHURBAŞKANI KEMAL ATATÜRK'TEN İNGİLTERE KRALI MAJESTE BEŞİNCİ GEORGE'A TEL. ACELE..... Prences Victoria'nın ölümü dolayısıyla samimi başsağlığı dileklerimin kabulünü dilerim.	223
87	20 Aralık	İNGİLTERE'NİN ANKARA BÜYÜKELÇİLİĞİ'NDEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI NO. 638..... Mösyö Francisco Madrid'in Türkiye'ye ilk Şili Elçisi olarak atandığına ve güven mektubunu sunmak üzere Ankara'ya geldiğine dair Büyükelçilikte herhangi bir bilgi yoktur.	223
	1936		
88	7 Ocak	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A TEL. NO.2- GİZLİ..... Dışişleri Bakanı Cenevre'den sonra Paris'e son gidişinin Fransız kredisyle ilgili olduğunu söyleyince kendisine mali konularda dostça bazı tavsiyelerde bulundum. Bakan, Fransa'dan kredi alabileceklerini umduğunu ve alınca başka krediye ihtiyaç duymayacaklarını söyledi.	224
89	18 Ocak	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 38.....	226

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Ankara'da Türkiye'nin ikinci üniversitesi açılıyor. 9 Ocakta Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi törenle açıldı. Açılışa Cumhurbaşkanı da bulundu. Milli Eğitim Bakanından sonra Bayan Afet (Inan) bir konuşma yaptı.	
90	24 Şubat	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 100	227
		İlgi No. 81: Atatürk'e suikast girişiminin suç ortağı olarak tutuklanan Ali Saib Ursavaş ve diğerleri 9 Ocak-17 Şubat tarihleri arasında yargılandılar. Bütün sanıklar beraat ettiler. Son gün İçişleri Bakanlığı Müsteşarı, Ankara Valisi ve Emniyet Genel Müdürü de tanık olarak dinlendiler. İçişleri Müsteşarı ifadesinde bir dost ülkeden ihbar aldıklarını da söyledi.	
91	10 Nisan	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 202 ÇOK GİZLİ	228
		Boğazlar sorunu: Dışişleri Bakanı 8 Nisan akşamı beni kabul etti. Londra ve Paris'teki faaliyetlerinden, İtalya-Habeşistan çatışmasından, Almanya'nın Ren bölgesini yeniden işgal etmesinden bahsettikten sonra önemli bir konuyu konuşacağını söyledi ve Boğazlar konusunu açtı. 1923'te Boğazlar Sözleşmesinin imzalanmasından beri koşulların Türkiye'nin güvenliği aleyhine çok değiştiğini söyleyerek örnek olarak İtalya-Habeşistan çatışmasını, Almanya'nın Locarno antlaşmasını reddetmesini, Avusturya'nın Saint-Germain antlaşmasının askeri hükümlerini tanımamasını ve uzak doğudaki gelişmeleri zikretti. Avrupa'da savaş tehlikesi olduğunu, İtalyanların Oniki adayı tahkim ettiklerini, Boğazlar Sözleşmesiyle Türkiye'ye verilen güvencelerin bozulduğunu, uluslararası yükümlülüklerin tek taraflı olarak reddedilmekte olduğunu söyledi. Türkiye'nin Boğazlar bölgesinde kendisini güvenceye almak durumunda olduğunu belirtti. Kendisini dinledikten sonra, Boğazlar sorununun resmen açılmasının tehlikeli kompli-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

kasyonlar yaratabileceğini ve bu konu açılacaksa normal yollarla açılması gerektiğini söyledim. Türkiye'nin Boğazlar bölgesine asker sevk etmesi Boğazlar Sözleşmesinin çiğnenmesi olarak görüleceğini belirttim. Bakan, İtalya'nın bir baskınla Boğazları işgal etmesinin önüne geçmek gerektiğini söyledi. Ben de görüşlerimi aktardım ve Boğazlar konusunu kapadık. Sonra, Kral'dan Atatürk'e yazılan ve VIII. Edward'ın tahta geçtiğini bildiren bir mektup aldığımı, bunu cumhurbaşkanına takdim etmek istediğimi bildirdim. Bakan daha sonra bana telefon ederek, Boğazlar bölgesine asker sevk etmekten vazgeçtiklerini söyledi. 10 Nisanda beraber yemek yedik ve Boğazlar konusunda ilgili devletlere göndermeyi düşündükleri bildirinin taslağını bana gösterdi. Kişisel olarak bunu uygun buldum. Boğazlar Sözleşmesinin tamamen değil, kısmen değiştirilmesini konuştuk. Aynı gün akşamüzeri Atatürk beni kabul etti. Kralın mektubunu takdim ettim. Atatürk de Boğazlar sorununu açtı. Görüşlerimi anlattım. Atatürk, açık yürekliliğimizi takdir ettiklerini söyledi.

92	23 Nisan	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TEL. NO. 96	235
----	----------	--	-----

Boğazlar bölgesini işgal etme fikri Cumhurbaşkanının düşüncesidir ve uygundur, yeter ki usulüne uygun uygulansın. Dışişleri Bakanı, İtalya'nın petrol ikmali için Etyopya'dan sonra gözlerini Boğazlar bölgesine çevirebileceğinden kaygı duymaktadır. *Foreign Office*'in notları: Anlaşmadan önce Boğazlar bölgesinin işgali yanlış olur. Türk-İngiliz dostluğu gittikçe önem kazanıyor. Türklerin Boğazlar Sözleşmesini değiştirme önerisi Avrupa açısından da çok önemlidir.

93	4 Mayıs	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI GÖREVLİLERİNDEN RENDEL'İN SERVİS NOTU: ÜRDÜN'DE TÜRK (ÇERKES) SUİKASTÇILAR.	237
----	---------	---	-----

Türkiye Büyükelçiliği Müsteşarı Sedat Zeki Bey, Cumhurbaşkanına suikast hazırlayanlardan olan

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Amman'daki Çerkes Reşit'in saldırgan mektuplarının Türk hükümetini rahatsız ettiğini söyledi ve bu mektupların önlenip önlenemeyeceğini ve Çerkes Reşit'in Ürdün'den sınır dışı edilip edilemeyeceğini sordu. Bunun güç olduğunu, sınır dışı etmenin de bir yararı olmayacağını söyledim.	
94	8 Mayıs	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI ANTHONY EDEN'A MEKTUP	238
		Bir dostumuz Atatürk'e, "Yavaş yavaş İngiltere'ye yaklaşıyorsunuz" demiş. Atatürk, "Yaklaşmak mı, kendimi İngiltere'nin kucağına atıyorum" diye karşılık vermiş. Bu hikâye doğru olmasa bile doğru bir görüntüyü yansıtıyor. Halen İngiltere'ye karşı bir dostluk ve güven havası var. Bu gelişme iki yıl önce başladı ve son altı ayda hızla gelişti. Türkiye'nin Rusya ve Almanya ile ilişkilerini de izliyorum. Türkler, İngiltere'nin liderliğinde İngiliz-Fransız işbirliğinin devam etmesini arzu ediyorlar, bu olmazsa Almanya'ya dönebilirler ve Alman-Rus işbirliğini arzu ederler. Habeşistan çatışmasından beri Türkiye İngiltere'ye destek oluyor. Ama biz Türklere yeterince destek olamadık. Türkler, bu İngiliz-Türk dostluğunun tek taraflı işlediğini düşünebilirler, diye kaygılanıyorum. (Bkz. No. 95)	
95	18 Mayıs	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'DEN ANKARA'DAKİ İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'E MEKTUP	240
		İlgi No.94: Mektubunuza teşekkür ederim. Türkiye'nin bizim için önemini biliyorum ve elimizden geleni yapacağız.	
96	27 Mayıs	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'DEN ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ LORAIN'E ŞİFRE TELGRAF. ÇOK GİZLİ NO. 97	241
		ABD'de oturan Kürt ihtilâlcisi Dr. Murad Sabri, Türkiye Cumhurbaşkanı'na suikast yapmak	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		amacıyla 27 Nisan günü Irak'tan Türkiye'ye girmiştir. Bu bilginin ilgili Türk makamına iletilmesini rica ederim. (Bkz. No. 97)	
97	30 Mayıs	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TELGRAF. ÇOK GİZLİ. NO. 108	241
		İlgi No. 96: Bilgiyi sözlü olarak Dışişleri Müsteşar vekiline ilettim. İngiltere'ye teşekkür etti.	
98	20 Haziran	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'E YAZI NO. 346	242
		Atatürk, Halk Partisi Genel Sekreteri Recep Peker'i görevden aldı. Nedeni partinin taşra teşkilatında görülen başına buyruk davranışlardır.	
99	21 Temmuz	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 388	243
		Yargıtay, Atatürk'e suikast sanığı Ali Saib Ursavaş'ı beraat ettiren mahkeme kararını bozdu. Gerekeç olarak bazı delillerin mahkemece dikkate alınmamış olduğu gösterildi.	
100	27 Temmuz	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 398	243
		Montreux Boğazlar Sözleşmesinin imzalanması ve Türk askerinin Boğazlar bölgesine girişi sevinç gösterileriyle kutlandı. Atatürk, Çanakkale'yi bir defa daha kurtardı diye alkışlanıyor. Basın, Konferans sonucunu Türk politikasının zaferi olarak gösteriyor. Başlıca katkıyı İngiltere'nin yaptığı da belirtiyor.	
101	1 Ağustos	İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN FOREIGN OFFICE'DE LANCELOT OLIPHANT'A MEKTUP	245
		1933'te Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu yılı dolayısıyla Kralın Atatürk'e kutlama telgrafı göndermesi önerimiz emsal yaratmasını diye kabul edilmemişti. O zamandan beri koşullar	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
102	14 Ağustos	değiştigi için 1933 kararının gözden geçirilmesini öneriyorum. (Bkz. No. 102) FOREIGN OFFICE'DE LANCELOT OLIPHANT TAN BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E MEKTUP	246
103	4 Eylül	İlgi No. 101: Kralın Atatürk'e kutlama mesajı göndermesi konusundaki mektubunuzu inceliyoruz. Gerekçelerinizi takdir ediyorum. Belki Atatürk'ün doğum gününde mesaj gönderilebilir. Şimdiye kadar yalnız Fransa ve ABD Cumhurbaşkanlarına telgraf göndermiştir. Son zamanda Hitler de listeye eklendi. (Bkz. No. 106) ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A TEL NO. 122	246
104	12 Eylül	Kral bu sabah İstanbul'a geldi ve Büyükelçilikte Atatürk kendisini ziyaret etti. Kral ziyareti iade etti. Ziyaretler gayri resmi niteliktedir. İSTANBUL'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 469	247
		<i>Kral VIII. Edward'ın ziyareti: "Lancaster Dükü" adıyla seyahat eden Kral, "Nahlin" yatıyla 3 Eylül günü İmroz'a (Gökçeada) geldi. "Adatepe" ve "Kocatepe" destroyerleriyle karşılandı. Onların eşliğinde Gelibolu yarımadasına geldi, savaş mezarlıklarını ziyaret etti. Çanakkale'den 21 pare top atışıyla selamlandı. 4 Eylül sabahı Dolmabahçe rıhtımına çıktı, orada Atatürk tarafından karşılandı; beraberce İngiltere Büyükelçiliğine gittiler. Kral, Büyükelçilikte Atatürk'ün ziyaretini kabul etti ve öğleden sonra Dolmabahçe sarayında bu ziyareti iade etti. 6 Eylül akşamı Cumhurbaşkanlığı treniyle İstanbul'dan ayrıldı, istasyonda Atatürk tarafından uğurlandı. Ziyaret Türkiye'de büyük heyecan ve hoşnutluk yarattı. Son yıllarda bizzat Atatürk tarafından ivme kazandırılan Türk-İngiliz dostluğunda ileri bir adım</i>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
105	12 Eylül	atılmış oldu. Türk basını güzel yayın yaptı. Ziyaret güzel geçti ve çok başarılı oldu. İSTANBUL'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 472. Gizli	248
106	21 Eylül	Üçüncü Türk Dili Kurultayı 24-30 Ağustos tarihlerinde Dolmabahçe Sarayında yapıldı. Açılışında Atatürk de hazır bulundu. Seçkin yabancı bilim adamları, bu arada Sir Denison Ross da davetliydi. Kurultay daha ziyade "Güneş Dil Teorisi" üzerinde durdu. Görüştüğüm bazı uzmanlar bu teorisinin bilimsel temeli olmadığını söylüyorlar. FOREIGN OFFICE'DE LANCELOT OLIPHANT TAN BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E MEKTUP	249
107	31 Ekim	İlgi No. 102: Kral dönüşünde Atatürk'e telgraf gönderme konusuyla ilgilendi ve görüşümüzü sordu. Doğum gününde Atatürk'e telgraf çekilmesine memnun olacağımızı, fakat başka Devlet başkanlarına da benzer telgraflar göndermek durumunda kalacağımız yolunda görüş bildirdik. Halen yalnız ABD ve Fransa Cumhurbaşkanlarına böyle telgraflar gönderiyor, son olarak Hitler de listeye eklendi. ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A TEL. 151 ÇOK ACELE	250
108	1 Kasım	Boğazlar. Görüşünüzü Dışişleri Bakanlığı Müsteşarına bildirdim. Cumhurbaşkanının 1 Kasım'da yapacağı konuşmada Montreux sözleşmesine de yer vereceğini ve mütecavizlerin Türk sularını kullanamayacağını söyledi. Akşam Bakan ve Müsteşar bana, muhاریplerin Boğazları kullanamayacağını, Atatürk'ün konuşmasında bunun yer aldığını bildirdiler. (Bkz. No. 108) İSTANBUL'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A TEL. NO. 152	251
		İlgi No. 107. Dışişleri Bakanı, Atatürk'ün yapacağı konuşmanın metnini bana önceden verdi.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Konuşmada, "Bundan böyle muharip herhangi bir devletin harb sefinelerinin Boğazlardan geçmesi memnudur" deniyor. <i>Foreign Office'in notu</i> : "Türkler "mütecaviz" (agressor)-"muharip" (belligerent) ayırımından vazgeçtiler. Konuşma tatminkârdır. Bunu Türklere bildiririm.)	
109	2 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 542	252
		Cumhurbaşkanının 1 Kasım'da Meclisi açarken yaptığı konuşmanın ilgili bölümünün Fransızca çevrisi ilişikte sunulmuştur.	
Ek	1 Kasım	CUMHURBAŞKANI ATATÜRK'ÜN TBMM'İNİ AÇARKEN YAPTIĞI KONUŞMANIN DIŞ İLİŞKİLERLE İLGİLİ BÖLÜMÜ (FRANSIZCA ÇEVİRİ)	252
		"...Bu sene içinde arzulusal bakımdan bizim için mesut hâdiseler oldu. İngiltere Kralı Sa Majeste Sekizinci Edward'ın mütenekkiren ziyaretini ve Boğazlarda yeni rejimin, Montrö Mukavelesinin derpiş ettiği veçhile, tatbika başlandığını, bunların başında olarak zikretmeliyim...Tarihte birçok defa münakaşa ve iltiras vesilesi olmuş olan Boğazlar, artık tamamıyla Türk hâkimiyeti idaresinde, yalnız ticaret ve dostluk münasebetlerinin muvasala yolu haline girmiştir. Bundan böyle muharip herhangi bir devletin harb sefinelerinin Boğazlardan geçmesi memnudur. Bu münasebetle, karada ve denizde Büyük komşumuz Sovyet Rusya ile aramızdaki, onbeş seneden beri her türlü tecrübeden geçmiş olan dostluğun, ilk gündeki kuvvet ve samimiyetini tamamıyla muhafaza ederek, tabii inkişafında devam ettiğini beyan etmekle de, ayrıca memnuniyet duyarım..."	
110	3 Kasım	TÜRK-SOVYET İLİŞKİLERİ ÜZERİNE FOREIGN OFFICE SERVİS NOTU	254
		29 Ekimde Sir Robert Vansittart'la görüşmüş olan Türk Büyükelçisi Fethi Okyar bugün tekrar geldi.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Türk Hükümetinin güven verici bir açıklamayla Sovyet Hükümetini hoşnut etmek istediğini, bunun İngiltere'de yanlış anlaşıldığını, Boğazların bütün <i>muharip</i> devletlere kapalı olduğunu ve Atatürk'ün 1 Kasım konuşmasıyla konunun aydınlandığını anlatı ve bu konuşmanın ilgili bölümünün örneğini verdi. Sir R. Vansittard, Cumhurbaşkanının konuşmasının tamamıyla tatminkâr olduğu cevabını verdi. (Bkz. No. 113)	
Ek	1 Kasım	CUMHURBAŞKANI ATATÜRK'ÜN TBMM'Nİ AÇARKEN YAPTIĞI KONUŞMANIN DIŞ İLİŞKİLERLE İLGİLİ BÖLÜMÜ (İNGİLİZCE ÇEVİRİ)	255
		Bkz. No. 109'a Ek	
111	3 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 545	256
		Cumhurbaşkanı, 1 Kasım konuşmasında çeşitli iç konulara da dikkat çekti. Özellikle su işleri, toprak kanunu, ticari ilişkiler, kömür madenleri, petrol vergisinin azaltılması, milli savunma üzerinde durdu. Eğitim konusunun altını çizdi. Türk tarihinin ve Türk dilinin "dünya kültürünün anası" olduğunu tekrarladı.	
112	5 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 547.GİZLİ	257
		Türkiye Cumhuriyetinin 13. yılı törenlerle, şenliklerle kutlandı. Kordiplomatik de davetliydi ve Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildi. Geçit resminde askerin yüksek standartta olduğu görüldü. Akşam Ankara Palas'ta verilen baloya Cumhurbaşkanı da katıldı. Konuklar arasında Yugoslav Stoyadinovitch ve Sovyet Generali Eidemanın da vardı.	
Ek		ANKARA'DA İNGİLİZ ASKERİ ATAŞESİ A. ROSS'TAN İŞGÜDER MORGAN'A NOT	258
		29 Ekimdeki askeri geçit töreni, Türk ordusunun eriştiği etkinlik düzeyini gözler önüne serdi.	

No.	Tarîhi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Törene üç piyade alayı, bir süvari ve bir topçu alayı ve zırhlı birlik, tank birliği, mekanize topçu, bir bahriye, bir hava müfrezesi ve 70 kadar uçak katıldı. İzçiler, öğrenciler de katıldılar. 5000 kadar asker, 2000 kadar öğrenci ve 2000 kadar da köylü geçti. Görüldü ki silahlı kuvvetler çok gelişmiştir. Resmi geçit seyirciler üzerinde fevkalâde olumlu izlenim bıraktı.	
113	6 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'DEN ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'A TEL NO. 147.....	259
		Atatürk'ün 1 Kasım konuşmasının takdir edildiği Türk Büyükelçisine bildirildi. Siz de konuşmanın Türk-İngiliz ilişkileri ve Montreux Sözleşmesi ile ilgili paragraflarının takdirle not edildiğini Türk Dışişleri Bakanına bildiriniz. (Bkz. No. 114).	
114	16 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 568.....	260
		İlgi No. 113: Atatürk'ün 1 Kasım konuşmasının takdirle karşılandığını Dışişleri Müsteşarına bildirdim. Teşekkür etti ve bu mesajı Bakana arz edeceğini söyledi.	
115	17 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'DAN FOREIGN OFFICE'DE MR. RENDEL'E MEKTUP NO. 133.....	260
		Atatürk'ün doğum gününü Dışişleri Bakanlığına sordum. Bakanlık, Atatürk'ün 19 Mayıs 1881'de doğmuş olduğunu bildirdi. <i>Foreign Office'in notu</i> : Cumhurbaşkanı iyi ki mesaj için Türk bağımsızlık gününü telkin etmedi.	
116	1 Kasım	FOREIGN OFFICE'DEN YARBAY NUGENT'A YAZI.....	261
		İki Başkanın doğum tarihlerini veriyorum: Türkiye Cumhurbaşkanı 19 Mayıs 1881'de, Avusturya Cumhurbaşkanı da 15 Ekim 1872'de doğmuştur. Buckingham Sarayı Özet sekreteriyle görüştim. Eksik olan bu iki doğum tarihi ile Al-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
117	16 Kasım	<p>manya Şansölyesinin doğum tarihi 1937 takvimine işlenecek.</p> <p>İNGİLTERE PARLAMENTOSUNDA DIŞİŞLERİ BAKANINA YÖNELTİLEN SORU VE VERİLEN CEVAP.....</p> <p>Mr. Mander, Dışişleri Bakanına, Türkiye Cumhurbaşkanının ne zaman İngiltere'yi ziyaret edeceği ve ziyaretin neden geciktiği sorularını yöneltti. Bakan Eden, böyle bir ziyaret için bir telkin olmadığı cevabını verdi.</p>	261
118	23 Kasım	<p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN MALTA'DA İNGİLİZ AKDENİZ BAŞKOMUTANINA TEL. KİŞİYE ÖZEL.....</p> <p>Türk filosuna gösterdiğiniz dostluk haberleri buraya ulaştı. Ankara'nın seçkin bir lokantasında akşam yemeğine giden Cumhurbaşkanı, sizin yemekte yapmış olduğunuz konuşmayı okuttu. Türk filosunun ziyaretinden hoşnut kaldığınız yolunda bana bir özel telgraf gönderebilerseniz bunu da Cumhurbaşkanına iletirim. İngiliz-Türk dostluğuna katkılarınıza özellikle teşekkür ederim. (Bkz. No. 119)</p>	262
119	24 Kasım	<p>MALTA'DA İNGİLİZ AKDENİZ BAŞKOMUTANINDAN ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'E ŞİFRE TEL.....</p> <p>İlgi No. 118: Çok memnun oldum. Ziyaret sonunda kapsamlı bir telgraf göndereceğim. Şimdilik şu kadarını söyleyeyim: Bu ziyaretten herkes gerçekten memnun, subaylar ve personeli ülkelerinin gerçek elçileri olduklarını kanıtladılar, Amiral Okan da kalplerimizi fethetti.</p>	263
120	24 Kasım	<p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A TEL. NO. 168. GİZLİ</p> <p>Cumhurbaşkanı, Alman İktisat Bakanı Dr. Schacht'ı kabul etti. Hitler'in bir fotoğrafını Atatürk'e sunan Schacht, Almanya'nın bir Akdeniz kombinasyonuna girmeyeceğini bildirdi.</p>	263

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
121	28 Kasım	Atatürk, Rusya ile dostluğun Türkiye için gerekli olduğunu anlattı. HARRY LUKE'DAN MALTA VALİ VEKİLİ DAWES E. YAZI Türk filosu Malta'da yaklaşık 5000 İngiliz lirası harcadı. Ziyaret olumsuz geçti. Yalnız bir Türk denizcinin parası çalındı. Ertesi sabah suçlunun altı ay hapis cezasına çarptırılması iyi izlenim bıraktı. Sir Dudley Pound'un hoşgeldiniz nutku ertesi gün Türk gazetelerinde yayınlanmış. O akşam bir restoranda yemek yiyen Atatürk, müziği susturup Sir Dudley'in nutkunu orada hazır bulunanlara okutmuş.	264
122	1 Aralık	İSTANBUL'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN FOREIGN OFFICE'DE MR RENDAL'A MEKTUP. ÖZEL VE GİZLİ İlginc ve gizli mektubunuza teşekkürler. Bakalım Rusya, Ankara'daki İngiliz yanlısı güçlü eğilimi ykabilecek mi? Kralın ziyareti ve ardından Türk filosunun Malta ziyaretiyle bu dostluk daha da güçlendi ve halka da mal oldu. Atatürk'ten aşağı doğru Türklerin bana gösterdiği samimiyet ve dostluk şaşırtıcı ölçüdedir. Montreux Sözleşmesi Türkiye'yi Rusya'dan daha bağımsız hale getirdi. Ama Türkiye Rusya ile iyi siyasi ilişkilerini sürdürmeyi arzu ediyor. Türkiye için Rus ekonomik planına gelince bekleyip görelim. <i>Foreign Office'in notları:</i> "Montreux'nün Türkiye'yi Rusya'dan daha bağımsız yaptığı yorumu ilginç. Rusya'ya Türkiye'ye daha bağımlı yaptı da denebilir. Montreux'de bizim amaçlarımızdan biri buydu.	265
123	3 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 592 Türk filosunun Malta ziyareti Türk basınında geniş yer tuttu. Amiral Sir Dudley Pound'un yemek konuşması iyi izlenim yarattı. Amiralden iki telgraf aldım. Bunlardan birini Atatürk'e oku-	266

No.	Tarîhi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		dum; hoşnut kaldı. Bunu yayınlamayı önerdi. Hemen kabul ettim. Kısacası Malta'daki Başkomutan Türk-İngiliz dostluğuna değerli katkıda bulunmuştur.	
124	10 Aralık	LONDRA'DA TÜRKİYE BÜYÜKELÇİSİ FETHİ OKYAR'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI ANTHONY EDEN'E İMZALI NOTA NO. 714/108.....	267
		Malta'da Türk filosuna gösterilen sıcak kabulden dolayı hükümetimin teşekkürlerini Ekselanslarına sunmakla onur kazanırım. Hükümetimin ve benim teşekkürlerimi Amirallige ve Malta Makamlarına iletilmesini rica ederim. (Bkz. No. 127).	
125	15 Aralık	İNGİLİZ KOLONİLER BAKANLIĞI MÜSTEŞARINDAN DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞARINA YAZI.....	268
		Türk filosunun Malta ziyaretiyle ilgili olarak Malta Valisi'nden alınan yazı ile fotoğraflar ilişikte sunulmuştur. Bunların Türkiye Cumhurbaşkanı'na iletilmesini rica ederim. (Bkz. No. 133).	
Ek.	26 Kasım	MALTA VALİSİ CHARLES BONHAM CARTER'DEN KOLONİLER BAKANI ORMSBY GORE'A YAZI NO. 388.....	268
		Türk filosunun Malta ziyareti her bakımdan tam bir başarı oldu. Türk subaylar ve denizciler adada kendilerini sevdirdiler. Sarayda konuklara davet verildi, bir de Turgut Reis'in (Dragut) Malta kuşatmasını canlandıran küçük bir sergi açıldı. Türk amiral için hazırlanan ve bir nüshası ilişikte sunulan fotoğraf albümünün diplomatik kanalla Türkiye Cumhurbaşkanı'na gönderilmesini takdirlerine sunarım. <i>Foreign Office</i> 'in notları: Fotoğrafları Atatürk'e göndermeden önce tek tek gözden geçirelim, içlerinde Türkleri rencide edecek ve çıkarılması gerekecek fotoğraflar var mı bakalım. Fotoğraflar için daha uygun olacak ve maroken kaplı bir albüm yaptıralım. Albümün	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		ic kapağına da şu yazıyı basınıp koyalım: " <i>Türk filolosunun 20-26 Kasım 1936 tarihlerinde Malta'ya yaptığı ziyaret anısı olarak, Malta Valisi tarafından Ekselans Türkiye Cumhurbaşkanına takdim edilen ve 1565 Malta Kuşatması anılarıyla ilgili Silah Müzesinde muhafaza edilen bazı belgeler ile Valetta Sarayında kuşatmayı canlandıran bazı fresklerin fotoğrafları.</i> "	
126	15 Aralık	KOLONİLER BAKANİ ORMSBY GORE'DAN MALTA VALİSİ CHARLES BONHAM CARTER'E YAZI NO. 491	270
		Türk filolosunun Malta ziyaretiyle ilgili yazınızı alınmıştır. Yazınızı ve ekli fotoğrafları Türkiye Cumhurbaşkanına gönderiyorum.	
127	19 Aralık	FOREIGN OFFICE'DE MR. RENDEL'DEN TÜRKİYE'NİN LONDRA BÜYÜKELÇİSİ FETHİ OKYAR'A NOTA	271
		İlgi No. 124: Türk filolosunun Malta ziyareti konusunda Türk Hükümetinin mesajı alınmış ve Deniz Kuvvetlerine ve Malta makamlarına iletilmiştir. Majesteleri Hükümeti de iki ülke arasındaki dostluğu güçlendiren bu ziyaretten memnun kalmıştır.	
	1937		
128	7 Ocak	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANİ EDEN'A TEL NO. 14.....	271
		Dışişleri Bakanı dedi ki: "Türkiye'nin hiçbir ülkeden ve hele hele Araplardan hiçbir toprak talebi yoktur. Türk-Fransız silahlı çatışma söylentileri saçmadır. Cumhurbaşkanı İstanbul'a, oradan Konya'ya gidişi sağlık nedenlerinden dolayıdır. Türkiye dostlarına ve yükümlülüklerine sadıktır. İngiltere'nin Arap dünyasıyla ilişkilerinde sorun yaratmak niyetinde değildir."	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
129	19 Ocak	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A TEL NO. 37	272
		Sancak (Hatay) konusunda Türk basınında görülen alevlenme Cumhurbaşkanından kaynaklanıyor. Cumhurbaşkanı ilk defa Hükümet tarafından frenleniyor. Onun Konya'ya gidişi, Eskişehir'de toplantı yapması bu yüzdendir. Hükümet, İngiltere ile ters düşmek de istemiyor. Cenevre'deki görüşmelerin Türk hükümetinin temkinli ve cesur davranışını haklı çıkaracağını umarım	
130	26 Ocak	MİLLETLER CEMİYETİ'NDE İNGİLİZ DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'DEN FOREIGN OFFICE'E ŞİFRE TEL. NO. 14	273
		Hatay konusunda Türk-Fransız anlaşması gerçekleşiyor. Gün içinde pek ümitsiz olan Türk Dışişleri Bakanının akşamüzeri etekleri zil çalıyordu. Türk-İngiliz dostluğunu öven Aras, Dr. Schacht'ın Türkiye gezisi hakkında da bana bilgi verdi. "Almanya ve müttefikleri, İngiltere ile kapıştıkları ve sonunda ABD'yi de savaşa çektikleri için Dünya Savaşını kaybettiler. Türkiye bu hataya tekrarlamak niyetinde değil". Dr. Schacht Türklerin bu görüşünü paylaşmış. (Bkz. No. 132).	
131	28 Ocak	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 60 GİZLİ	274
		1936 Türkiye Yıllık Raporu ilişiktir.	
EK		1936 İÇİN TÜRKİYE YILLIK RAPORU	274
		<i>İçindekiler:</i> I-Giriş, II-Dış İlişkiler, III-İçişleri, IV-Türk Donanması, V-Türk kara ve hava kuvvetleri, VI-Çeşitli konular, VII- 1936 yılı içinde imzalanan antlaşma ve anlaşmalar vs.	
		<i>I-Giriş:</i> 1936 yılında Türk-İngiliz dostluğunda hızla bir gelişme oldu. Kral Sekizinci Edward Türkiye'yi ziyaret etti, eski kötü hatıralar silindi.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Türk-İngiliz dostluğu bazı pratik konularda da kendisini gösterdi.: Bu dostluk, İtalya- Etyopya (Habeşistan) savaşı, Milletler Cemiyeti kararları, mütecavize karşı durma, Montreux Sözleşmesi, Hatay sorunu gibi sorunlar karşısında sarsılmadı, tersine güçlendi ve ekonomik alana da taşı: Örneğin Türkiye'de bir demir-çelik fabrikası (Karabük) kurmak için anlaşmaya varıldı. . Türk dış politikası barış ve güvenlik mihveri etrafında döndü ve Türkiye, Rusya ile dostluğu temel alarak İngiltere'ye yöneldi; faşist ve komünist ideolojilerden uzaklaştı. İngiliz görüşlerine yaklaştı. Atatürk'ün yarattığı ve hala ilham verdiği Türkiye Cumhuriyetinin iubarı arttı.	
		II- Dış İlişkiler: <i>Giriş:</i> Habeşistan krizinde Türkiye'nin İngiltere ile işbirliği yapması İtalya'nın tepkisini çekti, İtalyan Büyükelçisi Türkiye'nin bu tutumunun 1928 Türk-İtalyan Dostluk Antlaşmasına ters düştüğünü ileri sürdü; Türkiye, İtalya'ya saldırmak niyetinde olmadığını söyledi. Cumhurbaşkanı Atatürk, Kral Beşinci George'un ölümünde, Sekizinci Edward'ın Türkiye ziyaretinde, <i>Australia</i> ve <i>Sydney</i> adlı Avustralya savaş gemilerinin Çanakkale'yi ve İstanbul'u ziyaretlerinde İngiltere'ye dostluk gösterdi. Türk filosunun Malta ziyareti de çok başarılı geçti. İngiltere ile Türkiye arasında yeni anlaşmalar yapıldı. Türk-İngiliz dostluğu hızla gelişirken, Türkiye'nin Sovyet Rusya ile dostluğu Türk dış politikasının mihveri olarak devam etti. Türkiye'nin İran, Afganistan ve Irak ile ilişkileri pek iyiydi. Türkiye, Balkan ülkeleriyle de iyi ilişkilerini sürdürdü. Almanya, Türkiye'nin birinci ticari ortağıdır ve Dr. Schacht Türkiye'yi ziyaret etti. Fransa'nın Türkiye ilişkileri dostça idi, ama 1936 yılında Hatay konusunda bir anlaşmaya varılamadı. Türkiye, 1923'te Lozan'da imzalanmış olan Boğazlar Sözleşmesinin değiştirilmesini ve aynı zamanda Boğazlar bölgesini askertleştirmek istedi. Montreux Konferansında	

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
----	--------	------------------------------	-------

Boğazlar sözleşmesinin yerine yeni bir sözleşme imzalandı. 1923 sözleşmesini imzalamış olan İtalya ile o sözleşmeyi onaylamamış olan Sovyet Rusya, Montreux konferansına katılmadılar. Türkiye, 1936'da ticari bakımdan kliring esasına bağlı kaldı ve "döviz" ihracına izin vermedi. Türkiye'nin itibarı yüksektir. *Milletler Cemiyeti*: Türkiye, kolektif güvenliğe inanmakta ve güçlü Milliyetler Cemiyeti'ni savunmaktadır; bu sistemle ilgili olarak, 12 Mart 1936'da üç protokol imzaladı. *Boğazlar*: Türkiye, değişen koşullar nedeniyle, özellikle İtalya'nın saldırgan tutumunu karşısında ve güvenlik kaygısıyla, Boğazlar bölgesini tek yanlı olarak ve tezelden askerleştirmek istedi. İngiltere ile konuştu. Sonunda Türkiye tek taraflı fiili bir hareketten vazgeçip diplomasi yolunu seçti ve 1923 tarihli Boğazlar Sözleşmesinin gözden geçirilip değiştirilmesi için Montreux'de bir konferans toplanmasını istedi. 22 Haziranda toplanan Konferansa şu 11 ülke katıldı: Bulgaristan, Fransa, İngiltere, Yunanistan, İtalya, Japonya, Romanya, Türkiye, Sovyetler Birliği, Yugoslavya ve Avustralya (ayrı bir heyetle) katıldı. Anlaşma olmazsa Türkiye fiilen Boğazlar bölgesini işgal edebilir düşüncesi vardı. İtalya, Almanya ve Japonya Türkiye'ye karşı görünüyordular; Rus basını da Sovyetler Birliği'nin çıkarlarının korunmadığını yazıyordu. 15 Temmuzda bir anlaşma zeminine varıldı ve yeni Boğazlar Sözleşmesi 20 Temmuzda imzalandı. İlgili devletlerden yalnız İtalya Montreux sözleşmesini imzalamadı. Önce Türk heyeti bir sözleşme taslağı sundu ve eski sözleşmeyi baştan sona değiştirmeyi istedi. Ardından İngiltere, Türk taslağına dayanan yeni bir taslak sundu. Sovyet heyeti, Karadeniz'de kıyı olmayan bütün muharip ülkelere Boğazların tamamen kapatılmasını istedi. İngiltere, Karadeniz'in böyle *kapalı deniz (mare clausum)* haline dönüştürülmesine karşı çıktı ve Boğazlar'dan geçiş

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		serbestliği ilkesi korundu. Montreux Sözleşmesinin imzalanması Türkiye'de sevinçle karşılandı ve kutlandı. 20 Temmuz akşamı ve 21 Temmuz sabahı Türk askerinin İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına girmesi coşku yarattı. Cumhurbaşkanı, İngiliz Büyükelçisine, bu sonucun Türkiye ve İngiltere için "ortak başarı" olduğunu söyledi. Türk-Rus dostluğu da vurgulanarak Rusya'nın burukluğu giderildi. Sözleşmenin onay belgelerinin Paris'e iletilmesi 9 Kasım'da tamamlandı ve o tarihte sözleşme yürürlüğe girdi. Eski sözleşmede yer alan Uluslararası Boğazlar Komisyonu kaldırıldı, onun görevlerini Türk Hükümeti üstlendi. <i>İtalya-Eryopya Anlaşmazlığı</i> : İngiltere, İtalyan saldırısı karşısında Türkiye'den askeri destek istedi. Türkiye, görüşelim dedi. Türk Genelkurmay'ında görüşmeler yapıldı. Türkiye, Saldırganı karşı ekonomik yaptırımlar uygulanmasına katıldı. İtalya, devletleri protesto etti. Türkiye, İtalya'ya vereceği cevabın taslağını da İngiltere'ye bildirdi. Benzer cevaplar verildi... <i>Balkan Antantı</i> konseyindeki ahenk, Fransa'nın İtalya'ya karşı ikircikli tutumundan etkilendi. Romen Titulescu, Küçük Antant nedeniyle Fransa'ya kaydı ve İngiltere'den uzaklaştı. Türk Dışişleri Bakanı 9 Şubat 1936'da Balkan Antantı Konseyi başkanı oldu. "Balkan ülkeleri arasında barış ve dostluk, Avrupa'da barış ve düzen, nihayet dünya barışı..." diye demeç verdi. Antantın Belgrad toplantısında Yunanistan, İtalyan saldırısı karşısında tarafsız kalacağını açıkladı. Bulgaristan'ın Balkan Antantına katılması sağlanamadı. Yalnız Bulgaristan ile Yugoslavya biraz birbirlerine yaklaştılar. Türkiye bu yakınlaşmayı olumlu karşıladı. Arnavutluk Kralı, kız kardeşini Sultan Abdülhamid sülalesinden biriyle evlendirmek istemesi suları biraz bulandırdı. Türkiye, Tirana'daki elçisini çekti; Balkan Paketi'nin öteki üyeleri de Türkiye ile dayanışma göstererek, evlenme törenine iştirak	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		düzeyinde katıldılar. Balkan Antantı Ekonomik Konseyi Bükreş'te ve Bled'de toplandı. Onun başarıları sınırlı kaldı. Antantın Genelkurmay Başkanları Bükreş'te toplandı, daha önce Türkiye dışına çıkmamış olan Mareşal Fevzi Çakmak da bu toplantıya katıldı. Türkiye, İran, Irak, Afganistan arasında <i>Ortadoğu Saldırmazlık Paktı Önerisi</i> konusunda fazla ilerleme olmadı. Irak, İran'la sınır anlaşmazlığı halledilmeden paktı imzalamaya yanaşmadı. <i>Britanya İmparatorluğu</i> : İngiltere ile Türkiye arasında 1935'te var olan çok iyi ilişkiler 1936'da daha da güçlendi ve siyasi alandan ekonomik alana da yayıldı. Montreux Konferansında Türk ve İngiliz heyetleri arasında sıkı işbirliği sürdürüldü. Karabük'te demir-çelik fabrikası yapımı için İngiliz Messrs Brassert firmasıyla ön anlaşma 23 Haziranda yapıldı. Siyasi bakımdan da bu gerekliydi. Bazı güçlükleri aşmak amacıyla Türkiye'ye bir inceleme heyeti gönderildi. Heyet olumlu rapor verdi ve ikinci anlaşma 29 Eylülde, nihai anlaşma da 2 Aralıkta yapıldı. İş Bankası ile bir Türk-İngiliz şirketi kurulması için anlaşma yapıldı. Türkiye'ye uçak satmak için yapılan görüşmeler pek parlak sonuç vermedi. Kral Edward, 4 Eylülde İstanbul'a geldi, Atatürk tarafından selamlandı, Beyoğlu'ndaki İngiliz büyükelçiliğinde Atatürk'ün ziyaretini kabul etti ve aynı gün ziyareti iade etti. Ziyaret her sınıf halk arasında coşku yarattı ve Türk-İngiliz dostluğu ivme kazandı. 1929'da İngiliz Akdeniz filosu Türkiye'ye resmi bir ziyaret yapmıştı. Bu ziyarete karşılık vermek için 1936'da Yavuz zırhlısı ile dört destroyer, dört denizaltıdan oluşan ve Amiral Şükrü Okan komutasındaki bir Türk filosu Malta adasını ziyaret etti. Ziyaret pek başarılı oldu ve Türkiye Cumhurbaşkanı da bundan memnun kaldı. Türkiye, Londra Deniz Anlaşmasını görüşmeye çağırıldı. İki İngiliz hava subayı Türk havacılarına ders vermek için Türkiye'ye geldi. Dışişleri Müsteşarı Numan Me-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		nemenci oğlu Londra'ya bir ziyaret yaptı. Mareşal Birdwood başkanlığındaki bir heyet Çanakkale savaş mezarlıklarını ziyaret etti. Mareşal ile Atatürk telgraflaştılar. Addis Ababa'daki Türk Elçiliğinin boşaltulmasına İngiliz Elçiliği yardım etti. <i>Austalia</i> ve <i>Sydney</i> adlı iki Avustralya gemisi Çanakkale mezarlıklarını ziyaret etti. Güney Avustalya'nın 100. Yıl kutlamalarına bir Türk bayrağı gönderildi. <i>İrlanda</i> ile bir ticaret anlaşması yapıldı. Türkiye'nin <i>Hindistan</i> ile ticareti yok, yalnız arada sırada biraz çay alınıyor. Türk-İngiliz Ticaret Anlaşması'nın <i>Filistin</i> ve <i>Ürdün</i> 'ü de kapsamı gerçekleşmedi. <i>Bahreyn</i> Şeyhi Türkiye' den geçti. <i>Afganistan</i> Dışişleri Bakanı Serdar Faiz Muhammed Han ve Afganistan Savaş Bakanı Mareşal Şah Mahmud Han ayrı ayrı Türkiye'yi ziyaret ettiler. Afganistan Harp Okulu'nda ders vermek üzere birkaç Türk subayı gönderildi. <i>Avusturya</i> ile kliring anlaşması yapıldı, Ankara' daki Avusturya Elçiliği binasının yapımı tamamlandı. Cumhuriyet bayramı davetinde Cumhurbaşkanı <i>Belçika</i> elçisini öptü, bu da ilişkileri geliştirmenin habercisi gibi yorumlandı. <i>Bulgaristan</i> 'da Türk azınlığına yapılan baskılar Türk basınında tepkiyle karşılandı, <i>Bulgaristan</i> 'dan 10 bin kadar göçmen geldi. <i>Brezilya</i> ile ticaret anlaşmasının süresi uzatıldı. Türkiye Merkez Bankası ile <i>Çekoslovakya</i> Milli Bankası arasında bir anlaşma imzalandı. <i>Danimarka</i> ile Uzlaşma, Adli Tesfiye ve Hakemlik Anlaşması yapıldı. <i>Mısır</i> 'dan doksan kişilik bir Üniversite grubu Türkiye'y ziyaret etti. Bir Türk-MısırAnlaşması yapılacağı söylentileri çıktı. <i>Estonya</i> İstanbul'a bir fahri konsolos atadı. <i>Etyopya</i> 'da İmparatorun otoritesi çökünce Addis Abeba'daki Türkiye işgüderi geri çağırıldı. Türkiye'deki Etyopya işgüderi de ülkesine döndü. <i>Finlandiya</i> ile kliring anlaşması imzalandı. Atatürk, dost <i>Fransa</i> ile Türkiye arasında yalnız Hatay sorunu bulunduğunu	

No,

Tarihi

Kimden Kime Yazıldığı ve Özü

söyledi ve sorun 1936 yılı içinde halledilememiş ve sıcaklığını korumaktadır. Türkiye, nüfusunun çoğu Türk olan Hatay'ın bağımsız Suriye'ye katılmasını kabul etmiyor ve Hatay'ın bağımsız olmasını istiyor. Sorun askıdadır. *Almanya* Türk ekonomik yaşamındaki üstün durumunu 1936 yılında da sürdürdü. Bu yılın ilk dokuz ayında Türkiye ihracatının % 49.5'i *Almanya*'ya, ithalatının da % 46'sını *Almanya*'dan yaptı. *Almanya*, Türkiye'ye olan borçlarını bloke ediyor ve buna karşılık kendi şartlarına göre Türkiye'ye mal satıyor. Bu bağımlılık Türk Hükümetinin pek hoşuna gitmiyor. Türk-Alman siyasi ilişkileri dürüst, fakat soğuktur. *Emden* zırhlısı Türkiye'yi ziyaret etti. 14-19 Kasım tarihlerinde de Alman iktisat bakanı Dr. Schacht Türkiye'ye gösterişli bir ziyaret yaptı ve Atatürk'e Hitler'in fotoğrafını takdim etti; siyasi konularda nabız yokladı ve sanayileşme için Türkiye'ye sınırsız kredi önerdi. Öneri kibarca reddedildi. Ziyaretin olumlu sonuçları sınırlı kaldı. 19 Mayıs'ta Türk-Alman ticaret anlaşmasına ek anlaşma imzalandı. Türk filosu Malta'dan sonra *Yunanistan*'a da bir ziyaret yaptı. Türkiye'nin *Macaristan* ile ilişkileri iyidir; 1936'da önemli bir gelişme olmadı. *İran* ile pek samimi ilişkiler devam etti. Ocak ayında Anadolu Ajansı ile *İran*'ın "Pars" ajansı arasında bir anlaşma imzalandı. Son baharda bir Türk heyeti Tahran'da görüşmeler yaptı. Türk-*İran* ticaret hacmi küçüktür. *Irak* ile ilişkiler dostçadır, fakat pek samimi değildir. Nuri Sait Paşa'nın Türkiye ziyareti samimi geçti. Türkiye, *Irak*'ın *İran*'la sınır anlaşmazlığında *Irak*'a destek verdi. Bağdad'daki askeri darbe ve Yasin Paşa'nın devrilmesi Türkiye'de rahatsızlık yarattı. *Irak*'ın yeni Başbakanı Hikmet Süleyman, dostça ilişkileri devam ettireceği yolunda Türkiye'ye güvence verdi. Temmuz ayında İstanbul'da *Irak* Başkonşolosluğu açıldı. Türkiye'nin *İtalya* ile ilişkileri rahat değil. Türkiye, *İtalya*'nın saldırgan

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		emellerinden çekiniyor, bu yüzden İngiltere ile işbirliği yapıyor. İtalya ise Etyopya savaşı karşısındaki tutumundan dolayı Türkiye'den şikâyetçidir. Yine de iki ülke ilişkileri yaz aylarında biraz rahatladı. İtalya, Türkiye'ye karşı saldırgan emel beslemediği yolunda güvence verdi; Türk Dışişleri Bakanı da Türk-İtalya Dostluk Antlaşmasının yürürlükte olduğunu açıkladı. Yeni Türk-İtalyan ticaret ve kliring anlaşması yürürlüğe girdi. <i>Japonya</i> 'dan bir konsorsiyum heyeti Türkiye'ye geldi; yeni bir ticaret anlaşması için görüşmeler yapılıyor. Türkiye, 1936 yılında <i>Hollanda</i> , <i>Norveç</i> , <i>Polonya</i> , <i>İsveç</i> ile ticaret ve kliring anlaşmaları yaptı. <i>Romanya</i> ile ilişkiler sakinidir. Yıl içinde Romanya'dan Türkiye'ye binlerce Türk göçmeni geldi, 4 Eylülde bir göç anlaşması yapıldı. <i>Stihi</i> destroyeri ve <i>Konstanta</i> okul gemisi Türkiye'yi ziyaret etti. <i>Sovyetler Birliği</i> ile ilişkiler Türkiye dış politikasının temel taşı oluşturuyor. Rusya ile olan uzun deniz ve kara sınırlarını güvenceye alabilmek için Sovyet dostluğunu sürdürmek Türkiye için gereklidir; fakat Türkiye içerde komünizmle mücadele etmekte serbesttir. 1921 Moskova Antlaşmasının 15. Yılında Türk-Sovyet dostluğu Ankara'da yine vurgulandı. Türkiye Dışişleri Müsteşarı Moskova'da 1 Mayıs kutlamalarına katıldı. Montreux Boğazlar Sözleşmesi üzerine Türk-Sovyet ilişkilerinde bir gerginlik görüldüyse de bu kısa sürdü. Sovyet Rusya, saldırgan ülke savaş gemilerine Boğazların kapatılmasını, buna karşılık Akdeniz'den Türkiye'ye saldırı olursa Karadeniz'deki Sovyet donanmasının Türkiye'nin hizmetine verilmesini Türkiye'ye önerdi. Türkiye bu öneriyi yumuşak bir cevapla geri çevirdi. Hiçbir Saldırganın Türkiye'den geçirilmeyeceği, buna karşılık Rusya'dan hiçbir taahhüt istenmediği bildirildi. İngiltere buna itiraz etti. Anlaşmazlık, Atatürk'ün 1 Kasım Meclisi açış nutkuyla giderildi. Sovyet havacıları Türkiye'yi ziyaret etti.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Sovyetlerle demiryolu anlaşması yenilendi. Türkiye <i>İspanya</i> iç savaşına hiç bulaşmadı. <i>İspanya</i> işgüderi Türkiye'de görevine devam etti. <i>ABD</i> ile ilişkilerde yeni bir şey yok. Türkiye'nin <i>Yugoslavya</i> ile ilişkileri öteki Balkan devletleriyle ilişkilerinden daha samimidir. Bu samimiyet <i>Yugoslav</i> Başbakanı M. Stoyadinovich'in 27-31 Ekim tarihlerinde Türkiye'ye yaptığı ziyarette de gözlemlendi. Bu ziyaret sırasında iki ülke arasında bir ikamet anlaşması imzalandı. <i>Yugoslavya</i> , Türkiye'ye danışarak, Küçük Antant'a katılmadı.	
		III- İç İşleri: Dersim, Tunceli vilayeti olarak yeniden organize edildi ve Elazığ'da oturan General Abdullah Alp Doğan, Genel Müfettiş ve Genel Vali olarak bu bölgeyi kalkındırmaya uğraşıyor. Ama Dersim'in Kürt eşkiyaları eski huylarından pek vazgeçmemiş ve 1936 yılında da yollarda bazı soygunlar yapmışlardır. Artvin, Hakkâri, Bitlis ve Bingöl yöreleri de aynı şekilde organize edildi ve Erzurum'dan ve Diyarbakır'dan yönetiliyor ve halk çağdaştırılmaya çalışılıyor. Türkiye'nin öteki bölgelerinde de Türk kültürüne ağırlık veriliyor, dışardan ve özellikle Romanya ve Bulgaristan'dan gelen Türk göçmenlere de birinci görevlerinin Türk milletine hizmet etmek olduğu öğretiliyor, Türk olmanın gururu aşılanıyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin dünyada kazandığı prestij de Türk Hükümetinin işini kolaylaştırıyor. Atatürk'ün Türk diline ve tarihine ilgisi de halkın Türklük gururunu artırıyor. Atatürk, arkeolojik araştırmaları da teşvik ediyor ve 1936 yılında bazı İngiliz arkeologları da Türkiye'de çalıştırdı. Eğitim, Türk hükümetinin programında çok önemli bir yer tutuyor. İlkokul eğitimi tamamen Türk ortamında Türkçe veriliyor ve ilkokul çağındaki çocuklar yabancı okullara gönderilmiyor. 1936'da 13.834 ilkokulda 680.000 çocuk okuyordu. Sayıları 135'e ulaşan "Halk Evleri" de eğitime katılıyor. 1936'da Halk Partisi Genel Sekreteri Recep Peker görevden alındı.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>Parti örgütünün Hükümete daha yakın olması amaçlanıyor. Hükümet, halkın bütün faaliyetlerini kontrol ediyor. Fransızlara ait Şark Demiryolları satın alındı ve Türkiye'deki yabancı Demiryolu şirketlerinin Devletçe satın alınması 1936'da tamamlandı. Ereğli kömür madenleri, Ergani bakır madenleri de satın alındı. 1936'da İkinci Beş Yıllık sanayi planı uygulamaya konuldu. Yıl sonunda Karabük demirçelik fabrikası için İngiliz şirketiyle anlaşma yapıldı. Beş Yıllık plan, Türkiye'yi kendi kendine yeterli hale getirmeyi amaçlıyor. Ordunun ve donanmanın modernleşmesi için ayrılan bütçe artırıldı. Hava kuvvetlerine büyük önem veriliyor. Yaz aylarında Ankara-İstanbul uçak seferleri yapılıyor. Dış ticaret kliring anlaşmalarıyla yürütülüyor ve dışarıya döviz gönderilmiyor. Osmanlı borçları hakkında yeni bir anlaşma yapıldı ve 1936-1940 döneminde borç taksitlerinin yarısının mal ile, yarısının nakit olarak ödenmesi öngörüldü. Hristiyan azınlıklara baskı yapılmıyor. Fener Patriği Photius II öldü, yerine Metropolit Benjamin seçildi ve seçim Türk hükümetince onaylandı. Laik Türkiye Cumhuriyetinde din yasaklanmıyor. Yeni bazı yasalar ve bu arada bir iş yasası çıkarıldı. Türkiye'de pek sık grev yapılmıyor. Atatürk, Türkiye'nin hep sayılan lideri ve ilham kaynağıdır.</p> <p>IV-Türk Donanması: Donanmanın yenilenmesi ve onarımı için Şubat'ta 2.1 milyon TL ek ödenek ayrıldı ve 6.6 milyon TL harcandı. 1936-1937 bütçesinde de 5.761.780 TL. öngörüldü. Türk donanması 1936'da Malta ve Pire'yi ziyaret etti.</p> <p>V- Türk Kara ve Hava Kuvvetleri: Yıl boyunca Meraşal Fevzi Çakmak Genelkurmay Başkanı olarak kaldı. Genelkurmay, Trakya'da güçlü bir ordu kuruyor. Hem Anadolu'dan batıya kuvvet kaydırılıyor hem de Trakya'da yeni birimler oluşturuluyor. Boğazlar askerleştirildi. Kara Kuvvetleri 10 kolordudan oluşuyor, toplam asker</p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

mevcudu 120.000 kadardır, kış aylarında 80.000'e düşmektedir. Lüleburgaz'daki 2. Süvari tümeni mekanize hale getiriliyor. İstanbul'daki Harp Okulu Ankara'da yeni binalarına taşındı. Boğazlar sorunu ortaya çıkınca Genelkurmay hemen bölgeye Asker sevk etmeyi düşündüyse de siyasi otorite bundan kaçındı ve Genelkurmay buna uydu. Montreux konferansı sona erince, Türk silahlı kuvvetleri askersiz bölgeyi 21 Temmuzda yeniden işgal etti. 20nci Tümen Bayramıç'te hazır bekliyordu, hemen Çanakkale ve Gelibolu'ya yürüdü. Yeni barakalar kuruluyor. İstanbul bölgesi de hemen işgal edildi. Genelkurmay, Montreux Sözleşmesine harfiyen uydu. Ordunun savaş araç ve gereçlerinin yenilenmesi programı devam etti. Silah ve malzeme Almanya ve Çekoslovakya'dan alınıyor. Sahra topları, howitzer topları, uçaksavar Krupp firmasına sipariş ediliyor. Škoda'ya da howitzer topları, tanksavar vs. siparişi verildi. 66.5 milyonluk bir bütçe öngörüldü, ayrıca, 2980 sayılı kanunla, on yılda harcanmak üzere 67 milyon TL. ayrıldı. Ağustosta Trakya'da, Ekimde İzmir yöresinde manevralar yapıldı. Türk askerinin eğitim düzeyi yüksektir. Türk Genelkurmayı Onikiada'yı bir tehdit olarak görüyor ve bu adaları İtalya'dan almayı ilk stratejik hedef olarak belirlemiş. Bükreş'te yapılan Balkan Antantı konferansına Genelkurmay Başkanı da katıldı. Asker sevkiyatı için gerekli demiryolları ve karayollarının yapımı sürüyor. *Hava Kuvvetleri*, üç hava birliğinden ve 200 kadar uçaktan oluşuyor. Dördüncü hava birliği (regiment) oluşturulmaktadır. Polonya'ya 40 adet P.Z.L. savaş uçağı sipariş edildi, bunlardan 20'si Türkiye'de üretilecek. Ayrıca 40 uçağın daha lisansla Kayseri'de üretilmesi öngörülmüyor. İlgili Türk makamları İngiliz Hawker uçaklarıyla da ilgileniyor. Sonuç: Çanakkale Boğazının yeniden zaptedilmesi ve

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

modernleşme programı Türk ordusunun kendine güvenini artırdı.

VI- Çeşitli Konular: Türkiye'de İngiliz ve yabancı şirketlerin Türk hükümetince satın alınması devam ediyor. Ereğli kömür madenleri, Şark Demiryolları, İstanbul Telefon Kumpanyası, İstanbul Elektrik Şirketi satın alındı. İstanbul'daki İngiliz kız okulu ve erkek okulu mali güçlükler içine düştüler. Lord Lloyd, kız okulunun kapatılmasını önerdi, öteki okula 2.000 İngiliz lirası yardım öngörüldü. İzmir'de de benzer bir sorun var. İstanbul'daki İngiliz hastanesi, vergi borçları nedeniyle satılmak isteniyor. İzmir'deki İngiliz hastanesi satıldı. Gelibolu yarımadasındaki savaş mezarlıkları Montreux konferansında uzun uzun tartışıldı. Mezarlıkların İngilizlerce teftişi sorun oldu, çünkü teftiş edilmek istenen bazı stratejik noktalar umuma kapalı yerlerdir. İngiliz vatandaşlarına ait dört krom madeni ucuz alınmıştı. Girişim sonucu bedel artırıldıysa da anlaşmazlık devam etti. Karma Hakem Mahkemesi kararlarının uygulanması konusunda da anlaşmazlık çıktı. Türk basınının İngiltere konusundaki tonu dostçadır.

VII- 1936'da İmzalanan Antlaşma ve Sözleşmeler: Bu yıl içinde Türkiye, 22 ülke ile 49 ikili anlaşma yapmış veya daha önce yapılan ikili anlaşmaları onaylamıştır. Bu anlaşmaların çoğu ticaret ve kiling anlaşmalarıdır. Yine 1936 yılında Türkiye, 5 adet çok taraflı anlaşmaya katılmış ve Montreux'de Boğazlar Sözleşmesini imzalamıştır.

132 29 Ocak

ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 63 GİZLİ

334

İlgi No. 130: Dr. Aras'ın size anlattıkları hakkında Cenevre'den gönderdiğiniz telgrafi büyük bir ilgiyle okudum. Dr. Schacht'ın Ankara ziyareti bana da benzer biçimde nakledilmiştir.

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Savaşta Alman generalleri hakkında Atatürk'ün kanaatlerini ben de ilk elden doğrulayabilirim. Kral Edward'ın ziyareti sırasında Atatürk, pek keyifli olan bir anında bize de savaş anılarını anlatmış ve o sırada Alman generalleriyle pek geçinemediğini açıkça söylemiş ve onların askeri yeteneklerini de pek takdir etmediğini ima etmişti. Atatürk, Türkiye savaşa girerken Almanya'nın bu savaşı kaybedeceğini de söylemiş; Onun savaştan çıkardığı "ders", İngiltere'ye karşı bir savaşa girenlerin eninde sonunda o savaşı kaybedecekleri kanaati olmuştur, kanısındayım. Dolayısıyla, Atatürk sağ kaldıkça Türkiye Almanya'nın politik dümen suyunda gitmeyecektir, diyebilirim.	
133	2 Şubat	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANİ EDEN'DEN ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINE'E YAZI NO. 60	336
		İlgi No. 125: Türk filosunun Malta ziyaretiyle ilgili olarak Malta Valiliğinden alınan yazı ve fotoğraflar ilişiktir. Bu fotoğrafların Cumhurbaşkanına sunulmasını rica ederim. (Bkz. No. 138)	
134	12 Şubat	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINE'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANİ MR. EDEN'A YAZI NO. 89	336
		Türkiye Anayasasının bazı maddeleri 5 Şubat günü değiştirildi. 2. Madde şöyle oldu: "Türkiye Devleti Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve İnkılapçıdır. Resmi dili Türkçedir. Makarrı Ankara şehridir." Bu madde ile Cumhuriyet Halk Partisinin ilkeleri Anayasa hükmü haline geldi. Türkiye'de bu ilkeleri benimsemeyen bir "liberal" parti veya bir "komünist" partisi kurulamayacak demektir, teorik olarak. Değiştirilen 44, 47, 48, 49, 50 ve 61. Maddelerle Türkiye'de daha önce var olmayan "siyasi müsteşarlıklar" kuruluyor. Halen Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı olan Numan Menemen-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		cioğlu, Dışişleri Siyasî Müsteşarı oluyor, Parlamento'ya gidiyor. Onun gidişine çok üzüldüyorum. Anayasanın 74. Ve 75. Maddeleri de değiştirildi. (Bkz. No. 195).	
135	21 Şubat	İSTANBUL'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAİNE'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI MR. EDEN' A TEL NO. 4 GİZLİ	339
		Montreux Sözleşmesi hakkında Alınanya'nın girişimi Türk Hükümetini ve Cumhurbaşkanını pek öfkeliendirdi. Müttelik Almanya'ya sadakati yüzünden İmparatorluğunu kaybetmiş olan Türkiye, şimdi kendi imkânlarıyla ve meşru yoldan Boğazlar üzerindeki egemenliğini geri alırken Almanya'nın zorluk çıkarmasına adanıklılı kızdılar. Eski müttelik Almanya Türkleri dostça kutlayacağı yerde Türkiye'yi resmen protesto ediyor. Dr. Aras, Almanya'ya henüz cevap hazırlanmadığını söyledi. Almanya bir psikolojik bata daha işledi.	
136	25 Şubat	İSTANBUL'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAİNE'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TEL NO. 2. GİZLİ	340
		Dışişleri Bakanı Aras, Montreux Sözleşmesiyle kurulan Boğazlar rejiminin İngiltere için en iyisi olduğunu; Rusya'nın önünü kesip komünizmin yayılmasını da engellediğini, Rusların biraz kuşkulu ve rahatsız olduklarını, İtalyanların da başka nedenlerden dolayı kuşkulu ve rahatsız olduklarını anlattı. Ben, İngiltere ile Türkiye arasında yazıya dökülmemiş anlaşmanın Türkiye'nin gücüne güç kattığını söyledim. Süveyş'in efendisi (İngiltere) ile Boğazların efendisi (Türkiye) arasındaki murabakatın Asya'da barışın en iyi güvencesi olduğunu Atatürk'e de söylemişim. <i>Foreign Office</i> 'in notları: Dr. Aras'ın kafası biraz bulanıktır, Boğazlar rejimi komünizmin yayılmasını nasıl önleyecekmiş ki! Sözleşme Boğazlardan geçişte Rusya'yi oldukça kısıtlıyor. Komünizmin yayılmasını önleyeceği görüşü ise	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
137	25 Şubat	<p>anlamsızdır. Dr. Aras konusunda Sir P.Lorraine ile tartışmaya girmemize gerek yoktur.</p> <p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TEL. NO.3. ÇOK GİZLİ.....</p> <p>Türkiye, Irak'la doğrudan demiryolu bağlantısı arzu ediyor, yani Suriye'den geçmeyecek bir demiryolu. Bu proje siyasi, ekonomik ve stratejik nedenlere dayanıyor. Bu konuyu Dışişleri Bakanıyla konuştum. Bazı zorluklar olduğunu anlatım. Türk hükümeti, bu projenin ilke olarak İngiltere tarafından uygun görülüp görülmeyeceğini bilmek isteyecektir. Projenin İngiltere'nin ve Irak'ın da yararına olacağını düşünüyorum.</p>	342
138	16 Mart	<p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 148.....</p> <p>İlgi No. 133: Türk filosunun Malta ziyareti anısı fotoğraf albümünü ve Malta Valisinin yazısını bugün bizzat Cumhurbaşkanına takdim ettim. Atatürk, Valiye teşekkürlerinin bildirilmesini rica etti. (Bkz. No. 141).</p>	344
139	18 Mart	<p>ANKARA'DA İNGİLİZ HAVA ATAŞESİ YARBAŞ ELMHIRST'TAN BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E RAPOR</p> <p>Dün gece Ankara Palas'ta Atatürk'le karşılaştım. Romen Dışişleri Bakanı ve Madam Antonescu ile bir masadaydı. Misafirleri gidince beni masasına çağırdı. İngiltere'ya karşı samimi dostluk gösterdi. "Siz bir İngilizsiniz, öyleyse benim dostsunuz" dedi. Benim askerlik bilgimden yararlanmalarını Genelkurmay'a söylemiş. On dakika kadar konuştuk (Bkz. No. 143'e ek).</p>	344
140	27 Mart	<p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 178.....</p> <p>Atatürk'ün 17 Mart akşamı Ankara Palas'ta Romanya Dışişleri Bakanı ve Madam Antonescu'yu</p>	346

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		ağırlarken yaptığı konuşmanın metni ilişikte sunulmuştur.	
Ek	20 Mart	"LA REPUBLIQUE" GAZETESİNİN KESİTİ Atatürk, Romen konukları ağırlarken bazı düşüncelerini de açıkladı. Genel olarak hayat, lider, liderin görevi, uluslararası dayanışma hakkında Atatürk'ün sözleri. Son söz olarak Atatürk, "Ben bir halk adamıyım" diyor.	346
141	9 Nisan	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDAN KOLONİLER BAKANLIĞINA YAZI NO. E. 1788/136/44 İlgi No. 138: 1565 Malta kuşatmasıyla ilgili albüm ve Malta Valisinin yazısı Türkiye Cumhurbaşkanı'na takdim edilmiştir. Atatürk, Valiye teşekkür etmiştir.	346
142	9 Nisan	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 205 E..... 3 Nisan günü Karabük demir-çelik fabrikası temelinin atılması töreninde bulundum. Kayseri uçak ve tekstil fabrikalarını ziyarete ve Konya Ereğlisi tekstil fabrikasının açılışına da davet edildim. Başbakan, Türkiye'de "ağır sanayi çağım" açtığımı söyleyerek Karabük fabrikasının önemini belirtti. Bunun Türk-İngiliz dostluğunun da bir göstergesi olduğunu ekledi. Dış ilişkilerde Türkiye'nin barışçı politikasına parmak bastı. Ben (P. Loraine) de konuşmamda Türk-İngiliz dostluğunun ulaştığı düzeye vurgu yaptım. Türkiye'nin ağır sanayiini kurarken yüzünü İngiltere'ye çevirmiş olmasından duyduğum hoşnutluğu dile getirdim. Bana olağanüstü ilgi gösterildi. Dr. Aras'ın dediği gibi Türkiye, isteyerek kaderini İngiltere'nin kaderine bağlanmıştır, görünmektedir.	349
143	15 Nisan	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 215 Hava Ataşesinin yazısı ilişikte sunulmuştur.	351

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
Fk	8 Nisan	ANKARA'DA İNGİLİZ HAVA ATAŞESİ YARBAY ELMHIRST TEN BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E YAZI	352
		İlgi No. 139; Atatürk, benim askeri bilgimden yararlanmalarını Genelkurmay'a söylediğini bildirmişti. Ama bugüne kadar beni çağıran olmadı. Sizin konuyu Başbakana hatırlatmanız üzerine 7 Nisanda Genelkurmay'a çağırıldım. İstihbarat Başkanı Albay Hakkı, Bristol Uçak Motoru fabrikasının Türkiye'de bir fabrika kurmasını ve yılda 60 motor üretmesini istediklerini söyledi. Bu fabrika ile temasa geçmem istendi.	
144	19 Nisan	MOSKOVA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ LORD CHILSTON'DAN DIŞİŞLERİ BAKANİ EDEN'A YAZI NO. 185	353
		Türk Başbakanı ve Dışişleri Bakanının Belgrad ziyaretleri hakkında "Pravda" gazetesinde bir yazı çıktı. Yazar özetle diyor ki: 'Belgrad'ı ziyaret eden edene. Ama İtalya-Yugoslavya paktı başkalarını rahatsız ediyor. Belgrad'ı ziyaret eden Dr. Aras'ın kafasında ise İtalya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye arasında bir Akdeniz paktı yapılması fikri var. Fakat Aras'ın Türkiye'yi faşist devletlerin yörüngesine sokma emeli Gazi'nin görüşlerine ters düşmektedir...' Makale, Sovyet Hükümetinin Karadeniz bölgesinde olası gelişmelerden duyduğu kaygıları yansıtıyor. Dr. Aras da eleştiriliyor. (Bkz. No. 145).	
145	1 Mayıs	İSTANBUL'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN FOREIGN OFFICE'DE LANCELOT OLIPHANT'A MEKTUP	355
		İlgi No. 144: Yunan Elçisi söyledi. "İzvestiya" gazetesi Dr. Tefik Rüştü Aras'ı, Türkiye'yi İtalya'ya yaklaştırmak ve Rusya'dan uzaklaştırmakla suçlayıp şiddetle eleştirmiş. Makaleyi görmedim ama Dr. Aras bana Rusya tarafından eleştirildiğini söyledi, fakat kişisel bir politika izlemediğini belirtti. Dışişleri Bakanı önümüzdeki dönemde Moskova'yı ziyaret edecek	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		ve herhalde Rusları ikna edip yatıştıracaktır. (Bkz. No. 157).	
146	1 Mayıs	İSTANBUL'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN FOREIGN OFFICE'DE LANCELOT OLIPHANT'A MEKTUP.....	356
		Atatürk, Dışişleri Bakanı Dr. Aras'ın 26 Nisan akşamı, konuk Irak Dışişleri Bakanı Naci El Fasil onuruna verdiği resepsiyona katıldı. Daha önce böyle davetlere gelmeyen Atatürk'ün bu defa gelişi ve Irak bakanına yakınlık göstermesi, maksatlıdır. Cumhurbaşkanı, Osmanlı devletinden ayrılmış Arap devletlerinden birine ve İngiltere'nin müttefikine dostluk göstermek ve öteki Arap ülkeleriyle de dost olabileceği mesajını vermek istemiştir. Atatürk, Japon Büyükelçisine de yakınlık gösterdi ve İmparatoruna sözlü bir dostluk ve barış mesajı gönderdi. Bununla da Atatürk, Sovyetler Birliğine saldırmaması için Japonya'yı uyarmak istemiştir.	
147	10 Mayıs	İSTANBUL'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN FOREIGN OFFICE'DE LANCELOT OLIPHANT'A TEL.....	358
		Kral George da Atatürk'ün doğum gününü kutlayacak mı? Kutlaması uygun olur.	
148	18 Mayıs	İNGİLTERE KRALI ALTINCI GEORGE'DAN TÜRKİYE CUMHURBAŞKANI KEMAL ATA-TÜRK'E TEL.....	359
		Yaş gününüz dolayısıyla samimi tebriklerimi ve sağlığını ve ahiyetiniz için en iyi dileklerimi sunarım .	
149	25 Mayıs	TÜRKİYE CUMHURBAŞKANI KEMAL ATA-TÜRK'TEN İNGİLTERE KRALI MAJESTE ALTINCI GEORGE'A TEL.....	359
		Yaş günüm dolayısıyla Majestelerinin bana göndermek nezaketinde bulundukları telgrafa pek duygulandım. Tebrik ve temennileriniz için Majestelerine içtenlikle teşekkür eder ve kişisel mutlulukları ve Majeste Kraliçenin mutluluğu	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
150	26 Mayıs	<p>için en hararetle dileklerimin kabulünü rica ederim.</p> <p>ATİNA'DA İNGİLİZ ELÇİSİ S. WATERLOW'DAN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A TEL. NO. 83</p> <p>Atatürk, Başbakan İnönü şerefine Atina'da verilen ziyafet sırasında, gece yarısı Yunan Başbakanı Metaxas'a telefonla şunları söyledi: "<i>Balkan Müttefik Devletlerinin, Balkanlardaki sınırları tek bir sınırdır. Bu sınıra göz dikenler, güneşin yakıcı ışınlarıyla karşılaşır. Bundan sakınmalarını tavsiye ederim. Sınırlarımız bir ve onu savunan kuvvetlerimiz bir ve ayrılmaz.</i>" General Metaxas da tek sınır ifadesini destekleyerek telefonla şu cevabı verdi: " Ben de sınırlarımızın aynı ve onu savunan kuvvetlerimizin de tek ve ayrılmaz olduğunu size beyan etmeyi en büyük insani ve askeri zevk saydığımı bilmenizi isterim." Bu mesajlar sabah basınında yayınlandı. (Bkz. No. 151).</p>	360
151	31 Mayıs	<p>BELGRAD'DA İNGİLİZ ELÇİSİ R. CAMPPELL'DEN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A TEL. NO. 23</p> <p>İlgi No. 150: Bulgaristan'ın Filibe (Plovdiv) şehrinde 6 Mayıs günü yapılan askeri geçit töreninde bazı Türk ve Yunan şehirlerini hedef gösteren pankartlar taşınmış. Atatürk'ün sınırlarımız tek ve birdir yolunda Metaxas'a gönderdiği mesaj bu olaydan kaynaklanmış. İsmet İnönü, Londra dönüşü uğradığı Balgrad'da, böyle bir mesaj için Stoyadinovitch'in de onayını almıştır. (Bkz. No. 153).</p>	360
152	5 Haziran	<p>ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'DAN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 329</p> <p>Ürdün Emiri 30 Mayıs günü Londra'dan İstanbul'a geldi. Askeri törenle karşılandı. Basına verdiği demeçte, Hatay (Sancak) sorununun çözümlenmiş olmasından memnun olduğunu</p>	361

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		söyledi. Emir, 31 Mayıs günü Ankara'ya geldi; istasyonda karşılandı. Dışişleri Bakan Vekili ve Atatürk tarafından kabul edildi. Yaveri Binbaşı Northfield de yanındaydı. Görüşmeye ben çağırılmadım, ama Emir için verilen davetlere çağırıldım. Dışişleri Bakan Vekilinin verdiği resepsiyona Atatürk de geldi ve sabah saatlerine kadar kaldı. Bu sırada Atatürk, Emir'in yaverine bir mesaj dikte etti ki bunun bir örneği ilişiktir. Ankara'da iyi izlenim bırakan Emir, 2 Haziran günü İstanbul'a gitti ve orada Cumhurbaşkanı'nın konugu olarak bir hafta kadar kalacak.	
Ek	31 Mayıs	<p>ÜRDÜN EMİRİNİN YAVERİ BİNBAŞI NORTH-FIELD'İN NOTU</p> <p>Atatürk'ün, 31 Mayıs akşamı Ankara Palas'ta Binbaşı Northfield'de sözlü olarak verdiği mesaj: <i>"Emir Hazretleriyle bugün iki defa görüştüm. Ürdün ile İngiltere ve Türkiye ile İngiltere arasındaki dostluğu konuştuk. Emir'in sorusu üzerine, İngiltere ile dostluğumuzun köklü olduğunu, İngiltere'ye güvendiğimizi söyledim. İngiltere'ye, Türkiye'ye ve Araplara karşı dostluk duygularıyla dolu olan Emir'den yararlanmaları İngiltere'nin yararınadır. Emir'in Krallığa yükseltilmesi yalnız Araplara değil İngilizlere de yarar sağlayacaktır. Bu mesajımı İngiltere Hükümetine iletiniz."</i> Bu mesajı hemen kaleme alıp Atatürk'e okudum. Onayladı.</p>	363
153	5 Haziran	<p>ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 332</p> <p>İlgi No. 151: Şükrü Saracoğlu, Atatürk'ün Metak-sas'a mesajının genel nitelikte olduğunu, fakat Bulgaristan'daki askeri törende Türk şehirlerinin adlarının gösterilmesinden kaynaklandığını söyledi. Bu olayın şimdi kapandığını da ekledi.</p>	364

No,	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
154	12 Haziran	TRABZON'DA İNGİLİZ KONSOLosu FA- LANGA'DAN ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'A YAZI NO. 21	365
		Atatürk 10 Haziran günü Trabzon'a geldi. Umumi Müfettiş Tahsin Uzer heyeti ile yerel makamlar tarafından, 21 pare top atışıyla ve törenle karşılandı. Valiliği, Parti Merkezini ziyaret etti; Valilikte bir davet verdi, yabancı konsolosları da kabul etti. Tahsin Uzer, Trabzon'a Galya Deresi'nden su getirilmesi ve yerel elektrük şirketinin Valilikçe satın alınması dileklerini iletti. Atatürk, 12 Haziran günü Trabzon'dan ayrıldı. Ziyaret nedeni tam bilinmiyor. Ama, Hükümetin doğu illerine önem verdiğini göstermek ve özellikle Üçüncü Umumi Müfettişliğin çalışmalarını görmek için galdığı sanılıyor.	
155	15 Haziran	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANİ EDEN'A YAZI NO. 353	367
		Atatürk, kurduğu çiftliği devlete bırakmak istediğini açıkladı. Açıklama resmi çevrelerde büyük heyecan yarattı.	
156	17 Haziran	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANİ EDEN'A YAZI NO. 362	368
		Büyükelçiliğimiz ikinci kâtibi Dixon, Afyon yakınında Frigya harabelerini ziyaret etti. Yerel makamlar kendisine kolaylık gösterdi. Raporu ilışıktedir.	
Ek	16 Haziran	İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİ İKİNCİ KÂTİBİ DİxON'UN AFYON YÖRESİNE ZİYARETİYLE İLGİLİ RAPORU	368
		Afyonkarahisar Batı Anadolu'nun kapısı. Bölgede tahıl ve afyon üretiliyor. Şehir kenarına bir Alman şirketi büyük ve modern bir silo dikmiş, bir Alman mimarın gözetiminde işletiliyor. Bu Alman ile şehir meydanındaki bronz heykel grubu, Afyon'da oturan tek yabancıdır. Demir-	

No.	Tarihi	Kinden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

yolu kavgasında bulunmasına rağmen Afyon hala pek ücra bir yerdir. Yeterli yol yok. Şehirde sadece üç motorlu araç var, bir de valinin otomobili. 1935 sayımında nüfusu 121.099 olan Afyon, büyük bir köydür. Ünlü maden suyu Kızılay tarafından modern tesislerle işletiliyor. Otelleri ilkelidir. Çevre köylerinin yaşam düzeyi de ilkelidir. Ekmek, peynir, yumurta, yoğurt bol ve çok iyidir. Dolastığım on kadar köyün hiçbirinde alkollü içki görmedim. Bu bölgeye yeni Türkiye düşüncesi pek girmemiş. Arap yazısı halâ kullanılıyor, örneğin yeni dikilmiş mezar taşlarındaki yazılar hep eski harflerledir. Politika ve güncel olaylar köylülerin ilgisini çekmiyor. Çağdaş düşünceleri buralara yaymak için fazla bir şey yapılmamıştır ve bu yöre Atatürk öncesi dönemi yaşamaktadır. Kafkas göçmenlerinin yaşadığı köyü (Çerkez Köy) ve Bulgaristan göçmenlerinin yerleştiği köyü (Muhacır Köy) de ziyaret ettim. Göçmenlerle yerli halkın arasında dostluk hüküm sürüyor. Türk köylüsünde ırkçı bağnazlık yoktur, hiç olmamıştır. Eğitim eksikliği geri kalmışlığın başlıca nedenidir. On köyden yalnız birinde (Kümbet'te) okul vardır ve orada 100 kadar çocuk okula gitmektedir. Öteki köylerde de okul açılması planlanıyor ve bir köyde küçük bir okul binasının yapımına başlanmış. Afyon'da bir lise var, 160 kadar öğrenci İngilizce öğreniyor. Yukarıda anılan koşulların çoğu Anadolu'nun öteki bölgelerinde de görülür ve doğuya doğru gidildikçe ilkelik daha da artar. Yol ve eğitim eksikliği devam ettikçe geri kalmışlık da sürüp gider ve modern Türkiye fikirleri yayılamaz. Not: Seyahatimde yerel makamlar bana kolaylık gösterdiler ve çok yardımcı oldular.

157 26 Temmuz

İSTANBUL'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORRAINE'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A TEL NO. 8.....

372

İlgi No. 144, 145: Dr. Aras'ın Moskova gezisi başarılı oldu. İçişleri Bakanının da aynı zamanda orada bulunması, Sovyet hükümetini şuna ikna etti: Türk-Rus dostluğu gerçek ve kalıcı bir

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		faktördür. Dr. Aras Türk hükümetinin politikasını yürütmektedir. Onu Türk-Rus dostluğunu zayıflatmakla suçlamak haksızlıktır. Dr. Aras, Ruslarla yanlış anlaşılmanın giderildiğini, Türk-Rus dostluğunun içtenlikle vurgulandığını, arada sadece "bir ufak çatlak" kaldığını söyledi. Stalin kendisini kabul etmemiş. Yakın zamana kadar Ankara'ya gelip giden ve Atatürk'le de dost olan Karahan ise hapiste imiş. (Bkz. No. 182).	
158	28 Ağustos	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANİ EDEN'A YAZI NO. 524	373
		ABD Dışişleri Bakanı Cordell Hull, Saadabat Paktı dolayısıyla Türk Hükümetini ve Atatürk'ü kutladı. Ankara'daki ABD İşgüdarı tarafından iletilen bu kutlama mesajı Türkiye basınında büyük memnurlukla karşılandı, Yunus Nadi de bir makaleyle bu hoşnutluğu dile getirdi.	
159	15 Eylül	İNGİLİZ DENİZ KUVVETLERİ İSTİHBARAT GÖREVLİSİ BİNBAŞI WEBB-BOWEN'DEN FOREIGN OFFICE'DE BAGGALAYA YAZI.....	374
		Bir istihbarat raporu örneği ilişikte sunulmuştur.	
Ek	7 Eylül	KEITH WILLIAMS İLE 7 EYLÜL 1937 AKŞAMI LONDRA'DA YAPILAN GÖRÜŞMENİN ÖZETİ (ÖRNEK)	375
		Mustafa Kemal'in Padişahu devirdiği sırada Halife sülalesi içinde iki ayrı hizip vardı: Biri İngiliz yanlısı, diğeri Alman yanlısı (Birincisine "B", ikincisine "G" hizbi diyelim). "G" hizbi M. Kemal'i öldürmek ve iktidara gelmek için iki suikast düzenledi: Biri 1926'da, diğeri 1932'de. Üçüncü suikast Kasım 1937'de veya Mart 1938'da "B" hizbi tarafından düzenlenecek. Padişah sülalesinin Türkiye dışında 300 milyon sterlin değerinde emlakı var. İki hizip şimdi güney Fransa'da yaşıyor. Kanada'da bir şirket kurulmuştur ve "B" hizbini finanse etmektedir. Bu hizbi Mustafa Kemal'e karşı kullanılmak üzere 150 bin sterlin toplamak için birisi Londra'ya gelmiştir. Serma-	

No.	Tarihi	Kinden Kime Yazılılığı ve Özü	Sayfa
		vedir Keith Williams bu parayı denkleştirmeye çalışmaktadır, kendisi de 25 bin sterlin koymaya hazırdır. <i>Foreign Office in notları</i> : Faki Osmanlı hanedanı galiba bir gün Türkiye'ye dönmeyi umuyor. Atatürk'e bir şey olsa bile eski Osmanlı hanedandan birinin başa geçme şansı yine olamaz...Bu çılgınca istihbarat Türkiye hakkındaki bilgisizliği yansıtıyor. Mr. Keith Williams kindir, Prens Samy'nin yaşadığı adam mı? Atatürk'ün ortadan kalkması, Avrupa barışını tehdit edebilecek karışıklıklar yaratır. Türklere ilemek bakımından bu istihbarat oldukça müphemdir. Bugünkü Türk rejiminin korunması Avrupa barışının korunmasında önemli bir faktördür. Bu rejime karşı suikast hazırlamaya kalkışanlar hakkında Binbaşı Webb-Bowen'den, sözlü olarak ek bilgi isteyelin. Bilgi istendi.	
160	23 Eylül	İSTANBUL'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TEL NO. 99	377
		İki üç günden beri İstanbul, Atatürk ile İnönü arasında kavga söylentileriyle çalkalanıyor. Dışişleri Bakan Vekili "kavga" söylentilerini kesinlikle yalanladı. Başbakan dinlenmek için iki yıldan beri istifa etmek istiyormuş, Cumhurbaşkanı şimdi kendisine altı haftalık izin vermiş. Celâl Bayar, Başbakan Vekili atanacak. Dr. Aras'ın yeni kabinede kalıp kalmayacağı belli değil. <i>Foreign Office'in notu</i> : Açıklama belki doğrudur, İnönü 1923'ten beri Başbakandı, dinlenmeye ihtiyacı olabilir. Başbakan değişince politika da değişir mi? Bunun işareti yok. (Bkz. No. 162).	
161	24 Eylül	ATİNA'DA İNGİLİZ ELÇİSİ S. WATERLOW'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TEL NO. 132	378
		Yunan Hükümeti, Türkiye'deki hükümet değişikliği konusunda pek heyecanlandı, spekülasyon yapıyor. Bana bir değerlendirme gönderilirse Krala ve Başbakana bildiririm. <i>F.O.</i>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
162	27 Eylül	<p><i>in notu:</i> Mr. Morgan telgraflarını Atina'ya da göndersin.</p> <p>İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'DEN İSTANBUL'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'A ŞİFRE TEL. YILDIRIM. NO. 49</p> <p>İlgi No. 160: (<i>İnönü'nün istifası</i>): Çok endişelendim. Politika değişikliği de olur mu? Görüşünüz nedir? Celâl Bayar nasıl biridir? Dr. Aras da değişirse İngiltere için ciddi bir durum olur. Bizim yapabileceğimiz bir şey var mı? (Bkz. No. 163).</p>	379
163	28 Eylül	<p>ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TEL NO. 106. GİZLİ. YILDIRIM</p> <p>İlgi No. 162: Kanaatimce: Başbakan değişince politika değişmeyecektir. Türkiye'nin politikasını Atatürk çiziyor. Celâl Bayar dürüst, çalışkan bir adamdır, bankacıdır. İsmet Paşa'nun sahip olduğu kişisel prestiji ve arkasında ordunun desteği yoktur. Yeni kabine Atatürk'e daha çok bağımlı olacak, belki ani kararlar verecektir. Dr. Aras değişmeyecektir, sanırım. Değişse bile onun değişmesiyle de politika değişmeyecektir. Bir girişimde bulunmamız doğru olmaz. <i>Foreign Office</i>'in notları: İnönü, Atatürk'ün ani kararlarını frenliyordu. Bundan böyle ani kararlar frenlenemez ve daha şaşırtıcı olabilir. Aras'ın yerine Numan Menemencioglu geçebilir. Gerçi o da Türk-İngiliz dostluğunu destekler ama bizim için daha çetin bir adandır. (Bkz. No. 164).</p>	379
164	28 Eylül	<p>İSTANBUL'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TEL NO. 107</p> <p>İlgi No. 163: Celâl Bayar, çok çalışkan, mütevazı, kanaatkâr bir kimsedir. Tecrübeli bir bankacı ve iktisatçıdır, fakat dış politikada tecrübesi azdır. Atatürk'e her zaman yakın olmuştur. Yumuşaktır ve Atatürk'e dikleşebilecek yaratılışa değildir.</p>	381

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
165	1 Ekim	İSTANBUL'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TEL NO. 18	382
		İlgi No. 163; Türk basını Hükümet değişikliği konusunda pek yorum yapmıyor. Yalnız "Tan" gazetesi biraz yorum yaptı ve ertesi gün Hükümetçe kapatıldı. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği de yorumları yalanlayarak İnönü'nün tatil için ayrıldığı yolunda bir açıklama yaptı ve "Tan" gazetesini yalanlayıp eleştirdi.	
166	1 Ekim	İSTANBUL'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TEL NO. 110	383
		Bir söylentiye göre İnönü, Türkiye'nin Milletler Cemiyeti Konseyine seçileceğini Atatürk'e söylemiş; seçilmeyince Atatürk, Türkiye küçük düşürüldü diye öfkelenip onu görevden almış.	
167	1 Ekim	İSTANBUL'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A RAPOR NO. 585	383
		İkinci Türk Tarih Kongresi 19-26 Eylül tarihlerinde Dolmabahçe Sarayında yapıldı. On yabancı ülkeden, çoğu dünyaca tanınmış olan bilim adamları katıldı. Türk Hükümetinin misafiri oldular, yol paraları da ödendi. Bakanlar, yüksek görevliler de hazır bulundular. Bilim adamları ciddi bildiriler sundular. İsviçreli Prof. Pittard, Türklere övgüde bulundu. Afet İnan, Atatürk'ün sözcüsü gibiydi. Atatürk de, çevresindeki bakanlarla birlikte, Kongrenin öğleden sonraki bütün oturumlarına katıldı. "Güneş dil teorisi"nden pek söz edilmedi. Atatürk bu teoriyi terk etmiş gibi. Kongreden sonra bazı delegeler Anadolu'da dolaştılar ve Truva'ya gittiler. İngiltere'den gelmiş olan Prof. Myers ve Childe, bana Türk konukseverliğinden çok memnun kaldıklarını söylediler.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
168	2 Ekim	İSTANBUL'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A TEL NO. 112..... İlgi No. 166: Cenevre'den dönen Dışişleri Bakanına, Türk dış politikasında bir değişiklik olup olmayacağını sordum. Bakan, politikayı Atatürk'ün çizdiğini söyledi ve "Cumhurbaşkanı bana görevde kalmamı emretti" diye ekledi. Bakan, Nyon ve Cenevre'deki çalışmalarının Atatürk tarafından desteklendiğini ifade etti. Atatürk'le İnönü arasında bir kavga olmadığını da belirtti. <i>Foreign Office'in notu</i> : İzlenimim odur ki, Türkiye Milletler Cemiyeti Konseyine tekrar seçilemeyince Atatürk küplere binmiş, bunun sonucu ani tepki göstermiştir. Dr. Aras Allahtan o günlerde uzaktaydı, Türkiye'ye döndüğü zaman ise Atatürk'ün öfkesi artık geçmişti.	385
169	8 Ekim	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 595 e..... Orta Anadolu çiftçileri kongresi 3 Ekimde, Tarım Bakanı Şakir Kesebir tarafından açıldı. Bakan, eski dönemde çiftçiler için bir şey yapılmadığını, yalnız vergi alındığını; çiftçinin refahını Atatürk düşündüğünü söyledi. Bakan, sulama, sağlık, kaliteli hayvan yetiştirme ve tohumluk sorunları üzerinde durdu. Yunus Nadi de bir yazısında tarım üzerinde durdu, Türk halkının dörtte üçünün tarım yaptığını, tarımın Türk ekonomisinin belkemiği olduğunu, tarımı modernleştirmek ve ülkeyi kalkındırmak gerektiğini, yazdı.	386
170	16 Ekim	ANKARA'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN' DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 611 E..... Nazilli tekstil fabrikası 9 Ekim günü Cumhurbaşkanı tarafından açıldı. Açış komiserliğini Celal Bayar yaptı.	387

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
171	26 Ekim	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANİ EDEN'A TEL. No. 149 İsmet İnönü dün istifa etti. Celal Bayar yeni kabineyi kurdu. Milli Savunma, Adalet, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık, Gümrük ve Tekel Bakanları değişmedi. İktisat Bakanlığına geçici olarak Tarım Bakanı Şakir Kesebir; Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına da Dr. Hulusi Alataş atandı.	388
172	26 Ekim	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANİ EDEN'A ŞİFRE TEL NO. 150. ÇOK ACELE 29 Ekimde Atatürk'e Kral tarafından bir mesaj iletmem uygun görülür mü? Mesaj taslağı. (Bkz. No. 175 ve 176)	389
173	26 Ekim	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANİ EDEN'A TEL NO. 22 Dışişleri Bakanı, Başbakanın değişmesiyle dış politikada hiçbir değişiklik olmayacağını söyledi. Atatürk'le İnönü arasında hiçbir kavga veya olay yaşanmamış. Kendisi (Dr. Aras), Nyon'da talimatın dışına çıktı diye bazı milletvekillerince eleştirilmiş, ama Atatürk tarafından desteklenmiş. Ben de kavga yaşanmadığı kanısındayım. Sanıyorum ki, Atatürk, 13 yıldan beri Başbakanlık yapan İnönü'yü biraz dinlendirmek için şu sıraları uygun görmüştür. Çünkü dış politikayla ilgili üç çetin sorun halledilmiş, ortalık sakinleşmiş bulunmaktadır. Belki, Atatürk'ün ölümü halinde İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığına hazırlanması düşünülmüştür; bu sadece bir spekülasyondur. Bugünkü değişiklik, belki, Atatürk'ün, devlet işlerini daha da doğrudan kontrol etmesi anlamı da taşımaktadır. Devlet çarkı İnönü'süz iyi işleyebilirse, Cumhuriyet	389

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		rejimi büyük kurucusu Atatürk'ün ölümü halinde sarsıntısız devam edebilir.	
174	27 Ekim	T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDAN ANKARA'DA GÖREVLİ DİPLOMATİK MİSYONLARA GENELGE NOTA. NO. 23058/82 Dışişleri Bakanlığı, Malatya Mebusu İsmet İnönü'nün istifası üzerine Cumhurbaşkanının İzmir Mebusu Celal Bayar'ı yeni kabineyi kurmakla görevlendirdiğini ve kabinenin aşağıdaki şekilde kurulmuş olduğunu Ankara'da görevli Diplomatik Misyonlara bildirmekle onur kazanır. (Kabine ve siyasi müsteşarların listesi).	391
175	27 Ekim	FOREIGN OFFICE GÖREVLİSİ H. MILLAR'DAN SIR ERIC MIEVILLE'E YAZI. GİZLİ İlgi No. 172: Büyükelçi Loraine, 27 Ekimde Kral tarafından Türkiye Cumhurbaşkanına bir mesaj iletmeyi öneriyor. Yazısı ilişiktir. Böyle bir mesaj genel uygulamanın dışına çıkmak olacak. Ama şu sırada Türklerle ilişkilerimizi iyileştirmek için ne gerekiyorsa yapmak istediğimizden siyasi bakımdan böyle bir mesaj göndermenin uygun olacağını düşünüyoruz. Büyükelçiye bu doğrultuda cevap vermemiz için müsaadenizi istirham ediyoruz...(Bkz. No. 176).	392
176	28 Ekim	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'DEN ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'E TEL. ACELE. NO. 102 İlgi No. 172: Kral, Devlet Başkanlarının yaş gününü kutlamakta, fakat milli günlerde mesaj göndermemektedir. Bununla beraber Kral, Eylül ayında Türkiye'de İngiliz gemilerine cömertçe gösterilen konukseverlikten ve kabulden dolayı Majestelerinin kişisel takdirlerini ifade etmenizi emrediyor. Bunun dışına çıkmamanız gerekiyor. (Bkz. No. 177).	392
177	29 Ekim	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 638 İlgi No. 176: Milli Bayram dolayısıyla bu sabah Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildim. Kendi	393

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
178	31 Ekim	<p>kişisel tebriklerimi sunduktan sonra Kralın mesajını da ilettim. Atatürk, derin şükranlarını Kral'a iletmemi rica etti, pek duygulandığını bildirdi ve Krala iyi dileklerini ve saygılarını iletti. Atatürk'ün pek hoşnut kaldığını gözledim.</p> <p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A GİZLİ ÖZEL MEKTUP</p> <p>İsmet Paşa'nın istifası konusunda çok söylenti var. Görüş ayrılığı olduğu, fakat kavga olmadığını tahmin ediyorum. Söylentiler ve hikâyelerden birkaçı şöyle: * Gûya Atatürk'ün Nyon konferansında bulunan Aras'a doğrudan talimat göndermesine İnönü itiraz etmiş; * İnönü, yüksek politikanın hükûmetin işi olduğunu söylemiş. Atatürk buna alınmış; * Atatürk, İnönü'yü kendisine rakip görmeğe başlamış; * Atatürk, Sovyetlerin tutumuna ve özellikle Moskova'da Stalin'in Aras'ı ve Şükrü Kaya'yı kabul etmemesine alınmış; İsmet Paşa ise Rusya ile ilişkilerin hâlâ çok önemli bir faktör olduğunu Atatürk'e hatırlatmış; * Atatürk, Hatay yüzünden Suriye sınırına doğru giderken İsmet Paşa tarafından frenlenmiş olmayı içine sindirememiş ve bunu unutamamış imiş. Bütün bu söylentilerde gerçek taneleri bulunabilir ve bunların birikimi istifayı getirmiş olabilir. Suskun Türk kamuoyu bu istifadan rahatsızdır. İzlenimim şudur: Türklerin bize karşı dostluğunda bir değişiklik olmayacak, hatta artuş olacaktır. Türk dış politikasında da bir değişiklik öngörmüyorum. İçerde, şoktan etkilenme oldu. Celal Bayar bakanları kontrol altında tutamazsa değiştirilir. İsmet Paşa'yı harcanmış bir kuvvet olarak görmüyorum. Onun bir gün tekrar Başbakan olarak veya belki Cumhurbaşkanı olarak iktidara döneceğini düşünüyorum.</p> <p>İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI GÖREVLİSİ BOWKER'DEN BAKANLIK MAKAMINA SERVİS NOTU</p> <p>Türkiye Büyükelçiliği Başkâtibi Hikmet Anlı, Foreign Office'i ziyaret ederek, "Osmanlı Hane-</p>	394
179	1 Kasım	<p>İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI GÖREVLİSİ BOWKER'DEN BAKANLIK MAKAMINA SERVİS NOTU</p> <p>Türkiye Büyükelçiliği Başkâtibi Hikmet Anlı, Foreign Office'i ziyaret ederek, "Osmanlı Hane-</p>	396

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		danının ve İslam Halifeliğinin Haklarını Muhafaza Cemiyeti" hakkında girişimde bulundu. Türk hükümetinin istilbaratına göre bu cemiyet son zamanlarda faaliyetlerini artırmış, bazı yıkıcı eylemler planlamakta ve bir yabancı devletle ilişkidedir. Cemiyetin önde gelen isimleri Prens Şevket, Aziz Nuri, İsmail Hakkı Gümülcineli ve Refik adında biridir. Cemiyetin İngiltere'de ajanları olabilir. Anlı, İngiliz hükümetinin bu konuda Türk tarafına verebileceği herhangi bir bilgi varsa bundan Türk hükümeti pek minnettar kalacağını söyledi. <i>Foreign Office'in notu:</i> Araştıralım. İçişleri Bakanlığına, Maliye Bakanlığına, Kahire'ye, Büyükelçi P. Loraine'e yazalım. Bilgi vermeye gelince belki Bahaeddin Sami, Mr. Biddulph ve Mr. Keith Williams'ın adlarını da bildirmemiz gerekebilir. Ama Bahaeddin Sami'nin adını vermek sıkıntı yaratabilir. (Bkz. No. 190, 192)	
180	1 Kasım	İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANLIĞI GÖREVLİSİ BOWKER'DEN BAKANLIK MAKAMINA SERVİS NOTU..... Hikmet Anlı, Ermeni "Taşnak" cemiyetinin yakında Londra'da bir toplantı yapacağını, Londra'da oturan Gamberyan'ın Taşnaklarla ve "İngiliz-Ermeni Dostluk Derneği" ile sıkı ilişki içinde olduğunu bildirdi ve bu konuda bilgi istedi. (Bkz. No. 189).	397
181	1 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 642..... 29 Ekim Akşamı Halk Partisinin düzenlediği resepsiyonda bir defa daha bütün bir gece Cumhurbaşkanı'nın yanında oturdum. Gece saat 23.30'da resepsiyona gelen Atatürk, sabah saat 07.00'ye kadar kaldı. Masasının etrafına topladığı davetliler arasında Romanya Başbakanı, İran Dışişleri Bakanı, Türkiye Başbakanı, Dışişleri Bakanı, Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak, Yunan ve Yugoslav Genelkurmay Başkanları, kordiplomatik duayeni olan Afgan Büyükelçisi, Fransız	398

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Büyükelçi vardı. Ben de masadaydım. Yedi saat boyunca konuşuldu. Özellikle şu konular üzerinde duruldu: Balkan Antantı ile Küçük Antant ilişkileri, Türkiye-Fransa ilişkileri ve özellikle Hatay sorununun halledilmesi, dünya barışı.	
182	2 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 645.GİZLİ..... İlgi No. 157: Dr. Aras, geçen yaz Moskova'ya yaptığı ziyarette Ruslarla soğukluğu giderdiğini, fakat arada "ufak bir çatlak" kaldığını bana söylemişti. Bu çatlağın genişlemekte olduğu anlaşıyor. Duyduğuma göre Atatürk, çeşitli tarihlerde Türkiye'ye gelmiş olan seçkin Sovyet vatandaşlarına yapılan muameleden dolayı Ruslara küskünmüş: 1934 yılı Türkiye'ye Büyükelçi atanmış olan Karahan, Moskova'ya dönünce hapse atılmış, halen sağ olduğu bile bilinmiyor. Onun yerine 1937'da Türkiye'ye Büyükelçi atanmış Karsky, on beş gün sonra geri çağırılmış ve bir daha dönmemiş. 1933 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yıl kutlamaları için Mareşal Voroşilov ile beraber Ankara'ya gelmiş olan Mareşal Toukhachevsky ve M. Boubnov görevden alınmışlar ve Mareşal Toukhachevsky kurşuna dizilmiş. Atatürk, tanıştığı ve güvendiği Rus dostlarının birer birer görevden alınıp kurşuna dizildiklerini öğrenince "öyleyse kime güveneceğini" yakın dostlarına söylemiş. Epey zamandır Ankara'da Sovyet Büyükelçiliği müsteşarı olan ve Büyükelçinin yokluğunda işgüderliği üstlenen M. Horace Salkind, Türk Hükümeti ve Atatürk tarafından pek makbul kişi sayılıyor ve Atatürk'ün çevresinde, masasında bulunuyordu. Salkind geçen Cuma akşamı Atatürk'ün masasına davet edilmedi. Türk tarafı Moskova ile arasındaki çatlağı gidermek için pek bir şey yapmayacaktır kanısındayım. Türk-Rus ilişkileri daha da bozulabilir. Atatürk'ün İngiltere'ye eğilimi ise gittikçe	400

No.	Tarîhi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özû	Sayfa
183	3 Kasım	güçleniyor. Bizim Türk-Rus dostluğunun altını oyduğumuz iddiası ise asılsızdır. FOREIGN OFFICE GÖREVLİSİ MR. RENDEL'DEN BAKANLIK MAKAMINA SERVİS NOTU ...	402
184	4 Kasım	Sovyet Büyükelçisi Maisky bu sabah bana geldi ve Türkiye'de Başbakanın değişmesinin Türk politikasının değişmesine yol açıp açmayacağını sordu. Kişisel görüşüm olarak, İsmet Paşa'nın gitmesiyle politikanın değişmeyeceğini söyledim. Büyükelçi, yeni başbakan Celal Bayar'ın Almanya ile yakınlaşmadan yana olduğunu söyledi ve bunu bir tehlike olarak görüp görmediğimi sordu. Türklerin Almanya'ya bağımlı hale gelmek istemeyeceklerini söyledim. Büyükelçi ile Almanya'nın Irak ve İran üzerinden Afganistan'a uçak seferleri başlatması, Filistin'de durum ve İtalya'nın tutumu konularını da konuştuk. ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINE'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 659	404
Ek	1 Kasım	Büyükelçilik ataşesinin 29 Ekim resmi geçit törenlerine uçakların da katılmasına ilişkin raporu ilişiktir. ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİLİĞİ HAVA ATAŞESİ YARBAY ELMHIRST'TEN BÜYÜKELÇİ PERCY LORAINE'E RAPOR	404
		29 Ekim arifesinde Türk uçaklarını karada ve havada izledim. Havacılarla görüştüm. Ankara'daki iki hava alanında şu uçaklar vardı. Birinci hatta: 30 adet Polonya yapımı P.Z.L 24 savaş uçağı; 16 ABD Curtiss Hawk; 4 Alman Henkell 111; 4 Amerikan Martin 139"; 32 Fransız Breguet 19B; 10 Çek Smolik uçağı. Eğitim uçağı olarak: 6 Alman Focke-Wulf "Weihe"; 6 Curtiss Fledgling; 26 Gotha. Birinci hatta toplam 96 uçak ve 38 eğitim uçağı. Türk Hava Kuvvetlerinin daimi üssü Eskişehir'dedir. Diyarbakır'da da 20 kadar uçak vardır. Toplam 109 savaş uçağı. Cumhurbaşkanı'nın izlediği 29 Ekim (1937)	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		törenlerine 92 savaş uçağı ile 31 eğitim uçağı katıldı. 21 paraşütçü atlayış yaptı. Atatürk'ün manevi kızı Sabiha Gökçen bir Breguet uçağı kullandı. Pilotların uçuş eğitimleri iyiydi. Türkleri kutlamak lâzım. Sonuç: Türk milleti iyi pilotlar yetiştirmektedir, pilotların eğitimleri iyi, uçakların bakımı da iyidir; havacıların moralleri de yüksektir. Fakat sayıları azdır. Teşkilât ve savaş etkinliği bakımlarından Türk Hava Kuvvetleri, Yunan ve Bulgar hava kuvvetlerine kıyasla çok üstündür. Akşam verilen davette Sabiha Gökçen'i ve görüştüğüm öteki havacıları kutladım.	
185	4 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 661	408
		İtan Dışişleri Bakanı Sami, Ekim ayında Türkiye'ye resmi bir ziyaret yaptı. 21 Ekimde İstanbul'a, 24 Ekimde de Ankara'ya geldi. Atatürk tarafından kabul edildi. İran ile Türkiye arasında bir sorun bulunmadığı için biraz dostları ile beraber olmak istediğini söyledi. Ziyaretini uzattı ve 29 Ekim kutlamalarına da katıldı. Bir ortak bildiri yayınlandı. Sami, 1 Kasımda Türkiye'den ayrıldı.	
186	5 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 663	409
		TBMM 1 Kasımda açıldı. Atatürk, yaptığı açış konuşmasında önce, milletin layık olduğu yüksek medeniyet ve refah seviyesine varması için hiçbir engel tanımayacağını belirtti. Bu kararlılığın bir sonucu olarak doğudaki ayaklanmanın bastırılmasını gösterdi: "Tunceli'ndeki icraatımız neticeleri, bu hakikatin yakın ifadesidir" dedi. Halkı yalnız Hükümetin kuvvete değil, şefkatine de inandırmak gerektiğini söyledi. Cumhurbaşkanı, Türkiye'nin ekonomik yaşamı ve özellikle tarım, ticaret, sanayi üzerinde durdu. "Ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki, ziraatte	

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		kalkınmaya büyük önem vermekteyiz..."dedi... "Dış ticarete takip ettiğimiz ana prensip, ticaret muvazenemizin aktif karakterini muhafaza etmektir" diye konuştu. "Endüstrileşmek, en büyük milli davalarımız arasında yer almaktadır" dedi. "Demiryolları inşaat siyaseti, hedeflerine ulaşmak için, durmadan başarı ile tatbik olunmalıdır" diye direktif verdi. Bütçe konusunda, "Cumhuriyet bütçelerinin taayyün eden ve kuvvetlenmesi gereken müşterek hususiyetleri, yalnız denkli oluşları değil, aynı zamanda koruyucu, kurucu ve verici işlere, her defasından daha fazla pay ayırmakta olmalarıdır." diye konuştu. Türk milletinin orduyla iftihar ettiğini belirten Atatürk, "Ordumuz, Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir" dedi ve şunları ekledi: <i>"Teslihat ve teçhizat programımızın tatbikatı, muvaffakiyetle ilerliyor. Bunları memleketimizde yapmak emelimiz, tahakkuk yolundadır. Harp sanayi tesisatımızı, daha ziyade inkişaf ve tevsi için alınan tedbirlere devam etmeli ve endüstrileşme mesaimizde de ordu ihtiyacı ayrıca göz önünde tutulmalıdır."</i> Konuşmanın dış politikayla ilgili bölümü ayrıca sunuluyor. Kemal Atatürk'ün bu konuşması, izlenecek politikayı çizen tam bir program niteliğindedir. (Bkz. No. 187).	
187	5 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 664.....	412
		İlgi No. 186: Atatürk, 1 Kasım günü TBMM'de yaptığı konuşmanın dış politika bölümünde şöyle diyor: <i>"Milletler Cemiyetinin geçirmekte olduğu çetin safhalarda, Cumhuriyet Hükümeti, bu arsulusal kuruma olan bağlılığını her safhada göstermek suretiyle, sulh idealine en uygun yoldan ayrılmamıştır. Büyük bir milli davamız olan Hatay (hakkında) cereyan etmiş olan müzakereler...amaçladığımız gayeyi temin edecek</i>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
188	9 Kasım	<p>vesikaların kabul ve imzasıyla neticelenmiştir. Yeni Hatay rejimini meriyete girmesine, kısa bir zaman kaldı...Balkan siyasetimiz, en mesut bir işbirliği yaratmakta devam ederek kendisine çizilmiş olan sulh yolunda her gün daha verimli neticelerle ilerlemektedir... İspanya hâdiseleri dolayısıyla Akdeniz ve Karadeniz'de alınması gereken tedbirlere, Cumhuriyet Hükûmeti en geniş bir zihniyetle iştirak etti...Balkanlarda ve Yakın Şarkta, geçen sene işaret ettiğim iyi münasebetler, aynıyle devam etmiştir... Tuttuğumuz siyasi yol ve hedeflerden ayrılmıyoruz. Son senelerde, arsiulusal münasebetlerde dâimi değişiklikler olmasına rağmen, biz bu karışıklığın ortasında, sulhseverlikle duygulu olarak, karşılıklı dostluklara riayet ediyoruz..." Atatürk'ün bu yılki 1 Kasım konuşmasında Türk-Rus ilişkilerine doğrudan değinilmemiştir. Duyduğuma göre bu Moskova'da biraz can sıkıntısı yaratmıştır. Ama aslında Cumhurbaşkanı konuşmasında tek tek devletlere değinme yöntemi aruk terk edilmiştir.</p> <p>FOREIGN OFFICE GÖREVLİSİ BOWKER'DEN BAKANLIK MAKAMINA SERVİS NOTU</p> <p>Türkiye'de Kemalist hükûmete karşı suikast hazırlıkları konusunda bize ulaşan son bilgiler aşağıdadır: I-Ağustos 1935'te, Atatürk'e suikast hazırlıklarıyla ilgili bazı bilgileri Türk hükûmetine ilettik. O işin içinde Kürt, Çerkes ve Ermeni teröristler vardı. II- Geçen Nisanda Türkiye Büyükelçiliği bize bir isim listesi verdi. Bu şahısların, taç giyme töreni için Londra'ya gelecek olan Başbakan İsmet İnönü'ye suikast hazırlığı içinde olduklarından kuşulanıyordu. İçlerinde İsmail Hakkı Gümülçineli, Prens Şevket (muhtemelen Sultan Abdülaziz'in torunu Prens Mahmut Shaukat Seif-ed-Din)....III- Nis'te yaşayan Sultan Abdülhamid'in yeğeni Prens Samy de Osmanlı saltanatını diriltmek amacıyla birçok defa İngiltere Hükûmetine başvurmuştur. Prens Almanya ile de temasta imiş. Vahdettin ve</p>	413

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Abdûlmecid yanlısı iki saltanatçı hizbin Osmanlı saltanatını diriltme emellerinin devam ettiği anlaşıyor. Prens Samy, Vahdettin grubundandır. Elimizdeki istihbaratın bir kısmını Türkiye Büyükelçiliğine iletmeyi öneriyorum. Daha fazla bilgi toplamağa da çalışalım. (Bkz. No. 190).	
189	12 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDAN İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI.....	415
		İlgi No. 180: Türkiye Büyükelçiliği, Ermeni Taşnak komitesinin İngiltere'deki Faaliyetleri hakkında bilgi istemektedir. Büyükelçiliğe verilebilecek bilgi varsa bildirilmesi rica olunur.	
190	15 Kasım	FOREIGN OFFICE GÖREVLİSİ BOWKER'DEN BAKANLIK MAKAMINA SERVİS NOTU	416
		İlgi No. 179: Türkiye Büyükelçiliği Başkâtibi Anlı 13 Kasım günü tekrar bana geldi. Osmanlı saltanatçılarının faaliyetleri hakkında bilgi istedi. Elimizdeki az ve müphem bilgileri Türk hükûmetine iletmeye değer görmediğimizi söyledim. Yalnız saltanatçıların iki hizbe ayrılmış olduklarını, bir grubun Vahdettin, diğer grubun ise Abdûlmecid yanlısı olduklarını bildirdim. Bay Anlı, bu grupların İngiltere'de para toplayıp toplayamadıklarını sordu. Bu konuda araştırma yapıyoruz, dedim. Gizli bir yazıyla Maliye Bakanlığından sormayı öneriyorum. (Bkz. No. 192).	
191	16 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TEL NO. 163 DAĞITIMI YAPILAMAZ	416
		Celal Bayar Hükûmeti, Atatürk'ün 1 Kasım'da TBMM'de yaptığı konuşmayı bir program olarak uygulamaya hazırlanıyor. Program hakkında uygulanabilirse ülkenin ekonomik yaşamını hızla canlandıracaktır. Son Hükûmet değişikliğinin altında bunun yattığı şimdi su üstüne çıkıyor. Bu kalkınma programını uygulamak için Türkler İngiltere'den mali destek umuyorlar. Umduklarını bulamazlarsa başka taraflarda arayacak-	

No.	Tarîhi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		lardır. Ben şahsen bu ülkenin ekonomik geleceğine inanıyorum, yeter ki uluslararası bir felaket çıkmassın. Umarım ki siz de benim inancımı paylaşıp ve Türkiye'ye geniş çaplı mali desteği desteklersiniz. <i>Foreign Office'in notu:</i> Türkiye'ye mali destek verilmesi konusunu daha önce kendi aramızda gördük. İhracat Kredisi Dairesinden Mr. Nixon, uygun teminat gösterebilirse Türkiye'ye kredi açılmasından yanadır. Kendisi araştırma için Türkiye'ye gidiyor. Mr. Nixon'un ve Mr. Waley'in inceleme raporlarından sonra karar verilebilecektir.	
192	26 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'DEN ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'E YAZI NO. 475 GİZLİ İlgi No. 179 ve 190: Türkiye Büyükelçiliği Başkâtibi, Osmanlı saltanatçı ve hilafetçilerinin faaliyetleri, Londra'da para bulmaya çalışmaları hakkında Foreign Office'in dikkatini çekti, bazı isimler verdi, İngiltere'den bilgi istedi. Eski Osmanlı hanedanı mensuplarının saltanatu diriltmeyi umdukları, iki hizbe ayrılmış bulundukları, bir hizbin Abdülmecid, diğerinin Vahdettin yanlısı olduğu söylendi. Başkâtib bu hiziplerin İngiltere'de para bulup bulmadıklarını soruşturdu.	418
193	27 Kasım	İNGİLTERE MALİYE BAKANLIĞI GÖREVLİLERİNDEN WALEY'İN KALEME ALDIĞI TÜRKİYE RAPORU <i>I-Genel İzlenim:</i> Ankara'da kaldığım beş gün içinde Başbakan Celâl Bayar, Maliye Bakanı, Tekel Bakanı, İktisat Bakanı, Merkez Bankası Başkanı ve diğer ilgili Türk yetkilileriyle görüştüm. Bakanlar çok seviyeli ve bilgili. Ülke halâ çok fakir ve vergiler yüksek. Devlet sosyalizmi ile özel teşebbüs (kapitalizm) Türkiye'nin ihtiyaçlarına uyum sağlamış. Halk disiplinli ve çalışıyor. <i>Kliring Anlaşması:</i> Türkler hiçbir ülkeden oraya sattıklarından fazla mal	419

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		almamaya kararlı. 22 kliring anlaşması yapmışlar. Dışardan aldıklarını malla ödüyorlar. Türkiye'nin ikili ticaret için ısrarına rağmen biz bir kliring anlaşması yapmadık. Yürümedi. Sonunda Eylül 1936'da biz de bir kliring anlaşması yaptık. Ama bu, sorunu çözmedi. Ödemeler çok gecikti. Türk makamlarına bazı telkinlerde bulundum. <i>II-Osmanlı Bankası</i> ile işbirliği yapılabilir. Başbakan, eskiden pek iyi gözle bakılmayan bu bankaya şimdi olumlu bakuklarını söyledi. İş Bankasının Londra'da da bir şubesinin açılmasını önerdi. Bu Hükümet onayını bekliyor. <i>III-Balkan Merkez Bankası</i> : Dr. Tevfik Rüşti Aras, Balkan ülkeleri Merkez Bankası'nın İsviçre'de bir ofisinin açılması planından bahsetti. Türkiye Merkez Bankası Başkanı Selahattin Çam'ın Londra'ya gitmesi ve Bank of England guvernörüyle görüşmesini önerdi.	
194	27 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANİ EDEN'A ŞİFRE TEL NO. 32 DAĞITIMI YAPILAMAZ.....	423
		Bay Walley ile Nixon'un Ankara ziyaretleri başarılı oldu. İlgilendikleri bütün konuları serbestçe görüştüler ve rapor edecekler. Son akşam Ankara Palas'ta ağırlanırken sürpriz biçimde Cumhurbaşkanı da geldi ve kendileriyle konuştu.	
195	11 Aralık	İNGİLİZ İHRACAT KREDİSİ GARANTİ DAİRESİ GÖREVLİSİ NIXON'UN TÜRKİYE ZİYARETİYLE İLGİLİ RAPORU (KİSMEN)	424
		Türkiye'de kaldığım birkaç gün içinde Türk hükümetinin güvenilirliği ve mali yeteneği hakkında tam bir fikir edinemedim. İçerde maliyeleri birkaç yıldır iyi durumda. Kambiyo politikaları ise başarılı değil. Ticaretlerini Almanya'ya çok fazla bağlamışlar. Bu hatalarını anlamışlar ve düzeltmeye çalışıyorlar. Görüşmelerimizde Türklerin İngiltere'den kredi istekleri gündeme getirilmedi. Bazı sorularına cevap alamadım.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Türkiye'nin geleceği maden kaynaklarının satışına bağlı olduğu anlaşıyor. Madenleri bol ve değerli. Çoğunun çıkarılması da kolay. Ancak taşınması ve pazarlaması zor. Vagon, lokomotif, yükleme teçhizatı, limanların ıslahı gerek. Bu amaçlarla kredi vermek en akıllıca iş olur. İçerde ise daireler arasında kredi için çekişmeler var: Güçlü rakipler Etibank'ın kredi taleplerini bir kenara itebilirler. Etibank'ın kredi için ısrar etmesi gerektiğini müdürüne anlattım ve görüşmemi hemen Büyükelçiye aktardım. Türkiye madenlerini tezelden dışarı pazarlamayı sağlamaya dönük yatırım, bu ülkede en yararlı yatırım olacaktır. Bunu düşünmeliyiz.	
196	3 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANİ EDEN'A YAZI NO. 721	427
		İlgi No. 134: Son anayasa değişikliğiyle Türkiye'de siyasi müsteşarlıklar kurulmuştu. Bu defa bu müsteşarlıklar lāğvedildi. Atatürk bu makamların bir yarar sağlamadığını görmüş ve kaldırılmasını istemiş. Siyasi müsteşarlar istifalarını verdiler. Numan Menemencioğlu, mebusluktan ayrılıp Dışışleri Bakanlığı Müsteşarlığına döndü. Anayasa'da gerekli düzelmenin yapılması için iki yeni yasa çıkarıldı. (Bkz. No. 197).	
197	3 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANLIĞINDA L. OLIPHANT'A MEKTUP	428
		İlgi No.196: Dışışlerinde İngiltere işlerine bakan Cevat Açıkalin, siyasi müsteşarlık makamlarının bir yararı olmadığını gören Atatürk'ün bunların kaldırılmasını istediğini söyledi. Bu makamın tek yararı şu olmuş: Dışışleri Bakanı Aras yurt dışına gidince Menemencioğlu Meclis'te onun yerine geçip açıklamalar yapmıştır. Ama Türkiye artık Milletler Cemiyeti Konseyi üyesi olmadığından Dr. Aras da pek sık yurt dışına gümemehtedir. Si-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
198	4 Aralık	yası müsteşarlıklar bir sarsıntı yaratmaksızın kaybolup gitti. İNGİLTERE İÇİŞLERİ BAKANLIĞINDA SIR RUSSELL SCOTT'TAN DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDA SIR ROBERT VANSITTART'A YAZI GİZLİ.....	429
Ek	4 Aralık	Kemal Atatürk'e suikast hazırlığı iddiasıyla ilgili olarak Bay Keith Williams'ın ifadesini içeren Özel Güvenlik Birimi (Special Branch) raporu ilişikte sunulmuştur. Bu adamın ifadesine güvenmek çok zordur. MR. KEITH WILLIAMS'IN İFADESİNİ İÇEREN İNGİLİZ ÖZEL GÜVENLİK BİRİMİ RAPORU.....	429
199	13 Aralık	Şubat 1938'de Kemal Atatürk'e karşı bir suikast düzenleneceği hakkında elinde bilgi bulunduğunu söyleyen Bay Mr. Keith Hugh Williams ile 3 Kasım (1937) günü, Grosvenor House, Park Lane, London W adresinde görüştük. İfadesi aynen not ettik. Son on yılda Mustafa Kemal'e karşı 19 suikast düzenlenmiş. Hepsisi başarısız kalmış. Bu defa yeni bir suikast denenecek. Bunun için hazırlık yapılıyor ve Londra'da para tedarik edilmeye çalışılıyor. 100 bin ila 130 bin Sterlin kadar bir para aranıyor. 100 bin Sterlin bulması için Keith Williams'a başvurulmuş olduğunu söylüyor. Suikast hazırlığının içinde bir devlet, bazı şirketler ve bazı şahıslar var. İsimleri...(Bkz. No. 199). İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDA SIR ROBERT VANSITTART'TAN İÇİŞLERİ BAKANLIĞINDA SIR RUSSELL SCOT'A YAZI GİZLİ....	433
		İlgi No. 198: Türkiye Cumhurbaşkanı'na karşı suikast iddiasıyla ilgili 4 Aralık tarihli yazınıza teşekkür ederim. Bu konuda bizde bulunan bilgileri toparlayan bir bilgi notunu ilişikte sunuyorum. Keith Williams gerçekleri saptırıyor. Bugünkü Türkiye rejimi aleyhindeki faaliyetler hakkında ayrıntılı bilgi edinmek isterim. Çünkü	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		bu rejimin ayakta kalması Avrupa barışının korunması için önemli bir faktördür.	
Ek	-	TÜRKİYE CUMHURBAŞKANINA SUİKAST İDDİASI HAKKINDA İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANLIĞINCA HAZIRLANAN MUHTİRA	433
		Türkiye Cumhurbaşkanı suikas t iddiası hakkında Keith Williams'ın bu ikinci ifadesidir ve birincisinden daha uzundur. Her iki ifadede birçok bilgisizlik göze çarpıyor. Bize iki kaynaktan bilgi ulaştı. Eski Osmanlı hanedanı üyeleri iki rakip gruba ayrılmıştır: Sultan Vahdetün grubu, Halife Abdülmecid grubu. Bunlar hala eski hanedanı diriltmeyi umuyorlar. Bunun için Abdülhamid terekesini karşılık göstererek Londra'da (City'de) ödünç para bulmaya uğraşıyorlar.	
200	15 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANLIĞINDA L. OLIPHANT'A MEKTUP	435
		Kulağı delik bir kaynak Türk hükümetinde yeni değişiklikler olacağını söyledi. Tevfik Rüştü Aras ile Ali Çetinkaya gidiciymiş. Celâl Bayar'ın adamları Muammer Eriş ile Yusuf Ziya Öniş kabineye girecekmiş. Bunlar şimdilik dedikodu.	
	1938		
201	10 Ocak	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİ MÜŞTƏŞARİ MR SCRIVENER'DEN DİŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A TEL NO. 5 GİZLİ	437
		Türk dış politikasında istenmeyen bir değişme olduğu konusunda (Yunan Kralı) George'un edindiği izlenimi doğrulayacak bir delil Büyükelçiliğe ulaşmadı. Böyle bir gelişme Cumhurbaşkanı'nın onayını gerektirir.	
202	8 Şubat	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DİŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 76 E	437
		Fabrika kurmayı öngören Birinci Beş Yıllık Plan çerçevesinde, Gemlik'te suni ipek ve Bursa'da ip-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
203	16 Şubat	<p>lik fabrikaları Cumhurbaşkanı ve Başbakan tarafından açıldı. İplik fabrikası 3.5 milyon liraya mal olmuş. Yunus Nadi ve Ahmet Emin Yalman yazılarıyla fabrikaları övdüler.</p> <p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A YAZI NO. 100. ACELE. GİZLİ</p> <p>Saldırıya uğraması halinde Türkiye'ye İngiltere tarafından silahlı destek verileceği yolunda bir bildirimde bulunmak konusunda görüşüm soruluyor. Türkiye'nin böyle bir güvence beklentisi olduğu bana ima edilmedi. Türkiye, İngiltere'nin gücüne, dostluğuna ve barışı koruma kararlılığına güveniyor. Böyle bir bildirimde mutlaka gerek varsa, bunu kaleme almak da pek kolay olmayacaktır. Türk Hükümeti İngiltere tarafından yapılacak tek taraflı bir bildirim olumlu karşılarmı sorusu da akla geliyor. Belki Türk ve İngiliz hükümetlerinin karşılıklı olarak bildirimde bulunmaları Türkiye'nin itibarına ve onuruna daha uygun düşer ve kim bilir belki yarın acil bir durumda İngiltere, Süveyş kanalını savunmak için Türkiye'nin askeri desteğine ihtiyaç duyabilir. Kanaatimce şimdi yapılması gereken iş, olabilecek saldırıya karşı Türkiye'nin kendi savunma gücünü arttırmaktır. İngiltere bu alanda Türkiye'ye yardım edebilir. Türkiye, silahını İngiltere'ye çevirmeyecektir. Bu arada bir İngiliz Bakan Ankara'ya resmi bir ziyaret yapabilir, Akdeniz'deki İngiliz Başkomutanı da Türkiye'yi ziyaret edebilir. Not: (Türkiye'nin Almanya tarafına kaymakta olduğu yolunda) Yunan Kralı George'un aldığı bilgiler asılsızdır. Türkiye, Almanya'ya değil, İngiltere'ye yaklaşmaktadır. İngiliz dostu politikanın arkasında Atatürk vardır ve Atatürk, bugün Türkiye ile İngiltere arasındaki ilişkilere yazılı olmayan bir ittifak olarak bakmakta ve Türkiye bir saldırıya uğrayınca bu ittifakın işleyeceğine inanmakta, dolayısıyla ayrıca bir garanti istememekte ve beklememektedir. Fo-</p>	439

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<i>reign Office'in notu:</i> Türkiye'ye güvence vermeye gerek olmadığı anlaşıyor. Bir İngiliz Bakanın ve Akdeniz Başkomutanının Türkiye'yi ziyaret etmeleri yararlı olur. Fakat İtalya'nın hassasiyetini de hesaba katmak gerekir. İngiltere'nin Türkiye'de ve Yunanistan'daki etkinliğini sürdürmek lazım.	
204	17 Şubat	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI EDEN'A ŞİFRE TEL. NO. 5 GİZLİ Dışişleri Bakanı, Stalin'in devlet başkanı olmayacağını; yakında Türkiye'ye atanacak olan yeni Sovyet Büyükelçisinin Kalinin'i temsil edeceğini söyledi. Atatürk'ün yeni Sovyet Büyükelçisini kabul etmekten memnun olacağını bildirdi. Bakan, Türk-Sovyet dostluğunun yeniden ahenk ve samimiyet içinde devam ettiğini sözlerine ekledi. <i>F.O.'nun notu:</i> Türk-Sovyet ilişkilerinin iyileşmesinden memnun oluruz; ama bu ilişkilerin eskisi kadar sıkı olmasını da arzu etmeyiz.	445
205	22 Şubat	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 102 E Atatürk'ün, model çiftliğini Devlete bağışladığı hakkındaki 3308 sayılı kanun 10 Ocak günü <i>Resmî Gazete</i> 'de yayınlandı. Çiftliği çalıştırıp geliştirmek için bir kuruluş oluşturuluyor ve bununla tarımı ve tarım endüstrisini geliştirmek amacı güdülüyor.	446
206	2 Nisan	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 151. GİZLİ 1937 Türkiye Yıllık Raporu ilişikte sunulmuştur.	447
EK		1937 İÇİN TÜRKİYE YILLIK RAPORU İçindekiler: I-Giriş, II-Dış Politika, III-İç İşleri, IV-Türk Ordusu, V-Türk Hava Kuvvetleri ve Sivil Havacılık, VI-Türk Deniz Kuvvetleri, VII-Çeşitli Ko-	447

No.	Tarîhi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		nular, VIII-1937 yılı içinde imzalanan antlaşma, antlaşma, sözleşmeler vs.	
		I-Giriş: 1937'de Türkiye'de istikrar devam etti ve Kemalist Cumhuriyet gittikçe sağlamlaştı. Dünyada demokratik ülkeleri tehdit eden önemli olaylar yaşandı ve ileri bir görüşle savunma kuvvetlerini güçlendirmiş olan Türk yöneticileri haklı çıktı. Dünyada karışık bir durum yaşanırken İsmet İnönü'nün Başbakanlıktan istifasıyla Türkiye'de iç istikrarın bozulabileceği yolunda beliren kaygıların yersiz olduğu çabucak anlaşıldı. Türk dış politikası kurulu düzeni içinde devam etti. Türkiye'nin yabancı ülkelerle dostlukları teyid edildi ve güçlendirildi. Doğuda Sadabad Paktı kuruldu. Yalnız Akdeniz Türkiye'yi kaygılandırdı; Hatay sorunu da Türk-Fransız ilişkilerini gerdi. Türk-İngiliz dostluğu gelişti.	
		II- Dış Politika: Milletler Cemiyeti, Boğazlar, Balkan Antantı, Doğu Pakı (Sadabad), Karadeniz Pakı önerisi, Hatay konuları ve Türkiye'nin çeşitli devletlerle ikili ilişkileri...Türkiye, <i>Milletler Cemiyeti</i> 'ne sadık kaldı; fakat Konseye seçilemedi. Bu başarısızlık belki İsmet İnönü'nün Başbakanlıktan çekilmesinde de bir etken oldu. 1936'da imzalanmış olan Montreux <i>Boğazlar Sözleşmesine</i> İtalya ve Almanya çekinceli davrandılar. Alman Hükümeti, Montreux'nün Almanya'nın aleyhine, Rusya'nın lehine olduğunu ileri sürdü. Türkiye, Almanya'nın bu iddiasını reddetti ve Montreux Sözleşmesini savundu. İtalya da bu sözleşmeye katılmak için bazı çekinceler ileri sürdü ve bu konuda pek ilerleme olmadı. Boğazların yeniden askerleştirilmesi Çanakkale'deki İngiliz vatandaşlarının özgürlüklerini kısıtladı. <i>Balkan Antantı</i> ülkeleri arasındaki dayanışma toplantılarda görülüyor. Bulgaristan konusu, Balkan Antantı ülkelerini meşgul ediyor. Bulgaristan'ın silahlanmak istemesi, Fransa'dan dört denizaltı almaya niyetlenmesi Balkan komşularında tepki yarattı. 8 Temmuzda (1937)	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		ve imzalanan Dördü Saldırmazlık Paktı olarak da bilinen <i>Sadabad Paktı</i> 'nın gerçekleşmesinde, özellikle İran'la Irak'ın bir araya getirilmesinde Türk Dışişleri Bakanının kişisel gayretleri etkili oldu. Pakt, İngiltere tarafından da olumlu karşılandı. Baharda Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştiren Romanya Dışişleri Bakanı, Karadeniz'e kıyısı olan dört ülke (Türkiye, Bulgaristan, Romanya ve Sovyetler Birliği) arasında bir <i>Karadeniz Paktı</i> kurulması fikrini ortaya attı. Ama yıl içinde bu öneriden bir sonuç çıkmadı. Atatürk'ün "büyük milli davamız" dediği <i>Hatay</i> , yılın ilk ayında Türk-Fransız ilişkilerini tehlikeli biçimde tehdit etti. Türk kamuoyu, <i>Hatay</i> 'ı Suriye'den ayırıp bağımsız hale getirecek bir çözüm için ısrar ediyordu; Hükümet üyeleri, <i>Hatay</i> 'a yürümeye kalkışan Atatürk'ü dramatik bir harekette bulunmaktan son anda zorlukla vazgeçirdiler. Bu arada İngiltere de yatıştırıcı bir rol oynadı. Sonunda 27 Ocakta <i>Hatay</i> konusunda Cenevre'de ilk anlaşmaya varıldı, <i>Hatay</i> 'a ayrı bir devlet olma yolu açıldı. (Çözümün esasları). TBMM, Cumhurbaşkanı'na ve Hükümete teşekkür etti. Türkiye'de sevinç ve kutlama gösterileri yapıldı. Ama, <i>Hatay</i> devleti kuruluncaya kadar yapılacak daha çok iş vardı. Hava yine gerginleşti. Sonunda 29 Mayıs'ta bir anlaşma yapıldı. Askıdaki bütün sorunlar çözüme bağlandı. Milletler Cemiyeti Konseyi <i>Hatay</i> 'ın statüsünü ve anayasasını onayladı. Türkçe ve Arapça <i>Hatay</i> 'ın resmi dili oldu. 19 Kasım'da <i>Hatay</i> 'da yeni rejim ilân edildi. <i>Hatay</i> 'da olaylar yine devam etti. 1938 Ocak ayına gelindiğinde <i>Hatay</i> sorunu yine Milletler Cemiyeti Konseyi'nin 'gündeminde idi.... İngiltere ile Türkiye arasındaki ilişkiler 1937 içinde de gelişmeye devam etti. Gelişme siyasi alandan ekonomik alana da taşdı. Ekonomik işbirliğinin somut bir örneği olan Karabük Demir Çelik fabrikasının temeli 3 Nisan'da atıldı. İki ülke ekonomik ilişkilerini geliştirmek	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

ve amacıyla iki İngiliz yetkilisi (Mr. Waley ve Mr. Nixon) Türkiye'de görüşmeler ve incelemeler yaptı ve raporlar hazırladılar. *Financial Timers* gazetesi bir Türkiye eki yayınladı. Başbakan İsmet İnönü, Kral George VI'nın Londra'da yapılan taç giyme töreninde Cumhurbaşkanını temsil etti. Bir İngiliz filosu Türkiye'ye resmi bir ziyaret yaptı. Türkiye'nin İngiltere ile Kültürel ilişkilerinde de gelişmeler oldu. Ancak İngiliz dominyonları ve bu arada *Hindistan* ile ilişkilerde bir gelişme olmadı. Türkiye, *Filistin*'in paylaşılması fikrini kaygıyla karşıladı; Kudüs'teki Ortodoks patrikhanesinin Türkiye'de kalan mallarının da Türk Hükûmetine geçmiş olduğunu savundu. Türkiye'nin *Afganistan* ile ilişkileri çok iyi; 1937 yılında Afganistan'a Türk uzmanları, Afganistan Harp Okulu'na da Türk subayları gönderildi. *Bulgaristan*'la ilişkiler dürüsttür. Nisanda Türkiye Başbakanı birkaç saat Sofya'da Bulgar Hükûmetinin misafiri oldu. *Mısır* ile ilişkiler 1937'de iyileşti. 2 Nisanda Türkiye-Mısır Dostluk Antlaşması imzalandı. Dr. Aras, Mısır'ı ziyaret etmeyi düşünüyordu. Türkiye-Fransa ilişkileri Hatay sorunu gölgesinde kaldı. Türkiye, 1926 yılında yapılmış olan Türkiye-Fransa Dostluk ve İyi Komşuluk Antlaşmasını fesh etti ve yeni bir anlaşma önerdi. Türkiye, *Almanya*'nın siyasi dümen suyuna girmemeye özen gösteriyor. Türk-Alman ilişkilerinde bir olay yaşandı: Ankara'daki Alman Büyükelçiliği şoförlerinden biri bir Türk vatandaşını yaraladı, Türk mahkemesince kısa hapis cezasına çarptırıldı, Alman Büyükelçisi şoförü Türk makamlarına teslim etmek istemedi, iş büyüdü ve sonunda Türklerin istediği oldu. Türkiye, ekonomik bakımdan da Almanya'ya bağımlılıktan kurtulmaya çalışıyor. Yeni kliring anlaşması bu doğrultuda yapıldı. Türkiye'nin *Yunanistan* ile ilişkileri çok iyidir ve iki komşu ülke Bulgar emellerine karşı dayanışma içindedirler.

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>Türk Dışişleri Bakanı ve Genelkurmay Başkanı, ayrı ayrı Yunanistan'ı ziyaret ettiler. Türkiye ile İran arasında on sözleşme imzalandı. Bunlar, Türk-İran ilişkilerinin çok iyi olduğunun bir göstergesi. Türk ve İran Dışişleri Bakanları karşılıklı ziyaretler yaptılar. Irak ve Türk Dışişleri Bakanları da karşılıklı ziyaretler yaptılar. 1926 antlaşmasının değiştirilmesi konuşuldu Türk-İrak-İran demiryollarını birbirine bağlayacak çalışmalara başlandı. Türkiye-İtalya ilişkileri dıştan dürüst görünüyor. İtalya, Afrika imparatorluğunun Türkiye tarafından tanınmasını, Türkiye de İtalya'nın Montreux Antlaşmasına katılmasını istiyor. Dr. Aras, İtalya'yı ziyaret etti. İtalya Dışişleri Bakanı Ciano'nun da Türkiye'yi ziyareti ise gerçekleşmedi. Japonya son zamanlarda Türkiye'ye pek yakınlık gösteriyor; Türkiye bunu ihtiyatla karşılıyor. İki Japon okul gemisi Türkiye'ye ziyaret yaptı. Ekimde iki ülke arasında Ticaret Anlaşması imzalandı. Romanya Dışişleri Bakanı ve ardından Türkiye'nin milli gününde Başbakan Tatarescu Türkiye'yi ziyaret etti. Sovyet Rusya ile soğukluğu gidermek için Türk Dışişleri ve İçişleri Bakanları Moskova'yı ziyaret ettiler. Soğukluk giderildiyse de ilişkilerde bazı ufak çatlaklar kaldı. Türk bakanlar Moskova'da Stalin tarafından kabul edilmediler. Atatürk'ün yakın dostluk kurduğu Ankara'daki Sovyet Büyükelçisi Karahan ülkesine dönünce idam edildi. Bu da Atatürk'ün canını sıktı. Bir Türk-Sovyet demiryolu anlaşması imzalandı. İspanya iç savaşında Türkiye dürüst bir tutum izledi. Türkiye'den İspanya'ya gönüllü gönderilmesi ve silah ve cep hane satışı kesinlikle önlendi. Boğazlar Sözleşmesini çiğneyerek Türk sularına girecek yabancı denizaltıların batırılacağı duyuruldu. Yugoslavya ile ilişkiler dostça devam etti. Yugoslavya-Bulgaristan dostluk antlaşmasının ve Yugoslavya-İtalya pakının imzalanması, Türk-Yugoslav</p>	

dostluğunu bozmadı. Türk Başbakanı Belgrad'ı ziyaret etti.

III-İçişleri: İçerde en önemli olay, Başbakan İsmet İnönü'nün istifası, yerine Celal Bayar'ın geçmesi oldu. Bu değişiklik heyecan ve rahatsızlık yarattı. İstifa hakkında birçok söylenti dolandı, birçok spekülasyon yapıldı. 5 Şubat'ta Türk Anayasasında değişiklikler yapıldı. Halk partisinin altı ilkesi anayasaya girdi, Parlamento üyesi siyasi müsteşarlıklar kuruldu (fakat bu makamlar kısa ömürlü oldu), istimlak edilecek topraklara tazminat ödenmesi kabul edildi. Dersim'de ayaklanma çıktı, bastırıldı. Hükümet, asilere karşı yumuşak davrandı. Ekonomik ve mali bakımdan Türkiye'nin 1937 yılı iyi geçti. Atatürk, Kasım başında TBMM'nin açılışını yaparken uzun bir konuşma yaptı ve izlenecek politikayı çizdi. 8 Kasım'da yeni hükümetin programı açıklandı. Türkiye'nin kendi kendine yeterli, modern ve uygar bir ülke haline getirilmesi amaçlanıyor. Romanya ve Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler devam etti. Eğitim ve kültür alanındaki çalışmalara devam olundu; Ankara'da bir tıp fakültesi açılması için bütçeye ödenek koyuldu. II. Türk Tarih Kongresi toplandı. Havacılık özendirildi. Atatürk, bütün çiftliklerini devlete bağışladı.

III-Türk Ordusu: Genelkurmay Başkanı ve İkinci Başkanı değişmedi. Genelkurmay'ın askeri politikasında da önemli bir değişiklik olmadı. Silahlanma devam ediyor. Birinci Ordu Komutanı Komutanının emekliye ayrılması bekleniyor. Kolordu Komutanlıklarında bazı değişiklikler oldu. Türk subayları genellikle yabancı askeri atâşelerle temastan kaçınıyor. Ordunun morali yüksek.

Ordunun teşkilatında ve gücünde önemli bir değişiklik olmadı. Halen 22 olan tümen sayısı artırılmadı. Topçu tümenleri mekanize hale getiriliyor. Ordunun mevcudu 120.000 kadardır; kış aylarında 70.000'e inmektedir. Bir süre önce Af-

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>manya'ya ve Çekoslavkya'ya büyük miktarda askeri siparişler verilmiştir. 150-mün ağır topkar vs. Fakat kesin bilgi edinilemiyor. Türk ordusu yılda üç manevra yapıyor. Bunlara askeri ataşeler ve dost ülkelerden askeri heyetler davet ediliyordu. Bu yıl İzmir yöresinde yapılan manevraya ataşemiliterler çağırılmadı. Silahlı kuvvetlerin 1936-1937 bütçesi 83.869.768 TL idi. 1937-1938 bütçesi 86.982.004 TL tahmin ediliyor. Jandarma bütçesi bunun dışındadır. Türk Genelkurmayının stratejisinde bir değişiklik olmadı. Bu stratejinin önemli bir vechesini, Balkan Antantı ülkeleriyle, özellikle Yunanistan ile yakın işbirliği oluşturuyor. Türkiye, tek başına savaş ihtimalini de düşünüyor. Çanakkale Boğazının yeniden askerleştirilmesi tamamlandı. Hatay anlaşmazlığında bölgeye biraz asker kaydırıldı. Türk Genelkurmayı Mayıs ve Haziran aylarında Dersim ayaklanmasıyla uğraştı. Bu geri bölgeye geçten geç uygulamaya başlanan reformlara karşı pasif direniş 8 Mayısta ayaklanmaya dönüştü. VII.nci Kolordunun 17 nci tümeni asilerini üstüne sevk edildi. Asiler fazla direnemedi. Dağlara çekilen ayaklanmanın elebaşı Seyid Rıza daha sonra yakalanıp idam edildi. Ekim ayında Balkan Antantı Genelkurmay Başkanlarının olağan konferansı Ankara'da toplandı. Sınırların güvenliği ve Bulgaristan'ın silahlanması konuları konuşulmuş. Bu konferans öncesinde Yunan Başbakanı da Ankara'yı ziyaret etti. Ulaşım: Sivas-Malatya demiryolu tamamlandı ve VII nci ve VIIİnci kolordular arasında doğrudan ulaşım sağlandı. Sivas-Erzincan demiryoluyla 1938'de Ankara ile IX ncu kolordu arasında da doğrudan ulaşım sağlanacak. Isparta-Antalya demiryolu sayesinde de V.nci kolorduyla doğrudan bağlantı kurulacak. İstanbul-Lüleburgaz karayolu tamamlandı; Tekirdağ'dan Muratlı'ya karayolu uzatıldı. Özetle: 1937'de Türk ordusu silahlanmaya devam etti. Savunma programı birkaç yılda tamam-</p>	

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
----	--------	------------------------------	-------

lanacak. Ordunun morali yüksek, Genelkurmay inzivatdan kurtulabilse yüksek komuta kademesinde de çağdaş fikirler gelişecek.

V-Türk Hava Kuvvetleri ve Sivil Havacılık: Hükümet, ilk hatta 300 uçaklı bir hava kuvvetine ulaşmayı amaçlıyor. Halen bu kuvvet 131 uçaktan oluşuyor. Yıl içinde 70 savaş uçağı alındı; başka siparişler de yapıldı. Hava kuvvetleri, Eskişehir, İzmir ve Diyarbakır'dadır. Hava Kuvvetlerinin 1937 bütçesi 9.880.000TL'dir. Pilot sayısı 300 kadardır. Teşkilât, eğitim ve uçakların bakımı iyi ve moraller yüksektir. Yedek pilot, yedek askeri uçak yok. Bir Türk kuruluşu olan Kayseri uçak fabrikası, Polonya ve Almanya lisansı ile eğitim uçakları üretiyor. Yıl içinde tahminen 18 uçak üretilmiştir. Türk Hava Kuvvetlerinde yabancı yoktur, yalnız iki İngiliz okulda ders vermektedir; sivil olarak bir Hollandalı teknisyen, bir de Fransız pilot çavuş çalıştırılmaktadır. İngiliz hava ataşesine de bazen fikir sorulmaktadır. Devlet Hava Yolları 1937'de altı uçak satın aldı. Halen yalnız Ankara ile İstanbul arasında uçak seferleri yapılıyor. Türk Hava Kurumu, uçak satın almak için para topluyor, gençlere havacılık eğitimi veriyor. Yıl içinde 4 milyon lira topladı. Onun bir kolu olan Türkkuşu da etkinliğini yayıyor. Gençlere kurslar veriliyor. Bunlar belki Türk Hava Kuvvetlerin yedeklerini oluşturmaya başlayacaklar.

VI Türk Deniz Kuvvetleri, Genelkurmay'ın katı kontrolü altındadır ve deniz politikasını Genelkurmay belirler. Üç amiral var: 1 tümamiral, 2 tuğamiral. Modern donanmaların standartlarına göre, Türk filosunun durumu tatminkâr olmaktan uzaktır. Yavuz, dört destroyer, beş denizaltı nispeten bakımlıdır. Subay ve erler disiplinlidir. Fakat gemiler sayısına ve hücum için donanımsız ve yetersizdir. Türk silahlanma programında önce kara kuvvetleri, sonra hava kuvvetleri ve üçüncü sırada da deniz kuvvetleri geliyor. Deniz kuvvetlerinin silahlandırılması belki 10 yıl

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>alacaktır. Halîq tersanesinin yenilenmesi çalışmaları devam ediyor. Almanya'ya dört denizaltı sipariş edildi. Savunma bütçesinin % 77'si karacılara, % 13'ü havacılara ve sadece %10'u denicilere gidiyor. Deniz Kuvvetlerinin bu yılki bütçesi 6.283.820 TL'dir. 4 deniz subayı Japon donanmasında eğitim görmektedir. 1937 yılında Romen, Hollanda, Yugoslav, Japon, Fransız, Arjantin ve Yunan savaş gemileri veya okul gemileri Türkiye'yi ziyaret ettiler.</p> <p>VII-Çeşitli Konular: Belçikalı İstanbul Elektrik Şirketine güçlük çıkarılıyor; Fransız Kadıköy Su Şirketi Hükümet tarafından satın alındı. İstanbul'daki İngiliz okullarının durumu iyileşti. İstanbul'daki İngiliz hastanesi Kızılay'a satıldı. İngiliz Savaş Mezarlıkları Komisyonunun Kilidbahir iskelesini kullanma isteği reddedildi. Türkiye, İngiliz vatandaşlarının alacakları karşılığı olarak toptan bir para ödemeyi kabul etti, bu konuda çalışmalar sürüyor. Mathuat Genel Müdürü Vedat Nedim Tör görevden alındı, yerine Naci Kıciman atandı.</p> <p>VIII- 1937'de İmzalanan, Antlaşmalar, Anlaşmalar vs.: 1937 yılında Türkiye 21 ülke ile 41 ikili anlaşma ve ayrıca iki çok taraflı anlaşma imzalamıştır. Bunların dökümü.</p>	
207	9 Nisan	<p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DİŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A RAPOR NO. 163</p> <p>Türkiye'de Alman etkisinin artmasına karşı ne yapılabileceği hakkında görüşüm soruluyor. Değerlendirmeme göre, Türkiye, Almanya'nın ekonomik ve hele siyasi yöreğine girmek istemeyecektir. Türkiye, İngiltere'ye daha yakındır. Almanya'nın dostluğunun düşmanlığından daha tehlikeli olduğunu tecrübeyle bilmektedir. 1914-18 yıllarında Alman dostluğuna sadakati yüzünden İmparatorluğunu kaybetmiş olan Türkiye'nin bugün kaybedecek ikinci bir imparatorluğu yoktur. Türk politikasında maceraya da yer</p>	501

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		yoktur. Türkiye, Avusturya'nın Reich tarafından yutulmasıyla orta Avrupa'da değişen dengelerin farkındadır. Türkiye'nin seçimini İngiltere'nin seçimi belirleyecektir. İngiltere'nin Türkiye'ye yapacağı yardım, bu ülkede Alman nüfuzunun artmasını önleyecektir. Almanya'nın Avusturya'ya yutulması Türk politikasında değişiklik yaratmamıştır. Türk Hükümeti, yeni bir olupbitti yaratması halinde Almanya'ya karşı direnecek asıl güç olarak İngiltere'yi görüyor ve bugün Avusturya konusunda İngiltere'yi eleştirmiyor. İngiltere Dışişleri Bakanının, olmazsa İçişleri Bakanının Türkiye'yi ziyaret etmesi çok yararlı olacaktır. Gelecek olanın Atatürk'le görüş alışverişinde bulunmasını tavsiye ederim. Ziyaretten somut sonuçlar da çıkmalı. Ziyaret için en iyi zaman önümüzdeki 29 Ekimdir. Bir İngiliz filosofunun ve Akdeniz Başkomutanının Türkiye'yi ziyaret etmesi de burada büyük memnuniyet yaratacaktır. Atatürk'ün şahsına da ilgi gösterilmesi, örneğin bir İngiliz üniversitesinin ona fahri doktorluk payesi vermesi yerinde olur. İngiltere ile dostluğu başlatan Atatürk'ün kendisidir. (Bkz. No. 209).	
208	16 Mayıs	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINE'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A ŞİFRE TEL. NO. 116 (İngiltere'nin Türkiye'ye kredi açması) Başbakanı ve Dışişleri Bakanını memnun etti. Bunun haberini 13 Mayıs günü Sofya'da almışlar. Cumhurbaşkanı da memnun olmuş ve "Bu bizim doğru yolda olduğumuzu gösteriyor" demiş. Dr. Aras da bu kararı "İngiltere'nin Türkiye'ye karşı dostluğunun ve güveninin bir kanıtı" diye değerlendirdi.	507
209	20 Mayıs	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX ADINA MR. BAXTER'DEN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAINE'A YAZI NO. 210 İlgi No. 207: Raporunuza hararetle teşekkür ederim. Türkiye'de Alman nüfuzunun artması sorunu sürekli göz önünde tutulacaktır. Akdeniz konusunda İngiliz-İtalyan deklarasyonuna diğer	508

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıklığı ve Özü	Sayfa
		bazı ülkelerle birlikte Türkiye'yi de katmak pek yararlı olmaz. Önde gelen bir İngiliz bakanın Türkiye'ye ziyarette bulunması öneriniz geniş bir bakışla değerlendiriliyor. Bu konuda zorluklar var. Dr. Aras'ı umutlandırmayınız. Akdeniz Başkomutanı olmazsa biraz alt düzeyde bir filonun İstanbul'u ziyareti konusunda görüşünüz nedir? Atatürk'ün şahsına da ilgi gösterilmesi öneriniz değerlendiriliyor. (Bkz. No. 210).	
210	21 Mayıs	FOREIGN OFFICE'DE LANCELOT OLIPHANT TAN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAINE'A ÖZEL MEKTUP İlgi No. 207 & 209: Raporunuza ön cevabı gönderiyoruz. İngiltere'den bir Bakanın Türkiye'yi ziyaret etmesi konusunda henüz karar verilemedi. Atatürk'e fahri doktorluk payesi verilmesi konusunda zorluk var: Oxford veya Cambridge üniversiteleri hiç kimseye gıyabında fahri doktorluk payesi vermiyor. Çok istisnai bir fahri doktorluk payesi var, fakat Atatürk'ün buna layık olduğuna Üniversiteleri ikna etmek zor olur. Bir "diktatöre" fahri doktorluk vermeleri zor olur. Atatürk'e bir paye vermemiz başka ülkeleri de umutlandırır ve kışkandırır. Bu konularda bize önerileriniz olacak mı? (Bkz. No. 211).	509
211	2 Haziran	İSTANBUL'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINE'DEN FOREIGN OFFICE'DE LANCELOT OLIPHANT'A MEKTUP İlgi No. 210: Atatürk'e fahri doktorluk payesi verilmesi için ısrar edeceğim. Güçlüklerin farkındayım. Ama hükümet isterse Üniversiteleri ikna edebilir. Atatürk bir "diktatör" mü? Teknik bakımdan değildir. Yürütme yetkisi yoktur; O, Devlet Başkanıdır. Mahkemelere emir veremez. Genel af ilan etme yetkisi yoktur. Hitler'e veya Mussolini'ye benzemez. Ulusal egemenliğin sembolü bile değildir. Fahri doktorluğa fazlasıyla layıktır. Eğitim ve kültüre yaptığı hizmetlerin kısa	511

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
212	1 Temmuz	bir dökümünü ilişikte sunuyorum. Atatürk fahri doktorluğu fazlasıyla hak etmiştir. İSTANBUL'DA İNGİLİZ İŞGÜDERİ MORGAN'DAN DIŞİŞLERİ BAKANİ HALIFAX'A YAZI NO. 325	513
213	18 Ağustos	Af yasası, 29 Haziran (1938) günü TBMM'de kabul edildi: 150'likleri, İstiklâl Mahkemelerince mahkum edilenleri ve özel komisyonlarca azledilenleri ve kişisel haklarını kaybedenleri kapsıyor. Başbakan Bayar, cumhuriyet ideallerinin gerçekleştirildiğini ve bu rejime karşı gelmiş olanların bağışlandığını belirtti. Bayar, devrimlerin devam edeceğini; Kemalist Türkiye'de yabancı sağ ve sol siyasi hareketlere izin verilmeyeceğini de belirtti. (Bkz. No. 213). İSTANBUL'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ P. LORRAINE'DEN DIŞİŞLERİ BAKANİ HALIFAX'A YAZI NO. 421	514
Ek 1	16 Temmuz	İlgi No. 212: Af yasası 16 Temmuz günlü <i>Resmî Gazete</i> 'de yayınlandı. Yasada bir çelişki göze çarpıyor. Yasanın çevirisi ilişikte sunulmuştur. 3961 SAYILI <i>RESMÎ GAZETE</i> 'DE YAYINLANAN 7 TEMMUZ 1938 TARİHLİ VE 3527 SAYILI AF KANUNU (29 HAZİRAN 1938 TARİHİNDE OYLANMIŞTIR) (FRANSIZCA ÇEVİRİ)	514
Ek 2	15/6/1927	İstiklâl mahkemeleri kararlarıyla mahkum edilenler, 150'lik listede yer alanlar affedilmişlerdir. Özel komisyonlar kararlarıyla devlet memurluğundan men edilenler hakkında verilen kararlar kaldırılmıştır. 1064 sayılı yasa kaldırılmıştır. Yasa yayını tarihinde yürürlüğe girer ve Bakanlar Kurulu tarafından uygulanır. (Yasa toplam 8 maddeliktir). 150'LİKLERİ TÜRK VATANDAŞLIĞINDAN ÇIKARAN 28 MAYIS 1927 TARİHLİ VE 1064 SAYILI YASA (15 TEMMUZ 1927 TARİHLİ VE 608 SAYILI <i>RESMÎ GAZETE</i>). (FRANSIZCA ÇEVİRİ)	516
		İsimleri 150'lik listede yer alanlar Türk vatandaşlığından çıkarılmışlar ve Türkiye'de	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
214	28 Ekim	mülkiyet ve miras haklarından mahrum edilmişlerdir. İNGİLTERE'NİN MOSKOVA BÜYÜKELÇİSİ LORD CHILSTON'DAN DIŞİŞLERİ BAKANI VİSKONT HALIFAX'A YAZI İzmir Fuan'ndaki Sovyet pavyonuyla ilgili olarak 20 Ekim tarihli <i>İzvestiya</i> gazetesinde çıkan yazıdan anlaşıldığına göre: Sovyet makamları, Türkiye ile ticaretlerini iyileştirmek için ellerinden geleni yapıyorlar. İngiltere'nin ve Almanya'nın Türkiye'ye kredi açması da Sovyetleri kamçılamıştır. Sovyetlerin Türkiye'ye ihracat tutarı 1934 yılında 5.430.000 ruble iken 1937'de 33.809.000 ruble olmuştur (% 600 artmıştır). Türkiye Cumhuriyetinin 15. Yılı kutlamak amacıyla 25 Ekim günlü <i>Journal de Moscou</i> gazetesinde yayınlanan bir yazıda da, Atatürk'ün liderliğine övgüler yağdırıldıktan sonra, endişe verici bugünkü uluslararası durumda Türkiye'nin yeniden bağımsızlığını kaybetmek tehdidi ile karşı karşıya bulunduğu ileri sürülmektedir. <i>Foreign Office'in note</i> : Siyasi bakımdan Türk-Sovyet ilişkilerinde bir iyileşme yoktur.	516
215	10 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL. NO. 194 Cumhurbaşkanı (Atatürk) bu sabah öldü. Kral'a duyuruldu.	517
216	10 Kasım	T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDAN ANKARA'DAKİ DİPLOMATİK MİSYON ŞEFLERİNE GENELGE NOTA. NO. 23751/74 Dışişleri Bakanlığı, Cumhurbaşkanı Atatürk'ün bu sabah saat 9'u 5 geçte vefat ettiğini Ekselans Misyon Şeflerine derin üzüntüyle bildirir. Bakanlık, TBMM Başkanı Bay Abdülhalik Rendâ'nın Cumhurbaşkanlığı Vekâleti görevini üstlendiğini bildirmekle onur kazanır. (Bkz. No. 217.222).	518

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
217	10 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL. NO. 195 İlgi No. 215: Atatürk'ün öldüğü, Abdülhalik Renda'nın vekâleten Cumhurbaşkanlığı görevini üstlendiği ve TBMM'ni toplantıya çağırdığı resmen açıklandı. (Bkz. No. 251).	518
218	10 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 569 Atatürk'ün ölümüyle ilgili resmi rapor ve açıklamalar ilişikte sunulmuştur. Hükümet bildirisinde rahmetli Atatürk'e övgü dolu saygı dile getirmekte, TBMM'nin çabucak yeni cumhurbaşkanını seçeceği bildirilmekte ve milletün topyekün yeni cumhurbaşkanının arkasında olacağı belirtilmektedir.	518
Ek 1	10 Kasım	ATATÜRK'ÜN ÖLÜMÜYLE İLGİLİ SON TIBBİ RAPOR 10 Kasım 1938 günü saat dokuzu beş gece "Büyük Şefimiz (Atatürk) derin koma içinde terk-i hayat etmişlerdir."	519
Ek 2	10 Kasım	TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİNİN RESMİ TEBLİĞİ (FRANSIZCA ÇEVİRİ) "Müdavi ve müşavir tabiplerin neşredilen son raporu Atatürk'ün dünyaya gözlerini kapadığını bildirmektedir. Bu acı hâdise ile Türk vatani büyük yapıcısını, Türk milleti ulu şefini, insanlık büyük evlâdını kaybetti (...) Bugün ayrılığına ağladığımız Büyük Şefimiz Atatürk, her vakit Türk milletine güvendi, eserlerini bu güvenle yaptı, idamesi esbabını da istikmal ederek güvenle büyük milletimize bıraktı. Ebedî Türk milleti onun eserini ebediyetle yaşatacaktır. Türk gençliği onun kıymetli vediası olan Türkiye Cumhuriyetini daima koruyacak ve onun izinde yürüyecektir. Kemal Atatürk, Türk'ün tarihinde ve gönlünde daima yaşayacaktır."	519

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
Ek 3	10 Kasım	REİSİCUMHUR VERİLİ VE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ REİSİNİN TEBLİĞİ (ÇEVİRİ) "...Teşkilat-ı Esasiye Kanunun 34 üncü maddesi mucibince yeni Reisicumhur intihap olunmak üzere Teşrinisaninin on birinci Cuma günü saat 11'de Büyük Millet Meclisini içtimaa davet ederim."	520
219	10 Kasım	ST. JAMES SARAYI MABEYNCİSİ KALEMİNDEN DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞARINA YAZI ... Kral, Kemal Atatürk'ün cenaze töreninde Field Mareşal Lord Birdwood tarafından temsil edilme-yi buyurdu. Majestelerinin Türkiye'deki Büyükelçisine duyurulması rica olunur. (Bkz. No. 220).	521
220	10 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'TAN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E TEL. YILDIRIM Kral, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Atatürk'ün ölümünü derin bir üzüntüyle öğrendiğini, Türk milletinin uğradığı bu kayıptan dolayı taziyetlerini Türkiye Devlet Başkanına iletmenizi emir buyuruyor.	522
221	10 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL NO. 196..... İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçileceğini iyi bir kaynaktan öğrendim.	522
222	11 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN TÜRKİYE DIŞİŞLERİ BAKANINA NOTA İlgi No. 215: Cumhurbaşkanı Atatürk'ün öldüğünü bildiren notanızı aldım. Majesteleri Hükümetinin, Ekselanslarına ve Türk Hükümetine en derin sempatiilerini ve en içten taziyetlerini sunarım.	522

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
223	11 Kasım	LONDRA'DA TÜRKİYE İŞGÜDERİ KADRI RIZAN'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDA SIR LANCELOT OLIPHANT'A YAZI Cumhurbaşkanı Atatürk'ün ölümü üzerine Türk Hükümetinin yayınladığı resmî Tebliği ilişikte sunuyorum.	523
Ek.	10 Kasım	TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİNİN RESMÎ TEBLİĞİ (TÜRKÇE ASLI) "Müdavi ve müşavir tabiplerin neşredilen son raporu Atatürk'ün dünyaya gözlerini kapadığını bildirmektedir. Bu acı hâdise ile Türk vatani büyük yapıcısını, Türk milleti ulu şefini, insanlık büyük evlâdını kaybetti (...) Bugün ayrılığına ağladığımız Büyük Şefimiz Atatürk, her vakit Türk milletine güvendi, eserlerini bu güvenle yaptı, idamesi esbabını da istikmal ederek güvenle büyük milletimize bıraktı. Ebedî Türk milleti onun eserini ebediyetle yaşatacaktır. Türk gençliği onun kıymetli vedası olan Türkiye Cumhuriyetini daima koruyacak ve onun izinde yürüyecektir. Kemal Atatürk, Türk'ün tarihinde ve gönlünde daima yaşayacaktır"	523
224	11 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL NO. 199. ÇOK ACELE..... Atatürk'ün cenaze töreninde Almanya bir general; Yugoslavya Senato Başkanı; Romanya üç general ve bir bakan tarafından temsil edilecek.. İngiltere'nin kararı tezelden bildirilirse müteşekkir kalırım. (Bkz. No. 225).	524
225	11 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI VİSKONT HALIFAX'TAN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E ŞİFRE TEL NO. 141 Kral, Atatürk'ün cenaze töreninde Feld Mareşal Lord Birdwood tarafından temsil edilecek. Çelenk hazırlamanızı rica ederim.	525

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
226	11 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI HALİFAX'TAN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E ŞİFRE TEL. No. 139 Atatürk'ün cenaze töreninde Kral temsil edilecek ve ayrıca tören için Akdeniz Başkomutanı da "Devonshire" gemisiyle İstanbul'a gidecek. Türk hükümetinin onayını istemenizi rica ederim. Karadeniz'de bulunan Alman kruvazörü "Emden" in de cenaze için İstanbul'a gideceği sanılmaktadır. (Bkz. No. 232).	525
227	11 Kasım	T. C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI'NDAN ANKARA'DA İNGİLTERE BÜYÜKELÇİLİĞİNE NOTA NO. 24409/83..... Malatya mebusu İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçildi.	526
228	11 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALİFAX'A TEL.NO. 197. ÇOK ACELE Büyük Millet Meclis bu sabah İsmet İnönü'yü Cumhurbaşkanı seçti. Lütfen Kral'a haber veriniz.	526
229	11 Kasım	ATATÜRK'ÜN CENAZE TÖRENİ KONUSUNDA FOREIGN OFFICE'İN SERVİS NOTLARI Telefonla görüştüğümüz Ankara'daki Büyükelçilik yetkilisi, cenaze töreninin bir haftadan önce yapılamayacağını bildirdi. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçildiğini de haber verdi. İnönü'ye kutlama telgrafı gönderilecek mi sorusu akla geliyor. Telgraf göndermek âdet değildir. Yeni seçilen Cumhurbaşkanı seçildiğini bir name ile bildirdikten sonra kendisine cevap veriliyor. Yeni Cumhurbaşkanı göreve başlarken bir tören yapılacak mı, bilmiyorum. Ama Büyükelçi Loraine ilk fırsatta İnönü'ye özel ve sözlü bir mesaj iletebilir.	527
230	12 Kasım	ATATÜRK'ÜN CENAZE TÖRENİ KONUSUNDA FOREIGN OFFICE'İN SERVİS NOTLARI Alman Büyükelçiliğinden Dr. Bielfeld, Atatürk'ün cenaze törenine İngiltere'nin nasıl	528

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
231	12 Kasım	katılacağını sordu. Kısaca şu bilgileri verdik: Cenazede Mareşal Birdwood Kralı temsil edecek; Hükümet ayrıca temsil edilmeyecek, Amiral'in de bir savaş gemisiyle gitmesi için girişimlerde bulunuyoruz; kabul edilirse bir denizci birliği de Ankara'ya gönderilecek. TÜRKİYE DIŞİŞLERİ BAKANI ŞÜKRÜ SARA- COĞLU'NDAN İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'E İMZALI NOTA.....	528
232	12 Kasım	Atatürk'ün ölümü üzerine Majeste Kral'ın gönderdiği taziyet mesajını yüksek muhatabına ilettim. Cumhurbaşkanı, dostça ilgisinden dolayı hararetle teşekkürlerinin ve derin minnet- tarlığının Majeste Krala iletmenizi sizden rica etmeye beni görevlendirdi. ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL NO. 201. HEMEN.....	529
233	12 Kasım	İlgi No. 226: Talimatınız üzerine girişimde bul- nacağım. Başkomutan cenaze için Ankara'ya da gelecek mi? Bildirilmesini. ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL NO. 202.....	529
234	12 Kasım	Türk Hükümeti, dost ülkelerin cenazeye özel temsilciler göndermelerinden memnun olacak, fakat göndermeleri için davette bulunmayacak. Cenazede Hükümeti temsil etmem arzu ediliyor mu? F.O.'nun notu: Mareşal Birdwood'un Kralı temsil edeceği Türklere bildirildi. Hükümetin de ayrıca temsil edilmesine gerek kalmıyor. Cenaze töreni 21 Kasımdadır (Bkz. No. 249). ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL NO. 204. ÇOK ACELE.....	530
		Başkomutanın bir savaş gemisiyle İstanbul'a gel- mesinden ve Ankara'da cenaze törenine	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		katılmasından Türk Hükümeti memnun olacaktır (Bkz. No. 241, 244).	
235	12 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DİŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL. NO. 205. ÇOK ACELE	531
		Atatürk'ün cenaze töreni 21 Kasım Pazartesi günü yapılacaktır.	
236	12 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DİŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL. NO. 206.....	531
		Kendi adlarına taziyet mesajı göndermeyi arzu edip etmediklerini Kanada, İrlanda, Güney Afrika, Avustralya ve Yeni Zelanda hükümetlerine telgrafla sordum. F.O.'ün notu: Kralın mesajı o ülkeleri de kapsar. Ama onlar bunu öyle anlar mı? Türkler bunu takdir eder mi?	
237	13 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN İNGİLTERE KRALINA TEL. YILDIRIM	532
		Yeni Cumhurbaşkanı beni kabul etti. Majestelerinin sempati mesajından kendisinin, Türk hükümetinin ve Türk milletinin pek derinden mütehasis olduğunu Majestelerine arz etmemi benden rica etti. Cumhurbaşkanı, Atatürk'ün cenaze törenine Majestelerinin özel temsilci göndermesine pak memnun olmuştur.	
238	13 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DİŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL. NO. 208.....	532
		Mareşal Birdwood'un programı üzerinde Dışişleri Bakanlığı ile anlaştık. 18 Kasım'da İstanbul'a gelecek, ertesi gün İstanbul'dan hareketle 20 Kasım sabahı Ankara'da olacak. Ayın 21'inde cenaze törenine katılacak ve aynı gün akşam İstanbul'a dönecek ve 22 Kasım'da da Londra'ya hareket edecek. Bu program mareşale uygun mu?	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
239	13 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL. NO. 209. DERHAL ÇEKİLECEK Atatürk'ün cenazesi 19 Kasım sabahı Dolma- bahçe'den alınıp "Yavuz" zırhlısıyla İzmit'e götü- rülecek. Başkomutan'ın 18 Kasım'da İstanbul'da olması gerekiyor. Başkomutan Ankara'daki törene katıldıktan sonra 21 Kasım akşamı özel trenle İstanbul'a dönecek. Türk Hükümeti Mareşal Birdwood'a ve Başkomutana özel tren tahsis edecek.	533
240	13 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL. NO. 210 Bugün beni kabul eden yeni Cumhurbaşkanı, Kralın ve Majesteleri Hükümetinin Atatürk'ün cenazesinde temsil edilmeleri kararından ve Türkiye'nin yasını paylaşmalarından dolayı teşek- kürlerini size iletmemi istedi. Cumhurbaşkanı, iki ülkenin ortak stratejik ve politik çıkarlarına uygun olan Türk-İngiliz dostluğunu övdü ve bu dostluğu daha da güçlendirmeye çalışacaklarını söyledi. Londra ziyaretinden hatırladığı Baş- bakan'a da selam gönderdi.	533
241	13 Kasım	İNGİLTERE DENİZ KUVVETLERİNDEN AK- DENİZ BAŞKOMUTANINA TEL. ÖNEMLİDİR . İlgili No. 234. Savaş gemisiyle İstanbul'a gitmeniz ve cenaze törenine katılmanız uygun görül- müştür. Tören 21 Kasım'da yapılacaktır. (Bkz. No. 242).	534
242	13 Kasım	İNGİLİZ AKDENİZ BAŞKOMUTANLIĞINDAN İNGİLTERE DENİZ KUVVETLERİNE TEL. İlgili No. 241: Cenaze törenine katılmak üzere "H.M.S. Malaya" ile hareket edip 18 Kasım Cuma günü saat 16.00'da İstanbul'da olacağım.	534
243	14 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI GÖREV- LİSİ BOWKER'DEN LONDRA'DA TÜRKİYE	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		İŞGÜDERİ KADRI RIZAN'A NOTA NO. E. 6696	535
		Kralın, Atatürk'ün cenaze töreninde Field Mareşal Lord Birdwood tarafından temsil edileceğini bildirmekle onur kazanırım. Mareşale iki subay refakat edecektir.	
244	14 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL. NO. 212. DERHAL	535
		İlgi No. 204: Türk Hükümeti, Montreux'ye göre gerekli olan daveti yaptı. (Savaş gemisinin Çanakkale Boğazı'ndan geçebilmesi için). Savaş gemisinin Çanakkale'ye gelişi saati soruluyor.	
245	14 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN AKDENİZ BAŞKOMUTANINA TEL.	536
		Deniz ataşemiz sizi İstanbul'da karşılayacak. Ben sizi Ankara'da kabul edeceğim ve ziyaretinizi 22 Kasım günü savaş gemisinde iade edeceğim. Size uygun mu?... Yanınızdaki subay ve erlerin sayısını bildirir misiniz?	
246	14 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 576	536
		İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olabileceğini, bir yıl kadar önce, 26 Ekim 1937 tarihinde arz etmişim. Bu tahminin 11 Kasım 1938'de gerçekleşti. Başbakanlıktan ayrıldıktan sonra İnönü ile teması hiç kaybetmedim. Atatürk'ün ölümünden bir hafta önce de kendisiyle görüşmüştüm. İnönü, Bayar Hükümetinin İngiltere ile yakın dostluk politikasını yürekten destekliyordu. 13 Kasım günü, Kralın taziyet mesajı vesilesiyle beni özel olarak huzura kabul etti ve yine Türk-İngiliz dostluğuna bağlılığımı kesin bir dille yineledi. Cumhurbaşkanı, Atatürk'ün cenaze töreninde Kralın Mareşal Birdwood tarafından temsil edilmesinden, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusuna gösterilen bu saygıdan ve	

İNGİLİZ BELGELERİNDE ATATÜRK

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		ayrıca İngiliz basınının dostça yayınlarından pek memnundur.	
247	14 Kasım	İNGİLTERE SAVAŞ BAKANLIĞINDAN FIELD MAREŞAL LORD BIRDWOOD'A YAZI..... Kemal Atatürk'ün 21 Kasım'da Ankara'da yapılacak cenaze töreninde Majeste Kralı temsil etmek üzere, yarın 15 Kasım 1938'de İstanbul'a hareket etmeniz gerekiyor. Yaveriniz yarbay Whiteford size refakat edecek ve pasaportumuzu getirecek. Doğu Ekspresi 18 Kasım'da İstanbul'a varacak. Ertesi gün özel trenle İstanbul'dan hareket ederek 20 Kasım'da Ankara'da olacaksınız. Cenaze töreni 21 Kasım saat 11'de başlayacak ve 3.5 saat sürecek. 21 Kasım akşamı Ankara'dan ayrılacak ve ertesi gün İstanbul'da Doğu Ekspresine bineceksiniz. Dönüşünüz için tren rezervasyonları Büyükelçilikçe yapılacaktır.	537
248	15 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDA SIR A. CADOGAN'DAN BUCKINGHAM SARAYINDA SIR A. HARDING'E MEKTUP, ÖZEL..... Türkiye ile iyi ilişkilerimiz dolayısıyla, Türkiye'nin yeni Cumhurbaşkanı Kralımızın bir kutlama mesajını iletmesi için Büyükelçi Percy Loraine'e yetki verilmesi pek güzel olur. (Bkz. No. 250).	538
249	15 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX' TAN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E TEL. NO. 150 İlgi No. 233: Lord Birdwood cenaze töreninde Kralı temsil edeceğine göre, Hükümetin de törende ayrıca temsil edilmesi uygun olmaz. Siz, özel bir göreviniz olmaksızın törene katılacaksınız. (Bkz. No. 253).	539
250	16 Kasım	BUCKINGHAM SARAYINDA SIR A. HARDINGE'DEN FOREIGN OFFICE'DE SIR A. CADOGAN'A YAZI. ÖZEL İlgi No. 248: Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye sözlü ve gayri resmi bir kutlama mesajı iletilmesine Majeste Kralın bir itirazı yoktur.	539

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
251	16 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 582 İlgi No. 217: Atatürk'ün ölümü üzerine vekâleten Cumhurbaşkanlığı görevini üstlenen Abdülhalik Renda, yeni cumhurbaşkanını seçmek üzere hemen TBMM'nin toplantıya çağırdı. Toplantıyı izlemek üzere kordiplomatik de davet edilmişti. TBMM 11 Kasım günü saat 11'de toplandı. Yoklama yapıldıktan sonra müzakerelere geçildi. Renda, heyecan içinde milletvekillerine görevlerini bildirdi. Kısa bir konuşmayla Atatürk'e saygılarını dile getirdi ve hazır bulunanları 5 dakikalık saygı duruşuna davet etti. Saygı duruşuna milletvekillerinin hıçkırıkları ve göz yaşları karıştı. Ardından yeni Cumhurbaşkanın seçilmesine geçildi. Sonuç önceden belliydi, çünkü Halk Partisi Meclis gurubu sabahleyin toplanmış ve oybirliğiyle İsmet İnönü'yü aday göstermişti. Yine de Parlamento formaliteleri eksiksiz yerine getirildi. Milletvekilleri tek tek isimleri okunarak oylarını kullandılar. Yalnız Şükrü Kaya ismi okunurken yerinde bulunamadı; en son oy kullanmasına da izin verilmedi. Malatya Mebusu İsmet İnönü, 348 oyla Cumhurbaşkanı seçildi. Uzun uzun alkışlandı. İnönü, hemen and içti ve tırek bir sesle heyecanlı bir konuşma yaptı. Atatürk'ün hizmetlerine değindi: "...Atatürk'ün fevkalâde hizmetlerini bugünkü Türk devletinin bünyesinde tam ve temiz eserler olarak tecessüm etmiş görüyoruz. Kadir bilen ve büyük evlât yetiştiren milletimizin yüreğinde 'Kemal Atatürk' adı, sevgi ve hürmet içinde ebedi olarak yaşayacaktır" dedi. İnönü, devrimlere devam olacağını belirtti: "Türk milletini az zamanda büyük medeniyet seviyesine yükseltmiş, Türk milletine en kısa yoldan temiz cemiyet hayatını, feyizli terakki yollarını açmış olan inkılaplar, kalb vicdanımızın en aziz varlıklarıdır" diye konuştu.	540

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
252	16 Kasım	<p>"Vatandaşlar arasında muhabbeti genişletmek ve derinleştirmeyi, en şerefli vazife sayıyoruz" dedi. Komuşma bitince milletvekilleri saraya girip yeni cumhurbaşkanına tebriklerini sundular. Öğleden sonra da Kordiplomatik, Cumhurbaşkanına hem taziyetlerini hem de tebriklerini sundular.</p> <p>İNGİLTERE'NİN PARİS BÜYÜKELÇİSİ PHIPPS' TEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YILDIRIM TEL. NO. 744</p>	542
253	16 Kasım	<p>Atatürk'ün cenaze törenine katılacak Fransız heyetine İçişleri Bakanı Albert Sarraut Başkanlık edecek. Heyette bir general, bir amiral, bir albay bulunacak. 190 kişilik bir askeri birlik de Ankara'ya gidecek.</p> <p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL NO. 215</p>	542
254	16 Kasım	<p>İlgi No. 249: Usulsüz olmazsa Atatürk'ün cenazesine Hükümet adına bir çelenk koymak isterim. Memnuniyet yaratır. (Bkz. No. 261).</p> <p>İNGİLİZ MALTA ÜSSÜNDEN DENİZ KUVVETLERİNE TEL</p>	542
255	17 Kasım	<p>Başkomutan "Malaya" gemisiyle İstanbul'a hareket etti.</p> <p>İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINDAN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E YAZI No. 514</p>	543
256	17 Kasım	<p>Türkiye İşgüderi Kadri Rızan, 10 Kasım günü Bakanlığa gelerek Atatürk'ün öldüğünü resmen bildirdi. Başsağlığı diledik.</p> <p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A ÖZEL MEKTUP</p>	543
		<p>Dr. Tevfik Rüştü Aras'ın kabine dışında bırakılması benim için de tam bir sürpriz oldu. 13 Kasım günü kendisini evinde ziyaret ettim. Sormamı beklemeden kendisi açıkladı: Çok yorulmuş. Dinlenmeye ihtiyacı varmış. İsmet Paşa</p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		bunu hıfletmiş. Umarım ki, dinlenmeniz süresiz olmaz dedim. Hayır dedi, belki geri dönmek isteyecektir. Türk politikası, özellikle İngiltere ile dostluk politikası değişmeyecektir.	
257	17 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DİŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 589	544
		12 Kasım günü yeni Dışişleri Bakanı Şükrü Saracoğlu ile ilk resmi görüşmemi yaptım. Atatürk'ün ölümü dolayısıyla Kralın sempatiilerini Cumhurbaşkanına iletmesini rica ettim. Bakan, Türk dış politikasının bundan önceki çizgisinde devam edeceğini bildirdi. Saracoğlu, sefeli Dr. Aras kadar geniş hayal gücüne sahip değilse de zeki bir kimse'dir, sorunlara hukukçu ve maliyeci gözüyle yaklaşmaktadır; işbirliği yapılabilecek bir kimse'dir.	
258	17 Kasım	İNGİLTERE DİŞİŞLERİ BAKANLIĞI GÖREVLİSİ BAXTER'DEN LONDRA'DA TÜRKİYE İŞGÜDERİ KADRI RIZAN'A NOTA	545
		İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçildiğini bildiren notamız alınmıştır.	
259	17 Kasım	FOREIGN OFFICE YETKİLİSİ LANCELOT OLIPHANT'IN, TÜRKİYE'NİN LONDRA BÜYÜKELÇİSİ FETHİ OKYAR İLE YAPTIĞI GÖRÜŞME HAKKINDA SERVİS NOTU	546
		Büyükelçi Fethi Okyar, görevi başına dönünce beni görmeye geldi. Yeni Cumhurbaşkanı kendisini, Ankara'daki yeni rejimin önceki rejimden hiçbir şekilde farklı olmayacağı yolunda İngiltere'ye güvence vermekle görevlendirilmiş. Teşekkür ettim. Yeni Türk Dışişleri Bakanının da Halifax'a aynı doğrultuda mesajlar ilettiğini bildirdim. Okyar, Gazi'nin cenaze törenine Lord Birwood'un gönderilmesinin Türk Hükümetini çok memnun ettiğini bildirdi. Londra'daki görevinden ayrılacağı yolundaki haberleri doğruladı; Dr. Aras'ın Londra'ya atanmasının söz konusu olduğunu bildirdi. (Bkz. No. 270).	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
260	17 Kasım	İNGİLTERE'NİN TUNUS BAŞKONSOLOSUN- DAN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 131 Atatürk'ün ölümü haberi Tunus Arap basınında adeta sessiz geçirildi. Oysa tersi beklenirdi; çünkü Atatürk, İslam dünyasının en önde- ki kahramanı idi. Fransız protektorası devam ettiği sürece Tunus, Türkiye'yi değil Mısır'ı örnek ala- caktır.	547
261	18 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'TAN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E TEL NO. 155. ÖNEMLİDİR İlgi No. 253: Atatürk'ün cenazesine Kral adına çelenk gönderileceğinden, Hükümet adına çelenk koymak olmaz. Büyük küçüğü kapsar. (Bkz. No. 263 & 264).	548
262	18 Kasım	İNGİLTERE'NİN BERLİN BÜYÜKELÇİSİ G. OGILVIE'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL. NO. 546. YILDIRIM Atatürk'ün cenaze töreninde Hitler'i temsil ede- cek olan Alman heyeti yola çıktı. Heyet üyeleri.	548
263	19 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL. NO. 217 DERHAL (Atatürk'ün cenazesine) Başkomutanın ve benim ayrı ayrı çelenk koymamız için hazırlık yapıldı. Bu da uygun değil midir? (Bkz. No. 264).	548
264	19 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'TAN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E ŞİFRE TEL. NO. 159 İlgi No. 263: (Atatürk'ün cenazesine) Donan- manın temsilcisi olarak Başkomutanın çelenk koyması uygundur. Sizin de müteveffa Cum- hurbaşkanına saygı olarak kişisel bir çelenk koy- mamıza itirazımız yoktur.	549
265	19 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'TAN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E ŞİFRE TEL. NO. 158 Kral, Cumhurbaşkanı seçilmesinden dolayı Ge- neral İnönü'ye samimi tebriklerini sizin şahsen	549

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
266	19 Kasım	<p>özel olarak ve sözlü olarak iletmenizi arzu ediyor. (Bkz. No. 268).</p> <p>İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİ DENİZ ATAŞESİ ALBAY PACKER'DEN ANKARA'DA BÜYÜK-ELÇİ PERCY LORAIN'E RAPOR.....</p> <p>Atatürk'ün cenaze törenine katılacak olan Amiral Sir Dudley Pound, "Malaya" gemisiyle 18 Kasım sabahı Yeşilköy önüne geldi. Üç Türk deniz subayıyla birlikte karşıladık. "Yavuz", "Hamidiye", "Zafer", "Tınaztepe" gemileri ile "Gür" ve "Dumlupınar" denizaltılarından oluşan Türk filosu Haydarpasa önünde demirlemiş bulunuyordu. "Malaya" onların yanında yerini aldı. Aynı gün Romen "Regina Maria", Yunan "Hydra", Alman "Emden", Fransız "Emile Bertin" ve İtalyan "Spezia" gemileri de geldi. Yabancı gemiler 21 pare top atışıyla sadece Türkiye'yi selamlayacak ve selamlarına karşılık verilecek. Atatürk'ün cenazesi Dolmabahçe sarayında bulunduğu için top atışıyla başka selamlama olmayacak ve gemiler arasında protokol ziyaretleri yapılmayacaktır. Atatürk'ün cenazesini "Yavuz" taşıyacak; yabancı gemilerin ülke adlarının alfabe sırasıyla dizilip ona eşlik etmeleri öngörüldüyse de sonradan bu sıralamadan vazgeçilerek amirallerin kıdem sırasına göre gemilerin dizilmeleri uygun görüldü. Atatürk'ün naşı 19 Kasım sabahı Sarayburnu'nda "Yavuz" a kondu. Bu sırada "Yavuz" her beş dakikada bir top attı. Tabut "Yavuz"a yüklendikten sonra Türk amiral gemisinden 101 pare top atıldı. Yabancı gemilerin her biri de 21'er pare top atışı yaptılar. "Yavuz"a eşlik eden gemiler üç sıra halinde dizildiler. Ortada sırada Türk savaş gemileri yer aldı. Yabancı gemiler şöyle dizildi: "Malaya", "Moskova", "Emden", "Emile Bertin", "Hydra" ve "Regina Maria". Üçüncü sırayı da "Savarona" yatı ve diğer çeşitli tekneler tuttu. Saat 1500'de toptan İzmir'e hareket edildi. Adalar hizasına gelince yabancı gemilere dağılmaları (ve dönmeleri) iğareti verildi; "Yavuz"</p>	550

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		ve diğer Türk savaş gemileri İzmit'e doğru yollarına devam ettiler. Atatürk'ün naşının büyük bir konvoyla götürülüşü çok görkemli ve etkileyiciydi. İngiliz Başkomutanının da kaptan gemisinde bulunması Türk donanmasını çok memnun etti.	
267	19 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 595	553
		Celâl Bayar Hükûmeti, 16 Kasım'da Meclis'ten güvenoyu isterken yaptığı konuşmasının başında: "... <i>inkılâbın ve Atatürk rejiminin en mümtaz sıması ve Türk milletinin büyük evlâdı olan, İkinci Reiscumhur İnönü'nün, Cumhurteislik devrinin, milletimiz için müteyemmen ve mesut olmasını temenni ederim, buna şahsen emin olduğumu ifade eylerim</i> " dedi. Bayar, Büyük önder Atatürk'ün ölümünden duyulan acıyı, "Denilebilir ki şimdiye kadar hiçbir kimse hakkında bu kadar vatanşümul, bu kadar âlemşümul bir acı duyulmamıştır. Kendi ruhumuzda bu acıyı hissediyor ve kalbimizin kanadığını duyuyoruz." sözleriyle dile getirdi. Atatürk'ü yüceltti ve onun çizdiği yolda yürüyeceklerini şöyle ifade etti: "Benimle beraber heyet-i vekileyi teşkil eden arkadaşlarımla ihtilâlin ve inkılâbın ta ilk günlerinden beri büyük ve ebedî Şef'imizin hayata gözlerini yumduğu dakikaya kadar, izinde ve peşinde, yolunda şuurla yürüdük. Bu, bizim ebedî ihtirasımızdır. Hiç şüphesiz büyük Türk milletinin seciyesine ve karakterine uygun olarak vücuda getirdiği ve bize hediye ettiği rejimi korumak hakkında ihtirasımız sonsuzdur" dedi. İzleyeceği politika konusunda da yarım kalan işlerin tamamlanacağını bildirdi: "Geçen sene lütfen tasvibinize iktiran eden programımızın şimdiye kadar yapılmış olan kısımlarından madasını yürütmek azim ve kararındayız" diye konuştu. Dış politikaya değinirken dedi ki: " <i>Harici</i>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazılılığı ve Özü	Sayfa
		<i>siyasetimizde değişecek hiçbir şey yoktur. Anlaşmala-rımıza, dostluklarımıza, ittifaklarımıza, bütün sadakatimizle bağlıyız. Bunları büyük bir azimle yürüteceğiz. Bu sadâ, size olduğu kadar, bütün dostlarımıza ve müttefiklerimize de bir itimad ve muhabbet sadasıdır. " Bayar, son söz olarak, "Beni ve benimle vazife almak lütfunda bulunan arkadaşlarımı çok yakından tanırsınız.... rejimin azat kabul etmez kullarıyız...itimadınızı bizden esirgemeyiniz" dedi. Meclis, 344 oyla, yani oybirliğiyle güven oyu verdi.</i>	
268	22 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A TEL NO. 220	554
		İlgi No.265: Cumhurbaşkanı, dün, cenaze töreni ardından Mareşal Birdwood'u ve beni kabul etti. Kralın mesajını ilettim. Cumhurbaşkanı pek duygulandı. Dışişleri Bakanı aracılığıyla cevabını bildireceğini, açıklama yapılmayacağını söyledi.	
269	22 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A ŞİFRE TEL NO. 221	555
		Atatürk'ün cenaze töreni tamamlandı. Naaşının İstanbul'dan İzmir'e taşınması pek etkileyici olmuş. Bir gece TBMM önünde kalan Atatürk'ün naşı, dün oradan alınıp top arabasıyla Etnografya Müzesine nakledildi. Anıtkabiri yapılınca kadar orada kalacak. Rahatsız olan Mareşal Birdwood, konvoy halinde yürüyüşe katılamadıysa da konvoyun gelişini ve töreni Etnografya Müzesinin hakim bir yerinden izledi. İngiltere'nin törendeki temsili çok olumlu izlenim yarattı.	
270	24 Kasım	İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'TAN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAINÉ'E YAZI NO. 527	556
		İlgi No. 259: Büyükelçi Okyar, yeni Cumhurbaşkanı'nın kendisini, Ankara'daki yeni rejimin önceki rejimden hiçbir şekilde farklı olmayacağı yolunda İngiltere'ye güvence vermekle	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
271	24 Kasım	görevlendirdiğini bildirdi. Kendisine içtenlikle teşekkür edildi. Okyar, Gazi'nin cenaze törenine Lord Birdwood'un gönderilmesinin Türk Hükümetini çok memnun ettiğini bildirdi. Büyükelçi, Londra'daki görevinden ayrılacağı yolundaki haberleri doğruladı ve Dr. Aras'ın Londra'ya atanmasının söz konusu olduğunu bildirdi. ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A ŞİFRE TEL NO. 223.....	557
272	25 Kasım	Cumhurbaşkanı, cenaze törenine katılan ülkelerin heyetlerini ve elçilerini 22 Kasım günü ayrı ayrı kabul etti. Cumhurbaşkanı, heyecanlı bir dille Türk-İngiliz dostluğundan bahsetti, Atatürk'ün cenazesine İngiltere'nin katılmasına teşekkür etti. Mareşal ve Amiral Atatürk'ün cenaze törenine katılmakla Türk-İngiliz dostluğuna katkıda bulundular. İNGİLTERE'NİN MOSKOVA ELÇİLİĞİNE YILDIRIM TEL NO. 44	558
273	25 Kasım	TASS ajansının bildirdiğine göre, Türkiye Cumhurbaşkanı, Potemkin ile Ankara'daki Sovyet Elçisi Terentyev'i kabul etmiştir. Sovyet basını, Atatürk'ün cenaze törenine katılan Sovyet heyeti hakkında geniş yayın yaptı. ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 608	559
		Atatürk'ün ölümünü en derin üzüntüyle arz etmiş idim. Atatürk'ün yaşamı ve eserleri hakkında Büyükelçilik müsteşarının hazırladığı bir notu ilâzikte sunuyorum. Ama bu yazıda Atatürk'ün eserini değerlendirmeyi denemiyorum. Onun yaşamını ve eserlerini tarihçiler, yazarlar anlatacaklar, analiz edeceklerdir; ama onların da pek azı Atatürk'ün kendisini yakından tanımış kimseler olacağı için, onların yazacakları yanıltıcı olacaktır. Ben Atatürk'ü seyrek, fakat uzun süreli görme ve onu tanıma fırsatı bulmuş	

ayrıcalıklı bir kimseyim. Dahası, Atatürk beni şahsi dostu olarak gördü; onunla tartışma imkanı buldum, buna kızmadı ve sanıyorum ki bana daha fazla açıldı. Atatürk, pek müstesna ve alışılmamış bir insandı. *Grey Wolf (Bozkurt)* kitabını okuyanların çoğu onu yanlış tanımışlardır. O kitabın çizdiği portre yanıltıcıdır. Bu adamın 15 yılda yaptığı sayısız iyilikler, onun büyük ve olağanüstü vizyona sahip bir adam oluşunun sonuçlarıdır. Ötesi teferruattır. Onun dinamik enerjisi üzerinde uzun uzun durmağa gerek duymuyorum. Onun dayanılmaz gücü şimdi Türk tarihinin en önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Atatürk'ün doğuştan bir yeteneği, esas olanla esas olmayanı (zaruri olanla zaruri olmayanı; elzem olanla elzem olmayanı) anında ayırd edebilmesi ve esas olmayanları hemen bir kenara itmesiydi. Görünüşte karakterinde çelişkiler vardı; acımasız oluşuyla şefkatli oluşu gibi. Atatürk "evet-efendim" (yes-men) tiplerinden hiç hoşlanmazdı. Atatürk'ün "diktatör" olarak tarihe geçmesi yanlış olacaktır. Evet, savaşta ve barışta çok büyük bir liderdi; fakat gerçek bir diktatör değildi. Elimizde maalesef bir diktatör tanımı yoktur. Hitler'e veya Mussolini'ye benzemezdi. Acı olaylar silsilesi göstermiştir ki, Atatürk'ün vizyonu netti, kararları doğrudu ve o yanılmamış, hata yapmamıştı. Atatürk'ü diktatörlerden ayıran en önemli özelliği şuydu ki, o, kendisinden sonra yaşayacak bir sistem yaratmak için uğraşmıştır. Halefinin sessizce seçilebilmiş olması ve onun ölümünden sonra da rejimin yaşaması ölçüt olarak alınınca denilebilir ki Atatürk başarılı olmuştur. Kemal Atatürk, yapılması gerekeni korkusuzca yapmaktan asla geri durmadı. Ölüm döşeginde bile korku nedir bilmedi. Türk halkına hizmet etti. Milletine hayat verdi, gurur verdi, onur verdi, yaşama imkanları verdi ve en önemlisi de bunlardan yararlanabilmesi için milletine özgürlük verdi.

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
Ek.		TÜRKİYE'NİN MÜTEVEFFA CUMHURBAŞKANININ (ATATÜRK'ÜN) MESLEĞİ VE YAŞAMI HAKKINDA NOT.....	562
		İngiliz Büyükelçiliği Müsteşarı tarafından hazırlanan dört sayfalık notta, Atatürk'ün 19 Mayıs 1881'de Selanik'te doğuşundan 10 Kasım 1938'de İstanbul'da hayata gözlerini kapayıncaaya geçen hayatı kronolojik sırayla anlatılmaktadır. 1924-1938 yılları, yine kronolojik sırayla fakat daha kısa olarak özetlenmeye çalışılmıştır.	
274	26 Kasım	TÜRKİYE'NİN LONDRA BÜYÜKELÇİSİ FETHİ OKYAR'DAN İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANI VİSKONT HALIFAX'A İMZALI NOTA NO. 906/49.....	567
		Sayın Bakan, Sevgili Cumhurbaşkanı'nın ölümüyle Türk milletinin uğradığı büyük acıyı içtenlikle paylaşmış olan İngiltere Hükûmetine Türk Hükûmetinin en hararetle teşekkürlerin sunmakla onur kazanırım. Cenaze törenine Majeste Kralın bir temsilci göndermesi, Akdeniz'deki İngiliz Deniz Kuvvetleri Başkomutanının ve bir İngiliz şeref kıtasının cenaze törenine katılmaları Hükûmetimi ve Türk halkını pek duygulandırmıştır. Ben de bu fırsattan yararlanarak Ekselanslarına en hararetle teşekkürlerimi sunarım.	
275	30 Kasım	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 616. GİZLİ.....	568
		Sovyet Rusya Atatürk'ün cenaze törenine özel bir heyet gönderdi. Bunun üzerine Türk-Sovyet ilişkilerinin sıcak bir hale geldiği söyleniyordu. Bu sabah Dışişleri Bakanına bunu sordum. Saracoğlu, Sovyet Özel Temsilcisi Potemkin ile şahsen uzun bir görüşme yaptığını, Cumhurbaşkanı'nın da Potemkin'i dostça kabul ettiğini, bu temasların yararlı olduğunu, fakat Türk-Sovyet ilişkilerinin temelde aynı kaldığını söyledi.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
276	2 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 622.....	570
		Atatürk'ün vasiyeti 28 Kasım günü açıldı. Atatürk, bütün servetini Cumhuriyet Halk Partisi'ne bırakmış. Ama bunun İy Bankası tarafından işletilmesini ve nemalandırılmasını; yıllık faizlerinden kız kardeşine ve evlatlıklarına pay verilmesini ; geri kalan faizlerin Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumuna eşit olarak bölüştürülmesini şart koşmuş. Atatürk, Haziran ayında da çiftliklerini devlete bırakmıştı.	
277	2 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN FOREIGN OFFICE'DE C. W. BAXTER'E ÖZEL MEKTUP.....	570
		Esat Atuner'in Morgan'a söylediğine göre, 150'likleri affetmesi için Atatürk'ü ikna eden Ürdün Emiri Abdullah olmuş. Emir, yalnız Rıza Tevfik'in affedilmesini istemiş; Atatürk ise hepsini affetmiş.	
278	3 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 626.....	571
		İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilince şu 24 ülkeden tebrik telgrafları almış: Afganistan, Almanya, Arnavutluk, Bulgaristan, Çekoslovakya, Finlandiya, Fransa, Hatay, Irak, İran, İsveç, Japonya, Lübnan, Mısır, Polonya, Romanya, SSCB, Suriye, Suudi Arabistan, Ürdün, Yugoslavya ve Yunanistan,	
279	3 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAINÉ'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 632.....	572
		Atatürk'ün hastalığı anlaşıldıktan sonra bu konudaki gelişmeler hakkında Hükümeti bilgilendirmeye çalışmışım. Şimdi anlaşıyor ki, 1938 Ağustos ayının ikinci yarısında Atatürk'ün hayatı ciddi olarak tehlikeye girmiş. Ondan sonra geçen yaklaşık üç ay Atatürk bakımından çok ızdıraplı	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>bir dönem, yöneticiler bakımından ise yaratıcısının ölümünden sonra rejimi devam ettirmek için bir hazırlık dönemi olmuş. Bu dönemde önde gelen yöneticiler sorumluluk anlayışıyla birbirlerine kenetlenmişler. Atatürk 10 Kasım'da öldü, ertesi gün öğleyin İnönü oybirliğiyle Cumhurbaşkanı seçildi. Aynı gün ikinci Bayar hükümeti görev başındaydı (eksi Dr. Aras ve Şükrü Kaya). Yani görev devri hızla ve sarsıntısız tamamlandı. İnönü, doğru bir seçimdir. Bunu, bir yıl öncesinden tahmin etmiş ve İnönü Başbakanlıktan ayrıldığı zaman Bakanlığa yazmışım. İnönü iyidir ama Atatürk'ün eksikliği hissedilecektir. O'nun için tutulan yas içtendir, gerçektir. Gelecek yıllar Atatürk'ün hânrasına sadakati sinayacaktır ve onun eseri, bu sınavdan da başarıyla çıkacaktır, umudundayım.</p>	
280	3 Aralık	<p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 633.....</p>	574
		<p>Atatürk'ün cenaze töreni hakkında hazırlanan bir muhtırayı ilişikte sunuyorum.</p>	
Ek.		<p>KEMAL ATATÜRK'ÜN CENAZE TÖRENİ HAKKINDA MUHTIRA.....</p>	574
		<p>Türkiye'de devlet cenaze töreni geleneği yok. Ama Atatürk'ün cenaze töreninin görkemli olması için Türk Hükümeti elinden geleni yaptı. Bau'daki uygulamalar geniş ölçüde benimsendi ve düzenlemeler olağanüstü güzel uygulandı. Yasal önlemler alındı: 14 Kasım'da çıkarılan 3540 sayılı yasayla Hükümete, cenaze için 500.000 TL. harcama yetkisi verildi. Resmi matem için bir kararname çıkarıldı ve 16 Kasım'da Resmi Gazete'de yayınlandı. Atatürk'ün naaşı 11 Kasım günü tahnit ediltilerek Dolmabahçe Sarayı'nın Taht Odasına taşındı. Tabut Türk bayrağına sarıldı. Altı meşale yakıldı; dört subay ve altı er nöbet tuttu. 16 Kasım sabahı resmi zevat sıra olup katafalkın önünden geçti. Onları halk izledi</p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		ve tahminen yarım milyon insan tabutun önünden geçti. 17 Kasım'da bir kargaşa oldu, bir bölüm halk birbirini çiğnedi ve 11 kişi ezilerek can verdi. Konsoloslar da katafalkın önünden geçti ve onlar adına duayan Fransız Başkonsolosu çelen koydu. İngiliz Ticaret Odası hem kendi adına hem de İngiliz Kolonisi adına bir çelenk koydu. Cenazenin İstanbul'dan Ankara'ya taşınması, halk kitlelerinin Atatürk'e son saygılarını göstermelerine olanak sağlayacak biçimde düzenlendi. 19 Kasım sabahı Dolmabahçe'den alınıp Sarayburnu'na götürüldü. Ailesinin isteği üzerine Saray'da dini ayin yapıldı ve bu yüzden cenazenin Sarayburnu'na götürülmesinde biraz gecikme oldu. Cenazeyi taşıyan top arabasının iki yanında kılıç çekmiş altı general yürüdü. Onların hemen arkasında eski Afganistan Kralı Amanullah Han, Başbakan, milletvekilleri, asker ve sivil İstanbul erkânı, korkonsüller, üniversite öğrencileri, izciler ve diğerleri vardı...Tabut, Sarayburnu'nda "Zafer" destroyesine yüklenerek "Yavuz" zırhlısına götürüldü. "Yavuz", 19 Kasım akşamı 20.34'te İzmit'e girdi ve tabut özel trene nakledildi. Tren 21.34'da İzmit'ten hareket etti ve 20 Kasım saat 10.05'te Ankara'ya geldi. İstasyonda bir tören yapılmadı. Yalnız Cumhurbaşkanı, Kabine ile birlikte TBMM'ne kadar tabuta eşlik ettiler. Tabut, TBMM önünde hazırlanmış katafalca yerleştirildi. Ankara ve civar halkı, yağmur altında katafalkın önünden geçerek Atatürk'e saygılarını sundu. 21 Kasım saat 9.40'ta tabut, törenle katafalktan alınarak top arabasına kondu ve oradan saat 10.45'te kortej halinde Etnografya Müzesine doğru hareket edildi. Atatürk'ün naşı geçici olarak Etnografya Müzesine kondu ve Anıtı abı yapılıncaya kadar orada kalacak. Tören 12.30'da sona erdi. 17 ülkenin Hükümet Başkanları Atatürk'ün cenaze törenine özel temsilci gönderdi, önceki ülkeleri Ankara'daki Elçileri temsil etti. En seçkin özel temsilci gönderen	

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		ülkeler şunlardı: Afganistan, Almanya, Arnavutluk, Bulgaristan, Estonya, Fransa, İngiltere, İtalya, Romanya, Sovyetler Birliği, Yugoslavya, Yunanistan. Ayrıca Milletler Cemiyeti de törende temsil edildi. Şu dokuz ülke törene askeri birlik gönderdi: Almanya, Bulgaristan, Fransa, İngiltere, İran, Romanya, Sovyetler Birliği, Yugoslavya, Yunanistan. Denizde yapılan törene savaş gemileriyle katılan ülkeler de şunlardır. Almanya, Fransa, İngiltere, Romanya, Sovyetler Birliği, Yunanistan. Yabancı temsilciler, heyetler, askeri birlikle Ankara'da Türk Hükümeti tarafından misafir edildiler ve ağırlandılar. 22 Kasım günü Cumhurbaşkanı yabancı heyet temsilcilerini Çankaya köşkünde kabul etti. Bu kabul ile tören sona erdi.	
281	14 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ ELÇİLİĞİNDEN LONDRA'DA BRITISH COUNCIL'E YAZI	580
		Atatürk'ün ölümü üzerine British Council'in gönderdiği başsağlığı mesajıyla ilgili iki yazı ilişikte sunulmuştur.	
Ek 1	14 Kasım	BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'DEN T.C. DIŞİŞLERİ BAKANI ŞÜKRÜ SARACOĞLU'NA MEKTUP.....	580
		Cumhurbaşkanı Atatürk'ün ölümü üzerine British Council'in içten başsağlığı dileklerini, en derin saygılarımla birlikte, Ekselanslarına sunarım.	
Ek 2	9 Aralık	T.C. DIŞİŞLERİ BAKANI ŞÜKRÜ SARACOĞLU'NDAN BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E MEKTUP	580
		British Council'in başsağlığı dileklerini bildiren 14 Kasım tarihli mektubunuzu almakla onur kazanırım. Teşekkürlerimi British Council'e iletirseniz minnettar kalırım Sayın Büyükelçi.	
282	16 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 651	581
		Avustralya ve İrlanda Hükümetleri, Atatürk'ün ölümü üzerine Türk Hükümetine doğrudan taziye mesajı göndermişlerdir. Kanada, Yeni Ze-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		landa ve Güney Afrika Hükümetlerinin mesajlarını ise ben Türk Hükümetine ilettim ve 9 Aralıkta Şükrü Şükrü Saracoğlu'ndan cevap aldım.	
283	19 Aralık	İNGİLTERE HİNDİSTAN İŞLERİ BAKANLIĞINDAN DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI Hindistan'ın Suket Darbar eyaletinden alınan başsağlığı mesajının, uygun görülürse Kemal Atatürk'ün ailesine iletilmesi rica olunur. (Bkz. No. 285).	582
Ek 1	9 Aralık	YENİ DELHİ HÜKÜMET TEMSİLCİLİĞİNDEN LONDRA'DA HİNDİSTAN İŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI Suket Devleti'nden alınan ve Suket Darbar'ın başsağlığı mesajının Kemal Atatürk'ün ailesine iletilmesini isteyen yazı, gereği için, ilişkide sunulmuştur.	582
Ek 2	22 Kasım	SUKET DEVLETİ'NDEN PENCAP DEVLETİNE YAZI NO. 777 Kemal Atatürk'ün cenazesinin kaldırıldığı 21 Kasım 1938 günü Devlet bayrağımız yarıya indirilmiştir. Darbar'ın başsağlığı dileklerinin ve sempatisinin Atatürk'ün yaslı ailesine iletilmesini rica ederiz.	583
284	23 Aralık	ANKARA'DAKİ İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİNDE PATRIK SCRIVENER'DEN FOREIGN OFFICE' DE R.H. HADOW'A YAZI NO. 196 Sydney'deki Anzaklar Derneği (Gallipoli Legion of Anzacs), Atatürk'ün ölümü dolayısıyla başsağlığı mesajlarının Türk Hükümetine iletilmesini ve dernek için Atatürk fotoğrafı gönderilmesini istedi. Büyükelçiliğimiz bu isteklerin memnuniyetle yerine getirilmesini isteyecektir. Fakat bu kuruluşun nasıl bir kuruluş olduğu hakkında bizi telgrafla aydınlatmanızı rica ediyoruz. (Bkz. No.287 & 288).	583

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
285	27 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DİŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 666..... Halk Partisinin dördüncü büyük kurultayı 26 Aralık günü olağanüstü olarak toplandı. İsmet İnönü Partinin Genel Başkanlığına seçildi. Parti tüzüğü değiştirildi. Yeni tüzükle Atatürk, Partinin "kurucusu ve Ebedi Başkanı", İsmet İnönü de "Değişmez Genel Başkan" olarak kabul edildi. İsmet İnönü, Başbakan Celâl Bayar'ı partinin Başkan Yardımcılığına atadı. İçişleri Bakanı Dr. Refik Saydam da Parti Genel Sekreteri oldu.	584
286	29 Aralık	FOREIGN OFFICE'DE W.BAXTER'DEN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E YAZI NO. 586..... İlgi No. 283: Hindistan'ın Suket Darbar eyaleti Atatürk'ün ailesine başsağlığı mesajı iletmek istemektedir. Bu konuda Hindistan İşleri Bakanlığından alınan yazı ilişiktir. Gereğini takdirlerine sunarım.	585
	1999		
287	6 Ocak	LONDRA'DA AVUSTRALYA TEMSİLCİLİĞİNDE SHIRLING'DEN FOREIGN OFFICE'DE HADOW'A YAZI..... İlgi no. 284: (Türk Hükûmetine başsağlığı mesajı iletmek ve Atatürk'ün bir fotoğrafını edinmek isteyen) "Gallipoli Legion Of Anzacs", itibarlı bir sosyal dernektir. (Bkz. No. 288).	585
288	7 Ocak	LONDRA'DA FOREIGN OFFICE'DE R.H. HADOW'DAN, ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİNDE P.S. SCRIVENER'E YAZI..... İlgi No. 284 & 287: (Türk Hükûmetine başsağlığı mesajı iletmek ve Atatürk'ün bir fotoğrafını edinmek isteyen) "Gallipoli Legion of Anzacs" derneği hakkında Avustralya'dan alınan yazı ilişiktir. Yazı, Atatürk'ün fotoğrafını sağlamak için istenen bilgiyi içermektedir.	586

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
289	10 Ocak	YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ SEKRETERİNDEN LONDRA'DA HİNDİSTAN İŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI (Atatürk'ün ölümüyle ilgili) Yazısına örneklerini gereği için ilişikte sunuyorum. (Bkz. No. 290).	586
Ek 1	12 Aralık	BOMBAY EYALETİ BAŞKÂTİBİNDEN YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ SEKRETERİNE YAZI NO. 2673/34-A (ÖRNEK) Bombay Belediye Başkanından İsmet İnönü'ye yazılan ve Atatürk'ün ölümü dolayısıyla başsağlığı dileklerini içeren yazı ilişiktir. Merkezi hükümet bir sakınca görmüyorsa yazının İnönü'ye iletilmesini rica ederim.	586
Ek 2	13 Aralık	BOMBAY EYALETİ BAŞKÂTİBİNDEN YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ SEKRETERİNE YAZI NO. 2673-A (ÖRNEK) Atatürk'ün ölümü dolayısıyla Türkiye Cumhurbaşkanı'na gönderilecek başsağlığı mesajlarıyla ilgili iki yazı ilişiktir. Merkezi hükümet tarafından bir sakınca görülüyorsa bu mesajların yüksek muhatabına iletilmesini rica ederim.	587
Ek 3	19 Kasım	NASIK BÖLGESİ İSLAM EĞİTİM DERNEĞİ GENEL SEKRETERİNDEN DERNEK GENEL BAŞKANINA YAZI 12 Kasım 1938 tarihli toplantıda alınan 6 sayılı karar örneği aşağıdadır: "Türkiye Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün zamansız ölümü dolayısıyla derneğimizin derin taziyetlerini ve dünyanın ve özellikle İslam dünyasının uğradığı bu yeri doldurulmaz kayıptan duyduğumuz derin üzüntüyü rahmetlinin yash ailesine iletilmesi için Başkanımız yetkili kıldı. Bu karar oybirliğiyle ve ayağa kalkılarak kabul edildi." Tezelden gereğinin yapılması için önceden teşekkürlerimle.	587
Ek 4	22 Aralık	HİNDİSTAN'IN DHULA BELEDİYESİ BAŞKANINDAN BOMBAY EYALETİ HÜKÜMETİ SEKRETERİNE YAZI NO. 1489 (ÖRNEK) Belediye Meclisimiz 13 Kasım 1938 günlü özel toplantısında aldığı 309 sayılı kararla, Mustafa	588

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazılılığı ve Özü	Sayfa
EK 5	20 Aralık	<p>Kemal Atatürk'ün zamansız ölümünden duyduğumuz derin üzüntüyü dile getirdi. Bunun ilgili yere iletilmesini saygıyla rica ederim.</p> <p>HİNDİSTAN'IN BEAVER BELEDİYE BAŞKANLIĞINDAN YENİ DELHİ HÜKÜMETİ SEKRETERİNE YAZI NO. 1260/62-G/38 (ÖRNEK)</p> <p>Beaver Belediye Meclisi, 17 Kasım 1938 günlü olağan toplantısında aldığı bir kararla Mustafa Kemal Paşa'nın ölümünden duyduğu üzüntülerini dile getirmiştir ve sakıncası yoksa, bu kararın Türkiye Büyük Millet Meclis Başkanına iletilmesini arzu etmektedir.</p>	588
EK 6	17 Kasım	<p>BEAVER BELEDİYE MECLİSİNİN 17 KASIM 1938 PERŞEMBE GÜNKÜ OLAGAN TOPLANTISINDA ALDIĞI KARAR ÖRNEĞİ</p> <p>"...Belediye Meclisi, en seçkin reformcu ve çağdaş Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'nın acı ölümünden duyduğu derin üzüntüyü kayda geçirmiş, rahmetiye bir saygı nişanesi olarak bugünkü toplantısını tatil etmiş ve işbu karar örneğinin uygun kanalla Türkiye Büyük Millet Meclis Başkanına ulaştırılmasına karar vermiştir."</p>	588
EK 7	19 Aralık	<p>BOMBAY HÜKÜMETİ BAŞKATİBİNDEN YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ DİŞİŞLERİNE YAZI NO. 2673/34 (ÖRNEK)</p> <p>Kemal Atatürk'ün ölümü üzerine Godhra Şehir Meclisinin aldığı taziyet kararı örneği ilişikte sunulmuştur. Sakıncası yoksa bu kararın ilgili yere iletilmesini rica ederim.</p>	589
EK 8	3/8 Aralık	<p>GODHRA ŞEHİRİ BELEDİYE BAŞKANINDAN BOMBAY HÜKÜMETİNE YAZI NO. 570</p> <p>(Atatürk'ün ölümü dolayısıyla başsağlığı mesajını içeren) Godhra Şehir Meclisi kararını ilişikte sunuyorum. Bu kararın Bombay'da ikamet ettiğini sandığımız Türkistan (?) Büyükelçisine iletilmesini rica ederiz. Bunu Türkistan Konsolosuna göndermiştik ama geri geldi.</p>	590

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
290	10 Ocak	YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ SEKRETERİNDEN LONDRA'DA HİNDİSTAN İŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI İlgi No. 289: (Atatürk'ün ölümüyle ilgili) Yazışma örneklerini gereği için ilişikte sunuyorum.	590
Ek 1	10 Aralık	DELHİ BELEDİYESİ BAŞKANLIĞINDAN HİNDİSTAN HÜKÜMETİ SEKRETERİNE YAZI NO. 1409/38-L.S.G./L.B. (ÖRNEK) (Atatürk'ün ölümü üzerine) Delhi Belediye Meclisinin 17 Kasım 1938 günü aldığı karar örneği, uygun görülecek işlem için ilişikte sunulmuştur.	590
EK 2	17 Aralık	DELHİ BELEDİYE MECLİSİNİN 17 KASIM 1938 TARİHLİ OLAĞAN TOPLANTISINDA ALINAN 1409/38-L.S.G./L.B SAYILI KARAR ÖRNEĞİ Belediye Meclisi, müzakerelerine başlamadan önce, kıdemli Başkan Yardımcısı K.G. Hacı Raşid Ahmed'in önerisi üzerine oybirliği ile ve ayağa kalkarak aşağıdaki kararı kabul etti ve ardından, rahmetlinin (Atatürk'ün) hâtiyasına saygı nişanesi olarak müzakereleri 10 dakika erteledi. Karar örneği: "Delhi Belediye Meclisinin işbu toplantısı, Kemal Atatürk'ün ölümünden duyduğu derin üzüntüyü kayda geçirir. O, yalnız Modern Türkiye'nin kurtarıcısı ve yaratıcısı değil, fakat aynı zamanda bütün Doğu'nun gurur kaynağı idi. Belediye Meclisi ayrıca, uğradığı kayıptan dolayı Türk milletine başsağlığı dileklerini ve sempatisini sunar ve bu kararın uygun yollarla yerine iletilmesine karar verir."	591
291	11 Ocak	İNGİLTERE DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞINDAN DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞARLIĞINA YAZI Kemal Atatürk'ün cenaze törenine katılmak üzere Akdeniz Başkomutanının Türkiye'ye yaptığı ziyaretle ilgili raporun örneği bilgi için ilişikte sunulmuştur.	591
Ek 1	7 Aralık	İNGİLTERE'NİN AKDENİZ DONANMASI BAŞKOMUTANI ORAMİRAL DUDLEY POUND'	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		DAN DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞINA RAPOR MED. 1204/560/14	591
		Kemal Atatürk'ün cenaze törenine katılmak için Türkiye'ye yaptığım ziyaretle ilgili raporumu arz ediyorum. Rapor, 15-23 Kasım 1938 tarihlerini, yani "Malaya" ile Türkiye'ye hareketimden başlayıp dönüşüme kadar geçen zamanı kapsıyor. <i>17 Kasım Perşembe:</i> Çanakkale Boğazına girildi. Bayrak yarıya indirildi. Gemimiz Çanakkale önünde sağlık subayı için durduruldu. <i>18 Kasım Cuma:</i> "Malaya" Yeşilköy önüne geldi. İngiliz deniz ataşesi ve yardımcısı ve iki Türk irtibat subayı tarafından karşılandık. "Malaya" 21 top atışıyla Türkiye'yi selamladı. Saat 08.00'de Haydarpaşa önüne demirledi. Orada Türk gemileri ve Rus "Moskova" kruvazörü de demir atmış bulunuyorlardı. O gün Romen "Regina Maria", Yunan "Hydra", Alman "Emden" gemileri de geldi. (Fransız "Emile Berin" kruvazörü ertesi sabah geldi). Karaya çıkıp öğle yemeğinde İngiliz Büyükelçiliğinde sefire Lady Loraine ile, akşam yemeğinde de yine karada özel olarak Amiral Şükrü Okan'la beraber oldum. <i>19 Kasım Cumartesi:</i> Bayraklarımızı yarıya indirdik. Denizdeki tören için yabancı gemilere talimat verildi. Tabut, "Yavuz"a götürülmek üzere Sarayburnu'nda "Zafer" destroyere kondu. Bu arada Türk uçakları İstanbul üzerinde uçuşuyodu, bunlardan biri denize zorunlu iniş yaptı, kurtarıldı. Tabut Dolmabahçe'den Sarayburnu'na getirilirken, "Yavuz" her beşer dakika arayla top atışları yaptı; saat 13.15 sularında tabut "Yavuz"a taşınırken "Yavuz" 101, yabancı savaş gemileri de 25'şer top atışı yaptılar. Ardından üç sıra halinde harekete geçildi. Başta "Yavuz" olmak üzere orta sırada Türk savaş gemileri, sağ sırada yabancı savaş gemileri ve sol sırada seyirci dolu bir düzine kadar tekne. Filo Adalar'a yaklaşıncı "Yavuz"un işareti üzerine yabancı savaş gemileri geri döndüler; "Yavuz" ve	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>ona eşlik eden Türk gemileri İzmit'e doğru yollarına devam ettiler ve orada tabut Ankara trenine nakledildi. Mareşal Birdwood'a özel bir tren tahsis edilmişti, ben de aynı trenle gittim. <i>20 Kasım Pazar:</i> Saat 14.40'ta Ankara'ya vardık. İstasyonda Dışişleri Bakanı ve İngiliz Büyükelçisi tarafından karşılandık. Mareşal ve ben İngiltere Büyükelçiliğine götürüldük; denizcilerimiz ve bando takımı kalacakları yere gittiler. Yerleşim düzeni her bakımdan fevkalâdeydi. Cumhurbaşkanı'nın 22 Kasım'da bir davet vereceğini ve cenaze töreninde temsil edilen ülkelerin heyetlerini kabul edeceğini öğrenince ben de Ankara'da kalışımı uzattım. <i>21 Kasım Pazartesi:</i> Sabah Ankara Palas'ta toplandık. Saat 10'a doğru harekete başlandı. Atatürk'ün tabutu hemen karşıda duran katafalktan alınıp bir top arabasına kondu. Askeri birlikler top arabasının önünde yerlerini aldılar. Önce Türk, onların arkasında yabancı birlikler alfabe sırasına göre dizildiler. Tabutun arkasında sırayla: Atatürk'ün yakınları, Yeni Cumhurbaşkanı ve önde gelen bakanlar, yabancı özel temsilciler, misyon şefleri, kordiplomatik, yabancı delegasyonlar, Kabine, milletvekilleri, sivil erkan ve yine askerler. 10.30 da yürüyüş başladı. Tabut, bir buçuk mil kadar uzaklıktaki Etnografya Müzesine götürüldü. Lord Birdwood yürümekte zorluk çektiğinden arabayla Müzeye kadar götürüldü ve merdivenlerden tabutu selamladı. Bütün yabancı heyetler müzeden sonra Halk Partisi pavyonuna götürüldüler ve kendilerine içecek ikram edildi. Mareşal Birdwood saat 16.00'da Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildi ve 19.15'te Ankara'dan İngiltere'ye hareket etti. Ben Ankara'da kaldım. <i>22 Kasım 1938 Salı:</i> Sabah Çubuk barajına gittim, sonra Norveç Elçiliğine gidip vefat eden Kraliçe Maud için açılan özel deftere adımı yazdım, öğle yemeğinden sonra Gazi Çiftliğini dolaştım. Saat 15.20'de Çankaya köşküne çıktık. Çok iyi</p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		organize edilmişti. Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildik. Büyükelçi Fransızca olarak mesajı sundu. Cumhurbaşkanı da Fransızca cevap verdi. Ben bir tercüman aracılığıyla komuştum. Başsağlığı diledim, Büyük Adamın cenazesine katılmaktan gurur duyduğumu söyledim ve bize gösterilen konukseverlik için teşekkür ettim. Cumhurbaşkanı bize çok sıcak davrandı. Heyetlerin teker teker kabulünden sonra öteki heyetlerle birlikte topluca başka bir salona geçildi ve orada bizlere ikramlarda bulunuldu. Saat 18.00'de Büyükelçi askeri birliğimize bir kokteyl verdi. Gece saat 23.10'de trenle Ankara'dan ayrıldık. Gündüz Etnografya Müzesine bir çelenk gönderdim. 23 Kasım 1938 Çarşamba: Özel tren saat 14.30'da Haydarpaşa'ya geldi. Doğruca gemiye geçtim. Az sonra Büyükelçi gemiye gelip ziyaretini iade etti. Akşam yemeğinde gemide Büyükelçi ve eşiyle birlikte olduk. Onlar "Malaya" gemisiyle Çanakkale savaş mezarlıklarını ziyarete gittiler, ben Doğu Ekspresiyle Londra'ya döndüm..	
Ek 2	—	ATATÜRK'E YAPILAN CENAZE TÖRENİ PROGRAMININ DENİZ BÖLÜMÜ (ANA HATLARI) ..	600
292	16 Ocak	YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ MÜSTEŞARLIĞINDAN LONDRA'DA HİNDİSTAN İŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI (Atatürk'ün ölümüyle ilgili) Yazışma örnekleri ilişikte sunulmuştur.	603
Ek 1	4 Ocak	BOMBAY EYALETİNDEN HİNDİSTAN HÜKÜMETİNE 4 OCAK 1939 TARİHLİ VE 2673/34-A SAYILI YAZI Atatürk'ün ölümü üzerine Surat Belediyesinin aldığı başsağlığı kararı ilişiktir. Merkezi hükümet sakınca görmezse kararın yerine iletilmesini takdirlerine sunarım.	603
Ek 2	2 Aralık	HİNDİSTAN'IN SURAT BELEDİYE BAŞKANINDAN TÜRKİYE'NİN BOMBAY KONSOLOSUNA	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		2 ARALIK 1938 TARİHLİ P./2597 SAYILI YAZI-NIN ÖRNEĞİ.....	604
		Belediye Meclisimizin 16 Kasım 1938 tarihli toplantısında, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün acı ölümü dolayısıyla, derin üzüntülerini ifade eden bir taziyet kararı kabul edildiğini tarafınıza bildirmekle onur kazanırım. Kararın alınmasının ardından Meclis, Atatürk'e saygısını göstermek için başka bir iş yapmadan toplantıyı tatil etmiştir. Kararın ilgili yere iletilmesini saygıyla rica ederim.	
Ek 3	9 Ocak	KARACI'DE SIND EYALETİ SEKRETERİNDEN YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ SEKRETERİNE 9 OCAK 1938 TARİHLİ S-24/19-M (38) SAYILI YAZI ÖRNEĞİ	605
		Mustafa Kemal Paşa'nın (Atatürk'ün) ölümü dolayısıyla Haydarabad Belediyesinin aldığı karar ilişktedir. Uygun görülecek işlemi takdirlerine sunarım.	
Ek 4	19 Kasım	SIND EYALETİ HAYDARABAD BELEDİYESİNİN 19 KASIM 1938 TARİHLİ VE G-1154 SAYILI YAZISI (ÖRNEK)	605
		Haydarabad Belediyesinin aldığı 12 Kasım 1938 tarihli ve 355 sayılı kararın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına iletilmesini rica ederim. Karar metni şudur: "Belediye Meclisi, Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'nın (Atatürk'ün) ölümünden duyduğu üzüntüyü kayda geçirir. Kemal Atatürk, pek yüksek bir şahsiyet, bir dünya siması idi. O'nun ölümü dünya için bir kayıptır. Belediye Meclisi, bu yaşlı gününde Türk Milleti-nin acısını paylaşır ve bu kararı (Türkiye) Millet Meclisine iletilmesini Başkandan rica eder."	
293	25 Ocak	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 42.....	606
		Atatürk'e bir anıtkabir yaptırmak için kurulmuş olan Meclis komisyonuna ilk uzmanlar raporu sunulmuştur. Açıklanan bu raporda, anıtkabir	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>için Ankara'da dört ayrı yer önerilmektedir: Bugünkü TBMM'nin yeri, Ankara Kalesi, İngiltere Büyükelçiliği yakınındaki Çankaya Tepesi ve Rasat Tepe. Bana söylendiğine göre, Komisyon Çankaya Tepesini seçmeyi düşünüyordu; ama sonunda Rasat Tepe seçildi.</p>	
294	2 Şubat	<p>LONDRA'DA HİNDİSTAN TEMSİLCİLİĞİNDEN HİNDİSTAN İŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI</p> <p>Atatürk'ün ölümü dolayısıyla Hindistan'dan alınan başsağlığı yazılarının örnekleri ilişikte sunulmuştur.</p>	606
Ek 1	25 Ocak	<p>PENCAP EYALETİNDEN HİNDİSTAN HÜKÜMETİNE YAZILAN 25 OCAK 1939 TARİHLİ VE 3143-c-38/3296 SAYILI YAZININ ÖRNEĞİ</p> <p>Atatürk'ün ölümü dolayısıyla Pencap Eyaleti Belediye Meclislerinin aldıkları altı başsağlığı kararının örnekleri gereği için ilişiktir.</p>	607
Ek 2	14 Kasım	<p>KASUR BELEDİYE MECLİSİNİN 14 KASIM 1938 TARİHLİ KARAR ÖRNEĞİ</p> <p>"Belediye Meclis üyeleri bizler...Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın zamansız acı ölümüne başkanın dikkatini çektik ve bu felaketten duyduğu üzüntüyü belirtmek üzere Meclis olağanüstü toplantıya çağırmasını istedik. Şanlı ölünün hatırasına saygı göstermek üzere, Başkan Vekilinin emriyle Belediye dairesi ve okullar kapatıldı. Belediye Meclisi şu kararı aldı: "Karar: Belediye Meclisi üyeleri bizler, büyük lider, Asya'nın değerli evladı, modern çağın seçkin politikacısı, en iyi general ve Türkiye'nin ve Asya halklarının kurtarıcısı olan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın ani ve zamansız ölümünden duyduğumuz yürek dolusu acıyı ve sempatiyi dile getiririz. İşbu karar ayağa kalkılarak kabul edilmiştir. Kararın örnekleri basına gönderilecektir. İşbu kararı, Türkiye Cumhurbaşkanı iletmeleri Yüksek makamlara arz edilecektir."</p>	607
Ek 3	19 Kasım	<p>LYALLPUR BELEDİYE MECLİSİNİN 19 KASIM 1938 TARİHLİ VE 1-A SAYILI KARARI ÖRNEĞİ</p> <p>"Başkanın önerisi üzerine Belediye Meclisi, Türkiye Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal</p>	608

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Atatürk'ün acı ve zamansız ölümünü dolayısıyla duyduğu yürek dolusu üzüntüyü kayda geçirir. Atatürk, general olarak büyüktü, sosyal reformcu olarak büyüktü. Devlet adamı olarak büyüktü, kurucu olarak büyüktü ve ülke milliyetçiliğinin gerçek ruhu olarak büyüktü. Bu kararın basına ve Türk milletine ulaştırılması ayrıca istendi."	
Ek 4	15 Kasım	KHUSHAB BELEDİYE MECLİSİNİN 15 KASIM 1938 TARİHLİ VE 265/1 SAYILI KARAR ÖRNEĞİ	608
		"...Belediye Meclisinin bu özel toplantısı, Mustafa Kemal Paşa'nın ölümünün Doğu için yeri doldurulmaz bir kayıp olduğunu kayda geçirir ve Türk milletine sempatisini dile getirir. (Atatürk'ün hatırasına) Saygı için toplantıya beş dakika ara verildi. Karar örneğinin yerel Hükümet aracılığıyla Türkiye Başbakanına iletilmesine karar verildi."	
Ek 5	25 Kasım	HOSHARPUR BELEDİYE MECLİSİNİN 25 KASIM 1938 TARİHLİ VE 1 SAYILI KARARI ÖRNEĞİ	608
		"...Belediye Meclisi, Türkiye'nin şanlı diktatörü Mustafa Kemal Paşa'nın acı ve zamansız ölümünü dolayısıyla duyduğu derin üzüntüyü kayda geçirir. Kemal Paşa, büyük bir Devlet adamı, general, reformcu ve modern Türkiye'nin kurucusu idi. Belediye Meclisi, bu ölümle Türkiye'nin uğradığı acıyı paylaştı. Bu kararın örneğinin basına ve Türkiye Cumhurbaşkanına ulaştırılmasına da karar verildi."	
Ek 6	26 Kasım	KHANEWAL BELEDİYE MECLİSİNİN 26 KASIM 1938 TARİHLİ ve 1 (b) SAYILI KARARI ÖRNEĞİ	609
		"Kemal Atatürk'ün ölümü üzerine bir başsağlığı mesajı kabul edilmesi ve bunun örneklerinin ilgili makamlara ulaştırılmak üzere Pencap Hükümeti ve basına gönderilmesi kararlaştırıldı."	
Ek 7	12 Kasım	RAWALPINDİ BELEDİYE MECLİSİNİN 12 KASIM 1938 TARİHLİ KARARI	609

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
295	3 Şubat	<p>"...Kawalpindi Belediye Meclisinin bu toplantısı, Türkiye Cumhurbaşkanı, ülke milliyetçiliğinin babası ve zamanının büyük yurtseveri Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın zamansız ölümünden duyduğu derin üzüntüyü ve acıyı kayda geçirir. Toplantı, Gazi'nin ülkesini kurtarma mücadelesindeki hizmetlerini takdir eder. Ayrıca rahmetliye saygı için Belediye Dairelerinin ve Okulların kapatılmasına karar verildi ve toplantı ertelendi. Karar oybirliğiyle kabul edildi."</p> <p>İNGİLTERE'NİN ANKARA BÜYÜKELÇİLİĞİNDEN FOREIGN OFFICE'E YAZI NO. 62</p> <p>Atatürk'ün ölümü üzerine, Sydney'deki "Gallipoli Legion of Anzacs" adlı dernekten alınan yazı ile buna verilen cevap örnekleri ilişikte sunuldu.</p>	610
Ek 1	2 Aralık	<p>SYDNEY'DE "GALLIPOLI LEGION OF ANZACS" (GELİBOLU ANZAK LEJYONU) ADLI DERNEK SEKRETERİNDEN ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜ-KELÇİSİNE YAZI</p> <p>"Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk'ün ölümü dolayısıyla, Türk Hükümetine ve pek büyük saygı beslediğimiz Türk halkına, üyelerimizin en içten sempaticlerini ve başsağlığı dileklerini sunarız. Üyelerimizin her biri 1915 yılında Gelibolu yarımadasındaki savaşta bulunmuştur ve bu mektup, o savaşa katılmış Avustralyalı ve Yeni Zelandalı her ANZAK askerinin saygı duyduğu bir askere karşı besledikleri takdir duygularını dile getirmek için kaleme alınmıştır. Gelibolu Anzak Lejyonu üyeleri, Kemal Atatürk'ün hatırasına her zaman saygı besleyeceklerdir ve Türk Hükümeti bize, liderlerimiz Lord William Birdwood ve Sir Ian Hamilton'un fotoğraflarının yanına asılmak üzere rahmetli Cumhurbaşkanının bir fotoğrafını gönderebilirse minnettar kalırız. Önceden teşekkürlerinizi sunarız."</p>	610
Ek 2	3 Şubat	<p>ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİNDEN SYDNEY'DE "GELİBOLU ANZAK LEJYONU"NA YAZI No. 62/10/69</p>	611

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		2 Aralık tarihli mektubunuz alınmış ve Atatürk'ün ölümü dolayısıyla gönderdiğiniz başsağlığı mesajı Türk Hükümetine iletilmiştir. Bir Atatürk fotoğrafı istediğiniz de Türk hükümetine bildirildi. (Bkz. No. 297).	
296	8 Şubat	YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ MÜSTEŞARINDAN LONDRA'DA HİNDİSTAN TEMSİLCİLİĞİNE YAZI	611
		İlgi No.294: (Atatürk'ün ölümü dolayısıyla) Hindistan'dan alınan bir yazı ilişikte sunulmuştur.	
Ek	2 Şubat	PENCAP EYALETİNDEN HİNDİSTAN HÜKÜMETİNE YAZILAN 244- LG-39/4206 SAYILI YAZI	612
		Atatürk'ün ölümü üzerine, Sheikhpura Belediye Meclisi, 5 Aralık 1938 tarihinde 38 sayılı şu kararı almıştır: "Sheikhpura Belediye Meclisi, Türkiye'nin kurtarıcısı ve Tarihin en büyük adamlarından biri olan Mustafa Kemal Paşa'nın zamansız ölümünden pek derin üzüntü duymuştur. Sheikhpura Belediye Meclisi, yaşlı millete başsağlığı diler onların acısını yürekten paylaşır. Bu kararın bir örneğinin Türkiye Cumhurbaşkanı'na iletilmesine karar verildi."	
297	3 Mart	ANKARA'DA İNGİLİZ ELÇİLİĞİNDEN SYDNEY'DE "GELİBOLU ANZAK LEJYONU" DERNEĞİNE YAZI	612
		İlgi No. 295: Atatürk'ün ölümü dolayısıyla gönderdiğiniz başsağlığı mesajı için Türkiye Dışişleri Bakanı, Türk hükümeti adına ve kendi adına size teşekkür etti.	
298	11 Şubat	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 82.....	613
		1938 Türkiye Yıllık Raporu ilişikte sunulmuştur.	
EK		1938 İÇİN TÜRKİYE YILLIK RAPORU	613
		İçindekiler: I-Giriş, II-Dış Politika, III-İç İşleri, IV-Türk Ordusu, V-Türk Hava Kuvvetleri ve Sivil Ha-	

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>bir dönem, yöneticiler bakımından ise yaratıcısının ölümünden sonra rejimi devam ettirmek için bir hazırlık dönemi olmuş. Bu dönemde önde gelen yöneticiler sorumluluk anlayışıyla birbirlerine kenetlenmişler. Atatürk 10 Kasım'da öldü, ertesi gün öğleyin İnönü oybirliğiyle Cumhurbaşkanı seçildi. Aynı gün ikinci Bayar hükümeti görev başındaydı (eksi Dr. Aras ve Şükrü Kaya). Yani görev devri hızla ve sarsıntısız tamamlandı. İnönü, doğru bir seçimdir. Bunu, bir yıl öncesinden tahmin etmiş ve İnönü Başbakanlıktan ayrıldığı zaman Bakanlığa yazmışım. İnönü iyidir ama Atatürk'ün eksikliği hissedilecektir. O'nun için tutulan yas içtendir, gerçektir. Gelecek yıllar Atatürk'ün hâurasına sadakati sinayacakur ve onun eseri, bu sınavdan da başarıyla çıkacakur, umudundayım.</p>	
280	3 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 633.....	574
		Atatürk'ün cenaze töreni hakkında hazırlanan bir muhtırayı ilişikte sunuyorum.	
Ek.		KEMAL ATATÜRK'ÜN CENAZE TÖRENİ HAKKINDA MUHTIRA.....	574
		<p>Türkiye'de devlet cenaze töreni geleneği yok. Ama Atatürk'ün cenaze töreninin görkemli olması için Türk Hükümeti elinden geleni yaptı. Batı'daki uygulamalar geniş ölçüde benimsendi ve düzenlemeler olağanüstü güzel uygulandı. Yasal önlemler alındı: 14 Kasım'da çıkarılan 3540 sayılı yasayla Hükümete, cenaze için 500.000 TL. harcama yetkisi verildi. Resmi matem için bir kararname çıkarıldı ve 16 Kasım'da <i>Resmî Gazete</i>'de yayınlandı. Atatürk'ün naaşı 11 Kasım günü tahnit edilterek Dolmabahçe Sarayı'nın Taht Odasına taşındı. Tabut Türk bayrağına sarıldı. Altı meşale yakıldı; dört subay ve altı er nöbet tuttu. 16 Kasım sabahı resmi zevat sıra olup katabalkın önünden geçti. Onları halk izledi</p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

ve tahminen yarım milyon insan tabutun önünden geçti. 17 Kasım'da bir kargaşa oldu, bir böhüm halk birbirini çığnedi ve 11 kişi ezilerek can verdi. Konsoloslar da katafalkın önünden geçti ve onlar adına duayen Fransız Başkonsolosu çelenk koydu. İngiliz Ticaret Odası hem kendi adına hem de İngiliz Kolonisi adına bir çelenk koydu. Cenazenin İstanbul'dan Ankara'ya taşınması, halk kitlelerinin Atatürk'e son saygılarını göstermelerine olanak sağlayacak biçimde düzenlendi. 19 Kasım sabahı Dolmabahçe'den alınıp Sarayburnu'na götürüldü. Ailesinin isteği üzerine Saray'da dini ayin yapıldı ve bu yüzden cenazenin Sarayburnu'na götürülmesinde biraz gecikme oldu. Cenazeyi taşıyan top arabasının iki yanında kılıç çekmiş altı general yürüdü. Onların hemen arkasında eski Afganistan Kralı Amanullah Han, Başbakan, millî vekilleri, asker ve sivil İstanbul erkânı, korkonsüler, üniversite öğrencileri, izciler ve diğerleri vardı...Tabut, Sarayburnu'nda "Zafer" destroyerine yüklenerek "Yavuz" zırhlısına götürüldü. "Yavuz", 19 Kasım akşam 20.34'te İzmit'e gerdi ve tabut özel trene nakledildi. Tren 21.34'da İzmit'ten hareket etti ve 20 Kasım saat 10.05'te Ankara'ya geldi. İstasyonda bir tören yapılmadı. Yalnız Cumhurbaşkanı, Kabine ile birlikte TBMM'ne kadar tabuta eşlik ettiler. Tabut, TBMM önünde hazırlanmış katafalka verleştirildi. Ankara ve civar halkı, yağmur altında katafalkın önünden geçerek Atatürk'e saygılarını sundu. 21 Kasım saat 9.40'ta tabut, törenle katafalktan alınarak top arabasına kondu ve oradan saat 10.45'te kortej halinde Etnografya Müzesine doğru hareket edildi. Atatürk'ün naşı geçici olarak Etnografya Müzesine kondu ve Anıtkabı yapılıncaya kadar orada kalacak. Tören 12.30'da sona erdi. 17 ülkenin Hükümet Başkanları Atatürk'ün cenaze törenine özel temsilci gönderdi, önceki ülkeleri Ankara'daki Elçileri temsil etti. En seçkin özel temsilci gönderen

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>ülkeler şunlardır: Afganistan, Almanya, Arnavutluk, Bulgaristan, Estonya, Fransa, İngiltere, İtalya, Romanya, Sovyetler Birliği, Yugoslavya, Yunanistan. Ayrıca Milletler Cemiyeti de törende temsil edildi. Şu dokuz ülke törene askeri birlik gönderdi: Almanya, Bulgaristan, Fransa, İngiltere, İran, Romanya, Sovyetler Birliği, Yugoslavya, Yunanistan. Denizde yapılan törene savaş gemileriyle katılan ülkeler de şunlardır. Almanya, Fransa, İngiltere, Romanya, Sovyetler Birliği, Yunanistan. Yabancı temsilciler, heyetler, askeri birlikle Ankara'da Türk Hükümeti tarafından misafir edildiler ve ağırlandılar. 22 Kasım günü Cumhurbaşkanı yabancı heyet temsilcilerini Çankaya köşkünde kabul etti. Bu kabul ile tören sona erdi.</p>	
281	14 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ ELÇİLİĞİNDEN LONDRA'DA BRITISH COUNCIL'E YAZI	580
		Atatürk'ün ölümü üzerine British Council'in gönderdiği başsağlığı mesajıyla ilgili iki yazı ilâikte sunulmuştur.	
Ek 1	14 Kasım	BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'DEN T.C. DIŞİŞLERİ BAKANI ŞÜKRÜ SARACOĞLU'NA MEKTUP	580
		Cumhurbaşkanı Atatürk'ün ölümü üzerine British Council'in içten başsağlığı dileklerini, en derin saygılarıyla birlikte, Ekselanslarına sunarım.	
Ek 2	9 Aralık	T.C. DIŞİŞLERİ BAKANI ŞÜKRÜ SARACOĞLU'NDAN BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E MEKTUP	580
		British Council'in başsağlığı dileklerini bildiren 14 Kasım tarihli mektubunuzu almakla onur kazanırım. Teşekkürlerimi British Council'e iletirseniz minnettar kalırım Sayın Büyükelçi.	
282	16 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 651	581
		Avustralya ve İrlanda Hükümetleri, Atatürk'ün ölümü üzerine Türk Hükümetine doğrudan taziye mesajı göndermişlerdir. Kanada, Yeni Ze-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		landa ve Güney Afrika Hükümetlerinin mesajlarını ise ben Türk Hükümetine ilettim ve 9 Aralıkta Şükrü Şükrü Saracoğlu'ndan cevap aldım.	
285	19 Aralık	İNGİLTERE HİNDİSTAN İŞLERİ BAKANLIĞINDAN DIŞİŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI Hindistan'ın Suket Darbar eyaletinden alınan başsağlığı mesajının, uygun görülürse Kemal Atatürk'ün ailesine iletilmesi rica olunur. (Bkz. No. 285).	582
Ek 1	9 Aralık	YENİ DELHİ HÜKÜMET TEMSİLCİLİĞİNDEN LONDRA'DA HİNDİSTAN İŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI Suket Devleti'nden alınan ve Suket Darbar'ın başsağlığı mesajının Kemal Atatürk'ün ailesine iletilmesini isteyen yazı, gereği için, ilişkide sunulmuştur.	582
Ek 2	22 Kasım	SUKET DEVLETİ'NDEN PENCAP DEVLETİNE YAZI NO. 777 Kemal Atatürk'ün cenazesinin kaldırıldığı 21 Kasım 1938 günü Devlet bayrağımız yarıya indirilmiştir. Darbar'ın başsağlığı dileklerinin ve sempatisinin Atatürk'ün yasal ailesine iletilmesini rica ederiz.	583
284	23 Aralık	ANKARA'DAKİ İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİNDE PATRİK SCRIVENER'DEN FOREIGN OFFICE' DE R.H. HADOW'A YAZI NO. 196 Sydney'deki Anzaklar Derneği (Gallipoli Legion of Anzacs), Atatürk'ün ölümü dolayısıyla başsağlığı mesajlarının Türk Hükümetine iletilmesini ve dernek için Atatürk fotoğrafı gönderilmesini istedi. Büyükelçiliğimiz bu isteklerin memnuniyetle yerine getirilmesini isteyecektir. Fakat bu kuruluşun nasıl bir kuruluş olduğu hakkında bizi telgrafla aydınlatmanızı rica ediyoruz. (Bkz. No.287 & 288).	583

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
285	27 Aralık	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANİ HALIFAX'A YAZI NO. 666..... Halk Partisinin dördüncü büyük kurultayı 26 Aralık günü olağanüstü olarak toplandı. İsmet İnönü Partinin Genel Başkanlığına seçildi. Parti tüzüğü değiştirildi. Yeni tüzükle Atatürk, Partinin "kurucusu ve Ebedi Başkanı", İsmet İnönü de "Değişmez Genel Başkan" olarak kabul edildi. İsmet İnönü, Başbakan Celâl Bayar'ı partinin Başkan Yardımcılığına atadı. İçişleri Bakanı Dr. Refik Saydam da Parti Genel Sekreteri oldu.	584
286	29 Aralık	FOREIGN OFFICE'DE W.BAXTER'DEN ANKARA'DA BÜYÜKELÇİ PERCY LORAIN'E YAZI NO. 586..... İlgi No. 283: Hindistan'ın Suket Darbar eyaletü Atatürk'ün ailesine başsağlığı mesajı iletmek istemektedir. Bu konuda Hindistan İşleri Bakanlığından alınan yazı ilişiktir. Gereğini takdirlerine sunarım.	585
1939			
287	6 Ocak	LONDRA'DA AVUSTRALYA TEMSİLCİLİĞİNDE SHIRLING'DEN FOREIGN OFFICE'DE HADOW'A YAZI..... İlgi no. 284: (Türk Hükûmetine başsağlığı mesajı iletmek ve Atatürk'ün bir fotoğrafını edinmek isteyen) "Gallipoli Legion Of Anzacs", itibarlı bir sosyal dernektir. (Bkz. No. 288).	585
288	7 Ocak	LONDRA'DA FOREIGN OFFICE'DE R.H. HADOW'DAN, ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİNDE P.S. SCRIVENER'E YAZI..... İlgi No. 284 & 287: (Türk Hükûmetine başsağlığı mesajı iletmek ve Atatürk'ün bir fotoğrafını edinmek isteyen) "Gallipoli Legion of Anzacs" derneği hakkında Avustralya'dan alınan yazı ilişiktir. Yazı, Atatürk'ün fotoğrafını sağlamak için istenen bilgiyi içermektedir.	586

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
289	10 Ocak	YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ SEKRETERİNDEN LONDRA'DA HİNDİSTAN İŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI	586
		(Atatürk'ün ölümüyle ilgili) Yazısına örneklerini gereği için ilişikte sunuyorum. (Bkz. No. 290).	
Ek 1	12 Aralık	BOMBAY EYALETİ BAŞKÂTİBİNDEN YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ SEKRETERİNE YAZI NO. 2673/34-A (ÖRNEK)	586
		Bombay Belediye Başkanından İsmet İnönü'ye yazılan ve Atatürk'ün ölümü dolayısıyla başsağlığı dileklerini içeren yazı ilişiktir. Merkezi hükümet bir sakınca görmüyorsa yazının İnönü'ye iletilmesini rica ederim.	
Ek 2	13 Aralık	BOMBAY EYALETİ BAŞKÂTİBİNDEN YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ SEKRETERİNE YAZI NO. 2673-A (ÖRNEK)	587
		Atatürk'ün ölümü dolayısıyla Türkiye Cumhurbaşkanına gönderilecek başsağlığı mesajlarıyla ilgili iki yazı ilişiktir. Merkezi hükümet tarafından bir sakınca görülmüyorsa bu mesajların yüksek muhatabına iletilmesini rica ederim.	
Ek 3	19 Kasım	NASIK BÖLGESİ İSLAM EĞİTİM DERNEĞİ GENEL SEKRETERİNDEN DERNEK GENEL BAŞKANINA YAZI	587
		12 Kasım 1938 tarihli toplantıda alınan 6 sayılı karar örneği aşağıdadır:	
		"Türkiye Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün zamansız ölümü dolayısıyla derneğimizin derin taziyetlerini ve dünyanın ve özellikle İslam dünyasının uğradığı bu yeri doldurulmaz kayıptan duyduğumuz derin üzüntüyü rahmetlinin yası ailesine iletilmesi için Başkanımız yetkili kılındı. Bu karar oybirliğiyle ve ayağa kalkılarak kabul edildi." Tezelden gereğinin yapılması için önceden teşekkürlerimle.	
Ek 4	22 Aralık	HİNDİSTAN'IN DHULA BELEDİYESİ BAŞKANINDAN BOMBAY EYALETİ HÜKÜMETİ SEKRETERİNE YAZI NO. 1489 (ÖRNEK)	588
		Belediye Meclisimiz 13 Kasım 1938 günlü özel toplantısında aldığı 309 sayılı kararla, Mustafa	

No.	Tarîhi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özû	Sayfa
EK 5	20 Aralık	Kemal Atatürk'ün zamansız ölümünden duyduğumuz derin üzüntüyü dile getirdi. Bunun ilgili yere iletilmesini saygıyla rica ederim. HİNDİSTAN'IN BEAVER BELEDİYE BAŞKANLIĞINDAN YENİ DELHİ HÜKÜMETİ SEKRETERİNE YAZI NO. 1260/62-G/38 (ÖRNEK)	588
Ek 6	17 Kasım	Beaver Belediye Meclisi, 17 Kasım 1938 günlü olağan toplantısında aldığı bir kararla Mustafa Kemal Paşa'nın ölümünden duyduğu üzüntülerini dile getirmiştir ve sakıncası yoksa, bu kararın Türkiye Büyük Millet Meclis Başkanına iletilmesini arzu etmektedir. BEAVER BELEDİYE MECLİSİNİN 17 KASIM 1938 PERŞEMBE GÜNKÜ OLAGAN TOPLANTISINDA ALDIĞI KARAR ÖRNEĞİ	588
Ek 7	19 Aralık	"...Belediye Meclisi, en seçkin reformcu ve çağdaş Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'nın acı ölümünden duyduğu derin üzüntüyü kayda geçirmiş, rahmetliye bir saygı nişanesi olarak bugünkü toplantısını tatil etmiş ve işbu karar örneğinin uygun kanalla Türkiye Büyük Millet Meclis Başkanına ulaştırılmasına karar vermiştir." BOMBAY HÜKÜMETİ BAŞKÂTİBİNDEN YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ DİŞİŞLERİNE YAZI NO. 2673/34 (ÖRNEK)	589
Ek 8	3/8 Aralık	Kemal Atatürk'ün ölümü üzerine Godhra Şehir Meclisinin aldığı taziyet kararı örneği ilişikte sunulmuştur. Sakıncası yoksa bu kararın ilgili yere iletilmesini rica ederim. GODHRA ŞEHİRİ BELEDİYE BAŞKANINDAN BOMBAY HÜKÜMETİNE YAZI NO. 570	590
		(Atatürk'ün ölümü dolayısıyla başsağlığı mesajını içeren) Godhra Şehir Meclisi kararını ilişikte sunuyorum. Bu kararın Bombay'da ikamet ettiğini sandığımız Türkistan (?) Büyükelçisine iletilmesini rica ederiz. Bunu Türkistan Konsolosuna göndermiştik ama geri geldi.	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
290	10 Ocak	YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ SEK- RETERİNDEN LONDRA'DA HİNDİSTAN İŞLE- Rİ BAKANLIĞINA YAZI İlgi No. 289: (Atatürk'ün ölümüyle ilgili) Yazışma örneklerini gereği için ilişikte sunuyorum.	590
Ek 1	10 Aralık	DELHİ BELEDİYESİ BAŞKANLIĞINDAN HİN- DİSTAN HÜKÜMETİ SEKRETERİNE YAZI NO. 1409/38-L.S.G./L.B. (ÖRNEK) (Atatürk'ün ölümü üzerine) Delhi Belediye Mec- lisinin 17 Kasım 1938 günü aldığı karar örneği, uygun görülecek işlem için ilişikte sunulmuştur.	590
EK 2	17 Aralık	DELHİ BELEDİYE MECLİSİNİN 17 KASIM 1938 TARİHLİ OLAĞAN TOPLANTISINDA ALINAN 1409/38-L.S.G./L.B SAYILI KARAR ÖRNEĞİ..... Belediye Meclisi, müzakerelerine başlamadan önce, kıdemli Başkan Yardımcısı K.G. Hacı Rasid Ahmed'in önerisi üzerine oybirliği ile ve ayağa kalkarak aşağıdaki kararı kabul etti ve ardından, rahmetlinin (Atatürk'ün) hâtiarasına saygı nişanesi olarak müzakereleri 10 dakika erteledi. Karar örneği: "Delhi Belediye Meclisinin işbu toplantısı, Kemal Atatürk'ün ölümünden duyduğu derin üzüntüyü kayda geçirir. O, yalnız Modern Türkiye'nin kurtarıcısı ve yaratıcısı değil, fakat aynı zamanda bütün Doğu'nun gurur kaynağı idi. Belediye Meclisi ayrıca, uğradığı kayıptan dolayı Türk milletine başsağlığı dilekle- rini ve sempatisini sunar ve bu kararın uygun yol- larla yerine iletilmesine karar verir."	591
291	11 Ocak	İNGİLTERE DENİZ KUVVETLERİ KOMUTAN- LIĞINDAN DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTE- ŞARLIĞINA YAZI Kemal Atatürk'ün cenaze törenine katılmak üzere Akdeniz Başkomutanının Türkiye'ye yaptığı ziyaretle ilgili raporun örneği bilgi için ilişikte sunulmuştur.	591
Ek 1	7 Aralık	İNGİLTERE'NİN AKDENİZ DONANMASI BAŞ- KOMUTANI ORAMİRAL DUDLEY POUND'	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		DAN DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞINA RAPOR MED. 1204/560/14	591
		Kemal Atatürk'ün cenaze törenine katılmak için Türkiye'ye yaptığım ziyaretle ilgili raporumu arz ediyorum. Rapor, 15-23 Kasım 1938 tarihlerini, yani "Malaya" ile Türkiye'ye hareketimden başlayıp dönüşüne kadar geçen zamanı kapsıyor. 17 Kasım Perşembe: Çanakkale Boğazına girildi. Bayrak yarıya indirildi. Gemimiz Çanakkale önünde sağlık subayı için durduruldu. 18 Kasım Cuma: "Malaya" Yeşilköy önüne geldi. İngiliz deniz atışı ve yardımcısı ve iki Türk irtibat subayı tarafından karşılandı. "Malaya" 21 top atışıyla Türkiye'yi selamladı. Saat 08.00'de Haydarpaşa önüne demirledi. Orada Türk gemileri ve Rus "Moskova" kruvazörü de demir atmış bulunuyorlardı. O gün Romen "Regina Maria", Yunan "Hylra", Alman "Emden" gemileri de geldi. (Fransız "Émile Berin" kruvazörü ertesi sabah geldi). Karaya çıkıp öğle yemeğinde İngiliz Büyükelçiliğinde sefire Lady Loraine ile, akşam yemeğinde de yine karada özel olarak Amiral Şükrü Okan'la beraber oldum. 19 Kasım Cumartesi: Bayraklarımızı yarıya indirdik. Denizdeki tören için yabancı gemilere talimat verildi. Tabut, "Yavuz"a götürülmek üzere Sarayburnu'nda "Zafer" destroyerine kondu. Bu arada Türk uçakları İstanbul üzerinde uçuşuyodu, bunlardan biri denize zorunlu iniş yaptı, kurtarıldı. Tabut Dolmabahçe'den Sarayburnu'na getirilirken, "Yavuz" her beşer dakika arayla top atışları yaptı; saat 13.15 sularında tabut "Yavuz"a taşınırken "Yavuz" 101, yabancı savaş gemileri de 25'er top atışı yaptılar. Ardından üç sıra halinde harekete geçildi. Başta "Yavuz" olmak üzere orta sırada Türk savaş gemileri, sağ sırada yabancı savaş gemileri ve sol sırada seyirci dolu bir düzine kadar tekne. Filo Adalar'a yaklaşınca "Yavuz"un işareti üzerine yabancı savaş gemileri geri döndüler; "Yavuz" ve	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		ona eşlik eden Türk gemileri İzmir'e doğru yollarına devam ettiler ve orada tabut Ankara trenine nakledildi. Mareşal Birdwood'a özel bir tren tahsis edilmişti, ben de aynı trenle gittim. <i>20 Kasım Pazar:</i> Saat 14.40'ta Ankara'ya vardık. İstasyonda Dışişleri Bakanı ve İngiliz Büyükelçisi tarafından karşılandık. Mareşal ve ben İngiltere Büyükelçiliğine götürüldük; denizcilerimiz ve bando takımı kalacakları yere gittiler. Yerleşim düzeni her bakımdan fevkalâdeydi. Cumhurbaşkanı'nın 22 Kasım'da bir davet vereceğini ve cenaze töreninde temsil edilen ülkelerin heyetlerini kabul edeceğini öğrenince ben de Ankara'da kalışımı uzatım. <i>21 Kasım Pazartesi:</i> Sabah Ankara Palas'ta toplandık. Saat 10'a doğru harekete başlandı. Atatürk'ün tabutu hemen karşıda duran katafalktan alınıp bir top arabasına kondu. Askeri birlikler top arabasının önünde yerlerini aldılar. Önce Türk, onların arkasında yabancı birlikler alfabe sırasına göre dizildiler. Tabutun arkasında sırayla: Atatürk'ün yakınları, Yeni Cumhurbaşkanı ve önde gelen bakanlar, yabancı özel temsilciler, misyon şefleri, kordiplomatik, yabancı delegasyonlar, Kabine, millîyetkârları, sivil erkan ve yine askerler. 10.30 da yürüyüş başladı. Tabut, bir buçuk mil kadar uzaklıktaki Etnografya Müzesine götürüldü. Lord Birdwood yürümekte zorluk çektiğinden arabayla Müzeye kadar götürüldü ve merdivenlerden tabutu selamladı. Bütün yabancı heyetler müzeden sonra Halk Partisi pavyonuna götürüldüler ve kendilerine içecek ikram edildi. Mareşal Birdwood saat 16.00'da Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildi ve 19.15'te Ankara'dan İngiltere'ye hareket etti. Ben Ankara'da kaldım. <i>22 Kasım 1938 Salı:</i> Sabah Çubuk barajına gittim, sonra Norveç Elçiliğine gidip vefat eden Kraliçe Maud için açılan özel deftere adımı yazdım, öğle yemeğinden sonra Gazi Çiftliğini dolaştım. Saat 15.20'de Çankaya köşküne çıktık. Çok iyi	

No	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		organize edilmişti. Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildik. Büyükelçi Fransızca olarak mesajını sundu. Cumhurbaşkanı da Fransızca cevap verdi. Ben bir tercüman aracılığıyla konuştum. Başsağlığı diledim, Büyük Adamın cenazesine katılmaktan gurur duyduğumu söyledim ve bize gösterilen konukseverlik için teşekkür ettim. Cumhurbaşkanı bize çok sıcak davrandı. Heyetlerin teker teker kabulünden sonra öteki heyetlerle birlikte topluca başka bir salona geçildi ve orada bizlere ikramlarda bulunuldu. Saat 18.00'de Büyükelçi askeri birliğimize bir kokteyl verdi. Gece saat 23.10'de trenle Ankara'dan ayrıldık. Gündüz Etnografya Müzesine bir çelenk gönderdim. 23 Kasım 1938 Çarşamba: Özel tren saat 14.30'da Haydarpaşa'ya geldi. Doğruca gemiye geçtim. Az sonra Büyükelçi gemiye gelip ziyaretimi iade etti. Akşam yemeğinde gemide Büyükelçi ve eşiyile birlikte olduk. Onlar "Malaya" gemisiyle Çanakkale savaş mezarlıklarını ziyarette çıktılar, ben Doğu Ekspresiyle Londra'ya döndüm..	
Ek 2	—	ATATÜRK'E YAPILAN CENAZE TÖRENİ PROGRAMININ DENİZ BÖLÜMÜ (ANA HATLARI) ..	600
292	16 Ocak	YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ MÜSTEŞARLIĞINDAN LONDRA'DA HİNDİSTAN İŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI	603
		(Atatürk'ün ölümüyle ilgili) Yazışma örnekleri ilişikte sunulmuştur.	
Ek 1	4 Ocak	BOMBAY EYALETİNDEN HİNDİSTAN HÜKÜMETİNE 4 OCAK 1939 TARİHLİ VE 2673/34-A SAYILI YAZI	603
		Atatürk'ün ölümü üzerine Surat Belediyesinin aldığı başsağlığı kararı ilişiktir. Merkezi hükümet sakınca görmezse kararın yerine iletilmesini takdirlere sunarım.	
Ek 2	2 Aralık	HİNDİSTAN'IN SURAT BELEDİYE BAŞKANINDAN TÜRKİYE'NİN BOMBAY KONSOLOSUNA	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		2 ARALIK 1938 TARİHLİ P./2597 SAYILI YAZI-NIN ÖRNEĞİ.....	604
		Belediye Meclisimizin 16 Kasım 1938 tarihli toplantısında, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün acı ölümü dolayısıyla, derin üzüntülerini ifade eden bir taziyet kararı kabul edildiğini tarafınıza bildirmekle onur kazanırım. Kararın alınmasının ardından Meclis, Atatürk'e saygısını göstermek için başka bir iş yapmadan toplantıyı tatil etmiştir. Kararın ilgili yere iletilmesini saygıyla rica ederim.	
Ek 3	9 Ocak	KARAÇİ'DE SIND EYALETİ SEKRETERİNDEN YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ SEKRETERİNE 9 OCAK 1938 TARİHLİ S-24/19-M (38) SAYILI YAZI ÖRNEĞİ	605
		Mustafa Kemal Paşa'nın (Atatürk'ün) ölümü dolayısıyla Haydarabad Belediyesinin aldığı karar ilişiktir. Uygun görülecek işlemi takdirlerine sunarım.	
Ek 4	19 Kasım	SIND EYALETİ HAYDARABAD BELEDİYESİNİN 19 KASIM 1938 TARİHLİ VE G-1154 SAYILI YAZISI (ÖRNEK)	605
		Haydarabad Belediyesinin aldığı 12 Kasım 1938 tarihli ve 355 sayılı kararın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına iletilmesini rica ederim. Karar metni şudur: "Belediye Meclisi, Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'nın (Atatürk'ün) ölümünden duyduğu üzüntüyü kayda geçirir. Kemal Atatürk, pek yüksek bir şahsiyet, bir dünya siması idi. O'nun ölümü dünya için bir kayıptır. Belediye Meclisi, bu yası gününde Türk Milleti'nin acısını paylaşır ve bu kararı (Türkiye) Millet Meclisine iletmesini Başkandan rica eder."	
293	25 Ocak	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 42.....	606
		Atatürk'e bir anıtkabir yaptırmak için kurulmuş olan Meclis komisyonuna ilk uzmanlar raporu sunulmuştur. Açıklanan bu raporda, anıtkabir	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>için Ankara'da dört ayrı yer önerilmektedir: Bugünkü TBMM'nin yeri, Ankara Kalesi, İngiltere Büyükelçiliği yakınındaki Çankaya Tepesi ve Rasat Tepe. Bana söylendiğine göre, Komisyon Çankaya Tepesini seçmeyi düşünüyordu; ama sonunda Rasat Tepe seçildi.</p>	
294	2 Şubat	<p>LONDRA'DA HİNDİSTAN TEMSİLCİLİĞİNDEN HİNDİSTAN İŞLERİ BAKANLIĞINA YAZI</p> <p>Atatürk'ün ölümü dolayısıyla Hindistan'dan alınan başsağlığı yazılarının örnekleri ilişikte sunulmuştur.</p>	606
Ek 1	25 Ocak	<p>PENCAP EYALETİNDEN HİNDİSTAN HÜKÜMETİNE YAZILAN 25 OCAK 1939 TARİHLİ VE 5143-c-38/3296 SAYILI YAZININ ÖRNEĞİ</p> <p>Atatürk'ün ölümü dolayısıyla Pencap Eyaleti Belediye Meclislerinin aldıkları altı başsağlığı kararının örnekleri gereği için ilişktedir.</p>	607
Ek 2	14 Kasım	<p>KASUR BELEDİYE MECLİSİNİN 14 KASIM 1938 TARİHLİ KARAR ÖRNEĞİ</p> <p>"Belediye Meclis üyeleri bizler...Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın zamansız acı ölümüne başkanın dikkatini çektik ve bu felaketten duyduğu üzüntüyü belirtmek üzere Meclis olağanüstü toplantıya çağırmasını istedik. Şanlı ölünün hatırasına saygı göstermek üzere, Başkan Vekilinin emriyle Belediye dairesi ve okullar kapatıldı. Belediye Meclisi şu karar aldı: "Karar: Belediye Meclisi üyeleri bizler, büyük lider, Asya'nın değerli evladı, modern çağın seçkin politikacısı, en iyi general ve Türkiye'nin ve Asya halklarının kurtarıcısı olan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın ani ve zamansız ölümünden duyduğumuz yürek dolusu acıyı ve sempatiyi dile getiririz. İşbu karar ayağa kalkılarak kabul edilmiştir. Kararın örnekleri basına gönderilecektir. İşbu karar, Türkiye Cumhurbaşkanına iletmeleri Yüksek makamlara arz edilecektir."</p>	607
Ek 3	19 Kasım	<p>LYALLPUR BELEDİYE MECLİSİNİN 19 KASIM 1938 TARİHLİ VE 1-A SAYILI KARARI ÖRNEĞİ</p> <p>"Başkanın önerisi üzerine Belediye Meclisi, Türkiye Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal</p>	608

No	Tarîhi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		Atatürk'ün acı ve zamansız ölümü dolayısıyla duyduğu yürek dolusu üzüntüyü kayda geçirir. Atatürk, general olarak büyüktü, sosyal reformcu olarak büyüktü. Devlet adamı olarak büyüktü, kurucu olarak büyüktü ve ülke milliyetçiliğinin gerçek ruhu olarak büyüktü. Bu kararın basına ve Türk milletine ulaştırılması ayrıca istendi."	
Ek 4	15 Kasım	KHUSHAB BELEDİYE MECLİSİNİN 15 KASIM 1938 TARİHLİ VE 265/1 SAYILI KARAR ÖRNEĞİ.....	608
		"...Belediye Meclisinin bu özel toplantısı, Mustafa Kemal Paşa'nın ölümünün Doğu için yeri doldurulmaz bir kayıp olduğunu kayda geçirir ve Türk milletine sempatisini dile getirir. (Atatürk'ün hatırasına) Saygı için toplantıya beş dakika ara verildi. Karar örneğinin yerel Hükümet aracılığıyla Türkiye Başbakanına iletilmesine karar verildi."	
Ek 5	25 Kasım	HOSHİARPUR BELEDİYE MECLİSİNİN 25 KASIM 1938 TARİHLİ VE 1 SAYILI KARARI ÖRNEĞİ.....	608
		"...Belediye Meclisi, Türkiye'nin şanlı diktatörü Mustafa Kemal Paşa'nın acı ve zamansız ölümü dolayısıyla duyduğu derin üzüntüyü kayda geçirir. Kemal Paşa, büyük bir Devlet adamı, general, reformcu ve modern Türkiye'nin kurucusu idi. Belediye Meclisi, bu ölümle Türkiye'nin uğradığı acıyı paylaşır. Bu kararın örneğinin basına ve Türkiye Cumhurbaşkanına ulaştırılmasına da karar verildi."	
Ek 6	26 Kasım	KHANEWAL BELEDİYE MECLİSİNİN 26 KASIM 1938 TARİHLİ ve 1 (b) SAYILI KARARI ÖRNEĞİ.....	609
		"Kemal Atatürk'ün ölümü üzerine bir başsağlığı mesajı kabul edilmesi ve bunun örneklerinin ilgili makamlara ulaştırılmak üzere Pencap Hükümeti ve basına gönderilmesi kararlaştırıldı."	
Ek 7	12 Kasım	RAWALPINDİ BELEDİYE MECLİSİNİN 12 KASIM 1938 TARİHLİ KARARI	609

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		"...Ravacpindi Belediye Meclisinin bu toplantısı, Türkiye Cumhurbaşkanı, ülke milliyetçiliğinin babası ve zamanının büyük yurtseveri Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın zamansız ölümünden duyduğu derin üzüntüyü ve acıyı kayda geçirir. Toplantı, Gazi'nin ülkesini kurtarma mücadelesindeki hizmetlerini takdir eder. Ayrıca rahmetliye saygı için Belediye Dairelerinin ve Okulların kapatılmasına karar verildi ve toplantı ertelendi. Karar oybirliğiyle kabul edildi."	
295	3 Şubat	İNGİLTERE'NİN ANKARA BÜYÜKELÇİLİĞİN-DEN FOREIGN OFFICE'E YAZI NO. 62 Atatürk'ün ölümü üzerine, Sydney'deki "Gallipoli Legion of Anzacs" adlı dernekten alınan yazı ile buna verilen cevap örnekleri birlikte sunuldu.	610
Ek 1	2 Aralık	SYDNEY'DE "GALLIPOLI LEGION OF ANZACS" (GELİBOLU ANZAK LEJYONU) ADLI DERNEK SEKRETERİNDEN ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİNE YAZI "Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk'ün ölümü dolayısıyla, Türk Hükûmetine ve pek büyük saygı beslediğimiz Türk halkına, üyelerimizin en içten sempaticelerini ve başsağlığı dileklerini sunarız. Üyelerimizin her biri 1915 yılında Gelibolu yarımadasındaki savaşta bulunmuştur ve bu mektup, o savaşa katılmış Avustralyalı ve Yeni Zelandalı her ANZAK askerinin saygı duyduğu bir askere karşı besledikleri takdir duygularını dile getirmek için kaleme alınmıştır. Gelibolu Anzak Lejyonu üyeleri, Kemal Atatürk'ün hatırasına her zaman saygı besleyeceklerdir ve Türk Hükûmeti bize, liderlerimiz Lord William Birdwood ve Sir Ian Hamilton'un fotoğraflarının yanına asılmak üzere rahmetli Cumhurbaşkanının bir fotoğrafını gönderebilirse minnettar kalırız. Önceden teşekkürlerimizi sunarız."	610
Ek 2	3 Şubat	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİLİĞİNDEN SYDNEY'DE "GELİBOLU ANZAK LEJYONU"NA YAZI, No. 62/10/69	611

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		2 Aralık tarihli mektubunuz alınmış ve Atatürk'ün ölümü dolayısıyla gönderdiğiniz başsağlığı mesajı Türk Hükümetine iletilmiştir. Bir Atatürk fotoğrafı istediğiniz de Türk hükümetine bildirildi. (Bkz. No. 297).	
296	8 Şubat	YENİ DELHİ'DE HİNDİSTAN HÜKÜMETİ MÜSTEŞARINDAN LONDRA'DA HİNDİSTAN TEMSİLCİLİĞİNE YAZI	611
		İlgi No.294: (Atatürk'ün ölümü dolayısıyla) Hindistan'dan alınan bir yazı ilişikte sunulmuştur.	
Ek	2 Şubat	PENCAP EYALETİNDEN HİNDİSTAN HÜKÜMETİNE YAZILAN 244- LG-39/4206 SAYILI YAZI	612
		Atatürk'ün ölümü üzerine, Sheikhpura Belediye Meclisi, 5 Aralık 1938 tarihinde 38 sayılı şu kararı almıştır: " <i>Sheikhpura Belediye Meclisi, Türkiye'nin kurtarıcısı ve Tarihin en büyük adamlarından biri olan Mustafa Kemal Paşa'nın zamansız ölümünden pek derin üzüntü duymuştur. Sheikhpura Belediye Meclisi, yâşlı millete başsağlığı diler onların acısını yürekten paylaşır. Bu kararın bir örneğinin Türkiye Cumhurbaşkanı'na iletilmesine karar verildi.</i> "	
297	3 Mart	ANKARA'DA İNGİLİZ ELÇİLİĞİNDEN SYDNEY'DE "GELİBOLU ANZAK LEJYONU" DERNEĞİNE YAZI	612
		İlgi No. 295: Atatürk'ün ölümü dolayısıyla gönderdiğiniz başsağlığı mesajı için Türkiye Dışişleri Bakanı, Türk hükümeti adına ve kendi adına size teşekkür etti.	
298	11 Şubat	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ PERCY LORAIN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 82.....	613
		1938 Türkiye Yıllık Raporu ilişikte sunulmuştur.	
EK		1938 İÇİN TÜRKİYE YILLIK RAPORU	613
		İçindekiler: I-Giriş, II-Dış Politika, III-İç İşleri, IV-Türk Ordusu, V-Türk Hava Kuvvetleri ve Sivil Ha-	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

vacılık, VI- Türk Deniz Kuvvetleri, VII-Kültürel Sorunlar, VIII-Çeşitli Konular.

I-Giriş: 1938'de dünyada önemli olaylar yaşandı: Almanya, Martta Avusturya'yı ilhak etti, Eylülde Çekoslovakya'yı parçalamak istedi. Türkiye'de ise Atatürk'ün ölümü 1938'e damgasını vurdu. Burada Atatürk hakkında şu kadarını söylemek yeter: 15 yıl gibi kısa bir zaman içinde Türkiye kadar hızlı manevi, maddi ve siyasi sıçrama yapabilmiş başka bir ülke az bulunur. Atatürk'ün halefinin çabucak seçilmesi ve iktidar devrinin yumuşak biçimde gerçekleştirilmesi, cumhuriyet kurumlarının istikrarına alamettir. Hatay sorununun da not etmek gerek. Türkiye-Fransa ilişkilerini karartmış olan bu sorun halledilme yoluna girdi. Türkiye'nin Berlin-Roma mihverine karşı kuşkuları 1938'de arttı. Dolayısıyla Türkiye, savunmasını güçlendirmeye çalışacaktır. Gitgide İngiltere'ye daha fazla yaklaşan Türkiye, dikkatli ve hesaplıdır. İngiltere, 1938 yılında Türkiye'ye sanayi için 10 milyon, silahlanma için de 6 milyon Sterlin tutarında kredi açtı. Ama Almanya'nın Türkiye'deki ekonomik ağırlığı azalmamıştır. İçerde Türk ekonomisi sağlıklı, bütçesi de dengeli kaldı.

II- Dış Politika: 1938 yılında Türkiye'nin *Milletler Cemiyeti*'ne karşı tutumu Hatay sorunuyla bağlantılı idi. Almanya, *Montreux* Boğazlar Sözleşmesini imzalamamış, sonradan da bu sözleşmeye katılmamıştı. Bu konuda Türkiye ile Almanya arasında diplomatik temaslar, görüşmeler, yazışmalar 1938 yılında da devam etti. Almanya, Sözleşmede bazı değişiklikler yapılmasını veya Almanya ile ayrı bir anlaşma imzalanmasını istedi. İngiltere'ye de bilgi veren Türkiye, Alman isteklerini kabul etmedi. Yıl sona ererken Almanya, Boğazlar Sözleşmesi'ne katılmasını sağlayacak bir formül arayışı içindeydi. *Montreux* Boğazlar Sözleşmesini imzalamamış olan İtalya ise, 1938 yılında bazı

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>çekincelerle Sözleşmeye katıldı. Temmuz ayında (1938) İngiliz Büyükelçiliği, bir İngiliz deniz uçağının İstanbul'a gelmesi için izin istedi. Türkiye, uçağın ancak Yeşilköy'e inebileceği, fakat İstanbul sularına inemeyeceği yolunda cevap verdi. Çünkü Montreux Boğazlar Sözleşmesi, yabancı savaş gemilerinin Boğazlardan geçişine izin veriyor, yabancı askeri uçakların geçişine ise izin vermiyor. Almanya'nın Avusturya'yı ilhaki üzerine <i>Balkan Paktı</i> yılın ilk yarısında güçlendirildi. Uzun diplomatik çabalar sonunda <i>Balkan Paktı</i> ülkeleri ile Bulgaristan arasında 31 Temmuzda Selânik'te anlaşma imzalandı. Bulgaristan'ın yeniden silahlanmasının yolu açıldı. Trakya sınır bölgesinin askersiz durumu sona erdi ve Türk askeri 21 Ağustosta Edirne'ye girdi. Anlaşma, Neuilly ve Lozan Barış Antlaşmalarını imzalamış olan devletlere de tebliğ edildi. <i>Balkan Paktı</i> ülkeleri, İtalya'nın Etyopya'yı ilhak etmesini ve İtalyan Kralı'nın "Etyopya İmparatoru" unvanını da almasını tanıdılar. İtalya da Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ne katıldı. Böylece Akdeniz ve Balkanlar bölgelerinde gerginlikler azaldı. <i>Balkan Paktı</i>, İspanya işlerine karışmama politikasını sürdürdü. Şubat'ta Ankara'da <i>Balkan Antantı Konseyi</i> toplandı. Üçüncü <i>Balkan Basın Birliği</i> konferansı da 7-14 Nisan tarihlerinde İstanbul'da yapıldı. <i>Balkan Denizcilik Konferansı</i> Ağustos'ta Atina'da toplandı. Eylülde Ulusal azınlıklar konusunda Avrupa'da çıkan kriz, Balkanlara da yansdı ve Bulgaristan'da, kaybedilmiş topraklar ve kaybedilmiş nüfus diye bir hareket başladı. <i>Balkan Antantı Genelkurmay Başkanları</i> Kasım'da Atina'da toplandı ve bu toplantıya Mareşal Fevzi Çakmak da katıldı. İngiltere ve SSCB ile dostluğu öngören <i>Sadabat Paktı</i>, Türk dış politikasının temellerinden birini oluşturuyor. Türkiye, <i>Sadabat Paktı</i>'nı 14 Ocakta onayladı; Mısır'ın da bu pakta katılması söz konusu edildi, ama yıl içinde bu konuda bir gelişme</p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>olmadı. <i>Hatay</i> sorunu çözüme bağlanmıştır denilebilir. Uluslararası gelişmelerden telaşa kapılan Fransa, Milletler Cemiyeti'ni de araya sokarak Türkiye'nin isteklerini kabul etti. Türkler, <i>Hatay</i> seçimlerinde % 55 çoğunluk elde ettiler. Fransız makamları Türklere güçlük çıkarınca Türk-Fransız ilişkilerinde tekrar gerginlik oldu. Sonunda iki ülke arasında yeniden anlaşmaya varıldı. <i>Hatay</i>'da düzeni sağlamak için Türk askeri 4-5 Temmuzda <i>Hatay</i>'a girdi. 25 Ağustos'ta seçimler sonuçlandı. 40 sandalyeli <i>Hatay</i> Parlamentosunda Türkler 22, Aleviler 9, Ermeniler 5, Rum Ortodokslar 2 ve Sünni Araplar 2 sandalye kazandılar. <i>Hatay</i> Parlamentosu 2 Eylülde Antakya'da toplandı. "<i>Hatay Cumhuriyeti</i>" unvanıyla ve başkenti Antakya olan <i>Hatay Devleti</i> ilân edildi. Tayfur Sökmen Cumhurbaşkanı seçildi. Bir <i>Hatay</i> Parlamento heyeti Ankara'da 29 Ekim Kutlamalarına katıldı. 7 Kasım'da Türkiye bir kararname çıkararak <i>Hatay</i>'dan Türkiye'ye ithal edilen mallardan alınan gümrükleri % 99 oranında azalttı... Türkiye'nin İngiltere ile siyasi ilişkileri 1938 yılı boyunca sıkı ve samimi işbirliği biçiminde devam etti. Türkiye, çeşitli uluslararası sorunlar ve krizler karşısında İngiltere ile işbirliği yaptı. Kasım'da Türkiye Dışişleri Bakanının değişmesi, Türk-İngiliz ilişkilerinin samimiyeti üzerinde bir değişiklik yaratmadı. Türk dış politikasının değişmeyeceği yolunda İngiltere'ye güvence verildi. Avrupa'da silahlı bir çatışma halinde Türkiye'nin İngiltere'den yana olacağı anlaşıldı. İngiltere, Türkiye'ye 10 milyon sterlin sanayi kredisi, 6 milyon sterlin de silahlanma kredisi açtı. Karabük Demir-Çelik fabrikasının yapımı ilerledi. Üç İngiliz hava subayı Türk havacılarına ders veriyor, dört Türk deniz subayının da İngiliz savaş gemilerinde staj görmelerine izin verildi. Üç İngiliz savaş gemisi İstanbul'a özel bir ziyaret yaptı. Atatürk'ün cenaze töreni için de İngiliz Amiral gemisi "<i>Malaya</i>" İstanbul'u ziyaret</p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		etti. Mareşal Birdwood, cenaze töreninde Kralı temsil etti; Akdeniz Başkomutanı da törene katıldı. Kıbrıs Türkleri arasında iredantist bir hareket baş gösterdi. Türk okul gemisi " <i>Hamidiye</i> " Magosa'yı ziyaret etti. Türkiye'nin <i>Filistin</i> sorunu karşısındaki tutumu dürüst ve dostça oldu. 1928 tarihli Türkiye- <i>Afganistan</i> dostluk antlaşmasının süresi on yıl uzatıldı. Afgan Kralı, Atatürk'ün cenaze töreninde amcası Şah Veli Han tarafından temsil edildi. Eski Afgan Kralı Amanullah Han da İstanbul'da yapılan cenaze törenine katıldı. Belçika ile Türkiye, karşılıklı olarak elçiliklerini Büyükelçilik düzeyine yükseltmeyi düşündülerse de Belçika bu önerisinden vazgeçti. Türkiye'nin Washington Büyükelçiliği Başkâibi Rio de Janeiro'ya işgüder olarak atandı; Türkiye'nin Brezilya ile ticaret işlerine bakacak, Türkiye'nin <i>Bulgaristan</i> ile ilişkileri 1938'de daha da iyileşti. Nisanda Bulgar Hükümeti Türk azınlık okullarında yeni Türk alfabesinin okutulmasına izin verdi. Bulgaristan Başbakanı Köseivanov sonbaharda Türkiye'yi ziyaret etmeyi düşünüyordu, fakat Atatürk'ün ölümü üzerine ziyaret yapılamadı. Çin Müslümanlarından bir heyet Kasım Ayında Türkiye'ye resmi bir ziyaret yaptı. Fakat Atatürk'ün ölümü üzerine programları yarım kaldı. Çin-Japon çatışmasında Türkiye, Çin'den yanaydı. Çekoslovakya krizinde Türkiye, Südet Almanları konusunda taviz verilerek ülke bütünlüğünü korumasından yanaydı. Türk Dışişleri Bakanı Nisanda Kahire'yi ziyaret etti. Zaten samimi olan Türkiye-Mısır ilişkileri daha da iyileşti. Türkiye-Fransa ilişkilerinin temel taşı Hatay sorunu idi. Bu sorun halledilince iki ülke arasındaki gerginlik azaldı. 4 Temmuzda Ankara'da Türkiye-Fransa dostluk antlaşması imzalandı; ama henüz onaylanmadı. Antlaşmaya, Türk vatandaşlığını veya Suriye vatandaşlığını seçmiş olanlar hakkında bir protokol da eklidir. Ağustosta Fransa, Türkiye'ye bir ittifak antlaşması	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

önerdi. Türkiye ilke olarak bunu kabul etti ve İngiltere'nin de bu ittifaka katılmasını istedi. Fransa, Atatürk'ün cenaze töreninde İçişleri Bakanı Albert Sarraut tarafından temsil edildi ve törene bir askeri birlik gönderdi. 1938'de Türkiye'nin *Almanya* ile ilişkileri dürüst, fakat çok temkinli idi. Dr. Aras, *Almanya*'nın yeni Dışişleri Bakanı Ribbentrop'a da dış politikasını açıkladı: Türkiye, dostlarına ve yükümlülüklerine ters düşmemesi kaydıyla *Almanya* ile dostluğu memnuniyetle karşıladığını bildirdi. Türkiye, *Almanya*'yı Karadeniz'de ve Ege'de görmek istemiyor; yani *Almanya*'nın "Drang nach Osten" politikasını tasvip etmiyor. Ancak, siyasi bakımdan değilse bile, ekonomik ve ticari bakımdan *Almanya*'nın Türkiye'de büyük ağırlığı vardır. (Türkiye'nin dış ticaretinde *Almanya* birinci sıradadır). Eylülde Alman Ekonomi Bakanı Türkiye'yi ziyaret etti. Türkiye'ye 150 milyon mark tutarında kredi önerildi. Türkiye bu Alman kredisini ilke olarak kabul etti. Türkiye, *Anschluss*'a tepki göstermedi. *Yunanistan* ile çok yakın dostluk 1938'de de sürdürüldü. İki ülke Başbakanları Nisan'da yeni bir dostluk antlaşması imzaladılar. Başbakan Celal Bayar Atina'yı ziyaret etti. Yunan Başbakanı, Atatürk'ün cenaze töreninde ülkesini temsil etti. *İran*, Atatürk'ün ölümü üzerine Türkiye'ye olağanüstü yakınlık gösterdi. *Irak*, Hatay yüzünden Türkiye'ye kurşuyla baktı. Türkiye ve Balkan Antantı, *Etiyopya*'nın *İtalya* taafinden ilhakını tanıyınca Türkiye-İtalya ilişkilerinde rahatlama oldu ve *İtalya* da Montreux Sözleşmesine katıldı. Çin'in *Japonya* tarafından "kurtarılması" Türkiye'de hoş karşılanmadı. Balkan ve Ortadoğu'daki Japon diplomatları, Türkiye'ye haber vermeden İstanbul'da toplandılar. Türkiye, *Japonya* Büyükelçiliğine bir nota verdi. *Japonya*, diplomatların İstanbul'da tatil yapıpkları yolunda cevap verdi. Balkan Paktı üyesi olan Türkiye ve *Romanya*,

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

görünüşte dostturlar; aslında ise iki ülke ilişkileri biraz şekerrenktir. Türkiye'nin *Sovyetler Birliği* ile ilişkileri, 1937'deki soğukluktan sonra 1938'de biraz ısındı ve samimileşti. Atatürk'ün cenazesinde Sovyetleri temsil eden Potemkin, yeni Cumhurbaşkanı tarafından kabul edildi. Anlaşma ile Türkiye'nin Odesa, Bakü, Erivan ve Leninakan (Gümrü) konsoloslukları ile İzmir ve Kars'taki Sovyet konsoloslukları kapatıldı. 1937'de imzalanan Ticaret ve Ödeme anlaşması, Mayıs 1938'de TBMM tarafından onaylandı. Batum ve Tiflis taraflarından bazı Türk göçmenleri Türkiye'ye geldi. Türkiye, *İspanya* iç savaşına bulaşmaktan kaçındı. General Franco'nun Romanya'daki temsilcisi Türkiye'ye geldi ve temsilci değişimi için anlaşma yaptı. *İspanya* Hükümeti, Atatürk'ün cenazesine bir heyet gönderdi. Türkiye ile ABD arasında 18 Aralıkta bir ticaret anlaşması parafe edildi. *Romanya*'dan Türkiye'ye Türk soylu göçmen alınması için 11 Temmuzda bir anlaşma yapıldı, fakat henüz onaylanmadı. Mayısta Türkiye Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Belgrad'a resmi bir ziyaret yaptılar ve iki ülke arasındaki yakın ilişkiler vurgulandı.

III-İç Politika: Kurucusu ölüm döşeginde olan Türkiye Cumhuriyeti'nin 15. yılı, üzüntü içinde geçti. Atatürk, baharda ciğerlerinden hastalanmıştı, fakat biraz iyileşir gibi olunca, Hatay sorununu yüzünden kalkıp Mersin'e ve İstanbul'a seyahat etti. Gitgide yorgun düştü, kendini işe veremez oldu. Yazı Savarona yatında geçirdi. Basın, hastalık konusunda yayın yapamadı; Ağustosta *Tan* gazetesi yayın yapmaya başlayınca üç ay kapattı. Resmi suskunluğa rağmen iktidarın Atatürk'ün elinden kayıp gitmekte olduğunu herkes biliyordu. Ekinde hastalık vahim bir hal alınca artık gizlenemez oldu ve sonunda 10 Kasım'da Atatürk 57 yaşında öldü. Atatürk ölünce O'nun veya rejimini sevenlerin karışıklık

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

çıkarabilecekleri korkusu boşa çıktı. Atatürk dünyaya gözlerini yumunca ertesi günü İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçildi ve çağdaşlaşma hareketinin devam edeceğini açıkladı. İnönü, yine Celal Bayar'ı Başbakan atadı. Dr. T. Rüşdü Aras ve Şükrü Kaya yeni kabine dışında bırakıldı. Daha sonra Kabine'de başka değişiklikler de yapıldı. Celal Bayar, yeni Kabine için güven oyu isterken, Kemalist rejimi koruyacağını, politikasının Halk Partisinin politikası olduğunu açıkladı. İnönü, Parti Genel Başkanlığına seçildi ve 1938 belediye seçimleri bu partinin halk tarafından desteklendiğini gösterdi. Türkiye Cumhuriyetçidir. Halk Cumhuriyeti desteklemektedir, yalnız Dersim (Tunceli) Kürt eşkiyaları geleneksel olarak hükümet otoritesine hep karşıdılar. Atatürk'ün isteği üzerine Haziran'da 150'likler için af yasası çıkarıldı. Cumhuriyet artık güçlenmiştir. Atatürk'ün ölümünün ardından affın kapsamı genişletildi, Kazım Karabekir Paşa gibi bazı tanınmış kişiler de affedildiler ve milletvekili seçildiler. Türkiye milliyetçidir. Osmanlı zamanda halk Müslüman, Hristiyan, Musevi diye ayrılıyordu. Cumhuriyet, milliyet fikrini, din düşüncesinin üstüne çıkardı. 1938'de, çeşitli etkinliklerle milliyetçilik vurgulandı. Türk soyundan olanlar Türkiye'ye göçmen alındı, Romanya ve Bulgaristan'dan 20 bin kadar Türk göçmeni geldi, homojen bir Türk toplumu yaratılmaya çalışıldı. Ama hükümet Musevi düşmanı değil, Avrupa'dan Musevi asıllı uzmanlar Türkiye'ye kabul edildi. Türkiye'de egemenlik halka dayanıyor. Türkiye devletçidir. Denizbank, Etibank, Sümerbank,; satın alınan Deniz fenerleri, telefon, elektürk, su, tramvay, tunel tesisleri, demiryolları, Ankara'daki güçlü radyo istasyonu vs. hepsi devlet kuruluşlarıdır. Devlet, hemen hemen bütün bankaları, büyük sanayi kuruluşlarını kontrol etmektedir. Şeker, tütün, alkolli içkiler, kibrit vs. hepsi kamu ku-

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p> ruluşlarıdır. Türkiye laikdir; Din, kişiyi ilgilendirir; devleti değil diye düşünülüyor. Din yasaklanmıyor, bastırılmıyor. Türkiye inkılapçıdır. Halk Partisinin altı ilkesinin 1938 uygulaması, genellikle halkın yararına oldu. Halkın refah düzeyi arttı. 1938-39 bütçesi 250 milyon TL olarak belirlendi. Bu, TBMM'nin kabul ettiği en yüksek bütçedir. Ayrıca: 1937-38 bütçesi 29 milyon fazlalık verdi, bazı vergilerde indirim yapıldı. İngiltere 15 milyon (10+6) sterlin, Almanya da 150 milyon mark kredi açıyor. 1938'de ürün çok iyiydi. Bu yılın ilk sekiz ayında Türkiye'nin ithalatı 93 milyon, ihracatı 65 milyon TL oldu. Almanya, hem alıcı, hem satıcı olarak birinci sıradadır. Birinci beş yıllık sanayi planı 1938'de tamamlandı sayılır. Yeni plan yeni sanayi tesisleri kurulmasını öngörüyor. İngiliz şirketi Karabük demir çelik fabrikası inşaatına devam ediyor. 1938-39 demiryolu bütçesi 35.739.400 TL. Sağlam maliyeye ve refaha rağmen döviz kurları var. Hükümet, yıllık Osmanlı borç taksitlerini tamamen malla ödeyeceğini açıkladı. İstanbul Üniversitesinde eğitim iyileştirildi; Ankara Üniversitesinin yapımı tamamlandı ve Van Üniversitesi kuruldu. (?). Okul sayısı 5000'e çıktı. Cumhuriyetin kamu görevlileri, Osmanlı görevlilerine kıyasla çok daha dürüst ve namusludurlar. Ama suiistimallerin kökünün kazınmadığı da anlaşılmaktadır. 1938'de, Türkiye için Kanada'ya sipariş edilen uçaklardan birini evrak üzerinde tahrifat yapılarak İspanya'ya gönderilmiş olduğu ortaya çıktı ve bir Dışişleri Memuru tutuklandı. İstanbul valisi de suiistimal yüzünden görevden alındı ve yargılanacak. Osmanlı döneminde suiistimaller yapanın yanına kalıyor, cumhuriyette ise suçlular cezalandırılıyor. Atatürk, arkasında, sağlam temeller üzerine kurulmuş sağlıklı bir cumhuriyet bırakmıştır. </p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
-----	--------	------------------------------	-------

IV- Türk Ordusu (Kara Kuşvederi): 1938'de Türk ordusu, kurucusu ve Başkomutanı Kemal Atatürk'ü kaybetti; Başkomutanlığı şimdi İsmet İnönü üstlendiği için de ordu şanslıdır. Ordunun genel teşkilatı değişmedi. Trakya sınırının yeniden askerleştirilmesi, belki Edirne'de bir müstahkem mevki oluşturulmasını ve yeni bir tümen kurulmasını gerektirecektir. Ordunun mevcudu yine 120.000 kadardır. Üst komuta kademesinde bir değişiklik olmadı. Daha alt rütbeli komutanlar arasında birkaç değişiklik oldu. IX. Kolordu komutanlığına Korgeneral Mümtaz Aktay, Askeri İstihbarat Başkanlığına Albay Bahaeddin Kuban atandı. Silahlanma devam ediyor. Almanya ve Çekoslovakya'dan birçok malzeme alındı. Krize rağmen Çekoslovak firmaları siparişleri zamanında teslim ettiler. Yalnız ağır toplar henüz teslim edilemedi. Piyadeler 8000 hafif makineli tüfekle donatıldı. 500 ağır makineli de Polonya'ya sipariş edildi. 150-mm'lik ağır toplar alındı. Tank ve zırhlı araç sayısında bir artış olmadı. Kamyon eksikliğini gidermek için 350 yeni kamyon sipariş edilecek. Yedi müstahkem mevki var. Şimdi bunlara Edirne'nin de donatılıp eklenmesi düşünülüyor. Bir top fabrikası kurmak için Almanya'ya sipariş verildi. Bir de cephane fabrikası kurulması düşünülüyor. İzmit'te bir kimya fabrikasının temeli atıldı. Doğu Anadolu'da askeri manevra yapıldı; üç kolordu ve 50 bin asker katıldı. Yıldız'daki kurmay okulu yenilendi. Asker kimyasal savaşa karşı da eğitiliyor. Liselerde ve orta dereceli okullarda da askerlik dersi veriliyor. Türkiye'nin stratejik politikası değişmedi. Stratejik karayollarının ve demiryollarının yapımı, bakımı ve eksiklerinin tamamlanması için çalışmalar sürüyor. Hatay sorunu nedeniyle Suriye sınırına yakın bölgelerde asker sayısı geçici olarak arttırıldı. 4 Temmuzda Fransa ile anlaşmaya varılınca gerginlik yumuşadı. Trakya sınırının yeniden askerleştirilmesini öngören Se-

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		lanlık anlaşması imzalanınca Türk askeri hemen Edirne'ye girdi ve buranın III. Orduya bağlı bir tümen karargâhı olacağı bildirildi. 1937'deki harekâtı tamamlamak üzere Tunceli (Dersim) bölgesine karşı askeri harekât yapıldı ve asayiş sağlandı. 26 Kasım'da Atina'da Balkan Antantı Genelkurmay Başkanları toplantısı yapıldı. Bulgaristan'ın irredantist emelleri konuşuldu; Balkan Antantı üyelerinin dayanışma içinde oldukları gösterildi. Türk ordusunun morali iyidir. Atatürk'ün ölümünden etkilenmedi. Yeni silahların alımı ve sıkı tatbikatla ordunun etkinliği artırıldı. Türk Silahlı Kuvvetlerinin toplam bütçesi 1937-38 mali yılında 67.232.004 TL iken 1938-39 yılında 82.526.690 TL olarak öngörülmektedir. Bu miktarın dağılımı şöyledir: Kara Kuvvetleri 61.361.030, Hava Kuvvetleri 8.050.140, Deniz Kuvvetleri 6.584.880, askeri fabrikalar 5.755.330 ve Harita Genel Müdürlüğü 775.310. Ayrıca olağanüstü harcamalar da öngörülmüştür, bunlarla birlikte tahmini bütçe 108.996.690 TL'ye ulaşmaktadır. Bu miktara İngiltere'nin ve Almanya'nın açıkları krediler de eklenecektir. Özetle: Türk ordusu, 1938'de kesin ilerleme kaydetmiş; silahlanma alanında çok şey yapılmış; sıkı eğitim, talim, tatbikat ve yüksek disiplin sürdürülmüştür. Türk ordusu her düşmana karşı koyabilecek olağanüstü bir savaş makinesidir.	
		V- Türk Hava Kuvvetleri ve Sivil Havacılık: 1939 Türk Hava Kuvvetlerinin "ön hat" uçak sayısı 130'dan 200'e çıkarıldı. Kütahya'da yeni bir hava birliği kuruldu. Çorlu yakınında yeni bir hava üssünün yapımı sürüyor. İngiltere, Almanya ve ABD'den yeni savaş uçakları alındı. Bütçe artırıldı. İngiltere'nin açtığı kredinin 1 milyon sterlin tutarındaki bölümü Hava Kuvvetlerine ayrıldı. Pilotların uçuş eğitiminin artırılması gerekiyor. İngiltere'den iki öğretmen istendi. Londra'ya ilk defa bir hava ataşesi atandı. <i>Sivil ha-</i>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		<p>vacılık: Ankara-İstanbul günlük uçak seferleri devam ediyor; İzmir ve Adana'ya uçuşlar ise henüz başlamadı. "Türkkuşu", çalışmalarını sürdürdü. 5.4 milyon TL para topladı.</p> <p>VI- Türk Deniz Kuvvetleri: Hava Kuvvetleri, Genelkurmayda karacıların kontrolü altındadır. Bu sistemde bir değişiklik olmadı. Yüksek komuta kademesinde bazı atamalar oldu. Donanmanın durumu pek iyi değil. "Yavuz" ile dört destroyer ve beş denizaltı hava saldırılarına karşı savunmasız durumdadır. Deniz Kuvvetleri, Kara ve Hava Kuvvetlerinden sonra geliyor. Ama Genelkurmay ihtiyaçları belirledi: Yavuz'dan başka 2 kruvazör, 8 destroyer ve 20 denizaltı gerek. Ayrıca mayın tarayıcılar, torpido botlar, çeşitli küçük tekneler vs. Deniz Kuvvetlerini güçlendirmek için epey mesafe alındı. İngiltere ve Almanya'ya siparişler verildi. Ayrıca 4 yeni denizaltı yapıl-maktadır: <i>Saldıray, Batıray, Atak ve Dalgaç</i>. Haliç tersanesi yenileniyor, Gölcük tersanesi için ihale açıldı. Savunma bütçesi şöyle bölüştürülmüştür: Yüzde 81 Kara Kuvvetlerine, % 11 Hava Kuvvetlerine ve % 8 Deniz kuvvetlerine. Personel, bugünkü donanma için yeterlidir. 2 deniz subayı Japonya'da eğitim gördü, dört genç subay da eğitim için İngiliz donanmasına gönderildi. Atatürk'ün cenaze töreninin denizde yapılan bölümü çok görkemli ve etkileyici oldu. Bu tören için gelenlerden yabancı gemiler dışında, 1938 yılı içinde Romanya, Fransa ve Almanya'dan başka savaş gemileri de Türkiye'yi ziyaret etti. Reşadiye'de (İzmir) bir deniz uçak üssü var, ama deniz-hava işbirliği çok ihmal edilmiştir. Sonuç olarak: 1938 yılı Türk donanmasının yeni den doğuş yılı olmuştur, denilebilir. Türk Deniz Kuvvetleri Akdeniz'de üçüncü sıradadır.</p> <p>VII-Kültürel Sorunlar: 1938'de Türk-İngiliz Kültürel İlişkilerinde iyi gelişmeler oldu. British Council Başkanı Lord Lloyd Türkiye'yi ziyaret etti. İngiltere dört Türk gencine burs verdi. Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ne ve Dışişleri Bakanlığına İngilizce kitap bağışı yapıldı; Ankara radyosunda İngiliz müziğiyle ilgili gramofon</p>	

No.	Tarihi	Kimden Kime Yazıldığı ve Özü	Sayfa
		plakları verildi. <i>Ulus</i> gazetesinde bir İngiltere eki çıkarılacak...	
		VIII-Çeşitli Konular: Türk Hükümeti, imtiyazlı yabancı şirketleri satın alma politikasını 1938'de de sürdürdü. Çanakkale'deki İngiliz Mezarlıklar Komisyonu temsilcisine yerel makamlarca bazı zorluklar çıkarıldı. Büyükelçi ile Lady Loraine, savaş mezarlıklarını ziyaret ettiler. İngiliz Pater-son'un krom madeni imtiyazı feshedildi. Anlaşmazlık sürüyor. Kafkas bakır madenleri konusunda da anlaşmazlık var. <i>Ek: 1938'de imzalanan ve onaylanan anlaşmalar:</i> 1938 yılında Türkiye, 22 ülke ile 41 ikili anlaşma yapmıştır.	
299	11 Nisan	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ H. KNATCBULL-HUGESSEN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 192	678
		Kâzım Karabekir Paşanın 3 Nisan günlü <i>Tan</i> gazetesinde yayınlanan bir söyleşi, Ankara ve İstanbul gençliği tarafından Atatürk'ün hatırasına saygısızlık olarak görüldü ve tepkiyle karşılandı. Öğrenciler, Atatürk'e bağlılık için gösteriler yaptılar. Bir süre önce Atatürk'ün naaşı Etnografa Müzesi'nin bir yerinden diğer bir yerine taşınması için yapılan törende İsmet İnönü'nün hazır bulunmaması da Atatürk'ün naaşıyla birlikte hâurasının gömüldüğü söylentilerini yaygınlaştırdı ve halkta büyük bir hoşnutsuzluk yarattı.	
300	31 Mayıs	ANKARA'DA İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ H. KNATCBULL-HUGESSEN'DEN DIŞİŞLERİ BAKANI HALIFAX'A YAZI NO. 291	679
		Cumhuriyet Halk Partisi'nin Beşinci Kurultayı 29 Mayıs'ta toplandı. İsmet Paşa, açış konuşmasında daha çok içişleri ve özellikle partinin görevleri üzerinde durdu. Halefine saygısını teyid eden İnönü, Kurultayı Atatürk için beş dakikalık saygı duruşuna davet etti. Eğitim ve savunmanın altını çizdi. Meclis'te bir "bağımsız milletvekilleri grubunun oluşturulmasını istedi. Halen mecliste "bağımsız" milletvekilleri yoktur.	

BELGELER

No. 1

*Harold Woods, Commercial Secretary to the British Embassy,
to the Secretary of State for Foreign Affairs*

No. 8/34

ISTANBUL, 4th January 1934

Sir,

With reference to my despatch Overseas Trade (B) No.223/33 of the 24th June last, relative to the proposed bridge over the Golden Horn, I have the honour to transmit herewith an extract from "La République" wherein it is stated that a call for tenders for the construction of the Gazi bridge will be announced by the 15th instant.

2. It will be observed that, according to the "République", only firms established in countries having a clearing agreement with Turkey will be able to participate in the adjudication.

3. I am calling at the Prefecture with a view to obtaining confirmation of this stipulation, but I do not, in any case, propose to purchase a copy of the relative specifications unless requested to do so by any particular firm.

I have &c.

HAROLD WOODS

F.O. 371/17954.

Enclosure in No. 1
Extract from *La République*,
"*Le Pont du Gazi*".

La mise en adjudication de la construction du pont "Ghazi" sera publiée jusqu'au 15 du mois courant. Une somme de 1.500.000 livres est déjà réservée pour cette construction.

Huit groupes concurrentes se sont déjà adressés à la Municipalité. Le cahier de charges y relatif se trouve encore dans les bureaux du Conseil permanent. Les fabriques et les groupes établis dans les pays et qui ont conclu avec la Turquie une convention de clearing, peuvent prendre part à cette adjudication.

F.O. 371/17954.

No. 2

*Harold Woods, Commercial Secretary to the British Embassy,
to the Secretary of State for Foreign Affairs.*

No. 14/34

ISTANBUL, 10th January 1934

Sir,

With reference to my despatch Overseas Trade (B) No.8/34 of the 4th January relative to the proposed construction of a bridge over the Golden Horn, I have the honour to inform you that I called at the Prefecture of Istanbul in order to obtain confirmation of the press announcement transmitted under cover of my despatch under reference.

2. A competent Municipal official, who I interviewed at the Prefecture, stated that his Department had received no instructions to date from Angora as to any special stipulation of the nature reported to "La République". In fact he could not say when there would be an official call for tenders. The matter was still under consideration in Angora and, this being the case, the relevant files and documents were in possession of the competent authorities in the Capital.

I have, &c.

HAROLD WOODS

F.O. 371/17954/E.381.

No. 3

Mr. Morgan to Sir John Simon

No.34.

ANGORA, January 20, 1934

*Confidential.**(Received January 25, 1934)*

Sir,

I have the honour to transmit to you herewith the annual report on Turkey for 1933.

2. The sections on naval and military affairs are the work of Captain M.H.S. Mac Donald, R.N., and Major B. O'Leary, respectively. Mr. Knight has written on foreign countries in the section on foreign affairs; Colonel H. Woods has written the section on commercial and economic affairs; and the sections dealing with civil

aviation, education, language reform, drug traffic, pi propaganda and the treatment of foreigners and foreign concerns in Turkey have been written by Mr. T.C. Ravensdale.

I have &

JAMES MORGAN

F.O. 371/17959/E.596.

Enclosure in No. 3
Annual Report on Turkey for 1933

CONTENTS

- I.- General
- II.- Foreign affairs
 - Introduction
 - League of Nations
 - United Kingdom
 - Afghanistan
 - Albania
 - Austria
 - Belgium
 - Brazil
 - Bulgaria
 - Czechoslovakia
 - Denmark
 - Egypt
 - Finland
 - France
 - Germany
 - Greece
 - Hungary
 - Iraq
 - Italy
 - Japan
 - Mexico
 - Netherlands
 - Norway
 - Persia
 - Poland
 - Roumania
 - Soviet Union

Spain
 Sweden
 Switzerland
 United States of America
 Uruguay
 Yugoslavia

III.- Internal affairs

Introduction
 Education
 Language reform
 Civil aviation

IV.- Commercial and economic affairs.

V.- Naval affairs.

Matériel.
 Exercises
 Budget.
 Naval visits
 Training
 Visit of naval attaché
 Uniform

VI.- Military affairs

VII.- Miscellaneous.

Turkish attitude towards British subjects.
 Ottoman Public Debt
 Ottoman Bank
 Drug traffic
 Claims
 Eastern Telegraph Company
 Coinage
 British institutions
 English language
 Propaganda
 Treatment of foreigners and foreign concerns.
 Treaties, &c., signed, &c., during 1933
 Laws and decrees passed in 1933

I- GENERAL

1933 was for Turkey the year in which she celebrated with special circumstance the tenth anniversary of the establishment of the republic. Conscious of work well done, the Government invited its own citizens and foreigners to admire with it, on the republican national holiday, the progress of the past decade, and all were able with sincerity to pay tribute to its achievements.

2. By written and spoken word, by poster and by film, the Turkish people were, in this anniversary year, impressed with the advantages of the republican over the imperial régime, and were asked to contemplate the contrast between the decadence and torpor of yesterday and the vitality and activity of to-day, between the fettered and foreigner-ridden Turkey of the Treaty of Sèvres and the liberated and independent Turkey of the Treaty of Lausanne. They were told to mark the advance from bankruptcy to balanced budget, from dependence on foreign loans to utilisation of native capital, from harem to judge's bench, from illiteracy to modern university, from fez to bowler, from wooden plough to tractor, from whirling dervish to ball-room dancer, and from coffee-house and seminary to football field and factory. The efficiency of the defence forces, the progress of railway construction, the extension of the merchant marine, the development of industry and the decreasing need of foreign products and manufactures were all emphasised to demonstrate how the slothful and despised Ottoman has given place to the alert and respected Turk.

3. The advance of republican Turkey has undoubtedly been striking. At home, the work of equipping it as a modern State goes on increasingly. Abroad, it has acquired a pre-eminent position in the near East, is courted by its neighbours and praised by nations further afield. It makes its voice heard in international councils and gives its advice with composure on world questions. The Gazi and İsmet Pasha have reason to congratulate themselves on the Turkey they have created and the position it has attained.

4. 1933 abroad saw Turkey represented at the Disarmament Conference in Geneva and at the World Economic Conference in London. Events at the former gave her a pretext for taking umbrage at what she complained was a deliberate British attempt to under-estimate her aerial strength and to ignore her European character; and later for making a sensational proposal (still at the end of the year a live issue) for the remilitarisation of the demilitarised Straits zones. At the latter, which was attended by a strong Turkish delegation with definite views Turkey was not invited into the limelight, and came away disappointed. At the close of the year Turkey's enthusiasm for the League of Nations waned as the League began elsewhere to grow unpopular. In her relations with foreign countries Turkey's friendship and collaboration with Soviet Russia grew closer; she showed a tendency to criticise Germany, Italy and Japan, and undoubtedly there was a rapprochement

with France. In this connexion a settlement of the Ottoman Debt question was reached early in the year. Turkey showed dislike of a four-Power pact, and, as regards her Balkan neighbours and some of the nations of the Little *Entente*, displayed much energy in concluding and promoting agreements of friendship and non-aggression. Bulgaria however, incurred Turkish resentment for refusing to be infected by this "pactomania."

5. At home, public order was untroubled, apart from some quickly allayed excitement over the manifestation of the desire of certain pious men of Brusa to pray in Arabic, and from sporadic arrests of Communists, and continual collisions with smugglers on the Syrian border. The Government faced the task of preventing any drain on the country's stock of foreign currency, and as a consequence worked to ensure that Turkish exports to any foreign country should exceed its imports from it. Towards the end of the year Ismet Pasha warned his countrymen that they should base no hopes on securing foreign loans, but should rely on native capital, and advised them to subscribe to the loan for the construction of a railway to the rich Ergani copper mines. The year ended with deliberations for the elaboration of a five-year plan, approved by the General Staff, to make the country industrially independent, especially in textile manufacture and heavy industries.

II.- FOREIGN AFFAIRS

Introduction.

6. The year was one of international conferences, political pacts, exchange of visits with foreign countries, and commercial negotiations and agreements.

7. At Geneva Turkey's main contribution to the disarmament plan was resentment at fancied slights to Turkish pride, and a proposal to rearm the demilitarised Straits zones. At the Economic Conference in London Turkey was prepared to help to end the world crisis by advocating the creation of mutual confidence between nations, the establishment of an International Credit Bank, the balancing of payments passing between any two countries, and derogatives from most-favoured-nation treatment when necessary, but was disappointed to find that due importance was not attached to her views.

8. At different times throughout the year the following paid visits to Turkey: The King and Queen of Yugoslavia, the Prime Ministers of Greece and Hungary, the Roumanian Minister for Foreign Affairs, M. Herriot and M. Veniselos. On the anniversary of the establishment of the republic a strong Russian delegation, headed by the Commissar of War and Marine, were the guests of the Turkish Government for some days, and were in close touch with the military authorities both in Angora and during their tour to Smyrna and the Dardanelles. On the

occasion of the visit the U.S.S.R. presented four aeroplanes to the Turkish Government.

9. On the Turkish side the Turkish Minister for Foreign Affairs visited London to attend the World Economic Conference, and stayed a short time in Paris and Rome on his return. He later visited Athens and Belgrade, and in September with İsmet Paşa he paid an official visit to Sofia.

10. Pacts of friendship and non-aggression were concluded between Turkey and Roumania, Turkey and Greece (commonly called the Pact of *Entente cordiale*), and Turkey and Yugoslavia, but efforts to induce Bulgaria to conclude a similar pact failed. Pacts on the definition of an aggressor were signed in London between Turkey and the U.S.S.R. and neighbouring countries, and between Turkey and the U.S.S.R. and States of the *Little Entente*. Towards the end of the year the Turkish Ambassador in London sounded the Foreign Office about a project for a non-aggression pact between Great Britain, Turkey, Persia, Iraq, the Soviet Union and Afghanistan.

11. A great part of Turkey's activity abroad during 1933 was devoted to commercial relations with other countries. The guiding principle, except in the case of countries with which the trade balance is favourable to Turkey (such as Spain, the United States and Greece), has been to ensure at least a balance of trade exchanges, but preferably a balance of payments. This is being effected by means of "clearing" and compensation agreements: Turkey has made it clear that a general application of the most-favoured-nation clause is impossible during the present crisis. The balance of trade exchanges between Turkey and the United Kingdom being unfavourable to Turkey, the Turkish Government, on several occasions during the latter part of the year, suggested that negotiations should take place to remedy a state of affairs that is becoming intolerable to Turkey.

12. In her attitude towards foreign countries Turkey places the U.S.S.R. in a special category, that of a well-trying friend. Greece too, is united in bonds of special friendship. The United States of America are held in high regard as a country with which the trade balance is favourable to Turkey, and has been useful in supplying experts for the Railway, Customs, Mines and Air Departments. Italy and Germany have somewhat receded from favour, while Japan seems decidedly unpopular. In regard to Great Britain the wind blows occasionally hot and cold, but relations are normally friendly. France has advanced in favour, and the settlement of the Ottoman debt question and the extension of the Ottoman Bank Concession are, in some measure, the fruits of this advance.

13. In general, owing to the concentration of power in the hands of a small group and the absence of public opinion, Turkey's attitude towards foreign countries suffers temporary violent fluctuations. An insignificant foreign

newspaper reference to Turkey is often given exaggerated importance by this small group, and always it is to disproportionate cordiality or fridity towards the foreign country concerned. An exaggerated nationalism shows itself touchy concerning Turkey's honour abroad, and is the cause of Turkey's dislike of the Four-Power Pact, as tending to direct Turkey's destiny without consulting Turkey. This nationalism takes the form of xenophobia at home, where foreign firms are harassed, and foreigners, as in the case of the unfortunate manager of the Wagons-Lits Company at Pera, cannot look for fair play from the authorities when they are involved in dispute with Turkish Moslems. It must, however, be recorded to the credit of the Turkish Government that it decided in June to spread over a period of two years the application of the Professions Law, which in that month, would have deprived nearly all foreigners in Turkey of the possibility of earning their livelihood in this country.

League of Nations.

14. Turkey, which had joined the league with great flourish of trumpets in the summer of 1932, mainly for purposes of self-advertisement and the gratification of national vanity, had come by the end of the following year to be one of the League's critics, and to question its utility. Tefik Rüşti Bey attended meetings of the Disarmament Conference, and Turkey, after showing resentment against His Majesty's Government in the United Kingdom for fancied slights to Turkey contained in the MacDonald plan, took advantage of this plan to put forward a proposal for the remilitarisation of the Straits demilitarised zones. Turkey, too, maintains a permanent delegation at Geneva. Despite this active participation in the League, the Turkish Minister for Foreign Affairs had, by December 1933, adopted a supercilious attitude towards the League of Nations. He was heard, in conversation with leading foreign diplomatists at Angora, to condemn the town of Geneva as a *cul-de-sac*, and to advance the claims of Vienna to be the ideal seat of the League. He had no objection to the League's continuance, provided it did no harm to Turkey. Turkey had no need of the good which the League might be able to bring her, but so far it had done her nothing but harm, especially by the Mosul decision. (Tefik Rüşti Bey later tried to explain away this statement by saying that the only meant that the League had injured Turkey by delaying for so long the development of cordial relations with Great Britain.) A few days afterwards Tefik Rüşti Bey, in conversation with His Majesty's Chargé d'Affaires, criticised the League in milder terms, though continuing to question its present or future utility.

15. During the visit to Angora of the Hungarian Prime Minister and the Minister for Foreign Affairs in October, Tefik Rüşti bey professed to be afraid that Germany's example would encourage Hungary to leave the League, and told His Majesty's Chargé d'Affaires that he had counselled the Hungarian visitors against this step on the ground that Germany had made a mistake.

United Kingdom.

16. Anglo-Turkish relations remain good. The resentment caused by Captain Armstrong's portraiture of the Gazi in *Grey Wolf* was occasionally apparent during the year, but was offset by satisfaction at various manifestations of British goodwill to Turkey. The dinner given by the Near and Middle East Association in honour of the Turkish Ambassador in London, when the chairman made a speech in praise of Turkey and the Gazi, was fully reported with gratifying comments. The British press articles published on the occasion of the tenth anniversary of the republic were much appreciated, and the greetings sent by the Secretary of State for Foreign Affairs to Tevfik Rüşti Bey on this same occasion gave the Turks much pleasure.

17. The part played by His Majesty's Government in the settlement of the "fez incident," which disturbed Turco-Egyptian relations during the last two months of 1932, received recognition in an unexpected quarter. Mahmut Bey, the influential journalist and Deputy for Siirt, in a leading article in the *Milliyet*, took up the defence of His Majesty's Government, which had been accused in some Turkish papers of having published or even invented the incident in order to make bad blood between Turkey and Egypt. The *Milliyet* article declared that relations between London and Angora were inspired not merely by friendship of an official and political nature, but by mutual confidence and respect. Enquiries made by the writer confirmed him in his view that His Majesty's Government, far from inciting the Egyptians, had done all they could in the way of conciliation. A week later Mahmut Bey, in a further article on the same subject, stated that there was "no reason to doubt the rectitude of British official circles, or the friendship which they bear to each of the two interested parties." The Minister for Foreign Affairs subsequently told His Majesty's Ambassador that both references had been practically dictated by himself.

18. The friendly nature of Anglo-Turkish relations were disturbed by the umbrage taken by Turkey at what she imagined were British attempts to belittle her importance by omissions and commissions in the United Kingdom disarmament plan submitted to the League of Nations in March 1933. The misunderstanding was cleared up, but the matter served as a pretext for Turkey to propose at Geneva that the Straits demilitarised zones should be remilitarised. Although Turkey's proposal met with only partial support, it has not been dropped, but will be pursued when occasion offers.

19. An imposing Turkish delegation, consisting of the Ministers for Foreign Affairs and of National Economy and a number of lesser officials, attended the World Economic Conference at London in June. On his return to Turkey, Tevfik Rüşti Bey told His Majesty's Ambassador that he was sorry to say that in all the various committees and commissions of the conference the Turkish delegation had

"brillé par son absence." He had regretted this, because he had felt that Turkey might have been able to render some modest but useful help to the United Kingdom delegation, but, as it was, his delegation had remained passive. Tevfik Rüşti Bey went on to express grateful eulogies of London, the Foreign Office and its chief, the Secretary for Scotland and the English climate.

20. Early in the year His Majesty's Government proposed to the Turkish Government that, as a result of the entry into force of the Treaty of Bagdad in October 1932, His Majesty's Government should withdraw from the Treaty of Angora of 1926. In August the Turkish Government replied to the effect that they preferred that the Treaty of Angora should continue to exist between the three States concerned, as it constituted a well-tested bond of friendship between them. Towards the close of the year Turkey made enquiries in London as to the possibility of a non-aggression pact between the United Kingdom, Turkey, Persia, Iraq, the Soviet Union and Afghanistan.

21. Sir George Clerk's departure from Turkey early in October, on the completion of his tenure of office as His Majesty's Ambassador, gave rise to numerous and obviously sincere expressions of regret in Turkish circles. Opinion was unanimous among Turkish officials that they were losing sincere friend of their country, whose views they had come to value, not only on matters concerning their country and his, but on questions of wider scope and more general interest. The Soviet Ambassador, expressing both the Turkish view and his own, told His Majesty's Chargé d'Affaires that the improvement in Anglo-Turkish relations in recent years was largely due to the late Ambassador, who had succeeded in wearing down Turkish suspicion and soothing Turkish susceptibilities, so that, finally, friendship and confidence had taken the place of hostility and distrust. At the farewell audience the Gazi was remarkably friendly, and expressed his pleasure at the cordiality of the relations existing between the two countries.

22. The following may be quoted as an instance, though a small one, of the Turkish Government's desire to draw attention to their friendliness towards His Majesty's Government. The Ministry for Foreign Affairs informed His Majesty's Embassy unofficially, towards the end of November, that the Turkish Government were going to inform the Italian Government, in reply to an enquiry, that they approved the proposal of His Majesty's Government that the British Colonies should be divided into two groups, each group to possess one vote, for the purposes of representation at the International Bureau of Public Health in Paris. The Turkish Minister at Athens was instructed at the same time to inform the Greek Government of the Turkish Government's action, so that Greece might follow Turkey's example. The Ministry for Foreign Affairs later informed His Majesty's Embassy that the Greek Government had also agreed to support the United Kingdom proposal.

23. During the last few months of the year the Turkish Government were considerably perturbed by the fact that the trade balance between the two countries was becoming more and more favourable to the United Kingdom, largely as a result, they thought, of the Ottawa Conference. The Minister for Foreign Affairs, no doubt instigated by the Minister of National Economy, informed His Majesty's Chargé d'Affaires in November that he wished to initiate negotiations with Sir Percy Loraine, when he arrived as Ambassador, for a new commercial agreement, as Turkey was losing money on her present exchange of trade with the United Kingdom. Since then, several highly placed officials of the Ministry for Foreign Affairs have lost no opportunity to impress upon members of the staff of His Majesty's Embassy that the Turkish Government are much dissatisfied with the present situation, and to hint that, since the type of "clearing" agreement desired by Turkey is unacceptable to His Majesty's Government, it should be possible for some sort of satisfactory agreement to be reached, based, say, on the balance of payments independently of clearing houses. The greater facilities of import into Turkey enjoyed by countries having "clearing" agreements with Turkey, or obtaining "special" treatment, combined with the difficulty of getting Turkish orders placed in the United Kingdom, rather than in the countries which have concluded a "clearing" agreement, bring home to British traders in Turkey the advantage of such an agreement, or some such special arrangement, and make them eager to secure this advantage. The matter was still under consideration at the close of the year.

24. While, as stated above, Anglo-Turkish relations are good, there still remains an undercurrent of Turkish suspicion and mistrust of the United Kingdom, manifested in occasional references to the all-pervading Colonel Lawrence; in the expulsion of Mr. Lander in August; and the difficulties placed in the way of two British botanists who wished to visit parts of Anatolia. These examples and the annual celebration on the 16th March of the death of certain Turkish soldiers at the hands of the British troops occupying Constantinople serve to indicate that mistrust of Great Britain dies hard.

Afghanistan.

25. Turco-Afghan relations during the past year remained friendly, though inextensive. A new Turkish Ambassador, in the person of Memduh Şevket Bey, ex-Deputy for Elaziz, was appointed in January, but did not leave Turkey to take up his post until late in October. The Afghan Ambassador in Angora professed great pleasure at the appointment, as Memduh Şevket was "a first-class man, high in the counsels of the Gazi."

26. A number of Afghan students are studying in Turkish schools, and a Turkish specialist in history was sent to Afghanistan during 1933.

27. Ex-King Amanullah came to Turkey in the summer and visited the President of the Republic. Amanullah's father-in-law, Mahmud Tarzi Khan, died in Constantinople in November.

28. Telegrams of sympathy and thanks were exchanged by the Ghazi and King Zahir Khan on the occasion of the assassination of King Nadir Khan, which was not, as it would have been some years ago, attributed by the Turkish press to British intrigue.

29. By a law passed on the 26th October, the ownership of the Afghan Embassy building at Angora, was transferred to the Afghan Government. This is understood to have been in consequence of an arrangement between the two Governments whereby each was to provide a house for the other's Embassy in their respective capitals.

Albania.

30. Turco-Albanian relations may now be described as good, though there is little contact between the two countries. For the first time since the cessation of diplomatic relations in 1928 a fully accredited Albanian Minister arrived at Angora in May.

Austria.

31. Relations with Austria remained good, though a certain amount of irritation found expression in the Turkish press in connexion with the celebration at Vienna in September of the 250th anniversary of the deliverance of the city from its Turkish besiegers in 1683.

32. An Austro-Turkish trade agreement was effected at Angora by an exchange of notes dated the 12th July.

Belgium.

33. The Turco-Belgian Residence Convention of the 30th July 1931, entered into force on the 19th October 1933.

34. The Turkish Government denounced on the 23rd November its Treaty of Commerce of the 28th August 1927, with the Belgo-Luxemburg Economic Union. This treaty will accordingly expire on the 23rd May 1934.

Brazil.

35. A Turco-Brazilian *modus vivendi*, providing for a reciprocal most-favoured-nation treatment in matters pertaining to customs, tariffs and navigation, was effected at Angora by an exchange of letters dated the 2nd July. It is further stipulated that Brazilian coffee may enter Turkey without quota or other

restrictions, in accordance with the terms of a "coffee agreement" dated the 7th May, and that no Government restrictions will be placed in the way of Turkish exports to Brazil.

Bulgaria

36. The journalistic bickerings referred to in the 1932 report were also a feature of the year under review, and ruffled Turco-Bulgarian relations. A violent leading article appeared in the Constantinople *République* in January, accusing Bulgaria of persecuting her Turkish minority and endeavouring to convert the Moslem Pomaks to Christianity. A member of the Turkish Legation in Sofia soon afterwards admitted to a British colleague that there was then no particular cause for complaint as to the treatment of Turks in Bulgaria, but that it was considered necessary in Turco-Bulgarian relations to ring the changes from time to time, and to remind the Bulgarian Government, as had been done by the *République* article, which had been officially inspired, that the behaviour of certain of their compatriots left much to be desired, in contrast to their own fulsome official expressions of goodwill towards Turkey.

37. In a statement made before the Parliamentary Commission for Foreign Affairs in March, the Bulgarian Prime Minister, after stating that relations with Turkey were satisfactory, referred to a "regrettable incident" which had occurred at Adrianople, where a Turkish crowd had held a meeting of protest in front of the Bulgarian consulate, as a counter-demonstration to festivities held in Bulgaria on the anniversary of the capture of Adrianople by the Bulgarian army during the first Balkan war. M. Moushanoff pointed out that the latter was an annual event, designed to honour the fallen Bulgarian soldiers, and in no way inspired by hostile feelings towards Turkey.

38. A more serious incident occurred in April, when a crowd of Bulgarian roughs destroyed a disused Turkish cemetery at Razgrad which they wished to see converted into a public park. The semi-official Turkish press agency published a greatly exaggerated account of the affair received from its Sofia correspondent, and Yunus Nadi Bey in the *République* was, of course, at once prominent in pouring oil on the flames. Some thousands of students held a meeting of protest in front of the Bulgarian consulate in Constantinople, and proceeded thence to the Bulgarian cemetery, where they laid wreaths on the graves by way of contrasting the Turkish attitude towards the dead with the Bulgarian. The newly-appointed Bulgarian Minister in Angora succeeded in calming the representatives of the press, while expressing regret for the Razgrad incident, was able to give details showing that it had been falsely reported and given an exaggerated importance.

39. The Turkish press announced in July that the Prime Minister and Minister for Foreign Affairs would visit Sofia in September to open negotiations for the

conclusion of a "Balkan Locarno." The visit duly took place, but the Turkish statesmen found that their main task was to dispel the suspicions and resentment roused by the Græco-Turkish pact which had just been signed at Angora, and which contained a mutual guaranter of the common frontier. This clause was regarded by Bulgaria as deliberately aimed against her right to an outlet on the Aegean, and the pact as a whole was felt to have definitely prejudiced the possibility of an immediate improvement in Græco-Bulgarian relations and of Turkey's acting as mediator between the two parties. Ismet Pasha, on his return to Turkey, told His Majesty's Ambassador that the atmosphere was distinctly cool when they arrived at Sofia, but that they felt that in their three days' conversations they had convinced the Bulgarian Government and, they hoped, Bulgarian public opinion, that there was nothing more in the recent Græco-Turkish Pact than what it stated, and that it was in no way directed against Bulgaria. They had told the Bulgarians frankly that Turkey was opposed to anything like a Bulgarian corridor to the Aegean, since she could not view with indifference any change in the present territorial arrangement of Thrace. But a merely economic outlet for Bulgarian produce to the Aegean would have Turkish sympathy and support. What chiefly displeased the Turkish statesmen at the time of the visit, and what has kept up their displeasure with Bulgaria ever since, was her firm refusal to enter into a similar pact with all or any of their neighbours on the basis of the territorial *status quo*.

40. A special Bulgarian mission, consisting of Minister of Public Instruction and General Markoff, who was formerly Bulgarian military attaché at Constantinople, came to Angora for the celebrations in connexion with the tenth anniversary of the Turkish Republic at the end of October.

41. In November Tevfik Rüşü Bey made a complaint to His Majesty's Chargé d'Affaires about alleged encouragement given by Sir E. Boyle, during a visit to Bulgaria, to Thracian irredentists.

42. The year ended, as it had begun, with slashing attacks by Yunus Nadi Bey in the *République* complaining of the oppression of the Turkish minority in Bulgaria at the hands of exiled Turkish traitors and reactionaries protected and encouraged by the Bulgarian Government, and impugning the sincerity of M. Moushanoff's declarations of friendship for Turkey. Unfortunately, the Bulgarian Minister in Angora took up the defence of his Government with more zeal than tact.

43. During the Turkish Minister's visit to Sofia a protocol was signed, on the 24th September, renewing for a period of five years the treaty of neutrality, conciliation and arbitration signed at Angora in 1929. A commercial agreement, valid for one year, was signed at Angora on the 21st December. Under this agreement special quotas are allotted on each side to the principle products of the other country, and payments are to be effected by means of a clearing system.

Czechoslovakia.

44. The following agreements between Turkey and Czechoslovakia, signed at Prague on the 28th August 1930, came into force on the 6th June 1933:

- a) A convention regarding legal, civil and commercial procedure;
- b) A treaty concerning extradition and judicial assistance.

Denmark.

45. Ratifications of the Turco-Danish Treaty of Conciliation, Judicial Settlement and Arbitration, signed at Geneva on the 8th March 1932, were exchanged at Copenhagen on the 18th December 1933.

Egypt.

46. 1933 opened auspiciously enough for Turco-Egyptian relations with the definite closing of the "fez incident," which had so greatly disturbed them during the last two months of 1932. At the Red Crescent ball, held at Angora on New Year's Eve, the Gazi summoned the Egyptian Minister to his presence in the early hours of the 1st January, and, after rallying him in friendly fashion on the "fez" question, assured him of his regard for his King and for himself. On the same day, and again a few days later, an influential Turkish Deputy and journalist published leading articles in the *Milliyet*, welcoming the settlement of the "alleged" incident, and attributing it to the moderation and goodwill of the statesmen of both countries, and also to the conciliatory and friendly attitude of His Majesty's Government. On the 26th March the Gazi, quite unexpectedly and contrary to his usual custom, arrived at the Egyptian Legation, where an evening reception was being held in honour of King Fuad's birthday, and remained until 8 A.M. Although the visit was ostensibly prompted by concern for the Chargé d'Affaires, who had just been slightly injured in a motor accident, it was generally considered to be a graceful act of reparation for the "fez incident." Just two months earlier the Turkish Government, out of deference to the feelings of King Fuad and the Egyptian Government, had raised the rank of their Chargé d'Affaires at Cairo to that of a fully accredited Minister.

47. That two old Turkish complaints against Egypt continued to rankle was clear from conversations which the Turkish representative had in March with the oriental secretary at the Residency. These had to do with (1) Egypt's appropriation of wakfs (i.e., religious foundations) whose revenues were assigned to institutions or individuals in Turkey, and, (2) the judicial and prison treatment of Turkish citizens in Egypt. Şevki Bey suggested that British pressure be brought to bear with a view to the restoration of these wakfs to Turkey, and the admission of Turks to the jurisdiction of the Mixed Courts and the prison régime provided for

foreigners. He received no encouragement in this connexion, although the Foreign Office came to the conclusion that it would be difficult to resist an official Turkish request for intervention based on a declaration by Sir Horace Rumbold at the Lausanne Conference in 1923, engaging His Majesty's Government to lend their good offices to ensure a fair settlement of difficulties between Turkey and Egypt in certain circumstances. No such request has, however, been made by the Turkish Government.

48. The Turkish Minister, and presumably also his Government, saw fresh cause for displeasure with Egypt in the absence of all the Egyptian Cabinet Ministers from the reception at the Turkish Legation in honour of the tenth anniversary of the Turkish Republic on the 29th October. The Prime Minister's explanation was that they had been detained by a Cabinet Council at Alexandria, and sent the Head of the Protocol to express his regrets to Şevki Bey. The latter however, was not to be pacified, and sulked ostentatiously at a Turkish charity entertainment which some Cabinet Ministers and other high Egyptian officials attended by way of reparation.

49. The Egyptian Minister has been very little seen at Angora during the year, and has habitually been living at Constantinople while not on leave.

Finland.

50. A Turco-Finnish Commercial Agreement was signed on the 20th December, the Finnish Minister, who usually resides in Rome, having come to Angora for the negotiations. According to the semi-official Turkish press, the agreement provides that the Finnish Government will not impose any restrictions on Turkish imports, while the Turkish Government agree to authorise the importation of certain specified goods of Finnish origin on a compensation basis, the balance of payments being subject to review every six months.

France.

51. Turkish feeling for France was already cordial when the year opened, chiefly in consequence of the various agreements concerning Syria, and Turkey's gradual estrangement from Italy seems to have produced a corresponding increase of Franco-Turkish affection. Whatever the main cause, France among the Western nations is now prime favourite in this country.

52. In an article which appeared in the semi-official *Milliyet* in July it was declared that the World Economic Conference in London had brought Turkey and France much closer together. Tefik Rüşti Bey, on his return journey to Turkey, had met with a cordial reception in official circles in Paris, and Turkey attached great importance to France's friendship. The writer went on, however, to

point out that new friendship was something quite different from the tradition of Franco-Turkish friendship of which the French had been wont to talk. The Turks were now masters of their destinies, and had a passionate regard for their self-respect. They were not hostile to French culture, but were not convinced that, as had been thought before the Great War, French culture was the only culture in Western Europe. It was necessary, the writer concluded, to stress these points at a time when a complete understanding with France was about to be realised.

53. In the course of Tefvik Rüştü Bey's visit to Paris, referred to above, he expressed to M. Paul-Boncour his satisfaction that the long-awaited ratification by France of the Franco-Turkish Treaty of Friendship (of the 3rd February, 1930) had at last been effected. This had taken place on the 14th May, and the treaty entered into force on the same day.

54. In August M. Herriot spent sixteen days in Turkey, and his visit, though nominally private and unofficial, was made the occasion of a reception which could hardly have been more impressive if he had still been Prime Minister. He was conveyed from Varna to Constantinople by a Turkish destroyer, and after three days of banquets, receptions and inspections of schools, hospitals, &c., at Angora, he had a prolonged interview with the President of the Republic, who placed his yacht at his disposal for an excursion to Troy. Long articles appeared daily in the Turkish press in praise of France, though occasionally somewhat tactless comparisons were drawn between the undoubted friendship of France and her habit of installing Armenians and Assyrians near the Turco-Syrian frontier, and between M. Herriot's sturdy laicism and the support given by France to the activity of French religious orders in the Near East.

55. The transfer of the French Ambassador, Comte Charles de Chambrun, from Angora to Rome in October was universally regretted in Turkey, and there were many tributes to his personal qualities and to his successful labours on behalf of Franco-Turkish relations.

56. The French Government denounced the Franco-Turkish Commercial Convention of 1929 in February, on account of the failure of negotiations which had been opened for the deconsolidation *à l'amiable* of the duties on certain products. The convention was, however, extended for a period of six months as from the 13th August by a *modus vivendi* and a clearing agreement signed at Paris on the 27th July.

Germany.

57. Germany is no longer in high political favour with the Turkish Government, largely no doubt, owing to the preponderance of Russian influence in this country. On the other hand, there is undiminished admiration for German

efficiency. German specialists are freely imported, and Turkish students are regularly sent to Germany. A considerable number of German doctors and professors, mostly political refugees, have been given posts in the leading Turkish hospitals and in the reorganised University of Constantinople.

58. An article which appeared in the *République* in September, denouncing a Turkish author for having written a book in exaggerated praise of Hitlerism, called forth a reply from the German Chargé d'Affaires, embodying a special message from the Chancellor to the effect that he and the German people had the highest admiration for the Turkish nation and its leader.

59. The German Ambassador, Herr Nadolny, who had been little seen in Turkey since his appointment as principal German representative at Geneva, and was about to be transferred to Moscow, arrived in Angora at the end of October as special German delegate, in order to be present at the official celebrations of the tenth anniversary of the Turkish Republic. Herr Nadolny was received by the President of the Republic, to whom he handed a cordial personal letter of congratulation from President Hindenburg.

60. A Turco-German clearing agreement was signed on the 8th August.

Greece.

61. Græco-Turkish relations remained very cordial throughout the year. The Turkish Minister for Foreign Affairs paid a short visit to Athens in March, on his way back from Geneva, when he had interviews with his Greek colleague and the Prime Minister and lunched with M. Venizelos. In April the Turkish Under-Secretary of State for Foreign Affairs announced that he would shortly accompany the Minister of National Economy to Athens to take part in commercial negotiations, but chiefly to establish contact with the Greek leaders and to reinforce the bonds of friendship between the two countries. He travelled to Greece, and in May, a few days after the signature of a commercial agreement, gave an interview to the Athenian press, in which he made flattering references to the Greek Prime Minister, and declared that the political and diplomatic relations of the two countries were so excellent that their foreign policy was to all appearances identical. The two countries were inspired by the same ideal, namely, peace, because Greece as well as Turkey harboured no designs against foreign territories.

62. At the end of May the Greek Minister for Foreign Affairs informed His Majesty's Minister at Athens that the Turkish Government have asked the Greek Government to assist them to obtain a modification of the status of the Straits, i.e., their remilitarisation. The Greek Government replied that in this question, which concerned Great Powers, they could not offer more than to maintain a benevolent neutrality.

63. Teflik Rüşü Bey again paid a short visit to Athens in July, on his way back to Angora from the World Economic Conference in London. On this occasion he was met by the Minister of National Economy, who was then Acting Minister for Foreign Affairs, and lunched with the Prime Minister. The Turkish Minister for Foreign Affairs was most voluble in his conversations with M. Tsaldaris, and inundated the Greek Ministers with political theories and proposals for a variety of pacts.

64. In September the Greek Prime Minister and Minister for Foreign Affairs, accompanied by their wives, paid an official visit to Angora, and were received with full military honours, the Turkish Government doing all they could to show the importance they attached to the visit. The Gazi even made a special journey up to the capital from the neighbourhood of Constantinople in order to receive the Greek Ministers, who told His Majesty's Ambassador that they were delighted with their reception and the manifest sincerity of the Turkish desire to develop the close relations which now existed between the two countries. On the 14th September was signed a ten-year pact, under which Greece and Turkey (1) mutually guaranteed the inviolability of their common frontier, (2) agreed to consult each other beforehand regarding all international questions of common interest, and (3) expressed their willingness that in all international meetings with limited representations, the delegate of either party be entrusted with the defence of the common and particular interests of both, such representation to be exercised either by each in turn, or, in special cases, by the more interested party. The pact, or, as it is now known, the *Entente cordiale*, roused misgivings in Bulgaria, which neighbor signatory has been able to allay.

65. The remaining two days of the visit were used to continue discussion on economic questions, and it was announced in an official communiqué that a mixed commission was to be formed to co-ordinate the economic efforts of Turkey and Greece in foreign countries, and to work out an economic agreement.

66. At the celebrations connected with the tenth anniversary of the Turkish Republic in October, the Greek Government were represented by the Commander of the Greek Air Force. At Angora General Adamides was completely overshadowed by the large and important Soviet Delegation, but he received more attention at Constantinople, where the committee of the Turkish Aviation League gave a dinner in his honour, and cordial speeches were made.

67. Other events were the visit of M. Venizelos to Turkey in September, and the ceremonious affixing of an inscription by the Greek authorities to the house in Salonica where Mustafa Kemal was born.

68. An agreement providing for the suppression of the Mixed Commission for the Exchange of Greek and Turkish Populations was signed at Angora on the 9th

December, and approved by the Turkish Grand National Assembly on the 28th. The suppression is to take effect eight months after the agreement enters into force.

69. A Commercial Agreement between Turkey and Greece was signed at Athens on the 9th May, and was extended as from 1st December for a period of two months. It will be replaced by a new commercial agreement which was signed at Angora on the 22nd December.

Hungary.

70. Turco-Hungarian relations, the normal excellence of which called for no comment in last year's report, were rendered neither more nor less cordial by the visit to Turkey, from the 19th to the 25th October, of the Hungarian Prime Minister, General Gömbös, and the Minister for Foreign Affairs, M. de Kanya, who during their stay were the guests of the Turkish Government. The visit had no special significance and aroused but little interest on either side. Such visits have been exchanged between the two countries for the last four years, and when the well-worn theme of Turco-Hungarian racial brotherhood has been duly honoured, there is little left to say. The Turks are in the pleasant position of being able to patronise a once great nation and old-time enemy, while the Hungarians are gratified by Turkish hospitality and sympathy, and moved to admiration for a nation which has succeeded in shaking itself free from the fetters of a peace treaty. But neither party sees much profit to be got out of their friendship, and this no doubt accounted for the air of routine and lifelessness which characterised the visit. It was not, however, without some tangible result. On the 22nd October a protocol was signed at Angora prolonging for five years the validity of the Treaty of Neutrality, Conciliation and Arbitration, signed at Budapest on the 5th January 1929, and of the protocol annexed to that treaty. An official communiqué stated that the two Governments were in agreement regarding Balkan and Central European questions; that their representatives would in future meet frequently to exchange views on the political situation, in so far as it affected their common interests, and that a mixed economic commission would be established to stimulate trade between the two countries.

71. The memory of Prince Franz Rákóczi II, a Hungarian patriot, who in the 18th century took refuge in Turkey from his European enemies and settled at Rodosto, was honoured at Rodosto in October by a joint Turco-Hungarian demonstration, at which General Gömbös and M. de Kanya attended. Cordial speeches were exchanged on this occasion.

72. A Turco-Hungarian "Clearing" Agreement had been signed at Angora on the 1st August, and on the 15th came into force for a period of six months, both parties undertaking to negotiate a new agreement of a similar nature about one month before the expiration of the existing agreement. This agreement is

primarily concerned with the equalisation of the trade between the two countries, which was fixed for the period of six months at 2,116,000 pengös, equivalent to 782,920 Turkish liras.

Iraq.

73. Turco-Iraq relations remained friendly, at least outwardly, during 1933. Early in the year the Iraq Government had reason to complain of the activities, on Turkish territory near the frontier, of two brothers of Sheikh Ahmad of Barzan (referred to in paragraph 51 of the 1932 report), who with their followers were threatening the peace and order of Northern Iraq. Representations were made on the subject early in April, and the action subsequently taken by the Turks appears to have satisfied Bagdad. About the time these representations were made the Prime Minister revealed himself to His Majesty's High Commissioner as being suspicious of Turkey's intentions with regard to Iraq. He conceived of Turkey as being jealous of Iraq's progress, and fearful of her future influence as the centre or leader of an Arab confederation which might threaten Turkey's southern frontier. On the other hand, no weakening of Turco-Iraqi relations has been observable at Angora, where the Emir Zeid has remained *persona grata* with the Gazi and the Ministry for Foreign Affairs. Since, however, Turkey's attitude towards Iraq depends on whether Iraq can be useful or dangerous to her, Turkey's friendliness is somewhat tepid, since Iraq can at present be neither.

74. The news of the death of King Feisal was received with genuine regret in Turkey, where His Majesty was well known and greatly liked and esteemed.

75. As might have been expected, little sympathy was shown in Turkey for the Assyrians. No encouragement was given to the idea that Hakkari might be a refuge for them. There was a slight tendency in the press to criticise His Majesty's Government for, "as usual," paying so much attention to a Christian minority in a Moslem country, because it was a Christian minority, and for using religion as a cloak for other designs.

76. On the 20th May the Turkish Grand National Assembly passed a law for the ratification of the treaty of Commerce between Turkey and Iraq signed at Angora on the 10th January 1932. The ratifications of the Turco-Iraq Extradition Treaty of the 9th January 1932, were exchanged at Baghddad on the 21st June.

Italy.

77. Turco-Italian relations, which had become perceptibly less friendly in the autumn of 1932, continued to deteriorate somewhat during the following year. This may be attributed partly to disagreements connected with the application of the financial arrangement arrived at during Ismet Pasha's visit to Rome in the spring of

1932, and partly to the denunciation by Turkey, in the autumn of 1933, of the Turco-Italian commercial *modus vivendi*, on the ground that Turkey was a loser in the commercial exchanges between the two countries. The fact that Turkey and France have drawn closer together may also have contributed to bring about the present coolness towards Italy.

78. The Turkish Minister for Foreign Affairs, on his way back from the World Economic Conference in London, paid a visit to Rome in July and had an interview of an hour and a half with Signor Mussolini. He continued his conversations with Signor Savich the following day, and was entertained to dinner by the Duce. The press, in an inspired message, welcomed Tevfik Rüşti Bey and claimed that the Turco-Italian pact of 1928 had proved itself a beneficial influence not only in the relations of the two countries, but in those of all the nations. "Aggressive attempts" to overthrow the Turco-Italian friendship had foundered on the mutual loyalty of the two peoples. Tevfik Rüşti Bey told His Majesty's Ambassador in Rome that he had merely come to renew his acquaintance and keep in touch with the Italian Government.

79. The Turkish denunciation, referred to above, of the Turco-Italian commercial *modus vivendi* was followed by marked impatience on the Turks' side to begin negotiations for a new agreement, and the Italian Government, yielding to their pressure, agreed to receive a Turkish commercial delegation in Rome. Numan Bey, Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs, accompanied by three high officials of the Ministry of National Economy, accordingly left Angora for Italy on the 22nd December, and negotiations were proceeding at Rome when the year closed.

80. A Turco-Italian Agreement, signed on the 4th January 1932, for the Delimitation of Territorial Waters between the Italian Island of Castellorizo (Castelrosso) and the Turkish coast, was approved by the Turkish Grand National Assembly on the 7th January 1933. The Grand National Assembly also approved on the 29th May 1933, a protocol signed at Rome on the 25th May 1932, extending for five years the Treaty of Neutrality, Conciliation and Judicial Agreement of the 30th May 1928.

Japan.

81. Turco-Japanese relations have been somewhat strained during the year, partly on account of Turkey's close friendship for Russia, but mainly because of the unsatisfactory state, from the Turkish point of view, of the commercial exchanges between Turkey and Japan, which continued to show a heavy balance in favour of the latter. Even the speeches of the Gazi and the new Japanese Ambassador, on the occasion of the latter's presentation of his credentials in October, contained references to the existence of difficult problems between the two countries, and

the hope was expressed that these difficulties would vanish, so that new force could be given to the development of Turco-Japanese commercial relations, this hope had not been fulfilled at the end of the year, although the Ambassador and his staff were busy with negotiations at Angora in the autumn, and Japan made for the first time purchases of Turkish cotton and opium as an offset to her exports to Turkey.

82. The Turco-Japanese Treaty of Commerce and navigation of the 11th October 1930, never having been ratified, the two countries' commercial relations are still governed by the *modus vivendi* of the 30th July 1929, which was last renewed for a further period of six months on the 6th August 1933.

83. It was announced during the year that the Turan Society of Japan would present to the Gazi, as a token of esteem, a 300-year-old Japanese sword of great value.

Mexico.

84. Mexico and Turkey are now in diplomatic relations, the Mexican Ambassador at Madrid having presented his credentials in October as first Mexican Minister to the Turkish Republic.

Netherlands.

85. The Netherlands Legation in Angora and the Turkish Legation at The Hague are now in charge of permanent Chargé d'Affaires, it is understood for reasons of economy in each case.

86. The Treaty of Commerce and Navigation concluded between Turkey and the Netherlands in 1931, was approved by the Netherlands law of the 26th January 1933, but has not yet been ratified by Turkey.

87. The Turco-Netherlands Treaty of 1932 for the Settlement of Disputes by Adjudication, Arbitration and Conciliation entered into force on the 4th November 1933.

Norway.

88. The Turco-Norwegian Treaty of Commerce and Navigation and the Residence Convention, signed at Angora on the 16th March 1931, came into force on the 1st May 1933.

Persia.

89. Relations with Persia remained good throughout the year. There were rumours, which came to nothing, of a projected meeting in the summer between the Shah and the Gazi, at Van or elsewhere in eastern Turkey. During the autumn

a Turco-Persian commission for the delimitation of the frontier held meetings at Maku.

90. The Turkish Grand National Assembly ratified on the 28th December the Treaty of Friendship between the two countries, which was signed on the 5th November 1932.

Poland.

91. Turco-Polish relations remain friendly, but otherwise call for no comment.

92. At the State funeral accorded by the Turkish Government to M. Olszowski, Polish Ambassador in Turkey, who died suddenly in Angora in May, there was a striking demonstration of Turkish official and private esteem for the deceased Ambassador and his widow.

93. The Turkish Grand National Assembly approved on the 28th May the Turco-Polish Treaty of Commerce and Navigation, signed at Angora on the 29th August 1931.

Roumania.

94. Relations between Turkey and Roumania, which had been hardly more than correct, became extremely cordial in consequence of M. Titulescu's three days' visit to Angora in October. He was received by the President of the Republic, with whom he remained for two hours, reviewing the whole range of European politics, and finding that Turkish and Roumanian views were in complete agreement. M. Titulescu was treated with the greatest cordiality by his Turkish hosts, and his visit excited keen interest and was invested with special importance, partly on account of M. Titulescu's personality, and partly because it followed so closely on other Balkan visits, those of the Greek Prime Minister and the Yugoslav Sovereign to Turkey, and that of Ismet Pasha and Tefik Rüşü Bey to Sofia. The Turkish Minister for Foreign Affairs and his colleagues were manifestly impressed by the thought that so considerable a figure had come to Angora, and among the Turks in general self-congratulation and delight were the order of the day. M. Titulescu responded exuberantly, and clearly enjoyed the atmosphere of adulation by which he found himself surrounded.

95. On the 17th October the two Foreign Ministers signed a Turco-Roumanian Treaty of Friendship and Non-Aggression, Arbitration and Conciliation. M. Titulescu subsequently explained to His Majesty's Chargé d'Affaires that the perpetual friendship mentioned in the first article signified, in effect, that Turkey and Roumania would never vote against each other, while the engagement taken in the second article to condemn third party aggression against either was

something more than standing aside in case of aggression against the other, and something less than standing up for the other.

96. During an official banquet, Tefik Rüşü Bey congratulated M. Timulescu on his assistance in the historic work of the definition of an aggressor, and M. Timulescu, in his reply, spoke appreciatively of Turkey's contribution to this work, "in which the honour of the initiative will in international history always belong to the Soviet Government."

97. A delegation of Roumanian Moslems came to Turkey in October to attend the anniversary celebrations of the establishment of the Republic, and about the same time over 500 other Moslems from Roumania emigrated to Turkey and were settled in the Vilayet of Elaziz.

98. A provisional commercial agreement was concluded between Turkey and Roumania on the 17th June. This agreement which is based on the balance of payments and is subject to revision every three months, is in the nature of an annex to the Turco-Roumanian Commercial Treaty of the 11th June 1929, which is still in force.

Soviet Union.

99. Cordial as Turco-Soviet relations had been in previous years, 1933 witnessed a remarkable increase of intimacy between the two neighbours. The Turkish Minister for Foreign Affairs gave out in March that M. Molotoff, Soviet Commissar for War, and M. Litvinoff, Commissar for Foreign Affairs, would visit Angora for the celebrations in connexion with the tenth anniversary of the Turkish Republic on the 29th October, adding that the object of the visit would be to return the visit paid by the Turkish Prime Minister and himself to Russia in the spring of 1932.

100. Neither Molotoff nor Litvinoff was able to fulfil the engagement, the former owing to illness and the latter to the superior attractions of Washington. Their places were taken by Voroshiloff, Commissar for War and Marine and Acting President of the Council of Commissars, and Karakhan, Deputy Commissar for Foreign Affairs, who were accompanied by a large delegation, including the Commissar for Public Instruction, important civil and military officials, and several ladies. The party was enthusiastically welcomed at Constantinople, where they arrived on board the Turkish steamship *Izmir*, sent specially to meet them, and at Angora were paid conspicuous honour during the anniversary celebrations. The delegates then left for Smyrna and the Dardanelles. The latter visit caused much excitement among foreign diplomatists and journalists, who connected it with the Turkish Government's desire to remilitarise the Straits, and suspected the imminence of a Turco-Soviet military alliance. Tefik Rüşü Bey assured His

Majesty's *Chargé d'Affaires* that there was no truth in these surmises, and no question of any new Turco-Soviet agreement or treaty. The visit would result in nothing more than consolidation of friendship and the conclusion of final arrangements about the Russian credit to Turkey of 8 million dollars referred to in paragraph 69 of the 1932 report. The suggestion of a visit to the Dardanelles had come from the Russians, and the Turks saw no objection. The Counsellor of the Soviet Embassy confirmed Tevfik Rüşti Bey's denial, adding, indeed, that the friendship between the two countries was so great that formal agreements were unnecessary, and that new pacts could add nothing to that friendship.

101. To sum up, Turkey's friendship with Russia could hardly be greater, and the two countries could hardly be in closer association. Their association in 1933 needed no publicly advertised inspections of Turkish military establishments and strategic points, nor presents of Soviet aeroplanes to Turkey, to reveal its intimacy. Its confirmation in a formal agreement would definitely range Turkey with one or another group of Powers, and Turkey hardly feels strong enough to desire this for the present. Until she is strong enough, she is likely to take all the Russian help she can without committing herself, and, in the meantime, will aim at strengthening her forces so as to be able to ensure neutrality, if she so wish, in any conflict involving her Russian neighbour.

102. On his return to Angora after the Soviet delegations's departure for Russia, Tevfik Rüşti Bey adumbrated in conversation with His Majesty's *Chargé d'Affaires* a scheme which he was meditating for the association of the U.S.S.R. with Great Britain, France, Italy and Japan in the guarantee of Turkey's military security contained in article 18 of the Straits Convention attached to the Treaty of Lausanne, or, alternatively, for the conclusion of a separate agreement between Russia and Turkey, embodying a guarantee identical in terms with that contained in article 18. This idea was still germinating in his Excellency's brain at the end of the year.

103. Russian aid and money is promised in connexion with the Turkish scheme for establishing textile mills in Anatolia, and Turkish delegations and workmen left for Russia to visit and be trained in textile factories.

104. In international meetings, representatives of the two countries echo each others sentiments, and congratulated each other on the occasion of Turkey's ratification in December of conventions for the definition of an aggressor, on their untiring collaboration for the consolidation of general peace.

Spain.

105. While a Turkish Minister was appointed to Spain in 1933, Spain is now represented in Turkey by a permanent *Chargé d'Affaires* only.

106. The Spanish Government denounced the Turco-Spanish Commercial Agreement of the 2nd November 1932, which accordingly expired a year later. Notwithstanding the concessions granted by the Turkish Government to Spanish goods, it was found that the volume of exports from Spain to Turkey was still far below that of Turkish exports to Spain, and the Spanish Government hoped by their action to obtain some undertaking which would ensure a substantial increase of their exports to this country. During the last two months of the year the maximum tariff rates were applied to all Spanish goods entering Turkey.

Sweden.

107. Turkey has now a fully accredited representative accredited in Sweden, the Turkish Chargé d'Affaires at Stockholm having presented his letters of credence as Minister in November.

108. The Turco-Swedish Treaty of Conciliation, Judicial Settlement and Arbitration, signed on the 19th February 1932, entered into force on the 18th April 1933; and a commercial agreement, valid for one year, became operative on the 1st July following.

Switzerland.

109. The following agreements between Turkey and Switzerland were signed at Angora on the 1st June:

- (a) A treaty of extradition and mutual judicial assistance in criminal matters.
- (b) A convention regulating judicial relations in civil and commercial matters.
- (c) A protocol modifying the treaty of conciliation, judicial settlement and arbitration signed on the 9th December 1928.

110. On the 4th December notes were exchanged at Angora providing for the entry into force, as from the 11th, of a provisional commercial agreement to be valid for a period of two months, pending the conclusion of a clearing agreement, negotiations for which were proceeding in Switzerland at the end of the year.

United States of America.

111. Relations between Turkey and the United States remain excellent, and, if Turkey lavishes more outward affection on her neighbour Russia, she has probably more genuine admiration for the other great sister republic than for any other country, Russia included. Numerous American specialists, many of them with their families, settled in Angora during the year as advisers on railways, customs, mining, aviation, &c., to the various Ministries concerned. The American scholastic, philanthropic and business institutions at Constantinople passed through a lean

year owing to the crisis in America and throughout the world. A number closed down through lack of funds. The American schools which survived continued in favour among the Turks, and a number of Turkish students were sent to the United States at the expense of the Government. Robert College was in trouble for a time owing to the Turkish discovery that one of its history professors, while on leave in the States, had been quoted as the authority for somewhat facetious criticism of the Gazi's historical theories which had appeared in an American review. The unfortunate professor was met at Athens with the news that he was debarred from re-entering Turkey.

112. Mr. Skinner, the new Ambassador, who replaced Mr. Sherill in October, in his speech on the occasion of the presentation of his credentials, referred to the interest of his countrymen in the history, art, archaeology and architecture of Turkey, as well as in such prosaic matters as economics.

113. On two occasions during the year President Roosevelt addressed messages to the Gazi, in May about the world crisis and in November a message of congratulation on the tenth anniversary of the republic. Both evoked cordial responses.

114. As a result of a protest made by the United States Government against the breach of most-favoured-nation treatment resulting from the commercial favours granted by Turkey to Spain, the Turkish Government made haste to grant a number of commercial favours to the United States, for the balance of Turco-American trade is greatly in favour of Turkey, and Turkey is therefore prepared to go to some length to content American opinion. At the same time the innate tendency of the Turkish authorities to harass foreigners working in Turkey was responsible for some criticism of the Ford factory in Constantinople, and put difficulties in the way of Americans who had been engaged by the Government to establish aviation services in the country.

115. During the year negotiations went on between the Turkish and American Governments in regard to the claims of Americans for damages suffered in Turkey during the war.

Uruguay.

116. Ratifications of the Turco-Uruguayan Treaty of Friendship, signed at Rome on the 4th January 1929, were exchanged at Rome on the 8th December.

117. Neither country is represented diplomatically in the capital of the other.

Yugoslavia.

118. Turco-Yugoslav relations, which called for no comment in last year's report, attracted attention towards the end of 1933 in consequence of the flying

visit paid to Constantinople by the King and Queen of Yugoslavia on the 4th October. Their Majesties were returning from Roumania and Bulgaria to Yugoslavia by sea, and their intention was to stop at Constantinople for a few hours' sightseeing only. The Turks, however, regarding the visit as an indication of Yugoslav friendliness and a starting-point for greater friendliness in the future, managed to retain the King and Queen a little longer than they had intended.

119. Following shortly on the visit the Turkish press in the late October published a telegram from Geneva, where the Minister for Foreign Affairs then was, stating that Tefik Rüşü Bey and his Yugoslav colleague had reached agreement on a pact of friendship and non-aggression which would be signed during a visit to be paid by the former to Belgrade in November.

120. The Turkish Minister for Foreign Affairs had hoped to stop at Belgrade for this purpose on his way to Geneva, but the necessity for a visit to Geneva having disappeared he was placed in an awkward situation, as he did not wish to take the initiative of going to Belgrade specially to sign the pact. He soon made up his mind to do so, being apparently anxious to ascertain how Yugoslav-Bulgarian relations were developing, and travelling by way of Athens, which increased Bulgarian suspicion, arrived at Belgrade on the 26th November. A Turco-Yugoslav Pact of Friendship, Non-Aggression, Judicial Agreement, Arbitration and Conciliation was signed on the 27th November by the two Foreign Ministers, and on the 28th an agreement providing for the liquidation of certain State and private claims, including those of Turks whose lands in Southern Yugoslavia had been sequestered under the agrarian reform. During his three days' visit Tefik Rüşü Bey was entertained to dinner by King Alexander and to an official lunch and dinner by the Minister for Foreign Affairs. On leaving he gave a long declaration to the press, in which he expressed his full satisfaction that everything possible had been accomplished to bring about close co-operation between the two countries, and that, after the necessary preparatory work had been completed, negotiations would be begun for a commercial treaty.

121. The Turco-Yugoslav Opium Convention, signed at Angora on the 14th April 1932, came into force on the 29th October 1933. It provides for the creation of a "national establishment," under State control, in each of the two countries, and of a common "Central Opium Bureau," the seat of which is Constantinople. The "national establishments" have the monopoly of the internal supplies and export of raw opium, subject to the control of the "Central Bureau," whose exclusive right it is to effect sales to foreign countries.

III. INTERNAL AFFAIRS

Introduction.

122. In connexion with the celebrations of the tenth anniversary of the establishment of the republic in Turkey, the Government made public a review of its activities during the past ten years. Making it clear that the activities were inspired by the Popular Party, of which the creator and guiding spirit was the Gazi, it referred in brief to the more striking reforms - the introduction of the Civil Code, the sartorial and alphabetical changes, the adoption of the international calendar and the metric system, the purification of the Turkish language and the rectification of Turkish history, the encouragement of aviation and mechanisation of agriculture, the amelioration of the defence forces, the control of money, commerce and navigation, the construction of railways, roads and bridges, the creation of factories and the opening of the university. Its statements regarding the following subjects seem to be of interest:

a- Education- The number of students of all kinds - from university down to primary school - has increased from 350,000 in 1923-24 to 593,000 in 1931-32; 1,700 reading-rooms and some libraries have been opened, and fifteen museums have been organised. Since the introduction of Latin characters $1\frac{1}{2}$ million people, illiterate in 1927, can now read and write. The aim of the Government is to give the Turkish child a nationalistic and laic upbringing. (To this it may be added that the Government recognises that it has much to learn from foreign science, and that it regularly sends students to Germany, the United States, France and Belgium.)

b- Railways- The Republican Government has constructed 1,985 kilom. of railway, made up as follows: Angora-Kayseri (380 kilom.); Kayseri-Sivas (222 kilom.); Samsun-Sivas (378 kilom.); Kütahya-Balıkesir (252 kilom.); Ulukışla-Boğazköprü (junction for Kayseri) (173 kilom.); Irmak, towards Filyos (incomplete) (297 kilom.); Fevzi Paşa towards Diyarbakir (incomplete) (283 kilom.).

c- Banks- The following have been founded: Central Bank (or State Bank); Sumer Bank (Government bank, industrial enterprises); İş Bankası (private bank, commercial and industrial); Emlak ve Eytam Bankası (real property).

d- Agriculture- One hundred professors and students have been sent to Europe and the United States; specialists have been brought from Germany; an agricultural institute or university has been opened at Angora for research and instruction; schools of agriculture and sericulture have been founded; establishments for the improvement of crops and animals have been created; the mechanisation of agriculture has been promoted, and forestry has received special attention.

c- *Judicial Reform*- The Swiss Civil Code has been introduced; thirteen women have become judges and ten barristers. There are also thirteen police-women.

4- *Population*- The census taken in October 1927 showed the population of Turkey to be 13 $\frac{1}{2}$ million. Military and administrative investigations now place it at 17 $\frac{1}{2}$ million. Moslem emigrants arrived in 1933 from Yugoslavia, Russia, Bulgaria and Roumania. Since 1926 56,548 persons have been naturalised in Turkey. The number of Turks repatriated from Greece as a result of the conclusion of the Exchange of Populations Convention was 380,000 (100,000 families).

123. Passing from the anniversary review of past achievements to events of 1933, it is to be recorded that public order was not seriously disturbed during the year. A mild demonstration by certain Moslems of Brusa in favour of prayers in Arabic, rather than in Turkish, acquired an exaggerated importance and roused a disproportionate excitement, owing to the prompt appearance of the Gazi on the scene from a district nearby where he was on tour, and to his personal attention to the incident. It was subsequently recognised that the matter was insignificant, and the punishment meted out to the demonstrators, while severe for the offence, consisted of relatively short terms of imprisonment. Communists (mostly Bulgarians or Turks) were continually being reported as being arrested or tried *in camera*. The Government took a serious view of smuggling on the Turco-Syrian border, and hardly a week elapsed without the announcement of the capture of some twenty-five to thirty-five smugglers there.

124. In the domain of public works a decision was taken to construct railways from Afyon to Antalya and from Filyos to Ereğli, and ports at Samsun, Mersin and Ereğli. The railway from Ulukışla to Kayseri was declared open, and an internal loan was issued for the construction of a railway to the Ergani copper-mines in connexion with the Fevzi Paşa-Diyarbakir railway line.

125. Changes took place in the Cabinet, Yusuf Kemal Bey being succeeded by Saracoğlu Şükrü Bey at the Ministry of Justice; Hikmet Bey, Secretary-General of the President of the Republic becoming Minister of Education in place of Reşit Galip Bey; and Fuat Bey succeeding to Hilmi Bey as Minister of Public Works. Other interesting changes were the appointment of Ruşen Eşref Bey, Clerk of the Grand National Assembly, to be Secretary-General of the Gazi, and the promotion of Menemenli Numan Bey, Under-Secretary of State for Foreign Affairs, to the rank of Ambassador, with the new title of Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs.

126. The Government, through the Popular party, continued to educate the masses politically, culturally and socially, and to try to make them fervent upholders of the Republic. Numbers of new "People's Houses" were opened to be centres of instruction and guidance. The party took full advantage of the tenth

anniversary of the Republic to organise orations, demonstrations and illuminations, all tending to increase the prestige of the present system of Government, and to excite contempt for the Imperial Government which preceded it. The Gazi and Ismet Pasha made tours in Western and Southern Anatolia, to manifest their interest in the life of the people and encourage them by their presence. There were no signs in Turkey of any discontent with the present system. The Gazi's opponents lay low. One, Kazim Karabekir Pasha, now living in Constantinople, allowed himself to be drawn into a newspaper controversy, in the course of which he was rash enough to suggest that it was he who had given the Gazi the idea of regaining national independence by force of arms. On the Gazi making it known that he considered Kazim Karabekir Pasha a case of a mental specialist, the Pasha prudently retired into the seclusion from which he had indiscreetly emerged. Another general, Ali Fuat Pasha, owing to his "upright character, services to the State" - and what is most important - "the respect he has always shown to the Gazi," was taken into favour, and, with the full approval and backing of the People's Party, was elected as an independent Deputy for Konya.

127. With peace and order at home, the Government's main preoccupation was to balance its budget, and to ensure Turkey's economic and industrial independence. The budget was reduced to a very low figure, 170 millions of Turkish pounds; but diminishing revenues - chiefly customs - made the balancing of it an anxious task. The Government was able to secure a favourable balance in its commercial and financial exchanges with abroad, but the necessity of carrying on internal reconstruction without foreign loans - a point of honour with Ismet Pasha, who will not accept foreign money except on his own terms, and who in 1933 launched an internal loan of £T. 12 million for railway construction to Ergazi copper mines and the failure of some state enterprises, e.g., the bankruptcy of the Seiri Sefain Navigation Company, which was unable to compete with private enterprise, and has now been replaced by a new Government navigation monopoly, all rivals being forbidden to operate, have made the Government realise that progress in reconstruction and national equipment cannot always be as rapid, easy and continuous as in the first few years of endeavour. To ensure, as far as possible, that Turkey's riches should, first and foremost, benefit herself, and to reverse completely the alleged policy of the Sultanic era when "the Turk did the work, the foreigner took the profit," the Government has now prepared a five-year plan of industrialisation, providing for the creation in Turkey of the necessary equipment to deal with native products, and affecting textiles, iron, coal, copper, sulphur, paper, silk, pottery, chemicals, sponges, attar of roses, gold-mines, oil-wells, and electric power. State management is one of the planks of the Popular party, and the State will direct the new plan, but some of the statesmen are already beginning to fear that, as State enterprises become more numerous, their control becomes more involved, and may be, in the present inexperienced state of Turkey,

even with numerous German and American advisers, too difficult a task for it to execute successfully, for, as a Turkish Cabinet Minister in a chance remark confessed: "Turkey is not yet as capable of making and directing a modern State as 'the civilised countries' are."

Education.

128. While the development of education is one of the cardinal points in the People's party programme, it suffers, in common with most of the public services, from the handicaps imposed by a restricted budget. But this is not the only disadvantage which hinders the realisation of the ambitious ideals which the present rulers of Turkey have set up; there is an undeniable dearth of suitable material in addition to a shortage of money. With the best will in the world, the responsible authorities cannot, even with the aid of the magic which has so often been worked by a Turkish governmental decree, achieve the mental and moral metamorphosis in Turkish youth which is the first essential to success in educational reform, nor can mass-production methods be applied to the provision of suitably equipped teachers. Time must be allowed for the tree of knowledge to mature fully in Turkish soil; at present the blossom produces too high a proportion of unappetising fryit, which is prematurely withered by the scorching blasts of precocity and conceit. It is, unfortunately, a matter of concern to foreign teachers in Turkish schools that the praiseworthy efforts made by the Ministry of Public Instruction to modernise scholastic methods and curricula are to a great extent offset by a widespread failure on the part of the students to conform to elementary standards of morality and discipline; the adolescent student is often both coarse-minded and foul-mouthed to a degree, and even at times prone to use physical violence against a teacher whose authority he may find irksome. This is especially true of the Normal School at Angora, where youths in their twenties study with a view to qualifying as teachers in secondary schools.

129. In a series of articles on Turkish education recently published in the semi-official newspaper *Hakimiyeti Milliye* as a rejoinder to certain criticisms made in a French educational journal, the writer, a Turk, concluded that elementary education was being run on thoroughly satisfactory and up-to-date lines (the Ministry of Public Instruction employs an extremely competent American kindergarten specialist, Dr. Beryl Parker, as adviser on elementary education), but that secondary education had not yet developed its full powers of imparting national culture, as distinct from purely utilitarian knowledge, owing mainly to the present lack of properly qualified secondary teachers. The result was, observed the writer, that quantity predominated over quality in the output of Turkish schools, though the process of time might be expected to adjust the balance. There is much force in this observation, but, as will be evident from the foregoing remarks about

lax morality and discipline, the spirit which alone can surmount the numerous obstacles in the path of educational progress is at present conspicuous by its absence. This is not altogether surprising when it is remembered that some of the material which is served up in the official history book for the nourishment of Turkish intellects is not only indigestible, but also contains all the elements best calculated to bring to the surface the arrogance and conceit with which the modern Turk is so richly imbued. A glimpse at the following summary of the main points of the official Turkish history, the use of which is obligatory in all schools, will make this clear. The summary is the work of Dr. Reşit Galip Bey, the former Minister of Public Instruction:

- (1) The cradle of mankind is Central Asia. Life first began and evolved there.
- (2) The world's first civilisation was established in Central Asia by the Turkish race, the original people and first inhabitants.
- (3) Anthropologically, the brachicephalic Alpine type represents the Turkish race.
- (4) The large-scale migrations resulting from the contact of Europe and Asia took place from east to west, not from west to east.
- (5) The Turks spread to different territories in wholesale migrations, the principal causes of which were the droughts which occurred at various epochs in Central Asia with increasing severity; they established ancient civilisations in those places. These civilisations, with a common source and creator, developed according to the particular conditions of the new surroundings.
- (6) The Turkish language is the mother tongue. The correct solution of philological problems is impossible without taking into consideration the palæontology, archaic structure and formations of the Turkish language.
- (7) As in the case of the ancient civilisations (wrongly referred to as Islamic civilisation) the rôle of foundation and achievement in the civilisation of more recent epochs belongs to the Turks.
- (8) In view of the fact that its climate most nearly approached the climate of Central Asia, and that from the geographical point of view it formed a bridge leading to Syria, Palestine, Egypt, the Ægean and the continent of Europe, the plain of Anatolia became one of the most frequented passages and assembling grounds in all the migrations. For this reason Anatolia began to become Turkicised towards the end of the palæolithic age, and this process spread with maximum rapidity in the calcolithic (*sic*) age; by the end of the Selçuk era the currents of invasion and immigration which had flowed for thousands of years had made Anatolia, from the racial point of view, a stage representing Turkism and most

unalloved form, to such an extent that the ancient history of Turkism can be traced as much in Anatolia as in Central Asia.

(9) The inability of the Turkish nation during the last few centuries to fulfil its duty of historical guide in the progress and development of the world is an obstructive feature connected with obstructive causes and factors, though the racial setting which sets off the valuable and worthy jewels is sound. Once the factors of obstructive decadence are removed by a process of revolution, the Turkish nation will once more resume its definite and essential duty of lighting the path of the unfolding historical work of civilisation and the progress of mankind. This may be expressed in the formula: 'The Turkish nation has done, can do and will do.'

(10) An analysis of the foregoing principles shows that, whereas the Ottoman theory of history neglected and denied the nation, the theory of Mustafa Kemal takes the nation alone as one subject, studies it, delves into it, makes it known, and selects formulae relating to its future exclusively from its history and past life. On the basis of this theory, nobody can say: 'My origine goes back to Noah,' or 'I am descended from Ali or Veli,' and in this way establish an ancestry by arranging his pedigree; nobody can establish false claims to pride of race if he ignores the Turkish nation. The Turkish nation alone is the foundation and origin."

130. Higher education has received a fresh impulse during the course of the year as a result of the reform of the university at Constantinople on the basis of the recommendations made by Dr. Makhe, the Swiss educationist. The new university was formally inaugurated in November. Since then a large number of eminent foreign teachers, many of them prominent Jewish and liberal scientists expelled from Germany, have been engaged to teach at the university, and have replaced some of the more effete Turkish members of the teaching staff. There is in consequence a definite hope that it will soon be no longer fair to criticise the university as a vast organism with a feeble output.

131. Due regard is paid to vocational training, side by side with, but distinct from, secondary education. Arrangements have just been made to send sixty-five students of both sexes to various foreign countries for special courses of study, the men to devote themselves to the different branches of natural science, mathematics, social science, statistics, lithography, metalwork or woodwork, and the women to learn such crafts as needlework, dressmaking, domestic economy, child welfare and laundry-work. Their expenses are to be defrayed by the Government.

Language Reform.

132. An offshoot of Turkish educational policy which has received much attention since the Linguistic Congress was convened in September 1932 is the

reform of the Turkish language, a bee which lost no time in following its historical mate into the Gazi's bonnet. The various sections of the commission which was set up after the congress have worked steadily throughout the year, the main object being to renovate the Turkish language by discarding foreign words and locutions which have been adopted at different epochs and substituting in their place genuine and original Turkish equivalents, so that Turkish may regain its pristine "personality." Recourse has been freely had to popular co-operation through the medium of the press, the public having been invited to supply genuinely Turkish equivalents for Arabic and Persian words, indicating their source; the results of these enquiries are now being examined and sifted by the commission. The commission has defined the main lines of its programme as follows:

(1) To undertake a comparative study of the Turkish language and of the more ancient Turkish (*sic*) languages, such as Sumerian and Hitite, and also of Indo-European and Semitic languages.

(2) To carry out research on the historical development of the Turkish language, and to compile a comparative grammar on the subject.

(3) To compile a dictionary of idioms by collecting words belonging to Turkish idioms; subsequently, to compile a basic dictionary of the Turkish language, a grammar and a syntax.

(4) To compile an historical grammar of the Turkish language.

(5) To collect works published in Europe, America and Asia on the Turkish language and to translate into Turkish such of them as are found to be useful.

(6) To publish periodically the results of the commission's researches and those of foreign authorities dealing with the Turkish language.

133. The progress of this work is being freely ventilated in the press and, as may be surmised, the ingenuity of some of the theories put forward is equalled only by their boldness. The commission has imposed upon itself, or rather, the Gazi has imposed on it, a stupendous task, the magnitude of which would surely appal any recognised philologist, though it does not seem to daunt the ardent and self-complacent Turk, whose findings are not likely to carry much weight beyond the boundaries of his native land. Such prophets are not without honour - in their own country. Adverse criticism on the part of well-informed foreigners is deeply resented, but certain Russian philologists have been found suitable and worthy co-operators in the great work, the whole fruits of which are unlikely to be vouchsafed to Turkey and the world for some years to come.

Civil Aviation.

134. In establishing a civil air service for the conveyance of passengers and mails between Constantinople and Angora the Turkish Government have this year

embarked on an entirely new enterprise, and have lavished upon it all the enthusiasm which a child devotes to a new toy. The service, which began to operate regularly in April, has been maintained with the co-operation of a manager, pilots and mechanics lent by the American firm of Curtiss-Wright, who supplied the two aeroplanes which were put into service. At first flights were made daily, but subsequently a thrice-weekly schedule was adopted when it was found that the public demand for conveyance by air was less than had been anticipated. The administration was placed in the hands of the Ministry of National Defence, and made subject to the control of the General Staff, a subsidy of £T. 50,000 being voted for the purpose of making up the balance between current revenue and expenditure for the first year. The service has been suspended since the beginning of November owing to the necessity of overhauling the two aeroplanes, which had already considerably exceeded their normal number of flying hours.

135. Representatives of Messr. Curtiss-Wright are now engaged in negotiations with the Turkish Government for the further development of air lines across Turkey, the proposed scheme embracing connexions with foreign air services in southern and Central Europe, Syria, Iraq, Persia and Russia. A three-year programme of development has been submitted to the Turkish Government, and the scheme has already received the approval of the General Staff in its main lines. There is every likelihood that Messr. Curtiss-Wright will obtain the contract for the supply of all the necessary equipment in the event of their proposals being accepted by the Government. Civil air services will then be transferred to the administration of the Ministry of Public Works and freed from the trammels of the General Staff. When the Angora-Constantinople service is resumed in March next the equipment of the air line will be augmented by putting into service the transport machine which was presented to the Turkish Government by the Soviet delegation on the occasion of their visit to Turkey in October last; this aeroplane has accommodation for nine passengers, as compared with only four carried by each of the two Curtiss-Wright "Kingbird" machines.

136. Further evidence of Turkish enterprise in this direction is afforded by the progress of the school of civil aviation which is run by a certain Vecihi Bey at Constantinople. Several pilots have already obtained their certificates after completing their course at the school, including one woman pilot, the first in Turkey. The school possesses three aeroplanes.

137. It is to be regretted that the Turkish Government have made it clear during the course of the year that authorisation will no longer be granted to foreign aviators to use any other route across Turkey, east of Constantinople, than that which passes through Eskişehir, Konya and Adana to Aleppo; the more direct route between Athens and Aleppo, which follows the southern coast of Anatolia,

can now only be followed by aviators who are prepared to take the risk of incarceration in the event of their making a forced landing on Turkish soil.

138. The services of Major Hulse, the American adviser on aviation to the Ministry of National Defence, were dispensed with in December on the grounds of economy.

IV-COMMERCIAL AND ECONOMIC AFFAIRS

139. It may be of interest to review the economic policy of the Turkish Government up to the present time, and the effect that such policy is likely to have on the trade of the United Kingdom.

140. In the early days of the Nationalist or Kemalist régime, the economic policy was clearly defined. It aimed at an adjustment of the country's trade balance, with the object of assuring the stability of Turkish currency. This was to be secured by the development of industry and an increase in the volume of exports.

141. With a view to encouraging industry, special legislation was enacted granting concessions in regard to the installation of factories and the import of raw material, and tariff revisions were effected from time to time, providing for increases in the duty on any article which it was considered was competitive with the native product.

142. As a result of this policy, there has been a slow but steady development of local industry, notably in regard to the coarser grades of cotton goods, woollen goods of all kinds, cotton and woollen knitted goods, silks, leather manufactures and footwear, soaps, sugar, perfumery, chocolate, sweets, biscuits, preserved fruit, fish and vegetables, furniture and bedsteads. There has also been an improvement in the quality of the Turkish product, particularly in the leather industry.

143. The Turkish Government has not been content to leave industrial development to private enterprise, but has directly participated in the creation of sugar factories and in the re-equipment of Government textile and leather factories, and the Sumer Bank, which is in effect an official institution, has been created for the express purpose of financing and facilitating further industrial enterprises. The Turkish Government has, moreover, under consideration a five-year industrial plan, which comprises the creation of factories for the manufacture of paper, window glass, textiles, and the development of an iron and steel industry.

144. In the domain of agriculture, assistance has been provided to the peasants, co-operative societies have been instituted, grain has been provided from time to time free of charge, and the activities of the Agriculture bank have been directed towards the development of agriculture.

145. Owing, however, to the continued world crisis it was found that, to attain the main objectives as set forth above, namely, the stability of the country's currency and the adjustment of its trade balance, some considerable time would necessarily have to elapse, and, therefore, extraordinary measures would have to be taken.

146. Further protective measures in the customs tariff were imposed, and exchange restrictions were applied which for some considerable time secured stability, but when the United Kingdom went off the gold standard there was a feeling of uncertainty. Turkey very naturally pegged the lira on the franc, further exchange restrictions were imposed, and extraordinary machinery was set in motion to wipe out Turkey's adverse trade balance and further to secure exchange stability. Without any warning a quota system of imports was imposed.

147. In deciding upon this extreme step, the Turkish Government were no doubt extremely preoccupied with the stability of national currency. The combined effects of the comprehensive assistance given to industry and the heavy duties applied to foreign goods could not do more than affect the relatively small range of products manufactured in the country, and every year, from the close of war until 1931, the trade balance of the country was adverse, and this adverse balance was increased by the fact that invisible imports, in the shape of debt payments abroad, shipping and insurance services, and remittances by foreign concessionary companies in Turkey, exceeded invisible exports which consisted mainly in remittances from abroad and tourist traffic.

148. The result was a deficit every year of several million Turkish liras, which had to be converted into foreign currency and transferred abroad, and in a poor country such as Turkey this process represented a serious drain on the nation's resources.

149. Although the quota system was extremely prejudicial to the commercial interests of all countries trading with Turkey, there were no grounds for protest against these restrictions, for there was no question of discrimination in favour of any given country, but with the advent of the present Minister of National Economy, Celal Bey (Bayar), conditions changed.

150. Celal Bey, approached the problem in two ways. In the first place, he wished to increase the exportation of certain Turkish products which had found an increasing difficulty in finding a sale abroad, and, in order to do this, a decree was issued by which goods of foreign manufacture could be imported free of quota restrictions against the export of the Turkish products in question. This measure enabled him to get rid of surplus stocks of tobacco, for which there was no market, and to check the decline in exports due to lack of markets.

151. The other problem upon which Celal Bey concentrated was that of finding some means of making the quota system less indiscriminatory in its application, as, in his view, it was unjust that all countries should be treated on the same footing, irrespective of their commercial exchanges with Turkey. A first step in this direction was the publication of a new decree which provided for the elimination, as regards certain classes of goods, of countries such as Japan which, although exporting to Turkey, took little in exchange. To carry out the terms of this decree a list known as List "M" allocating quotas by country in respect of certain tariff positions, was added to the import quota lists, and little or nothing was allowed to countries which were not buyers of Turkish products. This measure had some effect, for in order to introduce her cotton goods Japan was forced to take opium and a certain amount of tobacco.

152. The Minister's next step was to obtain the cancellation of exchange restrictions applied by countries, such as Spain, on Turkish exports. These restrictions were seriously affecting the export to Spain of eggs, and in return for their cancellation Spain was allowed to introduce her products into Turkey free of quota restrictions. This concession, however, did not affect our trade with Turkey. Later, as a result of a protest against the favour granted to Spain by Turkey, the United States of America, whose exports to Turkey were far below her imports from Turkey, obtained the admission into Turkey, free of quota restrictions, of certain manufactures of the United States, some of them competitive with our own.

153. The favours granted to these two countries prevented His Majesty's Government enjoying the unconditional most-favoured-nation treatment to which they were entitled by the Anglo-Turkish Commercial Treaty. A protest was, therefore, addressed to the Turkish Government by His Majesty's Embassy in July 1933. The attitude taken by the Turkish Government in answer to the protest was that in time of economic crisis exceptional measures were justified to safeguard the economic activity of the country, and that the Turkish Government were willing to grant to His Majesty's Government the same concessions as those granted to the United States on a system providing for the balance of payments. The policy of the Minister of National Economy is the conclusion of special trade agreements based on the balance of payments operating through clearing houses, his argument being that if any country is desirous of increasing the volume of its exports to Turkey that country must increase the volume of its imports from Turkey, and he is determined to attain his object through the medium of the quota system of imports. He has been partly successful, for a number of countries, including Germany and France, have negotiated clearing agreements with Turkey, and he will undoubtedly drive other countries into negotiating similar agreements. This end will be attained by further discrimination in the allocation of quotas on List "M" and by drastic reductions of quota allocations in the general quota lists.

Moreover, Government contracts will, wherever possible, be awarded to those countries having clearing agreements with Turkey.

154. Turkey has denounced its commercial treaties with Italy and Belgium, and there is little doubt that the Belgian Government will be prepared to negotiate a clearing agreement if no other "terrain" can be found upon which to negotiate. In addition, Switzerland, by a provisional agreement, has undertaken to negotiate one on a clearing system.

155. The attitude of the Minister as described above was apparent in the allocation in November last of the quotas in List "M." The decree introducing these quotas for the period October to December granted the right to countries with clearing agreements to import treble the quantity of goods shown against their name under the tariff positions, contained in the aforesaid list. This discrimination, flagrant enough in itself, was accentuated in the allocation of the quotas, the quotas fixed for certain countries with clearing agreements being out of proportion on a percentage basis to their exports to Turkey in a normal year.

156. In view of the foregoing, the position of our trade with Turkey can only be looked upon with some anxiety. It is restricted under a quota, whereas many classes of exports to Turkey by our principal competitors are, by virtue of clearing agreements or by special concessions, free of import restrictions. It is not possible at this juncture to form an idea as to the extent of the drop in the volume of our exports to this country as the result of discrimination, but it is feared that when statistics are available covering a period on the basis of which a comparison can be made, it may be found that the volume of our trade on a percentage basis will show a decline and that of our main competitors an increase. Hitherto, protests against the breach of Turkey's treaty obligations have been unavailing, and it is feared that continued protests will produce little or no result.

157. This is the position at present, and it is believed that even were the Turkish Government to grant us unconditional most-favoured-nation treatment, until the expiration of the Anglo-Turkish Commercial Agreement in September 1935 (an unlikely contingency), they will, in any new treaty, base their negotiations on the principle of equality of commercial exchanges, and, although such an agreement may perhaps be more satisfactory than the quota system as applied to the grade of the United Kingdom at the present time, it has the disadvantages that there is no guarantee that our imports from Turkey will continue on the level of previous years, Turkey's exports being dependent on the extent of her exportable crops, and there are other factors which would have to be taken into consideration, such as the increased preference rates granted to the Dominions under the Ottawa Agreement, which might well result in a considerable decrease in our imports from Turkey under the heading of dried fruits, unless some concessions are granted in favour of figs and sultanas. It is feared, therefore, that the development of our

trade with this country in the future will be contingent upon the value of our imports from Turkey.

158. According to the latest returns from Smyrna of exports of dried fruits to the United Kingdom, there is a marked decline in shipments of sultanas compared to last year. Turkey's economic policy is, therefore, a serious obstacle to the development of our trade, which, under normal conditions, and under the terms of the existing anglo-Turkish Treaty of Commerce, would have shown a progressive improvement.

159. The following review of Turkey's trade balance from 1926 up to the first ten months of the current year, and that between the United Kingdom and Turkey for the same period, is furnished here below, as well as figures showing the relative position of our principal competitors as compared to our own:

Turkey's Trade Balance.

(In millions of £T.)

	Imports to Turkey	Exports from Turkey	Balance
1926	234.7	186.4	- 48.3
1927	211.4	158.4	- 53.0
1928	223.5	173.5	- 50.0
1929	255.9	155.4	- 100.5
1930	147.5	151.4	+ 3.9
1931	126.6	127.2	+ 0.6
1932	86.0	101.3	+ 15.3
1933 (ten months)	61.4	70.4	+ 9.0

The marked decrease in imports in 1930 was due primarily to the application of increased customs duties in 1929, and this downward movement was accentuated by the establishment, in November 1931, of the quota system. The retrogression in the import trade was accompanied by a decline, though not to quite the same degree, in Turkish exports; this decline has been caused by the increasing difficulties in finding outlets for Turkish agricultural produce and by the sharp fall in world prices of such produce. Although the heavy adverse balance which had been a feature of the country's overseas trade returns up to 1929 was converted, in 1930, into a small balance in favour of Turkey, it was considered that

the economic position of the country and the necessity for ensuring the prosperity of Turkey's growing industries called for a drastic control of imports, a control which was effected, as stated heretofore, by the application of the quota system.

160. This new economic policy naturally resulted in a severe reduction in the exports of all countries to Turkey. The United Kingdom was one of the principal victims of the system, for, apart from the fact that our staple exports to Turkey, viz., cotton and woollen goods, were seriously affected, the quotas were applied at a time when the United Kingdom might reasonably have expected to derive a great advantage from the abandonment of the gold standard. The institution of the compensation system, however, mitigated the worst effects of the quotas, but this expedient has now been abolished, and, in view of the fact that in the present quotas countries having a clearing agreement receive specially favourable treatment under List "M," the future outlook is, as far as the United Kingdom is concerned, indeed gloomy.

*Exports of the United Kingdom
and of her principal Competitors to Turkey from 1926 to 1933
(first Nine Months).*

161. The attached table shows the exports of the principal countries exporting to Turkey during the past eight years, together with the percentage of the total trade which these exports represent.

162. The decrease in the trade of all the principal countries exporting to this country is the natural corollary of the quota system and of the development of Turkish industry.

163. The relative positions of the various countries have undergone some change in recent years, the most notable modifications being the increase in the proportion of Germany's exports (13.7 per cent. of the total in 1926, as against 25.7 per cent. during the first nine months of 1933) and the marked decline in imports from France (13.7 per cent. in 1926 and 5.6 per cent. during the first nine months of 1933).

164. The United Kingdom's export trade to Turkey showed a relative decline up to 1930; there was a slight, but increasing, improvement in our position in 1931 and 1932 and the first nine months of 1933, but this improvement is likely to be arrested by increasing quota restrictions.

Results of Turkey's General Economic Policy.

165. The Turkish Government has been successful in its immediate objectives of balancing the commercial exchanges of the country, stabilising the exchange

and arresting the exodus of capital, but these results have been achieved only by a policy of restriction.

166. Considerable sums have been expended on railway development, and this expenditure, which will constitute a heavy financial burden for some years to come, had as one of its aims the development of agriculture and the stimulation of export trade; it was hoped, in effect, that once rapid and cheap transport was available to move and distribute crops to consuming and export centres, Turkey would be able to export her crops in greater volume and at cheap rates. In this direction the Government has been unsuccessful. The railways, apart from the immediate financial burden they entail, are run at a loss and are likely to do so for many years to come, but this aspect of the question would be relatively unimportant had the new means of communication been instrumental in increasing exports. The export returns will indicate the extent to which this hope has been disappointed. Even when allowance is made for the fall in world prices since 1926, it is obvious that Turkey's overseas markets are shrinking and that the artificial stimulation of clearing agreements can do no more than check the decline.

*Exports of the United Kingdom and of her principal Competitors to Turkey
from 1926 to 1933 (first Nine Months).*

	1926	Per- centage of Total £T.	1927	Per- centage of Total £T.	1928	Per- centage of Total £T.	1929	Per- centage of Total £T.
Germany	32,340,826	13.7	30,005,176	14.2	31,687,883	14.2	30,172,354	15.3
Italy	37,096,379	15.8	26,054,117	12.3	26,425,588	11.8	32,031,911	12.5
United Kingdom	33,049,222	14.0	28,757,500	13.6	27,470,757	12.3	31,356,153	12.2
France	32,096,835	13.7	29,173,157	13.8	29,169,131	13.1	26,690,220	10.4
Czechoslovakia	16,484,370	7.0	13,698,732	6.5	13,598,023	6.1	15,458,482	6.9
Belgium	13,508,297	5.7	12,200,317	6.0	13,100,892	5.9	14,812,467	5.8

	1930	Per- centage of Total £T.	1931	Per- centage of Total £T.	1932	Per- centage of Total £T.	1933 (9 months)	Per- centage of Total £T.
Germany	27,380,130	18.6	27,048,547	21.3	19,982,621	28.2	13,832,032	25.7
Italy	20,390,740	13.9	18,450,052	14.5	11,074,200	12.9	6,471,627	12.0
United Kingdom	16,535,535	11.2	14,361,400	11.3	10,640,466	12.4	7,284,358	13.5
France	15,499,209	10.5	12,787,611	10.0	7,189,840	8.4	3,013,129	5.6
Czechoslovakia	8,181,536	5.6	5,952,271	4.7	3,734,558	4.3	2,793,494	5.1
Belgium	8,651,198	5.9	8,123,010	6.4	6,175,381	7.2	3,585,789	6.6

V. NAVAL AFFAIRS

Matériel.

167. There are at present no vessels under construction and no new vessels joined the fleet during the year under review.

168. Satisfactory arrangements have been made for the payment to the Italian contractors of the sums due for the cost of the new vessels delivered by them in 1931 and 1932 and, the guarantee periods having expired, the various technical experts lent by these firms have now returned to Italy.

169. In June the press reported the settlement of the Franco-Turkish dispute about the payment of the repairs to the *Yavuz* carried out by the Saint Nazaire Company.

170. A large number of mines were ordered from Russia in 1932, of which about 100 have been delivered during the course of this year.

Exercises.

171. Much activity has been shown by the fleet in carrying out gunnery and tactical exercises.

172. In September the fleet carried out manœuvres in the *Ægean* sea. The Chief of the General Staff, Fevzi Pasha, embarked in the *Yavuz* for these exercises, for which the fleet was divided into two forces, the first group consisting of the *Yavuz* and destroyers *Kocatepe*, *Adatepe* and *Zafer*, and the second group the cruisers *Mecidiye*, *Hamidiye*, destroyer *Tinaztepe* and the four submarines. On completion of the manœuvres the fleet visited Adalia.

Budget.

173. The authorised expenditure voted for the year commencing the 1st June 1933, was £T. 3,765,560, a slight increase on the figures for the preceding year.

174. In June the Grand National Assembly approved the second reading of a Bill for the construction of a naval port dockyard at *Gölcük* (Gulf of *Izmit*).

Naval Visits.

175. The destroyer *Zafer* paid a short visit to Varna to embark M. Herriot for passage to Constantinople, and the *Yavuz* accompanied by two destroyers, also visited this port and made a brief stay of about two days.

176. Visits were paid during the year to Constantinople by the Swedish training ship *Fylgia*, the Greek training ship *Ares*, the Italian submarines *Delfino* and

Tricheco, the Yugoslav flotilla leader *Dubrovnik*, and a Russian squadron consisting of the cruiser *Krasni Kavkaz*, the destroyers *Petrovski* and *Shaumyan* and the submarines *Revoluzioner*, *Spartakovetz* and *Yakobinetz*.

177. The Russian cruisers *Chervonaya-Ukrainia* and *Profintern* also paid brief visits to Constantinople on the arrival and departure of the Soviet delegation which visited Turkey for the festivities in connexion with the tenth anniversary of the republic.

Training.

178. Two Turkish naval officers who had been studying in naval establishments in England returned to Turkey early in the year, having completed their courses of instruction with very satisfactory results.

179. Two Turkish naval officers are carrying out courses of instruction in Italy at the present time.

180. German retired naval officers continue to be employed as instructors at the Naval Staff College and with the fleet.

Visit of Naval Attaché.

181. The naval attaché was invited to pay an official call on Captain Şükrü Bey, the senior naval officer of the squadron which visited Constantinople during the October festivities. The naval attaché was received aboard the *Yavuz* with great cordiality and given a gun salute on departure. The following afternoon a reception was held in the *Yavuz* which Captain Ramsay and other foreign naval attachés attended.

182. Apart from the above, no facilities were given to the naval attaché to visit any naval establishments or other units of the fleet.

Naval Uniform.

183. A modification was made towards the end of the year in the wearing by officers of the colour marks for distinguishing the various branches of the service. Instead of a thin, coloured stripe inserted between the gold lace stripes on the sleeves, the distinguishing colour is now shown in the form of a patch or tab on the collar of the jacket or coat.

VI- MILITARY AFFAIRS

184. There have been no important changes in the organisation of the Turkish army during 1933. The army in peace consists of nine army corps of two divisions each. Three of the corps also contain a cavalry division. There are, in addition, fortress troops, frontier guards and mountain brigades. The effectives are estimated at 110,000 (all ranks) for the army and 30,000 for the gendarmerie.

185. The following sums were allotted for defence in the 1933-34 budget:

	£T.
Army	32,383,000
Air	943,000
Navy	3,765,000
Gendarmerie	8,679,000
Military factories	2,955,000
Cartography	603,000

186. Although several incidents during the year have proved that foreigners are regarded with as much, if not more suspicion than ever in Turkey, the General Staff have made a distinct effort, at least ostensibly, to allow military attachés to see something of the Turkish army. The attitude of several of the senior commanders at various festivities was more genial and communicative than it has previously been and the whole Diplomatic Corps was invited to a reception at the Officers' Club in Angora. The naval attachés were received on board the *Yavuz*, this being their first contact with the Turkish fleet. All the military attachés were invited to assist at exercises at Polatli and Angora.

187. Only one battery of artillery and one squadron of cavalry, respectively, took part in these exercises, which were of so elementary a nature that little information of military value could be deduced, but the cordial reception met with in the officers' mess of each of these units was unprecedented in the experience of military attachés in Turkey since the war.

188. Unrest in Kurdish region has not been on a scale to attract attention this year. The suppression of smuggling on the southern frontier has occasioned a few casualties.

189. Manœuvres have not taken place on a larger scale than divisional exercises. An innovation was a concentration of several artillery regiments in the country near Polatli for practice in firing with aeroplane observation. Military attachés were not invited to attend, but it is probable that this branch of artillery work is still in a very elementary stage.

190. Some 750 combattant officers figured in the annual promotion list, including ten new generals. Cemil Cahit Pasha, commanding the Vth Corps, was promoted Lieut.-General. Sedat Pasha was replaced as Under-Secretary of State by Nazmi Pasha. Although the most senior commanders in the Turkish army appear to be permanently established in their posts, many changes were made amongst divisional and other commanders during the year.

191. A great effort was made to make the review on the 29th October more impressive than in previous years. The IVth Army Corps, brought up to strength by the inclusion of regiments from other corps, paraded on the race-course and marched past the Gazi in good order, and carrying regimental colours of crimson silk, which had been presented for the first time. The men had been well drilled and made an excellent impression, but their uniform and equipment, which were brand new, looked as if they had been brought out of store for the occasion.

192. The question of *matériel* continues to give difficulty. Turkey must for many years be dependent on importing the larger part of her guns, ammunition and other war equipment, although some progress has been made in the arsenal at Kırık Kale. One of the chief reasons of her friendship with Russia is the hope of getting war *matériel* from Moscow. It is rumoured that during the visit of General Voroshiloff the Russian experts commented plainly on the deficiencies in this respect. A few tanks have already been acquired, and there are rumours of mines and howitzers to be supplied for the defence of the Dardanelles, but there is no sign as yet of any large acquisition of light lorries or tractors, the absence of which would be a severe handicap in case of war.

193. The hope of being allowed to remilitarise the Straits has not been abandoned by Turkey, in spite of discouragement by the Powers. It is significant that the Russian guests to the anniversary celebrations were taken to Balıkesir and the Dardanelles.

194. The great progress made in railway construction is intimately connected with strategy. When the present programme is completed Turkey will possess two main arteries, Kars-Ankara-Balıkesir and Diyarbakir-Malatya-Afyonkarahisar-Smyrna, with four lines from north to south, making a very complete network.

195. The Cartographic Service has been put under the direction of a Lieut.-General, Sedat Pasha, and there are signs of considerable increase of work on the mapping of the country, particularly in the Balıkesir region, but the result of these labours is not likely to be made public.

196. A slight change has been made in the uniforms of officers and cadets. The intention to adopt a tie and open collar on the British pattern was abandoned as impracticable, except in the air units. Nevertheless, the new uniform is smarter than the old.

197. Aviation has made good progress during 1933. The Assistant Secretary of State for Air is now a Major-General, Selim Cevat Pasha. While French experts are still employed at the school of flying, and most of the machines are of French origin, the American firm of Curtiss-Wright has put the abandoned Junker factory at Kayseri into working order, and three machines have been built there. Curtis have also delivered a number of aeroplanes, made in America, and have submitted schemes for the building of new barracks for the air units, the laying out of new landing-grounds and the development of civil aviation.

198. British machines will at last be represented in the Turkish army, Messrs. Vickers (Supermarine) (Limited) having secured a contract for six flying boats.

199. At the annual review, over eighty machines flew over the parade-ground in tolerably good formation, while twenty each were seen in Stambul and Smyrna.

200. The Turkish air force is now organised in three regiments, and possesses approximately 130 war machines and seventy instructional. Between thirty and forty more are on order or under construction.

VII- MISCELLANEOUS

Turkish Attitude towards British Subjects.

201. In general it may be said that the attitude of Turks towards individual British subjects in Turkey in 1933 varied, as in previous years, between a captivating friendliness and an irritating intolerance. Leaving aside the persecution which British firms and individuals in Turkey endure in common with all other foreign firms and individuals, there are continual evidences of the Turkish belief (generated mostly by Colonel Lawrence's war activities and his post-war revelations of them) that any British subject may be Colonel Lawrence, or some other spy. This belief was responsible in 1933 for the refusal to grant facilities to British archaeologists (Miss Lamb), botanists (Messr. Balls and Gourley), the shadowing of the Rev. Clark Kerr (found by customs officials at the frontier in possession of a book by Colonel Lawrence), and the expulsion of Mr. Lander (considered to be too intimate with Turkish officials). Against this may be set the friendliness shown to other British subjects. Sir R. Johnson, Deputy Master of the Royal Mint, was made the guest of the Turkish Government during a stay in connexion with a new issue of Turkish coinage. Professor Baxter, of the University of St. Andrews, was given permission to carry on archaeological researches in Stambul. Mr. Gadd, of the British Museum, was allowed to study Jerablus potteries at the Constantinople Museum. Even Messr. Balls and Gourley, botanists, though refused some facilities, met frequent instances of cordiality and goodwill in their tour through Anatolia. Aviators in distress, like Flying Officer Gleave, found Turkish officers and peasants

obliging and helpful. (It is true that another aviator, Mr. White, like Messrs. Mollison and Kingsford Smith in other years, experienced difficulties in Turkey, but he, like the other two, had infringed Turkish regulations.) Chance British motorists in the summer of 1933 travelling from India, Transjordan or Palestine, and crossing Anatolia on their way to Europe, were loud in praise of the welcome and help given them by the Turkish inhabitants of regions through which they passed, and remarked that Turkish welcome became warmer when it was learnt that the travellers were British, the explanation given in many cases by Turkish inhabitants being that they had been prisoners of war in British hands, and had grateful memories of the experience. The mixture of suspicion of, and friendship towards, British subjects was again exemplified in the treatment of the British military and naval attachés in 1933. Up to then suspicion had been responsible for preventing Turkish officers coming into contact with these attachés. In 1933 it relaxed to the extent of permitting the military attaché to assist at some military exercises in Polatli, and at a reception at the officers' club in Angora, and of allowing the naval attaché to visit the Turkish Commander-in-chief in the *Yavuz* then lying in the Bosphorus, and to take part in a reception on board. The friendliness shown on these occasions by the Turkish to the British officers was striking.

202. The inconsistency between the innate goodness which can be discerned in most Turks, and their numerous manifestations of injustice, unfairness or cruelty, is fairly generally recognised, and must be taken into account by foreigners in their contact with the people of this country.

Ottoman Public Debt (now the Distributed Public Debt of the former Ottoman Empire).

203. The negotiations which had proceeded in Paris throughout 1932 were successfully concluded in March 1933, and the new contract was signed on the 22nd April. After a period of partial default lasting for three years, the bondholders' representatives decided that the only alternative to continued default was the acceptance of a new agreement with a reduced and a fixed annuity. Under this agreement the nominal capital of the old Ottoman Public Debt is fixed at 8,378,000 Turkish gold pounds, a reduction since 1914 of over 90 per cent. The new agreement provides for (a) the issue of new Turkish 7½ per cent. bonds, each of 500 French francs, for a total of 940,193,000 French francs, in exchange for the Turkish proportion (about 70 per cent.) of the existing Ottoman bonds; and (b) a fixed annuity of 700,000 Turkish gold pounds, equivalent to 78,551,900 French francs, which involves a reduction in interest of 47 per cent., as compared with the 1928 agreement.

204. The agreement was ratified by the Grand National Assembly on the 28th May, and entered into operations as from the 12th September 1933, on which date

the assent of a majority of the Ottoman bondholders to the agreement was notified to the Turkish Government.

Ottoman Bank.

205. An agreement for the prolongation of the Ottoman Bank's concession in Turkey until the 1st March 1952, was signed at angora on the 5th June 1933, by Saracoğlu Şükrü Bey (who had conducted the negotiations with the Ottoman Public Debt Bondholders), on behalf of the Turkish Government, and M. Bellet, director-general of the bank's head office in Paris. The agreement was ratified by the Grand National Assembly on the 10th June. In supporting the Bill of ratification, İsmet Pasha spoke of the Government's sincere desire for cordial co-operation with the bank and for the bank's prosperity and development, in view of the services which it could render to the country.

206. By the terms of its new agreement the Ottoman Bank engaged itself to place at the disposal of the Turkish Treasury an unsecured statutory credit in foreign currency to the amount of £1,250,000, and to open in favour of the Treasury a temporary credit in foreign currency to the same amount. In addition, the bank undertook to allot a capital sum of £1 million sterling to its operations in Turkey. The bank also agreed to make a loan of £1 million to the new Sumer Bank (formerly the Bank of Mines and Industries), and to accept certain reductions in the immunities from taxation which it had hitherto enjoyed.

Drug Traffic.

207. In January the Grand National Assembly unanimously voted a Bill providing for the adherence of Turkey to the International Opium convention of The Hague, 1912, together with its supplementary protocol of 1914, and to the Geneva conventions of 1925 and 1931. The Gazi himself had presided at the meeting of the Council of Ministers, at which the decision to submit this important measure for the Assembly's approval was taken, and was subsequently the recipient of the official thanks of the United States Government for this initiative in the cause of humanity. The assumption of the obligations imposed by Turkey's adherence to the above conventions, necessitated further legislation to bring the provisions of the existing law for the control of narcotic drugs into line with the stipulations of the conventions.

208. On the 31st May the Grand National Assembly passed a law providing for the formation of a Narcotics Monopoly Administration, applicable as from the 1st June. The Administration was attached to the Ministry of National Economy, and the co-operation of the Ministry of Health with this department as regards the manufacture, import and export of narcotics was provided for. The trade in raw opium within the country was declared to be free, and measures were to be taken for the classification and standardisation of opium.

209. The Turkish police and Customs officials were successful in effecting the arrest, in April, of a considerable number of drug traffickers, mostly Greeks, and the seizure of apparatus for making heroin. Three secret factories were discovered. Further organisations of a similar nature were brought to light in September, a large stock of hashish being seized at Gemlik, on the coast of the Gulf of Mudanya, and heroin being seized in a suburb of Pera and also in a safe hired in the Ottoman Bank by a Greek banker. Legal proceedings against the culprits resulted in their being sentenced to varying terms of imprisonment and the payment of fines.

210. The Grand National Assembly ratified the Turco-Yugoslav Opium Sales Convention, which had been signed at Angora on the 14th April 1932, and the ratifications were exchanged at Belgrade on the 23rd September 1933.

Claims.

211. (a) *Pre-war claims*—By an agreement between His Majesty's Embassy and the Ministry for Foreign Affairs, approved by the Turkish law of the 1st January 1931, the Turkish Government were to pay to His Majesty's Government the sum of £30,000 in five equal annual instalments, in full settlement of certain British pre-war claims alluded to in article 71 of the treaty signed at Lausanne in 1923. The fourth annual instalment was duly paid in December 1933.

212. (b) *Anglo-Turkish Mixed Arbitral Tribunal*—This tribunal, formed in accordance with the provisions of the peace settlement of Lausanne of 1923, to hear cases between His Majesty's Government or British nationals and the Turkish Government or Turkish nationals, was wound up in 1932. It gave judgement against the Turkish Government or Turkish nationals in 80 cases. At the end of 1933, the position was that 6 judgements had been either wholly or partially executed, 15 had been sent by the Turkish Government to the Executive Bureau of Constantinople for execution, and 36 were being held up by the Turkish Government on the ground that the plaintiffs were Turkish nationals (Cypriots by birth or adoption), and that the Mixed Arbitral Tribunal had exceeded its powers in passing judgment on their claims. In the remaining twenty-three claims, the plaintiffs had either taken no action or abandoned them.

Eastern Telegraph Company.

213. In execution of an agreement between the Turkish Government and the Imperial and International Communications (Limited), of which both the Eastern Telegraph Company and Messrs. Marconi form part, the company ceased all activities in Turkey at midnight on the 1st November 1933. In fulfilment of the agreement, Messrs. Marconi installed a wireless telegraph transmitting station at Osmaniye, a receiving station at Yeşilköy, and a central radio office in the Central

Post Office, Stambul. These began to operate at midnight on the 1st November 1933. The service is run by Turkish personnel under the Department of Posts, Telegraphs and Telephones. Imperial and International Communications (Limited) ensure the service to Great Britain and extra European countries, via London, and allow the United Kingdom and Turkish Governments a 50 per cent. reduction on official messages.

New Turkish Coinage.

214. The Turkish Government having decided to strike silver, nickel and bronze coins, Sir R. Johnson, Deputy Master of the Royal Mint, visited Turkey in 1933, and was the guest of the Turkish Government during his stay. He gave the Government the benefit of his advice, and drew up for it a detailed report. The coins have not yet been struck.

British Institutions.

215. (a) *Hospitals*- The future of both the British Seamen's Hospital at Constantinople, and of that at Smyrna, is the subject of much reflection. Both are let, the first to a Greek syndicate, and the second to an Italian organisation. At Constantinople the menace of crushing taxation, and the possible loss of the present tenants, combined with the improbability of replacing them, make the outlook unpromising. At Smyrna taxation is light, and the tenants are satisfactory. There is, however, a danger that the ill-will of the local authorities may lead to so strict an application of hospital regulations that the hospital board may be unable, for financial reasons, to comply with them, and may be faced with the alternative of selling the hospital. An offer of purchase has been made by the Turkish Red Crescent Society.

216. (b) *Cemeteries*- Turkish legislation provides for the ultimate municipalisation of all cemeteries, and the boards of foreign cemeteries in Smyrna, including that of the British Protestant cemetery, were advised by the local authorities in 1933 that no further burials would be permitted in the cemeteries under their control after the 31st December 1933. As a result of protests at Angora, the prohibition was lifted for six months, until the 30th June 1934. From that date burials must take place in grounds already set aside by the municipality, and after an interval of seven years the remains in the existing cemeteries must be removed. The local authorities have expressed willingness to exempt from removal from the present British Protestant cemetery a Crimean war memorial, and to take care of it.

English Language.

217. Encouragement was given by the Government in 1933 to the teaching of English. In this connexion, and on a desire expressed by the English teacher at the

Gazi Institute at Angora. His Majesty's Government decided to make a present of a number of English books to the school library. English lessons formed a regular feature of the courses arranged at the Halk Evi. In Constantinople American and English schools attracted Turkish students, and the visits during the year of an English theatrical company, the "English Players", contributed, to some limited extent, to keep alive interest in English, although it was noticed that few Turks patronised the performances.

Propaganda.

218. As a result of the visit to Angora in October of Mr. Price, head of the foreign propaganda department of the *Daily Telegraph* this journal has, by arrangement with the Turkish Government, published a series of articles describing the development of the Turkish Republic since its inception ten years ago.

219. A circular letter was addressed to the foreign missions in Turkey in November by the Minister of the Interior informing them of the formation of a Directorate-General of the Press attached to the Ministry of the Interior. The duties of the organisation were defined as being designed to assure the closer mutual co-operation of Turkey and foreign countries by means of the exchange of information of political, social, economic, cultural and touristic interest. It is intended that foreign press agents and publicists should establish contact with this organisation when visiting Turkey, and that the Directorate-General should communicate with similar bodies abroad. A representative has been delegated to maintain contact with foreign press correspondents in Constantinople.

Treatment of Foreigners and Foreign Concerns in Turkey.

220. It is unfortunately impossible to record any perceptible improvement in the chauvinistic attitude which Turkish officialdom has maintained towards foreigners and foreign interests in the country ever since the Treaty of Lausanne; the reaction, which was an inevitable consequence of the abolition of the capitulatory régime, shows every sign of being as lasting as it is drastic. On the other hand, there is a firm determination that no foreign concern, however useful may be its co-operation in the development of the country or in the maintenance of essential public services, shall be allowed to make any opportunity of "exploiting" the country, *i.e.*, making a reasonable profit; this factor reveals itself in various forms, such as crushing taxation on profits, savage fines for any non-observance of regulations by foreign firms, accompanied by a genial toleration of non-observance by Turkish concerns of the same regulations, and a summary scaling-down of charges levied by public utility concerns such as telephone and tramway services. Instances of the application of such measures have been

disconcertingly numerous during the past year; the Smyrna-Aydin Railway's efforts to enlist the sympathy of the Government in its efforts to compete with road transport have been of no avail; the French Dercos Water Company has found it expedient to cut its losses and surrender its concession to the Municipality of Constantinople Quay Company, an Anglo-French interest, which is prevented from working freely, is at the moment being pressed in the Constantinople press to repair certain streets in the vicinity of the Galata quays and attacked for not doing so; the Constantinople Telephone Company is now faced with the prospect of ruin, after being obliged to spend £100,000 in converting its equipment to the automatic system, by the imposition of a greatly reduced scale of charges. The Eastern and Overseas Products Company (Limited), which runs a soap and oil factory at Smyrna with English capital, has just found itself called upon to pay £120,000 in fines and arrears of taxation for alleged irregularities in accountancy. An unfortunate example of the vindictive punishment meted out to one individual foreigner was the condemnation of Captain Wray, master of the British steamship *Bactria*, to fifteen months' imprisonment and a fine of £5,500 for attempted smuggling of liquor and bribery of customs officials. Mention may also be made of the case of the Italian manager of the Wagons-Lits Company's establishment in Constantinople, whose action in dismissing a Moslem clerk for insubordination resulted in his trial on the charges of insulting the Turkish language, though not before the opportunity had been seized by the university students to make violent demonstrations and to smash up the company's offices, and by the press to conduct a scurrilous campaign against foreigners in general, in the course of which they were indiscriminately compared to dogs, leeches, scorpions and swine.

221. On the other hand, there is the undiminished attitude of suspicion which is assiduously fostered by the General Staff and which permeates numerous strata of the Turkish administrative departments; this is an obsession which is occasionally carried to the point of sheer farce, as witness the case of the Rev. Clark-Kerr, chaplain of the Evangelical Union Church in Constantinople, who had to submit to police surveillance and interrogation for three whole days merely because he happened to have a copy of Lowell Thomas's book, *With Lawrence in Arabia*, in his baggage on arrival at the frontier and thereby incurred the suspicion of being directly connected with Colonel Lawrence, whose name never fails to be invoked by the Turkish press when subversive or untoward incidents arise in any part of the Near and Middle East. Foreigners who wish to undertake expeditions in the interior in the interests of archæology, botany and kindred pursuits may only do so after the General Staff has indicated, frequently after the exercise of considerable pressure, the exact localities which may be visited, and then only under more or less thinly disguised observation. In this respect, it has been observed that the treatment meted out to foreigners is not uniform; the nationals of those countries which are supposed to have a political axe to grind in this part of

the world find themselves treated with much greater suspicion than those of countries, such as the United States of America, whose main interests lie in other spheres. The whole crux of the question lies there, and it is deeply rooted.

222. *Treaties and Agreements Signed, &c., during 1933.*

With	Signed on	Subject	Exchange of Ratifications	Entered into force	Remarks
Austria	8.5.1933	Exchange facilities			Exchange of notes.
"	12.7.1933	Commerce		22.7.1933	Exchange of notes.
Belgium	28.8.1927	Commerce			Denounced by the Exchange of notes. Turkish Government on 23.11.1933. Treaty expires 23.5.1934.
"	30.7.1931	Residence	19.9.1933	19.10.1933	Ratified by Grand National Assembly 24.1.1933.
Brazil	2.7.1933	Commerce		2.7.1933	Modus Vivendi. Exchange of notes.
Bulgaria	24.9.1933	Neutrality, Conciliation and Arbitration.			Protocol renewing Treaty of 1929 for five years.
"	21.12.1933	Commerce			
Czechoslovakia	28.8.1930	Legal, Civil and Commercial Procedure.	6.3.1933	6.6.1933	
Czechoslovakia	28.8.1930	Extradition and Judicial Assistance.	6.3.1930	6.6.1930	
Denmark	8.3.1932	Conciliation and Arbitration	18.12.1933	18.12.1933	
Estonia	16.9.1929	Commerce and Navigation			Stipulations of section 1 of article 11 of Proto-cole de Signature were denounced by Estonian Government 17.1.1932, and became invalid on 17.1.1933.
Finland	20.12.1933	Commerce			
France	5.2.1930	Friendship	14.5.1933	14.5.1933	
"	27.7.1933	Commerce		13.8.1933	Modus Vivendi.
Germany	8.8.1933	Clearing System			
Great Britain	28.11.1931	Civil Procedure	12.4.1933	12.7.1933	
"	28.11.1931	Civil Procedure			Extension of provisions to Southern Rhodesia as from 7.9.1933. Extension of provisions to Northern Ireland as from 7.9.1933. Extension of provisions to Scotland as from 30.9.1933. Extension of provisions to New Zealand as from 20.10.1933. Extension of provisions to numerous colonies.

					protectorates and mandated territories as from 14.12.1933
					Extension of provisions in Barbados and Mauritius as from 24.12.1933. Exchange of notes on 21.12.1933 for extension of provisions to Gilbert and Ellice Islands Colony, the British Solomon Islands Protectorate and Tonga as from 21.1.1934
Greece	9.5.1933	Commerce		1.6.1933	Valid for 6 months, but extended to 31.1.1934. Duration ten years.
"	14.9.1933	Friendship and Collaboration			
"	9.12.1933	Mixed Commission for Exchange of Populations			Suppression of Mixed Commission to take place 8 months after exchange of ratifications. Ratified by Grand National Assembly 28.12.1933
"	22.12.1933	Commerce	1.2.1934		
Hungary	1.8.1933	Clearing System	15.8.1933		Duration 6 months.
"	22.10.1933	Neutrality, Conciliation and Arbitration			Protocol renewing Treaty of 5.1.1929 and its Protocol for 5 years.
Iraq	9.1.1932	Extradition	21.6.1933	6.7.1933	
"	9.1.1932	Establishment	21.6.1933	6.7.1933	
"	10.1.1932	Commerce			Ratified by Grand National Assembly 20.5.1933
Italy	25.5.1932	Non-Aggression and Arbitration		5.6.1933	Extends Treaty of 30.5.1928 for 5 years. Ratified by Grand National Assembly 31.5.1933.
"	7.8.1929	Commerce			Modus Vivendi. Denounced by Turkish Government and ends in January 1934.
"	4.1.1932	Maritime Frontier			Ratified by Grand National Assembly 7.1.1933.
Japan	6.2.1933	Commerce			Modus Vivendi. Validity last extended for 6 months on 6.8.1933.
Netherlands	25.8.1931	Commerce and Navigation			Ratified by Netherlands Government 26.1.1933.
Netherlands	16.4.1932	Adjudication, Arbitration and Conciliation	4.11.1933	4.11.1933	Duration for 10 years.
Norway	16.3.1931	Commerce, Navigation and Residence	1.4.1933	1.5.1933	
Persia	5.11.1932	Friendship			Ratified by Grand National Assembly 28.12.1933.
Poland	29.8.1931	Commerce			Ratified by Grand National Assembly 28.5.1933.
"	29.8.1931	Residence	15.12.1933	14.1.1934	Duration for 3 years.

Romania	11.6.1929	Commerce			Validity of Treaty extended for 6 months as from 17.7.1933.
"	17.6.1933	Commerce			Provisional Agreement. An exchange of notes in the nature of an annex to Commercial Treaty of 11.6.1929.
"	17.10.1933	Friendship, Non-Aggression, Arbitration and Conciliation			
Soviet Union	28.3.1933	Frontier			Extension for 6 months from 12.4.1933 of Agreement of 6.8.1928.
Soviet Union	29.11.1933	Frontier			Further extension of above for 6 months.
Spain	2.11.1932	Commerce			Denounced by Spain with effect from 2.11.1933.
Sweden	19.2.1932	Conciliation, Judicial Settlement and Arbitration	18.4.1933	18.4.1933	
"	8.6.1933	Commerce		1.7.1933	Exchange of notes. Duration for 1 year.
Switzerland	1.6.1933	Extradition			
"	1.6.1933	Judicial Relations			
"	1.6.1933	Conciliation, Judicial Settlement and Arbitration			Protocol modifying Treaty of 9.12.1928.
"	4.12.1933	Commerce		11.12.1933	Provisional Agreement. Duration for 2 months.
Syria	28.1.1933	Customs			<i>Modus Vivendi</i> . Denounced and ceased to have effect on 30.9.1933.
Uruguay	4.1.1929	Friendship	8.12.1933	8.12.1933	Ratifications exchanged at Rome.
Yugoslavia	14.4.1932	Opium Sales	23.9.1933	23.10.1933	Ratified by Yugoslav Government 14.3.1933, and by Grand National Assembly 3.6.1933.
"	27.11.1933	Friendship, Non-Aggression, Judicial Settlement, Arbitration and Conciliation			
"	28.11.1933	Liquidation of certain State and Private Claims			

General

Place and Date of Signature	Subject	Remarks
The Hague, 1912, and Protocol of 1914. Geneva, 1925, and Geneva 1931.	Opium	Adherence by Turkey 15.1.1933.
Barcelona, 20.4.1921	Freedom of Transit.	Adherence by Turkey 27.6.1933 to the Convention and Statute.
Barcelona, 20.4.1921	Régime of Navigable Waterways of International concern.	Adherence by Turkey 27.6.1933 to the Convention, Statute and additional Protocol to the Convention.
Barcelona, 20.4.1921	Right to a flag of States having no sea coast	Adherence by Turkey 27.6.1933 to the Declaration of Recognition.
Geneva, 19.2.1925	Opium	Accession of Turkish Government 3.4.1933 to the Convention and Protocol.
Geneva, 1926	Slavery	Adhesion by Turkey 5.6.1933.
Paris, 24.4.1926	Motor Traffic	Ratified by Grand National Assembly 18.1.1933.
Washington, 25.11.1927	Radiotelegraphy	Ratified by Grand National Assembly 26.1.1933.
Paris, 22.4.1933	Ottoman Public Debt	Ratified by Grand National Assembly 28.5.1933.
London, 3.7.1933	Definition of Aggression	Ratified by Grand National Assembly 23.12.1933.
London, 4.7.1933	Definition of Aggression	Ratified by Grand National Assembly 23.12.1933.

Laws Passed during 1933

Law or decree No.	Date of Publication.	Subject Matter.
Law No. 2083	January 1	Introduction of metric system, January 1, 1934.
Decree No. 13684	January 2	Transfer of foreign money in banks in Turkey to the Central Bank.
Law No. 2094	January 14	Internal loan.
" No. 2095	January 18	Ratification of International Convention (Paris, April 24, 1926) <i>re</i> motor traffic.

* No. 2100 Decree No.13900	January 14 February 27	Control of exchange operations. Safeguarding of Turkish currency. Unification of all previous decrees.
" No. 14156 Law No. 2152	April 12 April 20	Control of import of poultry. Extension for period of four years of provisions International Convention of October 23, 1924, of relating to railway transport of merchandise.
" No. 2173	May 10	Authorises construction of naval base and arsenal at Gölçük (Gulf of İzmit).
" No. 2182	May 22	Engagement of medical specialists for Angora hospital.
* No. 2186	May 23	Establishment of a State Administration of air Services.
* No.2189	May 23	Establishment of an Administration for research and exploitation of gold and oil.
* No. 2197	May 23	Suppression of certain vilayets and grouping of others.
" No. 2200	May 23	Authorises a credit of 80 million liras for construction of Sivas-Erzurum and Malatya-Divrik railway lines.
" No. 2211	May 28	Budget for 1933.
" No. 2214	May 27	Authorises construction of Filyos-Ereğli railway and Ereğli port.
" No. 2219	May 28	Control and organisation of private hospitals.
" No. 2234	May 28	Ratification of agreement with Ottoman Public Debt bondholders.
" No. 2239	May 31	Establishment of coastal shipping monopoly.
" No. 2243	June 5	Control of bank deposits.
" No. 2249	May 31	Extension of time-limit laid down in Law 2007 of 1932 with in which certain professions may be followed by foreigners.
" No. 2252	June 3	Reorganisation of the Istanbul University.
" No. 2253	June 5	Establishment of Narcotics Monopoly Administration.
" No. 2255	May 31	Modifications in customs tariff.

" No. 2257	June 3	Silver coinage.
" No. 2261	June 3	Encouragement of industries.
" No. 2262	June 3	Foundation of Sumer Bank.
" No. 2278	June 8	Suppression of contraband.
" No. 2313	June 12	Control of narcotics.
Decree No 14730	July 25	Constantinople port regulations.
Law No. 2330	October 26	General Amnesty.
Decree No. 15280	November 12	State administration of air services.
Law No. 2351	December 11	Annex to Law 1219 of 1928 relating to the practice of medicine.
" No. 2359	December 25	Formation of company for sale abroad of Turkish tobacco and cigarettes.
" No. 2374	December 28	Abolition of Turco-Greek (Exchange of populations) Commission.

F.O. 371/17959/E.596.

No. 4

Foreign Office to Mr. Morgan, Angora

No. 6

Telegram.

22nd January, 1834

My telegram No.5, of January 17: Sir P. Loraine's arrival in Turkey.

Sir P. Loraine proposes to travel practically direct to Angora, in order to emphasise recognition of the transfer of the capital, and only to return to Constantinople in order to make various necessary arrangements after presenting his letters of credence. This plan must however be contingent on his being able to present his letters very shortly after his arrival, and he is particularly anxious to avoid being kept waiting in Angora while arrangements for the presentation of the letters are being made.

Please therefore do whatever may be possible to reduce to a minimum delay between his arrival and date of presentation of his letters of credence.

F.O.3171/17959/E.508.

No. 5

Mr. Morgan, Angora, to the Foreign Office, London.

No. 5 Telegraphic

ANGORA, 23rd January 1934

Your telegram No. 6.

1. On January 20th I advised Protocol Department of Ministry of Foreign Affairs that Sir P. Loraine would arrive in Turkey on January 30th and in Angora on February 1st and requested that machinery for arranging audience should be set in motion.

2. Today I made representations to Protocol Department with a view to make waiting period as short as possible.

3. Head of Protocol informed me that by established custom official intimation to the Ghazi of new Ambassador's arrival cannot be made until the day of the Ambassador's arrival in Angora and that presentation of letters usually took place seven to ten days after arrival in Angora.

4. However, a private intimation of date of arrival of Sir P. Loraine had already been made to the Ghazi and while the date of audience depended on the Ghazi himself, the head of Protocol promised that he would do all in his power to arrange earliest possible day.

F.O. 371/17959/E. 551.

No. 6

Sir John Simon to Sir P. Loraine (Angora)

No. 44.

FOREIGN OFFICE, January 30, 1934

Sir,

The Turkish Ambassador asked to see me to-day and produced a cutting containing an article published in a weekly newspaper called *New Britain* in its issue of the 17th January. The article is headed "Contemporaries - A Great Savage," and deals with the career of the Gazi. Apart from the basic view of Kemal Pasha which is suggested by the title (as to which some very strong language is used), the body of the article is highly flattering to the Gazi's immense achievements as a transformer of old Turkey into a modern State. His Excellency naturally said that such an article would create a very painful impression.

2. I told Munir Bey that I had never heard of *New Britain* and I did not for a moment believe that it was a paper of any great substance or circulation. But I

much regretted that such an article should have appeared even in an obscure sheet. I reminded his Excellency of the freedom which our law gave to the press; the Government had no power to suppress a newspaper or to punish an editor by executive order. The only remedy, ordinarily speaking, was by proceedings for libel, and I doubted very much whether such a remedy would be well advised, since in any case it would give the newspaper the advertisement which it no doubt would like to have. At the same time I promised that the article should be considered in the proper department of the Foreign Office, and that we would communicate with him further. His Excellency said that he had sent the cutting to his Government, and had felt obliged to call the special attention of the appropriate official to it since it referred to the head of the State. He thought his despatch would have reached Angora about to-day.

I am, &c.

JOHN SIMON

F.O. 424/279, part. 27, p.43, No.8.

No. 7

Sir. P. Loraine, Angora, to Foreign Office, London

No. 11 Decypher

ANGORA, 5th February 1934

Following for Sir L. Oliphant.

My forebodings about the delay in presenting my credentials were not misplaced.

The Ghazi although aware of my dates before I left London on January 25th left Angora unexpectedly the day before I reached this capital, has not returned nor informed Turkish Government when he will do so.

I am satisfied that the Turkish Ministry of Foreign Affairs have done their utmost to procure me an early audience; they realise that I am placed in an embarrassing position but they are powerless to get any reaction from the Ghazi.

I have had it conveyed to Acting Minister for Foreign Affairs that this situation in which I can neither make my official contacts nor be free to dispose of my own time is highly inconvenient more especially as I have other business to do notably in connexion with repairs and renovations in the Embassy house at Constantinople, the need for which is urgent and has been aggravated by the recent fire.

I am producing therefore to Constantinople this evening where the Ministry of Foreign Affairs have promised to give me three days' notice of the date eventually fixed for the audience.

Besides the fact that my presence there is actually required I mean this journey as a polite and tactful protest against an audience being held *sine die* at the disposition of an absent President and I hope that the Ministry of Foreign Affairs will have the courage to indicate to His Excellency the embarrassment caused to them and to me. ¹

F.O. 371/17959/E. 871.

No. 8

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No. 59.

ANGORA, February 6, 1934

Sir,

I have the honour to transmit to you herewith a copy of a letter which I have received from the Honorary Secretary of the 10th Battalion A.I.F. Club, Adelaide, South Australia, requesting me to convey to the President of the Republic a letter expressing thanks for the manner in which the war graves in the Gallipoli peninsula have been tended by the Turkish people. I also enclose the original and a copy of the reply which I have caused to be returned, explaining that the letter addressed to the President is based on a misunderstanding of the true position with regard to the war graves and that I am therefore not in a position to forward it to its High Destination.

2. I have the honour to request that, should you see no objection, the original reply may be transmitted to the writer through official channels together with an enquiry as to the standing of the organisation which he represents, in order that I may be able to decide upon the most suitable action to be taken in the event of his renewing his request.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/17962/E.1367.

¹ Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, 1-7 Şubat 1934 tarihlerinde Karşehir, Yerköy, Yozgat, Boğazköy, Kayseri, Niğde ve Konya yöresinde bir inceleme gezisi yapmış ve 7 Şubat saat 16.00'da Ankara'ya dönmüştür. Cumhurbaşkanı, 15 Şubat 1934 günü saat 16.00'da Çankaya köşkünde İngilizlere Büyükelçisi Sir Percy Loraine'i kabul etmiştir. Yabancı Elçilerin güven mektuplarını Türkiye Cumhuriyeti'ne sunarken resmî nutuk söylemeleri ve Atatürk'ün de bu nutuklara resmen cevap vermesi usulü 1933 yılında protokolden çıkarıldığı için, Sir P. Loraine, resmî nutuk söylemeksiz güven mektubunu Atatürk'e sunmuştur. - BNS

Enclosure 1 in No. 8

Geo F. Edmonds, 10th Battalion A.I.F. Club, Adelaide,
to Sir G. Clerk, British Embassy, Turkey

ADELAIDE, December 8, 1933

Your Excellency,

I have been directed by my committee to enlist your good offices in a matter of interest to us.

We have from time to time read with deep interest the reports of the splendid manner in which the graves of our comrades on Gallipoli have been looked after and respected by the Turkish people.

We should esteem it a deep favour if your Excellency will, on our behalf, convey the enclosed message of our deep gratitude and humble thanks to His Excellency Ghazi Moustafa Kemal Pasha, President of the Turkish Republic.

My committee would esteem it an honour if His Excellency Ghazi Moustafa Kemal Pasha would send us a message of goodwill which we should be pleased to publish in our next annual programme.

For your Excellency's information, the following may be of interest:

Briefly we are the remnants of the first Battalion to leave our State of South Australia in 1914 for service overseas. Every man was a volunteer, only a few having had previous training in the local militia. As part of the 3rd Infantry Brigade of the 1st Australian Division, our Unit was chosen to take part in the Landing operations on Gallipoli, and saw its share of the fighting which followed. In France our Battalion earned the distinction of being called "The Fighting Tenth". As may be expected, those of us who had the fortune of returning wished to keep the friendships formed on Service together and to help the dependents of our departed comrades. Although now scattered as a result of our civilian occupations, our club holds Reunions each year at which country and metropolitan members may meet. At these Reunions we have been honoured by having as our guest Brig. Gen. Sir Alexander Hore-Ruthven, V.C., the present Governor of our State. Our present President is Captain G.C. Campbell, M.C. and Bar B.A., L.L.B.; Brig. Gen. S. Price Weir D.S.O.V.D., our original Colonel, is Patron of the Club. Amongst members of the committee are Lt. Col. W.F.J. McCann D.S.O. M.C. and Bar, Captain A.S. Blackburn V.C. L.L.B., Captain F. Mead M.C. and Bar D.C.M., E.A. Holland D.C.M. M.M. (Fr.) and other distinguished members of the Battalion. I only mention these names, as like the writer we all landed on Gallipoli as N.C.O.'s or privates, which gives us a special reason to remember our comrades who now lie sleeping on Gallipoli's shores.

I trust your Excellency, that I have not bored you with this lengthy note, and that you will be able to help us in this request, for which you have our thanks.

The enclosure is the letter which we should like placed before His Excellency Ghazi Moustafa Kemal Pasha.

Our last annual programme is also enclosed.

I am, &c.

GEO. F. EDMONDS

F.O. 371/17962/E.1367./1.

Enclosure 2 in No. 8

*Geo. F. Edmonds, Honorary Secretary, 10th Battalion, A.I.F. Club, R.S.L. Club,
Adelaide,
to His Excellency Ghazi Moustafa Kemal Pasha, President, Turkish Republic,
Angora*

December 6th, 1933

Your Excellency,

We have read from time to time with deep interest reports of the splendid manner in which the graves of our comrades on Gallipoli have been tended and respected by the people of the Turkish Republic. May we express our deep gratitude and humble thanks to your Excellency, and through your Excellency to your people. We shall always remember such acts of kindness from a chivalrous nation. May we hope that from these expressions, a bond of friendship which will ensure peace and prosperity not only in our time, but for generations now growing, will come about between our two countries. If we achieve that, the sacrifices made by the youth of our two nations in 1914-18 will not have been in vain. Your Excellency knows that our homes are a long way from Gallipoli's shores and few of us will be able to visit the graves of our comrades, but with your Excellency's assurance our minds will be at peace knowing that your noble people will tend to those graves in the future in the same splendid manner as in the past.

Should your Excellency deem to acknowledge this message, a favour we should crave, it would be my proud duty to pass your Excellency's message on to all members of my association and other country men who join with me in wishing that peace and prosperity will rest with you and your nation.

I am, &c.

GEO. F. EDMONDS

F.O. 371/17962/E. 1367, /2.

Enclosure 3 in No. 8

*W.L.C. Knight, Secretary, British Embassy, Angora, Turkey,
to Geo. F. Edmonds, Honorary Secretary, 10th Battalion AIF Club,
Adelaide, South Australia*

ANGORA, February 6, 1934

Sir,

I am directed by His Majesty's Ambassador to acknowledge the receipt of your letter of the 8th December 1933, with which you enclosed a letter addressed to His Excellency the President of the Turkish Republic.

2. I am to state that in its present form the letter to the President is based on a misunderstanding of the real position with regard to the war graves in the Gallipoli peninsula. The position is that the graves are being cared for - and well cared for - by the Imperial War Graves Commission, and in these circumstances His Majesty's Ambassador regrets that he cannot undertake the responsibility of forwarding your letter to its High Destination.

I am, &c.

W.L.C. KNIGHT

F.O. 371/17962/E. 1367, /3.

No. 9

Sir Percy Loraine to Sir John Simon

No.64.

ANGORA, February 8, 1934

Sir,

I have the honour to inform you, with reference to Mr. Morgan's despatch No.405 of the 28th October 1933, that the Minister of Finance, Abdulhalik Bey, has resigned for reasons of health and has been succeeded by Fuat Bey, the Minister of Public Works. A biographical record of Fuat Bey was included (No.26) in the list of Turkish personalities enclosed in Mr. Morgan's despatch No.2 of the 1st January last.

2. Abdulhalik Bey was one of the most hardworking, conscientious and respected members of the Cabinet, and a practising Moslem. He has been ailing for a considerable time, and his poor health was believed to be a source of considerable impatience to the Gazi, so that his resignation, which followed an operation on one of his eyes, was by no means unexpected.

3. Fuat Bey's promotion has been remarkably rapid, and he is still but little known outside Government circles. He retains the portfolio of Public Works for the time being.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/17961/E. 1204.

No. 10

*Sir John Simon, Secretary of State, Foreign Office,
To H.E. Mehmet Munir Bey, Ambassador, Turkish Embassy, London*

FOREIGN OFFICE, February 12, 1934

My Dear Ambassador,

You will remember that when I had the pleasure of seeing you on the 30th January you drew my attention to certain regrettable remarks regarding the President of the Turkish Republic which had appeared in a journal called "New Britain" on January 17th.

I am now happy to be able to let you know that the Editor of "New Britain", on being informed of my view of these remarks, expressed his great regret that they had appeared in his paper, and explained that the article slipped through during his absence owing to illness. He promised that such material would in future be most carefully examined before publication.

I have now ascertained that my impression of the very small importance of "New Britain" is entirely correct.

Yours sincerely,

JOHN SIMON

F.O. 371/17960/E. 789.

No. 11

Sir Percy Loraine to Sir John Simon

No.178.

ANGORA, February 14, 1934

Sir,

I have the honour to inform you with reference to my despatch No.165 of the 6th instant, that Teyfik Rüştü Bey's reply to Mahmut Esat Bey's interpellation regarding the speech of Signor Mussolini, and his account of the firm attitude of the Turkish Ambassador in Rome towards Signor Savich and Signor Mussolini, have given great satisfaction to Turks in Angora.

2. It will be noticed that, in the latter part of his reply, Teyfik Rüştü Bey expresses his conviction that the Grand National Assembly and the nation will not shrink from any sacrifice necessary to make their country strong, ready for any eventuality, and capable of preventing the most powerful outside force not only from laying hands on Turkish territory, but even casting covetous eyes on it.

3. This seems to me obviously the first warning to the Turkish taxpayer that he will have to foot the bill for an increase of armaments - always, no doubt, of a defensive character.

4. The speech has been followed by the departure from Angora, on the 7th April, of the Gazi for Smyrna and district. After visiting Manisa and Menemen, he went by motor car to Foça, and sailed for Long Island, and thence to Smyrna. From Smyrna he has, up to the time of writing, paid visits to Kuş Adası (Scala Nova), Seferihisar and Sığacık. Press publicity is given to the fact that, in each place, he has inspected garrisons and military establishments and conferred with military, naval and air authorities.

5. His tour is generally interpreted as a riposte to Signor Mussolini's references to fields of Italian expansion in Asia.²

6. I am sending a copy of this despatch to His Majesty's Ambassador in Rome.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part 27, p.63-64, No.22.

No. 12

*Mehmet Munir Bey, Turkish Ambassador, London,
to Sir John Simon, British Secretary of State, Foreign Office*

LONDON, 15th February 1934

Dear Sir John,

I wish to thank you for your letter of the 12th February by which you were good enough to let me know the result of your intervention with regard to the publications in "New Britain".

I did not fail to inform at once my Government of the regrets expressed and promises made by the Editor.

Thanking you for the special interest you have shown in this matter,

I remain,

Yours very sincerely
MEHMET MUNİR

F.O. 371/17960/E. 789.

² Tefik Rüştü (Aras) 4 Nisan günü TBMM'de yaptığı konuşmada, Mussolini'nin, Faşist rejimin ikinci beş yıllık kongresindeki konuşmasında dış politikaya değinirken, Afrika'nın yarısında Aya'dan da bahsettiğini belirttikten sonra şunları söylemiştir: "Çok iyi biliyoruz ki, gerek coğrafi vaziyeti, gerek mukadderatı itibariyle bir Avrupa devleti olan memleketimizin Asya'da varanmasının ayrılmaz parçası olan arazisi, kıymetli dostları ve büyük menfaatleri vardır (...) 10 seneden beri bütün dünya ile aramızdaki muallak meseleleri hallettik. Uzak ve yakın memleketlerin hepsi ile dostane münasebetler tesis ettik ve daima müesses dostlukları korumak ve onlarla ittifak olunmak suretiyle yeni dostluklar azadık, bulduk ve yaptık. (...) Bu siyasetin kıymeti ve sulha hizmeti ve memleketimizin sulh içinde masumiyeti için davamızda samimiyetimiz kadar kuvvete isnaat etmesi lüzumu da her gün yeni tecrübe ile ve yeni bir tezahür ile teyit etmektedir...Türkiye'nin sulha bağlılığını korumak ve Türkiye topraklarının ilâhî bir devlet değil yani ve fena gözle bakılmaz masumiyetini en büyük kuvvete karşı temin etmek için...daima çok kuvvetli bulunmaya itinaya mecburuz..." (Aynî Tarîh, Mayıs 1934, No. 5, s.82-86)

No. 13

Sir Percy Loraine to Foreign Office

No. 6

Tel.

ANGORA, February 20th, 1934

I had my first interview yesterday evening with Turkish Minister for Foreign Affairs who greeted me with a warmth and spoke to me with frankness which were almost disconcerting.

It appears that my conversation with the Gazi, see my despatch No.78, has made a considerable impression, on basis of which, according to Minister for Foreign Affairs the Turkish Government welcomed me as a friend, as the first diplomatist accredited here who had from the outset understood the frank, loyal and sincere pacific character of the Turkish foreign policy and as a man to whose experience and advice the Turkish Government would gladly have recourse to in certain matters which perplexed them. His Excellency also paid a high tribute to my two immediate predecessors in this post. I believe I did not allow this avalanche of flattering allusions to sweep me off my feet.

Addressed to Foreign Office, No.6 Saving February 20th, repeated to Sofia, Athens, Belgrade and Bucharest.

F.O. 371/17959/E. 1271.

No. 14

Sir Percy Loraine to Foreign Office

No. 19

Telegram

ANGORA, March 7th, 1934

Turkish Government have decided to transfer the present Turkish Ambassador in London to Washington. He will be replaced by Fethi Bey formerly Turkish Ambassador in Paris.³

³ Bu telgrafa Foreign Office'de aşağıdaki notlar ve Fethi Bey'in ögeçmişî eklenmiştir:
Minutes of Foreign Office of 8th March 1934

This has recently been rumoured in the press. Münir Bey has been well liked here but it must be admitted that he cuts little or no ice with his government.

The appointment of Fethi Bey, a biographical note on whom is attached, is likely to have some importance from the point of view of Anglo-Turkish relations. He is a very close personal friend of the Gazi and in addition to being Turkish Ambassador will be the Gazi's personal representative here. Their friendship has been a life-long one and they were closely associated at the outbreak of the war when Fethi Bey was Minister and the Gazi Military Attaché at Sofia. Fethi Bey's appointment to London will indicate that the Turkish Government and the Gazi in particular attach increasing importance to friendship, not necessarily disinterested, with this country. His tenure of the Paris Embassy was markedly successful and it was largely through Fethi Bey's efforts that the Turkish Government concluded the Debt Agreement of 1928. Fethi Bey left Paris at the Gazi's request to found the shortlived Liberal Republican party in Turkey.

I think it probable that while the Turks have in mind the promotion of closer relations with the

No.15

Sir Perry Loraine to Foreign Office

No. 31

Telegram

ANGORA, 20th April 1934

Minister for Foreign Affairs has told me, acting with authority to that effect from Prime Minister and the Gazi, that Turkish Government appreciate very highly and are much touched by great friendliness and cordiality with which their new Ambassador in London has been welcomed by the King and by you yourself.

Fethi Bey in reporting these circumstances evidently laid stress on His Majesty's graciousness and kindness to him and on clarity and conciseness of views which you had expressed to him.

F.O. 371/17962/E. 2630.

United Kingdom, their main object may be to endeavour through Fethi Bey to obtain financial assistance in this country. In any case he can be counted on to endeavour to remove the suspicions of Turkey which persist in the City and it may be possible through him to reach a satisfactory solution of the Anglo-Turkish trade difficulties which have recently been exercising us at the same time to obtain for British industry some orders in connexion with the Turkish five-year industrial plan.

Fethi Bey has a charming wife who speaks English. Both are likely to be very popular here.

Fethi Bey, Ali.

Born at Ohrid, Macedonia, in 1877. Graduated from military school in Constantinople in 1903 and saw service in Macedonia. Became an ardent Committee of Union and Progress adherent and took charge of Abdulhamit on the expulsion of the latter to Salonica. 1910-15, military attaché at Sofia, and 1915-17, Minister there. Was for a short time Minister of the Interior in autumn of 1918, and soon after was deported to Malta for political reasons. Released in April 1921, he proceeded at once to Anatolia and became Minister of the Interior. In July-August 1922 proceeded on a mission to Paris and London. In 1923 elected Deputy for Constantinople, and during two months was President of the Council of Ministers, which post he resigned on emergence of Republican issue. In November became first President of the Assembly. In March 1924 was regarded as being identified with the Opposition when the question of the President's power was under consideration. In May chief Turkish delegate for Mosul discussions in Constantinople. Represented Turkey before the League of Nations in September, and later proceeded to Brussels again in connexion with the Mosul question. Became President of the Council for the second time, and in November also held the portfolio of Defence. His period of office was marked by moderation, and he had the support of the Oppositionist Progressive party. In March 1925, on the outbreak of the Kurdish revolt, his Government fell because of his alleged lukewarmness in dealing with the rebels, and in the same month he was appointed Turkish Ambassador in Paris. Resigned his post in August 1930, when he reappeared in Turkey as the founder of a new political party - the Liberal Republican - with the full approval of the Gazi, probably even by his order. To facilitate his entry into the Assembly, was returned unopposed as Deputy for Gümüşane. Was obliged, by failure of presidential support, to dissolve his party in November, but retained the Gazi's friendship, and they were much together during the annual festivities at Angora, October-November 1931.

Fethi Bey has Mongol features. He is pleasant to talk to, speaks good French, and is essentially a moderate. He has an attractive English-speaking wife, and his daughter is being educated at the English High School for Girls, Constantinople. There is evidence that even from Paris he exercised no little influence at Angora, and a visit which he paid to the capital in 1928 had much to do with the Turkish acceptance of the Ottoman debt settlement.

F.O. 371/17962/E. 1490.

No. 16

Sir Percy Loraine to Sir John Simon

No. 206.

ANKARA, April 27, 1934

Sir,

I have the honour to transmit to you the accompanying re-translation from Turkish into English of a letter stated to have been sent personally to the President of the Republic by an Australian ex-combatant who served at Gallipoli. The letter has been given prominence in the semi-official "Hakimiyeti Milliye" and also in the Constantinople "Vakit".

2. This type of communication is greatly appreciated by the Turkish authorities, and not least in the highest quarters. I understand that the sentiments of the writer are considered to do him great honour. An official at the Ministry for Foreign Affairs expressed the opinion that the carnage of Gallipoli had at least served one useful purpose in that it had made Turkey and the Turks known to Australians, and had created in Australia appreciation of Turkish civilisation and humanity. ⁴

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 371/17964/E.2803.

No. 17

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No. 41.

ANGORA, 18th June 1934

Private.

The Gazi told me last night that it was quite possible that he and the Shah might be going off on some jaunt together. They seem to get on very well with each other. I will report further and officially if any such projects matures.

Tha Gazi kept me up extremely late in personal conversation. His principal theme was a strongly expressed wish for close Anglo-Turkish friendship the

4. Thos A. Kelly adlı eski bir ANZAK askerinin Gazi Mustafa Kemal'e gönderdiği mektubun çevirisi 2 Nisan 1934 günlü *Hakimiyeti Milliye*'de yayınlanmıştır. Oradan *Ayın Tarihi* tarafından da iktibas edilmiştir. Eski muharip şöyle diyor:

"Efendim, Eğer size tam uyarınızla hisup edemiyorsam, affınıza istüham ederim. Yakında bir Avustralyalılar Anzakka karaya çıkışımızın 19 uncu yıldönümünü tesit edecegiz. Her sene aynı tarihte "Anzak Yemegi" tertip etmek âdet halini almıştır. Bu toplantıda eski arkadaşlar söyler, birin içev ve eski askerlik günlerinden bahsederiz. Sohbetimizden "Johnny Turk"ün de ismi hiç eksik olmaz. Haurumuzda kendisi "şeref mevkiiinde" yer alır. Ve Türk askerinin şerefini haleldar edecek bir tek kelime söylemez. O, "Anzaklar" tarafından tesit, cesne ve cömert bir düşman olarak anılır. Ben şahsen, Gelibolu'da (Çanakkale'de) Avustralya kuvvetlerinin 9 uncu taburunda bulundum ve bu hisupları candan teyit ederim..." (Ayın Tarihi, Mayıs 134, No. 5, s. 22-23)

possibilities of which he is anxious that I should explore with responsible Turkish Ministers. His personal friendliness was very marked.

This is a development in our regard on Turkish side which I have anticipated and have led you to expect but it has come sooner than I thought likely. I think it is an important move coming as it does from the Gazi himself. I am reporting more fully by saving telegram but news of my talk in the small hours with His Excellency will probably get abroad and might well be commented on. This telegram is therefore to let you know at once broadly what took place.

F.O. 371/17967/E. 4048.

No. 18

Sir P. Lorraine to Sir John Simon

No. 5.

Saving. Confidential.

Telegraphic (En clair).

CONSTANTINOPLE, June 20, 1934

(Received June 29, 1934)

After the banquet given by the Minister for Foreign Affairs on 17th June in honour of the Shah of Persia at the Angora Palace Hotel, I was playing bridge in a separate room with the Minister of Interior and two ladies, when the Gazi, accompanied by two Persian generals of the Shah's suite, both of whom I knew well in Persia, came unannounced into the room, and asked me if I would join him in a game of poker for half an hour. I naturally accepted, but found myself subjected to a severe test of endurance, as his Excellency kept the game going until 9 A.M. During these long hours the Gazi quite obviously cast down all barriers of formality, and, without any loss of dignity, treated me as though I were a personal friend and comrade. He played his game with the utmost zest and thoroughly enjoyed himself. He played skilfully and was a big winner, but when he terminated the game, he insisted on mixing up all the chips so that there should be no winners and no losers.

The party then broke up, but the Gazi evidently wished me to stay, and a conversation then ensued till about 10.30 A.M., at which only Minister of the Interior and another military member of the Shah's suite were present. The latter had drifted meanwhile into the room, and I do not think he understood or took much interest in what was said.

The Gazi asked me very pointedly whether I imagined that the night's proceedings had been fortuitous or deliberate on his part. I said that his Excellency did not give me the impression of a man who left many things to chance. This appealed to his sense of humour, and he said I was quite right; he had deliberately staged the proceedings and was glad of the opportunity of seeing me.

He went on to say that I had created an excellent impression on him himself and on the Turkish Government. He knew what my record was; he was pleased that His Majesty's Government should have sent as their Ambassador here a man who has held such a high and important position as that which I had occupied in Egypt, and he had seen in my appointment a measure of the friendly intentions of His Majesty's Government. Since my arrival here I had established my reputation as a friend of Turkey, and as such he recognised and greeted me. He himself had reciprocated at once. Was I aware that Fethi Bey's nomination to London was entirely due to his initiative? I said I had more than suspected it. His Excellency said that the friendly reception given to Fethi in London by the King and by you, Sir, had caused him lively satisfaction. I said that Fethi had undoubtedly made a favourable impression in London, and I thought myself the appointment was an excellent one.

The Gazi said he had the greatest esteem for England, and that he wished for friendship with England. Why could we not come closer together? Did England attach no value to Turkey or her friendship? He realised that to us Turkey might not seem a very important factor. She was not a large country; not rich, nor populous, nor strong, although she was determined to be strong enough to defend her own territory against any aggression. What was really our attitude towards Turkey?

I said I did not think we underestimated the value of Turkish friendship. I myself certainly appreciated the pacific basis of Turkey's policy, her renunciation of irredentism or foreign adventure, and her determination to ensure internal economic stability and to develop her own resources. These were not signs of an unimportant factor. Moreover, the population was increasing, and I fancied that Turkish territory had sufficient resources ultimately to support a population of 60 millions. It was not merely a question of the Turkey of to-day, but also of the Turkey of to-morrow; the first was by no means negligible; the second might be a very important factor.

I myself saw no reason why England and Turkey should not be good friends; we had certain interests in common, there were no questions of any gravity dividing us, and our relations were already good.

I must, however, say one thing in this connexion, and I wished his Excellency to hear me out. Turkey's most intimate friend to-day was Russia, whereas our relations with Russia, if correct, were certainly not close. The Gazi then held up his hand to check me, and said: "Ah! if that is so, then very well." I sensed that this was the crucial point in the conversation, and his meaning seemed obviously to be that if we thought Turco-Russian intimacy a bar to Anglo-Turkish friendship, it was no use pursuing the latter question any further.

I therefore told the Gazi that he had interrupted me before I had completed my phrase or the expression of my idea, and that I wished to complete both. He said: "You wish then to continue?" I replied: "I quite definitely do so wish."

I then went on to say that in alluding to the close friendship of Turkey with Russia, I was conveying neither reproach, nor criticism, nor even comment. I was merely stating a fact. Turkey's relations with Russia were her own affair, and were dictated by her own conception of her own interests. The subject I had under discussion was Anglo-Turkish relations, and the point I wished to make clear was that, while myself welcoming cordially his Excellency's desire to draw them closer, I felt sure we would never consent to occupy the position of a competitor with Russia for Turkey's friendship. If the two friendships could coexist on open and parallel lines, then so much the better. I added an expression of the hope that his Excellency would admit that I had been right to insist on his hearing me out.

His manner, which had perceptibly hardened at the moment of his interruption, became warm again as he realised from my language that it was far from my intention to cast Turkey's intimate friendship with Russia in his teeth as a necessary barrier to a renewed Turkish friendship with England.

He then said that all these matters ought now to be discussed between myself and the responsible Turkish Ministers, and he beckoned to the Minister of the Interior to take note of this. He renewed his wish for friendship between Turkey and England, but said that if England really desired this on her part, he would want us to make some unmistakable sign to that effect.

I begged the Gazi to realise that what I had expressed throughout our conversation were merely my own ideas, and none of my remarks must be taken as committing my Government in any way. His Excellency said he understood this; he reiterated his wish that conversations should take place, and said he much hoped that if and when they did, it would be found that I had, in fact, correctly anticipated the views and sentiments of His Majesty's Government.

On the following evening, after a banquet at the Persian Embassy, I was again invited to join the Gazi at the poker table; the other players being the Shah, the Prime Minister and the Minister of Justice. This party lasted till 4.30 A.M. On one occasion, when the Gazi and I alone were left in, each with good cards, but his the better, he leaned over the table, at which there was a large audience, and said pointedly, no doubt in tacit reference to our conversation of the previous morning: "You see what our strength is when we are playing against each other! Imagine what it would be if we were united!"

See my immediate following Saving telegram.

F.O. 424/279, part. 27, p.89-90, No.48.

No. 19

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No. 6.

CONSTANTINOPLE, June 20, 1934

Saving.

(Received June 20, 1934)

Telegraphic (En clair).

My immediate preceding telegram. No. 5, Saving, of to-day.

I very much trust you will approve the language that I held to the Gazi. You will appreciate that I was placed in a difficult position. I was unwarned and unprepared for the raising by the President of the Republic of such an important issue, least of all on such an occasion and at such an hour. The Gazi, on the other hand, as is his custom, had planned the whole position and thought out what he wanted to say. I am convinced that had I not been forthright in replying to him, and that had I been evasive or desirous of referring to you before making any reply, he would have drawn unfavourable conclusions and his initiative would have dried up.

As it is he was, as I am aware from responsible quarters, thoroughly pleased and satisfied with his talk with me.

The importance of his approach to us cannot, I think, be doubted. He has taken the initiative. He has opened the door to an Anglo-Turkish rapprochement, and has held out the hand of friendship. He has virtually said - let us wipe out all bitter memories since 1914 and start afresh as good open, understanding friends.

On 20th June I saw the Minister for Foreign Affairs and gave him a detailed account of my conversation with the Gazi. He was up till then merely aware that there had been a conversation, and quite unaware of its purport.

He said I was quite right about the Gazi being a man who left as little as possible to chance, and I could take it for certain that his language, so far from being haphazard, had been carefully thought out. He also said that I had acted very wisely in mentioning the Russian factor in the situation, and in insisting on being heard. I had made my point, it was perfectly in harmony with Turkish views; the last thing that Turkey wished, and this was no doubt what the Gazi himself had wished to convey to me, was that Turkey's friendship should be a burden to her friends.

I said I would, at the risk of pointing out the obvious, elaborate my ideas a little. We should much dislike the idea of a friendship with Turkey acting as a provocation to third parties. Furthermore, if perchance there was any idea of friendship involving us in any kind of military commitment whatsoever, he must cut that idea right out. That was a sheer impossibility.

His Excellency said he understood this perfectly well; indeed he admired the British determination in this respect. But to take the Russian factor again, he saw no difficulty about the co-existence of a Russo-Turkish and an Anglo-Turkish friendship. Where Turkish and Russian interests interlocked was in one geographical area, where Turkish and British interests interlocked was in a quite different and separate geographical area. I could, more over, be quite certain that Turkey stood in no relation of political dependence on Russia in any respect at all; nor would Kemalist Turkey ever accept a position of dependence, total, partial or fractional, on Russia.

I then said that, being by nature a prudent man, I wished to examine with his Excellency what practical issues emerged from my conversation with the Gazi. I understood that the Gazi did not propose that matters should just remain as they were after our exchange of amenities, but wished conversations to be begun. Did his Excellency concur? The answer was affirmative.

In that case, I said, I must refer the matter to you. You might be unwilling to authorise any such conversations. But if you were willing, I should want to know rather more clearly what we were heading for, our present relations were quite good, and I should be most reluctant to begin any conversations with a risk of their ending up in the air. The Minister for Foreign Affairs fully concurred and said that if any conversations were undertaken we could rely during the exploratory or other stages on the complete frankness and discretion of himself and his colleagues.

I thanked him for this assurance and said that I must now submit the whole circumstances to you for your unfettered judgment, that you would doubtless require a little time to consider the matter and that I would lose no time in acquainting with your reaction when I was made aware of it.

His Excellency readily accepted this, and said that he would meanwhile use the opportunity of the forthcoming tour to Smyrna of the Shah and the Gazi, whom he was accompanying, to speak to the latter, to gain further knowledge of his Excellency's mind on the subject and to acquaint him with the supplementary observations I had just made.

F.O. 424/279, part 27, p.91-92, No. 49.

No. 20

Sir P. Loraine to Sir J. Simon

No.299.

ANGORA, June 21, 1934
(Received June 30, 1934)

Sir,

I have the honour to inform you that His Imperial Majesty the Shah of Persia arrived at Angora on the 16th June on a State visit to the President of the Turkish Republic.

2. His Majesty, who was accompanied by the Minister for Foreign Affairs, his Grand Master of Ceremonies, the Persian Ambassador in Turkey, and a numerous suite, had reached Gürcübulak, on the Turkish frontier, on the 10th June, travelling from Maku, and was there met by representatives of the President, of the Turkish civil and military authorities, and of the Ministry for Foreign Affairs. He travelled thence by road, in five easy stages, to Trebizond, staying the nights on the way at Igdir, Kars, Erzerum and Gümüşhane. Thanks to the elaborate arrangements made by the Turkish Government, which had entailed months of hard work, not a single untoward incident marked the conveyance of the party, numbering, with Turks and Persians, some seventy persons, with their luggage, across 600 miles of road, the whole length of which had had to be resurfaced, through a remote mountainous and warstricken district. Some forty motor cars were employed for the purpose and fifteen lorries. Ten cooks and twenty-five waiters had been brought from Constantinople, and, while half their number served the party's luncheon, the rest went on to the next stopping-place to prepare dinner. At night the Shah slept either in the house of the local Vali or in some private house taken over for the purpose, and in every case the rooms had been specially painted and put in order beforehand. At Trebizond the Shah was greeted by the Minister for Foreign Affairs and the Secretary-General of the President, and from there he was conveyed in the battleship *Yavuz* (ex-*Goeben*) to Samsun, where a special train was waiting to bring him to Angora.

3. On his arrival at Angora station the Shah was greeted by the Gazi, who then accompanied him in an open car, between lines of onlookers and under a triumphal arch surmounted by the Persian and Turkish flags, to the People's House (Halk Evi), where His Majesty was lodged during his visit. This building had been specially prepared for His Majesty's reception, the Gazi himself having spent many hours there, twenty-seven at a stretch on one occasion, superintending the arrangements. A bedroom suite, upholstered in pink silk, had been ordered from Constantinople, but I am told that the luxurious bed was not in accordance with the Shah's tastes, and that His Majesty preferred to sleep on the floor. Outside, a garden had been made, and trees brought in full leaf from the nearest woods some 60 miles away, while a crop of young barley gave the appearance of a lawn.

4. On the first night of his visit the Shah dined with the Gazi at the presidential villa. Only Turks and Persians were present. The dinner was supposed to start at 8.45, but it was 2 o'clock in the morning before the Gazi and his guests moved into the dining-room, he and the Shah having sat till then conversing and listening to choruses sung by mixed choirs of men and girls, during which time refreshments, liquid and other were served. Cordial speeches were exchanged during the dinner. On the following day the Gazi, accompanied by the Shah and the Chief of the General Staff, presided over a march-past, on the race-course, of a picked body of infantry, artillery and cavalry, with machine gunners and tanks, and some group of

boy scouts and students. That night the Minister for Foreign Affairs gave a dinner-party in the Shah's honour at the Angora Palace Hotel, to which the heads of missions were invited. The Gazi himself led the dancing at the reception which followed, leaving the Shah, meanwhile, to drink his coffee alone on the presidential dais. The Shah left the party early, but the Gazi remained playing poker till after 10 o'clock in the morning. I have reported in my telegram No.5, Saving, from Constantinople on my conversation with his Excellency towards the end of this protracted vigil. The next night the Shah entertained the Gazi to dinner at the Persian Embassy, and a reception followed, to which the Diplomatic Corps were invited. A brand new road had shortly before been built to replace the uneven track which hitherto had been the only approach from the main road to the Embassy, and the Embassy itself, a unique example of Perso-neo-German architecture, was brilliantly and very effectively illuminated. The afternoon of the next day the Shah and the Gazi and a large gathering, including the Diplomatic Corps, attended a performance of a musical play specially written for the occasion. The play which is hailed as the first national opera, was well done and effectively staged. It depicted in pseudo-Wagnerian style, and with much pathos, the twin origin of the Persian and Turkish nations, their subsequent estrangement as a result of the machinations of the Evil One, and their present and lasting reunion brought about by the two great national leaders.

5. The Shah left Angora by train for Smyrna on the 20th June with the Gazi, and, after a visit of some three days to that neighbourhood, they intend to go by sea to Constantinople in the *Yavuz*. The Shah will return to Persia via Trebizond.

6. I am reporting separately on the political aspects of the visit. Speaking generally, it appears to have been an unqualified success. The functions were well organised and the police arrangements excellent. The Shah, though silent and rather shy-looking at times, appeared to go through a strenuous programme with unruffled temper. Moreover, a natural friendship seems to have sprung up between him and the Gazi, and each appeared to find genuine pleasure in the other's company.

7. I am sending a copy of this despatch to his Majesty's Minister at Tehran.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part 27, p.93-94, No.51.

No. 21

Sir P. Lorraine to Sir John Simon

No. 7.

CONSTANTINOPLE, June 22, 1934

*Saving. Confidential.**Received June 29, 1934**(Telegraphic) En clair.*

My two immediately preceding telegrams, Nos. 5 and 6, *Saving*.

My impression is that Turkish desire for close relations with us as expressed by Gazi is genuine. I do not blind myself to the possibility of there being some ulterior motive, though I think my language has definitely stamped on two possible ones, viz., playing us off against Russia, and drawing us into any military commitment. To use us as a counterpoise to Italy might be another possible purpose, but I think it is ruled out by language held to you in Geneva by the Minister for Foreign Affairs about a possible Mediterranean pact (see your despatch No. 2 from Geneva of 31st May), in which England, France and Italy would be necessary participants.

If therefore, in pursuance of this reasoning, we can eliminate all major political motives, there remain economic considerations, and I surmise that there may be in the Turkish mind a hope of reopening the London money market to Turkey.

I do think, however, that what is more immediately in their heads is a doubt about where they stand with His Majesty's Government, and a fear lest, underneath a surface of smooth and correct relations, there may be on our side a current of somewhat contemptuous indifference. If this diagnosis is correct, such an idea would certainly be rather galling to them. I think they may also reason that, among their principal ex-enemies, England alone has held rather aloof. The French have certainly sought favour with them, the Italians have alternately flattered, cajoled and tacitly threatened them - or so they think at least; whereas we have remained stolid, unemotional and sphinx-like.

The Gazi, thanks to the patient work of His Majesty's Government and of my predecessors here in rebuilding Anglo-Turkish relations on a sound but modest foundation, and placing the interpretation which he does on my selection for this post and on his own appointment of Fethi Bey to London, has, in my judgment, reached the conclusion that closer friendship with England is not only desirable, but also possible; and with characteristic decision and boldness he has, with the weight of his great personal authority, taken the initiative in order, at the best, to break the ice; at the worst, to ascertain what the freezing mixture consists of.

I submit, with all respect, that we should be unwise either to ignore or to reject the olive branch thus proffered.

Postulating your concurrence in this view, and provided you approve of the line I have taken to the effect that any closer relations with Turkey must be neither of an entangling nor of a provocative nature, would you feel at all disposed to send me instructions on the following lines:

Inform the Gazi that I have reported his conversation, that His Majesty's Government highly appreciate his friendly attitude and most cordially reciprocate his desire for close relations of true and open friendship between the two Governments; that you approve the language I held to him on my personal account, and that you authorise me to enter into informal conversations with the responsible Turkish Ministers in order to discuss, explore and report on to you any means whereby the friendship between the two countries can be strengthened and developed to their mutual advantage, but not to the detriment of interests of other Governments with whom either party to the conversations entertain friendly relations, or in such manner as to affect unfavourably the relations of the two parties with such other Governments?

F.O. 424/279, part 27, p.92, No.50.

No. 22

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No.305.

ANGORA, June 23, 1934
(Received June 30, 1934)

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No.299 of the 21st June, to inform you that during the Shah of Persia's visit to Angora a number of remarkably cordial speeches were exchanged by His Majesty and his Turkish hosts.

2. At the dinner given by the President of the Republic on the evening of the 16th June, the day of the Shah's arrival, Gazi Mustafa Kemal, addressing His Majesty as "Sire, my Great Friend and August Brother," continued as follows:

"The joy which I feel in welcoming to Turkey the illustrious chief of the sister nation is great indeed. The whole Turkish people rejoices in the visit of your Imperial Majesty.

"If the history of Turco-Persian relations is looked into, it becomes manifest that these two peoples have encountered the most difficult crises in their existence each time they turned aside from the way of mutual friendship, whereas they were strong and prosperous whenever they strengthened the bonds of friendship in accordance with their natural inclinations and higher interests. The Turkish

Republic fully alive to this fact, has made of the Persian friendship one of the basic principles of its policy; and it is because these sentiments and considerations were, thanks to your Majesty's powerful influence, appreciated at their true value in the country of our neighbours and brothers that Turco-Persian friendship has been established, lasting, and unshakable."

3. The Gazi then referred to the progress that Persia had made under the Shah's guidance and the great works which had been accomplished by the Imperial will. The increase of friendship between the two sister nations was of the greatest benefit to civilisation and humanity. Both nations, whose only aim was progress in peace, considered it a glorious duty to serve the cause of universal concord.

4. The Shah, addressing the "Glorious President of the Turkish Republic, Dear Brother and Great Friend,," replied as follows:

"I am deeply touched by the cordial sentiments and the warm welcome with which I was received by the Turkish state and people as soon as I arrived in your country, as also by the affectionate words which you, my Dear Brother, have addressed to me." (Here followed a complimentary reference to the progress accomplished under the Gazi's guidance.) "Your Excellency, from the very day on which I took over the direction of the State I have felt the necessity of friendship with Turkey. I see to-day, on this happy occasion, that the relations between Persia and Turkey are cordial in the extreme. Our friendship rests on such solid foundations that it will never be shaken. The two nations, neighbours and sisters, supporting each other with the greatest confidence, will carry out the sacred mission of pursuing progress, spreading civilisation and serving the cause of general peace throughout the world.

"I desire ardently to see you again. Dear Brother, and I trust that your Excellency will find it possible to fill me with joy by honouring Persia with your visit."⁵

⁵ Atatürk'ün nutkunun Türkçe aslı ile Fransızca çevirisi ve Şah'ın nutkunun Fransızcası için bkz. Bülal N. Şimşir, Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları, Cilt II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara: 2001, s. 509-511, No. 635 ve 636. Şahın nutkunun zamanında yapılmış Türkçe çevirisi ise şudur:

"Büyük dostum ve aziz kardeşim Türkiye'min azametli Reisicumhuri Hazretleri, Memleketinize vürudumdan beri Türk Devleti ve milleti tarafından gösterilen hararetili kabul ve samimi hissiyat ile aziz kardeşimin meveddetle mâli beyanatı bende büyük bir tesir hasıl etmiştir. Dost ve komşu milletin, büyük rehberi olan zatı devletinizin vatanperverane rehberliği altında, fevkalâde süratle inkişaf ve saadet yolunda ilerlemekte ve azim terakkiyatı mazhar olmakta bulunduğunu birçok zamandan beri memnuniyetle görüyordum. Reisicumhur Hazretleri, zımnı devleti elime aldığım ilk gündenberi, Türkiye ile dostluk hizmetini hissettirdim ve bugünkü mes'ut vesile ile görüyorum ki, Türkiye ile İran arasında çok samimi rabitalar mevcuttur ve için esası o derece sağlamdır ki bu dostluk istikbalde her türlü tezellülden masun bulunacaktır. Komşu ve kardeş iki millet kemali itimat ve itminan ile yekdiğerine dayanarak terakkiyatı idame etmek, medeniyetin tevâine çalışmak ve dünyanın umumî salthuna hizmet eylemek mukaddes vazifesini ifa edeceklerdir. Aziz kardeşimi tekrar görmeyi çok arzu eder ve imkân hüdinde İran'ı tefrif buyurmak suretiyle beni mesrur edeceklerini ümit ederim. Samimi kalpten aziz kardeşimin saadet ve selâmetini ve İran'ın dost ve komşu milletinin terakki ve azametini dilerim ve 'selâmâtü an dostı muazzamı camî hod ra bâlënd mikünem.' (Aynı Tarihî, Temmuz 1934, No. 7, s. 19)

5. On the occasion of the Shah's visit to the Grand National Assembly on 18th June, the President of the Council delivered a long speech of welcome, in which he referred to His Majesty as an illustrious chief who personified the love of independence and passion for work which characterised the new Persia. The Turkish people, in manifesting its overflowing affection for the Shahinshah, gave evidence of its love of and confidence in the Persian people. Under the administration of their illustrious and powerful chiefs, the relations between the two sister nations had become stable and had entered upon a new era. The period of discord and misunderstandings was past. A difference concerning the frontier had existed for more than a hundred years and had poisoned all feelings of confidence between the two States. This difficulty had been surmounted in a comparatively short space, and the whole matter had been satisfactorily settled thanks to the two people's comprehension of their interests and to the wisdom and firm will of the two illustrious rulers. All fomenters of disturbances in the frontier districts had completely lost hope, and order and tranquillity now reigned there supreme. An era of prosperity for the two countries would set in if the present and future generations would only realise that they must seek their higher interest in their common happiness and strength.

6. Turning to economic relations, İsmet Pasha declared that here was a vast and most fruitful field of activity. Turkey and Persia were bound together by their geographical position, and, thanks to the new atmosphere which had been created, the two countries would reap numerous advantages in the economic domain.

7. Turkey and Persia, the Prime Minister added are very near each other in their ideals and are passing through the same historical phase. Turkey, victorious after a long struggle, fully appreciates the effort being made by the new Persian State, whose whole policy is based on its firm determination to be independent. The securing of progress and the development of science and civilisation constitute a sacred aspiration for their two strong and independent countries. "For the rest we see that there is an affinity in the life and the tendencies of the two peoples, and a marked resemblance in their intellectual and cultural outlook." İsmet Pasha's speech ended with an appeal for universal appreciation of the relations uniting the new Persia and the new Turkey, based as they were on noble and humanitarian sentiments and ideas, to the exclusion of all aims but those of progress and peace.

8. I am sending a copy of this despatch to His Majesty's Minister at Tehran.

I have, &

PERCY LORAINÉ

No. 23

*Sir Percy Loraine to Sir John Simon*CONSTANTINOPLE, June 29th, 1934

My Dear Secretary of State,

By last bag I sent you a batch of Saving telegrams on the subject of Gazi Mustafa Kemal's desire for close relations with the United Kingdom, and I indicated the considerable importance which I myself was disposed to attach to the friendly advance made by the President of the Turkish Republic.

Since sending those reports private conversations which members of my staff have had with two men, Şükrü Kaya Bey, Minister of the Interior, and Edib Bey, a deputy, both of whom stand in very close personal relation with the Gazi and enjoy his confidence, have confirmed my impression that the Gazi's move is a very earnest and genuine one.

I am sending details of these conversations to Oliphant and need not trouble you with them here.

I will not prejudice the nature of the instructions which you will send me in response to my official reports, but if they prove to be approximately in the sense which I suggested to you, I hope you will be kind enough to give me latitude to suggest methods which might be employed to emphasize this new development in Anglo-Turkish post-war relations in such manner as to make it plain to the Gazi that we warmly appreciate and reciprocate his friendly feelings, that we on our side are only too willing to bury all our hatchets, and to impress on the Turkish public that we have the friendliest feelings for the new Turkey and a high regard for her President and for the remarkable work of reform, reorganization and progress which is being effected under his distinguished and untiring guidance.

You can rely on me not to make any exaggerated and still less any expensive proposals to this effect, but a long experience of Eastern lands has implanted in me the knowledge that no exchange of amenities with Eastern States conducted between individuals, however highly placed, or even between Governments, leave very much impression unless associated with some public gesture which is intelligible to and strikes the imagination of the general mass of the population.

I feel rather keenly that we are at a happy turning point in our relations with Turkey and that we only need to manage the position sympathetically and intelligently to make it rather an important one; and that the snag of embarrassing or entangling commitments, often present on such occasions, is in this case agreeably conspicuous by its absence.

Yours very sincerely,

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/17967/E. 4848.

No. 24

*Sir P. Loraine to Sir L. Oliphant*CONSTANTINOPLE, June 29th, 1934

My dear L(ancelot),

Two private conversations in Angora between members of my Staff and Turks indicate very clearly that the Gazi's friendly approach, which was dealt with in my Saving telegrams Nos. 5-7, was no flash in the pan, but a very deliberate move on his part.

Morgan spoke with Edib Bey, a deputy, an old friend of the Embassy and, as you know, one of the Gazi's most intimate personal friends. Edib, so Morgan tells me, spoke very seriously and said that the Gazi was most anxious to be on good terms with England; not only did he think well of England, and especially did he wish to be thought well of by England and by English people, but also in his relations with other Governments always stressed the thesis that they should realise that England gives the final word, and that England alone can give the final word in world politics. Morgan also gathered that in his relations with the Shah, the Gazi's influence had been altogether on our side.

Knight had a talk with Şükrü Kaya Bey, Minister of the Interior, who also stands very close indeed to the Gazi. The occasion was a farewell party to the Soviet Ambassador and Madame Souritz at the Gazi's Farm, at which Şükrü Kaya Bey was the host.

Late in the night, and after the Soviet Ambassador had departed, Şükrü Kaya came up to Knight, who was talking to Şemseddin Arif Bey of the Protocole Department and took them both aside. Şükrü Kaya speaking in English, which he very seldom does, plunged at once into the topic of Turkey's desire for England's friendship. "The English are our friends - our best friends - "he said with great solemnity. The English and the Turks were gentlemen and as such understood and respected each other. They had fought as gentlemen at the Dardanelles and in Palestine, and liked each other even better than before.

If the Secretary of State decides to grasp the hand of friendship which has been extended to us by the Gazi, there are several ways of making a friendly gesture to Turkey which might usefully be considered in London. I will not go into these now but, on the assumption that the instructions which you will send me in response to my Saving telegrams will be more or less in the sense which I suggested, I have written privately to the Secretary of State expressing the hope that he will give me latitude to suggest in what manner we could most usefully and convincingly reciprocate the Gazi's gesture.

I will only add that, in Morgan's opinion, the Gazi may be contemplating a tour abroad, maybe officially in some countries and unofficially in others. Should this tour materialise, and should the United Kingdom be included in the itinerary, that would certainly provide an opportunity for reciprocal regard and good-will. I will of course keep you informed if I hear anything to indicate that this project is crystallising.

Yours, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 371/17967/E. 4848.

No. 25

Sir P. Lorraine to Sir J. Simon

No. 334. Confidential.

CONSTANTINOPLE, July 7, 1934

(Received July 14, 1934)

Sir,

I have the honour to inform you that on the occasion of the prorogation of the Grand National Assembly for the summer vacation on the 5th July, the President of the Council concluded his address to the Deputies with a general review of Turkey's relations with foreign States.

2. Persia, Turkey's latest friend, was naturally given pride of place, at a time when the Shah was still on Turkish territory on his return journey to Tehran from his recent visit to the Gazi. Ismet Pasha dwelt on the cordial nature of the relations, based on true confidence and fidelity, now happily uniting the two countries. Turkey was proud to have been honoured by the visit of His Majesty the Shahinshah, who personified the policy of confidence between the two States and had, by his qualities worthy of all respect, won the heart of the Turkish nation. Turkey firmly hoped that a new era of extensive relations with her neighbours in every domain was about to open.

3. Turning to Yugoslavia, the Prime Minister said that the recent manifestation of sympathy for Turkey in the Yugoslav Parliament, on the occasion of the ratification of the Turco-Yugoslav Treaty of Friendship and Arbitration, had afforded him a precious opportunity for drawing attention to the atmosphere of confidence existing between the two countries. The interview at Istanbul last year between that great national hero the August Sovereign of Yugoslavia and the National Chief of Turkey had auspiciously introduced a new and fruitful era in the relations between their respective States. Recent close contacts had revealed the

harmony of the two countries' conceptions, which were inspired by a dislike of aggression and the desire of peace. A reference to the Balkan Pact was followed by the statement that the treaties still lacking between the two countries would be rapidly concluded in an atmosphere of perfect mutual comprehension.

4. With Iraq, İsmet Pasha declared, cordial relations continued to reign. With Syria, Turkey was on relations of good neighbourliness based on confidence. The significance and character of the treaties uniting Turkey and Greece were the expression of the close friendship which united the two peoples. Turkey hoped that her feelings of real friendship for Bulgaria would be openly appreciated by the Bulgarian Government and nation, whose adoption of a more conciliatory and practical attitude towards the Balkan Pact was greatly to be desired. With Roumania, Turkey had been a co-signatory of various international instruments during the past year, thus collaborating with her in a policy of non-aggression, peace and stability. With Albania, Turkey was on terms of sincere friendship. Hungary was united to this country by a treaty of friendship and arbitration, and the obligations thus incurred were being faithfully observed.

5. It seems somewhat curious that Soviet Russia should only have been mentioned at this stage. With her, İsmet Pasha said, Turkey continued to pursue, happily and steadfastly, a policy of close friendship and confidence. The perfect mutual understanding of their common will to follow this policy constituted a truly happy and salutary state of affairs.

6. Turkey's policy of peace and stabilisation had aroused interest in France, a fact which gave great pleasure to this country. The liquidation of the differences between the two countries had been a long and arduous task, but it was Turkey's hope that her relations with France had now entered upon a phase of mutual confidence. Turkey had appreciated at their full value the marks of friendship which she had received on several occasions from eminent French statesmen.

7. It was now the turn of our own country. "With England," said İsmet Pasha, "we are in loyal and friendly relations which no difference disturbs. The regulation of our commercial intercourse in accordance with the exigencies of new conditions will furnish an opportunity for the beneficial extension of our economic relations."

8. No important litigious questions existed between Turkey and Italy, continued the Prime Minister. The two countries were bound by a solid treaty which confirmed their feelings of mutual confidence and friendship. The recent exchange of notes interpreting the Rome protocol of 1932 had given rise to "very precious manifestations." In Turkey's relations with Italy the essential question was that of security. Sensibility in the matter of peace and security was one of Turkey's characteristics. "While pursuing the realisation of the necessities resulting from

that sensibility, we appreciate at its full value the pursuit of a policy favourable to the maintenance of real friendship and sincerity between the two countries."

9. İsmet Paşa's references to Poland and Germany were unimportant. With regard to the United States, his Excellency said that Turks and Americans found themselves in ever closer contact in several domains. The atmosphere of benevolent friendship existing between the two countries was of a nature to facilitate the unimpaired maintenance of their long-standing economic relations.

10. The speech ended with an appeal to the Deputies to ratify by their vote the Government's foreign policy, which consisted in assuring the security of the country and scrupulously refraining from encouraging or facilitating any aggression whatsoever. It is perhaps unnecessary, to add that the desired vote of confidence was passed unanimously.⁶

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/17966/E. 4532

F.O. 424/279, part 28, p.45, No.3.

No. 26

Sir P. Lorainé to Sir J. Simon

No.335.

CONSTANTINOPLE, July 7, 1934

(Received July 14, 1934)

Sir,

In my despatch No.334 of the 7th July I have had the honour to forward to you a summary of a statement made in the Grand National Assembly by the Prime Minister on the foreign policy of the Turkish Republic.

2. You are so well acquainted with the particular character of Turkey's present attitude towards countries with which Turkish foreign policy is most closely concerned, whether by reason of their geographical proximity or of their world importance, that I do not find it necessary to analyse the passages which İsmet Paşa devotes to each of Turkey's principal neighbours. You, Sir, will read between the lines of the Prime Minister's statement, for instance, on the subject of Italo-Turkish relations with perfect clarity and without needing any prompting from me.

⁶ Başbakan İsmet Paşa'nın 5 Temmuz 1934 günü TBMM'de yaptığı konuşmanın tam metni için bkz.: Ayın Tarifi, Ankara, Ağustos 1934, No. 8, s. 28-37

3. I should, however, like to take advantage of the opportunity which this statement offers me to make some observations on the general evolution of Turkish foreign policy.

4. That Kemalist Turkey, during the last few years, has played, maybe rather unexpectedly, an active, vigorous and leading rôle in the international politics of this region of the world is, I think, an established fact. In my own opinion it has also been, broadly speaking, a beneficial rôle, the main objectives being security and stability at home and peace abroad.

5. What strikes me particularly is, however, that Turkey's own conception of her needs and aspirations in the domain of international affairs, a conception which is based on the two overriding considerations mentioned in the preceding paragraph, has, in the course of its application in practice, produced the result that the foreign policy of Turkey has to-day far more affinity with the foreign policies of Turkey's ex-enemies than with those of her ex-allies. Turkey is actually anti-revisionist; is pro-League of Nations; is content with her own frontiers; is hostile to the splitting up of Powers into opposite camps or blocs; is an advocate of international co-operation; works for the reduction of international frictions; is on the side of balanced budgets and stable currencies.

6. The modern Turk is not an idealist. The Gazi, whose personal influence on the whole conduct of Turkish affairs cannot be underrated, is probably one of the hardest-headed, most practical realists of our day. It is to my mind all the more significant that the guiding principle of Turkish policy should have been evolved by a process of cold appreciation of real interests, rather than by one of romantic, mystic, or doctrinaire idealism.

7. It may be objected that Turkey's attitude towards the demilitarised zones does not tally with this description of Turkish policy. I admit that the objection has some force. I think though that it is an exception to the rule. The case, for the Turks, has special features, and is part of an inferiority complex which still lurks from the days of the Capitulations, but will, it may be hoped, be eventually outgrown. I do not think the Turks are themselves conscious of their inconsistency in respect of this question. They cannot get away from the idea that the denial of the right to occupy militarily and fortify these zones, should they so desire, is a form of servitude, irksome and humiliating in its nature; and they view the collective guarantee of the Powers signatory of the Straits Convention not as a relief from, and a sharing of, a burdensome responsibility, but as an unwelcome limitation of Turkish sovereignty in the zones in question. The hatchings on the map are symbolic to them of these disabilities, and their instinct will always be to get the hatchings removed. Should the Turkish Government raise the question again, the substitution for the multilateral guarantee of a series of bilateral guarantees might perhaps, if feasible, be a sufficient emollient.

8. To return, however, to my main thesis. Taking Turkey's ex-allies, Austria can be left out, as being a political problem rather than a political factor. With Bulgaria, Turkey's relations are on the cool; she has no sympathy with Bulgarian expansionism. With Germany, Turkey's relations are principally economic. There is no question of Turkey following in Germany's political wake.

9. Taking her ex-enemies. With Russia, Turkey has a close, intimate friendship and, to all intents and purposes, an alliance. The durability of this friendship may be dependent on its future expediency, and also on the development of Soviet Russia. Suffice it to say that there is virtual identity of view between these two neighbouring republics on the principal international issues that affect them. But Russia has changed.

10. England and France have not changed, and it is the evolution of Turkish policy towards a closer sympathy of aim and interest with the policies of England and France that seems to me the most significant development of Turkey's policy. The search for security has brought her closer to France, the desire for the organisation of peace and of stable economic conditions has brought her closer to England.

11. Turkish statesmen have also - I might really say, at last - realised that on essential, fundamental things, England and France cannot be divided.

12. This analysis may, I hope, be of some interest in itself; it may be also held to show in clearer relief the background from which emerged, during the visit to Angora of the Shah of Persia, the friendly overture of the Gazi towards England, which I reported to you at the time.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part 28, p.5-6, No.4.

No. 27

Philip C. Sarell, to Sir Victor Wellesley, Foreign Office

BRAESIDE, 15th July 1934

My dear Wellesley,

As I think you already know, my "spiritual home" has never ceased to be Constantinople (even though we are now told that we must call it "Istanbul") and, recently, as member of the London Committee of the British Boys' School out there, I have been brought directly into touch with friends who want us to start

some sort of Endowment Fund for the benefit of the Boys's School, and also of the English High School for Girls - the latter being a relic of the days of Sultan Abdul Medjid and Lord Stratford de Redcliffe. We are asked to raise no less a sum than £20,000. (which is, of course, ridiculous) and we are told, at the same time, that we must keep the whole thing absolutely quiet and, above all, that we must do nothing that could possibly rouse the suspicions and the opposition of the Turks, and lay us open to the suggestion of 'propaganda'.

It is quite certain that the slightest movement in the direction of raising money for the Constantinople Schools must, at once, become known at Angora. It is equally certain that nothing useful can possibly be done for the Schools, unless Mustafa Kemal himself can be brought to realise that (outside Europe) the two most important languages in the world are English and Spanish and that, of these two, that best calculated to be of use to Turks desiring to engage in trade (as all Turks are now being encouraged to do) is, undoubtedly, English.

Whatever else may be in doubt about Mustafa Kemal Pasha there is no doubt that he knows his own mind, and that he is determined to have his own way.

I do not know, and you may not consider it convenient to tell me, what the present views, and policy, of H.M. Government may be in regard to Turkey. I should be inclined however, (subject to the exigencies of British policy) to suggest that, in regard to the English Schools, we should take the Bull by the Horns, and tackle the Gazi personally on the entire question: -(a) of the value of the English language to Turkish traders, and (b) of the usefulness of the two English Schools, from this point of view.

I respectfully submit that we have already delayed far too long in giving a helping hand to the new Turkey - more especially after having, for generations, made ourselves an intolerable nuisance (with little or no practical result) by taking upon ourselves to preach reforms, and progress generally, to pre-War Turkey.

Things are pretty critical, and brook no further delay, when men like my old friend Edwin Whitall, whom you must know very well by name, writes (as he did a few days ago) that our trade with Turkey is dwindling to vanishing point, and that his firm are seriously considering the question of shutting down altogether.

If H.M. Government were favourable to the scheme, and if Sir Percy Loraine could be instructed to sound Mustafa Kemal Pasha as to his attitude towards such a suggestion, it would probably be quite possible to get such institutions as the London Chamber of Commerce, the Federation of British Industries, the Ottoman Bank, and some more of the more important commercial houses, interested in Near Eastern trade, to put up a certain amount of money - a part of which might be devoted to Scholarships, available for Turkish students desiring to come to this country to improve their English and to familiarise themselves with British

traditions and methods. I am satisfied that any hole-and-corner work, or any nibbling at this question must be worse than useless, and that we must either go seriously into the question of Anglo-Turkish relations and (incidentally only) into that of the English Schools, or else practically resign ourselves to abdicating our functions as a first-class Power.

Yours ever,

PHILIP C. SARELL

F.O. 371/17969/E. 4714.

No. 28

Sir P. Loraine to Sir J. Simon

No.18.

CONSTANTINOPLE, August 9, 1934

Telegraphic. Saving.

(Received August 14, 1934)

Your telegram No.14.

I took action yesterday with Turkish Minister for Foreign Affairs on instructions conveyed to me by your telegrams Nos. 7- and 12.

As wording, especially in the case of response to Gazi's overture, was important and as you preferred there should not be a written communication, I prepared two texts in form of an unaddressed and unsigned letter which Minister for Foreign Affairs will return to me after taking notes.

I am sending copies of texts in question by bag.

Both communications were highly appreciated and most favourably received by Minister for Foreign Affairs.

As regards response to Gazi's overture, he said important words were "true and open" friendship, a friendship that was hidden from no one and was aimed against no one was what Turkey wanted and was most glad to have. Actual effect of exchanges which had now taken place was to confirm authoritatively an existing situation of fact, but confirmation was most important and highly satisfactory to Turkish Government. He took the view that our reply had a positive and a negative value. Positive, as regards confirmation of Anglo-Turkish friendship; negative, inasmuch as it implied that neither Government was or would be a party to any combination hostile to the other. He asked me whether I likewise understood message to convey this negative sense. I said that it had never even occurred to me that a direct or implied statement to that effect was required, but as his interpretation obviously corresponded with the facts so far as we were concerned,

and as he said Turkey understood her relationship towards us in that sense, I found no difficulty at all in subscribing to his construction. He thanked me very cordially, and said that he was not a dreamer who sought for the eternal in politics. It quite sufficed him to know that was the position between the present Governments in London and Angora. I told him that you also felt need of prudence inasmuch as existing relations were excellent, and sometimes the best proved to be the enemy of what was well. He said that he understood this perfectly, and to paraphrase his language - that this friendship must not be strained. But now this satisfactory basis was established we could afford to allow our friendship to progress by evolution, which might indeed be none the worse for being slow. But he saw great possibilities for the future now that foundation had been so fortunately laid; it would have to be a long and patient haul, and probably it was better so; the results would be the more enduring.

In conclusion, he said that I could rely on my communication being much appreciated and warmly welcomed by the Gazi.

See my immediately following telegram, Saving.

F.O. 424/279, part. 28, p.16, No.14.

No. 29

Sir P. Loraine to Sir J. Simon

No.21. ✓
Telegram (*en clair*)

CONSTANTINOPLE, 15th August 1934
(Received 24th August 1934)

Saving.

My telegram No.18 Saving.

Turkish Minister for Foreign Affairs returned to me this morning the two texts.

He said that he had referred the response of His Majesty's Government to the Gazi's overture both to the President of the Republic and the President of the Council, on both of whom it had produced the most favourable effect. The Gazi had asked him to express his satisfaction at this solution of Anglo-Turkish friendship and had also specially asked Tefik Rüşti Bey to thank me for my personal efforts in bringing about this fortunate result. The Gazi had been doubtful after his conversation with me in Angora whether he had been able to express in adequate language the idea which he wished to convey; he appreciated the fact that I had first understood and then reproduced both its sense and its spirit with complete fidelity.

The Minister for Foreign Affairs said that he had explained the matter to the Gazi and to Ismet Pasha in the same way as he had commented on it to me, see my telegram under reference, paragraph 5.

F.O. 371/17967/E. 5397

No. 30

Mr. Morgan to Sir John Simon

No. 417.

CONSTANTINOPLE, September 1, 1934

Confidential.

(Received September 6, 1934)

Sir,

I have the honour, with reference to Sir George Clerk's despatch No. 334 of the 13th October 1932, to inform you that the second Turkish language congress was held at Dolmabahçe Palace from the 18th August to the 29th August. The President of the Grand National Assembly took the chair, and the congress was daily attended by the Gazi, and by all leading Turks. Among the numerous papers read were those of two members of the Soviet Academy of Science, and of a German professor at the University of Istanbul.

2. The various speakers explained the place of Turkish among the languages of the world, the history of the Turkish language and the meaning and aims of the present reform of the Turkish language. It was recalled that the earliest culture was Turkish, and that Turkish was the oldest of tongues, the source of the chief ancient and modern languages. "Civilisation came to the world through the Turk, and Turkish inspired all world languages." It, therefore, behoved the modern Turk to remember his ancient glory, his universal pre-eminence. Islam, an incident occurring late in the long history of the Turkish race, had wiped out from the minds of Turks the remembrance of their pre-Islamic greatness, had overlaid their tongue with alien accretions, and imposed on them an alien culture, in which, forgetful and contemptuous of the past, they alone took pride. The Turk must be taught to know himself, to value his heritage, and to take the place in the world to which the glory of his ancestors entitled him.

3. The aim of the congress was, it was explained, to abolish the gulf that separated written and spoken Turkish. As the Turkish revolution was essentially a revolution of the Turkish people, so the language of Turkey must be the language of the people. No longer would it be possible for a writer to gain the respect of his equals and the applause of the public, by writing a leading article so packed with abstruse Arabic and Persian words as to be unintelligible to his readers. The language must be purged of all alien elements, and their place taken by Turkish

equivalents, either taken from the common speech, or from early or allied Turkish dialects or created in conformity with the spirit and form of the Turkish language. It was announced that, already, some 30,000 equivalents had been found, and had become the nucleus of a new Turkish dictionary. There is, in effect, little doubt that the aim of the congress has been to some extent achieved, for many new words, introduced of late years, have now become generally established throughout the country.

4. The congress was opened by a speech in new Turkish by the chairman, who was conscious of the "onur" (a Turkish word meaning honour - origin of the French "honneur") that had fallen to his lot. His delighted auditors found it entirely incomprehensible, and wholly admirable. The newspapers, in reproducing it, had to explain the new words in a glossary, which was much longer than the text. They warmly praised the chairman's effort, but saw no incongruity in describing him as reading his "tez" ("thèse") from a "tribun" to a crowded "salon," the nation at large following attentively, thanks to the "hoparlör." 7

Other speeches followed in more normal Turkish, abounding in Arabic and French words, and were heard with comfort and understanding. Little disturbed the tranquil flow of the proceedings, save when one, Caferoğlu Ahmet Bey, described as a "doçent" at the "Université," deviated into politics, while he was

6. TBMM Başkanı Kâzım (Özalp) Paşa'nın 18 Ağustos 1934 günü II. Türk Dili Kurultayını açış konuşmasının baş tarafı şöyledir:

"Reisicumhur Hâretleri, Hanımlar, Beyler

İki yıl önce, gene burada toplanmış olan Birinci Türk Dili Kurultayının değerli çalışına çağını bugün itli bir sevinçle anarım. Birincisinde olduğu gibi bu ikinci Kurultay'a benî Başkan seçtiğinizden pek mutluyum.

Dil birliği, el birliğinin, düşünsüz birliğinin, ölkü birliğinin en sağlam temeli olduğu gibi göz kamaştırıcı görgüsüdür. Değerli Ulusumuzun dil işini bu kadar önde tutması da bundandır. Aramızda bulunarak yüce özleryle Kurultay'ın onurunu yükselten büyük önderimize sonsuz saygılarımı sunarım..."

Kâzım Özalp bu konuşmasında, o gün için yepyeni olan 18 kelimeye yer vermiştir. Bu sözcükler şunlardır: Başkan, görgü, ulug, onur, önder, yön, acun, göçkün, çevre, donşak, yaka, karan, sıyaa, din, kurum, ısı, arı.

Aynı Tarihi dergisi (Eylül 1934, No. 9, s. 469-472), konuşmanın tam metnini verdikten sonra yukarıdaki 18 kelimenin açıklamalarını da yapmıştır. Açıklamalardan birkaç örnek aktaralım:

"Başkan: Arapça'da (reis) sözü zaten (baş) demek olan (re's) ten gelir. Türkçede de (baş) reis demektir. Bir de (kan) eki getirilerek (Başkan) yapılmıştır. Bu söz, (reis) manasında ve (başkan) şeklinde *Divan Lügati Türkî*'de vardır. "Tarama Dergisi" sahife (654)

Görgü: Ayna demektir. Farsça sanılan aynanın da Türkçe olduğu anlaşılmaktadır. (Göz) kökünden gelen görgü sözü 16 ıncı asra kadar şiirlerde bile vardır. "Tarama Dergisi", sahife 134. Ankara, Bursa, Kırklareli, Konya, Kayseri... gibi birçok yerlerden de derlenmiştir. "Tarama dergisi", sahife 134.

Ulug: En büyük demektir. Büyük manasına (ulu) ve (uluğ) sözleri çok yaygındır. (Ulu) doğrudan doğruya büyük demek olduğuna göre, sonuna (ğ) getirilerek (en büyük) manası verilmiştir. Orhon abidelerinde ve Uygur metinlerinden Oğuz menkıbelerinde de vardır. "Tarama Dergisi", sahife 134"

Onur: Türkçede (onmak) tandır. Fransızca (honneur) de bu sözcükten kopmuştur. *Kamusuz Türkî*'de yanlıdır. Şeref, ihsar, haysiyet demektir. "Tarama Dergisi, sahife, 300"

reading a paper on "Traces of early Turkish in the Russian language." On this the Gazi left the hall, the speaker was suspended, and subsequently dismissed from his post.

5. The congress was closed by a speech which seemed little influenced by the new language reform. It was chiefly remarkable for the pleasure which the speaker took in describing the atmosphere of freedom surrounding the proceedings of the congress, an atmosphere which he felt he could best explain to the audience by asserting that it was devoid of any "préjugé."

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 371/17969/E. 5622

F.O. 424/279, PART 28, p. 17-18, No. 16.

No. 31

Mr. Morgan to Sir John Simon

No. 423. E.

CONSTANTINOPLE, September 5, 1934

(Received September 12, 1934)

Sir,

I have the honour to inform you that the tenth anniversary of the foundation of the İş Bankası was celebrated on the 26th August, and in this connexion an exhibition was opened at the Galatasaray school in order to demonstrate the various phases of the bank's activities.

2. The celebrations took the form of a reception, which was held at the Galatasaray Lisesi, Mahmut Bey, Deputy for Siirt, presiding. The guests, consisting of members of the Cabinet, of the Diplomatic Corps and of representatives of banking and commerce, were received in the grounds of the college by the staff of the İş Bankası.

3. In an address which was broadcasted Mahmut Bey expressed his thanks to the Gazi for his active interest in the İş Bankası, which, he pointed out, was founded by the Gazi himself. He then proceeded to give a detailed account of the progress of the bank in the domain of banking and industry since its foundation.

4. There is no doubt that the bank has made rapid progress during its ten years of existence, as the result, in a large measure, of the assistance rendered by the Turkish Government, many of the members of which are prominent shareholders or are financially interested in the various industrial enterprises controlled by the bank.

5. The İş Bankası enjoys a privileged position *vis-à-vis* foreign banks established in this country, as a large proportion of the Government's financial operations is diverted to the bank, and many profitable industrial concessions have been given to it.

6. The record of material progress made during the past ten years is certainly impressive. The actual capital of £T. 1 million has been increased to £T. 5 million, fully paid, and the reserve funds now reach a total of £T. 2,540,000. Beginning with a head office in Angora and a branch in Constantinople, the bank now has forty-eight branches, including one in Alexandria and one in Hamburg, whilst deposits made by the bank's clients have risen from a total of £T. 8 million in 1925 to £T. 49 million at the end of 1933.

7. The profits made by the bank have not been proportionally maintained, but, with the increasing competition of other Turkish banks, this was scarcely to be expected, as the dividends paid during the first few years of the bank's existence were astonishingly high. With a capital of £T. 1 million in 1925, the bank made a net profit of £T. 402,523, or 40 per cent. of its capital; in 1929, with a capital of £T. 4 million, net profits amounted to £T. 1,807,119, or 45 per cent., but profits have since declined to a more normal level, and for the year 1933 they amounted to £T. 616,755, representing a return of 12 per cent. on the capital, from which shareholders received a dividend of 8 per cent.

8. The attached list of industrial undertakings in which the İş Bankası is financially interested may be of interest.

9. I am sending a copy of this despatch to the Department of Overseas Trade.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 424/279, part. 28, p.21, No.19.

Enclosure in No. 31

List of Industrial Undertakings

İş Limited (a company founded for the development of exports). Capital £T.500,000; the İş Bankası's share of the capital is approximately £T. 250,000.

Milli Reassurans (réassurance). Capital £T. 1 million (fully paid); the İş Bankası's share being £T. 500,000.

Keçiburlu Kükürt Fabrikası (sulphur factory) (newly created). Capital £T. 500,000; the İş Bankası's share being £T. 250,000.

Istanbul Trakya Şeker Fabrikası (Alpullu sugar factory). Capital £T. 3 million (fully paid); the İş Bankası's share being £T. 1,200,000.

Eskişehir Şeker Fabrikası (Eskişehir sugar factory). Capital £T. 3 million; the İş Bankası's share being £T. 990,000.

S.A.T. Maden Kömür İşleri (coal). Capital £T. 1 million (fully paid).

Anadolu Türk Anonim Sigorta Şirketi (assurance). Capital £T. 500,000; (£T. 125,000 called up).

Bulgardagi Simli Kurşun Madenleri (silver lead mines). Capital £T. 1 million. (this company has not yet commenced operations.)

İpekîş (silk factory exploited by the İş Bankası at Bursa).

Yünüş (cloth factory at Angora). Capital £T. 600,000 (75 per cent. called up).

Turhal Şeker Fabrikası (Turhal sugar factory). Capital £T. 3 million. (This factory is in course of construction.)

Sömikok Fabrikası (anthracite factory) (newly created). Capital £T. 500,000.

Şişe ve cam Fabrikası (glass and bottle factory) (newly created). Capital £T. 600,000.

Société Limited d'Essence de Rose (newly created). Capital £T. 100,000; the İş Bankası's share being £T. 33,333.

F.O. 424/279, part 28, p.22, No.19/1.

No. 32

British Embassy in Turkey, to The Eastern Department, Foreign Office, London

CONSTANTINOPLE, 15th September 1934

Dear Department,

A large number of foreign tourists on cruise have been arriving here during the past month, and on several occasions the Gazi has made himself conspicuous at the Park Hotel (a new resort near the old German Embassy, overlooking the Bosphorus) by inviting batches of these tourists to his table and talking to them. He has been on these occasions somewhat inspired but has none the less seemed to express his real convictions. We hear that early this month he saw some English tourists from the 'Belgenland' at the hotel, and gave them a discourse on his

admiration for England and His Majesty the King, and had a long conversation with some of them.

We do not know further details, but as the tourists or press agencies may write about the incident in the home Press we thought it better to mention it to you.

Yours ever,

CHANCERY

F.O. 371/17970/E. 5900.

No. 33

British Embassy in Turkey, to the Eastern Department, Foreign Office, London

CONSTANTINOPLE, September 29th, 1934

Dear Department,

With reference to our letter of the 15th September about the Gazi's recent discourse to some English tourists at the Park Hotel, we think it may interest you to have the following more detailed account of what happened which was given to Palmer, of our Registry, by a friend of his who happened to be at the Park Hotel on the evening in question:

A British journalist who was one of a party of tourists at the Park Hotel, asked to be presented to the Gazi. The Gazi thereupon invited him and his party to his table. It appears that the Gazi asked the journalist what had most impressed him during his visit to Turkey, and, that the journalist, rather tactlessly, replied that the thought of two British battleships having been sunk during the Dardanelles campaign had made him think of the waste of human life. Whereupon the Gazi began to give his impression and memoirs of the Dardanelles campaign; at first in a low voice, but gradually getting louder and louder so as to include all present. He said that it was common for 'foreigners' to show their ignorance in historical matters - a proof being that not two but five ships had been sunk by the Turks. He talked at considerable length and with some heat, often banging the table with his fist to add emphasis. All present were most embarrassed - not to say scared! Every time the Gazi used the words 'ben' or 'biz' these present stood up and clapped - (the Jews being most prominent in their demonstrations). The Gazi concluded with some flattering remarks and referred to the English as a nation of 'sportsmen', and talked of his great admiration and respect for their King.

When the Gazi at last sat down, one of the British tourists stood up and called for three cheers for the Turkish Republic - the Britishers present responding with a hearty 'hip-hip-hurrah! The Gazi seemed much impressed and touched and going

across to the Englishman who had called for the cheers, kissed him on both cheeks!

Though the Gazi's long speech had held up dancing for close upon an hour, the party seemed to get pretty 'gay' after this and when my friend left at 4 a.m. was still going strong. *

Yours ever,

CHANCERY

F.O. 371/17970/E. 6174.

No. 34

Mr Morgan to Sir John Simon

No.464. Confidential

CONSTANTINOPLE, September 29, 1934
(Received October 4, 1934)

Sir,

I have the honour to inform you that the 30th Conference of the Inter-Parliamentary Union opened at Yildiz Palace, Constantinople, on the 24th September and closes to-day, the 29th September. It was attended by some 200 delegates from some twenty countries, including, for the first time, a delegation from Persia, a delegation from Italy, which had not been represented for some years at meetings of the conference, was also present.

2. The delegates from Great Britain were headed by Sir Park Goff, K.C., and included Messrs. A.C. Bossom, Rhys J. Davis, Geoffrey Mander, G.K. Peto and Ben Riley. Mesdames Bossom, Mander and Peto also accompanied the party.

3. The most outstanding feature of the conference has been the wonderful reception given to the delegates by the Turkish authorities. The Palace at Yildiz was completely refurnished. Facilities in hotels, and in means of transport were freely provided. There was a continuous round of sight-seeing, banqueting, and social functions, and the hospitality was on the most lavish scale. Officials in every part of the country were instructed to waive all formalities, and offer all facilities to any delegate whom they might chance to encounter.

* Yazının altına İngiltere Dışişleri Bakanlığında şu not düşülmüştür: "The British journalist in question appears to have been one Edwin C. Kefinder, who has given his version of the incident in the 'Daily Telegraph' of the 1st October (1934)."

4. The delegates agree that they have never in any of their previous meetings in divers capitals met with such hospitality and been the object of such attention, or been invested with such importance. The head of the British delegation was met on arrival by a delegate from the Turkish authorities responsible for the organisation of the conference, and by police representatives, and was assigned a special car for the duration of his stay. Whatever the results of their discussions, the delegates will carry away from Turkey a lively appreciation and admiration of their Turkish hosts, and a friendly feeling towards Turkey and its people. Their one disappointment has been that the Gazi has not been here to receive them. Whether to supervise the preparations for the approaching visit of the Crown Prince of Sweeden, or to avoid meeting the delegates officially in the provinces, the Gazi left Constantinople for Angora on the eve of the delegates arrival, and his reason for so doing is not definitely known. On the other hand, Kazim Pasha, President of the Chamber of Deputies, the Vali of Istanbul, and the Acting Minister for Foreign Affairs have on different occasions acted as hosts for the delegates at receptions or banquets.

5. At the sessions of the conference many speeches were delivered about peace, disarmament, security, hours of work, employment of youth, and commerce between nations. The Egyptian delegation raised the question of the abolition of the Capitulations in Egypt. Sir Park Goff, of the British delegation, in his reply, deprecated discussion of the question. Turkish and Persian delegates favoured the Egyptian thesis, while French and Italian delegates opposed it. In the end, discussion of the subject was adjourned indefinitely.

6. Along the Turkish authorities, the Turkish press have played up nobly to their guests, with one amusing exception. The *Turquie* (the French edition of the *Milliyet*) of the 28th September, in its report of the proceedings of the conference, mixed the photograph which was to illustrate its article, with another intended to illustrate an article on exhibits at a show of domestic animals, with curious results. I enclose copies of the offending newspaper.

I have, &c.

F.O. 424/279, part. 28, p.26-27, No.24.

JAMES MORGAN⁹

⁹ *Milliyet*'in Fransızca baskısı *Turquie* gazetesinin 28 Eylül 1934 günlü sayısında çıkan resimlerden biri 1 Ekim 1934 günü Edirnekapi'da düzenlenen "Ehli Hayvan Sergisi" başlığını taşıyor. Resmin üst bölümünde kısa boynuzlu heybetli bir öküzün ve alt bölümünde iki güzel cins atın resimleri görülebiliyor. Resmin altındaki yazıda ise yemen şunlar okunuyor: "Yukarıda solda Belçika delegesi M. Petit, ortada Fazıl Ahmet Bey (Aykaç), onun yanında M. Mario Roustan ile Konferans Başkanı Hasan Bey (Saka) görülebiliyor. - İkinci resimde adları anılan delegeler görülebiliyor: Solda M. Petit, ortada Fazıl Ahmet, altta Hasan Bey (Saka) ve Mario Roustan. Bu resmin üstünde üç puntolarla "Ehli Hayvanlar Sergisi", altında da "İşte Edirnekapi'da teşhir edilen ehli hayvanlardan birkaç nümune" kelimeleri okunuyor! İngiliz ügüderi bu resimleri de yazısına eklemiş ve resimler F.O. Arşivinde korunuyor. Fakat fotokopiler siliş çıkış olduğundan resimleri bu kitaba alamadık. - BNS.

No. 35

Mr. Morgan to Sir John Simon

No. 468.

CONSTANTINOPLE, September 30, 1934

(Received October 4, 1934)

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No. 465 of the 29th September regarding the conference of the Inter-Parliamentary Union, to inform you that Şükrü Kaya Bey, Acting Turkish Minister for Foreign Affairs, gave a dinner last night to the delegates attending the conference. Members of the Diplomatic Corps were also invited.

2. The Acting Minister for Foreign Affairs delivered a speech stressing the dependence of nations on each other in the political, economic, cultural and social spheres, praising the work of the delegates in bringing nations together, and showing how Turkey was working for peace by concluding regional pacts and agreements with a large number of Powers.

3. He was followed by various orators. Among these Sir Park Goff, head of the British delegates, made a good speech expressing his thanks for the magnificent reception given to all the delegates by the Turks, praising the Turks for their qualities in peace and war, and dwelling at some length on the admiration felt for the Gazi in England, and on the ties of friendship which in the past bound Turkey to England and still bind them. He concluded by quoting in Turkish the well-known proverb that: "old friends can never be enemies," and wishing, in Turkish, prosperity to Turkey and her ruler. The speech was received with much pleasure and applause by all, and especially by the Turks present.

I have, &c.

J. MORGAN

F.O. 424/279, part. 28, p. 27, No. 25.

No. 36

James Morgan to Sir John Simon

No. 515.

ANGORA, October 26, 1934

Sir,

I have the honour to send herewith the first two numbers of a new revue entitled "La Turquie Kémaliste".

2. This revue appears every two months, and is published by the Directorate General of the Press. The second number contains an article on England, which is distinctly anti-English in tone. It is an extract from a book by Falih Rifki, a Deputy, author and journalist of high local standing. He is a close friend of the Gazi, and editor of the semi-official "Hakimiyeti Milliye".

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 371/17971/E.6700.

No. 37

*Mr. Winston Churchill's Private Secretary,
to the Private Secretary to Sir Robert Vansittart, K.C.B.*

CHARWELL, KENT, 29th October 1934

Dear Private Secretary,

I am desired by Mr. Churchill to ask if you would be good enough to let him know privately about a small matter after ascertaining it from one of the departments of the Foreign Office. He has just read "Mustafa Kemal" by "Capitaine H.C. Armstrong, Ancien attaché militaire de Grande-Bretagne en Turquie", published by Payot, Paris, and is much interested in the book. Is it true that the author was attached, as he says? It is rather a remarkable book.

Yours faithfully,
(Signature) Private Secretary

F.O. 371/17971/E. 6632.

No. 38

Sir Robert Vansittart's Private Secretary to Private Secretary to Mr. W.Churchill

FOREIGN OFFICE, 1st November 1934

Dear Private Secretary,

In your letter of the 29th October you said that Mr. Churchill would like to have information about Captain H.C. Armstrong, the author of a book on Mustafa Kemal.

2. I understand that Captain Armstrong was taken prisoner by the Turks early in the war, and that on the conclusion of hostilities he joined the British Forces in

Turkey. For some months in 1920 he was attached to the British High Commission in Constantinople with the designation of assistant Military Attaché. Actually he was not a Military Attaché in the strict sense and I gather that his duties were more in the nature of those of a liaison officer between the Commander-in-Chief and the High Commissioner. On the termination of his connexion with the High Commission Captain Armstrong reverted to routine duty and was for some time engaged in dealing with brigands on the eastern side of the Bosphorus. Later still, after his demobilisation, he was employed by, and paid a brief visit to Turkey under the aegis of, an interallied Commission which was dealing with war claims arising out of the war with Turkey.

3. I think that the book which interested Mr. Churchill must be the French edition of "Grey Wolf" which was published by Barker in the autumn of 1932, was very widely reviewed, and discussed in the British press, and created a minor sensation at the time. Although the picture which it gives of Mustafa Kemal is undoubtedly striking, it is, I understand, by no means faithful.

4. Armstrong has now written a similar book on Ibn Saud.

Yours sincerely,

(Signature)

F.O. 371/17971/E. 6632.

No. 39

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No. 520.

Confidential

ANGORA, November 2, 1934

(Received November 15, 1934)

Sir,

I have the honour, with reference to Mr. Morgan's despatch No. 412 of the 1st November 1933, in which he reported on the celebrations for the tenth anniversary of the Turkish Republic, to inform you that similar celebrations for the eleventh anniversary have been held this year.

2. This year there were variations on last year's theme. The City of Angora was brilliantly illuminated, showing a splash of light, which was absent last year, where the new exhibition hall has been constructed opposite the Ministry for Foreign Affairs. The streets were hung with banners bearing the same inspiring mottoes as last year. Attention was called to the newly established industries by a motto which read: "Formerly we imported wheat; now we even manufacture cotton."

3. On the 28th October a monument in honour of the gendarmerie and police force was unveiled. Two large megaloccephalous figures, cast in Austria, stand

against a massive red granite background, the *ensemble* designed by another Austrian, the whole being mounted on a kind of terrace with a deep bas-relief frieze by a third Austrian.

4. On the following day, the anniversary itself, the President of the Republic received Turkish officials in the Grand National Assembly at 12.45. At 1.30 his Excellency received the Diplomatic Body, who subsequently proceeded to the race-course for the parade. There was a delay of an hour and a half before the parade began, the delay being due to the fact that in the interval the President was receiving M. Titulescu, M. Maximos and M. Pouritch, whose arrival for one of the periodic consultations provided for by the Balkan Pact coincided with the national anniversary.

5. When his Excellency, accompanied by the Balkan Ministers, arrived at the race-course it was noticed that he entered by the back of the grand stand, and did not, as previously, drive slowly round the course to the acclamations of the populace. It is possible that the psychological aftermath of the Marseilles assassination may have caused this change of procedure. Troops, students, schoolchildren, boy scouts, girl guides, athletes and mounted villagers from neighbouring districts then marched past in the traditional style for an hour and a half, some sixty aeroplanes of all types meanwhile manoeuvring overhead. Iraqi and Persian aviators, who had flown from their respective countries, took part in this air display.

6. In the evening there was a torch-light procession, and an unofficial ball at the People's House.

7. On the 30th October the new exhibition hall was officially inaugurated by the Prime Minister. The exhibition was arranged so as to reveal the difference between the industrial life of Turkey before and after the Treaty of Lausanne. The building itself is one of two prominent buildings in Angora designed by Turkish architects. The other is the as yet unfinished house of the Minister for Foreign Affairs.

8. The celebrations came to a close on the 30th October with a dinner given by the Minister for Foreign Affairs to his colleagues on the Council of the Balkan Pact. This was followed by a reception for the Diplomatic Body and Turkish notables. There was no dancing, on account of mourning for the late King Alexander of Yugoslavia.

9. In conclusion, it may be said that, although the celebrations were in every way successful, they lacked the special enthusiasm and glamour of those of last year.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

No. 40

Sir P. Loraine to Sir Robert Vansittart, Foreign Office, London

My dear Bob,

ANGORA, November 3, 1934

Last year, on the occasion of the 10th anniversary of the Turkish Republic, of which a special occasion was made, there was some correspondence between Morgan, who was then in charge, and the Foreign Office in regard to the desirability of some message being sent by the King to the Gazi. This was ruled out, but a message was sent by His Majesty's Government to the Turkish Government (see Foreign Office telegram No. 41 of the 28 October 1933).

This year the 11th anniversary was celebrated as usual on October 29th and, although the occasion was not on the same scale as the 10th anniversary, I find that congratulatory telegrams were addressed to the Gazi by the following Heads of State, and replied to by him:

Reza Shah Pahlavi, of Persia,
President Kalinin, of the U.S.S.R.,
King Ghazi, of Iraq,
President Roosevelt, of the U.S.A.,
Reichkanzler Hitler, of Germany,
President of the Lithuanian Republic,
President of the Argentine Republic,
President of the Mexican Republic,
President of the Republic of San Salvador,
King of Afghanistan,
King Fuad, of Egypt,
The Regent of Hungary,
King of Saudi Arabia,
The Emperor of Japan,
The President of the Czechoslovak Republic,
The President of the Greek Republic,
King Carol, of Roumania,
Prince Paul, Regent of Yugoslavia,
King Victor Emmanuel, of Italy,
King Boris, of Bulgaria.

You will see that among the great powers the only absentees from this list are ourselves and the French.

Do you think that in view of the open and sincere friendship we have since this summer declared to obtain between ourselves and Turkey, some message ought not to be sent from our end to Turkey annually on October 29th? It is not a costly courtesy. Is it the case that the Gazi sends no message to the King on His Majesty's birthday and that for that reason The King cannot start sending one? If so, and if that be the difficulty, I might with your approval set about getting it remedied at this end. If however there are other reasons - the phrase in your telegram about "creating an undesirable precedent" is not completely explicit and may mean that in no circumstances can The King send a message - would an annual message from His Majesty's Government be out of the question?

Yours ever,

F.O. 371/17961/E. 6937.

PERCY LORAINÉ¹⁰

No. 41

Sir Percy Loraine to Sir John Simon

No.528.

ANGORA, November 5, 1934

Confidential

(Received November 15, 1934)

Sir,

I have the honour to inform you that the annual ceremony of the opening by the President of the Turkish Republic of a new session of the Grand National Assembly took place on the 1st November. It was attended by the diplomatic body, to whom translations in French of the President's opening speech were distributed.

¹⁰ Bu Yazı üzerine Foreign Office yetkilileri uzun uzun yorumlar yapmışlar, fakat Kral'ın mesaj göndermesini yine uygun bulmamışlardır... Bu notlardan birkaç satırı aktarıyorum. Mr. Helm şu notları düşmüştü:

"...The question of a message from the King was considered in 1931 and again last year. October 29th, 1933 was a very special occasion in the eyes of the Turks, being the tenth anniversary of the proclamation of the republic, but opinion was unanimous against a Royal message....I think that Sir P. Loraine tends to magnify the importance of the poker party conversations early this summer when he refers to the open and sincere friendship now declared to obtain between the United Kingdom and Turkey, for it seems to me that there has been no real change in Anglo-Turkish relations, the really important improvement in which occurred between 1928 and 1932. It would, I imagine, be quite contrary to precedent for the King to send an annual message to the Gazi, and I take it that we shall adhere to the decision reached in 1931 and 1933....A.K. HELM, 19th November, 1934."

Mr. Bennett de şu notları eklemiştir:

"Spontaneous messages on the occasion of some special achievement or calamity undoubtedly produce a good effect, but I find it difficult to believe that these annual messages are regarded in any responsible quarter as anything but an empty formality of a routine nature, and I do not believe that they have any effect on the course of events, particularly in dealing with a realist like the Gazi. The practice, once started, is of course most difficult to break, and I do not think we can pick and choose between States, or, as suggested by Sir G. Clerk in 1931, between individual Heads of States without giving offence to others. We ought no doubt to find out what the Turkish practice is regarding the King's birthday, and consider the question in the light of it. But on general ground I agree with Mr. Helm. J.C. S. Bennet 21st November, 1934." (Ibid.)

I enclose herein a copy of the French translation. A great part of the speech being in the "new Turkish," translation into "Ottoman Turkish" of a large number of the words were distributed to the Deputies, so that they might follow the speech with comprehension."

2. The President, in his speech, expressed gratification at the development of industrial organisation, the establishment of commercial relations with foreign countries on a basis of reciprocity and balance of exchanges, the stability of Turkish money and Turkish finance, and at Turkey's labours for peace. On referring, with some emphasis, to the Balkan Pact, he provoked loud cheering from the benches, stimulated by the presence at the ceremony of the Greek and Roumanian Ministers for Foreign Affairs and the Yugoslav Deputy Minister for Foreign Affairs, who are now in Angora deliberating about the pact and its implications, and, with Tefik Rüşti Bey, form what is called the Council of the Balkan Pact. At the close of the speech the Gazi stated that, at the recent municipal elections, more than 75 per cent. of the voters of Turkey had exercised their right to vote. He considered this a manifest proof of the interior unity of the Turkish people.

3. A new reform, intended to rank with the literary, social, religious and sartorial reforms of the republic, was announced during the speech. This was the reform of Turkish music. On this point the Gazi said that Turkey's music was far from doing her honour, and that it was necessary that the thoughts and feelings of the Turkish people should be expressed in accordance with the generally-adopted rules of modern music, so that Turkish music might be elevated and take a worthy place in the world of music.

I have, &c.

*F.O. 424/279, part 28, p.47, No.41
F.O. 424/279, part 28, p. 57, No. 48*

PERCY LORAINÉ

¹¹ Atatürk'ün o konuşmasında kullandığı yaklaşık 50 yeni kelimenin hem Osmanlıca, hem Fransızca karşılıkları başında da yayınlanmıştı. Aynı Tarihî'nde (Birinci Kısım 1934, No. 12, s. 24-25) tam listesi verilen ve o gün için yepyeni sayılan o kelimeler ya da sözcükler, bugün hiç yadırgamadan kullandığımız kelimelerdir. Listedeki 50 yeni sözcükler yer almıştır:

Sayın, üye, ulus, genel, siyasa, ulusal, yünden, özen, öğünç, öğrenmek, ekonomik (ekonomak), kurum, berkitmek (tahkim etmek), gerekirmek, denik, ekim, ürün, hayırdırılık, hayırdır, arıtmak, orandamak, ödünç, güç, öğrenmek, dirlik, dirik (hayatî), sosyal, soy, Bakandlık, Bakan, kural, güzey (saye = grâce à), evren, evrensel, pekiştirmek, barış, gereği gibi, anı, andaçma, özel, öz, üzel (evvel), muthi, belge, siyasal, azıtmak (hazır olmak), anık, güvenç, güven, kudu.

Bu sözcüklerin hemen hepsi bugün dilimize yerleşmiş ve sözcüklerimize girmiş bulunmaktadır (BNŞ)

No. 42

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No.548.

ANGORA, November 12, 1934
(Received December 5, 1934)

Sir,

I have the honour with reference to my despatch No.542 of the 10th November, to inform you that, according to the press, Ibrahim Tali Bey, Inspector-General of Thrace, recently met at Çorlu the Valis of Adrianople, Kırklareli and Tekirdağ (Rodosto) to discuss the condition of the 50,000 immigrants said to have been lately settled in Thrace.

2. In reporting this meeting the press states that over 100,000 immigrants arrived in Turkey during 1934, and that 700, described as "refugees," who are the last contingent for this year, are now awaiting shipment at Constansa. These 100,000 immigrants are said to have come from Roumania, Yugoslavia, the Greek Islands, Azerbaijan, Syria and Iraq. The number of immigrants from Bulgaria is declared to have been very small because of the fact that the Bulgarian Government would not allow intending emigrants to sell their property. Ten thousand immigrants installed at Çorlu are stated to be of a good type, fairly well off, and competent agriculturalists; the land granted them includes a farm worth £T. 20,000, given by a private individual. Villages have sprung up in this region almost entirely without Government help. The Government has hitherto been unable, on account of its industrial plans, to make a grant for the installation of immigrants in Thrace, but it is proposed to ask the Grand National Assembly for a vote of £T. 5 million, and the settlement of immigrants will form one of the principal items in the Government's programme. It is understood, still according to the press, that a further contingent of 30,000 immigrants will arrive in the spring of next year, bringing the total for the past two to three years up to 500,000, all settled or to be settled in Thrace.

3. I am sending copies of this despatch to His Majesty's Ministers at Sofia and Bucharest.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part 28, p.57-58, No.49.

No. 43

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No.551.

ANGORA, November 15, 1934
(Received November 26, 1934)

Sir,

I have the honour to inform you that the Parliamentary Group of the People's party has issued the following communiqué, which was published in the Anatolia Agency's bulletin of yesterday evening and in this morning's press:-

"The Parliamentary Group of the People's party, assembled under the presidency of Cemil Bey, has been addressed by İsmet Pasha, who, after having recalled the fact that, in accordance with the Constitution, new elections for the Grand National Assembly should normally take place in the summer of 1935, demonstrated that it would be advantageous for the country, in view of the international situation, so full of events and eventualities, to proceed with the said elections and to conclude them this winter without awaiting the coming summer, and so manifest once again, by means of the nation's vote, the stable position of the People's party and of its Government.

"The group decided in favour of the renewal of the legislative elections, and left it to the president of the party to fix the date on which the relevant proposal will be submitted to the Grand National Assembly."

2. The president of the People's party and the President of the Republic are, of course, one and the same person.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 424/279, part 28, p. 58, No.50.

No. 44

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No.553.

ANGORA, November 16, 1934
(Received December 5, 1934)

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No.548 of the 12th November, to inform you that, during a recent session of the Grand National Assembly, the Minister of the Interior, Şükrü Kaya Bey, replied to three questions

put by Refik Şevket Bey, Deputy for Manisa, concerning the settlement of immigrants in Turkey. The following account is a summary of the report published by the semi-official Anatolia Agency:

2. The questions were:

- a) How many immigrants have been settled up to the present date, and what assistance do they receive?
- b) The press reports that 10,000 emigrants are waiting at Constantza to embark for Turkey. How far is this true, and, if it is true, have adequate measures been taken for their transport to Turkey, and for their settlement before winter sets in?
- c) What will eventually be the total number of immigrants, where are they expected to come from, and how long will they remain?

3. Şükrü Kaya Bey stated, in answer to the first question, that during the period 1923-33, 379,913 persons (99,709 families) had entered Turkey as a result of the exchange of populations, and that 248,392 persons (58,027 families) had arrived as ordinary immigrants, making a total of 628,305 persons (157,736 families). They had been given houses, building sites, shops and land, and £T. 6 million had been distributed to the exchanged persons in accordance with the relevant law. From the 1st June 1933, to the 1st November 1934, 27,243 persons had emigrated to Turkey. The following figures are given for individual countries:

Bulgaria	9,806
Russia	4,471
Roumania	4,337
Yugoslavia	3,342
Persia	1,161
Syria	420
Greek islands	413
Western Thrace	63
Cyprus	23
Afghanistan	5

Over 14,000 of these immigrants had been settled in Thrace, and the rest in other parts of the country.

4. His Excellency went on to explain that the mass of the immigrants were farmers and had been settled so as to reinforce the population in rural areas. The

only difficulty that might arise in the future would be the finding of land for further immigrants, as very little State land now remained. £T.305,000 had been spent on the housing of immigrants during the last two years (£T.250,000 in the eastern and £T.55,000 in the western vilayets). Thanks to natural facilities and the welcome afforded by the indigenous inhabitants, settlement was effected at a cost of only £T.100 per head.

5. Replying to the second question, Şükrü Kaya Bey said that only a hundred emigrants were waiting to embark at Constantza. During this year only 12,000 (from Roumania and Bulgaria) had embarked at Constantza. They were taken away as soon as a ship-load had assembled.

6. The Minister then gave the following statistics regarding the Turks still living in foreign countries:

In Bulgaria	1,000,000
In Roumania	400,000
In Yugoslavia	800,000

The last total did not include those who had "adapted their language to their environment." There were 20-30 million Turks in other foreign countries, but the question of their repatriation did not arise. (The reference was no doubt mainly to Russia and Persia.

7. It will be noticed that a very large number of immigrants are stated to have come from Bulgaria, contrary to recent press reports to the effect that the number of immigrants from Bulgaria was small on account of restrictions imposed on intending emigrants by the Bulgarian Government, especially in the matter of the disposal of their land.

8. In reply to the third question, his Excellency stated that it was estimated that the population of Turkey in 1950 would be from 30 to 35 millions, "without counting the increase which will accrue to us from the repatriation of our brothers in blood, either voluntarily or in consequence of various circumstances."

9. Şükrü Kaya Bey went on to declare, "in connexion with certain incidents talked of in the press," and amid loud applause, that the Turks of Turkey and their Government interested themselves keenly in the lot of the Turks living abroad, and that Turkey appraised the friendship of other countries in accordance with the manner in which those countries treated the Turks living in their territory. A few months ago a movement had begun in Bulgaria which had assumed the proportions of an emigration *en masse*, but the representations made by the Turkish Ministry for Foreign Affairs had completely arrested the movement, as also

a similar movement which had become manifest in Roumania. The Bulgarian Government had informed the Turkish Government that these emigrations were due to unofficial local influences. At the present time every possible measure, political and administrative, was being taken to counteract mass emigration, but this did not apply the Turks who came in small groups and who had either liquidated their possessions or had none to liquidate.

10. I am sending copies of this despatch to His Majesty's Ministers at Sofia, Bucharest and Belgrade. ¹²

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part 28, p. 58-60, No.51.

No. 45

Sir P. Lorainé to Foreign Office

*No.59. Decypher
No distribution.*

ANGORA, November 22nd, 1934
(Received 22nd November)

Your telegram No.63.

I did broach the subject with Turkish Minister for Foreign Affairs about a fortnight ago on the broad lines that (a) we desired Turkish concurrence in the formal inauguration of Gallipoli war memorials to take place probably in the spring of 1935, (b) we wished to invite Turkish participation in the ceremony.

I said that if Turkish agreement was given on both points details of (b) would have to be worked out later and I drew His Excellency's attention to the practically unique character and great moral significance of proposal (b).

Personal reaction of Minister for Foreign Affairs was extremely favourable:

He virtually pledged himself to do all in his power to secure acceptance by the higher authority. I said that if it would be of any service I should have opportunity of speaking on the subject to the Gazi myself. He took friendly note of this: said it was impossible for the time being as the Gazi was under severe dental treatment and added that it would in any case take a little time to prepare the ground.

I did not report this at the time being desirous of waiting until there was something concrete to tell you.

¹² Şükrü Kaya'nın göçmenlerle ilgili olarak yaptığı bu önemli konuşmanın tam metni için bkz. : *Aynı Tarih, Ankara, Birinci Kâsım 1934, No. 12, s.29-34*

In the short interval between then and Minister for Foreign Affairs' departure to attend meeting of the Council of the League I heard no more but I shall see His Excellency as soon as possible after his return from Geneva and enquire whether Turkish Government have taken a decision.

F.O. 371/17962/E. 7046.

No.46

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No.573.

ANGORA, November 24, 1934

(Received 30th November)

Sir,

I have the honour to inform you that Hasan Rıza Bey, one of the Gazi's private secretaries, has been appointed Secretary-General to the Presidency of the Republic in succession to Ruşen Eşref Bey, whose appointment as Turkish Minister to Albania formed the subject of my despatch No.140 of the 17th March last. Hasan Rıza Bey has been acting Secretary General during the interval.

2. Little is known of the new Secretary-General who has hitherto remained very much in the background.¹³

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 371/17961/E.7185.

No. 47

Sir V. Wellesley, Foreign Office, to Sir P.Loraine,

November 29, 1934

My dear Loraine,

In Vana (Vansittart's) absence I have looked into the suggestion, made in your letter of the 3rd November to him, that on the occasion of the annual celebration

¹³ Bu yazı üzerine Foreign Office'de şu yorum yapılmıştır:

"It almost looks from this despatch as if the Gazi is turning the post of Secretary General into one of a clerk. This is rather surprising, as Colonel Tervik Bey who was Secretary General for so many years was a fairly important figure in Turkish politics. His successors have not played such a prominent rôle, although all were known before taking up the post. But from the point of view of foreign affairs, the appointment is probably of no great importance. A.K. HELM, 4th December, 1934" (Ibid).

of the Turkish Republic Day, the King should send a message to the Gazi, or, if this is not possible, that a message be sent by His Majesty's Government.

2. The idea of an annual message from His Majesty must, I fear, be dismissed out of hand as being quite out of harmony with the usual practice. the sending of annual messages by The King is in no way dependent on whether the foreign Heads of State concerned are in the habit of sending messages to His Majesty on his birthday or not. Most of the Presidents of the Latin American Republics, for instance, do send birthday or New Year greetings to the King, and His Majesty of course acknowledges them. But reciprocal messages are never sent.

3. As regards your alternative suggestion, His Majesty's Government did of course send a message to the Turkish Government on the 29th October 1933. But that was only done because the occasion was a very special one, and it would not be possible or necessarily desirable to make a practice of sending annual messages on the anniversaries of the independence of all states, nor is it practicable to select a few states to whom this special courtesy should be extended. Speaking generally, I should say that spontaneous messages on special occasion undoubtedly produce a good effect, but I confess that I find it difficult to believe that regular annual messages are regarded in any responsible quarter as anything but an empty formality of a routine nature, and I much doubt whether they have any effect on the course of events, more particularly in the case of a realist like the Gazi. Moreover the practice, once started, would be most difficult to break, and you will realise that it would be invidious to pick and choose between states or between individual heads of States.

F.O. 371/17961/E. 6937.

No. 48

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No.582.

Confidential

Sir,

ANGORA, December 3, 1934

(Received December 13, 1934)

I have the honour to acquaint you with the receipt of a note from the Ministry for Foreign Affairs stating that the President of the Turkish Republic had taken the family name of Atatürk, ¹⁴ in consequence of a law voted by the Grand National

¹⁴ TBMM, 24 Kasım 1934 günü Türkiye Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadını verdi. O gün Anadolu Ajansı haberi şöyle duyurdu: "Ankara 24- A.A. Büyük Millet Meclisi bugün, büyük ve tarihi günlerinden birini daha yaşadı. Büyük Önderin soyadı münasebetile bütün Meclisin tek bir kalp coşkunluğu ile en saygılı tezahüratına meydan veren bu toplantıda, Hasan Bey (Saka) riyaset etmekte ve Bayvekil İsmet Paşa (İnönü) Hazretleriyle bütün vekiller hazır bulunmakta idiler.

Assembly on the 25th November, and that his style of address was henceforth the following:

"M. KEMAL ATATÜRK,

Président de la République Turque."

2. The President's personal title of "Gazi" has thus been officially dropped, together with the appellations "paşa," "bey," "efendi," "Hazretleri" (Excellency), &c. regarding the abolition of which I am addressing to you a separate despatch. I recently put to the Acting Minister for Foreign Affairs the question of the manner in which any letter from the King to M. Kemal Atatürk should be addressed on the envelope. The answer was, without "Excellency." Şükrü Kaya added that foreign missions would receive, in due course, detailed information regarding the operation of these new dispositions.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part 28, p. 63, No.58.

Meclis açılır açılmaz naznamede bulunan kanunların müzakeresi yapılması ve bundan sonra da Resicümhur Hazretlerine verilecek soyadı için hükümet tarafından verilmiş olan kanun müstaceliyede müzakeresi kabul edilmiştir. Bu münasebetle söz alan Bâpekîl İsmet Paşa Hazretleri şu beyanatta bulunmuştur:

Arkadaşlar, büyük önderimiz Cumhuriyetimizin soyadı için bir kanun teklif ediyoruz. Düşündük ki soyadı kanunu tartışılırken büyük önderin taşıyacağı adı tayin etmek B.M. Meclisinin borcu ve hakkıdır. Kanunda bir "Atatürk" adını teklif ediyoruz. İnanıyoruz ki, ulusun en değerli varlığı olan Cumhuriyetimizin adını söylerken devin sevgi ve saygı duygularımızı birlikte sevdirmiş olacağız. İnanıyoruz ki Atatürk adı ile büyük bir Türk ulusu en büyük ağılını en saygılı hitabını yapmış olacaktır.

Bâpekîl İsmet Paşa Hazretlerinin sık sık ve sürekli alkışlarla karşılanan bu beyanatlarından sonra kanun layihasının maddeleri okunmuş ve yine alkışlarla karşılanmıştır. Kabul olunan bu kanun layihası Kemal öz adlı Cumhuriyetimize Atatürk soyadı verilmiştir. (Ayan Tarihi, Ankara, 1 Kanun 1934, s.34)

Hocam Ahmet Şükrü Eşme 26 Kasım 1934 günü *Milliyet*'te, "Atatürk" başlığıyla şunları yazmıştı:

"...Dün Kurultay'ın Atatürk soyadile Türklüğün başına bir daha geçirdiği Gazi Mustafa Kemal, Türk yurdunun yeryüzünden alınmak, Türklüğün boş enginlerde hayta (serseri) bir yaşayışa sürüklenmek üzere olduğu korkunç bir çağda Türk'ü ve onunla beraber Türk'ün yurdunu kurtardığı için Türk onun yüce soyuna bundan daha uygun bir soyadı bulamazdı... Diyebiliriz ki hiçbir ad Atatürk adı kadar Gazi Mustafa Kemal için düşündüğümüzü, duyduğumuzu, dilettiğimizi anlatamaz..." (İbid., s. 57-58)

No. 49

Sir Percy Loraine to Sir John Simon

No.69

*Most Confidential**Telegraphic*

ANGORA, December 3, 1934

(Received December 4, 1934)

Sir,

Acting Minister for Foreign Affairs tells me that Turkish Minister for Foreign Affairs, when in Geneva last month, spoke personally to Lord Privy Seal in regard to possibility of facilities being obtained in United Kingdom for augmenting Turkish and Greek navies. The idea was that these two navies, if somewhat strengthened and acting in co-operation, would be a useful element for guarding approaches to the Straits and for ensuring freedom from molestation to commercial shipping in the Aegean. The Turkish Government believed such aims corresponded with desiderata of British peace-seeking policy, and that existence of such forces with such purposes, the use of which in an anti-British sense was unthinkable, would be a useful, even if not a very considerable, asset making for peace and security, and that it might in an emergency take a small share of the strain off the British navy. Tefvik was authorised to explain this and to sound Mr. Eden privately on possibility of the requisite tonnage being built in British yards on long-term credits, or, alternatively, of sale of existing British tonnage. Acting Minister for Foreign Affairs said that Mr. Eden had listened attentively, had said personally and without engaging His Majesty's Government that he regarded the suggestion sympathetically, but that he must consult his Government. Acting Minister for Foreign Affairs hoped that he would be able to do this before Council meeting of the League on 5th December.

Acting Minister for Foreign Affairs asked me whether Tefvik had said anything to me about this before he went to Geneva last month. I said he had outlined scheme in much the same way, except as regards sale of existing tonnage, which he did not mention. He told me he had not till then mentioned his idea to his colleagues or to the Gazi; he wished me to keep it entirely to myself, but he would be grateful for any comment from me. I said it seemed to me useless in any case to comment until he had mandate from his Government. It was, of course, obvious that any increase of naval armaments anywhere was of particularly deep interest to His Majesty's Government, and when he thought of speaking to Mr. Eden, he was doubtless mindfull of that; but, I asked, had he spoken to me in order that I should prepare the ground with Mr. Eden, who was otherwise certain to say he could not answer such a question off-hand? Tefvik reflected and said he did not mean that; he would prefer that I should keep the matter literally to myself for the time being.

in any case, until he had threshed it out with the higher Turkish authorities. This I promised to do.

The amount contemplated by Tefvik was about £5 million sterling each for Turkey and Greece. I told the Acting Minister for Foreign Affairs that I had scrupulously observed my promise. I had, however, done one thing. When Tefvik was on his way through Constantinople I had sent him, by hand, a private letter so worded that no one else could have detected its subject, saying that, in my opinion, there was no objection, supposing he had received, meanwhile, the necessary authority from his Government, to his broaching the subject with Mr. Eden.

Acting Minister for Foreign Affairs also wanted my views. I said that I obviously could not have any views without consultation with you on such an important matter with highly technical aspects. This he understood and accepted. I offered three observations: (1) he had better reckon that he could not get British export credit system set up in motion for armaments; (2) that His Majesty's Government would not sell existing tonnage; and (3) that His Majesty's Government would look askance at any combination that might have even the appearance of being directed against Italy. I added (3) in view of the fact that in another part of our talk he had raked up the question of a Mediterranean pact.

F.O. 424/279, part 28, p.56-57, No.47.

No. 50

Sir Percy Loraine to Sir John Simon

*No.584.
Confidential*

*ANGORA, December 5, 1934
(Received December 13, 1934)*

Sir,

I have the honour to inform you that, on the 21st June 1934, the Grand National Assembly voted a law imposing on every Turk the obligation of taking a surname. The law, a translation of which I enclose, will come into force on the 2nd January 1935.

2. Up to the present the Turks have generally been content to go through life with what corresponds to a Christian name only. In future they are to have family names of their own choosing as well. They may not choose names denoting a rank or office, a tribe or a foreign race or country. Neither may they take names contrary to public morals, nor those which excite disgust or ridicule. Names of famous historical personages are also banned. All new names must be registered, and penalties are provided for those who neglect to select names, or who take names forbidden by the law.

3. The Bill encountered no opposition in the Assembly. Numerous speakers who supported the Bill drew examples from the usage in "Europe," in "France" and in "other civilised countries," and cries of Okay (a "Turkish" word meaning Hear! Hear!) applauded their efforts. It so happened that the Bill was laid in the Assembly at the time of the State visit to Angora of the Shah of Persia in June last, and Şükrü Kaya tells me that its favourable reception by that body was largely due to an allusion which he made to the difficulties which the Shah had encountered seven years previously, in putting through a similar measure in Persia. The Turkish Deputies had thought it an excellent joke that Turkey should be seven years behind Persia in a reform of this kind, and the allusion put them in a thoroughly good humour.

4. Now that the Bill is coming into force, all are busy selecting names which will conform with the requirements of the law. Arabic and Persian words being banned, purely Turkish words, and especially words taken from primitive Turkish languages and dialects, are being chosen. The President of the Republic is now known as K. Atatürk, Kâzım Pasha, President of the Grand National Assembly as K. Özalp, İsmet Pasha as İ. İnönü, and Fevzi Pasha as Marshal F. Çakmak. I am told that the Vali of Constantinople has taken the name of Kültür (a "Turkish" word derived from "Kaldırmak" and meaning culture).

5. It may well be understood that Turks are at present finding great difficulty in remembering their own new names, and those of their friends. The difficulty is increased by the fact that a new law has just been passed abolishing all titles and familiar appellations such as Ağa, Hacı, Hafız, Hoca, Efendi, Bey, Beyefendi, Paşa, Hanım, Hanımefendi and Hazretleri (Excellency). I enclose a translation of this law.¹⁵ It will be seen that war medals only are recognised by the State, and that, while military grades are sanctioned, civil grades are abolished. Mareşal, general and amiral will replace the corresponding Turkish titles.

6. The object of the law on surnames is avowedly to bring Turkey into line with "other civilised countries," and of the law on titles to abolish classes, or anything tending to create distinctions, among Turkish citizens, and the latter law is widely proclaimed as a demonstrative and republican measure.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part 28, p. 67, No. 60.

¹⁵ Soyadı Yasasının çevirisi ciltte yok-BNŞ.

No. 51

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No. 64

Telegraphic

ANGORA, December 6, 1934

(Received, December 7)

Grand National Assembly has approved of Bill according the right of voting in parliamentary elections to women aged 22 and over and raising of voting age of men from 18 to 22. Bill further provides that women having attended the age of 30 may be elected for Deputies. Despatch follows.¹⁶

F.O. 424/279, part 28, p. 57, No. 48.

No. 52

*Mr. Rendel, Foreign Office, to Mr. Conyngham Greene,
Imperial War Graves Commission*

FOREIGN OFFICE, December 7, 1934

Dear Mr. Conyngham Greene,

Many thanks for your letter No.29/M34/301/V of the 29th November about the proposal for a joint Anglo-Turkish ceremony at Gallipoli on the occasion of the inauguration of the memorial at Cape Helles.

¹⁶ Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi için Anayasamız 10 ve 11. Maddeleri değiştirilmiş ve yasama görüşülmesi sırasında Başbakan İsmet Paşa (İnönü) 5 Aralık 1934 günü Mecliste bir konuşma yapmış ve şunları söylemiştir:

"Yüce saygılar, kadınların sayılar seçmek ve sayılar seçilmek hakkına sahip olmaları için yüce kanunza teklif sunuyoruz. Kadınlarımızın Türk tarihindeki haklı yerleri, erkeklerle beraber, daima, memleketin ve milletin mukadderatı üzerinde söz ve tesir sahibi olmalıdır Türk kadını tarihte ne vakit haklı ve itibarlı yerini bulmuşsa, bunun mukadderatı üzerinde kendini, tenirini gösterebilmişse, erkeklerle beraber karışık ve güç yurt işlerinde elele çalışabilmişse, işte o zaman, büyük Türk ulusu, kudretle, medeniyetle bütün dünyayı kaplamıştır (...)

Yakın gelecekte Türk devletinin ve Türk ulusunun geniş kırdetlerinin varı anlaşıldığı zaman, bunun başında ilk günden beri Türk inkılabının Türk kadınına verdiği haklar esaslı bir delil olarak ileri sürülecektir. Bizim bugün yaptığımız bu teğebbüs B.M. Meclislerinin ve Türk İnkılabının tam bir varımıdır. (...) Yüce arkadaşlar, Türk inkılabını tarih anlatırken bunun bir kurtuluş olduğunu en başta söyleyecektir. Bu kurtuluşun mühtelif safhaları içinde de hıfzassa kadının kurtulmasını amacaktı. Türk inkılabı denildiği vakit, bunun, kadının kurtuluşu inkılabı olduğu beraber söylenecektir. Şimdi almakta olduğunuz teğebbüs, bu kurtuluş istikametinin tanımlanması, neticelenmesi ve en verimli bir hale geçirilmesidir. (...)

Arkadaşlar, bizim inkılabımızı, gerek ona önderlik etmekle gerek onu fevzih ve verimli kılmakla, Atatürk, en anlamlı bir surette temsil etmektedir: Kadınlar haktan mahrum edilmekle yarı yarıya kötürüm hale gelen Ulusumuzu üstünden bu baskını kaldırması Atatürk'ün başlıca hizmetleri arasında sayılacaktır. (Sürekli alkışlar)...Türk kadınının memlekete hizmetlerini, onun kurtuluşunu tanımlamakla başladığımız oluyuzumuz..." (Anın Tarihi, İkinci Kânun 1935, No. 13, s.35-37)

2. I had hoped to be in a position before now to let you have something definite about this matter, but unfortunately there has been some delay at the Turkish end. The whole matter was discussed with Sir Percy Loraine before his return to Turkey, and he undertook to sound the Turkish authorities at the first suitable opportunity. He did in fact broach the subject with the Turkish Minister for Foreign Affairs early in November, and was supported that the personal reaction of Tevfik Rüşti Bey was extremely favourable, apparently the Minister virtually pledged himself to do all he could to secure the approval of the proposal by the highest Turkish authorities. Tevfik Rüşti explained that the Gazi was at that time under severe dental treatment, so that he could not approach him immediately, and in any case he felt that he would require a little time to prepare the ground.

3. Soon after Sir Percy Loraine's conversation with Tevfik Rüşti Bey, the latter left Turkey to attend the meeting of the Council of the League, and the Ambassador is only awaiting Tevfik Rüşti Bey's return in order to approach him again. Unfortunately it seems unlikely that the Minister will be back in Turkey for at least another ten days, so that some further delay seems inevitable. I very much regret this, as I realise that time is extremely short. We have however impressed on the Ambassador the urgency of the matter, and I feel sure that once Tevfik Rüşti Bey does return to Turkey, he will lose no time in pressing for a reply. We shall of course inform you at once when we have anything concrete to pass on.

Yours sincerely,

G.W. RENDEL.

F.O. 371/17962/E. 7169.

No. 53

Sir Percy Loraine to Sir John Simon

No.587.

ANGORA, December 8, 1934
(Received December 13, 1934)

Sir,

I had the honour to inform you, by my telegram No.64 of the 6th December, that the Grand National Assembly had approved a measure making women eligible to vote in parliamentary elections and to be elected as Deputies. I would invite reference, in this connexion, to Sir G. Clerk's despatch No.390 of the 16th September 1929, on the subject of the electoral system in Turkey.

2. The new law, a translation of which will be sent to you as soon as possible, accords the right of suffrage to men and women citizens aged 22 years and over, and thus involves a modification of articles 10 and 11 of the Constitution (Law

No.491 of the 20th April 1924 - *Rizzo II*, p. 297), article 10 having provided that "every male Turk who has completed his 18th year has the right to take part in parliamentary elections.

3. The new law further provides that every Turkish citizen, man or woman, aged 30 years and over, is eligible for election as Deputy, whereas in accordance with article 11 of the Constitution only men have hitherto been eligible for the Deputyship.

4. Provision is made under the new law for the election of one Deputy for every electoral division having a population of 55,000 or under. Divisions with a population of between (a) 55,000 and 95,000, (b) 95,000 and 135,000, (c) 135,000 and 175,000 will elect two, three and four Deputies respectively. These provisions supersede those contained in article 1 of Law No.86 of the 3rd April 1923 (*Rizzo I*, p.278).

5. In having the Bill before the Assembly, General İnönü (better known as İsmet Pasha) emphasised the fact that the suffrage and Deputyship were being accorded to women not as a favour, but as a right earned by the men's worthy collaborators in the work of the revolution. A French rendering of the Prime Minister's speech on this occasion is enclosed herein.

6. The press is unanimous in declaring that the women of Turkey, delirious with joy, are everywhere holding high festival in celebration of this outstanding victory of feminism. At Angora a public meeting of women was held at the People's House to thank Atatürk (as the Gazi is now called) and was attended by a large number of the more prominent women, including the wives of the Prime Minister and the President of the Grand National Assembly, as well as Bayan (new Turkish for Mrs. or Miss) Afet, the principal adopted daughter of the President of the Republic. A deputation of ladies proceeded from the meeting to the Assembly in order to express, on behalf of the women of Turkey, their gratitude to the Government and Deputies for the newly-conferred boon.

7. According to the *République* several Deputies have expressed, in the corridors of the assembly, the opinion that now that Turkish women are in possession of full political rights they should not be denied the right of performing military service, and that regiments of women, such as exist in certain other countries, could render valuable assistance, if not in the front line, at least in the auxiliary services of the army.

I have, &c.

PERCY LORAINE

No.54

Sir Percy Loraine to Sir John Simon

No.595.

ANGORA, December 20, 1934

I have the honour to transmit to you the accompanying translation of an article on certain new activities of the Ministry of Culture, as the Ministry of Public Instruction is now called, which appeared in the semi-official "Ulus" (formerly "Hakimiyeti Milliye") of the 10th December.

2. It will be remembered that in his speech at the opening of the Grand National Assembly on the 1st November last the President of the Republic stressed the importance of cultivating the fine arts, and spoke disparagingly of the traditional Turkish music, which he looked to the Ministry of Public Instruction to bring into harmony with "universal" music (see my despatch No. 528 of the 5th November). The cultural activities now foreshadowed are thus no doubt due to the direct inspiration of Atatürk.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 371/17971/E. 7711.

Enclosure in No. 54

*Extract from the "Ulus" 10th December 1934***NEW INSTITUTIONS FOUNDED BY THE MINISTRY OF CULTURE**

A Directorate General of Fine Arts is to be founded.

Ankara University will be opened.

Art Courses will come under the Ministry of Culture

Since the Ministry of Culture is concerned with music, painting and allied arts, it has been decided to found a Directorate-General of Fine Arts. This will be attached to the Istanbul Academy of Fine Arts and to the Academy of Music and Drama which is to be established in Ankara. The latter will have three branches -

1. Music Teachers' Course
2. Philharmonic Orchestra
3. Drama section

The academy will have a single president, and each department will have a single director. Steps will be taken in the Music Teachers' Section to produce better music teachers. At the end of this year it is hoped that those who have satisfactorily completed the intermediate course will be admitted to the first course.

The cadre of the Philharmonic Orchestra will be designed for 124 persons. The enriching of the orchestra with the principles of revolutionary music will be undertaken. The dramatic section will be opened in the coming year. The plans for its establishment have been prepared. The Directorate of Sports will be in charge of either separate courses under the Ministry of Culture, or of separate establishments for the development of sport and physical culture.

F.O. 371/17971/E. 7711.

No. 55

Sir Percy Loraine to Sir John Simon

No.605.

ANGORA, December 21, 1934

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No.539 of the 8th November last, in which I reported that a ban had been laid on the entry of the Russian periodical "Şimali Kafkasya" into Turkey, to inform you that a similar ban has now, according to the semi-official Anatolia Agency, been laid on the White Russian journal "Posledni Novosti" (also published by White Russians in Paris), on account of anti-Turkish articles.

2. I am informed that what gave most offence at Angora was a statement to the effect that the President of the Republic kept a "food-taster" at a large salary in order to safeguard himself against poisoning.

3. I am sending copies of this despatch to His Majesty's Ambassadors in Paris and Moscow.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/17957/E. 7717.

No.56

Sir Percy Loraine to Sir John Simon

No.69.Decypher

ANGORA, December 24, 1934

No distribution

(Received December 25, 1934)

Private and Confidential

My telegram No.59.

You may take it for granted that the minimum Turkish reply to our proposals will be that inauguration of our own war memorials can take place in most friendly and sympathetic atmosphere so far as the Turks are concerned.

As regards Turkish association Ministers for Foreign Affairs cannot feel certain about the attitude of Turkish military authorities. According to him their fear of any and every contact with foreign elements is positively morbid and if they register reluctance it would be a mistake even for President of the Republic to press them too hard.

In these circumstances he feels it desirable from every-one's point of view to take in the first place careful soundings of possible military reactions and he will try to let me have a definite answer before he leaves for January session of League Council.

He asks me meanwhile to keep the whole thing absolutely quiet. He points out that if his fears as regards Turkish military opinion are confirmed it would be far better from public point of view for us both to regard the suggestion of Turkish participation as having never arisen.

He is himself much in favour of our idea.

In the circumstances can you please treat this telegram as being solely for confidential information of His Majesty's Government and, for all public and official purposes, await full Turkish reply when Minister for Foreign Affairs is in a position to give it to me.¹⁷

F.O. 371/17962/E. 7662.

¹⁷ Bu şifre telgraf üzerine Foreign Office'de Doğu Dairesi görevlilerinden A.K. Helm şu notları düşmüştür:

Minutes:

I cannot help feeling that Sir P. Lorraine has got this business into rather an unnecessary tangle. As stated in my minute on E 7046, there was no need to ask the permission of the Turkish Government for the holding of the ceremony, and in asking for permission the whole business seems to have been put on the wrong lines. Again, I do not understand why the Turkish military authorities should have become so much identified with the proposal. We know that Sir P. Lorraine was himself keen on a military and naval show, but we made it clear when he was here that nothing of the kind was in our minds, and that on our side the ceremony would be attended by ex-combatants. In such circumstances the attendance of a Turkish military contingent would obviously be out of place.

The harm has, however, now been done, and it looks as if any idea of a joint ceremony will have to be abandoned. We can await the full Turkish reply which is promised, and in any case it will probably be best to wait until Sir F. Ware returns from his Australian tour. According to Mr. Conyngham Greene, he has just left New Zealand and is due back early in February. I gathered from Mr. Conyngham Greene that Sir Fabian Ware has told him nothing about the prospects for the Australian and New Zealand pilgrimage in the spring and Mr. Conyngham Greene thinks that it would now be almost impossible to organise a pilgrimage from this country to take place in April or May. In any case, he admitted, even if the Turks replied, no progress could be made until Sir Fabian's return.

In view of its name I said nothing to Mr. Conyngham Greene about the present telegram. In the circumstances, it seems best not to pass it on to the Imperial War Graves Commission at the present juncture. We can explain matters to Sir Fabian Ware on his return if necessary, but by then we should have received the Turkish Government's reply.

Query: bring up January 18th - see now E 118.

A.K. HELM

27th December 1934*

F.O. 371/17962/E. 7662.

No. 57

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No. 60

Confidential

ANGORA, January 31, 1935

Sir,

I have the honour to transmit to you herewith the annual report on Turkey for 1934.

2. I am much indebted to the members of my staff, including the military attaché, and to Captain Macdonald, for their valuable contributions towards special sections of the report.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 371/19037/E. 854.

Enclosure in No. 57

Annual Report on Turkey for 1934

CONTENTS

I- Introduction	
II- Foreign affairs	
Introduction	
League of Nations	
British Empire	
a) United Kingdom	
b) India	
c) Cyprus	
Afghanistan	
Albania	
Austria	
Belgium	
Brazil	
Bulgaria	
China	
Czechoslovakia	
Egypt	

Estonia
Finland
France
Germany
Greece
Hungary
Iraq
Italy
Japan
Manchukuo
Mexico
Netherlands
Norway
Persia
Poland
Portugal
Roumania
Soviet Union
Spain
Sweden
Switzerland
United States
Yemen
Yugoslavia

III- Internal affairs

General
Civil aviation

IV- Commercial and economic affairs

V- Naval affairs

Material
Exercises
Budget
Naval visits
Training
Appointments
Visit of naval attaché

VI- Military affairs

VII- Miscellaneous

British and foreign concerns in Turkey
 British institutions and British subjects in Turkey
 Foreign schools
 Claims
 Propaganda
 Angora
 Treaties, &c., signed, &c., during 1934
 Laws and decrees passed in 1934

I- INTRODUCTION

The year 1934 has been marked for Turkey in the domain of internal politics by the progressive consolidation of the republican Kemalist régime, and of the Government of İsmet Pasha (now known as General İnönü), by an accelerated *tempo* in the process of of laicising the State, as witness certain legislative enactments specifically referred to in later passages of this report, by the grant to Turkish women of the right to vote and of eligibility as Deputies to the Grand National Assembly, by marked progress in the carrying out of the five-year industrial plan, by the continued extension of educational facilities to the Turkish population, and by an increase of Turkish armaments which has necessitated the imposition of a still heavier burden on the Turkish taxpayer.

2. Gazi Mustafa Kemal (to be known henceforth as M. Kemal Atatürk), President of the Turkish Republic, has remained the idol of the nation and, with unrelaxed energy, the inspirer and director of its destinies.

3. In the realm of external affairs there have been a number of important developments. Turkey was elected to a non-permanent seat on the Council of the League of Nations. Throughout the year Turkish diplomacy has been intensely active, and the achievements which it has attained under the immediate direction, as since 1925, of Tefik Rüşü Bey (henceforth to be known as M. Tefik Rüşü Aras) have been not inconsiderable.

4. Thanks to an initiative taken by Kemal Atatürk with His Majesty's Ambassador in the spring, there has been a marked rapprochement with the United Kingdom, and an oral declaration of sincere and open friendship with Turkey was made by the Ambassador to the Turkish Government under instructions from London.

5. The State visit paid to Angora in the early spring by the Shah of Persia was made the occasion for strengthening the bonds of friendship, asserting the ties of kinship, and dissipating the former enmities between Turkey and Persia.

6. The need felt by Turkey for security drew her much closer to France, more especially as in Turkish eyes the threat to that security came from Italy. The year ended with, according to the Turkish Minister for Foreign Affairs, a close but oral understanding in the sense of mutual Franco-Turkish guarantee.

7. The fear of an Italian aggression was throughout the year a dominant factor in the Turkish mind and in the orientation of Turkish foreign policy. The Turks are unable to acquit Italy of territorial ambitions at their expense. They have watched with concern the creation by Italy during the last five years of a fortified naval base in the Dodecanese, close to the Turkish mainland; they resented the Italian initiative which led to the signature of the four Great Power Pact in 1933; they have seen a threat in Italian policy in the Balkans and in Italian advocacy of revisionism; their suspicions were quickened by Signor Mussolini's reference, in a speech delivered in March, to eventual Italian expansion towards Africa and Asia. Italy has become definitely the nigger in the Turkish pile.

8. It is probable that mistrust of Italy impelled Turkey towards a closer relation with the United Kingdom. It is certain that the same mistrust brought her into the camp of non-revisionist States; drew her within the security orbit of France, a process greatly facilitated by the Franco-Soviet rapprochement; dictated the rapid growth of the close and intimate understanding, constituting an alliance in all but name, between Turkey and Yugoslavia; provided the urge which made Turkey a protagonist in the formation of the Balkan Pact *à quatre*, and produced the strengthening of her already good relations with Greece and Roumania. In Central Europe the Little *Entente* is anti-revisionist *vis-à-vis* Germany and Hungary. In South-East Europe the Balkan *entente* is anti-revisionist *vis-à-vis* Italy, Hungary and Bulgaria. The same mistrust will continue to spur Turkey to press, with such insistence as she can, for the conclusion of some plurilateral Mediterranean pact of mutual guarantee.

9. It seems probable that Turkish Italophobia is exaggerated. It is, however, real. Until it is laid, the pacification of this corner of the world will remain incomplete. Turkey is not prepared to rely on the sole word of Italy for her security *vis-à-vis* Italy. It is, nevertheless, not the case that Turkey desires the disruption of Italy or her disappearance from the ranks of the Great Powers.

10. The circumstances discussed in the preceding paragraphs have not affected the fact that Turkey's relations with Russia are the sheet-anchor of her foreign policy. It can be stated that Turkey has remained faithful to her obligations towards Russia; it may be prophesied that she will continue to do so. It has been

the purpose of Turkish policy to work Russia back towards her international responsibilities as a Great Power, and away from her proclivities to international subversion. The aim seems largely to have been achieved by Russia's entry into the League of Nations and by the Franco-Russian rapprochement. Circumstances, such as the Nazi revolution and events in the Far East, have no doubt played into the hands of Turkish policy; that policy, however, cannot be disregarded as a contributing factor towards the result that has been reached. It may seem paradoxical, even droll, to say that Turkey has been trying to civilise the Soviets, but such a statement is nevertheless not a misrepresentation of the facts.

II- FOREIGN AFFAIRS

Introduction

11. Turkey, very susceptible about her standing in the world, demanding equality with all Powers, and resentful when decisions of international purport are taken without her participation, was much gratified when, after intensive lobbying, she obtained a semi-permanent seat on the Council of the League of Nations in 1934. It is undoubted that Turkey has obtained among European and Asiatic nations an importance and a strength which cannot be lightly ignored. By signing the Balkan Pact in February 1934 Turkey became part of a group which is in some respects almost a new Great Power, and is of weight in international councils. added to this, Turkey's longstanding and tried friendship with Russia, practical proof of which was given during the year by the founding of textile mills at Kayseri and Ereğli with the help of Russian credits, experts and machinery; her lately established friendship with Persia, whose Shah visited Turkey in the summer, and her friendship with Afghanistan at whose request, made in conjunction with Persia, a Turkish commission travelled in 1934 to the Perso-Afghan frontier to settle a frontier dispute, make it clear that in any international question Turkey stands in with a strong and numerous group of partisans.

12. In Europe, Turkey's orientation during 1934 was towards France, and there was a decided coolness towards Italy, manifested in most signal fashion after Signor Mussolini's public reference, in the spring, to Italian expansion in Asia. With Germany, good relations were preserved to mutual commercial advantage. An increase in friendliness, due to the initiative of the President of the Republic with His Majesty's Ambassador marked relations with Great Britain - relations which were, in the course of the year, troubled by the unfortunate incident of the shooting, in July, of a British naval officer at Diphburnu, and by the Turkish denunciation in September of the Anglo-Turkish commercial treaty of 1930, some of the provisions of which the Turkish Government had found irksome and had for some time previously not been observing. Bulgaria was the object of Turkey's ill-will

- mainly for declining to be drawn into a pact with Turkey. There was a manifestation of friendship for Sweden, with which country Turkey has historical ties, on the occasion of the visit, in October, to Turkey of the Swedish Crown Prince and Princess Ingrid.

13. In Asia, the unfavourable balance to Turkey in Turco-Japanese trade, taken with Turkey's friendship for Russia, caused Japan to be viewed with some disfavour in Turkey. With regard to China, Turkey was at first inclined to show sympathy for the Moslem anti-Chinese Government set up in Eastern Turkestan, but, later, realising that this attitude was not approved in Russia, abandoned it, and, as the year advanced, began to have frequent relations with China, finally signing with that country a treaty of Friendship and arranging for an exchange of diplomatic representatives. With Persia and Afghanistan, as mentioned above, Turkey's relations were cordial.

14. With Syria, owing to increased friendliness between Turkey and France, relations were satisfactory and less was heard of the rumoured cession of Alexandretta and Antioch to Turkey. Palestine, though a good customer of Turkey, found during the year that Turkey was refusing to Palestinians property rights in Turkey because Turkish citizens in Palestine did not enjoy equal status with other foreigners in the Palestine courts. With Iraq, relations were good, but marred by Iraq's fear that Turkey's contribution to the Perso-Iraqi frontier dispute would be favourable to the Persian thesis.

15. The United States of America, as one of Turkey's best customers, continued to enjoy Turkey's special favour, manifested in 1934 by the special facilities granted in the matter of the extradition from Turkey of Samuel Insull and by the payment of claims for damages suffered by United States citizens in Turkey during the war.

16. It is mentioned in the annual report for 1933 that, towards the end of that year, the Turkish Ambassador in London had sounded the Foreign Office about a Middle-Eastern non-aggression Pact, to embrace United Kingdom, Turkey, Persia, Iraq, the Soviet Union and Afghanistan. M. Tevfik Rüşdü Aras also raised the question of this pact with His Majesty's Ambassador at Angora in February 1934. Both in London and in Angora the British reply was discouraging. In May, in conversation with the Secretary of State for Foreign Affairs at Geneva, M. Aras sketched his conceptions of an Eastern Locarno, and of a Mediterranean Pact. Turkey was to be a partner to the latter pact only, the other parties to be the United Kingdom, France, Italy, Greece, Yugoslavia and possibly Spain. In contrast with the Eastern Locarno, the Mediterranean Pact was to have a "merely moral" value while contributing, with the Eastern Locarno, to subsequent disarmament.

17. Turkey again raised, in the spring, the question of remilitarising the Straits zone and also the Thracian zone, but though she did not press it on account of the opposition of the United Kingdom, she still considers the existing situation to be one wounding to Turkish *amour propre*, and the matter as one to be raised again in good time.

18. Throughout the year Turkey was active in negotiating commercial agreements on a "clearing" basis with many foreign countries - to the great advantage of Turkey. Notes were exchanged between His Majesty's Government in the United Kingdom and the Turkish Government, with a view to conclude a commercial agreement, but the matter was still pending at the close of the year.

19. Turkey's declared policy during the year was peace, but partly, as the Ministers of the Turkish Government explained, because of the example of other nations, and partly because of the attitude of Italy and Bulgaria towards her the budget estimates for defence (army, navy and air) were increased during the year. Disarmament is definitely relegated to seclusion. Plans were made to be independent as much as possible in defence matters by the establishment in Turkey, in a not too distant future, of iron and chemical industries.

20. With her friendly group of nations around her, Turkey is at present strong. Add to this the fact that she is ever engaged on increasing her forces and it will be seen that she is not a lightly negligible factor.

League of Nations

21. Turkey and her principal mouthpiece, Teflik Rüşti, came round to be considerably more favourable to the League in the early months of 1934, in spite of the fact that the Minister's endeavour to secure for his country a seat on the Council had met with what he called, in conversation with His Majesty's Ambassador in April, a "smashing defeat." That circumstance, he said, had not diminished in the least Turkey's keen interest in and great attachment to the League; and he believed that if one day a Turkish representative did sit on the Council, His Majesty's Government in the United Kingdom would find in him a staunch supporter of the causes which the United Kingdom championed in that institution. He added that he had taken the occasion of a recent conversation with the German Ambassador at Angora to express his personal sense of the serious mistake which Germany had made in leaving the League.

22. The Turkish Ambassador in London orally informed the Secretary of State at the beginning of August that his Government were anxious that Turkey should be elected to fill the place vacated by China on the Council of the League. Fethi Bey was given the usual polite but non-committal reply, and later told His Majesty's

Ambassador that he had been gratified at the sympathetic manner in which his representation had been received, and hoped that in the end His Majesty's Government might be able to support the Turkish candidature. He stressed the moral importance for Turkey of obtaining an elective seat on the Council.

23. The election of Turkey to a non-permanent seat on the Council in September was hailed by the Turkish press as a great political victory. Its general view was that the League had greatly improved its position in consequence. Whereas at the close of 1933 the League was considered by Tevfik Rüşdü to be on the point of an unlamented death, it was now the "general headquarters of all humanity." The press seemed to forget, however, that the League existed for other purposes than to serve as an index to Turkey's importance in the world, and to give the Turkish Minister for Foreign Affairs opportunities for consorting with the statesmen of other countries. It made little reference to the Powers, including the United Kingdom, which had assisted Turkey to her place on the Council. While Persia, Roumania, Yugoslavia and Greece were singled out for varying measures of thanks and commendation, the other forty-four nations concerned had to share a brief general expression of gratitude. Tevfik Rüşdü, on the other hand, told His Majesty's Ambassador in November that what specially gratified him was the support which he had received in this circumstance from His Majesty's Government in the United Kingdom, who, although that seemed perhaps too much to say, would always find the Turkish representative at Geneva on their side. At all events, he confidently hoped that His Majesty's Government would be less dissatisfied with the attitude of Turkey on matters that came before the Council than with that of any other Power represented on it, and he believed that when the Turkish mandate expired, His Majesty's Government would have solid grounds for welcoming further Turkish co-operation.

24. At the end of the year Tevfik Rüşdü was about to leave for Geneva to preside over the session of the Council of the League, and was known to be highly gratified and delighted at the prospect.

British Empire

a) United Kingdom

25. Anglo-Turkish relations continued to be friendly, although momentarily somewhat disturbed by one unfortunate incident, which will be related below. By the end of the first quarter of the year a feeling was perceptible that the Turks wished for closer relations with England. Among the indications justifying this conclusion were the warmth of the reception given by highly placed Turks to the new Ambassador, the atmosphere of general friendliness felt by Sir Percy Loraine after making his first official contacts, the moderation of the Turkish attitude

about the question of a commercial agreement, by comparison with the pressure exerted on other countries to make "clearing" agreements a *sine quâ non* condition and, finally, the sudden appointment, at the instance of the President of the Republic himself, of Fethi Bey, his close personal friend, as Turkish Ambassador to London. (Incidentally, Turkish official circles were much gratified by the marked kindness shown by their Majesties to Fethi Bey and his wife on the occasion of the Ambassador's presentation of his credentials.)

26. It came, therefore, as less of a surprise when the President, during the Shah of Persia's visit to Angora in June, keeping His Majesty's Ambassador up extremely late one night in personal conversation, developed as his principal theme a strongly expressed desire for really close Anglo-Turkish friendship, the possibilities of which he was anxious that Sir P. Loraine should explore with responsible Turkish Ministers. He himself, he said, had the greatest esteem for England and wished for England's close friendship, but added that if England really desired such friendship between the two countries, he would wish her to make some unmistakable sign to that effect. He declared pointedly, at the Persian Embassy the following night, ostensibly in connexion with a game of cards, but no doubt in tacit reference to the earlier conversation: "You see what our strength is when we are playing against each other. Imagine what it would be if we were united."

27. His Majesty's Ambassador was authorised in July to return a reply to the effect that His Majesty's Government in the United Kingdom highly appreciated the President's friendly attitude, and most cordially reciprocated his desire for close relations of true and open friendship between the two Governments, and that His Majesty's Government should always be glad of any means that could be found to improve still further the excellent relations already existing, and to strengthen and develop friendship between both countries to their mutual advantage, but not to the detriment of the interests of other Governments with whom either party entertained friendly relations, or in such manner as to affect the relations of the two parties with such other Governments. Meanwhile, an unfortunate incident had occurred which made it undesirable to communicate this message to the Turkish Government for the time being.

28. On the 14th July three British naval officers from H.M.S. *Devonshire*, then on a visit to the Greek island of Samos, went sailing in a small skiff belonging to the *Devonshire* but flying no flag, nor were the officers in uniform. When the skiff had approached within 100 yards of the opposite Turkish mainland, near Diphurnu, a Turkish patrol made signs which the officers understood to mean that they should withdraw. On their attempting to do so, however, the patrol fired from sixty to seventy rounds, killing one of the officers, Surgeon-Lieutenant Robinson, and wounding one of the others. The body fell into the sea and was never recovered.

The Turkish explanation was that, the strait between Samos and the mainland being infested by smugglers, the patrols had orders to stop and, if their signals were disregarded, to fire on all suspicious-looking craft. It had not been realised that the skiff belonged to the British navy, and signals were made to her occupants to halt (if so, the signals were certainly understood in the opposite sense). The patrol, still according to the Turkish version, first fired in the air and then, seeing the skiff try to sail away, had no choice but to fire on her in accordance with standing instructions.

29. On news of the incident reaching London, the Secretary of State asked the Turkish Ambassador to call, and requested him to communicate at once with his Government, as His Majesty's Government took a very grave view of the matter. His Majesty's Ambassador proceeded from Constantinople to Angora on the 17th July to discuss the situation with the Turkish Minister for Foreign Affairs. Meanwhile, the Commander-in-chief, Mediterranean Station, had brought further ships to Samos to be ready for all emergencies. Both the Turkish Ambassador and Tefvik Rüştü, while maintaining that the patrols had merely acted in accordance with standing orders, expressed the deep regret of the Turkish Government at the occurrence of this most unfortunate incident, which had been the outcome of a genuine misunderstanding. His Majesty's Government decided to accept these expressions of regret, and it was arranged that a funeral service should be held at sea, close to the scene of the incident, and that a Turkish destroyer should take part in the ceremony. The service was held on the 21st July. His Majesty's ships *Queen Elizabeth*, *London* and *Devonshire* taking part, together with the Turkish destroyer, which cast a wreath into the sea bearing an inscription expressive of the sympathy and regret of the Turkish navy. The Turkish Government spontaneously offered a compassionate grant of £2,000 to the next-of-kin and the incident was then regarded as closed.

30. The way was thus clear for His Majesty's Ambassador to inform the Turkish Minister for Foreign Affairs that the President of the Republic's desire for closer relations had been reported to London and had evoked a cordial response. Sir P. Loraine spoke to Tefvik Rüştü on the 8th August in the terms of the instructions cited above, adding that, for his own part, he was happy to find that the basic ideas underlying the communication he had just made were in full conformity with those of the Turkish Government as explained to him in the course of his interviews with the Minister for Foreign Affairs. The Ambassador also expressed to Tefvik Rüştü the Secretary of State's personal thanks for his appreciation of Sir John Simon's declaration in the House of Commons on the 18th July regarding the projected Eastern European Pact of Reciprocal Guarantees; and he conveyed a further message from the Secretary of State to the effect that the labours of the Turkish Government in the cause of peace were highly appreciated in England.

31. The Minister for Foreign Affairs informed His Majesty's Ambassador a week later that he had referred the response of His Majesty's Government to the President's overture to the President himself and to the Prime Minister, on both of whom it had produced the most favourable effect. Mustafa Kemal had asked him to express his satisfaction at this solution of Anglo-Turkish friendship. Tevfik Rüşti further stated that he had already informed the Russian and Greek Governments that a frank and friendly comprehension had been established between the Turkish Government and His Majesty's Government, the nature of Turkey's relations with those two Governments having laid on him the obligation to acquaint them with this development of Turkey's foreign relations. He added that the news had been received very well indeed at Moscow and enthusiastically at Athens.

32. The idea of a Middle-East Pact of Non-Aggression, which had been mooted about a year previously, and which the Turkish Government were inclined to view with favour, was revived at the end of 1933, and on the 20th January 1934, the Secretary of State addressed a note to the Turkish Ambassador, in reply to an enquiry regarding the British attitude, to the effect that, in the opinion of His Majesty's Government in the United Kingdom, there already existed a sufficient number of pacts to render the conclusion of yet another somewhat superfluous. Relations between the United Kingdom and Turkey were, the note continued, so satisfactory that they required no further safeguards, while the countries which had been mentioned as possible parties to the proposed pact were either members of the League of Nations or signatories of the Kellogg Pact. The Turkish Government did not revert to the subject with His Majesty's Government.

33. In a conversation at Geneva in November, the Turkish Minister for Foreign Affairs informed the Lord Privy Seal that the Turkish and Greek Governments had decided to increase their naval forces so as to double the defensive power of their two fleets. They would, moreover, if matters could be arranged, prefer to place the orders in the United Kingdom, but as neither Government could find the necessary money in cash, they would require loan facilities. Mr. Eden warned Tevfik Rüşti that it was the present policy of His Majesty's Government in the United Kingdom to discourage the raising of foreign loans in the British market, but promised to let him have the views of His Majesty's Government in due course.

34. His Majesty's Ambassador explained to the Minister for Foreign Affairs on the 26th December the serious objections of principle seen by His Majesty's Government in the United Kingdom to the proposed programme, the chief of these objections, from the point of view of Turkey, being the danger of competitive naval construction on the part of Italy. The result would be increased rivalry and suspicion, and the expense of much wealth, urgently needed for internal development, only to place national security in a less satisfactory position than

before. There would, moreover, be a danger of repercussions elsewhere, and these could only have unfortunate reaction on British efforts to secure general limitation of naval armaments. At the same time, it was realised that Turkey, and also Greece, must be judges of what their interests required, and if the two Governments should after all decide to proceed, in whole or in part, with the proposed programme, His Majesty's Government would be glad to have early information.

35. Tevfik Rüşdü pointed out to Sir P. Loraine in reply that the equilibrium in the Eastern Mediterranean had been disturbed by Italian fortifications in the Dodecanese and by the Italian Government's decision to build two battleships. It was therefore necessary to create conditions of security against possible Italian aggression, and the soundest and least provocative course would be for Turkey and Greece to restore the equilibrium by doubling the strength of their defensive naval armaments. Sir P. Loraine gathered the impression that the two countries were determined to carry out their programme, preferably by construction in British yards, but, if this were not practicable, by placing orders elsewhere. Tevfik Rüşdü agreed, however, that, in view of the situation existing at the end of the year, the Turkish Government could afford to await events, and need not press on with the execution of their project for the time being.

36. His Majesty's Ambassador broached with the Minister for Foreign Affairs in November the desire of His Majesty's Government for Turkish concurrence in the formal inauguration of Gallipoli war memorials, probably in the spring of 1935, and also for official Turkish participation in the ceremony. The Turkish reply had not been received at the end of the year, but Tevfik Rüşdü had given it to be understood that the inauguration of the memorials could take place in the most friendly and sympathetic atmosphere so far as the Turks were concerned. As regards Turkish association, however, the Minister said he could not feel certain about the attitude of the Turkish military authorities.

37. Early in May the Turkish Minister for Foreign Affairs reverted to the question of the remilitarisation of the Straits, and told the Counsellor of His Majesty's Embassy that, in view of the general world trend towards rearmament, Turkey had determined to take this step. She could do it, he said, in twenty-four hours if necessary, and no legal arguments would stop her. At the end of May the question was discussed at Geneva by the Secretary of State and Tevfik Rüşdü, who said he had been embarrassed by the reproduction in Turkey of English press reports to the effect that he intended to raise this question at Geneva. Sir John Simon succeeded in persuading him that it were better left alone for the time being, though Tevfik Rüşdü said he must, of course, reserve his rights for the future. The Secretary of State expressed his satisfaction that the matter would be allowed to drop, at least temporarily, but made it clear that in any event His Majesty's Government would take a grave view of the unilateral repudiation of any

provision of the Treaty of Lausanne. Tevfik Rüşti replied that this was not in his intentions, and it was agreed that the question of remilitarisation should be regarded as not having arisen. If it arose in the future, it was understood that all rights were reserved on either side.

38. Anglo-Turkish commercial relations are dealt with in the section entitled "Commercial and Economic Affairs."

b) India

39. After having, early in the year, drawn the attention of His Majesty's Government in the United Kingdom to Turkey's unfavourable trade balance with India, the Turkish Government gave notice, on the 22nd November, of their denunciation of the Indo-Turkish commercial *modus vivendi* of the 3rd September 1930, as "no longer fulfilling the requirements of the economic situation." Willingness was expressed at the same time to enter on negotiations for the conclusion of a commercial convention between the two countries. The *modus vivendi* is due to expire on the 22nd February 1935.

c) Cyprus

40. Early in March the Ministry for Foreign Affairs unofficially drew the attention of His Majesty's Embassy to an article which had appeared in a newspaper published in Cyprus in the Turkish language. The gist of the article was that the Turkish press seemed indifferent to the grievances of the Moslem population of Cyprus, which was Turkish in every sense. Its enemies were of its own household. There was maladministration in the Evkaf Department, a wrongful system of education, &c. The Turks were treated differently from other elements, and for this the Turkish delegate at Lausanne was to blame for believing the verbal assurances of the British delegates regarding the Moslems in Cyprus, and for not insisting on written engagements.

41. It was pointed out orally to the Ministry that one of the chief complaints of the Greek element in Cyprus was that the Turks of the island were the spoiled children of the local administration. This was admitted by the official concerned, who thought, however, that the "reactionary" element among the Cypriot Moslems possibly had things too much their own way. Nothing further was heard from the Ministry on the subject.

Afghanistan

42. Relations with Afghanistan have remained friendly. The Turkish Government agreed early in the year to act as arbitrators for the settlement of the Perso-Afghan frontier dispute, and an Arbitration Commission left Turkey for the scene of its labours early in October, under the presidency of a distinguished

Turkish general, Fahrettin Pasha. It would appear that at the end of the year the Commission had been unable to find any solution acceptable to both parties, and that its withdrawal had been decided on by Angora unless the Afghan and Persian Governments should both agree to accept in advance and abide by an award which the Turkish delegates would make without further discussion.

43. Satisfaction was expressed in the Turkish press early in the autumn at the entry of Afghanistan into the League of Nations, and the tributes paid on that occasion testified to an increasing closeness of relations between the two countries. There are more than a hundred Afghan students in Turkish schools, and Afghanistan is still disposed to look to Turkey for advisers.

Albania

44. Relations with Albania may still be described as good, although they have been almost as inextensive as previously. In the spring Turkey sent to Tirana, as her first fully accredited Minister to Albania, one of her most outstanding men (not a professional diplomatist) in the person of Ruşen Eşref, secretary-general to the President of the Republic. The significance of this step was, however, probably only apparent, for the appointment was the result of Ruşen Eşref's sudden fall from presidential favour, and he was succeeded by a less eminent representative later in the year. Albania, for her part, abolished the Legation at Angora at the end of March, for reasons of economy, and transferred her Minister to Athens, whence he still looks after Albanian interests in this country.

45. Turkey's attitude towards the question of Albania's admission to the Balkan bloc has not been altogether clear or consistent. The Acting Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador at the beginning of February, shortly before the conclusion of the Balkan Pact, that Albania had not been invited to sign because her special relations with Italy and the decision of the Conference of Ambassadors placed a sort of limitation on her sovereignty; and he added that in any case Albanian adhesion was not a necessity. Later, however, Turkey apparently came to favour the admission of Albania, and Ruşen Eşref, her representative at Tirana, consistently advocated the view that Albania should be admitted and worked hard to secure its triumph. On the other hand Turkey seems to have yielded without much resistance to strong Greek opposition to Albania's admission manifested during the visit of Balkan statesmen to Angora at the end of October.

46. Rumour had it in the early autumn that King Zog would shortly visit Angora. It was understood later, however, that the President would not invite King Zog to Turkey so as not to raise any political questions, but that if His Majesty came on his own initiative, he would be welcome.

Austria

47. There is little to be said of Turco-Austrian relations, which remain quite good. As last year, the Turkish press occasionally gave vent to irritation at the Austrian Government's fondness for celebrations of military victories over Turkey in the more or less remote past, and at the "clerical" and "fanatical" tendencies manifest in the new Austrian State.

48. A new commercial agreement between the two countries was signed at Angora on the 10th August. In its broad lines it provides for mutual free introduction of certain goods and limited introduction of others.

49. In November, in the course of a general survey of European affairs, the Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador that in his own personal view the only possible solution of the Austrian problem was an international neutralisation of Austria; accompanied by guarantees in which Germany and Italy must necessarily participate.

Belgium

50. Turco-Belgian interests are naturally almost entirely of a commercial nature. a "clearing" agreement between Turkey and the Belgo-Luxemburg Union was signed at Angora on the 31st May. A communiqué issued by the "Office de Compensation belgo-luxembourgeois" and published in the Belgian press in August showed that the "clearing" agreement had been forced on Belgium, and that Belgium was determined to send to Turkey in future no more than 10 per cent. of her normal annual exports to that country.

51. An Extraordinary Mission, led by the Belgian senator, M. Baudouin, arrived at Angora early in November, in order to announce to the President of the Republic the accession of King Leopold III to the Belgian Throne.

Brazil

52. The short-lived Brazilian Legation in Angora was closed in September, and Brazilian interests in Turkey have since been under the ægis of the Brazilian Minister at Bucharest.

Bulgaria

53. Relations between Turkey and Bulgaria continued to deteriorate during 1934. The Turkish press attacks referred to in paragraph 42 of the last report had hardly died down when the year opened. Early in January His Majesty's Chargé d'Affaires at Sofia, reviewing the field of Turco-Bulgarian relations, had to refer to the lack of progress towards settling the property claims between the two countries,

complaints by the Turkish Minister about the treatment of the Turkish minority, and Turkish exploitation of distress and discontent among the Moslem Pomaks, who were being forcibly prevented by the Bulgarian authorities from migrating to Turkey. There were further press polemics, between the Constantinople *Vakit* and the Sofia *Bulgarie* in April and May. The *Vakit* returned to the charge in July, in which month also the Bulgarian *Novo Vreme* and the Turkish *République* engaged in wordy warfare on the subject of Thrace, which the former had apparently described as "a Bulgarian province groaning under the Turkish yoke." Bulgaria continued to have a bad press in Turkey, but at the end of August Ismet Pasha publicly described the anti-Bulgarian articles as exaggerated, and expressed his confidence in the intention of the Bulgarian Government to prevent any repetition of the incidents complained of. The Bulgarian Minister in Turkey, in an interview given to a Sofia newspaper, also deprecated exaggeration, and said that Turco-Bulgarian relations remained sincere in spite of the incidents of the past few months, which had cast a slight cloud over them. All this did not prevent another onslaught on Bulgaria early in December, in connexion with an incident on the Græco-Bulgarian frontier, resulting in the shooting by Bulgarian soldiers of some fugitive Pomaks on Greek territory. This was termed in the Turkish press "the assassination of our blood-brothers" and a "massacre of the innocents," while Bulgaria was described as "an abscess on the body of the Balkans" and an incorrigible fomentor of trouble, unworthy of any consideration or trust.

54. Official Turkish resentment against Bulgaria may be said to date from September 1933, when the Bulgarian Government had felt obliged to decline an invitation, tendered by the Turkish Minister for Foreign Affairs during a visit to Sofia, to join the Turco-Greek pact for the mutual guarantee of frontiers. The Bulgarian Minister at Angora told His Majesty's Chargé d'Affaires early in January 1934 that Turkey was annoyed with Bulgaria for having declined her proposals, and although her fear was groundless was afraid of a possible Bulgarian attack on Thrace. Bulgaria had let Turkey know that it was useless to expect her to sign pacts of non-aggression with her neighbours other than Turkey, as Bulgaria was frankly revisionist as far as the Treaty of Neuilly was concerned. The original plan of Turkey and Greece to conclude pacts between themselves and Bulgaria had broadened into a Turco-Greek scheme for pacts between all the Balkan nations.

55. The "scheme" referred to by M. Antonoff developed into the Balkan Pact signed at Athens on the 9th February on behalf of Turkey, Greece, Yugoslavia and Roumania. Its object was to consolidate peace in the Balkans by securing the recognition of the existing boundaries as permanent, and hopes were expressed that Bulgaria, who had refused to sign the pact, would adhere to it at least in the course of a few months. This, however, she steadfastly declined to do. The Bulgarian Minister in Turkey thought he had discovered in the Turkish Minister for Foreign Affairs a benevolent comprehension of Bulgaria's attitude, but the

President of the Republic told His Majesty's Ambassador, a week after the date of signature, that Bulgaria had made a mistake in not coming into the pact. The door had been held open for her, but, unfortunately, no intelligible or constructive suggestion had come from the Bulgarian side. Although the way was still open, the best door had been closed by the signature *à quatre* and the Bulgarians had only themselves to blame. Their undefined ambitions were, Mustafa Kemal said, unquestionably territorial; they aimed at the Dobruja, Thrace (possibly including a portion of European Turkey), Macedonia, an outlet on the *Ægean*, Tsaribrod, and even Nish. Nursing these ambitions did no good. Bulgaria had refused the hand of fraternal co-operation, and there was now only one wise thing for her to do, namely, to give up her dreams and come into line with her neighbours.

56. The Turkish Minister for Foreign Affairs told Sir Percy Loraine a little later that he did not despair of bringing Bulgaria into the pact, but thought it might take two or three years to accomplish. The Turkish Government would work towards that end by maintaining close and friendly contact with the Bulgarian Government, and by exploring the possibilities of finding satisfaction for her economic requirements and of settling her outstanding differences with her neighbours.

57. In Bulgaria Turkey was blamed for having, it was alleged, engineered the pact in concert with Greece for the purpose of preventing an understanding between Bulgaria and Yugoslavia. Further indication was roused when the text of the secret protocol annexed to the pact, which had been communicated to the Italian Ambassador at Angora, was passed on by him to his Bulgarian colleague, with the result that Bulgarian opinion was fully convinced that the pact was, in fact, directed against Bulgaria.

58. At the meeting, at Angora in the autumn, of the Council of the Balkan *Entente*, a product of the Balkan Pact, the idea of a series of bilateral pacts with Bulgaria was dropped. About the same time, rumours were in circulation at Angora regarding Turkish resentment at the alleged holding of Bulgarian manoeuvres near the Turco-Bulgarian frontier, but the Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador that he did not credit these rumours. However that may have been, there is no doubt that during the greater part of the year the Turkish Government were seriously preoccupied by what they conceived to be the possibility of a Bulgarian attack on Thrace, presumably in conjunction with Italy, and there were clear indications of increased Turkish preparedness in the neighbourhood of the demilitarised zones of the Straits and along the land frontier of European Turkey, with a view to a rapid military occupation of those zones in case of need.

59. Genuine satisfaction was expressed in Turkey, somewhat grudgingly, at the suppression by the new Bulgarian Government of the Macedonian Revolutionary

Organisation and the dissolution of the Thracian Committee. Ivan Mikhailoff, the head of the former, took refuge in Turkey with his wife in September, and was treated as a political fugitive.

60. The Mixed Turco-Bulgarian Commission for the tracing of the frontier completed its labours in October and proceeded to Constantinople, where a protocol was signed by the delegates early in November. It was stated that the commission had re-established the line laid down in 1921.

61. A considerable number of Moslems emigrated from Bulgaria to Turkey during the year. The number of these immigrants during the period the 1st June 1933, to the 1st November 1934, was given by the Turkish Minister of the Interior as 9,806. They were settled in various part of the country, but mainly in Thrace.

62. The Turco-Bulgarian Commercial Treaty of the 21st December 1933, was ratified by the Turkish Assembly on the 4th June. It had already entered into force by virtue of an exchange of notes effected on the 11th March.

63. The Turco-Bulgarian protocol of the 23rd September 1933, extending for five years the validity of the Treaty of Neutrality, Conciliation, &c. signed at Angora on the 6th March 1929, had not entered into force at the end of the year, the exchange of ratifications not having taken place. The Bulgarian Chargé d'Affaires in Turkey implied that the delay was attributable to the attitude of the Turkish Government.

China

64. A Chinese delegation arrived at Angora in February. The Ministry for Foreign Affairs professed to have no idea why they had come, but General Yang, who headed the delegation, said they had been sent by the Nanking Government to Europe and America on a tour of military investigation. Their object in visiting Turkey was to study Turkish military organisation and visit military establishments. China and Turkey were friends, the general said, although not yet in official diplomatic relations. He added that he was thinking of arranging direct contact between the Turkish and Chinese press; nothing, however, had come of the idea at the end of the year. The delegation was treated with politeness, and was received by the President of the Republic, the Prime Minister and the Minister for Foreign Affairs and the Chief of the General Staff. The visitors were shown various military establishments at Constantinople, and left for Russia after a stay in Turkey of more than a week.

65. A treaty of friendship between Turkey and China was signed at Angora on the 4th April by the Turkish Minister for Foreign Affairs and the Chinese Minister at Berne. The treaty made provision for the exchange of diplomatic

representatives, and foreshadowed the conclusion of a commercial, consular and establishment convention between the two countries. The ratifications of the treaty were exchanged at Geneva on the 17th August 1934, and at the end of September His Majesty's sub-Legation at Nanking was informed by the Vice-Minister for Foreign Affairs that, in accordance with the Sino-Turkish Treaty, the Chinese Government proposed to send a representative to Angora within a few months. He had not materialised at the end of the year.

66. In October a second Chinese military delegation came to Turkey, consisting of a major-general, whose name was very variously given, and a number of colonels. After having been entertained by the military authorities at Constantinople, they proceeded to Angora, where they were received by the same personages, except the President, as the earlier delegation. They professed themselves greatly struck by the efficiency of the Turkish army and police, and, after a short stay, left Turkey for Egypt. The object of their visit remains wrapped in mystery.

Czechoslovakia

67. A "clearing" agreement based on a balance of payments was signed at Angora on the 3rd March and came into force the same day. To it was annexed a supplementary agreement between the National bank of Czechoslovakia and the Central Bank of Turkey (the Turkish State Bank) specifying the manner in which commercial payments would be made.

68. A commercial agreement between Turkey and Czechoslovakia, providing for reciprocal most-favoured-nation treatment, was effected by an exchange of notes on the 30th April, and entered into force as from the 13th August.

Egypt

69. Some slight improvement in Turco-Egyptian relations had become perceptible early in the year. The Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador in February that the Turkish Government much hoped that they would be able to profit by Sir Percy Loraine's experience in regard to their relations with Egypt; and Tefik Rüşti added that he thought they would be anxious to be guided by any advice the Ambassador might feel able to give them. The Minister confirmed at the same time the Ambassador's impression that there had recently been an appreciable amelioration of Turco-Egyptian relations.

70. Almost at the same time His Majesty's High Commissioner drew attention to an Egyptian press report regarding the terms of a Turco-Egyptian treaty which it was thought the Turkish Government were prepared to sign. The most important of these terms were believed to be: (1) the abandonment by Turkey of her claims

for capitulatory privileges in Egypt, and (ii) the Turkish recognition as Egyptian subjects of all members of the Egyptian Royal family. The Turkish Minister in Cairo more or less confirmed that these were the terms of the treaty which his Government had offered to sign. Further confirmation was forthcoming in June, and early in August the Egyptian Minister, who had returned to Turkey after a prolonged absence, told His Majesty's Ambassador that he had brought with him the draft of a treaty, approved by the Egyptian Government, which he had good hope that the Turkish Government would find acceptable, since they had dropped their demand for capitulatory privileges for their nationals in Egypt. The proposed treaty was to be a single document in three parts relating to (i) friendship, (ii) establishment and (iii) nationality, and Turkish acceptance, Hamza Bey believed, would be expedited if an invitation to go to Cairo, for which the Turkish Minister for Foreign Affairs was angling, were issued by the Egyptian Government.

71. His Majesty's Ambassador required at the same time from the Minister for Foreign Affairs whether it was true that he was on the point of concluding the long-delayed treaty. Tefvik Rüşü said it was true, and asked the Ambassador's advice, whether he should go through with it or not. On Sir P. Loraine's advising him to finish the matter off promptly, Tefvik Rüşü replied that he thought the advice was wise, and added that Turkey had given up hope of doing very much with Egypt. She now merely wanted a basis which would permit the two countries to exist in reasonably friendly quiet and neighbourly relations. Of all the commitments which Turkey had shed since the war, Egypt was the one he was gladdest to be rid of. Tefvik Rüşü added that, although he appreciated the Ambassador's not having taken any hand in the matter of the treaty, it was a great comfort to realise that if Turkey and Egypt did have difficulties the Turkish Government could always rely on the good offices of His Majesty's Government.

72. In spite of all this, the Egyptian Prime Minister informed the Acting High Commissioner in September that the negotiations had reached a deadlock, and that he expected future developments to be long drawn out. The difficulty, he said, arose from various aspects of personal status, which in Egypt were dealt with by religious courts and in Turkey by civil courts. He instanced the case of marriages between Moslems and non-Moslems, which are recognised in Turkey but not in Egypt. In any case, nothing more had been heard about the proposed treaty at the end of the year, and the Egyptian Minister, who reappeared at Angora in the autumn, disappeared again very soon afterwards for medical treatment.

Estonia

73. By agreement between the two Governments concerned, the interests of Estonian nationals in Turkey have, since March, been in charge of His Majesty's consular offices. The Turkish Government had previously informed the Estonian

Government that, while consenting to this arrangement, they would nevertheless be glad to welcome as soon as possible "Estonian officials, representing their own country only, who would, without any doubt, be better qualified to make good the possibilities of development contained in the relations existing between our two countries, and to obtain from those relations their full fruits in different domains."

Finland

74. The Turco-Finnish Commercial Agreement, signed at Angora on the 19th November 1933, came into force, for a period of six months, on the 3rd January 1934, and was later automatically renewed for a further period of six months.

France

75. Franco-Turkish relations remained excellent throughout the year, although, before its close, the impending Franco-Italian agreement must have caused the Turkish Government some secret misgivings, in view of Turkey's suspicions of Italian designs on her territory.

76. In January there was an exchange of cordial telegrams between the Turkish Minister for Foreign Affairs and M. Herriot, on the occasion of the formation of a Franco-Turkish "group" in the French Chamber; and on the 1st March the session of the Turkish Assembly was devoted to the honouring of Franco-Turkish friendship in connexion with the establishment of that "group." The reading of Mr. Herriot's telegram (the assembly had not been sitting when it was received) called forth unanimous applause, and the speeches made expressed sentiments of profound friendship for France. A Deputy referred to the speech of Mr. Briand at the time of the Turkish national movement in which he declared that "the French conception" did not attach the name of "brigand" to patriots fighting to save their country. References were also made to M. Herriot's visit to Turkey in 1933, and the hand of French friendship then extended was declared to have been heartily grasped. A few days later a corresponding Franco-Turkish "group", seventy-five strong, was formed in the Turkish Assembly, and cordial telegrams were again exchanged between Angora and Paris.

77. France came in for her share of Turkish sympathy on the occasion of the assassination of King Alexander and M. Barthou in October, and telegrams of sympathy addressed by the President of the Turkish Assembly to the Presidents of the French Chamber and Senate evoked cordial replies.

78. The Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador in confidence, in December, that as a result of his most recent personal exchange of views with French authorities in Paris, the understanding between the French and Turkish Governments, both anxious to maintain peace, was so close that a part of

mutual assistance could be signed without delay in any crisis that threatened to disturb the general peace. The effect of such signature would be to transfer a moral obligation already accepted into a juridical obligation. M. Laval, however, in conversation with His Majesty's Minister in Paris rather minimised the importance of what had transpired at his various meetings with Tefik Rüşti, and said that there was no question of a Franco-Turkish pact, of which the French press had been talking. The upshot of Tefik Rüşti's remarks had been no more than a plea in favour of more intensive Franco-Turkish co-operation in European affairs; he would like Turkey to join in any Eastern pact of mutual assistance, in any Mediterranean pact, in anything and everything in which she could play a useful part. M. Laval considered this to be quite a laudable desire.

79. Two French submarines visited Constantinople for ten days in August and September, doubtless with the object of influencing orders in connexion with the Turkish submarine programme. The visit did not, however, arouse any great interest, nor were there any official ceremonies or festivities. Two French destroyers which paid a short visit to Constantinople in October were concerned, a few days earlier, in a somewhat mysterious incident in the Gulf of Smyrna, where, it was reported, they had been fired upon near the entrance and had returned the fire. It appeared that the Turkish Government had been asked to allow the destroyers to proceed to Smyrna, but had refused. The French officer in command had apparently not received the telegram announcing the refusal, and had sailed for Smyrna in anticipation that the authorisation would be granted. The French Ambassador, in conversation with His Majesty's Chargé d'Affaires, eventually confirmed this (though he had previously spoken of Turkish gun-fire, and also of rifle-fire which had been returned by the destroyers) and added that the French admiral, on arrival outside the gulf, was received by a warning blank shot and so withdrew. This version was also confirmed by an official Turkish communiqué, and although the Ambassador hinted that he had found the Turkish Prime Minister and the Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs somewhat disagreeable, both sides were anxious that the matter should be amicably arranged.

80. A delegation consisting of a number of Marseilles municipal councillors and merchants arrived in Turkey in May, in the hope of stimulating Franco-Turkish trade by establishing closer ties between the Marseilles and Turkish Chambers of Commerce. A return visit to Marseilles was in contemplation at the end of the year. The French commercial secretary told his British colleague in August that the Turco-French "clearing" agreement of 1933 had been disastrous for France. As a result, he said, France had frozen credits in Turkey to the tune of 40 million francs, and it was therefore quite impossible for French contractors to participate in public works schemes, as the Turks would not exclude these credits from the scope of the "clearing" agreement.

Germany

81. Turkey has maintained her attitude of reserve towards the Germany of herr Hitler, largely, but not wholly, owing to her own close friendship with Russia. At the same time she has imported still more German specialists, of whom there is now a very considerable number in the country. Those at Angora are for the most part attached to the new and splendidly equipped Agricultural Institute, and are pure "Aryans" in high favour with the German Embassy; the majority of those in Constantinople are employed as professors in the reorganised university, and are mainly Jews. These latter were given asylum with a readiness which the German Embassy, with characteristic German tactlessness, apparently made the subject of an official complaint; they were duly snubbed for their pains.

82. The death, at his post, in April, of the popular Turkish Ambassador in Berlin, Kemalettin Sami Pasha, called forth numerous tributes in Germany, which gave much satisfaction in Turkey. On being received by the President of the Reich in May the new Ambassador expressed his country's appreciation of these marks of sympathy, which, he said, had deepened the existing feelings of friendship between the two nations. President Hindenburg replied in similar terms.

83. In August some 500 German residents in Constantinople were enabled, by agreement between the German and Turkish authorities, to take part in the plebiscite for the confirmation of Herr Hitler's unification of the offices of Chancellor and head of the State. The method adopted was to embark the voters on a Turkish ferry-boat (out of respect for the Turkish coastal traffic monopoly) and transfer them to a German ship which took them into the Black Sea outside territorial waters. The German Ambassador held the view that it would not be proper to authorise his countrymen to perform, within the walls of the Embassy, a political act which they would be forbidden by the Turkish authorities to perform on Turkish territory outside the Embassy.

84. In November what was called by the press "a German military mission" arrived in Turkey "to study the Turkish army and Turkish military institutions." The two lieutenant-colonels who formed the "mission" were entertained at Angora by the deputy chief of the General Staff, and spent some days in Constantinople before returning to Germany. They were guests of the Turkish army at both places, and are believed to have been shown much more than any foreign military attaché has been allowed to see.

85. The German Ambassador and his family visited Smyrna in November and were shown over a number of scholastic and other institutions. His Excellency made a bid for popularity on these occasions by exclaiming in Turkish: "Long live Turkey and the Gazi!" and repeating the official slogan, familiar since the

celebrations on the tenth anniversary of the republic in 1933: "I am a Turk, how lucky for me!"

86. The validity of the Turco-German "clearing" agreement of the 8th August 1933 was prolonged in april, at the request of the Turkish Government, and made terminable twice a year at two months' notice.

Greece

87. Officially, at least, Græco-Turkish relations remained as cordial as before, though evidence was not lacking, especially in Greece, that popular sentiment lagged somewhat behind in this respect.

88. The Græco-Turkish Pact of 1933, guaranteeing the inviolability of the common frontier, was approved by a unanimous vote of the Greek Senate on the 24th January. The Greek Minister for Foreign Affairs pointed out in his speech that the occasion was of importance as being the successful termination of the work of reconciling two nations whose traditional hostility was proverbial. The Prime Minister also spoke, expressing pleasure at the good relations existing between the two countries. The Græco-Turkish Pact was approved by the Grand National Assembly of Turkey on the 6th March at the same time as the Balkan Pact *à quatre* which had been signed at Athens on the 9th February, and which infused new cordiality into Græco-Turkish relations.

89. The Greek Minister of War, who was accompanied by General Katheriotis, Chief of the General Staff, arrived at Angora on an official visit early in May. The Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador that he had been responsible for the invitation to General Kondylis, and that he had come for consultation as provided for in the Græco-Turkish and Balkan Pacts. There was the useful lavish exchange of hospitality during the three days' visit, and General Kondylis had an audience with the President of the Republic which lasted an hour and a half, also interviews with the Prime Minister, the Minister for Foreign Affairs, the Minister of National Defence and the Chief of the General Staff. An official communiqué stated that "in the course of all these conversations, which took place in an atmosphere of very great cordiality, it was found that Turkey and Greece, fully agreed concerning the great value of the pact of cordial understanding guaranteeing their common frontiers, are determined to pursue the development of their unshakeable friendship in the conviction that it is more than ever sincere, and that it has been fruitful in benefits not only for the two countries, but also for the cause of peace." The communiqué added that the visit had given occasion for "demonstrations of cordial comradeship on the part of Greek and Turkish officers." General Kondylis declared to representatives of the Angora press that he and his colleagues had conversed "fraternally and militarily" with the leaders of Turkey, and that they had together studied the question of co-operation, according

to the principles of the Græco-Turkish Pact, and were resolved to apply and extend the Balkan Pact for the sake of the welfare of the Balkan nations.

90. The Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador that on the occasion of General Kondylis's visit Greece had offered Turkey a military convention. He surmised that Greek Government, feeling that they were open to some reproach in respect of their interpretation of the Balkan Pact, wished by their offer to make Turkey a friendly and reassuring gesture. The Turkish Government, however, while expressing their high appreciation of this manifestation of Greek goodwill, had made up their minds to decline the offer in order, Tevfik Rûstü said, not to antagonise Bulgaria. He added that the Turks agreed to consultation between the two General Staffs, and had assured the Greeks and Turkey could, without giving any specific engagements, be relied on to fulfil the spirit of the obligations already contracted towards Greece. This referred, Tevfik Rûstü explained, to Turkey's bilateral agreements with Greece and not to the Balkan Pact. Asked by Sir Percy Loraine whether the kind of understanding contemplated between the two Governments and General Staffs was the same as that which existed between the United Kingdom and France before the Great War, Tevfik Rûstü replied that it was, indeed, very similar, and that that was, moreover, exactly the kind of understanding that he himself wished for.

91. Later in the spring the Turkish Assembly approved a Bill granting free travel facilities on the Turkish State Railways for Greek Deputies and Senators, a similar privilege having already been granted by Greece to Turkish Deputies. Speeches by several of the latter in support of the Bill extolled Græco-Turkish friendship in the usual somewhat exaggerated terms.

92. The measures taken by the Turkish Government to reserve numerous trades and callings to Turkish nationals threw some thousands of Greek citizens out of work in Constantinople, a considerable number of whom emigrated to Greece. This naturally caused a certain amount of feeling against Turkey, which found expression in the Greek Parliament and press, although the Government newspapers were not allowed to express openly the resentment they felt in common with those of the Opposition.

93. More resentment, and of a more serious nature, was caused in Greece early in December by the Turkish law forbidding clerics of all religions to wear their distinctive garb outside their places of worship. Although the law made an exception in favour of one ecclesiastic belonging to each religion or sect, the Œcumenical Patriarch was not specifically excepted, and this was one of the main grievances in Greece, where public opinion was genuinely roused, and it was wondered whether Turkey's friendship was not almost as inconvenient as her hostility. The Turkish measure, though equally applicable to all religions, was declared to be a "mortal blow" to the Orthodox Church; and even the Government

to the principles of the Græco-Turkish Pact, and were resolved to apply and extend the Balkan Pact for the sake of the welfare of the Balkan nations.

90. The Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador that on the occasion of General Kondylis's visit Greece had offered Turkey a military convention. He surmised that Greek Government, feeling that they were open to some reproach in respect of their interpretation of the Balkan Pact, wished by their offer to make Turkey a friendly and reassuring gesture. The Turkish Government, however, while expressing their high appreciation of this manifestation of Greek goodwill, had made up their minds to decline the offer in order, Tevfik Rüştü said, not to antagonise Bulgaria. He added that the Turks agreed to consultation between the two General Staffs, and had assured the Greeks and Turkey could, without giving any specific engagements, be relied on to fulfil the spirit of the obligations already contracted towards Greece. This referred, Tevfik Rüştü explained, to Turkey's bilateral agreements with Greece and not to the Balkan Pact. Asked by Sir Percy Loraine whether the kind of understanding contemplated between the two Governments and General Staffs was the same as that which existed between the United Kingdom and France before the Great War, Tevfik Rüştü replied that it was, indeed, very similar, and that that was, moreover, exactly the kind of understanding that he himself wished for.

91. Later in the spring the Turkish Assembly approved a Bill granting free travel facilities on the Turkish State Railways for Greek Deputies and Senators, a similar privilege having already been granted by Greece to Turkish Deputies. Speeches by several of the latter in support of the Bill extolled Græco-Turkish friendship in the usual somewhat exaggerated terms.

92. The measures taken by the Turkish Government to reserve numerous trades and callings to Turkish nationals threw some thousands of Greek citizens out of work in Constantinople, a considerable number of whom emigrated to Greece. This naturally caused a certain amount of feeling against Turkey, which found expression in the Greek Parliament and press, although the Government newspapers were not allowed to express openly the resentment they felt in common with those of the Opposition.

93. More resentment, and of a more serious nature, was caused in Greece early in December by the Turkish law forbidding clerics of all religions to wear their distinctive garb outside their places of worship. Although the law made an exception in favour of one ecclesiastic belonging to each religion or sect, the Ecumenical Patriarch was not specifically excepted, and this was one of the main grievances in Greece, where public opinion was genuinely roused, and it was wondered whether Turkey's friendship was not almost as inconvenient as her hostility. The Turkish measure, though equally applicable to all religions, was declared to be a "mortal blow" to the Othodox Church; and even the Government

press was outspoken in its condemnation, one newspaper in close touch with the Prime Minister declaring that "not even the worst enemies of Græco-Turkish friendship could have dealt it a deadlier blow." The animosity thus aroused had, however, begun to die down by the end of the year.

94. The Greek and Turkish Governments' desire to double the strength of their combined naval forces, if possible by placing orders in Great Britain, is dealt with under "United Kingdom" above.

95. In accordance with the Græco-Turkish Convention signed at Angora on the 9th December 1933, the Mixed Commission for the Exchange of Greek and Turkish Populations terminated its labours on the 19th October.

96. The Greek Ministers for Foreign Affairs and National Economy visited Angora for the anniversary of the Turkish Republic and the Balkan Pact Conference at the end of October, and during their stay negotiations were carried on for the conclusion of a new commercial agreement between Turkey and Greece. This, together with a private "clearing" agreement, was signed on the 10th November, and came into force on the 15th December, to which date the validity of the existing agreement had been extended. An official communiqué stated, *inter alia*, that the aim of the Turkish delegation had been to procure a readier sale for Greek produce on the Turkish market, and so to make the exchanges balance, not by a marked diminution of Turkish exports to Greece, but by a gradual increase of Greek exports to Turkey. The semi-official Anatolia agency hailed the agreement as a new proof of the cordial understanding existing between the two nations.

Hungary

97. Hungary was definitely no longer in favour in 1934, owing to Turkey's having completely gone over to the anti-revisionist camp in consequence of her new friendship with Yugoslavia and the conclusion of the Balkan Pact. The Turkish Minister for Foreign Affairs did, however, pay a public tribute to Hungary in March for her attitude towards the pact, though Hungary had no doubt made a virtue of necessity in reconciling herself to see Turkey enter the pact with Roumania and Yugoslavia. Little or nothing is now heard in Turkey of the affinities of race and language between Turks and Magyar which were such a favourite theme a few years ago.

98. A party of Turkish Deputies, under the leadership of one of the Vice-Presidents of the Grand National Assembly, visited Budapest in May to return the visit paid by Hungarian public men to Angora in October 1933, on the occasion of the tenth anniversary of the republic. They were welcomed by General Gömbös and entertained in the Hungarian House of Parliament to the accompaniment of speeches celebrating the warlike qualities and war-time comradeship of the two

peoples. The chief Turkish spokesman responded with brotherly greeting, but passed over in silence the Hungarian speaker's references to the "unjust peace" of which both countries had been "equally victims."

99. A Turco-Hungarian commercial and "clearing" agreement was signed at Angora on the 18th April, and its validity was later extended to the end of the year. The Turkish Grand National assembly approved in march a protocol prolonging of five years the Turco-Hungarian treaty of Neutrality, Conciliation and Arbitration of 1929, and, in May, the Turco-Hungarian Extradition Treaty of the 29th May 1932.

Iraq

100. Relations between Turkey and Iraq continued to be friendly if not markedly cordial. Iraq participated in the celebration of the eleventh anniversary of the Turkish Republic in October by sending four of her military aircraft to Angora in charge of some of her leading pilots. They were met at the aerodrome by the Under-Secretary of State for Air, the head of the air-routes administration, and a number of Turkish aviators. They were the guests of the Turkish Government during their stay.

101. The Iraqi Government feared that the conversations engaged in during the Shah's visit to Angora in June might be prejudicial to Iraq's interests, the more so as Turkey, in common with Persia, did not admit the validity either of the 1913 protocol or the 1914 demarcation of the Perso-Iraqi (then Turkish) frontier carried out in accordance with it. The Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador, however, soon after the Shah had left Angora, that no special agreements had been under discussion during the Shah's visit, and that Turkey was totally disinterested in the Perso-Iraqi frontier. At the same time, Sir Percy Loraine gathered that the Turkish Government felt sympathetic towards the Persian claim to the thalweg frontier in the Shatt-el-Arab, though it seemed unlikely that they would take up any incorrect attitude. The Turkish Minister for Foreign Affairs made his Iraqi colleague an offer of Turkish arbitration in July, but the reply was that such an offer would be welcome only on the basis of the sanctity of the 1914 frontier agreement. Tefik Rüstü seems to have made a similar offer in August to an Iraqi Deputy then in Turkey, but the proposal was received in Bagdad with reserve. In December he told His Majesty's Ambassador that he had privately informed the Iraqi delegate at Geneva that the Turkish Government could not endorse Iraq's claim that the 1913 protocol and 1914 delimitation were legal and binding, on the ground that they had not been ratified by the Turkish Chamber and that Turkey had always maintained this point of view with the Persian Government.

102. Towards the end of December Tefik Rüstü told His Majesty's Ambassador that he was delighted that the question had been referred to the

League of Nations, and on the 29th the Iraqi Minister for Foreign Affairs arrived on a short visit to the Turkish capital on his way to Geneva, where he was to defend his country's point of view. Nuri Pasha Es Said told Sir P. Loraine that the Turkish intention on his arrival had been to support Persia at Geneva, but that his arguments had enabled him to obtain an oral assurance from the President of the Republic and the Prime Minister, given in the presence of Tevfik Rüşdü, that Turkey would not support the Persian case. Nuri Pasha left Angora for Geneva on the last day of the year.

103. The Turco-Iraqi Commercial Treaty of 1932 entered into force on the 23rd May 1934. The press announced in November that a Turkish delegation presided over by an official of the Ministry for Foreign Affairs, would proceed to Iraq in order to open negotiations regarding special tariff rates between the two countries.

Italy

104. Turco-Italian relations deteriorated still further during 1934. Signor Mussolini dropped a bombshell in the Turkish camp when he made a speech in March alluding to future Italian expansion in Africa and Asia. the Turkish reaction took at first the form of a movement of keen resentment not unmingled with apprehension, which soon gave way to a resolve to maintain a calm attitude but at the same time quietly to increase Turkey's defensive capacities. The Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador that one immediate result would be a decision to increase Turkish military aircraft strength from somewhat over 200 machines to 400, and to increase their submarine flotilla from four to sixteen. This would involve heavy expenditure and further sacrifice which the Turkish Government believed the tax-payer would accept in face of the implied Italian threat. Tevfik Rüşdü also stated quite frankly that a further effect of Signor Mussolini's speech had been to draw Turkey still closer to Russia.

105. It transpired early in April, during Tevfik Rüşdü's reply to an interpellation in the Turkish Assembly, that the Turkish Ambassador in Rome had requested an interview with Signor Mussolini in order to ask for explanations about the famous speech, and was not to be put off with the request to call and discuss matters with Signor Savich. Vasif Bey ended by having his way, and was given by the Duce in person a "formal and sincere assurance" that neither in his speech nor in his thoughts had there been any question of designs on Turkey, which he considered to be a European country, and for which he had much sympathy and a great admiration. Nevertheless, in the latter part of his reply to the interpellation, Tevfik Rüşdü expressed his conviction that the Grand National Assembly and the nation would not shrink from any sacrifice necessary to make their country strong, ready for any eventuality, and capable of preventing the most powerful outside force not only from laying hands on Turkish territory, but even from casting

covetous eyes on it. this speech was followed by the departure of the President of the Republic for Smyrna and its district, which is the region particularly associated in the Turkish mind with Italian territorial ambitions. Full publicity was given to the fact that in each place visited the President inspected garrisons and military establishments, and conferred with military, naval and air force authorities.

106. The Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador soon afterwards that he was distinctly unhappy about Turco-Italian relations. He had given Rome a hint in favour of the resumption of smooth and cordial relations, and in doing so had made an allusion to the uneasiness felt by the Turkish Government and people by reason of the Italian naval fortifications and armaments in the Dodecanese. It had been conveyed at the same time that the Italian Government ought to recognise frankly the entirely pacific character of the Four-Power Balkan Pact. The disappointing reply was to the effect that Italian naval preparations in the Levant basin were a necessary precaution against (undefined) war eventualities, which concerned Italy alone, and that Rome regarded the Balkan Pact as frankly anti-Italian. Tefik Rüştü added that Italy had of late been trying hard in Moscow to drive wedges into Russo-Turkish friendship - a childish attempt which was bound to fail. She had also worked hard to rouse Hungary against the Balkan Pact, a manoeuvre which had likewise failed. So far as the Dodecanese was concerned, Turkey was confident of her ability to nullify that threat to her territory, and if the threat continued she would take her counter-measures.

107. In June the Acting Minister for Foreign Affairs made a pointed statement on Turkish foreign policy during the discussion of the budget estimates in the Grand National Assembly. At the end of the speech he declared that Turkey was determined to defend her frontiers, that friendship abroad was good but strength at home was better, and that if, under the impulse of some mad resolve, anyone were to attack Turkey, the attack would shatter itself in vain against her rocky coasts. The decision taken on this occasion to increase the credits for national defence was without doubt connected with Turkey's distrust and dislike of Italy.

108. An unfortunate and somewhat mysterious incident, analogous to the Dipburnu incident described under "United Kingdom" above, occurred in August, when one of the occupants of an Italian sailing boat was killed by shots fired by Turkish guards stationed on the south-west coast of Anatolia. An official Turkish communiqué stated that, as a result of friendly discussions between the Minister for Foreign Affairs and the Italian Ambassador, it had been established that neither the Italian sailing boat nor the Turkish coastguards had been guilty of any evil intent; and in order to remove any trace of bitterness it was arranged that the funeral of the victim should be attended by the Turkish Consul at Bari.

109. The Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador in November that Turco-Italian relations were then "certainly no worse" than they

had been earlier in the year, but that, their substance remaining the same, it was practically impossible for them to get any better. They were perfectly correct; there was nothing radically amiss with them; but they were occasionally made to appear worse by injudicious utterances from the Roman end. He believed that part and parcel of a general pacification must be an understanding between the Rome of the West and the Rome of the East.

110. The Acting Minister for Foreign Affairs informed Sir P. Loraine in december that the ex-Italian Ambassador, before his departure on transfer to China, had argued with him that Turkey's mistrust of Italy was unnecessary and unjustified. Şükrü Kaya had replied that the key to this was the Italian fortification of the Island of Leros, which was a gun pointed at Turkey. Its abandonment would be the only tangible proof that it was not aimed at Turkey. Signor Lojacono's arguments that Leros was principally a defensive measure against France, and necessary in order to keep open, in case of war with France, Italy's line of supplies from the Black Sea and from Suez, were found quite unconvincing by Şükrü Kaya.

111. The decision of the Turkish and Greek Governments to double the strength of their joint naval forces in order to form a counter-weight to the naval power of Italy is dealt with under "United Kingdom" above.

112. An exchange of interpretative notes was effected at Angora on the 31st May with regard to the Rome protocol of the 25th May 1932, which provided for the extension of the validity of the Turco-Italian Pact signed at Rome on the 30th May 1928. It was settled by the exchange of notes that the validity of the pact had been extended, under the protocol, to the 29th April 1942. This was welcomed by the semi-official Turkish press as a reassuring circumstance at a time when clouds of doubt and foreboding were threatening the world, and it was noted with satisfaction that the friendly sentiments expressed on this occasion by the Italian press were identical with those prevailing in Turkey. It will readily be understood, however, that this did not mean very much on either side.

Japan

113. Two Japanese cruisers employed as sea-going training ships for cadets paid an official visit to constantinople in April, a Turkish cruiser had anchored in the Bosphorus and remained there during the visit, a courtesy not usually extended to foreign warships in Turkish waters. Another unusual feature was the permission to carry arms accorded to the Japanese detachment which landed to lay the customary wreath on the monument of the republic. A reception given by the Japanese vice-admiral on board his flagship was largely attended by Turkish military and naval officers, but although the ships were of an obsolete type, all guns and instruments were carefully concealed and the visitors were not allowed to

wander about the ship. The vice-admiral and his staff paid a short visit to Angora, where, in the absence of the President of the Republic at Smyrna, they were received by the Prime Minister and several of his colleagues.

114. The Paris correspondent of the *Pravda* telephoned to Moscow in May that, according to information from Constantinople, the Japanese naval visit to Turkey had as its object the ascertaining of Turkey's attitude in case of a war between Japan and the U.S.S.R. According to this report, the Japanese vice-admiral had endeavoured to persuade Turkey to join a German-Polish-Japanese alliance against the Soviets, and had promised that in case of war the three States would guarantee Turkey territorial compensation, including the Caucasian provinces of Russia. Moreover should Turkey join this triple alliance, Japan would be prepared to give Turkey a number of fighting naval units. The whole report was duly scouted in the Turkish press, and it may be assumed to have contained few, if any, elements of truth.

115. Ratifications were exchanged on the 20th March of the commercial agreement between Turkey and Japan signed at Angora on the 11th October 1930. Japanese exports to Turkey showed in 1934 a decrease in value of about 40 per cent. in five years (1929-33), while the value of Turkish exports to Japan had increased forty-four fold in the same period. This remarkable result was brought about by Turkey's vigorous reaction against her overwhelmingly adverse balance in Turco-Japanese trade exchanges.

"Manchukuo"

116. The Minister for Foreign Affairs of "Manchukuo" telegraphed to his Turkish colleague in March announcing the accession of the Emperor and expressing his Government's earnest desire for relations between the two countries. Tevfik Rüştü replied in polite terms, expressing thanks for the courteous communication which had been addressed to him, but stating categorically that the Turkish attitude towards *Manchuria* was determined by the resolutions of the Consultative Committee and the Geneva Assembly, of which Turkey was a member.

117. The Turkish Minister for Foreign Affairs told His Majesty's Ambassador that he had been rather perplexed how best to deal with this approach from the "Manchukuo" Government. On the other hand, Turkey was debarred from granting recognition to that Government in virtue of the resolutions adopted at the League of Nations; on the other hand Turkey had a natural sympathy and a sort of moral affinity with Asiatic States of a progressive type, and, feeling "Manchukuo" to be in this category, he did not wish to administer the rebuff which an uncivil reply, or none at all, would have constituted.

Mexico

118. Münir Bey, who was transferred as Turkish Ambassador from London to Washington in the spring, was accredited also as Minister to Mexico, no doubt owing to the fact that the Mexican Ambassador at Madrid is also Minister to Turkey. relations between Mexico and Turkey must, however, be almost purely nominal.

Netherlands

119. A commercial and "clearing" agreement between the Netherlands and Turkey was signed at Angora on the 23rd September, and was made retroactive from the 16th June, when an earlier provisional agreement expired.

Norway

120. A quota and compensation agreement and a "clearing" agreement between Norway and Turkey were signed at Angora on the 26th April.

121. The Turkish Grand National Assembly approved on the 26th April a Bill for the ratification of the Turco-Norwegian Treaty of Conciliation, Judicial Agreement and Arbitration, signed at Angora on the 6th January 1933.

Persia

122. Turco-Persian relations, from being merely good, became extremely cordial in consequence of the Shah's State visit in the early summer, which was the great event of the year in this country, and has been foreshadowed, in one form or another, since the spring of 1933. His Imperial Majesty crossed the frontier on the 10th June, and, travelling with a large suite by motor car to Trebizond, by Turkish battle-cruiser to Samsun and by train to Angora, arrived at the capital on the 16th. Nothing was left undone by the Turks to emphasise the importance of the occasion and the four days of the visit were marked by celebrations and entertainments on a lavish scale. Speeches of the most cordial nature were exchanged by the Shah and his hosts. The President of the Republic, at a dinner given by him in the Shah's honour, addressed His Majesty as "Sire, my Great Friend and August Brother," and went on to extol the illustrious chief of the sister nation and the progress achieved under his beneficent rule. The two countries had occasionally turned aside from the way of mutual friendship, but it was only when they had been friends that they were strong and prosperous. Turkey, fully alive to this fact, had made friendship with Persia one of the basic principles of her policy. The Shah, addressing the "Glorious President of the Turkish Republic, Dear Brother and Great Friend," reciprocated the foregoing sentiments, and declared that the friendship between the two countries rested on such solid foundations that it would never be shaken.

Together they were spreading civilisation and serving the cause of peace throughout the world.

123. The Prime Minister, on the occasion of the Shah's visit to the Grand National Assembly, declared that the Turkish people's welcome of His Majesty was the measure of their love of, and confidence in, the Persian people. The relations between the sister nations had entered on a new era. The period of discord and misunderstandings was past. References to the happy settlement of frontier differences followed, and, after a rosy forecast of their economic collaboration, İsmet Pasha ended with an appeal for universal appreciation of the relations uniting the new Turkey and the new Persia, excluding as they did all aims but those of progress and peace.

124. What was described as "the first Turkish national opera" was performed for the first time in the presence of the Shah and the President, the Diplomatic Corps and the élite of Turkish officialdom. It depicted the alleged twin origin of the Persian and Turkish nations, their subsequent estrangement as a result of the machinations of the Evil One, and their permanent reunion brought about by the two great national leaders.

125. The Shah and the President left with their suites for Smyrna on the 20th June, and broke the journey at Eskişehir to visit the air port and witness an aerial display which included evolutions performed by an aeroplane, made in Turkey, which had been presented to the Shah by the Turkish Government. At Smyrna the two rulers personally directed manoeuvres, which included aircraft attacks and anti-aircraft defence. They then proceeded overland to the Dardanelles, where they spent a few hours before embarking for Constantinople. A magnificent reception was staged in the former capital, where the Shah was lodged in the former Imperial Palace of Dolmabahçe, and the six days of his stay were spent in visiting naval and military academies, museums and mosques, university and schools. Shah and President were all but inseparable, and a natural friendship seemed to have sprung up between them, each apparently finding genuine pleasure in the other's company. The visit came to an end on the 2nd July, when the Shah left for Trebizond, *en route* to his own country, on a Turkish steamer escorted by two destroyers and accompanied by the Turkish Minister for Foreign Affairs and Enis Bey, Turkish Ambassador designate at Tehran, whose sudden transfer from Athens was the President's own doing, and was doubtless intended as a special compliment to Persia.

126. Shortly after the Shah's departure, the Turkish press denied a report that Turkey contemplated sending a military mission to Persia. An official in the Ministry for Foreign Affairs told a member of the staff of His Majesty's Embassy that his Government wanted the Persians to receive a Turkish military mission, but that

nothing had been decided. The Shah, it appeared, was not in favour of the proposal.

127. The millenary of the national Persian poet Firdausi was celebrated in the principal towns of Turkey in October, and two Turkish university professors represented their country at the celebrations in Tehran.

128. The Turkish arbitration in the Perso-Afghan frontier dispute is mentioned under "Afghanistan" and Turkish interest in the Perso-Iraqi frontier dispute is dealt with under "Iraq."

Poland

129. Ratification of the Turco-Polish Convention of Commerce and Navigation, signed at Angora on the 29th August 1931, were exchanged at Warsaw on the 30th August 1934. Its entry into force soon afterwards rendered Turco-Polish commercial relations very similar to those existing between Turkey and the United Kingdom pending the conclusion of a new agreement; for the Turco-Polish convention of 1931 had come to be regarded by the Turkish Government, equally with the Anglo-Turkish treaty of 1930, as "anachronistic," and out of harmony with the existing economic situation, and had not, when the year ended, been supplemented by any "clearing" or balance of payments agreement, such as was greatly desired by Turkey, but not at all by Poland.

Portugal

130. In accordance with a decree published in the Turkish *Official Gazette*, the new Turkish Minister to Spain, Tevfik Kamil, was also accredited to Portugal in the same capacity. There is as yet no Portuguese representative at Angora.

Roumania

131. Turco-Romanian relations became even more intimate than before in consequence of the signature of the Balkan Pact in February and the prominent part in Balkan politics taken, in co-operation, by the Ministers for Foreign Affairs of the two countries both before and after its signature. On his way to Belgrade and Athens, where the pact was signed, Tevfik Rüşdü made a short stay in Bucharest at the end of January. The visit, though described as unofficial, was given by the Roumanians almost the character of a regular official visit, and his Excellency was met by the Prime Minister and other highly placed persons. He was received in audience by the King for an hour and a half, and several Cabinet Ministers attended a banquet given in his honour at the Turkish Legation. On the following day, after assisting at the opening of Parliament and lunching with the King, he left for Belgrade with M. Titulescu. The latter, when asked by His Majesty's Minister

why Tefik Rüşti was paying this visit to Bucharest, had replied: "Je dois l'empêcher de dire des bêtises."

132. The Turkish Minister for Foreign Affairs paid another visit to Bucharest in May, on his way to Geneva to take part in the Disarmament Conference. The object of this visit was stated to be to return the visit paid by M. Titulescu to Angora in the previous autumn. The two Foreign Ministers took advantage of the occasion to exchange the ratification of the Turco-Roumanian Treaty of Friendship, Non-Aggression, Arbitration and Conciliation, signed at Angora on the 17th October 1933.

133. M. Titulescu represented his country at the meeting of the Council of the Balkan *Entente*, which were held in Angora in the autumn, and was present with his Balkan colleagues at the celebrations connected with the eleventh anniversary of the Turkish Republic. On his return to Roumania he spoke to His Majesty's Minister with great admiration of the abilities and clear-sightedness of Mustafa Kemal, with whom he said he had reached a perfect understanding, and who had given instructions that he should have access to all official documents, even secret ones, affecting Turkish policy. What most interested M. Titulescu was the text of a Turco-Hungarian agreement, a dead letter, which showed how near the Turkish Government had been, by their acquiescence in Hungarian revisionism, to throwing themselves into the revisionist camp.

134. At the end of November the French Ambassador at Angora told His Majesty's Ambassador that he was morally certain that among a number of documents, arising out of the Balkan Pact, submitted to the Grand National Assembly at a secret session on the 25th October, was a military agreement between Turkey and Roumania. The Turkish Minister for Foreign Affairs had, however, previously stated to Sir Percy Loraine that no military conventions were contemplated between the signatories of the pact, and it has not been possible to ascertain whether or not such an agreement exists.

135. As in the case of Bulgaria and Yugoslavia, a considerable number of Roumanian Moslems emigrated to Turkey during the course of the year. There were, however, no Turkish complaints, as in the case of Bulgaria, about the treatment of "our blood brothers" in Roumania.

Soviet Union

136. Relations between Turkey and the Soviet Union remained throughout 1934 as cordial and as intimate as even in that *annus mirabilis* of Turco-Russian friendship, 1933. The year opened with a protocol, signed at Angora on the 21st January, providing for the grant by the Soviet Government of a credit of 8 million gold dollars in favour of Turkey, to be employed for the purchase of machinery required for the fulfilment of the Turkish industrialisation programme.

137. Early in March the Turkish Minister for Foreign Affairs, introducing in the Grand National Assembly the Bill of ratification of the Balkan Pact, and in connexion with his earlier declaration that the pact was in no way incompatible with Turkey's obligations towards the Soviet Union, singled out Russia for special thanks for the goodwill and confidence she had manifested towards Turkey during the negotiations leading up to the pact. Tevfik Rüştü afterwards told His Majesty's Ambassador that Soviet Russia, whom he had been obliged, in virtue of the Angora protocol of the 17th September 1929, to consult during those negotiations, and whose consent to Turkey's signature of the pact it had been necessary to obtain, had never manifested the slightest uneasiness nor hesitation in granting her consent to Turkey's participation. Russia had shown that even though the Bessarabian question was still outstanding, she had no objection to the rapprochement between Turkey and Roumania which had been confirmed by Turco-Roumanian participation in the pact. In short, in every question on which he had had to consult Russia, Tevfik Rüştü said, Russia had always been "chic."

138. A Turkish military delegation, and another consisting of ten Turkish airmen flying five military aeroplanes, visited Moscow for the May Day celebrations. The airmen were received by M.Voroshilov, inspected the central house of the Red army, and took part in the flight of aeroplanes which formed part of the military review on the 1st May. The leader of the military delegation, General Emin, gave an interview at Odessa in which he said he was happy to come to the friendly Soviet country as a representative of the Turkish army. He had been on the Caucasian front when the sun of the October revolution had risen, and had seen how the revolution regenerated those areas. The relations of sincere friendship between the two countries had grown continuously stronger since then. That friendship, born in struggle, was firm and unchangeable precisely because it aimed, above all, at the strengthening of peace.

139. Another Turkish military delegation, consisting of twelve officers, headed by the Inspector of the 1st Army, visited Russia at the end of August. General fabrettin stated in an interview that he welcomed the opportunity for becoming better acquainted with a people whose friendship with Turkey was a model of the world. the delegation was met at Moscow with full military honours, and the general was received by M.Voroshilov. The usual round of visits and receptions followed, and a wreath was laid on Lenin's tomb in the name of the Turkish army. The delegation afterwards visited Kiev and reviewed exercises in the Ukraine Military Area. the red army organ, in a leading article devoted to the visit, described it as a "clear demonstration of the friendly ties uniting the peoples of the Soviet Union and Turkey." His Majesty's Ambassador in Moscow stated that the article was almost fulsomely friendly in tone, but made no actual reference to military co-operation.

140. A Russo-Turkish commercial agreement, the text of which has not been published, was signed at Angora on the 21st August.

Spain

141. A new Turco-Spanish commercial convention was signed at Angora on the 24th May. It stipulated, *inter alia*, that Turkey might export to Spain 50,000 quintals of eggs up to the end of the year, and contained a provision to the effect that payment for goods was to be effected on a basis of 50 per cent. in foreign exchange and 50 per cent. in merchandise.

Sweden

142. Sweden was more on the limelight than on other years owing to the arrival, early in October, of the Crown Prince and Princess Ingrid on an official visit to the President of the Republic. The Swedish Legation building at Angora was completed just in time for occupation by their Royal Highnesses, who spent two days in the capital, and were entertained to dinner by the President in his private residence, where there was also, contrary to custom, a reception of the diplomatic body. The President made a speech referring to former ties between Turkey and Sweden, to Sweden's military victories in the past, and to her efforts to assure the greater victory of peace at the present time. In reply the Crown Prince said that Turkey and Sweden were striving to establish peace, which alone could favour the development of their economic resources and the return to more normal trade conditions between the two countries.

143. After leaving Angora the Royal party travelled to Constantinople, Brusa, Smyrna, and thence by rail to Syria. They spent much of their time in viewing the country's archaeological treasures, and the Crown Prince also displayed a keen interest in financial, economic and commercial questions, and especially in the development of the new Turkey. The president was visibly impressed and delighted by his visitors, whose simplicity and charm won universal praise.

144. A permanent conciliation commission was constituted early in the year in accordance with the treaty of conciliation, &c. concluded between Sweden and Turkey in 1932. Viscount Cecil of Chelwood is one of the members of the commission, which was nominated jointly by the Swedish and Turkish Governments.

145. A "clearing" agreement between Sweden and Turkey was effected by an exchange of notes at Angora on the 19th June.

Switzerland

146. The official seat of the Swiss Legation was transferred during the year from Constantinople to Angora.

147. A Turco-Swiss commercial treaty was signed at Rome on the 1st February. It entered into force on the 11th February, at the same time as a "clearing" agreement which had been signed at Zürich on the 29th December 1933. negotiations for a new commercial and "clearing" agreement were nearing completion at the end of the year.

148. The Turkish Grand National Assembly approved on the 28th June -

1) A protocol (signed on the 1st June 1933) modifying the Turco-Swiss treaty of Conciliation, Judicial Settlement and Arbitration signed at Angora on the 9th December 1928; and

2) The Turco-Swiss Extradition Agreement signed at Angora on the 1st June 1933.

United States

149. The relations between Turkey and the United States during the past year can again be described as excellent. The American Scholastic institutions in Turkey continue to do as well as any foreign institutions can in this country, and there are still a number of American advisers attached to Government departments, although the majority have left Turkey owing to the expiration of their contracts.

150. The extradition treaty between the two countries which was signed at Lausanne on the 6th August 1923, and in which the Senate had shown a complete lack of interest for ten years, was ratified by the United States on the 5th February. The tardy ratification of this instrument by the United States may have been a manifestation of the friendly feelings animating the two Governments, and also a compensation for the non-ratification by the United States of the 1923 Turco-American Treaty of Lausanne. On the other hand, its main object may have been to close a bolt-hole against the notorious fugitive from justice, Mr. Samuel Insull, senior.

151. However that may be, Insull suddenly arrived off Constantinople, on board a Greek steamer, on the 29th March, i.e., before the ratification by Turkey of the extradition treaty, which was effected on the 11th April. The United States Ambassador at once sent a note to the Turkish Government, stating that Insull was accused of fraudulent bankruptcy and that a warrant had been issued for his arrest by the United States authorities. He therefore asked the Turkish Government to authorise Insull's extradition, and after some hesitation on the part of Angora and the accomplishment of numerous legal formalities, Insull was removed from the vessel (which had been detained in spite of her claim to be in transit through the Straits), brought before the Penal Court and finally put on board a United States steamer at Smyrna in charge of a member of the American Embassy, who accompanied him to New York. This action was stated to have been taken under

article 9 of the Turkish Penal Code, which allows extradition in the case of a foreigner accused of a non-political offence.

152. The negotiations, referred to in paragraph 115 of last year's report, in regard to the claims of American citizens for damages suffered in Turkey during the war, led to an agreement being signed at Angora on the 25th October providing for the payment by Turkey of an indemnity of 1,300,000 dollars in thirteen annual instalments.

153. The Turkish customs received instructions in July to the effect that the United States could in future export to Turkey, without restriction, all goods specified in the free lists annexed to the commercial arrangements recently concluded with various countries. This concession was due to the fact that the commercial exchanges between the two countries were greatly in favour of Turkey.

Yemen

154. The Mecca *Saut-el-Hejaz* announced in July that the King of the Yemen had appointed a representative in Turkey, and that a Turk who had gone to Sanaa as president of a Red Crescent mission had been appointed Turkish representative in the Yemen. No confirmation has been forthcoming in either case.

Yugoslavia

155. Turco-Yugoslav relations continued to develop in accordance with the impulse given by the King and Queen of Yugoslavia's brief visit of Constantinople and the signature of the Turco-Yugoslav Treaty of Friendship in the autumn of 1933. The signature of the Balkan Pact in February 1934 was the cause of a further increase in cordiality. Towards the end of March it transpired that the Yugoslav Minister for Foreign Affairs would visit his Turkish colleague at Angora in April. Tevfik Rüştü explained to His Majesty's Ambassador that M. Jevtitch owed him a return visit which, though it had been decided on some time before, would, he feared, inevitably be regarded as a kind of riposte to the recent Italo-Austro-Hungarian agreement. He had nevertheless decided not to discourage the visit, which was a special occasion, and not one of the meetings for consultation foreseen by the Balkan Pact. The sole agenda of their conversations would be Balkan affairs.

156. The Yugoslav Minister for Foreign Affairs, accompanied by Mme. Jevtitch, arrived at Angora on the 18th April on an official visit to the Turkish Government. Military honours were rendered, and the usual round of calls and entertainments gone through. M. Jevtitch was received by the President of the Republic, who conversed with him for an hour and a half. There were also lengthy conversations with Tevfik Rüştü and the Prime Minister. An official communiqué stated that the

discussions had mainly to do with the Turkish and Yugoslav Governments' "comprehension" of the Balkan Pact and its objects, regarding which it had been ascertained that their views were identical. It was agreed that Turkey and Yugoslavia firmly attached as they were to the cause of peace, would work together more and more closely within the framework of Balkan collaboration "as conceived at the meetings in Belgrade and Athens of the Ministers for Foreign Affairs of the States which were signatories of the Balkan Pact." In order to facilitate this collaboration Turkey and Yugoslavia would communicate to each other any information which they received regarding questions interesting the two countries or the Balkans in general. The rapid conclusion of treaties of commerce, establishment, extradition and civil procedure was foreshadowed. The visit of M. Jevtitch thus marked a notable stage in the development of Turco-Yugoslav relations which, until only about six months previously, had actually been somewhat cool.

157. In presenting to the Skupshtina at the beginning of July the Turco-Yugoslav treaty of friendship of the 27th November 1933, M. Jevtitch remarked that, while it contained nothing exceptional, he wished to draw attention to the first article, in which the contracting parties expressly renounced war as an instrument of national policy; and in the course of a review of Turco-Yugoslav relations he paid a warm tribute to the achievements of a nation whose birth-struggles during the dark days following the war had, he stated, been watched with interest and sympathy by the entire Yugoslav nation. The treaty of friendship was approved by the Yugoslav Senate, by acclamation, a week later.

158. On the occasion of the assassination of King Alexander in October the Turkish Government and press did everything in their power to express their grief, and also their sympathy with the Yugoslav Government and people. The news of the tragedy arrived during the municipal elections, when every town in Turkey was beflagged by day and illuminated by night. The illuminations were countermanded, and the flags lowered to half mast, while the day of the funeral was declared a national day of mourning, the first in Turkish history. All cinemas and theatres and music-halls were closed, and the wireless programmes limited to addresses on the deceased monarch. An official service at the Yugoslav Legation was attended by a representative of the President, by the Prime Minister, and by the Acting Minister for Foreign Affairs, while a Turkish delegation consisting of the Minister for Foreign Affairs, a distinguished general, and representatives of the navy and air force, escorted by a company of the Republican Guards Regiment, travelled to Belgrade to attend the funeral. On the delegation's return the Grand National Assembly was convoked in special session "to co-operate with the Government at a time when the international situation and Turkey's external policy were invested with particular importance." Tevfik Rüşdü publicly expressed Turkey's grief at the assassination of King Alexander, Turkey's ally, her

determination to remain faithful to the Balkan Pact, her indignation against terrorists, and her intention to co-operate against terrorism. The Assembly then observed one minute's silence in honour of the King and M.Bartou, and passed a resolution that messages of condolence be sent to the Yugoslav and French nations.

159. Tevfik Rüştü, who had visited Belgrade with M.Titulescu shortly before the signing of the Balkan Pact, paid another visit to the Yugoslav capital in November, on his way to Geneva, when he was entertained to luncheon by Prince Paul, and gave an interview to the *Pravda* on the subject of Turco-Yugoslav friendship and Balkan relations in general. After an interview between the two Ministers for Foreign Affairs an official communiqué was published attesting the identity of their views on the main questions interesting the two countries, both directly and indirectly.

160. At the close of the year Tevfik Rüştü told His Majesty's Ambassador in strict confidence that Turkey and Yugoslavia had entered into an alliance of mutual assistance. (As in the case of Roumania, *q.v.*, the French Ambassador had told His Majesty's Ambassador in November that he was morally certain of the existence of a military agreement between Turkey and Yugoslavia.) No instrument had been or would be signed, except in such an emergency as would bring the *casus foederis* into operation, and so no juridical obligation had been contracted. This accord has the character of a gentleman's agreement, and it is understood that in the event of either or both parties reaching an *entente* with Italy the agreement automatically lapses. The recognition of a community of interests between the two countries in respect of the closely linked matters of the general situation in the Balkans and of Italian policy has thus become complete.

161. The Turkish Assembly approved in March the Belgrade agreement of the 28th November 1933, for the liquidation of reciprocal claims. Of the treaties foreshadowed in the communiqué issued at the close of M.Jevtitch's visit to Turkey in April, a commercial and "clearing" agreement was signed at Angora on the 3rd July, and a residence convention and an extradition agreement on the 6th September.

III- INTERNAL AFFAIRS

General

162. Throughout 1934 the popular party Government, continuing its long rule unchanged, strove, with unabated zeal, to foster in the people the profound conviction that the soundest form of government for Turkey, is the present one, of which the avowed principles are that it is a people's Government, a revolutionary, laic, republican and nationalist Government, and one which stands for State-control in all the principal departments of the nation's life. No opportunity was lost

of impressing on the public by broadcast speeches, posters and the press the immense advantages and prestige which Turkey now enjoyed. The Government never wearied of drawing comparisons between the oppressed and effete Ottoman Empire, enslaved and enfeathered by foreign Powers and despised by the rest of the world, and the strong and independent Republic which was being put, in every respect, on a level with the most progressive foreign nations and which no one might now dare to treat with lack of consideration or with contempt.

163. As has been mentioned in previous annual reports, many reforms have been carried through in past years with the object of removing from Turkey and Turks all those exterior characteristics which differentiated the country and the people from the rest of the civilised world and gave others cause for ridicule, and for a feeling of superiority. The contributions of 1934 to these reforms were the parliamentary enfranchisement of women of which they will first avail themselves early in 1935, when a new Grand National Assembly is to be elected; the decision that Turkish music must in future be on European lines; the entry in to force of the law enjoining the exclusive use of the metric system, and the law obliging all citizens to adopt family names, of which one result was that the name of the President of the Republic was changed from Gazi Mustafa Kemal to Kemal Atatürk, and that of İsmet Paşa to General İsmet İnönü.

164. Two other reforms were the abolition of titles (except in the Defence forces) and forms of address such as Paşa, Bey, Efendi, Ağa, Haji, &c., which tended to the formation of distinctions or classes among Turks, and thus offended against the republican spirit, and the law - based ostensibly on the laic principles of the State - forbidding the use of clerical dress except during divine service. This law caused, and is still causing at the time of writing, much excitement among non-Moslem ecclesiastics and religious, and some perturbation in Greece, which sympathised with the reluctance of the Orthodox Patriarch at Constantinople to approve the terms of a law which, while allowing for some discretion in its application, was not sufficiently explicit to reassure the Patriarch. Others than ecclesiastics were not content with the law for it forbade the wearing of foreign emblems and uniforms in Turkey, and was obviously aimed at local Italian Fascists.

165. While the Government was modernising the people by legislation, the Popular party, through its local organisations, and "Peoples Houses" which were increased in different parts of the country from sixty to eighty in 1934, was endeavouring to make the people politically and socially mature. It employed every means during the municipal elections, the first since 1930, to induce the people to vote, although there were no candidates other than those of the People's party, and this - as it averred - in order to accustom them to perform their civic duties. It pursued, at the close of the year, the same plan as regards the preliminary stages of the parliamentary elections, rendered necessary by decision of the retiring Grand

National Assembly in December 1934. No survey of internal affairs would be complete without a mention of the work of the Popular party - the only party in the State - which permeates every fibre of the population, and educates it in nationalism, social and domestic life, organises sport, language classes, dramatics, celebrations of national and patriotic festivals, and is the guardian and mentor of the people.

166. The Government passed the year with no disturbance of law and order beyond the activities of a few Turkish Communists in Constantinople, the exploits of small bodies of brigands, mostly in the eastern provinces, and continual clashes between the special customs guards and large numbers of smugglers on the Syrian border. The decision at the close of the year to hold new elections did not imply, as it might elsewhere, a desire to consult the electorate to ascertain if there was any loss of confidence in the Government. The electorate takes its orders from above, and the election results announced have little relation to reality, so that any loss of confidence in the Government that might occur would not be objective, but subjective. The Grand National Assembly was approaching the ordinary term of its life (it had sat for three and a half years and had voted 801 laws), and the Government, which expects 1935 to be a year of important events, did not wish to have to concern itself with elections, however sham, in the midst of them. There were three changes in the Cabinet, Fuat Ayrancı replacing Abdülhalik at the Ministry of Finance, Ali Çetinkaya (Kel Ali) replacing Fuat at the Ministry of Public Works, and Abidin Özman replacing Hikmet at the Ministry of Education. The changes had little effect in the departments concerned, except that Ali Çetinkaya was much more active and pugnacious at the Ministry of Public Works than his predecessors, and intensified the persecution of foreign public utility companies, and notably of the Kasaba Railway Company, Aydın Railway Company, Constantinople Quay Company, Constantinople telephone Company, Smyrna Gas Company, and Constantinople Tramway Company, with the object of making their existence intolerable and so driving them to work at a loss, or sell out cheaply to the Government. As a result of these tactics, Ali was successful, in 1934, in purchasing the Kasaba Railway Company and the Constantinople Quay Company, and reached the preliminary stage of negotiations for the purchase of the Aydın Railway Company, the Constantinople Telephone Company and the Smyrna Gas Company by the Government.

167. Apart from the persecution of foreign companies, there was much other activity at the Ministry of Public Works. There was a good deal of railway construction, the principal features being an advance of 160 kilom. (from 400 to 560 kilom.) on the line from Fevzi Paşa towards Diyarbakır, the termination of a branch railway from the same line to Elazığ; the line Malatya-Sivas; some advance on the İrmak-Filyos and Filyos-Çatalağzı lines, as well as the starting of railway construction between Sivas and Erzurum, and between Afyon and Antalya. Faithful

to İsmet İnönü's proclaimed policy of avoiding recourse to foreign loans, firstly because they would probably not be forthcoming, and, secondly, because, if they were, they would be offered on terms which Turkey would find humiliating to accept, the Government, in 1934, financed some of their railway construction by internal loans. For the Ergani line £T. 12 million was raised in Turkey in 1933 and 1934, the last instalment being subscribed in September 1934. It was decided in the same year to issue an internal loan of £T. 30 million, in the course of 1935 and succeeding years, to finance the construction of the Sivas-Erzurum railway.

168. The determination of the Government to finance and construct their own railways is on a par with their general resolve to be independent of foreign countries in industry, finance and defence, 1934 saw the steady execution of the five-year industrial plan, launched by the State. The execution of the plan is entrusted to the Sumer Bank - a Government institution - of which the capital has been increased from £T. 20 million to £T. 62 million for the purpose. In the course of the year a textile mill at Bakırköy began work, and a paper mill at İzmit approached completion, while work was begun on a glass works, a semi-coke installation and two more textile mills. For these two mills, credits, machinery and experts are being supplied by Soviet Russia. It was announced during the year that Turkey was now capable of supplying from her own refineries all the sugar requirements of the country.

169. The budget was fixed during 1934 at £T. 184 million, as compared with £T. 170 million of the previous year. The difference was mainly due to a decision to increase expenditure on the defence forces - a decision in part due to Italophobia. The Turkish pound remained steady, and there was a slight increase in the gold reserve. In commerce, thanks to Turkey's policy of concluding "clearing" agreements with foreign countries, prices of Turkish raw materials and products were higher than in previous years, old stocks were disposed of, and, at the end of the year, Turkey held some £T. 20 million, paid in advance by foreign countries, for future deliveries of Turkish goods. Improved agricultural methods resulted in Turkey being able to do without foreign flour and even to export wheat.

170. Ways and means of making the country self-supporting in defence were also considered in 1934, and plans for establishing iron and chemical industries were studied. A decision was taken to increase the strength of the navy. As regards aviation, monthly lotteries were held, as in previous years, by the Aviation League to obtain funds to help the air service, and, in addition, various towns and associations throughout the country presented aeroplanes to the Government. It was announced that the first aeroplane built by the Government in Turkey had been built at the Kayseri Aviation Works, and it was subsequently reported that it had been presented to the Persian Government. A passenger air service was inaugurated between İstanbul and Diyarbakır via Angora.

171. An important measure voted in 1934 was the law authorising the Government to control and determine the settlement of their citizens throughout Turkey. The result of this law will be that the population will be homogeneous, and purely Turkish in character. The test to loyalty to Turkey is that one should be a Turk and a Moslem. The law provides that non-Turkish Moslem communities may be taken from their homes and dispersed among purely Turkish Moslem bodies which will assimilate them, and enable them to lose their non-Turkish characteristics and outlook. It also makes provision for the settlement in Turkey of the Moslem refugees, who, during 1934, arrived in considerable numbers from the Balkan countries. Where such immigrants need "Turkification" they will be placed in purely Turkish districts until they assimilate the Turkish national character.

172. The proportion which immigration assumed in 1934 pointed to activity of Turkish Government representatives among Moslems abroad (at least among those of Turkish race) in order to persuade them to settle in Turkey. The Government have every desire to increase the population of Turkey - provided the increased population is of the standardised Turkish type - so as to develop the country and make it strong. During 1934, Government speakers stated that the population was now 16,750,000, an increase of over 3 million on the census figures of 1927 (13,660,275). The increase is due to the greater attention now given to the health of the people by the Government, absence of wars, and to immigration.

173. A great many of the immigrants have been settled in European Turkey which, after being neglected since the war, became in 1934 the object of Government attention, and - under the name of Thrace - is to be made as thriving as any other province of Turkey. Ibrahim Tali, who had been successful as Inspector-General of the Eastern Provinces, was appointed the first Inspector-General, and the province, thanks to him and to the influx of immigrants, seems on the way to prosperity.

174. Along with the standardisation of the Moslem element in Turkey and the encouragement of the immigration of Moslems went increase in the difficulties which non-Moslems resident in Turkey encounter. The difficulties of foreign companies have been referred to above. Individual foreigners were, by a law passed at the close of the year, obliged to obtain authorisation to possess property in rural districts. In addition a law reserving many trades and professions in Turkey to Turkish subjects was put into application in 1934, and resulted in a considerable number of foreigners being forced to emigrate, or live on relief granted by their own Governments. The plight of a great number of the British subjects in Constantinople and Smyrna engaged the attention of His Majesty's Government in the United Kingdom during the year. Turkish Jews, too, as well as foreigners, experienced difficulty in residing in Turkey and pursuing their callings. Owing to local Moslem pressure a large number of Jews fled from Çanak and Andrianople to

Constantinople, during the summer, and though the Government disavowed the local elements concerned, the Jews were not reassured, and many emigrated.

175. The internal activities of the year may be summed up by saying that a decided step forward was taken by Turkey towards her goal of an exclusively Turkish, highly populated, and rich country, completely Westernised, intensely Nationalist, self-supporting and self-sufficing, strong for attack and defence, possessed of a pure Turkish language and freed from any inferiority complex by dwelling on its history, and by imbibing the preposterous doctrine now preached throughout Turkey that all civilisation was given to the world by the Turkish race and through the medium of the Turkish language.

Civil Aviation

176. The press announced early in the year that the Constantinople-Angora Air Service, which had been suspended during the winter months, would again begin to operate on the 17th February. Delay, however, followed delay, because of the blocking of spare parts for the machines in the customs, the Air Line account having no funds out of which to pay the necessary duty. The service was eventually restarted on the 1st August, aeroplanes flying three times weekly in either direction. It was also announced that the service would be extended to Diyarbakir, and this service, advertised for the beginning of September, eventually began to operate on the 1st October, carrying mails only. During the course of the year, fares were twice reduced so as to bring them into competition with current railway fares. The Constantinople-Angora fare finally coming to rest at £T. 22 $\frac{1}{2}$ which, although cheaper than the single railway fare, is the same as the return railway fare with sleeper, which is £T. 45, there being no reduced return fare for the air service.

177. There was some question of replacing the old Curtiss-Wright "Kingbird" machines which have hitherto effected the Constantinople-Angora service. These machines when carrying a full complement of passengers, which is a rare occurrence, just pay their running costs. As a result of this project, two representatives of De Havilland brought out a D.H.Dragon eight-seater to demonstrate it, but although it was proved that this type of machine could be used economically when carrying only half its complement of passengers, no business has yet been done.

178. The great event of the year, as far as civil aviation was concerned, was the MacRobertson Air Race. The route to be followed lay across Turkey, and the Turkish authorities, after a certain amount of pressure, made all reasonable concessions to participants in the race as regards customs, control of cameras and fire-arms, and similar formalities. On the occasion of the air race, the Turkish press, like the press in other countries, had praise for no machine but the K.L.M.

Douglas air liner. Consequently, when it was announced that this machine would visit Angora, the enthusiasm in official and other circles was great. There was an unfortunate incident at Eskişehir which brought the aviators Moll and Parmentier into rather bad odour, but this unpleasant impression was rapidly effaced by the visit of a second Douglas aeroplane, the property of the Austrian Chancellor, with M Fokker himself on board. All this propaganda, however, did not result in any sale, the price of the Douglas apparently cooling the ardour of the Turkish authorities.

179. The school of aviation opened by the private enterprise of Vecihi Bey, and mentioned in the last annual report, was this year closed by the Government. Vecihi had trained eight pilots, two of them women. It was later announced that a central school of aviation under Government control would be established at Eskişehir, and that Vecihi would be engaged as instructor. The Government would thus assume direct control of all organised civil aviation, comprising mail and passenger services, and instruction. In this connexion it may be useful to add that a Bill was laid before the Grand National Assembly providing for the compulsory registration with the Ministry of National Defence of all privately-owned aeroplanes, which must subsequently be flown only by Turkish pilots. This law has not yet been passed.

180. The Turkish authorities have dropped their old intransigence and shown themselves extremely accomodating towards British aviators this year. In the case of the attempt made by Messr. Reid and Ayling on the long-distance record, the Turkish authorities, after some hesitation, decided to waive their regulations in favour of these aviators and to allow them to fly over Turkey without landing. As it turned out, this was not necessary, as the attempt failed, but the gesture of the Turkish Government was, for them, a generous one. Again, the treatment meted out by the local authorities at Konya and Eskişehir to Mr. de Havilland, who was held up at the first of these places by bad weather and at the second by illness, was of the kindest. They were also very helpful to Lieutenant-Colonel Peake, who crashed at Eskişehir and was later granted permission to fly away again at only a few hour's notice.

181. The question of Sir C. Kingsford Smith, who, it will be remembered, incurred in 1931 the justifiable wrath of the Turkish authorities by landing in Turkish territory without previous permission, appears to have been definitely liquidated. At the suggestion of His Majesty's Ambassador, a visit by this aviator to Angora to effect a reconciliation with the Turkish authorities was arranged, and welcomed by the Turks. Owing to Sir Charles's crashing in Australia, this meeting never took place, but the fact remains that the Turks showed much goodwill in according permission for him to land in Turkey, when, even on this occasion, he

had failed to give any precise information as to his arrival, which, as stated, actually never took place. It is hoped that this visit will be effected at a later date.

IV- COMMERCIAL AND ECONOMIC AFFAIRS

182. In the Commercial and Economic Section of the annual report for the year 1933 the economic policy of the Turkish Government was reviewed in order to furnish a general idea of its trend.

183. Conditions have not changed in this respect during the past year. The Minister of National Economy has been successful, by the introduction throughout the year 1934 of restrictive and discriminatory legislation, in driving most countries into negotiating clearing and compensation agreements. Germany, France, Greece, Austria, Hungary, Switzerland, Finland, Roumania, Sweden, Spain, United States, Italy, Czechoslovakia, Bulgaria, the Netherlands, U.S.S.R., Norway, Japan and Belgium have all negotiated *modus vivendi* agreements of the nature described above, and it may therefore be of interest to review trade conditions under these agreements.

184. Before doing so, however, it is necessary to furnish an account of the additional restrictive and discriminatory measures subsequent to the decree introducing the quotas for the period October to december 1933, to which reference was made in last year's annual report. By virtue of that decree, countries having negotiated clearing agreements were authorised to introduce treble the quantity of goods shown against their name in the quota allocation by country of origin.

185. Under a decree which came into force on the 1st October 1934, all tariff items were divided into five categories, falling within the following lists:

List "S." - This list, which replaces List "A," specifies the articles which may be introduced free of quota restrictions, and it should be remarked that it has been considerably curtailed in comparison with previous lists, many classes of goods of particular interest to United Kingdom trade having been eliminated.

List "KL." - Goods coming under the tariff items specified in this list may be imported free of quota restrictions provided they are the produce or manufacture of countries -

- a) Having a clearing agreement with Turkey based on a balance of trade or payments; or
- b) Whose commercial exchanges are in favour of Turkey and in which no special measures of restriction are applied to imports from Turkey.

The Minister of National Economy was called upon to determine the countries whose commercial exchanges were in favour of Turkey.

List "V." - As in the case of previous Lists "V." goods enumerated in this list may be imported free of quota restrictions provided the authorisation of the competent Ministry has been previously obtained, but in the case of countries other than those to which List "KL." applies, the authorisation of the Ministry of National Economy must be given in addition to that of the department primarily concerned.

List "K." - This list sets out the tariff items for which a general quota is allocated.

List "T." - The goods included in this list may be imported free of quota restriction on condition that they come from countries which encourage the importation of Turkish produce by any of the following measures:

- a) Increase of the existing quotas for Turkish goods.
- b) Removal of import restrictions and duties.
- c) Reduction of existing duties on all or part of the goods imported from Turkey.
- d) Undertaking to purchase a specified quantity of Turkish produce for State monopolies.

List "M" (quotas by country of origin which contained a number of tariff items for which specific quotas were allocated by country of origin) was abolished under this new decree, and most of the articles hitherto included in List "M" were transferred to List "KL."

186. The Minister was empowered, under the same decree, to reserve at forty days' notice the unrestricted importation of goods falling within List "S" (free list) to those countries which benefit by List "KL."

187. Under the conditions arising from this new decree the trade of the United Kingdom would have been very seriously affected, for only two lists drawn up under the quotas would have served as channels for the flow of our trade, as experience has proved that as regards List "V" (articles which may be introduced outside the quotas on receipt of a special authority from the competent Ministry, and provided that the articles specified in this list were not ordered prior to the receipt of such authority) the authorisation of the competent Ministry has almost invariably been refused when it was desired to import goods from the United Kingdom.

188. As soon as the new decree was promulgated and the text published in the *Official Journal*, representations were made to the Minister of National Economy;

it was pointed out that the new restrictions seemed to be directed against the trade of the United Kingdom, a factor which was unaccountable in view of the extremely friendly relations existing between the two countries and the fact that we had intimated officially to the Turkish Government that we were prepared to negotiate an agreement the basis of which had already been communicated to the Ministry for Foreign Affairs.

189. These arguments, which were followed up by further representations, were dully taken into favourable consideration, with the result that instructions were issued to the Turkish Customs by the Ministry of National Economy authorising the importation free of restriction of all products and manufactures of the United Kingdom classified under the tariff items figuring in List "A" (free list) annexed to Decree No 2/148 of the 19th February.

190. By this decision further prejudice to the trade of the United Kingdom has been averted.

191. Should, however, our negotiations fail to establish a *modus vivendi* suitable to both parties, the position will be serious, for there is no doubt that further restrictions which the Minister of National Economy is empowered to impose will be applied to the trade of the United Kingdom.

192. As already stated, most countries under the threat of the imposition of further restrictions were driven into negotiating clearing agreements.

193. These countries seem generally dissatisfied with the results. Their goods have been sent in considerable quantities to Turkey, and Turkish liras in payment thereof have been deposited, without interest, in the Turkish Central Bank, but exporters from the clearing countries, perforce, remain unpaid until their respective countries import Turkish produce of value equivalent to the exports already sent to Turkey.

194. Apart from normal imports from abroad, Turkey has acquired, and continues to acquire, a large amount of material for public works schemes, armaments and other supplies under the five-year industrial plan. These are mainly supplied on long-term credit conditions, and foreign suppliers, as in the case of ordinary trade, only receive payment as and when money is available in their own country accruing from the importation of Turkish produce. In practice, the majority of clearing agreement countries have exported goods to Turkey very considerably in excess of their imports from this country, and, whereas the Turkish exporter is paid almost at once through the State Bank, the foreign supplier is obliged to wait some time for his money.

195. The result has been to create an abnormal demand from clearing countries for Turkish produce in order to free their frozen credits.

196. Germany has bought up practically all the wool and mohair clips and the interior of Anatolia is being ransacked for old stocks to meet the continued demand. Meanwhile the price of mohair has increased from about 8d. per lb. to 15d.

197. The same conditions apply, in varying degrees, to other Turkish produce. The fig crop has already been disposed of and the sultana crop is practically exhausted.

198. Soviet Russia is another heavy buyer of wool, mohair, fur skins, &c., at prices above world level.

199. There are, however, certain disadvantages from Turkey's point of view in the present position, for, although her crops are being sold at good prices, she is often obliged to limit her enquiries for war material, &c., to a small group of clearing countries.

200. Non-clearing countries are excluded from Government contracts and even some of the clearing countries dare not take on new contracts because of their existing blocked credits and their fear that no further Turkish produce will be available until next autumn.

201. The outlook for the future is not encouraging.

202. Turkey has denounced the Anglo-Turkish Treaty of Commerce and Navigation. It will cease to operate as from the 13th September 1935.

203. In the meanwhile the Turkish Government has rejected our proposals for a *modus vivendi* making no provision for a balance of payments or balance of trade between Turkey and the United Kingdom.

204. Under a balance of trade agreement which we may be driven to accept in the last resort, it may be found, when the first period of the operation of a *modus vivendi* on these lines expires, that Turkish exports to the United Kingdom fall considerably short of imports from the United Kingdom, with the result that we should have to reduce the value of our imports to perhaps a very low level for some time.

205. On the other hand, conditions under a balance of trade agreement would permit of the clearance through the customs of existing stocks lying there, and we should not be debarred from tendering for Government contracts.

206. Moreover, the Anglo-Turkish Treaty of Commerce and Navigation would no doubt be renewed in respect of all articles except article 16.

207. In the commercial secretary's annual report on economic conditions up to June 1934 and in a subsequent memorandum the economic situation has been

brought up to date under different headings, and it is, therefore, not proposed to reproduce the information in this section.

208. The Turkish Government have not, unfortunately, published any import and export statistics later than those for the month of October 1933, and it is impossible in these circumstances to form any idea as to the comparative share of the United Kingdom's trade with Turkey during the year under review. According to Board of Trade returns, the trade exchanges between the two countries for the first nine months of the current year have been -

	Jan.-Sept. 1934 £	Jan.-Sept. 1933 £
United Kingdom exports to Turkey	903,611	1,104,444
United Kingdom imports from Turkey	560,790	473,274

209. It should be born in mind, as regards exports to Turkey, that the above figures represent shipments from the United Kingdom to this country, but some proportion of them was no doubt held up at the Turkish customs owing to quota restrictions. The figures show a marked balance in favour of the United Kingdom, but this is due, in a great measure, to the fact that Turkey's export trade to the United Kingdom is largely seasonal and is mainly concentrated in the last few months of the year.

V- NAVAL AFFAIRS

Material

210. In accordance with the Naval Agreement of 1930, the Turkish Government informed the Greek Government in March that it was proposed to increase the Turkish naval forces by ten submarines. Five will be laid down in 1935 and a sixth vessel, which is being completed at Cadiz, has been provisionally purchased from the Spanish firm of Echevarrieta. Final acceptance, however, depends on satisfactory trials being carried out in Turkish waters. No other vessels are under construction for the navy, and no new units joined the fleet during the year under review.

211. At the close of the year, Turkey decided to increase her naval forces, and approached His Majesty's Government in the United Kingdom with a view to obtaining credit facilities if orders were placed with United Kingdom yards. The amount to be spent was £5 million, and one of the new ships may be a battle-cruiser.

212. No actual progress has been made with the construction of the proposed naval base at Gölçük (Gulf of İzmit), though a contract was awarded during the year to a Dutch firm to prepare plans and specifications for this undertaking.

Exercises

213. Combined naval, military and air exercises took place in the Aegean Sea during the months of September and October. It is reported that several aircraft were lost during the operations.

Budget

214. The authorised naval expenditure voted for the financial year commencing the 1st June 1934, was £T. 3,808,818 an increase of £T. 43,258 on the figures for the preceding year. Expenditure on new units for the fleet and on the naval base is not included in the above, but is comprised in a special vote for National Defence.

Naval Visits

215. H.M.S. *Frobisher*, cadets' training cruiser, paid a two days' informal visit to Constantinople in October. Owing to State mourning, no official exchange of hospitality took place, but the commanding officer, assisted by a representative party from the ship, carried out a wreath-laying ceremony at the Taksim Monument. Permission for H.M.S. *Frobisher* to visit Kilya Liman in the Dardanelles, and the Island of Imbros, was refused by the Turkish authorities.

216. Other warships to visit Constantinople during the year were the Japanese training ships *Asama* and *Iwate*; the French submarines *Atalante* and *La Vestale*, and cruisers *Cassard* and *Guépard*; and the Romanian destroyers *Regele Ferdinand* and *Regina Maria* and training ship *Constanta*. Permission for the French vessels *Cassard* and *Guépard* to visit Smyrna before proceeding to Constantinople was not granted by the Turkish Government.

217. No visits were paid by Turkish men-of-war to foreign ports.

Training

218. There are at present no Turkish naval officers studying in foreign countries.

219. There are still a number of retired German naval officers employed as instructors or experts either at the staff college or in naval establishments. These include Admiral von Wulffing and Captains von Arnauld de la Perrière and Raimund von Weisbach.

Appointments

220. Rear-Admiral Mehmet Ali Dalay, who is at present the only flag officer on the active list, was appointed in November president of the Straits Commission.

Visit of Naval Attaché

221. The naval attaché was unsuccessful in obtaining permission to visit units of the Turkish fleet or any naval establishments other than the cadets' school at Halki.

VI- MILITARY AFFAIRS

222. One important change took place in the organisation of the army during 1934, namely, the formation in Eastern Thrace of two new divisions. The IIIrd Army Corps was moved to Çorlu from Istanbul, which was made a separate command amounting virtually to another corps. The army now, therefore, consists of nine army corps, the Istanbul Command of two divisions, and three cavalry divisions. There are also fortress troops, frontier guards, gendarmerie and customs troops. Total effectives of the above are estimated at 140,000 (all ranks), of which 30,000 are gendarmerie. The strength of the army will be increased as soon as the units which supplied cadres for the two new divisions, and the new formations themselves, have been brought up to normal peace establishments.

223. There was also considerable activity as regards increasing and modernising war material of all sorts. All artillery orders previously placed were completed and enquiries were made for more long-range guns. The expansion programme also includes heavy and light machine guns, artillery tractors, lorries and technical equipment. The first steps were taken towards the mechanisation of a portion of the army.

224. The military sections of the annual budget showed an increase of £T. 12,600,000 over last year's estimates and represented 33.75 per cent. of the total budget as against 29 per cent. In the course of the year additional taxation on behalf of national defence was introduced. This is designed to produce a further £T. 50 million spread over a number of years, probably seven. Figures under the various headings, as published in the original estimates, were:

	£T.
Army	40,964,881
Air	4,583,774
Navy	3,808,818
Gendarmerie	8,679,379
Military factories	3,290,643
Cartography	603,505

225. Marshal Fevzi Pasha remained as Chief of the General Staff, but four of the army corps commanders changed places, as follows:

Şükrü Naili Pasha from IIIrd Corps to IInd Corps.

Ali Hikmet Pasha from IInd Corps to VIth Corps.

Salih Pasha from IXth Corps to IIIrd Corps.

Abdurrahman Nafiz Pasha from VIth Corps to IXth Corps.

Several changes also took place among divisional commanders, and a general post occurred among the three army area inspectors, Ali Sait Pasha moving from the first to the third, Fahrettin Pasha from the second to the first and İzzettin Pasha from the third to the second.

226. Towards the end of the year the retirement was announced of Şükrü Naili Pasha and Ali Hikmet Pasha. Their successors have not yet been appointed. In addition to a large number of junior officers, the annual promotion list contained the names of seven colonels promoted to brigadier-general.

227. As regards training, no large scale manœuvres were held as far as is known. Exercises of a certain importance took place at Smyrna on the occasion of the visit of the Shah of Persia in June and again at the end of October.

228. Generally speaking, the creation of new units (*vide* paragraph 222) from nuclei borrowed from other garrisons p

revented any ambitious combined training. the result of the year's work could be judged to some extent at the annual review of the 29th October. On this occasion the men were well turned out and made an effective and businesslike appearance. The guard of honour sent by Turkey to King Alexander's funeral at Belgrade also created an excellent impression. German ex-officers were employed as hitherto as instructors in the staff college and the military school.

229. The military situation in the country remained quiet. The work of suppressing banditry in Kurdistan and the confiscation of arms in the eastern districts continued. Smuggling, especially across the Syrian frontier was vigorously

combated, but has not been entirely checked. Special customs troops were formed to assist the gendarmerie and frontier guards in this duty.

230. The question of remilitarisation of the Straits was not officially raised, though measures were taken to ensure their rapid occupation should circumstances render such a course necessary, and the problem of their defence has evidently been the chief preoccupation of the General Staff throughout the year.

231. A Turco-Bulgarian Boundary Commission, consisting of serving officers and cartographers of both armies, was set up readily reached agreement in re-establishing the original (1921) frontier whose demarcation had become to some extent obscured.

232. Railway construction, of strategic as well as economic importance was pushed forward. The programme when completed, will provide two main east to west parallels joined by four north to south transversals. This lay-out will greatly facilitate troop movements. Road construction of military value was undertaken in the Balıkesir area with a view to increasing the speed of motor transport towards the Straits area. In the realm of military industry it is believed that improvements are being slowly effected in the plant maintained at various military factories, but information under this heading is extremely scanty. There is an improvement in the quality and quantity of cloth manufactured for military use. Part of the current railway construction is designed to assist in the development of the coal basin at Ereğli and the copper mines of Ergani.

233. The cartographic section of the General Staff continued its production of a new map of Turkey on a scale of 1: 800,000. The country is to be covered by eight sheets, six of which have already been printed.

234. Activity in the air force was as marked as in the army. Training continued under the guidance of the French air mission. The six Vickers supermarines ordered in 1933 were put into commission, and it is understood that a repeat order is contemplated. Orders for fighter aircraft were placed in France and for air cameras in England. These orders are likely to be followed up by others both for aeroplanes and for technical material, and generally speaking it is clear that the air force is to be developed. The first-line strength at the end of the year is estimated at about 150 war machines. No additional units have as yet been formed, the organisation remaining at three regiments as before.

235. From the foregoing summary it will be seen that the year 1934 has been one of considerable military activity in Turkey. The increase of force in Turkey in Europe denotes the importance now placed on the western theatre of possible operations rather than the eastern. The considerable purchase of war material of all types shows a determination to modernise as rapidly as possible all branches of

national defence. It is, however, difficult to estimate the extent to which tactics and training have kept pace with the acquirements of modern means of making war or to form an opinion of the real value of the Turkish army as a fighting machine. The veil of secrecy has been as close as ever; information on military subjects has been as difficult to obtain. Military attachés have been, as in the past, debarred from contact with Turkish officers and have received no invitation in the course of the year to any tactical exercise or military function of any kind.

VII- MISCELLANEOUS

British and Foreign Concerns in Turkey

236. In active pursuance of its avowed intention of nationalising all public services in Turkey, the Turkish Government during the year acquired possession of two important foreign concerns. By an agreement signed on the 26th May the Government purchased the Smyrna-Kasaba Railway, a French company. The concession for this railway, which was granted in 1893 for ninety-nine years, contained a provision giving the Government the right of purchase after thirty years. The recent agreement fixed the purchase price at 162,468,000 French francs (approximately £T. 13,500,000) and provides for the issue of bonds similar in type to the Public Debt bonds bearing $7\frac{1}{2}$ per cent. interest. An annuity of 12,665,000 French francs is to be paid representing interest and amortisation. The second foreign concern to pass into the hands of the Turkish Government was the Anglo-French Constantinople Quay Company, the concession for which was granted in 1890 for eighty-five years. Purchase was effected in virtue of an agreement signed on the 18th December. By this agreement the company ceded to the Government, as from the 1st January 1935, all its concessionary rights, interests, liabilities and immovable and movable property (excepting cash in hand). In return the Government gave the company a complete discharge covering all claims against the company and agreed to pay to the company an annuity of 2,800,000 French francs for forty years from the 1st January 1935, with the option, after 1943, of paying off the capital sum then due in one payment, or of converting all or part of the balance then due. In addition, the Government assumed all responsibility for the company's debenture loan, amounting to £T. 570,338; undertook to pay the company 1,400,000 French francs in three annual instalments from the 1st February 1935, and also to pay the company, on the 1st March 1935, the balance of an account to embrace all sums paid or received, by way of dues, rents, insurance and taxes, &c., previous to the repurchase of the concession by the Government, in respect of the period subsequent to the repurchase.

237. The remaining foreign concerns in Turkey have almost, without exception, received rough treatment at the hands of the Turkish authorities, either

municipal or governmental. The British Smyrna-Aydın Railway Company had to face increasing difficulties resulting from road competition, an order from the Government to reduce still further its goods and passenger tariff and the Government's decision to build a branch line from Afyon-Karahisar to Antalya, constituting a serious threat to the company's interests. A director of the railway came to Angora in December and discussed the situation with the Minister of Public Works. His conversations gave rise to the hope that the two sides would soon proceed to a friendly discussion on the subject of the eventual cession of the railway to the Government.

238. The Constantinople Telephone Company, a Turkish limited liability company with British and American capital, was the object of a series of harsh measures no doubt largely the result of the decision of the Government, notified to the company in July, to exercise its right to buy out the company and to its desire to be able to dictate its own terms. At the beginning of the year it was forced to apply a reduced tariff for its services. In January a special Government commission began an examination of the company's accounts which, having been kept on a gold basis, were held not to be in accordance with the law. The commission reported unfavourably, and the company was ordered to refund alleged excessive charges amounting, according to the press, to over £T. 200,000. Later in the year two lawyers, representatives of the company, were arrested at Angora for an alleged attempt to bribe a highly placed official of the Ministry of Finance with a view to his recommending a settlement favourable to the company. A further difficulty arose owing to the refusal of the Government to recognise the right of the holders of the company's obligations and certificates to receive payment of principal and interest in sterling, maintaining that these documents were worth only the value inscribed on them in Turkish pounds paper - about one sixth of the sterling value.

239. The Ottoman Gas Company, a British concern supplying gas to the town of Smyrna, which has been operating at a loss during recent years, decided this year that it could no longer continue operations on the reduced annual rate fixed by the municipality. As a result of interviews between the Smyrna director of the company and the Minister of Public Works, a commission was formed for the purpose of examining the plant and the stocks of the company with a view to an agreement about their cession to the Turkish authorities. The position at the end of the year was that the commission had made its report, to which the company had replied with a counter report. The Smyrna subsidiary company of the Eastern and Overseas Products Company was faced with a claim for £T. 328,000 in respect of arrears of taxation and fines for alleged irregularities in accountancy. The Constantinople Tramway Company, a Belgian concern, was forced to reduce fares, and at the same time to construct new lines and tram-cars.

*British Institutions and British Subjects**a) Hospitals*

240. The Greek doctors, to whom the British Seamen's Hospital at Constantinople was let, gave up their tenancy on the 31st December and the hospital was closed on that date. Authority for the sale of the hospital was obtained from the Foreign Office some months earlier, at the end of the year there was reason to hope that a satisfactory offer would be received from the municipality. It was decided likewise to dispose of the British Seamen's Hospital at Smyrna, and His Majesty's consul-general was instructed to request the hospital committee to arrange for the sale at the maximum price obtainable.

b) Cemeteries

241. The Christian cemeteries at Caravan Bridge, in Smyrna, including the British Protestant Cemetery, were closed by the municipality on the 10th July. A new cemetery for Christians of all denominations has been provided elsewhere, which is, however, described by His Majesty's consul-general as highly unsatisfactory, adjoining as it does the pauper Moslem cemetery and being inaccessible, waterless and rocky. The committee of the Anglican Cemetery at Burnova, and the Greek consul-general have given permission, respectively, for members of the Church of England, kindred churches and Non-Conformists to be buried in the British Cemetery at Burnova and the Greek Orthodox Cemetery at Kokluca.

c) Maltese

242. By a law of the 16th June 1932, certain professions and occupations in Turkey ranging from chauffeurs to musicians were to be reserved to Turkish citizens. After a postponement of its application it was decided to bring the law into force in six successive stages from the 21st May 1934, to the 21st May 1935. The result of this decision has been to deprive a large number of British subjects of their employment and reduce them to a state of destitution. The numerous Maltese community at Constantinople and Smyrna has been the most seriously affected, and at the end of the year there were 582 unemployed Maltese British subjects in Constantinople and 248 in Smyrna. Owing to the serious objections put forward by the Government of Malta to the wholesale removal of these unfortunate persons to Malta, it was decided to leave them for the present in Turkey and grant them relief at the expense of the Maltese Government. His Majesty's Ambassador represented however, that their desperate plight called for relief on a considerably higher scale than that previously sanctioned. In view, moreover, of the difficulties and the extra labour involved in the maintenance by His Majesty's consular officers of a permanent relief system of such magnitude, His Majesty's Ambassador urged

that the present decision would be regarded as a temporary expedient only, and that every effort should be made to provide these persons with an opportunity of earning a livelihood elsewhere than in Turkey.

Foreign Schools

243. The Government's policy of nationalising Turkey has not left the foreign schools unaffected. Articles have appeared in the press deprecating the continued existence of these "vestiges of the Capitulations." The English boys' school and the English girls' school in Constantinople have both suffered during the year from a diminution of pupils, particularly Turkish, and have found it increasingly difficult to conform to the many regulations, such as fixed number of hours of instruction in Turkish, which are imposed by the authorities and enforced by frequent and disturbing visits by ministerial representatives. The International College in Smyrna, which was founded in 1879 under the American Board Mission and has existed since 1903 under an independent board of trustees, was closed owing to the difficulties with which it had had to contend during the last few years.

Claims

244. (a) *Pre-War Claims*- By an agreement made in 1930 between His Majesty's Embassy and the Ministry for Foreign Affairs, approved by a Turkish law of the 1st January 1931, the Turkish Government were to pay to His Majesty's Government in the United Kingdom the sum of £30,000 in five equal annual instalments, in full settlement of certain pre-war claims alluded to in article 71 of the treaty signed at Lausanne in 1923. The fifth and last annual instalment was duly paid in December 1934, and by instructions of the Secretary of State, His Majesty's Ambassador expressed to the Turkish Government the appreciation of His Majesty's Government of the punctuality with which the Turkish Government had met their engagements under the agreement.

245. (b) *Anglo-Turkish Mixed Arbitral Tribunal*- There was little progress to report in 1934 in the execution of the judgments given in favour of the British nationals against the Turkish Government by the tribunal. In particular the Turkish Government continued to contend that the tribunal had exceeded its powers in hearing claims of persons who were Turkish nationals by birth and became British subjects by residence in Cyprus, and they showed unwillingness to send forward for execution judgments given in favour of such persons.

Propaganda

246. The Directorate-General of the Press, attached to the Ministry of the Interior of which the foundation was mentioned in the annual report for 1933, has been reorganised on wider lines than previously. On its inception this institution

confined its activities to the press proper. By a law voted on the 26th May 1934, its powers were extended. Its first duty was to ensure that Turkish publications remained in tone with the republican spirit. Acting in this capacity it suspended various journals for longer or shorter periods during the year. The entrance into Turkey of foreign papers exercising a pernicious influence was also prohibited. Most of the papers thus excluded for political reasons were of white Russian origine, while a number excluded on moral grounds were Parisian *demi-monde* publications. The Directorate-General of the Press was charged with the further mission of spreading the knowledge of Turkey abroad, and at the same time combating the propaganda of erroneous information published about Turkey in foreign countries. This was attempted largely through the medium of the *Ankara* and the *Turquie Kémaliste*, two illustrated papers published in the French language. The former a weekly, the latter extremely well-produced and appearing every two months. The leading light of these papers was Falih Rifki Atay, Deputy for Bolu, and editor of the *Ankara* and *Ulus*, whose vigorous pen heaped ridicule upon the detractors of Turkey, notably one Saint Brice who wrote disparagingly of the young republic in the French press. The Directorate-General had its powers further extended so as to constitute a censorship on wireless broadcasts and theatre and film releases. Its function was not entirely negative as it was also instructed to make use of these media for Turkish propaganda at home and abroad. In this connexion it may be stated that important speeches in the Grand National Assembly are broadcast, as are also important occasional speeches. Efforts have been made to create a national film industry and to induce foreign concerns to produce films in Turkey.

247. A law was passed in December 1934 authorising the Turkish Ministry for Foreign Affairs to enter into an agreement with the Anatolia (News) Agency for a period not exceeding ten years on condition that annual payments should not exceed £T. 150,000. This amounts to a Government subsidy for the amount stated. It may be that this measure is the result of vigorous attacks launched against the Anatolia Agency earlier in the year, stating that the information published in its bulletins, although signed "A.A." was rarely first-hand, but merely culled from other agencies, giving a certain scope for biased foreign propaganda.

248. During the year 1934 numerous young Turks have been sent abroad to study. Considerable publicity was given to one Behçet Kemal who went to England under the orders of the President of the Republic to acquire knowledge of England and to spread knowledge of Turkey. Other students who went abroad had likewise this double mission. About 150 students were sent by the Ministry of Public Instruction to the United States, France, Germany, Belgium and Italy.

249. In the course of 1934 Turkey took part in many international conferences and celebrations. The President of the grand national Assembly presided over a

very successfully organised meeting of an inter-parliamentary conference in Istanbul in September, representatives were sent to the Firdausi celebrations in Tehran. Two delegates were also sent to the International Journalistic Congress in Moscow. They were Falih Rıfkı Atay and Yakub Kadri, formerly a strong anti-Bolshevik, but now apparently *persona grata* with the Soviet authorities.

250. A Turco-Dutch Association was formed for the development of culture intercourse. A Turco-German Tourist Committee was formed to a similar end.

Treaties and Agreements signed, &c., during 1934

With	Signed on	Subject	Exchange of Ratifications	Entered into force	Remarks
Austria	10.8.1934	Commerce		21.7.1934	For period of six months.
Belgium	28.8.1927	Commerce			Expired 23.5.1934, having been denounced by Grand National Assembly in 1933.
"	24.5.1934	Commerce		24.5.1934	Exchange of notes granting most-favoured-nation treatment in matters of navigation, customs duties and general customs franchise; also agreeing to a clearing-house system regulating commercial exchanges.
"	31.5.1934	Commerce		31.5.1934	Regulations governing operation of clearing-house system.
"	31.5.1934	Commerce		31.5.1934	A protocol providing for importation free of restrictions and outside the clearing-house agreement, of all goods shipped to Turkey on past exchanges by compensation.
"	31.5.1934	Commerce		31.5.1934	Exchange of notes providing for import of certain Belgian goods under specified quotas and importation into Belgium of Turkish products free of quota restriction.
Bulgaria	21.12.1933	Commerce		11.3.1934	entered into force by virtue of exchange of letters although ratifications not yet exchanged; ratified by Grand National Assembly on the 4 th June.
"	22.12.1933	Veterinary			Ratified by Grand National Assembly on 21.5.1934.

Bulgaria	23.8.1933	Neutrality			Protocol renewed neutrality agreement of 1929. Ratification by Grand National Assembly on 12.5.1934 announced in press, but not published in <i>Official Gazette</i> .
China	4.5.1934	Friendship	17.8.1934 (Geneva)	1.9.1934	Ratified by Grand National Assembly on 4.6.1934.
Czechoslovakia	3.3.1934	Clearing		3.3.1934	(A supplementary agreement Slovakia was signed at the same time between Turkish State Bank and Czechoslovak National Bank.)
Czechoslovakia	30.4.1934	Commerce		13.8.1934	Exchange of notes. (Entered into force provisionally on 15.5.1934.)
Finland	19.12.1933	Commerce		3.1.1934	Six months' duration, automatically prolonged for periods of six months.
Germany	19.4.1934	Commerce		1.5.1934	Appendix and two protocols to the commercial treaty of 27.5.1930. Grand National Assembly on 13.12.1934 approved a Bill to extend the validity for six months until 31.4.1935 of the above-mentioned appendix. Prolonged at request of Turkish Government.
"	8.8.1933	Clearing			
Greece	14.9.1933	Friendship	7.9.1934	8.8.1934	Ratified by Grand National Assembly, 8.3.1934.
"	9.12.1933	Suppression	17.2.1934	19.2.1934	of Exchange of Populations Commission.
"	22.12.1933	Trade Compensation		1.2.1934	Extended until 15.12.1934.
"	10.11.1934	Commerce		16.12.1934	
Hungary	1.8.1933	Clearing			Extended till 31.5.1934.
"	18.4.1934	Commerce and		1.5.1934	Duration six months, Clearing extended to 31.12.1934.
"	22.10.1933	Neutrality			Protocol prolonging for five years treaty of neutrality, conciliation and arbitration of 5.1.1929; ratified by Grand National Assembly on 8.5.1934.
"	29.5.1932	Extradition			Ratified by Grand National Assembly, 6.5.1934.
India	3.9.1930	Commerce			<i>Modus vivendi</i> denounced by Grand National Assembly, 22.11.1934. Agreement expires 22.2.1935.
Iraq	10.1.1932	Commerce	8.5.1934	23.5.1934	
Italy	7.8.1929	Commerce			<i>Modus vivendi</i> extended to 20.4.1934.

Italy	4.4.1934	Commerce		20.4.1934	Ratified by Grand National Assembly, 4.6.1934
"	4.4.1934	Clearing		20.4.1934	Ratified by Grand National Assembly, 4.6.1934
"	1.10.1934	Commerce		20.9.1934	Exchange of notes. Amendment to agreement of 4.4.1934.
"	31.5.1934	Neutrality, Conciliation and Judicial Agreement			Exchange of notes whereby 1928 treaty is prolonged until 29.4.1942.
Japan	30.7.1929	Commerce			<i>Modus vivendi</i> extended for three months from 5.2.1934
"	20.3.1934	Commerce			Exchange of notes reducing validity of treaty of 11.10.1930 to one year after exchange of ratifications. Ratification by Grand National Assembly, 3.1.1934.
"	11.10.1930	Commerce	20.3.1934	19.4.1934	Validity one year (see immediately above).
"	26.7.1934	Commerce			Protocol based on balance of payments.
"	22.12.1934	Commerce		1.1.1935	Provisional agreement on commercial exchanges: valid for one year and automatically renewable for a further period of one year.
Nether-lands	28.2.1934	Commerce		1.3.1934	Provisional agreement: two lands months' duration, extended to 15.6.1934.
Nether-lands	23.9.1934	Commerce and Clearing		16.6.1934	Six months' duration: made retroactive as from 16.6.1934.
Norway	26.4.1934	Quota, compensation		11.5.1934	Duration one year, and clearing
"	16.1.1933	Conciliation, Judicial Agreement and Arbitration			Ratified by Grand National Assembly, 6.5.1934.
Persia	5.11.1932	Friendship	23.12.1934	23.12.1934	
Poland	29.8.1931	Residence			Provisions extended to Free State of Danzig.
"	29.8.1931	Commerce and Navigation	30.8.1934	3.10.1934	
Roumania	17.10.1933	Non-Aggression	11.5.1934	11.5.1934	Duration ten years. Ratified by Grand National Assembly 10.3.1934.
Soviet Union	21.1.1934	Credit Agreement			8 million dollars credit for Turkish Government for purchase of machinery, &c. Ratified by Grand National Assembly 21.5.1934.
"	6.8.1928	Frontier Agreement			Validity prolonged by six monthly extensions up to 12.4.1935.
"	21.8.1934	Commerce		1.7.1934	

Spain	24.5.1934	Commerce	24.5.1934	Has retroactive effect as from 2.11.1933.
Sweden	9.6.1934	Commerce	1.7.1934	Exchange of notes valid for six months.
Switzerland	20.12.1933	Clearing	11.2.1934	Of six months' duration, automatically renewable for periods of six months.
"	1.2.1934	Commerce	11.2.1934	Of six months' duration, automatically renewable for periods of six months.
"	1.6.1933	Convention		Ratified by Turkey on 28.6.1934. Relations in civil and commercial matters.
"	1.6.1933	Extradition		Ratified by Turkey on 28.6.1934.
"	1.6.1933	Protocol modifying 1928 Treaty of Arbitration, Conciliation and Judicial Settlement.		Ratified by Turkey on 28.6.1934.
Syria	27.10.1932	Property		Extended at various times to 11.1.1935.
"	27.10.1932	Borani- Nizibin Railway		Ratified by Grand National Assembly 11.4.1934.
United Kingdom	1.3.1930	Commerce		Denounced by Turkey, 13.9.1934. Ceases to have effect for any part of British Empire after 13.9.1935.
United Kingdom	28.11.1931	Civil procedure		Extension of provisions to Newfoundland as from 27.10.1934.
United States	6.8.1923	Extradition		Ratified by Grand National Assembly 11.4.1934.
United States	25.10.1934	War claims		1,500,000 dollars payable by Turkey in thirteen yearly instalments commencing in 1936.
Yugoslavia	27.11.1933	Friendship		Ratified by Grand National Assembly 10.3.1934.
"	3.7.1934	Commerce and Clearing	20.7.1934	Valid for six months.
"	6.9.1934	Residence and Extradition		
"	17.12.1934	Opium	1.1.1935	Two years' duration.
"	28.11.1933	Liquidation of reciprocal claims		Ratified by Grand National Assembly 8.3.1934.

General

Place and Date of Signature	Subject	Entry into force	Remarks
24.9.1931	Whaling		Ratified by Grand National Assembly on 8.1.1934.
9.2.1934	Balkan Pact		Between Turkey, Roumania, Yugoslavia and Greece. Ratified by Grand National Assembly 8.3.1934.
9.2.1934	Protocol attached to Balkan Pact		Between Turkey, Roumania, Yugoslavia and Greece.
9.2.1934	Documents attached to Balkan Pact		Ratified by grand National Assembly on 25.10.1934.
27.7.1929 (Geneva)	Red Cross and Treatment of Prisoners of War	10.9.1934	Turkish ratification deposited at Geneva 10.3.1934.
3 and 4.7.1933	Definition of Aggressor	23.3.1934	Turkish ratification deposited in Moscow 23.3.1934.
26.9.28	Pacific settlement by Arbitration of International Disputes		Turkey adhered on 6.5.1934.
1933 (World Economic Conference) London	Tariff Truce		Denounced by Turkey on 14.6.1934.
30.3.1931 (Geneva)	Taxing of motor-cars circulating in foreign countries		Ratified by Grand National Assembly 6.5.1934.
30.3.1931	Unification of Road Signals		Ratified by Grand National Assembly 17.8.1934.
12.4.1933	International Sanitary Convention regarding aerial navigation		Turkey adhered on 1.12.1934.
10.12.1932	Telegraphic Convention		Ratified by Grand National Assembly on 22.12.1934.

Laws and Decrees passed in 1934

Law or decree No.	Date of Publication.		Subject Matter.
Law No. 2395	March	25	Profits tax.
" No. 2399	April	7	Prohibition of import or manufacture of poison gas.
" No. 2430	May	10	Transaction Tax.
" No. 2441	May	23	State monopoly of gunpowder, explosive materials, cartridges, revolvers, ammunition.
" No. 2444	May	26	Organisation of Directorate-General of the Press.
" No. 2455	May	28	Extraordinary budget to meet increased expenditure on national defence.
" No. 2456	May	28	Extraordinary budget to meet increased expenditure on national defence.
" No. 2457	May	28	Bank deposits.
" No. 2458	May	28	Extraordinary budget to meet increased sums voted for national defence.
" No. 2459	May	28	Extraordinary budget to meet increased sums voted for national defence.
" No. 2460	May	28	Extraordinary budget to meet increased sums voted for national defence.
" No. 2463	May	29	Internal loan for Sivas-Erzurum Railway.
" No. 2465	May	29	General census in 1935.
" No. 2490	June	2	Government tenders.
" No. 2497	June	9	Municipal expropriations.
" No. 2510	June	14	Regional distribution of population.
" No. 2525	June	21	Family names.
" No. 2580	July	5	Increase of capital of Sümer Bank.
Decree No. 2/1122	August	8	Private hospitals.
" No. 2/1163	August	28	Decree No. 11. Exchange restrictions.
" No. 2/1327	September	27	Regulations for Port of Istanbul.
" No. 2/1351	October	1	Control of eggs for export.
" No. 2/1352	October	2	Participation of private enterprise in cotton textile industry.
" No. 2/14113	October	13	Cultivation of opium poppy.
Law No. 2590	November	21	Abolition of titles, wearing of medals.
" No. 2595	December	1	Compensation for expropriations in forbidden zones.
" No. 2596	December	3	Wearing of ecclesiastical dress, uniforms, &c.
" No. 2598	December	5	Election of Deputies, voting age, women franchise.
" No. 2599	December	5	Alteration of Constitutional Law to cover Law No. 2598.
" No. 2605	December	10	Allocation of 2 million liras for national defence.

No. 58

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No. 78.

Confidential

ANGORA, February 13, 1935

(Received February 21, 1935)

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No.582 of the 3rd December 1934, to inform you that the name of the President of the Republic has undergone yet another change. It was noticed that in an official communiqué, published on the 4th February, "Kamâl" instead of the familiar "Kemal," preceded the President's new surname "Atatürk." On the following day a statement appeared in every newspaper to the effect that enquiry on the part of the editorial staff had elicited "the reason and the basis" of this change of spelling. It had been ascertained that the name of "Kamâl" borne by Atatürk was not an Arabic word, nor had it the same meaning as the Arabic word "Kemal." On the contrary, the name which Atatürk had retained for himself was "Kamâl," which signified in Turkish (*sic*), "army" and "fortress." Nevertheless, the pronunciation of this name, in consequence of the accent placed on the second "a," was very similar to that of "Kemal."

2. According to the *Cumhuriyet* newspaper, the Linguistic Commission has now fixed the "pure Turkish" equivalents of the current terms denoting military ranks. "Binbaşı" (major) and "yüzbaşı" (captain), being Turkish, are to be retained, but "general" (see paragraph 5 of my despatch No.584 of the 5th December last) is apparently to be replaced by "tug." It remains to be seen whether these new terms are officially promulgated. The quest of "pure" Turkish words seems to produce some quaint results, though not intentionally humorous ones. One may doubt, for instance, whether, the Turks appreciate the scholarly attributes with which some Englishmen and all old Etonians will henceforth credit senior officers of the Turkish army.

I have &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part. 29, p.59, No.22.

No. 59

Sir: P. Loraine to Sir John Simon

No. 83.

ANGORA, February 15, 1935

(Received February 21, 1935)

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No.551 of the 15th November 1934, to inform you that the final stage in the elections for the new Grand National Assembly was reached throughout the country on the 8th February, when the secondary electors, who had nominally been chosen by universal suffrage a few weeks previously, elected the 399 Deputies of which the Assembly now consists. This figure represents an increase of 82 as compared with the number of Deputies returned at the last general election, in 1931, and in consequent on the new legal provisions summarised in paragraph 4 of my despatch No.587 of the 8th December last.

2. Of the 399 Deputies elected, the election of 386 (including seventeen women) was a foregone conclusion, these having already been selected by the President of The Republic in his capacity of president of the Popular party. The remaining seats (thirteen as compared with thirty in 1931) were magnanimously left vacant to permit of the election of such independent candidates as should be approved by the secondary electors, all Popular party nominees; and a new feature in the elections just concluded was the approval and the consequent election of a small number of candidates representing the religious minorities. These are stated by the press to number four out of the thirteen independent members, but the published list of the latter reveals only three names that are recognisable as those of non-Moslems. These are a well-known Greek surgeon, Dr. Taptas; an elderly and highly respected Armenian Catholic named Keresteciyan, formerly sub-manager of the Ottoman Bank; and a Jewish doctor named Abravaya. All three belong to Angora, Afyonkarahisar and Niğde respectively. The fourth non-moslem, whose identity is concealed beneath a "new Turkish" name and surname, is understood to belong to the small band of partisans of the notorious Papa Efim, head, if not Patriarch, of so-called Turkish Orthodox Church.

3. A few days before the elections, the semi-official *Ulus* of Angora published the following manifesto by Dr. Taptas, which may be regarded as typical of the present attitude taken up, doubtless with numerous mental reservations, by the leading representatives of the minorities.

" I have put forward my candidature with the following programme and conditions. I beg that my candidature and programme be communicated to the presidents of the Kazas and to the secondary electors. Here is my programme:-

"I do not wish to be a representative of a minority, but of the Turkish nation, and my labours in the Assembly will ever be in faithful conformity with this principle.

" The second clause of my programme is republicanism. I shall work for the preservation of this régime until I draw my last breath. I shall labour with all my might for the material and spiritual welfare of our country, for the ever greater exaltation of our dear fatherland."

4. Among the remaining independent Deputies, who, by the way, include no women, appears the name of General Refet, formerly a prominent Opposition figure, who, as stated in Sir George Clerk's despatch No.149 of the 30th April 1931, was rejected, prior to the general election held in that year, as being unworthy even of independent status. He has now presumably toed the line and given evidence of the "qualities of sincerity and devotion to national, laic and republican principles," which are still a prerequisite to admission into the Assembly. Ali Fuat, another of the leading "oppositional generals" of earlier days, has again been elected as independent Deputy for Konya, which, with the full approval of the President of the Republic, he has represented since 1933. Thirty-three Deputies of the last Grand National Assembly have not been re-elected. Among them the most noteworthy were Reşit Saffet (Kocaeli) and Celal Nuri (Tekirdağ). Both figure in the "Turkish Personalities" annually furnished by the Embassy.

5. The following incident, which was related to a member of my staff by an intelligent and well-educated young Turkish bank clerk, whom I will call Sirri, may be taken as typical of parliamentary elections in this country. The primary election at Angora were in progress in January and, a notice having been circulated in the bank exhorting all the employees to do their duty as citizens, Sirri went to the town hall to register his vote. As it was the first time he had ever voted he asked one of the officials what he was supposed to do. The official pointed to piles of papers and told him to take one and put it in the box. Knowing none of the candidates even by name, Sirri seized three papers and stuffed them into the box. He might have put in any number as there was no control. There was, moreover, no examination of his identity card, in spite of the strict provisions of the law on the subject, and nothing to prevent his going back again later and putting another handful of papers into the box. In such circumstances it is not surprising that the total number of votes cast throughout the country was stated in the press to have been remarkably high. It would surprise me to learn that the ballot papers used have even been counted.

6. On the 4th February the President of the Republic issued an electoral manifesto which was published in all the press. I enclose herein a French translation of this document which appeared in the semi-official Anatolia Agency bulletin, and which I venture to think will be read with interest, covering as it does the whole field of Turkish internal policy. Four days later, after the predetermined result of the elections had been announced, Kamāl Atatürk issued the following message of thanks to the nation:-

"Dear citizens, you have once again displayed your confidence in me and in my party. You have once more judged worthy of your high election the companions I presented to you. The unity and idealism of which the nation has just given proof have attracted universal attention to our country. On this evening of the 8th February, which has seen the end of the elections of 1935, Turkey shows the world once more that expression of firmness and strength with which she will confront the problems we shall have to face both at home and abroad. What we sincerely wish for is the greatness of the fatherland and the well-being of the citizen."

7. Press comment on the elections has been well up to the usual standard of inspired enthusiasm. Even the strange feature, for the Republican Turkey, presented by the selection and election of minority candidates comes in for favourable comment. The newspapers emphasise the point that these Deputies do not wish themselves to be considered as the representatives of the minorities, but of the whole nation, and they conclude that this constitutes a striking proof of the great change which has come over the outlook of the minorities in Turkey, who have understood that their happiness is to be found in the happiness of the nation as a whole. One paper declares that "the invitation addressed to the independent Deputies to make their voice heard from the national tribune affords yet another proof of the democratic idea which animates our leader, Atatürk."

8. In these circumstances it is not astonishing that phrases should be current in the foreign community in Turkey such as that "selections" rather than "elections" are the basis of Turkish parliamentary representation, and that, by inaugurating the compulsory representation of minorities, Turkey may have written a novel page in the history of democracy.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

No. 60

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No. 103.

Confidential

ANGORA, March 1, 1935

(Received March 7, 1935)

Sir,

I have the honour to inform you that the President of the Republic, in accordance with the precedent of recent date, left Angora on the 21st January, in the middle of the capital's winter season, for a stay of several weeks in the milder air and less austere surroundings of Constantinople, where, surrounded by members of the Cabinet, high officials of the Popular party and his own particular friends, he made the "selections" and supervised the arrangements for the recent general election.

2. On the 16th February, a few days after the elections had been completed, as reported in my despatch No. 83 of the 15th February, to the entire satisfaction of all immediately concerned, M. Kamâl Atatürk, no doubt feeling that he had earned a rest, left Constantinople by Turkish steamer in the direction of Smyrna, where he was expected to arrive the following day, and where the management of the Smyrna-Aydın Railway had been instructed to hold in readiness two trains for the conveyance of the President and his suite to Baladiz *en route* it was supposed, to Antalya (Adalia). Contrary to expectation, however, the President did not call at Smyrna, but went on board the destroyer *Zafer* at Çeşme, outside the Gulf, and sailed thence to Alanya (Alaiye) escorted by the destroyer *Adatepe*. He went ashore at Alanya for a few hours, and then proceeded to Antalya, where he rejoined the steamship *Ege*. From Antalya he cruised along the coast to Silifke and Mersin, where, as at Smyrna, elaborate preparations had been made in the expectation of his landing, but all to no purpose. I enclose herein a copy of a despatch from the acting British consul at Mersin descriptive of the preparations for the abortive presidential visit to that town. The return journey included calls at Fethiye (Makri) and Mermeris (Marmarice), where, as at the other ports touched, the population, if the press may be believed, indulged in the usual transports of joy. The *Ege*, with the President on board, returned to Constantinople on the 25th February.

3. While it is possible that the President's cruise along the western and southern coasts of Turkey may have been undertaken mainly for reasons of health and relaxation, those seaboard areas are now, as I had occasion to state in a recent despatch, Turkey's sensitive areas, and it is not unlikely that fear, real or assumed, of Italian designs on those regions was an additional consideration. In a recent despatch from Mersin the acting British consul states that, according to his information, the President's visit to the Alanya-Antalya district was undertaken for purely strategical reasons; and Mr. Catton adds that he had learned from a reliable

source that some pieces of heavy artillery had quite recently been moved to Antalya from the interior. There can, in any case, be no doubt about the impression which it is intended that the cruise should make in the popular mind. *Köroğlu* a "humorous" but didactic and to some extent officially inspired bi-weekly publication, which claims to have the largest circulation in the country, publishes in a recent number a picture of a Turkish destroyer over a short description of the President's tour, concluding as follows:

"The waters of the Mediterranean have seen Turkish destroyers, Turkish guns, Turkish flags, and Atatürk at the head of all, a real Turkish holiday. It has thus been shown to friends and enemies alike that the Turkish coast is 'a Turk son of a Turk' and that is enough said to make things clear even to those who will not understand."

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 424/279, part. 29, p. 64-65, No.31.

No. 61

Sir P.Loraine to Sir John Simon

No. 40.
(Telegraphic) R.

ANGORA, March 2, 1935
(Received March 2, 1935)

The fifth Grand National Assembly opened yesterday. Kamal Atatürk was again elected President of the Republic. Abdul Halik Renda became President of the Assembly in place of Kazim Ozalp, who was appointed Minister of National Defence.

The old Cabinet resigned, and was again reformed under presidency of İsmet İnönü with one change, Zekai being displaced in favour of Kazim Ozalp.

F.O. 424/279, part. 29, p. 62, No.27.

No. 62

Sir P. Lorrain to Sir John Simon

No.106.

ANGÖRA, March 2, 1935

(Received March 7, 1935)

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No.83 of the 15th February, regarding the parliamentary elections in this country, to report that the fifth Grand National Assembly held its inaugural session yesterday. The first three hours were devoted to swearing in the Deputies one by one, a monotonous performance, endured with little patience by the heads of mission who had been officially, but unnecessarily, invited to attend it. Voting for the President of the Grand National Assembly then took place. Abdülhalik Renda, who, in February 1934, gave up the portfolio of Minister of Finance on account of eye trouble, was elected, in place of Kazim Özalp, who had been president of each previous Assembly since 1924.

2. The decision to replace Kazim Özalp by Abdülhalik Renda was only taken by the President of the Republic a few hours before the event, and was, of course, given effect to by the members of the Assembly without a dissentient voice. The reasons for the step are, as yet, unknown. Kazim Özalp, who, as President of the Grand National Assembly, was Vice-President of the Republic, and, therefore, the second personage in the State, seems to have been treated very cavalierly in being kept in the dark until the last moment about the impending change in his fortunes. Some consolation has been afforded him by his appointment to the Ministry of National Defence.

3. After the election of Abdülhalik Renda, the Assembly proceeded to the election of a President of the Republic. Kamâl Atatürk was unanimously re-elected President, and the news of the re-election was at once conveyed to him at Çankaya. The interval between this notification and the appearance of the President before the Assembly was remarkable for the unbroken silence which fell on the hitherto chattering Deputies, and for the tensivity of the attitudes in which they sat. On the appearance of Kamâl Atatürk and his mounting the rostrum to read the terms of his promise (not oath, as Allah is no longer a party) faithfully to fulfil his presidential duties, he was greeted by thunderous and prolonged applause, and it was obvious from the aspect of the Deputies that Atatürk not only inspires in them fear but also affection. This is less surprising in that all the Deputies owed their presence before him to him alone. His short speech to the Assembly (now hailed by him as the *Kamutay* - a new word which replaces the short-lived *Kurultay*) was only remarkable for the fact that the phrase "Ladies and Gentlemen," for the first

time in the history of the Grand National Assembly, formed its preface. The newly re-elected President then left the Assembly Chamber, and received the much enduring - but, in Angora, not very godlike - heads of mission in another part of the building.

4. Subsequent to this, the Assembly again went into session and listened, to the reading of two messages from the new President of the Republic, one announcing that the Cabinet of İsmet İnönü had resigned, and the other announcing the formation of a new Cabinet under the leadership of İsmet İnönü. The new cabinet differs from the old only as regards the Ministry of National Defence, where Kâzım Özalp, ex-President of the Grand National Assembly, succeeds Zekâi Apaydın.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part. 29, p. 65-66, No.32.

No. 63

Sir. P. Loraine to Sir John Simon

*No.59 Decode
Telegraphic*

ANGORA, March 27,1935 4.28p.m.
(Received March 27,1935 5.20p.m.)

Important.

Turkey is on the point of breaking off diplomatic relations with Belgium and will do so, unless new Belgian Government feel able to give her some satisfaction in the following matter:

On December 20th last a Beirut newspaper called "L'Orient" published an article by Vandervelde called "the Grey Wolf: Mustapha Kemal" which the Turkish Government regarded as personally defamatory to the President of the Republic. I understand from the Minister for Foreign Affairs that after endeavouring for some two months but entirely in vain to secure some form of disavowal or withdrawal by Monsieur Vandervelde he felt constrained to inform the Belgian Government that in the event of Monsieur Vandervelde returning to office he would be obliged to withdraw Turkish representative from Brussels.

The case has now arisen.

Please see my immediately following telegram.

Addressed to Foreign Office telegram No.59, repeated to Brussels.

F.O. 371/19039/E. 2028

No. 64

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No.60.
Telegraphic
Important.

ANGORA, March 27,1935 4.32p.m.
(Received March 27,1935 4.45p.m.)

My immediately preceding telegram.

Minister for Foreign Affairs tells me that before recalling Turkish representative from Brussels and handing Belgian Chargé d'Affaires here his passports he is making an appeal to the Belgian Prime Minister to make some gesture which will obviate necessity of a rupture. He feels bound to abide by what was previously said to the Belgian Government for that statement was made after full consideration and because personal honour of the President of the Republic was involved. He does not however wish for rupture and would be glad of any reasonable pretext to avoid it: he tells me it would not need a great deal to satisfy him; e.g., in the absence of some form of withdrawal by Monsieur Vandervelde himself, an assurance by the Belgian Government that Monsieur Vandervelde while in office would not be concerned with conduct of foreign affairs.

Addressed to Foreign Office, No.60, repeated to Brussels.

F.O. 371/19039/E. 2029.

No. 65

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No.63.Decode
Telegraphic.
Important.

ANGORA, March 29,1935 3.50p.m.
(Received March 29,1935 4.50p.m.)

My telegram No.60.

M.Vandervelde has himself made honourable amends. The incident is thus closed to the mutual satisfaction of both parties.

Addressed to Foreign Office; repeated to Brussels.

F.O. 371/19039/E. 2070.

No. 66

Sir P. Loraine to Sir John Simon

No. 228.

ANGORA, May 10, 1935

(Received May 16)

Sir,

I have the honour to inform you that the fourth General Congress of the Republican Party of the People met on the 9th May in the hall of the Grand National Assembly. The congress, which is held every four years, was attended by the President of the Republic (who is also president of the party), members of the Cabinet and all the Deputies - with the exception of the few Independents - and numerous other members of the party from different parts of the country.

2. The opening took place amid much ceremony. The party - the sole party in the State - is synonymous with the Government, and all the resources of the State are at its command. Angora was beflagged, and the symbol of the party - six outspread arrows indicating that the party is republican, nationalist, popular, *étatiste*, laic and revolutionary - was displayed everywhere. The members of the Diplomatic Body were present in the Grand National Assembly when İsmet İnönü declared the congress open, and the President of the Republic, who had taken his seat in the body of the hall amongst the members, rose to make his speech.

3. In his speech he recalled previous meetings of the congress: the first at Sivas under the menace of the home authorities and of outside Powers; that of 1927 when the republic had emerged victorious from the struggle with the revolt in the Eastern province, and that of 1931 marking the definite establishment of interior peace and confidence. The present congress was, he said, taking place in a country in full process of development. M. Atatürk then traced the history of the past four years, laying particular stress on the acquisition of all the private railways in Anatolia by the State and the progress in Turkish railway construction.

4. He then passed to foreign affairs, and I enclose herewith a translation in French of that part of his speech which dealt with them. It will be seen that he made a particularly long and cordial reference to Turkey's friendship with Soviet Russia - a reference not without significance in the present state of affairs in Europe - and also that he marked his appreciation of Soviet support for Turkey's thesis regarding the Straits. His mention of the Straits underlines the constant and increasing importance which Turkey attaches to this question. M. Atatürk then paid tribute to the usefulness of the Balkan Pact in ridding the Balkans of agitation; expressed his joy at the benefits arising out of Turco-Persian friendship; had an amiable word for Afghanistan, and concluded by stressing Turkey's labours for peace at the League of Nations.

5. It was noticeable how the President of the Republic held his auditors during his discourse. They seemed to follow his words with intensity and devotion. His reference to Soviet Russia met with a prolonged and enthusiastic response.

6. I am sending a copy of this despatch to his Majesty's Ambassador at Moscow.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part. 29, p. 93-94, No. 56.

No. 67

*Fethi Okyar, Turkish Ambassador in London,
to the Secretary of State, Foreign Office*

No. 374/49.

LONDON, May 31, 1935

Monsieur le Secrétaire d'Etat,

J'ai l'honneur de porter à la haute connaissance de Votre Excellence que je viens de recevoir une lettre de Son Excellence Kemal Atatürk, Président de la République Turque à Sa Majesté le Roi, destinée à faire part à Sa Majesté de sa réélection à la Présidence de la République.

Je me permets de remettre ci-joint à Votre Excellence la susdite lettre avec sa copie, en vous priant de bien vouloir la transmettre à sa haute destination.

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Ministre, avec mes remerciements anticipés, les assurances de ma plus haute considération.

FETHİ OKYAR

F.O. 372/3151/T.6698.

No. 68

Mr. Morgan to Sir John Simon

No. 269.

ANGORA, June 6, 1935

(Received June 13, 1935)

Sir,

I have the honour, with reference to Sir Percy Loraine's despatch No. 259 of the 1st June, to inform you that the Prime Minister's appeal to the nation to contribute more generously to the air defences of the country has, if the press is to be believed, met with a ready response, and instances of popular enthusiasm in the cause are being published daily. The semi-official "Anatolia Agency" states that

telegrams which are constantly pouring in announce the formation of provincial committees with the object of encouraging subscriptions.

2. The President of the Republic has made a donation of £T. 10,000 to the Aviation League; a Turkish business man in Constantinople has offered "from £T.100,000 to £T.120,000" to be devoted to the purchase of "from one to three aeroplanes," and has received an effusive telegram of thanks from the Prime Minister; while the Cabinet Ministers are stated to have decided to sacrifice one month's salary to the cause, an example which has apparently been followed by the employees of the Forests Administration of the Vilayet of Rize, and will no doubt be followed, after the fashion of Soviet Russia, by wage-earners all over the country.

3. I am sending a copy of this despatch to the Department of Overseas Trade.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 424/279, part. 29, p.104, No.65.

No. 69

Sir P. Loraine to Sir Samuel Hoare

No.379.

ISTANBUL, July 31, 1935
(Received August 8, 1935)

Sir,

I have the honour, with reference to Sir R. Hoare's despatches No.458 of the 30th August 1926 and No.602 Secret of the 15th November 1926, to inform you that Hüseyin Rauf who, together with other members of the Committee of Union and Progress, was convicted in August 1926 of complicity in an alleged plot against the President of the Republic, and sentenced, in his absence abroad, to perpetual detention, has recently returned to Turkey in virtue of article 8 of the Amnesty Law, which was passed in 1933 in connexion with the tenth anniversary of the founding of the republic. The text of the law will be found in Rizzo's *Législation turque*, vol.XI, pp. 656-661.

2. Hüseyin Rauf is at present living here as a private individual, and I have so far heard no report of the likelihood of his taking any part in public affairs. I understand that his movements are closely watched by the police.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 424/279, part. 30, p.4, No.7.

No. 70

*Sir Samuel Hoare to Sir P. Lorraine**No.11 Telegram*

FOREIGN OFFICE, August 14, 1935

*Cypher**Immediate.*

Report has reached H.M.G. from a source whose reliability cannot be guaranteed, but which may be well informed that a group of Turkish and Kurdish terrorists sailed from Beirut on July 30 with the intention of making an attempt on the life of the President of Turkey.

Unless you see objection, please communicate this information to the Turkish Government in whatever manner you think best. In doing so you should explain that H.M.G. can of course accept no responsibility for the report, which however they feel it their duty to pass on at once to the Turkish Government.

F.O. 371/19041/E.4965.

No. 71

*Sir P. Lorraine to Sir Samuel Hoare**No.407.*

ISTANBUL, August 15, 1935

Confidential.

Sir,

I have the honour to acknowledge the receipt this morning of the telegram No.11 of the 14th August by which you were so good as to acquaint me with the receipt of information by His Majesty's Government to the effect that a group of Kurdish-Turkish terrorists had left Beirut by sea on July the 30th for the purpose of making an attempt on the life of the President of the Turkish Republic.

2. At this season of the year it is considerably difficult to come by a Turkish Cabinet Minister. I was, however, fortunately able to locate the Minister of the Interior in Istanbul and to make to him personally a communication in the sense which you desire.

3. Monsieur Şükrü Kaya expressed his great gratitude for this friendly communication. I asked whether his Department had themselves received any information tending to corroborate the report which I had just brought to his notice. He replied that he did recollect having seen a report from the Turkish Consular Representative in Syria some time in July and to a somewhat similar

No. 70

Sir Samuel Hoare to Sir P. Lorraine

No.11 Telegram

FOREIGN OFFICE, August 14, 1935

Cypher

Immediate.

Report has reached H.M.G. from a source whose reliability cannot be guaranteed, but which may be well informed that a group of Turkish and Kurdish terrorists sailed from Beirut on July 30 with the intention of making an attempt on the life of the President of Turkey.

Unless you see objection, please communicate this information to the Turkish Government in whatever manner you think best. In doing so you should explain that H.M.G. can of course accept no responsibility for the report, which however they feel it their duty to pass on at once to the Turkish Government.

F.O. 371/19041/E.4965.

No. 71

Sir P. Lorraine to Sir Samuel Hoare

No.407.

ISTANBUL, August 15, 1935

Confidential.

Sir,

I have the honour to acknowledge the receipt this morning of the telegram No.11 of the 14th August by which you were so good as to acquaint me with the receipt of information by His Majesty's Government to the effect that a group of Kurdish-Turkish terrorists had left Beirut by sea on July the 30th for the purpose of making an attempt on the life of the President of the Turkish Republic.

2. At this season of the year it is considerably difficult to come by a Turkish Cabinet Minister. I was, however, fortunately able to locate the Minister of the Interior in Istanbul and to make to him personally a communication in the sense which you desire.

3. Monsieur Şükrü Kaya expressed his great gratitude for this friendly communication. I asked whether his Department had themselves received any information tending to corroborate the report which I had just brought to his notice. He replied that he did recollect having seen a report from the Turkish Consular Representative in Syria some time in July and to a somewhat similar

effect. So far as his memory went he thought it quite possible that the two reports bore reference to the same matter.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 371/19041/E. 5073.

No. 72

Sir P. Lorraine to Sir Samuel Hoare

No. 414.

ISTANBUL, August 17, 1935

(Received August 22, 1935)

Sir,

I have the honour with reference to my despatch No. 379 of the 31st July regarding the return to Turkey of Hüseyin Rauf, the former Opposition leader, to inform you that another political refugee has recently returned to this country, at least temporarily, in the person of Mme. Halide Edip, the well-known authoress and former associate of Mustafa Kemal. The reason for her return is stated by the press to be her desire to visit certain members of her family who had remained here, and it is added that she proposes to stay for a month only, after which she will rejoin her husband, Dr. Adnan, in Paris.

2. The press as a whole has not devoted much attention to Mme Halide Edip's return, but one newspaper, in an extremely discourteous article, compared her to Lady Macbeth, and described her as an ambitious intriguer and the very type of the "femme fatale."

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 424/279, part. 30, p. 5-6, No. 9.

No. 73

Mr. James Morgan to Mr. Helm, Foreign Office

Personal and Secret.

ISTANBUL, September 13, 1935

(Received September 19, 1935)

My dear Helm,

Your E. 5295/G of the 4th September.

Rauf, of course, returned to Turkey with the assent of Atatürk, as also did Halide, who has just returned to Europe after a short stay in the country. But I can

find nothing to show that the return of either was authorised for any specific political purpose. Atatürk feels that his régime is now sufficiently strong to permit him to leave aside his fear of those who, at one time, claimed as much credit as himself (and sometimes more) for regaining Turkey's independence and who, at that time, might have combated his policy. Atatürk can now afford to act in a large way towards them, and to allow them, if they wish, to become members of the so-called 'opposition'. But those who are treated thus, such as Refet and Ali Fuat, have no longer any idea of trying to steal any of Atatürk's limelight. They have come to see that Turkey's policy has been very successful and has won her a very respectable place in the world, and that, after all, they will live more comfortably by going with the stream rather than against it. I believe that Rauf has found that Turkey of today is a country he can be proud of, and on manifesting this sentiment, and on giving praise for this state of affairs where praise was due - and acceptable - has been allowed to return.

Coming now to the possibility of Cabinet changes. You already know that İsmet, during his tour of the Eastern vilayets, was much incensed by the total neglect he found prevailing in the administration. Graft rampant among the higher officials; drunkenness and gambling among subordinates; misappropriation of funds; lack of attention to roads; absence of Popular Party activities, and so forth - all testifying to the indifference of the Minister of the Interior and of the Secretary-General of the Popular Party, although both would, at any time, give glowing and plausible accounts of the progress of the Eastern vilayets. İsmet wanted very much to get rid of Şükrü Kaya (Recep Peker, who is absent from Turkey, may hear something to his disadvantage from İsmet on his return), and to replace him by Mahmut Esat who was summoned to İstanbul in this connexion. Atatürk, however, saved Şükrü Kaya. It is said that Atatürk claimed that, in the face of the present crisis in Europe, it was not wise to make major changes in the Cabinet. His real reason for saving Şükrü Kaya was probably that he likes his boon companion.

Atatürk now spends all his time at Florya. He told the late German Ambassador Rosenberg that the doctors found Ankara did not agree with him. He is living quietly, occasionally going about in a row boat or motor boat, but, for the most part, staying indoors for days on end. Şükrü Kaya is his constant and, at present, his only companion - so that it looks as if Şükrü Kaya still greatly enjoys the presidential favour.

I don't think Atatürk is out to 'win over' the oppositionists. They 'come over'.

In regard to the Presidency of the National Assembly, Kâzım fell from power in a trice because he encroached on Atatürk's divinity. He was beginning to talk pontifically, and to have triumphal arches put up to him when he visited provincial towns. He lost his position at less than 24 hours notice. I have heard nothing about the possibility of Nuri Conker becoming President of the Grand National Assembly. We shall see when the session opens whether Abdülhalik is to fall from power as quickly as Kâzım.

On the whole, you see, I don't bring you any confirmation of a change of Cabinet, or of big changes in the Cabinet, consequent on Rauf's return.

One thing is certain, that it is announced that great efforts are to be made to uplift the Eastern provinces.

Yours ever,

JAMES MORGAN

F.O. 371/19034/E.5644.

No. 74

*Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Fethi Okyar'dan
Büyük Britanya Hariciye Nazırı Sir Samuel Hoare Hazretlerine Nota*

No.778/100.

T.C. LONDRA BÜYÜKELÇİLİĞİ, 14 Birinci Teşrin 1935

Türkiye Büyük Elçisi, Büyük Britanya Hariciye Nazırı Hazretlerine derin saygılarını sunar ve Hükümetinden aldığı talimat üzerine aşağıda yazılı hususata arz ile şeref kazanır:

Büyük Britanya Büyük Elçisi, 15 Ağustos 1935 tarihinde İstanbul'da, Türkiye Dahiliye Bakanına tevdi ettiği bir muhtıra ile Kürd, Çerkes ve Ermenilerden mürekkep bir teşkilata mensup bir takım şerirlerin Türkiye Reisi Cumhuriyuna suikasd yapmak üzere Türkiye'ye müteveccihen hareket ettikleri istihbar edildiğini dostane ihbar etmesi üzerine Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti meseleyi layık olduğu ehemmiyetle takibe koyulmuştur ve elde ettiği bazı mühim izler üzerinde yürüyerek bazı şerirleri yakalamıştır.

Teşkilatımızın istihbaratına ve yakalananların ifadelerine göre suikasdçı teşkilatını idare edenlerden Çerkes Reşid, kardeşi Ethem, Umman'da ve kardeşi Tefik, Hayfa'da bulunmaktadır.

Bunların kurdukları gizli cemiyetin sureti daimede faaliyette bulunduğu da ayrıca tesbit edilmistir.

Büyük Britanya Hükümeti, isimleri ve hüviyetleri ilişik listede bildirilen şahısların ikametgâhlarında taharriyat yapılmasını emir ettiği takdirde ele çok ehemmiyetli vesikalar geçeceği gibi bu yeni suikasd teşebbüsü gereği gibi meydana çıkmış olacağından dost Büyük Britanya Hükümeti böyle bir hareketi ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin çok feci ve iğrenç telâkki ettiği bir cinayet teşebbüsünün önüne geçilmesine yardım etmiş olacaktır.

14 Birinciteşrin 1935
(Mühür) F.O.

F.O. 371/19041/E. 6158.

No. 74'e Ek

LİSTE.

Elhasan'lı Çerkes Hamdi, Aziz, Yakub, Ateş Mehmed, Edhem, Reşid, Abdülkadir Kemali, Kemali'nin kardeşi Mahmud Nedim, Haydar Hoca, Çerkes Kazım, Çerkes Mahmud, Hoca Es'ad, Çerkes Lambazcı, Çerkes Ali oğlu Tahir Umman'dadır.

Çerkes Edhem'in kardeşi Tefvîk ile Türk Edib Hayfa'dadır.

F.O. 371/19041/E.6158

No. 75

Mr. Morgan to Sir Samuel Hoare

No.45. Decode
Telegraphic

CONSTANTINOPLE, October 18, 1935 4.10p.m.
(Received October 18, 1935 4.30p.m.)

Sir P. Loraine's despatch No.407.

Press announce arrest of a number of persons who had entered Turkey from the South in order to assassinate President of the Republic. I am informed that they include an Armenian and Circassian.

Government have requested Chamber to suspend Parliamentary immunity of Ali Saib, Deputy for Urfa, who is suspected of complicity.

F.O. 371/19041/E. 6245.

No. 76

Mr. James Morgan to Sir Samuel Hoare

No.535.

ANGORA, October 25, 1935
(Received October 31, 1935)

Sir,

I have the honour, with reference to my telegram No. 45 of the 18th October from Constantinople, to inform you that the announcement under official auspices, of the discovery of a plot to assassinate the President of the Republic has naturally given rise to considerable excitement in the Grand National Assembly, the press, and the country at large. It became known at an early stage that the discovery was not particularly recent, but had been made a month or more previously, during which time the matter was being thoroughly investigated. The

judicial enquiry is still proceeeding and no date for the trial has yet been announced.

2. The most sensational feature of the affair is the implication of Ali Saib Ursavaş, Deputy for Urfa, who has been a member of the Grand National Assembly continuously since 1923, and was first a member and later president of the Independence Tribunal sent to the eastern provinces in 1925 to deal with persons implicated in the Kurdish rebellion, from all of which may be judged the extent of the confidence placed in him by the Government and the head of the State.

3. According to the general consensus of what has appeared in the press, a band of some five brigands in the pay of the notorious "Cherkess" (Circassian) Edhem, one of the "150 undesirables" excluded from the benefits of the Declaration of Amnesty embodied in the Treaty of Lausanne, passed from Syria into Turkey at Killis armed with bombs, revolvers and ammunition. Some of them, including a certain Çambarlı Yahya, were subsequently arrested by the Turkish authorities, while others made good their escape into Syria. Yahya stated under examination that "Cherkess" Edhem had referred to the Deputy Ali Saib as being a sympathiser, and one Uzeir, who entertained the conspirators at Maraş, declared that they had brought him a letter containing the words: "Take these men to the farm of Ali Saib, it is he who is directing the business."

4. A dramatic scene was enacted in the Grand National Assembly on the 18th October, when a special committee of three, presided over by Yunus Nadi, the well-known journalist and Deputy for Muğla, announced its decision to accede to the request of the Government that Ali Saib's parliamentary immunity be suspended. The latter, in an impassioned speech, declared that he was the victim of an odious calumny. Atatürk had loaded him with benefits for the past seventeen years, and now he was suspected of compassing his benefactor's death. The decision to suspend his immunity had, however, relieved him of a weight which had been oppressing him for a whole month. He expressed his gratitude to the Minister of Justice, who had proposed the measure, and to the committee which had approved it. He would emerge blameless from the ordeal and worthy of the sympathy of his colleagues and of Atatürk. He had, however, a favour to beg of the Prime Minister. The working of Turkish justice in this case inspired him with little confidence. He therefore begged İsmet İnönü to attend personally to the matter. He had always been an object of İsmet's favours, and therefore besought him to conduct the enquiry himself, in the fullest detail. After appealing to his colleagues' knowledge of him as a Turk of the Turks, who had no truck with Circassian traitors, and as a former soldier, Ali Saib made a touching reference to his octogenarian mother and his young son, who had been searched for proof of his guilt, and concluded with the statement that while he was suffering these indignities he had been consoled by the receipt of a telegram from Atatürk himself saying: "I have great confidence in

three." Atatürk's and his mother's trust in him were the highest of honours. It may be added here, that the telegram was sent in the early stages of the Government's investigation, and that the opinion of leading Turks now is that Ali Saib is, very probably, guilty.

5. Incidentally, Yunus Nadi's *République* of the following day took Ali Saib severely to task for the mistrust of Turkish justice so clearly expressed in his speech. The anonymous writer, probably Yunus Nadi himself, said he had no fault to find with an appeal to the Prime Minister, but was shocked by the Deputy for Urfa's views on the inadequacy of the judicial investigation and by his suspicion of Turkish justice, expressed in the Grand National Assembly of all places. If Ali Saib were aware of lacunae in the justice of his country, why had he not previously brought them to the Assembly's notice? While due allowance should be made for his emotion in the circumstances, he should have weighed his words in a manner worthy of a Deputy, who ought to show his confidence in justice most of all when he himself is on his defence.

6. It is more than likely that Ali Saib, in making his appeal, had vivid recollection of that other trial, of more than nine years ago, when a distinguished ex-Cabinet Minister was arraigned, among others, on a similar charge, and with them publicly hanged after a trial which was a travesty of even Turkish justice.

7. The report of the committee of three having been put to the vote and carried unanimously, the Deputy for Urfa was deprived of his parliamentary immunity and placed under arrest the same evening. It has since been stated in the press that he is being kept in solitary confinement. Meanwhile, whole pages of the semi-official *Ulus* have been filled with telegrams addressed to Atatürk by towns, villages and organisations all over the country, expressing attachment in extravagant terms and calling down curses on the would-be murderers. Mass meetings of protest have been held in many places, those at Angora, Constantinople and Smyrna having been attended, according to the press, by 50,000 persons each. It is true that at Angora in any case the crowd was the largest ever seen in the capital, and even the Ministries were emptied of their staffs for the occasion.

8. I am dealing in a separate despatch with certain press articles on the attitude of the authorities of the mandatory Powers in connexion with alleged anti Turkish activities in Syria and Palestine.

I have, &c.

JAMES MORGAN

No. 77

Mr. James Morgan to Sir Samuel Hoare

No. 541.

ANGORA, October 26, 1935

(Received 31 October)

Sir,

Sir, I have the honour, with reference to my despatch No. 535 of the 25th October, regarding the discovery of a plot against the life of the President of the Republic, to inform you that the "République" of the 22nd October published, from the pen of its editor-owner Yunus Nadi, Deputy for Muğla, a violent leading article attacking the French administration of Syria for its alleged toleration of anti-Turkish intriguers in that country. The more than usually prominent headlines read: "A neighbour who endangers our security. We should like to know why French officials in Syria protect organisations hostile to Turkey. All the enemies of Turkey, from every nation, are concentrated and organised in Syria. The odious plot against Atatürk was prepared there. If France disinterests herself in these bands of criminals who are capable of undermining our friendship, what authority is to bring them to reason? On our southern frontier, a foreign administration pursues a policy of flagrant hostility to Turkey."

2. Yunus Nadi goes on to ask what is the attitude of France in this matter, and what is France's object, or the object of her "colonial agents" in Syria, in protecting organisations hostile to Turkey? He proceeds to acquit the Syrian Arabs of any anti-Turkish feelings, and insists that it is France's own "colonial agents" in Syria who devote themselves to anti-Turkish endeavour as if it were part of their political duties. They choose, he alleges, not the noble Moslem and Christian Arabs, but certain "tainted elements" to serve their designs. Among the conspirators implicated in this latest plot are found the leading members of a Circassian committee whose most important centre of activity is in Syria. Then comes the following in large type: "In setting itself to create Armenian villages along the frontier, the French Administration of Syria thinks it is providing a sure means of raising up difficulties for us in that district. These same colonial agents have imagined for years past and still imagine to-day that they cannot demonstrate their cleverness more clearly than by walking arm-in-arm with members of the Kurdish "Hoybun" association. The French have created a sort of regular militia in Syria composed of Circassians, and think that by their exploits they can impress the Arabs and at the same time disturb our tranquillity." Now that their latest and most atrocious plot has been revealed, Yunus Nadi feels that it is his chief duty to denounce to the whole world "the foreign administration whose sole occupation is to organise crimes and outrages of every kind against this country." He concludes

that such a state of affairs is not only incompatible with friendship and good neighbourliness, but also with the most elementary rules of decorum.

3. On the 25th October the "République" reproduced a report, received via Brussels, to the effect that the houses of certain Circassians had been searched at Hama and Homs and numerous compromising documents brought to light. This news was welcomed as indicating that the French authorities in Syria had "chosen the right path, and begun at last to act straightforwardly." But Turkey had a right to expect still greater results. Neighbouring states must not allow their territory to become the head-quarters of criminals.

4. The semi-official "Ulus" of the 26th October published a telegram from Jerusalem announcing that Essad Pasha Halil, 'a member of the Transjordan Parliament', had been found to be implicated in the plot against the President of Turkey and had taken flight; and that three former Turkish officers, who had deserted to the Greeks in 1921 and betaken themselves to Palestine, had been arrested at Haifa. The "Ulus" says it is sure that this news will be received with the greatest pleasure by the whole Turkish nation, and declares that in the matter of the plot the British authorities in Palestine have been diligent and zealous in the fulfilment of their obligations of true friendship towards Turkey. It goes on to express the conviction that France also will take suitable measures against the vile brigands who have abused her toleration and her hospitality. All Turkey's neighbours on all her frontiers know well that, since the foundation of the new régime, her attitude has been confident and cordial to the last degree, and Turkey expects no other attitude on her neighbours' part. "We have no doubt", the article concludes, "that the Syrian administration of friendly France will also refuse to allow any scope to such bandits, and will not hesitate to take forcible measures against all such infamous enterprises."

5. There is warm appreciation in Angora of British good-will to Turkey in connexion with the discovery of the plot. Numerous Turkish officials have expressed their gratitude to the British people.

6. I am sending a copy of this despatch to His Majesty's Ambassador in Paris.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 371/19041/E.6470.

No. 78

*Sir P. Loraine to Sir Samuel Hoare*No.115,Telegraphic
DecodeANGORA, October 30,1935 5.39p.m.
(Received October 30,1935 10.30p.m.)

When on occasion of Turkish National Festival I was received yesterday afternoon, together with members of Embassy staff, by President of the Republic, I took the occasion, availing myself of latitude which His Majesty is pleased to grant in such matters to his personal representatives, to inform M. Atatürk that King had commanded me to enquire after his health, to convey to him an assurance of his high and constant esteem, and to express wishes which he formed for welfare and prosperity of Turkish people.

2. His Excellency M. Atatürk replied that he was deeply sensible of this gracious and friendly attention on the part of His Majesty to whom he requested me to convey, together with his gratitude, the assurance of his friendship and great respect. His Excellency added that not only he but the whole Turkish people had been profoundly grateful for helpful and sympathetic attitude of His Majesty's Government and for zeal and vigilance of our authorities in Beirut and Transjordan ever since the beginning of "this odious affair"; this British help and sympathy neither he nor Turkish people would readily forget, for it had made a very deep impression on their minds.

3. I need hardly say "the odious affair" to which His Excellency made allusion was plot to make an attempt on M.Atatürk's life (see my despatch No.407).

F.O. 371/19041/E. 6471.

No. 79

*Sir P. Loraine to Foreign Office*No.116.Telegraphic
DecypherANGORA, October 30,1935 5.40p.m.
(Received October 30,1935 9.10p.m.)

(Please see text of my immediately preceding telegram).

4. It is being whispered both in Turkish circles and among some of my colleagues that it was we who first put Turkish Government on the trail of this conspiracy.

5. I therefore found the opportunity of speaking to Minister for Foreign Affairs yesterday evening at the reception of officers by Peoples' party and told him that I had been much embarrassed during my journey from Constantinople to Angora by a point blank question from a (?correspondent) of the newspaper Cumhuriyet on the subject and that I was strongly against any divulgence of our friendly gesture.

5. He assured me that there had been no leakage; but said that there had necessarily been a good deal of intelligent guessing especially since action in Trans-Jordan. He promised me absolute discretion of Turkish Government and agreed that the matter must be kept out of the press.

F.O. 371/19041/E. 6477.

No. 80

Sir P. Loraine to Sir Samuel Hoare

No.546.

*ANGORA, October 30, 1935
(Received November 14, 1935)*

Sir,

I have the honour to inform you that, in the course of a conversation yesterday evening at the reception given by the People's party on the occasion of the Turkish National Festival, the Minister for Foreign Affairs said he hoped that his support during the recent difficult times at Geneva of the United Kingdom representatives in the maintenance of the Covenant had been appreciated; he felt that at a decisive moment, when there were signs of tergiversation perceptible even on the part of the French representatives, he had taken his stand solidly and unhesitatingly with the Minister for League of Nations Affairs in the Council.

2. M. Aras said that Turkey would never falter in her loyalty to her obligations under the Covenant of the League. When an important issue in that connexion was pending, the representative of the Turkish Government would be answering in his attitude even though when matters of less importance were under discussion he preferred a rôle of more effacement.

3. His Excellency added that M. Kamâl Atatürk, the great leader of his nation, was now concentrating his efforts and his counsels to the Turkish Government entirely on three questions. Firstly, the maintenance of peace in a régime of collective security; secondly, the integral maintenance of the Covenant of the League; and thirdly, the strengthening in efficiency and power of the forces of national defence.

4. I expressed to M. Aras the hope that one day, if the first two ends were achieved, not merely for Turkey, but obviously for the rest of the world also, the President of the Republic might feel able to relax his concentration on the third point. M. Aras said he certainly hope so, too, but that could only come about also in a general and generally accepted scheme of disarmament, or limitation of armament.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part. 30, p. 23, No.18.

No. 81

Sir P. Loraine to Sir Samuel Hoare

*No.120.Telegraphic
Decypher*

ANGORA, November 1,1935 9.34 p.m.
(Received November 2,1935 9.30 a.m.)

Important

Confidential

Minister for Foreign Affairs asks me to let you know that Turkish Government would be profoundly grateful if you felt able to communicate to them documents relating to the conspiracy against life of M. Kamal Atatürk which are said to have been sized in the course of perquisitions made in Transjordan. He emphasised strongly that Turkish Government would regard any such communications as purely for their information and not "for use". I take this to mean that documents would not be used as evidence.

Please instruct me as regards reply.

As you know Turkish opinion is deeply moved in this connexion and Turkish Government are highly appreciative of our friendly attitude. Provided there is no objection it would be beneficial here if request could be complied with.

F.O. 371/19041/E. 6502.

No. 82

Sir P. Loraine to Sir Samuel Hoare

*No.121 Telegraphic
Decode*

ANGORA, November 1, 1935 9.35p.m.
(Received November 2, 1935 9.30 a.m.)

At the annual opening ceremony of the Assembly to-day President of the Republic made the following statement about foreign affairs.

The present international situation reminds us Turks once again of our two cardinal principles, namely, to be strong enough to defend our country and our rights and secondly to recognise the importance of international collaboration for maintenance of peace.

We grieve that peace has been disturbed. It must be the ardent hope of civilised world that the present grave conflicts shall cease.

We are firmly attached to the ideal of peace.

We sincerely desire that the League of Nations will be able to use the present events to give a wider application to its principles and that its power to ensure peace will be increased.

F.O. 371/19039/E. 6504.

No. 83

Sir P. Loraine to Sir Samuel Hoare

*No.122 Telegraphic
Decypher*

ANGORA, November 1, 1935 9.38p.m.
(Received November 2, 1935 9.30a.m.)

My immediately preceding telegram.

Minister for Foreign Affairs assured me that President of the Republic himself drafted his statement about foreign affairs a short time before delivery of his speech.

F.O. 371/19039/E. 6505.

No. 84

Sir P. Loraine to Sir Samuel Hoare

No.554.

ANGORA, November 1, 1935
(Received November 14, 1935)

Sir,

I have the honour with reference to my despatch N 520 of the 2nd November 1934, regarding the celebration of the eleventh anniversary of the Turkish Republic, to inform you that similar festivities for the twelfth anniversary have just taken place.

2. For three nights all public buildings in Angora were floodlit and beflagged, as were the houses, in the residential suburb of the President of the Republic, the Prime Minister and members of the Cabinet. Wreathed and garlanded portraits of Kemal Atatürk were displayed everywhere, surrounded by a halo of flaring torches

or framed in incandescent light. The contours of the citadel and of the minarets were traced by the brilliance of myriad lamps against the background of the sky, adding an almost *Arabian Nights* touch to the otherwise western picture of modern Angora. Across the streets were hung the same banners bearing slogans of self-congratulation and exhortation which did service in previous years.

3. The first ceremony on the 29th October was the reception held by the President of the Republic in the Grand National Assembly building. The Diplomatic Body were invited for 1p.m., but as the President had arrived late, they were obliged to wait for fully an hour while members of the Cabinet, Deputies, military and naval officers, Government officials, foreign advisers and judges in their priest-like robes, filed through the reception room to the strains of the Grand March.

4. The reception over there followed the usual review, which was held for the first time on the new parade ground belonging to the huge stadium now in course of construction. Although there were no distinguished foreign visitors as in previous years, the parade was in almost all respects the same as on previous occasions. The arrival of the President was heralded by an unusually loud burst of applause from the townsfolk and villagers, who filled to overflowing the grandstand and enclosure facing the presidential dais. During the whole of the march past the President stood alone, silk hat in hand, acknowledging the salutes and acclamations of soldiers, sailors and civilians. The hordes of villagers, mounted and on foot, were much more numerous than previously and, while severely trying the patience of the shivering Diplomatic Body, inspired a Turkish journalist to write - that the sight of "these 5,000 horsemen riding steadily past brought back to us memories of our ancestors who rode from the high plateaux of Central Asia towards the west, spreading over the peoples through whom they passed the light of civilisation." The display on the whole was of a high standard, the troops, boy scouts, girl guides, athletes, but more especially the sailors, being smart and well turned out. Sixty-three aeroplanes flew over in formation during the proceedings, and this year, for the first time, some gliders performed aerial acrobatics, and seven parachutists made successful descents.

5. In the evening the Diplomatic Body were invited, with seemingly thousands of other guests, to a ball given in the Angora Palace Hotel by M. Receb Peker, secretary-general of the People's party. The President of the Republic was expected but doubtless fatigued by the day's exacting ceremonies, did not appear.

6. On the 30th October official ceremonies were held in the Angora cemeteries where lie the heroes of the Turkish revolution.

7. I enclose a note by my military attaché on the more technical aspects of the review.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

No. 85

Sir P. Loraine to Sir Samuel Hoare

No.555.

ANGORA, November 1, 1935
(Received November 14, 1935)

Sir,

I have the honour, with reference to my telegrams Nos.121 and 122 of to-day's date, to transmit to you a French translation of the speech made by the President of the Republic at the opening ceremony of the Fifth Legislature of the Grand National Assembly which took place this afternoon.

2. The statement about international affairs at the beginning of the speech called forth applause, as did also the reference to the importance of exploiting the coal mines and the recent reduction of taxation. Enthusiastic cheering greeted the remark that "every spot which serves as a habitation for a Turk shall be a model of hygiene, cleanliness, comfort and modern culture." The highest pitch of enthusiasm, however, was reserved for the reception of the closing passage regarding the danger of attack from the air and the formation of an air force and even the President himself seemed to find difficulty in controlling his emotion as he uttered amidst frantic cheering, the words: "We have the conviction that we also can cause the same damage in the hearts of those who would assail us as they would wish to inflict us."

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/279, part.30, p.25, No.21.

Enclosure in No. 85

Speech by the President of Republic on November 1, 1935

(Traduction)

Honorables représentants de la grande Nation,

En procédant à l'ouverture de la Cinquième Législature de la Grande Assemblée Nationale, je vous présente mes profonds respects.

La Grande Assemblée Nationale commence ses travaux à une période très importante de la situation internationale.

Les événements rappellent à nouveau deux normes importantes à la nation turque: Être de force à défendre notre patrie et nos droits, donner de l'importance à la collaboration internationale pour le maintien de la paix.

Il est impossible de ne pas ressentir de la douleur du fait que la paix a été troublée. Le principal vœu de l'humanité civilisée doit être, en tout cas, la suppression des graves conflits actuels.

Je n'estime pas nécessaire d'expliquer à quel point nous sommes liés à l'idéal de paix, combien notre désir est essentiellement de voir cet idéal mis en sûreté.

Nous souhaitons sincèrement que la Société des Nations qui travaille dans ce sens puisse développer ses principes en profitant des expériences acquises et qu'elle puisse augmenter sa puissance de sauvegarde de la paix.

Honorables Camarades,

Nous éprouvons le besoin d'étendre notre organisation d'administration intérieure, en commençant par les contrées orientales du pays.

Nous trouvons nécessaire de créer deux nouveaux inspectorats généraux et quelques nouveaux vilayets. Nous avons, entre autres, pris en considération l'application dans la contrée de Dersim d'un programme fondamental de réformes.

Nous espérons obtenir de bons résultats des inspecteurs généraux qui assurent l'inspection permanente de nos vilayets et l'exécution par un seul ressort des affaires qui leur sont communes.

Le principal besoin de nos vilayets orientaux est d'être relié par des voies ferrées à nos régions centrales et occidentales. Nous jugeons nécessaire de terminer rapidement les deux voies ferrées principales qui avancent vers l'est et de commencer dès maintenant la réalisation du réseau de routes qui reliera ces voies l'une à l'autre.

L'organisation de la voie de transit irano-turque doit être achevée avec soin.

En ce qui concerne les ports et l'irrigation il y a des travaux à exécuter d'urgence.

Nous sommes également dans l'obligation d'élargir la lutte sanitaire d'après les nouvelles nécessités.

Nous pouvons nous attendre à ce que le Gouvernement poursuive, suivant un programme définitif, tous ces travaux que je viens d'énumérer. Je dois encore faire connaître un point sur lequel je voudrais m'arrêter spécialement.

L'un des buts primordiaux que nous nous sommes assignés est de voir dans la patrie turque toutes nos villes, petites ou grandes, et jusqu'aux villages, présenter un aspect de prospérité et d'embellissement.

Tout endroit qui sert d'habitation au Turc sera un modèle d'hygiène, de propreté, d'agrément et de culture moderne.

Je désirerais que les municipalités qui, à côté des institutions d'Etat, sont directement intéressées dans ces questions, travailler en étant animées de cette vue et de cette pensée.

La réunion dans la capitale des présidents des conseils municipaux constitue non un aboutissement mais bien un début dans cette tâche.

Mesdames, Messieurs,

Notre programme industriel poursuit sa route normale. Néanmoins, je voudrais attirer votre attention sur la nécessité de donner un plus grand élan à l'industrialisation du pays, et d'aborder à nouveau, dans un proche avenir, un second programme.

Les questions minières sont dans une nouvelle période d'essor. Il importe de préparer nos ingénieurs des mines, en nombre et en qualité répondant à nos besoins.

Il importe également de rechercher les mesures adéquates à l'exploitation rationnelle du bassin houiller.

D'autre part, Camarades, nous continuerons à porter sur une plus large échelle tous nos soins à la prise des mesures propres à assurer le relèvement du niveau de prospérité de notre paysan.

Députés éclairés,

Nous poursuivons sans discontinuer l'organisation de notre activité culturelle conformément à des principes nouveaux et modernes. Les travaux sur l'histoire et la linguistique turques ont déjà commencé à donner les lumineux résultats attendus avec une grande foi.

On donnera cette année une plus grande impulsion aux travaux de relèvement de notre musique nationale dans la technique moderne.

Il serait très opportun que vous attachiez de l'importance aux questions de radiophonie, qui, tout autant qu'elles sont nécessaires pour la culture nationale, sont d'une haute valeur évidente du point de vue des relations internationales.

Honorables Camarades,

L'opportunité des mesures que vous avez courageusement adoptées l'année dernière en matière financière a été prouvée. Le fait que les prix du sel et du sucre ont été abaissés a causé le contentement du peuple et occasionné l'augmentation de la consommation.

Vous avez également à prendre, cette année, des mesures de cet ordre sur d'autres sujets. L'abaissement du taux de l'impôt sur le bétail et de l'impôt sur la

valeur des immeubles sera utile. Le transfert aux administrations locales de l'impôt foncier et des impôts sur la propriété bâtie constituera une réforme importante.

Le fait que le Trésor parvient à faire face à la diminution des impôts est une preuve à l'appui de la haute capacité économique du pays.

Au fur et à mesure que, tout en se basant sur les assises de la technique, l'organisation économique du pays prendra de l'extension, son rendement en sera encore accru. Il faut, toutefois, que nous donnions tous nos soins à accélérer l'organisation de la patrie.

L'allure de la politique internationale rend nécessaire l'augmentation des moyens de sécurité nationale. Je souhaite que vous recherchiez d'une façon attentive et appropriée les mesures financières que cela exige.

Je me dois de rappeler avec émotion le haut intérêt que notre grande nation a apporté à la création de notre flotte aérienne.

Les récents événements internationaux ont justifié encore une fois l'importance vitale donnée à la constitution, pour la nation turque, d'une puissance armée de l'air. Dire que le foyer vénéré, que nous avons édifié au prix d'immenses efforts, que nous avons juré de défendre au prix de notre vie, se trouve assuré contre les attaques aériennes, c'est dire que nous avons la conviction de pouvoir causer, nous aussi, les mêmes ravages dans les foyers de ceux qui nous assailliraient. Nous lisons dans les yeux, enflammés par l'amour de la patrie, de chaque individu, le si sublime sentiment, nourri dans le cœur de la grande nation turque, de pouvoir trouver les moyens d'augmenter chaque jour cette conviction.

Nos aviateurs sont des héros qui, comme toute notre armée et notre flotte, sont prêts à défendre la patrie. La grande nation peut être heureuse de ses nobles enfants.

Mes chers Camarades,

Les questions qui nous occupent sont nombreuses, vastes et importantes. Mais j'ai la ferme conviction qu'elles seront résolues. Car la Grande Assemblée Nationale est le prototype idéal du patriotisme, du travail et de l'approbation dans les mesures adoptées. La Grande Assemblée est la principale source nationale d'inspiration et de puissance pour la sauvegarde de la patrie et sa prospérité.

F.O. 424/279, part. 30, p.25-27, No.21/1.

No. 86

*Kemal Atatürk, President of the Turkish Republic,
to His Majesty the King George V, London*

*Tel.
Urgent.*

ANKARA, December 4, 1935

Profondément affligé de la perte cruelle que vient d'éprouver votre Majesté et son auguste famille en la personne de sa sœur son altesse royale la Princesse Victoria Je la prie d'agréer mes plus sincères condoléances.

K. ATATÜRK

F.O. 372/3153/T. 14418

No. 87

*British Embassy, Angora,
to His Majesty's Principal Secretary of State for Foreign Affairs,
Foreign Office, London*

No.638.

*ANGORA, December 20, 1935
(Received 27th December)*

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No.418 of the 17th August last, regarding the arrival of Monsieur Francisco Madrid in Turkey with the avowed object of presenting to the President of the Republic the letters accrediting him as first Chilian Minister to Turkey, to inform you that, no intimation of his doing so having reached His Majesty's Embassy, a member of my staff recently enquired of the Protocol Department at the Ministry of Foreign Affairs whether they were aware of the existence of a Chilian Minister in this country. The reply was in the negative. Monsieur Madrid was not known to have visited Angora and had presented no letters, not even in the capacity of Chargé d'Affaires.

2. The explanation may possibly be that Monsieur Madrid, who arrived at Istanbul in the summer while the President was in residence there, found it inconvenient to await, for the presentation of his letters, Monsieur Atatürk's return to the capital some two months later; and that he may still be devoting his attention to Bucharest and Sofia, to which capitals he told the Turkish journalists he was also accredited, his permanent residence being in the former....

F.O. 371/19035/E. 7517.

No. 88

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No. 2.

*Telegraphic**Saving-Confidential*ANGORA, January 7, 1936
(Received January 14, 1936)

Following for Sir L. Oliphant:

"My letters to you of 25th November, 13th and 15th December.

"2. Minister for Foreign Affairs having told me that purpose of his recent visit to Paris after Geneva was to see M. Georges Bonnet about the question of a French credit to Turkey, I took the occasion of a social gathering yesterday evening to attack him frontally about the precarious position on the brink of which Turkey seems to be as regards insufficient foreign exchange to meet her accepted external obligations. I suggested that Turkish Government had been drifting and had been accumulating external obligations which were beyond their capacity of payment in foreign exchange; and that they certainly ought to establish as rigid and searching a control of these two inter-related factors as they had over their national currency budget.

"3. I made it plain that I was speaking merely as a private friend of Turkey, that my concern was solely for Turkey's own credit and dignity, and my preoccupation that immense effort of Kemal Republic to regenerate this country and rehabilitate its credit should not be jeopardised by any imprudent financial policies or lack of forethought.

"4. Minister for Foreign Affairs said that he entirely recognised this, and he betrayed no sign whatever of resentment at my language. But it did as I had hoped provoke him to a vivacious reply to my remarks.

"5. He said that M. Bonnet had received his representations in a most friendly and sympathetic way, and that he now felt able to count on obtaining the credit in Paris which he sought. M. Bonnet had explained to him that matter could not be put through immediately because negotiations were on foot for providing Soviet Government with a credit of about a milliard French francs. Turkish Minister for Foreign Affairs had immediately declared that Turkish Government would certainly not wish to be an obstacle to granting of such a credit to their Russian friends, and that he willingly conceded chronological preference to Soviet credit.

"6. He told me positively if the French credit to Turkey matured that would suffice, and it would not be necessary to seek a further credit elsewhere. As regards a suggestion which I had made of possible Turkish inability to pay coupon on $7\frac{1}{2}$ per cent. obligations, he said that if he got his French credit its payment was assured. If he did not Turkey would do her best, and no country could do more. I said that would not avert a probably fatal shock to Turkish credit. He said that 30 per cent. margin on trade agreements would be set aside for paying coupon in countries whence it was derived. That would be proof of Turkey's good faith, and she could make no more strenuous effort than that to fulfil her obligations.

"7. I said that obviously important as it was than bondholders should receive their due, my point was that Turkish credit should not be shaken; and I asked on what was based his assumption that if five years' credit in Paris matured, Turkey would be out of the wood after that period and not merely have postponed the evil day, only to find herself in even deeper difficulty; for I did not see that even an unexpectedly large increase in Turkey's foreign trade would make up the leeway in foreign exchange.

"8. He said that there was no doubt at all that if Turkey could survive five years she would easily be on her feet again. Before the end of those five years she would have in exploitation four sources of hitherto untapped natural wealth, of which the principal one was copper. The materials she would then be producing were as good as foreign exchange, for they could be valued in world prices. It was in order to exploit and market them that Turkey had burdened her budget with recent extension of her railway system. The calculation on basis of actual world prices of yield of this exploitation have been most conservative, and, even so, it showed that there would be a comfortable margin in Turkey's favour.

"9. It is of course, impossible for me on present available information to check the accuracy of his Excellency's statements, but I have hopes of obtaining from him some figures which might enable us to see clearer.

"10. It is, however, necessary to let the Treasury know that Turks definitely reject charge of imprudence in their financial calculations, and that Minister for Foreign Affairs firmly believes that optimism for the future is justified, provided necessary accommodation can be found to tide this country over the next five years."

No. 89

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No. 38.

ANGORA, January 18, 1936

(Received January 23, 1936)

Sir,

I have the honour, with reference to Mr. Morgan's despatch No. 473 of the 24th November 1933, relative to the inauguration of the reorganised University of Istanbul, to inform you that a second Turkish University is now in process of formation at Angora, whereof a Faculty of Languages, History and Geography was solemnly inaugurated in the People's House on the 9th January, in the presence of the President of the Republic, the president of the Grand National Assembly, the Prime Minister and the whole Cabinet, the Secretary-General of the People's party and the heads of missions accredited to Turkey.

2. The Minister of Public Instruction, whose opening speech was not considered worthy of reproduction by the semi-official Anatolia Agency, was followed by Mlle Afet, described as Professor of History in the new Faculty and vice-president of the Association for the Study of Turkish History, whose discourse took the form of a professorial lecture, and was reported by the agency at great length. Mlle. Afet may be, and presumably is, lacking in any academic qualification, but as the senior and favourite adopted daughter of the President of the Republic, and the mouthpiece of his historical and linguistic views, she holds a position second to none in the Turkish learned world.

3. It will be seen from the enclosed extract from Mlle Afet's address that those views have undergone no modification since, as reported in Sir George Clerk's despatch No. 334 of the 13th October 1932, they were publicly proclaimed at the first Turkish Linguistic Congress held in that year at Istanbul. In civilisation the Turks led the world by several thousand years. Civilisation dawned in Europe in consequence of Turkish migrations from Asia. The Sumerians and Hitites were Turks, and the civilisations which they founded in Mesopotamia and Asia Minor respectively were purely Turkish civilisations. So were whatever other civilisations flourished in Asia Minor under whatever name, the autochthonous population having always been of Turkish stock.

4. In paragraph 9 of this despatch referred to in the preceding paragraph, Sir George Clerk described the President of the Republic's latest reform as "nothing less than the complete purification of Turkish from all foreign, or at least Arabic and Persian influence." The description seemed to be fully justified in 1932, but the war on parasitical Arabic and Persian words began tacitly to be called off early in 1935, deeper investigation having, it is alleged, revealed that they also, or at least

those which had become ineradicably embedded in the language, were Turkish in origin. Moreover, the language has been disfigured by the adoption of a host of French words, of horrid aspect in their Turkish dress, such as: konferans, konsey, anket ("enquête"), diskur, delegasyon, fizioloji, biyoloji, kantite, ekselans, enstitü, and numerous others, a goodly proportion of which have, by the way, already been proved by a painstaking daily contributor to the semi-official *Ulus* newspaper to be as purely Turkish as "Allah" or "Koran."

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/280, part. 31, p. 45-46, No.8.

No. 90

Sir P. Lorainé to Mr. Eden

No.100.

ANGORA, February 24, 1936

(Received March 5, 1936)

Sir,

I have the honour, with reference to Mr. Morgan's despatch No.535 of the 25th October last and to connected correspondence relative to the trial of Ali Saib Ursavas and others on a charge of complicity in a plot against the life of the President of the Republic, to inform you that the trial, which began on the 9th January, ended on the 17th February with the acquittal of the Deputy for Urfa and all the other accused. This result is the more astonishing because modern Turkey provides no precedent for a whole sale acquittal on such a charge, nor indeed for the infliction of any penalty less than that of death in the case of some at least of the accused; and in the present instance, as in previous cases, the dice were heavily loaded against the prisoners from the beginning.

2. On the last day of the trial the Under-Secretary of State for the Interior, the Vali of Angora and the Director-General of the Sûreté were called to give evidence. The Under-Secretary, in the course of his deposition, as reported in the press, said that his Ministry had been following up the matter of the plot for the past year as a result of indications emanating from numerous sources. Finally, M.Demirel added, information afforded by a friendly Power led to the warning of all the provincial authorities that the plotters would enter Turkey by a coast or by the southern front. The deponent further stated that one of the accused, Yahya by name, had surreptitiously crossed the frontier into Syria and gone to Damascus to try and obtain money for private purposes. After canvassing relations, who said to him: "We were ruined through being on the side of the English in the Syrian troubles, so what can we do for you?" he got in touch with Çerkes Ethem and his brother, and subsequently returned to Turkey, where he was arrested. The Under-Secretary

of State for the Interior, after giving evidence, was followed by the Director-General of the Sûreté, who also referred to the information afforded to the Turkish authorities by "a friendly Power."

3. The decision of the court, reached after five and a half hours' deliberation, based the acquittal of the accused on the lack of proof, on the contradictory nature of the evidence for the prosecution and, significantly, on the fact that the prosecution had failed to disprove the assertions of the accused that their alleged confessions had been extorted from them by forcible means.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/280, part. 31, p. 49-50, No. 12.

No. 91

Sir P. Lorainé to Mr. Eden

No. 202.

Very Confidential

ANGORA, April 10, 1936

(Received April 16, 1936)

Sir,

I have the honour to inform you, with reference to my telegrams Nos. 85 and 86 of to-day's date, that the Turkish Minister for Foreign Affairs returned to Angora on the morning of the 8th April, and received me late in the evening of the same day, after a lengthy sitting of the Council of Ministers.

2. I may add that it was the first opportunity which had occurred for seeing his Excellency for three months, inasmuch as he had spent in Istanbul the only interval between a series of peregrinations, principally to Geneva, Paris and London.

3. After giving me some account of his activities in London and Paris, and after an exchange of views in regard to the general political situation in Europe, with special relation to the Italo-Abyssinian conflict and the German reoccupation of the Rhineland, his Excellency said he wished to speak to me on a matter of considerable importance and no small urgency, namely, the demilitarised Straits Zones. Having regard to the ideas which he proceeded to develop in this connexion, I found it necessary to interrupt him to enquire whether he was approaching me officially on the subject, or otherwise. He replied most emphatically that he wished our conversation and any observations which we exchanged in this connexion to be regarded as entirely informal and friendly.

4. The case which M. Tefik Rüşti Aras sought to establish was that conditions had substantially changed - and to the detriment of the security of Turkish territory - since the Straits Convention was signed in 1923; for example-

- 1) The feeling of general insecurity was deepening, as a natural result of the issues raised by the Italo-Abyssinian conflict, by Germany's repudiation of the Treaty of Locarno and her unilateral action in reoccupying the Rhineland, by Austria's practical and unilateral denunciation of the military clauses of Saint-Germain, by the general process of rearmament, by the development of events in the Far East, &c.
- 2) That there was a perceptible danger of European war.
- 3) That the Italians had altered the position in the Mediterranean by fortifying the islands of the Dodecanese.
- 4) That the guarantee afforded to Turkey by article 18 of the Straits Convention was seriously vitiated by the facts that a) Japan had left the League of Nations, and b) that Italy refused to regard herself as bound by certain international guarantees that she had accepted, so long as sanctions were enforced against her.
- 5) That the habit of unilateral repudiation of international obligations was spreading.

5. His Excellency argued from these premises that Turkey would have to take action to safeguard her position in the Straits Area and thereby ensure the security of her national territory, and he thought it might be a matter of days and hours before she found it necessary to do so. Turkey, he said, could not afford the risk of being taken aback at a moment when so many unpleasant surprises were being sprung.

6. I told his Excellency that I had listened to his arguments with much interest, but that they belonged, in my opinion, to the stage of a discussion of the question of the demilitarised zones which had not been reached, and the desirability or necessity of which had not yet been formally raised. He must, I thought, have realised from the interviews which he had had in the Foreign Office with you yourself and other officials of the Department that His Majesty's Government had two present preoccupations in relations to this question; firstly, did the Turkish Government intend to raise this issue formally, in spite of the obviously inopportune circumstances, and the addition which it would create to the many other complicated and dangerous issues now pending? Secondly, if they did intend to raise it, would they raise it in a proper form? viz., either with the League of Nations on the basis of article 19 of the Covenant of the League, or by an approach to all the signatories of the Straits Convention.

7. The Minister for Foreign Affairs said that a Cabinet decision had been taken to the effect that this question must be settled before the settlement of the Italo-Ethiopian dispute. He himself was averse from using article 19 of the Covenant. Here I taxed him with the disinclination of Turkey's allies to advertise the possibilities latent in article 19 of the Covenant; he did not demur, and he admitted that it was true in the case of some of those allies. As regards the other method, he expressed a decided preference for bilateral understandings with Turkey's other co-signatories. I strongly deprecated this method, pointing out that it opened the door wide not only to the suspicion, but also to the fact of political bargaining.

8. M. Aras seemed to give way on this point; but it then transpired that what he had in his mind was to notify the other signatories and to send troops into the Straits Zones as a precautionary measure.

9. Having made sure that he did mean these two actions to be taken simultaneously, I said very firmly that the occupation of the zones would certainly be regarded by His Majesty's Government and by British public opinion as a breach of the Straits Convention, as connoting a unilateral prejudgment by Turkey of a situation which was the common concern of all signatories of the convention, and as a measure of compulsion on the other signatories to discuss the revision of the convention. I felt certain that such a step would make a most unfortunate impression.

10. The Minister pleaded that the step that he proposed was the only way of forestalling a possible Italian *coup de main* on the Straits; that the interests of friendly signatories would clearly be compromised if Turkish action was taken too late; that if the guarantee provided by article 18 of the Straits Convention was, as he feared, actually inoperative, there remained nothing but the Turkish forces on which to rely; that the convention itself might be interpreted as warranting the reoccupation, without fortification, which was all that he contemplated, when there was a generally threatening situation. He argued furthermore that as the guarantee provided by article 18 of the Straits Convention was a "conjoint" guarantee, and as its implementation by Japan and Italy was more than doubtful, it was quite open to the other specially mentioned guarantors to interpret it as meaning that the defection of one or more of their co-signatories released them from their own obligation.

11. I remained entirely unmoved by these arguments. I pointed out that according to the convention the Turkish Government had not the right to maintain anything but police and gendarmerie in the demilitarised zones, that the permission to move troops in transit through the zones obviously meant that they were debarred from maintaining troops in the zones, and I reiterated the opinion I had already expressed that reoccupation was a clear breach of the convention and

would be regarded as such in the United Kingdom. I added that I was willing to listen with interest and friendly sympathy to the Turkish Government's own appreciation of the circumstances of to-day as affecting Turkish interests and security; I did not feel called to comment on the view which the Turkish Government took of those circumstances; but if they intended to raise formally, which they had not hitherto done, the question of the revision of the convention in respect of the demilitarised zones, I was concerned with the form of the procedure which the Turkish Government proposed to adopt. On this idea I had already expressed myself without any ambiguity, and I should feel that I was a bad friend to Turkey if I felt his Excellency under any illusions about the view which would be taken in the United Kingdom if the Turkish Government adopted the form of procedure which his Excellency had outlined to me.

12. M. Tevfik Rüşdü Aras said he entertained no doubts whatsoever about the friendly feeling which had inspired my observations; he would now have to consider the matter further with his colleagues.

13. At this point the conversation on the subject of the Straits Zones ended. I may add, however, as it has a certain bearing on subsequent developments, that before taking leave of his Excellency I mentioned to him that I had received a letter from The King, for delivery to the President of the Republic, announcing the death of His late Majesty, and the accession of King Edward VIII, and I begged him to enquire whether the President of the Republic would be willing to give me an audience in order to receive the communication of this document. His Excellency willingly undertook to make the necessary enquiries.

14. In the late forenoon of the 9th April M. Tevfik Rüşdü Aras called me himself to the telephone and told me that, after seeing me the previous evening, he had been to see the Prime Minister, and subsequently the President of the Republic, in order to consider the situation in the light of the friendly observations which I had addressed to him the previous evening, and the force of which had greatly impressed him. These discussions had proceeded far into the night, and he was glad to tell me that the Prime Minister had recognised the force of my arguments and had undertaken to support him in recommending to the Cabinet, which was to meet again, the abandonment of a reoccupation of the Straits Zones as a step simultaneous with the formal rising of the question with the signatories of the Straits Convention. He indicated to me clearly that the opposition to this view would come from the Turkish General Staff, with the power and influence of which in questions of national security I believe you are well acquainted. I gathered, moreover, that the President of the Republic had also been won over to the thesis that I had defended. His Excellency also gave me to understand that the view of the General Staff was backed by the leaders of the People's party. This influence, as you are also aware, is very powerful, especially in view of the fact that

the Grand National Assembly, which the People's party controls, is the repository of the sovereignty of the nation, and possesses, by virtue of the Constitution, executive as well as legislative powers. During the same telephonic conversation it was also arranged that I should lunch privately on the following day with The Minister for Foreign Affairs in his house.

15. On the 10th April, after lunching with his Excellency, the Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs, and two of the members of the Minister's Private Secretariat, M. Tefik Rüşü Aras took me aside in another room with M. Numan Menemencioglu and gave me a copy to read of the draft of the communication which it was proposed to address to the interested Powers that same afternoon, and also to the League of Nations. The tenor of this communication was briefly summarised in my telegram No.85, and you will meanwhile no doubt have received the full text through the Turkish Ambassador in London. M. Aras said he believed that I should be well content with the substance and the wording of this communication. He frankly admitted that neither he nor his colleagues had appreciated, until he had reported the observations I had made to him on the 8th April, that the measure of reoccupation they had contemplated as a necessary and warrantable guarantee of Turkish security would be regarded as a breach of their contractual obligations. They were now grateful to me for having pointed this out with such emphasis, and they had found the arguments which I had developed of the greatest use in persuading the Cabinet to adopt the course of action and procedure which was embodied in the draft communication. The draft, his Excellency continued, had not been an easy one to make. There was a great deal more that the Turkish Government would have liked to say, and from their own point of view would have felt justified in saying, but they had carefully pruned out of it anything which might have been regarded as unnecessary controversial, or might perhaps have touched the susceptibilities of other Governments interested in the question. Least of all did they wish to affect adversely British opinion, or do, or say, anything likely to alienate British sympathies. He felt that the draft really met British opinion, as I had expressed to him, and he greatly hoped that I should take a similar view. He believed, moreover, that it would be a source of satisfaction to me to know that the Turkish Cabinet had now come round to the view that it was in their own best interest, as well as in those of international co-operation and correct procedure, to follow the course which I had urged on them.

16. After carefully perusing the draft and asking several questions which had for their purpose to elucidate the exact meaning which the drafters had sought to convey (a process which led to some drafting amendments being made there and then), I informed him that, in my personal opinion, the draft met quite adequately the point of view which I had defended, and I expressed the hope that His Majesty's Government would find themselves able, after due consideration, to share this view.

17. With regard to the concluding paragraph of the draft, I enquired whether the Turkish Government shared the view that I myself held, that the process of revision of the Straits Convention, if it took place, should be as restricted as possible. There was much in the convention that really would not be affected, and should not be affected, by an eventual alteration of the clauses concerned with the demilitarisation, and it would seem to me a great mistake to throw the whole of the convention into the melting-pot of a fresh negotiation. (In this connection please see my despatch No.176 of the 7th April.) I am glad to be able to inform you that M. Tefik Rüşü Aras replied that, in principle, he entirely shared my view; it was not the intention or the desire of the Turkish Government to throw the whole convention open to revision, or renewed negotiation; they would like to retain intact those parts of it which were not concerned with the demilitarised zones, although it might be necessary to alter those portions in certain details in order to bring them into harmony with whatever new régime for the now demilitarised zones was brought into force. I myself consider that this assurance is a useful and satisfactory one, and I do not believe that the reservation made by his Excellency was intended as a screen for undisclosed designs.

18. This discussion lasted till 4 p.m., at which moment I took leave of his Excellency, who told me that he had to go to a meeting of the party leaders in order to obtain their concurrence in the action the Government was about to take before he came in attendance on the President of the Republic, who was to receive me at 5 o'clock for the purpose reported in my despatch No.203 of to-day's date.

19. After I had presented the King's letter to M. Kemal Atatürk, his Excellency invited me to sit down, and a conversation on matters of general political interest ensued. Towards the end of this interview M. Kemal Atatürk referred for the first time to the Straits question, and said that, although he had already heard from the Minister for Foreign Affairs the views which I had urged on the Turkish Government, he would nevertheless be glad if I would explain them again to him, as he wanted to hear them from my own mouth.

20. I therefore went over the ground again. I said that I had learnt with the greatest satisfaction of the decision reached by the Turkish Government not to reoccupy the demilitarised zones, pending the result of their attempt to obtain a revision of the Straits Convention by agreement; and with even greater satisfaction of their conclusion that it was not in their interests to take that measure. Having regard to the generally pacific policy which the Government of the republic had so steadfastly pursued, having regard to the stand which the Turkish Government had taken, especially in quite recent times, for international correctness and legality, and for the scrupulous observance of international obligations, I had felt strongly that it would have been a calamity if Turkey had exposed herself to the suspicion, or even the suggestion, that she was failing in her obligations, and was prejudging unilaterally matters which were recognised by international instruments as being of

common concern. Besides the importance of the matter for Turkey herself, there was also the international importance. An example was much needed, after the international defaults of Italy, Germany and Austria, to show that questions of this kind could be solved through the proper channel and by agreement, without resort to repudiations or unilateral acts of force; and I sincerely hoped that the present question might end in an agreed and generally satisfactory settlement which would help more than anything else to check the unfortunate series of contrary precedents that had recently been created.

21. M. Kemal Atatürk said that both he and the Turkish Government had greatly appreciated the frankness and sincerity with which I had urged British views on them. The decision taken by the Government had recognised the justice of those views. That decision, nevertheless, involved Turkey in a certain risk, and the Turkish Government had the duty of pointing out that risk. The uncertainties and anxieties which prevailed in regard to Italian ambitions, policies and actions were very natural. He was himself entirely baffled about the probable nature of Italian reaction to the communication which was being addressed that day to the Italian and other interested Governments from Angora. The only thing he felt certain about was that the form of reaction, if not actually provocative, would be manoeuvre, intrigue and probably chicanery. It seemed really incredible that one should have to regard a guarantor as a possible aggressor, but in this case neither he nor the Turkish Government could entirely discard this possibility from their calculations.

22. It was, moreover, impossible not to take note of Signor Mussolini's avowed intention of recreating the Roman Empire; perhaps even the conquest of Ethiopia, if realised, would not satisfy him, and if it did not, one wondered what would be the next step in his expansionist programme. Maybe the risk was a remote one, but in any case the Turkish Government were accepting it for the sake of international correctness and legality.

23. In conclusion, his Excellency thanked me for the explanations I had given of my point of view and for the friendly counsel I had given to the Turkish Government, which, he assured me, was cordially appreciated and afforded further evidence of the friendliness and candour which he and the Turkish Government had learnt to expect from me. *

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/20073/E. 2034

F.O. 424/280, part. 31, p. 76-80, No. 23.

* Bu raporun altına Foreign Office'de şu notlar düşülmüş:

MINUTES

"This despatch contains a very full account of the drafting of the Turkish note and as such it seems to be worth printing, in spite of its length. Paragraph 17 contains an important statement about Turkish intentions with regard to the non-military clauses of the Straits Convention, but I think it will be convenient to deal with this question separately on E 2025 which contains a memorandum on the subject.

Q. Print and copies in print to

Admiralty, W.O., A.M., I.O., C.O., D.O., B. O.F.T., C.I.D.

(Signed) A. E. Lambert. 17/IV/36*

"Long but interesting.

I had minuted this paper last night to the effect that any attempt on the part of the Turks to send troops into the demilitarised zone simultaneously with the communication to the Powers concerned of their identic note of April 11th would have been sheer folly and at complete variance with the whole policy they have followed hitherto. But last night most of the news agencies received a very circumstantial rumour to the effect that troops had actually been sent into the zone, and Reuters obtained categorical confirmation of this rumour from their Constantinople correspondent. This morning there are various (slightly guarded) denials in the Press, and it is to be hoped, therefore, that the rumour is unfounded. But it seems clear that the danger must have been a real one, so that Sir P. Lorraine's arguments were appropriate and well-timed.

Query. Approve entirely Sir P. Lorraine's language, and copies in print as proposed.

Treaty Department (after) for paragraphs 15 and 18.

G.W. Rendel
I.O. 18th April, 1936*

F.O. 371/20073/E.2024

No. 92

Sir P. Lorraine to Mr. Eden

No.96.

Decypher

ANGORA, April 23, 1936
(D. 12.30 a.m. 24th April 1936)
(R. 9.30 a.m. 24th April 1936)

My immediately preceding telegram.

Most confidential.

Minister for Foreign Affairs did not request me to report these considerations but it was evident to me from his demeanour that the urge to develop them comes from President of the Republic; in which case the matter *ipso facto* becomes important.

2. Although I did not say so to His Excellency my own opinion is that President's idea of filling a vacuum is sound provided that it be carried out in a proper way.

3. Anticipation of Minister for Foreign Affairs (i.e. of President of the Republic) is that of Italians succeed in knocking out Ethiopia in the present round Italian pressure will next develop on the Sudan and Nile Valley, with a sharpening of Anglo-Italian tension, and that then it becomes vitally important for Italy that the Straits should remain open for her getting oil supplies from the Black Sea. This could only be definitely ensured if Italy held the Straits. Hence the unalterable Turkish ideas that their interests coincide with ours. This is moreover the same idea that I have reported previously, viz. that a challenge to British power in the Mediterranean is a threat to Turkey's security.

4. Minister for Foreign Affairs further points out that Italy although anticipating an early and favourable military decision in Ethiopia nevertheless continues to mobilise fresh classes and that Signor Mussolini continues to prepare Italian opinion for fresh efforts. He wonders in what direction these fresh forces and efforts will be directed and finds it difficult to believe that these measures are meaningless. Lastly he argues that even if Turkish apprehensions are illusory it is nevertheless much safer to make an aggression on the Straits impossible.*

F.O. 371/20073/E.2258.

* *Bu yazının altına Foreign Office'de şu notlar düşülmüştür.*

(Minutes)

I think any attempt on the part of the Turks on any excuse to reoccupy the Straits in advance of any negotiated agreement would be deplorable. It would certainly undo all the good which their recent correct behaviour has done, not only in regard to Anglo-Turkish relations, but also in connection with European affairs generally. I am convinced that the Italian bogey - insofar as the Straits are concerned - is greatly exaggerated. The Italians would certainly not stick at breaking any Treaty engagement. But I think that even they must have sufficient intelligence left to realise the folly of provoking a war with Turkey and all her friends and allies at this moment.

I have discussed these three telegrams very fully with Mr. Sterndale Bennett, who has now prepared the attached self-explanatory draft telegram in reply, with which I entirely agree.

Mr. Hoyer Millar tells me that the Secretary of State considers that a telegraphic reply should be sent to Sir P. Loraine not later than Monday.

Query. Now reply to Sir P. Loraine as in the attached draft.

RENDEL
25th April 1936

(Minutes)

Since the above minute was written, and the attached draft telegram was concurred in by Mr. Strang and by the Southern Department, I have received direct from the Private Secretary the attached white copy of this telegram with the following minute by the Secretary of State:

"These telegrams are important. We should return as encouraging answers as possible, as soon as possible. Anglo-Turkish friendship becomes increasingly important. Please prepare a draft against my return on Monday."

(Initialled) A.E. April 25th

The Eastern Department keenly appreciate the importance of retaining and fostering Turkish friendship. When the attached draft was prepared, this consideration was taken into full account. But I do not think that we should be furthering the cause either of Anglo-Turkish friendship or of the re-establishment of stability in Europe by giving the Turks the slightest encouragement to proceed with the remilitarisation of the Straits in advance of an attempt to negotiate a revision of the Straits Convention by agreement.

The action of the Turks in proposing the revision of the Straits Convention by negotiation of agreement has been, it seems to me, of the utmost value from the European point of view. We have met them more than half-way, and our immediately expressed readiness to discuss the matter, and the clear indications we have given of sympathy with their point of view, have been equally valuable in showing that treaty revision by agreement can be a practical reality, and that peaceful methods may pay in the end better than methods of inequality and violence. If the Turks were now to be stampeded, by what I am convinced in this particular instance is nothing but an Italian bluff, into reversing the whole process, and, notwithstanding the favourable replies which they have already received, suddenly to attempt to reoccupy the Straits Zone in violation of their Treaty obligations before the revision of the Treaty instrument concerned has even been discussed with the other signatory Powers, I feel quite sure that all the good which has so far been done would be undone, and that our last state would be worse than our first. I feel therefore that the best service we can do to the Turks and to the cause of Anglo-Turkish friendship is to be firm and consistent to our principles on this particular issue, and I greatly hope that a reply on the general lines of the attached draft may still be thought appropriate.

RENDEL
27th April, 1936

F.O. 371/20073/E. 2258

No. 93

Mr. Rendel to Foreign Office

May 4, 1936

Turkish Conspirators in Transjordan

In the course of a conversation with me this afternoon, the Counsellor of the Turkish Embassy said that the Turkish Government were being pestered with offensive letters from Tcherkes Reshid, the suspect Turk at Amman, who was suspected of participation in the recent plot against the Turkish President. This individual was apparently still carrying on subversive activities, and the messages he was sending to Turkey were becoming a nuisance. In the circumstances, the Turkish Government were anxious to know whether it would be possible either to prevent him from sending such communications to Turkey, or preferably to expel him from Transjordan.

2. I told Sedat Zeki Bey that I thought it would be extremely difficult to interfere with this man's correspondence. Every Government was accustomed to receiving offensive or idiotic letters, and it would certainly not be possible to prevent the writers from sending them. As for the question of the man's expulsion, I was under the impression that the subject had already been raised in one form or

another, and I should like to look up the correspondence. I was not sure however whether the Turks would be much better off if he were expelled.

3. Sedat Zeki entirely agreed, and said that he had merely made this representation because he had been told to do so, but that he quite realised the difficulty of interfering with correspondence, while as regards expulsion, he thought that the Turks were much better off with this man in the territory of a friendly Power that would collaborate, if necessary, in watching his activities, than they might be if the man went to some place where he would be less carefully watched. He would be grateful however if I could send him a definite reply to the two questions he had asked.

RENDEL

F.O. 371/20088/E.2547

No. 94

Sir Percy Loraine to Mr. Anthony Eden

British Embassy in Turkey,
May 8th, 1936

(Copy)

My dear Secretary of State,

It was very agreeable to hear from your letter of April the 23rd, that the account of my conversation with Atatürk had been useful. Knowing what a load you have had to carry, I have been diffident about increasing your correspondence with private letters; but although there have been no recent conversations of interest, beyond what has been reported officially, I do have some impressions that may be of interest. I will put them as briefly as possible.

According to a story going round here a Turkish friend said to Atatürk the other "I notice you are drawing a good deal closer to England"; to which Atatürk replied: "drawing closer? I have thrown myself into the arms of England!" This story may not be true; but it nevertheless draws a true enough picture. There is here at the moment a marked wave of friendliness and confidence towards England. The cue came from high places, but the echo in the lower strata seems to me both general and genuine. The development is not sudden; it began some two years ago: it has grown at a quicker pace during the last six months. Its causes and its implications have been analyzed in my official reports on different occasions; it is not necessary to go over that ground again.

Relations with England, rather than relations with Russia, have generally speaking become the keystone of the arch of Turkish foreign policy; while as

regards European and League affairs Turkish eyes and ears are now turned far more hopefully to London than to Paris.

A watchfull eye is being kept to Berlin, Germany since the war had disappeared as a large *political* factor from the Turkish horizon. There now seems to the Turks to be a possibility, perhaps distant, perhaps near, of the German factor reappearing. The situation in that event would be uncomfortable and dangerous in the Turkish view; if it arose she would have to trim her course accordingly. At the moment she is resolved that Germany shall not again, as in 1914, have Turkey as the Eastern pivot of her power. It will largely depend on us whether she can afford to maintain this position.

Hence Turkish insistence that France *must* follow England's lead in reaching a general settlement that includes Germany: Turkey's ties with Russia render it moreover necessary from Turkey's point of view that such a settlement shall not prejudice the situation in Eastern Europe. The settlement must therefore neither isolate Russia nor encircle Germany. Here again you will note the approximation to the British view.

Turkey will obviously never come into an Italian scheme of things Balkan; a French scheme of things in this peninsula suits her well enough, on the condition that France remains hand-in-glove with England, and that Anglo-Russian and Franco-Russian relations are either good or at all events not unfriendly.

But if France either estranged herself from England, or failed to come into a general western settlement including Germany such as England desires, France would loose what leadership she has at this end of Europe. If, following an Anglo-French estrangement, there arose a Franco-Italian combination Turkey, and no doubt also her closest local intimate, Yugoslavia, would orient themselves towards Germany on the continent, and towards England in the Mediterranean, discounting an Anglo-German rapprochement. If this calculation miscarried and England disinterested herself and remained aloof, then I think Turkey would turn frankly back to Germany and exert herself to promote a Russo-German reconciliation, with the feeling that England could no longer be counted on as the ultimate factor, even in the Mediterranean.

I am examining these contingencies objectively, without making predictions or suggesting likelihoods, but in order to give you the picture of how, as I understand it, the Turkish mind is working. What seems to me certain is that what the Turks most earnestly and definitely desire is the continuation of close Anglo-French cooperation under British leadership. In that they see the fairest prospects (a) of a general settlement (b) of the preservation of an equilibrium of forces which they understand and can live with (c) the remaining chances of collective security being made effective (d) the continuance of the League idea (e) their own security.

Thus it comes about that the policy of the United Kingdom is a pivotal consideration for that of Turkey.

You will I think agree that especially since the Ethiopian conflict broke out the Turkish attitude has been on the whole exemplary and has rendered valuable support to the policy that His Majesty's Government have been pursuing.

Unfortunately we have not been able to do much to help them in matters that are of immediate interest to them: notably the order for aircraft, and the contact with Brassert's for erecting an iron and steel plant in this country. There are a few other Turkish wishes that we have also been unable to meet. In London these matters are details: on the Turkish horizon they loom big. The fact is that in no particular respect yet have we been able to help them even though on some points many of our own interests should impel us to be helpful. I am therefore a little anxious lest the Turks should one day begin to think that this new Anglo-Turkish friendship is rather a one-sided affair. If the short leave for which I have asked is granted, I hope I may have an opportunity to speak to you about these matters in London next month.

If as it is reasonable to suppose Turkish friendship and political support is a valuable asset now, and might in an emergency well become a vital one, I do feel rather strongly that we ought to make a bigger effort than we have hitherto put forth to sweeten that friendship on our side and to clinch it.

Yours very sincerely,

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/20093/E.2812.

No. 95

*Mr. Antony Eden, Secretary of State, Foreign Office,
to Sir P. Lorainé, Angora*

May 18, 1936

I must thank you very much indeed for your interesting letter of May 8th, on the present attitude of Turkey, and of Atatürk in particular, towards this country. I am well aware of the importance of Turkey to us, and we must certainly do all we can to meet her difficulties.

F.O. 371/20093

No. 96

Mr. A. Eden to Sir P. Lorraine

No. 97

*Cypher telegram**Foreign Office, May 27, 1936 (6.30p.m.)**Most Secret*

Doctor Murad Sabry, said to be Kurdish revolutionary, aged 35, recently living in United States of America and working under Kurdish revolutionary society in Philadelphia, is reported to have crossed from Iraq into Turkey near Amedia on April 27th, with intention of attempting life of Turkish President.

2. Unless you see objection, please communicate this information to appropriate Turkish authorities in whatever manner you think best. In doing so you should explain that His Majesty's Government can accept no responsibility for its reliability and that possibility that the information has been given in order to satisfy private grudge cannot be excluded.

3. Nothing is known of Murad Sabry.

F.O. 371/20088/E.3068.

No. 97

Sir P. Lorraine to Mr. Eden

No. 108.

*Tel**ANGORA, May 30, 1936**(D. 7.20 p.m., 30 May 1936)**(R. 8.00 p.m., 30 May 1936)*

Your telegram No 97.

Most Secret.

Communications made orally today to Acting Secretary General of Ministry of Foreign Affairs

He expressed gratitude of Turkish Government for this fresh mark of friendliness of His Majesty's Government towards Turkey.

F.O. 371/20088/E.3136.

No. 98

Mr. Morgan to Mr. Eden

No. 346

ANGORA, June 20, 1936
(Received June 25, 1936)

Sir,

I have the honour to inform you that the semi-official Anadolu news-agency of the 15th June contained an announcement to the effect that Atatürk had relieved of his duties M. Receb Peker, secretary-general of the People's party (Republican party of the People), and that, in future, M. İsmet İnönü, the Turkish Prime Minister, would, for the time being, act as the representative of Atatürk in performing these duties.

2. The People's party, to which reference is made in His Majesty's Ambassador's despatch No 223 of the 10th May 1935, to you, and in annual reports of the last five years, is the only political party in Turkey. The President of the Republic is effective president of the party, and all the members of the Government and of the services belong to it. In addition to supplying a Government to the country, the party has made itself responsible for the social and political education of the people; for its progress in sport and domestic science; and for its greater comprehension of the duties of nationalism, patriotism, and loyal devotion to, and conversion into practice of, the principles of the party.

3. The reason for Atatürk's decision - a decision which was taken amid general surprise at its suddenness - was that it had been found that there was a tendency, especially on the part of the members of the People's party in provincial districts, to act independently of the local authorities, and even to lay claim to greater authority. Even the secretary-general had been infected by this spirit, and was inclined to behave as though equal in power to the Prime Minister.

4. In future such a state of affairs is not to be permitted. A declaration of M. İsmet İnönü of the 18th June informs the country that the duties of secretary-general of the party will henceforth be assumed by the Minister of the Interior, and that the Governors-General of provinces are to be heads of the local party organisations in their respective districts. The various inspectors-general are to exercise a control over the zones in their charge.

5. M. Receb Peker, who remains a member of the General Council of the People's party, has sent a circular message to all party organisations and to the press, to the effect that everything that Atatürk does is the best and truest thing possible.

I have, &c.

JAMES MORGAN

No. 99

Sir P. Lorraine to Mr. Eden

No. 988.

İSTANBUL, July 21, 1936

(Received August 6, 1936)

Sir,

I have the honour to inform you, with reference to my despatch No. 100 of the 24th February, that the Court of Cassation having recently quashed the decision of the Central Criminal Court acquitting Ali Saib Ursavaş and others of complicity in a plot against the life of the President of the Republic, the case was referred again to the Central Criminal Court, which, on the 16th July, decided to uphold its previous decision of acquittal.

2. The Court of Cassation had quashed the decision on the grounds that certain evidence had not been heard during the trial and that certain allegations regarding the methods employed by the police in obtaining statements had not been properly met. The re-examination of the case lasted only one day and the court confirmed its original decision after hearing a somewhat impassioned speech by the public prosecutor and a vigorous protest at the verdict of the Court of Cassation delivered by the counsel of the accused.

3. The verdict of the Court of Cassation was probably actuated by unwillingness to confirm without more ado an acquittal on a charge of such awful import. The proceedings before the Criminal Court during the rehearing of the case seem to show that the quashing and reaffirmation of the original judgment were little more than formalities.

I have, &c.

PERCY LORRAINE

F.O. 424/280, part.30, p.91-92, No.27.

No. 100

Sir P. Lorraine to Mr. Eden

No. 998.

İSTANBUL, July 27, 1936

(Received August 6, 1936)

Sir,

On the eve of the signature of the revised Straits Convention, instructions were sent to the municipal authorities in Turkey to organise fitting demonstrations of

joy and the signature itself, announced by broadcast throughout the country, was celebrated with flags, illuminations, speeches and torchlight processions. From the shore, cheering crowds hailed the arrival of the Turkish fleet at Çanak, and the troops were greeted with garlands and steamers as they re-entered the ruined forts of the Bosphorus and Dardanelles. Atatürk has been acclaimed as having once more saved the Dardanelles - this time by peaceful means - and M.Tevfik Rüşdü Aras was given a guard of honour and a triumphal reception on his return from Montreux. In a word, Turkey is well pleased with herself.

2. In the press, the successful issue of the Montreux Conference has been described as the well-merited triumph of Turkey's policy of treaty revision by negotiation, which should serve as an example to the rest of the world. It is claimed that the new convention makes Turkey the most important guardian of peace in the Near East and the assurance is given that she will show herself worthy of this charge. Satisfaction is expressed at the generally good reception which the new convention has received abroad and it is confidently hoped that its merits will soon be recognised by Italy and Germany. The resentment, feigned or real, expressed during the conference at the attitude of Russia has been dissipated in a reaffirmation of Turco-Russian friendship and an exchange of particularly cordial telegrams between the Russian Ambassador and the Acting Minister for Foreign Affairs, in which the former describes the convention as reflecting the strength and progress of Turkey in every domain and rejoices that the legitimate right and vital interest of the Turkish nation to re-establish its sovereignty over the Straits and to assure its security by means of its own forces should have received solemn recognition at Montreux.

3. But it is Great Britain which is singled out as having made the major contribution to the settlement. As stated in my telegram No.74, Yunus Nadi, in the *Cumhuriyet*, made honourable amends for his earlier violent attacks on the subject of the British draft by paying a handsome tribute to the gentlemanly working of British diplomacy and Great Britain's friendly gesture in making important concessions towards the close of the conference. An article in the *Tan*, entitled "Nos vieux amis, les Anglais," pointed out that until the end of the third quarter of the 19th century common interests had created a sincere friendship between England and Turkey, and that it was the reactionary policy of Abdul Hamid which later made England draw nearer to Russia and leave Turkey to her fate. This policy had brought the two countries to war. Since the war, England had changed her attitude towards Turkey, whom she now considered as an element of progress and peace, and whom she was beginning to esteem. The Montreux Conference was the prelude to a new Anglo-Turkish friendship.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

No. 101

Sir P. Loraine to Sir L. Oliphant, Foreign Office

ISTANBUL, August 1, 1936

(Received August 6, 1936)

My dear Lancelot,

Will you please refer to Morgan's telegram No.29 from Angora of October 20th, 1933, and your reply No.41 of October 28th of that year.

It emerges from this correspondent that, although the Turkish Republic was at that time marking its 10th anniversary with special celebrations, the despatch of a congratulatory telegram from the King to the President of the Turkish Republic was decided against on the ground that it would create an undesirable precedent.

To-day there are several circumstances, new since 1933, which justify me in suggesting that the 1933 decision needs to be reconsidered.

- (1) A new precedent has been created at this end, inasmuch as M. Kemal Atatürk sent the King a telegram of congratulations on His birthday on June 23rd to which His Majesty was pleased to make reply.
- (2) Since 1933 there has been a marked development in the friendship between the two countries and in the cordial collaboration between the two Governments to which the speeches made on July 27th and 31st respectively by the Secretary of State for Foreign Affairs and the Turkish Minister for Foreign Affairs have given a public and formal consecration.
- (3) There has been a change of reign in the United Kingdom and, especially in view of (1) and (2) above, it would appear proper that the matter should be submitted to the King for an expression of His pleasure.

I myself submit with due respect that there is a good case in favour of the despatch by His Majesty to the President of the Turkish Republic of a telegraphic message of congratulation on October 29th, the date of the national fête - day of the Turkish Republic, and for the continuance of that practice in ensuing years.

I further submit that, after the initiative taken this year by M. Kemal Atatürk, the absence of such a message in this and succeeding years would inflict on Turkish susceptibilities an undeserved injury and would chill the cordial friendliness which the Turks now entertain towards H.M.'s Government and the peoples over whom His Majesty rules.

Yours ever,

PERCY

No. 102

*Sir L. Oliphant to Sir P. Loraine**Foreign Office, August 14, 1936*

We have been considering your letter 133/6/36 of the 1st August in which you urged the desirability of the King sending a congratulatory telegram to the President of the Turkish Republic on the Turkish national fete day. I fully appreciate the force of your arguments, but precedent is all against recognising foreign 'national days' in such a manner, and not even the Presidents of France or the United States are honoured by telegrams from His Majesty on July 14th and July 4th.

An alternative suggestion is that the King might be pleased to approve the despatch of a telegram to the Ghazi on the anniversary of his birthday. This would have the advantage of being a message more personal to M. Atatürk and the practice would be easier to discontinue in the event of its being undesirable to maintain it in the case of a successor to the Ghazi.

The suggestion is of course only tentative and these are objections on personal ground, even than, arising from the fact that at present telegrams are only sent to the Presidents of France and the U.S.A. and as a recent innovation, to Hitler; and if so now start in on Turkey, it is quite likely that Poland, Portugal, the S. American republics will ask for (illisible). In any case the whole matter would have to be submitted for the King's pleasure before a definite decision could be taken, and I think it will be better if, before proceeding further, we can discuss the question with you when you come on leave.

F.O. 372/3186/T.12435.

No. 103

*Sir P. Loraine to Mr. A. Eden**No. 122.*

CONSTANTINOPLE, September 4, 1936
(D. 5.10 p.m. September 4, 1936)

(R. 7.35 p.m. September 4, 1936)

The King arrived this morning from Gallipoli peninsula and received visit from President of the Republic in Istanbul Embassy building.

His Majesty returned the President's visit this afternoon at Dolmabahce Palace.

The visits were personal and informal.

His Majesty's visit has aroused the greatest enthusiasm amongst all classes of the population.

F.O. 372/3190/T.13620.

No. 104

Mr James Morgan to Mr. Anthony Eden

No. 469.

ISTANBUL, September 12, 1936

(Received September 17th)

Sir,

I have the honour to inform you that His Majesty The King, travelling incognito as the Duke of Lancaster, arrived off Imbros, on board the yacht "Nahlin," on the morning of the 3rd September for the purpose of paying a private visit to the Gallipoli peninsula and to Istanbul. His Majesty was met outside the Straits by the two Turkish destroyers "Adatepe" and "Kocatepe." Escorted by these, and H.M.S. "Grafton" and "Glowworm," the yacht proceeded to Suvla and thence to Seddül Bahir and Kilia, at both of which places The King landed to visit the battlefields and the war graves. In his tour of the peninsula The King was accompanied by General Fahrettin Altay, a Turkish Army Inspector specially delegated by his Government to welcome His Majesty on his arrival, Colonel Woods, commercial secretary at this Embassy, and Mr. T. Millington, local representative of the Imperial War Graves Commission. All three have special local knowledge, as all had taken part in the Gallipoli campaign and as, in addition, Mr. Millington has for many years past been carrying on his duties on the peninsula.

2. Before the arrival of the "Nahlin" at Kilia, a salute of 21 guns in honour of His Majesty was fired from Çanakkale and was acknowledged by dipping the flag of the yacht. With the permission of the King, advantage was taken of his landing at Kilia to present to him the small British colony of Çanakkale and district.

3. On the conclusion of the visit to the peninsula the "Nahlin" sailed for Istanbul and arrived off Dolmabahçe Palace, the residence of the President of the Republic, at 11 a.m. on the 4th September. At 12.15 p.m. The King, accompanied by His Majesty's Ambassador, landed and was received at the landing steps by Kamâl Atatürk. His Majesty and the President then drove together to the British Embassy, where The King received the personal visit of the President. In the afternoon the King paid a return personal visit to the President at Dolmabahçe Palace.

4. The King's stay in Turkey lasted until the 6th September, on the evening of which His Majesty left Istanbul in the Presidential train which had been placed at

his disposal by Kamâl Atatürk. The King was seen off at the station by the President who was accompanied by the members of the Cabinet.

5. The visit caused great enthusiasm among all classes in the country. All were proud and pleased at the honour done to Turkey. The Government has been strengthened, and Anglo-Turkish friendship, which Atatürk has personally fostered of late years, has taken a great step forward here. The feelings of the populace were manifest in their evidently spontaneous demonstrations of pleasure both during the "Venetian Carnival night" when brightly illuminated craft of all kind, crowded far beyond all regulations, circled close to the 'Nahlin' and at Moda where the King and Atatürk viewed a regatta, organised in honour of His Majesty, and where His Majesty landed for a short time to receive the British Colony. The Turkish press produced admirable photographs, reports of the various incidents of the visit, and cordial articles on Anglo-Turkish relations. Police arrangements were, as usual, excellent. All suspects were kept under close surveillance by the authorities. It was clear that the orders to the Press and the public that His Majesty should be left entirely free during his stay were respected - a fresh example of the discipline of the Turkish race. There is no doubt that, in every way, the visit was a great success.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 424/280, part.32, p. 131-132, No.49.

F.O. 372/3190/T. 14129.

No. 105

Mr.Morgan to Mr.Eden

No.472.

Confidential

ISTANBUL, September 12, 1936

(Received September 18, 1936)

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No.417 of the 1st September 1934, to inform you that the third Turkish language congress was held at Dolmabahçe Palace at Istanbul from the 24th to the 30th August. The congress was opened with the Minister of Public Instruction in the chair, and with the attendance of the President of the Republic, most of the Cabinet and many Deputies and other leading Turks.

2. Various prominent foreign oriental scholars, including Sir Denison Ross, Director of the London School of Oriental Studies, were invited to collaborate in the work of the congress as guests of the Turkish Government, having been given

to understand that they would be asked to contribute to investigations into the origins of the Turkish language, and to suggesting methods for its further rationalisation along the lines of recent reforms. I learnt, however, that the congress was in fact little engaged in serious etymological discussions, as it was occupied almost exclusively by listening to the exposition by certain Turkish authorities of the so-called "Sun Theory," mention of which was made in Sir P. Loraine's telegram No.112 of the 24th August. This theory of language postulates that the Turkish is the oldest race in the world, that the earliest Turks were sun-worshippers who derived their conceptions of life from the idea of the sun, and that this Turkish "sun language" was the parent of all other tongues. The theory, which I am privately informed on the best expert authority, is entirely devoid of a scientific basis, is personally sponsored by Kamâl Atatürk, whose interest in it is sufficient to explain the enthusiasm by which it was expounded by Turkish delegates to the congress, and the tactful silence of the foreign scholars.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 371/20094/E. 5890

F.O. 424/280, part.32, p.132, No. 50.

No. 106

Sir L. Oliphant to Sir P. Loraine

Foreign Office, September 21, 1936

As I am writing to you, you may like to know that the King on his return from abroad took up the question of the annual telegram to Atatürk, and asked for our views before he went to Balmoral. These were given at considerable length and I do not yet know with what result; but as we unfortunately had no time in the circumstances to consult you again you may like to know that what we said, put very briefly, was that while from the point of view of Turkey we should be only too glad to send a telegram on the President's birthday, to do so would open up the possible obligation to send similar telegrams to numbers of other Heads of States who have hitherto never received them, the only ones at present thus honoured being the Presidents of the United States and France and as a recent addition Herr Hitler. In other words so far as Turkey is concerned we entirely share your view but there are other serious considerations to be weighed in the balance. *

F.O. 372/3186/T.12435.

* O tarihte Grewalls, Gullane, Scotland adresinde olduğu anlaşılan Sir Percy Loraine bu mektuba 29 Eylül 1936 tarihli şu karşılığı vermiştir:

My dear Blond,

Sept. 23rd 36

"Many thanks indeed for your letter of 21.9 about the question of a telegram to Atatürk on the Turkish national fête day. It will be interesting to see what decision is taken. Presumably the same non-local considerations were weighed when Hitler was added to the very select list.

My impression, when the King spoke to me on the subject, was that H.M. would like to have the telegram sent, unless there were strong objections, especially so in view of his recent visit to Turkey.

Personally I much hope the answer will be affirmative.

Your ever

(Signed) Percy Loraine*

F.O. 372/3186

No. 107

Mr. Morgan to Mr. Eden

No. 151.

Telegraphic

Immediate

ANGORA, October 31, 1936

(D. 11.45 a.m. October 31, 1936)

(R. 3.00 p.m. October 31, 1936)

Your telegram No. 143.

Yesterday I informed Secretary General of Ministry of Foreign Affairs of your objections and handed him a written summary of paragraphs 2, 3 and 4 of your telegram. He said President of the Republic would in his speech of November 1st on the occasion of annual opening of Turkish Assembly refer to Montreux Convention and state that henceforward aggressors would not be able to use Turkish land, air or waters. Numan claimed that this statement would be unobjectionable and affirmed that Turkey had no (gp. omitted) intention of preventing passage of warships of a state which might be planning some act of aggression though not yet a belligerent nor was Turkey thinking of extending application of article 21 of the Convention to the U.S.S.R.

Later in the evening Minister for Foreign Affairs and Numan both informed me that in his speech the President would now refer to Montreux Convention and add that henceforward the Straits could not be used for hostilities or be available for belligerents.

He stated that the President's speech will be telegraphed today to Turkish Ambassador in London who is to communicate it to you.

Minister for Foreign Affairs expressed gratitude for helpful and friendly advice given by His Majesty's Government since he first raised the question.

F.O. 371/20094/E.6820.

No. 108

Mr. Morgan to Mr. Eden

No. 152.

Tel.

ANGORA, November 1, 1936

(D. 4.57 p.m. November 1, 1936)

(R. 6.00 p.m. November 1, 1936)

My telegram No. 151.

Minister for Foreign Affairs sent me late last night advance copy of President's speech.

President after referring in friendly terms to visit of the King and cordial relations between the two Governments corresponding to the inclinations of the two nations, will say Straits are in the future under Turkey's absolute sovereignty to be purely channels of trade and friendly relations, and will add that "it is henceforward forbidden for warships of any belligerent power to pass through the Straits." *

F.O. 371/20094/E. 6822.

* Foreign Office'de bu telgrafın altına şu notlar düşülmüştü:

(Minutes)

Mr. Morgan has since sent a further telegram (No. 153), most of which is about the Turkish attitude towards Alexandretta, but the opening paragraph of which reads as follows:

"In his speech today the President of the Republic referred to the Straits in the terms described in my immediately preceding telegram."

The present telegram follows hard upon an earlier telegram (E 6820), the first paragraph of which suggested that the Turks were still adhering to their unfortunate distinction between "aggressor" and "belligerent", but the second paragraph of the same telegram was more reassuring. In any case, the ultimate decision seems to have been quite satisfactory, although there are of course various exceptional circumstances in which the warships of certain belligerent Powers can in fact pass through the Straits.

Since the Turks have acted so much upon our advice in this matter, they might be glad of a word from us to the effect that the phraseology which they ultimately adopted seems satisfactory. But before actually saying this, it would perhaps be as well if we were to wait for the exact text of the President's speech, and also to see whether this part of the speech causes any remark in other countries.

Although we are safely out of this particular wood, it is unlikely that the Soviet Government will relax its efforts to find some way to make its influence felt in the Mediterranean.

November 2, 1936

F.O. 371/20094/E. 6822.

No. 109

Mr. Morgan to Mr. Eden

No. 542

ANGORA, November 2, 1936

(Received November 9, 1936)

Sir,

With reference to my telegrams Nos. 152, 153 and 154 of the 1st November 1936, I have the honour to transmit to you herewith the official French translation of that part of the speech, delivered by the President of the Republic at the reopening of the Grand National Assembly on that date, which deals with Turkey's international relations.

2. Apart from the passages already telegraphed as being of general or particular interest, this part of the speech contains no remarks of special significance. The applause of the Assembly was particularly noticeable after the references to the King, to the exclusion of belligerent vessels from the Straits, to Soviet Russia and Yugoslavia, while the references to Alexandretta and Antioch brought the Assembly to their feet in a burst of cheering.

I have, &c

JAMES MORGAN

F.O. 424/280, part. 32, p. 168, No. 72.

Enclosure in No. 109

*Extract from the Speech made by the President of Turkey
on November 1st, 1936*

(Traduction)

Du point de vue international, d'heureux événements pour nous ont marqué cette année. Je dois citer à cet effet, en premier lieu, le voyage incognito de Sa Majesté Edouard VIII, Roi d'Angleterre, et la mise en application du nouveau régime des Détroits, prévu par la Convention de Montreux.

Il est hors de doute qu'à la suite de la connaissance personnelle que j'ai eu le bonheur de faire avec le grand Roi d'Angleterre, l'amitié qui s'est créée entre nous a eu de bienfaisants effets sur les relations cordiales qui se développent de fait entre les deux Gouvernements, conformément aux tendances de nos nations.

Les signataires de la Convention de Montreux qui, en reconnaissant les droits de la Turquie, ont fait preuve d'une haute amitié et compréhension, ont rendu par la même occasion d'appréciables services, pendant cette période grave où la

situation internationale continue à être critique, à la cause de la paix générale dont la consolidation requiert l'effort unanime de tout le monde.

Les Détroits, qui ont maintes fois provoqué dans l'histoire des prétextes de controverses et de convoitise, ne constitueront plus désormais, sous la souveraineté entière de la Turquie, que des voies de communication aux échanges du commerce et de relations amicales.

Il est dorénavant interdit aux bâtiments de guerre de toute Puissance belligérante de passer à travers les Détroits.

Par cette occasion, je ressens une satisfaction particulière à rappeler que notre amitié avec l'Union des Républiques soviétiques socialistes, notre grande voisine maritime et continentale, qui, depuis quinze ans, a fait amplement ses preuves, continue à suivre son développement normal, avec la même force et la même sincérité que dès les premiers jours de son institution.

Cette année, j'ai aussi eu le plaisir de m'entretenir avec le distingué Ministre de la Guerre et des Affaires Étrangères de l'Afghanistan. J'ai également éprouvé une joie particulière de voir parmi nous, au cours de notre fête nationale, l'éminent Président du Conseil et Ministre des Affaires étrangères de notre amie et alliée la Yougoslavie.

Le raffermissement de la fraternité interbalkanique fut de tout temps notre désir principal.

Les liens turco-yougoslaves sont l'une des expressions essentielles de cette fraternité. Nous sommes aussi cordialement en contact permanent avec nos autres alliés et amis.

Le maintien de la paix dans les Balkans, l'Asie occidentale et la Méditerranée orientale, semble plus assuré que dans la plupart des autres parties du vieux monde.

Je note avec plaisir que la Turquie entretient de bons rapports avec toutes les Puissances.

La grande question du jour qui en ce moment préoccupe à tout instant le peuple turc, c'est la destinée de la région d'Alexandrette et d'Antioche qui appartient en réalité au plus pur élément turc. Nous sommes obligés de nous arrêter sur ce point sérieusement et fermement.

Cette importante question est la seule qui existe entre nous et la France, à l'amitié de laquelle nous attachons toujours une importance particulière. Ceux qui connaissent le fond de l'affaire et qui respectent le droit et la justice, comprennent bien et trouvent tout naturel la force et la sincérité de l'intérêt que nous attachons au sort de cette contrée.

Il semble que les négociations internationales et les courses aux armements feront de l'année prochaine une année de grandes préparations. Nous souhaitons de tout cœur que les différends internationaux puissent aboutir à des accords.

F.O. 424/280, part. 32, p. 169, No. 72/1.

No. 110

A Foreign Office Paper on Turco-Soviet Relations

Foreign Office, November 3, 1936

The Turkish Ambassador called on Sir Robert Vansittart this afternoon in order to deliver a message which he had received as the result of the report which he had made to his Government after his last conversation with Sir Robert on this subject on October 29th. (See Foreign Office telegram No.146 of October 30th to Angora).

2. M. Fethi Okyar explained that there had been some misunderstanding as to the intentions of the Turkish Government. The Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs had told Mr. Morgan that the Turkish Government wished to please the Soviet Government by making some reassuring statement about the Straits. They had decided to do this in the speech to be made by the President of the Republic at the annual opening of the Assembly and to emphasise the fact that henceforward the Straits would be closed to all *belligerent* Powers. But they had never wished to change anything in the Montreux Convention.

3. M. Fethi Okyar went on to say that this declaration had in fact been made by the President at the opening of the Assembly on November 1st. He had with him a translation (attached below) of part of the speech relating to Turkey's relations with foreign Powers and would draw Sir Robert Vansittart's special attention to the passage in which the President had said that henceforward it was forbidden to warships of all belligerent Powers to pass through the Straits - a form of words which corresponded exactly with the terms of the Montreux Convention.

4. Sir R. Vansittart replied that the terms of the President's speech seemed to be entirely satisfactory and the misunderstanding to have been completely dissipated.

F.O. 371/20094/E. 6929.

Enclosure in No. 110

*Extract from the Speech made by the President of Turkey
at the opening of the Grand National Assembly on
November 1st, 1936*

From the international point of view, this year was marked for us by satisfactory events. To this effect I must relate in the first place the informal visit of His Majesty King Edward VIII and the carrying out of the new Convention of the Straits provided for by the Montreux Conference. There is no doubt that as a consequence of the personal acquaintance I have had the happiness to make of the great King Edward VIII, the friendship established between us has had a beneficial influence on the cordial relations which are actually developing between the two Governments according to the tendencies of our nations. The signatories of the Montreux Convention who by recognizing the rights of Turkey have shown great friendship and understanding, have at the same time rendered appreciable services during that difficult period when the international situation remains critical for the cause of the general peace the consolidation of which requires the unanimous efforts of everybody. The Straits which on many occasions in history have given pretexts for controversy and cupidity will only constitute in future, under the complete sovereignty of Turkey, ways of communication for commercial exchanges and friendly relations. It is henceforth forbidden to warships of belligerent powers to pass through the Straits. On this occasion I am particularly pleased to recall that our friendship with the U.S.S.R., our great naval and continental neighbour which for 15 years has been put to the test continues to follow its normal development with the same strength and sincerity as in the first days of its establishment. I have also had the pleasure of conversing this year with the distinguished Minister for Foreign Affairs of Afghanistan as well as with the distinguished Minister of War of that country.

I also feel a special pleasure in seeing among us on our National Holiday, the eminent Prime Minister and Minister for Foreign Affairs of our friend and ally Yugoslavia. The strengthening of fraternity among the Balkan States has always been our principal wish. The turco-yugoslav bonds are one of the essential aspects of this fraternity. We are in permanent cordial contact with our other allies and friends. The maintenance of peace in the Balkans, in Eastern Asia and in the Eastern Mediterranean seems more secure than in most of the other parts of the old world. I note with pleasure that Turkey maintains good relations with all the powers. The main question which at present preoccupies at every moment the Turkish people is the fate of the zone of Alexandretta and Antioch which in fact belongs to the purest Turkish element. We are obliged to consider this point seriously and firmly. This important question is the only one existing between ourselves and France to whose friendship we attach a special importance. Those

who have a thorough knowledge of this affair and who respect right and justice will understand easily and find quite natural the force and sincerity of the interest we attach to the fate of this region. It seems that the international negotiations and the race in armaments will make of next year a year of great preparations. We hope with all our heart that international disputes will end in understandings.*

F.O. 371/20094/E. 6929.

* Bu yazı üzerine Foreign Office'de şu not düşülmüş:

Minutes

I think the Ambassador was trying to make that the Turkish Government had never had any intention of saying anything except that the Straits were now closed to all belligerent Powers, but as a matter of fact it is pretty clear that at one moment they intended to go beyond this and were only deterred by our advice.

I now submit a telegram to Angora based partly on this paper, and partly on the minutes on E 6822.

As regards the extract from the President's speech, of which the Ambassador left a copy, I do not think it is necessary to print this, or take any other action at present, as we shall doubtless receive from Angora a full report on the speech.

November 5, 1936

L.O.

F.O. 371/20094/E. 6929.

No. 111

Mr. Morgan to Mr. Eden

No. 545.

ANGORA, November 3, 1936

(Received November 9, 1936)

Sir,

In my despatch No. 542 of the 2nd November I had the honour to transmit to you a translation of the remarks made by the President of the Republic on the 1st November, before the Grand National Assembly, on the subject of Turkey's international relations. So far as domestic affairs were concerned, M. Atatürk exhorted the Deputies to pay especial attention to the following matters:

- (1) New possibilities of hydraulic development.
- (2) The operation of the Land Law. "It is absolutely essential," said his Excellency, "that every Turkish family shall own the land they cultivate and from which they make their living."
- (3) Commercial relations. "Where facilities are granted to our exports we do not object to an increase in imports; we do our utmost to augment and facilitate them."

- (4) Rational exploitation of the country's coal resources.
- (5) A large reduction in the taxes on petroleum and its derivatives.
- (6) National defence, with particular reference to the development of the air arm, and preparations against air attack. (This part of the speech was greeted with loud applause.)

2. The President also laid great stress on the necessity of developing education and a knowledge of the arts. He again claimed that his country was "the mother of world culture" (see Sir P.Lorraine's despatch No.38 of the 18th January), and that the recent archaeological researches of the Association for the study of Turkish History were such as to call for the revision and for fresh study of the history of that culture. The results of the Turkish language congress in August (see my despatch No.472 of the 12th September) were described by his Excellency as brilliant.

3. I am sending a copy of this despatch to the Department of Overseas Trade.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 424/280, part.32, p. 178-179, No.74.

No. 112

Mr. Morgan to Mr. Eden

No.547.
Confidential

ANGORA, November 5, 1936
(Received November 12, 1936)

Sir,

I have the honour, with reference to Sir P.Lorraine's despatch No.554 of the 1st November 1935, to inform you that, on the occasion of the 13th anniversary of the Turkish Republic, the usual celebrations took place throughout the country.

2. Angora was *en fête* for three nights, the town being illuminated and decorated as last year. On the 29th October the President of the Republic held his usual reception, at the building of the Grand National Assembly. The Diplomatic Body, who were invited (or rather summoned) for 11.30 a.m., were received by his Excellency towards 12.30, after all the Turkish officials and personalities had been presented, the Afghan Ambassador, doyen of the Diplomatic Corps, following closely on the heels of the managers of the Turkish Gas and Electricity Companies.

3. Immediately after the reception the usual review was held in the now nearly completed stadium. From the enclosed note by the military attaché to this Embassy on the military aspects of the review, it will be seen that a generally high standard

of smartness and efficiency was attained by the naval, military and air units which took part. Interesting features were a display of aerobatics by a Turkish lady aviator and a demonstration by fifteen parachutists, who descended simultaneously from three aeroplanes, a feat carried out without mishap, although a young Turkish schoolgirl unfortunately had been killed in the course of a practice descent before the display. This brought the number of casualties for the day to four, three persons having been fatally injured during a rush at the opening of one of the gates of the stadium.

4. In the evening a ball was given at the Angora Palace Hotel by the People's party, at which the President of the Republic was present, and to which the Diplomatic Corps was invited together with several hundred leading persons in the Turkish official world. M. Kamāl Atatürk was in high spirits, and spent much of the evening sitting in the ballroom surrounded by a group of intimates and haranguing the Yugoslav and Soviet officials present. Among these were M. Stoyadinovich (see my despatch No.543 of the 2nd November) and General Eidemann, president of the Soviet Aviation League, on whose visit I am reporting separately. The theme of the President's discourse was an exhortation to Soviet Russia and Yugoslavia to cultivate closer relations: it was not especially well received. Some amusement was caused when M. Atatürk embraced the Belgian Minister, who fervently returned the salutation and lost no time in describing the event to his colleagues. While much gratified by what he regarded as a high testimony of the presidential esteem, M. Raymond was doubtful whether he should report it to his Government for fear lest they might decide never to withdraw from Turkey a person so clearly *gratissima*.

5. The general impression left by the various events connected with the celebrations was that the passage of the defence forces in the streets and at the review aroused the greatest enthusiasm among the crowd, and that the appearance of Atatürk was everywhere greeted with hearty and what appears to be spontaneous applause.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 424/280, part. 32, p. 179-180, No.76.

Enclosure in No. 112

Minute

The parade, which was one of the main features of the 29th October, was of great interest as a demonstration of the state of efficiency which the army has attained. Units taking part included three infantry regiments (one formed by the cadets of two military colleges, one normal line regiment and one the guard

regiment), a cavalry regiment, an artillery regiment, and armoured car unit, a tank unit, a unit of infantry "portée," anti-aircraft troops, mechanised artillery, a naval detachment, an air force detachment and about seventy aeroplanes. Scouts and students of both sexes and peasant delegates from all over the republic also took part. The total number of troops on parade was approximately 5,000; students and scouts numbered about 2,000, and peasant representatives also about 2,000. The troops marched past very well. Cavalry were well mounted. Artillery of all kinds, anti-aircraft, field and heavy, were camouflaged or dazzle painted and drove past with precision. The aircraft formations were ragged, and two machines actually touched, but escaped accident. A feature of the parade was the steady marching and good bearing of the scouts and students. The parade as a whole showed good staff work on the part of Headquarters, 8th Division, which appears to have been responsible for the organisation. Furthermore, it demonstrated the fact that, though the troops were by British standards somewhat ragged (smartness is not a major item in the Turkish military curriculum) the army has achieved considerable progress in the staging of such displays. The impression left on spectators was excellent.

A. ROSS

F.O. 424/280, part. 32, p.180, No.76/1.

No. 113

Mr. Eden to Mr. Morgan

No.147.

FOREIGN OFFICE, November 6, 1936

Telegraphic. R.

Your telegram No.153 of 1st November: Turco-Soviet relations.

Relevant passages of President's speech have also been communicated to me by Turkish Ambassador, to whom appreciation of President's language has been expressed.

You should, however, also inform Turkish Minister for Foreign Affairs that His Majesty's Government have noted with appreciation the reference to Anglo-Turkish relations in this speech, and add that references to Montreux Convention, as finally phrased, appear to be unexceptionable.

F.O. 371/20094/E.6929

F.O. 424/280, part.32, p.168, No.71.

No. 114

Mr. Morgan to Mr. Eden

No. 568.

ANGORA, November 16, 1936

Sir,

I have the honour, with reference to your telegram No. 147 of the 6th December, to inform you that I took the opportunity of a recent conversation with the Secretary-General of the Ministry of Foreign Affairs to request him to convey to Doctor Tevfik Rüştü Aras your message regarding the reference to Anglo-Turkish relations and to the Montreux Convention in the President's recent speech to the Grand National Assembly.

2. Monsieur Numan Menemencioglu undertook to convey the message and expressed his gratification. He was especially pleased with the terms in which you described Monsieur Atatürk's reference to the Straits Convention.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 371/20094/E. 7373.

No. 115

Mr. J. Morgan to Mr. G.W. Rendel

No. 133.

ANGORA, November 17, 1936

My dear George,

On receipt of your letter of October 22 (T 15297/88/379), asking me to ascertain the date of the birth of the President of the Turkish Republic, I immediately instituted enquiries through the Ministry of Foreign Affairs.

The Ministry have now informed me that Monsieur Atatürk was born on the 19th May 1881.*

Yours ever,

JAMES MORGAN

F.O. 372/3186/T. 17035.

* Bu mektubun üzerine Foreign Office'de şu notlar düğülmüştür:

"Noted on 'Birth day Card.' Now inform Lt.Col. Nugent. T."

"I have informed colonel Nugent. - J.M. Dec. 1/36"

"Yes. It is very satisfactory that the President has managed to dig up a birthday, and still more so that he has refrained from suggesting that the Turkish Independence day would be a nicer occasion for a message."

No. 116

Foreign Office to Lieutenant-Colonel Nugent

FOREIGN OFFICE, December 1, 1936

My dear Nugent,

With reference to the second paragraph of my letter of November 11th, I can now give you the birthdays of the two Presidents, namely, the President of the Turkish Republic, who was born on the 19th May 1881, and the President of the Federal State of Austria, who was born on the 15th October 1872. I have spoken to the Private Secretary at Buckingham Palace, and he agrees that these two birthdays, together with the birthday of the Chancellor of the German Reich, omitted last year, should appear on the Season Kalendar for 1937, in order to make it as complete as possible.

Yours ever,

J.M.

F.O. 372/3186/T.17035.

No. 117

Parliamentary Question

Mr. Mander, - To ask the Secretary of State for Foreign Affairs, when the visit of the President of Turkey to this country will be made; 2- and what is the reason for the postponement. (*Wednesday 18th November.*)

*Minutes from Lambert
Answered. Reply attached*

November 16, 1936

After the King's visit to Turkey a number of rumours were current about a "return visit" by the Turkish President, the Prime Minister and other prominent personalities. Enquiries were made regarding the basis of these rumours and the following elucidation was received from Sir W. Selby:-

"The King's Private Secretary after consulting with His Majesty informs me that the first His Majesty heard of Ismet's going to London was from Ismet himself who volunteered the information. All that happened in regard to President of Turkish Republic was that His Majesty on taking his leave used a polite phrase to the effect that 'perhaps we shall have the pleasure of meeting you in London some day' - nothing more."

Most of the rumours centred round General Ismet Pasha, the Prime Minister, who was said to be coming to London accompanied by a large delegation of experts. These reports were subsequently denied and the Turkish Government informed His Majesty's Embassy that they were entirely without foundation.

(See E 6002/2812/44)

Draft reply submitted.

A. E. LAMBERT

I submit:

President of Turkey

Mr. Mander- Asked the Secretary of State for Foreign Affairs when the visit of the President of Turkey to this country will be made; and what is the reason for the postponement?

Mr. Eden- The hon. Member is, I think, under a misapprehension. No suggestion as to such a visit has, so far as I am aware, been made. The second part of the question does not, therefore, arise.

Mr. Mander- Is the right hon. Gentleman aware of the statement in the Press on the occasion of the royal visit to Turkey? Is there no foundation for it?

Mr. Eden- Many things appear in the Press for which we are not responsible.

F.O. 371/20093/E.7261.

No. 118

Sir P. Loraine, to Commander-in-Chief, Mediterranean, Malta

Telegram.

ANGORA, November 23, 1936

Personal.

The Turks are delighted at the news that has reached them so far of the very friendly reception which you are giving to Turkish Squadron and at entertainment provided for all Turkish ranks.

The text of your dinner speech reached Angora on Saturday night and President of the Republic who had a supper table at the principal restaurant in Angora had it read out to all present, who received it with loud applause and the greatest enthusiasm.

You will doubtless be telegraphing officially at the conclusion of the Turkish visit, but if at any moment you thought suitable you felt inclined to send me a personal telegram, the sense of which I could have passed on to the President of

the Republic, expressing the pleasure you have had in receiving this visit, and if possible, making some complimentary reference to seamanship, smartness and efficiency of visiting squadron, if would notably enhance the excellent feeling already created here.

You will have already understood that for Turkey this visit is a very important occasion. If I may say so, your speech was exactly what was wanted and could not have struck a happier note. May I also add how greatly I myself appreciate the particularly valuable contribution that you and your Command are making to the consolidation of the new Anglo-Turkish friendship on an altogether firmer and sounder basis than the old one.

F.O. 371/20092.

No. 119

*Commander-in-Chief, Mediterranean Station,
to Sir P. Loraine, Angora*

Telegram.

MALTA, November 24, 1936 (17.30)

Recypher.

(Received November 25, 1936 (12.30))

Many thanks for your 1855 23rd November.

Very glad to hear we seem to be playing the right game. Would prefer to telegraph comprehensively at the end of visit which I am genuinely sorry will so soon be at an end. There are, however, three things I can honestly say at present time. Firstly everyone is genuinely enjoying their visit. Secondly officers and men are proving worthy Ambassadors of their country. Thirdly Vice Admiral OKAN has quite captured our hearts by his dignity, courtesy and sense of humour.

F.O. 371/20092.

No. 120

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No.168.

ANGORA, November 24, 1936

Confidential.

(Received November 24, 1936)

Telegraphic.

Dr. Schacht was received by the President of the Turkish Republic during his recent stay at Angora and presented to his Excellency a portrait of Herr Hitler.

The Turkish Minister for Foreign Affairs and, exceptionally, Minister of National Economy were present at the audience, and the former has kindly summarised the proceedings for my confidential information as follows:

1. Platonic exchange of personal compliments and courtesies.

2. Dr. Schacht, under specific personal instructions from Herr Hitler, gave an assurance that Germany had not entered into any Mediterranean combination and did not propose to do so.

3. The President took note of 2. He explained Dr. Schacht that good political relations with Russia were a necessity for Turkey, and that Turkey would continue to cultivate them. Turkey did not fear for herself any contamination of Communist ideas, and could and would crush them if they made their appearance in Turkish territory (the Minister for Foreign Affairs added this was, of course, quite clearly understood in Moscow).

4. Dr. Schacht said that he appreciated Turkey's reasons for cultivating friendly political relations with Russia. Unfortunately, civilised Germany, with her severe economic difficulties, her poverty and her large industrial population, was far less immune from the Communist virus than Turkey and was obliged to take her measures accordingly. Russo-German relations might not, however, necessarily remain as bad as they were to-day. Possibility of some improvement in economic domain was now being considered in Berlin.

(Reported to Berlin by Foreign Office, No.226.)

F.O. 424/280, part, 32, p.183, No.80.

No. 121

Mr. Harry Luke, to Sir A.J.Dawe, Lieutenant Governor, Malta

November 28, 1936

My dear Dawe,

With farther reference to our dispatch No.388 of the 26th instant about the visit of the Turkish Fleet, you may be interested to hear two little sidelights.

The Manager of Barclays Bank told a friend of Perowne's that he reckoned that the Officers and men of the Turkish Fleet had spent close on £5000 in Malta. A good deal of this money was actually produced in English and Turkish gold. It seems to show accumulated savings.

There was no case of complaint against the behaviour of the Turkish soldiers. The only 'incident' which occurred was that a Turkish sailor was robbed one night of a sum of money. The fact that the offender was given a sentence of six months' imprisonment the next morning made an excellent impression.

Sir Dudley Pound told me the following. Last Friday night he made a welcoming speech before the gala performance at the Opera. The speech appeared in the Turkish papers the next day. Kemal Atatürk was apparently dining at a public restaurant that evening. On reading Sir Dudley's speech he stopped the music, called for silence and read it out to the assembled diners.

Yours ever,

(Sd.) HARRY LUKE

F.O. 371/20092.

No. 122

P. Loraine to Sir G.W. Rendel, Foreign Office

Personal and Secret

ISTANBUL, December 1, 1936

(Received December 24, 1936)

My dear Rendel,

Best thanks for your most interesting letter, Personal and Secret, of the 26th November (E 7392/G). As I am in Istanbul at the moment, I am sending it by the King's Messenger today to Morgan, so that he and Scrivener may read and memorize it: and I am asking Morgan to destroy it after perusal.

It remains to be seen to what extent the Russians have been able to shake the present strong Anglophil tendencies in Angora. Hitherto, so far as I can gauge, not at all. And it is becoming increasingly difficult for them to do so, because the new friendship with England is now no longer confined to Turkish Government circles: it has become popular in the country and The King's visit, followed up by that of the Turkish squadron to Malta, have greatly spread its popularity. Moreover, as you will have seen from the stream of telegrams I sent you from Angora during the week that followed my arrival there, every indication is that the Turks are more rather than less disposed to seek British advice. The cordiality and friendly welcomingness of the Turks from Atatürk downwards towards me myself has been simply astonishing.

As regards Italy, the answer returned by the Secretary of State to Colonel Wedgwood's parliamentary question about Turkish interests in the Mediterranean has come as an opportune and, I think, convincing refutation of Karakhan's sly insinuations.

I think that as time goes on we shall see more clearly that Montreux has rendered Turkey more independent of Russia. Turkey does not however wish to

give up her good *political* relations with Russia nor, I am myself persuaded, is it in any of our interest that she should do so.

As regards Russian economic plans for Turkey - attendons voir!^{*}

Yours ever,

PERCY LORAINE

F.O. 371/20094/E.8015.

* Yazının altına Foreign Office'de şu notlar düğülmüştü:

"It is interesting comment that Montreux has made Turkey more independent of Russia."** - L. Baggaley. 29/12.

** (... has made Turkey more independent of Russia). This was certainly one of our objects at Montreux. But the Turks did not make it easy for us to achieve it!

G.W. Rendel, 30/XII/36

No. 123

Sir Percy Lorraine to Mr. Eden

No. 592.

ANGORA, December 3, 1936

Sir,

I have the honour to inform you, with reference to my despatch No 588 of the 27th November, that the course of the recent visit of the Turkish fleet to Malta was reported very fully in the Turkish press, which struck throughout a note of keen appreciation of the honours paid and the courtesy shown to Vice Admiral Okan and his command by the Commander-in-Chief and all ranks of the Royal Navy. The speech delivered by Admiral Sir Dudley Pound on the occasion of his official dinner to the Turkish Vice-Admiral made the happiest impression in all quarters here, from the President of the Republic downwards.

2. On the 23rd November I addressed a personal telegram to the Commander-in-Chief informing him of the enthusiasm which the visit was causing, and suggesting that the excellent feeling already created could only be enhanced if he felt inclined to send me a personal message, the sense of which I could convey to the President of the Republic, expressing pleasure in receiving the Turkish visit and, if he felt able to do so, making some complimentary reference to the efficiency of the Turkish squadron. I have the honour to enclose copies of two telegrams which I received from Admiral Sir Dudley Pound in reply to this message. The first part of his telegram of the 26th November reached me in time to enable me to read a French version (omitting the final paragraph) to Monsieur Atatürk when he received me on the 27th November. His Excellency was genuinely pleased, and begged me to authorise the publication of the message in the Turkish

press since Admiral Sir Dudley Pound's words would, he said, cause the liveliest pleasure to all classes of the Turkish population, who had been watching this meeting between the two fleets with a delighted keenness that few people outside Turkey would suspect. In the circumstances I readily agreed, and informed the Commander-in-Chief accordingly. I had an opportunity of communicating a French rendering of the most of the second part of the telegram personally to the Minister for Foreign Affairs on the 28th November with an intimation that, for reasons which I explained and His Excellency readily appreciated, no publication of these remarks should take place.

3. In conclusion I can only add that the Commander-in-Chief and his Command have made a particularly valuable contribution to the consolidation of Anglo-Turkish friendship on a firm basis.

4. I am sending a copy of this despatch to Admiral Sir Dudley Pound.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/20092/E. 7694.

No. 124

*Fethi Okyar, Ambassadeur de Turquie à Londres,
à S.E. A. Eden, Secrétaire d'Etat aux Affaires Étrangères, Londres*

No. 714/108.

Le 10 Décembre 1936

Monsieur le Secrétaire d'Etat,

Je suis instruit par mon Gouvernement de présenter à Votre Excellence l'expression de sa profonde appréciation de la réception si chaleureuse et si cordiale accordée à l'escadre turque lors de sa récente visite à Malte. Les officiers et les marins de la flotte turque ont rapporté un impérissable souvenir de cette visite qui a raffermi les liens d'amitié qui existent si heureusement entre les deux flottes et les deux pays.

Je serais reconnaissant à Votre Excellence si Elle voulait bien transmettre l'expression de cette gratitude à laquelle je me permets de joindre la mienne à l'Amirauté britannique et aux autorités navales, militaires et administratives de Malte.

Je saisis cette occasion, Monsieur le Secrétaire d'Etat, pour renouveler à Votre Excellence les assurances de ma très haute considération.

FETHİ OKYAR

F.O. 371/20092/. 7720.

No. 125

*The Under Secretary of State, Colonial Office,
to the Under Secretary of State, Foreign Office*

Downing Street, December 15, 1936

Sir,

I am directed by Mr. Secretary Ormsby Gore to transmit to you, to be laid before Mr. Secretary Eden, a copy of a despatch from the Governor of Malta regarding the recent visit to the Island of the Turkish Fleet, together with a copy of the Secretary of State's reply.

2. Mr. Ormsby Gore would be obliged, should Mr. Eden see no objection, if the photographs enclosed in the Governor's despatch could be forwarded to the President of the Turkish Republic in accordance with the Governor's request.

3. A copy of this letter is being forwarded to the Admiralty.

I have, &c.

(Sig.)

F.O. 371/20092/E. 7811.

Inclosure in No. 125

*Charles Bonham-Carter, Governor of Malta, to Mr. Ormsby Gore, Downing Street
No. 388.*

The Palace, Valletta, November 26, 1936

Sir,

I have the honour to enclose for your information a copy of the programme arranged by the Naval Commander-in-Chief for the visit of the Turkish Fleet, which arrived in Malta on the 20th of this month and left to-day. I have every reason to suppose that the visit was from all points of view a complete success. The visitors made themselves very well liked in Malta, and there was no mistaking the warmth of the popular reception which both officers and men of the Turkish Fleet received when they appeared in public on occasions such as the Beating of the Retreat. The local tradesmen have also every reason to be satisfied with the visit since officers and ratings alike made extensive purchases in the shops.

2. The entertainments arranged for the Turkish visitors concluded with an evening party which I gave for them at the Palace last night. A copy of the Band programme is enclosed. For the occasion I had also arranged a special small exhibit in one of the State rooms of some of the more important relics of Dragut

and his officers at the Siege of Malta, preserved in the Armoury. These proved a considerable attraction, as did the contemporary frescoes in the Throne Room illustrating the great Siege. Having caused photographs both of the frescoes and of the exhibits to be prepared for the Turkish Admirals, the latter expressed the opinion that a set would also be very acceptable to the President of the Turkish Republic. I therefore enclose a further set herewith, which, if you agree, I would ask you to cause to be conveyed to His Excellency through the diplomatic channels. With the photographs is also enclosed a card in Turkish describing the exhibits.

3. I took the opportunity at my reception to inform the Turkish Commander-in-Chief that I had that day given instructions for a new street which has just been constructed at Tigné, close to the spot where Dragut fell, to be given the name of "Dragut Street".

I have, &c.

CHARLES BONHAM-CARTER

Governor

F.O. 371/20092/E. 7811.

*Bu yazıların altına Foreign Office'de şu notlar düşülmüştür:

(Minutes)

"In view of the touchiness of M. Aras at the use in the League of Nations building of tapestries illustrating the defeat of the Turks before Vienna, it is necessary to scrutinise the present photographs rather carefully before they are sent to M. Atatürk. But after going through them carefully, I doubt whether there is any photograph that need be omitted.

L. Baggalay
22/12/36"

"I held this paper up as I was anxious to make sure that there was nothing in the photographs - such as a representation of a Turk in ignominious flight - which might cause an adverse reaction at Angora. Recent experiences at Geneva have shown the importance of not drawing attention to invidious episode in the history of foreign powers with whom one wishes to keep on good terms. As far as I can see, however - except for one photograph, where two Turks have their arms extended apparently in prayer - there is nothing which would offend the susceptibilities of the rulers of modern Turkey. Moreover, it appears that the Turkish Admiral has already been given a series of the photographs, so that any harm will already have been done.

In the circumstances I agree with the draft.

As there is no bag until January 7th the paper is not urgent, and both Sir L. Oliphant and the Librarian may like to see the photographs before they are sent off.

(A second copy of the programme should be obtained if possible from the Colonial Office for retention in our archives).

Query; despatch draft.

G. W. Rendel.
December 29th, 1936"

"On Sir L. Oliphant's instructions, I have consulted Sir S. Gaslee about having these photographs put together in a more suitable form for presentation to the Turkish President and he has arranged for them to be made into an album bound in half-morocco. This is now being done, but we must let the printer have an inscription to place on the outer cover and I suggest something on the lines of the attached sheet.

L. Baggelay

31/12/36"

Draft Inscription

For outside of album.

Photographs
Of
Certain Relics of the Siege of Malta in 1565
Preserved in the Armory
And of

Certain Frescoes in the Throne Room of the
Palace of Valetta illustrating the Siege

Presented to
His Excellency The President of the Turkish Republic
by the
Governor of Malta
in Commemoration of the Visit to Malta
Of the Turkish Fleet: November 20th-26th, 1936

F.O. 371/20092

No. 126

*Mr. Ormsby Gore, Downing Street,
to Sir Charles Bonham-Carter, Governor of Malta*

No. 491.

Downing Street, December 15, 1936

Sir,

I have the honour to acknowledge the receipt of your despatch No. 386 of the 26th November regarding the recent visit to Malta of the Turkish Fleet.

2. I have read with great interest of the success of the visit, and I am causing the photographs which accompanied your despatch to be forwarded to the Foreign Office with the request that, provided no objection is seen, they may be transmitted to the President of the Turkish Republic, as requested in paragraph 2 of the despatch.

I have, &c.

ORMSBY GORE

F.O. 371/20092/E. 7811.

No. 127

*Mr. Rendel, Foreign Office,
to Mr. Fethi Okyar, Ambassador of Turkey, London*

December 19, 1936

Your Excellency,

I have the honour to acknowledge the receipt of Your Excellency's Note No. 714/108 of the 10th December in which you were good enough to convey to me a message from the Turkish Government regarding the reception accorded to the Turkish Fleet, on the occasion of its recent visit to Malta. I much appreciate this message, which I am communicating to the Lord Commissioners of the Admiralty, and through the competent department to the authorities at Malta, in accordance with Your Excellency's request.

2. This visit has given great pleasure to His Majesty's Government, who share your opinion that it has done much to strengthen the feelings of friendship and good understanding between our two countries.

I have, &c.

W. RENDEL

F.O. 371/20092/E.7720.

No. 128

Sir P. Loraine to Mr. Eden

*No. 14.
Telegraphic.*

*ANGORA, January 7, 1937
(Received January 8, 1937)*

Part 6 of my telegram No.8.

Following statements of importance were made by Minister for Foreign Affairs during the conversation:-

"Turkey is seeking no adventure and wants no territory for herself anywhere; least of all Arab.

3. Army Corps covering southern frontier are well below normal peace strength. Disbandment class will not be replaced until February. (This is normal.) Not one sentry has been placed on or near the frontier.

Turkey intends to act strictly within legal limits and to let procedure, initiated at Geneva take its proper course.

The *maximum* threat that comes from Turkey is that of bad relations with France in the event of a settlement unsatisfactory to Turkey.

All talk of Franco-Turkish armed hostilities is sheer nonsense.

Journey of the President of the Republic to Istanbul and thence to Konia is purely for health and climatic reasons. Meeting at Eskisehir attended by Prime Minister, Minister for Foreign Affairs and the Chief of the General Staff was to obtain President's approval for Turkish Ambassador's approach to you referred to in Part 1, and contingent retreat from extreme Turkish claim which it implies.

Turkey will remain faithful to her friends and her obligations. She has anchored herself to her friendship with England, and has no wish to embarrass in the slightest degree British relations with the Arab world.

Finally his Excellency said: "You can be absolutely certain that neither your Government nor you yourself will ever need blush for your Turkish friends."

F.O. 424/281, part. 33, p. 44, No. 4.

No. 129

Sir. P. Lorraine to Mr. Eden

No. 57.

Telegraphic.

ANGORA, January 19, 1937

(Received January 20, 1937)

SANJAK.

I have now some grounds for fearing that fire which Turkish press has been breathing has been inspired by President of the Republic himself, and I believe probably, for first time in history of this republic, his Excellency has been called to order by his Government, and his inclination to take the law into his own hands overruled by them. This then would explain both President's journey to Konia, &c., the meeting at Eskisehir (see my telegram No. 8, part VI), and President's subsequent return to Angora "at the request of the Government." In these circumstances, the euphemistic account of these presidential activities, given me by Minister for Foreign Affairs, is quite pardonable.

On this showing, it is Government who will not risk British disapproval and the reputation they gained at Montreux for action within the law, and they have made their policy prevail.

This development is highly important and distinctly promising for the future Government of this country. At the same time, it is all the more to be hoped that

the results at Geneva will rapidly justify the wisdom, prudence and courage that the Government have shown.

Please repeat to Paris.

(Repeated to Geneva).

F.O. 424/281, part. 33, p.53, No.14.

No. 130

British Delegation (Geneva) to Foreign Office

No.14.

Decypher.

GENEVA, January 26, 1937

(D. 12.45 p.m. 27th January 1937)

(R. 1.30 p.m. 27th January 1937)

Following from Secretary of State.

After a day of somewhat hectic negotiation Franco-Turkish agreement appears to have been reached on future of the Sanjak of Alexandretta. Turkish Minister for Foreign Affairs who had been in the depths of despair earlier in the day is correspondingly elated this evening. He explained to me how failure this morning would have been the end of him and throughout these negotiations the formidable figure of his master has been clearly visible to us all in a by no means distant background.

Tonight, flushed with wine and a new lease of life, M. Aras after expatiating at length on Anglo-Turkish friendship gave me an account of Dr. Schacht's visit to Turkey. From this it would seem that both the Ghazi and his Foreign Secretary had spoken plainly to Dr. Schacht. Their thesis was that the Central Powers had lost the war "not on account of any military inferiority but because they had been ranged against Great Britain and had in addition provoked the United States of America as a final calamity. These were mistakes which Turkey was determined never to commit again. Moreover M. Aras added "we have had experience of fighting as allies with Germany. Nobody who has done that ever wants to go through the experience again". It is clear from the way the Foreign Minister spoke that the Ghazi has far from pleasant recollections of his association with German Generals in the war.

According to M. Aras Dr. Schacht in reply to this definition of Turkish foreign policy had maintained that Germany shared their view and that she too was determined not to be involved in a future war against Great Britain. Nor apparently had Dr. Schacht anything very complimentary to say of Italy and in response to a question from Turkish representatives he gave specific assurance that Germany

had no commitment towards Italy in the Mediterranean nor had she any intention of incurring one.

Although M. Aras' utterances must always be taken with a grain of salt these appear to me none the less to be worth recording.

Addressed to Foreign Office telegram No. 14 of January 26; repeated to Angora.

F.O. 371/20860/E. 11626.

No. 131

Sir P. Lorraine to Mr. Eden

No. 60.

Confidential.

ANGORA, January 28, 1937

(Received February 8, 1937)

Sir,

I have the honour to transmit to you the annual report on Turkey for 1936.

2. I am again indebted to the members of my staff for their assistance in compiling the special sections of this report.

I have, &c.

PERCY LORRAINE

F.O. 371/20866/E. 823.

Enclosure in No. 131

Annual Report on Turkey for 1936

CONTENTS

I- Introduction

II- Foreign affairs -

Introduction

League of Nations

The Straits

Italo-Ethiopian dispute

Balkan entente

Proposed Middle-Eastern four-Power non-aggression pact

British Empire -

- a) United Kingdom
- b) Canada
- c) Australia
- d) Irish Free State
- e) India
- f) Palestine and Transjordan
- g) Bahrain
- Afghanistan
- Albania
- Austria
- Belgium
- Bulgaria
- Brazil
- Czechoslovakia
- Denmark
- Egypt
- Estonia
- Ethiopia
- Finland
- France
- Germany
- Greece
- Hungary
- Iran
- Iraq
- Italy
- Japan
- Netherlands
- Norway
- Poland
- Roumania
- Soviet Union
- Spain
- Sweden
- United States
- Yugoslavia

III- Internal affairs

IV- Turkish navy

V. Turkish army and air force

VI. Miscellaneous -

British and foreign concerns in Turkey

British institutions and British subjects

War graves

Claims

Press and propaganda

VII. Treaties, agreements signed, &c., during 1936

I-INTRODUCTION

The outstanding feature of 1936 in the history of the Turkish Republic has been the further rapid growth and strengthening of Anglo-Turkish friendship and mutual confidence. The most spectacular manifestation of this development was the unofficial visit to Turkey of King Edward VIII early in September, at the close of the holiday yachting cruise in the Adriatic and the Eastern Mediterranean. This visit, and the exceptional enthusiasm for the person of King Edward which was instantly engendered among the general public, had the effect of popularising in the space of a few days among all classes of the Turkish population the newly reformed friendship with England which till then had been the affair rather of Governments than of peoples. It seemed as though a few hours had sufficed to efface from the Turkish mind, in a manner far more reminiscent of the Arabian Nights Entertainment than of the hard, prosaic realities of the 20th century, the bitter memories of Anglo-Turkish hostilities and antagonisms between 1914 and 1923. It was not only in presidential palaces, but even in the humblest homes of peasant cultivators, that the news was received in December of the abdication of King Edward with bewilderment, dismay and a deep sense of personal loss.

2. The practical uses of Anglo-Turkish friendship in the domain of politics became apparent during 1936 in a number of matters which are treated in detail in the later portions of this report, viz., the Italo-Abyssinian war; the efforts of the League of Nations to abridge that war and to apply economic pressure to the Italian aggressor; the threat to the disturbance of the general peace in the Mediterranean which arose out of Italy's reaction to the economic sanctions enforced on her by fifty States members of the League; the termination, after the Abyssinian collapse, of assurances of mutual assistance against aggression; the revision, by legal processes, undertaken on Turkey's initiative and successfully effected at Montreux, of the Straits Convention of 1923 (see paragraph 7 of the 1935 report); the complete confidence felt by Turkey that His Majesty's

Government in the United Kingdom, when seeking in the late autumn to reconcile British and Italian interests in the Mediterranean, would do nothing that could prejudice Turkish interests; the possibility of plain speaking to Turkey, without risk of misunderstanding, when at the close of the year the Franco-Turkish difference regarding the Alexandretta Sanjak had reached an acute stage. From all these vicissitudes, Anglo-Turkish friendship emerged not only unscathed, but actually fortified: community of view succeeded the recognition of community of interests over a wide range of problems.

3. Furthermore, during 1936 friendships and collaboration was extended from the realm of politics into that of economics (see paragraphs 55 to 58), the most striking example being the signature towards the end of the year of a contract worth £2 ²/₄ million with a British firm for the erection of a modern iron and steel plant in Turkey. There may be here, in view of the financial and economic resiliency which Turkey has been rather unexpectedly displaying, the germ of important Anglo-Turkish business connexions in the future.

4. In general, the evolution of Turkey's foreign policy has followed very closely the lines indicated in the introduction to the annual report for 1935, with the difference, flowing naturally from the circumstances recorded in the preceding paragraphs, that it has gravitated more and more to harmonisation on the wider issues of peace, security and European reorganisation with that of His Majesty's Government, has become more indifferent to France except in so far as French policy follows the British lead, has drawn still further away from both Fascist and Communist ideologies and, while keeping friendship with Russia as a basic factor, has not felt it necessary to cultivate Russo-Turkish friendship so assiduously and intensively as formerly. The closer connexion with the United Kingdom has broadened Turkey's outlook.

5. In particular Turkey has adopted more definitely the British conception of the non-division of Europe into opposing camps; she finds that this is no bar, but rather an encouragement, to the development of regional groups such as the Balkan *entente* formed for the defence of regional interests, the cultivation of regional solidarity, and the protection of the Balkan area at least against use as a Tom Tiddler's ground by the rivalries of Great Powers.

6. During 1936 Turkey has grown perceptibly in wisdom, stature and dignity. This growth, and the British friendship which has so much favoured it, has tended to strengthen and lend lustre to the republican régime and to the man who created and still inspires it, Kamâl Atatürk.

II- FOREIGN AFFAIRS

Introduction

7. In the first part of the year Turkey's attitude in regard to the Abyssinian question led the Italian Ambassador in Angora on one occasion to threaten the Turkish Government with Italy's enduring displeasure. Later, with the authority of His Majesty's Government in the United Kingdom and the Turkish Government, the Turkish General Staff, on the one side, and the military attaché and naval attaché at His Majesty's Embassy and Wing Commander Vincent, R.A.F., on the other, exchanged views and information about the measures to be taken in the event of Italian aggression on a member of the League by reason of its fulfilment of obligations under article 16 of the Covenant. These conversations led the Italian Ambassador to tax the Turkish Government with a hostility to Italy incompatible with the Turco-Italian Treaty of Friendship of 1928. Turkey however, maintained stoutly that she was doing no more than her duty as a member of the League of Nations, and denied that she had any intention of attacking Italy. With the raising of sanctions by Turkey, and the ending of mutual and unilateral assurances of action in the event of Italian attack against a member of the League of Nations acting under article 16 of the Covenant, Turco-Italian relations became more normal, although Turkey still remained hostile to any attempt of Italy to claim or establish any political or naval hegemony in the Mediterranean, or to try to reach with Great Powers only any form of Mediterranean settlement that left Turkey out of account, or was of a character to strengthen the position of Italy or prejudice that of Turkey.

8. Throughout the crisis over Abyssinia the Turkish Government co-operated most loyally and completely with His Majesty's Government. In addition, most friendly relations between the two countries prevailed during the whole of 1936. This friendship was strikingly demonstrated by the President of the Republic and by all classes on the occasion of the death of His Majesty King George V, and during the incognito visit of His Majesty King Edward VIII, in September, to Gallipoli and Istanbul. The visit of the Australian warships *Australia* and *Sydney* to Gallipoli in April and the visit of the Turkish fleet to Malta in November were highly successful, and passed off in an atmosphere of the greatest goodwill and friendship.

9. Among important events of the year of Anglo-Turkish interest were the signature of a Trade and Clearing Agreement in September, the conclusion of an agreement between the Turkish authorities and the British firm of Brassett and Co. for the construction of an iron and steel plant in Turkey, and the Anglo-Turkish talks in December with a view to the conclusion of an agreement on the lines of the London Naval Treaty of 1936. Of imperial interest were the signature of a commercial treaty between Turkey and the Irish Free State and unsuccessful

attempts to obtain more favourable treatment for Canadian trade with Turkey and for trade between the Colonies and Turkey.

10. Friendship with Soviet Russia remained, as in the past, a basic axis of Turkey's foreign policy, but with the rapid growth of Anglo-Turkish friendship it seemed to occupy rather less of the Turkish horizon than hitherto. In the autumn, at Soviet suggestion, the Turkish Government contemplated inserting in the speech delivered by the President of the Republic on the annual opening of the Turkish Assembly a statement to the effect that the Straits would be closed to aggressors but, on the advice of His Majesty's Government, this idea was abandoned, and the speech merely contained an innocuous allusion to the Straits being henceforth closed to belligerents that was couched almost in the very wording of the Montreux Convention.

11. With Iran, Afghanistan and Iraq, Turkey's relations were excellent. The signature of a pact of non-aggression between the four countries was held up pending the settlement of the frontier dispute between Iran and Iraq. The Afghan Ministers of War and for Foreign Affairs visited Turkey in 1936.

12. Close relations as ever, existed between Turkey and the other members of the Balkan *Entente*. The idea, towards the end of the year, of a treaty of friendship and "bon-voisinage" between Yugoslavia and Bulgaria was benevolently regarded in this country.

13. Germany, in addition to sending more goods to Turkey than any other nation, was also Turkey's best customer. As a result of trade exchanges, a large amount of money due to Turkey was "blocked" in Germany. Increasing numbers of Germans, Aryan and other, found official employment in Turkey as advisors or professors. At the end of the year, Dr. Schacht visited Turkey to study, it is said, the possibility of making Turkey still more economically dependent on Germany, and apparently to ascertain also the extent of British competition and the possibilities of political Turco-German collaboration, while probing at the same time the relations of Turkey to Soviet Russia and to the Franco-Russian combination.

14. France's relations with Turkey were friendly, and stress was laid on this friendliness, when, on occasion of the Franco-Syrian Agreement, Turkey raised the question of the necessity of independence for the districts of Alexandretta and Antioch. The difference was taken before the Council of the League of Nations in December and was subsequently discussed in Paris, but no agreement was reached between the two parties to the dispute before the end of the year.

15. In April the Turkish Government who, in previous years, had frequently raised the question of a revision of the Straits Convention, made it known that, as it was evident that treaty guarantees were important to prevent effective aggression or safeguard national interests, it was necessary that the Straits should be

remilitarised. The Turkish Government were even prepared to occupy the Straits Zones with a military force as a step simultaneous with the formal raising of the question of the revision of the Straits Convention with the signatories thereof. The Turkish Government was, however, dissuaded from taking this step by His Majesty's Ambassador and recognised that the advice given by him in this connexion was in Turkey's own best interest. Subsequently, at a conference in Montreux, from participation in which Italy, a signatory of the Straits Convention of 1923, abstained, while Soviet Russia, which had not ratified the 1923 convention, took part, the Straits Convention signed at Lausanne in 1923 was replaced by a new convention, signed in July 1936, providing in a general way for free transit of foreign warships through the Straits, allowing Turkey to remilitarise the Straits Zones, and transferring to the Turkish Government the functions of the International Commission set up under the 1923 convention. The example of the Turkish Government in obtaining the remilitarisation of the Straits by negotiation instead of by force was generally quoted with approval except in countries which had left the League of Nations.

16. In commercial and financial relations with foreign countries one may note that in 1936 Turkey continued to prevent the export of "Devises," and to conduct trade on a clearing basis except with countries with whom the trade balance was in favour of Turkey, and that in the first ten months, her exports exceeded imports. Further, that, by arrangement during the year with the council of the old Ottoman Debt, it was agreed that, for five years, annuities due by Turkey would be paid half in goods and half in cash. The policy of buying out foreign public works companies in Turkey continued, among the enterprises bought in 1936 being the Eregli coal fields and the Oriental Railways - both owned by French interests. Finally, the Turkish pound, although pegged to the franc, was not devalued with the franc, but even appreciated in value.

17. Turkey, in 1936, continued to follow a policy of being on good terms with all neighbours, and seeking to secure peace. She was a firm supporter of the League of Nations, and her prestige was high both in east and west.

League of Nations

18. Turkey has continued, as in 1935, to be a strong supporter of a powerful and comprehensive League of Nations, and has lost no opportunity of proclaiming her faith in the system of collective security for which the League stands. If, in connexion with the Alexandretta dispute, there were elements in Turkey who declaimed against the alleged lack of sympathy shown at Geneva towards the Turkish cause, there was no evidence that these outbursts of an irritated nationalism represented the feelings of those in whose hands lies the direction of Turkish foreign policy.

19. On the 12th March 1936, the permanent delegate of Turkey accredited to the League of Nations signed, on behalf of his Government:-

- 1) The protocol of signature concerning the Statute of the Permanent Court of International Justice;
- 2) The protocol relating to the accession of the United States of America to the protocol of signature of the Statute of the Permanent Court;
- 3) The optional clause provided in the protocol of signature of the Statute of the Court, his signature being accompanied by the following declaration:-

"On behalf of the Turkish Republic, I recognise as compulsory, *ipso facto* and without special agreement, in relation to any member of the League of Nations or State accepting the same obligation, that is to say, on condition of reciprocity, the jurisdiction of the Court in conformity with article 36, paragraph 2, of the Statute of the Court, for a period of five years, in any of the disputes enumerated in the said article arising after the signature of the present declaration, with the exception of disputes relating directly or indirectly to the application of treaties or conventions concluded by Turkey and providing for another method of peaceful settlement."

The Straits

20. Early in 1936 it became clear that the Turkish Government considered the question of the remilitarisation of the Straits as both vital and immediate. The counsellor of the Turkish Embassy sounded His Majesty's Government in the United Kingdom on the subject on the 6th February, and in the middle of March Nuri Pasha, at that time Iraqi Foreign Minister, who was then in London, became the spokesman and sponsor of the Turkish view. Both gentlemen were informed that machinery was available for securing the revision of treaty arrangements which had become inappropriate or inapplicable to changed conditions (namely, article 19 of the Covenant of the League and a simultaneous approach to the signatories of the Straits Convention of 1923), and that, if Turkey chose to put that machinery in motion, there was no reason to expect that the attitude of His Majesty's Government would be unsympathetic. The action of Germany in reoccupying the Rhineland not only stimulated the Turkish Government to effect a rapid solution of the question of the Straits, but constituted a striking contrast to the correct and peaceful manner in which the Turks had begun to deal with their own problem. The Turkish Government's desire was to obtain the suppression of the Straits régime through diplomatic channels, without giving their request a character of undue urgency even at a time of grave crisis in Europe, and without renouncing any of their claims to complete sovereignty over the sea routes which led through the heart of the country. The Turkish view was that such a correct attitude merited

appreciation and a genuine effort on the part of the nations of Europe to meet her just demands, thereby proving their sincerity in condemning the violent means by which Germany had attained a similar object.

21. The Turkish Minister for Foreign Affairs himself raised the question in London on the 23rd March: his intention at that time was to reach agreement by individual discussions with the various interested Powers before raising the question formally. It was pointed out to him that such discussions might easily be misrepresented, and he was finally dissuaded from placing the question on the Council agenda on the 24th March, mainly on the grounds of insufficient notice. Dr. Aras gave His Majesty's Government an assurance that the Turkish Government would never take any action except in conjunction with His Majesty's Government and the League, but expressed his Government's determination to raise the question of the Straits before the termination of the negotiations connected with the Italo-Abyssinian war, and to discuss the matter in relation to the fortification of the Dodecanese.

22. In spite of these assurances there was little doubt that elements existed in Turkey which were urging their Government to follow the example of Germany and Austria, who had violated their treaty obligations with impunity, and in these circumstances His Majesty's Ambassador pointed out to His Majesty's Government that the best method of keeping the Turkish Government on the narrow path of virtue in this question would be to return a prompt and favourable response to their request for its discussion. On the 8th April the Turkish Minister for Foreign Affairs set forth the Turkish case in a long conversation with His Majesty's Ambassador. He summarised the changes in the European situation which necessitated some modification of the Straits régime - the feeling of general insecurity which was the result of the Italo-Abyssinian conflict, of Germany's repudiation of the Treaty of Locarno, and of the Austrian denunciation of the military clauses of the Treaty of Saint-Germain; the general process of rearmament; the Italian fortification of the Dodecanese; the violation of the guarantee afforded to Turkey in article 18 of the Straits Convention by the facts that Japan had left the League of Nations and Italy had refused to regard herself as bound by certain international guarantees, that she had accepted, so long as sanctions were enforced against her, and finally the growing habit of unilateral repudiation of international obligations. Dr. Aras further explained that the Turkish Government's intention was to make a simultaneous approach to the signatories of the Straits Convention, and at the same time to send troops to occupy, though not to fortify, the Straits Zones as a precautionary measure, a policy strongly urged by the General Staff and the leaders of the Popular party. His Majesty's Ambassador pointed out to Dr. Aras the unwisdom and undesirability of any such occupation and the adverse effect which it would undoubtedly have on British public opinion, and Dr. Aras was able

to convince the Prime Minister and the President of the Republic of the imprudence of this policy, and the Cabinet endorsed this view. The projected occupation of the Straits Zones was abandoned, and on the 10th April a Turkish note formally raising the question was, after personal consultation with His Majesty's Ambassador about its substance and wording, communicated to the Turkish representatives abroad for presentation to the Governments concerned, and also to the Secretary-General of the League of Nations, though only as a courteous attention which conveyed no suggestion that the question was one for the League to deal with, especially as it was desired that there should be no bar to the participation of Japan in the negotiations. The note indicated the changes in the international situation which had supervened since the signature of the convention in 1923 and, in the opinion of the Turkish Government, warranted revision in certain respects of that Convention. It formulated a reservation regarding steps which the Turkish Government might, with the consciousness of its national responsibilities, find it necessary to take in case of imperious necessity, and ended by saying that the Turkish Government were willing to enter on negotiations for the revision of the convention in such manner as to secure the inviolability of Turkish territory and with a view to ensure the constant flow of commerce and navigation through the Straits.

23. At the same time the Turkish Government were undoubtedly anxious about possible Italian reactions to their approach, and felt they had exposed the country to a considerable risk in adopting the course of international correctness and legality. His Majesty's Ambassador, although recognising that the contingency thus feared was a remote one, pointed out that it would be lamentable if, after adopting this policy, the Turkish Government were to become the object of unexpected aggression from any quarter and urged His Majesty's Government to exercise extreme naval vigilance in the Mediterranean.

24. A few days later reports began to circulate to the effect that Turkish troops were entering the Straits Zones. The rumour, which was broadcast from London, Paris and Berlin, was vehemently denied by the Ministry for Foreign Affairs, was, indeed, unfounded and was soon forgotten. The reaction in the London press to the Turkish note was the subject of favourable comment in the Turkish press, which also expressed satisfaction at the delicacy shown by the United Kingdom in sending a quick reply to the Turkish note, and in stating her readiness to discuss the question immediately, adding that then ties of friendship which were being daily strengthened between the United Kingdom and Turkey would form the most solid basis for the establishment of peace in the Mediterranean.

25. His Majesty's Government also used their good offices in supporting the Turkish case with the French Government, urging that it was most desirable on grounds of general principle to give all reasonable encouragement to the

procedure, adopted by the Turkish Government, of proposing treaty revision by negotiation and agreement. The Italian Government also agreed to an examination of the Turkish request, though with general reservations in every other respect, and Dr. Aras eventually called a special conference to meet at Montreux on the 22nd June, the Powers represented to be the parties to the 1923 convention, namely, Bulgaria, France, Great Britain, Greece, Italy, Japan, Roumania and Turkey, as well as the Soviet Union, who signed but did not ratify and Yugoslavia who participated in the 1923 negotiations but did not sign. This date was agreed upon, although ultimately the Italian Government took up no part in the negotiations. The Commonwealth of Australia was represented at the conference by a separate delegation.

26. Preliminary discussions had started in London, between the Secretary-General of the Turkish Ministry for Foreign Affairs and representatives of the Foreign Office and the Admiralty. The opening session of the conference was held at Montreux, as arranged, on the 22nd June, and the Right Hon. S.M. Bruce was elected president. Throughout the negotiations it was always borne in mind that if the conference failed to reach agreement Turkey might take unilateral action, and indeed when the conference had lasted a fortnight the Turkish press began to show marked irritation with the delays and difficulties which were being encountered. The attitudes of Italy, Germany and Japan were criticised as being unfavourable to Turkey, and the Soviet press was attacked for the reproaches it had made that Turkey had not considered Soviet interests in the Straits question. The substitution of a British draft, which was styled unwarranted and tactless, for the original Turkish draft did not create a favourable impression at Angora, and His Majesty's Ambassador, ascertaining in conversation with the Acting Minister for Foreign Affairs that the press statements did approximately represent the feeling of the Turkish Government, suggested to His Majesty's Government that the misunderstandings could best be cleared up by frank explanations at Montreux. Explanations subsequently took place, and the Turkish delegation agreed that the attitude of the Turkish press and of the Acting Minister for Foreign Affairs was due to a complete misunderstanding which they had taken the necessary steps to rectify. A satisfactory basis of settlement was reached on the 15th July, and the new convention was signed by all the Powers concerned with the exception of Italy on the 20th July.

27. The difficulties which arose during the conference were due in the first place to the fact that the Turkish Government did not produce any definite proposals until the actual opening of the conference, and when their proposals were at length obtained, it was found that, contrary to all expectations, they involved a redraft of the whole convention instead of a revision of the demilitarisation clauses only. These difficulties were much reduced when, after ten

days of preliminary discussion, the United Kingdom delegation submitted a revised draft, based on the Turkish draft, which became the text on which the conference worked. A second factor was the attitude of the Soviet delegation. It soon became clear that the Turkish and Soviet Governments had failed to reach any preliminary agreement as Dr. Aras had claimed, and in fact it seemed likely that the delay in the presentation of the Turkish proposals was due to this lack of agreement, and that the Turkish Government, who had been obliged to make important concessions to the Soviet Government from the outset, were prepared to yield to Russian pressure on practically every point.

28. Several points of considerable importance were gained by the British delegations in the course of the negotiations. Acceptance was secured of the principle that the only overriding obligations entitling Turkey to discriminate between belligerents should be those deriving from the Covenant of the League or from pacts to which Turkey is party. The Soviet delegation had formally proposed the complete closure of the Black Sea to any non-Black Sea belligerent, and the fact that they were eventually induced to accept reciprocity was another major point gained. The Turkish Government gave a useful undertaking to furnish signatory Powers with even more information than that formerly supplied by the Straits Commission. The principle of freedom of the Straits was reasserted and maintained, and the British delegations claimed that the conditions of entry into the Black Sea in peace time were far more satisfactory than those originally proposed; that attempts to convert the Black Sea into a *mare clausum* had been successfully resisted; and that the commercial clauses were in many ways more satisfactory than those of the 1923 convention.

29. The signature of the convention was the signal for remarkable manifestations of joy throughout the country. The Turkish troops, who occupied the Bosphorus and Dardanelles Zones during the night of the 20th and the morning of the 21st July, were greeted with garlands and streamers, and the Turkish fleet was met at Canak by cheering crowds. The signature itself was announced by broadcasts throughout the country, and was celebrated with flags, illuminations, speeches and torchlight processions. The press was enthusiastic, and special tributes were paid to the gentlemanly manner in which British diplomacy had worked in a question of vital importance to Turkey. The President informed His Majesty's Ambassador that he regarded the outcome of the conference as a "common success" for England and Turkey, and that he rejoiced at the friendly understanding that characterised the relations between the two Governments. Cordial greetings were exchanged between His Majesty's Principal Secretary of State for Foreign Affairs and the Turkish Minister for Foreign Affairs. The resentment felt at the Russian attitude appeared to have been entirely dissipated in a reaffirmation of Turco-Russian friendship, and the Minister for Foreign Affairs,

in a speech to the Grand National Assembly when presenting the convention for ratification, expressed his thanks to all the contracting parties, and gave an assurance that Turkey would not cease to follow a correct and peaceful course in her foreign policy.

30. The deposit of the ratifications in Paris was completed on the 9th November, and the convention entered into force definitively from that date. The former International Straits Commission was abolished under the terms of the new convention, and the functions hitherto exercised by it were transferred to the Turkish Government, a new department being created for the purpose at the Ministry for Foreign Affairs. A series of regulations were issued which fixed the limits of the new prohibited zones, and prescribed the routes to be followed in visiting Troy and the war cemeteries on the Gallipoli Peninsula, and the saluting stations for foreign warships.

31. The discussions which took place at Montreux in regard to the effect of the new régime on existing arrangements for the maintenance and inspection of the Gallipoli war cemeteries are treated in section 6.

Italo-Ethiopian Dispute

32. In December 1935 the Turkish Government had replied to the request of His Majesty's Government in the United Kingdom for military support in the event of an Italian aggression, arising out of the application of article 16 of the Covenant, on units of the Mediterranean Fleet or other British objectives, to the effect that they would "faithfully apply the Covenant in order to support, by collective action, the State exposed to such an act of aggression," their reply constituting a complete and unconditional acceptance of the thesis of His Majesty's Government. As regards certain specific naval facilities and means of support sought by His Majesty's Government, the Turkish Government stated that this matter was settled *a fortiori* by the above reply, but that as the question of facilities and methods of co-operation was a military one, Turkey was ready and anxious to discuss such matters with the British naval and military authorities. Arrangements were accordingly made early in February 1936 for discussions on naval, military and air matters to be conducted with the Turkish General Staff by, respectively, the naval and military attachés to His Majesty's Embassy and by an air officer specially delegated for the purpose by Royal Air Force Headquarters, Middle East. In the course of discussions, full and frank information was volunteered by the General Staff, who were clearly eager to make the maximum contribution in their power towards co-operation in the event of war with Italy.

33. Earlier, on the 2nd January, the Turkish Ambassador in London was informed, in reply to an enquiry, that in the event of an unprovoked attack by Italy during the existing emergency on a nation, e.g., Turkey fulfilling its obligations

under the Covenant, His Majesty's Government might be counted upon to do their duty. Similar assurances were given to the Greek and Yugoslav Governments. The year thus started in an atmosphere of cordial co-operation between His Majesty's Government and the Turkish Government in the face of the difficult situation created by Italy in the Mediterranean.

34. The policy of the Turkish Government *vis-à-vis* the Italian Government throughout the Abyssinian dispute was similarly inspired by a desire to co-operate in the greatest possible measure with His Majesty's Government, consonantly with their obligations to keep in consultation with their Balkan allies. The Italian Ambassador at Angora had enquired, at the very end of 1935 (as recorded in paragraph 120 of the report for that year) how the Turkish Government intended to harmonise their conduct towards the British request for assurances with the spirit of the Italo-Turkish Pact of 1928, which was still in force. The Turkish Government decided to consult His Majesty's Government on the terms of the reply to be made to M. Galli, their purpose being to ensure that it should accurately reflect the identical conception held by both countries of the obligations imposed by the Covenant; and on the 3rd January His Majesty's Ambassador received from the Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs the text of an instruction which had been despatched to the Turkish Ambassador at London to this end. Sir Percy Loraine was able, on instruction from the Secretary of State, to convey confidentially and semi-officially to the Ministry for Foreign Affairs the views of His Majesty's Government on the reply to be returned to M. Galli, which, as actually communicated to him (on the 15th January), was to the effect that, in the event of an Italian act of aggression, Turkey immediately and automatically made common cause with its victim, and that the obligation to do so, which flowed from paragraph 3 of article 16 of the Covenant, in no way conflicted with the Italo-Turkish Pact of 1928.

35. On the 24th January the Italian Government addressed to His Majesty's Government in the United Kingdom, and to the Governments of the other fifty States participating in the application of economic and financial sanctions under article 16 of the Covenant, a communication protesting against the interpretation placed by His Majesty's Government on that article and against the arrangements concluded between His Majesty's Government and certain other Governments (including Turkey) for mutual assistance of a military character. His Majesty's Ambassador, on instructions, enquired of the Turkish Government whether they concurred in the terms of the reply which His Majesty's Government proposed to return to this communication, namely, that their position remained unchanged, and that they saw no useful purpose in prolonging the correspondence on the subject. The Turkish Government readily and immediately concurred in the terms of the proposed communication, and, in so informing His Majesty's Embassy,

transmitted the draft of the Turkish reply, which was framed in practically identical terms. The Turkish communication, after approval by the other Governments of the Balkan *entente*, was despatched in the middle of February in the agreed terms.

36. On the 17th February, shortly before the opening of the discussions concerning naval, military and air matters referred to in paragraph 32 above, the Italian Ambassador informed the Turkish Government orally that the Italian Embassy in London had learnt that one or several British Royal Air Force officers were to arrive, or had already arrived, in Turkey to visit aerodromes at Smyrna and in South-West Asia Minor in order to prepare with the Turkish General Staff a collective action against the Dodecanese. M. Galli enquired whether this corresponded with the facts. In acquainting His Majesty's Ambassador with this *démarche*, the Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs stressed the desirability of acting in close understanding with His Majesty's Government in the matter, and handed to His Excellency the text of the reply which it was proposed to return to M. Galli - to the effect that, since collective action had been decided on, the Turkish Government did not think that any useful purpose would be served by reverting to the question of principle, of which M. Galli's request merely concerned a detail of application of interest to the military authorities only; the Turkish Government were, moreover, able to state formally that Italian information in regard to preparations for an attack on Italy was devoid of all foundation. After consulting the Secretary of State, His Majesty's Ambassador was able to inform the Turkish Government that, in the event of His Majesty's Government also being approached by the Italian Government, they would reply in terms similar to those of the Turkish draft, which appeared entirely adequate.

37. By the middle of June the contingency of the raising of sanctions was under consideration by His Majesty's Government. Sanctions were, in effect, raised on the 15th July by all Governments concerned, including the Turkish Government, who had loyally co-operated in applying them. On the 18th June the Secretary of State, in the course of a statement to the House of Commons, informed the House that, in the view of His Majesty's Government, the assurances given in December to the Governments of certain Mediterranean Powers, and reciprocated by the latter, should not end with the raising of sanctions, but should continue to cover the period of uncertainty which must necessarily follow any termination of action under article 16. Mr. Eden added that these assurances would be intended to operate only so long as, in the opinion of His Majesty's Government, they remained appropriate to the circumstances. This declaration was communicated by His Majesty's Chargé d'Affaires on the 20th June to the Ministry for Foreign Affairs, who stated that Dr. Aras had already expressed satisfaction with its contents; but a few days later the Prime Minister, while cordially welcoming Mr. Eden's declaration, pointed out to His Majesty's Ambassador that, whereas the assurances exchanged in December were reciprocal, the wording of

the declaration left His Majesty's Government the sole arbiter of the moment at which they lapsed. On the 9th July the Turkish Government, in reply to Mr. Morgan's communication of the 20th June, intimated that they were in agreement with His Majesty's Government as regards the continuance of the assurances during the period of uncertainty, and added that the duration of that period would need to be determined eventually by agreement between the two Governments.

38. On the 13th July, two days before sanctions were to lapse, the Acting Minister for Foreign Affairs informed His Majesty's Ambassador that the Italian Embassy had suggested to him three days earlier that the assurances given by Turkey to His Majesty's Government in December 1935 should lapse with the lapse of sanctions. The Turkish Government had forthwith telegraphed to their representatives in London, Belgrade and Athens instructing them to inform the Governments to which they were accredited that, in the Turkish view, the assurances should remain binding until their termination was agreed on between the parties concerned. Later on in the same day (the 13th July) the Italian Ambassador had informed M. Saracoglu that the Italian Government had already been informed by His Majesty's Government that they regarded the Mediterranean assurances as having lapsed. M. Galli's statement, as it turned out, was in accordance with the facts, for on the 11th July the Italian Chargé d'Affaires at London had been given verbal explanations at the Foreign Office regarding the view held by His Majesty's Government in the matter, the most important feature of which, from the point of view of Turkey, was the statement that the assurances to Turkey, Yugoslavia and Greece contained in the Secretary of State's declaration of the 18th June were unilateral and entirely spontaneous on the part of His Majesty's Government, and that no corresponding assurances had been asked for or given by three Governments in question. It was not, however, until the 20th July - a week after the above-mentioned conversation between Sir Percy Loraine and M. Saracoglu - that His Majesty's representative received a telegraphic account of the explanations given to M. Vitetti at the Foreign Office. Owing with the delay with which the latter account, as well as reports of other developments vitally bearing on the situation, were received, His Majesty's Ambassador was not in a position to explain fully the view of His Majesty's Government to the Turkish Government, who on the 18th July informed him that it was their intention to give His Majesty's Government a unilateral assurance to cover the period of uncertainty. His Majesty's Ambassador was instructed to discourage the Turkish Government from taking action, and was able to do so successfully. On the 31st July the Minister for Foreign Affairs made a statement to the Grand National Assembly on the subject of the raising of sanctions and the Mediterranean assurances, which was found to be entirely satisfactory to the point of view of His Majesty's Government.

Balkan Entente

39. The harmony prevailing in the councils of the *Balkan Entente* during the year appears to have varied directly with the degree of confidence and cordiality which marked Anglo-French relations. Thus, prior to the meeting of the Councils of the *Balkan Entente* and of the *Little Entente* at Belgrade in May, His Majesty's Ambassador was informed, confidentially, by the Turkish Minister for Foreign Affairs that dissension, serious enough to threaten disruption, prevailed as a result of M. Titulescu's alleged efforts to drag the whole combination at the heels of France, whose vacillating policy towards Italy, and tendency to estrange herself from England, had disgusted the Turks and the Yugoslavs in an apparently equal degree. Dr. Aras added that Roumania had, nevertheless, been forced into the line, and that the front would be restored on condition that the *Entente* would follow and support an Anglo-French lead, but not a French or Franco-Italian lead. While the exact rôle played by the various persons concerned in this tussle necessarily remains doubtful, the tendency of the two *Ententes* to split at that moment into divergent groups under the tug of events in Germany, France and Russia was certainly very real. However, the conference, when it took place, was successful in papering over the cracks, and the subsequent improvement in Anglo-French relations, and the general lessening of the particular tensions of that moment, gradually helped them to close. So far as the *Balkan Entente* was concerned, it continued to be help up, in public utterances, as a model of co-operation and pacific endeavour for less serene and conciliatory nations to follow.

40. The Turkish Foreign Minister became president of the *Balkan Entente* Council on the 9th February 1936 - the second anniversary of its formation. In a press interview which his Excellency gave shortly afterwards, he summarised the policy of the *Entente* as "peace and friendship between the Balkan States; peace and order in Europe; finally, world peace. Fidelity to the system of collective security and textual execution of engagements undertaken towards the League of nations."

41. The principal result of the meeting of the Council of the *Entente* at Belgrade, to which reference is made above, was a clarification of Greece's military obligations under the pact. Whereas Greece had previously contracted out of any obligation to render military assistance save in the case of an aggression by Bulgaria, she agreed to render it in the case of an aggression by Albania, whether acting singly, or with Bulgaria, or in concert with Hungary, provided always that it did not involve her in hostilities with Italy. If Italy were involved, Greece would, however, maintain a benevolent armed neutrality (i.e., keep troops on the Bulgarian and Albanian frontiers without moving them across the frontier) and place her ports, if required, at the disposal of her allies. It may here be recorded that, in a conversation with His Majesty's Chargé d'Affaires in November, Dr. Aras

stated that he did not ask that Greece should take part in a conflict involving Turkey, though Turkey would be ready to help her if she were attacked. Greece would render better service to Turkey by remaining neutral. He had, he said, supported this thesis during the discussions of the *Entente*, and it had found general acceptance.

42. On the subject of Bulgarian rearmament the Council of the *Entente* agreed that if the question were raised diplomatically, in a legal manner, the *Entente* would take the request into consideration, subject to the renunciation by Bulgaria of revisionist aims.

43. The possibilities of Bulgaria's joining the *Entente* and of her being given some form of satisfaction to induce her to take this step, were mooted on various occasions during the year under review, but no general solution was reached. On the 7th August the Turkish Minister for Foreign Affairs expressed agreement with a personal suggestion made by His Majesty's Ambassador that it would be a good idea if some encouragement could be given to Bulgaria to adhere, but he does not appear to have pursued the matter in any way. On the other hand, a rapprochement developed between Bulgaria and Yugoslavia, and Prince Paul informed His Majesty's Minister at Belgrade in October that a treaty of friendship between the two countries would shortly be concluded, though it would remain in abeyance until after a visit which the Yugoslav President of the Council was shortly paying to Angora (see paragraph 160). On his return journey M. Stoyadinovitch was received by King Boris and, after his arrival in Belgrade, he informed Sir R. Campbell that the treaty was slowly progressing. The Bulgarians, at that stage, mentioned no treaty to His Majesty's Minister in Sofia, and merely spoke of a rapprochement (and a fragile one at that) between the two States. For his part, Dr. Aras informed His Majesty's Chargé d'Affaires in November that Turkey viewed the rapprochement with favour, but was not sure whether a treaty of friendship would be actually signed. In any case, it would be necessary for Yugoslavia first to consult her Balkan partners. Both Turkey and Yugoslavia wished to do what they could to help M. Kiosseivanoff. Dr. Aras appeared, on this occasion, indifferent to whether Bulgaria joined the Balkan *Entente* or not; and was evidently not in the least afraid of her.

44. The consultation referred to by Dr. Aras duly took place, the Yugoslav President of the Council having decided to go ahead. Turkey gave the treaty her blessing, but Greece and Roumania at first raised objections. These were eventually withdrawn, though, so far as Greece was concerned, with some reluctance, and it was stated at the end of the year that treaty would shortly be signed.

45. A slight troubling of waters occurred early in the year as a result of the decision of the King of Albania to marry his sister to a member of the family of the late Sultan Abdul Hamid. This decision evoked resentment in Angora, and the

Turkish Minister in Albania was withdrawn. Furthermore, the Turkish Government asked their associates in the Balkan *Entente* to mark their solidarity with Turkey's protest by allowing only Chargé d'Affaires to attend the wedding. In the event, the Turkish request seems to have been considerably improved upon, but the significance of the incident lies in the alacrity with which a response was made to the Turkish request by a combination of the Little and Balkan *Ententes*.

46. The Economic Council of the Balkan *Entente* met at Bucharest in January and at Bled in July. Its achievements were inconsiderable, and were largely confined to the less contentious fields of postal and telegraphic arrangements and air agreements, though in January it was decided to establish direct railway communication between Bucharest and Belgrade. In accordance with a decision of the first meeting, a conference of shipping experts took place in Istanbul at the end of May.

47. A meeting of the representatives of the press of the Balkan *Entente* was held at Bucharest in June.

48. The second meeting of the General Staffs of the *Entente* was held at Bucharest early in November, Turkey being represented by her Chief of the General Staff, Marshal Fevzi Çakmak, who had never previously left Turkey.

49. It may be said that during 1936 the Balkan *Entente* on the whole served the purposes of its authors, and withstood reasonably well, though not without some creaking, the strains put on it as a result of flux in European affairs.

Proposed Middle-Eastern Four Power Non-Aggression Pact

50. Little progress was made in the course of the year towards concluding the proposed pact, which had been initialled at Geneva on behalf of Turkey, Iraq, Iran and Afghanistan on the 2nd October 1935. Turkey was in favour of signature; Afghanistan as explained to His Majesty's Ambassador by the Afghan Minister for Foreign Affairs in the course of his visit to Angora in January, was ready to sign when the other three parties were ready; Iraq, however, was unwilling to sign until her frontier dispute with Iran had been settled, considering that it was ridiculous for her to sign a non-aggression pact with Iran so long as the latter maintained that there was no legal frontier between Iran and Iraq and claimed as legally Iranian certain territory on the Iraqi side of the present line and in Iraqi occupation *de facto* and also in the view of His Majesty's Government *de jure*.

51. In the course of the summer an understanding, which Nuri Pasha was largely responsible for promoting, and of which His Majesty's Government were kept informed, was reached between Iraq and Turkey, which, it was hoped, would help to expedite the conclusion of the pact. The Turkish Government informed

Nuri Pasha that they were willing to postpone signature until March 1937 in order to give time for further negotiation between Iraq and Iran on the subject of the frontier dispute; if a comprehensive settlement had not been reached by that date, the Turkish Government undertook to press the Iraqi Government to sign the pact in return for acceptance by the Iranian Government of the existing frontier, subject to their receiving an anchorage at Abadan and in return for an undertaking to continue negotiations for a conservancy and navigation convention.

The British Empire

a) The United Kingdom.

52. The excellent relations which prevailed between Great Britain and Turkey in 1935 were still further strengthened in 1936, and they were, moreover, satisfactorily broadened by their extension from the political to the economic domain. As a corollary, Turkish statesmen, from the President of the Republic downwards, showed a gratifying and sincere readiness to discuss their policies and aims, in many different fields, with His Majesty's representative. At the Montreux Conference, which for Turkey was the outstanding event of the year, the closest collaboration was maintained between the British and Turkish delegations; and if misunderstandings arose in Turkey (partly at any rate as a result of extraneous influences) about the rôle of His Majesty's Government, these misunderstandings had been completely dissipated by the end of the conference. So much so was this the case that the Prime Minister sent a message to His Majesty's Ambassador conveying his great appreciation of the British contribution "in terms of wisdom, moderation, friendliness and even in some respects abnegation for the common good."

53. A brief reference to the outstanding events in Anglo-Turkish relations is contained in the introduction, and these events will now be treated in greater detail; the bearing on our relations with Turkey of the Italo-Ethiopian dispute and its outcome, and of the Montreux Conference, has been described in the chapters dealing with those subjects respectively.

54. Chronologically, the year was marked by the following major events and tendencies: i) the newly found desire of the Turkish Government to turn to Great Britain for aircraft and supplies, and for assistance in connexion with her programme of industrialisation; ii) the signature of the Anglo-Turkish Trade and Clearing Agreement; iii) the visit of King Edward to Istanbul; iv) the visit of the Turkish fleet to Malta; v) the signature of the Brassert contract.

55. Early in the year the prospects confronting Anglo-Turkish trade were gloomy. The Anglo-Turkish Trade and Payments Agreement was working badly, and British firms were chary of undertaking commitments in Turkey. To this distrust was added a lack of confidence in Turkey's financial stability owing to the knowledge that the foreign exchange position was - temporarily at any rate - acute, and to the belief that a default on the service of her external debt was rather more than a possibility. The extreme reticence of the Turkish authorities with regard to the exchange position did not, it may be added, help to dispel this *malaise*. On the other side the Turkish Government, impressed by the reports of their air mission in England on the performance of British aircraft, begged for facilities to purchase fifty fighting and bombing machines, and sent representatives to London in February to endeavour to conclude with Messrs. Brassert (as representing the United Kingdom steel industry) an agreement for the construction of a large-scale iron and steel factory at Karabük, payment to be effected by the sale, through special organisations to be established in Great Britain and in Turkey, of selected Turkish products such as minerals.

56. Politically, it was eminently desirable to encourage these activities in view of the importance of close relations with a country occupying such an important strategic position as Turkey and of the desirability of off-setting German commercial penetration, which was threatening to make of Turkey a German economic protectorate. An essential economic difficulty remained, however, to be overcome, viz., the mediocre capacity of the British market to absorb Turkish exports. It was clear that unless Turkish exportabilities could be stimulated, and more sterling exchange made available to the Turkish Government by these other means, Anglo-Turkish trade was doomed to stagnation, if not to actual strangulation. For the purpose of obtaining reliable data, the study of which would, he hoped, indicate the possibilities of a reasoned solution of this problem. His Majesty's Ambassador proposed that a special investigation should be conducted by British experts sent to Turkey for the purpose. This proposal, accepted with alacrity by the Turks, was finally adopted at the end of April, after it had appeared likely that Turkey's difficulties in the matter of transferring exchange might bar the way to any considerable enterprise.

57. The mission of investigation, led by Mr. H. Somerville Smith, of the Export Credits Guarantee Department, spent two months in Turkey. Their detailed activities lie outside the scope of this report. Politically, the results of the visit were: i) a preliminary agreement between the Turkish Government and Messrs. Brassert, signed on the 23rd June, foreshadowing, on certain conditions, the conclusion of a final contract for the construction of the iron and steel plant; ii) a confident finding that, if she so desired, Turkey could, without damnifying existing creditors, transfer to the United Kingdom during a period of years a minimum annual

amount of £600,000 (£300,000 minimum for 1937 and 1938) over and above the amount required to cover short-term trade obligations. In other words, economic cooperation on a large scale was brought nearer, and it was shown that Turkish exportabilities to the United Kingdom were in fact capable of expansion. It also transpired that the finances of the Turkish Republic were managed with reasonable prudence and foresight.

58. On the 29th September an agreement was concluded between the Turks and Messrs. Brassert for the setting up of the special selling organisation - the so-called "comptoir." On the 10th November Messrs. Brassert's representatives arrived in Angora to negotiate the final contract. On the 2nd December, after some hard bargaining and steady pressure on the Turkish authorities concerned, the final contract was signed. By the close of the year it had been ratified by the Turkish Government. The whole transaction, involving close on £3 million, is guaranteed by His Majesty's Government through the Export Credits Guarantee Department. Anglo-Turkish economic co-operation has thus been realised in a field peculiarly suited to British enterprise; it remains to be seen whether it can safely be extended. The omens are not unproportionous, particularly in view of the following further development. The İs Bank, having decided to establish a Turkish Construction Company under its own control in connexion with the development of engineering works of public importance, declared itself ready to found an Anglo-Turkish Development Company with a view to the carrying out of these works "in the most economical and skilful manner," and, as a preliminary, to secure the services of the firm Sir Alexander Gibb and Partners as Consulting Engineers and Technical Advisers to the Turkish Company. A preliminary agreement on the foregoing lines was signed with the British firm on the 13th November. This agreement also bound the British firm to exercise their influence and good offices with British financial interests to secure the co-operation of those interests on terms favourable to Turkey and to assist in every way in the creation of an Anglo-Turkish company of the highest standard and reliability. The parties undertook, moreover, to exchange definitive agreements within two months.

59. The history of the aircraft negotiations is less spectacular and, indeed, less satisfactory. It was necessary for the Turks to scale down their requirements in the British market from eighty aeroplanes to twelve, and to undertake to find, outside the existing trade agreements, sufficient sterling to pay cash for each aircraft at the time when delivery was due. But Turkey will have twelve highly representative British army craft by the end of 1937, nevertheless. In addition to this transaction, the Turks have purchased three civilian aircraft for use on the air route between Istanbul and Angora. The aircraft entered into commission in May.

60. A reference to the unsatisfactory working of the Anglo-Turkish Trade and Payments Agreement is contained in paragraph 55 above. As a consequence, fresh

negotiations were instituted, and the agreement was replaced on the 2nd September by a trade and clearing agreement which, as its name implies, placed normal commercial transactions between the two countries on a full clearing basis. A considerable improvement was thereby effected, but the sums blocked in Turkey and awaiting transfer to British exporters are still woefully large.

61. On the 3rd September King Edward, travelling as a Duke of Lancaster, arrived off Imbros in the steam yacht *Nahlin* to pay a private visit to the Gallipoli Peninsula and to Istanbul. The *Nahlin* was met at that point by two Turkish destroyers and His Majesty proceeded to visit the battlefields and cemeteries on the peninsula. The *Nahlin* arrived in Istanbul in the morning of the 4th September. King Edward, on landing, was greeted by the President, with whom he drove to the Pera Embassy, where he received M. Atatürk's visit. A return personal visit to M. Atatürk was paid by His Majesty later in the day. On each of these occasions The King was attended by His Majesty's Ambassador only. King Edward remained in Istanbul until the 6th September, on which day he left for Vienna in the presidential train which had been placed at his disposal. The King's visit evoked immense enthusiasm amongst all classes of the population, and Anglo-Turkish friendship took a further step forward.

62. In 1929 units of the Mediterranean fleet paid an official visit to Turkey. This visit had never been returned, and the question of its return in 1935 had been referred owing to the Abyssinian crisis. Early in August, however, the Admiralty expressed a wish that normal visits between the British and Turkish fleets should be resumed, provided that no visits should be paid by His Majesty's ships to Turkish ports until the 1929 visit had been returned. The Turkish Government, on being approached, readily accepted a suggestion that the resumption of visits could be usefully and opportunely inaugurated by a visit by the Turkish fleet to Malta, and the date of the visit was duly fixed for the 20th-26th November.

63. The preparations for this visit, and the visit itself, produced a further demonstration of cordiality. On the 12th October H.M.S. *Bryony* arrived at Istanbul, having on board R.J.R. Scott, Captain of the Fleet, who had been deputed by the Commander-in-chief to discuss the arrangements for the visit with the responsible authorities. The latter made the courteous gesture of enabling these discussions - which were very successful - to take place in Istanbul instead of Angora. Captain Scott and the ship's officers were cordially received and generously entertained, while permission was immediately accorded for the *Bryony* to visit Gallipoli on her return journey.

64. When the visiting Turkish fleet, consisting of the battle cruiser *Yavuz* (ex-*Goeben*), four destroyers, four submarines and a submarine depot-ship, had assembled at Istanbul, His Majesty's Chargé d'Affaires expressed to the Secretary-

General of the Ministry for Foreign Affairs the wish that His Majesty's consul-general at İstanbul might be allowed to visit the vice-admiral, Admiral Şükrü Okan, on board the Yavuz and convey Mr. Morgan's wishes for a pleasant journey and a successful visit. Contrary to all previous practice, the suggestion was at once accepted, and a very pleasant and friendly ceremony was the result.

65. The visit was an immense success, and passed off very smoothly. The Commander-in-chief's speech of welcome to Admiral Şükrü was received in Turkey with delight, and by no one with more pleasure than by the President himself. The programme of ceremonies and entertainments impressed both the visitors and the Turkish people, while the bearing of the Turkish officers and men was stated by Admiral Sir D. Pound to have been exemplary. This was the first visit paid to a foreign country by a Turkish fleet since the war.

66. In addition to the major events recorded above, the following developments occurred in Anglo-Turkish relations:

67. At the end of March the Turkish Government were informed that His Majesty's Government hoped to discuss with their representatives the question of the Turkish attitude towards the London Naval Treaty of 1936. The Turkish Government accepted this invitation in June, and were informed, in reply to an enquiry, that, as soon as the naval discussions which were taking place between His Majesty's Government and the U.S.S.R., Germany and Poland had made further progress, His Majesty's Government would propose a definite date for the arrival of the Turkish delegation. Steps to this effect were taken in November, when the Minister for Foreign Affairs appeared to be under the impression that Turkey was being kept waiting until the other Powers had been disposed of. He was immediately disabused of this idea, and when it was pointed out to him that Turkey was the first Mediterranean country to be included in the conversations, his slight touchiness vanished. The conversations were opened in London on the 19th December.

68. At the request of the Turkish Government, the Air Ministry selected two officers to serve as instructors in air strategy and the history of aerial warfare at a college for senior officers to be established at Eskişehir. Similarly, two vacancies at one of the courses in air navigation to be held in 1937 were offered to the Turkish General Staff. Facilities were also promised by the Admiralty to enable a limited number of young Turkish naval officers to undergo shore courses, and training in sea-going tenders, in the United Kingdom.

69. M. Numan Menemencioglu, Secretary-General of the Turkish Ministry for Foreign Affairs, paid a visit to London from the 20th to 25th May as the guest of His Majesty's Government. M. Numan, who discussed the question of the Straits, and economic and financial questions, was delighted with his reception.

70. Early in May a Reunion Pilgrimage, led by Field-Marshal Sir W. Birdwood and Admiral Sir Roger Keyes, visited the Gallipoli Peninsula. Cordial telegrams were exchanged between the field-marshal and M. Atatürk, and the visit, in general, was entirely successful.

71. On the 5th may a message was received from the Ministry for Foreign Affairs asking that enquiries might be made regarding the Turkish Chargé d'Affaires at Addis Ababa, who was reported to have taken refuge in His Majesty's Legation in consequence of the riots which had broken out in the city after the Emperor's departure. After enquiry of the Secretary of State, His Majesty's Ambassador was able to inform the Turkish Government that the staff of the Turkish Legation had been safely evacuated to the British Legation on the 3rd May. The Turkish Ambassador, on instructions, expressed to His Majesty's Government the grateful appreciation of the Turkish Government for the help so generously given.

72. In the sphere of cultural relations, it was possible to make numerous gifts of books and periodicals to institutions in Turkey, who warmly welcomed these presents.

73. Two statements of policy by His Majesty's Government caused satisfaction in Turkish official circles during the year, both being connected with the Anglo-Italian conversations which opened in November. In reply to a parliamentary question on the 23rd November, the Secretary of State expressed himself as happy to have an opportunity of saying that it was impossible to imagine any situation which would make him think of following any line of action of a nature to do harm to Anglo-Turkish friendship. At about the same time the Secretary of State assured the Turkish Ambassador that there was no intention on the part of His Majesty's Government (nor, they were sure, of the Italian Government) of coming to any arrangement either at the expense of, or affecting in any way, their good relations with a third party. Neither side was contemplating an alliance or a pact.

b) *Canada*

74. Correspondence continued with the Turkish Government during the year in regard to the unfavourable treatment accorded to Canadian goods under the Turkish import quota system. No settlement was, however, reached, despite renewed representations made to the Turkish Government at the end of September.

75. At the end of July Mr. Henri Turcot was appointed Canadian Government Trade Commissioner in Egypt, and Turkey was included amongst the territories to be served by him. An official notification was made to the Turkish Government accordingly.

c) Australia

76. In April permission was sought for His Majesty's Australian ships *Australia* and *Sydney* to visit Gallipoli and hold a commemorative ceremony at Anzac on Anzac Day, the 25th April. In deference to Turkish susceptibilities, the ceremony was deferred from the 25th - the date of the actual landing on the peninsula - to the 29th. The ships were met on arrival by a delegation of Turkish ex-service men, who were entertained in the course of the proceedings by the *Australia*. The visit was entirely successful.

77. On the occasion of the Southern Australia centenary celebrations the Turkish Government were invited, at the instance of His Majesty's Government in the Commonwealth, to present to the Government of South Australia a national flag to be flown with the flags of other nations. The Turkish Government gladly complied with the suggestion.

d) Irish Free State

78. A commercial agreement, in the form of an exchange of notes, was concluded between the Irish Free State and Turkey on the 1st October. It entered into force on the 15th October and will be valid until the 14th April, 1938.

e) India

79. Trade between India and Turkey in 1936 came virtually to a standstill, and His Majesty's Ambassador was forced to report at the end of April that "normal commercial exchanges... have broken down completely." It appears however, that occasional consignments of tea and spices are handled on a compensation basis.

f) Palestine and Transjordan

80. The Arab strike and the ensuing disorders which occurred in Palestine in 1936 provoked practically no repercussion in Turkey. The attitude of the Turkish press towards these events was entirely correct.

81. The Turkish Government were approached formally, at the beginning of the year, with a view to the extension to Palestine and Transjordan of the Anglo-Turkish Commercial Treaty of 1930. They agreed to the extension, but difficulties occurred as regards the procedure to be adopted for recording it, difficulties which are still unsolved at the time of writing.

82. Late in 1935 the representative in Istanbul of the Orthodox Patriarchate in Jerusalem appealed to His Majesty's Embassy for assistance in securing the restoration of certain properties in Turkey in virtue of a decision given by the neutral members of the Mixed Commission set up under the Lausanne

Convention for the exchange of Turkish and Greek populations. The request was referred to His Majesty's Government, who decided to accede to it, and written representations were accordingly made to the Ministry for Foreign Affairs on the 29th August. No reply had been received by the end of the year.

83. On the 29th July an agreement was signed in London between the Transjordan Government and the Ottoman Debt Council regarding the settlement of the share of the Ottoman Public Debt incumbent upon Transjordan.

g) Bahrein

84. The Sheikh of Bahrein, accompanied by his two sons and his suite, passed through Turkey in June on his way to pay his official visit to the United Kingdom. All the desired facilities were accorded by the Turkish Government. His Excellency again passed through Turkey on his return journey.

Afghanistan

85. Turco-Afghan relations were further cemented in the course of 1936. The Afghan Minister for Foreign Affairs arrived at Angora in January on an official visit, which lasted a week, and was lavishly entertained by the Turkish Government. The speeches exchanged in the course of the visit, and an official communiqué issued after Sirdar Faiz Mohamed Khan's departure, emphasised the relations of fraternal friendship existing between the two countries. (Sirdar Faiz Mohamed Khan also passed through Turkey on his return journey from Europe, but his visit was purely private.) In October the Afghan Minister of War, His Royal Highness Marshal Shah Mahmud Khan, accompanied by the Chief of the Afghan General Staff and Afghan Ambassador in Berlin, was the guest of the Turkish Government for a week. Every possible attention was shown to the Afghan mission during their visit, which, however, as the Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs informed His Majesty's Chargé d'Affaires, had no special significance and merely served to exemplify the relations of friendship between the two countries.

86. After the Afghan Minister of War had left, Dr. Aras informed Mr. Morgan that the Afghans had been pressing him very hard to send a Turkish military mission to Afghanistan. Though not anxious to repeat the experience of despatching such a mission, the Turkish Government had finally consented, in deference to Afghan insistence, to send some instructors to the Afghan military college. There are already a number of Afghan cadets studying at the military college at Angora, as well as Afghan students at different schools in Turkey.

87. The attitude of Afghanistan towards the non-aggression treaty between Turkey, Iraq, Iran and Afghanistan is discussed in paragraph 50 of this report.

Albania

88. The only circumstance of importance in connexion with Turco-Albanian relations is recorded in the section "*Balkan Entente*," paragraph 45, above.

Austria

89. Turco-Austrian relations continued to be inextensive and friendly, if not enthusiastic.

90. A new clearing agreement was signed on the 1st June and a commercial agreement on the 23rd July.

91. The Austrian Legation, completed this year and painted externally in bright yellow, is reported to be an eyesore to Atatürk, in whose full view it is from the front windows of the pink presidential residence.

Belgium

92. Relations remained normal and inconspicuous except that, in the course of an official reception held on the occasion of the anniversary of the Republic, the President of the Republic, to the general astonishment of the company, embraced the Belgian Minister, who interpreted this gesture as the harbinger of an era of more intimate relations between himself and the Turkish Government.

Bulgaria (see also "Balkan Entente")

93. Apart from the questions arising out of the existence of the *Balkan Entente*, there is little to record as regards Turkey's relations with Bulgaria.

94. In March Bulgaria was, for a few days, the object of violent attacks in the Turkish press on the ground that the Turkish minority was being subjected to vexations in the cultural sphere. This storm dropped, however, as rapidly as it had arisen.

95. It was reported in April that an agreement had been reached between the two Governments whereby 10,000 Bulgarians Moslems would emigrate to Turkey in 1936. A large number of these persons, in fact, arrived in Turkey during the year.

Brazil

96. Notes were exchanged in Paris on the 21st November between the Brazilian Ambassador at that capital and the Turkish Under-Secretary of National Economy prolonging for three months from the 1st October the Turco-Brazilian Commercial Agreement of the 2nd July 1933.

Czechoslovakia

97. An arrangement concerning the regulation of commercial exchanges between Turkey and Czechoslovakia, and an agreement between the Central Bank of Turkey and the National Bank of Czechoslovakia concerning credits and exchange transfers between the two countries, were signed at Prague on the 12th May.

Denmark

98. In accordance with the Turco-Danish Treaty relative to conciliation, legal decisions and arbitration of the 8th March 1932, the Turkish and Danish Governments appointed in March a permanent Turco-Danish Conciliation Board.

Egypt

99. There were signs during the year that Turco-Egyptian relations, which had been cool of late, were moving in the direction of greater cordiality. A group of ninety Egyptian university students, accompanied by professors, visited Istanbul in July; on their passage through the Dardanelles a wreath was thrown into the sea in memory of the soldiers who lost their lives there during the war, and the president of the group made a speech, in the presence of the Vali of Istanbul, alluding in complimentary terms to the prowess of the Turkish arms and the heroic and decisive part played by Atatürk in the Dardanelles action. During their stay at Istanbul the visitors were the guests of the Turkish University and municipal authorities.

100. Rumours appeared in the Turkish press at the end of the year of the imminent conclusion of a Turco-Egyptian Treaty.

101. The conclusion of the Anglo-Egyptian Treaty negotiations in August was hailed with satisfaction in the Turkish press.

Estonia

102. In November the Estonian Minister in London informed the Foreign Office that the Estonian Government had appointed an honorary consul at Istanbul. Since 1920 the interests of Estonian citizens in Turkey had been in the charge of His Majesty's Government.

Ethiopia

103. Turkey's attitude towards the Italo-Ethiopian dispute is dealt with under the heading bearing that title.

104. The Turkish Chargé d'Affaires at Addis Ababa, who had taken refuge with his staff in His Majesty's Legation, on the collapse of the Emperor's authority, was

authorised to return home in August. In so informing His Majesty's Ambassador, the Ministry for Foreign Affairs emphasised that this measure did not imply the withdrawal of the Turkish diplomatic mission in Ethiopia. No decision on the point had been taken by the end of the year.

105. The Ethiopian Chargé d'Affaires, appointed in 1935 as the first Ethiopian diplomatic representative in Turkey, left Turkey in the autumn, without, however, notifying the other foreign missions of his departure.

Finland

106. Turco-Finnish Commercial and Clearing Agreements, to replace the Commercial Agreement of the 6th June 1935, were signed at Angora on the 20th June.

France

107. M. Atatürk, in reviewing Turkish international relations during the year, informed the Grand National Assembly on its reopening on the 1st November that only one question existed between Turkey and France, to whose friendship the greatest importance continued to be attached; this was the question of Alexandretta, which continued to be a burning and, as yet, unsettled question at the time of closing this report.

108. Towards the end of September the Turkish press began to devote great attention to the sanjak of Alexandretta and Antioch, whose future was placed in doubt by the treaty concluded on the 9th September by France with Syria who, according to its terms, stood to gain her independence three years later. The Turkish Minister for Foreign Affairs mentioned the question to the Secretary of State early in October at Geneva, adding that conversations were shortly to be held in Paris between Turkish and French representatives with a view to the creation of some form of local autonomy in the sanjak. Meanwhile, diplomatic exchanges initiated by a note addressed by the Turkish Ambassador at Paris to the French Government on the 10th September - the day following the conclusion of the Turco-Syrian Agreement - were proceeding, unfortunately without leading to any useful result.

109. In brief the Turkish point of view was that the population of the sanjak - according to Turkish claims predominantly Turkish by race - should not be included as part of an independent Syrian State, but that the sanjak should be granted, in accordance with the Turco-French Agreements of 1921 and 1926, an independent status, similar to that already granted to Syria and about to be granted to the Lebanon. The French Government, considering that the agreements in question provided only for a special administrative régime for

Alexandretta and not for its independence, maintained that the provisions of the agreements were adequately safeguarded in the arrangements contemplated for Syria and held that it was impossible for them, as mandatory Power to accede to the Turkish demands.

110. Towards the end of November the French Government suggested to the Turkish Government that the question should be referred to the Council of the League. His Majesty's Ambassador, in conversation with the Turkish Minister for Foreign Affairs, encouraged this idea; Sir Percy Loraine also received from Dr. Aras categorical assurances that Turkey was not asking for territorial revision, but only for respect of the rights of the Turkish population - an assurance which was repeated by Dr. Aras in the Grand National Assembly on the 27th November.

111. Public opinion in Turkey (as reflected in a largely controlled press) became still more excited by reports of the oppression and even killing of Turks in the sanjak. Meanwhile, the French and Turkish Governments had agreed to refer the question to the Council of the League, and Dr. Aras, before leaving to attend the meeting, informed His Majesty's Ambassador that his first objective would be to secure the occupation of the sanjak by some neutral element under the aegis of the League, in order to maintain order and uphold the *status quo* pending consideration of the problem of the sanjak's future status at a later meeting; while his second and minor objective would be to induce the Council to institute an enquiry into the recent incidents and casualties.

112. Before the discussion at the Council took place Dr. Aras called at Geneva on the British representative, who, under instructions, informed him that while he did not wish to discuss the fundamental issue, which was a question to be left over till the January Council, he thought it nevertheless right to warn him that the present view of His Majesty's Government in the United Kingdom was that they would be obliged to oppose any separation of the sanjak from Syria; Lord Cranborne thought it better to tell Dr. Aras this at once as His Majesty's Government were most desirous of not being placed in the position of having to oppose Turkey publicly at the Council. (His Majesty's Government had been led to this conclusion by the serious objections felt to be inherent in the Turkish proposals and by the fact that the French Government had appealed to them for help in resisting them if only on the grounds that the amputation of the sanjak would produce violent reactions in Syria and the Arab world likely to be no less dangerous to British than to French interests.)

113. As a result of the discussions at the Council a resolution was adopted on the 16th December, with the abstention of Turkey, which took note of the fact that the two parties had agreed to postpone to the Council's January session the examination of the question of substance, and announced the despatch of three

neutral observers at once to the sanjak. This measure was not greeted with any enthusiasm in Turkey.

114. Immediately after the Council meeting conversations took place in Paris between Dr. Aras and the French Government, without, however, resulting in any agreement between the two parties. The question thus remained unsettled at the end of the year.

115. His Majesty's Ambassador heard rumours in August that the French Government had sounded the Turkish Government with a view to some kind of Franco-Turkish pact. The Quai d'Orsay, however, informed His Majesty's Minister at Paris that no such approach had been made.

116. Two French sloops arrived at Istanbul on the 23rd April on an informal visit.

117. A Turco-French agreement was concluded on the 30th April whereby the money required for the service of the Turkish debt for the following five years would be met half in cash and half in Turkish pounds, to be employed by an *ad hoc* organisation in exporting to France goods such as Turkish chrome and lead and coal (some of which might be purchased in Germany with Turkish blocked marks).

Germany

118. During 1936 Germany maintained her preponderating position in the economic life of Turkey - a position in which, in the first nine months of 1936, she took 49.5 per cent. of Turkey's exports and supplied 46 per cent. of Turkey's needs. This situation, though it assures Turkey ready market, is not at all to the liking of the Turkish Government. Large sums owing to Turkey are blocked in Germany, and she is therefore driven to take German goods on Germany's conditions. She would welcome a situation in which she was free to purchase elsewhere - particularly in the United Kingdom. Political relations between Germany and Turkey are correct but cool. Early in November His Majesty's Chargé d'Affaires gained the impression, from a conversation with the Minister for Foreign Affairs, that Turkey's friendship with Russia had engendered a certain hostility to Germany, which made Dr. Aras disinclined to overlook "even trivial matters which could be construed as German slights to Turkey.

119. The particular matter which gave rise to this observation was the visit of the *Emden* to Turkish waters for the purpose of transporting the German war dead from Gallipoli to the German Embassy at Therapia, where they were reinterred. Three facts had annoyed Dr. Aras. First, the *Emden* had visited Turkey after, and not before, visiting a Bulgarian port in the Black Sea; secondly, the German Government had refused a Turkish offer to transport the dead themselves, with full

military honours; thirdly, despite a clear hint, the captain of the *Emden* had invited the local authorities at Istanbul to a reception on the same day as a reception given by the Soviet consulate-general to celebrate the anniversary of the October revolution. It was evident that these facts had rankled.

120. Dr. Schacht visited Turkey, with great *éclat*, from the 14th November to the 19th November. He was received by M. Atatürk on the 18th November, and presented to his Excellency a portrait of Herr Hitler. According to the Minister for Foreign Affairs, who was present, Dr. Schacht gave an assurance on Herr Hitler's instructions, that Germany had not entered into any Mediterranean combination, and did not propose to do so. M. Atatürk, for his part, explained that good political relations with Russia were a necessity for Turkey, and that she would continue to cultivate them. It is possible that this discourse was provoked by soundings by Dr. Schacht on the question whether Turkey would join the German-Japanese front against the Comintern - a suggestion which was not encouraged. It is reported further that Dr. Schacht was unwise enough to enquire whether German support would be useful to Turkey in the Alexandretta dispute, and was told politely that it would not.

121. In the economic sphere, Dr. Schacht was reported to have proposed in the course of his visit that Germany should afford unlimited credits to Turkey for industrial development, repayment being effected by the surplus produce accruing therefrom, and to have met with a polite but firm refusal. It appears at the same time that the Turks did agree to examine a further proposal, viz., that Germany should supply the plant, machinery, plans, &c., for the irrigation of the Adana plain for the purpose of cotton cultivation. Finally, the President of the Republic later disclosed the fact that he had told Dr. Schacht quite flatly that it was no use his hoping that the Turkish steel works contract (see paragraph 55 and 58) might go to Germany as he - Atatürk - was determined to give it to Great Britain. In fact, Dr. Schacht appears to have had little positive success, though he doubtless learned a lot, and notably that Turkish support in a second 1914 would be a missing quantity.

122. On the 19th May a "third supplementary agreement" to the Turco-German Treaty of Commerce was signed in Angora. It entered provisionally into force on the 20th May, and this date was later confirmed.

Greece (see also "Balkan Entente")

123. Apart from questions arising out of the *Balkan Entente*, the only event which calls for record is the visit paid by the Turkish fleet to Greece immediately after its visit to Malta. To judge by the Turkish press, the visit was thoroughly successful, and it was the occasion of numerous expressions of mutual goodwill and esteem.

Hungary

124. Nothing sensational occurred during the year in regard to Turco-Hungarian relations, which continued to be good. The Turkish Minister for Foreign Affairs informed His Majesty's Ambassador confidentially in November that Turkey, besides her agreement with Hungary of neutrality and non-assistance to an aggressor, and an arrangement for the exchange of political information, also had an understanding with Hungary whereby the parties respectively renounced all intention or attempt to bring about the restoration of the Ottoman Empire or of the Austro-Hungarian monarchy.

Iran

125. Turco-Iranian relations continued to stand on a basis of great cordiality. The Turkish Embassy at Tehran, as recorded by His Majesty's Chargé d'Affaires in March, had gained an exceptional footing in official and court circles.

126. In the autumn a Turkish mission left Tehran in order to discuss with the Iranian Government questions concerning security, frontiers, residence, judicial assistance, extradition, commerce and customs. By the end of the year no announcement of the conclusion of agreements on these questions had yet been made.

127. In January an agreement was concluded between the Turkish semi-official Anatolia news agency and the Iranian "Pars" agency for the exchange of news between Turkey and Iran.

128. Preliminary talks took place between the Iranian Embassy and the Ministry for Foreign Affairs in the course of which the possibilities of initiating negotiations for a commercial arrangement between Turkey and Iran were considered. The trade between the two countries is small, however, and no concrete proposals had been formulated by the end of the year. (See also paragraph 50, under "Proposed Middle-Eastern Four-Power Non-Aggression Pact.")

Iraq

129. The description "friendly if not markedly cordial," applied to Turco-Iraqi relations in the last two annual reports, held good for the present year, although Nuri Pasha, in the course of two visits to Turkey in the summer, was received by the President of the Republic and Turkish statesmen on what must have been terms of exceptionally intimate cordiality for a visiting Foreign Minister for Foreign Affairs. As will have been seen from paragraph 51, the Turkish Government showed a very helpful attitude towards Iraq in her frontier dispute with Iran, the underlying

Turkish motive being acceleration of the conclusion of the proposed Middle-Eastern Four-Power Pact.

130. In July the Iraqi Government informed His Majesty's Government in the United Kingdom of their desire to renew chapter II of the Treaty of Angora of 1926, to which Turkey and the United Kingdom were the other two parties.

131. Anxiety in Turkey regarding the military *coup d'Etat* which overthrew Yasin Pasha's Government in the autumn was allayed by reassuring statements made in November to the Turkish representative at Bagdad by the new Iraqi Minister for Foreign Affairs, who assured him that the new Government would continue Iraq's policy of friendship with Turkey, and with the United Kingdom, and that Iraq would always be glad to have the benefit of Turkey's advice, particularly in regard to the frontier dispute with Iran. In so informing His Majesty's Chargé d'Affaires, the Turkish Minister for Foreign Affairs said that he was about to receive the Iraqi Minister at Angora, to whom he would express appreciation of the policy of the Government of Iraq, and whom he would ask to counsel his Government to avoid any act of immoderation at home or any step that would cause complications abroad. A few days later the Iraqi Minister informed Mr. Morgan that he had impressed on the new Iraqi Prime Minister, who was one of his relatives, the vital necessity of taking no action to disturb the relations between Iraq and the United Kingdom on the one hand, and Iraq and Turkey on the other. Hikmet Suleyman had welcomed this advice, and had authorised M. Naji Shervet to issue a communiqué, which was published in Turkey on the 8th November and contained assurances that no such disturbance of relations would take place as a result of the change of Government in Iraq.

132. His Majesty's Government examined afresh the desirability and feasibility of persuading the Turkish Government to readmit some of the Assyrians of Iraq into their old home in the Hakkari District, but it was decided that the question could not usefully be pursued in view of the improbability on all available evidence that the Turkish Government would accede to such a suggestion.

133. In July the Iraqi Government established a consulate-general at Istanbul, thereby relieving His Majesty's consul-general at that place of the protection of Iraqi interests.

Italy

134. The loyal support given by Turkey in the application of economic and financial sanctions against Italy in connexion with the Italo-Ethiopian dispute, and the guarantees of mutual assistance exchanged between the Turkish Government and His Majesty's Government in the United Kingdom against the eventuality of an Italian act of aggression in the Mediterranean (see paragraphs 32 to 34 of this

report), inevitably placed Turco-Italian relations on an uncomfortable basis in the first half of the year. On the Turkish side there was genuine apprehension of Italian designs on Southern Anatolia directed from the Dodecanese, which no doubt sharpened Turkish eagerness to co-operate with His Majesty's Government. On the other hand, the Italian Ambassador at Angora was the constant mouthpiece of his Government's resentment at the policy pursued by Turkey in connexion with the Ethiopian dispute. At the end of February, for example, after complaining that Turkey was accentuating her collaboration with the United Kingdom and showing more zeal than other States in performing her rôle of collaboration, M. Galli reminded the Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs that the present crisis would pass, but that the memory of the clouds then obfuscating Turco-Italian relations, and especially of Turco-British collaboration, would keep green a certain resentment against Turkey in Italy. M. Numan Menemencioglu replied that if such was the view that Italy was going to take, Turkey would just have to put up with it. In the course of the crisis M. Galli several times reverted, in conversation with the Turkish Government, to his customary attitude of chiding a wayward Turkey and vaguely threatening that one day a day of reckoning might come.

135. Although suspicion of Italy's ultimate intentions continued to be present in the minds of Turkish Statesmen, relations between the two countries became easier in the summer with (1) the raising of sanctions, which was followed by (2) clear assurances given by Italy to Turkey (as well as to Yugoslavia and Greece) that she had never contemplated, nor was contemplating, any aggressive action against any of those Powers in retaliation for their past sanctionist policy; this opened the way for (3) the Secretary of State's statement in the House of Commons on the 27th July that there was no longer any need for the continuance of the assurances given by His Majesty's Government to the minor Mediterranean Powers; and (4) enabled the Turkish Minister for Foreign Affairs, in addressing the Grand National Assembly on the 31st July, to affirm that Turkey, for her part, considered that the unilateral assurances given by her to the United Kingdom no longer retained their *raison d'être*; he added that Turkey, like Italy, considered the Turco-Italian treaty of Friendship as continuing fully in force.

136. The signature in December of the Anglo-Italian "Gentleman's Agreement" was greeted with satisfaction in Turkey; in a statement to the People's party, the Acting Minister for Foreign Affairs said that there was nothing to cause Turkey anxiety in this agreement, which, on the contrary, would result in the strengthening of security in the mediterranean.

137. Negotiations were begun in Angora in the summer for the conclusion of new agreements to replace the Turco-Italian Commercial and Clearing Agreements of the 4th April 1934, the validity of which were meanwhile extended

by mutual consent. A new agreement was signed in Rome on the 29th December, and entered into force on the 1st January 1937.

Japan

138. A Japanese commercial delegation, representing the industrial consortium "Mitsubishi," visited Turkey in May with a view to examine the possibility of developing Turco-Japanese commercial relations and to investigate Turkish export availabilities.

139. The Turco-Japanese Provisional Trade Agreement of the 22nd December 1934, was denounced by Turkey in November, when negotiations for a new agreement were begun. (See also under "Straits.")

Netherlands

140. A permanent conciliation committee was set up in march under the Turco-Netherlands Treaty for the Settlement of Disputes by Judicial Settlement, Arbitration and Conciliation of the 16th April 1932.

141. The Turco-Netherlands Commercial Treaty and Clearing Agreement of the 23rd September 1934, with amending letters exchanged on the 7th October 1934, were ratified by Turkey on the 11th June.

Norway

142. A new Turco-Norwegian quota and compensation agreement and a clearing agreement were concluded at Angora on the 8th June.

Poland

143. A commercial agreement was signed between Turkey and Poland at Angora on the 2nd April.

Roumania (see also "Balkan Entente")

144. Outside the orbit of *Balkan Entente* affairs, relations between Turkey and Roumania were uneventful. During the year several thousand emigrants of Turkish race arrived in Turkey from Roumania, and this question formed the subject of a convention which was signed at Bucharest on the 4th September.

145. In April the Roumanian gunboat *Sühi* visited Sinope, Ereğli and Istanbul. The destroyer *Malesji* visited Istanbul on the 15th November, and was followed by the training ship *Konstanta* and a submarine on the 24th November.

Soviet Union

146. Good relations with the U.S.S.R. continued to be a cardinal point in Turkish foreign policy. As Dr. Aras is reported to have remarked in the course of an interview with a representative of the newspaper *Tan* in February, "the misunderstandings which continued for centuries between Turkey and Russia have disappeared since the fall of the Tsarist régime in Russia and of the Sultanate in Turkey. In the Near East the unhappy rivalry between Turk and Russian no longer exists." So far from harbouring any idea of maintaining her ancient rivalry with Russia, Turkey, indeed, continues to be obsessed by, or at least conscious of, the danger presented to her long stretch of virtually undefended sea and land frontier by Russia in the Black Sea. To cover that frontier good relations with Soviet Russia are necessary and desirable, but on the condition that Turkey is entirely free to combat communism within her own frontier.

147. The fifteenth anniversary of the signature, on the 16th March 1921, of the Turco-Soviet Treaty of Friendship was made the occasion at Angora of an effusive display of Turco-Soviet friendship. Speeches were exchanged between the Acting Minister for Foreign Affairs and the Soviet Ambassador stressing in mutually congratulatory language the efficacy, durability and exemplary character of this friendship. The speech of M. Karakhan indicated that in his opinion events were marching inevitably towards world war, and, without naming names, pointed unequivocally to Germany as the certain source of the impending catastrophe. His Majesty's Ambassador learnt that the Turkish feeling about M. Karakhan's bellicose speech was one of embarrassment and annoyance, and surmised that Turkey was not disposed to obey the injunction, which he had grounds for believing that M. Karakhan's language was intended to convey, that the Turkish Government were expected to follow and support unconditionally Moscow's lead in the crisis resulting from Germany's repudiation of Locarno.

148. On the date of the anniversary (the 16th March) the ratifications were exchanged at Moscow of the protocol signed at Angora on the 7th November 1935, providing for the extension for ten years of the Turco-Soviet agreements mentioned in paragraph 141 of last year's report.

149. The Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs was the guest of the Soviet Government during the May Day celebrations.

150. A temporary strain was imposed on Turco-Soviet relations as a consequence of the Russian attitude in connexion with the negotiation at Montreux of a new Straits Convention (see paragraph 27.) It was however, short-lived.

151. On the 1st October Dr. Aras informed the Secretary of State at Geneva that the Soviet Government had lately been showing some dissatisfaction towards

their Turkish friends. The Soviets seemed to wish to thrust upon the Turks an excessive friendliness, and Dr. Aras had been considering whether there was any action he could take which would give the Soviets some measure of satisfaction. For this purpose he had in mind to enter into an engagement not to allow warships of an aggressor Power to pass through the Straits against Soviet Russia, in return for which the Soviet Government were willing to place their Black Sea fleet at Turkey's disposal in the event of an attack being made against Turkey in the Mediterranean. The view of His Majesty's Government in the United Kingdom (which Dr. Aras invited) was communicated to the Turkish Ambassador at London on the 14th October, and was to the effect that Dr. Aras's proposal either was covered by the provisions of the Montreux Convention, in which case it amounted to nothing new, or was intended to add something to that convention, which could only lead to complications with the other signatory Powers and would clearly be open to the gravest objection; and as regards the proposed Russian guarantee to Turkey, that such an understanding would be extremely dangerous and open to grave political objections, since it would amount in fact to something very like a Russo-Turkish alliance, to which, as the Ambassador agreed, there were manifold objections from the Turkish no less than from the European point of view.

152. In the light of Fethi Okyar's report, the Turkish Government decided to reject the Soviet proposal; they proposed, however, as the Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs informed His Majesty's Chargé d'Affaires on the 24th October, to return a soft answer, to the effect that, in order to dissipate a certain vagueness in article 19 of the Montreux Convention, Turkey would let it be known that she would not allow any aggressor to cross her territory from any quarter by land, sea or air, without, however, asking Russia for an undertaking in return. The proposed reply was found by His Majesty's Government to be open to serious objection on various grounds, particularly since it appeared that the Turkish Government were still contemplating a declaration putting a gloss on the Montreux Convention, as well as some kind of understanding with Soviet Russia. On the 30th October Mr. Morgan accordingly made renewed representations to the Turkish Government, with the result that in the course of the speech to the Grand National Assembly by the President of the Republic on foreign affairs (the occasion chosen for making known the proposed declaration to Russia), only an anodyne and entirely satisfactory reference to the Straits Convention was included.

153. A Soviet air mission, headed by General Eidemann, president of the Soviet Aviation League, visited Turkey in October and took a prominent part in the celebrations of the anniversary of the republic. The object of the visit was apparently the encouragement of air-mindedness among the Turkish youth.

154. According to press reports, an agreement, modifying certain articles of the Turco-Soviet Railway Agreement of the 9th July 1922, was signed at Moscow on the 20th October.

155. The confidential commercial agreement mentioned in paragraph 142 of last year's report, according to information obtained from the Soviet Embassy, was not a regular agreement, but the accomplishment of a six-monthly formality whereby the Turkish and Soviet Governments arranged, each six months, to draw up lists of the goods which would be exchanged between the two countries during the ensuing half-year. The "agreement" was renewed until the 31st January pending the conclusion of negotiations for a regular agreement.

Spain

156. As a result of representations made in August by the French Embassy (which His Majesty's Ambassador supported, on instructions), the Turkish Government responded, to the entire satisfaction of the French Government, to the latter's proposals for non-intervention in Spain as a consequence of the outbreak of civil war in July. No complaints were recorded against Turkey in regard to the supply of war material, &c., to either side.

157. The Spanish Chargé d'Affaires remained at his post as representative of the constitutional Government.

Sweden

158. Commercial and clearing agreements, to take the place of the agreements of the 19th June 1934, were signed between Turkey and Sweden on the 27th February for a duration of ten months. The clearing agreement was denounced by the Swedish Government in October.

United States

159. Relations between Turkey and the United States remained placid and uneventful.

Yugoslavia (see also "Balkan Entente")

160. Turkey's relations with Yugoslavia may be said to have been closer and more cordial than with the other members of the *Balkan Entente*, and this friendship was reflected by the enthusiastic welcome given by the Turkish Government and people to the Yugoslav President of the Council on the occasion of an official visit which he paid to Turkey from the 27th October to the 31st October - a period which included the celebration of the anniversary of the foundation of the Turkish Republic.

161. During M. Stoyadinovich's visit a new treaty of commerce and navigation was signed (on the 28th October) between Yugoslavia and Turkey, and a new establishment convention was also signed on the same day.

162. The Minister for Foreign Affairs informed His Majesty's Ambassador confidentially at the end of November that Czechoslovakia was endeavouring to make a Little *Entente* alliance against Hungary generally operative in all eventualities, and to strengthen it by obtaining the adhesion of France. Roumania agreed to this scheme; but Yugoslavia demurred and consulted Turkey. As a result, the two Governments decided that Yugoslavia should not enter the alliance; that both countries would pursue a strictly "non-front" policy such as is being observed by His Majesty's Government in the United Kingdom, and that they would follow the lead of His Majesty's Government in this respect as far as possible; and finally, that neither country would assume any general engagement without close and frank consultation with the other.

III- INTERNAL AFFAIRS

163. It was mentioned in the annual report for 1935 that the Dersim district of Eastern Anatolia was being organised into a new vilayet to be called Tunceli. General Abdullah Alp Doğan, Inspector-General of the region, with headquarters at Elaziz, and Governor-General of the new province, over which he exercises wide military and civil powers, entered on his duties early in 1936. It is his task to bring his district up to the level of the more progressive western parts of Turkey, using methods of conciliation and relying on the spread of education, the force of example and the improvement of communications. The Dersim district had an old reputation of being the home of primitive Kurdish tribes of predatory instincts, and reports during the year from His Majesty's consul at Trebizond of several highway robberies in the region of Erzerum by Kurds from the Dersim district proved that the Kurds had not lost their ancient cunning. The creation of the new Province of Tunceli was followed later in the year by the creation of four further provinces in Eastern Anatolia, namely, Artvin, Hekâri, Bitlis and Bingöl. The administration of these new provinces working with the Inspectors-General of Erzerum and Diyarbakir areas have been charged to establish law and order in Eastern Anatolia; to bring under direct control the non-Turkish Moslem elements, and to ensure their assimilation into the Turkish nation and adoption of Turkish culture. Non-Moslem elements are not wanted in Eastern Anatolia, and a suggestion during the year that Assyrians should be allowed to return there was not entertained by the Turkish Government, which does not want within the national frontiers a large alien element of doubtful loyalty. The newly appointed authorities in the eastern provinces have also been charged with spreading "modern" customs among the Turkish inhabitants in Eastern Anatolia - many of whom are still very reactionary from the point of view of Angora. The task is a difficult one, and even late in 1936 it was being found that the women of Trebizond were refusing to dress in European fashion.

164. In the remaining parts of Turkey the work of intensification of Turkish culture among the natives, and the settlement and impregnation with Turkish national ideas of thousands of Turkish Moslem immigrants, mainly from Roumania and Bulgaria, were painstakingly pursued. The State aimed at making every new or old Moslem citizen understand that his first duty was to the Turkish nation, his duty to Allah being of much lesser importance. The international prestige acquired by Republican Turkey, and the positive benefits conferred on the people in the realms of industry, agriculture and finance, helped the Government greatly in its task. The personal interest taken by the President of the Republic in demonstrating the value to the world of Turkish achievements in history back to the earliest times, and the derivation by means of the "Sun" theory, of all languages from Turkish spring from his desire that Turks should take pride in their pre-Moslem and pre-Ottoman ancestors, and should understand that to be a Turk was the most honourable destiny to which any human being could be called. In the autumn of 1936 the "Sun" theory was expounded during a language congress in Istanbul to a large gathering, including a number of foreign savants, among them being Sir Denison Ross. It required all the tact of the foreigners to conceal the fact that they found the theory to be pure nonsense. However this may be, Atatürk's interest in Turkish language and history does increase Turkish pride in Turkish nationality, leading indeed, to an exaggerated sensitiveness, prone to see in many an innocent remark or act an insult to "Turkism." Atatürk's enthusiasm is also responsible for archaeological and historical research, principally in regard to the Hittites, who are considered early Turks. All over the country archaeological works are scientifically carried on. The remarkable finds at Alaca Hüyük have been carefully classified at the Angora Museum, and foreign archaeologists have been more warmly welcomed. This has been particularly noticed in the case of British archaeologists, of whom the most notable was Professor Garstang, whose stay in the country has given great pleasure to the highest authorities, who authorised him to work in the district of Mersin. Other British archaeological workers in Turkey in 1936 were Professor Baxter, who continued his Byzantine excavations in Istanbul, and Miss Winifred Lamb, who worked in the Afyon district. Professor Whittemore, an American, went on throughout 1936 with his work of uncovering the mosaics of San Sofia.

165. Education holds a most important place in the Government's programme, and the need of its still wider extension - especially of primary education - throughout Turkey was stressed by the President of the Republic in his speech at the opening of the Kamutay on the 1st November. The Government forbids Turkish children to attend primary classes in foreign schools, as it wishes to bring them up in a purely Turkish atmosphere. The progress made in primary education is shown by the fact that, before the war, Turkey had 3,413 primary schools with 225,000 pupils, and had in 1936, 13,834 schools with 680,000 pupils.

Apart from a few private Turkish and foreign schools, all educational establishments are run by the Government. Foreigners are freely employed in these establishments, and many Turkish students are annually sent abroad, but the tendency to use the foreign schools existing in Turkey is growing less, with the result that many French and Italian schools have closed their doors. The two British schools in Istanbul were in 1936 in a precarious condition, the girls' school especially so. In the schools all receive a political and military formation. On leaving school the students' political and social education is continued by the People's party, which is the Government party, and the only party in the State. Party lecturers toured the country in 1936, explaining the Turkish revolution; other representatives urged the spread of the arts and encouraged sporting activities and a desire for a higher standard of living. In the spring the party opened in different parts of the country thirty-two educational "People's Houses" - clubs or polytechnics open to all - bringing the total in the country up to 135. The Popular party suffered an important change in 1936. Recep Peker, its secretary-general and its virtual head, under Kemal Atatürk, was suddenly deprived of his office, and it was announced that the party would come under the direction of the Minister of the Interior, while the heads of all the local centres of the party would be reduced to the status of simple members, the direction of all local centres being assumed by the valis of the districts. This change arose from the fact that heads of Popular party centres were found to be acting independently of local Government authorities, and even setting their authority above that of the local authorities. It was necessary in the interests of discipline to put an end to this state of affairs. The official explanation of the change was that it was necessary to identify more closely the Popular party with the Government in order to help the party to attain its aims in the political and social life of the country, and to intensify the party's development.

166. The closer identification of the party with the State is entirely consonant with the policy of the State of controlling directly all activities of the nation. The Government which already holds the monopolies of tobacco, salt, liquor and matches brought in, in 1936, measures for the State control of exports of eggs and nuts, and for the State control of the cultivation of cotton and rice. By its purchase, at the end of the year, of the French-owned Oriental Railways for £T. 6 million payable over twenty years, half in goods and half in cash, it completed State ownership of the whole Turkish railway system, to which, during 1936, it had added, by construction, a small section of the projected line from Sivas to Erzerum, and the Afyon-Karakuyu and Bozanönü-Isparta sections of the projected Afyon-Antalya line. It bought from the French the Ereghî coalfields (for £T. 3,500,000 payable over ten years, in coal) and from the Deutsche Bank (for £T. 850,000) its holding of shares in the Ergani copper mines, and placed both these enterprises under the management of the Eti Bank, which was founded by the State in 1936 to

deal with mining business. It introduced Bills for improving the personnel and material of the merchant marine, and paid a Government subsidy to the passenger air service from Angora to Istanbul - its own creation. It prescribed public opinion, and decided if and when press campaigns on any topic should be launched. In theory it encouraged private enterprise, but as the Minister of National Economy, when introducing to the country early in 1936 the second five-year industrial plan, proclaimed "we respect private enterprise, and we especially protect small industries and handicrafts, but if we have to leave to private enterprise the execution of all the works which are necessary for the reconstruction of the country, we may wait fifty years, and even then private enterprise may not be able to undertake them. Therefore, the State, which alone has the necessary capital and can plan ahead on a large scale, now undertakes all the works that it would otherwise leave to private enterprise." Later in the year M. Celal Bayar explained that the second five-year plan would be chiefly concerned with the development of mining (principally coal and oil), electrification, chemical and machinery industries, shipping, soil science and commerce in food-stuffs. Speaking of the first five-year plan he claimed that, as a result of it, budget receipt figures had gone up (the estimates for 1936-37 being £T. 212 million as against £T. 195 million in 1935-36), and that this more than counterbalanced a drop in customs receipts. He showed that Turkish raw materials and agricultural produce had realised higher prices than before, and that the plan had been responsible for increasing the number of skilled workmen in the country.

167. An important event during 1936 in connexion with the new five-year industrial plan was the signing of a contract in December between the Turkish Government and the British firm of consulting engineers, Brassert and Company, for the construction at Karabük, near Safranbolu, of an iron and steel works. The works are to be completed within two and a half years, and cost about £ 2,750,000. Payment is to be made over a period of eight years, and as the transfer of so large a sum cannot be effected through the normal 'clearing' channels of Anglo-Turkish trade, a special *comptoir* is to be set up in London for the purpose of disposing of Turkish materials, &c., and thus obtaining the requisite amount of sterling. The signature of this contract gave the greatest satisfaction both at home and in Turkey.

168. State control and five-year plans aim at making Turkey self-sufficient in time of peace and more especially in time of war. The possession of important raw materials by Turkey help the Government to achieve its aim, but one important commodity is missing- oil. Drilling continued in 1936 at Merefte and surveying in Sinop, Van and Erzerum areas but so far without success. In Turkey everything is subordinate to the needs of national defence. At present Turkey's policy is one of peace, but pacifism has had no showing in the country. Everything relating to the defence forces always arouses the enthusiasm and the willing assistance of the

public. During the year a sum of some £T. 70 million over and above the usual estimates, was voted for the army, to be expended in ten years on artillery, gun equipment and military factories. A supplementary sum, too, of some £T. 2 million was voted for reconditioning the navy. Units of this navy made up of the *Yavuz*, destroyers and submarines officially visited Malta and Piræus in November and earned the praise of British naval authorities for the efficiency and sportsmanlike behaviour of its officers and men. Great attention was paid to the air force. As has been mentioned in previous reports, an Aviation League, founded by the Government, exists in Turkey for the purpose of increasing the air force. In 1935 this league collected £T. 5 million (of which 1 million was profit on lotteries) for the Government. In addition, the State levies annually an aviation tax on all its citizens. Numerous towns and private individuals subscribed to present thirty-four aeroplanes to the Government in 1936. a good deal of the material for the military, naval and aerial forces is purchased in non-British countries but, during 1936, negotiations were pursued, with the assistance of His Majesty's Government in the United Kingdom for the acquisition by Turkey of twelve Bristol aircraft. At the very end of the year the Turkish Government learnt with the utmost satisfaction that the Air Ministry was willing to release for them a small percentage of two types of modern, high-speed fighters.

169. During the year simulated night attacks and "black-outs" took place in Istanbul and Smyrna. The "Turk Kusu" - a civil flying association - maintained centres in Angora, Istanbul and Smyrna, where gliding and flying are taught and parachute jumping practised under the supervision of Russian experts. Passenger air services flew between Angora and Istanbul in the summer season, using four de Havilland aeroplanes. The expenses of this air service are £T. 600, 000 a year, of which the sum of £T. 450,000 represents a Government subsidy.

170. The expenditure involved in maintaining and improving the defence forces, and in carrying out five-year plans and the general reconstruction of the country is found within the country and, as far as possible, the export of free exchange from the country is avoided. "Clearing" agreements with foreign countries govern trade, and avoid the export of "Devises." One such agreement was concluded with the United Kingdom in September 1936. A fresh arrangement concluded in May with the Council of the Repartitioned Public Debt of the former Ottoman Empire permitted annuities for the years 1936-40 to be paid by Turkey half in goods and half in cash. The enterprises purchased during the year from foreign concessionary companies, namely, the French-owned Zonguldak coalfields, and the French-owned Oriental Railways are to be paid, the former in coal, and the latter partly in cash and partly in goods. Negotiations also went on throughout 1936 for the purchase of the French-owned Lighthouses Administration. Loss to the country was avoided when the franc, to which Turkish currency was pegged, was devalued by a decree fixing the value of the Turkish pound in foreign currency

at a slightly higher value than before the devaluation of the franc. The measures taken for the protection of Turkish currency, combined with State control of trade and resulting in a favourable balance to Turkey on the first ten months of 1936 (the figures according to the Minister of Economy being: exports, £T. 82,840,086; imports, £T. 75,500,000), and the blocking in Turkey through "clearing" agreements of large sums (according to the Ministry of Economy, £T. 23 million at the end of November 1936) due to foreign countries, enabled Turkey to live in comfort and without monetary anxieties throughout 1936. The increasing prosperity of the people due to the employment given by industrial development (a paper factory opened at İsmit in November being the latest of a series of factories of various kinds) and by the country's reconstruction programme, combined with the higher prices and quicker sales obtained for Turkish produce - a result largely due to Germany's extensive acquisition of Turkish products above world prices in return for German material - enabled the Government to present the higher budget estimates, mentioned above, of £T. 212 million for 1936-37 as compared with £T. 195 million for 1935-36.

171. The purchase of the foreign concessionary undertakings mentioned in the previous paragraph has in no case been beneficial to, or sought by, the companies concerned, but the authorities, following the tactics employed in previous years to force the Constantinople Telephone Company and the Smyrna-Aydın Railway Company to sell out to the Government, have so harassed and pressed the companies that they were finally forced to sell on the Government terms. Similar tactics were at the end of the year being employed against the tramway and electrical companies of Constantinople, Belgian concerns. At the moment of writing, the Belgian director is under threat of detention and a savage fine for a so-called infringement of the smuggling laws.

172. While harassing foreign public utility companies of a concessionary order, the Government was having increasing recourse to foreign experts in all branches of its administration, in its educational establishments, and in the realm of sport. At the end of 1936 the number of Germans so employed in Angora alone amounted to 400, including their wives and families. Other foreigners so employed in Turkey of British, French, American, Swedish, Italian and Hungarian nationality are few in number.

173. Foreigners born in Turkey still continued to be excluded from most trades and professions. Christians belonging to the minorities were not the object of any special persecution, and were able to exercise their avocations and maintain their various public institutions. During the year the Ecumenical Patriarch of Constantinople, Photius II, died. He was succeeded by Mgr. Benjamin, Metropolitan of Heraclea, whose election was approved by the Turkish Government, and who was authorised by it to wear his ecclesiastical dress in public.

by way of exception to the law which enjoins the wearing of lay dress by officiating members of religious bodies.

174. The "laic" spirit of the republic did not entail suppression of religion, and, indeed, reports from provincial parts of Turkey indicate that Ramazan was well observed. A few members of a Moslem order known as Nakhshibendis were arrested near Mersin for practising their rites, but, in general, no Moslem, whether official or otherwise, is penalised for observing his religion.

175. It is however, for the bodily rather than spiritual improvement of the individual that the Government of the Republic is working. Atatürk proclaimed during his speech at the opening of the Kamutay on the 1st November that it was essential that every Turkish family should own the land they cultivate. The Government passed a labour law - the first comprehensive piece of social legislation in Turkey to regulate conditions of labour - providing for contracts of labour, health and insurance of workers, hours of work, and forbidding strikes and lock-outs. Strikes, in any case, are rare, but one did take place in a factory in Istanbul, rather in the nature of a protest against not having received any wages for some time. Another Government law regulated the number of officers and men required for manning ships. Again, in the Department of Justice, a determined effort was made to improve prison conditions, and an experiment - which seems to have been very successful - was made of giving convicts the free run of the Island of Imrali, in the Marmora, where they were taught to cultivate the ground and learn or exercise trades. Incidentally, some improvement in the administration of justice was noticeable in 1936. On the whole, except in cases where politics enter (and this often happens in regard to important foreign interests), it may be said that the courts mete out to parties the justice they deserve.

176. Atatürk remained in 1936 the inspiration and the respected chief of his country. The plot against him, mentioned in the annual report for 1935, ended in 1936 in the acquittal of the accused. He and his Government keep his people under strict control, and their admirable sense of discipline leads them to bear without complaint the heavy burdens involved in the modernisation of Turkey. He and they have every reason to be satisfied with their progress in internal affairs in 1936.

IV. TURKISH NAVY

177. In February 1936 a supplementary estimate of £T. 2,100,000 was voted for the reconditioning and repair of the Turkish fleet. As at the 20th May, £T.6,592,770 had been spent on the fleet in respect of the year 1935-36 as against an estimate of £T. 4,198,374. The budget estimate for 1936-37 is £T. 5,761,780.

178. As recorded elsewhere in this report, the Turkish fleet, for the first time since the war, paid official visits to Malta and to the Piræus. So far as the visit to

Malta was concerned, the Commander-in-chief, Mediterranean, commented very favourably on the seamanship and bearing of the visitors. The Turkish navy, though popular at home, is overshadowed by the army. These visits, and the visit to Malta especially, afforded it some welcome limelight.

V-TURKISH ARMY AND AIR FORCE

General Remarks

179. Throughout the year Marshal Fevzi Çakmak continued to be the Chief of the General Staff, and General Asim Gündüz to be his deputy. The military policy of the Turkish General Staff remained the same as in previous years. While keeping the army at approximately its former strength in Anatolia, the General Staff continued to build up a strong force in Thrace. The reasons for this were presumably twofold, firstly, to provide a covering force for the reoccupation of the Dardanelles, and, secondly, to meet any threat which might arise from the west.

Organisation and Strength

180. The policy of the General Staff in Thrace led to a number of minor changes. These involved movements of units and troops from Anatolia to the west, their incorporation in existing formations and the raising of new units. At least four new infantry regiments have appeared during the year, and four or five new field artillery regiments. At the same time, the general dispositions of the Turkish army, with the exception of the troop movements on the Dardanelles and the Bosphorus, remained the same. The troop movements resulted upon the remilitarisation of the Dardanelles and Bosphorus zones are discussed below. The army continued to be organised in ten army corps and contains twenty-two divisions, three cavalry divisions, some mountain troops and six defended fortress groups. The number of formations in Thrace remained the same as in 1935, i.e., five infantry divisions and one partly mechanised cavalry division. The preponderance of military strength is in Thrace.

181. The total strength is thought to have increased during the past year. Whereas in 1935 it was estimated at 110,000 all ranks, it is now estimated that during the 1936 training period, i.e., the summer and autumn months, it was probably in the neighbourhood of 120,000 all ranks. During the winter, this number was reduced to about 80,000. The gendarmerie number about 35,000. Frontier guard troops are thought to number about 8,000 and customs troops 3,000.

182. No major reorganisation took place during the year. Progress in the mechanisation of the 2nd Cavalry Division at Luleburgaz continued. It is now thought to consist of two horsed brigades and one tank regiment. Possibly one of

the horsed regiments is now undergoing mechanisation. Some reorganisation took place in the Edirne Frontier Brigade, which consists of two regiments, one of which guards the Bulgarian, and the other the Greek part of the Thracian frontier.

183. The military school in Istanbul was moved to new buildings in Angora in August.

The Reoccupation of the Dardanelles and Bosphorus Demilitarised Zones

184. In connexion with the Montreux Conference it is of considerable interest to note that when the question was first raised, the instinct of the Turkish General Staff was to copy German methods, to march into the demilitarised zones and present the world with a *fait accompli*, and there are good grounds for believing that the People's party were largely of the same opinion. They were, however, overruled by the political authority. What, however, is most noteworthy is not that the soldiers thought in military terms, but that the powerful and respected General Staff yielded in a spirit of perfect discipline to the decision of the political authority.

185. On the 21st July, immediately after the termination of the conference, Turkish armed forces reoccupied the demilitarised zones. The occupation of the Dardanelles was more in the nature of a "geste" than an actual military move. The 20th Independent Division, with headquarters at Bayramiç, had long been earmarked for this, and on the day in question troops from this division marched to the sea. Owing to that fact that most of the available accommodation on the Çanakkale and Gallipoli sides of the Straits was already occupied by gendarmerie, the division withdrew most of the troops immediately, leaving only the 9th Infantry and 115th Heavy Artillery Regiment and some anti-aircraft guns. Elements of the 9th Regiment are now on both sides of the Straits. Meanwhile, until either the gendarmerie units have been moved or further accommodation has been constructed, the remaining troops of the division will remain in their former stations, and it is not thought that the occupation will take solid form until the spring of 1937. New barracks are at present being built on the Gallipoli side. Divisional Headquarters will eventually be in Çanakkale.

186. The Bosphorus zone was occupied immediately, and has remained so. Elements of the 16th, 86th and 189th Regiments from the Istanbul Command occupied Altinkum and other points on the Bosphorus, while artillery was posted at Anadolu Kavak and Rumeli Fener, at the entrance to the Black Sea. The 86th and 189th Regiments have now been withdrawn to barracks, and the defence of the northern end of the Bosphorus is entrusted to the 16th Regiment, aided by artillery.

187. The Turkish General Staff are thought to have kept pretty honourably to the letter of the Treaty of Lausanne as regards the demilitarised zones. Though, no doubt, gun emplacements have been surveyed, there was little building activity. They are credited with the idea of keeping the future defences as mobile as possible. Such big guns as they do place there will probably be on the Island of Bozcaada and Imroz, conceivably on those in the Sea of Marmora and also at Erenköy and in the neighbourhood of Eceabat.

188. Subsequent to the reoccupation, the Turkish Government issued a statement instituting prohibited zones in those areas reoccupied. These zones correspond closely with the territory formerly demilitarised.

Rearmament

189. As stated in the annual report of 1935, steady progress was then being made in the provision of war *matériel* to replace worn-out armament. This progress continued during 1936. at the same time, the reoccupation of the Dardanelles demilitarised zone gave a great additional impulse to the programme. In spite of the fact that the Soviet Government had hoped to secure a large proportion of the orders, it is believed that it received none and that most of them have gone to Germany and Czechoslovakia. For political reasons the Turks are not desirous to become too dependent upon military supplies from Soviet Russia, and the fact that they have already acquired a quantity of Russian arms may have influenced them to look elsewhere. The excellent credit terms which they have been able to obtain from Germany and Czechoslovakia have also been a cogent reason for dealing with these two countries.

190. Though the precise quantity of arms and *matériel* ordered cannot be stated, there is good reason to believe that Messrs. Krupp and Rheinmetall have received orders for about 130 field guns and a similar number of howitzers as well as an unspecified number of anti-aircraft guns for use in the Dardanelles defences and elsewhere. It is also reported that a German group, possibly Messrs. Rheinmetall and Nema, have contracted to supply machinery and equipment for a gun factory. This is unconfirmed, but it is known that the Turks are anxious to have a factory capable of producing 75-mm., 105-mm. weapons. The above contracts are on a ten year's credit basis, and their total value is stated to be in the neighbourhood of £T. 27 million.

191. There is also reason to believe that Messrs. Skoda have received orders for 80 - 150-mm. howitzers, 12 - 210-mm. coast defence guns and a further 12 or 15 -240-mm. guns, also for coast defence. Czechoslovakia is also supplying anti-tank guns, though the number is not known. Messrs. Skoda are further supplying 650 tractors. These contracts are also on a ten year's credit basis, and their value is stated to be approximately £T. 22 million.

192. It is evident from the above that the Turks intend to re-equip and mechanise a large part of their divisional artillery. The coast defence guns, it may be assumed, are for the Dardanelles defence, as well as for other points on the Turkish coast.

193. Considerable sums were voted to pay for the upkeep and rearmament of the armed forces. These sums were the budget proper, amounting to £T. 66,562,308 which, in itself, represents an increase of £T. 9,550,000 over the £T. 57,012,308 voted in 1935. In addition to this, under Law No. 2980, £T. 67 million were voted, to be expended over a period of ten years. Of this sum, not more than £T. 7,500,000 may be expended in any one year. Further sums voted amounted to £T. 5 million in all. An unconfirmed report states that at a secret session the Grand National Assembly voted £T. 30 million more for military expenses.

Training and Manœuvres

194. Manœuvres, to which the military attachés were not invited, were held in August in Thrace, and in October in the neighbourhood of Izmir. Those held in Thrace took place under conditions of torrential rain and lasted for three days. The number of troops which took part cannot be estimated, but it is known that units of the IIIrd Army Corps, tanks, armoured cars, cavalry and aircraft participated. The theme of the manœuvres was the defence of Turkish territory against an enemy invading Turkey from the Edirne direction. The actual results are not known, but the press published the usual statement that all was satisfactory.

195. As regards the Izmir manœuvres, no great numbers of troops were engaged and the operations were probably intended to provide training facilities for staffs. The theme of the manœuvres, which lasted three days, was the defence of Izmir. Infantry, cavalry, artillery and aviation units took part, while particular attention was paid to the work of the air force and to communications.

196. The military attachés were invited in October to witness an artillery exercise at the artillery school near Istanbul. The exercise showed that, though officers had a good knowledge of their work and could apply it, they were apt to be too rigid in this application.

197. The organising capacity of the General Staff was adequately demonstrated at the annual parade in Angora on the 29th October, in which about 6,000 troops took part and which went off without a hitch. The bearing of the troops on parade showed that the Turkish soldier is capable of rising to a high pitch of ceremonial efficiency, which cannot be attained without adequate training.

Efficiency

198. The remarks made in the annual report for 1935 on the subject of efficiency remain applicable for 1936. Officers continued to be forbidden to have

any dealings with foreigners and the standard of efficiency is in consequence difficult to gauge. The General Staff continued to be extremely suspicious in their dealings with the military attachés, even with those of the Balkan *Entente* countries. This habit of suspicion is the result of oriental xenophobia, which is personified in the persons of Marshal Fevzi Çakmak and General Asım Gündüz, both of them soldiers of the old school. Not until a more modern type of leader arises is it likely that the ban will be lifted. It may, nevertheless, be assumed that the value of the army is slowly improving and that officers are gradually gaining a better knowledge of their profession.

199. The men remain the same good, though stubborn and unimaginative, fighters which they have always been. Morale appears to be high.

Strategic Questions

200. Conversations were held with the Turkish General Staff in February with a view to discovering to what extent the Turks were willing, and able, to implement their joint liability under article 16, section 3, of the Covenant of the League of Nations. The results of the conversations were on the whole satisfactory. The Deputy Chief of the General Staff stated that at that time all frontiers guards and observation posts along the western coast as far as Antalya had been strengthened and all men on leave recalled. The Izmir fortified zone had been put in a complete state of defence. Further, Turkey was in a position to produce six infantry divisions as a first line of defence. As regards Turkish military policy, the fact emerged definitely that the General Staff regard the Dodecanese as the main danger to their security, and their first strategic aim was its seizure from the Italians.

201. A conference of the General Staffs of the Balkan *Entente* States was held in Bucharest towards the latter end of the year. It was of sufficient importance to warrant the presence of the Chief of the General Staff. The results of the conference are not known, though it was stated in the press that all matters discussed had been satisfactorily settled. It appears not improbable that one of the main items was the question of Greek participation in the event of a war, and that the Turkish view prevailed that Greece was a greater asset as a benevolent neutral than as an active ally.

202. The fear that Bulgaria has military designs on Eastern Thrace appears to have diminished considerably during the year.

Communications

203. (a) *Railways*- The line from Afyonkarahisar to Antalya has now been completed as far as the vicinity of the Kestel Göl. when this line is finished as far as Antalya, which seems to be a possibility in 1937, the communications within the

Vth Army Corps will be facilitated, and the 6th Infantry Division, to which is entrusted the defence of Antalya, long regarded as a vulnerable point in the event of Italian aggression, will have rail communication with Divisional Headquarters at Isparta.

204. Construction of the Sivas-Erzurum line commenced near Erzurum in May. It is intended to complete this line in 1940; it will have reached Divrik by 1937 and Erzincan by 1938. A branch line from Divrik to Malatya will be completed in 1937, of which a section from Malatya to Hekimhanı was opened in November. These lines, by opening up rail communication through a great part of Eastern Anatolia, will materially assist in any movements in the VIIth, VIIIth and IXth Army Corps.

205. (b) *Roads*—Work continued on the Istanbul-Edirne trunk road. It has been completed for some 60 kilom. from Istanbul. Beyond this as far as Baba Eski it is under construction, as a result of which all traffic has to pass over rough ground by the side of it. The field tracks thus formed are quite useless for military purposes. The road will be finished in about a year, when, as a strategic link with the Thracian frontier, it will be of the first importance.

206. Work is in progress on the Trabzon-Erzurum-Iranian frontier road, which will facilitate communications with Iran.

Aviation

207. So far as is known, the strength of the Turkish air force remained the same as in the previous year, namely, three air regiments totalling some 200 machines. A fourth air regiment is now in process of formation. Its location is unknown, but it is possible that it may be at Nazilli (south-east of Smyrna). The number of airworthy machines is difficult to judge. In 1935 it was 150, and in 1936 must have been less.

208. Considerable interest was taken in re-equipping the air force in the course of the year, the types in demand being single-seater fighters and bombers. As regards the fighters, sixty Polish P.Z.L. machines were ordered, armed with 20-mm. Oerlikon cannon. Of these, forty were to be supplied complete and twenty were to be built in Turkey, except for the engines. Further, in order to keep squadrons up to strength pending a final decision as to the standard type of fighter to be adopted, a further forty may be manufactured under licence at Kayseri. The final decision, so far as is known, has not yet been made, but the air authorities have evinced considerable interest in British aircraft, particularly in the Hawker "Hurricane" machine. Negotiations with Messrs. Hawker Siddeley Aircraft (Limited) led to an offer from the Turks in October to buy the manufacturing licence of the "Hurricane" machine in March or April 1937. So far this offer has

not been accepted, as certain details of the "Hurricane" required by the Turks were not available owing to the machine being on the secret list. Meanwhile, it is reported on good authority that negotiations with France for the purchase of single-seater fighters are proceeding satisfactorily.

209. Fifteen instructional Gotha machines were reported to have arrived in Turkey in September.

Summary

210. The reoccupation of the Dardanelles and the programme of rearmament have been powerful factors in increasing the Turkish army's faith in itself. To state that the army has been modernised would be an exaggeration. It will never become so until the officers are allowed personal contact with Europeans. Nevertheless, it has been making steady progress in improving its equipment, it has a high morale and will shortly reach a state where it would be adequate for the defence of the republic. As was pointed out in the last annual report, this is its ultimate rôle, and it only remains for its leaders to become more capable of assimilating Western ideas from personal experience rather than from text-books. At the present moment it may be rated as a formidable force in the military problems of the Eastern Mediterranean.

VI- MISCELLANEOUS

British and Foreign Concerns in Turkey

211. On the 28th November negotiations were completed for the purchase by the Turkish Government of the French coal-mining company Société d'Héraclée. The price was £T. 3 $\frac{1}{2}$ million, payable over ten years by means of coal deliveries. This transaction placed the Turkish Government in possession of the entire Black Sea coal basin.

212. On the 25th December an agreement was signed for the transfer of the Oriental Railways to the Turkish Government. The system operates under the Turkish State Railway Administration as from the 1st January 1937.

213. The Istanbul Telephone Company, a British concern which had been bought out by the Turkish Government, experienced great difficulty in obtaining the transfer to London of certain sums required for the upkeep of an office which they are bound to maintain there for a certain period. For the purpose of these transfers the company had been allowed to export wheat to England, a valueless concession, as the wheat proved unmarketable. His Majesty's Ambassador accordingly intervened, and, while the Turkish Government refused to grant free exchange, they undertook to see whether the company could be permitted to effect the transfer by the marketing of goods other than wheat.

214. The Istanbul Electricity Company, a Belgian concern, was proceeded against by the Turkish Government late in October on the ground that irregularities had been committed in connexion with the importation, duty free, of certain material. The case was still *sub judice* at the end of the year.

British Institutions and British Subjects

Schools

215. Both the British boys' school and the British girls' school in Istanbul found themselves in serious financial difficulties during the year, and consideration of the whole of their future was the purpose of a visit paid by Lord Lloyd, on behalf of the British Council, to make recommendations in that regard. Lord Lloyd remarked, in the first place, that whereas the original purpose of these schools had been to give a British education to British children they were, in fact, no longer fulfilling that function except to a limited degree. They were now largely filled with foreign children and resembled, rather, propaganda schools, a form of school to which the Turkish authorities, unless the propaganda be their own, are ruthlessly hostile. As regards the boys' school, Lord Lloyd suggested that its future should be linked with that of the children of the numerous Maltese British subjects who have fallen into destitution, and exist on a dole, as a result of the Turkish employment regulations which entirely debar them from earning their living, that it should take all the children of school age belonging to these unfortunates, and give them a sound commercial, and elementary engineering, education free of charge to enable them at least, whatever may happen to their parents, to find a career elsewhere (see also paragraph 219). For a school run on these lines, Lord Lloyd concluded, a subsidy of £2,000 a year would be necessary. As regards the girls' school, Lord Lloyd recommended that it should be closed down at the end of the year. This recommendation was approved, in principle, by the Secretary of State subject to the consideration of certain legal points. The question of the boys' school is still under examination by the British Council.

216. A similar, if less extensive, problem exists as regards the education of the children of British subjects at Smyrna. There is no British school there, and a proposal is at present before the British Council that a sum of £350 should be allotted for the education of these children in the French boys' and girls' schools in Smyrna.

Hospitals

217. *British Seamen's Hospital at Istanbul*- There is a possibility that this hospital, which has remained closed, will be sold shortly. With a view to cutting short the dispute which has dragged on between the hospital committee and the

Turkish authorities in the matter of the taxation claimed over a number of years. His Majesty's Ambassador suggested to the Secretary General of the Ministry for Foreign Affairs that the Turkish authorities should agree to purchase for the sum of £T. 120,000 (a lower figure than that hitherto insisted upon) and that the taxation should be waived. The matter was taken up with the Ministry of Health, and a decision was reached, in principle, that the Red Crescent should acquire the hospital. The Minister's proposals were received early in the new year.

218. *British Seamen's Hospital in Smyrna*-No decision was reached during the year as to the utilisation of the funds made available by the sale of the British Seamen's Hospital at Smyrna.

Maltese

219. The problem of unemployed Maltese continues to cause grave anxiety. At the end of the year an increase was authorised in the allowance granted to these persons by way of relief.

War Graves

220. The Gallipoli war graves formed the subject of lengthy discussions at the Montreux Conference with a view to safeguarding, under the new militarised régime, the rights of upkeep, supervision and access for visitors ensured by the treaty of Lausanne. A declaration that the same difficulties as in the past would be maintained by the Turkish Government was made by the Minister for Foreign Affairs on the 17th July; and this declaration was further embodied in letters exchanged between the President of the United Kingdom Delegation and Dr. Aras on the following day.

221. The regulations subsequently issued by the Turkish Government expressly authorised visits to the cemeteries by the routes used in the past. A difficulty arose, however, in connexion with the inspections of the cemeteries by the representative at Çanak of the Imperial War Graves Commission. The authorities had, in fact, allowed Mr. Millington to land at Kilid Bahr, in the narrows, an important strategical point not open to ordinary visitors, and a notice was served on Mr. Millington in November to the effect that he should use the landing places, viz., Seddul Bahr and Kilia Liman, which had been in general use. The possibility of this diversion disquieted the Imperial War Graves Commission both on grounds of the resulting inconvenience and of the increased expense involved by the longer crossing from Çanak to Kilia. The matter was taken up by His Majesty's Ambassador personally with the Turkish Minister for Foreign Affairs who proved not unsympathetic and hoped it would be possible to find a formula such as would satisfy the commission without creating a precedent which might be taken advantage of by less reliable persons than Mr. Millington.

Claims

222. It was recorded in the report for 1935 that the Turkish Government had taken an apparently unjust advantage of a new Turkish mining law to acquire, in return for compensation fixed at a derisory figure, the rights in four chrome mines of a British subject, Mr. Paterson. The owner appealed against this decision to the Council of State who, however, confirmed the decision of the administrative authorities. Informal representations were made by His Majesty's Ambassador to the Turkish Government as a result of which the Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs informed His Majesty's Chargé d'Affaires in September, confidentially, that it had been decided, in this case, to increase the amount of compensation awarded. No figure had, however, been mentioned, despite several reminders, by the end of the year.

Mixed Arbitral Tribunal

223. Despite the goodwill of the responsible officials in the Ministry for Foreign Affairs, little progress can be recorded during the year as regards the execution of the Tribunal's judgments in favour of British subjects. A start, it is true, was made; and an assurance that something would be done was even, at one moment, received as regards the so-called "Cypriot" judgments, which the Turks decline to regard as valid. However, when the methods of execution were examined, it was seen that the Ministry of Finance had decided to make payment in accordance with a law, inimical to the foreign interests concerned, which they had, in fact, admitted, four years earlier, to be inapplicable. Interest payments in accordance with the judgments were withheld, and the amounts received (in depreciated bonds) by the unfortunate claimants were further reduced by deductions representing various forms of taxation. A vigorous protest was entered against this state of affairs, but by the end of the year the position was still the subject of interdepartmental wrangling in Angora.

Press and Propaganda

224. The functions of the Directorate-General of the press remained as described in paragraph 216 of the report of 1935. The tone of the Turkish press is markedly friendly to Great Britain at present, and during the events which preceded the abdication of King Edward VIII the newspapers, by official order, preserved a friendly and praiseworthy discretion.

225. The Alexandretta dispute gave rise to a strong propaganda campaign in the Turkish press, supported by pamphlets emanating both from official and non-official sources.

VII. TREATIES AND AGREEMENTS SIGNED, &C., DURING 1936

With	Signed	Subject	Entered into force	Remarks
Austria	June 1, 1936 (Angora)	Clearing	July 21, 1936	Replaces agreement of August 10, 1934. Has some validity as Commercial Agreement of July 23, 1936. Ratified by Turkey on June 17, 1936.
"	July 23, 1936 (Angora)	Commerce	July 21, 1936	Valid for six months. Can be prolonged: subject to two months' notice of denunciation.
Brazil	July 2, 1933 (Angora)	Commerce		Validity extended until January 1, 1937.
Czechoslovakia	March 3, 1934 (Angora)	Commerce		Validity extended until May 15, 1936.
Czechoslovakia	May 12, 1936 (Prague)	Commerce	June 1, 1936	Valid for one year; can be prolonged: subject to two months' notice of denunciation. (An agreement between the two National Banks governing credit and exchange transfers was signed on the same date and has the same validity.)
Finland	June 6, 1935 (Athens)	Commerce		Ratified by Turkey on February 3, 1936.
"	June 20, 1936 (Angora)	Commerce	July 1, 1936	Replaces agreement of June 6, 1935. Validity of one year. Ratified by Turkey on June 20, 1936, and by Finland on July 4, 1936.
"	June 20, 1936	Clearing	July 1, 1936	Validity as for Commercial Agreement of same date. Ratified by Turkey on June 20, 1936, and by Finland on July 4, 1936.
France	December 25, 1936 (Angora)	Oriental Railway	January 1, 1937	Railway transferred to Turkey.
Germany	April 15, 1935 (Berlin)	Commerce and		Denounced on February 20, 1936, and lapsed on April 30, 1936.
"	May 19, 1936 (Angora)	Commerce	May 20, 1936	"Third Avenant" to the Commercial Treaty of May 27, 1930.
Great Britain	March 1, 1930 (Angora)	Commerce and Navigation		Amended so that it cannot be terminated while Trade and Clearing Agreement of September 2, 1936, is still in operation.
Great Britain	June 4, 1935 (Angora)	Trade and Payments		Ceased to be in force on September 17, 1936.
Great Britain	September 2, 1936 (London).	Trade and Clearing	September 17, 1936	Valid for nine months and can be extended: subject to three months' notice of denunciation.
Greece	September 26, 1935 (Athens)	Commerce		"Avenant" forming integral part of treaty of October 30, 1930. Ratified by Turkey January 29, 1936.
"	June 20, 1936	Hydraulic Installations		Ratified by Greece on October 1, 1936, and by Turkey November 23, 1936.
Irish Free State	October 1, 1936 (Dublin)	Commerce	October 15, 1936	Exchange of notes. Valid until April 14, 1938. Ratified by Turkey on October 19, 1936.

With	Signed	Subject	Entered into force	Remarks
Italy	April 4, 1934	Commerce		Validity extended for various periods until January 1, 1937.
"	April 4, 1934	Clearing		Validity extended for various periods until January 1, 1937.
"	December 29, 1936 (Rome)	Treaty of Commerce and Navigation	January 1, 1937	Validity of eighteen months.
"	December 29, 1936 (Rome)	Commercial Agreement Payments Agreement Protocol Commerce	January 1, 1937 January 1, 1937 January 1, 1937	Enter into force and expire with the Treaty of Commerce and Navigation of same date.
Japan	April 24, 1936 (Angora)	Commerce		Modifies arrangement for execution of provisional agreement of December 22, 1934.
"	December 22, 1934 (Angora)	Commerce		Denounced by Turkey on October 28, 1936.
Netherlands	September 23, 1934 (Angora)	Commerce		Ratified by the Netherlands on March 26, 1936, and by Turkey on June 11, 1936. The amending letters of October 7, 1934, ratified by Turkey on June 11, 1936.
Norway	April 20, 1934 (Angora)	Quota and Compensation		Denounced by Turkey on May 11, 1936 but validity was extended until June 12, 1936.
"	June 8, 1936 (Angora)	Quota, Compensation and Clearing Compensation	June 12, 1936	Validity of one year. Ratified by Turkey on June 15, 1936.
Poland	February 19, 1936 (Angora)	Commerce		Confidential agreement to reach a <i>modus vivendi</i> .
"	April 2, 1936 (Angora)	Commerce		Completes Compensation Agreement of February 19, 1936.
Roumania	September 4, 1936 (Bucharest)	Emigration		Regulates emigration of Turkish subjects from the Dobruja: ratified by Roumania November 12, 1936.
Soviet Union	July 11, 1935 (Angora)	Friendship, Neutrality and Naval Matters	March 3, 1936	
Soviet Union	October 20, 1936 (Moscow)	Railways		Modifies Tiflis Agreement of July 9, 1922.
Soviet Union	November 7, 1935	Friendship, Neutrality and Naval Matters		Protocol extending validity for ten years (until November 7, 1945) of: 1) Treaty of Friendship and Neutrality, Paris, December 17, 1925. 2) Protocol extending validity of treaty of 1925, Angora, December 17, 1929; and 3) Naval Protocol, Angora, March 7, 1931.
Spain	December 31, 1935 (Madrid)	Commerce	January 1, 1936	Ratified by Turkey August 18, 1936.

With	Signed	Subject	Entered into force	Remarks
Sweden	December 31, 1935 (Madrid)	Clearing	January 1, 1936	Ratified by Turkey August 18, 1936.
	June 19, 1934 (Angora)	Commerce		Validity extended until March 1, 1936.
	February 1, 1936 (Angora)	Extradition		Temporary agreement.
	February 27, 1936 (Angora)	Commerce	March 1, 1936	Validity of ten months: validity extended until December 12, 1937.
	February 27, 1936 (Angora)	Clearing	March 1, 1936	Validity of ten months. Denounced by Sweden.
Switzerland	December 14, 1936 (Angora)	Clearing	January 1, 1937	Validity of one year.
	January 3, 1935 (Angora)	Commerce		Validity extended for one year from February 1, 1936.
	January 3, 1935 (Angora)	Clearing		Validity extended for one year from February 1, 1936.
Syria	October 27, 1932 (Angora)	Property		Validity extended for various periods until October 11, 1936.
United States	May 29, 1936 (Angora)	Protection of Ottoman Interests abroad during the Great War	June 15, 1936	Exchange of notes. Expenditure to be repaid to United States in thirteen annual instalments. Instalments of agreement of October 25, 1934, to be repaid at the same time.
Yugoslavia	July 3, 1934 (Angora)	Judicial, Civil and Commercial Procedure		Ratified by Turkey on January 2, 1936, and by Yugoslavia on August 7, 1936.
"	July 3, 1934 (Angora)	Commerce and Clearing		Denounced by Turkey as from July 20, 1936 but validity extended until November 20, 1936.
"	October 28, 1936 (Angora)	Commerce and Navigation	November 5, 1936	Validity of one year which can be extended: subject to two months' notice of denunciation.
"	October 28, 1936 (Angora)	Clearing	November 5, 1936	Validity of one year which can be extended: subject to two months' notice of denunciation.
"	October 28, 1936 (Angora)	Residence	November 5, 1936	Ratified by Turkey on December 9, 1936.
"	December 17, 1934 (Belgrade)	Sale of Opium	January 1, 1935 (temporarily)	Ratified by Yugoslavia on September 7, 1936.

General Treaties and Agreements

Signed	Place	Subject	Remarks
December 16, 1920	Geneva	Protocol of signature covering the Statute of the Permanent Court of International Justice.	Turkey adhered on March 12, 1936
		Optional clause covering above protocol.	Turkey adhered on March 12, 1936
September 14, 1929	Geneva	Protocol relating to the accession of the United States to the protocol of signature covering the Statute of the Permanent Court of International Justice.	Turkey adhered on March 12, 1936
April 20, 1929	Geneva	Punishment of forgers.	Turkey adhered on May 7, 1936.
October 23, 1930	Lisbon	Lights and signals on coasts.	Turkey adhered on June 27, 1936, to the decisions of the conference.
October 10, 1933	Rio de Janeiro	Anti-war	Turkey adhered on November 23, 1936.

F.O. 371/20866/E.823.

No. 132

Sir Percy Loraine to Mr. Anthony Eden

No. 63.

Confidential

ANGORA, January 29, 1937

Sir,

I have read with great interest the record you were so good as to send me in your telegram No. 14 (League of Nations series) from Geneva of the 26th January of the observations made to you by Dr. T.R. Aras, in an atmosphere of conviviality, in connection with Dr. Schacht's visit to Angora in November last.

2. It will doubtless be within your recollection that a substantially similar account of the language held at that time to Dr. Schacht by the President of the Republic and by Dr. Aras himself was given to me by the latter and reported to you in my telegrams Nos. 168, 172 and 173.

3. As regards the far from pleasant recollection retained by the President of the Republic of his association with German generals during the war, I am able to confirm at first hand the impression that you derived from Dr. Aras' observations.

4. During King Edward's visit to Turkey last September His Majesty, on the day of his arrival and after exchanging informal visits with the President of the Republic, invited His Excellency and several other prominent Turks to a cocktail

party in the S.Y. Nahlin before dinner. During this entertainment, which I may add was highly appreciated by His Majesty's Turkish guests, I found myself sitting in a group on the quarter-deck of the yacht formed by King Edward, the President of the Republic, and the Turkish Minister for Foreign Affairs, which was subsequently joined by the Turkish President of the Council.

5. Monsieur Atatürk, who was in the best of humours, was persuaded to recount some of his own military experiences, not only in the great war, but also during the Italo-Turkish war of 1911, and they were of great interest. His Excellency said quite frankly that he had never been able to get on with the German generals, of whose military ability moreover he did not appear to entertain a very high opinion, and he narrated one or two incidents that had occurred between himself and highly placed German officers as illustrating his point.

6. On the same occasion he made a remark, which it may be of interest to record, that on the day of Turkey's entry into the war on the side of Germany, he had formed and freely expressed the opinion, from which later on he never wavered, that Germany was unlikely to win the war, but that whether she won it or lost it, it was absolutely certain that Turkey would be a loser.

7. I feel myself convinced that the idea that any powers who range themselves in hostility against the camp supported by the British Empire, are foredoomed to ultimate defeat emanates from Monsieur Atatürk himself. That is the "lesson" learnt by Turkey in the war and to which Dr. Aras referred in his conversation with Dr. Schacht. It is the digestion of that "lesson" which, I am equally persuaded, lay behind the personal appeal made to me, in such unusual circumstances and surroundings of place and time, by Monsieur Atatürk in June 1934 during the Shah of Persia's state visit to Angora.

8. I have had it recently, on the authority of one of Monsieur Atatürk's most intimate friends and companions, that His Excellency had been revolving this conversion of policy to one of firm friendship with England for some time prior to that occasion; that he was dissatisfied with the negative results obtained from previous tentative soundings taken by his Ministers in British quarters, and interpreted the British reactions as being deliberately evasive, and as indicating a lack of appreciation of the value of Turkish friendship, which he regretted: but did not resent; that he therefore took the matter into his own hands and acted, as I had the honour to inform Sir John Simon at the time, without consulting his Cabinet. The developments of the succeeding years bear striking witness to the results achieved by his initiative.

9. It may, I think, be safely predicted that, at least during the lifetime of Monsieur Kemal Atatürk, and so long as he is the inspiration of Turkish policy,

Turkey will never again allow herself to be dragged in the political wake of Germany.

10. I may perhaps add one more distinct impression I have formed: that just as Monsieur Atatürk's *a priori* attitude towards Germans is one of indifference bordering on dislike, so his *a priori* attitude towards Englishmen is one of liking.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/281, part.33, p.59-60, No.22.

No. 133

Mr. Eden to Sir Percy Loraine

No.60.

FOREIGN OFFICE, February 2, 1937

Sir,

I transmit to your Excellency herewith a copy of a letter from the Colonial Office enclosing copies of correspondence with the Governor of Malta respecting the recent visit of the Turkish fleet to Malta, together with a collection of photographs of (a) certain frescoes, in the Throne Room of the Palace, of the siege of Malta by the Turks in 1565, and (b) certain relics of the siege preserved in the Armoury.

2. Lieutenant-General Sir Charles Bonham-Carter has asked that this set of photographs, which is similar to sets presented to the Turkish Admirals, before their departure, may be presented to the President of the Turkish Republic, and I request that Your Excellency will, if you see no objection, arrange for them to be conveyed to the President with a suitable expression of the Governor's regard.

F.O. 371/20092/E.7811.

No. 134

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No.89.

ANGORA, February 12, 1937

Sir,

I have the honour to inform you that, on the 5th February, the Grand National assembly unanimously passed a law effecting certain changes in the Turkish Constitution.

2. Article 102 of the Constitution stipulates that any proposal to amend the Constitution must be signed by at least one-third of the total number of Deputies, and that any such proposal, when put to the vote, must be accepted by at least two-thirds of the total number of Deputies. These conditions were duly fulfilled.

3. The text of the proposal submitted to the Assembly was, according to the *Ulus* of the 5th February, as follows:

Article 2 of the Constitution shall read: The Turkish State is republican, nationalist, democratic, State-controlled, laic and revolutionary. Its official language is Turkish. Its capital is the town of Ankara. (Note: Article 2 formerly ran: The official language of the State is Turkish; its capital is the town of Ankara.)

Article 44 of the Constitution shall read: The Prime Minister is designated by the President of the Republic from among the members of the Assembly. The other Ministers are chosen by the Prime Minister from among the members of the Assembly, and the Cabinet is presented to the Assembly after approval by the President of the Republic. If the Assembly is not in session, this presentation is postponed until the Assembly meets. The Government, within a week at most, announces to the Assembly its line of conduct and political programme, and requests a vote of confidence. The Prime Minister selects parliamentary Under-Secretaries of State from among the members of the Assembly, and submits them to the President of the Republic for approval. (Note: The last sentence of the above is new.)

Article 47 of the Constitution shall read: The functions and responsibilities of the Minister and of the parliamentary Under-Secretaries of State are defined by special law.

Article 48 of the Constitution shall read: The numbers of Ministers and of parliamentary Under-Secretaries of State is fixed by law.

Article 49 of the Constitution shall read: If a Minister is on leave of absence, or for any other reason is excused from performing his duties, he is temporarily replaced by another member of the Council of Ministers or by one of the parliamentary Under-Secretaries of State. But the same Minister or parliamentary Under-Secretary of state may not take over the interim of more than one Ministry. In case a parliamentary Under-Secretary of State is to act for a Minister, the (necessary) decree is submitted to the Assembly.

Article 50 of the Constitution shall read: The decision of the Grand National Assembly summoning a Minister or a parliamentary Under-Secretary of State before the High Court entails his removal from office.

Article 61 of the Constitution shall read: A high court shall be constituted for the purpose of the trial, on account of actions committed in the exercise of their

functions, of Ministers, parliamentary Under-Secretaries of State, and presidents and members of the Council of State and Court of Cassation and the Chief Public Prosecutor of the Republic. (Note: The changes in the above articles 44, 47, 48, 49, 50 and 61 are due to the contemplated creation of the office of parliamentary Under-Secretaries of State.)

Article 74 of the Constitution shall read: No one may, by expropriation, be deprived of his personal or real property except for duly established reasons of public interest, and after previous payment of fair compensation in accordance with the (relevant) special laws.

The compensation to be paid for the expropriation of lands and forests that are to be expropriated in order to make the tiller of the soil an owner of land, and to bring forests under State administration, and the method of payment of such compensation shall be regulated by special law.

No one shall be forced to make any sacrifice other than the prestations in money, goods and labour imposed by law in extraordinary circumstances. (Note: The second paragraph of the above article is new.)

Article 75 of the Constitution shall read: No one may be molested on account of the philosophy he professes, or on account of his religion or religious denomination. All religious services may be freely held provided they do not disturb the public peace, or shock public decency, or violate the law. (Note: Article 75, as amended above, differs from the former version, which ran "...or on account of the (Moslem) religious order to which he belongs or of his religion...")

4. The effect of the change introduced into the text of article 2 of the Constitution is that the six principles of the People's party are now solemnly adopted as the guiding principles of the Turkish State. It will, theoretically, be henceforth impossible for a "Liberal" party (such as that led by M. Fethi Okyar in 1930) or a Communist party, or a party professing any other doctrines than those of the Popular party to form a Government, as such a Government would be unconstitutional.

5. The alterations in articles 44, 47, 48, 49, 50 and 61 will permit the creation of a number of parliamentary Under-Secretaries of State - an office hitherto non-existent in Turkey. It is said that the post of parliamentary Under-Secretary of State for Foreign Affairs will be given to M. Numan Menemencioglu, at present Secretary-General at the Ministry for Foreign Affairs. If so, I shall much regret his departure from his present post. It is, however, consoling to think that he will act as Minister for Foreign Affairs during the frequent absences of his present chief.

6. The changes in article 74 are due to the desires of the Government to develop a land-owning peasantry, and also to nationalise the forests so as to

preserve them from wanton destruction, and to utilise them to the best of advantage. The proposed changes gave rise to some criticism on the part of "independent" members of the House, on the ground that the Government should not favour workers on the land, but should make all workers owners of property. Furthermore, they opposed the expropriation of land from present owners and the method of compensation for expropriation.

7. The revised article 75 of the Constitution is remarkable for the omission of the word "tarikat" - i.e., "(Moslem) religious order." It will be remembered that since the suppression of the Moslem religious order - the principal being that of the Dervishes - there have been, from time to time, arrests of persons for continuing to practice the observances of the suppressed orders. When tried, the persons arrested appealed to the terms of article 75 of the Constitution, which provided that no one should be molested on account of the "order to which he belongs." Needless to say, this defence availed little, other pretexts being found for condemnation. In future, persons arrested for practice of the observances of a religious "order" will no longer be able to appeal to the Constitution in their defence.

8. The Turkish texts of the revised articles of the Constitution will be forwarded when they have been published in the *Official Gazette*.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/281, part. 33, p.73-75, No.35.

No. 135

Sir P. Lorainé to Mr. Eden

No.4

Confidential

Telegraphic

ISTANBUL, February 21, 1937

(Received February 21, 1937)

My telegram No.11 to Geneva and my immediately preceding telegram.

Language held to me privately by Dr. Aras makes it clear that Turkish Government (and, I infer, President of the Republic also) are bitterly incensed at this German *démarche*. They take the view that the results of Montreux Convention are and had been actually beneficial to Germany, the door which Lausanne Convention had left open for spread of communism into the Mediterranean now being closed. But what they resent most is that the very ally, out of loyalty to whom they lost the sovereignty over the Straits, very nearly lost all

their European territory, and did lose most of their empire, should now create difficulties for Turkey when by her own efforts and by entirely legal methods she has retrieved this important part of her position. A word of friendly congratulation from their former German ally would have been appropriate and welcome. Instead of that, Turkey receives formal protest, which disagreeably reminds her, moreover, of undisguised incitements addressed to her last year by German press to take the law into her own hands as regards the Straits.

Minister for Foreign Affairs tells me he has not yet settled the line of his reply to German protest, but he is strongly tempted to write and publish one that will make it clear to the world what any country has to expect if it becomes an ally of Germany. He wanted to discuss its drafting to me; I told him good-humouredly, but quite clearly, that I could not be concerned in that, though I should be interested to learn afterwards what he had written.

Germans have made another of their grievous psychological errors.

Please repeat to Paris.

F.O. 424/281, part 33, p. 76, No. 37.

No. 136

Sir P. Lorraine to Mr. Eden

No. 2.

Saving

Confidential

ISTANBUL, February 25, 1937

(Despatched: By post 25th February 1937)

(Received: March, 2, 1937)

Turkish Minister for Foreign Affairs expressed to me the view that, owing to the relations of confidence so fortunately established between this country and the United Kingdom, and the fact that Turkey's general policy is to be moulded henceforth on the basis of common interests and by Turkey's free decision in harmony with that of His Majesty's Government the régime of the Straits set up by the Montreux Convention is the safest and most satisfactory that has yet existed from the point of view of British policy and British general interests, both political and strategical. He is moreover delighted that it should be so.

He points out that in practice it has the effect of bottling up Russia in the Black Sea and of setting a barrier to oozing of communism into the Mediterranean.

Although however British pacificatory policy and British rearmament do actually though indirectly contribute to Russia's security, and he thinks the Russians themselves are dimly aware of this, Montreux settlement added to the

close and confident relations between Turkey and the United Kingdom, is he tells me, the cause of Russia's uneasiness. Yet, though as a result of that a curtailment of their liberty of action has come about, they have nothing to complain of and nothing to catch hold of because Anglo-Turkish collaboration is patently pacific, honest, above-board and unaggressive.

Russians, nevertheless remain suspicious, uneasy and jealous. They cannot believe that the circumstances are so simple and so straightforward as all that.

As for Italians they, for different reasons, were equally suspicious and more than uneasy in the presence of the same circumstances which they found disconcerting and baffling.

I take the fact of the matter to be that un-written Anglo-Turkish understanding has provided Turkey with an even greater measure of strength than the right to re-fortify the Straits and has freed her from the possible but unwelcome necessity of sub-serving either Russian or Italian ambitions. Also as I ventured to observe to Atatürk during the King Edward's visit here last September that understanding and trust between the masters of Suez and the masters of the Straits is the surest guarantee for peace of hither Asia.

Addressed to Foreign Office No.2 Saving February 25th, repeated to Moscow.*

F.O. 371/20860/E. 1263

*Foreign Office'de bu belgenin altına şu notlar düğüldü:

Minute.

This minute was written by Mr. Bowker before Sir Robert Craigie's minute written on a white copy of the telegram, now placed within, had been received in the Eastern Department. It will be seen that their views are very similar.

It is of course possible that M. Aras is thinking of war time when, if it is true, a certain curtailment of Russia's liberty of naval action will be imposed upon her, but M. Aras's ideas are often somewhat confused, and in this particular case it seems that his ideas go to the opposite extreme from those which, as Mr. Fitzmaurice has pointed out on another paper, are frequently held about the Montreux Convention in many quarters, i.e. that it gives Russia unlimited access to the Mediterranean where no access existed before.

As regards the ouzing of communism into the Mediterranean, a doctrine like communism can only "ooze" either (a) materially in the form of propaganda, money or literature, or (b) metaphorically, so to speak, in the form of ideas. In either case, I do not see that regulations for the passage of warships through the Straits are going to have much effect on this. If M. Aras means that the whole effect of the Montreux Convention and the increased friendliness between Great Britain and Turkey is to make it rather more difficult than before for Russia to extend her policy into the Mediterranean, he is possibly right.

Baggalay
4th March 1937*

M. Aras of course goes much too far in saying that the convention has the effect of bottling up Russia in the Black Sea, but it is perfectly true, as has been pointed out before, (and presumably this is

what M. Aras means) that the Convention greatly restricts Russia as compared with the pre-existing position under the Lausanne Convention. A strict control is imposed upon her passage through the Straits in time of peace and on the number of ships which may go through at any given time in either direction, while in time of war the convention may well have the effect of preventing any passage at all for any country.

The opposite view, which is the German view, in which an attempt is made to contend that Russia's position has been rendered more favourable by the convention, cannot, as has been pointed out frequently in previous minutes, properly be based on the contention that Russia has any unrestricted rights. Her position is not in the absolute sense more favourable than it was before in the Lausanne Convention, it clearly is worse. The validity of the German argument, insofar as it is valid at all, must I think be based entirely on the relative position vis-à-vis the other Powers. Here it can be said with truth that, although all Powers are restricted, Russia and the other Black Sea Powers are less restricted in peacetime, or in war time as ... than the non-Black Sea Powers, but that is all that it amounts to.

M. Aras's further statement that the convention has the effect of setting a barrier to the oozing of Communism into the Mediterranean is nonsense. Whether or not Communism is oozing into the Mediterranean, the Montreux Convention certainly imposes no especial handicap on such action nor, on the other hand, does it favour it, as the Germans would no doubt like to make out. The Russians have as a matter of fact evinced singularly little desire to send any warships into the Mediterranean even to the extent to which they are able to do so under the convention. If Communism oozes out at all it is more likely to be through the passage of Russian merchant ships, and the passage of merchant ships remains virtually unaffected by the Montreux Convention. Such passage remains in substance completely free as it was before.

(Initial illegible)

6th March 1937

I do not think we need enter into any discussion of Mr. Aras's view with Sir P. Loraine

Baggallay, 8/3/37

F.O. 371/20860/E. 1263.

No. 137

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No. 3.

ISTANBUL, February 25, 1937

Saving. Very confidential.

(Received March 2, 1937)

Telegraphic

Not long ago I received a strong hint from a Turkish Deputy, who is an intimate companion of the President of the Republic, that Turkey is anxious to link up her railway system with that of Iraq, directly and without passing through Syria, e.g., Diarbekir to Mosul and presumably down the Tigris Valley, and would welcome any British encouragement and assistance in carrying out the project.

I have obtained definite confirmation of this from Turkish Minister for Foreign Affairs, and have also, meanwhile, received a copy of Sir A. Clark Kerr's letter of 15th January to Mr. Rendel.

There are political, economic and strategic reasons for this Turkish project.

Political because in every field it is the settled policy of Turkey to work with the United Kingdom, her allies, and her friends; also she wants direct communication with Iraq that is quite independent of Syria whether or no the latter be under French control.

Economic, because she wants to strengthen her economic relations with Iraq and get direct supplies of crude oil from Iraq oil-fields, for which she can pay in the cereals and timber that Iraq needs. Turkey would propose to construct a refinery at or near Diarbekir which would save enormous haulage costs in supplying eastern vilayets with refined products. Also because of possible through rail communication in future from Haydar Pasha via Bagdad, Persia and Baluchistan to Delhi.

Strategically, so as to have direct communication with one of England's allies: to diminish, if not entirely to eliminate, her present dependence on Russia and Roumania for petroleum products; and to have a large refinery and stocks and regular supplies of crude oil that are outside the range of the aircraft of any Power likely to be hostile.

I told His Excellency that according to such knowledge as I possessed, construction and running of a large refinery would be a highly technical, very costly, and probably unremunerative undertaking. He said that the Turkish Government were aware of these considerations, but thought that the advantages appreciably outweighed that risk.

As regards rail communication with and through Persia, I reminded Dr. Aras that the Shah was wedded to his idea of north-south axis of the Persian railway system, and I told him of the mulish obstinacy with which some thirteen or fourteen years ago the then Reza Khan had clung to his idea, notwithstanding the cogent argument I had been urged to mention in Tehran in support of the superiority from all points of view of west-east alignment. Dr. Aras said he believed the Shah now realised that he had been mistaken, and that there was a possibility of a reconsideration of his railway policy. The Turkish view entirely supported mine.

However this may be, the language of Dr. Aras clearly suggests that Turkish Government would like to know whether His Majesty's Government bless their project in principle, and would probably be glad to have the benefit of British technical advice, and maybe also technical assistance.

As to the first point, I trust that after due consideration you will feel justified in concurring in the view, that I myself hold, that the scheme is one that in our interests, and in those of Iraq, it is desirable to encourage.

As to the second point, I fancy that Sir John Cadman's views as regards possibilities of the projected refinery at Diarbekir would be most valuable, and I should be glad to know whether you would see any objection to my writing to him on the subject with a view to enlisting his co-operation.

(Repeated to Bagdad.)

F.O. 428/281, part 33, p.78, No.42.

No. 138

Sir P. Loraine to Mr. Anthony Eden

No. 148.

ANGORA, March 16, 1937

Sir,

I have the honour to inform you that, in compliance with the instructions conveyed to me by your despatch No.60 of February the 2nd (E 7811/1373/44), I took advantage of an audience granted to me to-day by the President of the Turkish Republic, to hand to His Excellency, as a souvenir of the visit last autumn of the Turkish Fleet to Malta, and accompanied by a suitable expression of the Governor of Malta's regard for His Excellency, the album of photographs relating to the siege of Malta by the forces of Sultan Suleyman I in 1565.

2. Monsieur Kemal Atatürk expressed his gratification at this presentation and begged me to convey his thanks to Lieutenant-General Sir Charles Bonham-Carter for his courteous attention.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 371/20858/E.1788.

No. 139

Wing Commander T.W. Elmhirst, Air Attaché, to Sir P. Loraine

British Embassy,

Sir,

ANKARA, March 18, 1937

I have the honour to report that I had an interview with the Chief of the State, M. Kemal Atatürk, at the Ankara "Pavillion" last night.

2. The circumstances arose in the following manner. I returned, in uniform, to the Ankara Palace Hotel, in company with another guest, at about 2 o'clock in the

morning on the conclusion of the dance at the house of the Minister of Foreign Affairs. We decided to go into the restaurant for a drink before retiring to bed.

3. After taking our seats at a table, we realised that the Gazi was seated two tables distant entertaining the Roumanian Foreign Minister and Madame Antonesco. I judged, being in mess dress and accordingly rather conspicuous, that it were better to remain in the restaurant until M. Atatürk had departed. I accordingly remained until half-past five when the Gazi bid good-night to his guests. Immediately they had departed he sent an A.D.C., for me and bid me take a seat next to him.

4. I introduced myself, but he waived the introduction aside and stated that he had heard all about me from "his friend", Your Excellency. He went on to express his very sincere friendship for the British Nation and remarked: "You are one of that nation, therefore you are a friend of "mine".

5. He then informed me that he had acted immediately on the remark that Your Excellency had made to him the previous day, to the effect that your new Naval and Air Attachés were available and ready to give any assistance or counsel on their special service subjects to the General Staff. He said that he had himself told the General Staff to make use of my Air Force knowledge which would be more valuable because of my previous Naval training. I did not quite understand his line of thought here but he certainly had correct knowledge of my career.

6. In all I had some ten minutes conversation with him before he closed the interview and left the restaurant; it was then ten minutes to six o'clock.

7. The Gazi left an impression upon me as a man in the best of health and both mentally and physically alert. Though his suite and other people in the restaurant were showing unmistakable signs of weariness, he certainly was not. He danced on two occasions and obviously was a good performer and enjoyed it. Though he smoked continuously, he drank very little, certainly not more than two or three glasses of champagne during the four hours that I was watching him.

I have, &c.

T.W. ELMHIRST
Wing Commander
Air Attaché

F.O. 371/20861/E. 1794.

No. 140

Sir Percy Loraine to Mr. Anthony Eden

ANGORA, March 27, 1937

No. 178

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No. 164 of the 23rd March, to transmit to you the accompanying copy of the homily, as reproduced in the "République" of the 20th March, delivered by the President of the Republic while entertaining the Roumanian Minister of Foreign Affairs and Madame Antonesco at the Angora Palace Hotel on the evening of the 17th March.

2. It will be observed that Atatürk gave a frank statement of his views on life in general and of what he conceives to be the duties of a leader of his people, emphasising particularly the necessity for a broad international outlook in the statesmen of to-day.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 371/20864/E. 1804.

Enclosure in No. 140

Extract from "La République"
dated the 20th March 1937

La visite du Ministre des Affaires Etrangères de la Roumanie amie à Ankara, a été une occasion pour que notre illustre Chef Atatürk exprime des précieuses pensées qui devraient être prises en exemple l'autre nuit à Ankara Palace de sa présence par le monde entier. Atatürk a honoré et s'attablant avec M. et Mme Antonesco, et diverse autres personnalités, s'entretint amicalement avec nos hôtes. Voici les précieuses paroles d'Atatürk que notre rédacteur en Chef commente en premier article:

"Les nations ne doivent pas connaître la tristesse ni l'affliction. Le devoir des chefs est de leur montrer le chemin pour accueillir la vie avec joie et amour.

J'ai feuilleté dans le temps des livres. J'ai voulu comprendre ce que les philosophes avaient dit au sujet de la vie. Une partie d'entre eux voient tout en noir. Ils disent: "Puisque nous sommes néant et que nous aboutiront au néant, la joie et le bonheur ne sauraient trouver de place dans la vie provisoire de ce monde."

J'ai lu d'autres livres. Ceux-là avaient été écrits par d'autres hommes plus intelligents. Ils disent: "Puisqu'en fin de compte, tout est néant, soyons au moins gais et joyeux durant le temps de notre existence." Vu mon caractère, je préfère la deuxième conception de la vie, mais à ces conditions:

"L'homme qui ne voit pas, dans sa propre personnalité, l'existence de toute l'humanité, est malheureux. Il est évident que cet homme sera perdu en tant qu'individu. La chose qui est nécessaire pour que cette personne soit heureuse et contente tant qu'elle vit, c'est de travailler non pour soi, mais pour ceux qui viendront après lui. Un homme logique ne peut trouver le véritable plaisir dans la vie et le bonheur qu'en travaillant pour l'honneur des générations futures, pour leur existence et leur bonheur.

Un homme en agissant de la sorte, ne doit même pas se demander si ceux qui viendront après lui s'apercevront qu'il a travaillé animé d'un tel esprit. Et même ceux qui sont le plus heureux sont ceux qui sont doués d'un caractère tel qu'ils préfèrent que les services qu'ils rendent soient ignorés par toutes les générations.

Chacun prend plaisir à quelque chose. Certains aiment s'occuper de jardinage, cultivent de belles fleurs. D'autres aiment à former des hommes.

L'homme qui dans son jardin cultive des fleurs, attend-il quelque chose des fleurs? L'homme qui forme des hommes doit pouvoir être animé du même désintéressement. Ce ne sont que les hommes qui pensent ainsi qui peuvent être utiles à leur pays, leur nation qu'à leur avenir.

L'homme qui pense plus à soi qu'au bonheur de son pays et de sa nation ne sera jamais qu'un homme de second plan.

LA SOLIDARITÉ INTERNATIONALE

Les points dont je vous ai entretenus jusqu'à présent, concernent chaque société à part. Mais toutes les nations du monde sont à peu près devenues parentes ou s'efforcent de l'être.

A ce point de vue, l'homme doit penser au repos et au bonheur des nations du monde autant qu'à l'existence et au bonheur de la nation à laquelle il appartient; il doit s'efforcer de travailler au bonheur de toutes les nations du monde avec la même ardeur que s'il travaillait au bonheur de son propre pays.

Tous les hommes intelligents apprécieront que les efforts faits en ce sens ne seront pas vains. Car travailler pour le bonheur de toutes les nations du monde, veut dire assurer, d'un autre point de vue, son propre repos et son propre bonheur.

Si dans le monde et parmi les nations du monde ne règnent pas la paix, le repos et les bons rapports, une nation, quoi qu'elle entreprenne pour elle-même sera toujours privée de repos.

Voici pourquoi, je conseille à ceux que j'aime ceci:

Les hommes qui conduisent et gouvernent les nations veulent être naturellement tout d'abord les facteurs de l'existence de leur propre nation ainsi que de leur bonheur. Mais il importe en même temps, de demander la même chose pour toutes les nations.

Tous les événements de ce monde, nous prouvent ouvertement ceci. Nous ne pouvons savoir si un événement que nous considérons très lointain ne nous touchera pas un beau jour.

Voici pourquoi, il importe de considérer l'humanité entière comme un seul corps et la nation comme un membre de ce corps. Tous les membres se ressentent de la douleur d'un doigt.

La Turquie, la Roumanie et leurs autres amis, sont forts. Je n'attends rien qui puisse nous arriver de nulle part, et il n'y a pas lieu de s'y attendre. Dans ce calme, nous avons le loisir d'étudier le monde. Nous ne devons pas dire "Que m'importe s'il y a de l'insécurité dans tel endroit du monde?"

S'il y a un trouble quelconque, nous devons y témoigner autant d'intérêt que s'il se passait parmi nous.

Une telle pensée délivre les hommes, les nations et les gouvernements de l'égoïsme. L'égoïsme, qu'il soit personnel ou national, doit toujours être considéré comme mauvais.

Conséquemment, de cette causerie nous dégageons la conclusion suivante: Nous penserons naturellement à toutes les choses qui seront nécessaires pour nous et nous ferons tout ce qu'il importe de faire à cet égard. Mais après cela nous porterons de l'intérêt au monde entier.

JE SUIS UN HOMME DU PEUPLE

Un petit exemple: je suis soldat. Durant la guerre générale, j'étais à la tête d'une armée. Il y avait en Turquie d'autres armées et de commandants d'armée. Je ne m'occupais pas seulement de mon armée, mais des autres armées aussi. Un jour que je m'intéressais au mouvement de l'armée du front d'Erzurum, mon aide-de-camp me dit:

- Pourquoi vous occupez-vous de questions qui ne vous concernent pas?

Je répondis:

- Si je ne connais pas bien la situation de toutes les armées, je ne puis savoir diriger et conduire ma propre armée.

Ceux qui dirigent et conduisent un Etat et une nation doivent avoir sous les yeux ce point de vue.

A cette occasion, je dirai à mes respectables hôtes, ceci:

Je dis à ceux que j'aime, mes pensées, telles qu'elles. Je suis un homme qui ne peut conserver en son cœur une chose qu'il ne pense pas.

Car, je suis moi, un homme du peuple. Moi, je dois dire tout ce que je pense devant le peuple. Si je fais erreur, le peuple me donnera un démenti. Mais, jusqu'à présent, je n'ai pas vu que le peuple ait condamné ma façon de parler franche...

F.O. 371/20864/E. 1804/1

No. 141

Foreign Office to Colonial Office

No. E. 1788/136/44

Foreign Office, 9 April, 1937

Sir,

I am directed by Mr. Secretary Eden, with reference to Foreign Office letter E 7811/1373/44 of the 2nd February, to transmit to you herewith, for the information of the Secretary of State for the Colonies, the accompanying copy of a despatch from His Majesty's Ambassador at Angora (Despatch No. 148 from Angora) stating that he has handed to the President of the Turkish Republic the album of photographs relating to the siege of Malta in 1565 presented to him by the Governor of Malta.

2. Mr. Eden will be grateful if effect might be given to M. Atatürk's desire, referred to in paragraph 2 of Sir P. Loraine's despatch, that his thanks may be conveyed to Lieutenant-General Sir Charles Bonham-Carter for his courteous attention.

(Sgd) G. W. RENDEL

F.O. 371/20858/E1788

No. 142

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No. 205.E.

ANGORA, April 9, 1937
(Received April 15, 1937)

Sir,

I have the honour to inform you that at the personal invitation of the Turkish Prime Minister and the formal invitation of the Sumer Bank, which organised the

ceremony, I was present on the 3rd April at the laying of the foundation stone of the iron and steel works to be constructed at Karabük by Messrs. Brassert and Co. I was also invited by the Prime Minister, who performed the ceremony, to accompany his Excellency on a visit to the textile and aircraft factories at Kayseri, and to the inauguration of a new textile factory at Ereğli (Vilayet of Konia).

2. The proceedings are recorded in the attached memorandum prepared by the commercial counsellor, who, with the counsellor of His Majesty's Embassy, was also invited to the ceremony. I enclose, at the same time, copies of the speeches delivered by the Prime Minister and by me myself.

3. It will be seen that the Prime Minister, inaugurating the "era of heavy industry" in Turkey, emphasised the importance of the Karabük works from the point of view of national defence. He expressed complete confidence in the firm of Brassert, and referred to the cordiality of its relations with the Sumer Bank. He then declared that the enterprise acquired a special importance from the fact that it was a manifestation of Anglo-Turkish friendship - a friendship the reality and worth of which were proved by the aid given by the Export Credits Guarantee Department to the scheme and by the confidence shown in Turkey by England. "We owe," he said, "the new era of rapprochement between our two countries to Dr. Teflik Rüştü Aras and to Sir Percy Loraine."

4. The Prime Minister then showed that the industrialisation of Turkey could never be achieved were it not for the Republican policy of State control. Apart from the State there existed in Turkey no organisation possessed of the necessary capital to create industries. Therefore a State controlled industry was essential.

5. He ended by stressing Turkey's will for peace in international affairs. He deplored the failure of the plans for a peace founded on disarmament, and regretted the armaments race on which the peoples of the world were now engaged.

6. There is little doubt that the ceremony at Karabük seemed, in the eyes of both Turks and foreigners, to be mainly a demonstration of Anglo-Turkish friendship. Dr. Aras, indeed, declared to me on the journey, that he had little doubt that foreign countries, and principally Germany, would so interpret it. He professed to deprecate İsmet İnönü's reference to him as one of the two persons responsible for the intimacy of Anglo-Turkish relations, for it would tend to give foreign statesmen - and chiefly German statesmen the idea that he (Dr. Aras) was responsible for the direction which Turkish foreign policy took. He would not dare, he said, to take any line in foreign politics which had not been previously laid down for him by Atatürk and İsmet İnönü, or which had not received their previous approval.

7. In my speech I emphasised the important stage now reached in Anglo-Turkish relations and the collaboration of British and Turks in the arts of peace after being loyal allies or loyal adversaries in the arts of war. I expressed my pleasure that Turkey had turned to England for help in founding the heavy industry in Turkey and assured my hearers that they would have the best that British genius, science and energy could give them.

8. Mr. Brassert, chairman of Messrs. Brassert and Co., explained the difficulties which would have to be overcome in carrying out the task entrusted to his company.

9. In conclusion, I would say that the extraordinary attention paid to me throughout the whole trip to Karabük, Kayseri and Ereğli by the Turkish authorities, the prominence given to my presence among them in the press, and the way in which throughout the tour, I was taken into the confidence of the Prime Minister and the other Ministers in question ranging over a wide field, afforded further proof that Anglo-Turkish relations are now of a peculiarly intimate nature, and really seemed intended to confirm Dr. Aras's phrase that Turkey has now deliberately linked her destinies to those of the United Kingdom.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 424/281, part 33, p.109-110, No.71.

No. 143

Sir P. Lorraine to Mr. Eden

No.215.

ANGORA, April 15, 1937

(Received April 29, 1937)

His Majesty's representative in Turkey presents his compliments to His Majesty's Secretary of State for Foreign Affairs, and, with reference to Angora despatch No.158 of the 20th March, has the honour to transmit herewith a copy of an extract from despatch No.3, from Wing-Commander Elmhirst, respecting the use of British service attachés by the General Turkish Staff.

F.O. 424/281, part 33, p.121, No.77.

Enclosure in No. 143
Wing-Commander Elmhurst to Sir P. Loraine

ANGORA, April 8, 1937

No. 3.

Sir,

I have the honour to refer to my despatch No. 2 of the 18th March in which I reported that at an interview with the President on the 17th March he informed me that he had instructed the General Staff to make use of my air force knowledge.

2. As your Excellency is aware, during the weeks following the General Staff did not approach me on the subject, and at the interview which the naval attaché and I had with them on the 2nd April, when we asked them point-blank if they were going to make use of our services, they gave us to understand that Atatürk's remarks were only his polite method of speaking.

3. I understand that your Excellency, during the week-end of the 3rd, 4th and 5th April, reopened the question with the Prime Minister and informed him that if your offer to the President of the services of the naval attaché and myself was not made use of it would be withdrawn. If such was the case an immediate result has now been forthcoming.

4. On the morning of the 7th April, the General Staff rang me up on the telephone and asked me if I would call upon them that afternoon. I did so and had a long conversation with Colonel Hakki (Director of Intelligence). Also present were Lieutenant Siret, of the Turkish navy, who spoke English, and Captain Seyfi, of the air force.

5. Our conversation opened with a definite request by Colonel Hakki. He said that the General Staff wished the Bristol Aero Engine Company to erect and equip a factory in Turkey for the manufacture of sixty of their engines a year. The Turks, to purchase the patents, the factory to be run by an English staff at the beginning but to be turned over to the Turks after a period of five to ten years. I was asked to get in touch with the company and to request them to send an agent to discuss the matter with the General Staff. I questioned this last point and said surely the agent should discuss the question with the Minister of National Defence, or the Minister of Economy, but was told that the agent must come in the first place to the General Staff.

I have, &c.

T. W. ELMHURST

No. 144

Lord Chilton to Mr. A. Eden

No.185.

MOSCOW, April 19, 1937

Sir,

With reference to my despatch No.183 of the 17th April, I have the honour to inform you that the visit to Belgrade of the Turkish Prime Minister and M.Aras forms the subject of a not uninteresting article in the "Pravda" of the 17th April.

2. Belgrade, the writer observes, has become a sort of diplomatic mecca. Of the recent visitors there Count Ciano produced by far the most important results. In spite of his innocuous appearance the Italo-Yugoslav pact has had a distinctly disquieting effect on international relations and in particular on the relations of the Little Entente and Balkan States.

3.The visit to Belgrade of M. Benes, whose object it was to dispel the impression, caused by the Italo-Yugoslav agreement, of a split in the Little Entente, did little to clear the atmosphere, and M. Benes did not succeed, as the French press had opened he might, in convincing the Yugoslav Government of the desirability of accepting the French proposal of a mutual assistance agreement between France and the Little Entente. Indeed the only concrete result of the visit, and a purely negative one at that, was the assurance that Yugoslavia would not conclude a bilateral agreement with Hungary. At the same time, however, the warm welcome given to M. Benes by the population of Belgrade is not without significance.

4. The object of M.Aras' visit was a different one. M. Aras is known to have a hand in the conclusion of the Italo-Yugoslav and Bulgaro-Yugoslav agreements. He has in mind the conclusion of a Mediterranean agreement between Italy, Yugoslavia Greece and Turkey. This scheme naturally has the approval of Italy. Such an agreement formed the subject of discussions between Turkey and Italy some years ago. On that occasion, however, M. Tindescu, who at that time was directing the foreign policy of Roumania, and who saw in such a scheme a threat to the unity of the Little Entente, was successful in persuading Turkey to insist upon the inclusion of Roumania among the proposed parties to the agreement. This proposal met with opposition from Italy and the negotiations were broken off. As a result, however, of the weak and undecided line of policy at present followed by Roumania, M. Aras no longer considers it necessary to take the interests of the latter country into consideration. His former interest in the Balkan Entente has moreover vanished, and he considers the security of Turkey sufficiently safeguarded so long as she enjoys the favour of Signor Mussolini.

5. The adoption of such an attitude comes very near to being the first step on the slippery path which has proved the means of leading astray so many countries in Europe. From a perfectly legitimate and comprehensible desire to save their own skins, these countries have sought to protect themselves by coming to an understanding with the potential aggressors, and has given their support to the system of bilateral pacts postulated by Germany and Italy, which in fact constitutes an obvious menace to the cause of peace. It would, however, be a mistake, the writer concludes, to consider that Turkey has already abandoned the clear line of policy which she has followed hitherto. Indeed Kemal Atatürk himself, in his speech on the occasion of the visit to Angora of M. Antonesco, showed clearly that he was opposed to the theory of the localisation of conflicts and in favour of that indivisible peace. The tortuous policy of M. Aras, however, which tends to bring Turkey into the orbit of the fascist Powers and thus involve her in adventures, is by no means in line with the utterances of the Ghazi.

6. The present article clearly reflects the anxiety felt by the Soviet Government as to the way in which the situation is likely to develop in the region of the Black Sea. This anxiety may possibly account for the writer's bitter criticism of the foreign policies of M. Aras and M. Antonesco, which seems somewhat unwarranted when it is considered that M. Antonesco is pressing with apparently greater urgency than the Soviet Government themselves for the conclusion of a Black Sea pact, which could not but be favourable to Soviet interests, and that M. Aras has given a by no means unfavourable reception to the Roumanian proposals and is moreover contemplating a visit to Moscow for the express purpose of improving Soviet-Turkish relations. On the Soviet showing, however, Turkey and Roumania have a late shown some inclination to flirt with the fascist Powers and it is, no doubt, through this tendency to follow a policy of reinsurance with the rival bloc rather than throw in their lot wholeheartedly with the "democracies" that they have incurred Soviet displeasure and brought down upon themselves the present reproach.

7. I am sending copies of this despatch to His Majesty's Representative at Angora and Belgrade.

I have, &c.

CHILSTON

F.O. 371/20860/E.2241.

No.145

*Sir Percy Loraine to Sir Lancelot Oliphant*ISTANBUL, May 1st, 1937*(Received May 15, 1937)*

My dear L.

A few days ago the Greek Minister in Angora asked Morgan whether he had seen an article in "Izvestia" violently attacking Tevfik Rüşti Aras on the ground that he was responsible for carrying out the policy which meant a gradual drifting apart of Turkey and Russia (e.g. a policy of friendship with Italy, and approval of the Italo-Yugoslav rapprochement). Monsieur Raphael went on to say that it was of course absurd to saddle Tevfik Rüşti Aras with the responsibility for Turkey's policy. He added that while Turco-Russian friendship was still a very important factor in Turkey's foreign policy, there had nevertheless been noticeable a tendency on Turkey's part to take an independent line. The Soviet Government had blamed Karakhan for the lessening on Turkey's intimacy with Russia, but Monsieur Raphael did not think that this was Karakhan's fault nor that Karakhan's removal (he presented his Letters of Recall last week) would correct Turkey's tendency to take a more independent course, though not of course entirely cutting loose from Russia whose friendship was too precious for Turkey to loose.

Neither Morgan nor I had actually seen the Izvestia article to which Monsieur Raphael alluded. But Tevfik Rüşti Aras told me himself a few days ago that he was being violently attacked from that quarter. He added rather plaintively, "Surely everybody must know by now that my policy is not a personal policy, and that I never take any action or pursue any line without having obtained the prior approval of both İsmet and Atatürk". But, he said, I am getting it in the neck, all round; from the Italians for reasons which it is not far to seek; from the Germans who attribute to me personally our attitude in the matter of the German reservations to Montreux; and to a certain extent by the French; and now by the Russians. However, he said, I suppose that is what Ministers for Foreign Affairs are there for and that it could not be helped.

In my telegram No.14 Saving I gave you the list of Tevfik Rüşti Aras' proposed voyagings from now on till the autumn, and I think the foregoing account amply explains the reasons for which he is including Moscow in his itinerary. He feels that the Russians need soothing down, and that that task can best be undertaken in the Soviet capital. I should think very likely too he will be successful in his mission, and that he will succeed in convincing them that Turkey is certainly not going to enter into any relations with Italy that would threaten Turco-Soviet relations or be incompatible with Turkey's accepted obligations towards Russia.

I had moreover myself sensed an atmosphere of Russian dissatisfaction. It is perhaps not altogether unnatural; for until these quite recent years they were pretty well the only pebble on the beach here, and now England has loomed up very large indeed on the Turkish horizon and the popularity of Anglo-Turkish friendship among the masses of the population is spreading very rapidly indeed.

If I were to hazard a guess about the results of *tevfik Rüşü Aras'* projected visit to Moscow it will be that if he can succeed in persuading the exalted persons in the Kremlin that Turkey is not going to throw away a particle of her friendship with Russia for the sake of Italian blandishments, the Russians will reconcile themselves, perhaps a little sulkily, to Turkey's friendship with England.

Yours

PERCY

F.O. 371/20860/E. 2731.

No. 146

Sir Percy Loraine to Sir Lancelot Oliphant

Private
Confidential

ISTANBUL, May 1st, 1937
(Received May 15, 1937)

My dear L.

On Monday evening last, April the 26th, I attended a reception in the house of *Tevfik Rüşü Aras* for the Iraqi Minister for Foreign Affairs, *Naci el Fasil*. Hitherto Atatürk has not been present at parties given for Foreign visiting Prime Ministers or Ministers for Foreign Affairs. On this occasion he broke the precedent. As all his actions are carefully thought out, there must have been a reason for this new departure. I surmise that his object on this occasion was to emphasize friendly feelings for one of the Arab countries detached from the former Ottoman Empire, and for the British ally of that country, and to invite the inference that he was willing to be equally friendly with another neighbouring Arab country similarly detached from the Ottoman empire.

In any case, throughout the evening he paid particular attention to *Naci el Fasil* and myself; indeed except for half an hour or so when I was engaged in conversation with *Naci el Fasil*, he kept us both by his side until 5 a.m.; the conversation during this lengthy period being punctuated with copious draughts of champagne.

The composition of the party eventually constituted round Atatürk's table at one end of the ballroom was interesting and curious. I have no doubt that it was

also deliberate. Besides Naci el Fasil and myself, there were the Japanese Ambassador, the Iranian Ambassador, the Iraqi Minister, and Salkind, the Soviet Chargé d'Affaires.

Why the Japanese Ambassador was included was at first by no means obvious, but later in the evening the reason became apparent. Maybe an hour before this group had settled down, Atatürk had been speaking to the Japanese Ambassador standing up in the middle of the room, and several other representatives, including myself, heard distinctly what they said to each other. Atatürk explained that no one admired or respected more than he did a nation which had progressed in strength, civilisation, industry, commerce and administration through its own genius and energy, and soon. This may seem rather dull and platitudinous remark to recall, but as you will see it is a necessary background for what was said later on.

When the party enumerated above was firmly ensconced, the Japanese Ambassador being seated on Atatürk's left and me on his right, Atatürk said that he was a man who always wished to express and reveal frankly what he thought, and that he was trying to make of Turkey a country in which every Turkish citizen would be able to express his thoughts freely and frankly.

After this preface, he begged the assembled company to understand that, when offering his further reflections, he was not only in complete possession of himself, but also fully conscious of his position and his responsibilities as the head of the Turkish State. He then gave us a homily on the obligation of all nations and governments not only to do everything possible for the happiness, welfare and progress of their inhabitants, but also to work for the benefit and improvement of mankind at large; if they were to do this and eschew all thought of aggression on one another, peace, and happiness would come to the world; but if, unfortunately, any nation, however strong, did aggress against its neighbour, it would be the duty of all other countries to rise and organise themselves to resist and overthrow the aggression.

He thereupon turned to the Japanese Ambassador and asked him to take notes of a message which he wished him to communicate to the Emperor of Japan. He said in the first place I beg you to convey to your great Emperor my love and respect; secondly, I beg you to inform your Emperor that I, Atatürk, have the friendliest feelings and entertain high admiration for His Majesty and his great country. Tell him also that I beg His Majesty to be the friend of the friends of Turkey and so to contribute to the welfare and happiness of humanity.

The Japanese said that he would of course faithfully deliver the President's message, and hid whatever he thought of it, as is the wont of Japanese, behind a not very hearty laugh.

Atatürk then reverted to his idea about the necessity for peace-loving nations to unite in resistance to any possible aggressor; he added that if at any time he thought that matters had come to that pitch, he intended to shed his civilian garments, and unpack the uniform he had so long laid aside, and place himself at

the head of the Turkish forces. The Japanese continued his disarming laughter, but seemed to me somewhat embarrassed. Atatürk then turned to the rest of the company, and especially to myself, and asked whether we agreed with his views. I thought the situation was getting a little heavy and tried therefore to introduce a lighter note into it. After a chorus of approval and as the President turned his steely eye particularly in my direction, I said there could not be anybody who would disagree with his ideas about making the world safe from aggression; that I felt such confidence in his judgment that if matters did come to the dire emergency which he had outlined, while he was unpacking his very distinguished general's uniform, I should probably be unpacking my humble one of a lieutenant; but that meanwhile I should work my best with Teflik Rüşti Aras to spare His Excellency any such unpleasant necessity. These remarks of mine fortunately had the desired effect, and I got Atatürk started on his theories about the historical value of Turkish civilisation and his other theory about the sun language.

There is no doubt however in my mind what Atatürk's meaning was. He was warning the Japanese against attacking Soviet Russia, hinting that if Japan did attack Russia she would forfeit Turkey's friendship; and suggesting that Japan had been unwise to refuse the 14 inch gun.

What the Japanese Ambassador thought about it, I really cannot guess: but I have the impression that he rather brought it on myself. When Atatürk was first talking with him standing, and uttering the amabilities about Japan which I have recorded above I think he was being very polite and friendly, but wished to break off the conversation at that. As however the Japanese continued to hang round him, I fancy that Atatürk decided to include him in the party and took the opportunity to utter this warning.

Yours

PERCY

F.O. 371/20860/E.2752.

No. 147

Sir Percy Loraine to Sir Lancelot Oliphant

No.34.

Important

ISTANBUL, May 10, 1937

(Despatched May 10, 1937 1.00 p.m.)

(Received May 10, 1937 3.40 p.m.)

Following for Sir L. Oliphant.

Mr. Rendel's letter of October 22nd to Mr. Morgan.

Will decision taken by King Edward to telegraph birthday congratulations to Atatürk on May 19th be followed by King George?

My submission is that it is politically desirable to do this, see my letter to you of August 1", and also that matter needs to be determined in the first year of the present reign.

F.O. 372/3235/T.7423.

No. 148

King George VI to the President of the Turkish Republic

Telegram

LONDON, May 18 th, 1937

On the anniversary of your Birthday, I take a sincere pleasure Mr. President, in offering to you my cordial felicitations, together with my best wishes for your health and welfare.

GEORGE VI

F.O. 372/3235/T.7423/1.

No. 149

*K. Atatürk, President of the Turkish Republic,
to His Majesty The King George VI*

Telegram

ANKARA, May 22, 1937*

J'ai été infiniment touché du telegramme que Votre Majesté a eu la très délicate pensée de m'adresser à l'occasion de l'anniversaire du jour de ma naissance. Je remercie sincèrement Votre Majesté de félicitations et souhaits cordiaux qu'elle a bien voulu m'exprimer en cette circonstance et la prie d'agréer les vœux les plus chaleureux que je forme pour son bonheur personnel et celui de Sa Majesté La Reine.

K. ATATÜRK

F.O. 372/3235/T.7423/2.

* Telgrafın Ankara'dan çekildiği tarih tam anlaşılamadı. Londra posta damgasındaki tarih 22 Mayıs gibi görünmektedir - BNS.

No. 150

Sir S. Waterlow to Mr. Eden

No. 83.

Telegraphic

ATHENS, May 26, 1937

(Despatched May 26, 1937 8.50 p.m.)

(Received May 26, 1937 9.00 p.m.)

Turkish President of the Council left for Istanbul after dinner given in his honour by Greek Government during which President of the Republic had telephoned at midnight to General Metaxas as follows:

"Frontiers of Balkan States constitute a single frontier. Those who have designs on it will expose themselves to the burning rays of the sun and I advise them to take care. On this basis Balkan friendship will increase in fullness and its humanising and civilizing aims consist in this".

General Metaxas having cordially endorsed expression about single frontier, President of the Republic returned to telephone and said "I want you to know that my greatest humanitarian and military pleasure is to declare to you that our frontiers are identic and that the forces defending them are also one and indivisible."

General Metaxas obtained Ismet's consent to publication of these messages which appear in the press this morning.

Addressed to Foreign Office; repeated to Istanbul.

F.O. 371/21137/R.3639.

No. 151

Sir R. Campbell to Mr Eden

No. 23 Saving

Telegraphic

BELGRADE, May 31, 1937

(Despatched May 31, 1937)

(Received June 3, 1937 1.45 p.m.)

My Turkish colleague has confided to me that Atatürk's telephonic message to General Metaxas to effect that frontiers of Balkan Entente States constituted a single frontier (Sir S. Waterlow's telegrams Nos. 83 and 84) was prompted by the incident which occurred at review at Plovdiv on May 6th when military motor bicycles paraded with placards bearing the names of towns in Turkish and Greek Thrace (Sofia despatch No. 103). It seems that in view of his recent visit to Sofia Ismet was particularly incensed at this incident and that he prevailed upon Monsieur Stoyadinovitch, as President of Balkan Entente Council, to demand

explanations at Sofia. According to (grp. undec.) to my Turkish colleague Bulgarian President of the Council had replied that he would institute enquiry into responsibility for the incident with a view to punitive measures being taken. Result of enquiry had not yet been communicated but Balkan Entente powers had no intention of letting the matter rest until satisfaction had been obtained.

On his way through Belgrade on return from London İsmet had obtained from Stoyadinovitch's assent to a declaration being made on lines of Atatürk's message.

Monsieur Stoyadinovitch had also received personal thanks of General Metaxas.

Addressed to Foreign Office, repeated to Sofia, Athens and Angora Saving.

F.O. 371/21138/R.3873

No. 152

Mr. Morgan to Mr. Eden

No. 329.

ANGORA, June 5, 1937
(Received June 10, 1937)

Sir,

I have the honour, with reference to my telegrams No.115 of the 31st May and No.118 of the 1st June, to inform you that His Highness the Amir of Transjordan arrived at Istanbul from London on the 30th May. His Highness, while in London, assisting at the Coronation of Their Majesties, expressed to the Turkish Prime Minister his desire to revisit Turkey, where he had formerly spent seventeen years of his life. The present visit was the result of this conversation. It was essentially non-political, but was invested by the Turkish Government with some pomp and ceremony in view of the rank and position of their guest.

2. On arrival at Istanbul, his Highness, who had in his suite Major E.W. Northfield, his aide-de-camp, was met by the civil and military authorities and by the first secretary of this Embassy. A guard of honour was drawn up on the platform of the railway station. During the day his Highness received representatives of the local press, and is reported to have said to them that he desired to see Turkey in the vanguard of the oriental nations, and these nations united by good neighbourly relations. He rejoiced at the settlement of the sanjak question, which he had always considered as a dispute between two brothers. Turkey, the elder, had behaved with becoming consideration towards its younger brother, Syria.

3. Asked about Palestine, his Highness was reported as saying that the idea of a partition of Palestine between Arabs and Jews was not new, but that it pleased neither of them. In regard to Transjordan, any change in its status was dependent on the issue of events in Palestine. The relations of Transjordan with His Majesty's Government were of the friendliest.

4. His Highness arrived in Angora from Istanbul on the 31st May and was met at the station by the Turkish authorities and myself and staff. During the day his Highness was received by the Acting Minister for Foreign Affairs, Major Northfield being present at the interview, and by the President of the Republic. I was not advised of these two visits, nor was I present at them, and therefore drew the attention of the Acting Minister for Foreign Affairs to the seemingly impropriety of conduct of the Turkish authorities. He assured me that no slight had been intended, and that, on the Turkish side, the emphasis of the conversations with his Highness had been on the existing Anglo-Turkish friendship, and on the wisdom of the maintenance by Transjordan of friendship with His Majesty's Government. This statement of Mr. Saracoğlu Şükrü was subsequently confirmed by his Highness the Amir.

5. As a result of my remarks to the Acting Minister for Foreign Affairs, I was invited to be present at banquets given to his Highness by the President of the Grand National Assembly and by the Prime Minister. To the first of these functions no other foreign representatives were invited; the Minister of Iraq assisted at the second. The Ministry for Foreign Affairs were also present in force at a tea party at His Majesty's Embassy.

6. On the first night of his arrival at Angora, his Highness assisted at a reception at the Angora Palace Hotel given in his honour by the Acting Minister for Foreign Affairs. The Diplomatic Body were also present. At the end of the reception his Highness retired to his apartments, and many of the guests had also left, or were preparing to leave, when the President of the Republic appeared in day costume. His Highness returned from his rooms and enjoyed until 6 A.M., and without yielding to presidential pressure to drink wine, the presidential conversation. In the course of the sitting, Atatürk was moved to command Major Northfield, A.D.C. to his Highness, to take down a message. A copy of this message has been given to me by Major Northfield, and I have the honour to enclose it herewith.

7. His Highness left Angora on the 2nd June for Istanbul, where he will stay for about a week as the personal guest of the President of the Republic. The Palace of Beylerbey has been assigned to him for his use during his stay.

8. His Highness has been given a very friendly reception by the Government, the public and the press, and has left the general impression in Angora of a man of personal charm and good sense.

9. I am sending a copy of this despatch to the High Commissioner at Jerusalem.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 424/281, part 33, p. 136-137, No. 95.

Enclosure in No. 152

Note by Major E. W. Northfield, Personal A.D.C. to H.H. Amir of Transjordan

Statement made verbally by his Excellency Atatürk, the President of the Turkish Republic, to Major E.W. Northfield, A.D.C. to his Highness the Amir of Transjordan, in the presence of his Highness the Amir of Transjordan, Farid Bey, ex-Turkish Ambassador in London and now the Turkish Minister in Poland, General Pertal Pasha, Dr. Jameel Pasha Tutounji, Semir Bay Rifai, and the three A.D.C.'s of his Excellency Atatürk, in the Angora Palace on the evening of the 31st May 1937.

" I have had two meetings to-day with his Highness the Amir, first when he called on me this afternoon, and again this evening, when I returned his call. On both occasions we discussed the friendship which exists, on the one hand, between his Highness and the British Government, and, on the other, between the British and Turkish Governments.

" In answer to a question put to me by his Highness as to the present relations between Turkey and Britain, I replied that the friendship is much stronger and more deeply rooted than any friendships usually established in documentary form. We have implicit faith in Britain's word and friendship.

" His Highness told me he entirely shares my views regarding the depth and value of Britain's friendship, and he said that the wisest are those who gain Britain's friendship.

" I can tell you that I know that his Highness is a true and valuable friend of the British Government.

" I am now about to make a statement to you which I ask you to convey to the British Government. His Highness is not aware of what I am about to say, nor has he asked me to make such a statement to anyone.

" It is in my opinion, the best interest of Britain to benefit from such an honourable and distinguished person as is his Highness, especially bearing in mind the bonds of friendship which exist between his Highness, the British, Turkish and Arab nations.

" I am sure that his Highness is quite content with his position, but, in strongly advocating that favourable consideration be given to his future, I only exercise the liberty of doing so in the knowledge of my own deep friendship with the British Government. To widen the powers of his Highness by making him a King would be a great service not only to the Arabs, who adore him, but also to the British Government, who have in him a strong and extremely reliable friend in whom the fullest confidence can be placed.

" I entrust to you the very important duty of conveying the whole of this confidential conversation to the British Government, and command you to immediately write it down and bring it to me for verification."

In accordance with this instruction, I immediately prepared the foregoing statement, which was read and approved by his Excellency Atatürk.

ANGORA PALACE, *May 31, 1937*

E.W. NORTHFIELD, *Major,*
(*The Arab Legion, Transjordan*)
Personal A.D.C. to H.H. Amir of Transjordan

F.O. 424/281, part 33, p.137, No.95/1.

No. 153

Mr. Morgan to Mr. Eden

No.332.

ANGORA, *June 5, 1937*
(Received June 10th)

Sir,

I have the honour, with reference to telegram No.84 of May 26th from His Majesty's Minister in Athens to you, to inform you that the Acting Minister for Foreign Affairs, in reply to an enquiry on my part, said that the message of the President of the Turkish Republic to General Metaxas was intended to have a general application, but was, in the main, inspired by Turkish resentment at the parade of Bulgarian military motor-cycles bearing plates inscribed with the names of Turkish towns, (reported in despatch No.103 of May 22 from His Majesty's Minister in Sofia to you).

2. Monsieur Saracoğlu Şukrî added that the incident of the motor-cycles was now considered closed, as the Bulgarian Government had expressed regret for it, attributing it to the hotheadedness of certain subordinate authorities.

3. I am sending copies of this despatch to His Majesty's Minister in Athens and Sofia.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 371/21138/R.4027.

No. 154

British Consul J.G.E. Falanga, Trebizond, to Mr. James Morgan

No.21.

TREBIZOND, June 12, 1937

Sir,

As I have had the honour to report, the President of the Republic arrived at Trebizond by the steamship "İZMİR" at 1.45 p.m. on the 10th instant, and landed at 2 p.m. A delegation composed of Mr. Tahsin Uzer, the Third Inspector General, and the eight Valis in his zone, who had arrived here a day or two previously, went by motor boat from Polatane to greet the President of the Republic, in the company of whom they returned to Trebizond. The leading civil and military officials, the foreign consular representatives, who had received invitation cards, and the delegations from the vilayets in the Third Inspectorate zone awaited the Head of the State at the Custom House landing-stage, while detachments of troops and gendarmes, together with a military band, which had come from Erzincan, were ranged in front of the Custom House. On casting anchor, the "İZMİR" and the torpedo boat "ZAFER", which was accompanying her, dressed ship, and a salute of 21 guns was fired from the Boztepe hill. At the landing-stage, which had been profusely decorated and covered with carpets, two small children offered a bunch of flowers to Atatürk, who, walking bareheaded and shaking hands, proceeded slowly to his closed motor car, which took him, amid loud cheers of thousand of persons, direct to his villa at Soğuk Sı. All the town was beflagged and decorated, some ten triumphal arches adorned with expressions of welcome and devotion had been erected and the Consulates flew their flags. At night, the official buildings, as well as the "İZMİR" and the "ZAFER" were illuminated, and large quantities of rockets were fired from the public gardens and places, which were unusually crowded, while the "ZAFER" played her searchlights on the town from 8 to 10 p.m. The streets through which passed the President of the Republic were lined with troops and gendarmes with bayonets fixed to their rifles, and policemen were

posted everywhere. I am informed that during the day preceding the visit some twenty suspects were placed under temporary arrest, and that on the whole no unpleasant incident marred the stay of Atatürk at Trebizond.

2. Apart from Mr. Şükrü Kaya, the Minister of the Interior, and Mr. Hassan Saka, a deputy of Trebizond and Vice-President of the Grand National Assembly, the President of the Republic was stated to be accompanied by Doctor Neşet Ömer, Messrs. Tevfik Sağlam, Salih Bozok, Recep Zühtü, Hassan Cavit, İsmail Muştak Mayakon, Aide-de-camp Celal, and some fifty other persons, among whom were several ladies.

3. General Muzaffer Ergüder, the Officer Commanding the ninth Army Corps, arrived here from Erzerum on the 3rd instant, and Army Inspector General Kâzım Orbay arrived from Constantinople on the 7th idem by the steamship "ERZERUM".

4. The President of the Republic did not leave his residence on the day of his arrival, but he visited the Vilayet, the People's Party and the Municipality in the afternoon of the 11th instant. He spent a few minutes only at the Vilayet and the People's Party, but held a small reception at the Municipality, where he arrived at 5 p.m. The German Consul-General, who had caused to be enquired through the Third Inspector General whether the foreign Consuls would be allowed to present their respects to the head of the State, was informed that they could do so at the reception at the Municipality. Accordingly, the German Consul-General, the French and the Iranian Consuls, the Italian Vice-Consul and I had the honour to be introduced to His Excellency when he arrived at the Municipality, accompanied by Mr. Şükrü Kaya, Mr. Hassan Saka and Mr. Tahsin Uzer, and took part in the proceedings. Other persons present were the Acting Vali and the members of the municipal council. After coffee was offered, Mr. Tahsin Uzer told Atatürk that it would be a great of his visit if he would command that drinking water, which was the most vital and urgent need of the population, should be supplied to Trebizond. Enquiring on the subject, His Excellency was informed that the water would be brought from Galyan Deresi, a valley near Maçka, at about 30 kilometres south of Trebizond, and that the installation, which would cost £T. 500.000, of which £T. 250.000 could be paid by the Municipality in five or ten yearly instalments, would be carried out in 18 months or maximum two years. Atatürk said that he would consider favourably the question. Seizing the opportunity, Mr. T. Uzer informed Atatürk that he intended to have the local electric company purchased and administered by the Municipality. If this could be done, a double purpose would be attained: electric current would be sold at a much cheaper price than at present, and the profits would increase the municipal revenue, which was relatively very small. Having replied that he would also consider this question, Atatürk gave an end to the reception and left for Soğuk Su.

5. Unlike Atatürk, the members of his suite visited the town and its surroundings during the whole day of June 11 by the omnibuses destined for the transit trade with Iran, and some of them went as far as the Zigana pass, on the Erzerum road. I am informed however, that the Third Inspector General and the eight Valis in his district took part in several meetings, which were held at the Soğuk Su villa, and that the Generals present at Trebizond were received several times by the President of the Republic. Although the real reason of the visit to Trebizond is unknown, it is believed locally that it was made to show that the Head of the Government takes a great interest in the eastern vilayets in general and the doings of the Third Inspector General in particular.

6. The President of the Republic left Trebizond this morning June 12, at about 5 a.m. by the steamship "İZMİR", which was accompanied by the torpedo boat "ZAFER", in the Constantinople direction.

I have, &c.

J.G.E. FALANGA

F.O. 371/20864/E.3453.

No. 155

Mr Morgan to Mr. Eden

No.353.

ANGORA, June 15, 1937

Sir,

I have the honour to inform you that, in a recent message to the Grand National Assembly, the President of the Republic announced that he had decided to present to the state the model farms, complete with stock and equipment, which he has founded, at different times, in various parts of Turkey, and requested that the necessary legal formalities should be executed.

2. That this generous gesture should be received with fitting expressions of gratitude was only to be expected. It has, however, created a wave of emotion in Turkish official circles of almost startling dimensions. The Minister of Foreign Affairs, when I saw him on June 12th, spoke of the President's action with deep, and obviously genuine feeling, and his language confirms the impression that Atatürk is still looked upon as a species of demi-god whose every act has a more than human significance and must be acclaimed with extravagant, and indeed slightly fulsome praise.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 371/20864/E.3442.

F.O. 424/281, part 33, p.146, No.101.

No. 156

Mr. Morgan to Mr. Eden

No. 362.

ANGORA, June 17, 1937
(Received June 24, 1937)

Sir,

Mr. P.J. Dixon, second secretary at this Embassy, recently, from the 10th June to the 13th June, paid a visit to certain interesting Phrygian remains in the vicinity of Afyonkarahisar. Notice of his visit had previously been given to the Vali of the province, through the good offices of the Ministry for Foreign Affairs, and instructions had been sent to him to give to Mr. Dixon all facilities. These were afforded to the fullest extent and with the greatest goodwill.

2. Mr. Dixon has prepared a report on his tour, a copy of which I enclose, and which I venture to think will be read with a lively interest. It draws a graphic picture of a population of a district lying off the beaten track, benefiting indeed by the general security and prosperity assured by the Kemalist régime, but content to till the soil and live in the fashion of their forefathers, without seeming to appreciate that those marks of progress, book-learning, good drainage and uncomfortable clothing are necessary for their well being.

3. I agree with Mr. Dixon's conclusion that the Turkish Government seem in no hurry to force their reforms on the docile peasantry of Afyonkarahisar, "appreciating no doubt, that a large and contented, though backward, agricultural element is a stable factor in the population."

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 424/281, part 33, p. 147, No.104.

Enclosure in No. 156

Notes made after a Tour in the Vilayet of Afyonkarahisar

ANGORA, June 16, 1937

General

Afyonkarahisar has been called the gateway of Western Anatolia. Situated 2,500 feet above sea level in a hill-girt plain, it lies in the central Anatolian upland plateau near its western edge. The broad physical characteristics are those of the plateau-mountain systems of moderate height alternating with small plains - and

the general aspect, like that of regions further east, is one of open bareness. Owing, however, to its comparative proximity to the fertile coastal fringe on the west, the rigours of the plateau are tempered in this district, which is, in consequence, more productive than regions more remote from the Mediterranean. Large areas are under cultivation for cereals and opium and there is no lack of good pasture land. Opium production in Turkey is centred in Afyon (which takes its name from the plant); in June the plains are chequered with areas vivid with the purple and white blooms of the poppy. On the outskirts of the town a large modern granary has recently been erected by a German firm and is operated under the direction of the German architect. The latter and his nephew, the artificer of an unpleasing bronze group representing the triumph of Kemalism which overlooks the main square of the town, are said to be the only foreigners living in Afyon.

2. Formerly Afyon was the place at which caravans on their way from the east to Smyrna assembled for the final stage of the journey. It still plays in some part the rôle of a half-way house between Eastern and Western Anatolia, being the junction in this part of Turkey for trains to Smyrna on the west, Konya on the east and Eskişehir (for Angora and Istanbul) on the north.

Communications

3. In spite of its favourable position on the modern railway system, Afyon is still extraordinarily remote. Trains from all directions arrive and leave between the inconvenient hours of 2 A.M. and 4 A.M. There is no connexion by train with Angora and Istanbul in the daytime, and only twice a week the express from Smyrna provides reasonably rapid transit to those places.

4. Roads do not exist. One or two paved *chaussées* run for a few miles outside the town and end abruptly. A road to Eskişehir is apparently under contemplation; at present, I was told, it would not be possible to drive a car between the two places. In Afyon itself, apart from the official cars of the Vali and the military, there are said to be only three motor-driven vehicles.

5. In the country districts villages are connected by tracks, used primarily by horses or ox carts but also passable in an "araba," the phanton-like horse-drawn vehicle of Anatolia.

6. The districts visited in the course of this tour lie roughly within a triangle of which Afyon is the apex, at the south, and of which the base is formed by a line drawn between Liyen (about 30 miles north of Afyon near railway to Eskişehir) and İsilî Kaya (about 25 miles east-north of Liyen and 40 miles north-east of Afyon). This district, which was occupied by the Greek forces in the course of the Græco-Turkish war during their advance on the Sakaria, is hilly and well watered. Streams

can usually be forded, or crossed by primitive bridges stoutly constructed of logs and rough planks. Formerly the domain of the Phrygian kings, the district contains many notable monuments of Phrygian art.

Conditions

7. Afyon itself, with a population of 121,099 according to the figures of the 1935 census, has the aspect of an overgrown village. The main street is paved, there is electric light and the water is excellent. The renowned mineral waater, which is named after the place and is sold in the larger towns of Turkey, comes from the springs at the neighbouring village of Gazligöi, where the bottling process is carried out in a modern installation operated by the Turkish Red Crescent Society.

8. The inns of Afyon are primitive. Stone-built houses of European design are rare. An inhabitant told me that only one private house was equipped with a bathroom, the majority of the inhabitants having recourse to the public baths when feeling an urge towards ablution.

9. In the outlying villages the standard of life is primitive. In the smaller villages, of 200 to 300 inhabitants, the dwelling places are huts made of sun-dried brick and wood. An occasional stone house is found in the large settlements, such as Kümbet (about 1,100 inhabitants). The remoter villages are almost completely cut off from the outside world. Kümbet was exceptional in having a weekly post, brought on horseback from Saydi Gazi, six hours away. The telephone exists only in villages close to Afyon. Simple food - bread, cheese, eggs and yoghourt - is plentiful and good. I did not see any alcohol in any of the ten or more villages visited.

10. It would appear that these districts have been little affected by the ideas of the new Turkey. Outwardly, the men in their beggy Turkish trousers and gaily embroidered shirts, often with turbans on their heads, and the brightly trousered women with their black veils, recall descriptions of the Turkey of the past century. The external aspect of these country regions is still completely oriental. At the approach of a stranger, the women working in the fields turned their backs, and in the village streets averted their faces to the wall or drew veils up to their eyes. A stay of any length of time in a village appeared to act like magic in driving the women within doors. The Arabic script was still in general use; for example, the tombstones in the village cemeteries bore inscriptions which were invariably in the old writing, including those which had been erected only this year.

11. Politics and the current topics of the day aroused no interest in these villages, where the newspaper and the wireless have not penetrated. Once, a village Muktar, or head man, did allude in passing to the President of the Republic, but in doing so he referred to him by the archaic title of "Kemal Pasha." The Turkish

countryman, unlike his Greek or Spanish counterpart, is not a "political man," and appears to be placidly content with a life unruffled by the excitements of the newspapers or the passions of political discussion.

12. Evidently, little attempt has so far been made to penetrate these districts with modern ideas, and their way of life is no doubt much as it was before the Kemalist revolution. Living in small agricultural communities under the leadership of a head man, these countrymen are peaceable and contented, remaining quite out of touch with the events of the outside world. Two of the villages visited contained settlements of Russians from the Caucasus (Cerkas Köy and İasili Kaya) and one of Moslems from Bulgaria (Mahacı Köy); relations of friendliness appeared to prevail between the foreign and Turkish villages. Racial fanaticism has, indeed, never played a part with the Turkish peasant, and his worst excesses in the past against Armenians were only committed when he was acting under direct orders.

Education

13. The almost total lack of educational facilities is no doubt the primary cause of the retrograde condition of these country parts. Out of ten villages there was a school at one only (Kümbet, where about 100 children attended the primary school). The educational authorities plan to open schools in some of the other villages; in one village construction of a small school building had begun. At present the children work in the fields with their parents.

14. At Afyon itself there is a large *lycée*, a stone-built construction reminiscent of the Kamutay building at Angora. About 160 secondary pupils of both sexes learn English, most receiving five hours a week and none less than four hours a week instruction in that subject.

Conclusion

15. It may perhaps be inferred that much the same conditions as those described above prevail in other country districts of Anatolia at some distance from the larger towns, except that conditions doubtless grow progressively more primitive as one goes further east. So long as communications are so defective, and in the absence of educational facilities, it seems likely that these districts, which account for a large proportion of the population, must remain to a great extent untouched by the ideas animating the modern Turkish State and will retain much of their primitive oriental backwardness. The Turkish Government, appreciating, no doubt, that a large and contented, though backward, agricultural element is a stable factor in the population, appear to be no hurry to introduce reforms.

Note

16. I was accompanied during this tour by the Director-General of Culture and the teacher of English at Afyon, who had been asked by the Ministry of Public Instruction to give me facilities. All the local authorities, from the Vali downwards, were most obliging and helpful.

P.J. DIXON

F.O. 424/281, part 33, p.147-149, No.104/1.

No. 157

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No.8.
Telegraphic

ISTANBUL, July 26, 1937
(Received July 29, 1937)

My telegram No. 6, Saving: Russia.

The visit to Moscow had been entirely successful in its avowed and ostensible object, which was to reaffirm and publicly manifest Turco-Russian friendship as a real and durable factor. Besides that, the simultaneous presence in Moscow of Turkish Minister of the Interior had served to convince Soviet Government that Dr. Aras has throughout been carrying out faithfully the policy of the whole Turkish Government and has not merited the presumably inspired accusations of the Moscow press to the effect that he has been conducting a personal policy of tending to weaken Turco-Russian friendship.

In his exchanges with Russians he had been entirely and exactly honest: he had made it clear that Turkish friendship for Russia was intact; that Turkey would fulfil scrupulously the obligations towards Russia that she had accepted and which were public knowledge, and that there would never be any initiative from the side of Turkey to undermine or weaken the friendship; but that Turkey was not prepared to subscribe to an extension of those obligations, implied or explicit. This would account to you for careful choice of his language when replying to M. Litvinov, who had sought in his banquet speech to create the formula that the friends and enemies of Russia were *ipso facto* the friends and enemies of Turkey.

Dr. Aras said that there had not been actually a haggle about the wording of communiqué issued at the end of his visit, but his use of that word led me to suppose that discussion had been as nearly a haggle as made no difference.

(Most confidential)

Dr. Aras told me furthermore that, although a great deal of good had resulted from the direct exchange in the way of clearing up misunderstandings and probable suspicions in the minds of Russians of certain aspects of Turkish policy and although substance as well as appearance of Russo-Turkish friendship had been genuinely reaffirmed, nevertheless a slight but "insidious" rift had been left.

I asked Minister for Foreign Affairs whether he meant by this that Soviets wished to have Turkish policy in tow, and that Turkish Government were unwilling to accept the tow. He said it was exactly that. During Moscow conversations Russians had been trying in various ways to stretch the interpretation of Turkish obligations, and he had steadfastly resisted all suggestions having that tendency.

His feeling of "rift" had been enhanced by the fact that M. Stalin had evinced no desire to receive himself and his colleagues.

Dr. Aras seemed affected by the fact that M. Karakhan, until quite lately Soviet Ambassador to Turkey, is in prison. I surmise that this circumstance will be most displeasing to Atatürk, who was on terms of personal friendship with M. Karakhan.

Lastly, Dr. Aras said that recent executions, imprisonments, &c., in Russia would have the effect of strengthening M. Stalin and his régime, and he cautioned me against giving credence to reports in a contrary sense.

I feel pretty sure that confidence about the "insidious rift" will not be made to anyone but you yourself. The main stress, of course, is not on that, but on reaffirmation and redecoration of Russo-Turkish friendship.

F.O. 424/281, part 34, p.8. No.9.

No. 158

Mr. Morgan to Mr. Eden

No.524.

ISTANBUL, August 28, 1937

Sir,

I have the honour to inform you that on the 11th August the United States Chargé d'Affaires called upon the Turkish Minister of Foreign Affairs and extended to him, on behalf of the United States Secretary of State, sincere congratulations on the part played by the Turkish Government, under the leadership of Atatürk, in the efforts to develop and maintain peaceful relations with neighbouring states, represented by the conclusion of the Pact of Saadabad on the 8th July last. Mr. Washington is reported to have added that Mr. Cordell Hull noted with pleasure that, according to the copy of the text which he had received, the Turkish and the other three interested Governments had clearly put

into operation the policy of "bon voisinage" of which the United States Government is a supporter, and which is set forth in detail in the declaration issued by the United States Secretary of State on the 16th July 1937.

2. This message was received with great satisfaction by the local Press, and Yunus Nadi, in the "République", observed that it was the more noteworthy inasmuch as the United States Government was always careful not to interfere in affairs outside the American continent; the relaxation of its customary reserve and silence constituted an important event in international relations. The sympathy which had arisen between the two Presidents was derived from their common ideal of peace, which they were both pursuing in the manner most suited to their geographical situation.

3. No announcement of the reply of the Turkish Government has as yet appeared.

4. I am sending a copy of this despatch to His Majesty's Ambassador at Washington.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 371/20860/E.5166.

No. 159

*Major Webb-Bowen, Intelligence Division, Naval Staff, Admiralty,
to Mr. Baggallay, Foreign Office*

ADMIRALTY, S.W.1, September 15, 1937

Dear Baggallay,

The attached copy of an interview, sent to the assistant Secretary to Chief of Naval Staff by some person in the city who has frequently provided us with good information, is forwarded for what it may be worth, and for any action you may consider necessary.

Yours sincerely,
WEBB-BOWEN

F.O. 371/20864/E.5473.

Enclosure in No. 159

*Precis of interview with Keith Williams at 6.15 p.m.
on 7th September 1937, at this office*

TURKEY

Copy

When Kemal kicked out the Sultan there were two separate parts of the Caliph's family - one pro-British and the other pro-German (hereafter called "B" and "G").

The G. Faction have had two attempts to assassinate Kemal and come back into power in Turkey, assisted by German funds and influence. The first took place in 1926, the second in 1932.

A third attempt is to be made in November 1937 or March 1938 by the B. Faction in order to put their Head on the Turkish throne.

The Sultan's family are reputed to own properties outside Turkey to the value of £300,000,000 sterling? These properties are in various parts of the world and litigation has already taken place on behalf of the family to obtain possession.

The two factions are now living in the south of France.

A company was formed by a Canadian concern - either the Royal Bank or the Royal Trust Co. of Canada, which finances the B. faction, pays them a small annuity and also puts up the funds to fight the various law cases for good and adequate consideration.

The B faction are desiring to raise £150,000 to help their push against Kemal.

Kemal is stated to be losing popularity in Turkey, and is suffering from cancer of the liver and also a prostate disease. He refuses to undergo an operation as he considers he will never recover.

The Heads of the Turkish Army and Navy have decided to remove Kemal and this will be done whenever the new push starts.

The B faction has come to the City in order to raise the £150,000 needed.

The financier Keith Williams is looking for the money and is prepared to put up £25,000 himself.

In return for the £150,000 the B. claimant is to insure his life for that amount with the proviso that he will be only two months in Turkey. He is also to give as security all his claim on the ex-Sultan's possessions outside Turkey. He is also to give, should he win, valuable concessions to the financiers. *

F.O. 371/20864/E. 5473/1

* Bu yazının altına Foreign Office'de aşağıdaki notlar düşülmüştür:

Minutes.

It is probable that the Ex-Imperial Ottoman family still have hopes of returning one day to Turkey. We have had previous reports to this effect. And no doubt the family are making the most of their claims to the former Abdul Hamid estates.

On the other hand

- 1) we do not consider the claims to be founded, and
- 2) if anything does happen to Monsieur Atatürk (and he may still last some time yet, in spite of rumours to the contrary) there is, I should say, no possible chance of his being succeeded by a member of the Ex-Imperial family as long as General İsmet İnönü is still there and Marshal Fevzi Çakmak is still in control of the army.

A recent circumstance which has given rise to rumours of discord between Monsieur Atatürk and General İnönü is the fact that the latter has applied for, and been granted six weeks' leave. On the face of it, this is somewhat surprising since General İnönü is not in the habit of taking holidays, apart from the semi-holiday provided by the summer season which he, in common with most of the Cabinet Ministers, spends at İstanbul. It may be the case, as Geneva rumour has it (see Geneva telegram No.46 Saving of 22nd September) that Monsieur Atatürk is incensed over Turkey's failure to secure re-election to the Council, and that General İnönü's application for leave has something to do with this; but I think it is most unlikely that M. Atatürk will want to drop the General.

R. Bowker, 24th September 1937

Minutes.

This is very wild information, and shows remarkable ignorance both of the situation in Turkey and of the nature of the claims of the heirs of the late Sultan Abdul Hamid. I cannot find Mr. Keith Williams in Who's Who, but he must be an odd kind of financier if he is prepared to put up £25,000 on the security of these claims. I wonder whether he is the man whom Prince Sa'îd has been approaching (see E.5278) and for whom the Prince wanted a certificate of good character?

The more disquieting part of this information is the indication contained in it of possible plots against the Turkish President. We have no particular cause to love M. Atatürk, but there is no doubt that his disappearance could only bring about further complications and disturbances and increase the dangers which are threatening European peace. On the other hand, the information still seems rather vague to pass on to the Turks as it stands.

On the whole I am inclined to think that the best plan will be to tell Major Webb-Bowen orally that, while the information contained in this note is extremely wild, and based on a complete misconception of the situation, we should be interested to have any further details he can obtain regarding the alleged plots of the various Turkish pretenders against the present régime, the maintenance of which is, of course an important factor in the preservation of European peace. We might also ask him for further information about Mr. Keith Williams, since this may enable us to judge whether any importance should be attached to the alleged offer.

Please take up orally with Major Webb-Bowen the above lines.

G.W.R., 24th September 1937

have telephoned to Major Webb-Bowen accordingly (discreetly). He will let us know if he gets any further information on the two subjects mentioned in Mr. Rendel's minute.

R.V.S., 27/9*

No. 160

Mr. Morgan to Mr. Eden

No. 99.

Decypher

İSTANBUL, September 23, 1937

(Despatched September 23, 1937 8.25.p.m.)

(Received September 24, 1937 9.30.a.m.)

During the past two or three days İstanbul has been alive with rumours of a quarrel between President of the Republic and General İsmet İnönü. The quarrel was said to have arisen over alleged discontent of Russia with Turkish attitude at Nyon or over an intention of Turkish Government to devalue their currency and to have resulted in İsmet's resignation.

2. I called today on Acting Minister for Foreign Affairs and mentioned these rumours. He said they were entirely baseless.

3. The truth was that Prime Minister four years ago and again one and a half years ago had expressed to President of the Republic his wish to resign so that others might learn how to run the Government and so that the country might get accustomed to seeing others than himself as Prime Minister. President of the Republic then dissuaded him but of late İsmet has found himself worn out and on the verge of a breakdown and had insisted on retiring so as to take a complete rest. President of the Republic had finally agreed. As however it would have become necessary to summon Grand National Assembly if Prime Minister resigned at once it was arranged that he should be given six weeks leave and that he would resign when Assembly met at the beginning of November. Celal Bayar now Minister of Economy would act as Prime Minister in the meantime and would then be appointed Prime Minister and form his Cabinet.

4. Acting Minister for Foreign Affairs in reply to my enquiry said that he could not yet assure me that Dr. Aras would be in the new Cabinet but that it was his personal opinion that he could.

5. He was emphatic that there had been no quarrel between President of the Republic and İsmet. They were ever the sincerest of mutual friends and remain so. The resignation had nothing to do with alleged Russian discontent over Nyon or with alleged intentions of devaluation. It was solely due to İsmet's fatigue and desire to train up other and younger men to take over the reins of Government. İsmet one of the pillars of Turkish revolution and one of the greatest figures in Turkey and would of course be always consulted by President of the Republic and when completely restored to health would again take over duties of Prime Minister if there was some imperious need for this course.*

F.O. 371/20864/E.5612

F.O. 424/281, Part 34, p. 32-33, No. 34

**Bu teğraf izerine Foreign Office'de şu notlar çıkmıştır:*

Minutes.

This the first intimation we have had of the Prime Minister's pending resignation. The explanation given by the Acting Minister for Foreign affairs may be the true one. General İnönü has been Prime Minister of Turkey, with two very short gaps, since 1923, and therefore may well be in need of a rest. On the other hand, he is only 57 and does not give the impression of being "worn out". It is possible that he may have found M. Atatürk increasingly difficult to work with, and may prefer for a time to continue to exercise his influence on affairs without retaining responsibility.

We have no indication to show, and no reason to believe, that the change of government will bring any change in foreign policy, and the fact that M. Celal Bayar will be taking over the Prime Ministership is sufficient indication that there is not likely to be any change in the sphere of economics.

Bowkes, 27th September 1937

F.O. 371/20864/E. 5612

No. 161

Sir S. Waterlow to Mr. Eden

No. 132.

ATHENS, September 24, 1937

No distribution

(Despatched September 24, 1937, 7.20p.m.)

(Received September 24, 1937, 7.30 p.m.)

Greek Government are much exercised by impending change of government in Turkey and are anxiously speculating as to its political background and in particular whether it has any connexion with Nyon agreements.

I should be grateful for an appreciation of the situation for my own information and also if possible for communication to King and Prime Minister who would appreciate any light that we can throw.

Addressed to Foreign Office No. 132 of September 24th, repeated to Istanbul.

F.O. 371/20864/E. 5614.

** Foreign Office'de bu telgrafın altına şu not düşülmüştür:*

(Minutes.)

All we know about the situation is the account given to Mr. Morgan by the Acting Turkish Minister for Foreign Affairs and reported in Mr. Morgan's telegram No. 99 in E 5612.

I think there would be no objection to Sir Sydney Waterlow communicating the substance of Mr. Morgan's telegram confidentially to the King and the Prime Minister.

Inform Sir Sydney Waterlow accordingly and at the same time ask Mr. Morgan by telegram to repeat to Athens his telegram No. 99 (if he has not already done so) and any further reports on the

subject. He has probably already repeated his telegram No. 99 to Athens on receipt of Sir Sydney Waterlow's present telegram.

(Initials) 27th September, 1937

I agree.

G. W. Rendel, 27.ix.37

F.O. 371/20864/E. 5614

No. 162

Mr. Eden to Mr. Morgan, Istanbul

No.49.

Cypher telegram

Most Immediate

September 27, 1937

(Despatched 4.40) p.m.

I am considerably perturbed by your telegram No.99. Is it your opinion that any change of policy may lie behind these changes of personnel? I assume that this is not so but I should be glad to have your views on the subject. I should also be grateful if you would let me have a full appreciation of the character of Celal Bayar who appears likely to be the new Prime Minister.

I note moreover that while Ismet Inonu appears certain to be going, there appears also to be no certainty that Dr. Aras will maintain his position. A double loss of this character would be most serious from the British point of view. I presume that there is nothing that can now be done to prevent the loss of Ismet, but is there in your opinion any step that could wisely and profitably be taken to strengthen the probability of the retention of Dr. Aras? I should be glad of your comments at the earliest possible moment.

A.E.

F.O. 371/20864.

No. 163

Mr. Morgan to Foreign Office

No.106.

Most Immediate

Confidential

ISTANBUL, September 28, 1937

(Despatched September 28, 1937, 7.20 p.m.)

(Received September 28, 1937, 10.45 p.m.)

Your telegram No.49.

In my opinion no change in policy lies behind change of Prime Minister. Atatürk himself initiates and inspires Turkish Government's policy. He alone for instance is given entire credit for revival and promotion of Anglo-Turkish

friendship. Turkish foreign policy is therefore likely to continue to remain as at present i.e. based on Balkan entente, the Saadabad Pact, friendship with Russia and His Majesty's Government and courtesy to Italy and Germany. At home there will probably be no change in policy of reconstruction and of establishment of financial stability.

2. Celal Bayar is an honest hard working-man and is essentially a banker and man of business. He lacks the personality and prestige of İsmet. His leadership will not be so unquestioned and admitted as that of İsmet. He can never have the confidence and loyalty of the Army which İsmet, an officer and a successful commander, possessed. Nor again can he stand up to Atatürk as İsmet could and did. A Cabinet formed by Celal Bayar is therefore likely to be more subservient to Atatürk than one led by İsmet to carry on his policy without question.

3. However Turkey's policy will probably have a brusquer character than heretofore as unexpected decisions taken and orders issued by Atatürk in the early morning hours will probably not elicit from Celal Bayar the salutary opposition and criticism supplied by İsmet as exemplified in Sir P. Loraine's telegram No.37 from Angora.

4. Please see immediately succeeding telegram for fuller appreciation of Celal Bayar's character.

5. As regards Dr. Aras I did briefly express on September 23rd to Monsieur Numan Menemenciğlu the hope that there would be no change in Ministry of Foreign Affairs.

6. Dr. Aras enjoys the favour of Atatürk. He has never dared to take any lines in foreign affairs except in accordance with definite instructions of Atatürk of whom he is the only mouthpiece. His departure therefore would signify no change in Turkey's foreign policy. It seems to me difficult to take any step towards Dr. Aras' retention as effect might perhaps be unfortunate. An intimation of your wishes to Monsieur Numan Menemenciğlu in Angora might be unwise if he possibly cherishes hopes of occupying his Chief's post in due course. Approach behind his back, as, for instance, through Fethi Okyar, who is at present here but who is leaving for London early on October 1st might displease Monsieur Menemenciğlu. In the circumstances it might be well to take no action at least for the present. *

F.O. 371/20864/E. 5660

F.O. 424/281, part 34, p.34-35, No.38.

* Bu gâire telgrafın aluna Foreign Office'de şu notlar dipalmış:

(Minutes)

I think that the danger in the change, and the most important consideration from our point of view, is that indicated in paragraph 3 of Mr. Morgan's telegram, namely, that General İnönü's departure will remove a salutary check on M. Atatürk's unexpected and often startling decisions, which tend to become more startling as time goes on. It is to be hoped that the General's influence will remain active, though we have no guarantee that it will.

As regards Monsieur Aras, the penultimate sentence of paragraph 6 is corrupt, and I have asked Communications Department to get a repetition. But it is clear that Mr. Morgan thinks it better for the present to take no action with a view to securing M. Aras' retention. My own view is that we should do better to wait until Sir Percy Luraine returns, when he will probably have an opportunity, in the natural course of events, of ascertaining what is intended and, if desirable, of putting in a word in the right quarter.

Query: copies eventually Admiralty, War Office, Air Ministry, Treasury, Board of Trade, E.C.G.D., Dominions Office.

R. BOWKER, 29/9

(Minutes).

(The penultimate sentence of this telegram is corrupt, and as it is the most important, a repetition has been asked for.) But I feel sure that it would be a mistake for us to attempt to intervene through any channel. I agree with the view expressed by Mr. Morgan, that M. Aras is essentially the mouthpiece of the President, and, although he has acquired considerable prestige in Europe, I doubt whether the disappearance of his personality is likely to have much adverse effect on Turkish policy. We have for some time suspected that M. Numan was planning to supplant him. M. Numan is of a very different type, and is, I should say, much the stronger character of the two. He is a harder worker and more ready to listen to reasoned argument. On the other hand, he is much more difficult to deflect from his purpose. He is, I think, no less strong a supporter of Anglo-Turkish friendship than M. Aras, but he does not indulge in M. Aras' flights of fancy and imagination, and may prove a more hard-headed customer.

I submit this minute with some diffidence, as I did not see our telegram No. 49 of September 27 before it was sent, and may therefore be unaware of the various considerations.

RENDEL

September 29, 1937

F.O. 371/20864/E. 5660

No. 164

Mr. Morgan to Foreign Office

No. 107.

ISTANBUL, September 28, 1937

Confidential.

(Despatched September 28, 1937, 8.15 p.m.)

(Received September 29, 1937, 9.20 a.m.)

My immediately preceding telegram.

Celal Bayar (see No. 13 in Turkish personalities 1937) has a straightforward and earnest character. He is generally reputed to be a man who may be relied on

to carry out his undertakings, a reputation which can be fully endorsed by this Embassy's experience of him.

2. A hard worker and abstemious he prefers to spend his leisure out of doors, riding in Angora or sailing in the Sea of Marmora. He is President of the virtually Anglo-Turkish Moda Yacht Club. He is an experienced banker and economist but has little experience of Foreign Affairs. Bureaucrat rather than a politician, he enjoys nothing like the prestige of İsmet in the country.

3. He has always been and still is very close to Atatürk and may be expected to fulfil faithfully the rôle of eye and ear of the great man; pliant and supple where his personal interests are concerned, he hardly possesses the strength of character to stand up to Atatürk if he disagreed with some proposal or action of the latter.

4. His qualities are those not of a leader but of a faithful subordinate, and is hardly of the calibre to manage a presumptuous or unruly cabinet.

F.O. 371/20864/E. 5680

F.O. 424/281, part 34, p. 35, No. 39.

No. 165

Mr. Morgan to Foreign Office

No. 18.

Saving

Tel.

ISTANBUL, October, 1, 1937

(Despatched October 1, 1937)

(Received October 7, 1937)

My telegram No. 106.

While the Turkish press as a whole has been non-committal in comment on the Prime Minister's holiday and the appointment of Celal Bayar as acting Prime Minister, Istanbul daily "Tan" on September 28 stated that according to current rumours new elections would be held after the meeting of the Grand National Assembly and the constitution of the State would be modified in various ways, for example by the creation of a Senate. "Tan" while considering these rumours premature remarked that they none the less had a political value.

A communiqué published the following day announced the decision of the Council of Ministers to suspend the "Tan" on account of these remarks which were of a nature to harm the interests of the country. A further communiqué by the Secretariat General of the Presidency of the Republic the same day stated that the rumours regarding the Prime Minister which had appeared in certain newspapers were liable to cause misunderstanding at home and abroad; the true facts were that İsmet İnönü had taken a holiday and that it had been decided to instal Celal Bayar

as Prime Minister after the meeting of the Grand National Assembly. The communiqué proceeded to animadvert strongly against the irresponsible and unpatriotic conduct of the "Tan" in publishing uncontrolled rumours concerning affairs touching the fundamental interests of the country.

F.O. 371/20864/E. 5859.

No. 166

Mr. Morgan to Foreign Office

No.110.
Decypher

ISTANBUL, October 1, 1937
(Despatched October 1, 1937, 9.00p.m.)
(Received October 2, 1937, 9.15 a.m.)

Your telegram No.52, September 29th.

Rumours reported in telegram No.7, September 22nd, from Consul at Geneva to me seems to be finding confirmation at least as regards the Prime Minister in persistent local rumours from fairly creditable sources. According to these local rumours which it is difficult to substantiate Ismet led the President of the Republic to believe that Turkey would be re-elected at Geneva. The eventual needless humiliation to which Turkey is considered to have been exposed is alleged to have compelled President of the Republic in a fit of temper to oust Ismet from office.

Addressed to the Foreign Office No.110, October 1st, repeated to Athens.

F.O. 371/20864/E. 5753.

No.167

Mr. Morgan to Mr. Eden

No.585.

ISTANBUL, October 1, 1937
(Received October 15, 1937)

Sir,

I have the honour with reference to Sir George Clerk's despatch No.249 of the 21st July 1932, to inform you that the Second Turkish Historical Congress was held at Istanbul from the 19th to the 26th September 1937.

2. The congress was attended by representatives of Austria, France, Germany, Greece, Hungary, Poland, Roumania, Switzerland, Yugoslavia and the United Kingdom, all being specialists in their particular branch of historical studies, and many being scholars of world-wide repute (for example, Professor Dörpfeld, of

Germany, who collaborated with Schliemann in the discovery of Troy). The delegates during their stay in Turkey were the guests of the Turkish Government, and all had their return fares paid. The United Kingdom representatives were Professor J.L. Myres, of Oxford, and Professor V. Gordon Childe, of Edinburgh, while Professor Baxter, of St. Andrew's University, also attended, and Mr. Dixon, second secretary of this Embassy, read a paper before the congress. There was also a numerous attendance of Ministers, high officials, Deputies and schoolmasters and schoolmistresses.

3. The meetings of the congress were held in one of the state rooms at Dolmabahçe Palace, while the great Throne Room was arranged for an exhibition of objects, casts and photographs illustrating art of the ancient East in general and of Anatolia in particular (with a special separate section exemplifying in graphic form the achievements of the Turkish Republic.) The papers read by the foreign scholars were of a seriously scientific nature, the only foreign delegate who went out of his way deliberately to flatter Turkish susceptibilities, for example in the matter of their racial history, being Professor Pittard, of Switzerland, whose scientific reputation, I understand, does not stand very high. As the mentor (and perhaps the scientific *âme damnée*) of Bayan Afet, he was received on intimate terms at Dolmabahçe and alone of the foreign delegates had the honour of dining with the President of the Republic. Bayan Afet, as you are aware, is one of Atatürk's adopted daughters, and as vice-president of the Turkish Historical Society has been her father's chief mouthpiece latterly in regard to cultural matters. On the present occasion, in that capacity, she opened the congress with a speech describing the past and projected activities of the Historical Society, and closed it by reading a paper (largely the work of Atatürk himself, I am informed) on the virtues and vices of the Ottoman Empire. Bayan Afet also presided at the two entertainments offered to the delegates at Istanbul, a trip in the presidential yacht and a farewell banquet at Therapia.

4. Atatürk in person, surrounded by his Ministers, attended all the afternoon meetings of the congress, and followed the proceedings with the closest attention. There is indeed no doubt that he himself has personally inspired not only the present congress, but also the drive which is at present being made in Turkey in cultural matters in general and archaeological questions in particular. It is interesting to note that very little mention was made in the course of the proceedings of the congress of the Turkish "sun theory" which occupied the time of the Third Turkish Languages Congress last year (see my despatch No.472 of the 12th September 1936). Atatürk, who at one time was much attracted by the possible uses of this theory for stimulating nationalistic feelings at home and advertising Turkey's great past abroad, appears to have been persuaded of its unsoundness from a technical point of view and to have come to realise that the historical past of Anatolia, on a purely scientific basis, is in reality a better article of cultural export.

5. After the close of the congress some of the delegates left to visit the interior of Anatolia and Troy, still as the guests of the Turkish Government. Professors Myres and Childe, on their return from Angora, have expressed to me their high appreciation of the hospitality and kindness of their Turkish hosts during their stay in Turkey.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 424/281, part 34, p. 39, No.43.

No. 168

Mr. Morgan to Mr. Eden

No.112.

Tel.

ISTANBUL, October 2, 1937

(Received October 3, 1937)

My telegram No. 110.

I called to-day on Minister for Foreign Affairs, who arrived here yesterday from Geneva. I asked him whether impending change of Prime Minister indicated any change in Turkey's policy.

2. He at once replied in the negative. He stated that Turkey's policy was entirely directed by the President of the Republic, whose views had undergone no alteration. Moreover, he added: "The President has instructed me to remain at my post and continue my present policy, which is well known and agreeable to your Secretary of State." İsmet İnönü and (? Celal Bayar) had also told him to remain at Ministry for Foreign Affairs. He and Celal are very old friends, and will work most harmoniously together.

3. I took on myself to say that you had hoped that he would remain, and that you would be glad to hear his collaboration with you would continue. He expressed much gratification.

4. He went on to say that the President of the Republic had completely endorsed, and complimented him on, his recent activity at Nyon and Geneva, and adduced as a proof of President of the Republic's regard for him the fact that the President had invited himself to luncheon with him at his hotel on the day of his arrival. This news was expected to be published in the press.

5. The Minister for Foreign Affairs assured me that there had been no quarrel between the President and İsmet. They were on the most friendly terms. İsmet was, however, completely run-down, and has asked to be relieved of his burden.

6. The Minister for Foreign Affairs said that he would travel to-morrow to Angora with the President and Iraqi Minister for Foreign Affairs, and would then accompany the President and Ismet to military manoeuvres near Aidin.

(Repeated to Athens.) *

F.O. 371/20864/E. 5754

F.O. 424/281, part 34, p. 38, No. 42.

* *Bu telgraf iizerine Foreign Office'de su not dispilunus.*

(Minutes)

Mr. Aras' statement, as recorded in this telegram, does not tally with the rumors reported in Mr. Morgan's telegram No. 100 (E. 5753), submitted herewith.

My own impression, however, for what it is worth, has always been that the President of the Republic must have flown into a rage at learning that Turkey had not been re-elected to the Council, and taken some violent action in consequence. It was probably fortunate that M. Aras was not in Turkey at the time, and it may be that, as we rather expected, the President has now got over his anger, and realizes how useful M. Aras can still be.

I feel sure, however, that whatever the cause of the dispute, no change in Turkish policy is likely to be involved.

G. W. Rendel
4th October 1937

F.O. 371/20864/E. 5754

No. 169

Mr. Morgan to Mr. Eden

No. 595 E.

ISTANBUL, October 8, 1937
(Received October 14, 1937)

Sir,

I have the honour, with reference to Sir Percy Loraine's despatch No. 7 E. of the 4th January, to inform you that a congress of agriculturalists of Central Anatolia was held in Angora on the 3rd October under the patronage of the Minister of Agriculture, who was himself personally responsible for convening it.

At the opening ceremony of the congress the Minister of Agriculture, M. Şakir Kesebir, drew the attention of those assembled to the fact that nothing had been done under the old régime in the interests of the peasant classes. This régime, he stated, was only concerned in levying taxes and in conscription, whereas the Turkish Republic, under the leadership of Atatürk, was particularly interested in their welfare.

2. In his opening speech M. Şakir Kesebir is reported to have said that the Turkish Government had the question of water supply and hygiene very much at heart, and every effort was being made to improve the quality of live-stock and seed. After his declarations an opportunity was given to those present to submit their desiderata and recommendations, and at the conclusion of a banquet given in honour of the occasion, the congress discussed a number of matters of an agricultural nature, such as water supply, irrigation, drought and live-stock.

3. Agriculture was also the subject of a leading article by Yunus Nadi in the *République* of the 2nd October. After pointing out that it was only in the execution of their industrialisation programme that the Turkish nation had begun to realise, by bitter experience the necessity for the introduction of modern methods of production if their goods were to reach, as they were capable of reaching, a high standard of quality, he described agriculture, in which three-quarters of the population of Turkey are occupied, as the basis of the economic structure of Turkey, and said that it was impossible to contemplate the successful economic development of the country until the condition of the agricultural industry had been improved. The time had come for serious programmes of reform to be prepared, and the task would not be a difficult one; the peasants knew how to treat their land and all that was necessary was to provide them with the means to do so by modern methods.

4. I am sending a copy of this despatch to the Department of Overseas Trade.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 424/281, part 34, p.43, No.45.

No. 170

Mr. Morgan to Mr. Eden

No.611 E.

ANGORA, October 16, 1937
(Received October 28, 1937)

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No.544 E. of the 9th September, regarding the establishment of factories under the Turkish first Five-Year Plan, to inform you that the textile factory at Nazilli was opened on the 9th October by the President of the Republic in person, accompanied by the Prime Minister, the Acting Prime Minister, and a number of Cabinet Ministers and Deputies.

2. The inaugural speech was delivered by M. Celal Bayar, who is reported to have described the place which the factory would take in the Turkish industrial programme, and of the valuable collaboration of the Turkestroy in the realisation of that programme.

3. I am sending copies of this despatch to His Majesty's Ambassador at Moscow and to the Department of Overseas Trade.

I have, &c.

JAMES MORGAN

F.O. 424/281, part 34, p. 45-46, No. 49.

No. 171

Sir P. Lorraine to Mr. Eden

No. 149. (R)

ANGORA, October 26, 1937

(Despatched October 26, 1937, 12.30 p.m.)

(Received October 26, 1937, 4.00 p.m.)

Yesterday İsmet İnönü tendered his resignation as President of the Council, which was accepted.

Thereupon Celal Bayar was entrusted with formation of new cabinet; in the evening he presented list of ministers which was approved by President of the Republic. Composition is as follows:

President of Council Celal Bayar.

National Defence, Justice, Interior, Foreign Affairs, Finance, Public Instruction, Public Works, Customs and Monopolies - no change.

National Economy and, provisionally Agriculture, Sakir Kesebir.

Health and Social Assistance, Doctor Hulusi Alatas.

Full list together with names of Parliamentary Secretaries follows by post.

F.O. 371/20864/E. 6295.

No. 172

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No. 150.

Decypher

Immediate.

ANGORA, October 26, 1937

(Despatched October 26, 1937, 7.10 p.m.)

(Received October 26, 1937, 7.45 p.m.)

I should be glad to know whether when I am received by President of the Republic on October 29th, the National Festival, the King desires me to add anything to the customary enquiry after His Excellency's health and well-being etc.

If His Majesty commanded me to add for example an expression of his gratification at the continued strengthening of Anglo-Turkish friendship and of his appreciation of the particularly friendly reception and generous hospitality offered to H.M. Ships that visited Istanbul in September I am sure that a message to that effect would give the greatest pleasure and have a good political effect.

F.O. 372/3235/T. 14792.

No. 173

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No. 22. Saving.

Decypher

ANGORA, October 26, 1937

(Despatched October 26, 1937)

(Received November 1st, 1937)

Mr. Morgan's telegram No. 112 from Istanbul.

When I saw Turkish Minister for Foreign Affairs yesterday afternoon he confirmed most categorically assurance that retirement of İsmet İnönü and consequent changes in the Cabinet signified no change whatsoever in Turkish foreign policy, orientation of which had been laid down by Atatürk and in execution of which he had been (and I infer will remain) principal instrument. Team would carry on as before under chief guidance of Atatürk and İsmet's support of new Government composition of which will probably be announced within twenty-four hours was already and entirely assured.

2. There had been neither quarrels nor any kind of incident; feeling between all leaders of the country were friendly and cordial as heretofore. There had been one divergence of view but that had concerned him himself and not İsmet. A group of Deputies and some members of the Cabinet had considered engagements which he, Dr. Aras had accepted at Nyon went beyond his mandate and prescribed policy. His action had however been supported by Atatürk and approved by İsmet

and matter had been settled satisfactorily; so far as concerned the United Kingdom and France by a letter (which is not to be published) which he handed to Monsieur Delbos at Geneva and of which I understand you are cognisant; vis-à-vis Cabinet and Grand National Assembly by explanations given in Cabinet which resulted in ratification of his conduct by the Assembly. I am myself disposed to accept statement that there had been no quarrels and no serious differences of opinion; but I fancy that matters have been so arranged that there should be none. I surmise that root cause of Ismet's retirement lies in irresistible instinct of Atatürk to show that no man is indispensable to the country except himself. In view however of Atatürk's experience, his almost uncanny foresight and his accurate reading of the pulse of the country, I consider it most unlikely that he gave rein to this instinct without serious and to him convincing reasons. I would conjecture his reasoning to be roughly as follows:

3. Ismet has been in office continuously for thirteen years; he is an overstrained man and a rest will do him good; moment is a safe one to give him a rest; in the last few years three questions of first class importance in Turkey's external relations have been settled; i.) a firm Anglo-Turkish friendship had been created, ii.) Straits question has been regulated to Turkey's satisfaction, iii.) difficulty about Alexandretta Sandjak has been solved; supposing Ismet carried on for another five years he would probably be worn out and there would be nobody training on to take his place; if Celal Bayar does not succeed or future shows that a stronger hand than his is needed there will be a rested and rejuvenated Ismet to bring back again to office.

4. Lastly, but this is realm of pure speculation, nurse Ismet for presidency of Republic in case of Atatürk's death, for his prestige is "undimmed" and his translation to office of President of the Republic would be easier and more natural from the ranks of elder statesmen than from the office chair of Prime Minister.

5. Present change most probably implies a more direct control by Atatürk over conduct of public affairs than has recently been the case. If so, it means a halt in the advance towards purer constitutionalism and something of a reversion to personal Government. On the other hand if machine of Government can continue to be conducted to public satisfaction without help and guidance of Ismet who has played such a prominent and highly distinguished rôle in regeneration of this country, effect may be also to demonstrate stability of Republican régime and to enhance prospects of its continuance without undue shock or disturbance on the eventual decease of its great founder Atatürk.

F.O. 424/281, part. 34, p. 46-47, No.51.

F.O. 371/20864/E. 6453.

No. 174

*Ministère des Affaires Étrangères de Turquie
aux Missions Diplomatiques Accréditées à Ankara*

No. 23058/82.

ANKARA, le 27 Octobre 1937

Le Ministère des Affaires Étrangères a l'honneur d'informer les Missions Diplomatiques accréditées à Ankara qu'à la suite de la démission du Général İsmet İnönü, Député de Malatya, le Président de la République a chargé M. Celal Bayar, Député d'Izmir, de former le nouveau Cabinet qui vient d'être constitué comme suit:

Président du Conseil -	Celal Bayar, Député d'Izmir,
Défense Nationale -	Général Kâzım Özalp, Député de Balıkesir,
Justice -	Şükrü Saracoğlu, Député d'Izmir,
Intérieur -	Şükrü Kaya, Député de Muğla,
Affaires Étrangères -	Dr. Tefik Rüşü Aras, Député d'Izmir,
Finances -	Fuad Ağralı, Député d'Elazığ,
Instruction Publique -	Saffet Arıkan, Député d'Erzincan,
Travaux Publics -	Ali Çetinkaya, Député d'Afyon Karahisar,
Economie Nationale et	
Agriculture ad-interim	Şakir Kesebir, Député de Tekirdağ,
Hygiène et Assistance	
Sociale-	Dr. Hulusi Alataş, Député d'Aydın,
Douanes et Monopoles-	Rana Tarhan, Député d'Istanbul,
Sous-Secrétaires d'Etat Parlementaires:	
Justice -	Salahaddin Yargı, Député de Kocaeli,
Défense Nationale -	Necip Ali Küçük, Député de Denizli,
Intérieur -	Abdülmuttalip Öker, Député de Malatya,
Affaires Étrangères -	Numan Menemencioglu, Député de Gazi-Antep,
Finances -	Faik Baysal, Député de Kayseri,
Instruction Publique -	Nafı Atul Kansu, Député d'Erzurum,
Travaux Publics -	Sırrı Day, Député de Trabzon,
Economie Nationale -	Ali Rıza Türel, Député de Konya,
Agriculture -	Rıza Erten, Député de Mardin,
Agriculture -	Tahsin Coşkan, Député de Kastamonu.

F.O. 971/20864/E. 6459.

No. 175

*F.R. Hoyer Millar to Sir Eric Mievile**Confidential*

FOREIGN OFFICE, October 27, 1937

I enclose herein a telegram which we have had from Loraine, the Ambassador in Turkey, enquiring whether he might be authorised, when he is received by the President of the Republic on October 29th, to deliver a short message from The King.

It would admittedly be a departure from the general practice for Loraine to deliver such a message and of course the King always sends the usual congratulatory telegram to the President on the latter's birthday. On the other hand we are very anxious to do all we can to improve our relations with the Turks at the present moment and on political grounds we feel that there is a good deal to be said in favour of making an exception of the present occasion and agreeing to Loraine's proposal. The recent visit of certain of H.M. Ships to Turkey would afford the Ambassador a convenient peg on which to hang his message, and if this was done the President would no doubt understand that the occasion was an exceptional one and would not expect a similar message in future years.

We would therefore like to be authorised to reply to Loraine in the sense of the enclosed draft.

As time is rather short, I wonder if you could be so kind as to let me know by telephone some time tomorrow whether His Majesty would be prepared to approve of such a telegram being sent.

H. MILLAR

F.O. 372/3235/T. 14792.

No. 176

*Mr. Eden to P. Loraine**No. 102.*

FOREIGN OFFICE, October 28, 1937

Telegram-Urgent

Your telegram No. 150 of 26 October.

(Message to the President on the Turkish National Festival.)

The general practice is against the despatch of congratulatory messages to Heads of State on their respective national independence days; and moreover

H.M. sends a congratulatory telegram on H.E.'s birthday. But the force of the concluding words of your telegram are appreciated.

In the circumstances The King commands you to express H.M.'s personal appreciation of the reception and generous hospitality afforded to H.M. Ships during their visit last September. You should not go beyond that.

F.O. 372/3235/T.14792.

No. 177

Sir Percy Loraine to Mr Antony Eden

No.638.

ANGORA, October 29, 1937

Sir,

I have the honour to inform you, with reference to your telegram No. 102 of October the 28th, that, in accordance with the established practice on the occasion of the Turkish National Fête Day, I was received by the President of the Republic this morning, accompanied by the commissioned officers of the Embassy staff in levee dress.

2. After offering in my own name the customary congratulations suitable to the occasion, I informed the President that I had received The King's commands to express to His Excellency His Majesty's personal appreciation of the reception and generous hospitality afforded to His Majesty's ships during their visit to the Port of Istanbul last September.

3. Monsieur Kemal Atatürk begged me to express his deep gratitude for The King's gracious message, which it had given him the utmost gratification to receive and of which he was particularly sensible. His Excellency requested me moreover to express his earnest wishes for The King's good health and the very high regard and esteem in which he holds His Majesty.

4. There could be no doubt from Monsieur Kemal Atatürk's demeanour while I was delivering His Majesty's message of the keen and pleasurable satisfaction which he derived from it.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 372/3235/T.15519.

No. 178

*Sir P. Lorraine to Mr. A. Eden**Private, Confidential.**ANGORA, October 31, 1937*

My dear Secretary of State,

Rumour about the retirement of İsmet is, as you may well imagine, still many-tongued. The denial by all Turks who should have inside knowledge of events of any difference or quarrel between Atatürk and İsmet is so unvarying that I cannot help thinking that it follows an accepted *mot d'ordre*. If I am right in this, it means that the Turks will let out nothing that might harm or diminish the reputation abroad whether of Atatürk or of İsmet.

2. My surmise is that there has been a difference, which was never allowed to reach the stage of a quarrel.

3. There is a story that İsmet objected to Atatürk sending direct instructions to Aras at Nyon without consulting the Turkish Cabinet, and was snubbed for his pains.

4. There is another that İsmet demurred to discussing high politics, properly belonging to the Cabinet, with Atatürk in the early hours of the morning at the latter's villa at Florya with a number of Atatürk's boon companions sitting about, whom such matters did not concern; that Atatürk took umbrage and told İsmet two days later in Angora that he needed a rest and had better take one.

5. Others say that for some time past the growth in reputation, popularity and prominence of İsmet has irked Atatürk and that the latter sooner or later was bound to run true to his own form, and put on the shelf his most serious competitor as a popular idol.

6. Another report is that Atatürk is resentful of the Soviets, annoyed that Aras and Şükrü Kaya were not received by Stalin when visited Moscow in the summer of this year, and equally annoyed at the disgrace of the two last Soviet Ambassadors accredited at Angora, firstly Karahan, whom he had admitted to his intimate friendship, and secondly Karsky, who only spent about a fortnight in this country, is now in disgrace and will not return to his post. That İsmet demurred to a tirade of Atatürk against Moscow and reminded him that Turkey's relations with Russia were still a very important factor for Turkey; and that Atatürk did not take this at all well.

7. Another suggestion is that Atatürk has never really forgiven İsmet for bringing him back to Angora and calling him to order in January last (see my Telegram No.37 of January the 19th, 1937) when Atatürk had darted off in his

special train towards the Syrian frontier from Istanbul at a moment when there was considerable tension in Franco-Turkish relations over the Alexandretta Sancak.

8. There are quite possibly grains of truth in all these reports and the reasons which led Atatürk to bring about İsmet's retirement were very probably cumulative.

9. Great as is Atatürk's prestige in this country and vast as is the credit and confidence granted to him by his compatriots, I feel that unspoken public opinion is uneasy about İsmet's retirement, apprehends a less measure of political and economic stability as a result, and is putting a query mark against Atatürk's wisdom in bringing it about.

10. On the other hand I hear on good authority that Atatürk's personal Anglophilism is more decided than ever. There are flying about some hints that his mental equilibrium is not quite so steady as it used to be. These I am frankly inclined to discredit altogether.

11. To sum up my impressions:

I anticipate no change at all in Turkish friendliness towards ourselves; it is even likely to increase. The rift in the Turco-Russian lute may widen. In other respects I do not anticipate any change in Turkish foreign relations, and certainly no radical switch in foreign policy. As regards internal affairs I think the country has suffered somewhat of a shock; I do not doubt Celal's ability, I do rather doubt his being a strong enough man to keep in order the team of Ministers whom İsmet handled so well and with such great authority. If Celal cannot keep them in order we may see the team breaking up, divided by personal jealousies and intrigues which have been so remarkably absent from İsmet's Cabinet ever since my arrival in this country; if so, it will be Celal's turn to be sacked. I do not regard İsmet as a spent force, and I shall be surprised if he does not come back to power, maybe as Prime Minister, possibly as President of the Republic. But there is also the chance that Celal may make good.

12. Atatürk has had his way, on this as on previous occasions. I do not think eventually it will do this country any harm; but I think it may perhaps do him himself some harm.

Your most sincerely,

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/20864/E.6770.

No. 179

Foreign Office minutes of 1st November 1937

During his visit today M. Hikmet Anli, First Secretary of the Turkish Embassy, referred to the "League for the protection of the rights of the Ottoman House and Islamic Caliphate", which, he said, was founded by some of the 150 persons who were exiled from Turkey at the time of the conclusion of the Treaty of Lausanne. M. Anli said that according to information received by his Government this League had recently become noticeably active and it was thought that they were planning some subversive action. His Government had reason to suppose that the League had certain connections with "a foreign power" and they were known to be in close touch with the ex-Caliph, Abdul Medjid. It was possible that they had agents in the United Kingdom. M. Anli said that the leading personalities in the League were Prince Shevket, a close relation of the late Sultan, who had recently been in Egypt and countries bordering on the Eastern Mediterranean, a certain Rifki, a certain Aziz Nuri and a certain Ismail Hakki Gümülcüneli.

2. M. Anli said that his Government would be very grateful for any information which H.M. Government might be able to give them about the activities of this League, their agents, organisation and aims.*

BOWKER

F.O. 371/20864/E. 6451

* *Bu servis notu üzerine şu not düşülmüştür:**Sir L. Oliphant.*

You will see from the further minutes on this paper (E 6448) that the Turkish Embassy have asked whether we can obtain any further information about the attempts which are supposed to be being made by certain members of the Ottoman ex-Imperial Family to raise funds in this country.

Mr. Bowker has now prepared drafts, as indicated in the minutes, to the Home Office, Treasury, Cairo and Sir Percy Loraine. I can submit these if you wish, but I do not attach them now as they are on purely routine lines and I do not think it is necessary for you to trouble with them. There is, however, one point on which I should be glad of instructions.

We ought, I feel, to make some effort to find out more about the doings of the ex-Imperial Family if only *pour acquit de conscience*. But if we are to ask the Home Office and the Treasury to make enquiries on our behalf, we ought to furnish them with all the reports which have so far reached us, and the furnishing of these reports would entail mentioning the names of Bahaeddin Samy and Mr. Biddulph (see for instance E.1939) and Mr. Keith Williams (see E. 5473). Otherwise we should hardly be playing fair with them.

I do not think we need have any hesitation in mentioning the name of Mr. Keith Williams to other government departments privately and confidentially, making it clear that we merely do so to complete the picture and are not suggesting that there is anything wrong in a financier raising money for his clients, whatever the purposes to which the clients may put the money. The same considerations apply to a large extent to Mr. Biddulph. But if we mention Bahaeddin Samy in connection with these suspicions, the result may be to focus the attention of the Home Office upon him to a degree which may be well-deserved but which might at the same time be embarrassing for us, if the Home Office decided as the result of their investigations that he was the sort of person who ought not to be allowed to stay in this country. By "embarrassing" I mean that it might lead to further expostulations from Lord Lloyd, who might complain that not only were we letting the Samy family starve, but persecuting them as well.

I feel that, notwithstanding these considerations, we ought to mention these names to the Home Office and Treasury - privately and confidentially, as I have said above - but, in view of possible repercussions, I feel it right to submit the point.

L. Bagallay
23d November 1937"

F.O. 371/20864/E. 6448

No. 180

Foreign Office minutes of 1st November 1937

M. Hikmet Anli, First Secretary of the Turkish Embassy, called this morning and said that his Government had heard that a large meeting was shortly to be held in London organised by the international Armenian secret society called the "Tashnak" and that an Armenian Bishop in Roumania, by name Husik Zuprapyan, was coming over to take a leading part in the meeting with money collected for the "Tashnak" in Roumania. His Government were also informed that a certain M. Gamberryan, now living in London, was in close touch with the "Tashnak" and also with the "Anglo-Armenian Friendship Society."

2. M. Anli said that his Government would be very grateful for any information which H.M. Government might be able to give them in the matter.

R. BOWKER

F.O. 371/20864/E. 6451,

No. 181

Sir P. Loraine to Mr. A. Eden

No. 642.

ANGORA, November 1, 1937

Sir,

The requirements of His Majesty's Service have once again rendered it necessary for me to sit up the whole night with the President of the Turkish Republic. I have the honour to submit the following account of the circumstances.

2. The occasion was on October the 29th, the fourteenth anniversary of the foundation of the Turkish Republic and of the Kemalist régime. A reception, to which four thousands guests, including the Diplomatic Missions, had been bidden was held by the People's Party, of which Monsieur Kemal Atatürk is the President, in the recently constructed and spacious permanent Exhibition Building. One large room was reserved for the President and for the Diplomatic Body; as however the night wore on and the diplomatic attendance thinned by the retirement to bed of those who were in a position discreetly to withdraw, many other persons came into the room and most of them were obviously straining their ears to hear the conversation that took place between the President of the Republic and the guests and Turkish Ministers whom he had summoned into his own circle.

3. This room the President entered at about 11.30 p.m.; His Excellency went round greeting the Heads of Missions and the members and ladies of their staffs, and he then sent messages to certain persons, including me myself, by his Secretary General to join him at his table. At the far end of the room an arc of comfortable armchairs was arranged, the centre being occupied by the President, the Roumanian Prime Minister being seated on his right and I on his left. In front of His Excellency was a large low table, laden with various types of liquid refreshment, on the further side of that table were placed three straight-backed chairs, strangely resembling stools of penitence, which in due course were occupied by the Turkish Prime Minister, the French Ambassador and the Turkish Minister for Foreign Affairs, in that order. The Iranian Minister for Foreign Affairs and Marshal Fevzi Çakmak, Chief of the Turkish General Staff, were throughout members of this party, but they took no part in any of the discussions that were held. The Afghan Ambassador, doyen of the Diplomatic Body, was seated on my left, but found it possible to withdraw at a fairly reasonable hour. Later on the ring was joined, at the President's bidding, by the American Military Attaché, the Turkish Minister in Athens, and the Greek and Yugoslav Chiefs of Staff. I should add that the French Ambassador was not summoned to join the circle until two hours after its formation.

4. It was after 7 a.m. that the President of the Republic rose from his seat and that his remaining guests were able to disperse. Throughout the night a wide

choice of alcoholic beverages was on offer to the guests, but nothing to eat except a variety of pistachio and other small nuts.

5. As on previous occasions, it was observable that the President's audience was carefully selected by him for the purpose of the subjects of conversation which he had previously made up his mind to treat. There could be no doubt, for instance, that by placing me on his left, by constantly referring to me for my personal opinion on various subjects that he raised, and by unmistakable marks of personal regard, he wished to emphasise the excellence of Turkish relations with the United Kingdom and the great value which he attaches to those relations.

6. Monsieur Kemal Atatürk's method of presiding over a gathering of this kind is peculiar to himself. He is prone to enunciate some general principle e.g. that strong states are a safeguard of peace and weak ones a danger, and then to ask one or more of his listeners for their personal opinion on the subject. At frequent intervals he will stop at a word, an historical allusion, or an archeological datum, in order to expound his rather bewildering theories on philological, historical and archeological subjects, with the always latent and frequently expressed implication that the Turkish race and its language are the real sources of civilization.

7. It would not, I think, be useful to record these generalizations. The particular subjects of interest treated during the seven hours session of this peculiar conclave were the relations between the Balkan Entente and Little Entente; Franco-Turkish relations, with especial reference to the desirability of a speedy liquidation of the difficulties that had arisen out of the Alexandretta Sancak question; and the necessity for all peace-loving states not only to strengthen their defence forces, but also to cultivate a solidarity of view and manifest in the conduct of their policies a community of interest in such manner that their latent collective strength must necessarily give pause to the strongest would-be disturber of the peace of the world.

8. It is probably not necessary to develop more fully the last named subject. You are already so well aware from your contacts with Turkish statesmen, and from the reports of conversations with those statesmen here that it has been my privilege to address to you from time to time, of the general Turkish view in this regard which, *mutatis mutandis*, does not differ materially from that held by His Majesty's Government.

9. As regards the two first-named subjects it will be more convenient to address to you separate reports, as other conversations which I have had with different persons during the festivities that have marked the visits of the Iranian Minister for Foreign Affairs, of the Roumanian Prime Minister, and the Anniversary of the Turkish Republic, have shed additional light on them.

I have, &c.

P. LORAINÉ

No. 182

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No. 645.

Confidential.

ANGORA, November 2, 1937

(Received November 11, 1937)

Sir,

In my telegram No. 8, Saving, of the 26th July 1937, I had the honour to acquaint you with the account given me by the Turkish Minister for Foreign Affairs of the visit which he made last summer to Moscow, in company with his colleague, the Minister of the Interior, and you will remember that, although the visit was regarded as having been successful in smoothing over some misunderstandings and publicly reaffirming the solidarity of Turco-Russian friendship Dr. Aras warned me confidentially that a slight rift had nevertheless appeared in that friendship, partly due to the fact that M. Stalin had failed to receive him himself and M. Şükrü Kaya, notwithstanding an undertaking by the Soviet Ambassador here (of which I have since learnt) that they would be so received, and partly to the determination of the Turkish Government not to accept any extensions, explicit or implicit, of their signed and public obligations to Russia.

2. Since my return from leave a week ago, certain circumstances have come to my notice which point pretty clearly to a widening of the rift to which Dr. Aras had drawn my attention. The President of the Republic, I learn, is resentful of the treatment of various prominent Soviet citizens who have come to Turkey in various capacities in recent years. M. Karakhan, for instance, the successor of M. Souritz as Soviet Ambassador at Angora in 1934, who had previously been in Turkey on a special Soviet mission, in whom M. Kemal Atatürk had been invited to place the utmost confidence, and to whom the President had, indeed, shown marks of especial favour, admitting him to a personal intimacy unusual with foreign Ambassadors at this post, is in disgrace and in prison, and maybe even under threat of execution. It is not impossible, moreover, that M. Karakhan, if still alive, owes his existence to discreet representations, with which I was not long ago acquainted by Dr. Aras, in the strictest confidence, made by the Turkish Government in Moscow to the effect that M. Karakhan's execution could not fail to make a disagreeable impression on M. Atatürk's mind.

3. M. Karsky, appointed in May 1937 to succeed M. Karakhan, arrived in Angora in the spring of this year, returned to Moscow only about a fortnight later, will not come back again to Angora and is equally in disgrace.

4. Marshal Toukhachevsky and M. Boubnov, who accompanied Marshal Voroshilov on the special mission sent by the Soviet Government to attend four years ago the celebration of the tenth anniversary of the foundation of the Turkish

Republic, a mission which was received with great rejoicing and marked cordiality in this capital, have both been deprived of their office, branded as enemies of the present Soviet régime, and the former has been shot.

5. Thus, as M. Atatürk has not unreasonably pointed out to his advisers and intimates, one after another the Russians coming to this country, whether officially accredited or not, who are recommended to him as persons deserving his entire confidence and esteem, are disgraced or executed as persons inimical to the very Government which entrusted them with these missions. In whom, therefore, can he trust?

6. M. Horace Salkind, who, since my arrival in this post, has been counsellor of the Soviet Embassy and Chargé d'Affaires during the absence on leave, or for other reasons, of his chiefs, has always appeared until quite recently a *persona gratissima* to the Turkish Government and to the President of the Republic. During the festivities of the past week both I and many other persons have not failed to notice the difference in the Turkish attitude towards M. Salkind. Hitherto, when at a public gathering a circle has been formed round M. Atatürk, the Soviet Ambassador, or Chargé d'Affaires, as the case might be, has always been a natural, and one might, indeed, say an inevitable, ingredient of the company. Last Friday night, when a similar circle was formed on the occasion of the fourteenth anniversary of the republic, M. Salkind was not invited to join the group, and himself looked obviously diffident about approaching it without a specific invitation. Even less than a year ago he would have joined it without invitation and as a matter of course.

7. I fancy also that the Russian attitude in the Non-Intervention Committee in London and periodical suggestions, or even complaints, from Moscow that Turkish friendship and solidarity with Russia are lagging behind expectations have likewise contributed to a distinct cooling-off in the relations between Angora and Moscow.

8. I foresee clearly, and do not think I am likely to be mistaken, that M. Atatürk, having brought about the retirement of İsmet İnönü and having replaced him with a Prime Minister who has had little or no experience in the handling of foreign affairs, intends to act (for the immediate future at all events) as his own Foreign Minister, using, of course, Dr. Aras as the instrument of his foreign policy. There are, therefore, grounds for believing that little or no attempt will be made from the Turkish side to close the rift with Moscow. M. Atatürk is, as you know, a downright, as well as a determined, character; he has no disposition at all to compromise and still less so to keep up polite fictions. There therefore seems to be a distinct likelihood that Turco-Russian relations will deteriorate yet further.

9. On the other hand, M. Atatürk's predilection for the United Kingdom and for things British continues to grow and is openly expressed.

10. No doubt in certain quarters we are already reproached with having deliberately undermined Turco-Russian friendship. Should we continue to incur that reproach, we can at least have the satisfaction of knowing that it is utterly unfounded and that our Turkish friends realise its complete lack of foundation as clearly and pertinently as we do.

11. I am sending a copy of this despatch to His Majesty's Ambassador at Moscow.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/281, part 34, p. 50-51, No. 55.

No. 183

Mr. Rendel to Foreign Office

FOREIGN OFFICE, November 3, 1937

The Soviet Ambassador called on me this evening, and explained that, though he had no special question to raise, he would like to have a little general talk about the Middle East.

2. He began by asking for my opinion as to the true significance of the recent change of Prime Minister in Turkey. Did this involve any change in the orientation of Turkish policy?

3. I said that I thought His Excellency probably had better sources of information about Turkish policy than I, but that my own opinion, for what it was worth, was that Ismet's retirement involved no change at all in Turkish policy. That policy was based on Turkey's obvious interests, which remained the same, and there was nothing to suggest that Atatürk, even if he now were to play a rather more direct part in controlling the policy of the country, would, in fact, alter its orientation in any way.

4. We had a short conversation about the true reasons for Ismet's retirement, and the Ambassador told me that he thought that what had probably happened was that Ismet, who had been, so to speak, at the wheel of the State for fourteen years, had been inclined to assume too exclusive an authority, and that the President had finally decided that it was time that he took a more direct part himself. We agreed that the quarrel - if quarrel there was - between Atatürk and Ismet was probably on a secondary issue, and not on a major question of policy.

5. The Ambassador said that he understood that Celal Bayar, the new Prime Minister, had the reputation of being rather more inclined to the idea of a rapprochement with Germany than his predecessor. Did I think there was any danger of this? I said that, while the economic needs of Turkey and Germany necessarily led the two countries to have important economic relations, I thought the Turks were determined not to fall into any kind of dependence on Germany, either economic or political. I thought it very improbable that their attitude would change.

6. M. Maisky eventually said that he entirely agreed, and that what I had said was interesting and encouraging. I was left in some doubt, however, as to what he was really trying to get at.

7. The Soviet Ambassador then turned to the question of the proposed German air service to Afghanistan via Persia and Iraq, and asked me whether I had any news of further developments. On my replying that this subject did not fall within the province of my Department, but that from the papers I had seen there did not appear to be anything very new, the Ambassador asked me what the position was as regards permission for the service to pass across Iraq, and what the attitude of the Iraqi Government was likely to be.

8. I replied that I understood that any negotiations with Iraq were likely to follow rather than to precede negotiations with other countries (I am not sure whether I was right about this, but as I have not recently heard of any negotiations with the Iraqi Government it seemed fairly safe). On the other hand, I thought it might be difficult for the Iraqi Government to refuse permission to the Germans after they had given it not only to ourselves but to the French and the Dutch. Many years ago, the Iraqis, with our advice, had adopted a policy of the open door in air matters. It had certainly then been in their interest to adopt it. They had made no difficulties about the German-Persian Junker service, which had existed some years ago between Bagdad and Teluran. It might be difficult for them now to shut the door to one country while leaving it open to others.

9. M. Maisky seemed depressed by this, but asked hopefully whether I knew anything of the negotiations with Persia. I was obliged to admit that I did not know anything about these, but that, of course, the Persian Government was entirely independent, and would certainly not seek our advice on any question of this kind. On His Excellency asking what the position was in regard to Afghanistan, I said that on this point I could only refer him to Mr. Collier.

10. The Soviet Ambassador then turned on to Palestine, and asked me whether the Italians were not playing a leading part in the present troubles. I said that my own opinion was that the Italians were always glad to fish in troubled waters, and that they had certainly played a part in adding to our difficulties. But the

difficulties we were experiencing were due to quite other causes, and it was quite unnecessary to look to the Italians as the originators of the trouble. Indeed, I felt sure their part was really rather a trivial one. As regards Palestine, they were not playing at all a major rôle.

11. M. Maisky said that he thought that the Italians were anxious to exploit their nuisance value all over the world. They were obviously glad of the opportunity of getting any new cards into their hand. He had reason to believe that they had lately been very active in Palestine, Arabia and the Middle East, but he did not think them really dangerous. I said that I thought that any danger lay in the situation itself, and not so much in the use which the Italians were at present making of it. M. Maisky repeated that he did not think the Italians were at all likely to prove formidable.

RENDEL

F.O. 371/20860/E. 6608.

No. 184

Sir P. Loraine to Mr. A. Eden

No.659.

ANGORA, November 4, 1937
(Received November 11, 1937)

His Majesty's representative in Turkey presents his compliments to His Majesty's Secretary of State for Foreign Affairs and, with reference to Angora despatch No.656 of the 4th November 1937, has the honour to transmit herewith copy of despatch No.6/37 from His Majesty's air attaché to this Embassy, dated the 1st November 1936, reporting on the aircraft participating in the review on the Turkish National Independence day.

F.O. 424/281, part 34, p. 51, No. 56.

Enclosure in No. 184

Wing-Commander Elmhirst to Sir P. Loraine

No.6/37.

ANGORA, November 1, 1937

Sir,

I have the honour to state that on the 29th October, the Turkish National Independence day and on the day previous, I had opportunities to see the greater part of the Turkish air force, both on the ground and in the air, and to form some idea of the flying capabilities of Turkish pilots. I was also able to converse with most of the senior officers of the air force.

2. On the 28th October, the day previous to the review, I presumed that the aircraft taking part would be concentrated at the Angora Civil Air Port, $6\frac{1}{2}$ miles west of the town, and at the new Air League aerodrome, Ergazi (or Etimesut), $9\frac{1}{2}$ miles west of the town. As the main road passes through the first of these aerodromes and borders the second I paid visits by car both in the morning and afternoon and was able to count the aircraft which were all parked in the open and to watch landings and take-offs.

3. With regard to the strength of the air force. Parked in the open at these two aerodromes were:

Service First-Line Aircraft:-

30 P.Z.L. 24- modern Polish fighter aircraft, new in Turkey, January 1937.

16 Curtiss Hawk - modern U.S.A. fighter aircraft, new in Turkey in 1934-35.

4 Henkel 111 - modern German twin-engined bomber aircraft, new in Turkey in September - October 1937.

4 Martin 139W - modern U.S.A. twin-engined bomber aircraft, new in Turkey in September - October 1937.

32 Breguet 19B. 2 and 19/7 - old French bomber reconnaissance aircraft, new in Turkey in 1928-29.

10 Smolik - old Czech reconnaissance aircraft, new in Turkey in 1925-26.

Service Training Aircraft:

6 Focke-Wulf "Weihe" - modern German twin-engined dual monoplane aircraft, new in Turkey, August 1937.

6 Curtiss "Fledgling" - single-engined dual bi-plane aircraft.

26 Gotha - single-engined dual bi-plane aircraft.

4. These numbers total ninety-six first-line aircraft and thirty-eight training aircraft and from them it is possible to arrive at an approximate accurate figure of the first-line strength of the Turkish air force. The permanent bases of the Turkish air force are Eskişehir, Izmir and Diyarbakir. I heard in conversation that all aircraft, other than flying-boats, capable of taking the air had left Izmir and Eskişehir. This only leaves Diyarbakir where, I believe, normally some twenty Breguet aircraft are stationed. I was unable to ascertain whether all the Diyarbakir aircraft were present but from conversations I am inclined to think that half of them only were at Angora. If this is so the whole of the first-line strength of the Turkish air force was present with the exception of one squadron of ten Breguet aircraft left behind at Diyarbakir, and three Southampton flying-boats at Izmir. The total figure is thus forty-six modern fighter aircraft, eight modern bombers, and fifty-two bomber-reconnaissance aircraft, and three flying boats, 109 in all.

5. At the review by the President on the afternoon of the 29th October, the following aircraft took part in the fly past; ninety-two first-line and thirty-one training aircraft of the Turkish air force. Four De Havillands of the State Civil Air Lines, and three Civil Air League aircraft (towing between them six gliders). The four air liners after flying past climbed to some 2,000 feet and twenty-one parachutists leapt from them and made safe landings.

6. The fly past was led by the President's adopted daughter, Sabiha Gökçen who flew a Breguet aircraft. She was followed by successive flights of five aircraft in the case of reconnaissance and training aircraft, four aircraft in the case of modern bombers and seven aircraft in the case of fighters. Straight formation flying was all that was shown other than two exceptional items, five instructional aircraft came by tied together and the six gliders were slipped from their towing aircraft and glided down to a landing ground behind the parade grand stand.

7. The standard of flying training (as apart from operational training) and staff organisation of the Royal air force is judged by the casual observer at the annual display at Hendon. The fly past of the air force in front of the Turkish President on the 29th October is presumably the best occasion for marking a similar judgment in Turkey. On this occasion nothing spectacular was attempted although weather conditions were excellent, no wind, no clouds, no bumps and maximum visibility, but I think the Turks can be congratulated on some points. The timing of the fly past was good. Ten different types of aircraft formations flew by with very varying speed ranges, but there was no hold up and the intervals between formations was never more than one or two minutes. As regards the formation flying, that of the Breguet flights was inclined to be ragged; presumably, being the oldest aircraft they were flown by the most inexperienced pilots. The ten Smoliks, a Smyrna squadron, were the best; they came by in "flights astern" formation and their spacing was exact. The fighter aircraft came by in "flight astern," seven aircraft in each flight. They came by at a fast speed and very well together. The P.Z.L. fighters are high-wing monoplanes with a poor pilot's view and I think their performance was specially creditable.

8. Perhaps the most creditable performance was that of the twin-engined monoplane aircraft, the four Martins, four Heinkels, and six Focke-Wulfs. At the beginning of September the Turks had no dual twin-engined aircraft and no monoplane bombers and no aircraft with retractable undercarriages; within the five weeks prior to the review they have put fourteen of these aircraft into commission and flew by in good formations of four, four and six. It should be said that the fourth Martin bomber carried out its first test flight the day before and was flown past by the American test pilot.

9. If the fly past is looked at from the point of view of what was not attempted, it can be said at once that no aerobatics were shown, no change of formation was made in the air, and formations could only be seen flying straight; they were out of sight before an attempt was made to turn in formation.

10. I formed some impressions from what I saw at the aerodromes the day before the review. I consider that the P.Z.I. is not an easy aircraft to fly even for good pilots. There happened to be no wind and the speed of landing had to be fast and the pilot's touch exceedingly light. I did not see any attempt to land these aircraft in formation, while the Curtiss Hawk fighters were landed in formations of three. With regard to the appearance of the aircraft on the ground, I think the Turks deserve every congratulation. I passed within ten yards of forty of their old reconnaissance aircraft and was surprised at their remarkably smart appearance. Most of these aircraft must have been in service for eight years.

11. In conclusion, as a result of what I have seen previously and saw in the two days under review, I think I can say truly that the Turkish nation can produce good pilots, that their initial flying training is good and their maintenance of aircraft goods. Their staff work is good and the morale of the air force is high. On the other hand, their numbers are very small and I do not think that the higher command know how to make the best use of the air force. Again, I am not in a position to judge the bombing and air fighting capabilities of pilots.

12. As a matter of interest I have asked your military attaché, who is accredited to Sofia and Athens, and who has recently watched manoeuvres in Bulgaria and Greece, and Turkey as well, what he considers the relative value of the air forces of the three countries. His opinion is that the Turkish air force is very superior in organisation and apparent fighting efficiency to either of the other two.

13. The evening after the parade, I was present at the ball given by the People's party, to which some 3,000 guests were invited, including all the Turkish air force officers who had taken part in the fly past. At this party I was sent for by the President, but unfortunately, owing to the crowded state of the ballroom, I was not found until half an hour later, when the opportunity of approaching Atatürk had passed. I had, however, many talks with Turkish air force officers and was also approached by a deputation of two young flying officers to know if my wife and I would come and drink with a party of some twelve air force officers, including the two senior colonels. This invitation we gladly accepted. The President's adopted daughter, with an escort of three air force officers also approached me and I was able to congratulate her on the honour of leading the fly past.

14. I propose sending a copy of this despatch direct to the Air Ministry and handing one to your military attaché.

I have, &c

T.W. ELMHIRST
Air Attaché.

No. 185

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No. 661.

ANGORA, November 4, 1937
(Received November 11, 1937)

Sir,

I have the honour to inform you that the Iranian Minister for Foreign Affairs arrived in Turkey on an official visit as the guest of the Turkish Government on the 21st October. After two days in Istanbul, M. Samiy proceeded to Angora, arriving on the 24th, and the customary series of exchanges of visits and receptions, including an interview with the President of the Republic, took place during the following three days.

2. In a statement to the press on his arrival at Istanbul, M. Samiy is reported to have declared that, as all contentious questions which had existed between Turkey and Iran were now completely settled, he had no matter of special interest to discuss at Angora, and that he wished only to pass a few days of cordial intimacy with his friends in the Turkish capital. Indeed, when the customary formalities had been completed, M. Samiy was glad to fall in with a suggestion of the Turkish Government that he should extend his visit a further week, in the course of which he paid informal visits to a number of institutions, and was able to take part in the celebrations of the 29th October, as you will be aware from my despatch No. 642 of the 1st November.

3. A copy of an official communiqué issued on the 1st November, recording the satisfactory state of Turco-Iranian relations, is enclosed herein.

4. M. Samiy finally left Angora on the evening of the 1st November. His arrival aroused little enthusiasm in the press, and the later stages of his visit passed almost unnoticed. The fact that M. Samiy's visit coincided in part both with the visit of General Metaxas and that of M. Tataresco, and also with the presence in Angora of the chiefs of the Balkan General Staffs, the formation of a new Cabinet, and the excitements of the national festival, no doubt accounts for the rather unusual lack of interest taken in a distinguished foreign visitor.

5. I am sending a copy of this despatch to His Majesty's Minister at Tehran.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

No. 186

Sir P. Loraine to Mr. A. Eden

No. 663.

ANGORA, November 5, 1937

(Received 11 November)

Sir,

I have the honour to inform you that the annual opening of the Grand National Assembly, or *Kamutay* as it is called, took place on November the 1st. On this occasion the President of the Republic delivered a speech, a French translation of which I enclose herewith.

2. Monsieur Kemal Atatürk began by saying that the Republican Government would brook no obstacle that would prevent the nation attaining the degree of civilisation and happiness that it deserved, and gave as an instance of the Government's determination in this respect the crushing of the Kurdish revolt in the province of Tunceli (formerly Dersim). The Government, however, he added, must not rule only by force, it must gain the good will of its citizens by its benevolence and care for their well-being. Officials, particularly, must bear this in mind, and must be always easy of access and obliging. Municipalities and public departments must be given wider powers. Special attention must be paid to the health of the nation. Immigration, in conformity with Turkey's social and economic aims, must continue. Laws affecting personal security and rights must be easy to understand and capable of quick application. Laws relating to commerce, by land or sea, must be brought up to date.

3. Passing to Turkey's economic life, the President expressed his views under the following heads:

Agriculture - Agriculture was the basis of Turkey's economic life, and the Government's aim was to take care of the agricultural producer - to improve both producer and produce. The Government must see to it that each cultivator of the earth owned land; that small farms should not be cut up; that there were at least two horses to each farm-house; that the most modern agricultural machinery was available everywhere; that iron ploughs and communal threshing machines were generalised; that the number of model farms and local agricultural institutes was increased; and that Turkey's agricultural products should be as abundant and as fine as possible.

Commerce - The aim of Turkey in regard to her foreign trade was the production of a trade balance favourable to Turkey. Her aims at home were to organise, standardise and rationalise trade. The merchant would, in general, be free from Government interference, but exporters, and goods for export, would be subject to Government control.

Industry - The industrialisation of the country was a national task of the first importance. Its primary object was to improve the country's potentialities of defence. The first five-year plan must be rapidly completed, and the execution of the second must be begun. New legislation must be passed laying down the methods of financial control of industrial companies receiving all or part of their capital from the State. Customs tariffs must be readjusted. Small industries concerns and skilled workmen must be able to obtain credit. Particular attention must be paid to mining, as mineral products enabled Turkey to pay foreign debts, and to obtain foreign currency. A three-year mining plan would have to be elaborated. The output of coal must rapidly be doubled. The iron mine found at Divriki must be worked as soon as possible, so as to feed Karabük works. Harbours and shipping must be developed, and the shipbuilding industry must be revived. The fishing industry must be organised, a Maritime Bank must be formed and a race of sailors created.

Communications - Turkey must push on with the policy of railway construction. The Black Sea coalfield has now been connected by rail with the interior. In the east, the line would soon reach Erzincan. With the exception of a section of railway in the south, running to Nusaybin, all railways in Turkey now belonged to the State. Road construction was eminently desirable, as also was the establishment of air service between all the larger towns, and the linking up of Turkish air services with international lines.

Finance - The budgets of the Republican regime not only balance but are distinguished by the ever-increasing amount allotted to constructive and productive activities and to national defence. The 1936 budget had closed with a surplus of £T.22 million over estimates. It seemed as though the budget of 1937 would close even more favourably. Turkish monetary stability was safeguarded in the most absolute fashion. It was based on a truthful budget and on a real balance of payments. Turkey met her financial engagements punctually, and thus consolidated the nation's credit. Taxation was being diminished without disturbing the balance of the budget. If possible, no new taxation should be imposed, and raw materials not produced in Turkey should be free from taxation.

4. After thus surveying Turkey's economic and financial policy, the President of the Republic went on to speak of the following topics:

Culture - Importance must be attached to the raising of the social and cultural standard of the nation. Illiteracy must be abolished, and citizens must be formed capable of explaining to the next generation the ideas inspiring Turkey's national aims and principles. This was a task for Turkey's universities and higher schools. In addition to the University at Istanbul, there must be universities at Ankara and also at Van, whence the youth of Turkey's eastern provinces might receive light and inspiration. The History Society has gained fresh laurels by its archaeological work,

and by the success which attended the recent congress held under its auspices. Painting, music and sport are receiving attention, and must be encouraged still more.

The armed forces - Turkey regards its army with confidence and pride. The recent grand manoeuvres in Thrace and the Aegean zone had fully demonstrated its worth. The programme of armament and equipment was proceeding successfully, and it might soon be possible to manufacture all requisite supplies at home. In the plan of industrialisation of Turkey, special attention must be given to the needs of the army.

In the course of the present year the building of submarines in Turkey had begun.

The three-year plan in regard to Turkey's aerial forces could be considered as completed. It was absolutely necessary, in future, that aircraft and aircraft engines should be constructed in Turkey's own factories.

The army was a school of national discipline, and it is to the army that Turkey should be led to look for the men required for Turkey's economic, cultural and social campaign.

Foreign Affairs - (This section of the President's speech is being treated separately in my immediately following despatch.)

The Popular Party - The guiding principles of the Republican Government were those of the Popular Party. These principles obliged all members of the Party to be the servants of the whole Turkish nation. The fusion, operated last year, between the Party and the Government demonstrated, in striking fashion, that the Party's aim was to work for the benefit of all citizens in Turkey without distinction.

5. It will be observed that Monsieur Kemal Atatürk's speech is a complete programme, laying down the policy to be followed in well-nigh every branch of the national activity. Two features seem to me especially deserving of notice: firstly the stress that is laid on the maintenance of a high state of efficiency in the armed forces of the Republic, and on the need for developing the country's economic life and resources as the sinew of its material strength; secondly, the indication, and I think it is the first that has been given from an authoritative source, that the interests of the individual citizen must be taken into account at the same time as those of the State, and that an equilibrium must be found between the lawful rights of the former and the necessities of the latter.

6. This seems to me to represent an important advance in political thought and to suggest a growing confidence in the maturing of political wisdom among the people.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/20864/E.6661.

F.O. 424/281, part 34, p. 54-56, No.58.

No. 187

Sir P. Loraine to Mr. A. Eden

No. 664.

ANGORA, November 5, 1937

Sir,

I have the honour, with reference to my immediately preceding despatch, to give below a summary of the Foreign Affairs section of the speech of the President of the Republic to the Grand National Assembly on November the 1st. A French translation of the whole speech is enclosed herewith.

2. Turkey's foreign policy - In the past year, Turkey has worked, even more than in previous years, for peace and international cooperation. Despite the difficult times through which it is passing, the League of Nations remains, in Turkey's eyes, the ideal international organisation for the attainment of peace.

For Turkey, the burning national question in the past year has been that of Hatay. Negotiations pursued, under the auspices of the League of Nations, have resulted in the realisation of Turkish aspirations, and Hatay will shortly possess an independent administration. Without any doubt, France "with whom we have collaborated in the most friendly spirit" will see to it that the new régime is rightly established. If the Hatay question proceeds along the proper lines, it will have a profound bearing, in the direction desired by Turkey, of Franco-Turkish relations.

Turkey's Balkan's policy and her good relations with Afghanistan, Iraq and Iran - recently demonstrated by the signature of the Saadabad Pact - make ever increasingly for peace.

The Government of the Republic has cooperated wholeheartedly in the measures which the Spanish situation made it necessary to take in the Mediterranean and Black Seas.

The happy and peaceful state of affairs "mentioned in my speech last year" as prevailing in the waters of the Eastern Mediterranean and of the Black Sea, as well as in the Balkans and in the Near East, continues.

In the midst of international perturbations, Turkey remains animated with pacific sentiments; faithful to her mutual friendships, and ready, keeping before her eyes the international situation and her duty, to widen the circle of her friends.

3. It will be seen from the above exposition of Turkey's foreign policy that events in Hatay, i.e., the districts of Alexandretta and Antioch, are to determine the future nature of Franco-Turkish relations. A notable omission from the speech is any direct reference to Turco-Russian political relations - a subject which has

hitherto been a prominent feature in Presidential speeches on the occasion of the opening of the Grand National Assembly and I understand that some annoyance has thereby been generated in Moscow.

It should however be observed that the practice hitherto followed of referring seriatim in the presidential speech to Turkey's relations with her more important friends and neighbours has been abandoned. I am pertinently aware that the change is deliberate; and that its purpose is to cut down the references to foreign affairs to bare realities, inasmuch as individual references to foreign powers necessitated, for reasons of politeness, carefully-chosen phrases which were apt in certain cases to be somewhat fictitious.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/20860/E. 6662.

F.O. 424/281, part 34, p. 56-57, No.59.

No. 188

Foreign Office minutes of 9th November 1937

Recent indications and information which have reached us on the subject of plots against the Kemalist Government in Turkey are as follows:

I. In August 1935, we passed on to the Turkish Government a report of a plot to assassinate the President of the Republic. The persons involved however, were Kurdish, Circassian and Armenian terrorists and as far as we know had nothing to do with the ex-Ottoman family.

II. In April last the Turkish Embassy sent us a list of persons who might be suspected of harbouring designs against the safety of General İsmet İnönü during his visit to England for the Coronation. This list (T 6415/6008/379) includes İsmail Hakkı Gümülcüneli (No.5) who is the one of the four persons mentioned by Monsieur Anli as leading personalities in the "League", and mentions also the ex-Caliph and "male members and sons-in-law of the former Imperial Family". The Prince Şevket mentioned is probably the same as the Prince Mahmoud Shaukat Seif-ed-Din, son of Prince Seif-ed-Din of Turkey, and grandson of Sultan Abdul Aziz who is referred to in Cairo Chancery's letter of the 24th August 1934 in E 5552/5030/44/1934. This Prince was mentioned to Mr. Helm by a Mr. Taylor, a newspaper correspondent, in August 1934 as being identified with a scheme for restoring the Sultanate in Turkey. According to the Cairo Chancery he was "not to be taken seriously". I see that, according to Gotha (1935 Ed. p.162), by a decision

of the ex-Caliph he ceased to belong to the Imperial Family in 1931. So presumably he is not working for the return of the ex-Caliph.

III. Our information suggests that Prince Samy, a nephew of Sultan Abdul Hamid, who lives at Nice and has made numerous appeals to His Majesty's Government for financial assistance, is associated with schemes for an Ottoman restoration. Statements made to Mr. Norton in April last by Mr. Biddulph, the Prince's solicitor, suggested that both the party of the late Sultan Vahi-ud-Din (to which Prince Samy belongs) and the rival party headed by the ex-Caliph, Abdul Mejid, were intriguing for an Ottoman restoration. According to Mr. Biddulph, the ex-Caliph was being helped by the brother of Enver Pasha, who was in touch with Germany (this is no doubt the "certain foreign country" referred to by Monsieur Anli.)

We know from information given to Sir A. Ryan in 1934 by Prince Bahaeddin Samy that his father (Prince Samy) had had overtures from the ex-Caliph and therefore cannot be entirely out of touch with that group.

Indications of plots by the two rival factions for an Ottoman restoration are contained also in the information furnished by Major Webb-Bowen, Admiralty, in his letter to Mr. Baggalay of the 15th September in E 5473/466/44. According to this information an attempt was to be made by the late-Sultan Group (i.e. Prince Samy's group) in November 1937, or March 1938; and Mr. Keith Williams, a financier, was hoping to raise the necessary money in the City on the security of the Abdul Hamid claims.

There is nothing very tangible in all this for the purposes of the Turkish Embassy. The main indications are:

1. Plottings are on foot by two rival groups (the ex-Caliph group and the late Sultan group) for an Ottoman Restoration.
2. Prince Samy is identified with the plottings of the late Sultan Group.
3. Attempts are being made to raise money in the City on the security of the Abdul Hamid claims. The name of one of the English financiers concerned is Mr. Keith Williams.

I would suggest that we pass on to the Turkish Embassy (1) and (3), i.e., as regards (1) say that information has reached us from one or two sources that the two rival groups (the late Sultan group and ex-Caliph group) both have hopes of an Ottoman restoration, but that our information has been too vague to be worth communicating to the Turkish Government. As regards (3), there might be some advantage in letting the Turks know that the claims which they are pressing against us are being used as security for financing an Ottoman restoration. We should presumably have to ask for Major Webb Bowen's concurrence before passing this

on to the Turks, and I am doubtful whether we should mention the name of Mr. Keith Williams.

At the same time we might (a) tell the Home Office what we are doing and ask if they have any information to add, and (b) ask the Cairo Chancery if they have any recent information about the activities of Prince Shevket.

We could tell the Turkish Embassy that we are taking this action.

R. BOWKER

F.O. 371/20864/E. 6448/G

No. 189

Foreign Office to Home Office

November 12, 1937

Sir,

I am directed by Mr. Secretary Eden to state, for the information of the Secretary of State for the Home Department, that during his visit to this Department on the 1st November M. Hikmet Anli, First Secretary of the Turkish Embassy, said that the Turkish Government would be very grateful for any information which His Majesty's Government might be able to give them in the following matter.

2. The Turkish Government had heard that a large meeting was to be held shortly in London, organised by the international Armenian secret society known as the "Dashnak", and that Armenian bishop in Roumania, by name Husik Zuprapyan, was coming to the United Kingdom to take a leading part in the meeting with money collected for the "Dashnak" in Roumania. The Turkish Government were informed that a certain M. Gamberryan, now living in London, was in close touch with the "Dashnak" and also with the "Anglo-Armenian Friendship Society".

3. Mr. Eden would be glad to know whether Sir Samuel Hoare has any information on the subject which might be communicated to the Turkish Embassy.

L. BAGGALAY

F.O. 371/20864/E. 6451.

No. 190

Foreign Office minutes of 15th November 1937

M. Anli called on me by appointment on the 13th November. I told him that the information which we had about the activities of the ex-Imperial Ottoman Family was scanty and vague, and that we had not thought it worth passing on to the Turkish Government. It amounted only to the following: Information had reached us from one or two sources that the ex-Imperial Family had hopes of an eventual restoration and that there were two rival groups concerned, namely, the group centered round the late Sultan's branch of the family, and the group centered round the ex-Caliph. We had received indications, furthermore, that these persons were hoping, if not actually trying, to raise money in the city on the security of the Abdul Hamid claims.

M. Anli asked if we had any information to show whether the efforts of these persons to raise money was meeting with success. I said that we had not. M. Anli said that this information seemed to him of considerable importance. The only activity which he could conceive these persons having in England was an attempt to raise money, and it was obvious that a great deal might depend on the amount of success which attended their efforts. He asked whether we could obtain further information on the subject. I said that we were making enquiries on the general question of the activities of these persons in case there was any further information that we could pass on to the Turkish Embassy, and that I would make a note of the special interest which he took in the matter of their attempts to raise money.

In view of Mr. Anli's special request for further information about the attempts of these persons to raise money in the City, I would suggest that, in addition to writing to the Home Office, we might ask the Treasury, perhaps by writing semi-official (secret) letter to Mr. Hale, whether they have any information on the subject which we could pass on to the Turkish Embassy.

R. BOWKER

F.O. 371/20864/E. 6448/G.

No. 191

Sir. P. Loraine to Mr. Eden

No. 163.

Decypher

Important.

No distribution.

ANGORA, November 16, 1937

(Despatched November 17, 1937 12.15 a.m.)

(Received November 17, 1937 9.30 a.m.)

Have you received my telegram No. 24 Saving? -E.6731.

Government programme for giving effect to speech of President of the Republic foreshadows putting in hand of a number of public works, the effect of

which, if duly executed, will be to quicken enormously the economic life and vitality of this country.

According to my information which I consider reliable, new government of Celal Bayar intends to devote its major energy and resources to rapid execution of this programme. The driving power of President of the Republic will be behind this economic development, and we may therefore count upon its swift and tireless prosecution. Indeed this is now emerging to my mind as the underlying reason for recent change of Prime Minister.

As you are aware, present temper of rulers of Turkey will no doubt dispose them in favour of British co-operation and may well lead them to hope for British financial assistance. If neither are forthcoming I foresee that Turks will not swerve from their purpose but will seek elsewhere such help as they may need from abroad. It therefore seems probable that we shall have shortly to determine our attitude and that we shall not have overmuch time in which to do so.

I myself have faith in economic future of this country provided there be no international catastrophe, and you will certainly appreciate and I believe you will share my hope that British assistance may be given in largest measure possible to Turkey in her economic and industrial reconstruction, the desirability and ultimate effect of which will have to be measured in political no less than in economic terms.

Impending visit of Mr. Waley and Mr. Nixon becomes particularly opportune and important at this juncture and I trust before leaving London it will be seen fit to instruct them to bear in mind during their conversations here the considerations urged in this telegram.

It may not be long before we find ourselves at a cross-road as regards degree of help we are willing and able to give this country. *

F.O. 371/20858/E. 6784

* *Bu telgrafın altına Foreign Office de şu notlar düşülmüştür:*

Minutes.

The possibility of giving financial assistance to Turkey has already received careful inter-departmental consideration and it has been made quite clear to the Turkish Government that His Majesty's Government cannot help them to get a loan (E. 5143/425/44).

As regards the possibility of assistance by the Export Credits Guarantee Department, we know from Mr. Nixon's memorandum of the 10th July (E. 3177/425/44) that he is anxious that Turkey should be given further credits provided that she can offer adequate security. In his opinion Turkey's ability to offer adequate security depends on the working of the Comptoir, and it is one of the objects of his visit

to Turkey to see what can be done to improve and develop the Comptoir arrangement. Any decision to extend credits will be taken in the light of his and Mr. Waley's investigations and recommendations.

Both Mr. Nixon and Mr. Waley are already familiar with the political arguments in favour of our participating as far as possible in Turkey's economic and industrial programme. It may be true, as Sir P. Loraine suggest, that the change of Prime Minister foreshadows a vigorous speeding up and development of that programme, but, however this may be, the question of granting facilities must still depend on the Turks' ability to offer security.

I have sent two copies of this telegram, and the telegram to which it refers, to Mr. Waley, who is leaving this afternoon. He will take a copy with him and show it to Mr. Nixon who is already in Paris. I have also spoken to him on the telephone and he said that he would consider himself as having received instructions to bear the considerations set forth in the telegram in mind.

Copies of the two telegrams have also gone to Mr. Somerville Smith (Export Credits Guarantee Department.)

Copies should go to Board of Trade and Department of Overseas Trade ref. E. 6731.

R. Bowker

18/XI

F.O. 371/20858/E. 6784.

No. 192

Mr. Eden to Sir Percy Loraine, Angola

No. 475.

FOREIGN OFFICE, November 26, 1937

Secret.

Sir,

The First Secretary of the Turkish Embassy called recently at this Department and drew attention to the existence of a "League for the Protection of the Rights of the Ottoman House and Islamic Caliphate" which, he said, was founded by some of the 150 persons who were exiled from Turkey at the time of the conclusion of the Treaty of Lausanne. He said that the leading personalities in the league were Prince Shevket (presumably Prince Mahmoud Shevket Seif-ed-Din, son of Prince Seif-ed-Din, and grandson of Sultan Abdul Aziz), who had recently been in Egypt and countries bordering on the Eastern Mediterranean, and certain persons to whom he referred as Rifki, Aziz Nuri and Ismail Hakkı Gümülcüneli. According to information received by his Government, the League had recently become noticeably active, and it was thought that they were planning some subversive movement. His Government had reason to suppose that the League had certain connexions with "a foreign Power", and they were known to be in close touch with the ex-Caliph, Abdul Mejid. It was possible that they had agents in the United Kingdom. M. Anli said that his Government would be very grateful for any

information which H.M.G. might be able to give them about the activities of the League, their agents, organisation and aims.

2. M. Anli has been told, in reply to his enquiry, that information has reached me from one or two sources that the ex-Imperial Ottoman Family have hopes of an eventual restoration; that two rival groups are concerned; the one centred round the late Sultan's branch of the family, and the other centred round the ex-Caliph; and that these persons were hoping, if not actually trying, to raise money in the City on the security of the claims of the heirs of the late Sultan Abdul Hamid.

3. The reference to the attempts of these persons to obtain money in the City aroused M. Anli's special interest. He asked if it were known whether their efforts were meeting with success. He was told that this was not known. He said that the information seemed to him of considerable importance. The only activity which he could conceive these persons having in England was that they should be trying to raise money, and it was obvious that a great deal might depend on the amount of success which attended their efforts.

F.O. 371/20864/E. 6448.

No. 193

Memorandum Respecting Turkey by S.D. Waley, Treasury

November 27, 1937

(Received Foreign Office, December 10, 1937)

I. General Impression

During the five days which I spent at Angora the Ambassador arranged a series of lunches and an evening party; Nixon and I had long talks with the Prime Minister (Celal Bayar), the Minister of National Economy and the Foreign Minister. I also had one or more conversations with the Minister of Finance (with whom I was at the Lausanne Conference of 1922-23), the Minister of Monopolies (who looks after tobacco), the governor of the Central Bank, the presidents of three of the Government banks which look after exports, industrial development and mineral production respectively. I also had talks with officials at the Ministry of Finance, Ministry of National Economy and Central Bank. On one evening the Minister of National Economy gave a large dinner party at which most of the Cabinet and bank chairmen were present, and after dinner Atatürk sat at our table from 11 p.m. to 5 a.m.

The Ministers whom I saw (with one or two exceptions) impressed me as very level-headed and sensible and extremely well informed on the rather complicated questions which were discussed.

The country is still very poor and the taxation is heavy. The work of improving agriculture and starting industries and developing the country's mineral wealth is said to have been begun with efficiency and success.

The system of State socialism in industry, mining and railways, co-existing with private capitalism, seems well adapted to the needs of Turkey, where there is much of the 20th century and much of the 18th, but little of the 19th. It strikes me - for what hasty first impressions are worth - as a disciplined, hard-working and perhaps rather grim country. Atatürk would certainly have been more at home in Sparta than in Athens.

The Clearing Agreement.

The Turkish Government are determined not to buy from any country more than that country buys from them. They have twenty-two clearing agreements, most of which provide that 70 per cent. of the proceeds of Turkey's exports shall be available to pay for the goods exported to Turkey by the other partner in the clearing, and 30 per cent. shall be at Turkey's free disposal.

Despite Turkey's insistence on bilateral trade, we tried to avoid a clearing, and experimented with an agreement which left it to the Turkish authorities to obtain sterling from their own exporters. This failed, and we set up a clearing in September 1936. This has not solved the problem, for the delay which occurs before money paid in Turkey for trade debts can be transferred in sterling to the creditors in the United Kingdom has increased from three and a half months in November 1935 to eleven months in November 1936 and to eighteen months in November 1937. The amount of trade arrears is now £1 $\frac{1}{4}$ million. With one exception, Turkey's clearing partners have similar difficulties, the total arrears amounting to £4 million. The one exception is Germany, which owes £3 million to Turkey.

Turkey's exchange difficulties have been due to two main causes:

1) She had allowed Germany to buy her tobacco and other exports at inflated prices, and, in order to unfreeze her frozen reichmarks, has had to buy German goods to the rest of the world.

2) The exchange value of the Turkish pound (officially £T. 6.2 = £1 sterling) has been fixed too high. Turkey should have devalued, but decided not to do so for reasons of "psychology" and "prestige."

The exchange difficulties have been aggravated by rearmament, on which Turkey is this year expending the equivalent of £1 million in foreign exchange, as compared with her total free exchange resources of £2 million a year.

The recent removal of import restrictions has increased imports from "free exchange" countries, since exports from clearing countries are becoming difficult.

I discussed the position of the clearing with the Prime Minister and the Minister of National Economy and various officials. They said that they had agreed recently with Germany to cut down their exports to Germany by one-third; they had also to arrange to finance non-German trade free of interest, while it costs 9 per cent. per annum to finance exports to Germany. If their exports to the United Kingdom could be increased to pre-war levels, all would be well.

They are seeking means to increase their exports of tobacco, fruit and other goods to the United Kingdom by improved organisation, &c. It will take time.

They are *not* prepared to restrict imports from the United Kingdom, having recently abolished import restrictions, but would not object to our taking power to restrict exports to Turkey if we did so as a general measure, not naming Turkey specially. (The Prime Minister said to me: "I must say, if I were in your position, I should restrict exports.") They are not prepared to give direct subsidies to exports to the United Kingdom and elsewhere, since this would be regarded as a form of devaluation.

The suggestion put before me by the Prime Minister was that the trade arrears of £1 $\frac{1}{4}$ million should be settled by compelling the creditors to settle these debts by "compensation." This means that the creditor in the United Kingdom, who is owed £100 and has received ₺. 623, sells his Turkish currency at a discount of something like 30 per cent. to an exporter (direct or through a bank) and the exporter sends to the United Kingdom "Schedule 4" goods. These are goods included in thirty categories other than the main articles of export - such as figs - and the sacrifice made by the exporter (30 per cent. or thereabouts) is available as an export subsidy to enable goods to find a market in the United Kingdom, where, without the reduction in price made possible by this subsidy, they would be unsaleable. (This is an outline, not a technical description of the procedure.) Thus, in effect, this trade is not conducted at the official rate of exchange, but at a "compensation" rate, showing a devaluation of very roughly 30 per cent.

I told the Prime Minister that I would report this suggestion to the Board of Trade, but that I thought that creditors who expect to receive £100 in eighteen months would be very indignant if *compelled* to accept £70 at once. (They already have the option of so doing.) I added that, if £1 $\frac{1}{4}$ million were suddenly thrown on the market for compensation, the discount would become ruinous.

The Prime Minister did not press his suggestion, but said that it had been accepted by France and was working quite well.

The director of the Turkofiz (which deals with clearing agreement questions) suggested to me that the arrears might be gradually paid off by annuities and that banks or insurance companies might "mobilise" these annuities and pay off the creditors in cash. I said that this seemed to me impracticable, since banks or insurance companies can obtain 12 per cent. on Turkish unified bonds. Moreover, we wanted to keep our banks liquid, and, though something of the kind had been done in the case of Argentine and Brazilian trade arrears, we had promised our monetary authorities not to agree to such "mobilisations" in future cases.

To sum up the matter, there seem to be three alternatives:

1) For the Board of Trade to obtain power to restrict exports to countries where there are clearing arrears and to apply these powers to exports to Turkey. This is what Holland has done.

This is the sensible thing to do, but it involves special legislation to deal with what is a small, and perhaps temporary, problem, and the restriction of exports would be difficult to administer.

2) To force creditors to accept settlement by "compensation trade" is to incur a loss of 30 per cent. or more in order to get prompt payment.

The creditors already have the *option* of so doing, but this option has been very sparsely used. The matter should, no doubt, be discussed with the chambers of commerce, but if a trader has sent goods on the faith of a clearing agreement and prefers to wait two years or more for his sterling rather than to abate his full debt for prompt payment, it does not seem justifiable to alter the agreement so as to force creditors to accept settlement by compensation trade.

3) To "faintly trust the larger hope" that gradually equilibrium will be restored by increased Turkish exports and curtailed United Kingdom exports, accompanied by an increased use of compensation trade by traders who are disillusioned about the clearing procedure. This will at best be a very slow remedy.

Whatever policy is adopted, I think that careful consideration should be given to enlarging the list of "Schedule 4 per cent. goods, as suggested in Colonel Wood's letter of the 20th October 1937, to the Department of Overseas Trade, i.e. by adding for the purpose of unfreezing arrears items such as mohair, emery, millet, valonea, canary and cotton seed. The Turkish experts seemed fairly sure that this would increase the sale of these articles to the United Kingdom, and thus benefit creditors as a whole. This could be done without any new agreement, and therefore presumably no fresh Treasury order would be required.

II- The Ottoman Bank

The Prime Minister said that in the past the Ottoman Bank had not been well regarded by the Turkish Government - it had mixed politics with business and given misleading information about Turkey. Now all the past was washed out and the Government were favourably disposed to the bank, which had been given a place in the consortium for financing export business. There was so much to do in Turkey that there was no need for rivalry. Although the Ottoman Bank in London could only give limited material help, its prestige was recognised: its present attitude was all that could be desired; its commercial technique was appreciated; it was a prudent body.

He also said that a branch of the Ish Bank at Hambourg and the subsidiary companies formed by it had proved useful, and it was proposed to start a branch of the Ish Bank in London, which would co-operate with the Ottoman Bank. This awaited Cabinet approval.

III- Balkan Central Banks

Dr. Tewfik Rushdi Aras, the Foreign Minister, described his plan for an office of the Balkan Central Banks and his desire for meetings of these Central Banks at Bâle. He would like the governor of the Turkish Central Bank (Salahaddin Çam) to come to London, and asked if I would introduce him to Mr. Norman. I said that it was hardly for me to introduce Mr. Norman to a fellow-governor of a central bank. The governor of the bank of England afterwards authorised me to tell Salahaddin Çam that he would be pleased to see him at any time he was in London and gave this message (which was received with great pleasure) and told Dr. Aras. I gathered that Salahaddin Çam would ask the Bank of England to arrange for a representative to visit Angora.

S. D. WALEY

F.O. 424/281, part 34, p. 72-73, No. 77.

No. 194

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No. 32.

Saving.

No distribution.

ANGORA, November 27, 1937

(Despatched November 27, 1937)

(Received December 4, 1937)

In my opinion visit of Mr. Waley and Mr. Nixon who left Angora last night has been definite success. As I anticipated they found it possible to discuss all issues which interested them in frank terms and a spirit of friendly and objective collaboration with all officials and business directors with whom they were brought

into contact. They will of course report on result of their conversations themselves when they reach London.

They were the object of most friendly welcome and attentions from all Turkish Ministers, officials and bankers etc. whom they had occasion to meet.

On the night before their departure they and I also were guests at dinner of Minister of National Economy after which Manager of Central Bank of Turkey invited the whole party to a cabaret performance in supper room of Angora Palace Hotel. When I arrived at the hotel in company of Turkish Prime Minister we were informed that President of Republic was coming to the hotel on a "surprise" visit to join the party. As is usual in these circumstances proceedings did not terminate till the early hours of the morning. This action of the President naturally confirmed in most emphatic way cordiality of Turkish welcome and was especially remarkable inasmuch as His Excellency had not thought it necessary to receive bankers of States of the Balkan Entente who had been in conference in Angora for two or three days at practically the same time.

I received later on through Dr. Aras an expression of President's satisfaction at having been able to meet Mr. Waley and Mr. Nixon in this way, of his appreciation of their personal qualities and of the intelligence and friendly straightforwardness which they had displayed in all their contacts with Turks during their stay in Angora.

F.O. 371/20858/E. 7148

F.O. 424/281, part 34, p. 64-65, No.68.

No. 195

Extract from Report by Mr. Nixon, Export Credits Guarantee Department, on his Visit to Turkey. - (Received in Foreign Office, December 11, 1937)

7. Naturally, I was anxious to form some opinion of the general reliability and financial competence of the Turkish Government. But in a few days devoted almost exclusively to the Comptoir, no complete examination could even be begun. The following notes are therefore only first and partial impressions. They give no considered view of the whole position. In particular, though certain figures, &c., were given to us, I made no critical examination of them, and such problems as the Turkish Government's attitude to the external obligations inherited from their predecessors did not come into our discussions.

a) Their internal finances are in good shape and have been for some years. Their exchange policy has not so far been so successful and in particular they made the mistake of tying up too much of their trade in Germany. This mistake has been realised and is being rectified. But meantime they have accumulated in their

other clearings debit balances of £4 million and in their German clearing a credit balance of £3 million which can only be unfrozen by buying goods from Germany. It must at the best take some time to reduce the arrears on their clearings and in particular the arrears of £1 $\frac{1}{2}$ million on the clearing with the United Kingdom. Moreover, there seems some reason to believe that their price level is too high and that some devaluation would have helped them; but devaluation has been definitely rejected on prestige grounds. It is their desire to return to a free exchange system when their resources permit, but on present indications their exchange position seems likely to cause them some degree of difficulty for a good while to come.

I mentioned the desirability from the point of view of further medium-term credits of effecting some improvement in the clearing with England. This and other comments by Mr. Waley appeared to sink in.

b) At no time during our many conversations was any question raised by the Turks as to His Majesty's Government granting or guaranteeing further credits for Turkey. The President of the Republic said that the present régime would never ask for loans but would agree for credits. We repeated many times our desire for continued economic co-operation, to which the Turks wisely replied that the limiting factor is what Turkey can sell to the United Kingdom.

c) Discussions lasting several days could hardly fail to leave a fairly definite impression of the character and ability of the Turkish Ministers and officials. As to character this impression was outstandingly good. In few of the minor countries with whom we are in relation do the leading Ministers and officials create and maintain such a feeling of seriousness and reliability. As to competence the general level is decidedly high, as the discussions showed and ten years' work demonstrate. They left a little the impression of having something to learn. Their problems are complex and pressing. The experienced administrations are few. But even in this respect they seem to compare well with other "new" countries such as Poland. At least the Government puts economic development in a leading place and from the Gazi downwards they are all determined that in their own activities for the development of the new Turkey they will establish a very high reputation.

8. With a view to forming some more definite idea of possible future requirements I asked the Prime Minister and others for some indication of the order of priority of the purchases they would wish to make abroad. But no reply was forthcoming.

In considering those further credits the main questions are how much and how soon? A refashioned Comptoir, with the additional resources mentioned above, should be able, possibly, to pay our existing bills in 1938 and might have a

surplus over liabilities in 1939, with possibly a large surplus in 1940. This is the best possible picture. Can we risk granting further credits on it?

Here one special point emerged from our discussions. The Comptoir, and indeed Turkey's future as a whole, depends on the sale of her mineral resources. They are abundant, valuable for the most part not difficult to extract. The major problem is to transport them, load them on to ships and market them. This means wagons, locomotives, loading equipment, and some port improvements. Credits for these purposes would be the wisest possible, whether from our or the Turkish angle, since they promote the most rapid development of Turkey's foreign exchange resources, on which we and they depend.

Inside the Turkish administration, however, many departments are jostling for places in the Credit Stakes, and I had rather the feeling that the Eti Bank's claims might be pushed aside by those of more strenuous competitors. I ventured therefore to emphasise very strongly to the head of this bank the vital importance of getting adequate equipment for the transport, &c., of his minerals at the earliest possible moment, and the desirability of pressing upon his Government his case for any necessary credits. I ventured to say that in so far as he might require for this purpose to purchase supplies from the United Kingdom I would personally give sympathetic consideration to any proposals that might come before my department. I understood from him that a good deal of progress could be made for relatively small expense. He was impressed by this discussion and reverted to it later. It then appeared that he had not hitherto gone into the matter sufficiently closely; for instance, in addition to port equipment he would need a great many wagons and some locomotives to get his iron-ore down to the sea. His Government are toying with the idea of constructing their own locomotive factory, but this would be a very costly job, and even if it were approved at once it might well be done ten years before it turned out a single satisfactory locomotive. I ventured therefore to stress the importance of buying rolling-stock for his requirements in the near future, leaving these more ambitious projects until later.

I at once reported this conversation to the Ambassador and was glad to find that it met with his wholehearted support.

The consideration set out above may provide us with a first approximation to an answer to the enquiries I had made about priorities of Government requirements. From our point of view and equally from the point of view of the Turkish Government the most useful investment that we could make in Turkey would be one which would enable them to turn their minerals into foreign exchange as rapidly as possible. I suggest therefore that we could consider this as our practical line of action. We cannot enter upon it until we are satisfied that the Comptoir is going to work properly, but when we reach that position let us

consider what we can do to provide the Eti Bank with equipment for transport, loading, &c., of its minerals. On M. İlhami's forthcoming visit to London we may be able to get a more definite picture of the position.

F. H. NIXON

December 1, 1937

F.O. 424/281, part 34, p. 74-76, No. 78.

No. 196

Sir P. Loraine to Mr. A. Eden

No. 721.

ANGORA, *December 3, 1937*

(Received December 9)

Sir,

I have the honour, with reference to my despatch No. 89 of the 12th February, concerning certain changes which were made in the Turkish Constitution in order to enable the Government to create the office of Parliamentary Under-Secretary of State, to inform you that this office has now been abolished.

2. The decision to abolish the post was taken on the 22nd November, at a meeting of the Council of Ministers held under the presidency of Atatürk. It was on the initiative of the President of the Republic that the step was taken, experience having shown him that the newly created officials served no useful purpose. On learning of the decision of the Cabinet, the Parliamentary Under-Secretaries of State attached to the various Departments handed in their resignations. At the request of Atatürk, Monsieur Numan Menemencioğlu, on resigning his post and his deputyship, resumed his duties as Secretary General of the Ministry of Foreign Affairs.

3. The abolition of the office entailed excising all references to the office from those articles of the Turkish Constitution which had been changed, as reported in my despatch under reference, in order to legalise the creation of the office of Parliamentary Under-Secretary of State. It also entailed repealing or changing parts of law 3117 of the 8th February which defined the duties of Parliamentary Under-Secretaries of State, and which formed the subject of my despatch No. 156 of the 19th March to you. For this purpose two bills were, on the 29th November, submitted to the Kamutay (Grand National Assembly). The motion for the passage of the bill for the changes in the Constitution was signed by the Prime Minister and 152 deputies, as required by Article 102 of the Constitution. It secured 350 votes, and became law. The Kamutay also passed the other bill modifying law 3117.

4. The text and translation of the revised articles of the Constitution and a translation of the law amending law 3117 will be sent to you on their appearance in the Official Gazette.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/20864/E. 7261

F.O. 424/281, part 34, p. 70-71, No.75.

No. 197

Sir P. Lorainé to Sir L. Oliphant

ANGORA, December 3, 1937

My dear Lancelot,

You will see from my despatch No.721 of to-day's date that the office of Parliamentary Under-Secretary of State, created in February last, has now been abolished.

I learn from M. Cevat Açıkalin, the head of British Department in the Ministry for Foreign Affairs, that Atatürk, finding the office of no value, decided on its abolition. The head of the department said that Ankara was a small place where Atatürk, his ministers, the Popular Party, the deputies and the departmental officials formed one large family, in which mutual relations were intimate and constant. Moreover there was no opposition party in the Assembly. As a result of this situation, all the members of the family knew exactly what the Government's policy was, and the reasons underlying it, and had really no need of any official, other than the Minister, to explain policy, or the action of any Department to the House or the world, or to reply to rare questions or rarer criticisms.

The only advantage which the creation of the post of Parliamentary Under-Secretary of State had brought on his train, said Açıkalin, was that Numan was able to step into the shoes of Dr. Aras during the latter's frequent absences, but now that Turkey has no longer a seat on the Council, Aras's absences will be less frequent, so that even this advantage is no longer to be secured. In other Ministries, there was no gain in placing a deputy who had no knowledge of the working of the Department at the head of it, in the absence of the Minister, so that, on the whole, the post of Parliamentary Under-Secretary of State disappeared without any harm being done, unhonoured and unsung.

Yours

PERCY

F.O. 371/20864/E. 7305.

No. 198

*Sir Russell Scott, Home Office, Whitehall,
to Sir Robert Vansittart, Foreign Office*

Secret.

HOME OFFICE, December 4, 1937

My dear Van.

I enclose a copy of a Special Branch report containing a statement made by a Mr. Keith Williams, "after deep thought and careful choice of words," concerning an alleged plot to assassinate Kemal Atatürk.

I find it extremely difficult to place any credence in this man's statement, especially as he has admitted that he is flying a kite, and it seems pretty evident from the last paragraph of the report that he is little more than a financial adventurer.

Yours, &c.

RUSSELL

F. O. 371/20864/E. 7191.

Enclosure in No. 198

*Copy of a Special Branch Report Containing a Statement Made by Mr. Keith
Williams*

4th November, 1937

Prince SAMY.

In accordance with instructions from the Chief Constable I saw Mr. Paling at the offices of the Director of Public Prosecutions on 2nd November. Mr. Paling stated that he had been informed by Mr. Keith Williams of Grosvenor House, Park Lane, W., that he was in possession of information of an attempt to be made on the life of Kemal Atatürk in February 1938. An appointment was made with Mr. Keith Hugh Williams of Combe Royal, Kingsbridge, S. Devon, and he was seen on 3rd November at the Grosvenor House, Park Lane, W., when he made a statement after deep thought and careful choice of words. The statement is in the sequel and practically the same words as used by Mr. Williams and as follows:

2. When Abdul Hamit III (sic) was deposed by Kemal Atatürk about 24 heads of families had to leave Turkey in a hurry and amongst these was Prince Bahaeddin Samy and his father, who now lives in Mentone. These two left Turkey in a British warship and travelled on certificates issued by the British authorities; they are not in possession of diplomatic passports.

3. Among the other members of the family who left was the Caliph who would now be Sultan of Turkey. The Caliph is pro-German, as in fact are the majority of members of his family, and so far as is known he is subsidised by the German Government who have made arrangements for the murder of Kemal Atatürk, and in point of fact have made 19 attempts in the past over period of 10 years or so. They have now made arrangements with the Caliph that if Kemal is murdered then the Caliph will be placed on the throne on the terms laid down by the German Foreign Office. Many of the agents of the German Government in Turkey hold responsible positions in the Turkish Army but it has been decided by the military that they do not want German domination. The representatives of the Army have approached Prince Sauny to know whether his father would become Sultan in the event of the Army permitting the next attempt on the life of Kemal Atatürk to be successful. In each instance where their plots have nearly reached success in the past exposure has been made by the Army officials at the last moment. German arrangement with Mussolini is that when the Caliph is established he is to foment trouble for the British in Irak, in Arabia, and through the Moslems in India.

4. Mussolini, not being content with the unsuccessful attempts on the part of the nazis got his own agents busy in Palestine, Irak and Egypt. Mussolini's chief agent is the Turkish Foreign Minister of Irak.

5. Gulbenkian, or Goulbenkian, is an oil man who received from the British Government, £5,000,000 in oil shares in respect of his negotiations for the Mosul oil fields concession. Gulbenkian is an Armenian and incidentally is head of the French secret service for the Near East, and it was Gulbenkian's intention that when Kemal Atatürk is murdered then Gulbenkian's tool, a man named General Ismet İnönü, is to become dictator in place of Atatürk, and through Gulbenkian either the British, or the German or the Italian Government were to have him (İnönü) as their agent, depending upon which country is prepared to make the highest bid for him. Information was given two months ago to the authorities in Angora with the result that İnönü and his friend Foreign Secretary have been dismissed.

6. It is expected in February next that a more elaborate and firm attempt, under the guidance of the German Foreign Office, will be made on the life of Kemal Atatürk and plans are laid for the present Caliph to resume the throne of Turkey under the instructions of Berlin.

7. Prince Sauny has full and absolute authority from his father, who incidentally three years ago was approached by Mussolini and offered an enormous sum of money together with diplomatic backing to become Sultan of Turkey, it being understood that Mussolini would do away with Atatürk for the purpose. This offer was refused by them as they are strongly pro-British.

8. Descendants of the Sultans under the Treaty of Lausanne (clause 69) are entitled to compensation in respect of various properties which their family has inherited throughout Syria, Irak, Palestine and Egypt over many hundreds of years and their main claim is in respect of the title deeds of the Mosul oilfields. This business is being handled by Sir Malcolm Stewart, through the Bank of Montreal and the Royal Bank of Canada, and a company was formed known as the Consolidated Eastern Corporation, registered in Canada with a share capital of 5 million dollars and debentures in the shape of gold bonds to the tune of $2\frac{1}{2}$ million dollars, for the purpose of legally prosecuting the claims of the family in the various countries. This company is managed by the Royal Trust Company of Canada, St. James Square, W., and it is believed that the majority of the $2\frac{1}{2}$ million gold bonds have been issued for cash. The international lawyer who is advising the company is a Greek named Politis of Paris.

9. Sir Malcolm Stewart and his partner, a man named Jenks of Bridport, are interested directly in the oil claims and in respect of this have formed two companies - one the Karilon Company and the other the Asetec Company. Both are registered in Canada, and it is alleged is each entitled to 50 % interest in the oil claims. Karilon Company own the rights of the direct heirs of the late Sultan's family and the other company own the rights of the community, that is the rest of the family. There is considerable business between Royal Trust Company and Paris but whether the Royal Trust Company is under the control of Gulbenkian cannot be ascertained, but it is believed they are working closely together.

10. Prince Samy senior is entitled to $5\frac{1}{2}$ % approximately of the united 50% claims. For the purpose of enabling Samy to take advantage of the offer of the Army in Turkey, and incidentally of the Church, neither of whom is desirous of having German control, Samy estimates he requires between £100,000 and £130,000. A letter from the head of the family is in the possession of Samy addressed to Mr. Leng who is manager of the Royal Trust Company. This letter states any monies advanced to Samy may be secured upon that proportion of the community's claim to which Samy senior is entitled and the Caliph intends to see that that sum of money shall be repaid out of the proceeds of the claims. The Caliph has no idea of Samy's ultimate intentions but is under the impression that he is raising the sum of £20,000 to enable him to live. There are officials of the British Foreign Office, and it is believed Lord Lloyd who knew of Samy, and possibly of his intentions, but so far as can be learned they do not look upon any move of Samy with favour.

11. Negotiations exist at the present moment between Sir Malcolm Stewart and a first class firm of stockbrokers in the City of London to form a public company here to take over the various claims but in the course of the last 14 days the Caliph has indicated in a circular letter to these concerned asking them to renew the

authority which he formerly had from them in order that the Royal Trust Company may continue to further their claims in the Courts. The progress made up to the present in the Courts was the case tried in Palestine in August 1937 before a British judge and an Arab judge. The British judge decided that the family had undisputed claims to the oilfields and the Arab judge disagreed. The matter I understand will now come before the Appeal Court in Palestine and ultimately to the Privy Council here.

12. The Standard Oil Company of America have been in negotiation to buy outright the Caliph family's claims in respect of the oil rights but whether or not Gulbenkian had anything to do with this is not publicly known.

13. Mr. Keith Williams has been approached by Prince Samy junior to raise the sum of £100,000 and Mr. Williams thinks he can do this with the assistance of a well established insurance company. I gathered that his object in disclosing the above information was to ascertain the reaction of the British Government to the activities of Prince Samy before the negotiations for the loan of £100,000 progress further. He expects to be again interviewed on this matter.

14. He is in touch with Prince Samy at Sloane 6572 and with Samy's solicitors, Messrs Walker Martineau & Co., of No.36 Theobalds Road, Grays Inn Road, W.C.

15. The records here show that Prince Bahaeddin Samy was born at Constantinople on 7th May 1905 and that he served in the Imperial Guard for one year in 1924. He is registered with police under Serial No. 224941 - certificate No. 526141, issued at Bow Street on 6th September 1933. He returned to this country on 29th September last via Folkestone on Home Office Travel permit No. 13345 which shows that the holder is 'not entitled to establish himself or seek employment in the United Kingdom'. The Post Office telephone subscriber on Sloane 6572 is H.F. Dunning, No.3, Lowndes Street, S.W.3, an address at which Samy has stayed in the past.

16. Mr. Paling of the Director of Public Prosecution stated that Keith Williams was bankrupt about four years ago but that at the moment he was in affluent circumstances as a consequence of dealings in gold shares. He describes him as a financier and believes that he is in a position to raise the sum required by Prince Samy. The records here show that Williams was the central figure in the sequel to a gambling party held at Sunderland House on 5th December 1934 when he lost £10,000 and alleged that he had been cheated; he subsequently took civil action against the promoters of the party. At the present time he is in dispute with William Bernard Brady and the Aeronautical Corporation of Great Britain from whom he seeks to recover £80,000 in what Chief Inspector Bell describes as a ramp in aircraft shares. Nothing further can be traced in the records here respecting Williams.

BUCKELL
Inspector

No. 199

Sir R. Vansittart, Foreign Office, to Sir R. Scott, Home Office

Secret.

FOREIGN OFFICE, December 13, 1937

Thank you for your letter of the 4th December about an alleged plot to assassinate the Turkish President and restore the Ottoman Family.

We received not long ago a report from the Intelligence Division of the admiralty containing a statement by Mr. Keith Williams on rather similar lines but going into less detail.

I enclose herein, a memorandum of information which we had about the activities of the ex-imperial Ottoman Family. You will see that, in many respects Keith Williams statements are a wild distortion of the facts. All the same, our information points generally to the fact that the Ottoman Family have not given us hopes of an eventual restoration. I would then be interested to have any further details which may reach you about the alleged activities of these persons against the present régime in Turkey, the maintenance of which is an important factor in the preservation of European peace.

F.O. 371/20864/E. 7191.

Enclosure in No. 199

Memorandum

This is the second report which we have received containing a statement by Mr. Keith Williams about an alleged plot to assassinate the President of the Turkish Republic and restore the ex-Imperial Ottoman Family. The first was enclosed in a letter from Major Webb-Bowen (Admiralty) to Mr. Baggalay of 15th September. The two statements are similar except that the second is longer and more detailed. Both shew considerable ignorance of the situation in Turkey and the nature of the claims of the heirs of the late Sultan Abdul Hamid.

2. Our information on the subject is as follows:

3. Indications have reached us from one or two sources that the ex-Imperial Ottoman Family have hopes of an eventual restoration and that there are two rival groups concerned, i.e. that of the late Sultan Vahi-ud-Din, who reigned from 1918 to 1922, and that of the ex-Caliph Abdul Mejid, whose daughter is married to heir apparent of the Nizam of Hyderabad.

4. Prince Samy, a nephew of Sultan Abdul Hamid, who lives at Nice, and belongs to the group of the late Sultan Vahi-ud-Din, has made numerous appeals

to His Majesty's Government for financial assistance. The appeals have been communicated by his son, Prince Bahaeddin Samy, either directly or through Lord Lloyd. The family are in acute financial distress. The appeals, however, have been refused, partly because, if heard, they would inevitably lead to similar appeals from numerous other equally deserving members of the late Sultan's family, and partly because of the indications we have received of Prince Samy's association with the schemes for an Ottoman restoration.

5. According to Prince Samy's Solicitor, the ex-Caliph is being helped by the brother of Enver Pasha, who is in touch with Germany.

6. The claims referred to in paragraph 8 of the enclosure in Sir Russell Scott's letter are the claims of the heirs of the late Sultan Abdul Hamid for the restitution of property, sometimes estimated to-day at over £100,000,000 formerly belonging to the ex-Sultan and situated in Palestine, Iraq, Syria and Cyprus. His Majesty's Government consider the claims to be totally unfounded since the properties were surrendered to the Ottoman State in 1908-9 and passed into the possession of the Succession States under Article 60 of the Treaty of Lausanne. The claimants, on the other hand, maintain that the forced surrender of the properties in 1908-9 was illegal and inoperative, and that under Article 60 of the Treaty of Lausanne the Succession States acquired only the same rights to the properties as had been previously held by Turkey. A test case is pending in the courts of Palestine (a decision in favour of the claimants having recently been given by the court of first instance) and the Turkish Government are giving diplomatic support to those among the heirs who have retained their Turkish nationality. The heirs have at different times entered into arrangements (often conflicting) with British, American and Canadian financiers, by which the financiers have undertaken to provide funds for the presentation of the claims in return for a share in the properties when recovered. We know that Sir Malcolm Stewart, the late Commissioner for the Special Areas, is interested in the claims. He is believed to have sunk £50,000 of his own money in them (paragraph 11 of Home Office report).

7. Prince Bahaeddin Samy has himself told us that he is trying to raise a loan (he mentioned a small sum) on the security of the claims. He has also told us that the members of the Ottoman Family had received a circular letter from the ex-Caliph about the claims. He made the naïve - or impertinent - request that we should have this document translated for him (paragraph 10 of Home Office report).

8. The first secretary of the Turkish Embassy called a short time ago and spoke about the "League for the Protection of the Rights of the Ottoman House and Islamic Caliphate," which, he said, was founded by some of the 150 persons who were exiled from Turkey at the time of the conclusion of the Treaty of Lausanne.

He said that according to information received by his Government, this League had recently become noticeably active, and it was thought that they were planning some subversive movement. He mentioned the names of some of the League's leading personalities and said that his Government would be grateful for any information which it might be possible to give them about its activities, agents, organisation and aims. He was told that information had reached His Majesty's Government from one or two sources that the ex-Imperial Ottoman Family had hopes of an eventual restoration; that there were the two rival groups concerned and that these persons were hoping, if not actually trying to raise money in the city on the security of the Abdul Hamid claims.

9. In Paragraph 4 of the Home Office report reference is made to the "Turkish Foreign Minister of Iraq" who is described as "Mussolini's chief agent." The present Foreign Minister of Iraq is Taufiq-al-Suwaidi, who no doubt had a Turkish education. So far from showing any pro-Italian sympathies, however, he has declared himself opposed to his predecessor's project of buying arms from Italy and has been markedly friendly to this country. Mr. Keith Williams may be referring to the Government of Hikmet Suleiman, which resigned in August after the murder of General Bekir Sidky, the Chief of the General Staff, and had a reputation, on rather slender grounds, of being pro-Turkish.

10. The "Gulbenkian" referred to in paragraph 5 of Home Office report should presumably be Mr. C.E.S. Gulbenkian, who had a share in the old Turkish Mesopotamia Oil Concession before the War and was later allotted 5 % of the shares of the Iraqi Petroleum Company. The Foreign Office have no information whatever to confirm the spectacular allegations about him contained in the report. He is, however, now an elderly man and Mr. Keith Williams may be confusing him with his son Mr. N.S. Gulbenkian, the Honorary Commercial Attaché at the Persian Legation, whose domicile for divorce purposes was the subject of a report in the "Evening Standard" of the 6th December (Late Edition page 2). The Foreign Office have no information about his other activities.

F.O. 371/20864/E. 7191/1.

No. 200

Sir P. Loraine to Sir L. Oliphant

Confidential.

ANGORA, December 15, 1937
(Received December 28, 1937)

My dear Lancelot,

I hear from an unofficial source, but one quite likely to be well informed, that further changes in the Turkish Cabinet are in prospect; maybe not quite immediately, but probably before the spring.

2. Two motives seem to underlie the changes foreshadowed, (1) bringing younger blood into the Cabinet (2) employing friends and former collaborators of Celal Bayar, if approved by Atatürk, in the place of İsmet İnönü's men, some of whom are thought to have exhausted their mandates.

3. Among those who are likely to disappear are Teyfik Rüşü Aras and Ali Çetinkaya, and maybe one or two others among the elder Ministers.

4. Among those to obtain promotion to Cabinet rank are Muammer Eriş, the General Manager of the İş Bank, and Yusuf Ziya Öniş, the Manager of the İstanbul branch of the İş Bank (of which Celal was formerly the manager). Muammer is an ardent Anglophil and so I believe is his İstanbul colleague.

5. In connection with Celal's promotion to succeed İsmet there is a good story, for the truth of which I cannot vouch, though if true it would be characteristic of the principal actor. It is that when the resignation of İsmet was settled, Atatürk sent for Şükrü Kaya, and spoke to him in the following sense:- according to your seniority in the Cabinet you ought to be the next Prime Minister. But you won't be: you have lost your chance; for I will not have a confirmed boozier as Prime Minister of this country.

For the time being let's treat all this as mere gossip.*

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/20864/E.7644

*Bu yazı üzerine Foreign Office'de şundur not edilmiştir:

Minutes

Please see the Secretary of State's minute within:

"I am a little anxious as to the future trend of Turkish foreign policy. This does not make me less so."

When General İsmet İnönü was Prime Minister he exercised considerable control over foreign policy. Since his resignation there have been indications to show that Monsieur Atatürk is assuming more direct control. This development may result in disturbing surprises. It is to be feared that whoever succeed Monsieur Aras is unlikely to be more than the President's mouthpiece.

Monsieur Ali Çetinkaya's principal achievement has been to force foreign concessionary companies in Turkey - including a number of British - to sell out on terms favourable to the Government.

BOWKER

January 4, 1938

This paper has already been seen by the Secretary of State, and I presume therefore that no further action is now required. It is, however, disquieting to know that there is a possibility that M. Aras - who, despite all his failings, has at least much experience and knowledge of European affairs - may be replaced.

Query: No further action.

RENDEL

January 4, 1938

F.O. 371/20864/E.7644

No.201

Mr. Schürner to Mr. Eden

No.5

Secret-Telegraphic.

ANGORA, January 10, 1938

(Received January 10, 1938)

Sir S. Waterlow's telegram No. 4.*

No evidence has reached this post of a nature to confirm the impression which King George has received and which, if accurate, would imply an unwelcome change in the whole present tendency of Turkish foreign policy. Indeed, the contrary is the case (please see Sir P. Loraine's letter, most confidential, of 30th December to Sir R. Vansittart, particularly penultimate paragraph). Incidentally, in the last paragraph of that letter Dr Aras imputes to Balkan countries much the same (group undecipherable) Germany as is now being imputed to Turkey. Any change of the nature suggested would require approval of President of the Republic. Please see in this connexion Sir P. Loraine's despatch No. 63 of 1937, which shows that such approval would be most unlikely to be forthcoming.

(Repeated to Athens.)

F.O. 424/282, part 35, p.2, No.3.

* Anna'daki İngiliz Elçisi Sir S. Waterlow'un, 8 Ocak 1938 günü ve 4 sayılı gizli telgrafi şökur:

"King George, speaking to me in strict confidence, last night said that he was somewhat perturbed by the strong impression which he had recently received that the Turkish Government were weakening in their refusal to be attracted by Berlin-Rome axis. He thought that they were beginning to regard German military strength as irresistible and to be overruled accordingly. He wondered whether we could do anything about it.

I gathered that Greek General Staff was the channel for conveying to His Majesty this impression of the Turkish attitude.

His Majesty emphasised that he was saying this to me not as British Minister but a friend and that his name must not be mentioned.

(Repeated to Angora)"

F.O. 424/282, Part 35, p.2, No. 2

No. 202

Sir P. Loraine to Mr. Eden

No.76 E.

ANGORA, February 8, 1938

(Received March 3, 1938)

I have the honour, with reference to Mr. Morgan's despatch No. 544 E. of the 9th September last, regarding the establishment of factories under the Turkish first Five-Year Plan, to inform you that the rayon mill at Gemlik and the worsted spinning mill at Brusa, which have been erected by the Sümer Bank,

were ceremonially opened by the President of the Republic, accompanied by the Prime Minister and the Ministers of the Interior and Public Works, on the 1st and 2nd February respectively.

2. The rayon mill is stated to be capable of producing 300,000 kilog. of rayon annually, which is estimated to be sufficient to cover local needs. The worsted yarn factory will produce 1 million kilog. of fine yarn every year, or about 80 per cent. of the country's needs.

3. At the opening of the Brusa factory the Prime minister is reported to have said that the factory had cost £T. 3,500,000. Raw materials, including 150,000 kilog. of mohair (a figure which the acting commercial counsellor considers may be exaggerated), up to a (presumably annual) total value of £T. 2,750,000 would be used there, and the factory would employ 1,600 workmen. It would be able to supply the whole needs of the country in worsted yarns - with the exception of the very finest qualities - and would render unnecessary the importation of the yarns hitherto brought from abroad by the Fezhane weaving mill, opened two years ago, and by other factories.

4. Referring to the rayon factory, which had been opened on the previous day, the Prime Minister recalled the foundation last November of a cellulose factory, which will shortly supply both the rayon and paper industries with their raw material. He went on to say that the activity of the rayon factory, in addition to being in itself an achievement, and the first step in the development of the cellulose industry under the first Five-Year Plan, would increase the consumption of rayon and thereby contribute to the reduction of silk prices and the cost of living.

5. According to Mr. Unwin's information the two mills will now be fully active: hitherto, although technically complete, they had not been working to anything approaching their full capacity. Mr. Unwin also observes that while the Prime Minister hailed the opening of these two mills as a step towards the reduction of the cost of living, M.A.E. Yalman, writing in the *Tan* newspaper of the 4th February, states that although the cost of Turkish yarn will be higher than that of imported yarn, the country will gladly bear the burden on account of the advantages to be derived from greater industrial activity at home.

6. The *Republique* of the 3rd February also published a leading article on this subject from the pen of Yunus Nadi; a copy of the article is enclosed herein. It will be observed that after emphasising the progress which is being made with the whole Five-Year Plan, the writer gives interesting details of the advantages which the inauguration of these two mills will bring to the country.

7. I am sending a copy of this despatch to the Department of Overseas Trade.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

No. 203

Sir P. Lotainc to Mr. Eden

No. 100.

Immediate-Confidential.

ANGORA, February 16, 1938

(Received 3 March)

Sir,

I have the honour to acknowledge the receipt of the Telegram No. 21 of February the 14th by which you were so good as to invite an expression of my views about the possibility of any kind of statement, short of an assurance, being made by you to the Turkish Ambassador in London, which would allay Turkish doubts (assuming they exist) about British support in the event of Turkey being victim of an aggression.

2. It would simplify my answer to express the view, and it is the view I hold, that the postulate is false. You yourself were unable to notice anything in Doctor Aras' attitude, when you met him last month in Geneva, that appeared to justify the apprehensions alluded to in your telegram, and in the frequent conversations I have had with Doctor Aras since returning from leave in October, and both before and since his journey to Geneva, not only have I not perceived any suggestion of such apprehensions, but I have received a number of indications that Turkish foreign policy is more firmly set than ever in the channel of cooperation with His Majesty's Government, that Turkish confidence in the wisdom of British efforts to ensure peace and security is unbroken, and that Turkish faith in British power, in British goodwill towards Turkey and in the guarantee against international lawlessness and abuse represented by British sea power, has remained unshaken.

3. On the other hand, I entirely appreciate the force of your view that the question under discussion is one about which no risks can be taken.

4. It is clearly not easy to formulate a statement which, while avoiding a definite assurance that armed British support would be given to Turkey in the event of her being attacked, would suffice to remove Turkish doubts on the subject, if they really exist. If the wording of such a statement appeared ambiguous to the Turks, they would undoubtedly ask for an interpretation of its precise meaning. I think there is one form which a statement of the suggested character might perhaps take; to the effect that His Majesty's Government would regard an unprovoked aggression on Turkey as a special case in the category of circumstances in which, in your speech at Leamington of November 20th, 1936, and after describing the extent of British definite obligations to furnish armed assistance, you stated that British armaments may be used in bringing help to the victim of an aggression in any case where, in the judgment of His Majesty's

Government, it would be proper under the provisions of the Covenant to do so; that is to say a special case of non-automatic obligation to take military action. Supposing even so the Turkish Government sought an interpretation of the statement, it might be added that, while His Majesty's Government continued to be unable to assume a further automatic obligation, they nevertheless regarded the safety of Turkey from aggression as matter affecting important British interests.

5. Even however if you regarded a statement on these lines as being non-objectionable both from the political and parliamentary point of view, I could not be quite certain whether the Turkish Government would regard it as measurably increasing the security of their territory, though they would doubtless welcome it as a more definite affirmation than has hitherto been vouchsafed of British interest in Turkish freedom from aggression.

6. But I must also express some doubt, based on my knowledge of Turkish psychology, whether an unilateral statement would be wholly welcome to the Turkish Government. You will remember that when, after the Italian military victory in Ethiopia, the reciprocal guarantees for mutual assistance exchanged during the sanction periods between His Majesty's Government and Turkey - and other Mediterranean states - His Majesty's Government decided that these assurances could safely lapse, but assured Turkey, and the other governments concerned, that on the British side the guarantee stood during the period of uncertainty that might precede the regularization of the position in the Mediterranean, the Turkish Government, alone among those with whom such assurances had been exchanged, replied that their guarantee towards His Majesty's Government equally stood during the period of uncertainty. The feeling here was that Turkey's national dignity made it undesirable that she should enjoy a guarantee without herself being bound by a similar one. In the matter under discussion, I foresee the likelihood that this feeling of national dignity would once again obtrude itself, and that an exchange of statements would be regarded as more consistent with Turkey's standing in the world and her honour.

7. Assuming this to be true, I believe it would be possible to move the Turkish Government to make a statement to you to the effect that any threat of disturbance of the status quo as regards the Suez Canal or to free communication along that seaway, would be regarded as adversely affecting important Turkish interests.

8. Before the entry into force of the Anglo-Egyptian treaty, such a statement would certainly have been open to grave objection, and would, I feel sure, have been regarded by you as an infringement of the kind of Monroe doctrine established by the United Kingdom in respect of Egypt and the Sudan by the

Declaration of 1922. That objection, and its sources, have presumably lapsed with the advent of the Anglo-Egyptian Treaty. A Turkish statement to the effect suggested, if not found objectionable for reasons other than those examined above, would truly record the deep change which has taken place in Turkey's conception of her interests. Whereas in 1915 Turkish arms were despatched in an arduous operation across the wilderness of Sinai for the purpose of attacking and destroying the Suez Canal, I have no doubt that in a grave emergency His Majesty's Government could rely tomorrow on Turkish military support in defending the Canal and keeping it open for the sea communications of all friendly and peace-seeking nations.

9. The considerations developed in the preceding paragraphs suggest that, postulating the existence of Turkish doubts, the method of an unilateral statement or exchange of statements, is not necessarily what is wanted to remove them. I do not deny that the method might be successful; but I beg leave to suggest that besides an exchange of statements there are other means for effecting the purpose which might usefully be considered.

10. In my own opinion by far the most important and efficacious means would be an intensification of British assistance to Turkey in developing Turkey's own capacity of defence against aggression. It must surely be axiomatic that if Turkey's powers of defence are increased and rendered more efficient, the risks (a) of an aggression on her territory (b) of the United Kingdom having to take military action to support her, are *pro tanto* diminished. It is certainly the case that, for a variety of reasons, Turkey is willing and anxious to receive British assistance in completing her sea and air armaments up to the ceiling fixed by the Turkish General Staff as ensuring complete security, and is unwilling to seek or receive assistance in the same direction from other countries.

11. You are now aware of Turkey's desiderata in the matter of ships and aircraft and I am sending to Sir Alexander Cadogan some further details in this regard. I may remind you, however, of the great significance attached by Turkey to the evidence of British goodwill towards her as evinced by the conclusion of the contract for the Iron and Steel Plant at Karabük. The intervention of His Majesty's Government in financing the project through the agency of the Export Credits Guarantee Department proved to the Turkish Government and to Turkish public opinion that the United Kingdom wished Turkey to be strong, and understood that in no conceivable circumstances could Turkish arms again come into conflict with those of England.

12. I am quite certain in my own mind that it is on these lines that we can assist Turkey most effectively. Considering the limitations placed by a variety of circumstances - principally our own rearmament needs and Turkey's slender

resources in sterling exchange - I do appreciate what a great effort has been made, largely thanks to your own generous support of my recommendations, to assist Turkey in these matters. I must however risk being considered importunate if I again urge them strongly on your attention. Practical help to Turkey in the completion and maybe even in the organization of her national defences will be worth dozens of statements, whether unilateral or exchanged.

13. Two other possible methods I will merely indicate: should you wish to consider them. I should be happy to develop my own ideas if required:-

- (1) Visit to Angora of a British Cabinet Minister.
- (2) Visit of a British Squadron commanded in person by Commander-in-Chief, Mediterranean.

14. I am myself against statements or assurances unless their meaning and obligation are entirely clear. I am most in favour of material assistance in the ways that Turkey most needs and most desires it.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21929/E. 1193

F.O. 424/282, part 35, p. 51. No. 13

P.S.

Since drafting what precedes I have received Sir Sydney Waterlow's telegram to the effect that the King of the Hellenes referred to doubts in the mind rather of the Turkish General Staff than of the Turkish Government themselves.

It is of course most difficult for anyone to know what is passing in the head of that most secretive body, the Turkish General Staff. Such glimmerings as I do get come from Doctor Aras and I feel pretty confident that had the General Staff been urging such doubts on the Turkish Government, Doctor Aras would have found some way, direct or indirect, of letting me know what was afoot. I should in any case have doubted the authenticity of King George's information in this regard: the fact that Doctor Aras has mentioned nothing to me strengthens me in this view. One thing is certain. The Turkish Government, notwithstanding the great regard they have for the General Staff and for the person of Marshal Fevzi Çakmak, are masters in their own house, and their decision will prevail over the views of the General Staff in matters of policy.

It is Atatürk, the power behind the Government and the power behind the army, who is most assiduous in forging the links of sympathy, friendship and cooperation between Turkey and the United Kingdom. I feel able to assure you with real confidence that the Turkish Government have moved a good deal

farther along the road of friendship and cooperation with the United Kingdom than was their intention, let us say about 3 $\frac{1}{2}$ years ago, when the desire on the Turkish side to re-create Anglo-Turkish friendship first manifested itself. The impulse has been Atatürk's: the able and very willing instrument of his policy has been Doctor Aras. Today not only the Turkish Government but the Turkish people have seen the justification of Atatürk's anglophil policy. There are no regrets at the developments which his wisdom has promoted, and it is he who has imprinted its steadfastness and consistency on Turkish policy in our regard. My belief is that Atatürk regards the relationship today between Turkey and the United Kingdom as an unwritten alliance, which would operate if Turkey were the victim of an aggression: that he neither needs nor asks any guarantee except that which is implicit in British honour and British good faith: that he would consider Turkey's guarantee, within her means, to support the United Kingdom in an emergency as no less binding in honour.

If there is anything behind the information on which the King of the Hellenes spoke to Sir Sydney Waterlow and Lieutenant Colonel Ross, I surmise it to be that the Turkish General Staff is disappointed about the difficulties they have encountered, however inevitable to those who understand the circumstances, in obtaining the armaments of various kinds that they would far preferably acquire from the United Kingdom.

You will certainly be conscious that in the person of Atatürk you are dealing with one of the most constant factors as well as with one of the most determined and clear-sighted statesmen on the world's stage today. As regards Turkish faith in and cooperation with the United Kingdom the die is cast. *

P.L.

F.O. 371/21929/E. 1193

F.O. 424/282, Part 35, p. 50-52, No. 13

* *Foreign Office'de bu yazı üzerine şu notlar düşülmüştür:*

Minutes.

The King, Cabinet, Dominions

Sir Percy Loraine has been too much pains to give a comprehensive answer to our enquiries. He confirms our own impression, and I think we may regard it as certain, that King George's apprehensions about the attitude of the Turkish General Staff were without foundation. This being so, there need no longer, I think, be any question of giving the Turks some form of assurance. They are not, as far as we can tell, seeking one, and we certainly do not want to give one on our own initiative.

But even postulating that Anglo-Turkish relations do not need any bolstering up with assurances, there is still every reason why we should take any opportunity we can of ensuring that their present excellence is not impaired. Sir P. Loraine makes three suggestions to this effect.

a) Help Turkey to enable her to buy armaments in the United Kingdom.

This question is being dealt with on another paper (E 1218/188/44)

b) Visit to Angora of a British Cabinet Minister

King Edward VIII's visit to Istanbul in September 1936 is an outstanding example of the good effect which visits of important personages can have in Turkey. The Turks are flattered by such attentions, and if a visit of a Cabinet Minister could be arranged, I am sure it would have excellent results. Such a visit could not take place between the end of June and the end of October owing to the absence of the President and many Cabinet Ministers from Angora during the summer months.

iii) Visit of a British squadron commanded in person by the Commander-in-Chief, Mediterranean.

This could not have but excellent results, but would necessarily depend on naval exigencies, and we should have to consult the Admiralty. There would also be the question of Italian susceptibilities to be considered.

As regards immediate action

A) From Sir Sydney Waterlow's telegram No 4 in E. 3135, and his despatch No 30 in E. 640, it does not look as if King George expects an answer to his suggestion that we should do something to reassure the Turks. If this is so, I think that, in the circumstances, no answer should be given.

Query: Inform Sir S. Waterlow accordingly, sending him a copy of Sir P. Lorraine's despatch.

B) Query: Write to Sir P. Lorraine in the sense of paragraph 1 of this minute, and add that the suggestions at the end of his despatch are being considered.

BOWKER, March 4, 1938

As regards a fleet visit, see memorandum in R 5034/1693/19.

This despatch was written before the conquest of Austria and the appearance of Germany as a predominant Power in Central Europe. This event has, of course, altered the centre of gravity in the Balkans too, and is bound to have its effect on Turkey, who now again, as before the war, will be exposed to the force of attraction exercised by a strong Germany. The only countries in Central and South-East Europe on whom we shall be able to exercise any real counter-attraction are those where our Mediterranean influence may make itself felt, namely Greece and Turkey.

If we wish to rescue anything out of the shipwreck, I think we ought carefully to consider what we are prepared to do to maintain our influence in Greece and Turkey in the altered conditions of to-day. I don't think we can assume that Sir P. Lorraine's present despatch is the last word on this subject. On the contrary, we ought to ask him to reconsider the whole situation in the light of what has occurred in Vienna, and then tell us whether he still thinks that occasional offers of war material and the rather trivial demonstrations of goodwill which he suggests will now be adequate in order to counteract the growing influence of Germany.

I would at the same time suggest that something should be said to Sir S. Waterlow on the same lines with regard to maintaining our influence in Greece.

O. SARGENT, March 22, 1938

F.O. 371/21929/E. 1193

No. 204

Sir P. Louvain to Mr. Eden

No.3. Decypher
Confidential.
Saving.

ANGORA, February 17, 1938
(Despatched February 23, 1938)
(Received February 23, 1938)

My telegram No.33 Saving of 1937.

I observed to Minister for Foreign Affairs yesterday that in the light of subsequent events his forecast that Stalin would assume titular position of Head of State in U.S.S.R. seemed now unlikely to be fulfilled, and I asked him what was present situation especially as regards appointment of new Soviet Ambassador at Angora.

He said Stalin had decided not to assume titular headship of State as it might be thought that recent drastic purge had merely been undertaken for his personal advancement to that high position; that a new Soviet Ambassador to Turkey would shortly be appointed to represent Kalinin who under new Russian constitution had become legally and effectively head of the State; that matter had been explained to Atatürk who was satisfied and had consented to receive new Soviet Ambassador.

Minister for Foreign Affairs added that complete cordiality and harmony now reigned again in Soviet-Turkish friendship. Turkey had stood her ground and it was Russia that had come round. Thus basis of that friendship was unshaken and even consolidated and Turkey's conception of limitations of reciprocal engagements had prevailed.

Addressed to Foreign Office; repeated to Moscow Saving. *

F.O. 371/21929/E. 1058.

* Foreign Office'de bu telgraf ücretine şu not düşülmüş:

Minutes

We have every reason to be pleased that Russo-Turkish relations shew sign of improvement, though we can neither expect nor desire them to be quite as close a footing as formerly. It is doubtful whether the appointment of a new Soviet Ambassador will cause M. Atatürk to forget M. Karakhan, and from the last line of the telegram it appears that Russia is now reconciled to a friendship with Turkey, which shall no longer be tantamount to vassalage on Turkey's part i.e. Russo-Turkish engagements shall not be interpreted in too binding a sense.

J.L. Collier, 23.ii'

No. 205

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 102 E.

ANGORA, February 22, 1938

(Received March 3, 1938)

My Lord,

I have the honour, with reference to Mr. Morgan's despatch No. 353 of the 16th June last, regarding the presentation to the State of the President's model farms, to transmit to you the accompanying translation of Law No. 3308 of the 10th January, published in the Turkish *Official Gazette* of the 13th January, which creates a new State organisation for agricultural exploitation. The purpose of this organisation is to take over and develop all farms and estates formerly belonging to Atatürk, and any other agricultural institutions which the Council of Ministers may decide to transfer to it. I may also invite a reference to Mr. Morgan's despatch No. 595 E. of the 8th October last.

2. The new body is formed on lines similar to the Deniz Bank (please see my despatch No. 20 E. of the 14th January) and is dependent on the Ministry of Agriculture. The Governing Council is under the personal presidency of the Prime Minister. The nominal capital is £T. 15 million, composed of the capital invested in the farms and other establishments which will be taken over, of profits to be obtained from their working, and of credits to be voted by the State.

3. The organisation will create new centres of agriculture exploitation, workshops and factories which will serve the double purpose of models and of distributing centres for stock, and will constitute foci for the encouragement and assistance of agriculture and agricultural industries in general. It will run silos and granaries and deal with matters of warrant. It will also participate in existing organisations, where it does not create new ones, will obtain concessions and permits relating to agricultural matters, and conduct commercial, transport and credit operations.

4. I am sending a copy of this despatch to the Department of Overseas Trade.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

No. 206

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 151.

Confidential.

ANGORA, April 2, 1938

(Received April 19, 1938)

My Lord,

I have the honour to transmit to your Lordship herewith the annual report on Turkey for 1937.

2. I am indebted to the members of my staff for their assistance in compiling the special sections of this report.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 371/21935/E. 2214.

Enclosure in No. 206

Annual Report on Turkey for 1937.

CONTENTS

I- Introduction

II- Foreign affairs-

League of Nations

The Straits

The Balkan *Entente*

The Oriental Pact

The proposed Black Sea pact

The Sanjak of Alexandretta

British Empire-

a) United Kingdom

b) Dominions

c) India

d) Palestine

Afghanistan

Bulgaria

Egypt

France
Germany
Greece
Iran
Iraq
Italy
Japan
Roumania
Soviet Union
Spain
United States
Yugoslavia

III Internal affairs

IV- The Turkish army

V- The Turkish air force and civil aviation

VI- The Turkish navy

VII Miscellaneous-

Foreign concerns in Turkey
British institutions and British subjects
War graves
Claims
Press

VIII- Treaties, agreements, &c., signed during 1937

I- INTRODUCTION

Perhaps the most notable feature of the year under review has been the continued stability of Turkey, the progressive consolidation of the Kemalist Republic, the persistent, even if gradual, upward trend of Turkish economic strength, and the steadfast attitude of the Turkish Government in presence of the rapidly accumulating anxieties and dangers of the international situation, some of direct and others only of indirect concern to the Turkish State.

2. The year 1937 has seen the failure of the Anglo-Italian declaration of the 2nd January 1937, to bring about any effective *détente* in the Mediterranean or any tangible improvement in Anglo-Italian relations, the continuance of the civil war in Spain and of all the dangers that it represents, grave in themselves, aggravated by foreign intervention, and particularly that of the Fascist States; the completion of a tripartite pact between Germany, Japan and Italy, directed against Russia as a Communist State, and ultimately threatening the democratic Powers, especially the British Empire; the development of the Rome-Berlin axis; the portents of a struggle for hegemony in Europe between the Western democracies and the Fascist States; the portents of a struggle for the hegemony of Asia between Japan and Russia; the Japanese attack on China, with its threat to long-established and valuable European, and especially British and American, interests in the Far East; the continued internal weakness of France; the defection of Italy, following that of Japan and Germany, from the League of Nations, and the consequent enfeeblement of the League's authority and prestige. In a year thus crowded with eventful occurrences, resonant with the clang of arms, grim in its omens for the future, it is remarkable that so youthful a polity as the Turkish Republic should have held on a steady course and kept a level head. The foresight of the rulers of Turkey in building up their defence forces, in sinking differences with their neighbours east and west, in creating bonds of common interest with many of their former enemies, in developing the structure of their national economy, has been amply justified.

3. Some misgivings were aroused as regards the stability of Turkey and the continuity of her policy when in the autumn General İsmet İnönü, who for thirteen years had been Prime Minister and ranked second only to M. Kemal Atatürk as the artisan of the modern republic, went into retirement. Although the change took place in the midst of the troubled situation in world affairs alluded to above, the misgivings were speedily shown to be groundless, and the country quickly settled down, under the leadership of M. Celal Bayar, the first business man to become Prime Minister in Turkey, to the even current of its affairs, with maybe an added emphasis on the need for industrial development and economic reconstruction.

4. The foregoing paragraphs suggest that the impact of outside events was the most prominent feature of the year in Turkish affairs, and the conclusion is probably a fair one. But developments in the internal and external life of Turkey were not insignificant.

5. The ceiling of Turkish land armaments was virtually reached; that of the Turkish air force was within a year of completion; steps were initiated to carry into effect the plans already carefully prepared for bringing up Turkey's naval strength to a determined level.

6. Turkish foreign policy continued on its settled axis. Turkish friendship abroad were mostly confirmed and strengthened. That with Soviet Russia, though remaining fundamentally intact, had some surface rufflings. That with the Balkan *Entente* partners stood all strains and developed; that with the three other signatories of the Sa'adabad pact ripened; that with the United Kingdom gathered yet more strength and momentum in the political and economic spheres alike. His Majesty's Ambassador was made the confidant of every Turkish joy, sorrow or anxiety, of every inflection of Turkish policy, and of the Turkish view of current events, whether regional or general. The relations between the two Governments thus continued in an atmosphere of entire confidence and absolute frankness, and the Turkish practice of consulting His Majesty's Government in the United Kingdom in matters of difficulty and perplexity became a virtual rule of conduct.

7. The Mediterranean remained the focal point of major Turkish anxieties. In this sphere Turkey's determination to act in accord with His Majesty's Government stayed intact. She was always willing to welcome an opportunity of improving her relations with Italy, but only in the wake of a British lead. She was unwilling to do anything that would in the least degree embarrass His Majesty's Government in their efforts to dispel the Anglo-Italian tension in conditions that were acceptable to British interests. She held to the axiom that a predominance of British naval strength in the Mediterranean spelt safety for Turkey.

8. The cloud in the dispute about the Alexandretta Sanjak unfortunately continued to overhang Franco-Turkish relations, but towards the end of the year the horizon seemed to be lightening.

9. In a world of tumult and change, in an age when the anchors of tradition are dragging in the tempest of events, and in a region where experimental régimes are hard put to maintain themselves, Turkey has stood fast. It is principally her fresh-forged friendship with and belief in England that has enabled her to do so. But does that postulate detract from her merit: for she has shaped her course on her own appreciation of her own true interests.

II- FOREIGN AFFAIRS

League of Nations

10. On the 14th June General Ismet İnönü spoke as follows on the subject of Turkey's attitude towards the League:

"As regards the League of Nations, the strength and the weakness of that institution has of late been greatly exaggerated. It is utopian to expect the League to settle great problems with ease; it is equally unrealistic to say that the League is of no utility.

"The reason for the League's present weakness is that it is without the help of the States which *de facto* and *de jure* remain outside it. If those States united their efforts to those of the States members, the League's authority would be greatly, indeed ideally, strengthened. Such is Turkey's wish, but even now its value is not small. The fact that so many nations proclaim their union in support of peace, is in itself a bulwark; and it is of by no means negligible utility that the statesmen of so many nations should meet and understand one another. Moreover, experience has shown that the League is a valuable instrument for the study of international questions and, in certain circumstances, for finding remedies. Its ideal is one to which the whole world should make a contribution. The Turkish Government is loyally and sincerely convinced that it is a useful institution, and intends to pursue a policy in accordance with its principles."

11. On the 25th June the Secretary of State quoted General Ismet's words in the house of Commons, with an expression of his entire concurrence, a gesture which gratified the General personally and caused lively appreciation in Turkey generally.

12. When M. Celal Bayar's Government was formed, the Turkish attitude remained unchanged. Atatürk, in his speech to the Grand National Assembly on the 1st November, stated that during the difficult phase through which the League was passing the Turkish Government, by manifesting its attachment, in all domains, to this international institution continued to follow the course which was most in conformity with the ideal of peace.

13. The new Prime Minister, a week later, stated that attachment to the League was one of the pillars of Turkish foreign policy, adding that in order to fulfil the mission expected of it the League must adapt itself to the exigencies of the times, and draw the necessary practical conclusions from the lessons which it had learned.

14. Prior to the meeting of the Assembly in September, the Turkish Chargé d'Affaires in London pressed for His Majesty's Government's support of Turkey's candidature for re-election to the Council, and urged that His Majesty's Government should, at the same time, move their friends to vote for Turkey. He was informed that the Secretary of State would give this request full consideration, but that it was contrary to the principles of His Majesty's Government to pledge themselves beforehand to any matter concerning elections at Geneva. In the event Turkey failed to secure re-election. She was probably imprudent to seek it. Her disappearance from the Council was regretted by His Majesty's Government. The failure may perhaps have been a factor in the retirement of General Ismet İnönü.

15. The burning question in Turkey's foreign relations, namely, that of the Sanjak of Alexandretta, was in the League's hands throughout the year, and constituted one of the League's successes, a fact to which the Turkish Government did not fail to testify.

The Straits

16. The Montreux Straits Convention, signed on the 20th July 1936, was the subject of reservations by both the German and the Italian Governments, acting independently. In their negotiations with these two Governments the Turkish Government acted in close concert with His Majesty's Government.

17. Reservations on the subject had already been formulated to His Majesty's Government by the German Ambassador in London before, at the beginning of the year, the German Ambassador in Angora made a similar approach to the Turkish Government. The point of view urged by the German Government in London and in Angora was, in brief, that while approving the grant of authority to Turkey to remilitarise the Straits, they considered that the situation had been modified by the conclusion of the Montreux Convention to the disadvantage of Germany, for if Turkey continued to maintain with Soviet Russia the close relations at present existing, Soviet ships would be able in practice to pass through the Straits in time of war, attack their enemies, and return to their safe refuge in the Black Sea without any risk of pursuit; and analogously Soviet Russia would henceforward be in a position to entrust the naval defence of the Black Sea to Turkey and to concentrate all her own naval forces in the Baltic. The German representations were the subject of exhaustive discussion in the Foreign Office, who did not feel able to accept the German point of view. The Turkish Government, who, as His Majesty's Ambassador learnt in confidence from the Minister for Foreign Affairs, were keenly resentful of the German *démarche* and were eager to obtain, before replying to the German Ambassador the fullest possible information regarding the communications which had passed in London. Full details were passed to them by the Foreign Office and Sir P. Loraine. The Turkish reply, despatched in March, constituted a firm but courteous defence of the Montreux Convention and of the correctness of Turkey's action both during the stages leading up to its conclusion and in the actual execution of its provisions, of which Germany, though not a signatory, enjoyed the advantages. It was hoped that in this way a door might be left open through which the German Government could, if so disposed, beat an honourable retreat.

18. In the course of his conversation with Dr. Aras at Milan in February (see also under "Italy"), Count Ciano made it clear that Italian adhesion to the Montreux Convention would be subject to reservations, one of which (a

reservation going rather further than that made by Japan at the time of signing the Convention) was considered open to objection by His Majesty's Government. His Majesty's Ambassador, on instructions, accordingly suggested to the Turkish Government the desirability of giving the other parties to the Convention an opportunity of studying semi-officially any reservation of the sort before it was officially formulated by the Italian Government. The Turkish Government accepted this suggestion, and in March the Minister for Foreign Affairs informed Sir P. Loraine that he had been in communication with the Italian Government, and that they saw no objection to the course suggested. In the event little progress was made with the Italian Government in regard to adhesion owing to difficulties which are described under the heading "Italy."

19. The remilitarisation of the Straits resulted in a severe restriction of the liberties - and indeed the occupations - of British subjects living at Çanakkale. For a time the local British firm of shipping agents, Messrs. Godfrey Whittall and Co., were prevented from carrying on their business, and representations were made by His Majesty's Embassy to the Turkish Government on the subject. In the event the firm were allowed to attend ships calling at Çanak, but not those passing in transit. The question is under further consideration.

Balkan Entente

20. The solidarity of the *Balkan Entente* was demonstrated in the course of the meeting of the *Entente* Council at Athens in February. The Greek, Yugoslav and Turkish statesmen who attended it all expressed themselves to His Majesty's Minister at Athens as highly satisfied with the results of the meeting, at the close of which a communiqué was issued confirming the identity of the views of the partners as regards foreign policy. The 5th Session of the Economic Council of the *Entente* took place at Athens in March. Progress was made in the improvement and co-ordination of communications of all kinds between the *Entente* countries. The postal and telecommunications convention between the countries of the Little and Balkan *Ententes* signed at Bucharest on the 12th October 1936, was brought into force by Turkey on the 1st May. In November a conference of the directors of the Central Banks of the *Balkan Entente* countries was held in Angora; little appears to have been achieved.

21. In the latter part of the year Bulgaria came once more into the foreground. On the 24th January a treaty had been signed between Yugoslavia and Bulgaria pledging the two countries to inviolable peace and to sincere and perpetual friendship. The Turkish Government viewed the treaty indulgently, considering that it involved little risk to themselves and might represent a gain to the tranquillity and solidarity of the Balkans. The Greek Government, however, as it later appeared, had been considerably perturbed at the

conclusion of this pact. The Bulgarian question came still further to the fore in the last two months of the year. There are good grounds for believing that Turkish influence was successfully used both in Athens and in Bucharest to secure a more placid view of the matter and to ensure the acquiescence of the Greek and Roumanian Governments. His Majesty's Minister at Sofia reported on the 4th November that the Bulgarian Government had been rendered very uneasy by a meeting of the Balkan *Entente* Chiefs of Staff, which had just been held in Angora, for they felt that it had been directed against Bulgaria. Mr. Peterson suggested that some reassurance to Bulgaria would do good. The Secretary of State thereupon authorised Sir P. Loraine, while leaving him discretion, to suggest to the Turkish Government that the issue of some anodyne statement might be useful. His Excellency decided to approach the Turkish Minister for Foreign Affairs accordingly. Dr. Aras's reply revealed the existence of a new and disturbing element, which rendered it difficult, in his opinion, to give Bulgaria for the present what would appear to be unsolicited assurances, although he promised to do his best to fall in eventually with the British suggestion. The Balkan partners, Dr. Aras said, had recently heard that Bulgaria had asked the French Government to construct three submarines for Bulgaria (it later appeared that the order for submarines, though it had been placed, was of a tentative nature only).

22. It quickly became apparent that this circumstance had caused alarm among the members of the Balkan *Entente*, in varying degrees of intensity. The Turkish Government, for their part, were convinced that the Bulgarian Government's desire to acquire submarines was aimed against Turkey. On the initiative of the Turkish Government, the Balkan partners requested the French Government to refuse the Bulgarian request, and in the event the French agreed not to proceed with the proposal. However, by this time the question of Bulgarian rearmament had been placed squarely on the carpet.

23. His Majesty's Government, who earnestly desired the amicable co-operation of Bulgaria in the Balkan family, were disturbed by the attitude of the Balkan *Entente* who appeared to them to be bent on keeping Bulgaria down. Such an attitude, it was felt, besides serving to perpetuate the differences existing between the Balkan States and to delay the formation of a unified Balkan peninsula, could only result in throwing Bulgaria gratuitously into the arms of Germany and Italy, who would only be too ready to exploit such a situation. The Secretary of State considered it desirable that the attitude of His Majesty's Government towards Bulgarian rearmament should be explained to the Turkish Government. His Majesty's Ambassador accordingly reminded the Minister for Foreign Affairs, in a communication made on the 13th December, of the joint resolution of the Sresca Conference which recognised in principle the right of minor ex-enemy countries to free themselves by negotiation from the military

limitations of the peace treaties, and suggested for his consideration whether the time had not come when discussions might profitably be initiated between the Balkan *Entente* and Bulgaria, since there was surely a danger that otherwise Bulgaria would look more and more to Italo-German sources not only for her arms but for diplomatic support generally, and thus be drawn inevitably into the Berlin-Rome orbit. Sir P. Loraine added that our own fears in this respect had induced us of late to take a longer and more lenient view of Bulgarian rearmament.

24. The Turkish reaction to this proposal was favourable. In the course of several oral communications, however, the Turkish Minister for Foreign Affairs made it clear that formal recognition of Bulgaria's right to rearm should be subject, in his opinion, to several conditions. In the first place Dr. Aras indicated that the Balkan *Entente's* negotiations should be depended on the outcome of the Little *Entente's* negotiations with Hungary. Further, that Turkey would require the cancellation of the demilitarised Thracian zones laid down in the peace treaties. Dr. Aras also urged that both Greece and Roumania would each require, as a counter-guarantee, to conclude a non-aggression treaty with Bulgaria similar to the existing Turco-Bulgarian Treaty, if the rest of the settlement went through. Again, it would be impossible for Turkey to recommend or support any settlement involving territorial concessions by Greece. Dr. Aras also made it clear that, if Bulgaria insisted on her desire to maintain naval forces in the Black Sea, Turkey would wish to ask for a Turco-Bulgarian naval agreement in order that each Power should know what the other was doing.

25. It emerged clearly From Sir P. Loraine's conversations with Dr. Aras that Turkey might be counted as a definitely favourable factor towards the suggested settlement. She would not tolerate the promotion of Bulgaria to be a menace, but she was not intrinsically hostile to that country. She was forced, however, continually to bear Greek and Roumanian susceptibilities in mind and to avoid any action which might lead those countries to apprehend the creation of an Angora-Sofia-Belgrade axis.

26. Communications from His Majesty's representatives in the other posts concerned indicated that the proposed negotiation was likely to be fraught with considerable difficulties, especially on the Greek side. Although Sir R. Campbell considered that Yugoslavia would be helpful, and Sir R. Hoare that no serious difficulties need be anticipated from the Roumanian side, particularly if the settlement were to be promoted under the aegis of His Majesty's Government, communications from His Majesty's Minister at Athens revealed the extent of the mistrust felt in Greece of Bulgaria. Sir S. Waterlow, indeed, considered that the minimum price likely to persuade Greece to co-operate loyally in the work of

unifying the Balkans might be the offer of a British alliance or of a British guarantee of her territory. Nor was Bulgaria herself, in the opinion of His Majesty's Minister at Sofia, likely to react favourably to the Turkish proposals as formulated by Dr. Aras. In particular, Mr. Peterson considered that Bulgaria, if she could not have territorial access to the Aegean, would require as a minimum more favourable and reasonable treatment for Bulgarian minorities.

27. At the time of closing this report no reply had yet been returned to Dr. Aras's proposals, which, in the meanwhile, he had readily agreed to keep secret as between His Majesty's and the Turkish Governments without approaching his Balkan partners. It was the hope of His Majesty's Government that it might be possible to proceed on a narrow basis, aimed at obtaining a settlement of the comparatively clear-cut issue of Bulgarian rearmament while excluding wider questions, such as that of the Bulgarian minorities which, it was felt, were likely to give rise to protracted and probably inconclusive negotiations.

Oriental Pact

28. The Oriental Pact, otherwise known as the Four-Power Non-Aggression Pact, or (from its place of signature) as the Pact of Saadabad, was concluded between Turkey, Iraq, Iran and Afghanistan on the 8th July, in substantially the same form as that in which it had been initialled at Geneva on the 2nd October 1935. The successful outcome of the negotiations appears to have been largely due to the personal efforts of the Turkish Minister for Foreign Affairs in bringing the parties together in the course of a visit which he paid to Baghdad and Tehran immediately before the signature of the pact. Dr. Aras seems, in particular, to have been instrumental in removing the outstanding difficulties between Iran and Iraq in connexion with the Shatt-el-Arab frontier dispute, thus opening the way to a general settlement. As Dr. Aras pointed out in conversation with Sir P. Loraine on his return from Tehran, none of the signatories had really accepted anything but negative obligations; the pact, however, in his opinion, was of importance as representing the burying of hatchets between the signatories; as showing a genuine desire on their part for amity and concord in the future; and as removing so far as possible the large area formed by the territories of the contracting parties from the speculative policies of ambitious Powers. (The pact provided, *inter alia*, for non-interference between the parties in one another's internal affairs; the mutual inviolability of their frontiers; consultation on matters of mutual interest and for mutual non-aggression and other good neighbourly undertakings; it also laid down that none of its provisions detracted from the obligations assumed by the parties under the Covenant of the League of Nations.) At the instigation of His Majesty's Ambassador, arrangements had been made to convey the Minister for Foreign Affairs in an R.A.F. aeroplane from Baghdad to Tehran: as Dr. Aras phrased it in

conversation with Sir P. Loraine; in a tacit way, the loan of this R.A.F. machine conveyed the most significant and discreet approval by His Majesty's Government of his efforts towards the conclusion of this pact.

Proposed Black Sea Pact

29. The Minister for Foreign Affairs informed His Majesty's Ambassador in the spring that the Roumanian Minister for Foreign Affairs, at that time present in Angora on a visit, had raised with him the question of concluding a Black Sea Pact, open to the four riverain States, Turkey, Russia, Roumania and Bulgaria. Subject to the provisos (which had been clearly explained to the Roumanian Minister for Foreign Affairs) that the limit to which Turkey might agree to go would be a pact of non-aggression and consultation, that she would not participate in a pact of mutual assistance, and if Bulgaria did not for any reason wish to be a signatory, Turkey would wish the pact to be left open to subsequent Bulgarian adhesion, Dr. Aras told Sir P. Loraine that he had no very strong feeling about the suggestion one way or the other; on general grounds, however, he would not wish to thwart the desire of his Russian and Roumanian friends to conclude an agreement the purpose of which was to minimise the risk of clashes, and to increase security and consecrate the *status quo* in the Black Sea. Before going any further he would like to know the opinion of the Secretary of State.

30. The Foreign Office view was that the proposed pact seemed innocuous, provided that it was really limited to non-aggression and consultation, and was made subordinate to the duties of the parties under the Covenant. It was pointed out however, that the effect of all such agreements on outside parties was mainly psychological, and since certain Powers, for example Germany and Italy, might be suspicious if they came to hear about the pact, possibly in an inaccurate form and from indirect sources, it might be well for the participants to let those Powers know from the outset what was proposed. Sir P. Loraine made a communication in this sense on the 21st April to Dr. Aras, who expressed gratitude for the advice which, he said, conformed precisely to Turkey's own interests in the matter.

31. Nothing further was heard of the proposal in the course of the year. Comments from His Majesty's representatives at Moscow and Bucharest made it seem probable that the idea had originated with the Soviet Government, and that the Roumanian Government had agreed, in concert with them, to take the necessary soundings. As Lord Chilton pointed out, there was every reason why the Soviet Government should welcome such an arrangement; for, if only by the psychological effect it would be bound to produce, it would serve the Soviet purpose of keeping the smaller Powers of Central and Eastern Europe out of the

orbit of Germany and Italy, and the conclusion of such a pact would be regarded in Moscow as a victory over the Fascist Powers. Turkey, as already remarked, had no strong feeling way. Bulgaria did not welcome the idea; as His Majesty's Minister in Sofia remarked, there were various difficulties in the way of Bulgaria joining, and the conclusion of such a pact, to which Bulgaria was not a party, would inevitably suggest that it was directed against her to some extent and would not therefore tend to improve her relations with either Turkey or Roumania.

The Sanjak of Alexandretta

32. Relations between Turkey and France (see also paragraph 75) were again threatened, at times dangerously, by the question of the Sanjak, which was declared by the President of the Republic to be Turkey's "great national cause" and the touchstone of relations between the two countries. Indeed, it was doubtless His Excellency's fierce insistence on a solution of this question in accordance with his own aspirations which rendered his Government and press more aggressive and more uncompromising than is their wont or than their international professions suggest.

33. The year opened with feeling in Turkey running high, and public opinion insisting on a solution which would have rendered the Sanjak virtually independent of the Syrian state. Conversations between the parties had failed; further proposals promised personally by M. Blum failed to materialise as quickly as they were expected; the French Ambassador returned to Angora without detailed instructions, and the Turkish Minister for Foreign Affairs was abristle with suspicion of every French move or utterance. M. Atatürk started, as it was said, for the southern frontier, but was hailed back by his Ministers from Eskişehir after a meeting which lasted four hours, and during which it now seems certain that his Excellency was firmly dissuaded from undertaking any dramatic action.

34. Meanwhile, correctives were applied by His Majesty's Government both in London and Angora. On the 1st January Sir R. Vansittart received the Turkish Ambassador and drew his special attention to the weakness of the Turkish legal case for a sanjak independent of Syria, making it plain that His Majesty's Government felt that the best way of showing their friendship for Turkey was by being quite frank and indicating from the outset the difficulties involved in the Turkish proposals. On the 7th January the Secretary of State, in reply to M. Fethi Okyar, who complained of French unfriendliness, and asked for British mediation, gave the urgent advice that Turkey should go slow and take no action in the next few days which might aggravate the situation. On the 8th January His Majesty's Ambassador expressed quite frankly to Dr. Aras the views of His

Majesty's Government on the legal and political issue, and urged him to create a good atmosphere for M. Blum's promised proposals.

35. On the 9th January the Quai d'Orsay handed to the Turkish Ambassador a memorandum confirming M. Blum's engagement to deal with the matter personally, and inviting the Turkish Government to formulate their own proposals for M. Blum's simultaneous consideration. Agreement was also reached that the meeting of the League Council to consider the issue should be postponed to the 21st January. This development slightly eased the situation, but on the 19th January His Majesty's Ambassador again reported that delays in Paris, the local strain in the Sanjak, and the acrimonious tone of the Turkish press were all contributing to prolong a state of tension, and that a *détente* was badly needed.

36. M. Blum's proposals (which, in fact, contained the outlines of the ultimate solution) reached Angora on the 19th January and were received with disfavour. On the 21st, however, the Secretary of State told Dr. Aras at Geneva, that M. Blum had gone very far indeed, and warned him (a) against adopting any line other than that of legality and correctness, which Turkey had always followed, and (b) against missing a particularly favourable opportunity of reaching a satisfactory settlement and giving one more example of Turkey's pacific policy. This advice was repeated to the Acting Minister for Foreign Affairs by His Majesty's Ambassador a day or two later. In the event agreement was reached at Geneva on almost all points on the 25th January, and the *rapporteur's* report was adopted on the 27th January. On the 29th January the Grand National Assembly adopted a resolution thanking the President of the Republic and the Government for the success which they had enabled Turkey to obtain; the Prime Minister made a long speech announcing that the League, and therefore the policy supported by Turkey in international affairs, had won a victory; and paying a tribute to the policy of His Majesty's Government and to the efforts made by the Secretary of State to bring about a solution. Demonstrations in celebration of the settlement took place all over Turkey on the 31st January. Demonstrations of protest by the Arab population took place both in Aleppo and in the sanjak itself.

37. The bases of the settlement reached at Geneva were as follows:

(1) The Sanjak shall constitute a separate entity. It shall enjoy full independence in its internal affairs. The State of Syria shall be responsible for the conduct of its foreign affairs, subject to the provisions contained in No.(2) below.

The Sanjak and Syria shall have the same customs and monetary administration.

(2) In the Sanjak, Turkish shall be an official language, and the Council shall determine, in accordance with the procedure laid down in paragraph 10, the character and conditions of the use of another language.

(3) No international agreement concluded by the State of Syria, which is likely to affect in any way whatever the independence and sovereignty of that State, and no international decision having the same effects may be applied to the sanjak without the express consent in advance of the Council of the League of Nations.

(4) Special officials shall ensure the necessary liaison between the two executive authorities in matters for which responsibility will rest with Syria.

As regards such matters, the legislative assemblies of Syria and the Sanjak shall be entitled to establish interparliamentary liaison and to determine the details of such liaison.

(5) Supervision by the Council of the League of Nations to ensure respect for the statute and fundamental law of the Sanjak, such supervision to be exercised in the following conditions:-

- (a) Presence on the spot of a delegate of French nationality appointed by the Council of the League of Nations.
- (b) Power of the delegate to suspend for a maximum period of four months a legislative or governmental Act contrary to the provisions of the statute or of the fundamental law. In such case, the delegate shall be bound immediately to refer the matter to the Council of the League of Nations, with whom the final decision shall rest.
- (c) The French Government and the Turkish Government declare their willingness to give effect to the recommendations which the Council of the League of Nations may make to them to ensure respect for the decisions taken by the Council.

If, in virtue of the Council's decision, the two Governments have to take joint action, they will previously consult one another regarding the details of such action.

The Council's powers and rights as regards demilitarisation shall be determined subsequently.

(6) The Sanjak shall have no army. No compulsory military service may be introduced and no military works may be constructed in the Sanjak. Only local police forces not exceeding ... men may be organised in the Sanjak, and no armaments other than those required for the said police force may be

introduced or maintained in the sanjak. The technical details shall be determined in a subsequent agreement.

(7) A Franco-Turkish treaty shall be concluded. This treaty shall contain stipulations determining the manner in which Turkey and France shall guarantee the territorial integrity of the Sanjak. This guarantee shall operate after consultation between the two parties.

An agreement shall be concluded between France, Turkey and Syria for the purpose of guaranteeing the inviolability of the Turco-Syrian frontier and of prohibiting in Turkish and Syrian territory any organisations or activities directed against the régime in force in the other country and that country's security.

(8) The statute of the Sanjak shall contain a clause specifying the rights and facilities to be enjoyed by Turkey in the port of Alexandretta, in order to enable her to make use to the fullest possible extent of that port for her transit trade.

(9) The statute and the fundamental law shall enter into force as soon as the Council has so decided.

(10) The Council's decisions and recommendations shall be taken by a two-thirds majority without reckoning the votes of the parties concerned.

38. The *rapporteur's* report stated that further elucidation and technical study would be required, and suggested that, in order to draw up the statute and fundamental law of the sanjak, a committee of not more than six specialists should be appointed. It also suggested that the powers given to the neutral observers, who had been sent to the sanjak under a League decision of the preceding December, should be renewed up to the middle of March. The committee as constituted consisted of a Belgian, M. Bourquin, as president, French, Dutch and United Kingdom members (Sir J. Dunnett) and M. Numan Menemencioglu, Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs, as the Turkish member.

39. Despite the satisfactory outcome, it was not long before the situation became strained for the second time. On the 18th March Dr. Aras told His Majesty's Ambassador that negotiations at Geneva were not progressing, and that hostile bands were coming over the border from French territory. These incidents continued and His Majesty's Ambassador was informed in confidence that the Turkish Government proposed, as a precautionary measure, to reinforce the garrison of Diarbekir. A note was delivered to the French Government by the Turkish Ambassador in Paris complaining that Turkish requests for meetings between the frontier authorities to study the facts and concert measures had been ignored, and calling for more effective

collaboration. Meanwhile, Sir P. Loraine steadily enjoined calm and moderation on the Turkish Government.

40. On the 8th April the Minister of the Interior, in a public speech, announced the above-mentioned reinforcement. He reiterated Turkish complaints against the Syrian authorities, but added assurances of Turkey's intention to maintain good relations with France. At the same time, His Majesty's Government urged the French Government to ensure that local officials gave the Turkish Government no grounds for complaining that the frontier agreements were not working properly, and expressed concern lest Turkish excitement on this head should give rise to a new controversy.

41. The French Government were considerably nettled by the public announcement of the reinforcement of the Diyarbekir garrison (Dr. Aras had told Sir P. Loraine that the French *Chargé d'Affaires* would be informed in advance, but apparently this was not done). Apart from this point, they were disposed to be conciliatory, and negotiations for the appointment of an international commission to investigate the situation on both sides of the frontier reached an advanced stage. Finally, the Turks soothed the French by explaining that the reinforcement was undertaken for internal reasons only, and it was agreed that, in the first instance, the situation on the frontier should be dealt with by the purely Franco-Turkish commission provided for by the relevant agreements. In the event no more was heard of the proposed international commission.

42. Counsels of moderation continued to be given to the Turkish Government by His Majesty's Ambassador, and were finally repeated by his Excellency to the Prime Minister himself just before General Ismet visited Paris on his way to the King's Coronation. The Turks, for their part, continued to disclaim any intention of taking ill-considered action.

43. On the 29th May agreement was reached at Geneva on all the questions which had been under discussion in the Committee of Experts. The Council approved the statute and fundamental law of the Sanjak and decided that these instruments, which defined respectively the international status and the internal régime of the Sanjak, should enter into force on the 29th November. The Council also decided that Arabic, as well as Turkish, should be an official language in the Sanjak, and drew up conditions for the use of these two languages. The Council finally decided to appoint a commission of five members to organise and supervise the first elections to the Assembly of the sanjak.

44. On the 14th June the Grand National Assembly ratified the Franco-Turkish agreements and subsidiary instruments guaranteeing respectively the territorial integrity of the Sanjak and of the Turco-Syrian frontier.

45. This settlement was followed by a prolonged lull. In July the French High Commissioner in Syria and the Syrian Prime Minister passed through Istanbul and saw the Prime Minister and also M. Numan, who made a friendly statement to the press regarding the visit. The atmosphere in Syria, on the other hand, was disturbed.

46. The electoral commission was appointed in October, and was presided over by Mr. T. Reid, formerly of the British Colonial Service. It arrived at Aleppo on the 19th October and completed its mission on the 19th November, having drafted the Electoral Law and explained to all the elements of the population the procedure which it was proposed to adopt. It had difficulties with the Turks, who refused to accept its view that prospective voters were at liberty to select the community in which they would be registered, a difference of opinion which was shortly to have wider repercussions.

47. The new régime was duly proclaimed in the Sanjak on the 19th November, but not without incident. Moreover, it was not proclaimed by the High Commissioner himself, a fact which gave rise to criticism in Turkey. A controversy which arose as regards the flags which might be flown in sign of rejoicing was prominently reported (and it seems inaccurately reported) in the Turkish press, which also criticised the authorities for repressing Turkish demonstrations. M. Atatürk published the statement that, "if the French delegate has forbidden rejoicings, it is regrettable and proves that he does not yet understand the necessity of adopting a policy which will promote Franco-Turkish friendship." The press, moreover, called on the French Government to make it clear that France was definitely leaving the sanjak and threatened the adoption by Turkey of "her own line" if the Geneva arrangement was not loyally carried out. In fact, public opinion, for the third time in the year, became worked up, and His Majesty's Ambassador again expressed to the Minister for Foreign Affairs his personal hope that nothing would be done to close the door to an amiable putting into force of the Geneva settlement, and nothing said to prejudice the atmosphere, to give the French to think that Turkey was exerting pressure on them, or to lessen the reliance which people had learnt to place on Turkish wisdom and moderation.

48. From Dr. Aras's reply it transpired that the Turkish Government had addressed a note to the French Government protesting against the alleged anti-Turkish activities of the French delegate in the Sanjak. Shortly afterwards it became equally apparent, from confidential remarks made to the Foreign Office by Mr. Reid, of the Electoral Commission, that, in the view of that body, the Turks in the Sanjak were exercising improper pressure to induce Arabs not to register themselves as such, and in general to secure a favourable electoral result. The situation was, in fact, beginning to resemble that of a post-war plebiscite, with which it, indeed, had points of similarity.

49. The Electoral Committee duly sent their draft Electoral Law (see paragraph 46) to the League of Nations for transmission to the French Government, whose task it was to enact it (but not to criticise it). The League then sent it to the French Government and gave the Turkish delegate a copy, informally, for his information. This procedure, which appeared strictly justified, provoked an immediate and vigorous Turkish protest, based partly on the incorrect supposition that the French authorities had participated in the preparation of the draft. This protest, made on the 15th December, was followed up by a further communication to the League of the 21st December making a frontal attack on the provisions of the draft, and demanding that it should be submitted for revision in consultation with the two guarantor Powers, France and Turkey. On the strength of a request contained in a telegram from Dr. Aras to the Secretary-General of the League dated the 25th December, the question was placed on the agenda of the League Council for the 17th January 1938.

(Bir sayfa eksik)

56. It will be seen from the paragraphs dealing with the "Balkan Entente" and the "Black Sea Pact" that the Turkish Government had recourse to His Majesty's Government for advice in problems concerning Bulgaria, on the one hand, and the Black Sea on the other, while in regard to the question of Alexandretta (primarily a Turco-French issue), His Majesty's Ambassador was kept constantly informed of the progress of negotiations. The confidence in British statesmanship revealed on so many counts by the Turkish Government was reflected in the Turkish press, which expressed satisfaction, in particular, at the determined programme of British rearmament and at the vigorous steps taken by His Majesty's Government to counter the piratical attacks of submarines on merchant shipping in the Mediterranean.

57. In the economic (or perhaps it should be called the politico-economic) sphere, the collaboration inaugurated in 1936 by the signature of the Brassert contract was continued and in certain respects developed. The foundation-stone of the iron and steel works which Messrs. Brassert are constructing at Karabük was laid on the 3rd April; His Majesty's Ambassador, at the personal invitation of the Turkish Prime Minister, was present at the ceremony (together with the Prime Minister and three Turkish Cabinet Ministers). The occasion, as the Minister for Foreign Affairs himself admitted, seemed in the eyes of most, Turks and foreigners alike, to be mainly a demonstration of Anglo-Turkish friendship. The extraordinary attention paid to His Majesty's Ambassador, both at Karabük and during his subsequent visit to Turkish factories at Kayseri and Ereğli in the company of the Turkish Ministers, afforded further proof of the peculiarly intimate character of our present relations with Turkey.

58. Progress on the work at Karabük was satisfactory at the time of closing this report. Early in the year the Turkish Government definitely agreed to the appointment of Mr. C.L. Palmer, a highly qualified mining engineer, as the British expert on the Anglo-Turkish comptoir, the special selling organisation set up as part of the Turkish Government's arrangements with Messrs. Brassert. By the end of the year Mr. Palmer had established excellent relations with Turkish banking circles.

59. The preliminary agreement signed in November 1936 between Messrs. İnşaat, a subsidiary of the İs Bank, and Sir A. Gibb and Partners was followed by the signature on the 8th January, in the face of strong opposition from German interests, of a contract by which the British firm undertook to act as consulting engineers to the British firm and to use their good offices with the object of forming an Anglo-Turkish development company, with United Kingdom financial backing, in order to participate in Turkish public works schemes. Messrs. İnşaat's programme included harbour and railway development and irrigation schemes, all on a large scale. The first fruits of this potentially important Anglo-Turkish combination were seen, before the end of the year, in survey work undertaken by Sir A. Gibb and Partners at the ports of İstanbul and Smyrna, which it was proposed to enlarge; the firm were also entrusted with survey work in respect of storage accommodation at Mersin.

60. At the suggestion of His majesty's Ambassador, and with the full approval of the Turkish Government, Mr. Waley of the Treasury and Mr. Nixon of the Export Credits Guarantee Department visited Turkey towards the end of the year, on an unofficial visit, with the object of establishing personal contacts with economic and financial circles in Turkey, and of improving, and possibly developing, the economic relations between the two countries. The visit was an unqualified success. The Turkish welcome, from the President of the Republic downwards, could not have been more cordial, and, although it was too early at the time of closing this report to predict the practical results of the visit, it was of undoubted usefulness in enabling departments at home to gain a clearer perspective of the Turkish economic programme and in persuading the Turks to pay closer attention to the proper functioning of the Anglo-Turkish comptoir.

61. A special supplement to the *Financial Times* on Turkey was published on the 1st February and created a most favourable impression in Turkish circles. An invitation having been received for His Majesty's Government to be represented at the Smyrna Fair, His Majesty's Ambassador recommended acceptance; His Majesty's Government decided to participate, and the British section, consisting of an Enquiry Bureau, proved to be a success. In the realm of normal commercial transactions, the amounts blocked in Turkey and awaiting transfer to British exporters became increasingly large, and had attained the considerable figure of £1,356,000 by the end of the year.

62. The President of the Republic was represented at the Coronation of King George VI by the Prime Minister. Both General İsmet İnönü and the Turkish officials who accompanied him declared themselves as highly gratified with their reception in England. The Turkish Government sent a destroyer to participate in the Naval Review held in connexion with the Coronation celebrations.

63. The Commander-in-Chief, Mediterranean, having expressed the wish that Turkish ports should be included in the autumn cruise of the Mediterranean Fleet, and preliminary and informal soundings of the Minister for Foreign Affairs having proved favourable, the Turkish Government were informed in August that two cruisers and three destroyers proposed to visit Istanbul the following month. The Turkish reply, while expressing extreme pleasure at the proposal, also intimated the decision of the Turkish Government that the visit should be of a fully official and ceremonial character. The visit of the squadron commanded by Rear-Admiral L. V. Wells in H.M.S. *Despatch* and comprising also His Majesty's ships *Delhi*, *Inglefield*, *Isis* and *Ilex*, passed off in an atmosphere of the utmost cordiality. An interesting demonstration of high speed given by H.M.S. *Inglefield* greatly impressed a number of Turkish officers who were invited on board for the occasion.

64. The conversations which had opened in London at the end of 1936 for an Anglo-Turkish Naval Treaty were discontinued pending the conclusion of similar treaties with Germany and the U.S.S.R.

65. In the cultural sphere, there were signs in the course of the year that Turkey might be prepared to introduce, at least so far as the United Kingdom was concerned, some relaxation into the policy of cultural isolation which had been deliberately pursued since the inauguration of the republic. A definite step forward was made when the Turkish Government readily accepted the offer of the British Council to place two bursaries at university colleges in the United Kingdom at the disposal of Turkish technical students. Professor Garstang, of Liverpool University, continued excavations at the head of the Neilson Expedition at various sites in the vicinity of Mersin. Professor Baxter, of St. Andrews University, successfully cleared, on behalf of the Walker Trust, further areas of the mosaic pavement belonging to the Imperial Palace below Sultan Ahmed mosque at Constantinople. The activities of both these scholars were followed attentively in the Turkish press.

b) Dominions.

66. There are no events of importance to record in relations during the year between Turkey and the Dominions.

c) *India:*

67. The foregoing applies equally to India.

d) *Palestine:*

68. The Turkish Ministry for Foreign Affairs did not disguise, in conversation alike with His Majesty's Ambassador and the United Kingdom Delegation at Geneva, his apprehensions regarding the feasibility or desirability of putting into execution the scheme of partition advocated by the Royal Commission in their report published on the 8th July. The Turkish Government's attitude, as defined in a conversation between Dr. Aras and the United Kingdom Delegation at Geneva on the eve of the meeting at which the Council of the League was to consider the recommendation of the report, was determined by their desire, in the first place, to do nothing which might be unwelcome to His Majesty's Government or increase their difficulties, and by their anxiety, at the same time, to remain in good relations with the Arabs. When, later in the year, Palestine was the scene of disturbances, the Turkish press, while following the events with close attention, showed commendable restraint and was studiously reserved in its comments.

69. In 1936 representations had been made to the Turkish Government with a view to the restoration to the Orthodox Patriarchate in Jerusalem of certain properties in Turkey in virtue of a decision given by the neutral members of the Mixed Commission set up under the Lausanne Convention for the exchange of Turkish and Greek populations. Oral communications from the Ministry for Foreign Affairs revealed that twenty-three other cases of a similar nature were under examination by the Turkish Government, and that the Ministry of Finance were maintaining the view that the decision of the neutral members was *ultra vires* as it affected properties that had already, under the operation of Turkish law, passed to the Turkish Government. The somewhat complicated grounds - which need not be recorded here - on which the Ministry based their contention were reported to the Foreign Office. No official reply had been received by the end of the year.

Afghanistan

70. Turco-Afghan relations remained very cordial. A number of Turkish military instructors, as foreshadowed in last year's report, left for Afghanistan to take up their duties in the Afghan Military College. The engagement by the Afghan Government of Turkish specialists in other spheres was also announced.

Bulgaria (see also "Balkan Entente")

71. Turco-Bulgarian relations remained correct. On the Turkish side no ill will was felt: this was clearly shown by the Turkish attitude towards Bulgarian

rearmament described in paragraphs 21 to 25 under "*Balkan Entente*." The Turco-Bulgarian Treaty of Neutrality, Conciliation, Judicial Settlement and Arbitration of the 6th March 1929, was prolonged by the signature of a protocol on the 5th April. The Turkish President of the Council and the Minister for Foreign Affairs spent some hours in Sofia as the guests of the Bulgarian Government in April; the visit appears to have been of a purely formal nature. Bulgaria showed herself (unnecessarily as it was thought) sensitive of Turkish intentions when His Majesty's Minister at Sofia heard that the Bulgarian Government regarded Bulgaria as the enemy envisaged by the Turkish army manoeuvres in Thrace in August. Her suspicions of the conversations held in Angora in October by the Chiefs of Staff of the *Balkan Entente* was one of the causes which led to consideration of the question of Bulgarian rearmament, as described in paragraphs 23 to 26 of this report under "*Balkan Entente*."

Egypt

72. Relations between Turkey and Egypt improved still further in the course of 1937. Turkey earned Egypt's gratitude for her sympathetic and helpful attitude towards the Egyptian requests for admission to the League of Nations and for the abolition of the system of Capitulations. In regard to the former question the help of the Turkish Government was invoked in advance by the Egyptian Minister at Angora; before replying to the Egyptian request Dr. Aras consulted His Majesty's Ambassador, since, as he said, Turkey did not wish to move in the matter except in consultation and agreement with His Majesty's Government.

73. A Treaty of Friendship, an Establishment Treaty and a Nationality Convention were signed between Turkey and Egypt on the 2nd April. The Turkish Minister for Foreign Affairs had communicated the texts of these instruments to Sir P. Loraine in confidence several days before the date of their signature.

74. Dr. Aras informed Sir P. Loraine towards the end of the year that he still had in mind to make an official visit to Egypt; the visit, he hoped, would emphasise not only the friendly relations which had been established between Turkey and Egypt, but also the community of interest and virtual identity of policy which prevailed between both countries and the United Kingdom.

France

75. Turco-French relations, as was natural, gravitated round the agitated question of the Sanjak of Alexandretta (q.v.); pending a final and satisfactory settlement of that question the attitude of Turkey towards France was inevitably characterised by some reserve. The President of the Republic, however, was definitely friendly to France in his allusion to the Alexandretta question when addressing the Grand National Assembly in November, and the Minister for

Foreign Affairs a few days later told His Majesty's Ambassador that he welcomed with enthusiasm the suggestion that the French Minister for Foreign Affairs should visit Angora. Towards the end of the year Turkey denounced the Convention of Friendship and Neighbourliness of the 30th May 1926, between Turkey and France (acting for Syria and Lebanon). This action was no doubt intended to be the expression of Turkey's dissatisfaction with the progress of the implementation of the Alexandretta settlement; in itself, it had little practical significance, since, as both French and Turks agreed, the convention had long since ceased to have any real value. A few days later the Turkish Government formally offered to negotiate with M. Delbos, during his forthcoming visit to Angora, a fresh agreement, or "formula," to replace that article in the 1926 convention by which France and Turkey mutually engaged one another to remain neutral in the event of one of them being the victim of an act of aggression by a third Power. It emerged from more than one conversation between His Majesty's Ambassador and the Turkish Minister for Foreign Affairs that Turkey, while considering that French policy in the Balkans had blundered of late and that the French had lost much ground to the Italians, would not wish to see France in this part of the world shouldered out of the way by Italy.

Germany

76. In conversation with His Majesty's Ambassador the President of the Republic recently expressed in unequivocal terms his determination that Turkey should never again allow herself to be dragged in the political wake of Germany; and the Turkish Minister for Foreign Affairs was equally outspoken in a conversation with the Secretary of State at Geneva in January. The corollary of the Turkish attitude towards Germany, as Dr. Aras's remarks to Mr. Eden on that occasion showed, was that Turkey must never again make the mistake of finding herself ranged in war on the wrong side, that is, against the British Empire.

77. The growing reluctance of Turkey to follow any German lead was demonstrated this year in both the political and the economic spheres. Dr. Aras informed Sir Percy Loraine confidentially at the beginning of the year that he had received a personal invitation from Herr Hitler to send a Turkish warship or squadron to visit a German port, in order that the occasion might be used for a grandiose manifestation of Turco-German friendship. Dr. Aras said that the Turkish Government did not propose to accept. An awkward incident threatened at one moment seriously to disturb Turco-German relations. A chauffeur of the German Embassy had knocked down and severely injured a pedestrian with his car. He was brought to trial, convicted and sentenced to a short term of imprisonment, but the Turkish authorities were unable to carry the sentence into effect, since the German Ambassador refused to release the man from the German Embassy. The Turkish Government took a serious view of

the matter, considering that the German Embassy was wilfully thwarting the ends of justice. Eventually the German Government gave in, apparently at the instigation of Herr Hitler himself, and the chauffeur was handed over to the Turkish authorities. The Turks had thus been successful in obtaining a settlement on the only lines acceptable to them. The Turkish Minister for Foreign Affairs had kept His Majesty's Ambassador closely informed of the progress of the case, and at one moment informed His Excellency that in the event of a rupture in diplomatic relations it was proposed to ask His Majesty's Government to take charge of Turkish interests in Germany; the Foreign Office expressed themselves as willing to consider any formal request to that effect.

78. In the economic sphere, there were evident signs of a growing determination on the part of the Turks to free themselves from the economic strangle-hold which Germany, with some success, has attempted to impose on Turkey in common with other Near-Eastern and Balkan countries of recent years. The Turco-German Commercial and Clearing Agreements were denounced by Turkey in the early part of the year. A Turkish delegation went to Berlin in the summer and signed a new agreement on the 30th August, which came into force on the 15th September for a duration of eleven and a half months. The new agreement reflected Turkey's determination to eliminate her adverse trade balance with Germany; the Turkish delegation had received instructions that annual Turkish exports to Germany should be limited to a fixed figure, for, as the Acting Minister for Foreign Affairs informed His Majesty's Chargé d'Affaires at the time, the virtual monopolising of the Turkish export market by Germany had meant that Turkish money was blocked in Germany and payments to Turkey were in effect made in "monnaie de singe."

Greece (see also Balkan Entente)

79. Although some annoyance was manifested in Athens at the failure of Turkey to help Greece to wreck the treaty of friendship concluded between Bulgaria and Yugoslavia in January (see paragraph 21), relations on the whole between Turkey and Greece remained excellent. The Turkish Minister for Foreign Affairs visited Athens in January. It was learnt that in the course of his visit Dr. Aras gave General Metaxas an undertaking that Turkey would collaborate with Greece in resisting any attempt by Bulgaria to raise the question of a territorial exit to the Aegean Sea. A further example of the solidarity between Turkey and Greece towards Bulgaria was provided in June by a somewhat dramatic outburst by M. Atatürk, who had been irritated by news of a parade of Bulgarian military motor-bicycles bearing the names of towns in Turkish and Greek Thrace. M. Atatürk telephoned to General Metaxas a message affirming that the frontiers of the Balkan Entente States constituted a single frontier. This message received considerable prominence in both the Turkish and Greek press.

80. The visit to Athens in October of the Chief of the Turkish General Staff was the occasion for a further display, both during his visit and subsequently in the press of both countries, of the friendly and even enthusiastic character of Turco-Greek relations. A visit by the Greek President of the Council to Angora in October passed off in an atmosphere of the greatest cordiality.

Iran

81. The Turkish mission which had left for Tehran last year successfully concluded ten conventions in the spring, after six months' negotiations. The settlement comprised an establishment convention, an aerial navigation convention, an agreement concerning telegraphic and telephoning communications, an extradition treaty, a convention of judicial assistance in civil and commercial matters, a veterinary convention, a convention regarding frontier security, an agreement regulating the Turco-Iranian customs, an agreement concerning transit on the Trebizond-Iran route and an agreement regarding the ratification of the 1932 frontier line between Turkey and Iran. These agreements did not amount to very much and seemed hardly commensurate with the months of labour devoted to their consummation; they must, however, be regarded as further evidence of the excellent relations prevailing between Turkey and Iran.

82. The Turkish Minister for Foreign Affairs visited Tehran in the summer in connexion with the signature of the Oriental Pact (q.v.). A return visit to Angora was paid by the Iranian Minister for Foreign Affairs in the autumn.

Iraq

83. The Iraqi Minister for Foreign Affairs spent some days in Turkey in the spring on an official visit, in the course of which notes were exchanged providing for the extension, as between Turkey and Iraq, of Chapter 2 of the treaty of the 5th June 1926, between the United Kingdom, Iraq and Turkey regarding the frontier between Iraq and Turkey and the neighbourly relations between those two countries.

84. The Turkish Minister for Foreign Affairs visited Bagdad on his way to Tehran in the summer. A conversation which he had with His Majesty's Ambassador at Bagdad left no doubt that, in his talks with Iraqi statesmen, Dr. Aras's advice had been helpful and sound; it was in the real interests of Turkey and Iraq. Dr. Aras assured Sir A. Clark Kerr, to be alike friends of Great Britain.

85. The ceremonial inauguration of the work of construction of the projected railway to link the Turkish with the Iraqi and Iranian railway system took place, in the presence of the President of the Republic, on the 16th November at Diarbekir, the present terminus of the Turkish section.

Italy

86. Relations between Turkey and Italy during the year were correct on the surface; below the surface there were undercurrents showing that each side wished to obtain something from the other. Italy, in a general way, aimed at undermining Turkey's loyalty to Anglo-French ideas concerning the Mediterranean; in particular she desired to secure Turkey's recognition of the African Empire. Turkey, on her side, while resolute in resisting Italian blandishments, stood to gain by the adhesion of Italy to the Montreux Straits Convention. The Turkish Minister for Foreign Affairs received a message from Count Ciano in January to the effect that he was considering sympathetically the possibility of Italy adhering - a move which was the outcome of a suggestion made to Count Ciano by His Majesty's Ambassador in Rome. Later, a conversation between Dr. Aras and the Italian Ambassador led to a suggestion that a meeting should take place between the former and Count Ciano for the purpose of carrying out the formalities of Italy's adhesion. The expectation that Italy was prepared to adhere formally at this stage was not fulfilled. However, Dr. Aras expressed his readiness to go to see the Italian Minister for Foreign Affairs in Italy. A meeting took place at Milan in February. On his return to Turkey Dr. Aras gave Sir Percy Loraine a detailed account of his conversations. It appeared that Count Ciano had said that Italy would be prepared to adhere to the Montreux Convention as soon as the Abyssinian situation had been regularised by the League or earlier, if the Turkish Government would make some declaration to facilitate matters. Dr. Aras also confided to Sir P. Loraine that Count Ciano had made a pretty determined effort to bracket Italian adhesion to the Montreux Convention with Turkish recognition *de jure* of the Italian African Empire.

87. As a result of the Milan conversation it was suggested that Count Ciano should visit Angora in the autumn, and the Italian Government sounded the Turkish Government on the possibility of his signing a new treaty with Turkey on the occasion of that visit. In acquainting Sir P. Loraine with this overture, Dr. Aras said that the Turkish Government contemplated sending a discouraging reply; it would be to the effect that, as Turkey attached particular importance to her relations with the United Kingdom, the moment seemed hardly opportune for widening the basis of Italo-Turkish relations; that on the basis of the existing Italo-Turkish treaty (of 1928), which the Turkish Government considered satisfactory, Turkey was always willing to collaborate in cultivating better neighbourly relations, and that if in the future it seemed desirable to enlarge that basis, Turkey would not be willing to proceed to any bilateral arrangement, since she could only contemplate arrangements which fell within the framework of the recent Anglo-Italian declaration concerning the Mediterranean. The communication which was eventually made by the Turkish Government to the

Italian Government on these lines was communicated by the Turkish Embassy in London to the Foreign Office.

88. As the date of the Count Ciano's visit to Angora approached, it became clear that the Italians were still determined that the occasion should not pass without obtaining some advantage for themselves. Dr. Aras informed His Majesty's Chargé d'Affaires towards the end of October that he anticipated that the Italian Government would insist on the introduction of the imperial quality of the King of Italy not only into the toasts which would be drunk at an official banquet during Count Ciano's visit, but also into the protocol which it was proposed to sign on that occasion recording the promise of the Italian Government to accede to the Montreux Convention. Dr. Aras wished to know what His Majesty's Government advised him to do in this quandary. As a result of the advice given to him, Dr. Aras, though evidently disappointed at seeing his hopes of Italian adhesion to the Montreux Convention failing to materialise, made up his mind that a postponement of the visit would not be unwelcome. In the event the visit was postponed to a later and unspecified date, and Italy had not adhered to the convention by the end of the year.

Japan

89. The Minister for Foreign Affairs informed His Majesty's Ambassador towards the end of the year that the attitude of the Japanese authorities towards Turkey had been markedly cordial of late; the Turkish representative at Tokyo, in particular, had found himself the object of noticeable attention. Dr. Aras concluded that the Japanese found it in their interest to do what they could do to assure to themselves the good opinion and goodwill of Turkey in the existing emergency in the Far East. The Turkish Government, he said, naturally appreciated this amiability and, so far as their own interests were concerned, they had no quarrel or divergence with Japan; at the same time their representative at Tokyo had been warned to exercise caution and avoid undue intimacy, for they did not wish to give the Japanese any reason for supposing that Turkish sympathies or moral support could be counted on. Dr. Aras added that the Turks had neither forgotten, nor forgiven, the fact that the Japanese delegates at the Lausanne Conference had been in favour of the maintenance of capitulations even in the new Turkey.

90. Two training ships of the Japanese navy paid an unofficial visit to Istanbul in the summer.

91. The Japanese commercial museum (or trading organisation) which had been established in 1929, was withdrawn from Turkey in the spring, largely, it appeared, owing to the keen competition felt by Japanese traders from local Turkish manufacturers. A new provisional commercial arrangement was

concluded on the 27th May, followed by an apparently final agreement on the 27th October.

Roumania (see also "Balkan Entente")

92. Turkey and Roumania displayed the friendly feelings appropriate to partners in the same *Entente*. The Roumanian Minister for Foreign Affairs spent some days in March as the guest of the Turkish Government. Extremely cordial messages were exchanged between M. Antonescu and the Turkish Ministers. The Turkish Minister for Foreign Affairs visited Bucharest for a day in May, and M. Tatarescu came to Turkey on an official visit at the time of the Turkish national celebrations. A concrete result of this visit was the decision of the two countries to place their commercial relations on a basis more advantageous for both of them.

Soviet Union

93. The year 1937 saw a distinct cooling in Turco-Soviet relations. Turkey's policy towards the Soviet Union is necessarily conciliatory. She cannot afford to antagonise her big neighbour, and friendship with Russia must remain a cornerstone in the structure of Turkey's foreign policy; yet Turkey is ready to admit variations of degree in the firmness of the setting of that vital portion of her architecture. Thus Turkey's attitude of late has been in no sense subservient.

94. In pursuance of the admitted necessity of conciliating the Soviet Government from time to time, the Turkish Minister for Foreign Affairs, accompanied by the Minister of the Interior, visited Moscow in the summer. Although nothing positive appears to have been achieved, the visit was regarded in Turkey as having been successful in dispelling rumours of a Turco-Soviet rift and in smoothing over some misunderstandings. In the same order of ideas, the Turkish Prime Minister made a cordial reference, in his statement on foreign policy to the Grand National Assembly in the summer, to the excellent relations prevailing between the two countries. It was significant of the sensitiveness of the Russian attitude that General Ismet İnönü's remarks aroused little enthusiasm in the Soviet press.

95. Towards the end of the year a perceptible rift in Turco-Soviet relations appeared. On the Russian side there were signs of growing restiveness, perhaps accounted for by discontent at the fact that Russia, since the establishment of very friendly relations between Turkey and the United Kingdom, was no longer the only pebble on the Turkish beach, and partly by suspicions that Turkey might succumb to Italian blandishments. For example, the *Izvestiya* on at least one occasion violently attacked Dr. Aras and his policy, and what appeared to be disproportionate indignation was shown in the Soviet Press at an article in

the *Cumhuriyet*, in which the editor had, it was alleged, misrepresented Soviet integrity in regard to piratical incidents in the Mediterranean.

96. It appeared from a conversation between Sir P. Loraine and Dr. Aras towards the end of the year that relations were by then becoming distinctly cooler. Dr. Aras said that this was partly due to the fact that Stalin had failed to receive himself and the Minister of the Interior on the occasion of their visit to Moscow, and partly to the unwillingness of the Turkish Government to accept any extension, even by implication, of their public obligations to Russia. It later became apparent that the President of the Republic himself was becoming resentful of Soviet methods; his Excellency was, in particular, indignant at the brutal execution of M. Karakhan, who had been recommended as a person in whom his Excellency could repose complete confidence, and had, indeed, been admitted to terms of personal intimacy with the President unusual for a foreign Ambassador.

97. The attitude of His Majesty's Government towards Turco-Soviet relations was defined in a despatch from the Secretary of State as follows: It was not to the interest of the United Kingdom that Turco-Soviet relations should deteriorate so long as Moscow remained at odds with Rome and Berlin, and His Majesty's Government were not jealous of Turkish friendship with the Soviet Government, whatever the sentiments of the latter might be. This precisely represented the attitude which His Majesty's Ambassador had taken up in conversation with Turkish statesmen.

98. A Turco-Soviet Railway Agreement was signed at Moscow on the 20th October.

Spain

99. Turkey maintained an entirely correct attitude towards the Spanish conflict. On the 9th March a decree was enacted forbidding the departure of Turkish volunteers to take part in the Spanish war or the enrolment as volunteers of foreigners residing in Turkey. Profitable offers by the Valencia Government to purchase all Turkey's obsolescent munitions were resolutely resisted. A determined representation in the summer by Italy and Germany with a view to obtain Turkey's support for the Italo-German proposals in the matter of naval control and non-intervention met with no response, and Turkey remained faithful to her support of the Anglo-French attitude.

100. On the 15th August the *Ciudad de Cadiz*, a Spanish Government merchant vessel, was sunk by an unknown submarine just outside the Dardanelles, and a few days later another Spanish ship was sunk in the same way in the same vicinity. About the same time a submarine, thought to be foreign,

was reported in the Sea of Marmora. The Turkish Government lost no time in informing diplomatic missions that any submarine found so acting in violation of the Straits Convention and international law would be captured or, if necessary, destroyed, in the event of it failing to surrender immediately. The continuing acts of piracy committed on merchant ships by submarines in the Mediterranean led His Majesty's Government and the French Government in September to convene an urgent meeting of Mediterranean and certain other Powers in order to deal with the situation of grave insecurity which had arisen. The Turkish Government received an invitation to attend the conference through His Majesty's Chargé d'Affaires and the French Ambassador, and immediately accepted.

(bir safya eksik)

Yugoslavia (see also "Balkan Entente")

105. Relations between Turkey and Yugoslavia remained on a basis of solid friendship and mutual sympathy. Turkey accepted with equanimity the conclusion of a treaty of perpetual friendship between Yugoslavia and Bulgaria on the 24th January. Nor were relations disturbed by the conclusion in the spring of a pact between Yugoslavia and Italy - a fact which was demonstrated in the course of a visit paid to Belgrade, shortly after the conclusion of the pact, by the Turkish Prime Minister and the Minister for Foreign Affairs, which passed off in an atmosphere of extreme cordiality. On his return from Belgrade Dr. Aras informed Sir Percy Loraine that the visit had been a great and unqualified success, and that from the exchanges of views with Yugoslav statesmen that had taken place, Turco-Yugoslav friendship, confidence and determination to follow a broad, common, non-front policy on lines closely parallel to that of His Majesty's Government, had emerged stronger than ever. The Turks were, nevertheless, not entirely easy in their minds about the ultimate results of M. Stoyadinovitch's policy of rapprochement with Italy; their own philosophy being that Italian friendship was as often as not more dangerous than Italian enmity.

III- INTERNAL AFFAIRS

106. The most important event of the year in the domain of internal affairs was the replacement in September of General Ismet İnönü, who had presided over the Government of Turkey for thirteen years, by the former Minister of National Economy, M. Celal Bayar. General Ismet ranks second only to Atatürk as an architect of modern Turkey, and his resignation, which was accompanied by a wealth of rumour of dissensions between two leaders, caused a

considerable sensation and some uneasiness. The official explanation of this event was carefully prepared and fully rehearsed. It was to the effect that General İsmet had already, on two previous occasions, begged to be allowed to resign so that others might learn how to direct the Government and the country, and so that the country might become accustomed to seeing others than himself in power. He had been dissuaded by Atatürk, but he was now worn out and had insisted on retiring in order to take a complete rest. Atatürk had at last reluctantly agreed. In order to avoid the summoning of the Grand National Assembly, which would have been necessary had General İsmet retired immediately, he had been granted six weeks' leave and would resign when the Assembly met at the end of October. In the meantime M. Bayar would act as Prime Minister. Actually General İsmet resigned on the 25th October, and M. Bayar then formed a new Cabinet. M. Şakir Keshir became Minister of National Economy (as well as Agriculture, a portfolio which he had taken over in June on the resignation, for reasons of health, of M. Muhlis Erkinen) and Dr. Hulusi Alataş replaced at the Ministry of Health, Dr. Refik Saydam, who had also retired on grounds of health.

107. It is probable that General İsmet's resignation was primarily due to the irresistible instinct of Atatürk to show that no one, save himself, is indispensable; but if that be the case, his Excellency had serious reasons for giving rein to his instinct, and calculated his action very shrewdly. General İsmet was certainly overstrained. He needed a rest and could safely be given it, since Turkey was reasonably secure at home and abroad. If General İsmet had continued in office, he might have broken down completely. As it was if Celal Bayar failed, a rejuvenated İsmet could return. May be, indeed, General İsmet is being nursed for the presidency. It is also possible that Atatürk, wishing to initiate a more forward economic policy, considered Celal Bayar, a sound economist and one of his own men, a better tool than the somewhat conservative İsmet. As regards the prevalent rumours, it is probable that there were in fact, differences between the two men which were not allowed to develop into a quarrel, e.g., Atatürk doubtless resented being brought back from Eskişehir and called to order by İsmet at the time of the Sanjak crisis (see paragraph 33). The result is likely to be a more direct and personal control by Atatürk over public affairs.

108. On the 5th February the Grand National Assembly passed a law, effecting four changes in the Turkish Constitution. By the first, the Turkish State was declared to be "Republican, Nationalist, Democratic, State-controlled, Laic and Revolutionary." By the second, the post of Parliamentary Under-Secretary was created. By the third, it was provided that the compensation to be paid for the expropriation of lands and forests that were to be expropriated in order to make the tiller of the soil an owner of land and to bring forests under State

administration, and the method of payment of such compensation, should be regulated by special laws. By the fourth, membership of a Moslem religious order was removed from the list of counts on which "no one may be molested" and the relevant article, as amended, provided that no one might be molested on account of the philosophy he professed or on account of his religion or religious denomination.

109. The first alteration solemnly adopted the six principles of the People's party as the guiding principles of the Turkish State and, in theory at any rate, rendered the formation of a Government by any other party unconstitutional. The second was short-lived. On the 1st December, the posts of Parliamentary Under-Secretary, which had proved in practice to be of small utility, were abolished (at Atatürk's own suggestion) by a fresh amending law. The third was dictated by the desire of the Government to develop a landowning peasantry and to nationalise the forests so as to preserve them from destruction and utilise them to the best advantage. The fourth was dictated by the fact that persons arrested for continuing to practice the observances of the suppressed orders had been wont to appeal (though with scant success) to the article as it originally stood. It is a curious coincidence that simultaneously with the voting of the new constitutional law two persons sentenced to three months' imprisonment for practising the religious ceremonies of the Bektasîs.

110. Public security was undisturbed during the year, except in Kurdish territory and along the Syrian frontier, where a certain amount of banditry was rife in the spring and had unpleasant repercussions on the sanjak question. Unrest amongst the Kurds is usual in the spring, but in 1937 it took the form of a definite armed rebellion in the Dersim region in opposition, as it was afterwards phrased in an official statement, "to the special programme of reform inaugurated two years previously in order to civilise those regions." Troops and aircraft were called in, and the official total of casualties was, on the Government side, 1 officer and 28 other ranks killed; 3 officers and 46 other ranks wounded: and on the rebel side, 265 killed, 20 wounded, 27 captured and 849 surrendered. Six tribes, led by two chieftains, Sayit Riza and Hassan Meki, are reported to have risen. The revolt broke out early in May and at first was completely hushed up in the press. On the 14th June, the Prime Minister announced that it had been crushed, and the Government's authority completely re-established. Seven Kurds, including Sayit Riza, were executed; 37 imprisoned and 14 acquitted. The military aspects of this rebellion are treated further in paragraph 148 below.

111. According to information which reached His Majesty's Embassy, the Government decided to adopt gentler measures with the Kurds than in the past: to occupy the disaffected area up to a given line only and then to endeavour to

with the Kurds over, leaving the occupation to be completed in 1938. The informant indeed considered that the violence of the gendarmerie in the past had been largely to blame for the continuance of unrest.

112. In the economic and financial sphere 1937 was a good year for Turkey, whose national revenue shows a progressive improvement. Revenue for 1937-38 was estimated at £T. 231 million as against £T. 212,764,000 in the previous year. Agriculture was encouraged, and credits amounting to £T. 31 million, to be spread over five years, were voted for the realisation of agricultural projects, such as irrigation works in Anatolia. Several new factories were opened, and on the 3rd April was laid the foundation stone of Turkey's steel plant at Karabük. The situation of Turkish commerce was rendered more healthy by the hold-up of exports to Germany owing to the lack of funds in the clearing to pay for them. This brought down the abnormal ruling prices which Germany was in the habit of paying and interest in Turkish produce was manifested in other markets. £T. 16 million was voted for the purchase, over several years, of locomotives and rolling-stock, and £T. 50 million for the construction of railways from Diarbekir to the frontiers of Irak and Iran. In July the Turkish Government withdrew all quota restrictions in the case of countries with which Turkey had a favourable trade balance or with which she had a clearing or other agreement providing her with a favourable margin of 20 per cent. or over as between imports and exports. The customs tariff was revised: on ninety-two items, chiefly good manufactured in Turkey, increases took place; on 131 items, chiefly raw and semi-raw materials, reductions were granted. Exchange restrictions continued, however, in full force. A bank to control all maritime activities was founded late in December and opened its formal existence on the 1st January 1938. An international coal exhibition was held at Angora in April.

113. At the opening of the Grand National Assembly on the 5th November, Atatürk delivered a lengthy speech which defined the policy to be followed in practically every branch of national activity. Particular stress was laid by his Excellency on the maintenance of a high state of efficiency in the armed forces of the republic, and on the need for developing the country's economic life and resources as the sinews of its material strength. His Excellency also gave an indication, the first that has yet been given from an authoritative source, that the interests of the individual citizen must be taken into account at the same time as those of the State; and that an equilibrium must be found between the lawful rights of the former and the necessities of the latter. On the 8th November these precepts were amplified in a speech in which the new Prime Minister proclaimed the policy of his Government. This policy was, in fact, directed to the conversion of Turkey into a reasonably self-sufficing, modern, civilised State, populated to capacity with citizens indistinguishable in habits, culture,

technique and standard of living from those of the most advanced western nations, and living secure from cares at home and from fears of attack from without. To attain these ends as rapidly and smoothly as possible the State would control the national life and direct it in small details as in great.

114. And, indeed, the Government was extremely active throughout the year, as a brief review of its legislative achievements shows. A labour law entered into force on the 15th June; though certain of its provisions do not take effect until later, and regulations prescribing a forty-eight-hour week in a number of establishments were issued in October. A law was voted regarding the demarcation, protection and exploitation by the State of all forests in Turkey; and a Directorate-General of Forests was formed. Another law regulated the shooting of game and other fauna (a valuable innovation), and another the entry and residence of foreigners. An interesting measure was passed in June to stamp out the vendetta, which still lingers in certain parts of the country.

115. Immigration from Roumania and Bulgaria continued. According to an official statement, 15,000 persons from the first, and 10,000 from the second, were to arrive in 1937. Some 120,000 immigrants, in all, have been absorbed into the Turkish State.

116. Activity was also displayed in the spheres of education and culture. A faculty of economic science was opened in Istanbul in February, and a credit was voted for the creation of faculty of medicine at Angora. A school of dramatic art was also opened at Angora early in the year. Authors were approached by the Government (an interesting State activity) with a view to their producing sound popular literature for the general public.

117. The Second Turkish Historical Congress was held in Istanbul from the 19th September to the 26th September, ten foreign countries, including the United Kingdom, being represented by scholars of high, and in some cases, worldwide reputation. The venture was inspired by Atatürk, who followed the proceedings with close attention.

118. Flying continued to be encouraged during the year. Actually no expansion of the State air line took place, but seven new machines were purchased in England, and Captain Stack, who brought out one of them, was kept in Angora to advise on air line organisation generally. The organisation of air-raid precautions was developed energetically.

119. Atatürk continues to be regarded in Turkey as the father and saviour of his country. In June his Excellency presented all the model farms which he had founded in various parts of the country to the State, a gesture which provoked expressions of public gratitude of amazing intensity.

IV. THE TURKISH ARMY

General Remarks.

120. Throughout the year Marshal Fevzi Çakmak remained, as in previous years, Chief of the General Staff. General Asım Gündüz, recently promoted to the rank of army general, remained as his deputy. No major changes occurred in the military policy of the Turkish General Staff, which continued to be paramount in all things concerning the armed forces. The general dispositions of the army became stabilised, and it is improbable that any further additions will now be made to the forces in Eastern Thrace. The policy of rearmament continued, though it is by no means complete, and work was continued on the defence of the coasts, one of the major points of Turkish strategy. The Chief of the General Staff remained to all intents and purposes dictator of the army, navy and air force, for which rôle his striking personality eminently fits him. It has long been known that the Minister of National Defence General Kazım Özalp, plays but a minor part in the work of the armed forces.

The Higher Command.

121. No very important changes occurred during the year. The retirement of General İsmet İnönü from the post of Prime Minister of the Republic appears to have entailed a certain amount of mild criticism in military circles, which has been firmly suppressed.

122. During the manoeuvres in the İzmir region, the President gave overt and unmistakable signs of his displeasure with the conduct of the manoeuvres. As a consequence of this displeasure, it is possible that the General Officer Commanding the 1st Army Corps-General Mustafa Muğlalı, will have to retire.

123. Rumours of the possibility of the retirement of Marshal Fevzi were current towards the end of the year. If this improbable event does occur, the choice of his successor probably lies between Corps-General Salih Omurtak, General Officer Commanding IIIrd Army Corps, or Army-General İzzettin Çalışlar, Inspector-General IIrd Army Area.

124. As regards other changes, the Deputy Chief of the General Staff, as stated above, was promoted to the rank of army-general, and Divisional-General Hüsnü Kilkis was promoted to corps-general. This officer was formerly in command of the 20th Division which occupied the Dardanelles, and after the occupation remained as General Officer Commanding the Dardanelles defences. He has now left, and it is thought that he may have assumed a post in the civil aviation of the country. He has been replaced by General Kemal Doğan. General Abdurrahman Nafiz, formerly Assistant Secretary of National Defence, has assumed command of the IVth Army Corps at Eskişehir. General

Karameddin has assumed command of the Vth Army Corps at Konya *vice* General Cemil Cahit. Changes have also taken place in several of the inspectorates which may be regarded as normal. The post of Director of Military Intelligence, which in the Turkish General Staff hierarchy is of comparatively minor importance, was temporarily held during 1937 by Colonel Ismail Hakkı Akogüz. Towards the end of the year this officer was promoted and his place taken by Colonel Mümtaz Uluşoy.

The General Staff and Foreign Representatives.

125. The position of the military attachés remained similar to that of previous years. Repeated attempts to gain the confidence of the Turkish General Staff, and to establish relations similar to those which exist with the Turkish Ministry for Foreign Affairs, have served to show that this continues to be contrary to the policy of the Chief of the General Staff. Except on important occasions, Turkish officers continue to avoid all contact with the service attachés. An important exception however, was made in December in the case of the air attaché to His Majesty's Embassy, who was invited to inspect the Turkish aircraft factory at Kayseri.

126. Early in 1937 the General Staff appointed a junior officer, as is their custom, as assistant military attaché in London (there is no military attaché) in addition to the officer who acts as naval and air attaché in the United Kingdom.

127. A team of Turkish officers competed in the International Horse Show at Olympia in June.

Morale.

128. The morale of the army remained at a high standard, largely owing to the driving power of the marshal, who is immensely popular with all ranks.

Organisation and Strength.

129. No major changes have occurred in the organisation and strength of the army. The General Staff is credited with the intention of increasing the number of divisions to thirty, but this is probably for mobilisation purposes only. There is at present no sign that the present total of twenty-two is being increased. The number of divisions in an army corps has been fixed at two; thus the nine army corps and the Istanbul Command contain twenty infantry divisions altogether. The remaining two divisions, the 20th and the 46th, now come under the heading of fortress troops on the Dardanelles and at Kırklareli, respectively. The number of fortresses and defended areas is now seven, namely, Kars, Erzerum, Izmir, Izmit, the Dardanelles, Catalca and Kırklareli.

130. All infantry divisions now possess three infantry regiments, which has entailed the formation of at least three new regiments. Four, and possibly five, new field artillery regiments have been formed and there are now only eight out of the twenty-two divisions which possess only one artillery regiment. The mechanisation of divisional artillery is being carried out gradually. The 32nd Field Artillery Regiment has been transformed into a heavy regiment and forms part of the Kırklareli defences. New medium anti-aircraft regiments have appeared at Istanbul and at Izmir, and the anti-aircraft defences of other focal points are also being increased.

131. So far as is known, no new tanks or armoured cars have been delivered during the year. The progress of mechanisation in general has not been rapid as mechanised units are known to have been transported from Thrace to Anatolia and *vice versa* to participate in manoeuvres and reviews.

132. The strength of the army remains at the same figure as in 1936, namely, 120,000 all ranks. During the summer months, when there is only one class with the colours, it drops to about 70,000.

Rearmament.

133. In view of the secrecy in which the rearmament of the army is shrouded, it is difficult to give accurate figures. As is known, the large majority of the orders were placed some time ago and were confined to Czechoslovakia and Germany. Some indication of the scope of these orders was given in the annual report for 1936 and deliveries on a considerable scale must have occurred during 1937. Of the twenty 150-mm. heavy batteries (eighty guns) ordered from Messrs. Skoda, fourteen batteries have now been delivered complete with tractors. Eight of these batteries are in Thrace and the remaining six in Anatolia. There is no up-to-date information about deliveries of field artillery, though it is confirmed that it is intended to mechanise this. Of the 615 tractors ordered in Czechoslovakia (apart from heavy artillery tractors), about 500 $7\frac{1}{2}$ -ton 75-h.p. tractors are for this purpose and the rest for mechanisation of medium artillery. Of these, 246 have been delivered up to date and the remainder will be delivered by the spring of 1939. The appearance of new anti-aircraft units and guns indicates that deliveries of these weapons have taken place.

134. The total number of light automatics ordered for use in the infantry is 6,500. These are of the Bren type and similar to those used in our own army. They have probably all been delivered.

Training and Manœuvres.

135. It is usual for the Turkish army to hold three sets of manœuvres during the year, one in Thrace, one in the İzmir area and one in the interior of Anatolia. During 1937 only two sets of manœuvres were held, owing to the rebellion of the Dersim Kurds, which it required considerable numbers of troops to suppress.

136. A detailed report has already been submitted on the manœuvres in Eastern Thrace. These manœuvres were the first occasion on which foreign observers were invited to watch military operations at close quarters, which is a definite departure from the policy of secrecy hitherto pursued by the Turkish General Staff. In addition to the military attachés, they were attended by military missions from Yugoslavia, Roumania, Greece, Afghanistan, Iran and Iraq. They were directed by General Fahrettin Altay, Inspector-General of the 1st Army Area, and were attended by the President of the Republic, members of the Cabinet and many other civilian guests. Two army corps, including a mechanised cavalry division, participated.

137. No visitors were invited to attend the manœuvres in the İzmir area, but military attachés were bidden to the subsequent review of the troops. These manœuvres were on a larger scale than those held in Thrace, and three army corps participated. They were directed by General İzzettin Çalışlar, Inspector-General of the 11nd Army Area.

138. Regimental exercises were carried out as usual by troops which did not participate either in the manœuvres or in the suppression of the Kurdish rebellion.

139. A new infantry training manual was produced in 1937. This appears to contain nothing unusual, and merely brings the old manual up to date in respect of the modern weapons acquired by the infantry.

Military Expenditure.

140. National defence was, as usual, the heaviest item in the budget estimates and accounted for 33 per cent. of the ordinary and extraordinary allocations, as against 30 per cent. last year. The estimates were as follows:-

	1937-38 L.T.	1936-37 L.T.
1. Ordinary credits		
Army	49,294,880	46,314,500
Air force	7,842,493	7,909,470
Navy	6,283,826	5,761,780
Military factories	3,065,293	3,065,270
Military survey and cartography	745,512	745,170
Total ordinary credits	67,232,004	63,796,190
2. National Defence Bonds		
(including public debt)	7,700,000	7,573,578
3. Extraordinary credits	9,650,000	12,500,000
4. For discounting bonds maturing in		
	1937-38	2,400,000
	86,982,004	83,869,768

141. It will thus be seen that the total estimates for the armed forces, namely, £T. 86,982,004 (£13,917,120), are greater by £T. 3,112,236 (£497,957) than those of 1936. These figures do not include estimates for the gendarmerie, which are as follows:-

	L.T.
1937-38	10,210,300
1936-37	8,871,980

The total estimates of £T. 10,210,300 (£1,633,648) shows an increase of £T. 1,338,320 (£214,115). These figures are misleading. In reality, it is almost certain that not less a sum than £T. 100 million (£16 million) has been expended this year upon the armed forces.

Strategic Questions

142. No change occurred in the general strategic policy of the Turkish General Staff. Close collaboration with Turkey's three partners in the Balkan *Entente* remained as one of the cardinal points of this policy, a collaboration

which was stimulated by the conference of the Chiefs of Staffs of all four countries which was held at Angora in October. Particular stress was laid on collaboration with Greece, in view of the strategical situation in the Eastern Mediterranean. Italy continued to be regarded as the chief military danger, and the manœuvres near Izmir were held with the intention of testing the possibilities of defence against the landing force of a hostile Power, tacitly recognised as Italy.

143. The only other State that could remotely be considered a danger was Bulgaria. Unless the Turkish General Staff is sadly misinformed, this danger cannot be regarded as serious and the only possibility under which Turkey could become involved with Bulgaria is that under which she might have to assist Greece to repel a Bulgarian thrust at Dedeagatch. From the strategical point of view, this is unlikely to occur for at least two years, owing to the comparative weakness of the Bulgarian army. Unfortunately, it is not impossible that the Turkish General Staff is misinformed, owing to their custom of sending abroad as military attachés young and inexperienced officers, and it is believed that they consider the Bulgarian armed forces to be larger than they actually are. The Turkish manœuvres in Thrace were not specifically directed against Bulgaria.

144. Bulgarian rearmament and her recently expressed desire to acquire submarines have resulted in a reconsideration by Turkey of the general military and political situation in the Balkans. The final results of this remain to be seen, but it is known that the remilitarisation of the Thracian frontier may become the subject of negotiation. No doubt plans already exist for this remilitarisation, which includes the fortification of Edirne, and which, if put into execution, will be carried out in co-operation with similar measures adopted by Greece. Hitherto, the Turks have kept within the letter of the Treaty of Lausanne as regards their frontier. In spite of the fact that the Chief of the Greek General Staff visited Turkey twice in the course of the year, once during the manœuvres and once for the annual Turkish celebrations in October, yet another mission consisting of the 2nd Deputy Chief of Staff and three officers arrived in Istanbul in December. This mission did not visit Angora and its objects are not known. It may conceivably have discussed mutual action to be taken in Thrace in the light of the changing military situation in the Balkans.

145. Notwithstanding the policy of collaboration with the other three Balkan *Entente* countries, Turkey has also in mind the possibilities of a single-handed war. In this case her main objects are to prevent the violation of the frontier or the landing of hostile forces on her coasts and the maintenance of coastwise sea communications. The primary rôle in defence is to be played by the army, which is eventually to be increased to thirty infantry divisions. The navy and air

force are to be auxiliaries to the army. Fixed defences are to be erected at İzmir and probably at Kırklareli, and a mobile defence is to be organised round the Turkish coasts. This defence, which is based upon a system of roads in the neighbourhood of focal points of strategic importance, will have been completed in five years.

The Dardanelles

146. The reoccupation of the Dardanelles, which was commenced in 1936, was finally accomplished in 1937. The barracks on both sides of the Straits were evacuated by gendarmerie and their places taken by troops of the 20th Division. The headquarters of the Dardanelles Defended Area remains at Çanakkale. New barracks are being built to accommodate troops, who are at present lacking in necessary accommodation. There is little information as to the construction of fortified works in this area, though it is known that concrete emplacements are being built to take heavy guns. Stringent regulations restrict the movements of foreign residents in Çanakkale, who are no longer allowed out of the town.

The Sanjak of Alexandretta

147. The trouble over the sanjak led to certain minor troop movements at the beginning of the year. These involved moving a small quantity of artillery from Adana to Mersin from İslahiye to Dörtöyl, and probably from Kayseri towards the frontier. No other movements are known to have taken place and troops subsequently returned to their normal stations. As a result of the agreement concluded between the French and Turks, whereby both agree to be sponsors for the safety of the sanjak and to demilitarise it, and whereby they agreed that the General Staffs of the two countries should collaborate, General Huntziger, the General Officer Commanding the French forces in Syria, arrived on the 16th December in Angora to discuss this demilitarisation with the Turkish General Staff. He left on 20th December.

Revolt of the Dersim Kurds

148. During the months of May and June the Turkish General Staff were faced with a revolt of the dersim Kurds which necessitated military operations on a large scale. Owing to the inaccessibility of the region and the backward state of these tribes, the reforms which have been applied throughout the rest of Turkey have only lately been systematically introduced there. Passive resistance to these reforms changed to active rebellion in April. This rebellion came to a head on or about the 8th May, when tribesmen of the Sin area, led by Seyid Riza, inflicted serious losses on Turkish troops. On the following day, air and ground action was undertaken by the garrison at Elaziz. On the 8th May, Marshal Fevzi Çakmak, accompanied by General Ahmet Naci Tinas, the Commandant-General

of the Gendarmerie, visited Elaziz (Headquarters 17th Division, VIIth Army Corps) to initiate punitive operations involved the formation of a cordon on the north, west and east of the Dersim area by troops of the 3rd Infantry Division (IXth Army Corps) from Erzincan, while a punitive force, assembled at Elaziz, operated northwards. The latter comprised the 17th Division and two air force squadrons, and had a strength of about 7,000 rifles, 162 light and 80 heavy machine guns, 6 howitzers and 15 aircraft. This force left Elaziz on the 12th May. Little resistance was encountered as the Kurds withdrew to a strong position on the Kirmizi mountain, to attack which it was necessary to construct a pontoon bridge about 200 feet long across the Monsur River east of Margik. On the 19th May, the centre of three columns, led by the 25th Infantry Regiment and assisted by two air squadrons, was able to capture the Kurdish stronghold. Seyid Rıza continued a guerilla struggle for some months, but was finally captured and executed. Any resistance among the Kurds is now broken.

Conference of Balkan Entente Chiefs of Staffs.

149. This conference was held at Angora at the end of October. It was a normal conference, such as is held periodically in each of the four Balkan *Entente* capitales. Little information is available as to the matters under discussion, but it is at least certain that the question of security of frontiers was raised, and in connexion with this the question of the attitude of the Balkan *Entente* towards Bulgarian rearmament. Presumably no very far-reaching decisions were reached, chiefly owing to the uncertainty which exists in the minds of the Turkish, Roumanian and Greek General Staffs as to the future attitude of Yugoslavia.

150. In connexion with this conference, it should be noted that the Greek Prime Minister visited Angora immediately before it. It is reported, though this has not been confirmed, that his visit resulted in an agreement for still closer military collaboration between the two countries. If this is the case, it is probably once again the result of growing mistrust of Yugoslavia's policy.

Communications

151. (a) *Railways*- The line from Sivas to Malatya, a distance of 252 miles, was completed in October this year and is now in operation, thus giving direct communication between the VIIth and VIIIth Army Corps.

152. It is proposed to establish communication with Iraq by prolonging the Malatya-Diarbekir line to Mardin and the Iraq frontier. The chief object of this is to ensure a supply of oil in crude form from Iraq should sea communications be interrupted in time of war. Oil will be refined at a projected refinery at Diarbekir. This has not yet been built.

153. The line from Sivas to Erzurum is being constructed, and it is anticipated that it will be completed in 1938. This line branches off the Sivas-Malatya line at Çetinkaya and has at present reached Divrik. The portion from Erzurum to the Russian frontier is completed. Thus by the end of 1938 there will probably be direct land communication between Angora and the IXth Army Corps and the Russian frontier.

154. The line from Isparta to Bucak is to be continued to Antalya, thus facilitating the communications of the Vth Army Corps and enabling a more rapid transport of troops to a coastal danger point.

155. There is practically no surplus rolling-stock at present, but it is intended that Sivas shall become a repair depot for locomotives and wagons, and will probably also be used as a distribution centre for rolling-stock in the event of mobilisation.

156. (b) *Roads*- The main road from Istanbul to Luleburgas has been completely remade and asphalted. From Luleburgas to Edirne it is still very bad. It should be completed by the end of 1938.

157. A new branch road from Tekirdag, which joins the Istanbul-Edirne road at Muratli is in a good state of repair though narrow.

158. Work is continuing on roads in the vicinity of the main strategic centres.

159. It is reported that a programme to last for several years will shortly be made public, under which it is proposed to construct good main roads over most of Anatolia. The reasons for this are said to be economic as the country will thereby be opened up, but no doubt the General Staff will have a considerable say in their construction.

Summary

160. During 1937 the Turkish army continued its programme of rearmament. Its dispositions have become stabilised. The defence programme, which will yet take a number of years to complete, particularly as regards fixed defences, is being carried out gradually. Morale is high. If modern ideas are lacking among members of the higher command, this is no more so than in other Balkan armies and, as the younger generation of officer grows more senior, these ideas will find more scope. Progress would undoubtedly be more rapid if only the General Staff would alter their policy of isolation from contact with foreigners, by whose experience they might well benefit. Nevertheless, it is permissible to hope that the invitations to foreign observers to attend the manoeuvres in Thrace may be a prelude to a more open frame of mind.

V. TURKISH AIR FORCE AND CIVIL AVIATION

*Air Force**Policy*

161. The policy of the Government with regard to the air force may be summarised as follows: to reach a first-line strength of 300 aircraft by the end of 1938, this force to be capable of defending the country against the air force of a single Power; to make every effort to establish an aircraft industry in Turkey in order to render the country self-sufficient in the supply of military aircraft and their engines.

Strength

162. The "first-line" strength of the Turkish air force at the end of the year was in the neighbourhood of 131 machines, half of which are of modern type. Approximately two-thirds are bomber aircraft and the remaining one-third fighting aircraft. In addition, there are some fifty training aircraft.

Purchases from Abroad

163. The air force has been re-equipped to a considerable extent during the year by purchases from abroad. At the beginning of the year forty modern fighters were received from Poland. Later twenty "Martin" bombers were received from America, and ten out of an order for twenty-four Heinkel modern bombers from Germany, as well as two out of an order for twelve Bristol bombers from England. Further orders placed abroad during the year, deliveries of which have not yet commenced, include forty-five American Vultee attack-bombers, and six Vickers "Walrus" amphibians.

Location

164. The location of the air force remains the same, one regiment being located at Diarbekir, one at Izmir, and the third at the training school at Eskişehir. Tenders have been invited for the construction of an air station at Çorlu in Thrace and it is possible that when a fourth regiment has been formed it will be stationed there.

Budget

165. The sum voted for the air force in the 1937 budget was £T. 9,880,000 an increase of £T. 2 million on the previous year. These sums do not represent the total sum expended on the air force, and it is known that the purchase money for twenty-six of the new service aircraft was found by the Air League from public subscription.

Personnel and Efficiency

166. The number of pilots in the air force is believed to be approximately 300. Some opportunity to gauge their efficiency was possible as their flying was observed at the Thrace and Aegean manoeuvres and at the Independence Day parade. In a Western European air force probably a good Turkish pilot would only be rated moderate and with a little ability to fly in bad weather. There is also a lack of skilled mechanics. The organisation, training, and maintenance of aircraft is good and the morale of the air force is high. The force suffers and will probably continue to suffer from being linked too closely to the army. Also from the fact that its most senior officers are only of colonel's rank in a very military country where senior generals abound, a good many of whom are probably too old to envisage the speed and mobility of modern aircraft.

Reserves and Aircraft Factories

167. Turkey has no reserves of military aircraft and no reserves pilots other than the half-dozen of the State air lines and a similar number of Air League flying instructors. The aircraft factory at Kayseri, an entirely Turkish concern, has been employed during the year in constructing under licence Polish P.Z.L. fighters and German Gotha instructional aircraft. The engines, instruments, and all raw materials for these aircraft are imported. The actual output of the factory is uncertain, but in the year under review probably a near estimate is twelve Gothas and six P.Z.Ls.

Foreign Influence

168. There is no foreign influence paramount in Turkish air force circles; but if it is taken into consideration that there are now two British air force officers teaching at the Turkish staff college, and that Turkey sent two flying officers to England for a two months' course in air navigation it would appear that Turkey is looking to Britain more than to any other country for assistance in air matters. Other foreign personnel employed on an entirely civilian basis are a Dutchman as technical adviser on purchase of aircraft at the Ministry of National Defence and a French sergeant pilot as a flying instructor at the flying training school. The air attaché who arrived early in the year and is the only air attaché accredited to the Turkish Government was occasionally asked for his views and advice on aeronautical subjects by the Turkish General Staff, and at their request delivered a lecture on air warfare to a hundred General Staff officers at Angora. He was also asked by the General Staff to approach the Bristol Aviation Company and suggest a proposition whereby that company build a factory in Turkey for the construction of their aero engines. Until December he was treated like all other service attachés and, except for the Thrace manoeuvres, allowed to see nothing of the interior organisation of the

Turkish fighting services. This policy was, however, altered at the end of the year and he was given permission to visit the aircraft factory at Kayseri and promised visits early in the New Year to the air regiments at Izmir and Eskişehir.

State Air Lines

169. The policy of the State air lines is, according to the speech of the President on the 1st November, "to establish at the earliest possible date the most modern form of communication between all our large towns and, by its own means, to link up its services with those of international air lines."

170. During 1937 the State air lines purchased from the De Havilland Company six air liners, four of which were four-engined aircraft, two twin-engined, and one small aircraft for instructional purposes. In 1936 they had purchased three De Havilland air liners, one of which crashed in November 1937. Their present passenger fleet therefore consists of eight modern British aircraft.

171. The only line operated during the year was from Angora to Istanbul, one flight each way being carried out daily, weather permitting. It was hoped that two further routes, Istanbul-Izmir and Angora-Adana, would be in operation, but, owing to lack of pilots and slowness in the construction of the air ports at Adana and Izmir these services have had to be postponed till the forthcoming year.

172. The air line between Angora and Istanbul has been run with commendable regularity and efficiency, but the service lacks good ground organisation and wireless communications and experienced pilots capable of flying in bad weather.

173. Three pilots and two mechanics were sent to England for some months to carry out courses of instruction at the De Havilland works.

Air League

174. The Turkish Air League has continued, with marked success, its efforts to collect money for the purchase of aircraft for the State, to give training in aeronautics to the young, and to popularise flying in Turkey.

175. By means of a levy on incomes and by lotteries and subscriptions, a sum approximating £1.4 million has been collected during the year.

176. Its offshoot, the Turkkusu (Turkish Bird) has also extended its activities. All large towns have branches where the young of both sexes are given ground instruction in aeronautics. A selection of these pupils amounting to some 108 took part in the annual gliding camp at İnönü and a further advanced

class of the last year's gliding pupils were given a course at the League's new Powered Flying School at Etimesut, near Angora. For this school the Air League purchased during the year ten small German instructional aircraft. Both "gliding" and "powered flying" pupils are presumably being trained with a view to forming a reserve for the air force.

VI- THE TURKISH NAVY

177. The Turkish navy continues under the rigid military control of the Great General Staff, and the senior naval officers, including even the Naval Commander-in-chief have little influence in matters of naval policy, and appear to confine their attentions to minor questions only. Three admirals are allowed on the Flag List. Vice-Admiral Şükrü Okan continues as Naval Commander-in-chief, and Rear-Admiral Mehmet Ali has recently been appointed in command of the Battle Fleet in place of Rear-Admiral Fahri, who has relieved him as senior naval officer at İzmir.

Condition of the Fleet

178. Judged by the standards of modern navies, however small, the condition of the fleet is far from satisfactory. The Yavuz, four destroyers, and five submarines are apparently in a good state of repair and are fairly well looked after, and the officers and men are of good physique and well disciplined, even if a little below the average in intelligence. But the ships are sadly lacking in the many essential improvements for offence and defence which have been added to the warships of other navies since the Great War, and the navy generally lacks all modern appliances for defending their coasts and harbours, and, of course, the knowledge of their use.

179. Only the most elementary single-ship practices are carried out, and the ships are to all intents and purposes defenceless against attack from the air. This rather depressing situation will, no doubt, be overcome when the navy starts to expand and to receive its full share of attention, but it can only be a slow process at the best.

Naval Rearmament

180. The time is, however, now approaching when an expansion of the navy may be expected. The Turkish programme of rearmament places the needs of the army first, the air force second, and the navy last. Since orders for all necessary military material have already been placed, and the placing of orders for air force material have just been completed, it seems probable that attention will very soon be given to placing orders for warships construction and naval material generally. The naval rearmament programme, owing to heavy cost, will

probably take as much as ten years to complete, and at the end of that time the fleet is expected to reach a total strength of one battle cruiser (the *Yavuz*), two large modern cruisers, eight destroyers and twenty submarines. These numbers include the four serviceable destroyers and five serviceable submarines now available.

Dockyards

181. It is reported that the work of renovation of the Golden Horn dockyard is progressing and that a sum of £T. 1 million has been set aside for the purpose. This dockyard is primarily intended for the building and repair of merchant ships. The question of the improvement and enlargement of the naval port and dockyard at Gölçuk has been lying dormant, but interest has again revived and a British firm of consulting engineers has been called in to advise on this subject.

New Construction

182. Four new submarines have been ordered and will be built in Germany, or in the recently renovated dockyard at the Golden Horn, where two have already been laid down.

Naval Estimates

183. The budget figures as published are unreliable and intended only for popular consumption. As published, 33 per cent. of the total is allowed for defence services and of this section the army receives about 77 per cent., the air force 13 per cent. and the navy 10 per cent. The total allocation for the navy is shown as £T. 6,283,826 as compared with £T. 5,761,780 in 1936-37.

184. It is of interest that an "extraordinary credit" of £T. 350,000 has been allowed to the navy for the building of "armament storage tanks."

Personnel

185. The total numbers borne, both of officers and men, are unobtainable. In 1923 the services of a large number of officers and men had to be dispensed with, and great difficulty was found in training the personnel to take their place. As far as manning the present out-of-date fleet is concerned, the position is now satisfactory, but with the limited and partially obsolete means for training available the adequate manning of the new ships projected is still a problem to be faced. It is apparent, however, that the spirit of New Turkey has overcome the previous apathy of the Turkish naval officer and that, given time and encouragement, and training on sound lines with modern appliances, these difficulties will disappear.

Turkish Naval Officers Serving in Foreign Navies

186. Four Turkish naval officers now studying in the Japanese navy have completed the first part of their courses, and will be joined shortly by four junior officers. The attachment is for three years.

Exercises and Manœuvres

187. A full programme of simple single-ship exercises has been carried out by the fleet during the year, but no attempt has been made to carry out combined exercises with the army and the air force.

Visits of Foreign Warships to Turkish Waters (Istanbul)

188. During 1937 warships visited Istanbul as shown below:

Roumanian: Destroyers *Regele Ferdinand* and *Marasti*, the submarine depôt-ship *Constanza*, and the submarine *Delfind*, all for dockyard repair. Gunboat *Capitan Dumitrescu* on passage.

Dutch: Training ship *Herzog Hendrik*.

Yugoslav: Training ship *Jadran*; flotilla leader *Dubrovnik*.

Japanese: Training ships *Yakumo* and *Iwate*.

French: Flotilla leader *Vauban*, on passage.

Argentinian: Training ship *Presidente Sarmiento*.

Greek: Cruiser *Averoff*.

Visits of Turkish Warships to Foreign Ports

189. Arrangements were made for two Turkish destroyers and two submarines to visit Italy (Venice) and Yugoslavia during September, simultaneously with a visit of the *Yavuz*, two destroyers and three submarines to Odessa and Constanza, but these visits were subsequently cancelled.

VII- MISCELLANEOUS

Foreign Concerns in Turkey

190. Further irregularities were alleged by the Turkish authorities against the (Belgian) Istanbul Electricity Company. It seemed likely that the subjects of complaint were, partly at least, fictitious and designed to create difficulties for a foreign company.

191. The Turkish Government bought out the Kadiköy Water Company, a French concern, in the month of June.

British Institutions and British Subjects

192. *Schools*- The prospects of both the British high schools in Istanbul improved greatly during the year as the result of financial assistance from the British Council and, in the case of the girls' school, the generosity of a private benefactor who guaranteed the school's overdraft up to a sum of £T. 20,000 and thus averted the closing of the institution. Moreover, there has been a welcome increase in the number of Turkish pupils attending the girls' school. The boys' school received grants (1) to liquidate its overdraft; (2) to found an engineering and chemistry section; (3) to provide increased staff and cover the expenditure necessitated by the expansion of the school to take in the sons of destitute British subjects. Grants (2) were suspended temporarily in view of deliberations which took place in London in order to devise, if possible, a radical solution of the question of the Maltese communities in the Levant. The girls' school received a grant to reduce its overdraft, and another to provide additional staff. A grant was also provided by the Council for the education of the children of the destitute British subjects at Smyrna.

193. The question of the relations between the Istanbul schools and the British Council came under review in order to avoid, if possible, the payment of Turkish "donation tax" - a heavy impost - on the Council's grants. In the past an American school has successfully contested, in the courts, a claim for the payment of this tax on the ground that the moneys which it received from the United States were not a donation, but a subsidy, granted in consideration of services rendered, by a controlling body. The desirability was therefore explored of creating somewhat similar relationship between the Council and the schools.

194. Lord Lloyd, on behalf of the British Council, visited Turkey again in April. It was largely as a result of his recommendations that the Council took the decisions recorded above.

195. *Hospitals*- After a hard negotiation, the British Seamen's Hospital in Istanbul was sold to the Red Crescent early in the year for £T. 90,000 it being understood that the purchaser would settle all taxation claims. The purchase price was payable as to £T. 50,000 immediately and £T. 40,000 in one year's time. The Seamen's Home (Philip Francis Memorial) was acquired simultaneously by the Red Crescent for £T. 9,500 which was, in effect, the price which the latter were asked to pay. The question of the future utilisation of these moneys was under consideration by His Majesty's Government during the year, but no final decision was taken. His Majesty's consul-general at Smyrna (see paragraph 218 of the report on the year 1936) was authorised, as a temporary measure, pending the results of this consideration, to use the proceeds of the sale of the hospital there to defray the medical or hospital expenses incurred by British seamen at Smyrna, or by the distressed British subjects in that town.

War Graves

196. It was recorded in the report for 1936 that His Majesty's Ambassador had approached the Ministry for Foreign Affairs with a view to obtaining facilities for the representative at Çanakkale of the Imperial War Graves Commission to continue to use the landing place at Kilit Bahr (which had been barred on the remilitarisation of the Straits) instead of having to cross from Çanak to Kilia. It became evident that this suggestion was unwelcome to the military authorities, and that Dr. Aras was unwilling to press them very hard. Since the Turks did not, in fact, impede Mr. Millington's access to the cemeteries by recognised routes, and since a fall in the price of petrol had greatly reduced the extra expenditure involved by the crossing to Kilia and thus gone far to remove one of the commission's objections, His Majesty's Ambassador suggested to the Foreign Office that it was of doubtful utility to press the matter further. This view was approved and the matter was accordingly dropped.

Claims

197. *Mixed Arbitral Tribunal*- It is pleasing to be able to record what appeared to be a definite step forward, after several years of discussion between His Majesty's Embassy and the Turkish authorities, in the direction of obtaining effective execution of the tribunal's judgments in favour of British subjects. At the beginning of the year the Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs put forward the personal and confidential suggestion that the debts arising out of the judgments should be settled by the payment of a lump sum to His Majesty's Government. This suggestion having been accepted in principle by the Foreign Office, discussions were initiated on the basis of the suggestion with the Ministry for Foreign Affairs. No concrete proposals had been advanced by the Turkish Government by the end of the year; though it was ascertained that their preparation was fairly well advanced.

198. *Other Claims*- No solution was reached in the matter of the claim of Mr. Paterson for increased compensation in respect of four chrome mines acquired by the Turkish State. As a result of pressure by His Majesty's Ambassador, however, the Turkish Government agreed to review the case afresh, but the results of this examination had not been communicated to His Majesty's Embassy before the close of the year.

Press

199. At the end of November M. Vedat Tör, the Director-General of the Press, with whom His Majesty's Embassy had established good relations, was suddenly dismissed as a result, it was said, of having written a letter which gave

umbrage to Atatürk. He was succeeded by M. Naci Kichman, an official of the Ministry of the Interior, formerly Vali of Sinop, who is hitherto an unknown quantity. Otherwise there is nothing of importance to record on this subject.

VIII-TREATIES ACTIVITIES IN 1937

With	Signed	Subject	Exchange of Ratifications	Entered into force	Remarks
Austria	Angora, October 26, 1936	Clearing		Immediate	Exchange of notes modifying agreement of July 27, 1936
Bulgaria	Sofia, September 23, 1933	Neutrality, Conciliation and arbitration.	Angora, April 5, 1937		Protocol extending validity of treaty of March 6, 1929
Czechoslovakia	Prague, May 12, 1936	Commerce			Ratified by Turkey on 16, 1937
Egypt	Angora, April 7, 1937	Friendship, Establishment, Nationality.			
Estonia	Angora, June 6, 1937	Commerce and Clearing Agreement		June 25, 1937	
Finland	Angora, June 20, 1936	Commerce			Ratified by Turkey on February 10, 1937.
France	Angora, August 6, 1936	Commerce and Clearing			Denounced on January 13, 1937.
"	Geneva, May 29, 1937	Status of Sanjak of Alexandretta.	Paris, July 22, 1937	July 22, 1937	
"	Geneva, May 29, 1937	Turco-Syrian Frontier.			
"	Angora, June 15, 1937	Commercial <i>modus vivendi</i> and Clearing Agreement.		July 1, 1937	
"	Angora, May 30, 1926	Friendship and Neighbourliness			Denounced by Turkish Government December 1937.
"	Paris, February 3, 1930	Neutrality, Conciliation and Arbitration.			Denounced by Turkish Government December 1937.
Germany	Berlin August 30, 1937	Commercial Exchanges and Payments.		September 15, 1937	Valid till August 31, 1938.
Greece	Angora, January 15, 1937	Suppression of Smuggling	Athens, November 2, 1937		

Hungary	Angora, July 1, 1937	Commerce and Clearing		July 1, 1937	
Iran	Tehran, March 14, 1937	Establishment			Ratified by Turkish Government on June 7, 1937.
"	Tehran, March 14, 1937	Telegraphs and Telephones			Ratified by Turkish Government on June 7, 1937.
"	Tehran, March 14, 1937	Extradition &c.			Ratified by Turkish Government on June 7, 1937.
"	Tehran, March 14, 1937	Judicial assistance			Ratified by Turkish Government on June 1937.
"	Tehran, March 14, 1937	Frontier security			Ratified by Turkish Government on June 1937.
"	Tehran, March 14, 1937	Customs			Ratified by Turkish Government on June 1937.
"	Tehran, March 14, 1937	Commerce			Ratified by Turkish Government on June 1937.
"	Tehran, April 20, 1937	Aerial Navigation			Ratified by Turkish Government on June 1937.
"	Tehran, April 20, 1937	Veterinary			Ratified by Turkish Government on June 1937.
"	Tehran, April 20, 1937	Transit on Trebizond route			Ratified by Turkish Government on June 1937.
Italy	Rome, December 29, 1936	Trade and Payments			January 1, 1937
Japan	Angora, October 27, 1937	Commercial			November 6, 1937
Nether- lands	Angora, March 19, 1937	Commerce			March 19, 1937
"	Angora, February 29, 1937	Clearing			March 1, 1937
Poland	Angora, July 16, 1937	Commerce			July 17, 1937
Roumania	Bucharest, September 4, 1937	Immigration			
Soviet Union	Moscow, October 20, 1937	Railways			Ratified by Turkish Government.

"	Angora, October 8, 1937	Commerce		October 8, 1937	
Spain	Madrid, December 31, 1935	Commerce and Clearing			Denounced by Turkish Government on September 30, 1937.
Sweden	Angora, December 14, 1936	Clearing and Commerce		January 1, 1937	
United Kingdom	Angora, March 1, 1930	Commerce			Provisions of treaty extended to Kenya and Uganda
"	Angora, October 7, 1937	Trade and Clearing			Exchange of notes amending Schedule IV of Agreement of September 2, 1936.
Yugo- slavia	Angora, October 28, 1936	Commerce			Ratified by Turkish Government.
"	Angora, October 28, 1936	Establishment			Ratified by Turkish Government.
"	Belgrade, December 17, 1934	Opium Control	Angora, March 8, 1937		Was in force from January 1935.
"	Angora, July, 3, 1934	Civil Convention	Belgrade, April 24, 1937		

International Conventions, &c.

Date and place of signature	Subject	Date of ratification or adherence by Turkish Government
Bucharest, October 12, 1936	Inter-Balkan Postal Co-operation	April 3, 1937
Geneva, June 26, 1936	Drug traffic	May 27, 1937.

F.O. 371/21935/E. 2214/1.

No. 207

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 163

ANGORA, April 9, 1938

My Lord,

1. I have the honour to acknowledge receipt of the despatch No.136 (E1193/135/44) of March 31st by which Your Lordship was so good as to request an expression of my views on the steps which it might usefully be open to His Majesty's Government to take with a view to counteract the increased influence that Germany may be expected to exercise over Turkey, now that Austria has been absorbed into the German Reich and that the latter has thus emerged as a predominant power in Central Europe.

2. In my appreciation it is axiomatic that Turkey will prove herself most unwilling to be drawn into the economic, and far less into the political orbit of the Reich, and that the degree of her resistance to German overtures in either or both of these directions will be determined in the first place by Turkey's stubbornness in pursuing her established policy in which political commitments to Germany play no part, and in the last resort by the threat to Turkish national security which a rejection of German advances might involve: a consideration which clearly raises the question of the support, moral or other, on which Turkey would feel able confidently to count in the event of German resentment at an unyielding Turkish attitude.

3. I feel it difficult to reply adequately to Your Lordship's question solely in the light of Anglo-Turkish relations, and I must ask for your indulgence if this paper appears to digress in some degree from your terms of reference.

4. As regards the attitude of Turkey towards the United Kingdom, there is little that can be added to the series of reports which your Department has received from this Embassy during the last four years. The conclusions might be summarily recapitulated as follows:- the *Weltanschauung* of his Majesty's Government in the United Kingdom as regards the ordering of world affairs and the basis of international relationship appeals far more closely to Turkey than that of any other Great Power: that of Germany probably appeals least. Peace, security and untrammelled internal development in the political, cultural, and economic domains are the watchwords of Turkish policy. The British outlook, so long as it can be made to prevail, virtually assures the enjoyment of these inestimable benefits to Turkey: the German outlook threatens them. Experience, eaten to the bone, has shown Turkey that German friendship is at least as dangerous as German hostility; for it spells vassalage. From 1914 to 1918 Turkey kept her pledged word to Germany: in the process the Ottoman Empire was lost:

all vain regrets for the loss of areas inhabited by non-Turkish populations have long since been abandoned here: As Monsieur Atatürk said not long ago, "the sick man is dead: but he has left behind him a number of lusty children". Turkey has not a second Empire to lose: nor has she to-day any wish to create one: in developing her still extensive territory, each year becoming more homogeneously Turkish, she has enough to keep her busy for a century. The rulers of Turkey today, among their many responsibilities, are most keenly alive to their duty to the Turkish people: it is by the measure of their success in raising up that people, corrupted by centuries of misgovernment, shattered in a dozen wars, to enjoy in peace the benefits of civilization and prosperity, that they will accept the judgment of future generations. In their settled policy there is thus no room for adventure, nor for pan-Islamism, nor for pan-Turanism.

5. In the sphere of Turkey's external relationships, her position is aptly and succinctly described in Doctor Aras' recent message to Herr von Ribbentrop, of which I had the honour to bring the gist to your confidential knowledge in my Telegram No.88 of March 28th. I will quote the passage here for convenience of reference:-

"Turkey enjoys very friendly relations with Russia and never forget the support and assistance which Russia gave her in the early days of Kemalist Republic. Turkey also enjoys the friendliest possible relations with the United Kingdom who, besides being likewise devoted to peace and security, is giving her assistance in her development which goes beyond Turkey's expectations. It would therefore be utterly impossible for Turkey to belong to any combination or make any engagements which could conceivably be harmful either to the United Kingdom or to Russia. Turkey is bound to her western neighbours by the Balkan Pact, and to her eastern neighbours by the Pact of Sa'dabad. She will faithfully fulfil the engagements she has accepted in each case. It is entirely impossible for Turkey to consider and fresh political orientations or engagements except in consultation and agreement with both sets of partners. This being said, Turkey appreciates German friendship and Germany can be assured that Turkey will not join in any combination directed against her."

6. But I may add this, and my authority for the immediately ensuing statements is Doctor Aras himself. Turkey is fully aware of the change of equilibrium in Central Europe which Austria's absorption by the Reich has brought about: she is equally alive to the consequent possibilities of encroachment on the liberties of Czechoslovakia and of a disturbance of the equilibrium in South East Europe. The appearance of Germany as an effective force, no matter under guise, on the shores of the Adriatic, the Ægean or the Black Sea would represent for Turkey the danger that she dreads most. She would, I think, feel herself confronted, especially as regards the Ægean or the

Black Sea, with a choice between fighting, in company with such allies as she could find, to check German expansion, and tamely acquiescing in a position of subservience to the power and ambitions of a militant Reich.

7. Turkey's choice will be determined by that of the United Kingdom if it became apparent that Germany is seeking the hegemony of Europe, heedless of public law and of other interests except her own. Participation in a commonwealth of nations under the aegis of Berlin, such as Herr von Papen is reputed to have outlined has no attraction for Turkey.

8. But Turkey considers that in the interval and while there is yet time to mobilize the moral forces that may raise a barrier to German expansion without resort to arms, her responsibilities do not end with herself alone. Her frontier against German expansion is the northern frontier of the Balkan Entente. The Balkan Entente, disrupted by German penetration, may desert Turkey: in which case Turkey can still fall back on the United Kingdom and Russia in a struggle to preserve the unfettered independence of her national life and of her action as a State: but Turkey will not desert the Balkan Entente. She will strain every nerve to keep it together, and persistently to weld it yet more closely into an international unit that will not bend to the German will, but at the same time will never threaten legitimate German interests. Turkey feels that the lead in the Balkan Entente rests with her, and that the careful building up of her national defence forces gives her the power and the right alike to wield it.

9. Her own security, her power to influence her Balkan allies, and henceforth her capacity of resistance to eventual German pressure, would manifestly be greatly enhanced if, following on a Mediterranean agreement between the United Kingdom and Italy she, together with France and her two Mediterranean Balkan allies, could be associated with the system of guarantees ensuing therefrom. The Turkish desiderata in this respect were outlined in my Telegram No.71 most confidential of March 14th.

10. The omens in this regard are at the moment not propitious and you have been so good as to acquaint me with the stumbling blocks in the way of realization. His Majesty's Government however, will no doubtless not lose sight of the matter. Turkey regards it as one of fundamental importance. His Majesty's Government would most certainly earn deep Turkish gratitude and greatly strengthen their influence with this country if, by some formula, they found means to secure Turkey's main objectives in this regard.

11. Although I realize that there are many factors in this Mediterranean problem which necessarily escape my appreciation, besides all that hinges on the outcome of the conversations now pending in Rome, I nevertheless wish to include the point because it is definitely a circumstance in which British support

for Turkey would actively counteract any attempt by Germany to increase her influence here, and as such is entirely pertinent to your inquiry.

12. In the foregoing paragraphs I have tried to trace in a condensed form the Turkish background in the hope of facilitating your consideration of the matters in hand.

13. Leaving aside, as you request me, the question of British financial and economic assistance to Turkey - and indeed I have nothing to add in this regard to paragraphs 10 to 12 in my despatch No.100 of March 31st - I will turn to your specific questions.

14. In my opinion the change in the situation brought about by the incorporation of Austria in the German Reich has neither moved Turkish policy from its settled channel, nor diminished in any way the earnest desire of the Turkish Government to cooperate fully and intimately with His Majesty's Government and, so far as in their power lies, to abet the efforts of His Majesty's Government to ensure peace, security and international collaboration.

15. There is no disposition whatever on the part of the Turkish Government to blame His Majesty's Government for not seeking to redress the Austrian position by force of arms. The inclination here is to regret the methods used by Germany to secure her ends in Austria, but not to quarrel with the result which was thought to be inevitable sooner or later, with the growth of German strength. There is, I sense, relief that no hostilities followed Herr Hitler's *coup* of March 11th, hostilities which would almost certainly have degenerated into general war. There is a keen appreciation of the British doctrine that automatic engagements to take military action should be limited to regions where vital interests are involved. Alongside this there is a feeling that, even though the Western Powers were probably right in the case of Austria to accept the *fait accompli*, their position and influence will be fatally compromised if another German *coup de force* is tolerated, e.g. vis-à-vis of Czechoslovakia: for then no neighbour can have any real security, and those who are not neighbours to-day may easily become neighbours tomorrow. Turkey looks to the United Kingdom as the core of eventual resistance to these processes, as the pivot on which the salvation of Europe will turn, as the stronghold of international decencies. I do not think it has even occurred to Turkish statesmen that England can fail to discharge this trust, and the acceleration of British rearmament is their guarantee that she will fulfil it. So long as she does so resolutely, by diplomacy so long as diplomacy avails, by war if there be no other recourse, Turkish diplomacy and Turkish arms will, in my firm opinion be wielded in her support.

16. Meanwhile every sign of British interest in Turkey, every British appreciation of the staunchness of Turkish friendship, and of the realities of

Turkey's will to peace, will be highly valued in this country; the more so if it is accompanied by a recognition of the tremendous personal influence on these matters which the President of the Republic has wielded with such conspicuous sagacity and resistless energy.

17. For these reasons I am of opinion that a visit to this country by a leading British Minister of State would have excellent results. I have had it in mind for some time past to make a suggestion to this effect. Clearly the visit could best be made by the Secretary of State for Foreign Affairs, but realizing the immense burden that rests on Your Lordship's shoulders, and has rested on your predecessors, I have hitherto refrained. Since the events of March 11th, I am bound to recommend that such a visit be undertaken. One after another the statesmen of powers, great and small, have made visits to Angora: they have come from Russia, Roumania, Yugoslavia, Greece, Iraq, Afghanistan and from Iran the Shah himself, and today the Minister for Foreign Affairs of France, Italy and Germany are planning to come. Doctor Aras went to London for the funeral of King George V: General Ismet İnönü attended the Coronation of Their present Majesties. So far as I am aware no British Minister of Cabinet rank has as yet visited Kemalist Turkey. It is true that King Edward VIII visited Istanbul, informally, in 1936. The success outstripped all reasonable estimates. In a few hours His Majesty became the idol of the Turkish crowd.

18. I feel that an attention of this kind is owing to Turkey: I am sure that it would be most warmly welcomed. I am not however insensible of the difficulties. As regards personalities it may well prove impossible for Your Lordship to spare the time. Would it perhaps be possible for the Secretary of State for Home Affairs to do so? Failing a prominent Minister of the Crown, could the visit be suitably entrusted to a senior statesman of, say, the standing of Mr. Lloyd George or Mr. Winston Churchill? Or could the visit be undertaken by a member of the Royal Family?

19. Whoever the envoy, he should be equipped, I beg leave to suggest, to exchange views with Monsieur Atatürk and with the Turkish Cabinet Ministers, on the broad subject of world affairs as well as on the narrower one of Anglo-Turkish relations. Moreover, to ensure complete success I think it would be advisable that the visit should produce some concrete result, which would furnish to the man in the Turkish street public proof of British interest in and sympathy for Turkey. This clearly would need to be carefully thought out in advance.

20. As regards the moment, a good one in my view would be October 29th next, the 15th anniversary of the Kemalist Republic. If so, I ought to receive early authority to engage the date, so to speak, in advance. It would be inadvisable for such a British visit to share the day with delegation of another

great power, and I am confident that the Turkish Government, if forewarned of our intention and if still uncommitted to others at the time, would most willingly make the British visit the focal point of their celebrations. It would also probably be possible to arrange that Count Ciano's projected visit, and maybe that of Herr von Ribbentrop also, should be postponed till November or December. If you decided to adopt this project, the preliminary arrangements should however be made with the Turkish Government at as early a moment as possible.

21. A naval visit, especially if the squadron were commanded by the Commander-in-Chief in the Mediterranean in person would, I think, be greatly welcomed by the Turkish Government and people alike. The demonstration would be even more impressive if the naval visit also took place in connection with the celebrations of October 29th, supposing of course that this were agreeable to the Turkish Government. But the aspect of a naval visit to which I would myself attach importance as most likely to impress the Turks would be the size, power and up-to-dateness of the visiting vessels. Here however there is a difficulty. If the Commander-in-Chief flew his flag in *Queen Elizabeth* or *Warspite*, the tonnage of the visiting squadron would already exceed the limit for such purposes laid down in the Montreux Convention, and tonnage in excess of that limit can only enter the Straits at the express invitation of the Turkish Government.

22. I may furthermore beg Your Lordship to consider the possibility of some personal attention to Monsieur Atatürk. It is he who some four years ago gave Turkish policy its first anglophil inflection, it is he who, notwithstanding the anxieties of the "sanctions" period, the increasing military power and political magnetism of the totalitarian States, and the apparent weakness of the western democracies, has never wavered and has continued to strengthen Turkish confidence in the United Kingdom. It would not, I take it, become us to present him, as one of the dictatorships might wish to do with e.g. a squadron of aircraft or other lethal weapons, but I would beg Your Lordship to consider the possible conferment on him by one of the great English Universities of an honorary degree. His title to such recognition of his efforts to encourage education, learning and research on modern lines in this country is a really notable one.

23. It will of course always remain true that tangible assistance has more value than demonstrations of goodwill, however sincere these be.

24. Given my personal relations with Doctor Aras it is always possible for me to discuss matters with him, on the understanding that if nothing results, nothing has been said. It might perhaps be useful to ascertain whether there is any particular form of friendly demonstration the Turkish Government would

themselves welcome, and to test Doctor Aras' reaction to any of the suggestions made in this despatch that may command your approval.

25. A suitable opportunity for the purpose would be from April 18 to 23, after His Excellency's return from Egypt and before his visit with the Turkish Prime Minister to Greece.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21930/E. 2170

F.O. 424/282, part 35, p.67-71, No.27.

No. 208

Sir P. Lorainé to Viscount Halifax

No.116.

ANGORA, May 16, 1938

(Despatched, May 16, 1938, 9.02p.m.)

(Received May 16, 1938, 9.30 a.m.)(sic.)

Your telegram No.75.

Prime Minister and Minister for Foreign Affairs returned to Angora yesterday morning and I have since seen them both. There is a really marked satisfaction at decision of His Majesty's Government of which they received first news on May 13th in Sofia. They by no means underrate its material importance; but they value even more highly its moral significance. When the matter can be publicly announced they expect a marked and most favourable effect on Turkish public opinion.

President of Republic is also highly appreciative, his comment to Prime Minister was "that shows that we are on the right road".

Dr. Aras says this striking proof of British friendship and confidence towards Turkey will also assist forthcoming reconciliation between Bulgaria and Balkan Entente, regarding which please see my telegram No.115. *

F.O. 371/21919/E. 2872.

*Bu telgraf üzerine Foreign Office'de şu not düşülmüştür:

"The question of making an announcement is being considered on another paper. It is unlikely that there will be any announcement this end, but I think we should have no objection to the Turks making announcement, if they wish so, in their.

Bowker, 17/5"

No. 209

Mr. C. W. Baxter to Sir P. Loraine

No. 210.

FOREIGN OFFICE, May 20, 1938

Sir,

I have received Your Excellency's despatch No. 163 (210/13/38) of the 9th April regarding the possibility of taking measures to counteract the increased influence which Germany may be expected to exercise over Turkey as a result of the absorption of Austria in the German Reich, and I thank you warmly for this most helpful expression of your views.

2. The general question will continue to receive consideration. In the meantime it may be useful to you to have my preliminary observations on the various suggestions which you put forward.

3. In paragraphs 9-11 of your despatch you revert to the proposal that Turkey, together with France, Greece and Yugoslavia, should be associated with the system of guarantee ensuing from the recent Mediterranean agreement between the United Kingdom and Italy. It does not appear that Turkey or the other members of the Balkan Entente would derive much advantage from making the same declaration as is made by the United Kingdom and Italy in the recently reaffirmed Anglo-Italian Declaration to the effect that neither side "desires to modify, or, so far as they are concerned, to see modified the *status quo* as regards national sovereignty of territories in the Mediterranean area". For such a measure to be of assistance to Turkey and the other Powers it would be necessary to add to the Declaration some understanding providing for consultation between the various Powers concerned in the event of any change or threat of change in that *status quo*. Such a proposal raises, as you already know, numerous difficulties, not the least of which is Italy's dislike of multilateral instruments of this kind. Nevertheless, I appreciate Your Excellency's assessment of the value which Turkey would attach to such an arrangement and will bear it in mind for re-examination after the results of the present conversations between France and Italy are known.

4. As you will have seen from my despatches Nos. 142 and 103 of the 26th April to His Majesty's Representatives at Athens and Belgrade respectively, your suggestion of a visit of some leading British Minister of State, or other eminent person, is being examined in a somewhat widened scope. The practical difficulties involved are however considerable, and you should hold out no hope to M. Aras that it will be possible to put this suggestion into effect. It may, in any case, be difficult to find a suitable subject to form the "concrete result"

which you consider it desirable that such a visit should have, and I shall welcome any suggestions you may have to make regarding this point.

5. From paragraph 21 of your despatch I infer that, in your opinion, the Turkish Government would be disinclined to issue the express invitation which alone would make it possible for the Commander-in-Chief, Mediterranean, to visit Istanbul in a fitting manner, i.e. in his flagship. If this is so, I shall be glad to learn whether, in Your Excellency's opinion, a naval visit on less imposing lines would be helpful for the purpose which we have in mind.

6. There remains your suggestion that some personal attention should be paid to M. Atatürk. This, likewise, is receiving consideration.

7. With reference to paragraph 24 of your despatch, I have no objection to your consulting M. Aras personally and informally in the matter, but it would be better for the present to leave the initiative to him as regards making suggestions.

8. I am sending copies of your despatch and of this reply to His Majesty's Minister at Athens.

I have, &c.

(For the Secretary of State)

C. W. BAXTER

F.O. 371/21930/E.2170.

No. 210

Sir Launcelot Oliphant to Sir P. Loraine

(E 217/135/44)

21 st May, 1938

We are sending you by this bag a preliminary official reply to your despatch No.163 of the 9th April, about the possibility of counteracting the increased influence which Germany may be expected to exercise over Turkey as a result of the *Anschluss*.

I am sorry that it was not possible to send you instructions in time for you to discuss matters with M. Aras, as suggested in paragraph 25 of your despatch, before his visit to Greece on the 23rd April. I do not think, however, that the matter is one of any great urgency, especially now that we hope to be able to obtain for the Turks the credits which they desire.

As regards the suggestion of a visit to Turkey by some prominent British personality, you will see from paragraph 4 of our official despatch that we are referring you to a wider proposal now under consideration for similar visits to Athens and Belgrade. One point for consideration is whether a tour embracing the various capitals would have as great an effect as would separate visits (on different occasions or any rate by different people) to each capital. For instance, in the case of the recent visit of Princess Alice and Lord Athlone to Saudi Arabia, we were insistent on not spoiling the effect of this visit by visits to Bagdad, Tehran or Amman -glad though the travellers would have been to see Bagdad etc. In the case of Angora, it is possible that the visit might loose some of its force if it were followed or preceded by visits to Belgrade and Athens. If you should feel strongly on this point please do not hesitate to let us know.

In paragraph 6 of your despatch, we refer to your suggestion that some personal attention should be paid to the President, but we only say that this is receiving consideration. The position as regards the possible conferment on him of an honorary degree by either Cambridge or Oxford is not very hopeful. Neither Cambridge nor Oxford confers honorary degrees *in absentia*. We are told however, that there is at Oxford another form of honorary degree, namely an honorary degree by diploma, which is conferred by a special delegation. This is conferred only on the rarest occasions. It might be very difficult, we understand, to convince the University that M. Atatürk's qualifications and achievements were so exceptional as to merit such an unusual honour. Indeed, they might see special difficulties in conferring such an honour on a "dictator."

One alternative suggestion which has been tentatively advanced here is the bestowal on M. Atatürk of a G.C.B. Such a suggestion should not even be hinted at in conversation with M. Aras, especially as we have not mentioned it to the Palace. There would be great difficulties in the way of any such proposal, and I can hold out no hope of our being able to convince the Palace of the propriety of such a suggestion. Nevertheless, you may perhaps wish to think the matter over and let us have your personal views. I am not entirely in favour. In other neighbouring countries hopes or jealousies might be aroused. For another thing, it might be difficult to explain why we were advocating the bestowal of such an honour on M. Atatürk rather than on Dr. Salazar, our Portuguese ally, with whom we are so anxious to stand well these days.

LANCELOT OLIPHANT

No. 211

*Sir P. Loraine to Sir L. Oliphant*British Embassy,
ISTANBUL, 2nd June, 1938

My dear Lancelot,

Very many thanks indeed for your letter of May 21st. I am replying by this bag to your despatch No.210 on the same subject. You will see from my report that in my opinion the idea of Mediterranean arrangements and a naval visit can be dropped for the time being any way.

The situation has been much changed by the signature of the Credits and supplementary Clearing agreements. We have now agreed to give the Turks the material assistance which, from the outset, I regarded as more effective than spectacular demonstrations.

There remain the visit to Angora of a high British personage, and a personal attention to Atatürk. To these I am disposed to cling. As regards the former I do not like the idea of its being linked with a tour including Athens and Belgrade. I'm sure your reasoning about the journey of Princess Alice and Lord Athlone was right, and is the proper analogy in the present case.

As regards the latter, I don't fancy the G.C.B. Atatürk could not wear it, they neither give nor wear decorations here, and I think myself he might be embarrassed at being offered it. His people too might tell him it was not important enough, one Sultan having had the Garter. But apart from the latter argument, there is enough against the idea. For it would not necessarily seem very important to him: and we cannot run even a risk of being told, however politely, that it is not particularly welcome.

I like the honorary degree best. I am only too well aware of the difficulties. As regards his qualifications, they are considerable. I attach a summary of them. But is he a "dictator"? I think myself that technically he is not. He has no executive functions: he is head of the State: he cannot give orders to Courts of Law; he does not possess the power of pardon and amnesty; he is not even the embodiment of national sovereignty, which resides in the Grand National Assembly. And I don't think this is mere hair-splitting. However, doubtless it's a matter of opinion. Certainly his position is not that of Hitler or a Mussolini. Have we an authoritative definition of a "dictator".

If we knock out the G.C.B. and you find the University degree impracticable (though I fancy one of the Universities would yield to an express wish of the Government), we are perhaps not necessarily at the end of our tether.

Here are some "tentatives"; there are probably lots of objections, but you can't knock down nine pins unless they are stood up first!

Field Marshal,

Colonelcy of a British Regiment,

Gift of a flying boat yacht, filled with lovely gadgets.

Well - maybe we'll be able to continue the discussion in London, Inshallah!

Atatürk has deserved well of the whole learned world by raising the cultural and social level of a whole nation, by his efforts to infuse a western civilization into his people, by promoting the fine arts and by his personal encouragement of historical, linguistical and archaeological research. He has moreover shown himself a careful guardian of the immense storehouse of historical treasure contained in the limits of modern Turkey, and deserves the gratitude of scholars from all parts for teaching his people to respect these treasures; for training up a body of Turkish historians and archaeologists and for granting more facilities to foreign savants.

Here are some of his achievements:-

1) Foundation of a University at Ankara; projected foundation of another at Van; opening of research institutes; education now universal; illiteracy practically abolished; encouragement of the study of English.

2) Adoption of Latin characters for alphabet; of the Gregorian calendar; of the metric system and of family names.

3) Emancipation of women; woman suffrage; women judges, deputies, lawyers, doctors etc.; abolition of polygamy.

4) Introduction of western civil, commercial and criminal codes. Improvement of justice; prison reform.

5) Care of the peasant by making him a land owner, and of the worker by modern labour laws; adoption of western social customs and dress; multiplication of public health centres; encouragement of sports; suppression of drug traffic.

6) Establishment of museums, picture galleries, concerts of classical music; encouragement of sculpture and painting.

Yours ...

PERCY

No. 212

Mr. Morgan to Viscount Halifax

No. 325

ISTANBUL, July 1, 1938

(Received July 7, 1938)

My Lord,

I have the honour, with reference to Sir Percy Loraine's despatch No. 281 of the 3rd June, to report that the Amnesty Bill was adopted by the Grand National Assembly on the 29th June. The text of the Bill has not yet been published, but I understand that it covers, as foreshadowed, the 150 persons referred to in the Lausanne peace settlement and the persons condemned by the Independence Tribunals, and also officials condemned by special commissions to dismissal and loss of pension rights.

2. The Prime Minister referred to this Bill in his speech of the 29th June, other portions of which have been summarised in separate despatches. The general sense of M. Bayar's remarks, which I need not report in detail, was that the republican ideal had been realised beyond all hopes; that the republic was as solid as granite and feared nothing and no one; and that the Assembly could well invite persons who had rejected and betrayed the present régime to come and witness its achievements, and then tell them that they were pardoned. Moreover, since Turkish unity and the Turkish régime were a block of steel, the Turkish people wished to advertise this fact to the world at large, and this was the second object of the pardon.

3. His Excellency then stressed the determination of the revolution to continue in the way of sacrifice and virtue and to pursue its work in the interests of the nation, and terminated this part of his speech by a fresh and distinctly emphatic, warning that no foreign political movement, whether of the Left or the Right, would be tolerated in Kemalist Turkey. It would encounter, he said, first the laws of the country and would then "crumble before the dash and the attack of men animated by revolutionary fire."

4. I would add that, to judge by Yunus Nadi's recent editorials on the subject, the question of the amnesty led to considerable searching of heart amongst a section, at any rate, of the Assembly. In particular, a letter addressed to Yunus Nadi by an individual in Aleppo, abusing his person and announcing *inter alia* that the 150 would return to Turkey despite everything, led to a retort in that extravagant author's most acrid style, in which he expressed the view that any Deputy would be perfectly justified in voting against the measure.

I have, &c.

JAMES MORGAN

No. 213

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 421.

ISTANBUL, August 18, 1938
(Received August 24, 1938)

My Lord,

I have the honour with reference to Mr. Morgan's despatch No. 325 of the 1st July, to transmit to your Lordship herewith a translation of the Amnesty Law (No. 3527), which was published in the *Official Gazette* of the 16th July. This enactment follows the lines indicated in Mr. Morgan's despatch under reference.

2. There appears at first sight to be a contradiction between the last paragraph of article 2, which lays down the consequences arising from the application of Law No. 1064 shall remain in force, and article 6, which abrogates that law. I enclose, for convenience of reference, a copy of law No. 1064, which was directed against the 150 persons referred to in the Lausanne peace settlement. I am, however, advised that the intention of the last paragraph of article 2 of the present law is to prevent persons amnestied under it from claiming the reversal of decisions taken under Law No. 1064, whereby they had been, for instance, deprived of their rights of inheritance.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 424/282, part 36, p. 13, No. 13.

Enclosure 1 in No. 213

Loi d'Amnistie No. 3527 du 7 Juillet 1938, votée le 29 Juin 1938
(*Gazette Officielle*, No. 3961, du 16 Juillet 1938)

(Traduction)

Article 1- Ceux qui ont été condamnés par la décision des Tribunaux de l'indépendance sont amnistiés.

Cette amnistie embrasse toutes les conséquences et effets juridiques et accessoires des pénalités exécutées et non-exécutées.

Art. 2- Les personnes dont les noms sont énumérés dans la liste de 150 personnes mentionnée dans la déclaration et le protocole d'amnistie signée le 24 Juillet 1923 à Lausanne, sont amnistiées.

Toutefois, il ne sera pas alloué de pension de retraite à ces personnes pour leurs fonctions antérieures, et elles ne peuvent être engagées et employées, pendant la durée de huit ans à partir de l'entrée en vigueur de la loi, à des emplois considérés comme services publics par l'article 20 du Code pénal turc et en vertu d'autres lois.

Toutes les conséquences juridiques et les opérations découlant, avant la mise en vigueur de la présente loi, des dispositions de la Loi No.1064 restent en vigueur.

Art.3- Sont annulées les décisions concernant les personnes dans le cas desquelles les commissions spéciales formées en vertu des Lois No.347 et No.854 des 25 septembre 1339 (1923) et 26 mai 1926 ont décidé qu'elles ne seront plus employées au service de l'Etat, ainsi que les décisions prises par la Haute Commission de Décision instituée par la Loi No. 1289 du 24 mai 1928 et par la Section civile du Conseil d'Etat en vertu de l'article 12 de la Loi No.2330 du 26 octobre 1933, et confirmant après examen les décisions précédentes.

Toutefois, ceux pour lesquels les décisions prises à leur égard ont été ainsi annulées ne peuvent être employés comme fonctionnaires appointés, avant un délai de deux ans après la mise en vigueur de la présente loi.

Art. 4- L'amnistie et l'annulation des décisions susmentionnées n'embrassent pas les opérations disciplinaires prises ou à prendre en vertu des lois des juges et des fonctionnaires à l'encontre de ceux qui profitent des dispositions des articles 1er et 3, et en vertu des lois annexes et des autres lois particulières; elles n'embrassent pas non plus les pénalités d'expulsion de la carrière militaire et les décisions concernant leur radiation de l'armée.

Art. 5. Les personnes qui profitent des dispositions d'amnistie et d'annulation stipulées dans les articles 1er et 2 peuvent être déchues du droit de nationalité en cas de besoin par décision du Conseil des Ministres.

Art. 6. La Loi No. 1064 du 28 mai 1927 est abrogée.

Art. 7- Cette loi entre en vigueur à partir de la date de sa publication.

Art. 8- Le Conseil des Ministres est chargé de l'exécution de la présente loi.

E.O. 424/282, part 36, p. 14, No.13/1.

Enclosure 2 in No. 213

Loi No. 1064 du 28 Mai 1927, relative à la Déchéance de la Nationalité Turque des Individus portés sur la Liste de 150 Personnes dont il est question dans la Déclaration et le Protocole d'Amnistie générale dressés à Lausanne
(Journal officiel, No. 608, du 15 juin 1927)

Article 1- Les individus dont les noms figurent sur la liste de 150 personnes dont il est question dans la déclaration et le protocole d'amnistie générale, du 24 juillet 1923, dressés à Lausanne, sont déchus de la nationalité turque.

Art. 2- Les susdits individus sont privés dorénavant de tout droit de propriété et d'héritage en Turquie.

Art. 3- La présente loi entre en vigueur à partir de la date de sa publication.

Art. 4- Le Conseil des Ministres est chargé de l'exécution de la présente loi.

F.O. 424/282, part. 36, p.14, No.13/2.

No. 214

Lord Chilton to Viscount Halifax

No.456.

MOSCOW, October 28, 1938

My Lord,

I have the honour to transmit to Your Lordship, herewith, a summarised translation of an article in the "Izvestiya" of October 20, and a translation of an extract from the journal "Foreign Trade" No.8, on the subject of the Soviet Pavilion at the International Fair at Izmir (Turkey) which opened on the 20th August last.

2. The statement supplied to the "Izvestiya" by M. Gorbachev, the Commissar of the Pavilion, contains a judicious admixture of Party doctrine and is no doubt in large measure designed to ensure that his political soundness is recognised by the Soviet authorities. However that may be the comprehensiveness of Soviet participation in the Fair as indicated by M. Gorbachev and by the article in "Foreign Trade" shows that the Soviet authorities are taking the matter seriously and are doing all they can to improve still further their trade relations with Turkey. The knowledge that the United Kingdom, and more recently Germany, have granted large credits to Turkey has doubtless acted as an additional spur to their efforts. That these efforts have been largely successful is shown by the following figures:- In 1934 Soviet exports to Turkey amounted to 53, 013 tons valued at 5,438,000 roubles whilst in 1937 the figures were 94,929 tons valued at 33,809,000 roubles, i.e. an increase in volume of nearly one hundred per cent and in value of just over six hundred per cent.

This latter figure may have included some of the plant of the textile mill at nazilli which was supplied by the Soviet Union.

3. I might add that in an article in the "Journal de Moscou" of October 25th, written on the occasion of forthcoming celebrations of the fifteenth anniversary of the foundation of the Turkish Republic, it is stated, after laudatory references to the progress made under the leadership of Kemal Atatürk, that in the present alarming international situation the Turkish Republic may find itself once again threatened with the loss of its national independence. By blackmail, threats, and all kinds of political artifices, and by what they call peacefull economic and financial penetration, the aggressor States, profiting by the tolerance of certain democratic Powers, were trying to establish their influence in Turkey. This policy, the article states, found advocates in Turkey itself among certain commercial circles attentive not to national interests and the independence of the country, but to narrow class interests. These fascist agents were trying to separate the Turkish Government from the pacific Powers and from the principles of collective security, through which alone Turkish national independence could be maintained.

4. I am sending a copy of this despatch to His Majesty's Ambassador at Angora and to the Department of Overseas Trade.*

I have, &c.

CHILSTON

F.O. 371/21929/E. 6465.

* Bu yazının altına Foreign Office'de şu not düğülmüş:

Minutes

From the political point of view there is no sign of an improvement of Turko-Soviet relations; rather the reverse. The coolness seems to be largely on Turkey's side, and, as Para 3. of this despatch shows, the Russians would not be averse to a rapprochement. Evidently the acceptance by Turkey of 12.5 million pounds credits from Germany has caused pains and surprise at Moscow.

Q: Copy B. Of T.

(Initial) J.R.

5/XI

No. 215

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.194.

Telegraphic.

ANGORA, November 10, 1938

(Received November 10, 1938)

President of Republic died at about 9 this morning. The King informed.

F.O. 371/21926/E. 6638.

F.O. 424/282, part 36, p.30, No.36.

No. 216

*Ministère des Affaires Etrangères de Turquie
Aux Missions Diplomatiques Accréditées à Ankara*

No. 23731/74

Le Ministère des Affaires Etrangères a le très vif regret de porter à la connaissance de Leurs Excellences Messieurs les Chefs des Missions que le Président de la République ATATÜRK est décédé le 10 Novembre à 9h. 05 du matin.

Il a l'honneur de les informer que Monsieur Abdülhalik Renda, Président de la Grande Assemblée Nationale de Turquie a assumé, en vertu de l'Article 33 de la Loi d'Organisation Constitutionnelle l'intérimat de la Présidence de la République.

Ankara, le 10 Novembre 1938

F.O. 371/21926.

No. 217

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.195. (R)

ANGORA, November 10, 1938
(Despatched November 10, 1938 5.49 p.m.)
(Received November 10, 1938 8.35 p.m.)

IMMEDIATE

Official communiqué now announces the death of the President of the Republic and the temporary assumption of the presidential functions by the President of the Grand National Assembly. Latter has convoked the Assembly at eleven a.m. on November 11th with the purpose of electing a new President in accordance with Article 34 of the Constitution.

F.O. 371/21926/E. 6647.

No. 218

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.569.

ANGORA, November 10, 1938
(Received November 18, 1938)

My Lord,

I have the honour, with reference to my telegrams Nos. 194 and 195 of the 10th November respecting the death of the President of the Republic, to transmit to your Lordship herewith for purposes of record a copy of the bulletin

published by the Anatolian Agency and containing the final medical report announcing the demise of M. Kemal Atatürk, the governmental communiqué and the communiqué issued by the President *ad interim* of the Republic, M. Abdulhalik Renda.

2. As your Lordship will observe, the governmental communiqué pays an eloquent tribute to the late President and expresses the confidence of the Government in the support of the nation in their duty to maintain the existing order. Stating that in accordance with the Constitution the President of the Grand National Assembly will assume *ad interim* the functions of President of the Republic and that, similarly in accordance with the Constitution, the Assembly will proceed without delay to the election of a successor, the communiqué adds that the people, Government and armed forces of Turkey will rally unwaveringly to the support of the man who is chosen.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21926/E. 6834.

F.O. 424/282, part 36, p.31-32, No.39.

Enclosure 1 in No. 218

Rapport médical

Le 10 Novembre 1938

Bulletin délivré par les médecins traitants et consultants d'Atatürk:

La gravité de l'état général du Président de la République Atatürk empirant chaque moment après la publication du bulletin d'hier, la nuit, à 24 heures, notre Grand Chef est décédé ce matin, jeudi, 10 novembre 1938, à 9h.05 dans un profond coma.

Médecins traitants: Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp

Prof. Dr. M. Kemal Öke

Dr. Nihat Reşat Belger

Médecins consultants: Prof. Dr. Akil Muhtar Özden

Prof. Dr. Hayrullah Diker

Prof. Dr. Süreyya Hidayet Serter

Dr. M. Kamil Berk

Dr. Abrevaya Marmarah

F.O.371/21926/E. 6834.

F.O. 424/282, part 36, p.31-32, No.39/1.

Enclosure 2 in No. 218

Communiqué officiel du Gouvernement de la République Turque

Le rapport que viennent de publier les médecins traitant et consultants déclare qu'Atatürk s'est endormi du sommeil éternel.

Par ce douloureux événement, la patrie turque vient de perdre son grand édificateur, la nation turque son grand chef, l'humanité un très grand fils. Le cœur saignant, nous présentons à la nation nos condoléances les plus profondes de cette indescriptible perte qu'elle a subie. Nous ne pouvons puiser de consolation que dans nos sentiments d'attachement à la grande œuvre du disparu, et dans notre résolution de continuer à nous consacrer au service de notre chère patrie.

Et nous nous devons de déclarer avant tout que cette grande œuvre immortelle est la Turquie républicaine.

Le Gouvernement, dans ce moment solennel, est à son poste aujourd'hui, conscient de ses devoirs, comme il l'a toujours été. Nul ne saurait douter que la nation turque est solidaire avec son Gouvernement pour la sauvegarde et le maintien de l'ordre existant.

Le Président de la Grande Assemblée Nationale, Abdul Halik Renda, a, conformément à l'article 33 de la loi constitutionnelle, assumé l'intérim de la Présidence de la République.

En conformité également de l'article 34 de la loi constitutionnelle, la Grande Assemblée Nationale élira sans délai le nouveau Président.

Autour de l'homme qui assumera, en conformité de la Constitution, cette fonction suprême, le peuple turc, avec son Gouvernement et sa glorieuse armée, se ralliera, inébranlable, de toutes ses forces et de toute son âme et continuera sa route vers ses hautes destinées.

Notre grand chef Atatürk, dont nous pleurons aujourd'hui la disparition, a toujours eu confiance dans la nation turque; c'est animé de cette confiance qu'il a réalisé son œuvre, et il l'a, en pleine confiance, après l'avoir consolidée, léguée à notre grande nation. Cette œuvre, la nation turque éternelle, la fera vivre éternellement.

La jeunesse turque conservera intact ce legs précieux qu'est la République turque et dont elle est dépositaire et continuera de marcher sur les traces du grand disparu.

Kemal Atatürk vivra éternellement dans l'histoire des Turcs et dans leurs cœurs.

F.O. 371/21926/E.6834.

F.O. 424/282, part 36, p.31-32, No.39/2.

Enclosure 3 in No. 218

*Communiqué du Président intérimaire de la République,
Président de la Grande Assemblée Nationale*

A la suite de la perte douloureuse du Président de la République Atatürk qui plonge dans le deuil la nation toute entière, je convoque la Grande Assemblée Nationale à se réunir ce vendredi, 11 novembre, à 11 heures, pour l'élection du nouveau Président de la République, conformément à l'article 34 du statut organique.

Président intérimaire de la République,
Président de la Grande Assemblée Nationale

M. A. RENDA

F.O. 371/21926/E. 6834.

F.O. 424/282, part 36, p.31-32, No.39/3.

No. 219

Lord Chamberlain's Office to the Under Secretary of State, Foreign Office

ST. JAMES'S PALACE, 10th November, 1938

Sir,

I am desired by the Lord Chamberlain to acquaint you, for the information of the Secretary of State for Foreign Affairs that the King wishes Field Marshal Lord Birdwood to represent His Majesty at the Funeral of the late Kemal Atatürk, President of the Republic of Turkey, and I have written to the Under Secretary of State at the War Office requesting him to take the necessary steps to carry out the King's Commands.

I have the honour to request that you will inform His Majesty's Ambassador in Turkey that Field Marshal Lord Birdwood will represent the King at the Funeral. *

I have, &c.

(Signature)

NUGENT

Comptroller

F.O. 371/21926/E. 6648.

* Bu yazı üzerine Foreign Office'de şu not düğünlünç:

We have telegraphed to Sir P. Loraine asking whether the Turkish Govt. (Government) are expecting foreign representatives to attend the funeral.

I submit that we should await his reply before informing him by telegram that Lord Birdwood will represent the King. R. Bowker, 11/XI"

No. 220

Viscount Halifax to Sir P. Loraine

Telegram (en clair)

FOREIGN OFFICE, November 10, 1938 6 p.m.

The King commands me to request that Your Excellency will express to the officiating Head of the Turkish State the profound regret with which His Majesty has learned of the death of Monsieur Atatürk, founder and first President of the Turkish Republic, and his deep sense of the loss which the Turkish nation has thus sustained.

HALIFAX

F.O. 371/21926/E. 6638.

No. 221

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.196 (R).

ANGORA, November 10, 1938

(Despatched November 10, 1938 7.15 p.m.)

(Received November 11, 1938 9.30 a.m.)

IMMEDIATE

My telegram No.195.

I learn on good authority that İsmet İnönü will be elected President of the Republic tomorrow.*

F.O. 371/21926/E.6649.

* Bu telgrafın altına Foreign Office'de 11 Kasım günü şu not düşülmüştür:

"We have now received information by telephone from Angora that İsmet İnönü has been elected.

I.R. 11/xi"

R. Bowker, 11/xi

L. Baggallay, 11/11/38"

No. 222

*Sir Percy Loraine, British Ambassador,
to His Excellency the Minister for Foreign Affairs, Angora*

No.212.

ANGORA, November 11, 1938

Monsieur le Ministre,

I have the honour to acknowledge the receipt of the circular note of the Ministry of Foreign Affairs, No. 23751 of the 10th November announcing the demise of the President of the Turkish Republic. I hasten to express to Your

Excellency and to the Turkish Government the deepest sympathy of His Majesty's Government in the United Kingdom on this sad occasion and to offer their sincerest condolences in the irreparable loss which the entire Turkish nation has suffered by the death of this great statesman, soldier and leader.

I avail myself of this opportunity, Monsieur le Ministre, to renew to your Excellency the assurance of my highest consideration.

F.O. 371/21926.

No. 223

*Mr. Kadri Rızan , Chargé d'Affaires of Turkey,
To Sir Lancelot Oliphant, Foreign Office*

Turkish Embassy,

LONDON, 11th November, 1938

Dear Sir Lancelot,

I am sending you herewith a copy of the proclamation which was issued by the Government yesterday in connection with the death of President Atatürk.

As you may probably have seen, this is partly produced in The Times of today.

Yours respectfully,

(Signed) K. RIZAN

F.O. 371/21926/E. 6693.

Enclosure in No. 223

Proclamation Issued by the Turkish Government on November 10, 1938

Müdavi ve Müşavir tabiblerin neşredilen son raporu Atatürk'ün dünyaya gözlerini kapadığını bildirmektedir.

Bu acı hadise ile Türk vatani Büyük Yapıcısını, Türk milleti ulu şefini, insanlık büyük evladını kaybetti.

Milletimize içimiz yanarak bu tarife uğmayan ziyaandan dolayı en derin taziyelerinizi sunarız.

Kederlerimizin tesellisini ancak ve ancak onun büyük eserine bağlılıkta ve aziz vatanımızın hizmetinde ararız.

Şurasını da herşeyden evvel beyan etmeliyiz ki ölmeyen olan onun büyük eseri Cumhuriyet Türkiyesidir.

Hükümetimiz, içinde bulunduğumuz şu mühim anda, bugüne kadar olduğu gibi, dikkatle vazife başındadır.

Müesses olan nizamı ve vaziyeti idame hususunda büyük Türk milletinin hükümen ile tevkifatı olarak teyid ve temin edeceğine şüphe yoktur.

Teşkilatı Esasiye Kanununun 33üncü maddesi mucibince Büyük Millet Meclisi Reisi Abdülhalik Renda Reisicumhur Vekaleti vazifesini deruhte etmişlerdir.

Yine Teşkilatı Esasiye Kanununun 34üncü maddesi mucibince, Büyük Millet Meclisi derhal yeni Reisicumhuru intihab edecektir.

Türkiye'nin en büyük makamına Teşkilatı Esasiye Kanununa göre geçecek olan zatın etrafında, hükümetile, şanlı ordusu ile ve bütün kudret ve kuvvetile Türk milleti sarsılmaz bir varlık olarak toplanacak ve yükselmesinde devam edecektir.

Bugün ayrılığına ağladığımız büyük Şefimiz Atatürk her vakit Türk milletine güvendi. Eserlerini bu güvenle büyük milletimize bıraktı.

Türk gençliği onun kıymetli vedası olan Türkiye Cumhuriyetini daima koruyacak ve onun izinde yürüyecektir.

Kemal Atatürk Türkün tarihinde ve gönlünde daima yaşıyacaktır.

F.O. 371/21926/E. 6693/1.

No. 224

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 199 (R)

No distribution.

ANGORA, November 11, 1938

(Despatched November 11, 1938 4.21 p.m.)

(Received November 11, 1938 4.50 p.m.)

IMMEDIATE

My telegram No. 176.

I understand following representatives will probably be sent to funeral of President of the Republic by States named:

Germany: a General.

Yugoslavia: Head of Senate, a General, a third delegate, and one hundred troops.

İNGİLİZ BELGELERİNDE ATATÜRK

Roumania: three Generals, one being a Minister.

In addition French Ambassador has suggested to his Government that it should be represented by one General and by one parliamentary delegate.

I shall be grateful for early information of any decision which may be taken.

Date of funeral has not yet been decided but may be in about a week's time.

F.O. 371/21926/E. 6673.

No. 225

Viscount Halifax to Sir P. Lorraine

No. 141. (R)

November 11, 1938 7.15 p.m.

Code telegram.

No distribution.

IMMEDIATE

Your telegram No.199 (of 11th November: funeral of President of Turkish Republic).

The King will be represented at funeral of President of Turkish Republic by Field-Marshal Lord Birdwood.

2. Lord Birdwood will be accompanied by one Staff Officer, Lieutenant-Colonel P.G. Whitefoord, M.B.E., M.C., one servant.

3. Please arrange for wreath to be ready at appropriate moment.

F.O. 371/21926/E. 6673.

No. 226

Viscount Halifax to Sir P. Lorraine

No. 139 (R)

November 11, 1938 2.15 p.m.

Code telegram

No distribution

IMMEDIATE

In addition to attendance at the funeral of representative of the King, arrangements can be made for Commander-in-Chief, Mediterranean, to go to Istanbul in battleship and attend funeral. Alternatively it would be possible to

send H.M.S. "Devonshire" wearing flag of Rear Admiral Commanding First Cruiser Squadron.

2. You may at your discretion ask for Turkish Government approval of either of these suggestions. Please let me know as soon as possible whether either is acceptable and if so which and repeat your answer to Commander-in-Chief Mediterranean.

3. I understand German cruiser "Emden" is in Black Sea and it is possible she may be ordered to Istanbul for funeral.

F.O. 371/21926/E. 6670.

No. 227

*Ministère des Affaires Etrangères de Turquie
à l'Ambassade de Sa Majesté Britannique, Ankara*

No. 24409/83.

Le Ministère des Affaires Etrangères a l'honneur de porter à la connaissance de MM. les Chefs de Missions accrédités à Ankara que par un vote unanime de la Grande Assemblée Nationale émis en sa séance du 11 Novembre 1938, Monsieur Ismet İnönü, Député de Malatya, a été élu Président de la République.

ANKARA, Le 11 Novembre 1938

F.O. 371/21926.

No. 228

Sir P. Loraine to Foreign Office

No. 197. (R)

ANGORA, November 11, 1938

(Despatched November 11, 1938 12.35 p.m.)

(Received November 11, 1938 1.55 p.m.)

IMMEDIATE

My telegram No. 196.

Grand National Assembly this morning elected Ismet İnönü President of the Republic.

Please inform the King.

F.O. 371/21926/E. 6667.

No. 229

*Some Foreign Office Minutes of 11th November, 1938**Kemal Atatürk's Funeral*

I have at last been able to get through to Angora on the telephone, and have spoken to the Assistant Archivist, Mr. Palmer. He told me that, so far, no arrangements for the funeral have been made, but that it is probable that the funeral will not be for about a week. As soon as the arrangements are known, the Embassy will telegraph or telephone.

Mr. Palmer told me also that General İsmet İnönü had been elected President.

The question arise whether any message of congratulations should be sent to General İnönü. I understand that it is not customary to send congratulations to a newly elected President or any communication will be sent the usual letter announcing his election .

When Sir Ronald Macleay was appointed Special Ambassador on the occasion of the inauguration of General Justo as President of Argentina, he was given the following instructions regarding a message of congratulations:

"Provided you can do it without arousing public comment, The King desires that you should convey in person, privately and verbally to General Justo His Majesty's cordial congratulations on his election as President of the Argentine Republic. When delivering this message you should be careful to make it clear these congratulations are in no way an expression of opinion on the political choice made by the Argentine nation, but an expression of His Majesty's goodwill towards the President whom they have elected as Head of the State". (A 1017/1017/2/32)

Similar instructions were sent to Sir E. Ovey in February 1938, on the occasion of the inauguration of the new President of Argentina (A 1175/307/2) and to Mr. Paske Smith in July 1938, on the occasion of the inauguration of the new President of Columbia (A 5159/67/11).

I do not know whether there will be any ceremony of inauguration in the case of the new President of the Turkish Republic. In view, however, of the precedents referred to above, there would seem to be no objection to authorising Sir P. Loraine to take some suitable opportunity of conveying the same sort of private and oral message to General İnönü.

Query. Refere the suggestion to Sir Alexander Hardinge.

BOWKER

No. 230

Some Foreign Office Minutes of November 12, 1938

Dr. Bielfeld of the German Embassy telephoned this afternoon to say that he had just received an urgent telegram from Berlin asking him to ascertain what arrangements were being made by His Majesty's Government for the attendance of official representatives at the funeral of the Turkish President.

After consulting Mr. Baggalay, I informed Dr. Bielfeld that the position at present was as follows:

a) The King would be represented at the funeral by Field-Marshal Lord Birdwood.

b) No separate representation for the Government was contemplated.

c) Steps were being taken to ascertain whether the attendance of an Admiral, who would proceed to Istanbul in one of H.M. warships and thence to Angora, would be agreeable to the Turkish Government.

d) If the above suggestion proved acceptable, a detachment of blue jackets or marines might also be sent to Angora to attend the funeral.

I told Dr. Bielfeld that this was the position at the moment, but that if he liked we could communicate with him again on Monday, when we could probably have further information on the subject. He expressed his appreciation of our help in this matter and said that he would be very grateful for any further information we might be able to give him on Monday.

R.S. ETHERINGTON-SMITH

F.O. 371/21926/E. 6758.

No. 231

*M. Şükrü Saracoğlu, Ministre des Affaires Étrangères de Turquie,
à S. E. Sir P. Loraine, Ambassadeur de Sa Majesté Britannique à Ankara*

ANKARA, Le 12 Novembre 1938

Monsieur l'Ambassadeur,

J'ai l'honneur d'accuser réception à Votre Excellence de Sa lettre du 11 Novembre 1938.

Je n'ai pas manqué de porter à Sa haute destination le message de condoléances de Sa Majesté le Roi à l'occasion du décès de notre Grand Chef ATATÜRK.

Le Président de la République me charge de prier Votre Excellence de transmettre à Sa Majesté ses remerciements les plus chaleureux avec l'expression de sa profonde gratitude pour l'intérêt amical qu'Elle a bien voulu témoigner à son égard et à celui du peuple turc.

Veuillez agréer, Monsieur l'Ambassadeur, les assurances de ma très haute considération.

(Signé) Ş. SARACOĞLU

F.O. 371/21926/E. 6948.

No. 232

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 201.

ANGORA, November 12, 1938

No distribution.

(Despatched by telephone November 12, 1938)

(Received November 12, 1938 10.45 a.m.)

IMMEDIATE

Your telegram No.139.

I will approach Turkish Government as soon as possible. Meanwhile I submit that whether Commander-in-Chief comes himself on a cruiser, a detachment of bluejackets and/or marines should come to Angora and attend the funeral.

May I make the necessary arrangements to this effect also if Turkish Government agree.

Repeated to Commander-in-Chief Mediterranean.

F.O. 371/21926/E. 6694.

No. 233

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 202. (R)

ANGORA, November 12, 1938

No distribution.

(Despatched November 12, 1938 6.23 p.m.)

(Received November 12, 1938 7.45 p.m.)

Your telegram No. 138.

My impression is that Turkish Government will not invite but will welcome special representatives from friendly states at funeral.

Please see my telegram No.199.

Date of funeral is still not fixed. It seems unlikely to take place in less than a week's time.

Your telegram No.141 I have informed Turkish Government.

Do you wish me to represent His Majesty's Government at the funeral? If so should I lay a separate wreath in their name?

F.O. 371/21926/E. 6704.

* Bu telgraf size Türkiye Foreign Office'de şu not dâhilimiy:

Minutes,

It has now been decided that the funeral is to take place on the 21st November, and the Turkish Government, through the Embassy, have intimated that they will welcome special representatives at the funeral. Both the Turkish Embassy here and H.M. Embassy at Angora have been told officially that The King will be represented by Lord Birdwood, who leaves for Turkey tomorrow.

With reference to the last paragraph of Sir P. Loraine's telegram, I imagine that as The King is sending a special representative there will be no occasion to appoint a representative of His Majesty's Government, and that the position of Sir P. Loraine at the funeral will be the same as that of any other Ambassador who is not specifically representing the Head of his State. If this is so, there will be no occasion for Sir P. Loraine to lay a separate wreath in the name of His Majesty's Government.

BOWKER, 14/XI*

F.O. 371/21926/E. 6704.

No. 234

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.204.

No. distribution.

ANGORA, November 12, 1938

(Despatched November 12, 1938 8.50 a.m.)

(Received November 12, 1938 10.00 a.m.)

IMMEDIATE.

My telegram No.201.

Turkish Government would be very pleased if the Commander-in-Chief would come to Istanbul in a battleship and himself attend the funeral in Angora. As tonnage of battleships exceeds treaty limits Turkish Government have agreed at my suggestion to issue an invitation. Turkish Government would welcome attendance at funeral in Angora of a detachment from Commander-in-Chief's flagships.

Addressed to Foreign Office, repeated to Commander-in-Chief, Mediterranean.

F.O. 371/21926/E. 6705.

No. 235

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.205. (R)

ANGORA, November 12, 1938

No distribution.

(Despatched November 12, 1938 8.50 p.m.)

(Received November 13, 1938 10.00 a.m.)

IMMEDIATE

My telegram No.199.

Funeral of late President of the Republic will take place Monday November 21st.

F.O. 371/21926/E. 6706.

No. 236

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.206.

ANGORA, November 12, 1938

No distribution.

(Despatched November 12, 1938 8.50 p.m.)

(Received November 13, 1938 10.00 a.m.)

I have telegraphed to His Majesty's Government's in Canada, Eire, South Africa, Australia and New Zealand asking whether they desire me to convey condolences on their behalf.*

F.O. 371/21926/E. 6707.

* Bu telgraf üzerine Foreign Office'de şu notlar dâhilmiş:

"I thought that condolences from the King covered HMG in in the U.K., and that the same principle would apply in the case of the Dominion Governments. ...

That is of course the position, correctly speaking. But the Dominion Governments probably dont appreciate it the same extent that we do...

I am sure the Turkish Government do not appreciate the principle. I submit a draft in case it is thought worth while to explain the position to Sir P.Loraine. R. Bowker. 21/XI

F.O. 371/21926/E. 6707.

No. 237

*Sir P. Loraine to The King**Telegram en clair.*ANGORA, November 13, 1938
(Despatched November 13, 1938)

Humble duty.

New President of Republic received me today and begged me to tell Your Majesty how deeply he himself, the Turkish Government and Turkish nation value and are touched by Your Majesty's message of sympathy in their great national loss.

His Excellency is also much moved by Your Majesty's decision to send special personal representative to attend funeral of late President.

F.O. 371/21926/E. 6946.

No. 238

*Sir P. Loraine to Viscount Halifax*No. 208. (R)
No distribution.ANGORA, November 13, 1938
(Despatched November 13, 1938 8.25 p.m.)
(Received November 14, 1938 9.30 a.m.)IMMEDIATE.

Following programme has been provisionally agreed with Turkish Ministry of Foreign Affairs. Field-Marshal leaves London by Simplon Orient Express on Tuesday November 15th arriving Istanbul morning November 18th. Military Attaché with representatives of the Turkish Government armed forces will meet him on arrival or at the station just short of Istanbul (not at the frontier as this is reached at midnight). He will proceed to Embassy where he will be welcomed by Lady Loraine and stay the night. On evening of November 19th he will leave Istanbul by special train for Angora in company with Lady Loraine and Commander-in-Chief Mediterranean arriving on morning of November 20th. In Angora I shall be very glad if he and staff officer will stay at Embassy unless he prefers to accept proffered hospitality of Turkish Government. He will attend funeral ceremonies on November 21st (these are expected to begin at about 11 a.m. and to last for some three and a half hours) and return by special train to Istanbul the same evening.

I should be grateful to be informed at the earliest possible moment whether these arrangements are agreeable to Field-Marshal; also whether he proposes to return to London from Istanbul by the Simplon express on November 22nd in which case I will reserve accommodation immediately.

F.O. 371/21926/E. 6710.

No. 239

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 209. (R)
No distribution.

ANGORA, November 13, 1938
(Despatched November 13, 1938 8.30 p.m.)
(Received November 14, 1938 9.30 a.m.)

IMMEDIATE.

My telegram No. 205.

Body of the late President will leave Dolma Bagche Palace Istanbul in cruiser "Yavuz" for Ismid at 8.30 a.m. on 19th November. I therefore consider Commander-in-Chief should reach Istanbul on morning of 18th November and exchange all official calls and courtesies on that day. On 19th November customary naval honours would be paid to funeral cortège afloat. Turkish Ministry of Foreign Affairs have also suggested unofficially that if Commander-in-Chief desires to do so the Turkish Government might welcome it if the flagship were to accompany "Yavuz" as far as say Prince's Island; but this is not yet definite.

Subject to agreement of Field Marshal Lord Birdwood, Turkish Government will furnish special train with accommodation also for Commander-in-Chief, flag lieutenant and personal servant and contingents of bluejackets and marines with officers, leaving Istanbul on evening of 19th November and arriving Angora on the following morning. I shall be very glad if Commander-in-Chief will stay at Embassy unless he prefers to accept proffered hospitality of the Turkish Government. After attending funeral ceremonies on 21st November he would return by special train to Istanbul the same evening. I should be grateful to be informed at the earliest possible moment whether these arrangements are approved.

Addressed to Foreign Office No 209, 13th November, repeated Commander-in-Chief.

F.O. 371/21926/E. 6711.

No. 240

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 210.

ANGORA, November 13, 1938
(Despatched November 13, 1938 1.50 p.m.)
(Received November 14, 1938 9.30 a.m.)

New President of the Republic who received me in private audience this afternoon begged me to tell you how deeply he and his Government appreciated

special measures taken by the King and His Majesty's Government to be represented at the funeral of the late President and to share in Turkey's mourning.

He spoke in the highest terms of Anglo-Turkish friendship based as it was on a practical identity of strategical and political interests and declared his firm intention and that of his Government to cultivate and ever to strengthen that friendship in complete frankness, goodwill and good faith.

Lastly he begged me to remember him to the Prime Minister of whose courteous consideration to him in London he retained a grateful recollection.*

F.O. 371/21924/E. 6727.

* *Bu telgraf isterine Foreign Office'de şu not düğalmış:*

The question whether The King should send some message of congratulation to the new President is being considered on another paper.

The Prime Minister may wish some acknowledgement to be made of the message conveyed in the last paragraph, and I submit a draft telegram...

Bowler, 14/XI"

No. 241

Admiralty to C. in C. Mediterranean

Message.

November 13, 1938

IMPORTANT

Action outlined in Ambassador Angora's telegram No.204 of 12th November is approved. The funeral of the late President of the Republic will take place on Monday 21st November.

F.O. 371/21926.

No. 242

C. in C. Mediterranean to Admiralty

Message.

November 13, 1938

Recd: 1623

Adressed: Admiralty repeated British Ambassador, Angora

IMMEDIATE.

Information received from British Ambassador Angora that Turkish Government will issue invitation for a battleship to proceed to Istanbul and that they will be pleased if I attend the funeral accompanied by a detachment of bluejackets and marines.

I intend to hoist my flag in H.M.S. MALAYA and sail on Wednesday November 16th arriving Istanbul at 16.00 on Friday November 18th.

Request information when H.M. Government and Turkish Government have approved.

F.O. 371/21926.

No. 243

Mr. R. J. Bowker, Foreign Office, to Bay Kadri Rızan, Turkish Embassy, London

No. E. 6696

FOREIGN OFFICE, November 14, 1938

Sir,

I have the honour to inform you that The King, my Sovereign, will be represented at the funeral of the late President of the Turkish Republic by Field-Marshal The Lord Birdwood, G.C.B., G.C.S.I., G.C.M.G., G.C.V.O.

2. Lord Birdwood will be accompanied by a Staff Officer, Lieutenant-Colonel P.G. Whitefoord, M.B.E., M.C., R.A.

I have &c.

R. J. BOWKER

F.O. 371/21926/E. 6696.

No. 244

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.212. (R)

No distribution

ANGORA, November 14, 1938

(Despatched November 14, 1938 2.20 p.m.)

(Received November 14, 1938 4.30 p.m.)

IMMEDIATE.

My telegram No. 204.

I have received from Turkish Government the needful formal invitation in accordance with Article 24 of Montreux Convention.

Turkish Government request earliest possible information of hour of arrival of battleship at Dardanelles. In this connexion please see my telegram No.209.

Addressed to Foreign Office No.212; repeated to Commander-in-Chief.

F.O. 371/21926/E.6755.

No. 245

Sir Percy Loraine, Angora, to C. in C. Mediterranean

November 14, 1938

Message.

Unnumbered telegram of 13th. My telegram No.209 to Foreign Office.

Naval Attaché will meet you on arrival at Istanbul.

2. I suggest I should receive your official call in (Angora) and return it in your flagship in Istanbul on November 22nd. Is this agreeable to you?

3. Lady Loraine and I are anxious to visit the war cemeteries at Gallipoli and should greatly appreciate it if you can take us to the Straits on your return voyage and without undue inconvenience arrange for one of H.M. Ships to convey us back to Istanbul afterwards if this is feasible please enable me notify name et cetera of ship to Turkish Government at earliest possible moment.

4. Please inform me also of exact numbers of naval and marine officers and men composing contingents. Sir P. Loraine, end.

F.O. 371/21926.

No. 246

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.576.

ANGORA, November 14, 1938

My Lord,

I had the honour to inform Your Lordship by my Telegram No.197 of 11th November of the election to the Presidency of the Republic, in succession to the late Monsieur Kemal Atatürk, of General Ismet İnönü. Some weeks previously, by my telegram No.177 of 19th October, I had expressed the view that General Ismet İnönü was the most likely candidate for the succession, and this was consistent with the forecast I had made of General Ismet İnönü's future career in my Telegram No.22 Saving, of October 26th, 1937, at the moment of his retirement from the Office of Prime Minister in the autumn of 1937.

2. Since his retirement I have never lost touch with General Ismet İnönü and every now and then have gone to see him, or have sent him an invitation to come to my house, which he has usually accepted with alacrity.

3. Only about a week ago before the death of Monsieur Kemal Atatürk, I had been to see the General and he had volunteered the statement, recorded in my letter to Sir Lancelot Oliphant of November 4th, that he approved whole-

heartedly the policy of close friendship with England that was being followed by the Government of Monsieur Celal Bayar, and that if by misfortune the world got once again plunged into hostilities, we should find Turkey as steady as a rock.

4. On Sunday last, November the 13th, I was granted a private audience of the new President of the Republic in connection with the message of sympathy and condolence sent by the King. That occasion was again taken by the new President to state in the most categorical manner his devotion to Anglo-Turkish friendship and his resolve to foster and develop that friendship in every honourable way for the mutual benefit of the two countries. Even if I had been unaware of the integrity of the President's character, I should have been impressed with the sincerity of his pronouncement.

5. No less evident was President Ismet's satisfaction and pleasure at the appointment of Field-Marshal Lord Birdwood as The King's personal representative at the obsequies of Monsieur Kemal Atatürk and with the other measures being taken by His Majesty's Government to honour the memory of the Founder and first President of the Turkish Republic.

6. All these measures were deeply appreciated by the President. And I should also add that he spoke most feelingly and gratefully of the allusions in the British press to the memory of his illustrious predecessor and of their true and ungrudging estimate of Atatürk's remarkable achievements.*

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21924/E. 7022.

* *Foreign Office'de bu yazının altına şu not düşülmüştü:*

We may place entire confidence in the new President's determination to carry on the anglophil policy of his predecessor, instituted when he himself was Prime Minister.

J.R.C., 25/XI*

F.O. 371/21924/E. 7022.

No. 247

War Office to Field Marshal Lord Birdwood

WAR OFFICE, November 14, 1938

My Lord,

In confirmation of the telephone message of today, I am commanded by the Army Council to acquaint you that you will be required to leave for Istanbul, Turkey, tomorrow, 15th November 1938, as His Majesty's representative at the

funeral of the late Kemal Atatürk, President of the Republic of Turkey, which takes place at Angora, on Monday, 21st November next.

Your Staff Officer (Lt. Colonel P.G. Whiteford, MBE., MC., R.A.) and servant, will leave London (Victoria Station) at 2 p.m. The Boat train is due to arrive Dover at 3.35 p.m. It is understood that you will make your own arrangements from Deal Castle to Dover. Lt. Colonel Whiteford will be in possession of your passport and tickets for the journey.

I am to say that the Simplon Orient Express is due to arrive at Istanbul on Friday morning, 18th November, at about 7.25 a.m. Shortly before arrival at Istanbul, you will be met by the British Military Attaché and representatives of the Turkish Government and armed forces. On arrival at Istanbul you will proceed to the British Embassy, where you will be welcomed by Lady Loraine, and stay the night of 18th/19th November at the Embassy.

On the 19th November you will leave Istanbul by special train, with Lady Loraine and the Commander-in-Chief of the Mediterranean and arrive at Angora on the morning of 20th November.

During your stay at Angora you will be accommodated at the British Embassy.

The funeral ceremonies will commence at 11 a.m. on 21st November, and will last for about 3 hours.

A special train will leave Angora for Istanbul on the evening of the 21st November, where you will join the Simplon Orient Express on 22nd November. The Embassy authorities will make the necessary train reservations for the return journey.

I have, &c.

(Signature)

F.O. 371/21926/E. 6759.

No. 248

Sir A. Cadogan, Foreign Office, to Sir A. Hardinge, Buckingham Palace

Personal.

November 15, 1938

In view of our specially good relations with Turkey and the particular importance of keeping her working with us politically, it will in our opinion be an excellent thing if Loraine may be authorized to convey a message of congratulations from The King to the newly elected President, General Ismet

İnönü, who, as you will remember, was the Turkish Special Representative at His Majesty's Coronation.

2. We have looked up precedents and find that on various occasions such a message has been sent on the inauguration of a new President in one or other of the States of South America. This was done, for example, on the inauguration of General Justo as President of Argentina in 1932, and again twice this year in the cases of the new President of the Argentina (Senor Ortiz) and the new President of Columbia (Dr. Santos).

3. As regards Turkey, there is as yet no precedent for the inauguration of a new President nor do we know whether such a ceremony is contemplated. Nevertheless, in view of the special circumstances, we suggest that Loraine be authorized to convey a message and to use his discretion in choosing an appropriate occasion for doing so. The instructions which we would propose to send him are set forth in the enclosed draft telegram.

4. Will you kindly take His Majesty's pleasure in the matter?

A. CADOGAN

F.O. 371/21926/E. 6801.

No. 249

Viscount Halifax to Sir P. Loraine

No. 150 (R)

FOREIGN OFFICE, November 15, 1938 7.05 p.m.

Your telegram No. 202 (of 12th November. Arrangement for funeral of late President of Turkish Republic).

Last paragraph.

As Lord Birdwood will represent The King it would be irregular to appoint a separate representative of His Majesty's Government. Your attendance at funeral will be in your ordinary capacity without special duties of representation *ad hoc*.

F.O. 371/21926/E. 6704.

No. 250

Sir A. Hardinge, Buckingham Palace, to Sir A. Cadogan, Foreign Office

Personal.

BUCKINGHAM PALACE, November 16, 1938

My dear Alex.

Thank you for your letter of yesterday, regarding a message of congratulations for General İsmet İnönü on his election as President of the Turkish Republic.

His Majesty sees no objection to this, provided that the message is conveyed orally and unofficially, as in the case of some of the Presidents of South American Republics; and the terms of the draft telegram enclosed with your letter are approved.

(Signature) ALEX. HARDINGE

F.O. 371/21926/E. 6859.

No. 251

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 582.

ANGORA, November 16, 1938

(Received November 24, 1938)

My Lord,

As I had the honour to inform your Lordship in my telegram No. 195 of the 10th November, the President of the Grand National Assembly, assuming the functions of head of the State upon the death of M. Kemal Atatürk, immediately convoked the Assembly for the following day, the 11th November, in order that they might proceed to the election of a President of the Republic. This procedure is laid down in the thirty-fourth article of the *Statut organique* of the Turkish Republic (Rizzo, *La Législation turque*, Vol. II, pp. 296 sqq.).

2. The Grand National Assembly accordingly came together at 11 a.m. on the 11th November, the Diplomatic Body being invited to attend the session. Proceedings opened with the calling of the roll, and the reading of the Government's proclamation recording the demise of M. Atatürk, the issue of which was reported in my despatch No. 569 of the 10th November. The President, M. Abdülhalik Renda, plainly overcome with emotion, informed the Deputies of the duty which lay before them, and paid brief but eloquent tribute to the late leader of the nation. He concluded by summoning those present to stand in silence for five minutes in memory of M. Atatürk. The silence was punctuated by the unashamed sobs of many of the Deputies, and nearly all, including the President, had to wipe their tearful eyes.

3. The election of the new President then took place. Each Deputy had been furnished with a slip of paper on which to write the name of his choice, the only constitutional requirement being that the President was to be chosen from among the members of the Assembly. The choice of the greater part of the Deputies had, in fact, already been made, for the Parliamentary group of the Popular party had met, on the morning of the 11th November, at 9.30 a.m., and, by the unanimous vote of 323 members, had selected M. İsmet İnönü to be the Popular party candidate for the presidency of the republic. The Popular party being the Government party, and the sole party in the State, and the Assembly being, with the exception of a few independents, entirely composed of members

of the party, the election of M. İsmet İnönü by the Assembly was, therefore, a foregone conclusion. Parliamentary formalities were, however, strictly observed. Each Deputy was called by name to place his voting slip in the urns before the President's chair. When all (with exception of M. Şükrü Kaya, who had failed to take his place in the line when called and was refused leave to record his vote at the end) had deposited their slips in the urns, the latter were opened and the votes examined by nine scrutineers chosen by lot among the Deputies. After a brief interval M. Abdülhalik Renda proclaimed the election as President of the Republic of General İsmet İnönü, Deputy for Malatya, who had received 348 votes; no votes had been cast for any other candidate. This result was hailed with prolonged applause, and the Assembly stood adjourned for a short time while the President-Elect was informed of the Deputies' choice and invited to appear before them.

4. The Deputies greeted his appearance with acclamation. He straightway took the oath of fidelity to the republic in the form prescribed by the Constitution. He then delivered, in a voice vibrant with resolution and emotion, a speech, of which I have the honour to transmit to your Lordship the accompanying French translation. In his speech he described the achievements of the deceased President as forming the very substance of the Turkish State as it now was; expressed confidence that the Turkish people would continue its progress in humanity and civilisation, brooking no aggression and refusing to give up its national rights despite any threat. He felt sure that the nation, though devoted to the ideal of peace, would, if obliged, gain new and glorious victories, as heroic as those of the past. The revolutionary impulse, he continued, which had brought Turkey to a high level of civilisation, would continue to urge it on. The republic had assured security for all, and repelled violence and anarchy. The Grand National Assembly, he concluded, was the life-giving well-spring of the Turkish nation. This speech and the resolute tones in which it was delivered galvanised the Deputies, and they punctuated it with vociferous applause.

5. The Assembly rose at 12.30 p.m. and the Deputies then filed past the newly elected President to present their congratulations. In the afternoon, the Diplomatic Corps, who on the previous day had been received by the Minister for Foreign Affairs for the purpose of presenting their condolences, were received by the new President and presented to him their condolences on the death of his predecessor and their congratulations on his election to his new office.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21926/E. 7024

F.O. 424/282, part 36, p. 34-35, No. 43.

No. 252

Sir E. Phipps, Paris, to Viscount Halifax

No. 744. (Saving)

PARIS, November 16, 1938

Telegram (*en clair*).

(Received November 17, 1938)

It is officially announced this evening that the French Delegation to attend the funeral of President Atatürk at Angora will be as follows:-

M. Albert Sarraut, Minister of the Interior, President.

General George, Member of the Supreme War Council and Inspector-General of Troops in Algeria, Tunisia and the Levant.

Vice-Admiral de Laborde, Member of the Supreme Naval Council, and Inspector-General of the Sea Forces.

Colonel Collet.

A detachment of Marines, consisting of 10 officers and 180 other ranks, will join the mission at Angora.

Copy sent to Angora.

F.O. 371/21926/E. 6811.

No. 253

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 215. (R)

ANGORA, November 16, 1938

No distribution.

(Despatched November 16, 1938 4.30 p.m.)

(Received November 16, 1938 5.30 p.m.)

Your telegram No. 150.

I think nevertheless it would be appreciated if I laid a wreath in the name of His Majesty's Government and I should like to do it unless it is irregular.

F.O. 371/21926/E. 6819.

No. 254

Message from S.O. (I) Malta to Admiralty

November 16, 1938

Recd. - 0039

15th November Commander-in-Chief Mediterranean in H.M.S. MALAYA sailed for Istanbul.

F.O. 371/21926.

No. 255

Foreign Office to Sir P. Loraine

No. 514

FOREIGN OFFICE, 17th November, 1938

Sir,

I have to inform your Excellency that the Turkish Chargé d'Affaires called here on the 10th November to inform me officially of the death of M. Atatürk.

2. Bay Rızan was thanked for having called to convey to me the news of this distressing event. He was assured of the profound sympathy felt by His Majesty's Government and by myself on the death of the President, which was a national loss, and which, in view of the close relations existing between Turkey and the United Kingdom, would be felt very deeply in this country.

I am, &c.

(For the Secretary of State)

(Signed) O.W. BAXTER

F.O. 371/21926/E. 6692.

No. 256

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

Copy

ANGORA, November 17, 1938

My dear Secretary of State,

The omission of Doctor Tevfik Rüşdü Aras from the Cabinet formed by Monsieur Celal Bayar after the election to the Presidency of the Republic of General İsmet İnönü, came to me as a complete surprise. Having been on terms of the closest official collaboration and real personal friendship with Doctor Aras for very nearly five years, I immediately asked to see him, and went to do so in his own house in the forenoon of Sunday November the 13th.

Without waiting for me to question him, Doctor Aras at once told me the explanation. Everything had been settled beforehand. He was worn out (this I confirm) and needed a serious rest. İsmet İnönü had been kind and thoughtful enough to grant it to him, and had paid him the very handsome compliment of appointing in his stead the very man whom Aras himself had so often chosen to act for him during his long and frequent absences abroad. Aras reminded me that he had always stood in the closest possible relations with İsmet İnönü; both when the latter was Prime Minister, and after he had gone into retirement; and

now that İnönü had become President of the Republic nothing was changed between them. They had always been like two fingers on one hand, and that was still the character of their relationship. By the usual rules he ought to have gone into retirement with İsmet İnönü in the autumn of 1937; but he had stayed on out of loyalty to Atatürk, who had wanted him to remain. It would never have been thinkable for him to disregard an appeal of Atatürk. I, he said, could understand that, though others might not, for I knew how very deep were the affection, admiration and respect that he bore to the late President.

The time for rest had now come: he welcomed it; he would like to drop out of political life for a space. I said I hoped not indefinitely: he said no, he would probably want to come back later on. At the moment he was beat: the agonising strain of Atatürk's illness coupled with a severe tension of recent events in Europe, - and not only in Europe - had been a very hard trial. Furthermore, and this was also important, he could go away, maybe abroad, and take his rest with a quiet mind. For with İsmet İnönü as President, Celal Bayar as Prime Minister, and Saracoğlu as Minister for Foreign Affairs, it was impossible for Turkish policy to change; and it was certain that all the things he held dear, and most especially a close and intimate friendship with England, would be followed and clung to. Everything was in safe hands.

(Signed) PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21926/E. 6688.

No. 257

Sir P. Lorainé to Viscount Halifax

No.589.

ANGORA, November 17, 1938

(Received November 24, 1938)

My Lord,

I had the honour to inform your Lordship in my telegram No.207 of the 13th November that I had my first official interview with the new Turkish Minister for Foreign Affairs on the 12th November. My principal object in going to see M. Şükrü Saracoğlu, beyond that of placing myself in immediate official contact with him, was to beg him to convey to the President of the Republic the expression of The King's sympathy in the death of M. Kemal Atatürk in accordance with His Majesty's commands, with which you had been so good as to acquaint me. It was after dealing with this and certain matters of form, that his Excellency made to me the declaration about the continuance of Turkish

foreign policy on the lines hitherto laid down which formed the subject of my telegram under reference.

2. It is not necessary to elaborate this statement; but I should like to add that the spontaneity and obvious sincerity of M. Saracoğlu's unsolicited declaration were impressive.

3. I am firmly of opinion that, if the services of M. Tevfik Rüştü Aras are no longer available for the conduct of Turkish foreign policy, no better or happier choice could have been made than that of M. Şükrü Saracoğlu to wear his mantle.

4. M. Saracoğlu has not got the same virtuosity, the same originality of outlook, or the wide imagination of Dr. Aras; but he is a man of quick intelligence and resource; his approach to problems is rather that of the lawyer and financier; he will quite likely not to be as communicative as his predecessor; but if so, that will be of his nature, and not his deliberate choice. It will only be natural if he takes a little time to find his feet and his own equilibrium in the world of foreign affairs; but when he has done so I believe that you will find in him an intelligent and loyal collaborator, a shrewd negotiator and a warm-hearted friend.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21926/E. 7027

F.O. 424/282, part 36, p. 35-36, No.44.

No. 258

Mr. W. Baxter, Foreign Office,
to Bay Kadri Rızan, Turkish Embassy, London

FOREIGN OFFICE, November 17, 1938

Sir,

I have the honour to acknowledge the receipt of your note No. 883/143 of the 11th November in which you were so good as to inform me that the Grand National Assembly of Turkey had on the 11th November unanimously elected Mr. İsmet İnönü to be President of the Turkish Republic.

I have, &c.

W. BAXTER

F.O. 371/21926/E. 6696.

No. 259

*Records of Conversation between Sir L. Oliphant and
Bay Fethi Okyar on Anglo-Turkish Relations**November 17, 1938*

The Turkish Ambassador asked to see me to-day on his return to his post. When he called he said that he had been instructed by the new President to give the most emphatic assurances to His Majesty's Government that the attitude of the new régime in Angora would differ in no way whatever from that of the previous administration as regards their friendly feeling towards our country. It was to emphasise this fact that he had received instructions to return to London so quickly.

I thanked His Excellency most sincerely for this decision which, while in no way a surprise, was of the utmost satisfaction to His Majesty's Government. I added that since his departure from Turkey the President and the Turkish Minister for Foreign Affairs had sent the Secretary of State messages in the same sense to which Lord Halifax had already replied. I then read to the Ambassador the telegrams in question.

M. Fethi Okyar then added that his Government were most appreciative of the fact that not only Lord Birdwood, but also the Commander-in-Chief of the mediterranean would be attending the Ghazi's funeral. When I said that this was but a small sign of the regret entertained by everyone in this country at the death of one of the most remarkable men, the Ambassador volunteered that he had been intensely impressed by the very appreciative nature of the articles which had appeared in the English press.

I said that this allusion to the English press made me recall that small paragraph in various papers had implied that he would be leaving us. I most earnestly hoped, both on public and personal grounds, that there was no truth in this. His Excellency said that on the contrary it was perfectly true. He was to stand for Parliament and might be of use to Anglo-Turkish relations in Angora where, however, he would always look back on his time in London as the most happy period of his life. His present intention is to stay here about a month.

Some slight allusion by me to Dr. Aras's retirement led him to volunteer without any enquiry on my part as to his own successor that Dr. Aras had asked for London and it was quite on the cards that he would be given it, so far as it lay with the Turks. But His Excellency added that this was in no way definite at present.

Okyar Bey was quite content at my receiving his assurances about Anglo-Turkish relations, but he did feel that as he had been sent to this country specifically to ease any anxieties which might be entertained here, he would be failing in his duty to his Government if he did not ask to see Lord Halifax in the

near future, to carry out this duty. As, however, I assured him that I would record the matter for Lord Halifax's information, he would not press to be received at once. He hoped that an interview might be possible within the next three or four days (It appeared to me that he would like to be received this week, if physically possible.)

L. O. 17 Nov.

F.O. 371/21924/E.6920.

No. 260

*British Consul General, Tunis, to His Majesty's Principal Secretary of State
for Foreign Affairs, Foreign Office*

No. 181.

TUNIS, November 17, 1938

My Lord,

I have the honour to inform you that the death of Kemal Atatürk has been passed over in almost complete silence by the Arab press of Tunis, though it might have been expected to avail itself of the occasion to vent its now largely repressed nationalist feelings by celebrating the exploits of a national saviour who, for all his secularism, might well be reckoned among the foremost heroes of the Moslem world. But the local Arab population and such of their leaders as are at liberty are still as conservative where religion is concerned, or supposed to be concerned, as the most old-fashioned of pre-war Turks, and all the material benefits conferred by Atatürk on his country count for nothing because accompanied by such impious novelties as the emancipation of women, the abolition of the Koranic schools, and the adoption of European laws and customs. There is certainly no question of Tunisia following Turkey's example so long as the French Protectorate remains in anything like its present form, and in any case Egypt and not Turkey, owing to its closer affinities of race and language, and its preference for evolution rather than revolution, is the country which the Moslems of the Regency would eventually take as their model.

2. I was interested to learn that a lady of the Tunisian aristocracy, who is of Turkish origin, had listened with fervour to a broadcast from Angora giving a full translation in Turkish of the admirable leading article in 'The Times' on the death of the Turkish President, and presumably also of the obituary notice, as the reading of the translation is said to have lasted for nearly an hour.

3. I am sending a copy of this despatch to His Majesty's Ambassadors at Angora and Paris.

I have, &c.

(Signature)

F.O. 371/21926/E. 6955.

No. 261

Viscount Halifax to Sir P. Loraine

No.155. (R)

FOREIGN OFFICE, November 18, 1938 1.45 p.m.

No distribution.

IMPORTANT

Your telegram No.215 (of 16th November, suggestion of His Majesty's Ambassador to lay a wreath in name of His Majesty's Government at funeral of Turkish President).

I regret that I cannot approve proposal. It would be entirely irregular, the principle being that the greater includes the smaller. Thus a message or act on the part of The King renders any such by His Majesty's Government inappropriate.

F.O. 371/21926/E. 6819.

No. 262

Sir G. Ogilvie Forbes, Berlin, to Viscount Halifax

No.546. (Saving)

BERLIN, November 18, 1938

Tel. (en clair)

(Received November 19, 1938)

According to a "Deutsches Nachrichten Büro" message of November 18th Herr Hitler will be represented at the funeral of the late President of the Turkish Republic by the following delegation:- Freiherr von Neurath, General List, Admiral Karls and General Felmy. The delegation has already left Berlin and will reach Angora on Saturday morning.

Addressed to Foreign Office telegram No.546 Saving of 18th November; repeated to Angora.

F.O. 371/21926/E. 6882.

No. 263

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.217. (R)

ANGORA, November 19, 1938

No distribution.

(Despatched November 19, 1938 2.11 p.m.)

(Received November 19, 1938 2.10 p.m.)

IMMEDIATE

Your telegram No.155.

You must please excuse my ignorance of these matters of which I am without previous experience.

Preparation had been made for Commander-in-Chief Mediterranean, and for me myself each to lay a wreath. Is this also inappropriate, please reply urgently.

F.O. 371/21926/E. 6880.

No. 264

Viscount Halifax to Sir Percy Loraine

Code telegram

FOREIGN OFFICE, November 19, 1938 6.30 p.m.

No.159. (R)

No distribution.

IMMEDIATE

Your telegram No.217 (of November 19th: laying of wreaths at funeral of late Turkish President).

It would be quite appropriate for Commander-in-Chief to lay a wreath in his own capacity as representative of His Majesty's Navy.

There would of course, also be no objection to your laying a wreath as personal tribute to late President.

F.O. 371/21926/E. 6880.

No. 265

Viscount Halifax to Sir P. Loraine

Cypher telegram.

FOREIGN OFFICE, November 19, 1938 6.30 p.m.

No.158

No distribution

Provided you can do it without arousing public comment, The King desires that you convey in person privately and orally to General İnönü His Majesty's cordial congratulations on his election as President of the Turkish Republic. When delivering this message you should be careful to make it clear that these congratulations are in no way an expression of opinion on the political choice made by the Turkish nation, but an expression of His Majesty's goodwill towards the President whom it has elected as head of the State, and of the special interest which His Majesty takes in the choice through having been able to welcome General İnönü as the representative of the Republic at His Majesty's Coronation.

The most appropriate moment for delivering this message would be on the new President's inauguration. If, however, no such ceremony is anticipated it is left to your discretion to choose a suitable opportunity.

F.O. 371/21926/E. 6859.

No. 266

Captain R. N. H.A. Packer, Naval Attaché, to Sir P. Loraine

British Embassy,

ANGORA, November 19, 1938

Your Excellency,

I have the honour to report that at 0700 on Friday, 18th November, off San Stefano, Istanbul, I boarded H.M.S. MALAYA, flying the flag of Admiral Sir Dudley Pound, G.C.V.O. M.C.B., Commander-in-Chief of the Mediterranean Fleet, who had arrived from Malta to take part in the ceremonies attending upon the death of the President Kemal Atatürk.

2. I was accompanied by three Turkish liaison officers:

Captain Necati Özdeniz,

Lieutenant-Commander Rahmi Yalın,

Lieutenant Selim.

3. Captain Necati is at present in command of the Naval War College at Yıldız, was previously in command of the HAMİDİYE and during the war served three years in the German Battle Cruiser VON DER TANN.

4. The Turkish Fleet, consisting of the YAVUZ, flying the flag of the Commander-in-Chief, Admiral Şükrü Okan, the cruiser HAMİDİYE, destroyers ZAFER, TINAZTEPE, and submarines GÜR and DUMLUPINAR, lay at anchor off Haydarpaşa.

5. The only foreign ship present was the small Russian cruiser MOSKOVA (2,900 tons) flying the flag of the Commander-in-Chief of the Russian Black Sea Fleet, Plagman Jean Youmachev (Rear Admiral).

6. At 0810 H.M.S. MALAYA took up her allotted berth close to the MOSKOVA and Turkish Fleet.

7. During the day, the following foreign men of war arrived:-

Roumanian destroyer REGINA MARIA (1,900 TONS),

Commander M. Macellariu.

Greek destroyer HYDRA (1,350 tons), Captain Economou Gouras .

German Cruiser EMDEN (5,400 tons), Kapitan-Fur-See Paul Wever.

The French Cruiser EMILE BERTIN (5,886 tons), Captain Robert Hattet, arrived at daybreak on Saturday, 19th November. The Italian Cruiser SPEZIA, although expected, failed to arrive on time for the ceremony.

SALUTS AND VISITS OF CEREMONY.

8. As the President's body was lying in state at Dolmabahçe Palace, the Turkish Government had previously arranged that there should be no salutes or exchange of visits between the foreign ships and the Turkish ships or calls on the Turkish Authorities ashore. The only salute which would be fired and returned was the twenty-one gun salute to the Country.

9. No arrangement had been made with regard to the salutes and visits of ceremony among the foreign ships. I pointed this out to Monsieur Seyfullah Esin, the Representative of the Ministry of Foreign Affairs, and at my suggestion he was able to arrange that all salutes and calls between foreign ships should be waived - an essential under the circumstances.

ORDER OF PRECEDENCE.

10. It had been arranged by the Turkish Government that foreign ships forming the escort to the YAVUZ carrying the President's body, should proceed in the alphabetical order of their countries' names in the French language. At first this was satisfactory and gave H.M.S. MALAYA precedence, for the Turkish Authorities accommodately preferred "Angleterre" to Grande Bretagne", but when at the last moment it was reported that the EMDEN would be present, this arrangement would not do, for "Allemagne" would have preference over "Angleterre".

I pointed out to Monsieur Esin and said there was no question but that the British Admiral in H.M.S. MALAYA must lead. Monsieur Esin fully agreed and asked how it should be arranged. When I told him that flagships should proceed in order of seniority of the Admirals and the remainder in alphabetical order he agreed, and this solution was quickly agreed to by the Turkish Government, although there was some discussion whether the private ships should not take precedence in order of their tonnage. Even then there was some

slight jockeying for position, the Roumanian claiming vainly that he was flying the flag of his Minister of Marine, and that therefore he should lead. It seems that the EMDEN was not too pleased to find herself next astern of the MOSKOVA.

CONDUCT OF THE CEREMONY.

11. At 0830 on the 19th November, the body of the President was conveyed on a gun carriage from Dolmabahçe Palace to Sarayburnu, where the coffin was placed on board the destroyer ZAFER and taken to the YAVUZ.

During this time the YAVUZ fired a gun every five minutes.

12. A number of Turkish aircraft which were to take part in the ceremony were in the air and at 0935 one of these (3-engined bomber) crashed into the sea about a mile from the fleet. I am glad to report that the first naval boat to arrive on the scene of the crash was the MALAYA's Picket Boat. The crew of the bomber were unhurt and the aircraft was towed in shore by Turkish boats.

13. As soon as the coffin was transferred to the YAVUZ, a salute of 101 guns was fired by the Turkish flagship. The foreign ships present each fired 21 guns only.

14. The YAVUZ and escorting ships weighed and formed up in three columns.

The centre column was composed of the six Turkish men of war with the YAVUZ leading.

The starboard column consisted of the foreign men of war in the order: MALAYA, MOSKOVA, EMDEN, EMILE BERTIN, HYDRA and REGINA MARIA, and was formed up and manœuvred by international code signal by the Commander-in-Chief, Mediterranean Station.

The port column was made up of ferry boats, yachts and small craft of various description and included the late President's yacht, the SAVARONA.

15. By 1500, the whole three columns were on their course for Ismid.

When Prince's Island was abreast the signal was given for the escort to disperse. The British Commander-in-Chief increased speed and led his column very close past the YAVUZ. As each ship passed, the ships' companies fallen in on the deck saluted the coffin of the late Ghazi, placed in state on the quarter deck of the YAVUZ.

16. The YAVUZ and Turkish warships continued to Ismid where the coffin was to be carried to the train for Ankara, whilst the foreign ships returned independently to their anchorages at Haydarpaşa, where later in the evening the detachments to attend the funeral were entrained for Ankara.

17. The passage of the body of Kemal Atatürk accompanied by his considerable escort was dignified and impressive and the presence of the British Commander-in-Chief in his flagship was very much appreciated by the Turkish Navy. In this connection I do not think it out of place to record that the representative of the Turkish Ministry of Foreign Affairs, Monsieur Seyfullah Esin, told me that whenever possible during the funeral ceremonies at Istanbul and at Ankara, the British would be given the best positions and the most attention. When I asked the reason for this he said that it was not only because of our close friendship but because the British were the very first to offer to send a warship and a detachment to honour the memory of their late President and that such a prompt offer was very deeply appreciated.

I have, &c.

(Signed) H.A. PACKER
Captain, R.N., Naval Attaché

F.O. 371/21927.

No. 267

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.595.

ANGORA, November 19, 1938
(Received November 24, 1938)

My Lord,

I have the honour, with reference to my despatch No.594 of to-day's date, concerning the new Turkish Cabinet, to inform your Lordship that, on the 16th November, the Prime Minister, M. Celal Bayar, rose in the Grand National Assembly and, in accordance with article 44 of the Constitution, made a statement of Government policy and asked for a vote of confidence. I transmit to your Lordship the accompanying French translation of M. Celal Bayar's speech on this occasion.

2. Beginning by expressing his conversation that the Presidency of M. İsmet İnönü, "the most distinguishing figure of the revolution and of Atatürk's régime," would bring happiness and prosperity to the nation, he described the poignant grief of the nation on the passing of their great leader who had found

his country wounded to death, and had left it full of vigorous life, happy in its secure independence. He extolled his wisdom, his justice and his love for his people. He said that he and his colleagues would ever keep to the road traced by their great chief, and would maintain his régime "which corresponded best to the genius of the nation.

3. Passing then to the exposition of his policy, he declared that he would complete the execution of the programme submitted to the Assembly by him at the opening of last year's session; that the policy of the Popular party was his policy; that he would continue to safeguard the rights of every individual and those of the community and to ensure peace at home and abroad.

4. Touching his foreign policy, he stated that there would be no change in it. "We remain faithful to our agreements, friendships and alliances. We shall resolutely promote them and keep them active. I confirm our trust in all our friends and allies and our affection towards them.

5. He concluded by affirming that his cabinet were loyal servants of the present system of Government, resolved to maintain the ideals of the early revolutionaries, and asked for the confidence of the Assembly. The Assembly, by the unanimous vote of 344 members, gave him this confidence.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21926/E. 7030

F.O. 424/282, part 36, p. 37, No.46.

No. 268

Sir P. Lorainé to Viscount Halifax

No.220.

ANGORA, November 22, 1938

(Despatched November 22, 1938 5.20 p.m.)

(Received November 22, 1938 5.50 p.m.)

Your telegram No.158.

Inauguration of the new President having already taken place on the day of his election (please see my despatch No.582), I explained the circumstances to the Minister for Foreign Affairs and asked him to let me know when I could deliver the King's personal message.

I was informed yesterday after the funeral of the late President that General Ismet would receive Field-Marshal Lord Birdwood and myself in the afternoon in special audience in uniform.

The messages from the King with which Field-Marshal and I had been respectively entrusted were thus delivered.

Field-Marshal will report on his own account.

The President was deeply gratified by the message which I had the honour to deliver and much moved by this gracious attention on the part of His Majesty. His Excellency added that Minister for Foreign Affairs would be charged to communicate his reply and willingly accepted that there should be no publicity.

F.O. 371/21926/E. 6983.

No. 269

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.221. (R)

Decode

ANGORA, November 22, 1938

(Despatched November 22, 1938 11.30 p.m.)

(Received November 23, 1938 9.30 a.m.)

Funeral ceremonies of the late President of the Republic have now been completed. I understand transfer of his remains by sea from Istanbul to Ismid was most impressive; foreign naval units (French, German, Greek, Roumanian and Russian) led by His Majesty's Ship "Malaya" wearing flag of Commander-in-Chief Mediterranean escorted "Yavuz" bearing coffin as far as Prince Island. Turkish naval Authorities much appreciated co-operation of Commander-in-Chief in requisite arrangements.

Yesterday in Angora remains of Monsieur Atatürk, having laid over night in state in front of Grand National Assembly, were borne on gun carriage escorted by Turkish and foreign military contingents and followed by mourners, special foreign representatives and diplomatic body and laid to rest in Ethnographical Museum pending construction of a permanent mausoleum.

Field Marshal Lord Birdwood owing to a painful affection of the foot was unfortunately unable to join the procession and to put his foot to the ground. But I was able to arrange with Turkish authorities, whose courteous helpfulness in all matters was beyond praise, that he would occupy a stationary position opposite the Ethnographical Museum dominating the arrival of the procession and final laying to rest of the coffin which actually enhanced his position and dignity as the King's official representative.

Extensive and personal composition of the British representation, appearance size and demeanour of contingent from the flagship, presence in person of the Commander-in-Chief have caused most favourable impression and comment in Turkish circles, military and civilian.

Turkish organisation was on the whole excellent.

F.O. 371/21926/E. 6984.

No. 270

Viscount Halifax to Sir P. Loraine

No. 527.

FOREIGN OFFICE, November 24, 1938

Sir,

With reference to Your Excellency's telegram No. 210 of the 13th November, I have to inform you that the Turkish Ambassador called here on the 17th November, and informed Sir Lancelot Oliphant that he had been instructed by the new President of the Republic to give the most emphatic assurances to His Majesty's Government that the attitude of the new régime in Angora would differ in no way whatever from that of the previous administration as regards their friendly feelings towards this country. It was to emphasise this fact that His Excellency had received instructions to return to London so quickly, and he had been sent to this country specifically to ease any anxieties, which might be entertained here, regarding the future of Anglo-Turkish relations.

2. His Excellency was thanked most sincerely for this communication, which, while in no way a surprise, was of the utmost satisfaction to His Majesty's Government. He was told, too, that, since his departure from Turkey, the President of the Republic and the Minister for Foreign Affairs had sent me messages in the same sense, to which I had already replied.

3. M. Okyar added that his Government were most appreciative of the fact that not only Lord Birdwood, but also the Commander-in-Chief of the Mediterranean Fleet, would be attending M. Atatürk's funeral. His Excellency was assured that this was but a small sign of the regret entertained in this country at the death of one of the most remarkable men of this generation, and he replied that he had been intensely impressed by the very appreciative nature of the articles which had appeared in the English press.

4. Sir Lancelot Oliphant said that this allusion to the English press made him recall that one small paragraph in various papers had implied that His Excellency would soon be leaving this country. He most earnestly hoped, both on public and personal grounds, that there was no truth in this statement. M. Okyar said that, on the contrary, it was perfectly true. He was to stand for Parliament, and might be of use to Anglo-Turkish relations in Angora, where, however, he would always look back on his time in London as the most happy period in his life. His Excellency's present intention was to stay here about a month.

5. A slight allusion to Dr. Aras's retirement led M. Okyar to volunteer, without any specific enquiry regarding his own successor in London, that Dr. Aras had asked to be appointed to the London Embassy, and it was quite likely

that he would be given it, insofar as the selection lay with the Turkish Government. His Excellency added however, that no decision had been reached on this point at present.

6. The Turkish Ambassador reiterated the assurance set out in paragraph 1 of this despatch, when he came to see me the following day.

I have, &c.

(For the Secretary of State)

(Signed) R.J. BOWKER

F.O. 371/21924.

No. 271

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.223.

ANGORA, November 24, 1938

Decypher

(Despatched November 24, 1938 2.50 p.m.)

(Received November 24, 1938 5.30 p.m.)

"R" begins:

On November 22nd President of the Republic received separately and in alphabetical order the special delegates and diplomatic envoys of the countries represented at the funeral ceremonies.

Field-Marshal Lord Birdwood had already left Angora the previous evening as it seemed wisest to get him back to England as soon as possible to have his foot treated.

I therefore attended this reception with the Commander-in-Chief Mediterranean and we were accompanied by my Councillor and his Staff Officer.

President of the Republic again referred in moving terms to Anglo-Turkish friendship and when speaking to the Commander-in-Chief to whom he extended the most cordial welcome, expressed once more his sense of the splendid British representation at Atatürk's funeral and his gratitude for this striking manifestation of British friendship towards his country. These were circumstances which throughout his life he would never forget.

After the last deegation had been received the President accompanied by his household joined the assembled delegations in a large reception room; and here again he singled out the Commander-in-Chief and spoke to him for several

minutes in English. I also found an opportunity to make the Commander-in-Chief acquainted with the Turkish Prime Minister and the Minister of Defence; later also with Marshal Chief of the General Staff with whom the Commander-in-Chief and I conversed for upwards of half an hour. "R" ends.

Commander-in-Chief who is returning to London forthwith will acquaint Admiralty with some of the Marshal's observations which were of particular interest.

I should perhaps add that the principal German delegate, Baron von Neurath, appeared to go out of his way to emphasise publicly his friendliness for England as represented at the moment by the Commander-in-Chief and myself.

"R" begins:

I should also like to say how greatly the Field-Marshal and the Commander-in-Chief Mediterranean besides fulfilling to perfection their respective mission have in my opinion contributed to Anglo-Turkish friendship not only by their personal prestige and demeanour but also by their great courtesy and understanding sympathy. End of "R".

F.O. 371/21926/E. 7055.

No. 272

G. Vereker, Moscow, to Viscount Halifax

No. 44 Saving.

MOSCOW, November 25, 1938

Telegram (en clair)

(Received November 29, 1938)

A Tass message from Angora states that on the 23th November the Soviet Vice-Commissar for Foreign Affairs, M. Potyomkin, and the Soviet Ambassador in Turkey, M. Terentyev, were received by M. İsmet İnönü in the presence of the Turkish Minister for Foreign Affairs, the conversation lasting for one hour and a half and being of a cordial character. The message adds that before the conversation with the President of the Republic, MM. Potyomkin and Terentyev visited the Minister for Foreign Affairs with whom they had a prolonged and friendly conversation and also called on the President of the Grand National Assembly who returned their visit.

Considerable publicity has been given in the press here to the presence of the Soviet Delegation at the funeral of Atatürk.

Addressed to Foreign Office, No. 44 Saving; repeated to Angora.

FO. 371/21929/E. 7167.

No. 273

Sir P. Lorrain to Viscount Halifax

No. 608.

ANGORA, November 25, 1938

(Received December 8, 1938)

My Lord,

It was with a feeling of the profoundest regret that I despatched my telegram No. 194 acquainting you with the death of M. Kemal Atatürk.

2. Although I have the honour to enclose herein an account which the counsellor of this embassy has been so good as to prepare for me of the career of the late President of the Republic, I do not propose in this despatch to attempt an appraisal of the work of Kemal Atatürk, but rather to give a picture of the man himself and to attempt some estimate of what he stood for, and signified. His career and his works will no doubt be related, analysed and discussed by publicists and historians. Few, if any, of these, however, will have known the man himself; without such knowledge a reconstruction of him is almost certain to be misleading.

3. In the matter of acquiring that knowledge I have perhaps been specially privileged. Although my occasions for seeing the late President were few, they were, nevertheless, probably more frequent and of longer duration than those enjoyed by other diplomatic representatives. But apart from that, I know that from my early stages of my mission Atatürk regarded me as a personal friend, that he enjoyed seeing me, that he was always glad when an opportunity to do so offered itself, and that his interest and attention never flagged during our conversations. It would seem, moreover, that I had some gift for stimulating his faculties, and that he never resented it at all when I found occasion to challenge his ideas or his conclusions on the subject under discussion. So I think he revealed himself more to me than he usually did with foreigners.

4. But, apart from my direct personal experience, I have had many opportunities of discussing him and his characteristics with a number of his intimates, including some of the Cabinet Ministers, who felt no difficulty in speaking to me freely once they understood that Atatürk had given me his personal friendship.

5. It does not really convey anything particular to say that Atatürk was a most unusual and remarkable man. He was, but I must try to explain why he was unusual and why remarkable.

6. I believe the root explanation is a duality of character. Most people who have read *Grey Wolf*, the book of Mr. Armstrong that is abhorred and banned

in this republic, would get in the main the picture of a man of great talent and indomitable energy, but of complete ruthlessness, repellent demeanour, ungovernable temper, unbridled appetites, and rather discreditable passions; moreover, of a man to whom friendship was an unknown quantity. It would not be difficult to assemble evidence which would appear to confirm this diagnosis; I am myself convinced, however, that such a picture of the man would be utterly misleading. Duality of character is the only explanation I can find for a series of apparent anomalies. The incalculable good that this man has done in not much more than fifteen years, not by winning this or that battle, not by introducing this piece of legislation, or that alphabet, or by prohibiting the wearing of the fez, or by laicising the State, by trusting in the genius of a race that had suffered centuries of woeful, soul-stunting misgovernment, by liberating incalculable forces merely because he knew that they must not be allowed to suffer further servitude - that good must be the measure of the man's greatness and the justification of his extraordinary vision. The rest is detail; merely the detail on which a gossip-monger will fasten, but which the historian would do well to reduce to its proper proportion.

7. On the man's dynamic energy I need not dwell; its irresistible force has now become one of the most notable chapters in the history of the Turkish race. But I should like to mention another quality, which has not been so self-evident, and that was Atatürk's native and, indeed, unconscious capacity to sift instantly the unessential from the essential, and to discard the former as automatically as a separator divides the milk from the cream.

8. Everywhere in this man's character, or at least in the current version of it, you find contradictions. His alleged ruthlessness cannot be reconciled with the desire for the affection of his fellow-men that was manifest to those who knew him. His reputed addiction to the sins of the flesh and taste for ephemeral companionships in the half-world are difficult to reconcile with the conception of the rôle of womanhood, and of the rights and dignity of the female sex to which his public acts bore the most striking testimony. For in a few years he abolished polygamy as a legal state, and threw open all the liberal careers to the female sex even, should they so wish it, to the former inmates of cloistered harems. The complete disregard of conventionality which characterised his private life - and it made no difference if at a particular moment he was living his private life in a public place - stood in strange contrast with the impeccability of his dress, the excellence of his manners, and the dignity of his bearing whenever he was acting in an official or representative capacity. Few great men could make you feel more at your ease, fewer, I imagine, could, if needs were, make you feel more uncomfortable.

9. Atatürk disliked and despised what is now known in the west as the "yes-man," and has long been known in Turkey as the "*evetçi*." Neither fools nor sycophants did he suffer gladly, and most of all perhaps did he loathe the exploiter and condemn the covetous. To him there was something ridiculous in the idea that someone was working for him. He himself lived, thought and worked for the country, the race and the people. In his view, others would be merely lacking in their duty if they failed to do likewise.

10. I fear he will go down to posterity as a dictator. I am persuaded that this is a misnomer. A very great leader, yes, both in war and in peace; but a true dictator, no. Unfortunately we have, so far as I know, no accepted definition of a dictator by which to measure him. But, unlike Hitler and Mussolini, he had no administrative or executive function in the State; he did not have the power of pardon or amnesty; he could not instruct courts of law; he could decline to receive representations from foreign diplomatic representatives. You may brush aside these points as merely technical and urge that in all the activities of the State his will prevailed. That is true; but it prevailed by the more than willing consent of those whose responsibility was engaged. The hard sequence of events had shown that Atatürk's vision was clear, his judgment discerning, and that he did not make mistakes. Small wonder then that his counsel was eagerly sought and gladly followed. But what perhaps distinguished him most of all from the typical dictator, classing as such Hitler, Mussolini and Primo de Rivera, was that from the outset he was wittingly, strenuously labouring to create a system that would survive him. And, if the tranquil election of his successor and the unruffled continuity of the régime since his death be any criterion, he has succeeded.

11. There was something almost uncanny about his insight, something superb about his incapability of pettiness or furtiveness, something awe-inspiring in the relentlessness of his power of concentration, something appealing in his subconscious need for warmth and understanding - probably the counterpart of the icy inflexibility of his conscious will.

12. Born a Moslem and become an atheist, he loved righteousness and hated iniquity; a soldier by instinct and profession, he loathed war and, so soon as he had the freedom and the power to do so, he sought peace and ensued it. Since he took control of Turkey's destinies there is not one of Turkey's neighbours, most of them the enemies of the Ottoman Empire, some of them its former subjects, to whom the Kemalist Republic has not offered the hand of equal friendship. Mostly the hand has been grasped, and the cumulative effect has been a notable reduction of sources of friction and an equally notable consolidation of peace over a wide area of the hither East.

13. Kemal Atatürk never stopped doing fearlessly what he knew ought to be done and needed to be done. Even when the aggravation of his malady brought death near, fear never touched his heart or his mind. He died in the service of the Turkish people. And even death may not have cheated him of his greatest victory - the restoration to that people of life, dignity, honour, and the means to live; and, most precious gift of all, the freedom to enjoy them.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 424/282, part 36, p.42-44, No.54.

Enclosure in No. 273

Account of the Career of the late President of the Turkish Republic

Born in Salonica on the 19th May 1881, the future President of the Turkish Republic was given the name of Mustafa. His father, Ali Riza Bey, who was a customs official and later a timber merchant, died when the boy was quite young. The boy then worked on his uncle's farm for two years. His mother, Zubeida, a notable woman, made great sacrifices to enable her son to do his schooling.

He distinguished himself at his school in Salonica by his general ability and particularly by his proficiency in mathematics. His teacher, Captain Mustafa, as a mark of admiration, gave him the surname of Kemal ("Perfection") which he thenceforth adopted. His zeal for knowledge led him to take secret lessons in French during his holidays at the French missionary school in Salonica.

At school he was proud, shy and aloof. He showed a capacity of leadership, and from his earliest days was always well-dressed - a habit acquired from his father.

From Salonica Mustafa Kemal went to Monastir to continue his studies, and then passed to the military college and staff college in Istanbul. Here he, and fellow students who, like him, were dissatisfied with the state of affairs prevailing in Turkey and with the administration of Abdul Hamid, met secretly to plan for a better Turkey. The Sultan's spies got wind of these gatherings, and, on the day on which Mustafa Kemal was gazetted as a staff captain (29th December 1904), he and his comrades were arrested and taken to Yıldız Palace. He lay in prison for some months, but, ultimately, his life was spared and he was sent in exile to Damascus, where he remained for three years. In 1906 he founded a secret society under the name of "Freedom and Fatherland." With the object of spreading his doctrines in European Turkey he travelled via Egypt and

Greece to Salonica, where he founded a branch of his society. This branch after the proclamation of the Constitution in Turkey in 1908 was amalgamated with the Committee of Union and Progress.

Mustafa Kemal took part as Chief of Staff of the army of Hüsnü Paşa in the march of Turkish troops on Istanbul in 1909 to repress the counter-revolution and to depose Sultan Abdul Hamid. Later Mustafa Kemal left the Committee of Union and Progress, owing to disagreement with its methods and disillusionment over its working.

In 1910 Mustafa Kemal for the first time visited Western Europe, when he formed part of a Turkish deputation to the French manoeuvres.

Mustafa Kemal passed in disguise through Egypt to help in organising resistance in Tripoli to the Italians. In this he was successful, and his experiences in this war gave him a rather scornful opinion of Italian qualities which he retained to the end.

He hastened back from Tripoli to take part in the Balkan War, and in 1912 was Chief of Staff to the Turkish army corps based on Bulair, and participated in the recapture of Adrianople from the Bulgarians. During this time he had ample opportunities of studying the Gallipoli peninsula, and this knowledge was later to stand him in good stead.

Even at this time he was on bad terms with Enver Paşa, who had succeeded in capturing the admiration of the public. In the opinion of Mustafa Kemal, Enver was a man of no great value, but his showiness brought him more public recognition than his more capable collaborators in the work of restoring Turkey's freedom and in warring against the foreigner.

The outbreak of the Great War found Mustafa Kemal at Sofia as military attaché. He returned to Turkey in October 1914 and was given command of a division at Gallipoli, where he served with distinction, twice being responsible - at Anzac and at Anafarta - for saving the situation and preventing the Allies from breaking through and possibly ending the campaign.

During the Gallipoli fighting a bullet might have ended the career of Mustafa Kemal, but it struck his watch and his life was saved.

Nothing in after life gave Mustafa Kemal so much pleasure as the presentation to him by His Majesty's Government in 1932 of a book on the *Official History of the Dardanelles Campaign*, with the inscription: "In honour of a great general, a gallant enemy and a generous friend."

Subsequently, he fought on the Caucasus front and retook Bitlis and Mus from the Russians. He was then transferred to Syria, where he disagreed with

General von Falkenhayn about the conduct of the campaign and returned to Istanbul. Early in 1918 he accompanied the heir to the throne, Prince Mohammed Vahideddin, to Germany, where he made the acquaintance of the Kaiser and of Marshals Ludendorff and von Hindenburg. They seemed to have treated Mustafa Kemal somewhat cavalierly and ignored his pertinent questions. He returned to Turkey and was appointed to the army in Syria in time to effect a clever retreat northwards from Aleppo, and even to hold up the advancing British troops until the signature of the armistice.

Early in the armistice period he began to organise means of resistance to the Allies in the event of unfavourable terms being imposed on Turkey. In May 1919 he was appointed to the Northern Military Inspectorate of Anatolia, and on the 19th of that month reached Samsun with Colonel Refet Bey, and began to incite the nation against the Greeks, who had landed at Smyrna, and the Allies.

He travelled to Amasia, Sivas and Erzerum, becoming more and more independent of the Constantinople Government. In July 1919 he was cashiered by the Sultan's Government, and in the same month summoned the first National Congress at Erzerum, while opposed to the Central Government it proclaimed loyalty to the Caliph. Mustafa Kemal established contact with the Kurds and with the forces fighting against the Greeks near Smyrna.

In September 1919 he summoned a National Congress at Sivas. In December of that year he arrived in Angora, which became the headquarters of the Kemalist movement, the seat of the Grand National Assembly, and later the capital of Turkey.

Meanwhile, the military authorities in Istanbul had begun more and more to acknowledge Mustafa Kemal's leadership, and in January 1920 the Istanbul Cabinet restored to him his military rank, and the Turkish War Office helped to supply him with men and munitions.

On the 23rd April 1920, the first Grand National Assembly met in Angora, and the Kemalist Government, as distinct from the Constantinople Government, was born. In 1921 Soviet and Afghan Ambassadors were appointed to the Kemalist Government. Mustafa Kemal, despite difficulties with his own supporters and despite the labour of organising a Government and an Administration, continued to direct with skill the war against the Greeks, who had advanced from Smyrna further and further into Asia Minor. At length in 1921 on the Sakaria, after a twenty-two days battle, the advance of the Greeks was arrested. Thereafter they were pushed back until, after the decisive battle of Dumlupınar (known henceforth to the Turks as the commander-in-chief's battle), Mustafa Kemal's victory over them was complete, and they were driven into the sea at Smyrna in September 1922.

The Grand National Assembly, in recognition of his victories over the enemy, accorded him the title of "Gazi."

The Allies, with the disappearance of the Greeks from Asia Minor, found themselves face to face with the victorious Turks, and a period of tension followed ending with the conclusion of an agreement at Mudania in October 1922. In the following month the Gazi secured from the Grand National Assembly the abolition of the Sultanate, and the last of the Sultans fled from Turkey on board a British battleship.

The Caliphate remained, in the person of Abdulmecit. In 1923 the signature of the Treaty of Lausanne set the seal on Turkey's independence. Thereafter, Gazi Mustafa Kemal was to show himself not only an able commander in the field, but also a wise leader of his people towards the goal he set before them - the modernisation of Turkey. Thenceforward, all reforms and innovations were inspired by his genius.

In October 1923 Turkey was proclaimed a republic, and Gazi Mustafa Kemal became its first President, an office he retained, through successive re-elections, until his death. In the following year he decreed the abolition of the Caliphate.

In 1925 he divorced his wife, Latife Hamm, whom he had married in 1922.

The history of the years after the Lausanne Peace Settlement is a record of the achievements of the President of the Republic. In some cases he acted directly. In others he used the intermediary of the Grand National Assembly, for he wished, on his death, to leave Turkey a Constitutional state, with all the machinery of government in full working order, tested by experience. For this reason, although the Assembly was composed almost entirely of the representatives of his party, i.e., the People's party which he had founded in 1923, and although only members of the party were usually the only candidates at parliamentary and municipal elections, he encouraged debates in the Assembly and insisted on all citizens voting, so as to get them accustomed to their civic responsibilities. For this reason he arranged for "independent" (non-party) candidates to be elected Deputies, and even (in 1930) created an Opposition party in the Assembly under the leadership of Fethi Okyar (later Turkish Ambassador in London) - an experiment which turned out a failure.

The following is a brief record of events from 1924 onwards (matters traceable in most cases to the President's initiative):-

1924. Promulgation of the Turkish Constitution.

1925. Adoption of the hat and abolition of the fez; closing of Dervish "tekkes"; introduction of usage of international calendar and Western method of recording time.

1926. Promulgation of a new Civil Code (which, *inter alia*, made polygamy illegal).

1927. First visit to Istanbul after eight years; six-day speech, giving the history of his achievements and contemporary events; the first census; opening of Angora-Kayseri Railway.

1928. Islam declared to be no longer a State religion; introduction of Western alphabet and numerals. King Amanullah visits Angora.

1929. Visit of Mediterranean fleet; Gazi receives commander-in-chief in Angora.

1930. Purification of the Turkish language by rejection of Arabic and Persian words; opening of Angora-Sivas Railway; foundation of Opposition party in the Grand National Assembly under Fethi Bey.

1931. The Gazi tours the country to explain the aims of the Popular party.

H.R.H. Princess Alice and the Earl of Athlone visit Angora.

King Feisal of Iraq visits Angora.

1932. Samsun-Sivas Railway opened; the first woman is appointed to the Turkish diplomatic service; a linguistic conference took place at Istanbul, the main theme being that Turkish was the mother of all tongues.

1933. The Gazi again tours the country to speak to his people; a five-year industrial plan is launched.

King and Queen of Yugoslavia visit Istanbul.

1934. Law on adoption of surnames comes into force; Grand National Assembly gives Gazi Mustafa Kemal the name of "Atatürk"; the appellations Pasha, Bey and Effendi are abolished; metric system comes into use.

The Shah of Persia visits Angora.

1935. Women first exercise the vote at the parliamentary elections, and several women Deputies are elected. The weekly day of rest is changed from Friday to Sunday.

1936. Atatürk strongly supports the "sun" theory of languages, all words being traced back to the primitive word for sun.

He encourages the archaeological research, particularly in regard to the Hittites.

Turkey strongly supports His Majesty's Government in the Italo-Ethiopian dispute.

Atatürk tours the eastern provinces.

His Majesty King Edward VIII visits Istanbul.

1937. Atatürk tours the south-eastern provinces.

His interest is manifested in historical and archaeological subjects.

1938. Early in the year Atatürk falls ill and on the 10th November dies.

At the time of his death he was unquestioned ruler of the country. Since 1925, when a serious Kurdish rising took place, and 1926, when a plot against his life was discovered in Smyrna and the ringleaders were hanged, signs of any widespread opposition to his rule were few. On his deathbed he could well look back with pride on Angora, the capital he had created, and on the new Turkey which he had liberated, renovated and inspired.

F.O. 424/282, part 36, p. 44-47, No. 54/1.

No. 274

*Fethi Okyar, Ambassadeur de Turquie à Londres, à Viscount Halifax,
Secrétaire d'Etat aux Affaires Etrangères de Sa Majesté Britannique*

Turkish Embassy,

No. 906/149.

LONDON, Le 26 Novembre 1938

Monsieur le Secrétaire d'Etat,

D'ordre de mon Gouvernement, j'ai l'honneur de transmettre à Votre Excellence les remerciements les plus émus du Gouvernement de la République pour la part sincère qu'a bien voulu prendre le Gouvernement de Sa Majesté Britannique dans le malheur qui a frappé la nation turque, par la mort de son Président bien aimé.

L'hommage rendu si généreusement à sa mémoire, l'envoi d'un représentant personnel de Sa Majesté le Roi, et la présence aux obsèques de M. le Commandant en Chef des Forces Navales Britanniques de la Méditerranée, de même que le détachement d'honneur qui a pris part aux funérailles, toutes ces différentes marques d'estime et d'amitié ont profondément ému et touché mon Gouvernement et le peuple turc.

Je saisis également la présente occasion pour présenter à Votre Excellence mes plus vifs remerciements pour toutes les marques de sympathie personnelle qu'Elle n'a cessé de prodiguer en cette triste circonstance.

Veuillez agréer, Monsieur le Secrétaire d'Etat, les assurances de ma plus haute considération.

(Signed) FETHI OKYAR

Ambassadeur

F.O. 371/21926/E. 7118.

No. 275

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 616

ANGORA, November 30, 1938

Confidential

My Lord,

I have the honour to inform you that, having observed some suggestions in the local press to the effect that Turco-Russian relations had become warmer since the presence in Angora for the funeral of Monsieur Atatürk, of Monsieur Potemkin, assistant Commissar for Foreign Affairs, as Special Delegate of the Soviet Government, and the audience which had been granted to him by the new President of the Republic, I took occasion of a conversation with the Turkish Minister for Foreign Affairs this morning to inquire whether there were in fact any fresh developments in Turco-Russian relations.

2. Monsieur Saracoğlu said that he himself had had a very long discussion with Monsieur Potemkin and it was true that Monsieur Potemkin had been received by the President of the Republic in a friendly manner. The upshot of these contacts had, His Excellency thought, indeed been useful. I would be aware that, although the basis of their relations had remained the same, there had difficulties between the two countries since the negotiation of the Montreux Straits Convention. I would also be aware, for his predecessor would certainly have kept me informed, that there had been a tendency on the part of the Soviets to extend the scope of Turkey's existing obligations towards Russia, which the Turkish Government had found it necessary to resist. A similar tendency had been observable in Monsieur Potemkin's attitude, but this time rather on the ground, so I understood, of an imminent direct threat to Russia on the part of "an aggressor power". Monsieur Potemkin had moreover deplored the fact that Turco-Russian friendship had apparently lost its early fervour.

3. Monsieur Saracoğlu had categorically assured Monsieur Potemkin that Turkey would remain exactly faithful to her assumed obligations, and that her

attitude would be that laid down in the Treaty in the event of Russia being the victim of an aggression; moreover the Soviets could be absolutely certain that Turkey would never tolerate an attack on Russian territory from the Turkish border. Turkey however could not extent her obligations in the way which she understood Monsieur Potemkin to advocate. To do so would be to accept obligations which it was beyond Turkey's strength properly to fulfil; besides that it would involve Turkey in political matters and dangers in a field far removed from her necessarily restricted interests. If therefore she was to undertake more extensive obligations, she would be acting against prudence and wisdom.

4. Monsieur Potemkin, so Monsieur Saracoğlu informed me, felt constrained to admit the position. He did however make one request, which was that an endeavour should be made to create more publicity in the future for Turco-Russian friendship and to infuse more warmth into that publicity than had recently been the case. Monsieur Saracoğlu told me that, although his unspoken thought was that the failure in this respect had been far more on the Russian than Turkish side, he nevertheless willingly agreed to Monsieur Potemkin's proposal. And to me he added "so you see that the only actual change is that we are going to be appreciably warmer now in the expression of our friendship with Russia."

5. As we were on this topic I thought it as well to reaffirm to Monsieur Saracoğlu the fact, of which of course his predecessor was entirely aware, that we never regarded Turkey's relations with Russia as anything except her own affair, and never presumed to comment on them, although I was naturally always glad of information about the position from time to time. I may add, I said, that I had always been scrupulously careful, whether in speaking to a foreign diplomatist or anyone else, never to encourage or allow the belief that a cooling off of Turco-Russian relations was viewed by us with any satisfaction; that on the contrary I had always expressed the view, that good relations between Turkey and Russia had been, were and would remain one of the cardinal factors of British foreign policy.

6. Monsieur Saracoğlu said that he was aware of our attitude in this matter, and it was one that, besides being in accordance with the facts, the Turkish Government highly appreciated.

7. I am sending a copy of this despatch to His Majesty's Ambassador at Moscow.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21929/E. 7366.

F.O. 424/282, part 36, p.47-48, No.56.

No. 276

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 622.

ANGORA, December 2, 1938

(Received December 8, 1938)

My Lord,

I have the honour to inform your Lordship that the will of the late President Atatürk was solemnly opened and read on the 28th November at the Ministry of Justice in the presence of M. Atatürk's sister, Bayan Makhule, the Ministers of Justice, Foreign Affairs, and the Interior, and a number of Deputies and judges.

2. M. Atatürk bequeathed his entire fortune to the Republican People's party, on the condition that it should be administered by the İş Bank, and that the interest accruing therefrom should be utilised in providing annuities for his sister (£T. 1,000 a month) and for his adopted daughters, Afet, Sabiha Gökçen, Ülkü, Rukiye and Nebile (£T. 800, 600, 200, 100 and 100 a month respectively) for their lifetime, as long as they remain faithful to the honourable nature of their relations with him. M. Atatürk also directed that the interest should cover provision of a residence for Sabiha Gökçen, the young aviatrix, for the maintenance of his sister's house at Çankaya during her lifetime, and for the higher education of the children of M. İsmet İnönü. The remainder is to be divided equally between the Turkish Historical Society and the Turkish Language Society.

3. It will be recalled that in June of last year M. Atatürk presented to the nation all the model farms which he had created in various parts of Turkey (please see Mr. Morgan's despatch No. 353 of the June 1937).

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21929/E. 7370

F.O. 424/282, part 36, p. 48-49, No. 56.

No. 277

Sir P. Loraine to Mr. C.W. Baxter, Foreign Office

ANGORA, December 2, 1938

My Dear Baxter,

In connexion with my despatch No. 421 of the 18th August last, you may be interested to learn that in conversation with Morgan the other day Monsieur Esat Anuner of the Ministry of Foreign Affairs stated that it was the Emir Abdullah of Transjordan who had persuaded Atatürk to pardon the 150 undesirables. The

Emir was interested in Rıza Tevfik, a Turkish writer now living at Junch near Beirut; and it was because he had succeeded in interesting Atatürk in him that the amnesty had been granted. Monsieur Esat Atamer added, however, that Rıza Tevfik had not in fact returned to Turkey, though some of the other "undesirables" had.

It is interesting to note that whereas the Emir Abdullah only asked grace for one person, Atatürk's reply was to let the whole lot come back.

It has since become clear moreover that from the point of view of the returned exiles, there is no catch about the amnesty, which is exactly what it purports to be.

Yours ever,

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21927/E. 7418.

No. 278

Sir P. Lorainé to Viscount Halifax, Foreign Office

No. 626.

ANGORA, December 3, 1938

My Lord,

I have the honour, with reference to my telegram No. 197 of the 11th November last, to inform Your Lordship that, on the occasion of his election to the Presidency of the Turkish Republic, General İsmet İnönü received and replied to, according to Anatolia Agency, congratulatory telegrams from the Heads of the following states:-

Afghanistan	Japan
Albania	Lebanese Republic
Bulgaria	Lithuania
Czechoslovakia	Poland
Egypt	Roumania
Finland	Saudi Arabia
France	Sweden
Germany	Syrian Republic
Greece	Transjordan
Hatay	U.S.S.R.
Irak	Yemen
Iran	Yugoslavia

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21927/E. 7374.

No. 279

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 632.

ANGORA, December 3, 1938

(Received December 8, 1938)

My Lord,

Since the seriousness of M. Kemal Atatürk's malady was understood and the possibility of its fatal issue became apparent, I have endeavoured to keep your Lordship accurately informed, not only of the medical progress of the disease, but also of the likely course of events should the President's death supervene. In both respects I was fortunately able to draw on the expert competence of Dr. Tefik Rüşü Aras, and was thus enabled to furnish you with a reasonably precise forecast.

2. It is now clear that since the latter half of August M. Kemal Atatürk's life has been seriously threatened; but his will to live was an incalculable factor. The suspense of the last two and a half months has been painful and disturbing for all friends of the late President and all well-wishers of the republic which he founded. But from a practical view it has also had its advantages; for it compelled the leading men in Turkey not merely to visualise the Kemalist Republic without its creator, but also to assess and accept their own responsibility for ensuring the stability and continuity of the political structure bequeathed to the nation by its great leader, and the virtues of which had already been so conspicuously vindicated.

3. It says much for the good sense of those men that the oncoming hour of responsibility brought them together in even closer harmony and franker goodwill than ever before in their determination to deserve well of their chief and of the country, and to discharge faithfully the obligations which thenceforth devolved on them.

4. In the morning of the 10th November, Atatürk died in İstanbul. By midday on the 11th November General İsmet İnönü had been unanimously elected by the Grand National Assembly in Angora to succeed him in the presidency of the republic. The Government resigned; the Prime Minister was entrusted by the head of the State with the formation of a new Cabinet, and the second Government of M. Celal Bayar, minus the services of Dr. Tefik Rüşü Aras, who had occupied the Ministry for Foreign Affairs for thirteen years, and of M. Şükrü Kaya, who had occupied the Ministry of the Interior for eleven years, assumed its duties on the 11th November.

5. The transference of power and office thus took place with the utmost promptitude, with scrupulous regard for constitutional practice, without a

ripple on the stream of the country's life; and the young republic emerged with dignity and decorum from the first big test of its institutions. Furthermore, there was here no victory of one party faction over another, no triumph of one political theory at the expense of another. The men of the Government and the men of the party had laid their plans in harmonious agreement; their plans were good, and they were carried out. More than that cannot be stated at present, but the augury is a good one.

6. In my opinion, the choice of General İsmet İnönü as President of the Republic was undoubtedly the right one. Your Lordship may, indeed recollect that more than a year ago (see my telegram No.22, Saving. of 1937), at the moment of his retirement from the post of Prime Minister, I suggested him to your predecessor as a likely and suitable occupant of the presidency in the event of M. Atatürk's death. He enjoys great personal popularity in the country, he has already the authority conferred by thirteen years of office as Prime Minister, and the prestige not only of a victorious general in the war of liberation, but also of Atatürk's principal lieutenant in the building up of the republic. General İsmet İnönü is just as his great predecessor; he is industrious and a sober liver; he has first-hand knowledge of foreign affairs and a complete grasp of the administrative machine and of administrative problems. He has thus all the necessary qualifications to fulfil his high office, to consolidate the régime, and to shed further lustre on the youthful republic.

7. But Atatürk, with his dramatic dynamism and his magnetic attraction for the people, will be missed. The mourning for him is very real. During the funeral ceremonies it was pathetically evident among the common people and patently genuine. Women could not control their tearful emotions, and even sturdy Turkish infantrymen lining the streets along which the funeral cortège slowly defiled, though standing rock-like in the maintenance of their military duties and marshalled ranks, might be seen with faces twisted by grief and furrowed by tears.

8. The passage and impact of succeeding years will test the fidelity to Atatürk's memory and the strength of what he has built; in my expectation both will successfully withstand the strain.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21927/E. 7377

F.O. 424/282, part 36, p.52-53, No.59.

No. 280

Percy Loraine to Viscount Halifax

No. 633.

ANGORA, December 3, 1938

My Lord,

I have the honour, with reference to my telegram No.221 of the 22nd November, to transmit to Your Lordship herewith a memorandum respecting the obsequies of the late President of the Turkish Republic.

I have, &c.

PERCY LORAINE

F.O. 371/21927/E.7378.

Enclosure in No. 280

*A Memorandum Respecting the Obsequies of Kemal Atatürk**Introduction*

There is in Turkey no tradition of state funerals nor indeed of mourning in the occidental sense, with accompanying crape, black clothes and half-masted flags. It was nevertheless unthinkable that the obsequies of the founder of the Turkish Republic should be on anything but a grandiose scale and that no general public expression of the national sorrow should be devised. And the Turkish Government in fact spared no effort to render the occasion as solemn and as impressive as possible. To a large degree the practices of the Occident were adopted with or without modification even when these were of demonstrably religious origin. It must at once be said that, by and large, the elaborate arrangements were excellently carried out and that the ceremonies as whole were worthy of the occasion.

Legislative measures

2. On the 14th November the Grand National Assembly passed a law, published as Law No. 3540 of the 15th November in the Official Gazette of the latter date, empowering the Government to spend £T. 500,000 in connexion with the funeral. The Official Gazette of the 16th November published a decree No. 2/9919 of the 15th November - laying down the extent of public and official mourning. It was enacted that:

i) All official establishments and schools should be closed on the 21st November, the day of the funeral.

ii) Until the morrow of the funeral flags should be flown at half-mast and all places of entertainment should remain closed.

iii) For a period of a month from the 10th November officials of the Turkish Government should neither nor themselves hold dinners or other receptions or entertainments in the evening.

iv) On the day of the funeral ceremonies should be held in the Vilayets and speeches delivered in the "People's Houses" describing the life of Atatürk.

Ceremonial

3. The late President's body was embalmed on the day following death and transferred to the Throne Room of the Dolmabahçe Palace, where vigil was kept by officers of the armed forces. The remains were subsequently placed in a coffin which, covered with the Turkish flag, was mounted on a catafalque flanked by six burning torches symbolic of the six guiding principles of the Turkish Republic. Guard was kept over it by four officers and two privates. On the morning of the 16th November official personages were admitted to file past the catafalque. The general public were admitted from 2.0 p.m. on the same day until midnight and also on the 17th and 18th November from 10.0 a.m. to midnight; it is estimated that during this time some half a million persons filed past. On the 17th a section of the crowd got out of hand, and a considerable number of people - the official figure is 11 - were trampled to death. The Consular Corps at Istanbul attended on the morning of the 17th November, and a wreath was laid in their name by the French Consul-General, as Doyen. It should also be recorded that the British Chamber of Commerce, on their own behalf and on that of the British colony, laid a wreath on the Monument of Independence on the 18th November.

4. The transfer of the body from Istanbul to Angora was so arranged as to give the greatest opportunity to the populace of paying their last respects. The official programme provided that the funeral procession should leave Dolmabahçe Palace at 9.0 a.m. on the 19th November and wend its way some three miles through the streets of Istanbul to Sarayburnu; but there was appreciable delay. It is interesting to note that, although no provision had officially been made for it, a religious office was held in the Palace at the request of the late President's family before the coffin was transferred to the gun carriage on which it was transported. Mounted police, troops and students carrying the wreaths preceded the gun carriage, on each side of which walked six generals with drawn swords. Immediately behind followed, in order, a general, bearing on a cushion Atatürk's Independence Medal, the ex-king Amanullah of Afghanistan, the Prime Minister, a body of Deputies, the military and civil personages of Istanbul, the Consular Corps, university students, scouts and

others, the procession being closed by a battalion of infantry. The streets were thronged for the passage of the coffin, and the emotion of the people, heightened though it may have been by the conventional wailing, was obviously sincere. A most unfortunate incident occurred when the cortège at the end of the journey passed into the grounds of the old Palace of the Sultans; owing to lack of space the gates were closed to the university students in the procession and others behind them. The students, determined to be present at the transfer of the coffin to the destroyer "Zafer", succeeded in entering the grounds otherwise in considerable numbers, and the military were obliged to make vigorous use of their rifle butts in order to keep them at a distance. An eyewitness estimates that many serious casualties must have resulted from the clash, no word of which appeared in the press.

5. From Sarayburnu the coffin was conveyed to the battlecruiser "Yavuz" by the destroyer "Zafer". A description of the naval ceremony is contained in the enclosure to Sir Percy Lorraine's despatch No. 634 of the 3rd December.

6. The "Yavuz" reached Ismid at 8.40 p.m. on the 19th November. There the coffin was borne through the streets to the station and placed in the special train which was to convey it to Angora. The train left Ismid at 9.30 p.m. and with halts in the principal stations on the line to permit the inhabitants to express their grief, arrived at Angora at 10.05 a.m. on the 20th November. There was no official ceremony at the station, but the President of the Republic with the Cabinet and other deputies followed the coffin on the brief journey to the Kamutay, in front of which a catafalque, surrounded by pillars wreathed in evergreen, had been erected. On this catafalque the coffin, guarded as before by four officers and two privates, reposed until the funeral ceremonies of the following day. From 1.0 p.m. until late at night the population of Angora and of the surrounding countryside filed, in drizzling rain, past the catafalque, exhibiting every mark of genuine grief.

7. Light rain still fell intermittently on the morning of the 21st November, when at 9.40 the gun carriage drawn by a body of infantry, was brought into place before the catafalque. The silken flag covering the coffin was removed, and the latter was borne by twelve deputies to the gun carriage. The foreign delegations and the diplomatic corps, who had been waiting in the Angora Palace Hotel (immediately opposite the Kamutay), were ranged on the pavement for this part of the ceremony. At 10.05 a.m. troops, Turkish and foreign, which were to form the head of the cortège, began their march past. First came a detachment of lancers, followed by an artillery battalion, the Republican Guard, cadets, the foreign detachments in alphabetical order of countries and a detachment of Turkish marines. Of the foreign detachments the British contingent seems to have created far the best impression. The march past was

completed in approximately half an hour, after which the cortège which was to follow the gun carriage was formed. Immediately behind the coffin walked a general, carrying on a cushion the Independence medal, and following in order were the sister and brother-in-law of the late President, the President of the Republic, the late President's secretary-general with the commander of the Republican Guard and the other aides-de-camp, the President of the Grand National Assembly with the Prime Minister and the Chief of the General Staff. Between these personages and the deputies who, followed by military and civil authorities and a battalion of infantry, brought up the rear, should have walked first the heads of the foreign delegations in alphabetical order of countries and behind them the Diplomatic Corps and the other members of delegations. In fact, however, no attempt was made to marshal this portion of the cortège, and also the space left was too exiguous to permit any kind of voluntary marshalling. The delegations and the corps consequently became mingled and unless there had been some previous drill, which was clearly impracticable, a little disorderliness here was inevitable: but it did not in my opinion detract from the dignity of the proceedings. The cortège moved off at approximately 10.45 a.m.

8. The route followed to the Ethnographic Museum, where the coffin was to rest until the construction of a permanent mausoleum, was approximately two miles in length and took almost an hour and a half to cover. The streets were lined with troops, behind whom the local population had gathered. The troops leading the cortège broke off before reaching the Ethnographical Museum and lined the last few hundred yards of the route. The foreign detachments once again paid honours to the coffin as it passed and the bands of the Greek, British, French and German detachments in turn rendered funeral marches. As the cortège passed the "People's House", which stands in close proximity to the Ethnographic Museum, Field-Marshal Lord Birdwood, who, representing The King, had been unable owing to an affection of his foot, to walk in the procession, saluted the coffin from a low balcony. On arrival at the Ethnographic Museum the foreign representatives and the Diplomatic Corps were grouped on the southern side of the steps leading up into the Museum, the President of the Republic with the other Turkish dignitaries and the deputies on the northern. Up these steps the coffin was borne on a bier by privates and by the twelve generals who had walked beside the gun carriage. Inside the hall of the Museum it was laid on a marble slab draped in green velvet; around the hall were disposed the wreaths sent by Heads of foreign States. After a last salute to the coffin as it was carried up the steps, the foreign representatives and the Diplomatic Corps retired to the "People's House", where refreshment had been provided for them, while the Turkish participants filed for a last time past the coffin as it lay in the Museum. The ceremonies ended at approximately 12.30 p.m.

Foreign Representation

9. The Heads of Governments of seventeen states sent special representatives to the funeral of President Atatürk; other countries were represented by their ministers accredited to Angora, or, in the case of Latvia, by the Consul-General at Istanbul. The most prominent of the special representatives were as follows:

Afghanistan: H.R.H. Field-Marshal Shah Veli Khan, uncle of the King.

Albania: Monsieur Faik Satku, Minister of Justice.

Germany: Baron von Neurath, with General List and Admiral Karls.

Bulgaria: Monsieur Constantin Panof, of the Royal household, with Generals Dascaloff and Lukach.

Egypt: in addition to the Minister to Turkey, the Chargé d'Affaires at Bucharest.

Estonia: Chief of the General Staff.

France: Monsieur Albert Sarraut, Minister of the Interior, with General Georges and Admiral Laborde.

Great Britain: Field-Marshal Lord Birdwood.

Greece: General Metaxas, the Prime Minister, with the Generals Demestichas and Papadimas.

Italy: Baron Aloisi, with General Barbazetti and Admiral Lais.

Roumania: General Theodoresco, Minister of Marine and Air, with Generals Motas and Grigoresco.

U.S.S.R.: Monsieur Potemkin, vice-Commissar for Foreign Affairs, with Flagman Yumachov, Commander of the Black Sea Fleet.

Yugoslavia: General Nedic, Minister of War and Marine, with Admiral Dragutin-Prca.

In addition the League of Nations were represented by Mr. Walters, Under Secretary-General, with Monsieur Agnidis and Monsieur Teyfik Erim.

10. Nine countries sent armed detachments to take part in the funeral ceremonies, as follows:

Germany: naval cadets (some from the training-ship Emden, some brought overland) with band, numbers approximately 180.

Bulgaria: infantry, 83 officers and other ranks.

France: marines, with band, numbers 180.

Great Britain: 11 officers

120 ratings

60 Royal Marines

56 band

Greece: infantry, 104 officers and other ranks, and a detachment of sailors with band.

Iran: infantry, 53 officers and other ranks.

Roumania: infantry, approximately 60 officers and other ranks.

U.S.S.R.: sailors, numbers approximately 100.

Yugoslavia: infantry, 88 officers and other ranks.

11. As stated in the enclosure to Sir Percy Loraine's despatch No. 634 of the 3rd December, German, French, British, Greek, Roumanian and Soviet warships also took part in the naval ceremonies at Istanbul.

12. The foreign representatives, delegations and detachments arrived in Angora some on the 19th, some on the 20th November. During their stay they were the guests of the Turkish Government, who made every effort to ensure that not only the important personages, but also the men of the foreign detachments, should be lodged and fed in a fitting manner. The British detachment in particular were extremely gratified with the excellent arrangements which were made for their comfort.

13. Sir Percy Loraine has reported separately, in his despatch No. 634 of the 3rd December, on the British representation at the funeral.

14. On the day following the funeral, the 22nd November, the President of the Republic received the chief members of the foreign delegations, in alphabetical order of countries, and subsequently entertained them at tea in the late President's villa at Çankaya. This reception marked the end of the ceremonies, and the majority of the foreign delegates and detachments left Angora the same evening or on the following day. Some few delegates, notably the French and Soviet, were further received in audience by the President before their departure.

No. 281

British Embassy, Angora, to the British Council, London

ANGORA, December 14, 1938

His Majesty's Ambassador in Turkey presents his compliments to the British Council, and with reference to the Council's telegram of the 11th November, transmits to the Council a copy of the letter by which Sir Percy Loraine expressed to the Turkish Minister of Foreign Affairs the condolences of the Council on the death of the President of the Turkish Republic, together with a copy of M. Saracoğlu's reply.

F.O. 371/21927/E.7691.

Enclosure 1 in No. 281

*Sir P. Loraine à S. E. M. Şükrü Saracoğlu,
Ministre des Affaires Etrangères de Turquie*

ANKARA, Le 14 Novembre 1938

Mon Cher Ministre,

Conformément à un désir que m'a communiqué le Président du Conseil Britannique pour les relations Culturelles à l'Etranger, je m'empresse de faire parvenir à Votre Excellence, de la part du Conseil une expression de ses sincères condoléances dans la grande perte que la nation turque a subie par le décès de son Président Atatürk.

Veuillez agréer, mon cher Ministre, l'assurance de ma très haute considération et de mes sentiments les plus cordiaux.

(Signed) PERCY LORAINE

F.O. 371/21927/E. 7691/1.

Enclosure 2 in No. 281

*Ş. Saracoğlu, Ministre des Affaires Etrangères de Turquie,
à Son Excellence Sir Percy Loraine, Ambassadeur de Sa Majesté Britannique*
No.647.

ANKARA, Le 9 Décembre 1938

Mon Cher Ambassadeur,

J'ai l'honneur d'accuser réception à Votre Excellence de Sa lettre du 14 novembre 1938, par laquelle Elle a bien voulu me donner communication de la

part du Président du Conseil Britannique pour les Relations Culturelles à l'Étranger, des sincères condoléances du Conseil à l'occasion de la grande perte que la Nation Turque a subie par le décès du Président ATATÜRK.

Je serais reconnaissant à Votre Excellence de bien vouloir faire savoir au Président de ce Conseil ainsi qu'au Conseil lui-même, combien je suis sensible à cette manifestation de sympathie.

Veuillez agréer, Monsieur l'Ambassadeur, avec mes sentiments amicaux les assurances de ma très haute considération.

(S) Ş. SARACOĞLU

F.O. 371/21927/E. 7691/2.

No. 282

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No.651.

ANGORA, December 16, 1938

My Lord,

I have the honour, with reference to my telegram No.206 of the 12th November, to inform Your Lordship that the Minister for External Affairs of the Commonwealth of Australia and the Minister for External Affairs of Eire informed me by telegrams dated the 12th November and the 14th November that the condolences of their respective Governments on the occasion of the death of Monsieur Kemal Atatürk had been sent direct to the Turkish Government.

His Majesty's Governments in Canada, in New Zealand, and in the Union of South Africa, on the other hand, requested me to convey to the Turkish Government an expression of their sympathy, and I accordingly addressed letters in suitable terms to the Turkish Minister of Foreign Affairs. Replies to these communications, dated the 9th December, have now been addressed to me by Monsieur Şükrü Saracoğlu, and copies have been forwarded to the Governments concerned.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/21927/E. 7725.

No. 283

*India Office, Whitehall, London,
to the Under Secretary of State, Foreign Office*

LONDON, December 19, 1938

Sir,

I am directed by the Secretary of State for India to forward a copy of a letter from His Excellency the Crown Representative in India and to request that, if no objection is seen, the message of condolence of the Suket Darbar may be communicated to the family of the late Kemal Atatürk.

I have, &c.

(Signature)

F.O. 371/21927/E. 7665.

Enclosure 1 in No. 283

*The Secretary to His Excellency the Crown Representative,
to the Secretary, Political (Internal) Department, India Office, London*

NEW DELHI, December 9, 1938

Message of condolence from the Suket
Darbar on the death of Kemal Atatürk,
late President of the Turkish Republic.

Sir,

I am directed to forward, for the favour of such action as may be considered necessary, a copy of a letter No. 777, dated the 22nd November 1938, from the Chief Secretary, Suket State, to the Secretary to the Hon'ble the Resident for the Punjab States, requesting that an expression of the condolence and sympathy of the Suket Darbar may be communicated to the members of the family of the late Kemal Atatürk.

I have, &c.

D.G. HARINGTON HAWES

F.O. 371/21927/E.7665/1.

Enclosure 2 in No. 283

Copy of a letter No.777 dated the 22nd November, 1938, from the Chief Secretary, Suket State, Sundarnagar, to the Secretary to the Hon'ble the Resident for the Punjab States.

With reference to your telegram No.137, dated the 19th November 1938, I am directed to inform you that the State flag was flown at half-mast on 21st November 1938, the day of Kemal Atatürk's funeral. Kindly convey the heartfelt condolence and sympathy of the Darbar to the members of the bereaved family.

F.O. 371/21927/E.7665/2.

No. 284

*Mr. Patrick Scrivener, British Embassy, Angora,
to Mr. R. H. Hadow, Foreign Office*

No.196.

ANGORA, December 23, 1938

My Dear Hadow,

We have been requested by a body styled the "Gallipoli Legion of Anzacs" of Sydney (incorporating the "Sons of Anzacs") of 16-20 Young Street, Sydney, to convey to the Turkish Government the condolences of its members on the occasion of Atatürk's death, and to ask for a photograph of Atatürk for the Legion.

In principle I think that the Ambassador will be delighted to do both things, but we should first of all like to be sure that the organisation is a bona fide one, and that it in fact represents, as it purports to do, the members of the Australian forces who actually took part in the Gallipoli campaign. We have no means of checking up here, and we should be much obliged to you if you could secure confirmation of the standing of the organisation, and let us know by telegram.

Yours ever,

PATRICK SCRIVENER

F.O. 371/23296/E.247.

No. 285

Sir P. Lorraine to Viscount Halifax

No. 666.

ANGORA, December 27, 1938

(Received January 5, 1939)

My Lord,

I have the honour to inform Your Lordship that the fourth quadrennial grand congress of the People's party met, in extraordinary session, at Angora on the 26th December to elect a new supreme chief in the place of Atatürk, who, in accordance with article 2 of the party statutes, was "permanent supreme chief." The congress, by a unanimous vote, modified article 2 in the sense that Atatürk, the founder of the Turkish Republic, is declared to be the "founder and eternal chief" of the party and M. İsmet İnönü "permanent supreme chief," this post being one whose holder is irremovable and which can only be rendered vacant by death, serious illness, or resignation. This decision appears to pledge the People's party to re-elect M. İsmet İnönü at each succeeding presidential election, and thus to render his tenure of the presidency of the republic *in practice* permanent. Should this prove to be the case, an important precedent will probably be created, almost equivalent to an agreed interpretation of the Constitution.

2. After his election, M. İnönü appointed the Prime Minister, M. Celal Bayar, vice-president of the party, and the Minister of the Interior, D. Refik Saydam, secretary-general, and delivered a speech in which he reaffirmed the principles on which the party is based, paid a tribute to its achievement, stressed the fact that the loyalty of the people to the Republican régime was more marked than ever, and expressed his conviction that, under the wise guidance of the Grand National Assembly in which all powers were vested, the progress of Turkey would be maintained. A short summary of the speech is enclosed.

I have &c.

PERCY LORRAINE

F.O. 424/283, part 37, p.1, No.1.

No. 286

Mr. W. Baxter, Foreign Office to Sir P. Loraine, Angora

No. 586.

FOREIGN OFFICE, December 29, 1938

Sir,

I transmit to Your Excellency a copy of a letter to the India Office from the Secretary to His Excellency the Crown Representative in India, enclosing a copy of a letter from the Chief Secretary, Suket State, requesting that a message of condolence from the Suket Darbar may be communicated to the family of the late President Atatürk.

2. I shall be glad if you will make arrangements for this request to be carried out.

I have, &c.

W. BAXTER

F.O. 371/21927/E. 7665.

No. 287

*Mr. A. Shirling, Commonwealth of Australia, Department of External Affairs,
to R.H. Hadow, Foreign Office, London*LONDON, 6th January, 1939

Dear Hadow,

I return Scrivener's letter, with your query endorsed on it.

As I told you on the telephone, I sent a telegram to Canberra, and have now received a reply, from the External Affairs Department.

They state that "the Gallipoli Legion of Anzacs" is a social organisation. Though not affiliated with the Returned Soldiers League, courtesies are exchanged and the body is of high standing, with Field-Marshal Lord Birdwood and Sir Ian Hamilton as patrons. The Legion has organised special pilgrimages to the Near East and Villers Bretonneux, (and correspondence indicates that it should be well-known to the Dominions Office and various Missions abroad).

You will agree that this information indicates that the organisation is clearly a bona fide one, and in fact represents members of the Australian Forces.

Yours sincerely,

A. SHIRLING

F.O. 371/23296.

No. 288

*R.H. Hadow, Foreign Office, to P.S. Scrivener, Angora*FOREIGN OFFICE, 7th January, 1939

Dear Scrivener,

I referred your letter 196/206/38 of the 23rd December about the "Gallipoli Legion of Anzacs" of Sydney to the representative of the Department of External Affairs of Australia in London, a copy of whose answer I enclose. It will I think give you the information required for obtaining Atatürk's photograph.

Best wishes for the New Year, and I hope to see you in London soon.

Yours ever,

R.H. HADOW

F.O. 371/23296.

No. 289

*The Secretary to the Government of India in the External Affairs Department,
to the Secretary, Political Department, India Office, London*

NEW DELHI, 10th January, 1939

Sir,

I am directed to forward a copy of the communications noted in the margin for favour of such action as may be considered necessary.

I have, &c.

C.A.G. SAVIDGE

F.O. 371/23290/E. 387.

Enclosure 1 in No. 289

Copy of letter No. 2673/34-A, dated the 12th December 1938, from the Chief Secretary to the Government of Bombay, Political and Services Department, to the Secretary to the Government of India, External Affairs Department

Resolution of condolence passed by the Municipal Corporation of Bombay on the death of Kemal Atatürk, late President of the Turkish Republic.

I am directed to forward herewith a letter addressed by the Mayor of Bombay to General İsmet İnönü, President of the Republic of Turkey, conveying to him the condolences of the Corporation on the death of Kemal Atatürk, late President of the Turkish Republic, and to request that, if the Central Government see no objection, the letter may kindly be forwarded to General İsmet İnönü.

F.O. 371/23290/E. 387/1.

Enclosure 2 in No. 289

Copy of letter No. 2673/34-A, dated the 13th December 1938, from the Chief Secretary to the Government of Bombay, Political and Services Department, to the Secretary to the Government of India in the External Affairs Department

Messages of condolence on the death of Kemal Atatürk, late President of the Turkish Republic.

I am directed to forward herewith copies of (1) letter dated the 19th November 1938 from the General Secretary, Muslim Education Society, Nasik and (2) letter from the President, Municipal Borough, Dhulia, No.1489, dated the 2nd December 1938, and its accompaniment, and to request that, if the Central Government see no objection, the Resolutions of condolence passed by the Muslim Education Society, Nasik, and the Municipal Borough, Dhulia, on the death of Kemal Atatürk, late President of the Turkish Republic, may kindly be forwarded to the proper quarter.

F.O.371/23290/E. 387/2.

Enclosure 3 in No. 289

Muslim Education Society, Nasik District, to the Collector and President, Nasik District Muslim Education Society, Nasik

NASIK, 19-11-1938

Sir,

Re: The last Meeting held on 12-11-38,

I have the honour to reproduce below the last resolution No.6 passed in the Meeting under reference:

"Resolved unanimously, all standing, that this society is deeply grieved to learn of the sad and untimely demise of Mustafa Kemal Atatürk, the President of the Turkish Republic and authorises the President to convey the deep sympathy of this Society to the family of the deceased personage in their sad bereavement and

express the feelings of this Society for the irreparable loss sustained by the world in general and the Muslims in particular."

Thanking you for the favour of an early action in the matter.

I have, &c.

(Sd) General Secretary, M.E. S. Nasik

F.O. 371/23290/E. 387/3.

Enclosure 4 in No. 289

Copy of letter No. 1489 of 1938-39, dated 22nd December 1938, from the President, Municipal Borough, Dhulia, to the Secretary to the Government of Bombay, Political Department, Bombay

Condolence Resolution

I have the honour to enclose herewith a copy of the General Body's Resolution No. 309 dated 13th November 1938 passed at the time of special General meeting of this Municipal Borough, expressing deep regret towards the untimely death of Mustafa Kemal Atatürk on 10th November 1938 and request you to kindly arrange to convey the same to proper quarters and oblige.

F.O. 371/23290/E. 387/4.

Enclosure 5 in No. 289

Copy of letter No. 12 60/62-G/38, dated the 20th December 1938, from the Hon'ble the Chief Commissioner, Ajmer-Merwara, to the Secretary to the Government of India in the External Affairs Department, New Delhi

I have the honour to forward herewith a copy of the proceedings of an ordinary meeting of the Beawer Municipal Committee held on the 17th November 1938, containing a resolution passed on the death of Mustafa Kemal Pasha. I would request that if there is no objection it may kindly be forwarded to the President of the Turkish Assembly, as desired by the Committee.

F.O. 371/23290/E. 387/5.

Enclosure 6 in No. 289

Meeting No. XXXI of 1938-39

Proceedings of an Ordinary Meeting of the Beawer Municipal Committee held on Thursday the 17th November 1938, at the Colvin Town Hall at 4 p.m.

Present.

1. Rai Sahib Munshi Ram Swaroop Rawat, Extra Assistant

İNGİLİZ BELGELERİNDE ATATÜRK

- Commissioner, Merwara, Beawer
2. Mr. Mukat Behari Lal Bhargava, M.A., LL.B.,
3. M. Gulam Hussain Khan, B.A., LL.B.

- Chairman
Senior Vice Chairman
Junior Vice Chairman

Members

4. Mr. B.K. Sarkar	5. S.Sens Mal Bohra
6. M. Mahmood Khan	7. H. Shamsuddin Nurie
8. Dr. L.D. Austin	9. Mr. P.D. Ariel, B.A.C.T.
10. Mr. Kughnath Agarwal	11. Pt. Govind Prasad Kaushik B.A.
12. M. Shamsul Haq	13. M. Karimuddin Khan

Confirmation of proceedings. Resolution No.1: Read
Proceedings of the last meeting dated the 31st October 1938.
Resolved: - That the proceedings of the last meeting be confirmed.
Mr. B.K. Sirkar Joined at this stage.

Moved by M. Gulam Hussain Khan, seconded by M. Mahmood Khan that this Committee places on record its deep grief on the sad demise of Mustafa Kemal Pasha, the most distinguished reformer and maker of the modern Turkey and as a mark of respect for the departed revered soul it is hereby resolved that this committee do adjourn today and a copy of this resolution be forwarded through proper channel to the President of the Turkish Assembly.

Passed unanimously

Sd/- Ram Sahai, Rai Bahadur Secretary & Engineer	Sd/- Ramswaroop Rawat, Rai Sahib, Chairman, Municipal Committee, Beawer
---	--

F.O. 371/23290/E. 387/6.

Enclosure 7 in No. 289

*Copy of letter No. 2673/34-A, dated the 19th December 1938, from the Chief
Secretary to the Government of Bombay,
Political and Services Department, to the Secretary
to the Government of India in the External Affairs Department*

**Message of condolence on the death of Kemal Atatürk, late
President of the Turkish Republic.**

In continuation of my letter No. 2673/34-A, dated the 13th December 1938, I am directed to forward herewith a copy of a letter from the President, Godhra City Municipality No.570, dated the 3rd /8th December 1938, with its accompaniment in original, and to request that, if the Central Government see no objection, the

Resolution of condolence passed by the Godhra City Municipality on the death of Kemal Atatürk, late President of the Turkish Republic, may kindly be forwarded to the proper quarter.

F.O. 371/23290/E.7.

Enclosure 8 in No. 289

*Copy of a letter from the President, Godhra City Municipality No 570,
dated the 5th/8th December 1938*

I have the honour to request you to send the resolution of the meeting of the Godhra City Municipality to the ambassador of Turkestan who ever may be residing in Bombay on behalf of Turkestan. The same was written to Consul of Turkestan but letter is returned back unclaimed.

F.O. 371/23290/E.7.

No. 290

*The Secretary to the Government of India in the External Affairs Department,
to the Secretary, Political Department, India Office, London*

NEW DELHI, 10th January, 1939

Condolence message

Sir,

In continuation of the letter from the Government of India in the External Affairs Department, No. D. 4633-N/38, dated the 10th January 1939, I am directed to forward a copy of the communication cited in the margin for favour of disposal.

I have, &c.

(Sd) C.A.G. SAVIDGE

F.O. 371/23290/E.388.

Enclosure 1 in No. 290

*Copy of letter No. 1409/38-L.S.G./L.B., dated the 10th December 1938, from the
Chief Commissioner, Delhi, to the Secretary to the Government of India,
Department of Education, Health and Lands*

I have the honour to forward, for such action as the Government of India may consider appropriate a copy of a Resolution passed by the Delhi Municipal Committee at a meeting held on the 17th November 1938.

Enclosure 2 in No. 290

Copy of resolution No. 1 passed at an Ordinary Meeting of the Delhi Municipal Committee, held on the 17th November 1938

1. Before the proceedings of the Meeting started K.B. Haji Rashid Ahmad, Senior Vice President moved the following resolution and it was passed all standing. The meeting was then adjourned for 10 minutes as a mark of respect to the memory of the deceased:-

"That this meeting of the Delhi Municipal Committee places on record its deep sorrow and grief at the sad demise of Kemal Atatürk who was not only the redeemer and creator of Modern Turkey but also an object of pride for the whole East.

The Committee further expresses its sympathy with the Turkish nation on the loss that it has sustained and resolves that a copy of this resolution be submitted through the proper channel."

F.O. 371/23290/E. 388/1.

No. 291

Admiralty, London, to the Under Secretary of State, Foreign Office

Admiralty, LONDON, 11th January, 1939

Sir,

I am commanded by My Lords Commissioners of the Admiralty to transmit for the information of the Secretary of State for Foreign Affairs a copy of a report of a visit to Turkey, by the Commander-in-Chief, Mediterranean Station, to attend the funeral of the late Kemal Atatürk, first President of the Turkish Republic.

2. My Lords concur in the suggestion in paragraph 6 of the report.

I am, Sir,

(Signature)

F.O. 371/23290/E. 327.

Enclosure 1 in No. 291

*Office of Commander-in-Chief, Mediterranean Station, at Malta,
to the Secretary of the Admiralty.*

MED. 1204/560/14

MALTA 7th December, 1939

*Commander-in-Chief, Mediterranean
Report of Proceedings*

Be pleased to submit for the information of Their Lordships, the following report of my visit to Turkey to attend the funeral of the late Kemal Atatürk, the first President of the Turkish Republic.

2. The period covered by the report is from 1800, Tuesday, 15th November, when MALAYA, wearing my flag, sailed from Malta, until 2200 on Wednesday, 23rd November, at which time my flag was transferred to WARSPITE on my proceeding by train to the United Kingdom.

3. During my visit to Turkey, my staff remained at the Castille, and the routine of the administration of the Station continued to be conducted from there. The only staff officers to embark in MALAYA were my Flag Lieutenant D.A.R. Duff and my Fleet Signal Officer, Lieutenant Commander M. Hodges and Paymaster Lieutenant R.E.D.A. James, the two former also attending me at Ankara.

4. The passage to Cape Helles was uneventful except for a constant interchange of telegrams with His Britannic Majesty's Ambassador at Ankara in connection with the arrangements of the arrival of MALAYA and the British participation in the funeral ceremonies.

5. Thursday, 17th November.

At 1530, H.M.S. MALAYA arrived off Cape Helles and proceeded up the Dardanelles. Colours were half-masted and the Turkish Ensign flown at half mast at the main.

6. The ship was stopped off Chanak for the sanitation officer, who did not however arrive alongside until a quarter of an hour later. When he had pointed out to him the delay he had caused he was profuse in his apologies and explained that as MALAYA had stopped rather early he could not see her from his office. He should, however, have been laying off in his launch as he knew the exact time of MALAYA's arrival. It is not suggested that any action should be taken regarding this as it was dealt with locally. About 5 miles north of Chanak on the Asiatic side a small Turkish Naval vessel was lying, who paraded a guard as MALAYA passed. Khilia Liman was passed before dark.

Permission for the use of W/T on High Frequency was received.

7. Friday, 18th November 1938.

At 0700, off San Stefano, a Turkish launch came alongside MALAYA and the following officers embarked:-

Captain H.A. Packer, R.N. (British Naval Attaché).

Captain Necati (attached to me as Liason Officer).

Lieutenant Commander Rahmi (Liason Officer for the detachment going to Ankara).

Sub Lieutenant Selim (Liaison Officer for H.M.S. MALAYA).

Information had previously been received that owing to the presence of the body of the late President in Istanbul, only the salute of the country was to be fired and that no official calls were to be paid.

8. H.M.S. MALAYA saluted the country with 21 guns, colours were then half-masted and shortly after 0800, MALAYA anchored off Haydar Pasha.

9. The following Turkish Men-of-War were present:-

Battle Cruiser	YAVUZ
Cruiser	HAMİDİYE
Destroyers	TINAZTEPE and ZAFER
Submarines	GÜR and DÜMLÜPINAR

also the small Russian Cruiser MOSKOVA

10. During the forenoon the Roumanian Destroyer REGINA MARIA arrived; in the afternoon the Greek Destroyer HYDRA and in the evening the German Cruiser EMDEN. The French Cruiser EMILE BERTIN did not arrive until early the following morning. Officer of the Guard calls were paid and returned between the ships of all nationalities.

11. I landed with my Flag Lieutenant and had luncheon at the British Embassy with Lady Loraine, H.B.M. Ambassador, Sir Percy Loraine, being at Ankara.

Field Marshall Lord Birdwood had arrived that morning by train from London, but owing to an inflamed foot, had retired to bed and was unfortunately unable to walk without assistance throughout his visit.

12. The instructions for the foreign ships in connection with the ceremony at sea, was received on arrival but these were not very clear or comprehensive. Discussions, therefore, took place throughout the day with the representatives of the Turkish Naval Commander-in-Chief, and suggested instructions drafted and agreed to.

13. In the evening I dined ashore privately with Admiral Sukur (sic.) Okan, and after dinner, attended the lying in state of the late President at the Dolma Bache Palace.

14. *Saturday, 19th November 1938.*

At 0800, colours were hoisted at half mast with the Turkish Ensign at half mast at the main.

At 0830, the Turkish Liaison Officer came over with the instructions for the foreign ships for the ceremony at sea. All the suggestions made to the Turkish Admiral had been adopted. A copy of all the instructions received at sea is forwarded as Enclosure No.1.

15. The Turkish Destroyer ZAFER was lying alongside near Old Seraglio Point, just in sight of MALAYA, to bring the coffin to YAVUZ. She had been expected to leave there at 1100 but it was not until 1300 that she actually sailed.

16. During the forenoon, formations of Turkish aircraft flew over Istanbul and the anchorage at Haydar Pasha. One of these unfortunately forced landed on the water in the vicinity of the Fleet. Both the crew and the aircraft were, however, saved, MALAYA's boat being the first to arrive.

17. From 0830, the time the cortege left Dolma Bache Palace, until the coffin arrived onboard YAVUZ, guns were fired at five minute intervals by YAVUZ. ZAFER arrived at YAVUZ about 1315, but took a long time to get alongside. When the body was transferred, YAVUZ fired a salute of 101 guns, the foreign ships also firing a salute of 21 guns by signal from YAVUZ. When ZAFER was clear, a cargo boat full of wreaths went alongside YAVUZ and transferred these.

18. Finally YAVUZ began to weigh and MALAYA immediately weighed and went ahead ready to pass under the stern of HAMIDIYE and make for her position on the far side of YAVUZ. The Russian immediately weighed also and followed MALAYA closely. As the only other Flag Officer present, the Russian came second in the line and throughout the day kept excellent station and acted most intelligently. The other men-of-war formed up astern in alphabetical order of countries, in French, i.e. German, French, Greek and Roumanian.

19. The German was slow in forming up, the Frenchman was slow in getting under weigh, but thereafter followed the German closely. The Greek was well handled but the Roumanian appeared to have difficulty in keeping up although the speed was never more than 16 knots.

20. MALAYA hoisted a large number of speed and other signals in International Code to indicate my intentions and these were smartly answered by all the other foreign ships. Finally the fleet was formed up on a course to pass Princes Islands as follows:-

Centre Column: YAVUZ, HAMIDIYE, two Destroyers, two submarines and the President's Yacht.

Starboard Column: The Foreign Ships.

Port Column: About a dozen ferry boats crammed with spectators.

The leading ship of the wing columns being on the quarters of YAVUZ. The whole "fleet" had to wheel about 160 degrees to port while forming up, which did not make it a very easy manœuvre, but in the circumstances it was very creditably done.

21. When the "fleet" reached the southern end of Princes Islands, YAVUZ hoisted the signal to break off and reduced to five knots. MALAYA immediately increased to 16 knots, closed to about three quarters of a cable from the Turkish line and steamed past YAVUZ with hands fallen in and officers saluting.

22. MALAYA then turned 180 degrees to starboard and headed for the anchorage, still closely followed by the Russian. All the other foreigners carried out the same procedure, but got rather astern of station. All the foreign ships then anchored independently in their previous berths about 1630. The Turkish ship went on escorting YAVUZ towards her destination, Ismid, where the coffin was to be transferred to the train en route to Ankara. YAVUZ emitted large quantities of black smoke throughout the day.

23. The process of landing the detachment for the 7.35 train was then begun and the whole British Delegation and Detachment were at the station by 7.30. A special train had been provided with a "salon" at the rear for Field Marshal Lord Birdwood in which I also travelled.

24. The composition of the Naval Detachment under Commander J.F. Stevens, was as follows:-

1 Lieutenant Commander.	1 Major, R.M.
2 Lieutenants.	1 Lieutenant R.M.
4 Midshipmen.	60 Royal Marines.
1 Warrant Officer, (Barrack Master).	1 Warrant Bandmaster, R.M.
120 Naval Ratings.	56 R.M. Bandsmen.

25. *Sunday, 20th November, 1938.*

The special train was due to arrive at Ankara at 1110 but it was not until 1440 that it finally drew up in the station. This delay was due to the fact that the British train followed that bearing the coffin of the late President and that the latter train was much delayed by the crowds gathered at the stations en route, to do honour to their dead Gazi.

26. The British train was boarded on arrival by the Minister of Foreign Affairs and the British Ambassador, who greeted Field Marshal Birdwood and myself. The Field Marshal being unable to walk, was in plain clothes, and I having previously changed into No.3 dress inspected the guard of honour mounted outside the station. The Field Marshal, meanwhile, remaining in the motor car.

The Field Marshal and myself, accompanied by our Staff Officers, then proceeded to the British Embassy.

27. The Detachment of Bluejackets, Marines and Marine Band had meanwhile, fallen in on the platform and were marched to their quarters some two miles from the station. Accommodation provided was excellent in every way. In the same building were also housed the German Detachment which consisted of cadets from the German Cruiser EMDEN and very friendly relations existed between the Cadets and the British Officers throughout the stay.

28. Shortly after arrival at the Embassy, I was taken by the Ambassador to write my name in the President's book. It was learned on arrival at Ankara, that the President was giving an afternoon reception on Tuesday, 22nd November, for the special Delegates and Missions of the countries represented at the funeral. I had originally intended to return to Istanbul by the night train on Monday, but in view of this reception and the fact that Lord Birdwood would be unable to attend, the Ambassador suggested that I should delay my departure for a day, and the necessary re-arrangements were made.

29. After that, the Ambassador and I visited the British Detachment at the Gazi Institute and then viewed the lying in state of the late President. This latter was most impressive; the coffin lying in the open air on a catafalque covered in red with four Turkish Officers and two Private Soldiers on guard. The catafalque was backed by a white screen some forty feet high in front of which was draped an enormous Turkish Flag. This screen was flanked on each side by two pillars of the same height completely covered with green foliage, on top of which large yellow torches were burning. The catafalque lay some 30 feet back from the road and at the road side stood two similar pillars with torches, forming a square with the first two. On each side, and outside this square were two shorter pillars, also bearing torches. The six flames being symbolic of the six principles of the late President, now adopted as the maxims of the Turkish National Party.

30. The large space between the catafalque and the road was covered with wreaths and an unending stream of people walked past the coffin, the large majority in a visible and audible state of emotion.

31. The Ambassador very kindly had myself, my Flag Lieutenant and Fleet Signal Officer to stay at the Embassy.

32. *Monday, 21st November, 1938.*

At 7.15 I accompanied the Ambassador to the Ankara Palace Hotel, where all the special Delegates and Heads of Missions and their suites were to assemble. A wait of some two and a half hours ensued, which time was passed in meeting various foreign representatives and having breakfast.

33. Shortly before ten o'clock, a move was made to the steps of the hotel which is situated exactly opposite the site on which the late President was lying in state. A

gun carriage and limber were brought up, drawn by about 120 soldiers in the British Naval fashion, and the coffin was removed from the catafalque and placed on a platform built up on the gun carriage to a height of 8 feet from the ground. After this had been done, the Turkish and foreign troops who were to precede the gun carriage in the procession marched past the coffin and took up their positions. No bands played and all troops paid respect to the coffin in passing.

34. First came the Turkish Cavalry, Artillery and Infantry, in that order, followed by the Cadets of the Military College. Then came the foreign detachments in alphabetical order of the names of their country, in French; the German detachment thus led. The cadets marched very smartly using the goose-step, followed by a Detachment of a Bulgarian Guards Regiment marching in the same fashion. The Detachment of French sailors were the next to pass and then came the British Bluejackets and Marines. The road in the vicinity of the gun carriage had been covered with sand and the marching of the British Detachment was therefore quite noiseless, a striking contrast to nearly all the Turkish and Foreign troops whose goose-stepping was noisy even on the sand covered road. This fact was remarked upon by many spectators.

Greek, Yugo-Slavian, Persian, Roumanian and Russian Detachments also marched past.

35. Behind the coffin walked the relatives of the deceased, then the new President and his principle Ministers; after them the foreign special representatives, Heads of Missions, the Diplomatic Corps and foreign Delegations.

The latter part of the cortege, however, was not well marshalled, and the two hundred or so members can only be described as a rabble. Even the front rank was disorganised by the meanderings of the Iranian Minister. It is possible that this was intentional as any detached arrangement would almost certainly have caused heartburning to some delegation or individual. The procession closed with the Cabinet, Deputies, Civil Servants and more Turkish soldiers.

36. At 1030 the procession moved off and at this time, rain, always threatening fell for some minutes. The route of the procession was about a mile and a half long and as the troops at the head neared the end, they were broken off and lined the sides of the route. It was thus a feature of the arrangements that the majority of troops took much more part than is normally the case, in that they first marched past the coffin, then formed part of the procession and finally were passed by the coffin. While lining the route, the British Detachment rested on their arms reversed. This created a great impression on the minds of the Turks and I think gave rise to a remark of a Turkish Official which was repeated to me that "one can see that the British more than anyone else are joining with the Turks in their great sorrow".

37. The coffin, followed by the Delegations and Deputies then completed the route to the Ethnographical Museum where the mortal remains of the Gazi were to rest until a mausoleum has been erected. The coffin was then transported from the gun carriage to the museum.

38. Lord Birdwood, being unable to walk in the procession, went by car to a building near the end of the route, from the steps of which he saluted the coffin as it passed and watched the removal of the coffin to the museum. All the members of the special Delegations and Missions then proceeded to the Peoples' Party Pavilion where Lord Birdwood was also present. Refreshments were then served and the various Delegations mingled for about half an hour, by which time it was 1300.

39. At 1600 the Field Marshal was received by the President and at 1915 left Ankara for England.

40. I had previously invited the Captains of the foreign ships at Haydar Pasha to luncheon on Tuesday, but owing to the President's reception on that day it was not possible for me to be there. I therefore sent my Flag Lieutenant back to Istanbul to explain this to the foreign officers and to assist the captain of the MALAYA in entertaining them.

41. *Tuesday, 22nd November, 1939.*

In the morning the Ambassador had kindly arranged for me to be motored out to see the Cubuk Barrage, where water for the use of Ankara and the surrounding districts, is collected.

I also wrote my name in the book at the Norwegian Legation on the death of Her Majesty, Queen Maud of Norway.

After luncheon I was taken by the Ambassador to see the Ghazi's model farm just outside Ankara.

42. At 1520 I proceeded with the Ambassador, the Counsellor of the Embassy, Mr. Morgan, and Lieutenant Commander Hodges to the Ghazi's house for the President's reception. This was extremely well organised, the Delegations being marshalled in the alphabetical order of their countries, in French, and admitted to a room where they were received by the President.

43. Sir Percy Loraine delivered messages to the President in French, to which the latter also replied in French. The President also invited me to speak to him, through an interpreter. I condoled with His Excellency on the sad occasion which had brought me to Turkey, and said how proud I was, as well as the British Naval Contingent, to be invited to assist at the funeral ceremonies of that Great Man, the late President of the Turkish Republic. I also thanked His Excellency for the extremely cordial and hospitable way in which we had been received and the most excellent arrangements that had been made for the accommodation of our

Detachment in Ankara. I also said how much we had enjoyed the visit of the Turkish Fleet to Malta in 1936, and that I hoped that any Turkish Naval Units that were cruising in the Mediterranean at any time, would call at Malta where they would receive a warm welcome. I also said how impressed I had been with the naval part of the funeral ceremonies, the success of which was due to the arrangements made by Admiral Sukur (Sükrü) Okan.

44. The President replied through his interpreter in the most friendly manner saying how touched the Turkish people were at our early offer to take part in the funeral ceremonies and our obvious sympathy in their bereavement. On our preparing to leave his presence, His Excellency clasped my hand for some minutes while he continued his cordial remarks.

45. As each Delegation had been received by the President, it passed through into another reception room. On the Ambassador and myself entering this room, we were immediately joined by Baron von Neurath, the special German Delegate, who conversed with us in the most friendly manner for about half an hour.

46. After the President had received all the Delegations, he passed through to another room followed by everyone present, where refreshments were served. The President again conversed with the Ambassador and myself for some time and this time in English, which he has recently been learning. This Party continued until 1730, by which time, thanks to His Excellency, the Ambassador, I must have met all the special Delegates and Heads of Missions represented at Ankara.

47. At 1800, the Ambassador had very kindly invited the officers of the British Detachment for cocktails at the British Embassy, together with the members of the Embassy Staff and their wives.

48. At 2310, a special train left Ankara with the Ambassador and Staff, the British Naval Detachment and myself. A guard was mounted on the platform, which I inspected and many Turkish Officials were present to say goodbye, to all of whom, I expressed my deep appreciation for all that had been done for us.

49. During the day, a wreath was sent to the Ethnographical Museum on behalf of myself, officers and men of the Mediterranean Fleet. This was kindly provided by the Ambassador and consisted of evergreens from the garden of the Embassy at Istanbul. Only artificial flowers were available for purchase in Ankara and as much as £50 sterling was being asked for a wreath.

50. *Wednesday, 23rd November, 1938.*

The special train arrived at Haydar Pasha at 1430, and this gave an opportunity of seeing another and much more interesting part of the country than on the journey to Ankara.

On arrival, I went straight on board, and shortly after, Sir Percy Loraine came off to return my call. He was saluted with 19 guns on leaving.

51. All ships anchored at Haydar Pasha were dressed with masthead flags, Turkish ensign at the main, from 0800 until sunset in honour of the feast of Bairam.

52. At 2000, His Excellency, the British Ambassador, and Lady Loraine, embarked in MALAYA for dinner and for passage to the Gallipoli Peninsula, to pay a visit to the battle fields and war graves. They were accompanied by the following:-

The British Consul General and Mrs. Paton.

The British Air Attaché and Mrs Elmshurst.

The British Military Attaché and Mrs. Ross.

Mr. Chaplin (Second Secretary at the Embassy).

Colonel Woods (late Commercial Counsellor at the British Embassy).

Seyfullah bey (First Secretary, Turkish Foreign Office and the member of the Protocol Department attached to the British Delegation).

53. Arrangements were made for the party to disembark on the Gallipoli Peninsula at 0800, Thursday, 24th and for them to be taken back to Istanbul in H.M.S. MOHAWK in the evening.

54. At 2000, I left Istanbul in the Orient Express for London.

55. Captain Necati, the Turkish Liaison Officer attached to my staff was not only most helpful throughout our visit but was also a cheery companion. My sincere thanks are due to His Excellency and Lady Loraine for their hospitality and kindness to myself and my staff and to His Excellency and his Staff including Captain Packer, R.N., for all the admirable arrangements they made for the British detachment.

(Signed) DUDLEY POUND
(Admiral)

F.O. 371/23290/E. 327/1.

Enclosure 2 in No. 291

General outline of programme for naval part of ceremonies in connection with the funeral of the late President of the Turkish Republic, Kemal Atatürk

1. The foreign warships will anchor to their places according to the plan given to them by the Liaison Officers.

2. The foreign warships will salute only the city, and the city will return salute.

3. Due to the general sorrow, all kinds of personal ceremony will not take place.

4. The coffin containing the honourable body of His Excellency K. Atatürk, and the funeral party, will start off from Dolma Bahçe Palace on 19.11.1938 at 0830 a.m. The funeral party will then proceed to Saray Burnu by land, and from Saray Burnu the coffin will be brought over to YAVUZ by the Turkish destroyer ZAFER, which will be lying alongside.

5. While the party is proceeding to Saray Burnu with coffin containing the body of His Excellency Atatürk and from Saray Burnu to Yavuz a gun will be fired from Yavuz each five minutes.

6. When the coffin is taken over to Yavuz a salute of 101 guns will be fired from YAVUZ; the foreign ships will participate in this salute by firing 21 guns. The beginning of the salute will be announced by the hauling down of the flag B which had been hoisted up to the main mast previously.

7. YAVUZ will begin to weigh anchor when she hoists up the signal flag C, the end of this operation will be announced by hauling down the C flag.

8. While YAVUZ is underway, both Turkish and foreign warships and escorting ships will take their positions according to the plan number two. The party will then take the given course and steam at a speed of ten knots per hour. During the cruise a saluting gun will be fired from YAVUZ each fifteen minutes.

9. When YAVUZ and her escorts arrives to the island of Neandro at the South end of Prinkipo Island the A flag will be hoisted by YAVUZ and with the hauling down of this flag ALL of the escorting ships and the foreign ships will stop following YAVUZ and they will return to their anchoring places shewn on the plan number one. The leading ship will turn to starboard and the line will follow her.

10. The hostess ships are HAMIDIYE Cruiser and the submarine DÜMLÜ PINAR. They will return too to their anchoring places upon the signal given by YAVUZ.

11. The civil boats and steamers also will return upon the signal from YAVUZ. They will tack to port following the leading ship.

Note:- ALL SIGNS ARE INTERNATIONAL.

The following items are to be added to our previous information:-

A. When the destroyer ZAFER leaves Seraglio Point (YAVUZ) will hoist H flag International code on which ships companies of Turkish ships will be fallen in.

Except for the men required for getting under way, they will remain fallen in until the International Signal M is made as laid down in para. (g).

Foreign ships are requested to adopt a similar procedure.

B. MALAYA will have steam for 16 knots by 1100 tomorrow Saturday and will be shortened in to 3 snackks by that time.

C. MALAYA will begin to weigh anchor when YAVUZ hoists flag C.

D. MALAYA will hoist the International Signal N.V.Z. 10 and will go ahead at 10 knots when this signal is hauled down.

E. Foreign ships will take station astern of MALAYA in the following order:-

F. MALAYA will steer under the stern of HAMIDIYE and then so as to take station on the starboard beam of HAMIDIYE as soon after the latter has altered course to 155° after passing through position 196° 2.3 miles from Seraglio Point Lighthouse.

G. when it is necessary for either YAVUZ or MALAYA to alter speed they will hoist the international signal N.V.Z. followed by numeral pendants indicating the new speed. They will go the speed ordered by this signal when the signal is hauled down.

H. On getting under way, the ships companies of Turkish ships will be fallen in and will remain fallen in until shortly after the foreign ships have taken up their station on HAMIDIYE. YAVUZ will then hoist M. flag International Code and ships companies of Turkish ships will fall out. Foreign ships are requested to adopt a similar procedure.

I. Ten minutes before the foreign ships part company, YAVUZ will hoist H. Flag International Code and ships companies of Turkish ships will be fallen in and will remain so until the rearmost foreign ship has turned off.

Foreign ships are requested to adopt this procedure.

ANNEX No.1.

1. When International Signal A hoisted down from YAVUZ:-
 - a) YAVUZ and other Turkish warships will decrease her speeds to 5 knots.
 - b) Foreign ships will increased her speeds to 16 knots.
 - c) Each foreign warships with 16 knots speed will advanced until starboard beam of YAVUZ, then will change her course turning to starboard and then will go back to her anchorage places.
2. Just after leaving the anchorage places, each warships will go to the assembling point with 10 knots speed.

F.O. 371/23290/E. 327/2.

No. 292

The Under Secretary to the Government of India in the External Affairs Department to the Secretary, Political Department, India Office, London

NEW DELHI, 10th January, 1939

Sir,

In continuation of the letter from the Government of India in the External Affairs Department No. D.4564-N/38, dated the 10th January 1939, I am directed to forward a copy of the communications cited in the margin for favour of disposal.

I have, &c.

(S) C.A.G. SAVIDGE

F.O. 371/23291/E.539.

Enclosure 1 in No. 292

Copy of a letter No. 2673/34-A, dated the 4th January 1939, from the Chief Secretary to the Government of Bombay, Political and Services Department, to the Secretary to the Government of India, External Affairs Department

Message of condolence on the death of Kemal Atatürk, late President of the Turkish Republic.

In continuation of my letter No. 2673/34-A, dated the 19th December 1938, I am directed to forward herewith a copy of a letter from the President, Surat Borough Municipality, No. P/2597, dated 2nd December 1938, with its

accompaniment in original, and to request that, if the central Government see no objection, the Resolution of condolence passed by the Surat Borough Municipality on the death of Kemal Atatürk, late President of the Turkish Republic, may kindly be forwarded to the proper quarter.

F.O. 371/23291/E.539/1.

Enclosure 2 in No. 292

Copy of a letter No. P/2597, dated the 2nd December 1938, from the President, Surat Borough Municipality, Surat, to the Consul for Turkey, Bombay

I have the honour to state that the General Board of this Municipality has at its meeting held on the 16th ultimo, passed a resolution expressing its profound grief at the sad demise of Gazi Mustapha Kemal Atatürk. The said meeting was adjourned without transacting any business as a mark of respect to the memory of the deceased. A copy of the said resolution in Gujerati as well as its copy transliterated into English accompany.

2. I have, therefore, to request you to kindly communicate the resolution above referred to, to proper quarters at an early date.

F.O. 371/23291/E.539/2.

Enclosure 3 in No. 292

Copy of a letter No. S-24/19-M(38), dated Karachi, the 9th January 1939, from the Chief Secretary to the Government of Sind, Political and Miscellaneous Department, to the Secretary to the Government of India, in the External Affairs Department, New Delhi

Resolution passed by the Hyderabad Municipality at the death of Mustafa Kemal Pasha (Atatürk).

I am directed to forward herewith copies of the papers noted in the margin for such action as the Government of India may deem fit in the matter.

Below endorsement No.G-18197, dated the 21st November 1938 from the Collector of Hyderabad and its accompaniments.

General Department
Office of the Revenue Commissioner for Sind
Karachi, 1st December 1938.

Copies submitted to Government in the Political and Miscellaneous Department.

Sd/-,
for Revenue Commissioner for Sind,
The Chief Secretary to Government,
Political and Miscellaneous Department.

F.O. 371/23291/E.539/3.

Enclosure 4 in No. 292
*Copy of letter No.G-1154, dated the 19th November 1938,
from the Chief Officer, Hyderabad (Sind) Municipality*

"I have the honour to enclose a copy of Resolution No.355 passed by this Municipality at its sitting held on the 12th instant and to request you to forward the same through the proper channel to the President of the National Assembly at Turkey."

No. G-18197/-
Hyderabad, 19th November 1938

Copies forwarded with compliments in duplicate to the Revenue Commissioner for Sind, Karachi.

Sd/- U.M. MIRCHANDANI
Collector of Hyderabad

Copy of G.B. Reso. 355, dated 12th November 1938

The Corporation places on record their sense of sorrow at the death of Mustafa Kemal Pasha (Atatürk) the founder of Turkey.

Kemal Atatürk was a towering personality, a world figure and his passing away is a distinct loss to the world.

The Corporation sympathise with the Turkish Nation in their sad bereavement, and request the President to forward a copy of this resolution to the President of the National Assembly.

F.O.371/23291/E.539/4.

No. 293

Sir P. Lorraine to Viscount Halifax

No. 42

ANGORA, January 25, 1939

(Received 2nd February)

My Lord,

I had the honour, in my telegram No.221 of the 22nd November 1938, to inform Your Lordship that the coffin of the late President Atatürk was placed in the Ethnographic Museum in this town pending the construction of a permanent mausoleum. A committee composed of fifteen members of the Grand National Assembly was appointed to examine the reports prepared by experts on the most suitable site for the mausoleum, and the findings of this body, which were submitted on the 17th January to the Parliamentary Group of the People's Party, have now been published.

2. The report revealed that four sites had been considered, namely, the site at present occupied by the Grand National Assembly, which is ultimately to be transferred to a worthier edifice now in course of construction: the ancient citadel: the hill of Çankaya in proximity to His Majesty's Embassy: and finally some rising ground to the west of the town known as Rasat Tepe. I had indeed been given to understand by a member of the committee that their decision would be in favour of the Çankaya site. In the event this was not so, and Rasat Tepe was finally selected, perhaps owing to the fact that it is closer to the town than Çankaya and in a district to which the modern city, as it develops, is likely to extend.

I have, &c.

PERCY LORRAINE

F.O. 371/23291/E. 849.

No. 294

*The Under Secretary to the Government of India in the External Affairs
Department to The Secretary, Political Department, India Office, London*

NEW DELHI, February 2, 1939

**Resolutions of condolence passed by certain Municipal
Committees on the death of late Kemal Atatürk.**

Sir,

In continuation of the letter from the Government of India in the External Affairs Department, No. D.169-N/39, dated the 16th January 1939, I am directed to forward a copy of the communication cited in the margin for favour of disposal.

I have, &c.

C.A.G. SAVIDGE

F.O. 371/23291/E.910.

Enclosure 1 in No. 294

Copy of a letter No. 5143-C.38/3296, dated 25th January 1939, from E.A.R. Eustace Esq. I.C.S., Secretary to Government, Punjab, Medical and Local Government Departments, to the Secretary to the Government of India, External Affairs Dept.

Resolutions of condolence passed by certain Municipal Committees on the death of late Atatürk.

I am directed to forward for favour of disposal copies of resolutions of condolence on the death of the late Kemal Atatürk passed by the undermentioned Municipal Committees in the Punjab:-

1. Kasur	4. Hoshiarpur
2. Lyallpur	5. Khanewal
3. Khushab	6. Rawalpindi

F.O. 371/23291/E.910/1.

Enclosure 2 in No. 294

Copy of resolution passed in the extraordinary meeting of the Kasur Municipal Committee held on the 14th November 1938 at 4 p.m.

We the members namely Dr. Mohammad Bashir, Haji Rab Niwaz Khan, Haji Abdul Qadir, Mian Mohammad Sardar and Khan Mohammad Umer Khan draw the attention of the President to the sad and untimely demise of Ghazi Mustafa Kemal Pasha and request him to call an extraordinary meeting of the committee to express the grief of the committee at the misfortune. Under orders of the acting president the municipal office and schools were closed on the day as a mark of respect to the memory of the illustrious deceased.

Remarks of the president that the matter be placed before the general committee.

Resolved. We the members of the committee express our sincere and heartfelt sense of sorrow and sympathy on the sudden and untimely demise of the able Leader Ghazi Mustafa Kemal Pasha, the worthy Son of Asia, the outstanding politician of the modern age, the best General and the Liberator of Turkey and Asiatic Races.

This resolution was passed standing.

Copies of resolution be sent to the Press.

Higher authorities be requested to forward a copy of the resolution to the President of the Turkish Republic.

Sd/- Illegible.
Executive Officer,
Municipal Committee, Kasur

F.O. 371/23291/E. 910/2.

Enclosure 3 in No. 294

*Copy of Resolution No. 1-A passed by the Lyallpur Municipal Committee
in its ordinary meeting held on 19.11.38*

1-A. Carried unanimously.

All standing.

1-A. Proposed by the Chair that the Municipal Committee places on record its heartfelt grief on the sad and untimely demise of Ghazi Mustafa Kemal Atatürk, President of Turkey. He was great as a general, great as a diplomat, great as a social reformer, great as a statesman, great as a builder and a spirit of true territorial nationalism.

Further proposed that a copy of resolution may be sent to the Press and to the Turkish nation.

True copy,
Sd/- Illegible
Secretary,

Municipal Committee, Lyallpur

F.O. 371/23291/E.910/3.

Enclosure 4 in No.294

*Copy of e resolution No. 265/1 passed by the Khushab, Municipal Committee, in a
special meeting held on the 15th November 1938*

Proposed by Diwan Wishwa Nath, seconded by Sardar Mohammad Hanif Khan, Municipal Commissioner, that this special meeting of the Committee places on record that demise of Mustafa Kemal Pasha is an irreparable loss to the East and expresses its sympathy with Turkish people. As a mark of respect the house adjourns for 5 minutes and the copies of the resolution be sent to the Premier of Turkey through the Local Government.

F.O. 371/23291/E. 910/4.

Enclosure 5 in No. 294

*Copy of a resolution No.1 passed at an ordinary meeting of the Municipal
Committee, Hoshiarpur held on Friday the 25th November 1938 at 4.30 p.m. in the
Municipal Town Hall, Hoshiarpur*

1. Resolved on the proposal of M. Gulam Nabi, Municipal Commissioner, that this Committee places on record its deep sense of grief at the sad and untimely demise of the Illustrious Dictator of Turkey Mustafa Kemal Pasha who was a great Statesman, General, Reformer and builder of modern Turkey and fully shares in the loss suffered by Turkey on account of the death.

It was further resolved that a copy of the resolution be sent to the Press and to the present President of Turkish Republic through the Counsel of India.

True copy.

Sd/- Illegible

Secretary, Municipal Committee,
Hoshiarpur

F.O. 371/23291/E. 910/5.

Enclosure 6 in No. 294

*Copy of resolution No.1 (b) passed at special meeting of the Municipal Committee
Khanewal held on the 26th November 1938*

Moved by Chaudri Ghulam Nabi and seconded by Lala Hukam Chand that a resolution of condolence be passed on the death of Kemal Atatürk and a copy sent to the press and the Punjab Government for communication to the authorities concerned.

Sd/- Gurdit Singh

Secretary, Municipal Committee,
Khanewal

F.O. 371/23291/E. 910/6.

Enclosure 7 in No. 294

*Proceedings of an Ordinary General Meeting of the Rawalpindi Municipal
Committee held on the 12th November 1938 at 8.30 a.m. in the Municipal Hall*

B. Prithvi Chand Chadha proposed that this meeting of the Municipal Committee, Rawalpindi places on record its sense of profound sorrow and deep grief on the untimely death of Mustafa Ghazi Kemal Pasha, President of the Turkish Republic, the Father of Nationalism in the Country and the great patriot of his times. The meeting further appreciates the services rendered by him in the struggle for the emancipation of his country.

It is further resolved that the Municipal Offices and Schools be closed as a mark of respect to the deceased - meeting is adjourned.

Chaudri Wasawa Singh seconded and the resolution was unanimously adopted all standing.

All prayed while standing for five minutes for the deceased.

F.O. 371/23291/E. 910/7.

No. 295

British Embassy, Angora, to the Foreign Office, London

No. 62

ANGORA, 3rd February, 1939

His Majesty's Representative in Turkey presents his compliments to His Majesty's Secretary of State for Foreign Affairs and has the honour to transmit herewith copy of under-mentioned paper.

Enclosures: From the Gallipoli Legion of Anzacs, Sydney:
Condolences of members, to the Turkish Government on the occasion of the death of Kemal Atatürk.

F.O. 371/23296/E. 1164

Inclosure 1 in No. 295

*The Gallipoli Legion of Anzacs Incorporating "Sons of Anzacs"
to The British Ambassador, Angora, Turkey*

SYDNEY, December 2, 1938

Sir,

My executive has directed me to write and ask you to convey to the Turkish Government and to the people of that country for whom we have the greatest respect, the most sincere sympathy and condolence of our members in the sad death of the late President Kemal Atatürk.

Every member of my organisation was on Gallipoli Peninsular during hostilities in 1915 and this letter is written in appreciation of a soldier and a man respected by every member of the Australian and New Zealand Expeditionary Force who set foot on Gallipoli.

The memory of the late President, Kemal Atatürk will always be respected by members of The Gallipoli Legion of Anzacs and we would be deeply grateful to the Turkish Government if a photograph of the late President could be presented to us to be hung beside the photographs of our leaders, Lord William Birdwood and Sir Ian Hamilton - three great soldiers and gentlemen.

Thanking you, Sir, in anticipation of your kindly cooperation.

Yours truly,

J. BIRNIE,
(Hon. Secretary)

F.O. 371/23296/E. 1164.

Inclosure 2 in No. 295
*G.H. Clarke, British Embassy, Angora,
to The Gallipoli Legion of Anzacs, Sydney, Australia*

62/10/69

ANGORA, February 3, 1939

Sir,

I am directed by His Majesty's Ambassador to acknowledge the receipt of your letter of the 2nd December and to inform you that a message of condolence in the death of the late President Atatürk has been addressed to the Turkish Government by His Excellency on behalf of The Gallipoli Legion Anzacs.

I am to add that Sir Percy Loraine is also inviting the Turkish Government to consider favourably the possibility of presenting a photograph of Monsieur Atatürk to your organisation.

A further communication will be addressed to you in due course.

I have, &c.

G.H. CLARKE

(Secretary)

F.O. 371/23296/E. 1164.

No. 296
*The Under Secretary to the Government of India in the External Affairs
Department
to The Secretary, Political Department, India Office, London*

NEW DELHI, February 8, 1939

Sir,

In continuation of the letter from the Government of India in the External Affairs Department, No. F-547-N/38, dated the 2nd February 1939, I am directed to forward a copy of the communication cited in the margin for favour of disposal.

I have, &c.

C.A.G. SAVIDGE

F.O. 371/23291/E. 1261.

Enclosure in No 296

Copy of a letter No.244-LG-39/4206 dated the 2nd February 1939 from Secretary to Government, Punjab, Medical and Local Government Department to the Secretary to the Government of India, External Affairs Department

Resolution of condolence passed by the District Board of Sheikhupura, on the death of late Kemal Atatürk.

I am directed to forward, for favour of disposal, a copy of a condolence resolution, passed by the District Board of Sheikhupura, on the death of the late Kemal Atatürk.

Copy of resolution no.38 passed by the District Board Sheikhupura in its meeting held on 5.12.38

District Board, Sheikhupura is very much grieved to learn of the sad and untimely demise of Mustafa Kemal Pasha the accredited saviour of Turkey and one of the greatest men of History. The District Board offers their condolence to the bereaved nation and heartily sympathises with them. Resolved further that a copy of the resolution be sent to the President of the Turkish Republic.

True copy.

Sd/- DES RAJ,
for Secretary, District Board,
Sheikhupura

F.O. 371/23291/E. 1261/1.

No. 297

*Mr. P.S. Scrivener, British Embassy, Angora
to the Secretary, The Gallipoli Legion of Anzacs, Sydney*

ANGORA, March 3, 1939

Sir,

I am directed by His Majesty's Ambassador to inform you, with reference to my letter No 62/10/39 of February 3rd, that he has now received from the Turkish Minister for Foreign Affairs a letter stating that he was much touched by the sympathy so cordially displayed towards the Turkish nation by the Gallipoli Legion of Anzacs on the occasion of the death of the late President, and requesting that an expression of his personal thanks, and of the thanks of the other members of the Turkish Government, be conveyed to the Legion.

You will be informed when a reply has been received to your request for a photograph of Monsieur Atatürk.

I have, &c.

PATRICK S. SCRIVENER
(Secretary)

F.O. 371/23296/E. 1750.

No. 298

Sir P. Loraine to Viscount Halifax

No. 82.

ANGORA, February 11, 1939
(Received February 16, 1939)

My Lord,

I have the honour to transmit to Your Lordship herewith the annual report on Turkey for 1938.

2. I am much indebted to the members of my staff for their extremely capable assistance in compiling the various sections of this report.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ

F.O. 371/23301/E. 1214.

Enclosure in No. 298

Annual Report on Turkey for 1938

CONTENTS

- I- Introduction
- II- Foreign affairs -
 - League of Nations
 - The Straits
 - The Balkan *Entente*
 - The Saadabad Pact
 - The Sanjak of Alexandretta
 - The British Empire -
 - a) The United Kingdom
 - b) Canada
 - c) Cyprus
 - d) Palestine

Afghanistan
Albania
Belgium
Brazil
Bulgaria
China
Czecho-Slovakia
Egypt
France
Germany
Greece
Iran
Iraq
Italy
Japan
Roumania
Soviet Union
Spain
United States of America
Yugoslavia

III- Internal affairs

IV- The Turkish army

V- The Turkish air force and civil aviation -

- 1) Military
- 2) Civil

VI- The Turkish navy

VII- Cultural questions

VIII- Miscellaneous -

Foreign concerns in Turkey
War graves
British subjects and interests
Appendix - Treaties, agreements, &c.,
signed during 1938.

I INTRODUCTION

In a year which saw such vivid events as the annexation of Austria by the German Reich in March and only six months later saw Europe on the brink of a general war over the Reich's demands for the cession by Czecho-Slovakia of the Sudeten Deutsche, the landmark in the history of Turkey was, nevertheless, the death on the 10th November, at the comparatively youthful age of 57, of Kemal Atatürk, the founder and first President of the Turkish Republic. This report is not the place in which to appraise the character and achievements of this great soldier, leader and reformer. It will suffice to say that rarely, if ever, can a country, and still less so a comparatively backward one, have taken such vast strides in moral, material and political progress as Turkey has done in the brief span of fifteen years under the dynamic impulse of this remarkable man. In the writer's opinion, it is unlikely that the historian's verdict will belie either the tributes paid to his living acts or the homage rendered him at his death.

2. The smoothness and rapidity with which the election of Atatürk's successor, İsmet İnönü, and the transference of powers, were carried out of good augury for the stability of the republican institutions. The report for 1939 will doubtless show whether the good impression has been confirmed.

3. Another notable event was the settlement of the "Hatay" question, and the lifting thereby of the cloud that for two years at least has hung over Franco-Turkish relations. It would be premature to say that Turkish confidence in France has been restored: but the conditions have been created in which its restoration can be achieved. The issue lies in French rather than Turkish hands. France will need to show strength and consistency, as well as friendliness and generosity of spirit, to retrieve her position, which was further weakened by her attitude in the Czecho-Slovak crisis.

4. Turkey's distrust of the totalitarian States has deepened during 1938. She dislikes the policy of the Rome-Berlin Axis; she does not acquit Italy of designs in the Eastern Mediterranean; she is impressed by the grave danger that Germany's advent to the shores, whether of the Black Sea or the Aegean Sea, would create. She is determined to defend not only her territory but also her liberty of action, and she therefore sees herself inevitably involved in a fight for existence if either or both of the Axis Powers are bent on expansion eastwards. She will therefore make every sacrifice to strengthen her armed forces and her powers of defence.

5. These reactions have quite naturally and logically confirmed Turkey more and more in her friendship with the United Kingdom and in her confident reliance on British power - especially sea-power in the Mediterranean - as the one real barrier to the inordinate ambitions of the dictators, and the one ultimate bulwark of the Powers who wish to live in peace and international decency. Turkey,

however, unlike some Powers, carefully calculates and is prepared to accept the risks and consequences of her attitude.

6. At the moment of the annexation of Austria there were fears lest Turkey should have thought the British attitude pusillanimous. They were unfounded. At the moment of the September crisis there were fears lest Turkey should feel that the United Kingdom had given way to Herr Hitler's demands from weakness and that British prestige would sink. These fears were just as unfounded as the earlier ones.

7. On the contrary, these events, and the increased imminence of direct danger which they represented, stiffened Turkey's resolve to do all in her power to co-operate with the United Kingdom in averting the danger and, if the need came, to join the United Kingdom in fighting it. There was, naturally, recognition that the balance of armed strength had moved against the British and their western friends; but there was no sign of Turkey faltering or flinching on that account in her friendship or her policies. If it can be said, in the current jargon, that there is a British "ideology" as regards the ethics and the practice of international relations and the rights and duties of individual States, then it may also be said that Turkey has made that ideology her own.

8. It will be seen that the Turkish foreign policy, and not least in the matter of her friendship with the United Kingdom, has followed closely the line of development indicated in the introduction of the annual report for 1937. The fact is especially noteworthy because the steadfastness has been maintained in spite of stresses and strains abroad even greater than those of 1937, and in spite of the grievous internal stress caused by the death of Kemal Atatürk.

9. In the economic domain 1938 was noteworthy for the conclusion in May of an agreement whereby the United Kingdom undertook to furnish Turkey with credits of £10 million for industrial purposes and £6 million for armaments. Generally speaking, there was a marked tendency on Turkey's part to strengthen her economic, as well as her political ties with the United Kingdom. It must, however, be likewise recorded that Turkey's efforts to diminish the disproportionate preponderance of the German share in her foreign trade had little or no result. Actually, that German share was increased, but this is partly, and might be wholly, explicable by the absorption into the Reich of Austria and considerable areas of Czecho-Slovakia.

10. The internal economy of the Turkish Republic remained sound; another balanced budget was produced; and the process of industrialisation continued at the pre-arranged rhythm.

II- FOREIGN AFFAIRS

League of Nations

11. Turkey's attitude to the League of Nations in 1938 was intimately bound up with the question of the Sanjak of Alexandretta (q.v.). In the course of the year the League was the object of considerable criticism in the Turkish press on account of the alleged anti-Turkish bias of the commission which was endeavouring to secure impartial elections in the sanjak; and the semi-official *Ulus* went so far as to suggest that the Turkish Government should consider whether they should not withdraw from the League. With the settlement of the dispute, however, by direct Franco-Turkish negotiation, the campaign ceased.

12. The question of declarations to be made at the opening of the one hundredth session of the Council in January in the names of the Balkan *Entente* and of the Saadabad Powers was discussed between the Governments concerned, and Dr. Aras promised also to concert in advance with Mr. Eden. In the event, however, the roumanian representative spoke only on behalf of the Little *Entente* and the Iranian representative only in the name of his Government. At the discussion in the Sixth Committee of the Assembly in September Dr. Aras supported the views of His Majesty's Government in the United Kingdom regarding the application of the principles of the Covenant.

The Straits

13. It was recorded in the report for 1937 that the German Government had formulated to His Majesty's Government and to the Turkish Government a series of objections, and reservations, to the Montreux Convention, and that the Turkish Government had replied "with a firm but courteous defence of the convention and of the correctness of Turkey's action both during the stages leading up to its conclusion and in the actual execution of its provisions, of which Germany, though not a signatory, enjoyed the advantages."

14. Early in 1938 the German Ambassador returned to the charge and communicated to the Turkish Government, as a basis of discussion, the draft of a further note on this subject. This document took cognisance of the fact that the Turkish Government were willing to allow all Powers, without distinction to enjoy the advantages accorded by the Montreux Convention, and expressed the agreement of the German Government that the convention should be recognised as binding between the Reich and Turkey, by agreement between those States. The note then proceeded to formulate reservations regarding the League of Nations, treaties of mutual assistance concluded with reference to the Covenant, and the restriction imposed by the convention on the passage of warships and the transit in flight of military aircraft. Finally, the hope was expressed that, in the event of a

revision of the convention, Turkey would intervene in favour of the participation of the Reich in the negotiations.

15. These proposals were at once communicated to His Majesty's Ambassador and closely examined by His Majesty's Government, whose detailed observations were communicated orally and confidentially to Dr. Aras in due course. His Majesty's Government observed, in particular, that it was not open to Germany to accede to the Montreux Convention by means of a separate agreement with Turkey, and that she could only do so by a unilateral declaration to the effect that she considered herself bound by it, with reservations, a declaration of which Turkey would merely take note. But His Majesty's Government "would prefer that there should be no accession by Germany," and they saw serious objection to the reservation about military aircraft. The Turkish Government at the same time were perfectly willing that Germany should participate in any negotiations for the revision of the convention, and, indeed, desired that the initiative in proposing such participation should be reserved to themselves.

16. Armed with the views and advice of His Majesty's Government, Dr. Aras was able to avoid any further exchange of documents; but in December the Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs informed His Majesty's Ambassador that the Germans were still begging him insistently to find a formula for some kind of declaration which would release them from the distasteful position of being the only European Great Power which could neither sign nor adhere to the convention. This, M. Numan said, he found extremely difficult to do. His Majesty's Ambassador accordingly drew his attention to the suggestions advanced by His Majesty's Government earlier in the year.

17. It should be recorded that, in October, the German Government availed themselves of the provisions of the convention respecting the passage of the Straits by warships by notifying to the Turkish Ministry for Foreign Affairs the forthcoming passage of a cruiser and a tanker.

18. As stated elsewhere (paragraph 96) the Italian Government, by a note to the French Minister for Foreign Affairs, dated the 2nd May, announced their adhesion to the Montreux Convention, subject to the reservation that this adhesion "does not modify in any way the position of Italy in regard to the League of Nations either in respect of the Covenant of the League of Nations or in respect of the Treaties of Mutual Assistance concluded within the framework of the Covenant." The Italian Government accordingly reserved their "full liberty of judgment in so far as concerns the application of articles 19 and 25 of the said convention in relation to the Covenant and the said Treaties of Mutual Assistance.

19. In July His Majesty's Embassy requested permission for a naval sea-plane to come to Istanbul for the purpose of conveying the naval attaché to Navarino for consultation with the commander-in-chief. The attitude of the Turkish authorities

to this application was that the aircraft (an amphibian) could come to Istanbul if it landed at Yeşilköy aerodrome, but not if it came down on the sea. This attitude was based on the argument that the Lausanne Straits Convention allowed warships and military aircraft to pass the Straits freely: the Montreux Convention, on the other hand, only allowed warships to pass freely through the Straits: this omission of any mention of military aircraft was of design, and had been worked for and secured by the Turkish delegation: therefore, as a matter of principle, the Turkish authorities could not now allow military aircraft in the Straits, and if a military aircraft alighted on the Straits the principle would be infringed and could not again be invoked. Actually, the flight never took place, but the same question arose in connexion with the flight to India, via Turkey, of Air-Marshal Joubert de la Ferté. The marshal arrived from Roumania, and the Ministry for Foreign Affairs felt constrained to stipulate that the aircraft (though land machines) should follow the route Igneada-Muratlı-Yeşilköy both on arrival and departure, in other words, that the aircraft should not cross the Sea of Marmora between Yeşilköy and Erenköy. Eventually, as a result of representations by His Majesty's Ambassador to the Minister for Foreign Affairs and by the air attaché to the Chief of the General Staff in person, this condition was withdrawn. His Majesty's Government, to whom the point had been referred in connexion with the earlier flight, replied that in the absence of any provision in the Montreux Convention for military aircraft (other than seaborne) their flight over the Straits was subject to the normal rules of international law. As the land on either side of the Straits was Turkish territory, and as both the Dardanelles and the Bosphorus were less than 6 miles in width, it followed that no military aircraft could enter the Straits, or cross them in any direction, without the consent of the Turkish Government. On the other hand, the Turkish Government were under no necessity to refuse every application for such flights merely in order to safeguard the principle that their consent was necessary. Nevertheless, they might very likely take the view that they felt unable to grant permission in one instance because to do so might, in practice, render it embarrassing to refuse other applications. The views of His Majesty's Government were communicated informally to the official at the Ministry for Foreign Affairs concerned, who was very gratified to receive them.

20. The lot of British subjects at Çanak has shown no improvement, and though certain assurances were received that the British shipping agents at Çanak, Messrs. Whittall and Co., would receive the same facilities in connexion with transit vessels as their Turkish competitor, there is as yet no evidence that the local authorities have been persuaded to implement them.

The Balkan Entente

21. The Balkan Entente was consolidated in the first half of the year by fears engendered by the German absorption of Austria, and these fears contributed in

no small measure - particularly so far as Greece was concerned - to the successful issue of the discussions, mooted in 1937, regarding the release of Bulgaria from the military clauses of the Treaty of Neuilly. "But for the threat of German penetration," wrote His Majesty's Minister at Athens, "Greece would have continued indefinitely content to see Bulgaria treated as a pariah by her neighbours."

22. It was recorded in the report for 1937 that the Turkish Minister for Foreign Affairs had reacted not unfavourably to the suggestion of His Majesty's Government in the United Kingdom that the time might have come for the initiation of such discussions between the *entente* and Bulgaria, but that his Excellency had indicated certain conditions which, he considered, should accompany the recognition of Bulgaria's right to rearm.

23. After lengthy correspondence between the Foreign Office and the posts concerned, the observations of His Majesty's Government on Dr. Aras's counter-proposals were communicated to his Excellency by Sir P. Loraine on the 11th February. His Majesty's Government first of all expressed their gratitude for the favourable Turkish response to their proposals, and their satisfaction in noting Turkish goodwill towards Bulgaria. They welcomed the prospect of a negotiation between the Balkan *Entente* and Bulgaria with the object of regularising Bulgarian rearmament, the success of which would lead to appeasement in the Balkans and give a new example to Europe of the usefulness of revision by agreement between the parties concerned. His Majesty's Government doubted, however, the wisdom of proceeding on such a comprehensive basis as that advocated by Dr. Aras: it was, in their view, of the first importance to reach an agreement, even if only limited in scope, which might assure a noticeable improvement in the general political atmosphere. In this atmosphere, questions more complex and less urgent than that of Bulgarian rearmament might be approachable in conditions more favourable to their settlement. Specifically, His Majesty's Government (a) agreed to the grant to Bulgaria of complete equality of rights in the matter of armament, and, as an extension of this, the right to maintain naval forces in the Black Sea, whether surface or submarine; (b) recognised that, if Bulgaria were granted the right to maintain such naval forces, Turkey might reasonably wish in return to ask for a Turco-Bulgarian naval agreement; (c) agreed with Dr. Aras's view that Greece should not be asked to make any territorial concessions in the interests of such a settlement; and (d) agreed that the demilitarised zones in Thrace should be abolished by agreement between the parties concerned. His Majesty's Government however, saw objections, not of principle but of expediency, to a condition that Bulgaria should conclude non-aggression pacts with Greece and Roumania. Bulgaria, in their view, would demand counter-concessions such as guarantees for the Bulgarian minorities. Might not this, they suggested, raise the whole thorny Macedonian question; and might not the whole course of the negotiations be help

up? Finally, His Majesty's Government intimated their willingness, if the Balkan *Entente* decided that a negotiation could usefully be undertaken, and Dr. Aras wished it, to ascertain whether there was a corresponding disposition on the part of the Bulgarian Government.

24. Dr. Aras accepted all the suggestions of His Majesty's Government, except their objection to the proposed non-aggression pacts which, he evidently considered, laid too great stress on the risk of counter-demands and not enough on the Greek and Roumanian desire for reinsurance. He expressed himself ready to support the scheme with his Balkan partners, and was confident of securing their general approval. His Majesty's Government, nevertheless, maintained their objection to the inclusion of non-aggression pacts in the agenda; but added that they had no wish to fetter his Excellency's liberty of action, provided that he did not suggest that the proposal was approved or inspired by them. In response to this further intimation, Dr. Aras again harped on the susceptibilities of the Greeks, but agreed to wait until contacts had been established with the Balkan *Entente* and then to let His Majesty's Government know how he sensed the position and viewed its possibilities.

25. The question was considered at the meeting of the Balkan *Entente* held in Angora in February (see also below), and Dr. Aras reported the atmosphere as being very favourable. The Roumanian representative however, reserved his attitude, and the Roumanian Government only signified their agreement in principle about mid-April, the Greek and Yugoslav Governments having by then already done so. It was agreed that the necessary sounding should be taken in Sofia by the Turkish Government, who decided to utilise, for that purpose, the opportunity of an invitation extended by the Bulgarian Government to M. Celal Bayar and Dr. Aras to take lunch in Sofia on the 13th May on their return from an official visit to Belgrade.

26. The proposals were duly laid before King Boris and the Bulgarian President of the Council and were well received. The Turkish Government accordingly reported progress to General Metaxas, as President of the Balkan *Entente*, and invited him to negotiate with Bulgaria, on the *entente's* behalf, the formula of a declaration to secure Bulgaria's right to rearm and the suppression of the militarised zones, and to affirm the desire of the *entente* on the one hand, and of Bulgaria on the other, to live in *bon voisinage* and friendship.

27. The subsequent negotiations were protracted, the reason apparently being the desire of the Roumanian Government to obtain some *quid pro quo* similar to the advantages which they considered were being reaped by Yugoslavia and Turkey. when King Carol paid a brief visit to Istanbul in June, he was strongly pressed by the Turkish Government to adopt a more accommodating attitude, and eventually agreement was reached and a text presented to the Bulgarian Minister

in Athens on the 28th June. In the meantime, His Majesty's Government had caused the Bulgarian Government to be informed orally that they had been glad to learn of the contact established and of the favourable prospect of an agreement between the two parties. His Majesty's Government desired nothing better than that the Balkan countries should be united in the friendliest relations; and hoped that the present negotiations would lead to a speedy and sincere rapprochement between them. Should any difficulties arise, the good offices of His Majesty's Government would be at the disposal of both sides. His Majesty's Government had, moreover, informed the Balkan *Entente* that, in view of recent developments, and of the contact established between the Balkan *Entente* and Bulgaria, they had decided to allow British firms to tender for the supply of torpedo boats and torpedoes to Bulgaria and to give facilities in the United Kingdom for the training of Bulgarian air force personnel - their view being that by this action they would predispose Bulgaria to continue to turn to them; but that otherwise Germany would enter the field and would be unlikely to wield the same moderating influence. The Turkish Government entirely approved of this action, which, however, caused the Greek Government some apprehension.

28. The Bulgarian Government took some exception to the text communicated to them, on the ground that it bound them to a definition of "aggression" to which they had not subscribed. A suggestion by His Majesty's Minister at Sofia for the redrafting of the phrase in question, however, overcame their anxiety.

29. The agreement was finally signed, with marked ceremony, at Salonica on the 31st July, General Metaxas representing the Balkan *Entente* and M. Kiosseivanoff Bulgaria. It opened with a recital to the effect that Bulgaria was attached to the policy of strengthening peace in the Balkans, and was animated by the desire to entertain relations of good neighbourliness and confident collaboration with the Balkan States; and that the States of the Balkan *Entente* were animated by the same pacific spirit and the same desire for collaboration. The signatories then declared that the States which they represented undertook to abstain in their mutual relations from all recourse to force, in conformity with the agreements to which each of those States had subscribed in the matter of non-aggression, and that they agreed, so far as they were concerned, to renounce the application of the military clauses of the Treaty of Nemilly and of the provisions of the convention regarding the Thracian frontier signed at Lausanne on the 24th July 1923. On the strength of this agreement, Turkish troops made a symbolic entry into Adrianople (Edirne) on the 21st August.

30. As soon as agreement had been reached, the Bulgarian President of the Council expressed deep gratitude to His Majesty's Government who, for their part, informed the Bulgarian and Greek Governments that they had learnt with the

sincerest pleasure of the outcome of the negotiations. The two Governments were asked to refrain from any public mention of the part played by His Majesty's Government in facilitating the conclusion of the agreement.

31. It was decided that the agreement should be notified to the contracting parties to the Treaties of Neuilly and Lausanne by notes, signed by General Metaxas and M. Kiosseivanoff respectively, and addressed simultaneously to the diplomatic representatives of the countries concerned in Athens and Sofia. These notes were despatched on the 12th August. In November instructions were sent to His Majesty's representatives in the two capitals to reply to the respective notes on behalf of His Majesty's Governments in the United Kingdom and the Dominions, and to state that those Governments did not, so far as they were concerned, intend to rely in future on the treaty provisions mentioned therein.

32. As recorded in paragraph 25 above, the Council of the Balkan *Entente* met in Angora in February; it conferred from the 25th to the 27th of that month and adopted a number of resolutions of general importance. The communiqué embodying those resolutions declared that perfect unanimity of view prevailed on all questions of general policy, of common interest and of the mutual relations between members of the *entente*. The council resolved, in particular, to remain loyal members of the League of Nations; to tolerate no interference in their internal affairs, and to pursue, in the Mediterranean, a policy of co-operation in the interests of peace with the principal Powers concerned. The Ethiopian question, the council decided, had become non-existent for the Balkan *Entente*; as regards their representation in Rome, Yugoslavia having accredited a new minister to the King of Italy and Emperor of Ethiopia, and Roumania having decided to do likewise, the council considered that, in order to facilitate international co-operation in the Mediterranean Basin, Greece and Turkey should take steps to conform their attitude to the friendly relations which they maintained with Italy. The council then expressed their conviction that an important step in the domain of international relations would be taken by the eventual adhesion of Italy to the Montreux Convention. As regards Spain, the council decided to maintain their policy of non-intervention; agents, they decided, could be sent and received by the members of the *entente* in order to establish contact with General Franco's Government and thus to ensure the protection of their economic interests. Finally, a draft additional Turco-Greek treaty, designed to extend the collaboration resulting from the earlier *entente cordiale* agreement, was communicated to the conference by General Metaxas and Dr. Aras. The resolutions of the conference were communicated, as an act of courtesy, to the Bulgarian Government, in the hope that Bulgaria might see fit to harmonise her attitude towards the recognition of Italy in Ethiopia with that of her four neighbours. In regard to this particular question, preliminary discussion had taken place between the Greek Minister in London and the Permanent Under-Secretary of State for Foreign Affairs, who had

expressed the hope that no precipitate action would be taken by the conference. The Turkish Government were informed of the wishes of His Majesty's Government, by whom the communiqué was regarded as generally satisfactory in the circumstances.

33. The third conference of the Balkan Press Union was held in Istanbul from the 7th to 14th April, under the chairmanship of M. Yunus Nadi, and adopted resolutions respecting, *inter alia*, the appointment of press attachés, the improvement of news services and the control of national cultural committees. A conference of technical representatives of the General Staffs of the *entente* was held at Angora in July to discuss questions of wireless inter-communication, and a Balkan *entente* Naval Conference was held at Athens from the 15th July to the 6th August, with the object of arranging for naval co-operation in the event of war. This object was, however, largely frustrated by the obstructive tactics of the Turkish delegate. These meetings were followed by the Fifth Balkan Medical Congress, which was held in Istanbul from the 7th to the 10th September.

34. The European crisis in September, arising as it did out of the claims of a national minority, had its local repercussion in the Balkans in the form of a movement in Bulgaria for the recovery of lost territory and lost populations. This agitation, which was particularly directed towards the Dobruja, grew unpleasantly in volume and caused considerable anxiety to the members of the *entente*.

35. The Chiefs of Staff of the Balkan *Entente* held a meeting at Athens in November, at which Turkey was represented by Marshal Fevzi Çakmak. A report of this meeting is contained in paragraph 162 below.

The Saadabad Pact

36. The principles of the Saadabad Pact constitute, friendship with the United Kingdom and the U.S.S.R., and with the Balkan *Entente*, one of the bases of Turkey's foreign policy. The pact was ratified by Turkey on the 14th January and by Iraq towards the end of March. Although the adhesion of Egypt to the pact was mooted during the year, and formed the subject of consultation between His Majesty's Ambassador in Cairo and the Egyptian Prime Minister, no developments in this direction occurred. The Turkish view in this connexion was that Egypt was the only country whose adhesion to the pact would be welcome, but that other countries ought to leave the decision as regards Egypt's application to join the pact to be taken between Egypt and her British ally.

The Sanjak of Alexandretta

37. If any political question can nowadays be described as settled, the particularly vexed one of the Sanjak of Alexandretta, or - as it has now been christened - the Republic of Hatay, has at last entered into that category after a

passage even more stormy than in the preceding year. The developments of this question were particularly vexations from the point of view of His Majesty's Government as a close friend of both France and Turkey, and as a loyal member of the League of Nations, which in the closing stages was treated with scant ceremony by the two parties to the dispute. The French, alarmed by the generally threatening international situation, were resolved to give way to the Turks on all points rather than risk a quarrel, but wished to shoulder the League with the responsibility for their surrender, which, if made publicly by France alone, would have rendered her position in Syria highly precarious; the Turks were determined, by hook or by crook, League or no League, to secure a Turkish majority in the elections in the Sanjak foreseen in the Geneva settlement of the 29th May 1937, and the result of their efforts was to make the League a vehicle for the elaboration of an electoral law which left them free to use superior local organisation to force voters into the Turkish camp. Even when they had succeeded in revising the electoral law prepared by the League Commission, there was doubt whether the majority could be produced - according to the French, because it did not exist and could not be created; according to the Turks, because the mandatory administration, contrary to the orders of Paris, were by illegal methods preventing its free expression. The Turks, however, could claim with some show of reason that the French had pre-acknowledged the existence of a Turkish majority. Finally, grave disorders occurred in the Sanjak; Franco-Turkish relations came somewhere near breaking-point; the unfortunate League Commission, which was endeavouring to observe some impartiality in a frenziedly partisan world, was driven (almost literally) from its area of operations; Turkish troops were admitted by the French Government to the Sanjak to co-operate with the French troops in restoring and maintaining order; a virtually Turkish administration was installed and the majority was eventually delivered.

38. The first encounter took place at the meeting of the League Council in January, which was attended by Dr. Aras in person at the special invitation of the French President of the Council. Dr. Aras was extremely combative (he was doubtless encouraged thereto by Atatürk, whose uncompromising attitude in this question was emphasised in the report for 1937), and the French almost entirely unresisting. Eventually it was decided - though with serious misgiving on the part of His Majesty's Government in the United Kingdom - to set up a fresh Committee of the Council, composed of Belgian, United Kingdom, French, Swedish and Turkish representatives, to make such modifications as might seem necessary in the electoral regulations which had formed the subject of the Turkish protests during December 1937. The principal subject of discussion in the committee was the registration of voters by communities. The League Commission had wished to ensure that electors were accurately registered according to the communities (Turkish, Alaouite, Armenian, &c.) to which they actually belonged. The Turks, on

the other hand, wished to enable electors to opt for any community, irrespective of their previous affiliations. Since the number of Deputies to represent each community in the new Chamber was to depend on the number of electors registered in that community, the Turkish proposal virtually amounted to a request for an immediate plebiscite. And the Turks carried it: in fact, in the words of the British representative "it was not possible to save more than a few shreds of the commission's regulations." The 15th July was fixed as the date for the determination of the electoral proceedings.

39. While the committee was in session, the Austrian crisis occurred. Dr. Aras, as soon as Dr. Schuschnigg had resigned, instructed the Turkish representative to "finish off" the question, and explained to His Majesty's Ambassador that this gesture was meant to be a demonstration of Turkish solidarity with His Majesty's Government at a moment when the gravity of events transcended a merely national Turkish interest. His Majesty's Government duly expressed their appreciation.

40. Side by side with the negotiations at Geneva concerning the electoral law, a private agreement was reached between the French and Turkish representatives to the effect that a Turkish majority of some 55 per cent. would result from the elections. No intimation of this development was given to His Majesty's Government or to the League, and when His Majesty's Government eventually learned of it they instructed His Majesty's Ambassador to inform the Turkish Government that they could take no official cognisance of nor responsibility for, the agreement which appeared to have been concluded without their knowledge, and which appeared to have left completely out of account the situation of the League and of themselves as a member of the League. A similar communication was made to the French Government, and both Governments were invited to explain what were the circumstances in which recourse had been had to this unusual procedure. The Turkish reply, which was never given in writing, was to the effect that they had in reality done nothing which was not covered by the Franklin-Bouillon Agreement; and that they had imagined that the French Government had kept His Majesty's Government informed.

41. Early in May His Majesty's Consul at Aleppo reported that there was little likelihood of a Turkish majority. In spite of Turkish pressure only 5 per cent. of the Arabs, no Armenians and no Christians had registered as Turks, and defections amongst conservative Turks had occurred. On the 17th May Dr. Aras informed His Majesty's Ambassador that the situation was still causing the Turkish Government anxiety: the French local authorities, his Excellency said, were not acting up to the Franco-Turkish Agreement reached at Geneva (see the preceding paragraph), and the atmosphere was vitiated by the jealousy existing between the French Ambassador at Angora and the High Commissioner in Syria. At the same time disorders occurred in Antioch, and the military assumed responsibility for the

maintenance of order. By the end of the month Dr. Aras was telling His Majesty's Ambassador that if the French failed to deliver a 55 per cent. majority, the Turkish Government would regard them as having broken faith, and would consider that this failure released Turkey from all the obligations which she had assumed *vis-à-vis* France; while the Prime Minister told Sir P. Lorraine that if the agreement were not fulfilled "he would take no engagement now about the attitude of Turkey towards France." The atmosphere was further embittered by the publication in a Syrian newspaper of an alarmist report regarding Atatürk's death. The Turks regarded the publication as purely malicious, and were correspondingly infuriated. In the debate on the budget of the Ministry for Foreign Affairs, which took place on the 27th May, violently anti-French speeches were made, and France was singled out by Dr. Aras as the one Western Power with which Turkey's relations were not developing satisfactorily.

42. A new departure took place when the Turkish Government put forward, at first it appears tentatively, but later with insistence, a request that Turkish troops should be admitted to the Sanjak to co-operate with the French forces in the maintenance of order. The French Government at first refused the request, but finally decided to agree to it provided that the Turkish Government, for their part, agreed to sign a treaty of friendship with France.

43. Fresh disorders took place in the Sanjak at the end of May, and the League Commission suspended its electoral operations for some days to allow feelings to calm down. Great anxiety prevailed amongst the minorities, and a number of Armenians, in particular, fled to Syria. The tribulations of the League Commission were now to begin in earnest. First of all they were informed by the French authorities that the Geneva agreement would be implemented, even if it meant bringing pressure to bear on the electorate. There was abundant evidence that such pressure was, in fact, brought, and the commission protested, but in vain. They then became the object of an increasing campaign of hostility and abuse in Turkey. Finally, the offices of the electoral board at Bab Trun were attacked by a Turkish crowd armed with revolvers and sticks, and a number of Arabs were wounded. This led to a fresh suspension of the commission's activities. Finally, the Turkish Government, with the support of the French Government, requested the League to terminate the commission's electoral proceedings, and that ill-starred body left the Sanjak on the 29th June.

44. In the meantime, Franco-Turkish relations remained strained. On the 11th June a Turkish military mission, accompanied by a representative of the Turkish Ministry for Foreign Affairs, left Angora for Antioch to discuss with the French military authorities the question of staff agreements concerning the Sanjak. The negotiations proceeded slowly, but on the 29th June the Prime Minister was able to inform the Grand National Assembly that the question of the Sanjak, though it had

been severe trial to Franco-Turkish friendship; no longer had a character of gravity. On the 3rd July it was announced that the staff conversations had resulted in an agreement regarding the external and internal security of the Sanjak, and that parallel negotiations in Angora between Dr. Aras and the French Ambassador had resulted in an agreement as regards the proposed treaty of friendship and a common declaration relative, *inter alia* to the Sanjak and to the extension of the Franco-Turkish *bon voisinage* convention of 1926.

45. In fact, at this time three sets of parallel negotiations were in progress: (1) those in Angora respecting the treaty of friendship, which was to replace the treaty of 1930 previously denounced by the Turks (paragraph 75 of the 1937 report); (2) negotiations at Antioch for the conclusion of a convention between France, Turkey and Syria dealing especially with boundary questions, including the Sanjak, to replace the convention of 1926; (3) military conversations, designed to secure an agreement guaranteeing the Sanjak against foreign aggression and providing for the entry of a certain number of Turkish troops into the Sanjak.

46. The treaty of friendship is further dealt with under the heading "France." So far as the Sanjak is concerned, it provided that, if a situation arose which seemed likely to raise the question of the guarantees assumed by the two parties under the treaty guaranteeing the territorial integrity of the Sanjak of 1937, France and Turkey would concert with a view to ensure the fulfilment of their obligations, and to grant each other the necessary facilities. The declaration registered, *inter alia*, the agreement of the two Governments (1) to continue the putting into force of the Alexandretta Statute and fundamental law "in the spirit of the Angora Agreement of the 20th October, 1921, which, while recognising the preponderance of the Turkish element, led the Turkish Government to affirm for its part that the question of the Sanjak does not constitute a territorial question so far as Turkey is concerned."

47. An advance party of the Turkish troops entered the Sanjak on the 4th July and the main body on the 5th July. The local situation thereafter was calm, but the administration fell entirely into the hands of the Turkish element, the French officials and advisers being snubbed or ignored. On the 22nd July the French and Turkish representatives agreed to resume the registration of electors. The operation was completed by the 1st August, by which date the number of persons who had inscribed themselves as Turks was sufficient to give the Turkish community the agreed majority of 22 out of 40. The final result of the elections, which were concluded on the 25th August, was 22 Turks, 9 Alaouites, 5 Armenians, 2 Greek Orthodox and 2 Sunni Arabs.

48. The Sanjak Parliament was inaugurated at Antioch on the 2nd September. The "Republic of Hatay" was adopted as the official title of the country, and Antioch as the capital. M. Taifur Sökmen was elected President of the new State.

49. In October His Majesty's Consul at Aleppo reported signs of dissension amongst the Turks and the existence of a struggle for influence between the Turks and the French, who were becoming less disposed to allow their partners in the Administration to have everything their own way. Mr. Davis also drew attention to the costliness of the new administration, which was produced financial disequilibrium, and instanced the fact that it was called upon to support a President of the Republic, a President of the Chamber, a Prime Minister, four other Ministers and forty Deputies. He estimated that the State's expenditure would be four times its then revenue.

50. A delegation of the Hatay Parliament proceeded to Angora to attend the celebration of the Turkish National Day. The then Minister of the Interior, M. Şukrî Kaya, informed them that there was no question of the annexation of the Hatay by Turkey; that the port of Alexandretta would shortly be enlarged; that the Amouk marshes would be drained and reclaimed; and that the railway would be extended from Alexandretta to Antioch. On the 7th November a decree was issued by the Turkish Government whereby customs duties on goods and produce imported into Turkey from Hatay were reduced by 99 per cent. Further facilities were accorded by a decree of the 15th November.

51. Indications were received in December that the Turkish Government considered that they had gone far enough, and that their officials on the spot were in need of restraint. His Majesty's Consul at Aleppo reported "a certain feeling of disillusionment and uncertainty" among those officials, due to a message alleged to have been received from the new President of the Turkish Republic to the effect that the independent existence of the Hatay was based on the Geneva agreement of May 1937; that the Turkish Government intended to respect this agreement; that the Hatay Government, in his view, had on occasions exceeded it; and that the Hatay Government must expect a rebuff if it sought Turkish support in any act or policy not in strict conformity with the agreement.

52. It remains to record that proposals for the settlement of the Hatay question by partition between Turkey and Syria were sponsored during the year in French, Syrian and Iraqi quarters, but came to nothing, partly owing to the prior settlement of the question on other lines, and partly to Turkish insistence that the inclusion of Antioch in the Turkish area would be a *sine qua non* of any such negotiation. The proposal was one for which, in fact, the Turkish Government had no enthusiasm.

British Empire

a) United Kingdom

53. Political relations between the United Kingdom and Turkey were marked throughout 1938 by close and cordial co-operation in all matters of common or general interest; on more than one occasion, too, the Turkish Government invited

confidentially the views of His Majesty's Government on questions at issue between themselves and third parties. The foreign policy of His Majesty's Government met with the greatest measure of sympathy and approval in Turkish official circles, and in the major events of a troubled year the Turkish attitude was always in consonance with it. A particular instance of the eagerness of the Turkish Government to maintain this harmony was the request of Dr. Aras at the time of the Balkan *Entente* Conference in February for some statement of British policy especially in regard to the recognition of Italy's conquest of Ethiopia and to the position of the League of Nations; the response which His Majesty's Government were able to make to this approach was greatly appreciated. Moreover His Majesty's Ambassador was shown in confidence the draft resolution relating to policy in the Mediterranean which the Turkish Government proposed to submit to the Balkan *Entente* Conference. At the time of the crisis over Czecho-Slovakia, the Secretary of State sent to Dr. Aras by the hand of His Majesty's Ambassador a personnel letter in which he emphasised the desire of His Majesty's Government to maintain the closest contact and consultation with the Turkish Government and alluded to the possibility that developments in the international situation might make it necessary to examine urgently a French proposal (see under "France") for a Turco-French alliance in association with Great Britain. By the time that the letter reached Dr. Aras the crisis had been virtually resolved, but in his reply the latter assured Lord Halifax that the Turkish Government for their part were actuated by the same desire for the closest Anglo-Turkish consultation and contact.

54. The replacement in November as Minister for Foreign Affairs of Dr. Tevfik Rüşdü Aras by Şükrü Saracoğlu betokened no change in the intimacy of Anglo-Turkish relations. A specific assurance that Turkey's foreign policy remained unaltered was given to His Majesty's Ambassador on the occasion of his first official interview with M. Saracoğlu; the Turkish Ambassador in London, upon instructions from the new President of the Republic, spoke at the Foreign Office in a similar sense, and similar assurances were given spontaneously to His Majesty's Ambassador by the new President of the Republic, General İsmet İnönü, on the day after his election, in the course of a private audience.

55. During the year under review it became increasingly evident that in the event of an armed conflict in Europe Turkish sympathies would be strongly on the side of the United Kingdom. A highly important statement was made by Dr. Aras at Geneva in September to the Egyptian and Iraqi delegates to the League of Nations Assembly; to them, without in any way pledging his Government, he expressed his personal opinion that, if the neutrality of either country were violated by a power at war with Great Britain, Turkey would go to the assistance of that country. In recounting this to His Majesty's Ambassador, Dr. Aras added that he was quite certain that in the circumstances Turkey would take military action; and he

believed that she would, if necessary, be able to enlist the armed aid of the other three members of the Balkan *Entente*.

56. The outstanding event of the year in Anglo-Turkish relations as a whole was, without doubt, the signature in London, on the 27th May, of the Guarantee Agreement and the Armaments Credit Agreement. By the former a credit of £10 million was granted for the industrial development of Turkey and by the latter a credit of £6 million, to be expended on the purchase of armaments in the United Kingdom (£3,500,000 for the navy, £1,500,000 for coast defence, and £1 million for aircraft). The effect of these agreements was extremely valuable in the political sphere. The increasing intimacy of Anglo-Turkish relations had made it almost imperative that some signed expression of British interest in Turkey should be forthcoming. At all times His Majesty's Ambassador had urged that the most acceptable and useful manifestation of this interest would be in the economic domain rather than in the political; and the Turkish Government themselves made no secret of their strong desire to receive assistance in the manner finally arranged. The ultimate success of the long and often difficult negotiations, which were linked up with further negotiations for a revision of the Trade and Clearing Agreement, was hailed with the greatest satisfaction by all circles in Turkey from the President downwards; Dr. Aras characterised the agreements as a striking proof of British friendship and confidence towards Turkey. And the statement by the Prime Minister in the House of Commons that His Majesty's Government would not have recommended the armaments credits for parliamentary approval "unless they had full confidence in the friendly intentions of the Turkish Republic" created an excellent impression. By the close of the year arrangements for the utilisation of the £10 million credit, varying proportions of which had been allocated by the Turkish Government to different departments and governmental institutions, were in hand. In connexion with the armaments credits a Turkish Naval Mission, headed by the Under-Secretary of State for the marine at the Ministry of National Defence, proceeded to London in August in order to place contracts; discussions with the competent departments of His Majesty's Government were still in progress at the end of the year. The possibility that Turkey might find it necessary to apply for an increase in the amount of the credits was twice mentioned to His Majesty's Ambassador by Dr. Aras in the autumn, but no specific request has as yet been formulated.

57. Satisfactory progress was made with the erection of the iron and steel works under construction by Messrs. Brassert at Karabük, and the contractors anticipate that the work will be completed in the scheduled time. It became apparent during the year however, that Turkish preparations for the proper administration of the undertaking as a whole, and, in particular, for regular and adequate supply of ore and coal to the furnaces were altogether behindhand. His Majesty's Ambassador raised the matter in May with the Prime Minister and the Minister for Foreign

Affairs, and again, in forcible terms, at the end of the year, when it became clear that little or no progress had been made in this direction. The President of the Republic visited the works in December in the course of a tour in Northern Anatolia and displayed great interest in the undertaking.

58. By the terms of the Guarantee Agreement the Anglo-Turkish Comptoir, the selling organisation set up to provide for the discharge of the payments due to Messrs. Brasserie in respect of the Karabük works, was superseded by Anglo-Turkish Commodities (Limited). This organisation has been made responsible for payments due in respect of Karabük, the industrial credits and the armaments credits, and will derive funds from the sale in the British Empire of various Turkish exports, notably metals and mineral ores.

59. As in 1937, the Department of Overseas Trade organised an enquiry bureau at the Smyrna Fair. Drastic measures were taken to remedy the large and increasing amount blocked in Turkey and awaiting transfer to British exporters. By the Supplementary Trade and Clearing Agreement of the 27th May, quotas, amounting in the aggregate to only £500,000 per annum, were imposed upon British imports into Turkey through the clearing. As an inevitable result British exporters have been severely handicapped in exploiting the Turkish market, more especially as the premium payable for compensation transactions has reached a prohibitive level; but by the end of the year a decline had been recorded in the blocked balance. The disparity between Turkish and world prices of many of the commodities which *ceteris paribus* British buyers might procure in Turkey effectively prevented any increase in Turkish exports to the United Kingdom.

60. The two Royal Air Force officers employed as lecturers at the Turkish staff college have established extremely cordial relations with the military authorities; and an early disinclination to confide in or really trust them has now evaporated. In response to a request from the Turkish Government three more officers, one to act as an additional lecturer at the college and two for duty at the training school at Eskişehir, have been lent by the Air Ministry and will assume their duties early in the new year.

61. At the end of 1937 the Turkish Ambassador conveyed a request that a certain number of Turkish naval officers should be accepted for training with the Royal Navy. In reply to a similar request in 1936 it had been indicated that by a rule of general application foreign naval officers could not be offered training in seagoing ships and squadrons. On this occasion, however, the Lords Commissioners of the Admiralty decided, as a wholly exceptional measure, to permit not more than six young Turkish officers to serve for a period in seagoing ships of the Royal Navy. The Turkish Government decided to avail themselves of this offer to send four officers, respectively gunnery, engineer, submarine and

torpedo officers, for training; it is proposed that these officers shall join the spring cruise of the Home Fleet, beginning in January 1939.

62. A British naval squadron, consisting of the cruiser *Devonshire*, commanded by Captain G.C. Muirhead Gould, D.S.C., and the destroyers *Afridi* and *Cossack*, arrived at Istanbul on an informal visit on the 19th September and received a cordial welcome from the Turkish authorities. The squadron had intended to remain four days and to leave for the Black sea on the 23rd September, but the increasing gravity of the international situation led to the recall of the ships to Alexandria at very short notice on the morning of the 21st September. A projected visit by the training-ship *Vindictive* at the end of October, for which the Turkish Government had also given permission, did not take place, as the vessel's itinerary had been altered owing to the European crisis. In connexion with the funeral of President Atatürk, H.M.S. *Malaya*, wearing the flag of the Admiral Commanding-in-chief, Mediterranean Station, visited Istanbul from the 18th to the 23rd November.

63. His Majesty the King was specially represented at the funeral of President Atatürk by Field-Marshal Lord Birdwood, Gold Stick-in-Waiting. The Admiral Commanding-in-Chief, Mediterranean Station, attended the ceremonies both at Istanbul (where H.M.S. *Malaya* escorted the Turkish battle-cruiser *Yavuz*, conveying the late President's remains) and at Angora; detachments of bluejackets and marines, with band, also took part in the funeral procession in the capital. The Turkish Government and people were, without doubt, deeply gratified and touched by the extent of British representation on this occasion.

64. In order to obviate the necessity for individual applications (with fourteen days' notice) to the Turkish Government for permission for civil aircraft to enter, leave or cross the country, a note was in November addressed to the Ministry for Foreign Affairs enquiring whether the Turkish Government would, in principle, be ready to conclude an air navigation convention with the United Kingdom on a reciprocal basis. No reply had been received by the end of the year.

b) Canada

65. The Turkish Government refused to grant to imports from Canada the treatment which by their own regulations should be accorded to imports from countries with which Turkey has a constant and considerable favourable balance of trade; the refusal was based on the absence of Turkish official statistics of Turco-Canadian trade prior to June 1937, and on a alleged placing of orders in Canada which would probably reverse the position.

66. It was ascertained from the Turkish Government that an order purporting to have been placed by them in Canada for the supply of forty-four aircraft and

parts did not, in fact, emanate from them. The Spanish Nationalist Agency in London subsequently alleged that the aircraft were, in fact, destined for the Spanish Government. Agency in London subsequently alleged that the aircraft were, in fact, destined for the Spanish Government.

c) *Cyprus*

67. Sporadic attempts by local trouble-makers to rouse irredentist feelings among the Moslem population were a cause of some concern to the authorities of the colony, especially as the Turkish Consul appeared to lend himself in some degree to the movement. Two articles emanating from Cyprus and published in the *Cumhuriyet* were also regarded as tendentious, and a ban of the importation of the newspaper was considered; His Majesty's Ambassador advised against such a course, and no action was eventually taken. The Turkish Minister for Foreign Affairs, who was informed confidentially and unofficially of the preoccupations of the colonial Government, stated emphatically that no support was being or would be lent to the agitators.

68. The Turkish naval training ship *Hamidiye* visited Famagusta from the 20th to the 22nd June.

d) *Palestine*

69. The attitude of the Turkish Government towards the problem of Palestine has been correct and friendly. Dr. Aras, when passing through Beirut in April, came into contact with a relative of the Grand Mufti and urged him strongly to abandon the policy of armed resistance and to acquiesce in partition; subsequently Dr. Aras indicated to His Majesty's Chargé d'Affaires that he had changed his mind as regards the wisdom of the latter.

70. A representative of the Jewish Agency visited Turkey for six weeks in February-March and had interviews with numerous officials principally in relation to economic matters. He was well received; and he appears to have aroused considerable interest in Jewish achievements in Palestine. Dr. Weizmann, president of the Zionist Federation and of the Jewish Agency, paid a short visit to Turkey at the end of November. He informed the Foreign Office that his intention was to enquire into the possibility of arranging a loan to Turkey in return for admission into the country of Central European Jewish specialists. No information is available regarding the outcome of his conversations, but His Majesty's Ambassador made it plain to the Minister for Foreign Affairs that His Majesty's Government had no responsibility for any proposals which Dr. Weizmann might forward.

71. The Turkish Government agreed to the extension to Palestine and Transjordan of the Anglo-Turkish Civil Procedure Convention, and the supplementary instrument will shortly be signed.

Afghanistan

72. The signature of the 31st December 1937, of a protocol, extending for a further period of ten years the Treaty of Friendship and Collaboration between Turkey and Afghanistan, signed at Angora on the 25th May 1928, afforded the Turkish Minister for Foreign Affairs an opportunity for a public affirmation in the Grand National Assembly of the cordiality of Turco-Afghan relations.

73. A request from the Afghan Government for Turkish educational specialists was met by the despatch of a mission composed of eight persons, including an inspector-general of education. His Majesty's Minister at Kabul reported that twenty-five Afghan students were selected for military training in Turkey.

74. The King of Afghanistan was represented at the funeral of the late President by his uncle, His Royal Highness Shah Wali Khan. The ex-King Amanullah also came to Turkey for the funeral, but participated in the ceremonies at Istanbul only, and in a purely private capacity.

Albania

75. Albania is now represented at Angora by a fully accredited minister.

Belgium

76. Early in the year it appeared likely that the Belgian Legation in Angora and the Turkish Legation in Brussels would be raised to embassies. The Belgian Government however, dropped the proposal, partly, it is believed, owing to the personal unpopularity of the Turkish representative in Brussels and partly to the policy adopted by the Turkish Government of harassing Belgian concessionary companies operating in the country with a view to purchase by themselves of the undertakings at a low figure.

Brazil

77. In February the first secretary of the Turkish Embassy at Washington was appointed concurrently *Chargé d'Affaires* at Rio de Janeiro, in order to look after Turkish trading interests in Brazil.

Bulgaria

78. Bulgaria's relations with Turkey improved further in 1938. In January His Majesty's Ambassador, passing through Sofia, was received privately by King Boris, with whom he discussed the subject at some length; he was able to give His Majesty an imperial view of Turkish policy towards Bulgaria, and he endeavoured to remove certain suspicions and apprehensions. The conversation constituted in some degree a prelude to the negotiations leading to the conclusion of the Salonica Agreement (see under "*Balkan Entente*"). This agreement was genuinely

welcomed in Turkey, and the general policy of King Boris and M. Kiosseivanoff was regarded with sympathy. The latter had been expected to pay a visit to Angora in the autumn, but the death of President Atatürk made this impossible. The principal obstacle to the establishment of genuinely cordial relations between the two countries remained the mutual suspicions of the General Staffs, which will not easily be dissipated. In minor matters it may be recorded that in April the Bulgarian Government decided to introduce the reformed Turkish alphabet into Turkish schools in Bulgaria, a gesture which was much appreciated by the Turkish authorities.

China

79. An unofficial delegation of Chinese Moslems arrived in Turkey in November, but, owing to the death of the President, were unable, as they had intended, to organise lectures relating to the situation in China. In the Sino-Japanese conflict Turkish sympathies, as expressed in the press, are on the side of China. His Majesty's Ambassador has, moreover, convinced himself that the Turkish Government, though maintaining an outwardly correct attitude, strongly disapprove of Japan's conduct towards China, and would welcome the failure of her aggression.

Czecho-Slovakia

80. When, following upon the incorporation of Austria into Germany, the Czecho-Slovak question entered on its acute phase, the Turkish Minister for Foreign Affairs realised that Czecho-Slovakia would have to make far-reaching concessions to the Sudeten Germans if she wished to retain her integrity; and he informed His Majesty's Ambassador that he had urged his Yugoslav and Roumanian allies to make recommendations in this sense at Prague. With the development of the crisis the Turkish attitude remained substantially unaltered, though the press on occasion gave signs of a not unnatural sympathy with the smaller Power. Throughout there was the greatest admiration for, and confidence in, British efforts to preserve the peace, and the Munich settlement was hailed with genuine relief.

Egypt

81. Turco-Egyptian relations remained cordial, and were further strengthened by the visit of Dr. Aras to Cairo in April. On this occasion ratifications were exchanged of the Turco-Egyptian Treaty of Friendship of the 7th April 1937. There were persistent press reports that King Faruk would visit Turkey in the course of the summer, but Dr. Aras informed His Majesty's Ambassador that, while he had extended an invitation to His Majesty, there was no question of its being accepted before 1939.

82. In connexion with certain discussions, in which Dr. Aga Khan took part in Egypt, relating to possible revival of the Caliphate, Dr. Aras made it plain to His Majesty's Ambassador that the Turkish Government would not view with equanimity any such resuscitation.

France

83. The main narrative of Franco-Turkish relations in 1938 is given in the section of this report which deals with the Sanjak of Alexandretta, a question which was described by the late President in 1937 as the touchstone of those relations. With the settlement of the Alexandretta question in July, the tension which had prevailed in the early months of the year was relaxed and, as will appear below, certain far-reaching proposals were made by the French to the Turks. But the resumed cordiality was in essence artificial, despite the confidence placed by the Turkish Government in the French Ambassador, M. Ponsot. *Au fond*, Turkey suspects French good faith, and dislikes the policy pursued by the French Government since the end of the war. The fact that that policy now lies in ruins has diminished French prestige without inspiring confidence for the future.

84. A further, if minor, cause of friction was the decision of the Turkish Government, early in the year, to transfer the annuities of the Ottoman Public Debt entirely in goods, instead of as agreed in 1936, in goods up to 50 per cent. and the remainder in free exchange. The French Government protested against this decision, but offered to negotiate, an offer which, after some delay, was accepted. Notes were finally exchanged on the 18th July by which the French Government, in fact, acquiesced in the Turkish point of view and agreed that the goods offered in settlement should be sold in France by the so-called Franco-Turkish Commercial Company in the same manner as the goods hitherto purchased with the 50 per cent. of the transfers.

84. A Franco-Turkish Treaty of Friendship was signed in Angora on the 4th July to replace the Treaty of Friendship, Conciliation and Arbitration of 1930, which had previously been denounced by the Turkish Government. This treaty provided that neither party would enter any political or economic combination directed against the other: that if one of the parties was the victim of aggression, the other would afford no assistance to the aggressor: that the general act of arbitration, in so far as it was in force between the contracting parties at the moment of the signature of the treaty, would continue, for the duration of the treaty, to provide the means of settling disputes between them: without prejudice, nevertheless, to those provisions by which, in the case of certain disputes, a special method of settlement had been agreed upon by the contracting parties: that the treaty in no way restricted the mission of the League of Nations, and that it could not affect the obligations assumed by the contracting parties under the Covenant.

85. The treaty was subject to ratification, which had not taken place by the end of the year. The necessary Bill was, on the point of being submitted to the Grand National Assembly when the Minister for Foreign Affairs warned the French Ambassador that, on account of an exchange of polemics between the French and Turkish newspapers, there might be a "manifestation" when it came up. Although the Minister undertook to ensure its passage, M. Poincaré asked that the first reading be postponed to let feeling cool down. At the end of the year the Bill was still in the hands of the Foreign Affairs Committee, to which it had been referred back. The duration of the treaty is ten years from the date of the exchange of ratifications: those provisions which affect the sanjak have been recorded separately under the appropriate heading.

86. The treaty was accompanied by a protocol regarding persons who had opted for Turkish and Syrian nationality respectively under the relevant agreements, and by a declaration which - apart from matters relating to the sanjak - extended for a year the *bon voisinage* convention between Turkey and France (acting for Syria) of 1926 and provided, in particular, for most-favoured nation, treatment in judicial matters and questions of establishment for Turkish nationals in Syria and Syrian nationals in Turkey. It declared also that the 1926 treaty should, as soon as the Syrian Government was in a position to move, be transformed into a tripartite treaty of friendship between Turkey, France and Syria by adapting it to "the new conditions of evolution of the mandate." Finally, the declaration provided for the opening of negotiations for an establishment treaty to define the situation of French nationals in Turkey and Turkish nationals in France.

87. During the month of August, M. Bonnet informed the Turkish Ambassador in Paris that France desired to conclude an alliance with Turkey, and requested him to lay the question before his Government when he returned to Angora on leave. This development was brought confidentially to the notice of His Majesty's Ambassador, with an intimation that the Turkish Government proposed to reply (as they eventually did) to the effect that they accepted the proposal, in principle, provided (a) the United Kingdom was a party to the alliance; (b) it was directed against no other Power. In September a message was given to Dr. Aras from the Secretary of State thanking him for his courtesy in communicating this information, and adding that, as Dr. Aras would appreciate, the critical state of affairs then obtaining made it impossible for His Majesty's Government to give the matter the careful study which it demanded. Dr. Aras agreed that it was out of the question to pursue the proposal at that juncture, but later, with the concurrence of the Secretary of State, he informed the Greek Prime Minister, personally and confidentially, of what had occurred. On the 4th November the question was brought to the notice of Sir A. Cadogan, officially, by the French Ambassador, and subsequent explanations were given by a member of the French Embassy. The French Government were informed, in reply, by His Majesty's Government that

neither Anglo-French nor Anglo-Turkish relations seemed to call for definition in the form of written engagements. Moreover, any such arrangement would probably have to be followed by a similar arrangement with Greece, or by a four-Power agreement with Greece as a party, which would arouse the worst suspicions in Germany and Italy; and if it were sought to mollify Italy by including her, the result would be a project for a general Mediterranean pact which Italy would probably refuse to join and His Majesty's Government were not anxious to promote. This reasoning was communicated to the Turkish Government, who entirely concurred in it.

88. France was represented at Atatürk's funeral by M. Albert Sarraut, General Georges and Admiral Laborde. She also sent a detachment of marines, with band, from the cruiser *Emile Bertin* which took part in the ceremonies in Istanbul.

Germany

89. Turkey's attitude towards Germany remained entirely correct, but rather unenthusiastic and distinctly wary, and received further definition in the course of the year. On his appointment as Minister for Foreign Affairs, Herr von Ribbentrop addressed an enquiry to Dr. Aras respecting Turkish views on the relations between the two countries. Dr. Aras informed His Majesty's Ambassador that his reply had been to the effect that Turkey enjoyed the friendliest relations both with the U.S.S.R. and with the United Kingdom, and that it would be utterly impossible for her to belong to any combination or to take any engagement which might conceivably prejudice either of these Powers: that Turkey was bound by the Balkan Pact and by the Saadabad Pact, would fulfill her obligations under these instruments and could not consider realigning her policy or accepting fresh engagements unless in consultation and agreement with both sets of partners; but that within this framework German friendship would be welcomed and Germany could be assured that Turkey would not enter any combination directed against her. And Dr. Aras enquired whether, in these circumstances, Turco-German friendship could continue on its existing bases. Herr von Ribbentrop's answer was to the effect that he now understood the Turkish position - which, indeed, Dr. Aras's communication had made abundantly plain - but that he might wish to revert to the matter again. In a conversation with His Majesty's Chargé d'Affaires, shortly before leaving for Geneva in September, Dr. Aras amplified this statement of the Turkish attitude by saying that Turkey did not wish to see Germany either on the Black Sea or on the Aegean; she was resolved - and in this resolve the other Balkan States were with her - firmly to resist the "Drang nach Osten."

90. If Germany's attempt (supposing one seriously to have been made) to increase her political influence in Turkey proved fruitless, she was more successful in the economic sphere. In 1937 a commercial agreement had been negotiated

whereby Turkish exports to Germany were limited, ostensibly in order to reduce the large clearing balance in Turkey's favour; in fact, it represented a gallant effort by the Turkish Government to break the German economic stranglehold. But it failed, because no alternative markets could be found for Turkish produce at anything approaching the prices which Germany had been paying. Devaluation of the currency or a rigorous deflation would have had to be effected simultaneously, and it does not appear that either step was seriously contemplated. Meanwhile, Turkey's credit balance was rapidly exhausted, and by the end of June had been replaced by a debit balance of some £T. 6 million. Another exporting season in which sales to Germany were restricted and might still further be curtailed by German abstention could not be faced, and in July a new agreement was concluded, whereby all restrictions on Turkish exports to Germany were removed. Germany was thus able to revert in Turkey to the policy which has enabled her to dominate the economic life of South-East Europe.

91. A further move in the game - and a reply to the grant of credits by the United Kingdom - was the visit to Angora in September of the German Minister of Economy. This issued in the acceptance in principle by the Turkish Government (on terms distinctly favourable to themselves) of a German credit of 150 million reichmarks. A Turkish delegation proceeded to Berlin shortly before the close of the year in order to discuss the utilisation of the moneys thus made available. It should be added that the Turkish Government have undertaken to ensure that the deliveries of Turkish goods, whereby the Germans will eventually be reimbursed, do not jeopardise the arrangements for the repayment of the British credits.

92. Neither the Turkish Government nor the Turkish public opinion reacted sharply to the rape of Austria. While there was some condemnation of the methods employed to bring it about, the *Anschluss* itself was represented as more or less ineluctable, and the Turkish Government made no bones over recognising the accomplished fact.

Greece (see also under Balkan Entente)

93. Exceptionally close friendship was maintained with Greece during 1938. With the approval of the other Balkan *Entente* partners, a Turco-Greek treaty to supplement the existing friendship treaties of 1930 and 1933 was initialled at Angora on the 28th February and subsequently signed at Athens in April by the Prime Ministers of the two countries. The visit to Greece of M. Celal Bayar and Dr. Aras on the latter occasion provided a further opportunity of demonstrating the intimate character of the relations between the two countries. Unexpectedly - for the Turco-Greek rapprochement was no spontaneous growth, but a deliberately calculated act of policy on both sides - the two Turkish statesmen received a most enthusiastic popular reception, more especially in Macedonia. Ratifications of the

treaty were exchanged in July. The Greek Prime Minister represented his country at the funeral of President Atatürk, and on his return to Athens expressed himself to His Majesty's Minister as entirely satisfied with the results of his visit to Angora. In illustration of the intimacy of Turco-Greek relations, it should be recorded that Dr. Aras insisted on taking General Metaxas into his confidence at the earliest possible stage in connexion with the discussion of French proposals for an alliance (see under "France").

Iran

94. Turco-Iranian relations remained cordial throughout the year. Considerable gratification was caused in this country by the exceptional manifestations of sympathy shown in Iran in connexion with the death of M. Atatürk.

Iraq

95. While outwardly friendly, as witness the ratification by Iraq of the Pact of Saadabad, the Iraqi attitude towards Turkey was - at least in the first half of 1938 - not free from mistrust on account of developments in the Sanjak of Alexandretta. The solution of this problem - though not on lines which commended themselves to the Iraqi Government - should, if it proves permanent, still these misgivings.

Italy

96. Turco-Italian relations were considerably easier in 1938 than in the preceeding year. The decision of the Balkan *Entente* Council in effect to recognise at any convenient time the Italian conquest of Ethiopia, followed by such recognition on the part of Turkey, made it possible for Italy to accede to the Montreux Convention, which she had hitherto refrained from doing. The Anglo-Italian Agreement was warmly welcomed by the Turkish Government as a most important contribution to the stability of the Mediterranean area.

97. Nevertheless, it cannot be expected that, so long as Italy remains in occupation of the Dodecanese, the military menace she represents will cease to be the determining factor in Turkey's real attitude towards her, namely, that of suspicion and apprehension.

Japan

98. Japan's efforts to "liberate" China aroused no sympathy in Turkey; and at one time the Minister for Foreign Affairs expressed anxiety to His Majesty's Ambassador over the possible extension of Japanese influence into Central Asia.

99. A gathering of Japanese diplomats from Balkan and Near and Middle Eastern countries was held in Istanbul in the summer without any prior

notification to the Turkish Government. The press conjectured variously that economic policy or an intensification of anti-Soviet activities was under discussion. A firm note was addressed to the Japanese Ambassador to point out that it was presumed that he would have given due notification of any conference on economic policy, and that if it were anti-Soviet in character the Turkish Government could not countenance such a meeting within their territory. The Japanese Embassy replied blandly (but inaccurately) that the diplomats were merely in Istanbul on private holidays, and the Turkish Government, in allowing this answer to be published, indicated that they regarded it as closing the matter. It should, nevertheless, be recorded that almost simultaneously Istanbul appears to have lost its charm for these harmless holidaymakers.

Roumania (see also "Balkan Entente")

100. Common membership of the *Balkan Entente* imposed upon both Turkey and Roumania an outward show of enthusiastic friendliness. In point of fact, however, the Turkish Government displayed some uneasiness in regard to Roumanian policy, and the kaleidoscopic changes of Government in Roumania during 1938 were scarcely calculated to inspire confidence. It was unfortunate, too, that King Carol should have offended President Atatürk by omitting to call on him when visiting Istanbul incognito in his yacht; when His Majesty repaired the omission on a subsequent occasion he was not very warmly received. Moreover, the waning enthusiasm of Roumania for the *Little Entente* contrasted with her attachment to the Warsaw-Bucharest Axis, engendered natural doubts respecting her ultimate loyalty to the *Balkan Entente*. Nor was the Roumanian attitude in regard to the drafting of the Salonica Agreement particularly helpful. A failure to implement an agreement for the delivery of oil also caused considerable annoyance to the Turkish Government, who at one time considered the denunciation of their commercial agreements with the Roumanian Government in order to bring the latter into a more helpful frame of mind. However, Dr. Aras, when he visited Bucharest for the funeral of the Queen-Mother, received such profuse protestations of Roumanian fidelity that he decided to exercise further patience.

Soviet Union

101. After the coolness of 1937 there was in 1938 a return to cordiality in relations between Turkey and the U.S.S.R. In February Dr. Aras informed His Majesty's Ambassador that the Russians had "come round" and that harmony reigned once more. And the President of the Republic consented to receive a new Soviet Ambassador in the person of M. Terentiev, formerly consul-general at Smyrna. The funeral of President Atatürk was attended by M. Potemkin, Assistant Commissar for Foreign Affairs, who stayed on in Angora after the ceremonies and

was accorded a special audience by the new President. M. İsmet İnönü has always been credited with attaching a higher value to Soviet friendship than did his predecessor. The Minister for Foreign Affairs informed His Majesty's Ambassador that M. Potemkin had shown a renewed disposition, which the Turkish Government had on previous occasions found it necessary to resist, to endeavour to extend the scope of Turkey's existing obligations to the Union. He had been assured in reply that Turkey would scrupulously implement these obligations; but she could not undertake fresh commitments which it would be beyond her power to fulfil and the assumption of which would involve her in political dangers. M. Potemkin was constrained to accept the Turkish stand-point; but the Turkish Government willingly agreed to his further request that Turco-Soviet friendship should be more extensively and more enthusiastically advertised.

102. By agreement between the two Governments the Soviet consulates at Smyrna and Kars and the Turkish Consulates at Odessa, Baku, Erivan and Leninakan were closed on the 31st March. The only Turkish Consulate now remaining in the Union is at Batoum, and the only Russian consulate is at Istanbul.

103. The Grand National Assembly ratified in May a Treaty of Commerce and Navigation and a Trade and Payments Agreement between Turkey and the U.S.S.R., both of which had been signed at Angora on the 8th October 1937. An agreement, signed at Moscow on the 15th July 1937, for the investigation and settlement of frontier incidents was ratified by the Grand National Assembly in July, but no text has been made public; it had not entered into force by the 1st November, for in the President's speech at the opening of the Grand National Assembly on that day the expectation was expressed that it would shortly do so. On the other hand, it appears that, in virtue of this or of some further agreement, numerous families of Turkish race are being repatriated from Soviet territory, principally from the neighbourhood of Batoum and Tiflis.

Spain

104. Turkey continued to abstain from all participation in the civil war in Spain, and no signs of bias were to be observed in the Turkish press. In February relations with the Spanish Government were disturbed on account of the violation of an annex of the Turkish Legation, where political refugees were being harboured, in the course of which the Turkish Minister was roughly handled. The Turkish Government were obliged by the publicity given to this incident to take official notice of it. Their first intention was to appoint an agent in rebel Spain and to break off relations with the Spanish Government; with this action they hoped to associate the other members of the Balkan *Entente*. They were, however, dissuaded from this step by the French Government, who pointed out that it would inevitably be interpreted as a demonstration in favour of the rebels and by implication an

endorsement of German and Italian policy. His Majesty's Ambassador was authorised to support the arguments put forward by the French Ambassador, and in the upshot a satisfactory solution was reached after French pressure had been applied at Barcelona.

105. General Franco's agent in Roumania visited Turkey in March and concluded arrangements for an exchange of agents.

106. The Spanish Government sent a delegation by air to the funeral of the late President of the Republic.

107. In November a note was received from the Turkish Ministry for Foreign Affairs enquiring whether, now that the Mediterranean situation was such as to enable the Spanish question to be considered as virtually liquidated, His Majesty's Government did not agree that the time had come to allow the special measures instituted under the Nyon arrangement to lapse. His Majesty's Ambassador was instructed to inform the Turkish Government in reply that, having regard to the serious risks to which shipping was still exposed in the Western Mediterranean, His Majesty's Government considered that the time was not yet come for the arrangement to be suspended.

United States of America

108. After protracted negotiations a Turco-United States trade agreement was initialled in Angora on the 18th December. Details have not yet been made public, but it is known that tariff reductions have been made by both parties and that, up to a certain maximum, Turkey will pay in free exchange for her imports from the United States.

Yugoslavia (see also "Balkan Entente")

109. An agreement was concluded on the 11th July for the repatriation to Turkey of Yugoslav subjects of Turkish race: it has not yet been ratified, nor have its terms been published. Sir Andrew Ryan reported that the project had caused some uneasiness in Albania in view of the possible inclusion of persons of Albanian origin, and it may have been dropped owing to the opposition of that country, supported by Italy. The Turkish Prime Minister and the Minister for Foreign Affairs travelled to Belgrade in May to return the visit paid to Turkey by M. Stoyadinovitch the preceding year. They received a cordial welcome in the Yugoslav capital, and the joint communiqué issued on their departure stated that the Yugoslav and Turkish Governments were in full agreement on all questions of common interest. The closeness of the relations between the two countries was given further publicity by the visit to Turkey, also in May, of the Yugoslav Minister of War and Marine, General Maritch, who was shown Turkish military and air establishments in the course of an extensive tour of the country. The intimacy of

these relations was also confirmed by Dr. Aras, who informed Sir Percy Loraine on the 6th October that when he had stopped in Belgrade shortly before, on his return from Geneva, he had been most cordially received, and had been unable to detect any inclination on the Yugoslav side to relax the close and cordial relations between the two countries.

III- INTERNAL AFFAIRS

110. The fifteenth anniversary of the Turkish Republic, founded on the 29th October 1923, was to have been celebrated with special circumstance. It passed off with little pomp and in sadness, for the founder of the republic lay dying. Twelve days later, on the 10th November 1938, he was dead. But his work stood, and the republic which he founded and the reforms which he imposed endured. The man who, all his life, had fought against enemies at home and abroad to modernise and to free a backward and oppressed people was laid to rest in Angora amid the tears of his people and the respectful homage of foreign nations.

111. Atatürk had, in the spring of 1938, suffered from the malady (disease of the liver) which was later to carry him off, and had recovered. Annoyed at reports circulated in Syria about his illness, for he was sensitive about being considered a sick man, he travelled, perhaps imprudently from a health point of view, to Mersin and to Istanbul and district, to show himself to the people and disprove alarmist reports. The summer was mostly spent in his new yacht *Savaron* but he was ever becoming weaker. Although he continued to receive his Ministers and some distinguished visitors, among them the King of Roumania in June, he was unable to concentrate for long on affairs. Partly on account of his own sensitiveness, and partly to prevent the possible emergency of reactionary aspirations, news of his condition was not allowed to become public. The *Tan* newspaper, however, in August adverted to the President's health and was thereupon suspended for three months. Notwithstanding official silence, all knew that the reins had, for a great part of 1938, slipped from Atatürk's hands. This situation had the advantage that it enabled the Government to take all steps to ensure a smooth passage of power to Atatürk's eventual successor and, by repeated propaganda, to accustom the people to the idea that though presidents might die the republican form of government would remain and the sovereignty of the people, vested in the Grand National Assembly ("Kamutay"), and guarded by the Popular party, would be unimpaired.

112. In October Atatürk's malady suddenly became acute, and the truth about his illness could no longer be kept hidden. Daily bulletins announced the progress of the disease. There was a short rally and the bulletins ceased. Then came a relapse; the bulletins reappeared, and finally, on the 10th November, Atatürk died, at the age of 57.

113. The fears that, with the passing of Atatürk, those who might have cause to dislike Atatürk, or the republican régime, or the reforms of Atatürk might cause trouble, proved groundless, probably owing to the choice as his successor of İsmet İnönü. General İsmet İnönü had been Atatürk's right-hand man during the war of independence against the Greeks, during the peace negotiations with the Allies and in the subsequent years during the regeneration of Turkey. For many years Prime Minister, he had had to lay down that office, in 1937, at Atatürk's instance. But this tardy parting of two men who had together faced the most critical situations did not diminish Atatürk's regard for İsmet İnönü or withdraw from İsmet İnönü the respect and admiration of the people. When it was known that Atatürk was dying, the choice of İsmet İnönü as his successor seemed natural to the great majority. On the morrow of Atatürk's death he was unanimously elected President of the Republic and, in his first public utterance as President, declared that the modernisation of Turkey would continue; that equality and security for all citizens were ensured by the republican form of government and that the Grand National Assembly was the source of the nation's life.

114. The new President of the Republic entrusted the Government to Celal Bayar, the Prime Minister in power at the time of Atatürk's death. Celal Bayar, in forming his Cabinet, made two changes in the Cabinet which from the beginning of 1938 - with the addition in April of Faik Kırdoğlu as Minister of Agriculture - had served under him. He dropped Dr. Tevfik Rüşü Aras from the Ministry for Foreign Affairs and Şükrü Kaya from the Ministry of the Interior, transferring to the Ministry for Foreign Affairs Şükrü Saracoğlu, hitherto Minister of Justice, and appointing Dr. Refik Saydan Minister of the Interior and M. Hilmi Uran Minister of Justice. Later in the year, he changed the Ministers of Education and of Economy, replacing them by Hasan Ali Yücel and Hüsnü Çakar. These changes had a personal rather than a political significance, being partly inspired by the new President's own preferences and partly by the desire of obtaining younger and more competent officials.

115. In presenting himself and his new Cabinet to the Grand National Assembly on the 16th November, Celal Bayar declared that he would safeguard the Kemalist régime, and that his policy was the policy of the Popular party.

116. The Popular party, which is not only the sole political party in Turkey but also the guide and teacher of the people in the reconstruction and modernisation of Turkey, was founded by Atatürk, who was its head during his life, and after his death has been proclaimed its everlasting chief. İsmet İnönü has now, by vote of the annual party congress held in December, become its president for life. Its secretary-general is the Minister of the Interior, and the provincial centres are directed by the Governors of the administrative districts in which they are situated. It elects every member of the Grand National Assembly, even the few non-party

Deputies. In its work of educating the people it works through the Government officials and through the "People's Houses" - a network of clubs (forty-two new ones were opened in 1938) spread all over Turkey. Its policy is resumed under six heads, namely: 1) it upholds the republican form of government; 2) it exalts Turkish nationalism; 3) it proclaims the sovereignty of the people; 4) it stands for State-control of the nation's activities; 5) it is laic; 6) it is revolutionary, not necessarily bound by tradition or precedent.

117. The Popular party point to the municipal elections held in 1938 as a proof that the country is with them, for although only Popular party candidates were in the field, 80 per cent. to 90 per cent. of the electorate were declared to have voted for them.

118. The events of 1938 may be loosely grouped under the six heads of the Popular party's policy:

1) Turkey is a republic. Occasional references appeared in the press to communistic activity in Turkey, but the movement was found to be insignificant and to have no hold on the people. A more serious threat to the republican ideal was considered by the Government to exist in the attitude of the Kurds in the eastern provinces. The Kurds of Dersim (now called Tunceli) have ever been recalcitrant to Government interference, and the Kemalist Government up to 1938 had been no more successful than previous Governments in preventing Kurds from carrying on their traditional avocation of brigandage and obeying only their tribal chiefs. In January the Government, in the hope that clemency would succeed where force had failed, waived all fines and penalties in connexion with Kurdish failures to comply with registration formalities and the obligations of military service. This measure had no success, and in May it was announced that brigandage was rife in Tunceli and that the district would be pacified by force of arms. In July the Prime Minister stated that skirmishes between the troops and the inhabitants of Tunceli were going on, and that the army had received a special mission to clear up the area. The Kurds, he said, wished to rob and to kill, to carry arms, pay no taxes and live as privileged individuals. The republic could not tolerate citizens with such views. Three army corps and aircraft carried out the special mission so thoroughly that at the opening of the Grand National Assembly in November the Prime Minister, speaking in the name of the President of the Republic, was able to announce that banditry in Tunceli was now for ever eliminated, and that the inhabitants of that region would henceforth enjoy the blessings of the republic.

In the same speech the Prime Minister stated that new legislative measures had been taken to strengthen the stability of the Republic. This was a reference to certain changes in the Penal Code, sanctioned by the Grand National Assembly in June, increasing the penalties for illegal association, incitation to rebellion and for

insults to the Grand National Assembly, the Government, the army, police, or the laws of the republic.

On the initiative of Atatürk, an amnesty law, voted at the end of June, pardoned the 150 "undesirables" who were exempted from the amnesty that formed part of the Lausanne Peace Settlement, as well as those condemned by Independence Tribunals. These supporters of the old Sultanic régime, or enemies of the new order were no longer to be penalised, because Atatürk and the republic now felt secure enough to be able to welcome them back to full citizenship. Government favour, thus extended to those amnestied by the law, was, after Atatürk's death, extended to certain well-known personages like General Kazım Karabekir, and Huseyin Cahid Yalçın, who, at the end of the year, were elected Deputies after many years spent in the shadow of Atatürk's disfavour.

2) Turkey is nationalistic. Under the Ottoman régime, the inhabitants of Turkey thought of themselves primarily as Moslems, Christians or Jews. The republic exalted the idea of nationality above that of religion and aimed at making Turkish citizens feel proud to be Turks, and citizens of a nation with a glorious past. During 1938 the History and Language Society continued to prove that Turkish was the mother of all tongues and the Turks the ancestors of all mankind. Special celebrations were arranged to draw the people's attention to the anniversaries of the Turkish admiral, Barbarosa, and the Turkish architect, Sinan. The removal of the demilitarisation restrictions in Thrace culminating in the symbolic entry of Turkish troops into Adrianople in August, and the return of Turkish cavalry officers from a triumphant tour to Nice, Warsaw and Rome, where they carried off the first prize, were made occasions for vaunting Turkish resolution and Turkish skill. The urge of Turkish nationalism led on several occasions during the year to local Jews or Greeks being fined or blamed for speaking a non-Turkish language. However, a Bill to make Jews speak only Turkish was thrown out by the Grand National Assembly. The same spirit of nationalism led during the year to the abolition of bargaining in shops, and to the prohibition of porters carrying loads on their backs. It was felt that these practices made foreigners look on Turks as inferiors - a situation Turkish nationalism could not brook. Finally, under the heading of nationalism may be classed the policy of ordered immigration of persons of Turkish race. During 1938 some 20,000 Turkish Moslems, mostly from Roumania and Bulgaria, were encouraged to enter Turkey, and were settled under the auspices of the Ministry of Health in various parts of the country. This policy, which extends only to Moslems of Turkish race, is followed year by year with the object of building up a homogeneous Turkish nation imbued only with Turkish ideas. Attempts to induce the Turkish Government to admit large numbers of refugee Jews were unsuccessful. The Government however, is not anti-Semitic. It treats its Jewish and Christian minorities with moderation and

has taken advantage of the anti-Jewish campaign in Europe in 1938 to allow entry into Turkey of a number of Jewish and other non-Aryan specialists.

3) The sovereignty of the Turkish nation resides in the people. The numerous speeches made in memory of Atatürk stressed the fact that he regarded the peasantry -who compose 75 per cent. of the population - as the Kings of Turkey. Both the new President of the Republic and the Prime Minister stated publicly, in the closing months of the year, that there were no classes in the republic, that the Government and the party existed to carry out the people's lightest wishes, and that the State and the people were identical.

4) Turkey upholds State control. This principle was exemplified by the following measures in 1938:-

- a) Early in the year the Government entrusted to the Denizbank, a newly created State organisation, working under the Ministry of Economy, the administration of ports and ferry services, of existing steamship lines, salvage, lighthouses, purchase and maintenance of ships and in general all matter connected with the merchant marine.
- b) The cement industry was nationalised and placed under the management of the Etü Bank, which is a State institution formed to manage mines.
- c) The Sümer bank, a Government bank entrusted with the construction and care of Government factories, opened, during a year, a rayon mill at Gemlik, a worsted spinning mill at Brusa and founded a chemical (chlorine) factory (which could be used for manufacturing gas in war time) at İzmir.
- d) The State acquired several privately-owned public utility undertakings, the Lighthouse Company, the Smyrna Telephone Company, the Istanbul Electric Company, the Kadıköy Water Company, and was at the close of the year planning the purchase of the Istanbul Tramway and Tunnel Companies.
- e) Laws were made defining the conditions requisite for practising as notaries, engineers, architects and lawyers.
- f) A Government-controlled organisation was set up to work Government farms and estates, under the Ministry of Agriculture. The organisation was empowered to construct workshops, execute credit operations, erect silos and granaries, encourage agricultural industries and to give a lead to farmers generally in agricultural development. Later in the year an office of products of the soil was created to be monopoly marketing board principally for wheat and opium, under the Ministry of National Economy, with power to erect flour mills and regulate prices.

- g) The Stock Exchange, which is under Government control, was transferred from Istanbul to Angora, the number of stockbrokers was limited to eighteen and dealings in gold were restricted and controlled.
- h) Technical classes for workmen in factories and mines were made obligatory.
- i) The eastern railway line to Erzerum, which is being constructed by the State Railways Administration, reached Erzincan.
- j) The Government opened a powerful broadcasting station at Angora.
- k) "Tourism" was put in charge of a Director-General under the Ministry of Economy.
- l) The State standardised and controlled the export of pitcoal, corn, opium, silk and rayon stockings and eggs.
- m) The Government created the "Popular" Bank (a savings bank).

From the above it will be seen how far State control exists in Turkey. It may be said that the State controls, with few exceptions, all banks, large industries, public utility companies, besides retaining the monopoly of manufacture and sale of sugar, tobacco, spirits, matches, &c. In addition, the State or municipalities own most hospitals, race-courses and sports ground. To sum up, it cares directly for its citizens in their suffering, their pleasure and their work.

5) Turkey is "laic." This statement needs explanation: it is more interesting than it sounds; and laicization is by no means the least important of Atatürk's reforms. Laicism, as practised by the Turkish Republic, springs from the idea that religion is basically an individual concern, not a collective or a State concern, and that religious teaching is the business of the family and not of the school. Elimination of the political or temporal power of a clerical hierarchy is, of course, postulated. Persecution of religion is not intended and is not resorted to. If there is discouragement of religion and religious teaching, it is of a negative, because limitative, kind. The Turkish Government prefer certainly to have Moslem citizens and, more particularly, Moslem officers and officials; they are regarded as more trustworthy. But for most of the aspects of laicization in Turkey "disestablishment" would probably be a better English cognomen. While all recognised Churches and sects are disciplined and put on an equal footing, Sunni orthodoxy has been dethroned from its position of supremacy, and this, so far at least, has led to an unprecedented degree of inter-confessional harmony and absence of strife. Laicisation has, of course, also connoted the repudiation of the Caliphate, and this factor has almost certainly led to the complete lapse in Turkey of manifestations of Moslem religious fanaticism, a feature which has been very noticeable to residents and travellers who were acquainted with the former Turkey of the Sultans.

6) Turkey is revolutionary. The principle is in constant application. Tradition or vested interests are not allowed to interfere with measures which the Government see to be of advantage.

119. The application of six principles of the Popular party resulted generally satisfactorily for the Turkish people in 1938. The increasing prosperity of the people was shown by the fact that the budget figures for 1938-39 were fixed at £T. 250 million, the highest total so far voted by the Grand National Assembly. In addition there was a surplus of £29 million on the 1937-38 budget. Reductions on the cattle and equilibrium taxes were made in the course of the year, and the optimism of the Government about its future financial situation allowed it to vote extra credits of £T. 7 million for aerial defence and £T. 125 million for national defence in general. At the same time the credits of £10 million for commercial purposes and £6 million for armaments opened for Turkey by His Majesty's Government in the United Kingdom under the agreements signed at London in May, and a credit of RM. 150 million accepted by Turkey from Germany in October, were welcomed in Turkey as a tangible proof of the confidence of foreign countries in the financial stability of the Republican régime.

120. Crops in 1938 were excellent: during the first eight months imports were £T. 93 million and exports £T. 65 million, Germany being Turkey's chief buyer and seller, while Great Britain ranked as third supplier of Turkey's needs and sixth on her list of customers. Anglo-Turkish trade was sluggish as United Kingdom exporters found that they had to wait some two years for payment.

121. In the domain of industry the first five-year plan was all but completed in 1938. A three-year mining plan, which had been drawn up as an annex to the five-year plan, was, in 1938, partly incorporated into a new four-year industrial and mining plan, estimated to cost £T. 85 to £T. 90 million. The new plan provides for an extension of the sugar-refining industry, and the creation of factories for making machinery, chemicals, for canning and utilising produce of the soil and of the sea. The plan also contemplates the construction of ports in the Black Sea, the making of synthetic petrol, the purchase of shipping, and improvement of docks, the improvement of mining installations and transport of minerals.

122. Work on the iron and steel works being constructed by Messrs. Brasseris at Karabük continued throughout 1938, and it is anticipated that they will be completed in the spring of 1939.

123. The railway budget for 1938-39 was fixed at £T. 35,739,400-6 million more than the previous year. Railway construction towards Erzerum continued throughout the year, the line to Erzincan being opened in December. Work was begun on lines which are to link up the Turkish railway system with Iraq and Iran.

124. Despite sound government finance and prosperity at home, the Turkish Government on several occasions complained of shortage in its holdings of foreign exchange. For this reason, in the early part of the year, it informed the Council of the Ottoman Debt that the debt annuities would thenceforth be paid entirely in goods. There was, later in the year, an attempt on the part of the Turkish Government to pay in goods the coupon of the loan of the City of Constantinople, 1909, but ultimately the coupon was paid in sterling.

125. In the sphere of education improvements were made in the University of Istanbul; the University of Angora was completed and the University of Van was founded. The historical society continued to propagate the thesis of world civilisation having its origin among the Turks, while the language society was able to find purely Turkish terms for foreign scientific terms hitherto in use in school text books. The number of schools rose to 5,000 in 1938. This number was contrasted in the press with 1,179- the number founded between the years 1838 and 1925. All schools (with few exceptions) and universities belong to the State, and military training both for boys and girls forms part of the curriculum. In 1938 a law was passed in June setting up a Directorate-General of Physical Culture, obliging all young persons to belong to a club and to practise some form of physical culture and sport. The directorate-general is charged with the construction and upkeep of sports grounds and the determination of sports to be indulged in. In the provinces the Valis act as delegates for the provinces of the Director-General.

Corruption among Public Officials

126. While the Republican Administration has a much better record than the Ottoman in regard to the integrity of its public officials, there were indications in 1938 that corruption still continues. In the latter part of the year public interest was centred on the circumstances surrounding the despatch of certain aircraft from Canada for Turkey, on an order signed by the Turkish Minister of National Defence. It was ascertained by the Turkish Government that the signature and seal on the order were forgeries and that the aircraft had been actually diverted to Spain. An official in the Ministry for Foreign Affairs was found to be implicated in the matter and was placed under arrest.

127. In the latter part of the year, too, the Vali of Istanbul, who, earlier in the year, had been accused of making money over the construction of a new cemetery in Istanbul and had been acquitted by the Council of State, was relieved of his duties, and at the end of the year it was reported that he was to be tried for enriching himself in connexion with concessions for the running of motor-bus lines. The press, very rightly, pointed out that whereas abuse of office by functionaries occurred both in the Ottoman and Turkish régimes, the

fundamental difference between the two was that the Republican Government tried and punished the guilty, even though occupying the highest posts.

128. From the foregoing summary of the year's internal events, it will be seen that the republic which Atatürk founded, and left on a sound basis and in a healthy condition, is almost entirely State-controlled in all its activities. Turkey's leading men justify this by pointing out that Turkey, in order to become a "Western" State, must, in a few years, make up the arrears of hundreds of years of stagnation. This task is beyond the power of private initiative and private capital. Only the State has the capital to regenerate and modernise in the shortest possible time the Turkey which the republic inherited from the Sultans. Only the State has the knowledge and the power to show Turkey's backward population what to do in order to become the equals of the most progressive nations and to make them do it. The State respects private initiative but, in practice, leaved it little scope. Judging by the results the policy has been successful.

IV- THE TURKISH ARMY

The Death of Atatürk

129. In the course of the year the army lost its founder and commander-in-chief, Kemal Atatürk. Of recent years, though he had continued to take a live interest in all the work of the army, he had delegated his authority to Marshal Fevzi Çakmak, the Chief of the General Staff, and officers and other ranks had little opportunity of seeing the man who to many of them had become a legend. Nevertheless, Atatürk's death is regarded by the army as particularly its own loss, for it was he who remodelled it after leading it to victory against the Greeks in Asia Minor. The army is fortunate in having as its present commander-in-chief President İsmet İnönü, himself a general of fame who may be expected to continue to interest himself in military matters with the knowledge of an expert.

General Organisation and Strength

130. The general organisation of the army remained unchanged, namely, 3 general inspectorates, under which were grouped 10 army corps (including the Istanbul Command) and 7 fortified zones. The 10 corps contain altogether 20 infantry divisions, 3 cavalry divisions and 3 mountain brigades. Of the fortified zones, those at Kırklareli and on the Dardanelles each contain a division, bringing the total number of infantry divisions up to twenty-two. It is believed that in war the number of infantry divisions will be increased to thirty, but this must depend upon the amount of available material which is not yet adequate to provide all existing troops with modern arms. To bring the army up to a war strength of thirty divisions at the present time would necessitate their being equipped with weapons which are largely obsolete.

131. The remilitarisation of the frontier zone in Eastern Thrace (see paragraph 160) will probably involve the formation of a fortified zone at Edirne. It is also possible that a new division may be formed to garrison this zone but this is as yet uncertain.

132. The pacification of the Tunceli area has necessitated certain new dispositions in that region, and a mountain brigade is to be stationed there in future. This may possibly be a new formation.

133. The strength of the army remains at the same figure as in 1937, namely, about 120,000 all ranks. During the summer, when there is only one class with the colours, it drops to about 70,000.

Administration, Commands and Staffs

134. Throughout the year Marshal Fevzi Çakmak remained as Chief of the Turkish General Staff with Lieutenant-General Asim Gündüz as Deputy Chief. The three inspectors-general all retained their posts. Lieutenant-General Kasim Orbay retained the portfolio of the Ministry of National Defence with Major-General Hüseyin Nazmi Solok as Assistant-Secretary.

135. The comparatively minor post of Director of Military Intelligence was taken by Colonel Bahaddin Kuban, a former military attaché in Berlin. Lieutenant-General Muzaffer Ergüder vacated command of the IX th Army Corps (Erzurum) on transfer to the General Staff at Angora. He was replaced by Lieutenant-General Muntaz Aktay, who until then commanded the VI th Army Corps (Kayseri). The name of the present General Officer Commanding VI th Army Corps is not known. It may conceivably be Lieutenant-General Halil Kemal Dogan, who vacated command of the Dardanelles defences on promotion to his present rank. Major-General Hüseyin Unval vacated command of the 16th Division at Isparta to fill what is believed to be the new post of Director of Anti-Gas Defence.

Conditions of Service and Recruiting

136. No changes occurred in the conditions of service. During the crisis over the Sanjak of Alexandretta (see below under paragraph 159), recruits were called up some four months earlier than usual in the VI th Army Corps area. Subsequent to the signing of the Salonika Agreement and the consequent remilitarisation of the Thracian frontier zone, about 4,000 recruits were called up in Northern Anatolia and were sent to reinforce units in Eastern Thrace.

Rearmament

137. Progress continued in the matter of rearmament and much material was delivered, chiefly from Germany and Czecho-Slovakia. Prior to the crisis in Czecho-Slovakia, the Turkish General Staff had become concerned about the possible

failure of Czecho-Slovak firms to deliver the orders placed there. These firms were accordingly requested to speed up delivery and agreed to do so, with the consequence that probably all outstanding orders in Czecho-Slovakia have been delivered except for heavy guns. These will be delivered in the near future.

138. The infantry has now been equipped with the Bren light machine gun, of which the army possesses more than 8,000. Negotiations took place in November with the Polish State Armament Factory for the supply of 500 Colt heavy machine guns to replace worn-out types. Anti-tank and anti-aircraft guns have also been acquired from Germany for the infantry.

139. An order for more than 1,200 motor cycles in Germany probably indicates that further mechanisation is contemplated in cavalry units. A motor-cycle unit already exists with the 2nd Cavalry Division in Thrace.

140. The corps artillery is being rearmed with 150-mm. guns, of which twenty batteries are believed to have been received. Divisional artillery is also being re-equipped, and German firms are believed to be supplying at least thirty-two batteries of field guns and fourteen or more batteries of field howitzers. A number of anti-aircraft guns are also on order. Czecho-Slovakia is believed to have delivered about 630 tractors, most of which are intended for mechanisation of artillery.

141. It is not believed that any increase occurred in the comparatively small number of tanks possessed by the army. It was decided in May to acquire sixty-four light tanks, if possible from the United Kingdom, but financial and other considerations will probably force Turkey to apply elsewhere for these. Nor has any increase occurred in the number of armoured cars, though unsuccessful enquiries for thirty-two new ones were made in the United Kingdom.

142. There is a deficiency in lorries and cross-country vehicles which the military authorities wished to remedy by the purchase of 350 lorries and 150 cross-country vehicles. Enquiries in the United Kingdom failed to produce any satisfactory results, and it is not known what other countries have been approached.

Fortresses and Defences

143. The number of fortified zones, as previously stated, is seven, namely, the Dardanelles, Kırklareli, Çatalca, İzmit, İzmir, Kars and Erzurum, to which number Edirne may be added in the future. From the purely military point of view, the Dardanelles and İzmir are at present of more importance than the others. So far as the Dardanelles defences are concerned, the Turks were in negotiation with the British Admiralty for the acquisition of a number of heavy guns and have agreed to purchase two 15-inch and ten 13.5-inch pieces. It appears at least doubtful whether there exist the necessary facilities for the transport of these guns once they

are landed, and whether the roads and bridges in the Dardanelles, though mostly of recent construction, are capable of taking a 100-ton load. It further appears most improbable that the Turkish army possesses the experts or the machinery necessary for their installation. Twelve 240-mm. and twelve 210-mm. guns ordered in Czecho-Slovakia will shortly be delivered. Though a proportion of these may be used as judged necessary in other fortified zones, it is thought that some of them will be used as mobile coast artillery for the Dardanelles. Little is known of the defences of Izmir, but it is believed that progress has been made on these during the year.

Military Industry

144. An order was placed during the year with the Rheinmetallwerke A.G. for the erection of a gun factory capable of a monthly production of four 75-mm. field or mountain guns, four 75-mm. anti-craft guns, four 105-mm. field or mountain guns or howitzers and two 150-mm. guns. The completion of this factory, which will take about two years, will enable the Turks not only to effect repairs to their existing stocks of artillery, but to produce sufficient pieces to keep their peace-time needs up to strength provided that the army undergoes no great expansion.

145. The erection of a munitions factory is under consideration, but has not yet been decided upon. This factory, if built, will manufacture anti-tank and anti-aircraft shell for 20-mm. and 37-mm. guns. The erection of such a factory would enable a sufficient quantity of ammunition to be produced in the country for the 20-mm. and 37-mm. guns ordered or delivered from abroad.

146. The foundation of a chemical factory was laid at Izmit in July. It is being constructed by a Turkish off-shoot of the Siemens factory. It is intended primarily for the production of caustic soda, chlorine and carbonate of calcium for two paper factories, but can, if necessary, be used for the production of poison gas. Turkey will thus for the first time possess a potential poison-gas industry.

Military Education and Training

147. *Manœuvres* - The chief military manœuvres were held in Eastern Anatolia. They were divided into four phases, namely, the rendezvous, operations against the Dersim Kurds, manœuvres and the return to stations. The VI th, VII th and IX th Army Corps and various other troops were engaged. Some 50,000 men participated. It seems plain that the Turkish General Staff intended to try out these three corps under most arduous conditions. Troops took about one month to assemble, and in some cases had considerable distances to cover, for certain cavalry units rode more than 560 miles to the rendezvous and certain infantry units marched more than 350 miles. These distances had also to be covered on the return to normal stations. An account of the operations against the Kurds will be

found below. In so far as the manœuvres are concerned, the military attaché believes that the troops were set altogether too hard a task, nor is it clear why, after operating in the mountainous and difficult Tunceli country, the troops should have been called upon to carry out a war game. No military attachés were invited either to the operations against the Kurds or to any phase of the manœuvres except to a review of troops at Elazig on the 31st August, which, from the military observer's point of view, was a little value. Manœuvres on a much lesser scale were also organised in Thrace, near Izmir, and in other localities, but no foreign representatives were invited to attend.

148. *Staff Training* - The General Staff towards the end of the year decided to reorganise the Staff College at Yıldız. Until the advent of two British air force instructors, all instruction in military, naval and air subjects had been given under the supervision of six German naval and military instructors. The line of demarcation between the subjects taught to officers of the three arms was not clearly defined. It is now the intention to segregate the three arms for instructional purposes. The military and naval students will remain under German supervision, and the General Staff hope to make the air branch of the Staff College a separate institution for instructional purposes under British instructors. The presence of German instructors is due to the fact that the Turkish General Staff decided some time ago that German military doctrine was the doctrine most suited to the Turkish army. It is not to be inferred that, because there are German instructors for the naval and military students, there is any likelihood of Germanophil tendencies spreading in the services. The number of officers graduating from the Staff College was thirty-eight. For the first time since the war, arrangements were made to accept four Turkish officers for attachments with units of the British army. These officers left for the United Kingdom towards the end of the year and will start their attachments in 1939.

149. *Chemical Warfare Training* - It is probable that a new Inspectorate of Anti-Gas Defence was formed, and it is known that the Turkish General Staff became increasingly interested in the study of chemical warfare. During the annual review of troops on the 29th October, a chemical warfare section appeared for the first time in public. With a view to obtaining modern instruction, negotiations were started with the War Office in the spring for the posting to Turkey of a British instructor in chemical warfare. At the end of the year these negotiations had not been brought to a successful conclusion. For potential gas production in Turkey see paragraph 146.

150. *Medical Training* - Attention was paid during the year to the better organisation of the nursing service, and a military school for army nurses was established at Istanbul.

151. *Pre-Military Training* - Elementary military training continued to be developed in lycées and secondary schools under officer instructors. A curriculum for this was laid down and the training extended to girls as well as boys.

Strategical policy

152. Turkey's strategical policy remained unchanged during the year. The main points of this policy were the strengthening of her defences, close collaboration with her partners in the Balkan *Entente* and warm friendship with Great Britain. Turkey welcomed the putting into force of the Anglo-Italian Agreement, which she considered to have lessened the chances of war in the Eastern Mediterranean. Nevertheless, the General Staff continue to regard Italian ambition as a source of danger and to believe that the Dodecanese is a menace to Turkish security. The agreement between Bulgaria and the Balkan *Entente* signed at Salonica in July owed much to Turkish influence and helped to put relations between Turkey and Bulgaria on a more regular footing. But, in spite of the fact that Turkey agreed to the lapse of the military clauses of the Treaty of Neuilly, little, if any, improvement occurred in the relationship between the General Staffs of the two countries, these continued to be deeply suspicious of each other.

153. The collaboration between the Turkish and Yugoslav General Staffs was emphasised by the visit to Turkey in May of the chief of the Yugoslav General Staff. General Maritch visited a number of military centres and factories, but apart from these visits and the usual courtesies, it is not believed that any major strategical problems were discussed.

154. The conference of Chiefs of Staff of the Balkan *Entente* which took place from the 26th November to the 6th December, is described in paragraph 162.

Strategical Communications

155. *Railways* - The line from Sivas to Erzincan was completed. Head-quarters III rd Army Area is thus linked by rail both with the VII th Army Corps and VIII th Army Corps areas. The projected extension of this line to Erzurum will finally give greater facilities for rail communication in the IX th Army Corps area. Work is continuing on the line from Isparta, which will eventually reach Antalya in the V th Army Corps area. It is still proposed to establish communication with Iraq by prolonging the line from Diarbekir to the south, and also with Iran via the southern shores of Lake Van. This programme will take some time, but it will eventually greatly facilitate movement in the VII th army Corps. The main reason for the construction of the line to Iraq remains the same as was stated in last year's annual report, namely, the supply from Iraq of crude oil in case sea communications should be interrupted in time of war.

156. In the annual report for 1937 it was stated that there was practically no surplus rolling stock. This defect is being overcome by the purchase of a very considerable number of locomotives, passenger coaches and goods wagons from Germany, the final delivery of which is expected by 1944.

157. *Roads* - The main road from Istanbul to Edirne was not completed during the year and still extends no further than Lüleburgaz. On the whole, however, communications in Thrace are believed to be moderately good. The plan of mobile defence of the coast-line of Turkey entails the construction of lateral communications, and it was announced during the year that the main Tire-Bergama road, which facilitates lateral communication north and south of Izmir, had been extended northwards to join the new road system in the IInd Corps (Balıkesir) area, which in turn is linked with the roads in the neighbourhood of the Dardanelles. In spite of this announcement, it is known that the link with the north was not completed. On the whole, it is thought that work on coastal roads is being carried on slowly.

158. The road from Trabzon via Gümüşhane and Erzurum to the Iranian frontier was open to mechanical transport during the year except in the spring, when the passes were blocked with snow. Apart from the trade significance of this route, it will facilitate communications in the IXth Army Corps (Erzurum).

The Sanjak of Alexandretta

159. As recorded in Section 2 of this report, the dispute with France over the Sanjak of Alexandretta continued to be a source of vexation until it was finally settled in July. In January recruits were called to the colours in certain regions adjacent to the Syrian frontier four months earlier than normal and the garrisons in these regions were temporarily increased. Tension was finally relaxed by the signing by France and Turkey of the Treaty of Friendship and joint declaration of the 4th July.

160. The Salonica Agreement (see paragraphs 21 to 31) has enabled Turkey to occupy Edirne, and Turkish troops entered that town immediately after the signature. The military attaché was informed by the Chief of the Turkish General Staff that it is his intention to make Edirne the headquarters of a division, subordinate to the IIIrd Army Corps headquarters at Çorlu. Whether or not this division is to be a new formation remains to be seen. Another result of the signing of the Salonica Agreement is that Turkish and Greek troops are now contiguous along the southern part of the Thracian frontier. It seems probable that Turkey will fortify Edirne and that Greece will take similar measures on the southern side of the River Maritza. These two measures will be complementary and the two General Staffs will no doubt draw up a joint plan, if they have not already done so. So far, however, no important defence works have been begun.

Operations against the Kurds

161. As stated in paragraph 147, military operations against the Kurds formed part of the army training for the year 1938. The operations in 1937 had not been successful in putting an end to Kurdish resistance, though it had been broken. It was with a view to a complete liquidation of the Kurdish trouble that operations were undertaken in 1938. As no foreign observers were invited to attend, it is not possible to give any description of these operations. It is, however, known that three army corps, the VI th (Kayseri), VII th (Tokat) and IX th (Erzincan) and various other troops, including aircraft, participated. The total number of troops engaged was estimated at about 35,000 if not more. In so far as can be judged, these troops converged from roughly three directions and surrounded the Tunceli district. A proportion then penetrated into the mountains and fighting took place, in which it is known that casualties occurred on both sides. It is believed that the Kurdish question has now to all intents been settled. Sporadic outbreaks may occur in future, but the Turkish policy of constructing roads, barracks, administrative buildings and of opening up the country in general will succeed in finally pacifying this district.

Conference of Chiefs of Staff of the Balkan Entente

162. This conference had its annual meeting in Athens from the 26th November to the 6th December. In actual fact the delegates did not confer for more than four days, the remainder of the time being occupied with sight-seeing, visits to various factories and with receptions. Under these circumstances it is unlikely that many subjects were discussed nor is it probable that within such a short period of consultation any major decisions on military policy were taken. The question of Bulgarian irredentist aspirations was almost certainly one of the items on the agenda, and the result of the discussions on this was a determination to resist the cession of any territory whatsoever belonging to any one of the member States. A declaration to this effect was made by M. Metaxas in a speech to the assembled delegates and was published in the press. This declaration was obviously a warning to Bulgaria that irredentist claims were impracticable of fulfilment. It is possible that the growth of Germany and her consequent position vis-à-vis Yugoslavia and Roumania were also subjects of discussion. The military attaché was informed by the Greek Chief of the general Staff that Italy's attitude in the event of war was not discussed. The conference was, as in previous years, intended to demonstrate to those interested the solidarity of the Balkan *Entente* and also perhaps to inspire mutual confidence among its members.

Morale and Efficiency

163. The moral of the army remained good, nor is it likely that the death of Atatürk, its titular commander-in-chief, affected it. Little opportunity occurred of

observing its work in the field, but there is reason to suppose that with the acquisition of new weapons and with the severe schooling to which it was subjected, particularly during the operations in the Tunceli area, general efficiency has steadily improved. To the foreign observer the wide gulf which separates the commissioned from the non-commissioned ranks is always apparent. The officers are smart and moderately intelligent. The regulations under which they are strictly enjoined to avoid all contact with foreigners must have a limiting effect on their outlook and efficiency, but on the whole their general standard is probably not lower than that obtaining in other Balkan armies. No attempt is made to instil into the non-commissioned ranks the virtues of smartness, cleanliness or pride in their appearance as soldiers. To the critical eye the Turkish soldier is dirty, slovenly and unintelligent. Nevertheless, it seems likely that until the general physical and mental state of the Turkish nation improves, the present system is the best. It is at any rate producing an officer class, and the blind obedience with which the Turkish soldier will follow his officers is perhaps the only alternative in Turkey to the difficult task of making him think for himself.

Military Finance

164. The national defence vote was composed as follows:-

	1938-39	1937-38
	LT.	LT.
Ordinary credits-		
Army	61,361,030	49,294,880
Air force	8,050,140	7,842,493
Navy	6,584,880	6,283,826
Military factories	5,755,330	3,065,293
Director-General of Cartography	775,310	745,512
Total	82,526,690	67,232,004
Extraordinary credits-		
Army	10,000,000	
Air force	6,520,000	9,650,000
Navy	350,000	
Military factories	2,500,000	
Total	19,370,000	9,650,000

Redemption of bonds-	7,100,000	7,700,000
Discounting bonds maturing		2,400,000
	<hr/>	<hr/>
	7,100,000	10,100,000
Grand total	108,996,690	86,982,004
The vote for the gendarmerie		
was as follows	10,613,470	10,210,300

It will thus be seen that the total estimates for the armed forces, namely, £T. 108,996,690 (£18,166,115) are greater by £T. 22,014,686 (£3,669,114) than those of 1937. The estimates for the gendarmerie, namely, £T. 10,613,470 (£1,768,910) are greater by £T. 403,170 (£67,193) than those of 1937.

Foreign Loans

165. *British Credits*- Of the £16 million credit granted by the British Government to Turkey at the beginning of the year, £5 million was earmarked for the purchase of armaments in the United Kingdom. This sum is to be split up as follows: £3,500,000 for the navy, £1,500,000 for the coast defence guns and £1 million for aircraft. With the purchase of the naval, aviation and coast defence material, the credit of £5 million will be exhausted and there appears little possibility of any further orders being placed with British firms unless further credit can be granted.

166. *German Credits*- a credit of about £12,500,000 was offered to Turkey by German in October. No final decision as to the acceptance of the full amount has been taken but it appears highly probable that Turkey will use a considerable portion of it. It will most likely be used to finance the erection of military factories and the equipment of aerodromes with the necessary ground material.

Summary

167. The Turkish army made definite progress during the year. Much was accomplished in the sphere of rearmament and the year 1939 should enable the military forces to become conversant with the modern weapons which they now possess. The strenuous training and operations against the Kurds in the Tunceli area and the lesser manoeuvres held elsewhere, no doubt taught lessons by which the Higher Command should be able to profit in the future. A high state of discipline continued to prevail. From the Balkan point of view the army remained an excellent fighting machine and could no doubt give a good account of itself against any aggressor in actual war.

V- THE TURKISH AIR FORCE AND CIVIL AVIATION

Part I - Military

Strength

168. During the year under review the "first line" strength of the Turkish air force has increased from approximately 130 aircraft, half of which were of modern type, to approximately 200, nearly 90 per cent. being of modern type.

Organisation and Location

169. At the beginning of the year the Turks formed a new air regiment, the 4th, consisting of fighter aircraft and located it at Kütahya. The other regiments, the 1st of heavy bombers at Eskişehir, the 2nd of light bombers at Diyarbakır, and the 3rd, mixed regiment of medium bombers, fighters and seaplanes at Smyrna, are organised and located similarly to the previous year. A new air base, the first in Thrace, is now under construction near Çorlu and is likely to be the station of another new regiment in 1939.

New Equipment

170. During the early part of the year the remaining ten of the first order for twelve Bristol Blenheim bombers were flown to Turkey, also the remaining fourteen of the order for twenty-four Heinkel III bombers arrived from Germany. In the course of the summer forty-five American Vultee attack-bombers arrived from America and six Vickers Walrus amphibians from England. Late in the year a further three Bristol Blenheims arrived from England. The latter are part of the second order amounting to eighteen aircraft of this type ordered in England.

Budget

171. The sum voted for the air force in the 1938-39 budget was £T. 8,050,000 an increase of £T. 170,000 on the amount voted in 1937. As usual a further additional sum was collected by the Air League and put at the disposal of the Government for the purchase of aircraft from abroad. Of the £6 million sterling loan at the disposal of the Turkish Government for rearmament purposes it is understood that £1 million are allocated for expenditure in England during 1939 either on the purchase of aircraft or on the construction of an aero engine factory in Turkey by a British firm.

Air Force Efficiency

172. There were opportunities of seeing the Turkish air force in strength on the occasion of the review parade after the Elazığ manœuvres in August, the 29th

October parade at Angora, and in November on the occasion of the arrival at Angora of the body of President Atatürk. On the occasion of 29th October parade the Turks put 225 aircraft in the air at the same time, a commendable effort considering that a great proportion were modern fast types to which the pilots have had little time to accustom themselves. During the year further details of the training of the air force have been learnt and the impression gained was to the effect that though army co-operation work is good, training in air navigation and bombing is very poor. Further, the air force has little or no training in bad weather flying, probably owing to the fact that, after rain, the majority of Turkish aerodromes are immediately rendered useless.

Air Force Training - British Influence

173. The two British air force officers completed their first year at the Turkish Staff College at Yıldız. As a result of reports submitted to the Turkish General Staff by the senior of these two officers, Group-Captain A.S.G. Lee, steps were taken to reorganise the early training of Turkish air force officers and also to establish an "Air Academy" or Air Staff College on a permanent basis at the "War Academy" or combined Staff College at Yıldız. The Turkish authorities also requested the British Government to lend one further air force staff officer to instruct at the Air Academy. During the latter part of the year the air attaché was invited to the Turkish General Staff and there informed that it was the intention of the Turks to establish the training of their air force pilots on the lines of the British air force. For this purpose they had need of, and were applying through their ambassador in London for, two or three British air force officers to teach at their flying training school, and a further officer to advise on air force equipment at the Ministry of National Defence at Angora. Following on this discussion a conference took place in November at the Turkish Flying Training School at Eskişehir, attended by senior Turkish air force officers, the two British instructors from Yıldız and the air attaché, at which flying training subjects were discussed and the qualifications required to be held by the British officers coming to Eskişehir were decided upon.

Air Attaché

174. During the year the air attaché established specially friendly relations with the Turkish General Staff, and as a result was able to visit the two Turkish air regiments at Smyrna and Eskişehir. In both cases he was the first foreign officer to have visited these establishments. He also, after a special interview with the Chief of the General Staff, prevailed on the Turkish authorities to allow the passage by the civil aircraft route across the "Zone of the Straits" of two British military aircraft on passage to India. This was the first occasion on which foreign military aircraft had been allowed to make this passage.

175. In August the Turks appointed Captain (now Major) Hamdullah Suphi Gökçer, of the Turkish air force, to be their first air attaché in London.

Part II - Civil Aviation

State Air Lines

176. During 1938 little progress was made by the State air lines. The Angora-Istanbul daily service continued to function, other than in the three winter months, on days when the weather was fair, but the long foretold services to Smyrna and Adana were again postponed. There was no change in the state of affairs that does not permit foreign air lines to run services to or across Turkey. At the end of the year, however, it was understood that the question of allowing foreign air lines to run services to Turkish "port of entry" aerodromes was under discussion.

Radio Telegraphy

177. A step forward was made by the Turkish authorities in November when they rescinded the order, in force since the start of the republic, forbidding foreign civil aircraft to make use of wireless telegraphy when over Turkish territory. Further, modern civil wireless installations were erected and brought into use at the Angora and Istanbul air ports.

Air League

178. The Turkish Air League, with its "Türkkuşu," a flying club offshoot, continued its two activities - the bringing of the theory and practice of "air" subjects to the immediate notice of all young citizens in the chief towns of the country, and the collection of money for the purchase of military aircraft for the air force. By its efforts a sum of approximately £T. 5,400,000 was collected during the year. The annual training camps sponsored by the Air League for gliding pupils took place as usual at İnönü and Angora respectively. It is understood that some ninety-four pupils obtained their gliding certificate at İnönü and twenty-eight their pilot's certificate at Angora.

Private Flying

179. In the latter part of the year the Turkish Government was approached with a view to the bringing into operation of a convention whereby private British civil aircraft should be allowed to fly into and across Turkey without prior permission. No decision was arrived at before the end of the year. The only privately-owned aircraft in Turkey during the year was the aeroplane of the British manager of the Karabük iron-works.

VI - THE TURKISH NAVY

Organisation

180. There has been no change in the system under which the Turkish navy is rigidly controlled by the soldiers of the Great General Staff. The Naval Commander-in-chief is little more than a figurehead in questions of naval policy, and chiefly confines his attentions to administrative details in the fleet.

181. There are only three flag officers' appointments in the Turkish fleet. Vice-Admiral Şükrü Okan continues as commander-in-chief, but Rear-Admiral Mehmet Ali, in command of the Active Fleet, has been relieved by Vice-Admiral Ali Ulgen. Rear-Admiral Hulusi Gömdalay is in command at İzmit, and Rear-Admiral Fahri Eugin, formerly in command at İzmir, has been relieved by Captain Hilmi Gökyaran and placed on the retired list.

Condition of the Fleet

182. The unsatisfactory condition of the navy in comparison with the army and air force has been recognised for some time. This unfortunate state of affairs is not due to carelessness or ignorance on the part of the General Staff, but to the adoption of a definite policy whereby it was decided that the navy should take third place in the building up of the armed forces of the republic. During the year there has been no improvement in the ships of the fleet, but it is intended during the coming year to take all steps possible to bring the more modern units up to date. The only ships which can be regarded in any way as fighting units of a fleet at sea are the *Yavuz*, four destroyers and five submarines. But these ships are practically defenceless against air attack and have no modern appliances for submarine hunting or for mine-sweeping at high speed. In fact, they are so lacking in modern development that the Turkish Government had no option but to decline reluctantly all participation by naval units in the Nyon patrol. This depressing state of unreadiness, which has lasted so many years, has resulted in the officers and men, although keen, well disciplined and of good physique, being relatively ignorant in naval technical matters. It has now been decided to turn full attention to the creation of a modern navy, and in anticipation of a programme of new construction it has been recognised that much can be done to improve the ability and technical knowledge of officers and men. The attention of the public has been directed to the necessity for naval expansion by front-page articles in the press, and in the President's speech at the opening of Parliament on the 31st October considerable emphasis was given to the practical steps which were being taken towards modernising the present fleet and the building of new ships.

Exercises and Manœuvres

183. The exercise and manœuvre periods of the Turkish navy are in spring and late summer. The spring manœuvres were carried out in the Sea of Marmora in

may and in the Black Sea as in 1937. In August and September the sea-going fleet, consisting of the *Yavuz*, three destroyers and four submarines, left the Dardanelles for manœuvres in the *Ægean*. This is quite a new departure, for it is many years since the Turkish fleet has thought it politic to exercise in the *Ægean*. However, a close friendship with Greece has now made it not only politic, but even necessary, for the Turkish fleet to study practically what naval co-operation she can give Greece and her other friends of the Balkan *Entente*, especially in protecting the *Ægean* trade routes. It is of interest that from the 2nd September to the 28th September, during the acute period of the Czecho-Slovak crisis, the Turkish fleet, consisting of the units enumerated above, was based at Smyrna.

Naval Rearmament

184. The General Staff has decided that Turkey's naval requirements for defence are (apart from the *Yavuz*) two modern cruisers, eight destroyers and twenty submarines, with, in addition, the necessary smaller ships, such as escort vessels, minelayers and sweepers, net layers and motor torpedo boats. This force would be divided into two equal divisions and, generally speaking, one division would be for service in the Black Sea and one for the Mediterranean coast. The granting by the United Kingdom Government in the spring of 1938 of a £6 million credit to Turkey, to be spent on armaments in the United Kingdom enabled the first steps to be taken towards the realisation of this ambition. Considerable progress has been made, and at the time of writing, although much remains to be decided, it has already been agreed that four destroyers of Admiralty 'T' class design, modified to meet Turkish requirements, are to be built for the Turkish Government by British firms.

185. In this connexion it may be recalled that in September 1937 three 'T' class destroyers visited Istanbul, and that a large number of Turkish naval officers were embarked for a day's high-speed exercises and were much impressed by the ships.

New Construction

186. In addition to the ships to be built in the United Kingdom, there are four submarines (1,000 tons about) under construction by Krupps for the Turkish Government. Two of these are being built in Germany, and the first one, the *Saldıray*, was launched in July 1938. The Turkish officers and men for this submarine left for Germany in time for the launch. Delivery in Turkey is expected at the end of the year. The second boat, the *Batıray*, is to be launched in December 1938. The other two submarines are being assembled under Krupps supervision at the Golden Horn Dockyard and it is hoped to launch them in March 1939. Considerable local publicity was given to the launch in March 1938 at the Turkish dockyard at Gölcük of the small minelayer *Atak* (forty mines) which was designed

by a Turkish constructor and built under Turkish supervision with Turkish workmen, a new ship, to be named *Dalgıç*, has been laid down in place of the *Atak*. No details are available, but it is probable that she is a supply ship for submarines.

Dockyards

187. *Gölcük* (Gulf of İzmit) - The latest plans which have been drawn up for this naval port and dockyard, in consultation with the British firm of consulting engineers, Sir Alexander Gibb and Co., allow for the construction of the dockyard in five stages. Tenders for the work have been invited from Dutch, British and German firms, and, according to the President's speech at the opening of Parliament, work at high pressure is to be started in January 1939. It is expected that the total cost will amount to approximately £16 million sterling. Meanwhile, some progress is being made; storage tanks are being erected, and in November 1938 the erection of machine sheds was started. The yard is already capable of building small ships such as the minelayer *Atak* referred to earlier in the report.

188. *Golden Horn Dockyard* - The work of renovation on the Golden Horn Dockyard is progressing favourably, and many improvements have been introduced by Krupps to enable them to assemble and complete the two submarines now on the stocks. It is intended eventually that this yard shall be capable of building merchant ships up to 5,000 tons.

Naval Estimates

189. Of the sums allocated by the Government for national defence, the army receives roughly 81 per cent., and air force 11 per cent. and the navy 8 per cent. Details of naval expenditure are not available, but there is little total increase over 1937-38. No allowance, ordinary or extraordinary, appears to have been made for new construction, since special means of financing the new naval building programme will be used, such as the £6 million credit granted by the British Government and, to a smaller extent, the special credits accorded by the German Government.

Personnel

190. The total number borne of both officers and men is unobtainable, but generally speaking the numbers borne are now adequate for the present fleet and attention is being given to increasing numbers systematically to meet the requirements of the new ships projected. A new and effective system of recruiting has been adopted with the intention of making the personnel of the fleet more truly representative of all parts of the country. Hitherto the personnel has been drawn mostly from the Istanbul area and the Mediterranean ports. The cruiser *Hamidiye* with an examination board, was sent to visit all the ports on the Black

Sea coast to examine and enlist entries for all branches of the navy. The cruise was apparently successful and will be repeated.

Turkish Naval Officers Serving in Foreign Navies

191. Originally three Turkish naval officers were sent to Japan to study, but one died last year. The remaining two have recently passed out successfully from the Imperial Academy at Tokyo. In view of the large shipbuilding orders which are being placed by the Turkish Government in the United Kingdom and of the close and friendly relations between the two countries, a special privilege has been granted to enable Turkish naval officers to serve afloat in the British fleet. It is intended to send four junior Turkish officers to the United Kingdom at the end of the year.

British Naval Officers Studying Turkish in Turkey

192. Two British naval officers, Paymaster-Lieutenant-Commander J.H.P. Clover and Paymaster-Lieutenant N.S. Grant are studying Turkish in Istanbul. The time allowed them in the country has been extended from six to nine months.

Turkish Naval Attaché in London

193. At the beginning of the year Commander Rifat Özdeş was relieved of his post as naval attaché in London by Lieutenant-Commander Sinet Çakar.

War College at Yıldız

194. Admiral Arnauld de la Perrière, the well-known war-time German submarine commander, has recently left Yıldız for good. Three German naval officers, Captain Loecke, Captain von Ditten and captain von Lützov are now teaching at the college.

Naval Limitation of Armaments Agreement

195. Negotiations with Turkey for a naval bilateral treaty, which were started in London at the end of 1936 and which were discontinued pending the conclusion of the negotiations with Germany and the U.S.S.R., have been resumed but full agreement has not yet been reached.

Naval Representation at the Funeral of the Turkish President, Kemal Atatürk

196. On Friday, the 18th November, H.M.S. *Malaya*, flying the flag of the British Commander-in-chief, Sir Dudley Pound, arrived off Haydarpaşa, Istanbul, and took up her berth close to the Turkish fleet, where she was joined during the day by the foreign ships representing their country. On Saturday, the 19th, the coffin of the late President was placed on board the destroyer *Zafer* and taken to the *Yavuz*. After the customary salutes had been fired, the *Yavuz* and escorting

ships weighed and formed up in three columns. The centre column was composed of six Turkish men-of-war with the *Yavuz* leading. The starboard column consisted of the foreign men-of-war in the order: *Malaya*, *Moskova* (Russian), *Emden* (German), *Emile Bertin* (French), *Hydra* (Greek) and *Regina Maria* (Roumanian), and was formed up and manœuvred by international code signal by the British Commander-in-chief. The port column was made up of ferry boats, yachts and small craft of various descriptions and included the late President's new yacht *Savarna*. The three columns proceeded as far as Princes Islands, where the foreign men-of-war, after passing close to the *Yavuz* to salute the body of the President, were signalled to return to their anchorage whilst the *Yavuz* continued to Izmit to disembark the coffin. The passage of the body of Kemal Atatürk, accompanied by his considerable escort, was dignified and impressive, and the presence of the British Commander-in-chief in his flagship was very much appreciated by the Turkish navy. On the same night the commander-in-chief, as a national representative, and 12 officers, 150 seamen, 60 marines and 56 bandsmen proceeded by special train to Angora and took part in the funeral procession on the 21st November. This was the largest detachment of armed men to be sent by any nation, and their excellent drill and marching and fine appearance were much and favourably commented upon by the Turks, who were fully conscious and appreciative of the fact that the first offer by any nation to send a warship or a detachment was the British offer of H.M.S. *Malaya*.

Other Visits of Foreign Warships to Turkish Waters (Istanbul)

197. During 1938 warships visited Istanbul as shown below:-

Roumanian: Submarine depot ship *Constantia* and submarine *Delfinul*, from April 28 to June 2.

The following warships passed through the Dardanelles:-

French: Sloop, *D'Iberville*, to Black Sea, May 6; to Mediterranean, May 17.

Roumanian: Destroyers, *Regele Ferdinand*, to Mediterranean, May 31; to Black Sea, August 13. *Regina Maria*, to Mediterranean, May 31; to Black Sea, September 16.

German: Training cruiser *Emden*, to Black Sea, November 3.

Naval Air Wing

198. No aircraft are carried in the Turkish fleet. Naval air co-operation for the defence of the coasts has been much neglected. The only seaplane base is at Reşadiye (Izmir). The base is smart, clean and well kept, but deficient in aircraft. During the year the total strength of two Southampton Mark II flying boats was increased by the addition of six Walrus flying boats. A Turkish air force officer has been sent to the War College at Yıldız for the express purpose of studying naval co-operation.

Conclusion

198A. It can be said that this year has been sensational in marking the rebirth of the Turkish navy. The comparatively powerless and obsolete fleet at present incapable of performing the rôle assigned to it in the scheme of national defence is to be replaced by a fleet of modern ships, increasing the national prestige and bringing Turkish naval strength to the third place among the navies of the Mediterranean. This has only been made possible by the special credits granted by Britain, and it will surely be remembered when time of need arises that the modern Turkish fleet was built in the United Kingdom with every assistance possible from the Admiralty and with every consideration for Turkey's needs at a time when British naval rearmament was at its height.

VII- CULTURAL QUESTIONS

General

199. Most satisfactory progress can be recorded in Anglo-Turkish cultural relations during 1938. In the previous year the Turkish Government, by accepting the British Council's offer of two bursaries for technical students, had encouraged the hope that these relations might steadily be strengthened, provided that there was no attempt to force the pace. The events of 1938 did not belie this hope. His Majesty's Ambassador in January discussed the question at length with the Secretary-General of the Ministry for Foreign Affairs when enquiring his views on certain suggestions put forward by the British Council. M. Numan Menemencioglu stated that, while Turkey was favourably disposed towards the idea of closer cultural relations with Great Britain, she had to be on her guard against other countries, notably Italy and Soviet Russia, which were prone to conduct political propaganda under the cloak of culture. Nevertheless, the Turkish Government were pondering some relaxation of the policy whereby they had sought to cut the nation off from extraneous cultural influence. He also informed His Majesty's Ambassador that a bureau was being set up under the Ministry of Public Instruction to handle all matters relating to Turco-foreign cultural relations, and that his own "chef de cabinet" would ensure liaison between it and foreign missions. By the end of the year, however, this desirable measure of centralisation did not appear to have been put into effect, and it was still necessary to discuss different aspects of cultural relations with different officials of the ministry.

200. In order to deal with the increasing volume of work relating to cultural matters, the appointment of a press attaché to His Majesty's Embassy was under close consideration in London at the end of the year.

201. The chairman and the secretary-general of the British Council visited Turkey in April. Lord Lloyd was entertained in Angora by the Minister for Foreign Affairs.

Bursaries

202. Of the two Turkish students awarded bursaries for technical subjects in England for the year 1937-38, one returned home for private reasons after a short time, and the Government subsequently instructed him to resume duty in the Ministry of Public Works; the other embarked upon a degree course at Durham University; and the British Council generously extended his bursary for a year (with a further year in prospect), in order to enable him to complete it. For the academic year 1938-39 the Council offered two bursaries for teachers of English and two for students of technical subjects. The Turkish Government were obliged to decline the latter, as no candidate having sufficient English to profit by them was forthcoming, and they were awarded instead to two further teachers of English. The four selected teachers left for the United Kingdom in the autumn.

Gifts and Loans

203. Books to the value of £ 50 were presented in June to the language faculty of Angora University. A further some of £60 was allotted by the Council for 1938-39, and, in response to the request of the Ministry for Foreign Affairs, is being mainly devoted to the purchase of works on the theory and practice of education for the Library of the Institute of Pedagogy. A supplementary grant of £50 was also made for the presentation to the Ministry for Foreign Affairs of standard works on international jurisprudence and on English law.

204. Arrangements were made for the loan of six documentary sound films to the Ministry of Public Instruction by the Travel and Industrial Development Association. Films were also supplied on loan by the same body to a commercial distributor in Istanbul, who subsequently visited the United Kingdom and discussed with the association the types of films most suitable for Turkey. The question of holding special displays of British films was under consideration at the end of the year.

205. The new broadcasting station at Angora gladly accepted the offer of the British Council to supply gramophone records of British music on loan. The first set was broadcast in December; records for an hour's programme will in future be lent each month.

Press

206. While British news receives in general fair prominence in the Turkish press, the placing of articles on cultural matters is not an easy task. In the first place there is far more demand for political articles, and, secondly, owing to the absence of copyright, articles over famous signatures are available to the Turkish press for the price of a copy of the newspaper in which they first appear. Since, however, the supply of material for the foreign press has been undertaken by the British

Council, some success has been recorded in placing articles in Turkey. The Council's Press Officer visited Angora and Istanbul in April and established many useful contacts. As one result of his visit the semi-official newspaper *Ulus* undertook to publish without monetary inducement a special supplement devoted to the United Kingdom, if the Council would supply the material. The material having been received, the supplement was in active preparation at the end of the year and is expected to appear early in February 1939.

207. The Turkish Government, after some delay to difficulties over a similar invitation from Germany, accepted the invitation extended by the British Council for a visit to the United Kingdom by a party of Turkish journalists. Detailed arrangements have not as yet been discussed, but the visit is expected to take place in the spring or early summer of 1939.

British Education in Turkey

208. The Turkish attitude towards foreign schools operating in Turkey continued to be hostile, on the whole. Only energetic unofficial representations by His Majesty's Ambassador succeeded in securing the exemption of the schools from building tax, a liability which would have crippled the two British schools financially. Thanks to generous financial support from the British Council these schools have now been enabled to carry on satisfactorily. A measure of control over the schools has been given to the Council - this very largely in order to avoid liability to donations tax on the latter's subsidies.

209. It proved impossible to obtain the permission of the Turkish Government to institute special classes for the children of Maltese British subjects in Smyrna, who continue to be educated in the French religious schools. Better arrangements were, however, made for them to learn English.

VIII- MISCELLANEOUS

Foreign Concerns in Turkey

210. The Turkish Government pursued their policy of buying out foreign concessionary companies established under the former Ottoman régime - usually at an extremely low figure. In the course of the year the Smyrna Telephone Company (Swedish) and the Istanbul Electricity Company (Belgian) were purchased and the Ottoman Lighthouse Company (French) taken over at a price fixed, in despite of the company, by Turkish arbitrators. At the end of the year preliminary negotiations for the purchase of the Istanbul Tramways and the Tunnel Company had been started; and other undertakings in the provinces had been marked out for acquisition.

War Graves

211. The representative of the Imperial War Graves Commission at Canakkale suffered certain annoyances, usually due to excessive zeal on the part of the local civil and military authorities. Unofficial intervention by His Majesty's Embassy succeeded, however, in preventing serious interference with his duties. A graver issue was raised when in October the local authorities, in defiance of the treaty rights secured to British subjects, refused access to the cemeteries to visitors, unless the latter had obtained permission from Angora. The matter was vigorously pursued with the Ministry for Foreign Affairs and assurances were received that the treaty position would continue to be respected. It, indeed, seemed clear that the Angora authorities had no intention of encroaching on the treaty position.

212. His Majesty's Ambassador and Lady Loraine visited the cemeteries of the Gallipoli peninsula in December.

British Subjects and Interests

213. *Mixed Arbitral Tribunal* - The question of the discharge of the tribunal's awards is still unsettled. Towards the end of the year hopes were revived that some proposal for the payment of a lump sum in Turkish currency in satisfaction of all judgments might be formulated early in 1939.

214. *Mr. Paterson's Chrome Mines* - The Turkish Government declared themselves unable to upset the judgment legalising a process barely distinguishable from confiscation given in the case of the chrome mines taken from Mr. Paterson in 1935. Dr. Aras nevertheless, as a personal gesture, offered to pay a sum of £T. 50,000 out of the budget of the Ministry for Foreign Affairs. Mr. Paterson rejected this offer as inadequate, and at the end of the year the Secretary of State directed that formal representations should be made to the Turkish Government asking for appropriate compensation. Mr. Paterson's woes were further increased by the issue in September of an order of the Ministry of National Economy annulling his remaining concessions on the ground that they were not being seriously exploited. Representations made by His Majesty's Embassy to secure cancellation of this order were unsuccessful, and the possibility of further action was under consideration at the end of the year.

215. *Caucasus Copper Company* - No satisfaction was obtained for the claim of this company to the ownership of certain mines in territory ceded by Russia to Turkey under the Treaty of Moscow, the Turkish Government maintaining that at the time of cession the mines had already become Soviet Government property. Some evidence having been adduced to show that, by demanding payment of taxes on the property, the Turkish authorities had implicitly recognised the company's title to the mines, further representations were addressed in October to the Ministry for Foreign Affairs.

APPENDIX

Treaties Activities in 1938

With	Signed	Subject	Exchange of Ratifications	Entered into force	Remarks
Afghanistan 1937	Angora, December 13, 1937	Friendship and Collaboration			Protos of extending for period of ten years the Treaty of Friendship and Collaboration signed at Angora on May 25, 1928. Ratified by Turkish Government June 22, 1938. Validity extended to December 31, 1938.
Brazil	Angora, July 2, 1933	Commerce			
Czecho- Slovakia	Angora, January 18, 1938	Commerce	January 18,	1938	Additional Protocol to Commercial Arrangement Signed at Prague on May 12, 1936. Ratified by Turkey April 13, 1938.
"	Angora, April 7, 1938	Commerce		May 1, 1938	Ratified by Turkey June 13, 1938.
Denmark	Angora, December 18, 1937	Commerce		Approved by Turkish Government December 30, 1937	Protocol for reduction of arrears accumulated at Central Bank of Turkey in favour of Danish exporters.
Egypt	Angora, April 7, 1937	Friendship	Cairo, April 11, 1938	April 26, 1938	Ratified by Turkey June 14, 1937.
"	Angora, April 7, 1937	Establishment	Cairo, April 11, 1938		Ratified by Turkey June 14, 1937.
"	Angora April 7, 1937	Nationality	Cairo, April 11, 1938		Ratified by Turkey June 14, 1937.
Estonia	Angora, August 29, 1938	Commerce and Clearing		October 1, 1938	Protocol. Supplementary to Commercial and Clearing Agreement of June 6, 1937 (of which it forms an integral part). Ratified by Estonia September 23, 1938. Ratified by Turkey October 10, 1938.
"	Tallinn, September 9-16, 1938	Commerce			Exchange of Notes modifying List 2 attached to Commercial Agreement of June 6, 1937.
France	Angora, July 4, 1938	Friendship			Valid for ten years. Replaces Treaty of Friendship. Conciliation and Arbitration of February 5, 1930.

France	Angora, July 3, 1938	Protocol regulating positions of citizens of Turkish, Syrian and Lebanese nationality			
	Angora, July 4, 1938	Joint declaration regarding application of Statute and Fundamental Law of the Saqah Debris			
	Paris, July 18, 1938				Exchange of Notes
Germany	April 19 1934	Commerce (Supplement to Treaty of May 27, 1930)		February 7, 1938 (Provisionally in force from May 1, 1934)	Ratified by Germany on February 1, 1938
	Berlin, July 25, 1938	Commercial Exchanges		Provisional by August 15, 1938	Replaces Commercial Exchanges and Payments Agreement of August 30, 1937. Valid till August 31, 1939.
	Berlin, July 25, 1938	Protocol relating to Commercial Exchanges between Turkey and former Austrian territory		Provisional by on August 15, 1938	Forms integral part of Agreement on Commercial Exchanges of July 25, 1938
Greece	Athens, April 27, 1938	Friendship (additional to Treaty of October 30, 1930, and <i>Entente Cordiale</i> Pact of September 14, 1933)	Angora, July 15, 1938	July 15, 1938	Valid for ten years. Ratified by Turkish Government June 1, 1938. Ratified by Greece June 3, 1938.
Iran	Tehran, May 26, 1937	Frontier Rectification			Forms integral part of frontier Agreement signed at Tehran, on January 23, 1932. Ratified by Turkish Government January 17, 1938
Italy	Angora, October 15, 1938	Commerce		November 1, 1938	Valid until June 30, 1940 Replaces Commercial Agreement of December 29, 1936. Forms integral part of Treaty of Commerce and Navigation of December 29, 1936

Italy	Angora, October 15, 1938	Payments	November 1, 1938	Valid until June 30, 1940 Replaces Payments Agreement of December 29, 1938, and forms integral part of Commercial Agreement of October 15, 1938
Japan	Angora, October 27, 1937	Commerce	November 6, 1937	Provisionally Ratified by Turkish Government April 15, 1938
Latvia	Riga, January 12, 1938	Commercial Convention		Valid for one year. Ratified by Turkish Government April 8, 1938
	Riga, January 12, 1938	Trade Agreement	January 27, 1938	Valid for one year. Ratified by Turkish Government April 11, 1938
	Riga, January 12, 1938	Clearing	January 27, 1938	Forms integral part of Trade Agreement. Ratified by Turkish Government April 11, 1938. Valid for one year
Poland	Angora, January 19, 1938	Modifying Consular Convention of March 25, 1927		Ratified by Turkish Government June 30, 1938 Ratifications to be exchanged in Warsaw at same time as Consular Convention of March 25, 1927
Roumania	Bucharest January 5, 1938	Commerce	January 12, 1938	Valid for one year. Ratified by Turkish Government April 11, 1938
	Bucharest January 5, 1938	Payments	January 12, 1938	Forms integral part of Commercial Agreement of January 5, 1938. Replaces Clearing Agreement of October 4, 1935. Ratified by Turkish Government April 11, 1938
Soviet Union	Angora, October 8, 1937	Commerce and Payments	October 8, 1937	Valid till January 1, 1939 Ratified by Turkish Government May 6, 1938
	Angora, October 8, 1937	Commerce and Navigation	Provisionally October 8, 1937	Valid for three years. Ratified by Turkish Government May 6, 1938
	Moscow, July 15, 1937	Investigation and Settlement of Frontier incidents		Ratified by Turkish Government June 29, 1938
Spain (Republic)	Angora, July 6, 1938	Commercial <i>modus vivendi</i>		
	Angora, July 6, 1938	Commercial Agreement		
	Angora, July 6, 1938	Clearing		
Sweden	Angora, December 31, 1937	Commerce		Valid for one year Ratified by Turkish Government April 13, 1938

	Angora, December 31, 1937	Clearing			Valid for one year Ratified by Turkish Government April 13 1938
Switzerland	Berne, March 31, 1938	Commercial Payments	April 1, 1938		Replaces Clearing Agreement of January 3, 1935 Valid for one year
SYRIA (see France)					
United Kingdom	London, May 27, 1938	Supplementary Trade and Clearing Agreement	July 1, 1938		Supplementary to Trade and Clearing Agreement of September 2, 1936 Ratified by Turkish Government on June 28, 1938
"	London, May 27, 1938	Guarantee Agreement between Export Credits Guarantee Department and Turkish Government			Approved by Turkish Government on June 28, 1938
"	London, May 27, 1938	Armaments Credit Agreement			To enter into force on date of exchange of ratifications Ratified by Turkish Government on June 28, 1938
Yugoslavia	Angora, May 1, 1938	Additional Protocol to Treaty of Commerce and 1936	May 1, 1938		Forms integral part of Treaty of Commerce and Navigation of October 28, Navigation of October 28, 1936

F.O. 371/23301/E. 1214/1.

No. 299

Sir H. Knatchbull-Hugessen to Viscount Halifax

No. 192.

ANGORA, April 11, 1939
(Received April 28, 1939)

My Lord,

I have the honour to inform your Lordship that an interview given by General Kazım Karabekir to the *Tan* newspaper of Istanbul, and reported in the *Tan* of the 3rd April, was considered by the youth of Istanbul and Angora to be offensive to the memory of the late President of the Republic, with the result that student manifestations - on a small scale - took place in these two towns, to express the loyalty of the youth of Turkey to Atatürk, and their displeasure with General Kazım Karabekir.

2. The general, who in the early days of the national struggle had played a leading rôle in the Erzurum district, but whose fame was later eclipsed by that of Mustafa Kemal, was never regarded with favour by Atatürk and was relegated to the provincial obscurity of Istanbul during Atatürk's lifetime. The general emerged, on

one occasion, from his obscurity to claim that he had played an important part in the formation of the new Turkey (see Sir George Clerk's despatch No. 180 of the 13th May 1933), but on Atatürk expressing the opinion that such a claim only proved its holder to be fit for a lunatic asylum, the general retired again to the outer darkness.

3. After Atatürk's death the general was allowed to return to public life and was elected Deputy for Istanbul. He has apparently thought that the time was propitious for again airing his view, in the interview referred to above, that he played a most important, if not the most important, part in the formation of the new Turkey. It seems, however, that the time is not yet ripe for criticism of Atatürk and his régime, and the student demonstrations have led the general to declare his respect and devotion to the "Eternal Chief."

4. The incident serves to show that Atatürk's memory is still green. There had been a tendency towards oblivion of the late President. Many of his close companions were no longer in official favour; many of those whom Atatürk disliked had returned from abroad, or from self imposed provincial exile, to be officially received by the new President of the Republic. This, combined with the fact that, on the occasion of a recent simple ceremony in connexion with the removal of the remains of Atatürk from one part of the Museum in which they temporarily repose to another, M. İsmet İnönü did not attend, gave rise to a widespread belief that the memory of Atatürk would be considered as interred with him. The student demonstrations, together with the discovery that M. İsmet İnönü's abstention from the ceremony has aroused a great deal of displeasure among the people, should prevent any movement, in high quarters, towards a diminution of the outward marks of respect to the dead leader.

I have, &c.

H. KNATCHBULL-HUGESSEN

F.O. 424/283, part 37, p.27-28, No.37.

No. 300

Sir H. Knatchbull-Hugessen to Viscount Halifax

No.291.

ANGORA, May 31, 1939
(Received June 7, 1939)

My Lord,

With reference to Sir Percy Loraine's despatch No.223 of the 10th May, 1935, I have the honour to report that the Fifth General Congress of the Republican People's party was formally opened by the President of the Republic in the building of the Grand National Assembly on the 29th May. The ceremony was attended by members of the Diplomatic Body.

2. M. İsmet İnönü delivered an inaugural speech, mainly devoted to internal affairs and in particular, to the functions of the party in the political life of the country. His references to foreign affairs form the subject of a separate despatch. After paying tribute to his predecessor and asking the gathering to observe five minutes' silence in his memory, the President declared that the congress opened at a time when it had become clear to all that the Turkish nation had achieved its political maturity, expressed as it was in the present Republican régime. He remarked that the recent elections to the Grand National Assembly had shown proof of this, since the electors had so eagerly and so conscientiously discharged their duties. In the choice of the representatives of the nation, they must seek to give free expression to the wishes of the people, and the party would strive to do so to an increasing extent. M. İsmet İnönü then laid down what he considered to be the basis of the democratic structure most adapted to the needs of the country, and announced the creation, to which further reference is made in paragraph 5 below, of an independent group of Deputies. Turning to the functions of the party organisations and the "People's Houses," he laid stress on the task which was laid upon them to direct and stimulate national thought and national activity, subject to the overriding control of the Central Committee.

3. The congress, continued M. İsmet İnönü, had before them an account of the achievements of the régime since their last session, and he did not propose to weary them with a detailed analysis of the Government's plans for the future. He would, however, allude to two of the most important of their tasks. The former was the education of the agricultural population and the raising of their standard of living, for they were convinced that progress in these directions, affecting as it did the largest section of the population, would immeasurably increase the stature of the nation. The second point was national defence. By reason of the prevailing international situation, yet more must be done for the armed forces of Turkey which always, in any event, been the object of the Government's special care. From this the President, as recorded in my immediately following despatch, turned to review the international situation and Turkey's foreign policy.

4. Your Lordship will recall that in 1930 the late M. Atatürk experimented with a free Opposition. The experiment lasted only a few months before it was terminated, but in that time many passions were aroused and it became clear that the country was not ripe for orthodox parliamentary methods. Nevertheless, until the recent elections, there have sat in the Grand National Assembly a certain number of "independent" Deputies, approved by the People's party, whose function has been to criticise the Government to a limited extent. At the last elections, with the exception of four Deputies chosen as representatives of the minorities, no "independents" were declared. In his speech, the President announced that a group of Deputies was to be detached from the Popular party to form, still within the party, an independent group. He expressed the hope that

this group, to which the present congress would entrust duties, would collaborate effectively with the majority and with the Government in power, while at the same time affording the nation a further guarantee for the good conduct of public business. It is understood that the leader of the new Independent Group will be M. Ali Rana Tarhan, whose resignation of the post of Minister of Customs and Monopolies was recorded in my despatch No.200 of the 29th May. It is too early yet to judge what functions the new group will perform, or indeed, will be permitted to perform. In conversation with the counsellor to His Majesty's Embassy, a high official of the Ministry for Foreign Affairs did not appear to take the new step very seriously, and stated that there had been reluctance among Deputies who had been nominated to form part of the Opposition about being appointed leader of the group. And if, as appears to be contemplated, vacancies in the official Opposition are to be filled by the translation of Popular party Deputies, it hardly seems likely that any more spectacular activities are to be expected from this party within a party, than from the "independent" Deputies who have sat in previous Assemblies.

I have, &c.

H. KNATCHBULL-HUGESSEN

FO, 424/283, part 37, p. 67-68, No.97.

KAYNAKLAR

1- *Foreign Office Archives*, Public Record Office, London (İngiltere Dışişleri Bakanlığı Arşivleri, Devlet Arşiv İdaresi, Londra) (F.O. kısaltmasıyla gösterilmiştir).

1. *F.O. 371: General Correspondence, Eastern, Turkey* (Genel Yazışmalar, Doğu Ülkeleri, Türkiye) dizisinde aşağıdaki ciltler:

F.O. 371 / 17954

F.O. 371 / 17957

F.O. 371 / 17959

F.O. 371 / 17960

F.O. 371 / 17961

F.O. 371 / 17962

F.O. 371 / 17964

F.O. 371 / 17966

F.O. 371 / 17967

F.O. 371 / 17970

F.O. 371 / 17971

F.O. 371 / 19035

F.O. 371 / 19037

F.O. 371 / 19039

F.O. 371 / 19041

F.O. 371 / 20073

F.O. 371 / 20088

F.O. 371 / 20092

F.O. 371 / 20093

F.O. 371 / 20094

F.O. 371 / 20860

F.O. 371 / 20858

F.O. 371 / 20861

F.O. 371 / 20864

F.O. 371 / 21137

F.O. 371 / 21138

F.O. 371 / 21919

F.O. 371 / 21924

F.O. 371 / 21926

F.O. 371 / 21927

F.O. 371 / 21929
 F.O. 371 / 21930
 F.O. 371 / 21935
 F.O. 371 / 23290
 F.O. 371 / 23291
 F.O. 371 / 23296
 F.O. 371 / 23301

2. **F.O. 372** dizisinden aşağıdaki ciltler:

F.O. 372 / 3151
 F.O. 372 / 3153
 F.O. 372 / 3186
 F.O. 372 / 3190

3. **F.O. 424: Confidential Print, Turkey** (Gizli Yayınlar, Türkiye) dizisinden aşağıdaki ciltler:

F.O. 424/279: Part XXVII: *Further Correspondence respecting Turkey* (Türkiye ile ilgili yazışmaların devamı).
F.O. 424/279: Part XXVIII: *Further Correspondence respecting Turkey* (Türkiye ile ilgili yazışmaların devamı).
F.O. 424/279: Part XXIX: *Further Correspondence respecting Turkey* (Türkiye ile ilgili yazışmaların devamı).
F.O. 424/279: Part XXX: *Further Correspondence respecting Turkey* (Türkiye ile ilgili yazışmaların devamı).
F.O. 424/280: Part XXXI: *Further Correspondence respecting Turkey* (Türkiye ile ilgili yazışmaların devamı).
F.O. 424/280: Part XXXII: *Further Correspondence respecting Turkey* (Türkiye ile ilgili yazışmaların devamı).
F.O. 424/281: Part XXXIII: *Further Correspondence respecting Turkey* (Türkiye ile ilgili yazışmaların devamı).
F.O. 424/281: Part XXXIV: *Further Correspondence respecting Turkey* (Türkiye ile ilgili yazışmaların devamı).
F.O. 424/281: Part XXXV: *Further Correspondence respecting Turkey* (Türkiye ile ilgili yazışmaların devamı).
F.O. 424/282: Part XXXVI: *Further Correspondence respecting Turkey* (Türkiye ile ilgili yazışmaların devamı).
F.O. 424/283: Part XXXVII: *Further Correspondence respecting Turkey*

DİZİNLER

KİŞİ ADLARI DİZİNİ

(Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) adı kitabın hemen her sayfasında geçtiğinden bu dizine alınmamıştır).

A

Abaloğlu, Yunus Nadi, XIV, XXX, LXX, CXVI, CLIX, 13, 14, 211, 212, 244, 387, 438, 513, 624,
Abdullah, Ürdün Emiri, CCVIII, 570, 571,
Abdurrahman Nadir Paşa, Bkz. Gürman,
Abdulaziz, Sultan, 413, 418,
Abdülhalik Bey, bkz. Renda,
Abdülhamid, Sultan, XXXVII, CXXXVI, CLXXIV, 71, 244, 291, 376, 414, 416, 429, 433, 434, 562, 563,
Abdülkadir Kemali, (Çerkes), 209,
Abdülmerid, Sultan, 91, 396, 433, 565,
Abdülmerid Efendi, eski Halife, XLVII, XLVIII, CLXIX, CLXX, CLXXIV, 418,
Ahraova, Dr., bkz. Marmaralı
Açıklan, Cevat, 428,
Adıvar, Dr. Adnan, 206,
Adıvar, Halide Edip, CXV, 206,
Adolphe, Gastave, XXVI,
Afer Hamim, bkz. İnan,
Aga Han (Khan), 637,
Agnudin, 578,
Ağralı, Fuat, X, LXXX, CVII, 31, 67, 168, 391,
Akaygen, Enis, XXIV, 158,
Akbayrutan, Ali Sait, CIX,
Akçubar, İsmail Hakkı, 482,
Akay, Mümtaz, LJII, 654,
Alatay, Dr. Hulusi, 388, 391, 477,
Alexandre, Kral, XXIII, XCII, CVII, 29, 146, 165, 180,
Altan, Sevkı, 15, 16,
Alier, Premes, 510, 511, 566,
Ali Fuat Paşa, Bkz. Cebeşov,
Ali Hilmi Paşa, Bkz. Ayredem,
Ali Nadi, CIX,
Ali Rıza Bey, 562,
Ali Sait Paşa, bkz. Akbayrutan,
Alkaid, 578,
Altay, Fahrettin, XXIV, CI, 139, 247, 484,
Alpoğan (Alp Dogan), Abdullah, XXXI, CXLI, 314,

Anamullah Han, XIII, LVIII, LXIX, CCX, CCXXVIII, 12, 575,
Anlı, Hikmet, XLVI, XLVII, CLXII, CLXIII, 396, 397, 413, 415, 416, 418, 419,
Antonesco, 345, 346, 354, 474,
Antonoff, 141,
Apaydin, Zekai, XXVIII, CXII, 198, 399,
Ara, Dr. Tefik Rüştü, XIV, XV, XXI, XXIII, XXV, XXXI, XLI, XLV, LJI, LVI, LVIII, LXX, LXXII, LXXX, XCVI, CII, CVII, CXXXIII, CXLIX, CL, CLV, CLVI, CLIX, CLX, CLXII, CLXXI, CLXXII, CLXXIV, CLXXIX, CLXXX, CCXXIX, CCXXXI, 8-10, 14, 16, 17, 19, 22, 24-26, 29, 62, 68, 69, 93, 108, 118, 121, 128, 131, 133, 135-138, 145, 147, 150, 152-154, 156, 159-161, 164-166, 215, 216, 229-233, 244, 260, 269, 273, 274, 282, 284, 285, 290, 291, 300, 304, 305, 311, 312, 334, 339, 341-343, 350, 351, 353-356, 358, 372, 373, 377, 379, 381, 386, 389, 391, 400, 401, 423, 428, 439, 442, 443, 452, 454-458, 461, 462, 464, 468-470, 472-476, 497, 505-508, 543, 545, 546, 556, 572, 617, 618, 620, 621, 623, 625-628, 630, 631, 634, 636-639, 645, 646, 674,
Arikan, Saffet, 391,
Ariel, P. D., 589,
Armonong, H.C., XCII, 103,
Arabinen, Reşit Saffet, 195,
Arıdan, Makhale (Atatürk'ün kuzkardeşi), 570,
Aray, Fahil Refik, XCI, 186, 187,
Arey Mehmet, (Çerkes), 566,
Anures, Esat, CCVIII, 570, 571,
Austinann, Dr. L. D., 583,
Ayredem, Ali Hikmet, 180,
Aykaç, Fazıl Ahmet, 101,
Azar, (Çerkes), 209,
Azar Nuri, XLVI, CLXIII, 396, 418,

B

Bağalay, L., CLV, 266, 269, 270, 341, 374, 397, 414, 415, 433, 522, 528,
Baharaddin Sami, XLVII, 396, 397, 414, 429,

- Balk, 49.
 Bar, 65.
 Barbatov, Havremu Paşa, 648.
 Barbazzetti, 578.
 Barker.
 Barthou, 146, 166.
 Barzan, Seid Ahmad, 21.
 Barzani Asireti.
 Bardonin, Senator, XXVI.
 Baxter, Prof. C.W. CLXXXV, CC, CCVIII, CCXIII, 49, 315, 384, 466, 508, 509, 543, 545, 570, 585.
 Bayar, Celâl, XI, XII, I, LI, LII, LVIII, LX, LXXV, CLVI, CLIX, CLXI, CLNV, CLXIX, CLXX, CLXXIV, CLXXXI, CXCVI, CCIII, CCXXIX, CCXXXI, 39, 40, 317, 378-382, 385, 388, 390, 391, 395, 403, 417, 419, 436, 451, 476, 477, 513, 537, 543, 544, 553, 572, 584, 621, 640, 646.
 Bayzal, Fakî, 391.
 Bayur, Yusuf Hikmet, X, 31.
 Behçet Kemal, Bkz. Çağlar.
 Bekir Süley, General, 435.
 Bele, Rafez, XXVII, CXI, 195, 564.
 Belger, Dr. Nihat Resat, 519.
 Bellet, 51.
 Benes, 353.
 Benjamin, Metropolit, XXXII, CXLII.
 Bennett, Sterndale.
 Bert, Dr. M. Kamîl, 519.
 Bıyıklıoğlu, Teyfik, 114.
 Biddulph, XLVII, CLXIII, 396, 397, 414.
 Bielefeld, Dr. CXCH, 528.
 Birdwood, Marsal Sir W, XXXV, CXXXVIII, CXC, CXCI, CXCH, CXCV-CXCVII, CCIV, CCV, CCXXVII, CCXXVIII, 298, 521, 525, 528, 530, 533, 535, 537, 546, 554-556, 557, 578, 585, 593, 595, 596, 633.
 Birnie, J., 610.
 Blum, 458, 459.
 Bonham-Carter, Charles, CXXXII, 268-270, 337, 344, 349.
 Bonnet, Georges, 224, 638.
 Boris, Bulgar Kralı, 106, 635, 636.
 Bosson, A.C., 100.
 Boulbrot, CLXIV, 400.
 Bourquin, 461.
 Bowen, Webb, 414.
 Bowler, R. CLXII, CLXIII, CLXVIII, CLXIX, CXC, 341, 376, 378, 381, 396, 397, 413, 415, 418, 416, 436, 444, 507, 521, 522, 527, 530, 534, 535, 557.
 Boyle, E. 14.
 Bozkurt, Mahmut Esat, CNV, 207.
 Bozok, Salih, 366.
 Bölükbaşı, Rıza Teyfik, 571.
 Briand, 146.
 Bruce, S.M., 284.
 Buckell, 432.
- C**
- Cadman, Sir John, 344.
 Cadogan, A., 538, 539, 638.
 Caleroğlu, Ahmet, LXXXIX, 95.
 Campbell, Sir R. CII, 360.
 Campbell, G. C., 66, 455.
 Carol, Kral, 106, 621, 642.
 Cebesoy, Ali Fuat, X, XXVII, LXXIV, CXI, 32, 195.
 Celâl Bey, bkz. Bayar.
 Celâl Nuri, bkz. İleri.
 Cemil Bey, 119.
 Cemil Cahit Paşa, bkz. Tostemir.
 Chamberlain, Lord, 521.
 Chamberun, Charles de, 17.
 Chaplin, 600.
 Chaudri Ghulam Nabi, 609.
 Child, Prof. V. Gordon, CLVIII, 384, 385.
 Chibston, Lord, CXLIX, CLXXXVIII, 353, 354, 457, 515-517.
 Churchill, Winston, XCII, 103, 505.
 Ciano, Count, XLV, CLXXX, 472, 473, 506.
 Clarke, G.H., 611.
 Clerk, George, LXIX, LXXIX, 10, 94, 107, 121, 195, 383, 679.
 Clover, J.H.P., 609.
 Collet, Colonel, 542.
 Collier, J.L., 403, 445.
 Conker, Nuri, CNV, 207.
 Coşkun, Tahsin, 391.
 Countouriotis, Paul, XIV.
 Craigie, Sir Robert, 341.
 Cranborne, Lord, 304.
- Ç**
- Çağlar, Behçet Kemal, CXI, 186.
 Çakar, Hüsnü, 646.
 Çakmak, Fevzi, XVIII, XXXII, XXXIII, XXXVII, XLV, LVII, XCVI, CIX, C, XXXVII, CLXIII, CCXXVI, 45, 119, 168, 180, 202, 376, 398, 436, 442, 481, 487, 624, 653, 654.
 Çalıylar, İzzettin, 481, 484.
 Çam, Salahaddin, CXXI, 423.
 Çambarlı Yahya, 210.
 Çetinkaya, Ali, CVII, CLXXIV, 168, 391.
 Çınar, Vasil, XXV, CV, 153.
- D**
- Dalay, Mehmet Ali, XVIII, CIX, 179.
 Dascaloff, General, 578.
 Davis, Rhys J., 106, 629.

Dave, Sir A. J., 264.
 Day, Sam., 391.
 Delbos, 390, 409.
 Demesticas, 578.
 Demisel, 227.
 Des Raj, 612.
 Diker, Prof. Dr. Hayrullah, 519.
 Dilek, Zeki, XI.
 Ditten, von, 669.
 Dixon, P. J., CLIII, 368, 372, 384.
 Dwan Wishwa Nath, 608.
 Doğan, General Halil Kemal, 481, 654.
 Dörpfeld, Prof., 385.
 Draguna-Praca, 578.
 Duff, D. A. R., 592.
 Dunnett, 461.

E

Eden, Antony, XXXI, XXXVI, XCVI, CXIX-
 CXXXIII, CXLIV-CXLIX, CLI-CLXVII,
 CLXIX-CLXXI, CLXXII, CLXXIV, CLXXV,
 CLXXVI, 117, 118, 136, 224, 226-228, 235, 238,
 240-243, 246-248, 250-252, 256, 257, 259-263,
 266, 267, 271, 272, 274, 288, 334, 336, 339, 340,
 342, 344, 346, 349, 351, 353, 360, 361, 364, 367,
 368, 372, 373, 377-379, 381-383, 385-389, 392-
 394, 398, 400, 404, 408, 409, 412, 416, 418, 423,
 427, 437, 439, 445, 469.
 Edib Bey, XXI, LXXXVI, 85.
 Edib, 209.
 Edmonds, Geo. F., LXXIX, LXXX, 65-67, Edward
 VIII, İngiltere Kralı (Edouard), XXXIII,
 XXXV, XXXIX, XL, CXXI, CXXVI, CXLV,
 CXXXIV, 231, 255, 276, 278, 293, 296, 330,
 334, 335, 341, 358, 444, 505, 567.
 Eftim, Paşa, 194.
 Eidemann, General, CXXVII, 258.
 Elmhirst, T. W., CXLVII, CXLIX, CLXV, 344, 345,
 352, 404, 407, 600.
 Emmanuel, Kral Victor, 106.
 Engin, Fahri, 666.
 Enis Bey, bkz. Akagün.
 Enver Paşa, 434, 563.
 Ergüder, Muzafer, 366, 654.
 Erim, Tefik, 578.
 Eriş, Muhammed, CLXXIV, 436.
 Erkmén, Muhlis, 477.
 Ertegun, Mehmet Münir, XXII, LXXVIII, LXXX,
 LXXXI, 68-70.
 Erten, Rıza, 391.
 Esad Hoca (Çerkez), 209.
 Esat Paşa Halil, 213.
 Esendal, Memduh Şeyket, XIII, LXIX, 11.
 Esin, Seyfullah, 551, 553, 600.

Esmer, Ahmet Sükrü, 116.
 Ethem, (Çerkez), 209, 227.
 Etherington-Smith, R. S., 528.

F

Faiz Muhammed Han, Serdar, XXXVII,
 CXXXVIII, 300.
 Falanga, J. G. E., CLIII, 365, 367.
 Falkenhayn, Generay von, 564.
 Faysal, Kral, XVI, LXXI, 566.
 Felmy, General, 548.
 Ferté, Joubert de la, 619.
 Fethi Bey, bkz. Okyar.
 Firdavs (Firdausi), XXIV, 159, 187.
 Fitzmaurice, 341.
 Fokker, 172.
 Forbes, G. Ogilvie, 548.
 Franco, General, LVIII, CCXXX, 644.
 Fuat Bey, bkz. Ağrah.
 Fuat, Muar Kralı, 15, 106.

G

Gadd, 49.
 Galli, 287, 288, 309.
 Gambervan, XLVIII, CLXIII, 397, 415.
 Garstang, 466.
 Gazi I (Ghazi), Irak Kralı, 106.
 Gambervan, 397.
 George, General, 542, 578, 639.
 George II, Yunanistan Kralı, XIV, CLXXIV,
 CLXXV, 437, 442.
 George V, İngiltere Kralı, XXXIII, CXIX,
 CXXXIV, 223, 278, 505.
 George VI, İngiltere Kralı, XI, XLIV, CL,
 CLXXIX, 358, 359, 443, 444, 466.
 George, Lord, 505.
 Gerede, Hüseyin, XXIV.
 Gleave, 49.
 Goff, Park, 100, 101, 102.
 Gorbachev.
 Gore, Ormsby, CXXXI, CXXXII, 268, 270.
 Gouras, Economou, 551.
 Gourley, 49.
 Gökberk, Şükrü Nahi, 180.
 Gökçen, Sabiha, CLXVI, 570.
 Göker, Hamdullah Suphi, 665.
 Gökvaran, Hilmi, 666.
 Gömbös, LXXI, 20, 151.
 Gömdalay, Hulusi, 666.
 Greene, Conyngham, XCVII, 120, 125.
 Grant, N. S., 669.
 Grigoresco, 578.
 Gulam Nahi, 608, 609.
 Gulbenkian, (Gaulbenkian), 430, 431, 435.

Gustave, İsvet Krallı.
Gümüşüsch, bkz. İsmail Hakkı
Gündüz, Asm. 321, 481, 654.
Görman, Abdurrahman Nâfiz, 189.

H

Hadlow, R.H., CCXII, 583, 585, 589.
Haji Abdul Qadir, 607.
Haji Nisaz Lham, 107.
Hakkı, Albay, 352.
Hale, 416.
Haltax, CLXXVI, CLXXXIV, CLXXXV, CLXXXVII, CXCVI, CXCVIII-CCII, CCIV, CCV, CCVII, CCVIII, CCIX, CCXI, CCXX, CCXXIV, CCXXXVI, 445, 501, 507, 513, 514, 516-518, 422, 524-526, 529-533, 535, 536, 539, 540, 542-544, 546-549, 553-557, 559, 567, 568, 570-572, 574, 581, 606, 613, 678, 679.
Hamdi, (Çerkes), 209.
Hamza Bey, 145.
Hardinge, Sir Alexander, 527, 538-540.
Hasan Cavit, 366.
Hasan Meki, 478.
Hasan Rıza, bkz. Sovak.
Haute, Robert, 551.
Haviland, dr, 172.
Havdar Hoca, (Çerkes), 209.
Helm, A. K., 125, 206, 413.
Herriot, Edmond, XV, XXV, LXVIII, LXX, CIII, 6, 17, 45, 146.
Hikmet Süleyman, CXXXIX, 398, 435.
Hilmi Bey, bkz. Uzun.
Hindenburg, 148, 564.
Hitler, Adolf, XV, XXV, XXXIX, LIX, LXII, CIII, CXXV, CXXIX, CCVI, 106, 148, 249, 250, 263, 264, 306, 504, 548, 561, 616.
Hoare, Samuel, XXIX, CXIV-CXVII, CXVIII, 204-206, 208, 209, 212, 214-217, 219, 455.
Hoca Esat, (Çerkes).
Hodges, D.A. R., 592, 598.
Hore-Ruthven, Alexander, 65.
Hull, Cordell, CLV, 373.
Huşe, 38.
Hüseyin Rauf, bkz. Orhay.
Hüsni Paşa, 563.

I

İbrahim Tali Bey.
İleri, Celal Nuri, 195.
İnan, Mehmet, CLVIII, 122, 226, 384, 570.
İnce, Refik Şekir.
İnsull, Samuel, XXVI, CVI, 163.
İnönü, İsmet, X, XII, XIV, XVI, XXI, XXVIII, XL, XLIV, XLVII, LJI, LIILX, LXI, LXVIII.

LXXII, LXXXVI, XCVI, XCVII, XCIX, CXII, CXV, CII, CLVI, CLVII, CLX-CLXII, CLXV, CLXXIII, CLXXVII, CLXXXIX, CLXXXI, CXC, CXCII, CXCVI, CXCVII, CXCVIII, CXCIX, CC, CCI, CCIII, CCVIII, CCIX, CCXIII, CCXIV, CCXXXI, CCXXXIII, CCXXXVI, 6, 7, 21, 24, 32, 51, 62, 83, 86, 87, 88, 110, 115, 119, 120, 122, 128, 141, 158, 167, 169, 198, 200, 202, 207, 210, 242, 261, 355, 360, 376-378, 380, 381, 385, 388-391, 394, 395, 402, 413, 430, 436, 439, 451, 462, 466, 476, 477, 492, 505, 522, 526, 527, 536, 539, 540, 541, 543-545, 549, 553, 558, 570, 572, 573, 584, 615, 639, 640, 653, 679, 680.
İrdelp, Prof. Dr. Neşet Ömer, 366, 519.
İsmail Hakkı Gümüşüsch, XLVI, XLVII, CLXIII, CLXVIII, 396, 413, 418.
İsmet Paşa, bkz. İnönü.
İzzet Paşa, bkz. Çalıglar.

J

James, R. E. D. A., 592.
Jevtich, 164-166.
Johnson, R. 49, 53.
Justo, General, 527, 539.

K

Kalın, CLXXVI, 106, 445.
Kamsu, Nafi Atuf, 391.
Kama, LXXI, 20.
Karabekir, Kazım, X, LII, LXXIV, CCXXXI, CCXXXVI, 32, 648, 678.
Karakhan (Karakhan), XVI, LXXII, CLXIV, CLXXX, 25, 265, 511, 555, 373, 394, 400, 445, 475.
Karnosmanoğlu, Yakup Kadri, 18.
Kasimuddin Khan, 589.
Karls, Amiral, 548, 578.
Karsky, CLXIV, 394, 400.
Katheniotis, General, 149.
Kaya, Şükrü, XXI, LII, LXI, LXXXVI, XCI, XCIV, CXV, CLXII, CXCVIII, CCXXXI, CCXXXI, 84, 85, 102, 110, 111, 112, 113, 116, 155, 205, 207, 366, 391, 394-400, 436, 541, 572, 629.
Kazım, (Çerkes), 209.
Kelinder, Edwin C., XC, 100.
Kelly, Thos A., 72.
Kemalettin Sami Paşa, CIII, 148.
Keremettin, General, 482.
Keresteciyan, XXVII, CXI, 194.
Kerr, Sir A. Clark, 49, 342, 471.
Kesebir, M. Şakar, CLIX, CLX, 386, 388, 91, 477.
Keyes, Sir Roger, 238.
Khan Mohammad Unies Khan, 607.

Kierman, Naci, CLXXXIV, 498.
 Kikis, Hüsnü, 481.
 Knatchbull-Hugessen, H. CCXXXVI, 678, 679, 681.
 Knight, W.L.C., XXI, 2, 67.
 Kondylis, XXIII, CIV, 149, 150.
 Kopeçler, Teyfik Kâmil, 159.
 Kösecanov (Kiossecanoff), LVII, 622, 623.
 Kuban, Bahaddin, LIII, CCXXXIII, 654.
 Kûçûka, Necip Ali, 391.

L

Laborde, Amiral, 578, 639.
 Lamb, Miss Winifred, 49, 315.
 Lambazi, (Çerkes), 209.
 Lambert, A.E., 235, 262.
 Lander, H., 49.
 Lais, 578.
 Lala Hukam Chand, 609.
 Latife Hanım, 565.
 Laval, 147.
 Lawrence, Albay, II, 49, 55.
 Leng, 431.
 Leopold III, Kral.
 List, General, 548.
 Lavinoff, 25, 372.
 Loecke, Capt., 669.
 Lloyd, Lord, XXXVIII, CXLI, CCXXXV, 328, 431, 671.
 Loraine, Percy, XIX-XXI, XXIX, XXXVI, XXXIX, XLI, XLVI-L, LIX-LXI, LXXVII, LXXVIII, LXXX-LXXXVI, LXXXVIII, XCII-C, CXI-CXIV, CXVII-CXXV, CXXIX, CXXX, CXXXII, CXXXIII, CXIV-CL, CLIV, CLX-CLXVI, CLXVII, CLXIX-CLXXII, CLXXV, CLXXVI, CLXXXIV-CCV, CCVII-CCIX, CXXI, CCXIII, CCXX, CCXXIV, 10, 11, 61-64, 67, 69, 70, 72, 73, 76, 77, 79-81, 83-86, 88, 90-93, 104-110, 113, 122, 124-126, 133, 134, 137, 142-145, 153, 155, 160, 193, 194, 196-205, 214-219, 224, 226-228, 234, 235, 238, 240, 241, 243-246, 249, 250, 257, 262, 263, 265, 266, 271, 272, 274, 287, 289, 304, 336, 339, 340, 342, 344, 346, 349, 350, 351, 352, 355-358, 372, 380, 386, 388, 389, 392-396, 398, 399, 400, 402, 404, 408, 409, 411-413, 416, 418, 423, 427, 428, 435-439, 442-447, 501, 507, 509, 511, 514, 517, 518, 522, 524-526, 528-533, 535, 536, 539, 540, 542-544, 548-550, 552, 454-457, 462, 468, 469, 472, 475, 476, 512, 513, 519, 521, 527, 537, 541, 545, 553-557, 559, 562, 568-574, 576, 579-581, 584, 585, 593, 599, 606, 611, 613, 620, 627, 645, 679.
 Loraine, Lady, XIX, CCXVII, 532, 538, 593, 674.
 Louise, Premes, XXVI.
 Lurlendorf, Mareşal, 564.
 Lurich, General, 578.
 Luke, Harry, CXXX, 264, 265.
 Lützev, 669.

M

Mac Donald, 2, 126.
 Macellaria, M., 551.
 Macleay, Sir Ronald, 527.
 Madrid, Francisco, CXIX, 223.
 Mahmood Khan, 589.
 Mahmut Nedim, (Çerkes), 209.
 Makhule, bkz. Azadan.
 Mander, Geoffrey, 100.
 Mander, Mme., 100.
 Mahmut (Çerkes), 209.
 Mahmut Bey, Bkz. Soydan.
 Mahmut Tarzi, XIII, LXIX, 12.
 Mahmut Han, Şah, 300.
 Mahmut Şerket Seyfeddin, Prens, 415, 418.
 Mainsky, CLXV, 403, 404.
 Malche, Dr., 36.
 Mander, 261, 262.
 Maritch, 644.
 Markov, Todor, XIV, LXX, 14.
 Marmaralı, Dr. Abrevaya, XXVII, CXI, 194, 519.
 Maud, Kraliçe, CCXXVIII, 598.
 Maximos, XCI, 105.
 Mayakon, İsmail Muştak, 366.
 Mead, F., 65.
 Mehmet Ali, Amiral, 493.
 Mehmet Munir Bey, Bkz. Erteğin.
 Memduh Sevkiet Bey, bkz. Esendal.
 Menemencioglu, Numan, X, XXXV, LXXIII, CXXXVII, CLVII, CLXXII, 31, 250, 260, 296, 309, 338, 380, 381, 391, 461, 463, 618, 671.
 Metaxas, CII, 590, 361, 364, 378, 473, 475, 621-623, 641, 660.
 Mian Mohammad Sardar, 607.
 Miesville, Sir Eric, 392.
 Mihaylov, Ivan, (Mikhailoff), XXIII, 143.
 Millar, Hoyer, F.R., 392.
 Millington, T., 247, 329, 497.
 Mirchandani, U. M., 605.
 Mohammad Bashir, 607.
 Mollison, 50.
 Molotoff, 25.
 Morgan, James, XXI, XXXIX, LX, LXXVII, LXXXVIII, LXXXVI, LXXXIX, XCI, CXIV, CXV, CXVI, CXXIII-CXXVIII, CLI-CLIII, CLV-CLIX, CLXXXVII, CCVIII, 2, 3, 61, 62, 67, 85, 86, 96, 97, 101-104, 106, 203, 206, 209, 212, 213, 227, 242, 247, 248, 250-252, 254, 256-260, 289, 297, 300, 308, 312, 355, 361, 364, 365.

367, 368, 373, 377, 378, 379, 381-383, 385-387,
437, 446, 513, 514, 570, 598,
Motas, 578,
Moushanoff, 13, 14,
Muğlabı, Mustafa, 481,
Muirhead-Gould, G. C., 633,
Murat Naber, CXXII, 241,
Mussolini, Benito, XV, XVII, XXV, LIX, LXII,
LXXI, CV, CLXXXVI, CCVI, 22, 68, 69, 129,
153, 234, 236, 430, 561,
Münir Bey, bkz. Erteğin,
Myres, Prof. J.L. CLVIII, 385.

N

Naci el Fasıl, CL, 356, 357,
Naci Şekket, 308,
Nadolay, 18,
Nadir Han, Kral, XIII, LXIX, 12,
Nadolay, XV,
Nafiz, Abdurrahman, 481,
Nazmi Paşa,
Nebile (Atatürk'ün manevi kızı), 570,
Necati, Kaptan, 592,
Nedic, 578,
Neşet Ömer, bkz. İrdelp,
Neurath, Baron von, 548, 578, 599,
Nixon, F. H., XLIV, CLXX, CLXXI, 417, 418, 419,
423, 424, 427, 465,
Norman, 423,
Northfield, E.W. CLII, 361, 362, 363, 364,
Norton, 414,
Nugent, Yarbay T., CXXVIII, 260, 261, 521,
Numan Bey, bkz. Menemencioglu,
Nuri Said Paşa, XXIV, XXXVIII, CV, CXXXIX,
153, 292, 293,

O

Ogihie, G., CCI, 548,
Okan, Amiral Şükrü, XXXV, CXXXVI, CCKVII,
263, 266, 297, 493, 593, 599,
Okyar, Ali Fethi, XIX-XXI, LXXXI, LXXXII,
CXIII, CXV, CXXVI, CXXXI, CC, CCIV, CCV,
CCVII, 71, 74, 80, 132, 134, 203, 208, 254, 267,
271, 338, 380, 458, 546, 556, 567, 568,
O'Leary, 2,
Oliphant, Lancelot, LXXXVI, CXXIII-CXXV,
CXLIX, CL, CLXXII, CCLXXXIV, CLXXXVI,
CXXI, CC, 63, 85, 245, 246, 269, 355, 356, 358,
428, 435, 509, 510, 511, 523, 536, 546, 556,
Olzowski, LXXII, 24,
Omurtak, Salih, 180, 481,
Orbay, Hüseyin Rauf, CXIV, CXV, 204, 206-208,
Orbay, Kazım, 306, 664,
Ortiz, 599,

Ö

Öke, Prof. Dr. M. Kemal, 519,
Öker, Abdülmüttalip, 391,
Öniş, Yusuf Ziya, CLXXIV, 436,
Öngören, İbrahim Tali, XCIV, 109, 170,
Özalp, Kâzım, XXVIII, XCVI, CXII, CXV, 95, 101,
119, 198-200, 207, 391, 481,
Özden, Prof. Dr. Akıl Muhtar, 519,
Özdeniz, Necati, 550,
Özdeş, Rıfat, 669,
Özmen, Abidin, CVII, 168,

P

Packer, H.A., CCII, 550, 553, 592,
Paling, 429, 432,
Palmer, 465, 527,
Pangalos, Theodore, XIV,
Panof, Constantin, 578,
Papadimas, 578,
Parker, Dr. Beryl, 33,
Paterson, 390, 674,
Paton, 600,
Paul, Prens, 166, 291,
Paul-Boncourt, 17,
Peake, Lieut.-Col., 172,
Pehlevi, Rıza Şah (Reza Khan), 106, 343,
Peker, Recep, XXXII, CXXIII, 218, 242,
Périer, Armand de la, 179, 669,
Peterson, 454, 456,
Petit, 101,
Peto, G.K., 100,
Peto, Mine., 100,
Phipps, E., CXXCIX, 542,
Photius II, XXXII, CXLII, 319,
Ponsot, 637, 638,
Potemkin (Potyomkin), LVII, CCV, CCVII,
CCXXX, 558, 568, 569, 578, 642, 643,
Pound, Amiral Sir Dudley, CII, 266, 267, 297,
550, 600, 609,
Pouritch, XCII, 105,
Prichmi Chand Chadha, 609,

R

Rafet Paşa, bkz. Bele,
Rahmi, 592,
Rai Sahib, 589,
Rakoci, XV, 20,
Ram Sahai, 589,
Ramswaroop Rawat, 589,
Raphael, 355,
Rashid Ahmed, K.G.Hacı, 591,
Raymond, 258,
Recep Zülütü, 366,

Redcliffe, Stratford de, 91.
 Refik Şekket, bkz. İnce.
 Reid, 172, 463.
 Rendi, Abdülhalik, XXIX, LX, LXXX, CXII, CLXXXVIII, CLXXXIX, CXCVIII, 67, 168, 198, 199, 207, 518, 5120, 521, 540, 541.
 Rendi, G. W., XCVII, CXXVIII, CXXX, CLXV, 120, 235, 236, 237, 238, 265, 269, 271, 349, 358, 376, 379, 381, 386, 402, 404, 436.
 Reşit Galip, X, XI, LXXIV, 31, 34.
 Reşit, Çerkez, CXXII, 209, 237.
 Reşit Saffet, bkz. Atabimen.
 Rafi, XLVI, 396, 418.
 Raza Khan, bkz. Pehlvi.
 Raza Tefik, bkz. Bölükbaşı.
 Rızan, Kadri, CXCI, CXCVI, CXCIX, CC, 523, 530, 543, 545.
 Ribbenrop, Joachim von, LVI, 506, 639.
 Riley, Ben, 100.
 Robinson, 134.
 Rokozai II, Franz.
 Roosevelt, Franklin Delano, XVI, LXXIII, 28, 106.
 Ross, A., 259, 443, 600.
 Ross, Denison, CXXV, CXXVII, 315.
 Roustan, Mario, 101.
 Rukye, (Atatürk'ün manevi kızı), 570.
 Rumbold, Horace, 16.
 Ruşen Eşref, bkz. Unaydan.
 Ryan, Sir Andrew, 414, 644.

S

Sağlam, Tefik, 306.
 Saka, Hasan, 101, 366.
 Salazar, Dr., 510.
 Salih Paşa, bkz. Omurtak.
 Salkind, Horace, CLXIV, 357, 401.
 Sami (Samy), Prens, XLVI, CLVI, CLXIII, CLXVIII, CLXIX, 376, 408, 414, 430-434.
 Santos, Dr., 539.
 Sarıoğlu, Sükrü, X, CLII, CXCIII, CC, CCXI, 31, 51, 289, 362, 365, 391, 528, 580, 528, 529, 544, 545, 568, 569, 580, 581, 630, 646.
 Sarell, Philip C., LXXXVII, 90, 92.
 Sardar Mohammad Hanif Khan, 608.
 Sargenst, O., 444.
 Sarker, B. K., 589.
 Sarraut, Albert, CXCIX, CCXXIX, 542, 578, 639.
 Satku, Fatik, 578.
 Sawidge, C.A.G., 585, 590, 603, 606, 611.
 Saydam, Dr. Refik, 477, 584, 646.
 Schacht, Dr. XXXIV, XXXVIII, CXXIX, CXXXIII, CXXXIV, CXXXIX, CXIV, 263, 273, 279, 306, 334, 335.
 Schuschnigg, Dr. Kurt von, 626.

Scott, Sir Russell, CLXXXIII, 429, 433.
 Scott, Capt., 296.
 Scribner, Patrick S., CCXII, CCXIII, 265, 437, 583, 585, 586, 612, 613.
 Sedat Paşa, XII, 48.
 Sedat Zeki, (Çörs), CXXI, 237, 238.
 Selim, (Lieutenant), 550, 592.
 Selim Cevat Paşa, XII, LXXVI, 49.
 Sem Mal Bolra, 589.
 Serter, Prof. Dr. Süreyya Hidayet, 519.
 Seyfeddin, Prens, 413.
 Serfi, Kaptan-Pilot, 352.
 Seyfullah Bey, bkz. Emin.
 Seyid Raza, XLII, CLXXXII, 478, 487.
 Shamaul Haq, 589.
 Shamsuddin Nurie, 589.
 Sherill, 28.
 Shirling, A., CCXII, 585.
 Simon, John, XXII, LXVII, LXXVIII, LXXX, LXXXV, LXXXVIII, LXXXIX, XCI, XCII, XCIV, XCV, CXI, CXIV, 2, 62-64, 67-73, 76, 77, 80, 81, 84, 86, 88, 92-94, 96, 100, 102, 104, 107, 109, 110, 115-115, 117, 118, 120-124, 126, 135, 193, 194, 197-203, 336.
 Siret, Yüzbaşı, 352.
 Skinner, Robert Preet, XVI, LXXII, 28.
 Smith, Kingsford, 50, 172.
 Smith, Paske, 527.
 Smith, Somerville, 294, 418.
 Solok, Hüseyin Nazmi, 654.
 Somür, 85, 400.
 Soyak, Hasan Raza, XL, XCV, 114.
 Soylan, Mahmut, LXXXIX, 9, 96.
 Sökmen, Tayfur, 628.
 Stack, 480.
 Stalin, J.V., XLIV, CLXII, 373, 394, 400, 445.
 Stewart, Malcolm, 431, 434.
 Stevens, J. F., 595.
 Stoyadinovich, XXXVII, CXXVII, CXLI, 258, 291, 313, 360, 476, 644.
 Süvich, 68, 153.

Ş

Şah Mahmud Han, Marşat, XXXVII, CXXXVII.
 Şah Veli Han, LVIII, CCXXXVIII.
 Şemadeddin Arif Bey, 85.
 Şevket (Shevket), Prens, XLVI, XLVII, CLXIII, 396, 413, 415, 418.
 Şevki Bey, bkz. Alihan.
 Şimşir, Bülal N., XIII, XIV, XV, XXIV, XXVI, XL, LI, LXII, 82.
 Şimşir, Gölğün, LXII.
 Şükrü Bey, bkz. Kaya.
 Şükrü Bey, Kaptan, 46.

Sükrü Nadi Paşa, bkz. Gökberk.

T

Tahir, Ali oğlu, (Çerkes), 209.
Taptas, Dr., XXVII, CXI, 194.
Tartan, Rama, 391, 691.
Tatarescu, XLIV, 408, 474.
Taufiq-ul-Sunaidi, 435.
Tavlos, 413.
Tengirsek, Yusuf Kemal, 31.
Terentiev, M., CCV, 558, 642.
Tevfik Bey, bkz. Baskıoğlu
Tevfik Kâmil Bey, bkz. Koperler
Theodoresco, 578.
Tınaz, Ahmet Naci, 487.
Titulescu, M., XIV, LXXII, XCI, 24, 25, 105, 159, 160, 290.
Tokay, Tahir Lütfü, XV.
Toukhachevsky, CLXIV, 400.
Toydemir, Cemil Cahit, 482.
Töz, Vedat Nedim, CLXXXIV, 497.
Turcot, Henri.
Turgut Reis (Dragut), CXXXI, 269.
Türel, Ali Rıza, 391.
Tütüncü, Cemal Paşa.

U, Ü

Ulgen, Ali, 666.
Ulusoy, Mümtaz, 482.
Unval, Hüseyin, 654.
Urein, 438.
Uran, Hilmi, X, 31, 646.
Ursavaş, Ali Saib, XXVIII, CXV, CXVI, CXXIII, 209-211, 227, 243.
Uzer, Tahsin, CLIII, 365, 366.
Ulku (Azatürk'ün manevi kızı), 570.
Unaydın, Rusen Esref, X, XV, XXII, LXXIII, XCV, CI, 31, 114, 139.

V

Vahdetun, XLVII, XLVIII, CLXVIII, 433.
VanderVelde, CXII, CXIII, 200, 201.
Vansittart, Robert, XCI, XCIII, CXXVI, CXXVII, CLXXIII, 103, 114, 429, 433, 254, 429, 433, 437.
Vecihi Bey, 37, 172.
Veli Han, 578, 635.
Venizelos, Eleftheros, XII, XIV, LXVIII, LXXI, 6, 18, 19.
Vereker, G., 558.
Vincent, 278.
Vireti, 289.
Vorogilov, (Voroshilov), XII, XVI, XXV, LXX, 25, 48, 161, 400.

W

Waley, S.D., XLIV, CLXX, CLXXI, 417-419, 423, 424, 465.
Walters, 578.
Ware, Fabian, 125.
Waterlow, Sir Sydney, CLI, CLVI, 360, 378, 437, 442-444, 455.
Webb-Bowen, XLVI, CLV, CLVI, 374, 376, 433.
Wedgwood, Col., 265.
Weisbach, Raunund von, 179.
Weizmann, Dr. Chaim, 634.
Wellesley, Victor, LXXXVII, XCV, 114.
Wells, L. V., 466.
Wever, Paul, 551.
White, 50.
Whiteford, P.G., CXC VII, 525, 535, 538.
Whittemore, Prof., 315.
Williams, Keith Hugh, XLVI, XLVII, XLVIII, CLV, CLVI, CLXIII, CLXXIII, CLXXIV, 375, 376, 396, 397, 414, 415, 429, 432, 433, 435.
Woods, Harold, LXVII, 1, 2, 600.n
Wray, 55.
Wullfing, Amiral von, 179.

Y

Yahya, Çambarlı (Çerkes), CXVI, 227.
Yakub, (Çerkes).
Yakup Kadri, bkz. Karaosmanoglu
Yalçın, Hüseyin Cahit, 648.
Yahm, Rahmi, 550.
Yalman, M.A.E., 438.
Yang, 143.
Yargı, Salihattin, 391.
Yasin Paşa, XXXVIII, CXXXIX, 308.
Yevnç, CVI, 164.
Younachev, Plagman Jean, 560, 578.
Yunus Nadi, bkz. Ahahoğlu
Yusuf Kemal, bkz. Tengirsek.
Yücel, Hasan Ali, 646.

Z

Zahar Şah, XIII, LXIX, 12.
Zaimis, Alexandre, XIV.
Zeid, Emir, XVI, LXXI, 21.
Zekai, bkz. Apaydın.
Zog, Zogu Ahmet, XXIII, 139.
Zuprapyan, Husik, 397.
Zübeyde Hanım, 562.
Zühtü, Recep.

YER ADLARI DİZİNİ

A

ABD (Amerika Birləşik Dövlətləri, United States of America, USA), X, XIII, XV, XVI, XIX, XXXVIII, XXXIX, LIV, LVIII, LXVIII, LXXII, LXXIII, LXXXVI, XCIII, C, CVI, CXXI, CXXIV, CXXV, CLV, CCXXX, 4, 7, 27, 40, 56, 106, 131, 241, 246, 273, 281, 405, 614, 644

Abadan, 293.

Abxazıya, b.kz. Habəqistan (Eropə)

Adana, LV, CCXXXV, 37, 306, 487, 192, 492, 665.

Ardış Ababa, XXXV, XXXVII, CXXXVIII, 298, 302.

Adelaide, LXXIX, LXXX, 64, 65, 66, 67.

Adranik, 502.

Afganistan, XIII, XXIV, XXXIII, XXXVII, XXXVIII, XLV, LVIII, LXVIII, LXIX, XCIII, CI, CXXII, CXXXIV, CXXXVII, CXXXVIII, CLXV, CLXXIX, CCVIII, CCX, CCXI, CCXXVIII, 3, 11, 12, 111, 126, 130, 131, 138, 202, 253, 255, 275, 279, 292, 300, 403, 412, 447, 467, 484, 505, 571, 575, 578, 614, 635, 675.

Afrika, CV, CLXXX, 69, 531.

Afyon (Afyonkarahissar), CLIII, CLIV, 31, 48, 168, 183, 194, 315, 316, 368-372, 391.

Akdeniz (Mediterranean), XIX, XXII, XXVIII, XXXV, XXXVI, XLI, XLIX, LV-LVII, LIX, C, CI, CXII, CXXIX, CXXXVII, CXL, CXLIX, CLXVIII, CLXXV-CLXXVII, CLXXXV, CLXXXVI, CXCI, CCVII, CCXVI, CCXXVI, CCXXVIII, CCXXXV, 80, 118, 129, 131, 135, 137, 147, 198, 229, 236, 239, 251, 255, 262-265, 274, 276-278, 283, 286-289, 296, 297, 306, 308, 309, 312, 321, 327, 339-342, 353, 369, 396, 412, 418, 440, 442, 444, 449, 450, 464, 466, 472, 475, 476, 486, 503, 508, 509, 511, 525, 526, 529, 530, 532, 534, 536, 538, 542, 549, 550, 552, 555-558, 566, 591, 599, 615, 623, 630, 633, 639, 641, 644, 658, 667, 668, 670, 671.

Alanya, XXVIII, CXII, 197.

Albania, b.kz. Armanstək.

Aleppo, b.kz. Halep.

Alexandriya, b.kz. İskenderiye.

Almanya (Germany), XI, XIII, XV, XIX, XXV, XXXIII, XXXIV, XXXVI, XXXVIII, XLII, XLIII, XLV, XLVI, XLVII, LI-LVII, LXIX, LXXI, LXXIV, LXXV, XCIII, XCIX, CII,

CXI, CXX, CXXII, CXXIX, CXXXIII, CXXXIV, CXXXV, CXXXIX, CXLII, CXLV, CXLVI, CLXV, CLXVIII, CLXXI, CLXXV, CLXXXVII, CLXXXIX, CLXXXIII-CLXXXV, CLXXXVIII, CXCI, CCVIII, CCXI, CCXXV, CCXXVI, CCXXIX, CCXXXII, CCXXXIII, CCXXXIV, CCXXV, 3, 5, 7, 8, 17, 18, 30, 35, 40, 43, 44, 56, 88, 90, 106, 127, 129, 130, 132, 140, 148, 173, 176, 186, 188, 229, 234, 239, 244, 264, 273, 275, 279, 281, 282, 284, 290, 297, 305, 306, 311, 319, 323, 331, 335, 336, 339, 340, 350, 354, 380, 383, 384, 403, 414, 420, 421, 424, 425, 434, 437, 444, 448, 449, 452, 454, 457, 458, 466, 469, 470, 475, 479, 483, 490, 494, 498, 501, 505, 508, 509, 516, 517, 524, 564, 571, 578, 614, 615, 617, 618, 622, 636, 639, 640, 651, 654, 655, 659, 660, 663, 667, 669, 673, 676.

Alpulu, 98.

Amasya, 564.

Amerika Birləşik Dövlətləri, b.kz. ABD (U.S.A.)

Amman, CXXII, 237, 510.

Anadolı (Anatolia, Asia Minor), XII, XVI, XXXII, XXXVII, LIV, LXXII, XC, CXI, CXIII, XXXIX, CXLII, CXLIII, CLIV, CLVII, CLIX, CCXXXIII, 98, 115, 242, 11, 26, 32, 34, 35, 37, 49, 50, 71, 110, 111, 124, 151, 154, 176, 186, 196, 202, 203, 226, 288, 307, 309, 314, 321, 326, 368, 369, 371, 384-386, 479, 483, 484, 489, 564, 565, 571, 632, 653, 654, 656.

Ankara (Angora), IX, XI-XIX, XXI-XXXIII, XXXVI-XXXIX, XL-XLII, XLIV, XLV, L-LIII, LV, LVII, LIX, LX, LXII, LXVII, LXIX, LXXII, LXXIV, LXXVII, LXXVIII, LXXX, LXXXII, LXXXIV, LXXXVII, XCII, XCVII, XCVIII, CI-CVIII, CXVI, CXVIII-CXX, CXXVII, CXXIX, CXXX, CXXXVIII, CXL, CXLII-CXLV, CXLVII, CLII, CLV, CLXI, CLXIV-CLXVI, CLXXI, CLXXV, CLXXIX, CLXXX, CLXXXI, CLXXXIII, CLXXXIII, CXCI-CXCIII, CXCI, CC, CCIV, CCV, CCX, CCXI, CCXVIII, CCXIX, CCXXI, CCXXVI, CCXXVII, CCXXVIII, CCXXXI, CCXXXII, CCXXXV, CCXXXVI, 2, 6, 8-27, 29, 30, 33, 36, 37, 47, 48, 50, 52-54, 60-64, 66-69, 71, 73, 77-79, 81, 82, 85, 88, 90, 91, 93, 95, 97, 98, 101, 104, 105, 108, 113, 115, 119-123, 124, 128, 129, 131, 132, 134, 135, 139-146, 148, 149, 151-153, 156-

- 157, 159-164, 166, 169, 171, 172, 183, 186, 194, 195, 197, 200, 202, 207, 211, 213, 215, 217, 218, 223, 226-228, 234, 240, 245, 254, 256-258, 262, 263, 265, 269, 272, 274, 278, 284, 287, 291, 292, 295, 296, 300, 303, 306, 308-311, 314, 315, 317-319, 322, 324, 330-335, 337, 341, 346, 349, 351, 354, 355, 359, 361-363, 369, 371, 380, 382, 385, 386, 391, 394, 400, 401, 404, 405, 408, 410, 418, 419, 423, 424, 428, 430, 437, 442, 444, 445, 452-453, 457-459, 468, 469, 471-473, 479, 480, 486-489, 491-493, 498, 500, 505, 507, 510-512, 517, 518, 522, 526-529, 530, 532-534, 536, 538, 542, 546-548, 553, 555-558, 564, 566-568, 572, 575, 576, 578-580, 583-586, 592, 593, 595, 596, 598, 599, 610-612, 621, 623, 624, 626-629, 633, 635-638, 640-643, 650, 652, 654, 664, 665, 670-678.
- Antakya (Antioch)**, LV, CCXXVII, 131, 252, 253, 255, 279, 303, 412, 626-629.
- Antakya (Adalia)**, XXVIII, XLII, CXII, CLXXXII, 31, 168, 183, 197, 198, 316, 325, 326, 489, 658.
- Arnavutluk (Albania)**, XV, XXII, XXXVII, LXIX, CI, CXXXVI, CCVIII, CCXI, 3, 12, 87, 114, 126, 139, 275, 290-292, 301, 571, 578, 614, 635, 644.
- Arjantin (Argentina)**, XLIII, XCH, CLXXXIV, 106, 422, 527, 539.
- Arvin**, XXXII, CXLI, 314.
- Asa Minor**, bkz. *Anadolu*.
- Aşa**, XVII, XXV, LXXX, XCIX, CV, CXLVI, CCXXI, 34-36, 69, 130, 131, 218, 226, 641.
- Atina**, XII, XXII, LIV, LVII, LVIII, LXVIII, CI, CL, CLVI, CLVII, CCXXVI, CCXXXIX, CCXXXIV, 18, 20, 28, 29, 70, 139, 360, 364, 378, 383, 386, 398, 437, 453, 454, 508, 509, 510, 620, 624, 660.
- Avrupa (Europe)**, X, XV, XXIV, XXVII, XXXVI, XLV, XLVIII, LI, LVI, LVII, LXXIII, XCV, CVIII, CXX, CXXI, CXXXVI, CLVI, CLXXIV, CLXXXV, CCXXVI, CCXXXVII, CCXXXI, 17, 30, 34, 36, 37, 50, 69, 91, 119, 129, 130, 143, 181, 202, 206, 207, 226, 228, 237, 239, 277, 281, 282, 290, 300, 354, 381, 444, 449, 457, 501-504, 544, 563, 615, 620, 630, 640, 649.
- Avustralya (Australia)**, XXXIII, XXXV, LXXVIII, CXXXIV, CXXXV, CXXXVIII, CXGIV, GCXI, CCXIII, 64, 65, 67, 72, 172, 275, 284, 299, 531, 581, 585, 611.
- Avusturya (Austria)**, XXV, XXXVII, LI, LVI, LVII, LXIX, CI, CXX, CXXXVIII, CXXXVIII, CLXXXV, CCXXV, CCXXVI, 3, 12, 56, 90, 104, 126, 140, 173, 187, 229, 234, 261, 275, 282, 301, 331, 383, 444, 498, 501, 502, 504, 508, 615, 616, 619, 636, 640.
- Aşin**, CX, 55, 108, 183, 197, 319, 331.
- Azerbaycan**, 109.

B

- Bahar**, 320.
- Bagdat**, XVI, XXXVIII, CXXXIX, 10, 21, 308, 343, 344, 456, 471, 510.
- Bahrem**, XXXVI, CXXXVIII, 275, 300.
- Bakırköy**, 169.
- Baki**, LVII, CCXXX, 643.
- Bahkesu**, XII, LXXVI, 30, 48, 181, 391, 659.
- Balkan, Balkanlar**, X, XIII-XV, XVII, XIX, XXII, XXV, XXXIII, XXXIV, XXXVI, XXXVII, XLII, XLIII, XLIX, LIV, LVII, LVIII, LXVIII, LXXII, XCIII, XCIX, CI, CII, CIV, CV, CVI, CVIII, CXIII, CXXXIV, CXXXVI, CXXXVII, CXLI, CXLII, CL, CLIV, CLXVIII, CLXXI, CLXXXII, CCXXVI, CCXXXIX, CCXXXIV, 6, 13, 14, 20, 24, 87, 105, 128, 129, 130, 139, 141, 142, 149-151, 154, 159-161, 164-166, 170, 191, 202, 239, 255, 274, 277, 279, 287, 288, 290-292, 301, 306, 310, 313, 325, 353, 360, 361, 380, 399, 408, 412, 423, 424, 437, 447, 450, 453-456, 464, 467, 468, 470, 474, 476, 485, 486, 488, 489, 500, 502-503, 507, 508, 563, 613, 617, 619-624, 630, 631, 635, 639-644, 658, 660-662, 667.
- Bahuk**, 452.
- Bari**, 154.
- Barselona**, 59.
- Batum**, CCXXX, 643.
- Bayramic**, XXXIII.
- Beaver**, CCXV, 588, 589.
- Belçika (Belgium)**, XI, XXVI, XXXVII, LXIX, LXXV, CI, CX, CXI-CXIII, CXXXVIII, 3, 12, 30, 41, 44, 56, 101, 126, 140, 173, 186, 187, 200, 275, 501, 614, 635.
- Belgrad**, XIV, XXIII, XXXVI, XLIV, LVIII, LXXIII, CVII, CXXXVI, CXLIX, CL, CLXXXI, CCXXX, 29, 70, 113, 159, 165, 180, 291, 292, 353, 360, 361, 455, 476, 508, 510, 511, 621, 645.
- Bergama**, 659.
- Berlin**, XXV, LI, CII, CLXXV, 148, 239, 264, 283, 300, 331, 430, 437, 449, 455, 470, 473, 498, 5003, 528, 548, 615, 640, 654, 676.
- Berne**, 143, 678.
- Beyoğlu (Pera)**, XXXV, CXXXVII, 8, 52, 296.
- Beyrut**, XXIX, CXIV, 205, 634.
- Bingöl**, XXXIII, CXLI, 514.
- Bitlis**, XXXII, CXLI, 314, 563.
- Black Sea**, bkz. *Karadeniz*.
- Bled**, XXXVII, CXXXVII, 292.
- Blüchistan**, 343.
- Brezilya (Brazil)**, XXVII, 3.

Boğazköprü, 30

Boğazlar (Straits, Détroits, Bosphorus), X, XII, XVIII, XIX, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXIX, XLIII, XLV, LVI, LVII, LXVIII, LXXVI, LXXXVII, C, CIX, CXIII, CXX, CXXIII, CXXV, CXXVI, CXXXIV-CXXXVI, CXL, CXLII, CXLIII, CXLIV, CXLVI, CLXXXVII, CLXXX, CCXXV, CCXXVI, 5, 6, 8, 9, 18, 25, 26, 48, 89, 117, 132, 137, 142, 163, 179, 181, 202, 228-231, 233, 235-237, 243, 244, 247, 250-256, 260, 274, 276, 279-286, 297, 310-312, 322, 339-342, 390, 447, 452, 453, 472, 476, 487, 497, 506, 536, 568, 613, 617-619, 604.

Bolu, 186.

Bombas, CCXIV, CCXV, CCXIX, 586-590, 603, 604.
Borova, 184.

Bosphorus, bkz. Boğazlar.

Bozaniönü, 316

Bozcaada (Tenedos), 323.

Boztrepe, 365.

Brezilya (Brazil), XVI, XXVII, XXXVII, LVIII, LXX, CII, CXXXVIII, CCXXVIII, 3, 12, 13, 56, 126, 140, 275, 301, 331, 614, 635, 675.

Brüksel (Brussels), 71, 200, 201, 213, 635, .

Budapeşte (Budapest), 20, 151.

Bulgaristan (Bulgaria), XIII, XIV, CCXXXI, 3, 6, 7, 13, 14, 19, 29, 31, 56, 87, 90, 106, 109, 111, 112, 126, 129, 130, 132, 140-143, 150, 160, 173, 187, 188, 175, 279, 285, 290, 291, 301, 315, 325, 371, 407, 447, 453-458, 464, 467, 468, 470, 476, 480, 486, 498, 507, 571, 578, 614, 629-624, 635, 636, 648, 658, 660

Bulgarıdagi.

Bursa (Brussa), LXXIII, CLXXIV, 31, 95, 98, 162, 437, 438, 645.

Bükreş (Bucharest), XXXVII, CVI, CXXXVII, CXLI, 70, 109, 113, 140, 159, 160, 223, 292, 310, 325, 332, 453, 454, 457, 474, 499, 500, 578, 642, 677

C, Ç

Çadır, 177

Çadır, bkz. Kahire.

Çadıkova, 585.

Çanakkale (Gallipoli), X, XII, XLIV, LXVIII, XCVI, CCIX, CXXXIII, CXLI, CLIX, CLXXXVIII, 5, 6, 8, 9, 15, 18, 29, 51, 59, 80, 114, 117, 131, 133, 136, 137, 144, 152, 153, 156, 160, 166, 188, 191, 215, 224, 228, 260, 271, 273, 280, 292, 303, 304, 311, 334, 339, 376, 383, 385, 390, 439, 451, 456, 459, 461-463, 467, 469, 498, 500, 625-627, 629, 636, 639, 645

Çarşamba, 542.

Çanakkale (Dardanelles), I, XVI, XXXIII, XXXIV, XXXV, XLII, XLIII, LXXII, LXXVIII, LXXIX, LXXX, LXXXII, XC, XCV, CXXIII, CXXXIV, CXXXIV, CXXXVI, CXXXVIII, CXLIII, CLXXVII, CLXXII, CXCVI, CCXVII, CCXIX, CCXXXVI, 25, 72, 247, 322, 453, 487, 497, 674.

Çankaya, CCXI, CCXVIII, CCXXI, 64, 199, 570, 579, 606.

Çanlağı, 168.

Çanlağı, 482, 655.

Cekoslovakia (Czechoslovakia), XXVI, XXXIII, XXXVII, XLII, LI, LIV, LXX, LXXV, XCIII, CH, CXXXVIII, CXLII, CLXXXII, CCVIII, CCXXV, CCXXXIII, 3, 15, 44, 126, 144, 173, 275, 302, 314, 323, 483, 502, 504, 571.

Çeşme, CXII, 197.

Çin (China), XIII, XIX, XXVII, LVIII, C, CII, CCXXXVIII, CCXXXIX, 126, 131, 132, 143, 155, 188, 449, 614, 636, 641.

Çorlu, XVIII, LIV, CIX, CCXXXIV, 109, 179, 490, 609, 663.

D

Danimarka (Denmark), XXXVII, LXX, CXXXVIII, 3, 15, 56, 275, 302, 675

Dardanelles, bkz. Çanakkale.

Dedeoğlu, 486.

Delhi, bkz. Yeni Delhi.

Dersim, bkz. Tunceli.

Détroits, bkz. Boğazlar.

Dhulia, CCXIV, 587, 588.

Dicle (Tigris), 342

Diplomnu, 134, 154.

Divrik, 60, 326, 489.

Diyarbakır, XVII, XVIII, XXXII, XLII, CVI, CVII, CVIII, CLXV, CLXXXIII, 30, 31, 48, 168, 169, 314, 342, 343, 405, 461, 462, 488, 490, 658, 663.

Dobruca, 624.

Dodecanese, bkz. Onikisada.

Dolmabahçe, LXXXVI, CXXIV, CLVIII, CXCV, CCH, CCIX, CCXVI, 94, 158, 247, 248, 384, 551, 552, 575, 594, 601.

Darıyl, 487.

Dundupanar, 564.

E

Edirne (Adrianople), LIII, LIV, LVII, XCIV, CVI, CCXXXIII, CCXXXIV, 13, 109, 170, 322, 324, 326, 486, 489, 563, 622, 648, 654, 655, 659.

Ege Denizi, XII, XXV, LVI, CXII, CCXXIX, 34, 45, 178, 502, 615, 639, 667.

Egypt, bkz. Mısır.

Elarız (Elarız), 11, 25, 168, 314, 391, 487, 488, 657, 663.
 Elbasan, 289.
 England, bkz. İngiltere.
 Ereğli, XXXII, XXXVIII, CXLII, CXLIV, 31, 60, 130, 310, 316, 464.
 Erzurüm, 323, 619.
 Ergani, XXXII, CXLII, 6, 31, 32, 169, 181, 316.
 Erivan (Yerevan), LVII, CCXXX, 643.
 Ezinecan, XLII, LI, CLXXXII, 326, 365, 410, 488, 489, 650, 651, 658, 660.
 Ezzurum, XXXI, XXXII, LXXXIV, CXLII, 317, 326, 348, 391, 489, 654, 655, 658, 659, 678.
 Eskişehir, XVIII, XLII, XC, CVIII, CXXXII, CLXXXIII, 158, 172, 297, 369, 405, 458, 477, 481, 490, 492, 632, 663, 664.
 Estranya, XXVI, XXVII, XXXVII, CII, CIII, CXXXVIII, CCXI, CCXI, 56, 127, 145, 302, 498, 578, 675.
 Etiyopia, bkz. Habesistan.
 Etnesut, 405, 493.
 Europe, bkz. Avrupa.

F

Fethiye (Makri), XXVIII, CXII, 197.
 Fezapaşa, 30, 31, 168.
 Fannagusta, bkz. Magona.
 Fähr (Pharos), 360.
 Filistin (Palestine), XIX, XXX, XXXVI, XLIV, LVI, C, CXVI, CXXXVIII, CLXV, CLXXIX, CCXXVIII, 34, 50, 85, 131, 211, 213, 275, 299, 362, 403, 404, 430-432, 434, 447, 467, 613, 634.
 Filvos, 30, 31, 60, 168.
 Finlandiya (Finland), XXVI, LXX, CIII, CXXXVIII, CCVIII, 3, 16, 32, 56, 127, 146, 173, 188, 275, 303, 331, 498, 571.
 Florya, CXV, 207, 394.
 Foça, 69.
 Fransa (France), X-XIII, XV, XVII-XIX, XXV, XXX, XXXIV, XXXVI, XXXVIII, XXXIX, XLIII, XLV, LI, LIV-LVI, LXVIII, LXIX, LXX, LXXV, LXXXVII, XCIII, XCIX, CII, CX, CXI, CXVI, CXIX, CXXIV, CXXV, CXXXIV, CXXXV, CXXXVI, CXXXVIII, CLV, CLXIV, CLXXVII, CCVIII, CCXI, CCXXV, CCXXVIII, CCXXVIII, CCXXIX, CCXXX, CCXXXV, 3, 6, 7, 16, 17, 22, 26, 30, 40, 43, 44, 56, 65, 80, 87, 90, 119, 127, 129-131, 146, 147, 150, 155, 173, 181, 186, 212, 213, 239, 246, 249, 253, 255, 272, 275, 277, 279, 284, 290, 303, 305, 314, 327, 331, 353, 275, 383, 390, 412, 422, 448, 449, 458, 461-464, 468, 469, 498, 503, 505, 508, 571, 578, 579, 614, 615, 625, 627, 628, 630, 637-639, 641, 659, 675, 676, 678.

G

Gahyan Deresi, 306.
 Gaziantep, 301.
 Gelibolu (Gallipoli), XXXIII, XXXVIII, XCVII, XCVIII, CXXIV, CXLIH, CXLIV, CCXII, CCXIII, CCXXIII, 64-67, 72, 113, 120, 137, 246, 247, 278, 285, 296, 298, 299, 305, 322, 329, 536, 563, 583, 585, 586, 600, 610-612, 674.
 Gemlik, CLXXIV, 52, 437, 649.
 Geneva, bkz. Cenevre.
 Germany, bkz. Almanya.
 Godheo City, CCXV, 589, 590.
 Golden Horn, bkz. Haliç.
 Gökçeada (Imroz, Imbros), CXXIV, 247, 296, 323.
 Gök ök, XII, XVIII, LV, LXXV, CIX, CCXXXV, 45, 60, 177, 178, 494, 667, 668.
 Great Britain, bkz. İngiltere.
 Greece, bkz. Yunanistan.
 Gümüşhane, LXXXIV, 78, 659.
 Güney Afrika, CXCV, CCXII.
 Gürbulak (Gürcübulak), LXXXIV, 78.

H

Habesistan (Ethiopia, Abyssinia), XXXIII, CXX, CXXII, CXXXIV, CXXXVI, CXXXVIII, CXL, CCXXIX, 234, 236, 275, 278, 302, 303, 440, 623, 630, 641.
 Hakkari, CXLII, 21, 308, 314.
 Halep (Aleppo), 37, 459, 463, 513, 564, 625, 629.
 Haliç (Golden Horn), XLIII, LV, LXVII, CLXXIV, CCXXXV, 1, 2, 494, 667, 668.
 Hama, 213.
 Hamburg, 97.
 Hatay (Alexandretta, Sandjak), XXXI, XXXIV, XXXVIII, XLI-XLV, XLIX, LI, LII, LIV, LV, LVIII, CXXXIII, CXXXIV, CXXXVIII, CXXXIX, CLI, CLXII, CLXIV, CLXVII, CLXVIII, CLXXVII, CLXXVIII, CLIX, CLXXXII, CCVIII, CCXXV, CCXXVII, CCXXX, CCXXXIII, 412, 571, 615, 624, 628, 629.
 Haydarabad (Hyderabad), CCXVII, CCXX, 433, 553, 604, 605.
 Haydarpazarı, CCXIX 343, 550, 553, 593, 594, 598, 599, 600, 609.
 Hayfa, XXX, CXV, CXVI, 208, 209.
 Heybeli ada (Halki), 179.
 Hindistan (India), XXXVI, XLIV, CI, CXXXVIII, CLXXIX, CCXII, CCXIII, CCXXI, CCXXIV, 50, 126, 138, 188, 275, 299, 430, 447, 467, 582, 585-590, 603, 604, 606, 607, 609, 611, 612, 619, 664.

Hollanda (Netherlands), XXVI, XXXVIII, XLIII, LXXII, CV, CXI, CXL, CLXXXIV, 3, 23, 57, 127, 157, 173, 275, 310, 332

Homs, 213.

Hoshangpur, CCXXII, 607, 608, 609.

Hungary, bkz. Macaristan.

I, İ

İçde, LXXXIV, 78.

İrak (Iraq), XIII, XVI, XIX, XXIV, XXXI, XXXIV, XXXVIII, XLIII, XLV, LVIII, LXVIII, LXXI, LXXXVI, XCIII, C, CIV, CV, CXXIII, CXXXIV, CXXXVII, CXXXIX, CXLVII, CL, CLV, CLXXXVIII, CLXXX, CCVIII, CCXXIX, 3, 21, 37, 57, 109, 127, 152, 188, 241, 275, 279, 292, 300, 307, 308, 342, 343, 362, 403, 430, 431, 435, 448, 479, 456, 471, 484, 488, 505, 506, 571, 614, 641, 651, 658.

İslahye, 487.

İsparta, XLII, CLXXXII, 316, 326, 489, 654, 658.

İsuli Kaya, bkz. Yazlı Kaya.

İğneada, 619.

İmraklı Adası, 329.

İmroz, bkz. Gökçeada.

İndia, bkz. Hindistan.

İngiltere (Great Britain, England, United Kingdom), XI-XIII, XVII-XXII, XXIX-XXXI, XXXIII-XXXVI, XL, XLIII, XLIV, XLVI, XLVIII, I-LVI, LVIII, LIX, LXIII, LXVIII, LIX, LXXV-LXXVIII, LXXX, LXXXII, LXXXIII, LXXXV, LXXXVI, XC, XCI, XCIII, XCVI, XCIX, C, CI, CVIII, CIX, CXI, CXIII, CXVII, CXXII-CXXIV, CXXVI-CXXIX, CXXXII-CXXXVII, CXL, CXLV, CXLVI, CXLVII, CXLVIII, CL, CLII, CLVII, CLVIII, CLXIII, CLXIV, CLXVIII, CLXIX, CLXX, CLXXI, CLXXII, CLXXV, CLXXVI, CLXXVIII, CLXXIX, CLXXXIV, CLXXXV, CLXXXVI, CLXXXVIII, CXCI, CXCH, CXCVI, CC, CCIV-CCVI, CCXI, CCXVIII, CCXXI, CCXXV, CCXXVI, CCXXVII, CCXXIX, CCXXXII, CCXXXIV, CCXXXV, CCXXXVI, 3, 7-11, 26, 38, 39, 41-44, 46, 53, 56, 71, 74, 75, 80, 84-87, 90, 98, 100, 102, 107, 103, 117, 126, 128-136, 138, 150, 151, 154, 155, 159, 170, 173-177, 181, 184-186, 190, 215, 231, 238, 240, 244, 245, 265, 272, 273, 275-278, 281, 283, 285, 287, 290, 293-295, 297, 300, 304-306, 308, 309, 312, 314, 318, 327, 329, 330, 331, 335, 340, 341, 343, 350, 351, 356, 383, 384, 390, 396, 399, 401, 413, 415, 416, 418, 419, 420-423, 425, 426, 432, 440-444, 447, 450, 461, 465-468, 471, 472, 474, 475, 480, 482, 490-492, 500-504, 506, 508, 516, 523, 537, 543, 544, 557, 558, 578, 579, 592,

598, 613, 615-617, 620, 622-625, 629-633, 636, 640, 651, 655, 657, 658, 662, 663, 667, 680, 671-673, 678.

İran, 605.

İran (Persia), XIII, XVI-XX, XXIV, XXXIII, XXXVII, XXXVIII, XLIII, XLV, LVIII, LXVIII, LXXII, LXXXII-LXXXVI, XCIII, XCV, XCIX, CI, CIV, CV, CXIII, CXXIV, CXXXVII, CXXXIX, CLXIII, CLXV, CLXVI, CLXXVIII, CLXXX, CCVIII, CXCI, CXXXIX, 3, 7, 10, 23, 37, 57, 73, 77, 79, 81-83, 86, 90, 100, 106, 111, 112, 119, 127, 129-131, 133, 134, 152, 153, 157, 158, 180, 189, 335, 143, 403, 506.

İrlanda (Irish Free State), XXXVI, CXXXVIII, CXCI, CCXI, 275, 278, 299, 331.

İskenderiye (Alexandria), LXXXIX, 16, 97.

İskenderun (Alexandretta), 131, 251-253, 255, 273, 277, 279, 280, 303, 304, 306, 330, 390, 395, 399, 412, 447, 450, 452, 458, 461, 464, 468, 469, 487, 498, 613, 617, 624, 628, 629, 637, 641, 654, 659.

İspanya (Spain), XI, XXVI, XXXVIII, XLIX, LII, LVII, LVIII, LXXII, LXXV, CVI, CXLI, CLXVIII, CLXXX, CCXXVI, CCXXX, CXXXII, 4, 7, 26, 27, 28, 40, 58, 127, 131, 159, 162, 173, 190, 275, 313, 332, 448, 449, 475, 500, 614, 623, 643, 652, 678.

İstanbul, (Constantinople), XI-XIV, XVII, XVIII, XXIII-XXIX, XXXII-XXXV, XXXVII, XXXVIII, XLII, I, LI, LII, LIII, LV, LVI, LVIII, LX, LXIX, LXX, LXXXII, LXXXIV, LXXXVI, LXXXVII, LXXXVIII, LXXXI, LXXXIV, LXXXVII, XC, XCI, CH, CHE, CV, CXII, CXXIV, CXXXII, CXXXIV, CXXXVI, CXXXIX, CXLI, CXLIH, CXLIV, CLI, CLII, CLVI, CLXVI, CLXXXII-CLXXXIV, CLXXXVI, CXCH-CXCVII, CXCI, CC, CCH, CCX, CCXVII, CCXXVI-CCXXX, CCXXXII, CCXXXV, CCXXXVI, 11-14, 16-19, 25, 27-29, 32, 35-37, 45, 46, 49, 52-55, 61, 63, 71, 72, 78, 79, 90, 91, 97, 100, 101, 104, 118, 119, 135, 141, 143, 144, 147, 148, 150, 156, 158, 162-164, 167, 168, 170, 171, 178, 182-185, 194, 197, 204, 207-209, 211, 215, 235, 319, 366, 367, 432, 466, 564, 652.

İsvet (Sweden), XII, XXVI, XXXVIII, LXXII, LXXVI, CVI, CXL, CCVIII, 4, 27, 127, 131, 162, 173, 190, 275, 313, 333, 500, 571, 678.

İsviçre (Switzerland), 26, LXXII, CVI, CLXXI, 4, 27, 41, 58, 127, 162, 173, 190, 333, 383, 384, 678.

İtalya, XI-XIII, XV, XVI, XXVII, XIX, XX, XXII, XXIII, XXV, XXXI, XXXIII-XXXVI, XLIII, XLV, LVII, LXIX, LXXI, LXXV, LXXXI,

LXXXV, LXXXVI, XCIII, XCIX, CI, CII, CV, CXI, CXX, CXXI, CXXXIV, CXXV, CXXXVI, CXXXIX, CXL, CXLIII, CXLIX, CLXV, CLXXVI, CLXXVII, CLXXX, CCXI, CCXXV, CCXXVI, CCXXIX, 3, 5, 21, 26, 57, 106, 127, 131, 139, 153, 155, 173, 186, 188, 189, 234, 244, 275, 284, 290, 308, 332, 448, 449, 454, 472, 473, 475, 486, 495, 499, 505, 578, 614, 623, 641, 676, 677.

Izmir (Smyrna), XVI, XVIII, XXIV, XXV, XXXVIII-XLII, LVII, LXXII, LXXVII, LXXXIV, CIII, CV, CIX, CX, CXLIII, CXLIV, CLXI, CLXXXII, CLXXXVIII, CCXXX, CCXXXV, 6, 25, 42, 48, 49, 53, 55, 69, 77, 79, 147, 148, 154, 156, 158, 162, 163, 168, 170, 178, 180, 182-185, 197, 211, 288, 318, 319, 326, 328, 329, 369, 406, 496, 564, 567, 632, 642, 643, 649, 663-665, 667, 673.

Izmit, LIV, CXCIV, CCII-CCIV, CCX, CCXVIII, CCXXXIII, 60, 169, 177, 178, 482, 552, 553, 555, 576, 595, 655, 656, 666, 668, 670.

Japonya (Japan), XVI, XIX, XXVI, XXXIV, XXXVIII, XLV, LV, LVIII, LXXI, XCIII, C, CV, CXXXV, CXL, CL, CLXXX, CCVIII, CCXXIX, 3, 5, 7, 22, 23, 26, 40, 57, 106, 127, 131, 155, 156, 173, 189, 229, 230, 275, 282-284, 310, 332, 357, 358, 448, 449, 452, 473, 499, 571, 614, 636, 641, 669, 677.

Jerusalem, bkz. Kudüs.

K

Kabil, XIII, LXIX, 635.

Kadıköy, CLXXXIV, 649.

Kafkasya, 371, 674.

Kahire (Cairo), XVI, XLVI, LVIII, LXX, CLXIII, CCXXVIII, 15, 145, 396, 413, 415, 624, 636, 675.

Kanada (Cabada), XLVI, LIII, CLV, XLVI, CXCIV, CCXI, CCXXXII, 275, 298, 375, 431, 531, 581, 613, 633, 652.

Karabük, XXXI, XXXII, XXXV, XLIV, LIII, LVI, CXXXIV, CXXXVII, CXLII, CXLVIII, CCXXVII, CCXXXII, 350, 351, 410, 441, 464, 465, 479, 631, 632, 651, 665.

Karacı (Karachu), CCXX, 605, 694.

Karadeniz (Black Sea), XXV, XXXIV, XXXVI, XLIII, XLIX, LVI, CIII, CXXXV, CXL, CLIX, CLXVIII, CLXXVII, CLXXVIII, CXCI, CCXXIX, 148, 155, 236, 285, 305, 311, 312, 322, 327, 340-342, 354, 410, 412, 447, 452, 455, 457, 464, 502, 593, 526, 578, 615, 620, 639, 651, 667, 670.

Karakuyu, 316.

Kars, LVII, LXXXIV, CCXXX, 48, 78, 482, 643, 655.

Kasaba (Turgutlu), 182.

Kastamonu, 391.

Kasur, CCXXI, 607.

Kayseri, XII, XVII, XXXIII, XLII, LXXVI, CVII, CXLVIII, CLXXXIII, 30, 31, 49, 64, 95, 130, 169, 326, 350, 351, 391, 464, 482, 487, 491, 492, 566, 654, 660.

Keçiburultu, 97.

Kent,

Khanewal, CCXXII, 607, 609.

Khushab, CCXXII, 607, 608.

Kıbrıs (Cyprus), XXII, LVI, CI, CCXVIII, 111, 126, 138, 185, 434, 613, 634.

Kırıkkale, LXXVI, 48, 109, 482, 483.

Kırklareli, XCIV, 95, 482, 483, 487, 653, 655.

Kilit Bahir (Kilis), 247, 329, 497.

Kocaeli, 391.

Kokluca, 184.

Konya, X, LXXIV, CXXXII, CXXXIII, CXLVIII, 32, 37, 64, 95, 172, 195, 369, 391, 482.

Köstençe (Constanza), 109, 111, 112, 495.

Kudüs (Jerusalem), XLIV, CLXXIX, 213, 299, 363, 467.

Kuşadası (Scala Nova), 69.

Kütahya, LIV, CCXXXIV, 30, 663.

L

Lahey (The Hague), 51, 59.

Lausanne, bkz. Lozan.

Leninakan (Gümri), LVII, CXXX, CCXXX, 643.

Leros Adası,

Letonya (Latvia), 578, 677.

Litvanya, XCIII, 571.

Lizbon, 334.

Locarno, CXX, 14, 131, 229, 282, 311.

Londra (London), IX, X, XII-XV, XIX-XXII, XXVII-XXXI, XXXV, XXXIX, XL, XLI, XLIV, XLVI-XLVIII, L, LV, LIX, LXIII, LXVIII, LXXI, LXXXI, LXXXII, LXXXV, C, CXX, CXXXVII, CXXXVIII, CLI, CLV, CLXIII, CLXVIII, CLXX, CLXXI, CLXXIII, CLXXIV, CLXXIX, CXCIV, CXCIV, CC, CCV, CCXIX, CCXXXIV, 5-7, 9, 10, 16, 19, 22, 53, 59, 62, 63, 68-71, 74, 80, 85, 90, 91, 93, 98, 99, 106, 128, 131, 132, 134, 135, 157, 191, 203, 208, 223, 228, 232, 239, 240, 248, 250, 261, 262, 271, 278, 281-284, 286-289, 294, 297, 300, 302, 312, 317, 327, 331, 359, 361, 363, 380, 397, 401, 415, 417, 423, 424, 427, 431, 439, 451, 452, 458, 466, 473, 482, 496, 505, 512, 532, 534, 535, 538, 545, 546, 556, 558, 565, 580, 582, 585, 586, 590, 591.

593, 600, 603, 606, 610, 611, 623, 630, 631, 634, 651, 664, 665, 669, 671, 678.
 Lozan (Lausanne). XXXIV, LVII, CXXXIV, CCXXV, CCXXVI, CCXXIX, 5, 16, 26, 52, 54, 105, 138, 163, 185, 210, 280, 323, 329, 342, 396, 418, 419, 431, 434, 467, 473, 485, 513, 514, 516, 565, 619, 622, 628, 648.
 Lübnan (Lebanon). CCVIII, 303.
 Lüleburgaz. XXXIII, XLII, CXLIII, CLXXXIII, CXLIII, 489, 659.
 Lyallpu. CCXXI, 607, 608.

M

Macaristan (Hungary). XV, XXV, LXXI, LXXXVI, XCIII, CIV, CXXXIX, 5, 6, 8, 20, 57, 87, 106, 127, 129, 151, 154, 173, 188, 275, 290, 307, 314, 363, 383, 455, 499.
 Mačka. 366.
 Madrid. XXVI, CVI, CXIX, 23, 157, 223, 332, 335, 300.
 Magosa (Famagusta). LVI, CCXXXVIII, 634.
 Makedonya. XXIII, CII, 71, 142, 640.
 Maku. 24, 78.
 Malarya. XLII, LXI, CLXI, CLXXXII, CXCVIII, CXCI, 18, 60, 168, 326, 391, 488, 489, 526, 541.
 Malta. XXXIII, XXXV, XXXVII, LXXXI, CXXX, CXXXII, CXXXIV, CXXXVII, CXXXIX, CXLII-CXLV, CXLVI, CXLVIII, 71, 184, 262, 264-266, 268-271, 278, 293, 296, 306, 318, 320, 321, 336, 344, 349, 342, 550, 591, 592, 599.
 Manastır (Monastir). 502.
 Mancukuo (Manchukuo). 127, 156.
 Mançurya (Manchuria). 156.
 Manisa. 69, 111.
 Mardin. 391, 488.
 Marmara. 320, 323, 382, 476, 619, 666.
 Marmaris. XXVIII, CXII, 197.
 Marsilya (Marseilles). XCI, 147.
 Meike. 164.
 Meksika (Mexico). XVI, XXVI, LXXII, XCIII, CV, 3, 23, 127, 157.
 Men (Castellorizo). LXXI, CIII, 22.
 Menemen. 69.
 Meriç. (Mazıra) Nehri. 659.
 Mersin. LII, CCXXX, 31, 197, 315, 320, 466, 487, 645.
 Mezopotamya. 435.
 Mısır (Egypt). XIII, XVI, XXIV, XXXVII, XLV, LVIII, LXIX, LXX, XCI, XCIII, CII, CXXXVIII, CLXXXIX, CCI, CCVIII, CCXXVI, CCXXVIII, 3, 9, 15, 16, 34, 74, 101, 106, 126, 144, 145, 275, 288, 302, 396, 418, 430, 431, 440,

447, 468, 498, 507, 547, 562, 563, 571, 578, 614, 624, 636, 637, 675.
 Milano. 452, 472.
 Moda. 248, 382.
 Montreal. 431.
 Montreux. XXXI, XXXIII-XXXVI, XXXVIII, XXXIX, XLIII, XLV, LVI, LVII, CXXV, CXXVIII, CXXX, CXXXIV-CXXXVII, CXL, CXLIII, CXLIV, CXLVI, CLXXXVII, CLXXX, CXCVI, CCXXV, CCXXVI, CCXXIX, 244, 250, 252, 254, 255, 259, 260, 265, 266, 272, 276, 279, 280, 284, 286, 293, 311, 312, 322, 329, 339, 340, 342, 355, 432, 473, 506, 535, 568, 617-619, 623, 641.
 Moskova. XXIV, XXXVI, XLIV, XLIX, CVI, CXLIX, CLIV, CLXII, CLXIV, CLVIII, CLXXX, CCI, CCV, CCXVII, 18, 48, 124, 136, 154, 156, 161, 187, 264, 311, 341, 372, 394, 400-402, 413, 457, 458, 474, 475, 516, 558, 643, 670, 674.
 Mudanya. 52.
 Muğla. 210, 212, 391.
 Muratlı. XLII, CLXXXII, 489, 619.
 Musul (Mosul). XIII, LXIX, 342, 431.
 Mürşite (Merfite). 317.

N

Nankıng. 143, 144.
 Nasik. CCXIV, 587, 588.
 Nazilli. CIX, 326, 387.
 Netherlands. Bkz. Hollanda.
 Neuilly. XXIII, LVII, CII, CCXXVI, 141, 620, 622, 623, 658.
 New Delhi. bkz. Yeni Delhi.
 Nice (Nis). XLVII, 414, 433, 648.
 Nigde. 64, 194.
 Nil. 236.
 Nis. 142.
 Norveç (Norway). XXVI, XXXVIII, LXXII, CV, CXL, CCVII, CCXVIII, 3, 23, 57, 127, 157, 173, 189, 275, 310, 332, 598.
 Nusaybin. 410.
 Nyon. CLIX, CIX, CLXII, 377, 378, 385, 389, 394, 644, 666.

O

Odesa. CCXXX, 161, 495, 643.
 Ohri. LXXXI, 71.
 Onikiada (Dodecanese). XXV, XXXIII, CV, CXLIII, 129, 137, 154, 229, 282, 288, 309, 325, 641, 658.
 Ottawa. II, 41.

P

Palestine, bkz. Filistin.

Pasoa, XV, XXXIV, LXX, LXXXI, XCVIII, CXIX, CXX, CXXXVI, 7, 10, 16, 17, 50, 51, 59, 70, 71, 103, 124, 146, 147, 150, 200, 213, 224, 225, 228, 230, 273, 279, 283, 286, 301, 303, 305, 332, 340, 418, 431, 439, 461, 462, 498, 542, 547, 625, 638, 676.

Pencap (Punjab), CCXII, CCXXI, CCXXII, CCXXIV, 582, 583, 607, 609, 612.

Pera, bkz. Beyoğlu.

Persia, bkz. İran.

Plowdy, bkz. Filibe.

Pire (Piræus), XXXIII, CXLII, 318, 320.

Polonya, 47, 50.

Polonya (Poland), XXVI, XXXIII, XXXVIII, XLII, LIV, LXXII, LXXXVI, CV, CXL, CXLIII, CLXV, CLXXXIII, CCVIII, CCXXXIII, 3, 24, 37, 88, 127, 159, 189, 246, 275, 297, 310, 332, 363, 425, 490, 499, 571, 677.

Portekiz (Portugal), CVI, 127, 159, 246.

R

Rasat Tepe, CCXXI, 600.

Rawalpindi, CCXXII, CCXXXIII, 607, 609.

Razgrad, XIV, LXX, 13.

Residive, 670.

Rhineland, 228, 229, 281.

Rio de Janeiro, LVIII, CCXXVIII, 334, 635.

Rize, 294.

Rodosto, bkz. Tekirdağ.

Roma (Rome), XV, LI, LXXI, CCXXV, 17, 21, 22, 28, 68, 87, 154, 165, 310, 472, 475, 503, 615, 648.

Romanya (Roumania), XII-XVI, XXIII, XXXII, XXXVII, XLI, XLIII, XLIV, LI, LV, LVIII, LXVIII, LXXXVI, XCIII, XCIV, CV, CXXXV, CXL, CXLI-CLXVII, CLXIII, CLXXVIII, CLXXX, CLXXXI, CXCI, CCVIII, CCXI, CCXXIX, CCXXX, CCXXXI-CCXXXV, 3, 7, 24, 25, 29, 31, 58, 87, 106, 109, 111-113, 127, 129, 133, 141, 151, 159-161, 166, 173, 189, 191, 275, 284, 290, 291, 310, 314, 315, 332, 343, 354, 383, 397, 415, 448, 456, 457, 458, 474, 480, 484, 499, 505, 525, 571, 578, 579, 614, 619, 620, 623, 642, 644, 645, 648, 660, 677.

S, Ş

Safranbula, 317.

Saint-Germain.

Sakarya, 369, 564.

Samos, bkz. Sisam.

Samsun, 30, 31, 78, 157, 566.

Samoa, 164.

San Salvador, XCIII, 106.

Saray Burnu (Serraglio Point), CCX, 575, 576, 594, 601, 602.

Seddülbahir, 247, 329.

Seferhisar, 69.

Selanik (Salonica), LIV, CLVII, CCXXVI, 19, 71, 562, 563, 622, 635, 642, 654, 658, 659.

Sheikhpura, CCXXIV, 612.

Şişli, 69.

Sidney (Sydney), XXXIII, CCXXXIII, 583, 586, 610, 612.

Sirt, 96.

Silifke, XXVIII, CXII, 194, 197.

Sind Eyaleti, CCXX, 605.

Sinop, 310, 317.

Sisam (Samos), XXII, C, 134, 135.

Sivas, XLII, CLXXXII, 30, 60, 168, 169, 192, 202, 310, 326, 488, 489, 564, 566, 658.

Smayra, bkz. İzmir.

Sofya, XII, XIV, XXIII, XLIV, LXVIII, LXXII, LXXXI, CII, CLXXIX, CLXXV, CLXXXV, 13, 14, 24, 70, 109, 140, 141, 223, 291, 360, 361, 364, 454, 456, 458, 468, 507, 565, 621, 622.

Soğuk Su, 365-367.

Sovyetler Birliği (Russia, Soviet Union, U.S.S.R.),

X, XIII, XVI, XXIV, XXXIII, XXXIV,

XXXVI, XLIII, LVII, LVIII, LXVIII, LXXII, CVI, CXXXV, CXL, CL, CLXXVIII, CCXI, CCXXX, 3, 7, 10, 25, 58, 127, 131, 160, 161, 189, 275, 284, 311, 332, 448, 474, 499, 517, 614, 642, 677.

Spain, bkz. İspanya.

Straits, bkz. Boğazlar.

Sudan, 236, 440.

Subet-Darbar, CCXII, CCXIII, 582, 585.

Surat, CCXIX, 603, 604.

Suriye (Syria), X, XXIX, XXX, XXXVIII, XLIV, LIV, LVI, LXXIII, LXXXVI, C, CXIV,

CXVI, CXXXIX, CXLVII, CLXII, CLXXVIII, CCVIII, CCXXVIII, CCXXXIII, 16, 34, 37, 58, 87, 109, 111, 131, 162, 190, 205, 210-213, 227, 303, 304, 333, 342, 361, 431, 434, 458-461, 469, 487, 563, 564, 625, 629, 638, 645, 678.

Suudi Arabistan, XCIII, CCVIII, 106, 510, 571.

Susla, 247.

Suveş (Suez), CLXXV, 155, 341, 440, 441.

Sweden, bkz. İsveç.

Switzerland, bkz. İsviçre.

Şam (Damascus), 562.

Şili, CXIX.

T

Tahran (Teheran), XXIV, XXXVII, CV, CXXXIX, 79, 83, 86, 187, 408, 456, 471, 510.

Tekirdağ (Rodosto), XV, XLII, LXXI, XCIV, CLXXII, CLXXXII, 109, 195, 391.

The Hague, bkz. Lahey.

Tiflis, CCXXX, 643.

Tire, 639.

Tokat, 660.

Traşibus, 563.

Traşion (Trebizond), LXXXIV, CLII, 78, 79, 157, 158, 314, 326, 365-367, 391, 471, 499, 639.

Trakya (Thrace), XVII, XIX, XXII, XXXIII, LIH, LIV, LVII, XC, XCIV, C, CH, CVIII, CIX, CXLII, CXLIII, CCXXV, CCXXXIII, 14, 109, 111, 141-143, 170, 179, 321, 324, 325, 360, 411, 468, 470, 481, 483, 484, 486, 489-491, 620, 648, 664, 665, 667, 669, 663.

Transjordan, bkz. Ürdün.

Truva (Troy), 17, 384.

Tunceli (Dersim), XXXI, XXXII, XLJ, XLII, XLVIII, LIJ, LIV, CXLII, CLXI, CLXXXI, CLXXXII, CCXXXI, CCXXXIV, 220, 314, 409, 478, 484, 487, 488, 647, 654, 656, 657, 660, 661, 662.

Tunus (Tunisia, Tunis), CCI, 542, 547.

Türkiye (Turkey), IX-XLVIII, I, LI, LII, LJV-LIX, LXIII, LXVII-LXXVII, LXXIX, LXXXI-LXXXIII, LXXXV-LXXXVIII, XCI-CH, CV-CCXIV, CCXXVII-CXLIX, CLII, CLIV-CLIX, CLXI-CLXVI, CLXVIII-CLXXXII, CLXXXIV, CLXXXVI-CLXXXIX, CXC, CXCI, CXCV, CXCVI, CXCVII, CXCI, CCI, CCH, CCV, CCIX, CCXIV-CCXVII, CCXX-CCXXXIII, CCXXXV, 1-3, 5-28, 30-33, 36, 37, 39-44, 46-54, 59, 61, 62, 64, 66, 67, 69, 70-72, 74-78, 80-94, 98, 99, 101, 102, 104, 105, 107-109, 111, 112, 115, 118, 119, 121, 122, 124, 126, 128-133, 136-167, 169-177, 180-182, 184-187, 190, 191, 196, 197, 200, 202, 204-209, 210, 212, 213, 215, 216, 223-227, 229-231, 233, 234, 236-244, 246-252, 254-256, 258, 261-267, 271-274, 276-289, 291-320, 324-327, 331-336, 338, 340-343, 350-358, 361, 363, 367, 369, 370, 372, 373, 375-378, 380, 383-387, 390, 392, 394, 396, 400, 402-413, 417-426, 428-431, 433, 434, 436, 437, 439-445, 447-459, 461-477, 479, 480, 482-487, 490-492, 494, 496, 498, 501-505, 507-510, 512, 513, 516, 517, 519, 521, 523, 524, 530, 534, 537-539, 541, 543, 545-547, 556, 558, 561-572, 574, 578, 580, 584, 587, 589, 591, 592, 627-644, 646-653, 655-659, 661-663, 665, 667, 669, 671-676, 678-680.

U, Ü

Ukrayna (Ukraine), 161.

Uludağ, 30, 31.

Uman, XXX, 208, 209.

United Kingdom, bkz. İngiltere.

United States of America, bkz. ABD.

Urfa, XXIX, CXV, CXVI, 209, 210, 211, 227.

Uruguay, XVI, LXXXIII, 4, 28, 58.

Ürdün (Transjordan), XXXI, XXXVI, CXVIII, CXXI, CXXII, CXXXVIII, CLJ, CCVIII, 50, 213, 214, 216, 237, 275, 299, 300, 361-364, 379, 571, 634.

V

Van, I, LI, LII, CCXXII, CCXXXII, 23, 317, 410, 429-512, 652, 658.

Varna, 17, 45.

Varşova (Warsaw), 159, 642, 648, 677.

Vaşington (Washington), XXVI, LVIII, LXXXI, CV, CCXXVIII, 25, 59, 70, 157, 373, 374, 635.

Viyana (Vienna), 8, 12, 269, 296, 444.

Voronyov (Voroshilov), 161.

Y, Z

Yemen, CVI, 127, 164, 571.

Yeni Delhi (Delhi, New Delhi), CCXII, CCXIV, CCXV, CCXVI, CCXIX, CCXX, CCXXXIV, 343, 466, 582, 586, 588, 590, 591, 604.

Yeni Zelanda, CXCI, CCXI, CCXXXIII, 531, 581.

Yedigöller, CCXVII, CCXXVI, 52, 619.

Yıldız, LIV, XCI, CCXXXIII, 550, 562, 657, 664, 669, 679.

Yugoslavya, XIII, XIV, XVI, XXIII, XXXVII, XLIV, LXVIII, LXXIII, LXXVI, XCIII, XCIV, CVI, CVII, CXXXV, CXXXVI, CXLJ, CXLIX, CLXXX, CXCI, CCVIII, CCXI, 4, 6, 28, 29-58, 86, 106, 109, 111, 127, 131, 133, 141, 151, 160, 164, 165, 166, 190, 239, 253, 255, 275, 289, 291, 309, 313, 314, 333, 383, 448, 453, 455, 470, 476, 484, 488, 495, 500, 505, 508, 571, 578, 579, 614, 621, 641, 665, 678.

Yunanistan (Greece), XII, XIII, XIV, XVI, XVII, XVIII, XXII-XXIV, XXXVI, XXXVII, XLII, XLV, LVIII, LXVIII, LXXI, LXXXVI, XCIII, CI, CH, CIV, CVII, CIX, CXXXV, CXXXVI, CXXXIX, CXLIX, CLXXXVI, CLXXXIX, CLXXX, CLXXXII, CCVIII, CCXI, CCXXXIX, 3, 6, 7, 10, 18-20, 31, 57, 87, 118, 127, 129, 131, 133, 137, 141, 142, 149-151, 167, 173, 188, 191, 275, 284, 289-291, 306, 309, 325, 331, 353, 383-407, 444, 448, 455, 470, 484, 486, 498, 505, 507, 508, 509, 563, 571, 578, 579, 614, 620, 623, 639, 640, 659, 667, 676.

Zagana, 367.

Zonguldak, 318.

Zürich, 163.

TIPKI BASIMLAR

Reference	PUBLIC RELATIONS OFFICE
5021/19041	No. 70
CONFIDENTIAL - NOT TO BE DISCLOSED EXCEPT BY AUTHORITY	

Registry No. E. 4965/2

E4965

Enter 6.30
P.O. 280

A.R.R.:

✓

14 August, 1936

Despatched

M.

Draft
Sir P. Loraine,
Constantinople.

Transmit

Telegram.

No. 11. 000
Copy K

Copies
NO DISTRIBUTION

(45 copies to Constantinople)

21st
Aug 1936

Report has reached H.M.G. from a source whose reliability cannot be guaranteed, but who may be well informed that a group of Turkish and Kurdish terrorists sailed from Beirut on July 30, with the intention of making an attempt on the life of the President of Turkey.

Unless you see objection, please communicate this information to the Turkish Government in whatever manner you think best. In doing so you should explain that H.M.G. can of course accept no responsibility for the ~~transmission~~ ^{which has been made} of the report, but ~~that they~~ ^{that they} feel it their duty to pass on at once to the Turkish Government.

TIPKI BASIM I

İngiltere Dışişleri Bakan'ı Hoare'dan Büyükelçi P. Loraine'ye Tel. Atıktürk'e Suikast yapmak için bir grup terörist Beyrut'tan hareket etmiştir. Türk Hükümeti'ne haber vermez. (Belge 70'in Takribatı)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
LONDRA BÜYÜK ELÇİLİĞİ

391

1. 775
100

TÜRKİYE BÜYÜK ELÇİSİ, BÜYÜK BRİTANYA HAKİMİNE
MAZİNİ HAKEZETLERİNE DERİN SAYGILARINI BUNAN VE HÜKUMET-
TİNDEN ALGICI TALİMAT ÜZERİNE AÇISIDA YAZILI MÜBÜRATİ
ARZI İLE ŞEREF KASANIN I

MÜHÜR BRİTANYA BÜYÜK ELÇİSİ, 15 AĞUSTOS 1955
TARİHİNDE İSTANBULDA, TÜRKİYE DİPLOMATİK HAKİMİNE TAYYİ
ETTİĞİ AIN MÜBÜRAT İLE KURU, (KURU VE EDİMLERDEN KUR-
NENKUR BİN TEŞKİLATI MENBESİ BİN TACİM ÇENİRLERİN TÜRKİYE
BİTİ) CUMHURİYA BULGARSİ HAKİMİNE İZERE TÜRKİYEYE MÜTEVE-
LİKEN HAKİMİTİ ETTİRLERİ (İSTİHAK BİTİRLERİNİ BİTİRLER İNHA
ETMEK) ÜZERİNE TÜRKİYE CUMHURİYETİ HAKİMİTİ BİTİRLERİ
LİTİHAK BİTİRLERİNİ TAYYİ KAPILMISIDUR VE KURU ETTİ-
TİĞİ BAZI MÜHÜR (İZERE ÜZERİNE YÖNÜVEREK BAZI ÇENİRLERİ
YAKALANMIŞDIR.

TEŞKİLATIYININ İSTİHAKIYININ VE YAKALANANLARIN
İPACELERİNE KURU BULGARSİ TEŞKİLATINI (İZERE EDİMLERDEN
ÇENİRLERİ, HAKİMİTİ İZERE KURU) VE HAKİMİTİ TAYYİ
KURU'DA BULUNMAKADIR.

BUNLARIN HAKİMİTİ BİTİRLERİNİN BİTİRLERİNİN
BİTİRLERİNİN BİTİRLERİNİN BİTİRLERİNİN BİTİRLERİNİN

BÜYÜK BRİTANYA HAKİMİTİ, (BİTİRLERİNİN) VE HAKİMİTİ-
LERİ İZERE KURU BİTİRLERİNİN BİTİRLERİNİN BİTİRLERİNİN
HAKİMİTİ TAYYİ KURU BİTİRLERİNİN BİTİRLERİNİN BİTİRLERİNİN
HAKİMİTİ TAYYİ KURU BİTİRLERİNİN BİTİRLERİNİN BİTİRLERİNİN

BÜYÜK BRİTANYA HAKİMİTİ HAKİMİTİ

SİN SİNİEL HAKİMİTİ HAKİMİTİ,

(LONDRA)

TIPKI BASIM 2

T.C. Londra Büyükelçiliğinden İngiltere Dışişleri Bakanlığına Türkçe Nota: Atatürk'e suikast girişimiyle ilgili bazı kurucular yakalandı. Suikastçı İngiliz öğrencilerin otundukları yerlerde İngiliz makamlarıyla arama yapılması talebi (Belge 74'ün Tipki basımı)

Reference:-	PUBLIC RECORD OFFICE	
60211/19041		229
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

— 2 —

292

İÇERİSİ DEĞERLİ BİRİ METONA ÇIKMIŞ OLABADINDAN DOST
BÜYÜK BRİTANYA HÜKÜMETİ BÖYLE BİR HAREKETİ İLE TÜRKİYE
CUMHURİYETİ HÜKÜMETİNİN ÇOK FETİ VE İÇİNE TELİKİ ET-
TİGİ BİR CİHAZET TEĞERRÜDÜNÜ ÖNE DEĞİLMESİNE YARDIM
ETMİŞ OLABADIR.

14 Ocak 1935

TİPKİ BASIM 2'nin 2. Sayfası
T.C. Londra Büyükelçisi Ferit Ökçer'in parafı ve Büyükelçilik Mühürü
(Belge 74'un 2. Sayfası)

PUBLIC RECORD OFFICE	
Reference:- F0211/19041	522
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION	

293

L I S T E

ELBESAN'LI ÇERKEŞ HANCI, AZİZ, YAKUB, AYES MEHMET,
EDHEM, REŞİD, ARDOLKADIN KEMALİ, KAMALİ'NİN KARDEŞİ
MAHMUD NEDİM, HAYDAR HOCA, ÇERKEŞ KAZIM, ÇERKEŞ MAH-
MUD, HOCA EN'AD, ÇERKEŞ LAHRAZCI, ÇERKEŞ ALİ DOĞU
TAHİR UMMAN'DADIR.
ÇERKEŞ EDHEM'İN KARDEŞİ TEYFİK İLE TÜRK EDİR HAYFA
DADIR.

TIPKI BASIM 2 nin eki liste

Atatürk'c karşı suikast hazırlayan çetenin Amman ve Hayfa'da oturanların listesi
(Belge 74'ün eki)

Reference	PUBLIC RECORD OFFICE	
F0371/1901	No 78	570
CONTINUED - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

From TURKEY.

415
E 6471
E

Recode. Sir D. Lornale (Angora),
30th October, 1935.

D. 5.30 p.m. 30th October, 1935.

E. 10.30 p.m. 30th October, 1935.

No. 115. (X).

When on occasion of Turkish National Festival I was received yesterday afternoon, together with members of Embassy staff, by President of the Republic, I took the occasion, availing myself of latitude which His Majesty is pleased to grant in such matters to his personal representatives, to inform M. Ataturk that King had commanded me to enquire after his health, to convey to him an assurance of his high and constant esteem, and to express wishes which he formed for welfare and prosperity of Turkish people.

2. His Excellency M. Ataturk replied that he was deeply sensible of this gracious and friendly attention on the part of His Majesty to whom he requested me to convey, together with his gratitude, the assurance of his friendship and great respect. His Excellency added that not only he but the whole Turkish people had been profoundly grateful for helpful and sympathetic attitude of His Majesty's Government and for zeal and vigilance of our authorities in Beirut and Transjordan ever since the beginning of "this odious affair"; this British help and sympathy neither he nor Turkish people would readily forget, for it had made a very deep impression on their minds.

3. I need hardly say "the odious affair" to which His Excellency made allusion was plot to make an attempt on M. Ataturk's life (see my despatch No. 407). E5073/5.

* ? Perhaps a reference to E 4565/6.

TIPKI BASIM 3

Atatürk İngiliz Kralına iyi dileklerini gönderiyor ve suikastçılar haber veren İngiliz makamlarına teşekkür ediyor.

(Belge 78'nin Tıpkıbasımı)

Reference—		PRESS RECORD OFFICE	
FD 312	5235	11.14.33	10.11.33
COPYRIGHT NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION			

Receyber. Sir F. Lorne (Istanbul),
10th May, 1927.
D. 1.00 p.m. 10th May, 1927.
R. 8.40 p.m. 10th May, 1927.
No. 34.

IMPORTANT.

Following for Sir L. Oliphant.
Mr. Rendel's letter of October 22nd to Mr. Morgan.
Will decision taken by King Edward to telegraph
birthday congratulations to Ataturk on May 19th be followed
by King George?

My submission is that it is politically desirable to
do this, see my letter to you of August 1st, and also that
matter needs to be determined in the first year of the
present reign.

TIPKI BASIM 5

İngiliz Büyükelçisi Lorne'den İngilizce Dışişleri Bakanlığına tel. Kral George'un Ataturk'un
doğum gününü kutlaması yanında ohar
(Belge 147'nin Tipkibasımı)

PUBLIC RECORD OFFICE	
Reference:- F0.372/3235/T 7423	4813
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION	

Registry No.

T 7423/67/379

45

OUT FILE

P.O.

13 May 1967
10.00

Draft

Sü. P. Lorraine

C/ple

Tee. n° 10

R.

no dis. c

Following from
Oliphant
your tee. n° 34 [of
10 May, 9 kazis kutubası]
Yas.

Re. 13 May

TIPKI BASIM 5'e Dipnot
Foreign Office'de Oliphant'tan Büyükelçi Lorraine'e özel tel. "Evet" Kral,
Atatürk'ün doğum gününü kutlayacaktır.
(Belge 147'nin karşılığı)

No. 148

Register No.

46

OUT FILE

✓ 18th May 1917
 10 p.m.

Draft

Telegraph

to

The King

to

The President
 of the Turkish
 Republic

The President of the
 Turkish Republic

Angora

To be despatched at
 10 p.m. on 18th May 1917

London

No distribution

For
 Lordfisher
 For

On the anniversary
 of your birthday I
 take a sincere pleasure
 to offer you my cordial
 felicitations, together
 with my best wishes
 for your health and
 welfare

Yours faithfully
 H. B. George

TIPKI BASIM 6

İngiltere Kral George VI'dan Atatürk'e yassının kutlama telgrafının aslı
 (Belge 148'in Tipki basımı)

RECEIVED
 50 372/3235/77423
 COPIES: NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

77423 67/1077

CE

POST OFFICE

TELEGRAPHS

47

Government Telegram

Serial	Sender's Name	Office of Message	Message	Received	Date of
0		ANKARA		27/5	27/5

TO

SA MAJESTE GEORGE VI LONDON

J'AI ETE INFINIMENT TOUCHE DU TELEGRAMME QUE VOTRE MAJESTE A EU LA
 TRES DELICATE PENSEE DE M'ADRESSER A L'OCCASION DE L'ANNIVERSAIRE
 DU JOUR DE MA NAISSANCE JE REMERCIE SINCEREMENT VOTRE MAJESTE DE
 FELICITATIONS ET SOUHAITS CORDIAUX QU'ELLE A BIEN VOULU M'EXPRIMER
 EN CETTE CIRCONSTANDE ET LA PRIE D'ACCEPER LES VOEUX LES PLUS
 CHALEUREUX QUE JE FORME POUR SON BONHEUR PERSONNEL ET CELUI DE SA
 MAJESTE LA REINE

K. ATATURK

*Be cıttan bı hane'ing
 dı bılı an dıns anıman
 anıhanı!*
Kadınlar
 27/5 27/5 27/5

TIPKI BASIM 7

Atatürk'ten Kral George VI'ya teşekkür telgrafi. Yaşgünü dolayısıyla Kralın Atatürk'e gönderdiği tebrik telgrafına Atatürk teşekkür ediyce (Belge 149'un Tapakbasımı)

Levent Şahverdi Arşivi
leventsahverdi@gmail.com

PUBLIC RECORD OFFICE		
F.O. 371	20864	1914
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

H.I.D.

Intelligence Division.

Naval Staff.

ADMIRALTY, S.W.I.

15th September, 1937.

17 SEP 1937

Dear Baggallay,

The attached copy of an interview, sent to the Assistant Secretary to Chief of Naval Staff by some person in the city who has frequently provided us with good information, is forwarded for what it may be worth, and for any action you may consider necessary.

Yours sincerely,

Frank M. Jones

Chief of Staff - General

H.L. Baggallay, Esq.,
Eastern Department,
FOREIGN OFFICE, S.W.I.

TIPKI BASIM 8

İngiliz Deniz Kuvvetleri İstihbarat biriminden Doğu Karadeniz yarım
Bir istihbarat raporu ile ilgili sunulmuştur
(Belge 159'ın Tapkiyasımı)

Reference-	PUBLIC RECORD OFFICE	
F.O. 371	20864	1914
CONTENTS - NOT TO BE INTRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

Copy

287

Specs of interview with Smith Williams at 6.15 p.m.
on 7th September, 1937, at this office.

TURKEY.

When Kemal kicked out the Sultan there were two separate parts of the Caliph's family - one pro-British and the other pro-German (hereafter called "B" and "G").

The B. Faction have had two attempts to assassinate Kemal and come back into power in Turkey, assisted by German funds and influence. The first took place in 1926, the second in 1932.

A third attempt is to be made in November 1937 or March 1938 by the B. Faction in order to put their Head on the Turkish throne.

The Sultan's family are reputed to own properties outside Turkey to the value of £300,000,000 sterling. These properties are in various parts of the world and litigation has already taken place on behalf of the family to obtain possession.

The two factions are now living in the south of France.

A company was formed by a Canadian concern either the Royal Bank or the Royal Trust Co. of Canada, which finances the B. faction, pays them a small annuity and also puts/

TIPKI BASIM 8'in eki

İstihbarat Raporu

Kemal Williams'la yapılan görüşme. Salıncakçı ve Hilafetçi bir grup Atatürk'e suikast hazırlamakta ve Londra'dan para toplamaktadır.
(Belge 159'ün ikinci Tapkiyasını)

F.O. 371

20864

1914

COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

288

put up the funds to fight the various law cases for good and adequate consideration.

The B. faction are desiring to raise £150,000 to help their push against Kemal.

Kemal is stated to be losing popularity in Turkey, and is suffering from cancer of the liver and also a prostate disease. He refuses to undergo an operation as he considers he will never recover.

The Heads of the Turkish Army and Navy have decided to remove Kemal and this will be done whenever the new push starts.

The B. faction has come to the City in order to raise the £150,000 needed.

The financier Keith Williams is looking for the money and is prepared to put up £25,000 himself.

In return for the £150,000 the B. element is to insure his life for that amount with the proviso that he will be only two months in Turkey. He is also to give as security all his claim on the ex-Sultan's possessions outside Turkey. He is also to give, should he win, valuable concessions to the financiers.

TIPKI BASIM 8'in Eki Son Sayfa

Atatürk'e saltanatçı ve halifeci bir grup tarafından suikast hazırlığına ilişkin istihbarat raporu
(Belge 159 Ekim son Sayfa)

Reference:	PUBLIC RECORDS OFFICE	1914
F O 371	20864	
CONTAINER NO. 10 IS HERETOFORE PHOTOGRAPHICALLY REPRODUCED		

telegram No. 48 (being of 10th September) that Ataturk is refused over ^{General Inonu's} failure to secure re-election to the Council; and that General Inonu's application for leave has something to do with this; but I think it is most unlikely that M. Ataturk will want to drop the General.

R. V. M. S. S.
28th September, 1927.

This is very wild speculation, and shows considerable ignorance both of the situation in Turkey and of the nature of the claims of the holder of the Sultan Abdul Hamid. I cannot find Mr. Keith Williams in the Who's Who, but he must be an old kind of fellow; if he is prepared to put up £25,000 on the security of these claims, I wonder whether he is the man whom Prince Sadiq has been approaching (see F. 4277.....) and for whom the Prince wanted a certificate of good character.

The more disquieting part of this information is the implication contained in it of possible plots against the Turkish President. To have no particular cause to leave in Ankara, but there is no doubt that his disappearance could only bring about further complications and disturbances and increase the dangers which are threatening European peace. On the other hand, the information still seems rather vague to pass on to the Turks as it stands.

In the whole I am inclined to think that the best plan will be to tell Major Webb-Bowen exactly that which the information available in this case is worth, and to leave him as a complete misapprehension of the situation, as should be interested to have further details in the future regarding the various details of the various Turkish problems, and

TIPKİ BASIM K'm 2 cki, 2 Sayfa

PUBLIC RECORDS OFFICE		
Reference F.O. 371	20864	1914
Copyright - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

285

the present régime, the maintenance of which is, of course an important factor in the preservation of European peace. We might also ask him for further information about Mr. Keith Williams, since this may enable us to judge whether any importance should be attached to the alleged offer.

Please take up orally with Major Webb-Bowen ~~the~~^{the} suggested ~~above line~~.

J.W.R.

24th September 1937

Then referred to Major Webb-Bowen accordingly (directly). It will be unknown if he gets any further information on the two subjects mentioned in the attached minute.

P.V.S.

27/9

S. in L. 5646

TIPKI BASIM 8'in 2. Ekinin son sayfası

From TURKEY.

2

Decy,ear. Mr. Morgan, (Istanbul).
23rd September, 1937.
A. 8.35 p.m. 23rd September, 1937.
B. 9.50 a.m. 24th September, 1937.
No. 29.

UUC:O:O:O

During the past two or three days Istanbul has been alive with rumors of a quarrel between President of the Republic and General Ismet Inönü. The quarrel was said to have arisen over alleged discontent of Russia with Turkish attitude at Yoz. or over an intention of Turkish Government to devalue their currency and to have resulted in Ismet's resignation.

2. I called today on Acting Minister for Foreign Affairs and mentioned these rumors. He said they were entirely baseless.

3. The truth was that Prime Minister¹ four years ago and again one and a half years ago had expressed to President of the Republic his wish to resign so that others might learn how to run the Government and so that the country might get accustomed to seeing others than himself as Prime Minister. President of the Republic then dissuaded him but of late Ismet has found himself worn out and on the verge of a breakdown and had insisted on retiring so as to take a complete rest. President of the Republic had finally agreed. As however it would have become necessary to summon Grand National Assembly if Prime Minister resigned at once it was arranged that he should be given six weeks leave and that he could resign when Assembly met at the beginning of November. Celal Bayar now Minister of Economy would act as Prime Minister in the meantime and would then be appointed Prime Minister and form his Cabinet.

4.

TIPKI BASIM 9

İngiliz Maslahatgüzarı Morgan'dan Dışişleri Bakanı Eden'e yazı tel. Başbakan İnönü ayrılıyor, Celal Bayar vekaleten yerine atılıyor.
(Belge 160 Tipkibasımı)

PUBLIC RECORDS OFFICE		
FO. 371	20864	1914
RECEIVED - OCT 10 11 1914 - 11 1914 - 11 1914		

2^a

4. Acting Minister for Foreign Affairs in reply to my enquiry said that he could not yet assure me that Dr. Aras would be in the ex. Cabinet but that it was his personal opinion that he would.

5. He was sceptical that there had been no general election prevalent of the Republic and Inst. They were over the Government of which Dr. Aras and Dr. Aras. The resignation and nothing to do with alleged disloyalty and disloyalty or with alleged intentions of demoralization. It was solely due to Inst's fatigue and desire to train up other and younger men to take over the reins of Government. Inst was one of the pillars of Turkish revolutions and one of the greatest figures in Turkey and would of course be always consulted by President of the Republic and when completely restored to health would again take over duties of Prime Minister if there was some imperative need for this course.

FO. 424/281, part 34, p. 32-33, No. 34

TIPKI BASIM 9'un 2 Sayfası

100-201
 20864
 1914
 COPYRIGHT 1905 BY THE NATIONAL PHOTOGRAPHIC ARTISTS ASSOCIATION

<p>E</p>	<p>5.6612</p> <p>100-401387</p>
<p>100-401387/44</p> <p>100-401387/45</p> <p>100-401387/46</p> <p>100-401387/47</p> <p>100-401387/48</p> <p>100-401387/49</p> <p>100-401387/50</p> <p>100-401387/51</p> <p>100-401387/52</p> <p>100-401387/53</p> <p>100-401387/54</p> <p>100-401387/55</p> <p>100-401387/56</p> <p>100-401387/57</p> <p>100-401387/58</p> <p>100-401387/59</p> <p>100-401387/60</p> <p>100-401387/61</p> <p>100-401387/62</p> <p>100-401387/63</p> <p>100-401387/64</p> <p>100-401387/65</p> <p>100-401387/66</p> <p>100-401387/67</p> <p>100-401387/68</p> <p>100-401387/69</p> <p>100-401387/70</p> <p>100-401387/71</p> <p>100-401387/72</p> <p>100-401387/73</p> <p>100-401387/74</p> <p>100-401387/75</p> <p>100-401387/76</p> <p>100-401387/77</p> <p>100-401387/78</p> <p>100-401387/79</p> <p>100-401387/80</p> <p>100-401387/81</p> <p>100-401387/82</p> <p>100-401387/83</p> <p>100-401387/84</p> <p>100-401387/85</p> <p>100-401387/86</p> <p>100-401387/87</p> <p>100-401387/88</p> <p>100-401387/89</p> <p>100-401387/90</p> <p>100-401387/91</p> <p>100-401387/92</p> <p>100-401387/93</p> <p>100-401387/94</p> <p>100-401387/95</p> <p>100-401387/96</p> <p>100-401387/97</p> <p>100-401387/98</p> <p>100-401387/99</p> <p>100-401387/100</p>	<p><u>Resignation of Turkish Prime Minister.</u></p> <p>Acting Minister for Foreign Affairs announces that Prime Minister's resignation is due to quarrel with the President over Turkish attitude at Lyon and over Turkish Government's intention to devalue their currency. It explained that Prime Minister was on verge of a breakdown and wanted a complete rest.</p>
<p>100-401387/101</p> <p>100-401387/102</p> <p>100-401387/103</p> <p>100-401387/104</p> <p>100-401387/105</p> <p>100-401387/106</p> <p>100-401387/107</p> <p>100-401387/108</p> <p>100-401387/109</p> <p>100-401387/110</p> <p>100-401387/111</p> <p>100-401387/112</p> <p>100-401387/113</p> <p>100-401387/114</p> <p>100-401387/115</p> <p>100-401387/116</p> <p>100-401387/117</p> <p>100-401387/118</p> <p>100-401387/119</p> <p>100-401387/120</p> <p>100-401387/121</p> <p>100-401387/122</p> <p>100-401387/123</p> <p>100-401387/124</p> <p>100-401387/125</p> <p>100-401387/126</p> <p>100-401387/127</p> <p>100-401387/128</p> <p>100-401387/129</p> <p>100-401387/130</p> <p>100-401387/131</p> <p>100-401387/132</p> <p>100-401387/133</p> <p>100-401387/134</p> <p>100-401387/135</p> <p>100-401387/136</p> <p>100-401387/137</p> <p>100-401387/138</p> <p>100-401387/139</p> <p>100-401387/140</p> <p>100-401387/141</p> <p>100-401387/142</p> <p>100-401387/143</p> <p>100-401387/144</p> <p>100-401387/145</p> <p>100-401387/146</p> <p>100-401387/147</p> <p>100-401387/148</p> <p>100-401387/149</p> <p>100-401387/150</p> <p>100-401387/151</p> <p>100-401387/152</p> <p>100-401387/153</p> <p>100-401387/154</p> <p>100-401387/155</p> <p>100-401387/156</p> <p>100-401387/157</p> <p>100-401387/158</p> <p>100-401387/159</p> <p>100-401387/160</p> <p>100-401387/161</p> <p>100-401387/162</p> <p>100-401387/163</p> <p>100-401387/164</p> <p>100-401387/165</p> <p>100-401387/166</p> <p>100-401387/167</p> <p>100-401387/168</p> <p>100-401387/169</p> <p>100-401387/170</p> <p>100-401387/171</p> <p>100-401387/172</p> <p>100-401387/173</p> <p>100-401387/174</p> <p>100-401387/175</p> <p>100-401387/176</p> <p>100-401387/177</p> <p>100-401387/178</p> <p>100-401387/179</p> <p>100-401387/180</p> <p>100-401387/181</p> <p>100-401387/182</p> <p>100-401387/183</p> <p>100-401387/184</p> <p>100-401387/185</p> <p>100-401387/186</p> <p>100-401387/187</p> <p>100-401387/188</p> <p>100-401387/189</p> <p>100-401387/190</p> <p>100-401387/191</p> <p>100-401387/192</p> <p>100-401387/193</p> <p>100-401387/194</p> <p>100-401387/195</p> <p>100-401387/196</p> <p>100-401387/197</p> <p>100-401387/198</p> <p>100-401387/199</p> <p>100-401387/200</p>	<p>(Rumor)</p> <p>This is the first intimation we have had of the Prime Minister's pending resignation. The explanation given by the Acting Minister for Foreign Affairs may be the true one. General İnönü has been Prime Minister Turkey, with two very short gaps, since 1938, and therefore may well be in need of a rest. On the other hand he is only 57 and does not give the impression of being "worn out". It is possible that he may have found it a situation increasingly difficult to work with, and prefer for a time to continue to exercise his influence in affairs without retaining responsibility.</p> <p>We have no indication to show, and no reason to believe, that the change of government will bring a change in foreign policy, and the fact that H. Celal Bayar, former Prime Minister, is taking over the Prime Ministership is sufficient indication that there is not likely to be a change in the sphere of economics. ^{Bayar, who is a Turkish nationalist, has been a member of the Government since 1934.} Celal Bayar. Deputy Admiralty, War Office, Air Ministry, D.O., Treasury, Board of Trade, E.C.C.S.</p>
<p>100-401387/201</p> <p>100-401387/202</p> <p>100-401387/203</p> <p>100-401387/204</p> <p>100-401387/205</p> <p>100-401387/206</p> <p>100-401387/207</p> <p>100-401387/208</p> <p>100-401387/209</p> <p>100-401387/210</p> <p>100-401387/211</p> <p>100-401387/212</p> <p>100-401387/213</p> <p>100-401387/214</p> <p>100-401387/215</p> <p>100-401387/216</p> <p>100-401387/217</p> <p>100-401387/218</p> <p>100-401387/219</p> <p>100-401387/220</p> <p>100-401387/221</p> <p>100-40138</p>	

Designation of Turkish Prime Minister

Acting Minister for Foreign Affairs ridicules rumors that Prime Minister's resignation is due to a quarrel with the President over Turkish attitude at Aydin and over Turkish Government's intention to develop their economy. He explained that Prime Minister was on verge of a breakdown and wanted a complete rest.

1.4. Page.

(1997) *Journal of Management* 23: 101-120.

11422000

This is the first indication we have had of the Prime Minister's pending resignation. The explanation given by the Acting Minister for Foreign Affairs may be the true one. Several Irbid has been Prime Minister of Turkey, with two very short gaps, since 1980, and therefore may well be in need of a rest. On the other hand, he is only 29 and does not give the impression of being "worn out". It is possible that he may have found it, at first, increasingly difficult to work with, and may prefer for a time to continue to exercise his influence on affairs without retaining responsibility.

We have no indication to show, and no reason to believe, that the change of government will bring any change in foreign policy, and the fact that H. Gahal (~~being~~^{having} announced his resignation) will be taking over the Prime Ministership is sufficient indication that there is not likely to be any change in the sphere of economics. ^{Sincerely desiring it to} ~~be maintained~~ ^{that the Government} ~~will continue to follow the same policy.~~

Query. Captain Admiralty, War Office, Air Ministry,
... C. Treasury, Board of Trade, E.C.I.C.

8. Case C 1000
1000

2118 December, 1954.

Para 4 more significant, & supported
K-12

TIPKİ BASIM 9' un milları

İnönü'nün Başbakanlıktan ayrılacağı haberi üzerinde Foreign Office'de düşünülen notlar ve yorumlar İnönü ayrılınca Politika değişti mi?

lincoln avtulinca Poluska değısir mi?

Belge 160 üzerine nakil

PUBLIC RECORD OFFICE		
Reference -		
F.O. 371	20864	1914
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

But the way to some foundation
for the report referred to -
Geneva No. 47 June (E 5582)
But the decisive factor was
Turkey's non-election to the League
Council.

Ab. Apr. 28. 1937
C. G. T. B. del.
27.12.37.

I have already sent a
telegram to ^{Angora} ~~Abdullah~~ in
No.

Rap 28

TIPKI BASIM 9'un notları 2 Sayfa
(Belge 160 üzerine notlar)

PUBLIC RECORD OFFICE		
F.O. 371	20864	1914
NOT TO BE REPRODUCED WITHOUT PERMISSION		

From TURKEY.

Receiver. Sir P. Lorrain. (Angora).
October 28th, 1909.

D. October 28th, 1909.

E. November 1st, 1909.

No. 22. Daving.

E. 6453

2 NOV 1909

Mr. Morgan's telegram No. 112 from Istanbul.

When I saw Turkish Minister for Foreign Affairs yesterday afternoon he confirmed most categorically assurance that the Government of Ismet Inönü and consequent changes in the Cabinet signified no change whatsoever in Turkish foreign policy, orientation of which had been laid down by Ataturk and the execution of which he had been (and will continue to be) the principal instrument. There would carry on as before the same policy of Ataturk and Ismet's support of the same policy, the position of which will probably be announced within a few days. There was already and entirely assured. There had been neither quarrels nor any kind of misunderstanding between all leaders of the country were friendly and united as heretofore. There had been one divergence of opinion that had concerned him himself and not Ismet. He had explained to the public and some members of the Cabinet had considered the policy which he, Mr. Aras had accepted at Lyon most important and prescribed policy. His action had however been dictated by Ataturk and approved by Ismet and matter had been settled satisfactorily; as far as concerned the United Kingdom and France by a letter (which is not to be published) addressed to Monsieur Delbos at Geneva, all of which I have just seen you are cognizant; via-Boris Cakir and Grand National Assembly by explanations given in Cabinet which resulted in the same policy.

TIPKI BASIM 10

Büyükçe Lorraine'den Dışişleri Bakanı Eden'e tel. İnönü'nün ayrılması politikamın değişmeyeceği söyleniyor. İnönü önde Cumhurbaşkanı seçilmiş önce dinleniliyor olabilir (Belge 173'in sonu Tipki basımı)

Fig. 371

20864

1954

FLUORESCENT-PROTEIN EXPRESSION PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT REEXPOSURE

39

9.

of his conduct by the Assembly. I am myself disposed to accept statement that there had been no quarrels and no serious differences of opinion; but I fancy that matters have been so arranged that there should be none. I surmise that root cause of Taub's retirement lies in irresistible instinct of Atatürk to show that no man is indispensable to the country except himself. In view however of Atatürk's experience, his sound, unswerving foresight and his accurate reading of the pulse of the country, I consider it most unlikely that he gave rein to this instinct without serious and to him convincing reason. I would conjecture his reasoning to be roughly as follows:

3. Atatürk has been in office continuously for thirteen years; he is an idealized man and a real will do his good; content in a sense to give him a rest; in the last few years three questions of first class importance in Turkey's external relations have been settled: (i) a firm Anglo-Turkish alliance has been created, (ii) Straits question has been regulated to Turkey's satisfaction, (iii) discussion about Alexandretta

United has been solved; supposing Janet married on the 1st of June he would probably be worn out and there would be nothing waiting on to take his place; if Cold River does not succeed or future shows that a stronger hand than his is needed, there will be a rested and rejuvenated Janet to bring home again to office.

...but this is really a pure speculation, based on the
...of the Republic in case of Atatürk's death. The
...is an organized and a transition to office of the
...the Republic could be easier and more natural from the
...other statement than from the office of the President.
...President change not gradually implicit, or gradual
...of Atatürk or conduct of public affairs. There has recently been
...some. It seems that it is not moving towards a more
...followed. And the change of government is a personal one
...to a new one. The change of government can continue to go
...to the President without help and guidance from
...the President and a very distinguished
...the country, effect as he also to the
...stability of the present regime and to enhance prospects
...of the great founder Atatürk.

TİPKİ BASIM 10'um 2. Sayfası
Belge 173'um Tıpkı Basım Sayfa 2

F. O. 371

20814

1914

© 2004 Blackwell Publishing Ltd, *Journal of Internal Medicine* 255: 103–110

17

38

002/007/44 Political Situation in Turkey.
002000 1 (140000) telegram No. 112 of 22 October
17 0074/000/44. Turkish Minister for Foreign Affairs
has confirmed that categorically assurance that change
of Government signifies no change in Turkey's foreign
policy. He has seen to himself of any kind and only
one 2 November 1944 which had concerned it. He said
itself and had Israel before said to him he had had
Atatürk's support.
Comments that real cause of İsmet's retirement
lies in Atatürk's desire to show that more often the
himself is indispensable to the country.

Let's Pray:

1. **Introduction**

Discussion

It is interesting to note that the confusion
created at Dr. Shaw's for his theory at Gordon
is said to have been caused by the sheer
length of Abolition and House. It may
well be that Dr. Shaw's own account of the
incident must reflect his statement to Mr. Morgan in 1871.
By George Washington University ~~Washington~~ D.C. 20057
(un-annotated) 1-11-1981

Sr. P. Lorange is disposed to accept the statement that there has been no quarrel and no serious difference of opinion between the Russian and Central Asian. I am afraid our sources are not reliable in this.

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

www.oup.com

TIPKİ BASIM 10'un azerice Növlər

İsmet İnönü'nün ayrılması üzerine Foreign Office'de notlar, yorumlar

no doubt that General Bismarck
will retain his prestige as an
elder statesman. Sir P. Lorrain.
congratulations are ~~on~~ very
interesting

R

By action is proposed.

R. J. Bismarck

3/21

L. Bismarck

3/21

C. Bismarck

3. 2. 21

Sir P. Lorrain is
reporting further
about all this by
bag.

Note. Is it really
necessary to send
copies of such
political texts to
8 Govt Dpts as on
E 5059.

I feel that we should do it
our gr. nasit

12. 4. 2014

P. 154

101

PUBLIC RECORDS OFFICE		
FO-371	20864	1914
NOT TO BE REPRODUCED WITHOUT PERMISSION		

Ministère
des
Affaires Étrangères
Présidence
du
Général
Le 2500/10

43

Le Ministère des Affaires Étrangères a l'honneur
d'informer les Missions Diplomatiques accréditées à Ankara
qu'à la suite de la démission du Général İsmet İnönü, Député
de Galatz, le Président de la République a chargé M. Celâl
Bayar, Député d'Izmir, de former le nouveau Cabinet
qui vient d'être constitué comme suit :

Président du Conseil -	Celâl Bayar, Député d'Izmir,
Défense Nationale -	Général İsmet İnönü, Député de Galatz,
Justice -	Şükrü Saracoğlu, Député d'Izmir,
Intérieur -	Şükrü Kaya, Député de Tugla,
Affaires Étrangères -	Dr. Tevfik Şükrü Aras, Député d'Izmir,
Finances -	Faah Ağralı, Député d'Istanbul,
Instruction Publique -	İzzet Arıkan, Député d'Istanbul,
Travaux Publics -	Ali Çetinkaya, Député d'Afyon Karahisar,
Économie Nationale et Agriculture et Forêts -	Şakir Fıratlı, Député de Tokat,
Hygiène et Assistance sociale -	Dr. Haluk Akat, Député d'Aydın,
Travaux et Industries -	Hasan Karahan, Député d'Istanbul,

Sous ...

Les Missions Diplomatiques
accréditées à

Angara.

TIPKİ BASIM II

T.C. Dışişleri Bakanlığı Celâl Bayar Hükümetinin Kurulduğuna yabancı elçiliklere bildiriliyor

Kabine üyeleri

(Belge 174'ün Tipkibasımı)

44

Sous-Secrétaires d'Etat Parlementaires -

Justice - Salaheddin Yargı, Député de Kocaeli,
Défense Nationale - Necip Ali Kılıçka, Député de Denizli,
Intérieur - Abdülmuttalip Özer, Député de Balıkesir,
Affaires Étrangères - Murat İsmetpaşaoğlu, Député de
Gaziantep,
Finances - Faik Sayal, Député de Kayseri,
Instruction Publique - Hafız Hüseyin Karsu, Député d'Erzurum,
Travaux Publics - Siyaset Day, Député de Trabzon
Économie Nationale - Ali Rıza Türkel, Député de Konya,
Agriculture - Rıza Ertan, Député de Mardin,
Agriculture - Tahsin Coşkun, Député de Karaman.

Ankara, le 27 Octobre 1937.

(Scann)

TIPKİ BASIM 11'm 2 Sayfa
Siyasi Müsteşarların listesi

PUBLIC RECORD OFFICE		
F.O. 371	20864	1914
COPYRIGHT - NO. 10. 1. REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

40

This Document is the Property of His Britannic Majesty's Government, and should be returned to the Foreign Office if not required for a fixed term.

From TRINITY.

Sir P. Loreaux's telegram No. 22 Daring of October 20th.

Penultimate paragraph should read:-

"Lastly, but this is realm of pure speculation, since [unclear] for presidency of Republic in case of Ataturk's death, for his prestige is undimmed- and his translation to office of President of the Republic would be easier and more natural from the ranks of elder statesmen than from the office chair of Prime Minister."

TIPKI BASIM 12

Büyükcü Loreaux'ın 26 Ekim 1937 tarihli raporunun bir paragrafı
İsmet İnönü Cumhurbaşkanlığına hazırlanıyor olabilir.

Reference	PUBLIC RECORD OFFICE	
F0371/20864		589
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

69

Private
or
Confidential

British Embassy,

Angora,

October 31st, 1937.

My dear Secretary of State,

E.6770
17 NOV 1937

Humour about the retirement of Ismet is, as you may well imagine, still many-tongued. The denial by all Turks who should have inside knowledge of events of any difference or quarrel between Atatürk and Ismet is so unvarying that I cannot help thinking that it follows an accepted *mot d'ordre*. If I am right in this, it means that the Turks will let out nothing that might harm or diminish the reputation abroad whether of Atatürk or of Ismet.

2. My opinion is that there has been a difference, which was never allowed to reach the stage of a quarrel.

3. There is a story that Ismet objected

to...

The Right Honourable
Anthony Eden, M.C., M.P.,
etc., etc., etc.,
Foreign Office,
Whitehall, S.W.1.

TIPKI BASIM 13

Büyükelçi Lorraine'den Dışişleri Bakanı Eden'e gizli mektup - Ismet Paşa'nın çekilmesi üzerine yorumları
(Belge 178'nin Tıpkıbasımı)

Reference-	PUBLIC RECORD OFFICE	
	P037/20864	589
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

70

to Ataturk sending direct instructions to Aras at Nyon without consulting the Turkish Cabinet, and was snubbed for his pains.

4. There is another that Ismet occurred to discussing high politics, properly belonging to the Cabinet, with Ataturk in the early hours of the morning at the latter's villa at Florya with a number of Ataturk's close companions sitting about, whom such matters did not concern; that Ataturk took umbrage and told Ismet two days later in Angora that he needed a rest and had better take one.

5. Others say that for some time past the growth in reputation, popularity and prominence of Ismet has irked Ataturk and that the latter sooner or later was bound to run true to his own form, and put on the shelf his most serious competitor as a popular idol.

6. Another report is that Ataturk is resentful of the Soviets, annoyed that Aras and Jikrli Kaya were not received by Stalin when they visited Moscow in the summer of this year, and equally annoyed...

TIPKI BASIM 13'in 2 Sayfası

PUBLIC RECORD OFFICE	
Reference F.37/20864	569
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION	

-3-

71

amused at the disgrace of the two last Soviet Ambassadors accredited at Ankara, firstly Karahan, whom he had admitted to his intimate friendship, and secondly Karaky, who only spent about a fortnight in this country, is now in disgrace and will not return to his post. That Ince deserved to a tirade of Atatürk against Moscow and reminded him that Turkey's relations with Russia were still a very important factor for Turkey; and that Atatürk did not take this at all well.

7 Another suggestion is that Atatürk has never really forgiven Ince for bringing him back to Ankara and calling him to order in January last (see my Telegram No.37 of January the 19th, 1937) when Atatürk had started off in his special train towards the Syrian frontier from Istanbul at a moment when there was considerable tension in Franco-Turkish relations over the Alexandretta Sanjak.

5. There are quite possibly grains of truth in all these reports and the reasons which led...

TIPKI BASIM 13'ün 3. Sayfası

December 1924/20864	PUBLIC RECORD OFFICE 77
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION	

-4-

72

led Atatürk to bring about Ismet's retirement were very probably cumulative.

9 Great, as is Atatürk's prestige in this country and vast as is the credit and confidence granted to him by his compatriots, I feel that unspoken public opinion is uneasy about Ismet's retirement, apprehends a less measure of political and economic stability as a result, and is putting a query mark against Atatürk's wisdom in bringing it about.

10 On the other hand I hear on good authority that Atatürk's personal Anglophilia is more decided than ever. There are flying about some hints that his mental equilibrium is not quite so steady as it used to be. These I am frankly inclined to discredit altogether.

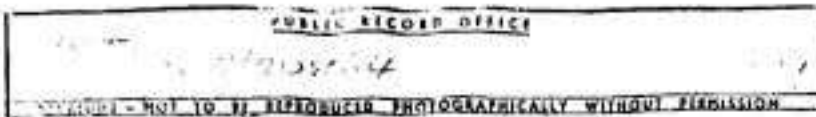
11 To sum up my impressions:-

I anticipate no change at all in Turkish friendliness towards ourselves; it is even likely to increase. The rift in the Turco-Russian lute may widen. In other respects I do not

anticipate...

TIPKİ BASIM 13'un 4 Sayfası

I would have preferred a new pair but no.

73

anticipate any change in Turkish foreign relations, and certainly no radical switch in foreign policy. As regards internal affairs I think the country has suffered somewhat of a shock; I do not doubt Celal's ability, I do rather doubt his being a strong enough man to keep in order the team of Ministers whom Ismet handled so well and with such great authority. If Celal cannot keep them in order we may see the team breaking up, divided by personal jealousies and intrigues which have been no remarkably absent from Ismet's Cabinet ever since my arrival in this country; if so, it will be Celal's turn to be sacked. I do not regard Ismet as a spent force, and I shall be surprised if he does not come back to power, maybe as Prime Minister, possibly as President of the Republic. But there is also the chance that Celal may make good.

[2. Atatürk has had his say, on this as on previous occasions. I do not think eventually it will do this country any harm; but I think it may perhaps do him himself some harm.

Yours most sincerely
Percy Forster

TIPKİ BASIM 13'ün 5. Sayfası ve Büyükelçinin İmzası

Sir P. Curzon to Vincent Halifax, (Received December 8)

(No. 308)

My Lord,

Angora, December 25, 1908

I was with a feeling of the profoundest regret that I dispatched my telegram No. 194 informing you with the death of M. Kemal Atatürk.

Although I have the honour to discuss herein an account which the compiler of this volume has been engaged in to prepare for me of the career of the late President of the Republic, I do not propose in this despatch to attempt an appraisal of the work of Kemal Atatürk, but rather to give a picture of the man himself and to attempt some estimate of what he stood for, and signified. His career and his works will no doubt be related, analysed and discussed by publicists and historians. Few, if any, of these, however, will have known the man himself, without such knowledge a reconstruction of him is almost certain to be misleading.

In the matter of acquiring that knowledge I have perhaps been specially privileged. Although my occasions for seeing the late President were few, they were, nevertheless, probably more frequent and of longer duration than those enjoyed by other diplomatic representatives. But apart from that, I know that from the early stages of my mission Atatürk regarded me as a personal friend, that he enjoyed seeing me, that he was always glad when an opportunity so soon offered itself, and that his interest and attention never flagged during our conversations. It would seem, moreover, that I had some gift for stimulating his faculties, and that he never resented it at all when I forced someone to challenge his ideas or his conclusions on the subject under discussion. So I think he revealed himself more to me than he usually did with strangers.

But, apart from my direct personal experience, I have had many opportunities of discussing him and his characteristics with a number of his intimates, including some of the Cabinet Ministers, who felt no difficulty in speaking to me freely since they understood that Atatürk had given me his personal friendship.

It does not really survey anything particular to say that Atatürk was a most unusual and remarkable man. He was, but I must try to explain why he was unusual and why remarkable.

I believe the best explanation is a duality of character. Most people who have read *Grey Wolf*, the book of Mr. Armstrong that is affirmed and lauded in this republic, would get in the main the picture of a man of great talent and indomitable energy, but of complete ruthlessness, capricious despotism, ungovernable temper, insatiable appetites, and rather discreditable passions; moreover, of a man to whom friendship was an unknown quantity. It would not be difficult to assemble evidence which would appear to confirm this diagnosis; I am myself convinced, however, that such a picture of the man would be utterly misleading. Duality of character is the only explanation I can find for a series of apparent anomalies. The incalculable good that this man has done in not much more than fifteen years, not by winning this or that battle, not by introducing this piece of legislation, or that alphabet, or by prohibiting the wearing of the fez, or by lacerating the State, but by trusting in the power of a man that had suffered centuries of woeful, soul-stunting misgovernment, by liberating uncalculable forces merely because he knew that they must not be allowed to suffer further servitude—that good must be the measure of the man's greatness and the justification of his extraordinary vision. The rest is detail; merely the detail on which a gossip-monger will fasten, but which the historian would do well to reduce to its proper proportion.

On the man's dynamic energy I need not dwell, its irresistible force has now become one of the most notable chapters in the history of the Turkish race. But I should like to mention another quality, which has not been so self-evident, and that was Atatürk's native and, indeed, unconscious capacity to sift instantly the unessential from the essential, and to discard the former as automatically as a separator divides the milk from the cream.

TIPKİ HASIM 14

İngiliz Büyükelçisi P. Curzon, İsmi üzerine Atatürk'ü değerlendirmiş: Atatürk başarılı olmuştur.

Gerçekten korkusuzca yağmaktan asla geri durmadı. Milletine hayat verdi,

onur verdi, yaşama imkanları verdi ve... Özgürlük verdi.

(Belge 271'ün Tıpkıbasımı)

8. Everywhere in this man's character, or at least in the current version of it, you find contradictions. His alleged ruthlessness cannot be reconciled with the desire for the affliction of his fellow-men that was manifest to those who knew him. His reputed addiction to the sins of the flesh and to the far ephemeral companionships in the harem world are difficult to reconcile with the conception of the role of womanhood, and of the rights and dignity of the female sex to which his public acts bore the most striking testimony. For in a few years he abolished polygamy as a legal state, and threw open all the liberal careers to the female sex, even, should they so wish it, to the former inmates of cloistered harems. The complete disregard of conventionality which characterised his private life—and it made no difference if at a particular moment he was living his private life in a public place—stood in strange contrast with the impeccability of his dress, the excellence of his reasoning, and the dignity of his bearing whenever he was acting in an official or representative capacity. Few great men could make you feel more at your ease, fewer, I imagine, could, if needs were, make you feel more uncomfortable.

9. Atatürk disliked and detested what is now known in the west as the "yes-man," and has long been known in Turkey as the "*ceefji*." Neither fools nor kycophants did he suffer gladly, and most of all perhaps did he loathe the exploiter and condemn the cautious. To him there was something ridiculous in the idea that someone was working for him. He himself lived, thought and worked for the country, the race and the people. In his view, others would be merely lacking in their duty if they failed to do likewise.

10. I fear he will go down to posterity as a dictator. I am persuaded that this is a misnomer. A very great leader, yes, both in war and in peace; but a true dictator, no. Unfortunately we have, so far as I know, no accepted definition of a dictator by which to measure him. But, unlike Hitler and Mussolini, he had no administrative or executive function in the State; he did not have the power of pardon or amnesty; he could not instruct courts of law; he could decline to receive representations from foreign diplomatic representatives. You may brush aside these points as merely technical and urge that in all the activities of the State his will prevailed. That is true; but it prevailed by the more than willing consent of those whose responsibility was engaged. The hard sequence of events had shown that Atatürk's vision was clear, his judgment discerning, and that he did not make mistakes. Small wonder then that his counsel was eagerly sought and gladly followed. But what perhaps distinguished him most of all from the typical dictator, classing as such Hitler, Mussolini and Primo de Rivera, was that from the outset he was willingly, strenuously labouring to create a system that would survive him. And, if the tranquil election of his successor and the untroubled continuity of the régime since his death be any criterion, he has succeeded.

11. There was something almost uncanny about his insight, something superb about his incapability of pettiness or furtiveness, something awe-inspiring in the relentlessness of his power of concentration, something appealing in his subconscious need for warmth and understanding—probably the counterpart of the icy inflexibility of his conscious will.

12. Born a Moslem and became an atheist, he loved righteousness and hated iniquity; a soldier by instinct and profession, he loathed war and, so soon as he had the freedom and the power to do so, he sought peace and ensured it. Since he took control of Turkey's destinies there is not one of Turkey's neighbours, most of them the enemies of the Ottoman Empire, some of them its former subjects, to whom the Kemalist Republic has not offered the hand of equal friendship. Mostly the hand has been grasped, and the cumulative effect has been a notable reduction of sources of friction and an equally notable consolidation of peace over a wide area of the hither East.

13. Kemal Atatürk never stopped doing fearlessly what he knew ought to be done and needed to be done. Even when the aggravation of his malady brought death near, fear never touched his heart or his mind. He died in the service of the Turkish people. And even death may not have cheated him of his greatest victory—the restoration to that people of life, dignity, honour, and the means to live; and, most precious gift of all, the freedom to enjoy them.

I have, &c.

PERCY LORAINÉ.

TIPKİ BASIM 14'ün Son Sayfasi

Account of the Career of the late President of the Turkish Republic.

BORN in Salonica on the 19th May, 1881, the future President of the Turkish Republic was given the name of Mustafa. His father, Ali Riza Bey, who was a customs official and later a sugar merchant, died when the boy was quite young. The boy then worked on his uncle's farm for two years. His mother, Zübeyde, a suitable woman, made great sacrifices to enable her son to do his schooling.

He distinguished himself at his school in Salonica by his general ability and particularly by his proficiency in mathematics. His teacher, Captain Mustafa, as a mark of admiration, gave him the surname of Kemal ("Perfection") which he thenceforth adopted. His zeal for knowledge led him to take secret lessons in French during his holidays at the French secondary school in Salonica.

At school he was proud, shy and aloof. He showed a capacity for leadership, and from his earliest days was always well-dressed—a habit acquired from his father.

From Salonica Mustafa Kemal went to Manastir to continue his studies, and then passed to the military college and staff college in Istanbul. Here he, and fellow students who, like him, were dissatisfied with the state of affairs prevailing in Turkey and with the administration of Abdul Hamid, met secretly to plan for a better Turkey. The Sultan's spies got wind of these gatherings, and, on the day on which Mustafa Kemal was gazetted as a staff captain (29th December, 1904), he and his comrades were arrested and taken to Yıldız Palace. He lay in prison for some months, but, ultimately, his life was spared and he was sent in exile to Danussus, where he remained for three years. In 1908 he founded a secret society under the name of "Freedom and Fatherland." With the object of spreading his doctrines in European Turkey he travelled via Egypt and Greece to Salonica, where he founded a branch of his society. This branch after the proclamation of the Constitution in Turkey in 1908 was amalgamated with the Committee of Union and Progress.

Mustafa Kemal took part as Chief of Staff of the army of Hüsnü Paşa in the march of Turkish troops on Istanbul in 1909 to repress the counter-revolution and to depose Sultan Abdul Hamid. Later Mustafa Kemal left the Committee of Union and Progress, owing to disagreement with its methods and disillusionment over its working.

In 1910 Mustafa Kemal for the first time visited Western Europe, when he formed part of a Turkish deputation to the French manoeuvres.

Mustafa Kemal passed in disguise through Egypt to help in organising resistance in Tripoli to the Italians. In this he was successful, and his experiences in this war gave him a rather scornful opinion of Italian qualities which he retained to the end.

He hastened back from Tripoli to take part in the Balkan War, and in 1912 was Chief of Staff to the Turkish army corps based on Bulair, and participated in the recapture of Adrianople from the Bulgarians. During this time he had ample opportunities of studying the Gallipoli peninsula, and this knowledge was later to stand him in good stead.

Even at this time he was on bad terms with Enver Paşa, who had succeeded in capturing the admiration of the public. In the opinion of Mustafa Kemal Enver was a man of no great value, but his showiness brought him more public recognition than his more capable collaborators in the work of restoring Turkey's freedom and in warring against the foreigner.

The outbreak of the Great War found Mustafa Kemal at Sofia as military attaché. He returned to Turkey in October 1914 and was given command of a division at Gallipoli, where he served with distinction, twice being responsible—on Anzac and at Asmara—for saving the situation and preventing the Allies from breaking through and possibly ending the campaign.

During the Gallipoli fighting a bullet might have ended the career of Mustafa Kemal, but it struck his watch and his life was saved.

Nothing in after life gave Mustafa Kemal so much pleasure as the presentation to him by His Majesty's Government in 1932 of a book on the *Official History of the Dardanelles Campaign*, with the inscription: "In honour of a great general, a gallant enemy and a generous friend."

TİPKİ BASIM 14'ün eki

Atatürk'ün özgeçmiş ve meslek hayatı hakkında büyük Bülent Ecevit'in hazırladığı

belgi adı

(Belge 273'ün eki)

Subsequently, he fought on the Caucasian front and retold Baku and Mus from the Russians. He was then transferred to Syria, where he disagreed with General von Falkenhayn about the conduct of the campaign and returned to Istanbul. Early in 1918 he accompanied the heir to the throne, Prince Mehmed Vahidî, to Germany, where he made the acquaintance of the Kaiser and of Mustafa Ludendorff and von Hindenburg. They seemed to have treated Mustafa Kemal somewhat cavalierly and ignored his personal questions. He returned to Turkey and was appointed to the army in Syria in time to effect a clever retreat northwards from Aleppo, and even to hold up the advancing British troops until the signature of the armistice.

Early in the armistice period he began to examine means of resistance to the Allies in the event of unfavourable terms being imposed on Turkey. In May 1919 he was appointed to the Northern Military Inspectorate of Anatolia, and on the 16th of that month reached Samsun with Celâeddin İzzet Paşa, and began to incite the nation against the Greeks, who had landed at Smyrna, and the Allies.

He travelled to Amasia, Sivas and Erzurum, obtaining more and more independence of the Constantinople Government. In July 1919 he was captured by the Sultan's Government, and in the same month sentenced the first National Congress at Erzurum. While opposed to the Central Government it proclaimed loyalty to the Caliph. Mustafa Kemal established contact with the Kurds and with the forces fighting against the Greeks near Smyrna.

In September 1919 he summoned a National Congress at Sivas. In December of that year he arrived in Angora, which became the headquarters of the Kemalist movement, the seat of the Grand National Assembly, and later the capital of Turkey.

Meanwhile, the military authorities in Istanbul had begun more and more to acknowledge Mustafa Kemal's leadership, and in January 1920 the Istanbul Cabinet retired to him his military rank, and the Turkish War Office helped to supply him with men and munitions.

On the 13rd April, 1920, the first Grand National Assembly met in Angora, and the Kemalist Government, as distinct from the Constantinople Government, was born. In 1921 Soviet and Afghan Ambassadors were appointed to the Kemalist Government. Mustafa Kemal, despite difficulties with his own supporters and despite the labour of organising a Government and an Administration, continued to direct with skill the war against the Greeks, who had advanced from Smyrna further and further into Asia Minor. At length in 1921 on the Sakaria, after a twenty-two-day battle, the advance of the Greeks was arrested. Thereafter they were pushed back until, after the decisive battle of Dumlupınar (known henceforth to the Turks as the commander-in-chief's battle), Mustafa Kemal's victory over them was complete, and they were driven into the sea at Smyrna in September 1922.

The Grand National Assembly, in recognition of his victories over the enemy, accorded him the title of "Gazi."

The Allies, with the disappearance of the Greeks from Asia Minor, found themselves face to face with the victorious Turks; and a period of tension followed ending with the conclusion of an agreement at Mudania in October 1922. In the following month the Gazi secured from the Grand National Assembly the abolition of the Sultanate, and the last of the Sultans fled from Turkey on board a British battleship.

The Caliphate remained, in the person of Abdülmecid. In 1923 the signature of the Treaty of Lausanne set the seal on Turkey's independence. Thereafter, Gazi Mustafa Kemal was to show himself not only an able commander in the field, but also a wise leader of his people towards the goal he set before them—the modernisation of Turkey. Thereafter, all reforms and innovations were inspired by his genius.

In October 1923 Turkey was proclaimed a republic, and Gazi Mustafa Kemal became its first President, an office he retained, through successive re-elections, until his death. In the following year he decreed the abolition of the Caliphate.

In 1925 he divorced his wife, Latife Hanım, whom he had married in 1922.

The history of the years after the Lausanne Peace Settlement is a record of the achievements of the President of the Republic. In some cases he acted directly. In others he used the intermediary of the Grand National Assembly, for he wished, on his death, to leave Turkey a constitutional State, with all the machinery of government in full working order, tested by experience. For this reason, although the Assembly was composed almost entirely of the representatives of his party, i.e., the People's party which he had founded in 1923, and although only members of the party were usually the only candidates at parliamentary and municipal elections, he encouraged debates in the Assembly and insisted on all citizens voting, so as to get them accustomed to their civic responsibilities. For this reason he arranged for "Independent" (non-party) candidates to be elected Deputies, and even (in 1938) created an Opposition party in the Assembly under the leadership of Fethi Okyar (later Turkish Ambassador in London)—an experiment which turned out a failure.

The following is a brief record of events from 1924 onwards (matters traceable in most cases to the President's initiative) :—

1924. Promulgation of the Turkish Constitution.
1925. Adoption of the hat and abolition of the fez; closing of Dervish "tekkes"; introduction of usage of international calendar and Western method of reckoning time.
1926. Promulgation of a new Civil Code (which, *inter alia*, made polygamy illegal).
1927. First visit to Istanbul after eight years; six-day speech, giving the history of his achievements and contemporary events; the first census; opening of Angora-Kayseri Railway.
1928. Islam declared to be no longer a State religion; introduction of Western alphabet and numerals. King Amanullah visits Angora.
1929. Visit of Mediterranean fleet; Gazi receives commander-in-chief in Angora.
1930. Purification of the Turkish language by rejection of Arabic and Persian words; opening of Angora-Sivas Railway; foundation of Opposition party in the Grand National Assembly under Fethi Bay.
1931. The Gazi tours the country to explain the aims of the Popular party.
* H.R.H. Princess Alice and the Earl of Athlone visit Angora.
King Faisal of Iraq visits Angora.
1932. Samsun-Sivas Railway opened; the first woman is appointed to the Turkish diplomatic service; a linguistic conference took place at Istanbul, the main theme being that Turkish was the mother of all tongues.
1933. The Gazi again tours the country to speak to his people; a five-year industrial plan is launched.
King and Queen of Yugoslavia visit Istanbul.
1934. Law on adoption of surnames comes into force; Grand National Assembly gives Gazi Mustafa Kemal the name of "Atatürk"; the appellations Pasha, Bey and Effendi are abolished; metric system comes into use.
The Shah of Persia visits Angora.
1935. Women first exercise the vote at the parliamentary elections, and several women Deputies are elected. The weekly day of rest is changed from Friday to Sunday.
1936. Atatürk strongly supports the "sun" theory of languages, all words being traced back to the primitive word for sun.
He encourages archaeological research, particularly in regard to the Hittites.
Turkey strongly supports His Majesty's Government in the Italo-Ethiopian dispute.
Atatürk tours the eastern provinces.
His Majesty King Edward VIII visits Istanbul.
1937. Atatürk tours the south-eastern provinces.
His interest is manifested in historical and archaeological subjects.
1938. Early in the year Atatürk falls ill and on the 10th November dies.
At the time of his death he was unquestioned ruler of the country. Since 1925, when a serious Kurdish rising took place, and 1926, when a plot against his life was discovered in Smyrna and the ringleaders were hanged, signs of any widespread opposition to his rule were few. On his deathbed he could well look back with pride on Angora, the capital he had created, and on the new Turkey which he had liberated, renovated and inspired.

See P. Lorraine to Vincent Halliday—(Received December 4)

(No. 854)

Angora, December 3, 1938.

SINCE the seriousness of M. Kemal Atatürk's malady was understood and the possibility of its fatal issue became apparent, I have endeavored to keep our Embassy accurately informed, not only of the medical progress of the disease, but also of the likely course of events should the President's death supervene. In both respects I was fortunately able to draw on the expert competence of Dr. Tefik Rıza Arık, and was thus enabled to furnish you with a reasonably precise forecast.

2. It is now clear that since the latter half of August M. Kemal Atatürk's life has been seriously threatened; but his will to live was an irresistible factor. The suspense of the last two and a half months has been painful and disturbing for all friends of the late President and all well-wishers of the republic which he founded. But from a practical view it has also had its advantages; for it compelled the leading men in Turkey not merely to visualize the Kemal Republic without its creator, but also to accept and to accept their own responsibility for ensuring the stability and continuity of the political structure bequeathed to the nation by its great leader, and the virtues of which had already been so conspicuously vindicated.

3. It says much for the good sense of these men that the increasing hour of responsibility brought them together in ever closer harmony and freer goodwill than ever before in their determination to deserve well of their chief and of the country, and to discharge faithfully the obligations which themselves devolved on them.

4. In the meeting of the 10th November, Atatürk died in Istanbul. By midday on the 11th November General İsmet İnönü had been unanimously elected by the Grand National Assembly in Angora to succeed him in the presidency of the republic. The Government resigned; the Prime Minister was entrusted by the head of the State with the formation of a new Cabinet, and the second Government of M. Celal Bayar, minus the services of Dr. Tefik Rıza Arık, who had occupied the Ministry for Foreign Affairs for thirteen years, and of M. Şekid Kaya, who had occupied the Ministry of the Interior for eleven years, assumed its duties on the 15th November.

5. The transference of power and office thus took place with the utmost promptitude, with scrupulous regard for constitutional procedure, without a ripple on the stream of the country's life, and the young republic emerged with dignity and freedom from the first big test of its institutions. Furthermore, there was here no victory of one party faction over another, no triumph of one political theory at the expense of another. The men of the Government and the men of the party had laid their plans in harmonious agreement; their plans were good, and they were carried out. More than that cannot be stated at present, but this augury is a good one.

6. In my opinion, the choice of General İsmet İnönü as President of the Republic was undoubtedly the right one. Your Lordship may, indeed, recollect that more than a year ago, in my telegram No. 22, Baving, of 1937, at the moment of his retirement from the post of Prime Minister, I suggested him to your government as a likely and suitable occupant of the presidency in the event of M. Atatürk's death. He enjoys great personal popularity in the country, he has already the authority conferred by thirteen years of office as Prime Minister, and like me he is not only a victorious general in the war of liberation, but also of Atatürk's principal lieutenant in the building up of the republic. General İsmet İnönü is just as incorruptible as his great predecessor; he is industrious and a sober liver; he has first-hand knowledge of foreign affairs and a complete grasp of the administration machine and of administrative problems. He has thus all the necessary qualifications to fulfil his high office, to consolidate the regime, and to shed further lustre on the youthful republic.

7. But Atatürk, with his dramatic mysticism and his magnetic attraction for the people, will be missed. The mourning for him is very real. During the funeral ceremonies it was pathetically evident among the common people and patently genuine. Women could not contain their heartfelt sobs, and even sturdy Turkish infantrymen lining the streets along which the funeral cortege slowly defiled, though standing rock-like in the maintenance of their military duties and resplendent ranks, might be seen with faces twisted by grief and harrassed by tears.

8. The passage and impact of succeeding years will test the fidelity to Atatürk's memory and the strength of what he has built; in my expectation both will successfully withstand the strain.

I have, &c.

PERCY LORRAINE.

TIPKI BASIM 15

Büyükleri Lorraine Atatürk'ün hastalık dönemini yorumluyor. Hastalık Ağustos'ta ciddileşmiş.

Atatürk için çok ızdırdı olmuştur. O aylar yöneticiler için de Atatürk sunusunda rejim

yaşamak için hazırlık dönemi olmuştur.

(Belge 179'un Tipki basımı)

Reference:	PUBLIC RECORDS OFFICE	7/8
F 371/23270		
REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

ANY FURTHER INFORMATION SHOULD
BE REQUESTED TO:
THE SECRETARY OF THE ADMIRALTY
(ADMIRALTY & M.I.)
8 THE PARLIAMENTARY OFFICE & HOUSE
CHAMBER OF COMMONS
W. 6370/30
TELEPHONE ADMIRALTY
W. 6370/30

FORM A.

E 327
12 JAN 1935

155

Admiralty,
London, S.W.1.

11th January 1935

Sir,

I am commanded by My Lords Commissioners of the Admiralty to transmit for the information of the Secretary of State for Foreign Affairs a copy of a report of a visit to Turkey, by the Commander-in-Chief, Mediterranean Station, to attend the funeral of the late Kemal Ataturk, first President of the Turkish Republic.

2. My Lords concur in the suggestion in paragraph 5 of the report.

I am, Sir,

Your obedient Servant,

R. B. M. Faint

The Under Secretary of State,
Foreign Office, S.W.1.

TIPKI BASIM 16

İngiliz Deniz Kuvvetleri'nden Dışişlerine yazı.

Atatürk'ün cenaze törenine katılan Amiral'in raporu ilâhîkte sunulmuştur.
(Belge 291'in Tıpkıbasımı)

6571/28340

779

NO. 1204/190/14. REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

156

Office of Commander-in-Chief,
Nediterasyon Station,
at Malta.

L20.1204/190/14.

9th December, 1920.

The Secretary of the Admiralty.

Commander-in-Chief, Nediterasyon -
Report of Proceedings.

Be pleased to submit for the information of Their Lordships, the following report of my visit to Turkey to attend the Funeral of the late Enver Ataturk, the first President of the Turkish Republic.

2. The period covered by the report is from 1905, Tuesday, 15th November, when MALAYA, wearing my flag, sailed from Malta, until 1920 on Wednesday, 10th November, at which time my flag was transferred to HAZRET on my proceeding by train to the United Kingdom.

3. During my visit to Turkey, my staff remained at the Castle, and the routine of the administration of the Station continued to be conducted from there. The only staff officers to embark in MALAYA were my Flag Lieutenant D.A.S. Duff and my Fleet Signal Officer, Lieutenant Commander L. Rogers and Paymaster Lieutenant R.E.S.A. Jones, the two former also attending me at Ankara.

4. The passage to Cape Helles was uneventful except for a constant interchange of telegrams with His Excellency, Majesty's Ambassador at Ankara in connection with the arrangements of the arrival of MALAYA and the British participation in the funeral ceremonies.

5. Thursday, 15th November.

At 1230, H.M.S. MALAYA departed arrived off Cape Helles and proceeded up the Dardanelles. Colours were half-masted and the Turkish flag flown at half mast at the main.

6. The ship was stopped off Chios for the sanitation officer, who did not arrive however arrived alongside until a quarter of an hour later. When he had pointed out to him the delay he had caused he was profuse in his apologies and explained that as MALAYA had stopped rather early he could not see her from his office. He should, however, have been laying off in his launch as he knew the exact time of MALAYA's arrival. It is not suggested that any action should be taken regarding this as it was dealt with locally. About 5 miles north of Chios on the Asiatic side a small Turkish Naval vessel was lying, who passed a guard as MALAYA passed. Shillo Lian was passed before dark.

Parade for the use of W/T on High Frequency was received.

7. Friday, 16th November, 1920.

At 0700, off Yeniköy, a Turkish launch came alongside MALAYA and the following officers saluted:-

Captain H.A. Foster, R.N. (British Naval Attache).

Captain Beati (attached to me as Liaison Officer).

Lieutenant/.....

TIPKI BASIM 16'nin En
Ataturk'un Cenaze idareine kaitan Oranmiral Bulley Pound'un
ilminde yapilan tören hakkında rymnli rapora
(Belge 291'ne eki)

F 571/23290

1992

2025 RELEASE UNDER E.O. 14176

1

200 Lieutenant Jellin (Deputy Officer for R.M.G. MALAYA).

8. H.M.S. SALAYA entered the country with 21 guns, captured with the self-named and shortly after 0800, SALAYA anchored off Bayda Fuaha.

Battle Cruiser	YAVIZ
Cruiser	HALFIDE
Destroyers	TIGARD and SARAF
Submarine	GRU and DRILLIPHAN

39. During the forenoon the Romanian Destroyer
RUSINA MARIA arrived. In the afternoon the Greek Destroyer
PATON and in the evening the German Cruiser DIEM. The
German Cruiser DIEM PATON did not arrive until early the
following morning. Crews of the United States were paid
and returned in the ship of all nationalities.

Wield Marshall Lord Birdwood had arrived that morning by train from London, not owing to an injured foot, had retired to bed and was unfortunately unable to walk without assistance throughout his visit.

13. In the evening I dined ashore privately with Admiral William Dyer, and after dinner, attended the lying in state of the late President at the Palma Real Palace.

At 0600, colours were hoisted at half mast with the
 Turkish Flag at half mast at the colt.

From the
French
legal
point of
view, the
article

10. The Turkish Destroyer ZAMPA was lying alongside near Big Beraglio Point, just in sight of MALAYA, to bring the coffin to YAMU. She had been expected to leave there at 1100 but it was not until 1500 that she actually sailed.

Journal of Management Education 33(1)

TIPKI BASIM 16'nın eki 2. Sayfa

FO 371/28290

7/9

TOP SECRET - NOT TO BE DISCLOSED EXCEPT BY AUTHORITY WITHOUT PERMISSION

-3-

16. During the forenoon, formations of Turkish aircraft flew over Istanbul and the anchorage at Hayda Pasha. One of them unfortunately forced landed on the water in the vicinity of the fleet. Both the crew and the aircraft were, however, saved, MALAYA's boat being the first to arrive.

17. From 0830, the time the cortège left Dolmabahçe Palace, until the coffin arrived onboard YAVUZ, guns were fired at five minute intervals by YAVUZ. ZAFER arrived at YAVUZ about 1315, but took a long time to get alongside. When the body was transferred, YAVUZ fired a salute of 101 guns, the foreign ships also firing a salute of 21 guns by signal from YAVUZ. When ZAFER was clear, a cargo boat full of wreaths went alongside YAVUZ and transferred them.

18. Finally YAVUZ began to weigh and MALAYA immediately weighed and went ahead ready to pass under the stern of MALIHIYA and make for her position on the far side of YAVUZ. The Russian immediately weighed also and followed MALAYA closely. As the only other Flag Officer present, the Russian came second in the line and throughout the day kept excellent station and acted most intelligently. The other foreign sea-of-war turned up astern in alphabetical order of countries, in French, i.e. German, French, Greek and Roumanian.

19. The German was slow in forming up, the Frenchman was slow in getting under weigh, but thereafter followed the German closely. The Greek was well handled but the Roumanian appeared to have difficulty in keeping up although the speed was never more than 10 knots.

20. MALAYA hoisted a large number of speed and other signals in International Code to indicate my intentions and - these were smartly answered by all the other foreign ships. Finally the fleet was formed up on a course to pass Princes Islands as follows:-

Centre Column - YAVUZ, MALIHIYA, two Destroyers, two submarines and the President's Yacht.

Starboard Column - The Foreign Ships.

Port Column - About a dozen ferry boats crammed with spectators.

The leading ship of the wing column being on the quarters of YAVUZ. The whole "fleet" had to wheel about 160 degrees to port while forming up, which did not make it a very easy manoeuvre, but in the circumstances it was very creditably done.

21. When the "fleet" reached the southern end of Princes Islands, YAVUZ hoisted the signal to break off and reduced to five knots. MALAYA immediately increased to 16 knots, closed to about three quarters of a cable from the Turkish line and steamed past YAVUZ with hands fallen in and officer saluting.

22. MALAYA then turned 180 degrees to starboard and headed for the anchorage, still closely followed by the Roumanian. All the other foreigners carried out the same procedure, but got rather astern of station. All the foreign ships then anchored independently in their previous berth about 1630. The Turkish ship went on escorting YAVUZ towards her destination, Ispah, where the coffin was to be transferred to the train en route to Ankara. YAVUZ edited large quantities of black smoke throughout the day.

The/.....

TIPKI BASIM 16'nin eki 3. Sayfa

FO 571/28240

7/9

TIPKI BASIM 16'nin eki 4, Sayfa

-4-

23. The process of loading the detachment for the 7.35 train was then begun and the whole British delegation and Detachment were at the station by 7.30. A special train had been provided with a "salon" at the rear for Field Marshal Lord Birdwood in which I also travelled.

24. The composition of the Naval Detachment under Commander J.P. Stevens, was as follows:-

1 Lieutenant Commander.	1 Major, R.N.
2 Lieutenants.	1 Lieutenant R.N.
4 Midshipmen.	50 Royal Marines.
1 Warrant Officer, (Zorrock Master).	1 Warrant Bandmaster, R.N.
120 Naval Ratings.	50 R.N. Bandmen.

25. Sunday, 30th November, 1935.

The special train was due to arrive at Ankara at 11.30 but it was not until 12.00 that it finally drew up in the station. This delay was due to the fact that the British train followed that bearing the coffin of the late President and that the latter train was much delayed by the crowds gathered at the stations en route, to do honour to their dead Chief.

26. The British train was boarded on arrival by the Minister of Foreign Affairs and the British Ambassador, who greeted Field Marshal Birdwood and myself. The Field Marshal, being unable to walk, was in plain clothes, and I having previously changed into No.3 dress inspected the guard of honour mounted outside the station. The Field Marshal, meanwhile, remained in the motor car.

The Field Marshal and myself, accompanied by 1000 Staff Officers, then proceeded to the British Embassy.

Accommodation was provided for officers and men at the hotel. The Detachment of Bluejackets, Marines and Marine Band had meanwhile, fallen in on the platform and were marched to their quarters some two miles from the station. Accommodation was provided was excellent in every way. In the new building were also housed the German Detachment which consisted of cadets from the German Cruiser EMDEN and very friendly relations existed between the Cadets and the British Officers throughout the stay.

27. Shortly after arrival at the Embassy, I was taken by the Ambassador to write my name in the President's book. It was learned on arrival at Ankara, that the President was giving an afternoon reception on Tuesday, 3rd November, for the special Delegates and Ambassadors of the countries represented at the funeral. I had originally intended to return to Istanbul by the night train on Monday, but in view of this reception and the fact that Lord Birdwood would be unable to attend, the Ambassador suggested that I should delay my departure for a day, and the necessary re-arrangements were made.

28. After that, the Ambassador and I visited the British Detachment at the Ghazi Institute and then viewed the lying in state of the late President. This latter was most impressive; the coffin lying in the open air on a catafalque covered in red with four Turkish Officers and two Private Soldiers on guard. The catafalque was backed by a white screen some forty feet

high/.....

TIPKI BASIM 16'nin eki 4, Sayfa

Reference F 271/23.190	EXHIBIT RECORD OFFICE 7/3
RECEIVED - NOV 12 1928 - PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION	

-4-

each in front of which was draped an enormous Turkish flag. This screen was flanked on each side by two pillars of the same height completely covered with green foliage, on top of which large yellow torches were burning. The catafalque lay some 30 feet back from the road and at the road side stood two similar pillars with torches, forming a square with the first two. On each side, and outside this square were two shorter pillars, also bearing torches. The six flames being symbol of the six principles of the late President, now adopted as the maxims of the Turkish National Party.

30. The large space between the catafalque and the road was covered with wreaths and an unbroken stream of people walked past the coffin, the large majority in a visible and audible state of emotion.

31. The Ambassador very kindly had himself, my Flag Lieutenant and Fleet Signal Officer to stay at the Embassy.

22. Monday, 21st November, 1928.

at 7.15 I accompanied the Ambassador to the Ankara Palace Hotel, where all the special Delegates and Heads of Missions and their suites were to assemble. A wait of some ten and a half hours ensued, which time was passed in meeting various foreign representatives and having breakfast.

32. Shortly before ten o'clock, a move was made to the steps of the Hotel which is situated exactly opposite the site on which the late President was lying in state. A gun carriage and limber were brought up, drawn by about 120 soldiers in the British Naval fashion, and the coffin was removed from the catafalque and placed on a platform built up on the gun carriage to a height of 8 feet from the ground. After this had been done, the Turkish and foreign troops who were to precede the gun carriage in the procession marched past the coffin and took up their positions. No music played and all troops paid respect to the coffin in passing.

33. First came the Turkish Cavalry, Artillery and Infantry, in that order, followed by the Cadets of the Military College. Then came the foreign detachments in alphabetical order of the names of their country, in French; the German detachment thus led. The Cadets marched very smartly using the goosestep, followed by an detachment of a Bulgarian Guard Regiment marching in the same fashion. The Detachment of French and sailors were the next to pass and then came the British Bluecoats and Marines. The road in the vicinity of the gun carriage had been covered with sand and the marching of the British Detachment was therefore quite noiseless, a striking contrast to nearly all the Turkish and foreign troops whose goose-stepping was noisy even on the sand covered road. This fact was remarked upon by many spectators.

Greek, Yugo-Slavian, Persian, Roumanian and Russian Detachments also marched past.

34. Behind the coffin walked the relatives of the deceased, then the new President and his principal Ministers; after them the foreign special representatives, heads of Missions, the Diplomatic Corps and foreign Delegations.

The latter part of the cortege, however, was not well marshalled, and the two hundred or so men were only as described as a rabble. Even the front rank was disorganised by.....

-2-

by the members of the Irwain Committee. It is possible that this was intentional as any detailed arrangement would almost certainly have covered participating to some delegation or individual. The procession closed with the Cabinet, Deputies, Civil servants and more Turkish soldiers.

36. At 1200 the procession moved off and at this time, rain, always threatening, fell for some minutes. The route of the procession was about a mile and a half long and as the troops at the head entered the road, they were broken off and lined the sides of the route. It was thus a feature of the arrangements that the majority of troops took much more part than is normally the case. In that they first marched past the coffin, then formed part of the procession and finally were passed by the coffin. While lining the route, the Ninth British Detachment rested on their arms reversed. This created a great impression on the minds of the Turks and I think gave rise to a remark of a Turkish Official which was repeated to me that "one can see that the British more than anyone else are joining with the Turks in their great sorrow".

37. The coffin, followed by the Delegations and Deputies then completed the route to the Ethnographical Museum where the mortal remains of the Ghazi were to rest until a mausoleum had been erected. The coffin was then transported from the gun carriage to the museum.

38. Lord Birdwood, being unable to walk in the procession, went by car to a building near the end of the route, from the steps of which he saluted the coffin as it passed and watched the removal of the coffin to the museum. All the members of the special Delegations and Missions then proceeded to the Peoples' Party Pavilion where Lord Birdwood was also present. Refreshments were then served and the various Delegations mingled for about half an hour, by which time it was 1300.

39. At 1600 the Field Marshal was received by the President and at 1915 left Ankara for England.

40. I had previously invited the Captains of the foreign ships at Hayda Pascha to luncheon on Tuesday, but owing to the President's reception on that day it was not possible for me to be there. I therefore sent my Flag Lieutenant back to Istanbul to explain this to the foreign officers and to assist the Captains of the Kassa KALAYA in entertaining them.

41. Tuesday, 22nd November, 1926.

In the morning the Ambassador had kindly arranged for me to be motored out to see the Cubuk Barrage, where water for the use of Ankara and the surrounding districts, is collected.

I also wrote my memo in the book at the Foreign Legation on the death of Her Majesty, Queen Mary of Norway.

After luncheon I was taken by the Ambassador to see the Ghazi's model farm just outside Ankara.

42. At 1500 I proceeded with the Ambassador, the Counsellor of the Embassy, Mr. Morgan, and Lieutenant Commander Bridges to the Ghazi's house for the President's reception. This was extremely well organized, the Delegations being

m

marshalled.....

Reference	SECRET	7/19
Fo 371/23270		
TOP SECRET - NOT TO BE DISCLOSED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

-7-

rearranged in the alphabetical order of their countries, in French, and admitted to a room where they were received by the President.

43. Sir Percy Loraine delivered messages to the President in French, to which the latter also replied in French. The President also invited me to speak to him, through an interpreter. I conversed with His Excellency on the sad occasion which had brought me to Turkey, and said how proud I was, as well as the British Naval Contingent, to be invited to assist at the funeral ceremonies of that Great Man, the late President of the Turkish Republic. I also thanked His Excellency for the extremely cordial and acceptable way in which we had been received and the most excellent arrangements that had been made for the accommodation of our Detachment in Ankara. I also said how much we had enjoyed the visit of the Turkish Fleet to Malta in 1934, and that I hoped that any Turkish Naval Units that were cruising in the Mediterranean at any time, would call at Malta where they would receive a warm welcome. I also said how impressed I had been with the naval part of the funeral ceremonies, the success of which was due to the arrangements made by Admiral Suter Ginn.

44. The President replied through his interpreter in the most friendly manner saying how pleased the Turkish people were at our being there to take part in the funeral ceremonies and our obvious sympathy in their bereavement. On our preparing to leave his presence, His Excellency clasped my hand for some minutes while he continued his cordial remarks.

45. As each Delegation had been received by the President, it passed through into another reception room. On the Ambassador and myself entering this room, we were immediately joined by Baron von Neurath, the special German Delegate, who conversed with us in the most friendly manner for about half an hour.

46. After the President had received all the Delegations, he passed through to another room followed by everyone present, where refreshments were served. The President again conversed with the Ambassador and myself for some time and this time in English, which he has recently been learning. This party continued until 1730, by which time, thanks to His Excellency, the Ambassador, I must have met all the special Delegates and Heads of Missions represented at Ankara.

47. At 1830, the Ambassador had very kindly invited the officers of the British Detachment for cocktails at the British Embassy, together with the members of the Embassy Staff and their wives.

48. At 2030, a special train left Ankara with the Ambassador and Staff, the British Naval Detachment and myself. A guard was mounted on the platform, which I inspected and many Turkish Officials were present to say goodbye, to all of whom, I expressed my deep appreciation for all that had been done for us.

49. During the day, a wreath was sent to the Ethnographisches Museum on behalf of myself, officers and men of the Mediterranean Fleet. This was kindly received by the Ambassador and consisted of evergreens from the garden of the Embassy at Istanbul. Only artificial flowers were available for purchase in Ankara and as much as £10 sterling was being asked for a wreath.

50. Wednesday, 22nd November, 1934.

The special train arrived at Hayra Pasha at 1430, and
 1934/.....

TIPKI BASIM 16'nin eki 7. Sayfa

Reference:	SECRET	719
F 371 / 28340		
COPYRIGHT - NOT TO BE DISSEMINATED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

-9-

this gave an opportunity of seeing another and much more interesting part of the country than on the journey to Ankara.

On arrival, I went straight on board, and shortly after, Sir Percy Loraine came off to return my call. He was saluted with 19 guns on leaving.

51. All ships anchored at Hayda Paşa were dressed with masthead flags. Turkish ensign at the main, from 0600 until sunset in honour of the feast of Bairam.

52. At 0900, His Excellency, the British Ambassador, and Lady Loraine, embarked in KALAYA for dinner and for passage to the Gallipoli Peninsula, to pay a visit to the battle fields and war graves. They were accompanied by the following:-

The British Consul General and Mrs. Peton.

The British Air Attache and Mrs. Simshiret.

The British Military Attache and Mrs. Ross.

Mr. Chaplin (Second Secretary at the Embassy).

Colonel Woods (late Commercial Counsellor at the British Embassy).

Sayfullah Bey (First Secretary, Turkish Foreign Office and the Member of the Protocol Department attached to the 22nd British Delegation).

53. Arrangements were made for the party to disembark on the Gallipoli Peninsula at 0800, Thursday, 24th, and for them to be taken back to Istanbul in H.M.S. GOSWAM in the evening.

54. At 0900, I left Istanbul in the Orient Express for London.

55. Captain Nesati, the Turkish Liaison Officer attached to my Staff was not only most helpful throughout our visit but was also a cheery companion. My sincere thanks are due to His Excellency, Sir Percy Loraine and Lady Loraine for their hospitality and kindness to myself and my staff and to His Excellency and his Staff including Captain Parker, R.N., for all the admirable arrangements they made for the British detachment.

Signed, Dudley Pound,
Admiral.

Enclosure.

General outline of programme for naval part of ceremonies in connection with the Funeral of the late President of the Turkish Republic, Kemal Attaturk.

TIPKI BASIM 16'van Eski M. Sayfa

10351/23240

ATTENTION: ONLY TO THE SECRETARIES OF THE TURKISH ARMY, AIR FORCE, NAVY, AND MARINE CORPS

7/2

The General Outline of the Program-

1. The foreign warships will anchor to their places according to the plan given to them by the Liaison Officers.
2. The foreign warships will salute only the city, and the city will return salute.
3. Due to the general sorrow, all kinds of personal ceremony will not take place.
4. The coffin containing the honourable body of His Excellency KATILMAZ, and the funeral party, will start off from Beşiktaş Palace on 20.11.1938 at 0830 a.m. The funeral party will then proceed to Saray Burnu by land, and from Saray Burnu the coffin will be brought over to YAVUZ by the Turkish destroyer ZAFER, which will be lying alongside.
5. While the party is proceeding to Saray Burnu with coffin containing the body of His Excellency KATILMAZ and from Saray Burnu to Yavuz a gun will be fired from Yavuz each five minutes.
6. When the coffin is taken over to YAVUZ a salute of 101 guns will be fired from YAVUZ: the foreign ships will participate in this salute by firing 21 guns. The beginning of the salute will be announced by the hoisting down of the flag B which had been hoisted up to the main mast previously.
7. YAVUZ will begin to weigh anchor when she hoists up the signal flag C, the end of this operation will be announced by hoisting down the C flag.
8. While YAVUZ is underway, both Turkish and foreign warships and escorting ships will take their positions according to the plan number Two. The party will then take the given course and steam at a speed of ten knots per hour. During the cruise a saluting gun will be fired from YAVUZ each fifteen minutes.
9. When YAVUZ and her escort arrives to the island of Beşiktaş at the South end of Prinkipo Island the A flag will be hoisted by YAVUZ and with the hoisting down of this flag all of the escorting ships and the foreign ships will stop following YAVUZ and they will return to their anchoring places shown on the plan number one. The leading ship will turn to starboard and the line will follow her.
10. Two hostess ships are HATIRLIYER Cruiser and the submarine GÜLLÜZAR. They will return too to their anchoring places upon the signal given by YAVUZ.
11. The civil boats and steamers also will return upon the signal from YAVUZ. They will tack to port following the leading ship.

Note:- ALL SIGNALS ARE INTERNATIONAL.

The following items are to be added to our previous information :-

- A. When the destroyer ZAFER leaves Beşiktaş Point (YAVUZ) will hoist A flag International code on which ships companies of Turkish ships will be taken in.

Except for the men required for the getting under way, they will remain fallen in until the International Signal B is unannouncing made as laid down in para.(g).

Foreign ships are requested to adopt a similar procedure.

TIPKI BASIM 16'nm eki 9. Sayfa

519

COPYRIGHT, NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

- C. MALAYA will begin to weigh anchor when YAVUZ hoists flag C.
- D. MALAYA will hoist the International Signal N.V.210 and will go ahead at 10 knots when this signal is hoisted down.
- E. Foreign ships will take station astern of MALAYA in the following order :-
- F. MALAYA will steer under the stern of HALIDIYE and then go on to take station on the starboard beam of HALIDIYE as soon after the latter has altered course to 150° after passing through position 194° 2.3 miles from Heruglie Point Lighthouse.
- G. When it is necessary for either YAVUZ or MALAYA to alter speed they will hoist the international signal N.V.2 followed by numeral pennants indicating the new speed. They will go the speed ordered by this signal when the signal is hoisted down.
- H. On getting under way, the ships companies of Turkish ships will be fallen in and will remain fallen in until shortly after the foreign ships have taken up their station on HALIDIYE. YAVUZ will then hoist A flag International Code and ships companies of Turkish ships will fall out. Foreign ships are requested to adopt a similar procedure.
- I. Ten minutes before the foreign ships part company, YAVUZ will hoist H flag International Code and ships companies of Turkish ships will be fallen in and will remain so until the foremost foreign ship has turned off. Foreign ships are requested to adopt this procedure.

APPENDIX No. 1.

1. When International Signal A hoisted down from YAVUZ :
(a) YAVUZ and other Turkish warships will decrease her speed to 5 knots.
(b) Foreign ships will increased her speeds to 10 knots.
(c) Each foreign warships with 16 knots speed will advanced until starboard beam of YAVUZ, then will change her course turning to starboard and then will go back to her anchorage places.
2. Just after leaving the anchorage places, each warships will go to the assembling point with 10 knots speed.

TİPKİ BASIM 16'nın Eki 10. Sayfa

Reference—	PUBLIC RECORD OFFICE	
FO	371-23301	5581
COPYRIGHT NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION		

THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT

Printed for the use of the Foreign Office.

354

Copy No. 8

CONFIDENTIAL

(15687)

ARCHIVES

TURKEY.

ANNUAL REPORT, 1933.

(E 1214/1214/44)

Sir P. LORAIN to Viscount Halifax—(Received February 16)

(No. 82)

My Lord,

Angora, February 11, 1933.

I HAVE the honour to transmit to your Lordship herewith the annual report on Turkey for 1933.

I am much indebted to the members of my staff for their extremely capable assistance in compiling the various sections of this report.

I have, &c.

PERCY LORAIN.

Enclosure.

Annual Report on Turkey for 1933.

CONTENTS.

	Paragraph		Paragraph
Introduction	1	II—Foreign affairs (contd.)—	
League of Nations	31	Turkey	66
The British	35	European	100
The British Empire	39	British Union	100
The Associated States	36	Spain	104
The Republic of Alexandria	37	United States of America	104
The British Empire	37	Latvian	107
(i) Canada	37	III—Internal affairs	130
(ii) Cyprus	37	IV—The Turkish army	139
(iii) Palestine	37	V—The Turkish air force and civil	
Administration	37	aviation	140
Education	37	(i) Ministry	140
Police	37	(ii) Civil	140
Justice	37	VI—The Turkish navy	140
Health	37	VII—Cultural questions	159
Commerce	37	VIII—Miscellaneous	
Finance	37	Foreign missions in Turkey	161
Germany	37	Wart	161
France	37	British subjects and interests	161
Italy	37	Appendix—Treaties, agreements, &c.,	
Spain	37	signed during 1933.	
Italy	37		

1934—21 [15686]

TIPKI BASIM 17

İngiliz Büyükelçiliğine hazırlanan Türkiye 1933 yıllık raporu için baş tarafı ve giriş sayıları (Belge 298'in kısmen Türkçeleştirilmesi)

1—Introduction.

It is a great joy which our work must create as the anniversary of Austria by the German Reich in March and only six months later, as Europe by the hand of a general war were the Reich's demands for the reason, by Austria (Austria) of the modern Europe, the landmark in the history of Turkey, war, nevertheless, the death of the Reich November, at the comparatively youthful age of 35, of Kemal Ataturk, the founder and first President of the Turkish Republic. This report is not the place in which to appreciate his character and achievements of this great soldier, leader and reformer. It will suffice to say that nation, of over one a century, and with less so a comparatively backward one, have taken such and stride in moral, material and political progress as Turkey has done in the brief span of fifteen years under the dynamic impetus of this remarkable man. In the writer's opinion, it is unlikely that the historical matter will have either the stimulus of his death or the change required him at his death.

2. The conditions and capacity with which the election of Ataturk's successor, Ismet Inönü, and the transference of powers were carried out were of good omen for the stability of the republican institutions. The report for 1928 will doubtless show whether the good reputation has been confirmed.

3. Another notable event was the settlement of the "Hazar" question, and the lifting thereby of the cloud that for two years at least has hung over Franco-Turkish relations. It would be premature to say that Turkish confidence in France has been restored; but the conditions have been created in which its restoration may be achieved. The issue has in France rather than Turkish hands. France will need to show strength and consistency, as well as friendliness and generosity of spirit, to restore her position, which was further weakened by her attitude in the Greco-Turkish crisis.

4. Turkey's distrust of the totalitarian States has deepened during 1928. She dislikes the policy of the Rome-Berlin Axis; she does not accept limits of designs in the Eastern Mediterranean; she is repugnant to the grave danger that Germany's advent to the shores, whether of the Black Sea or the Aegean Sea, would create. She is determined to defend not only her territory but also her liberty of action, and she therefore may herself eventually involved in a fight for existence if either or both of the Axis Powers are bent on expansion eastwards. She will therefore make every sacrifice to strengthen her armed forces and her power of defense.

5. These reactions have quite naturally and logically confirmed Turkey more and more in her friendship with the United Kingdom and in her confidence regarding British peace—especially as regards in the Mediterranean—as the one real barrier to the unbridled ambitions of the dictators, and the one ultimate bulwark of the Powers who wish to live in peace and international democracy. Turkey, however, unlike some other Powers, carefully calculates and is prepared to accept the risks and consequences of her attitude.

6. At the moment of the invasion of Austria there were fears that Turkey should have thought the British attitude insufficient. They were unfounded. At the moment of the September crisis there were fears that Turkey should feel that the United Kingdom had given way to Hitler's demands from weakness and that British prestige would sink. These fears were just as unfounded as the earlier ones.

7. On the contrary, these events, and the increased insistence of direct danger which they represented, stiffened Turkey's resolve to do all in her power to cooperate with the United Kingdom in averting the danger, and, if the need came, to join the United Kingdom in fighting it. There was, naturally, recognition that the balance of armed strength had moved against the British, and their friends, friendly, but there was no sign of Turkey faltering or backing up, that moment in her friendship or her policies. If it can be said, as the context suggests, that there is a British "ideology" as regards the ethics and the practice of international relations and the rights and duties of sovereign States, then it may also be said that Turkey has made that ideology her own.

8. It will be seen that the Turkish foreign policy, and not least in the course of her friendship with the United Kingdom, has followed closely the line of

TIPKI BASIM 17'nin 2. Sayfası
Türkiye 1928 yılılık raporunun Gıncı Bölümü
Belge 298'in Kısmen Tipkibasımı

development indicated in the introduction of the annual report for 1937. The fact is especially noteworthy because the standardization has been maintained in spite of stresses and strains almost more drastic than those of 1937, and in spite of the gloomous financial stress caused by the death of Kemal Ataturk.

It was in the economic domain 1938 was noteworthy for the conclusion in May of an agreement whereby the United Kingdom undertook to furnish Turkey with credits of £10 million for industrial purposes and £5 million for armaments. Generally speaking, there was a marked tendency on Turkey's part to strengthen her economic, as well as her political, ties with the United Kingdom. It must, however, be likewise recorded that Turkey's efforts to diminish the disproportionate preponderance of the German share in her foreign trade had little or no result. Actually, that German share was increased, but this is partly, and might be wholly, explicable by the absorption into the Reich of Austria and considerable areas of Czechoslovakia.

10. The internal economy of the Turkish Republic remained sound; acheser balanced budget was achieved; and the process of industrialization continued at the pre-arranged rhythm.

II.—Foreign Affairs

League of Nations.

11. Turkey's attitude to the League of Nations in 1938 was intimately bound up with the question of the Sanjak of Alexandretta (q.v.). In the course of the year the League was the object of considerable criticism in the Turkish press on account of the alleged anti-Turkish bias of the commission which was recommended to secure impartial elections in the sanjak; and the semi-official *Filet* went so far as to suggest that the Turkish Government should consider whether they should not withdraw from the League. With the settlement of the dispute, however, by direct Franco-Turkish negotiation, the campaign ceased.

12. The question of declarations to be made at the opening of the one hundredth session of the Council in January in the names of the *British Exeter* and of the *Sardabod Powers* was discussed between the Governments concerned, and Dr. Aras promised also to concert its advance with Mr. Eden. In the event, however, the Romanian representative spoke only on behalf of the *Little Exeter* and the Iranian representative only in the name of his Government. At the discussion in the Fifth Committee of the Assembly in September Dr. Aras supported the views of His Majesty's Government in the United Kingdom regarding the application of the principles of the Covenant.

The Straits.

13. It was recorded in the report for 1937 that the German Government had forwarded to His Majesty's Government and to the Turkish Government a series of objections, and reservations, to the Montreux Convention, and that the Turkish Government had replied "with a firm but moderate defence of the convention and of the consistency of Turkey's action both during the stages leading up to its conclusion and in the actual execution of its provisions, of which Germany, though not a signatory, enjoyed the advantages."

14. Early in 1938 the German Ambassador returned to the charge and communicated to the Turkish Government, as a basis of discussion, the draft of a further note on this subject. This document took cognizance of the fact that the Turkish Government were willing to allow all Powers, without distinction to enjoy the advantages accorded by the Montreux Convention, and expressed the assurance of the German Government that the convention should be recognized as binding between the Reich and Turkey, by agreement between those States. The note then proceeded to formulate reservations regarding the League of Nations, treaties of mutual assistance concluded with reference to the Convention, and the restrictions imposed by the convention on the passage of warships and the transit in flight of military aircraft. Finally, the hope was expressed that, in the event of a revision of the convention, Turkey would intervene in favour of the participation of the Reich in the negotiations.

[1938]

c*

EX-100	U.S. AIR FORCE OFFICE	5581
60	371 - 23296	
CONTAINS - NOT TO BE REPRODUCED WITHOUT PERMISSION		

The Gallipoli Legion of Anzacs
Incorporating
"Gens. of Anzacs" 131
10-20 Young Street,
Sydney,
10th December, 1936.

The British Ambassador,
Ankara,
Turkey.

Sir,

My Executive has directed me to write and ask you to convey to the Turkish Government and to the people of that country for whom we have the greatest respect, the most sincere sympathy and condolence of our members in the sad death of the late President Kemal Ataturk.

Every member of my organization was on Gallipoli Regulars during hostilities in 1915 and this letter is written in appreciation of a soldier and a man respected by every member of the Australian and New Zealand Expeditionary Forces who set foot on Gallipoli.

The memory of the late President, Kemal Ataturk will always be respected by members of The Gallipoli Legion of Anzacs and we would be deeply grateful to the Turkish Government if a photograph of the late President could be presented to us to be hung beside the photographs of our leaders, Lord William Birdwood and Sir Ian Hamilton - three great soldiers and gentlemen.

Thanking you, Sir, in anticipation of your kindly cooperation,

Yours truly,

J. Sibbie,
Hon. Secretary.

TIPKI BASIM 18

Sydney'de Gecibolu Anzak Lejyonu derneğinden İngiltere'ye Ankaralı Büyükelçiliğine yazı.
Anzark'ın ölümü üzerine Türk Halkını Başsağlığı dilekleri ve sempası.
(Belge 295'e EK 1)

Şimşir'in *Türk Yazı Devrimi* adlı yapıtı *Alîet İnan Tarih Ödülü*'nü kazanmıştır. Ankara Üniversitesi ve İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Şimşir'i fahri doktorluk payesiyle onurlandırmıştır.

Şimşir'in yayınları, araştırma ve tez konusu da olmaktadır. Doktora öğrencisi Y. Furkan Şen, *71. Yaşında BİLÂL N. ŞİMŞİR BİBLİYORGRAFYASI Açıklamalı 71 Kitap ve 200 Makale* başlıklı kapsamlı bir kitap yayınlamıştır (Yargı Yayınevi, Ankara: 2004).

DR. BİLAL N. ŞİMŞİR'İN KİTAPLARI
(Kronolojik sırayla)

1. *Contribution à l'Histoire des Populations Turques en Bulgarie (1876-1889) (Bulgaristan Türkleri Tarihi Üzerine (1876-1889))*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 22, Seri 3, Sayı A6, Ankara: 1966, ikinci baskı 1986, 86 sayfa.
2. *Rumeli'den Türk Göçleri, Belgeler. Cilt I. Doksanüç Muhaccereti. 1877-1878.* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 34, Seri: III - Sayı: A9, Ayıldız Matbaası, Ankara: 1968, (2. Baskı Türk Tarih Kurumu 1989) 819 sayfa + metin dışında 26 sayfalık 39 fotoğraf.
3. *Kürtçülük Hareketleri, Belgeler, 1967, (Ümit Pamir ile birlikte),* Dışişleri Bakanlığı Yayını, Ankara: 1969, XLII+344 sayfa.
4. *Kürtçülük Hareketleri, Belgeler, 1968, (Önder Alaybeyi ile birlikte),* Dışişleri Bakanlığı Yayını, Ankara: 1970, LXXX+524 sayfa.
5. *Rumeli'den Türk Göçleri, Belgeler. Cilt II. Bir Geçiş Yılı - 1879.* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 35, Seri: III - Sayı: A10, Ayıldız Matbaası, Ankara: 1970, CLXXXII+832 sayfa. (2. Baskı 1989, TTK)
6. *Fransız Belgelerine Göre Midhat Paşa'nın Sonu (1878-1884). Les Dernières Années de Midhat Pacha (d'après les documents français).* Ayıldız Matbaası, Ankara: 1970, 189 sayfa, 5 adet fotoğraf.
7. *İngiliz Belgeleriyle Sakarya'dan İzmir'e (1921-1922),* Milliyet Yayınları, Tarih Dizisi: 21, Sıralar Matbaası, İstanbul: 1972, 548 sayfa (2. Baskı Bilgi Yayınevi, Ankara: 1989).
8. *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938). Cilt I : Nisan 1919-Mart 1920. (British Documents On Atatürk [1919-1938]. Vol. I: April 1919-March 1920),* Türk Tarih Kurumu Yayınlarından XVI. Seti, Sa.15, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1973, 1992, CXXVI+503 sayfa .
9. *İngiliz Belgelerinde Atatürk. (1919-1938). Cilt 2, Nisan-Aralık 1920 (British Documents On Atatürk. [1919-1938]. Volume-2, April-December 1920),* Türk Tarih Kurumu yayınları, XVI. Dizi, Sa.15a, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1975, 2000, CXXX+551 sayfa, metin dışında 18 sayfa npkbasım.
10. *İngiliz Belgeleriyle Türkiye'de "Kürt Sorunu" (1924-1938),* Şeyh Süit, Ağrı ve Dersim Ayaklanmaları, Dışişleri Bakanlığı Basımevi, Ankara: 1975, 1991, LIII+311 sayfa.
11. *Ege Sorunu, Belgeler. Cilt I (1912-1913).* Türk Tarih Kurumu yayınları, XVI. Dizi, Sayı 29, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1976, CCXXII+677 sayfa.

12. *Malta Sürgünleri*, Milliyet Yayınları, Tarih Dizisi, İstanbul: 1976., 546 sayfa (2. Baskı Bilgi Yayınevi, Ankara: 1985) 13. *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938). Cilt III: Ocak-Eylül 1921. (British Documents on Atatürk [1919-1938] Volume III: January-September 1921)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları XVI. Dizi, Sa.15b, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1979, 2000, CLXVI+702 sayfa.
14. *Atatürk ile Yazışmalar - I (1920-1923) (Correspondances avec Atatürk - I [1920-1923])*, Kültür Bakanlığı yayınlar - 394, Başbakanlık Basımevi, Ankara: 1981, 1992, 552 sayfa.
15. *Dış Basında Atatürk ve Türk Devrimi. Cilt- I: 1922-1924. Bir Laik Cumhuriyet Doğur, (Presse Etrangère sur Atatürk et la Révolution Turque. Volume- I: 1922-1924. La Naissance d'une République Laïque)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları. XXIII. Dizi-
16. *Homage to Mustafa Kemal Atatürk. Hero of the East. Documents From the Turkish Archives (With Additions From the Pakistani Archives). (Doğu'nun Kahramanı Mustafa Kemal Atatürk'e Saygı)* Institute of Islamic History, Culture and Civilization. Islamic University, Islamabad, Pakistan: 1401/1981, V+207 pages.
17. *Atatürk et les Pays Bas (Atatürk ve Hollanda)*, Reprinted from *Anatolica* No. VII (1981), Leiden, Hollanda: 1981, Büyük Boy, 70 sayfa, 8 belge fotoğrafı.
18. *Ege Sorunu, Belgeler. Cilt II (1913-1914)*, Türk Tarih Kurumu yayınlarından XVI. Dizi, Sa. 29a, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1982, CCXXXIV+650 sayfa, metin dışında 40 resim.
19. *British Documents on Ottoman Armenians. Volume I (1856-1880) (İngiliz Belgelerinde Osmanlı Ermenileri. Cilt I (1856-1880))*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi- Sa. 78, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1982, 1989, LXXII+768 sayfa, metin dışında 32 fotoğraf.
20. *British Documents on Ottoman Armenians. Volume II (1880-1890) (İngiliz Belgelerinde Osmanlı Ermenileri. Cilt II [1880-1890])*, Türk Tarih Kurumu yayınları, VII. Dizi, Sa.78a, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1983, 1989, LXXVII+784 sayfa.
21. *The Genesis of The Armenian Question (Ermeni Gailisinin Doğuşu)* Publications of The Turkish Historical Society /Türk Tarih Kurumu Yayını, Serial VII, No. 84, Ankara: 1983, 25 pages + 12 illustrations. (2. Baskı Nisan 1984, 3. Baskı Eylül 1992, 4 baskı Ekim 2003).
22. *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938). Cilt IV (Ekim 1921-Ekim 1922) (British Documents on Atatürk [1919-1938]. Volume IV [October 1921-October 1922])*, Türk Tarih Kurumu yayınları; XVI. Dizi, Sa.15, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1984, 2000, CLII+662 sayfa, metin dışında 32 sayfa üpkubasım ve 16 resim.

23. *The Deportees of Malta and The Armenian Question*, (Malta Sürgünleri ve Ermeni Sorunu) , Foreign Policy Institute, Ankara: 1984, 83 pages+8 photos.
24. *Aperçu Historique sur la Question Arménienne*, (Ermeni Sorununa Tarihsel bir Bakış), Publication de la Société Turque d'Histoire /Türk Tarih Kurumu Yayını, Seri VII, No. 85, Ankara: 1985, 62 sayfa.
25. *Türk Basınında Bulgaristan Türkleri. Zorla Ad Değiştirme Sorunu, Ocak-Nisan 1985*, Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara: 1985, XXV+750 sayfa.
26. *Bulgaristan Türkleri (1878-1985)*, Bilgi yayınları, Bilgi Dizisi: 38, Bilgi Yayınevi, Ankara: 1985, 404 sayfa, metin dışında 18 fotoğraf.
27. *Osmanlı Diplomatik Belgelerinde Ermeni Sorunu (Documents Diplomatiques Ottomans, Affaires Arméniennes, Cilt/Volume I (1886-1893)*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara: 1985, 1993, CLI+577 sayfa.
28. *İngiliz Belgelerinde Osmanlı Ermenileri (1856-1880)*, Bilgi Yayınevi, Ankara: 1986, 508 sayfa + 32 resim.
29. *Turkish Minority Education and Literature in Bulgaria*, (Bulgaristan'da Türk Azınlık Eğitimi ve Edebiyatı), Ministry of Foreign Affairs Press, Ankara: 1986, 56 sayfa.
30. *The Turkish Minority Press in Bulgaria. Its History and Tragedy, 1865-1985 (Bulgaristan'da Türk Azınlık Basını. Tarih ve Tragedisi, 1865-1985)*, Ministry of Foreign Affairs Press /Dışişleri Bakanlığı Basımevi, Ankara: 1986, 48 pages/sayfa.
31. *Glimpses on the Turkish Minority in Bulgaria. (Bulgaristan Türk Azınlığına Kısa Bir Bakış)*, Directorate General of Press and Information /Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara: 1986, 31 pages.
32. *Ankara... Ankara. Bir Başkentin Doğuşu*, Bilgi Yayınevi, Ankara: Haziran 1988, 428 sayfa.
33. *The Turks of Bulgaria (1878-1985)/Bulgaristan Türkleri (1878-1985)*, Printed in Great Britain at the University Press, Oxford, Published by K. Rustem & Brother, London: 1988, XVII+329 pages with 16 illustrations. ISBN 9963-565-10-7.
34. *Atatürk'ün Hastalığı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XXV. Dizi- Sa.7, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1989, 259 sayfa.
35. *İngiliz Belgeleriyle Sakarya'dan İzmir'e (1921-1922)*, Bilgi Yayınları, Bilgi Dizisi: 38, Bilgi Yayınevi, Olgaç Basımevi, Ankara: 1989, 402 sayfa.
36. *Rumeli'den Türk Göçleri. Belgeler, Cilt III. (1880-1885) /Turkish Emigrations From the Balkans. Documents, Vol. III (1880-1885)/* Türk Tarih Kurumu yayını, Seri XVI, Sa.50, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1989, CXXXIII+715 sayfa.

37. *British Documents on Ottoman Armenians, Volume III (1891-1895)*, {İngiliz Belgelerinde Osmanlı Ermenileri, Cilt III (1891-1895)}, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi, Sa.78-b, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1989, LXXVII+684 sayfa. ISBN 975-16-0090-1 (TK). ISBN 975-16-0091-X.
38. *Osmanlı Diplomatik Belgelerinde Ermeni Sorunu (Documents Diplomatiques Ottomans, Affaires Arméniennes, Cilt/Volume II (1894-1895)*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara: 1989, 1993, LXXII+673 sayfa.
39. *Lozan Telgrafları, Türk Diplomatik Belgelerinde Lozan Barış Konferansı, Cilt I. (Kasım 1922 – Şubat 1923)* Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara : 1990, XIX+538 sayfa.
40. *The Turks of Bulgaria in International Fora. Documents. Volume I (1985)/ Bulgaristan Türkleri Uluslararası Forumlarda. Belgeler. Cilt I (1985)/. Publications of the Turkish Historical Society, Serial VII - No.100, Turkish Historical Society Printing House, Ankara: 1990, 283 pages.*
41. *The Turks of Bulgaria in International Fora. Documents. Volume II (1986)/ Bulgaristan Türkleri Uluslararası Forumlarda. Belgeler. Cilt II (1986)/. Publications of Turkish Historical Society, Serial VII - No.100a, Turkish Historical Society Printing House - Ankara : 1990, 345 pages.*
42. *Azerbaycan'da Türk Alfabeti. Tarihçe.* Türk Dil Kurumu Yayınları : 563, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1991, 31 sayfa ve 12 sayfa upkubasım. ISBN - 975 - 16 - 0344.
43. *Atatürk'ün Büyük Söylevi Üzerine Belgeler*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi -Sa. 61, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara : 1991, XXVIII+181 sayfa + Metin içinde 25 upkubasım.
44. *Türk Yazı Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi - Sa.60, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1992, XX+486 sayfa ve metin dışında 87 sayfa upkubasım.
45. *Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri Arasındaki Anlaşmalar (1990 - 1992). Cilt I : Azerbaycan, Kazakistan*, TOBB Yayını, Ankara: 1993, XIX+351 sayfa.
46. *Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri Arasındaki Anlaşmalar (1990-1992), Cilt II : Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Çok Taraflı Anlaşmalar.* TOBB Yayını, Ankara : 1993, X + 297 sayfa + 30 fotoğraf.
47. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkaları, Cilt I : Afganistan – Çin / Atatürk and Foreign Heads of States, Volume I, Afghanistan – China/.* Türk Tarih Kurumu Yayınları XVI. Dizi - Sa.62, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara : 1993, CIV+827 sayfa +78 fotoğraf ve upkubasım.
48. *Lozan Telgrafları, Türk Diplomatik Belgelerinde Lozan Barış Konferansı, Cilt II. (Şubat - Ağustos 1923)* Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi - Sa. 57a, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara : 1994, LI + 669 sayfa+metin dışında 127 upkubasım.

49. *Bizim Diplomatlar*, Bilgi Yayınevi, Ankara : 1996, 571 sayfa.
50. *Australya Türk Edebiyatı Antolojisi, I*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı : 120, Antolojiler Dizisi, Sayı : 1, Ankara : 1997, XXX +365 sayfa.
51. *Australya Türk Edebiyatı Antolojisi, II*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı : 120, Antolojiler Dizisi, Sayı : 1, Ankara : 1997, VIII +376 sayfa.
52. *Australya Türk Basını / Turkish Press in Australia (101 gazete ve dergi)*, Başbakanlık Basın - Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara : 1997, 244 sayfa.
53. *Les Déportés de Malte et les Allégations Arméniennes*, Traduit de l'anglais par Jonathan Gontar et Nathalie Bouyssès, Ministère des Affaires Étrangères, Ankara: 1998, 27x21 cm., 69 pages.
54. *Osmanlı Diplomatik Belgelerinde Ermeni Sorunu (Documents Diplomatiques Ottomans. Affaires Arméniennes)*, Cilt/ Volume III (1895-1896), Türk Tarih Kurumu yayınları, VII. Dizi- Sa. 85b. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1999, XVII+435 sayfa.
55. *Osmanlı Diplomatik Belgelerinde Ermeni Sorunu (Documents Diplomatiques Ottomans Affaires Arméniennes)*, Cilt/ Volume IV (1896-1900), Türk Tarih Kurumu yayınları, VII. Dizi- Sa. 85c. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 1999, XVI+319 sayfa.
56. *Doğunun Kahramanı Atatürk*, Bilgi Yayınevi, Ankara: 1999, 528 sayfa
57. *Dış Basında Laik Cumhuriyetin Doğuşu* (Türkçesi Cüneyt Akalın), Bilgi Yayınevi, Ankara: 1999.
58. *Şehit Diplomatlarımız*, Cilt I, Bilgi Yayınevi, Ankara: 2000, Büyük Boy, 500 sayfa.
59. *Şehit Diplomatlarımız*, Cilt II, Bilgi Yayınevi, Ankara: 2000, Büyük Boy, 506 sayfa.
60. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları (Atatürk and Foreign Heads of States)*, Cilt II, Danimarka-İran, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara: 2001, XCVIII+768 sayfa, 192 sayfa fotoğraf ve belge fotoğrafı.
61. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları (Atatürk and Foreign Heads of States)*, Cilt III, İspanya-Polonya, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara: 2001, XCI+654 sayfa ve 151 sayfa fotoğraf ve belge fotoğrafı.
62. *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları (Atatürk and Foreign Heads of States)*, Cilt IV, Romanya-Yunanistan, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara: 2001, XCVIII+610 sayfa ve 121 sayfa fotoğraf ve belge fotoğrafı.
63. *Örmény terrorizmus az elmüt évszadban (1878-1999) (Geçen Yüzyılda Ermeni Terörizmi, 1878-1999)*, Hungarian translation Tanadi Edit, Texterebess No. 2, Terebess Kiado, Budapest: 2001.

64. *Türkiye-Armavirlik İlişkileri, Büyükelçilik Anıları (1985-1988)*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2001, 510 sayfa ve 21 sayfa fotoğraf.
65. *Ankara'nın Başkent Oluşu*, Ankara'dılar Vakfı Yayını, Ankara: 2001, 56 sayfa.
66. *Atatürk ve Afganistan*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara: 2002, XVI+ 448 sayfa ve metin içinde 14 fotoğraf.
67. *AB, AKP ve KIBRIS*, Bilgi Yayınevi, Ankara: 2003, 590 sayfa, 16 fotoğraf ve metin içinde 27 karikatür.
68. *Türk-İrak İlişkilerinde Türkmenler*, Bilgi Yayınevi, Ankara: 2004.
69. *İngiliz Belgelerinde Atatürk, Cilt V, 1922-1925*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara: 2005, CLXIV+610 sayfa ve metin dışında 38 sayfa tıpkıbasım.
70. *İngiliz Belgelerinde Atatürk, Cilt VI, 1926-1929*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara: 2005, CXXI+550 sayfa ve metin dışında 23 sayfa tıpkıbasım.
71. *İngiliz Belgelerinde Atatürk, Cilt VII, 1930-1933*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
72. *İngiliz Belgelerinde Atatürk, Cilt VIII, 1933-1939*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
73. *Türkçe Kısaltmalar Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara, 2005, 469 sayfa.
74. *Ermeni Meselesi 1774-2005*, Bilgi Yayınevi, Ankara: 2005, 544sayfa.
75. *Atatürk Dönemi Üzerine İncelemeler*, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara: 2006, XX+335 sayfa.
76. *Türk Harf Devrimi Üzerine İncelemeler*, Atatürk Araştırma Merkezi yayını, Ankara: 2006, VI+ 205 sayfa.
77. *Şair Diplomatlar*, Yargı Yayınevi, Ankara 2006.
78. *Atatürk ve Cumhuriyet, İleri Yayınları*, İstanbul: 2006.

Levent Şahverdi Arşivi
leventsahverdi@gmail.com

Levent Şahverdi Arşivi
leventsahverdi@gmail.com

ISBN 975-16-0423-0 TL

ISBN 978-975-16-1824-2

9 789751 618242